YAZILAR

5

İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ

İSBN:
ismailhakkialtuntas@gmail.com
http://ismailhakkialtuntas.com

Dizgi : **H. İsmail Hakkı Altuntaş**
Kapak :
Baskı- Cilt :

2012

YAZILAR 3

بِسْــمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم اجمعين

İnternetteki sitemiz **http://ismailhakkialtuntas.com/** da 2012 yılarında okuyucularımızla paylaştığım yazıları bu kitapta topladım. Yazılarda sıra gözetilmedi. Değişik konular peş peşe yazıldı. Bu şekilde okuyan açısından fazla sıkıntı oluşturmayacağı düşünüldü.

Tevfik ve inayet Allah Teâlâ'dandır.

İhramcızâde
İsmail Hakkı ALTUNTAŞ
Esenler /İstanbul

Başlangıç: 13.02.2012
Bitiş : 30.05.2012

YAZILAR 5

BATI'DA SEKÜLER DÜŞÜNCENİN GELİŞİMİNE KATKI -AYTUNÇ ALTINDAL

İnançlı ile imanlı arasındaki fark

Özellikle ***Rönesans*** ve ***Aydınlanma*** çağında büyük keşiflere ve teknik gelişmelere imza atmış bilim adamlarından çoğunun gerçekte ATEİST oldukları hep söylenmiştir ama bu **KESİNLİKLE doğru değildir. Başta Isaac Newton olmak üzere şu ünlü Charles Darwin de dâhil Ateist olarak yaftalanan bilim adamlarının neredeyse tamamı İnançlı kişilerdi.** Onları Ateist ilan eden ise Yerleşik Kilise'nin liderleri idi. Bunlar kendi çıkarlarına uymayan, kendi uydurdukları Dogmaları, dolma niyetine yutmayan herkesi Ateist, Heretik, Din-Düşmanı ve Katli-Vacib olarak göstermişler ve kimisini yakmış kimisinin de derisini yüzmüşlerdir. Tek ve Mutlak Doğru'nun kendilerinde olduğunu öne sürerek bunları eleştiren Giordano Bruno gibi bir dâhiyi yakmışlar, ***Ene'l Hak*** gibi basit ve son tahlilde naif olan bir önermeyi ısrarla savundu diye Hallac-ı Mansur'un derisini yüzdürmüşlerdir. İyi de, ***İnançlı*** ama ***İmansız*** kabul edilebilecek olan bu insanlar ile onları ölüme ve idama gönderen ***İmanlı*** kişiler arasındaki temel ayrımlar nelerdi? Şimdi dört başlık altında bunlara değineyim:

• ***İnançlı kişi*** bu bir bilim adamı da olabilir, sıradan bir insan da olabilir; örneğin tüccar veya bezirgan gibi-esas itibarıyla, DÜŞÜNEBİLDİĞİ KADARINA İNANMAK İSTER.

İmanı esas almış olan kişi ise, İMAN ETTİĞİNİ DÜŞÜNÜR, GERİSİNİN İMANINI ZEDELEYECEĞİNİ VAR-SAYAR.

• ***İnançlı kişi,*** KUŞKUDAN VE AKILDAN YOLA ÇIKARAK GERÇEĞE ULAŞMAYA ÇALIŞIR, DOGMALARA İTİBAR ETMEZ.

İmanlı kişi ise, İRRASYONELDEN VEYA MUCİZEDEN YOLA ÇIKARAK BUNLARI DEĞİŞMEZ VE DEĞİŞTİRİLMESİ TEKLİF DAHİ EDİLEMEZ TANRI BUYRUĞU SAYILAN DOGMALAR HALİNE GETİRİR, AKLA VE KUŞKUYA YER TANIMAZ.

• ***İnançlı kişi,*** örneğin Pagan, İNSANI KAHRAMANLAŞTIRIP TANRI YAPMIŞTIR. (Bu tip insanlara ***THEI-OS ANER*** denirdi ve filozof Empedokles çağının Theios Aner'i idi; tıpkı ondan sonra yetişen Tyanalı Appoloni-us gibi.)

İmanlı kişi ise, Hıristiyanlıkta olduğu gibi, TANRIYI İNSANLAŞTIRIP YERYÜZÜNE İNDİRMİŞ VE BURADA BİZLER GİBİ ZAVALLI VE CAHİLLERİN ARASINDA YAŞAMAYA MAHKÛM ETMİŞTİR. Yahudiler ise daha uyanık oldukları için gerçek Tanrı ELOHIM'i Rabbiler aracılığıyla adını değiştirterek durmaksızın karar ve fikir değiştiren, kıyım emirleri veren, gaddarlık yapan, bunalımlı ve çaresizlikten acınacak durumlara düşebilen İnsan suretindeki JAHWEH (Yahweh, YHWH, Yahwe, Yahveh, YHVH, Yahve, Wahvey, Jahvey, Jehovah, JHVH) haline getirmişlerdir. Hahamlar tarafından yazılmış olan Talmud'un anlattığı Baş Kahraman Jahweh ile Tevrat da adı geçen Elohim birbirlerinden çok farklıdırlar, öyle ki Talmud'a göre, Tanrı Jahweh, çoğunluğu cahil olan hahamların yazdıkları Talmud'u okur, ne yasaklar koyduğunu bile bu kitaptan öğrenir.

• ***İnançlı kişi*** için başta Felsefe olmak üzere Bilim ve Hikmet (Wisdom=Hokma) en önemli fikir ve düşünce üretim araçları iken,

İmanlı kişi için Felsefe, Bilim ve Hikmet hiçbir zaman Din kadar değer taşımamıştır. Onlar için bağlayıcı ve aslolan kaynağı ve tarihselliği meçhul, kim ya da kimler tarafından, ne zaman, nerede ve hangi koşullarda, hangi amaçlara hizmet etmek amacıyla yazıldıkları bilinmeyen ama bunlara rağmen eli kılıçlı bir OTORİTE tarafından (örneğin İmparator Konstantin gibi biri) kutsandığı varsayılan Kitap(lar), örneğin Talmud ve Yeni Ahit, TEK DOĞRU KAYNAK KABUL EDİLİR.

Sözün özü:

6 YAZILAR

Her ***İnançlı*** kişi mutlaka ***İmanlı*** olmak zorunda değildir. Buna geçmek istiyorsa, İMANA SIÇRAMA YAPMASI gerekir. ***(İmana sıçrama yapmak*** teknik bir terimdir. İngilizcesi, ***Leap of Faith*** olarak geçer.) Böyle bir sıçrama yapmadan da İnançlı olunabilir.

Örneğin ikinci bölümde anlatacağım Isaac Newton böyle bir bilim adamıydı. İnançlıydı ama Katolik Kilisesi'nin koyduğu ***Teslis*** (Trinity) Dogmasını asla kabul etmemiş ve böyle ZIRVA BİR İMAN MADDESİ ***(Article of Faith)*** olamaz diyerek bunu açıkça ve yazılı olarak reddetmişti. (s.14-16)

Taşlar Hakkında

Kadim Lithomancy (Taşlarla Kehanet), Okült'ün[1] bir dalıdır ve sadece inisyelere el verilerek aktarılan çok karmaşık bir öğretidir. İlkin belirli Chartlar[2] kullanılarak kişilerin ***Gemetria*** diye bilinen bir sistemle ölçümleri yapılır. Sonra kişilerin yaşamsal dönemlerine uygun taşlar matematiksel değerleri dikkate alınarak saptanır. En son olarak da kişinin hangi taşı hangi dönemde ve ne kadarlık bir süre için taşıması gerektiği anlatılır.

Kadim Lithomancy Osmanlı'da sadece Havass'a ait bir uğraştı ve Avam'a kesinlikle kapalıydı. Bu **Mantic (kehanete ait) dalında seçilmiş 99 adet taş vardır.** Nedir ki bu taşlar yeryüzünün ürettiği taşlar değil, uzaydan meteorlar ve diğer yollardan gelerek yeryüzünde yerleşmiş olan taşlardır. Bunlara kısaca ***Kozmik Taşlar*** denilir. Örneğin granit bir yeryüzü taşıdır ama demir cevheri ihtiva eden tüm taşlar Kozmik Taşlardır.[3] Bu 99 taşta kozmik enerji parçacıklarının bulunduğuna ve bunların da taşı **canlı** hale getirdiğine ve bu taşların yeryüzü taşlarından farklı olarak ***Ruh-Sahibi*** taşlar olduklarına inanılır.

Canlı taşlardan biri İnci'dir. Takan kişinin rengini alabilir ve kişiyle uyum sağlayamazsa İnci kendisini karartır. Canlı taş kabul edildiği için değerlidir ve bu nedenle Araplar arasında Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Muhammed'e ***Durri Yetim*** (İnci, çok değerli yetim) deniliyordu. Bu taşlar aracılığıyla usta Lithomantistler kişilerin tüm yaşam haritalarını çıkartabilirler ve başta bunalım olmak üzere hemen her soydan ve boydan Ruhsal sorunlarını rahatlıkla çözümleyebilirler. Bu 99 taşın her birinde ayrı özellikler vardır, bunu da ekleyelim. Kabalist Hahamlar bu taşlardan bazılarını çalıştıkları yazı masalarının ardındaki raflarda sergileyerek kendilerini kötülüklerden koruduklarına inanırlar.

Ezoteristler ve Okültistler insanın kaynağının, ortaya çıkışının anası olarak Doğa'yı görüyorlardı. Onlara göre insanın yaradılışı Kozmik Enerji'nin dişi kabul edilen Doğa'yı döllemesiyle sağlanmıştı. Döllenen Doğa böylelikle kendisini tamamlayarak (Attainment) insanı ortaya çıkarmıştı. **İlginçtir ki, Marks'ın yol arkadaşı F. Engels de Okültistlerin bu anlayışına çok uyan bir** *İnsanlık* **tanımı yapmıştı.**

> **Engels'e göre de insan, Doğa'nın kendisini bütünleştirmesi, tamamlamasıyla ortaya çıkmıştı.**

Gizli İlimlerle uğraşanlar için bu Kozmik Enerji, Tek ve Mutlak Ruh'tu. Tanrı ve Tannlar, işte bu Yüce

Ruh'un insanlar için görevlendirdiği varlıklardı, onun izini (enerjisini) taşıyorlardı ve insanları kötülüklerden koruyabiliyorlar ve/veya onların başarılı olmalarında aracılık yapabiliyorlardı.

---

[1] Okült: Bilimsel yöntem dışındaki yollar ile "gizli" bilginin araştırılması demektir. Terim, Latince "gizlemek", "saklamak" anlamına gelen "occulere"den türemiştir. Eski Yunandaki karşılığı ile Ezoteriktir.
Eski Yunan zamanlarındaki Pitagorasçılıktan, Platonculuktan, muthelif gnostik inançlardan İslamdaki Sufi felsefeye ve psikoloji kaynaklı pek çok yeni fikire kadar oldukça geniş bir bağlamı içine alır.
Astroloji, simya ve büyü gibi eski Yunan'dan modern zamanlara kadar bir şekilde bilim sayılmış olan tüm etkinlikler ve modern zamanlardaki duyum ötesi algı, hipnoz, telepati ve pirokinezi gibi parapsikoloji alanına giren ve bilimsel kuşku ile yaklaşılan olan araştırma alanları okült'ün - gizliciligin kapsamı içindedir

[2] **Türkçeye *Felekler İlmi* diye çevrilebilir.**

[3] **Kuran'da demir cevherinin Allah Teâlâ tarafından yeryüzüne gönderildiği yazılıdır.**

YAZILAR 7

Sözün burasında kısaca bir hususa değinmek gerekiyor.

Mancy dallarında sadece taşlar değil birçok başka nesne de araç olarak kullanılmıştır. Bunların arasında gündelik hayatta sıkça rastlanılan tavşanayağı, dört yapraklı yonca, uğurböceği, fil (heykeli) gibi değişik objeler vardır. Bunlar ***Charm*** adı altında toplanmışlardır ve günümüzde üniversitelerin bilimsel araştırmalarına konu olmaktadırlar. Örneğin, Köln Üniversitesi'nden Dr. Lysann Damisch'in başkanlığında 2008-2010 yılları arasında yürütülen bir araştırma bu tür Charm objeleri[4] taşıyan kişilerin diğerlerinden çok daha fazla şanslı olabildiklerini ortaya koymuştur. Aynı bilimsel araştırmaya göre burada aslolan Şans olayının kendisi değil kişinin bedensel ve ruhsal özelliklerine uygun olarak seçilmiş olan Charm objesinin kişinin üzerindeki etkisiydi. Şöyle söylersek, tıpkı tılsım ve muskalar gibi bu objeler de onları hazırlayan kişilerin Kozmik Enerjisini taşımakta ve verilen kişinin üzerinde ek bir enerji gücü sağlayarak o kişiyi başarıya götürebilmekteydi. Kişinin bu hazırlanmış objeyi almasıyla birlikte bedensel faaliyetlerinde bir hızlanma başlıyor ve kişi hem daha güçlü düşünür hem de daha güçlü davranır hale geliyordu.[5] Hemen belirtmekte yarar vardır ki, her önüne gelen Charm hazırlayamaz, şarlatanlara kimse kapılmasın, bu çok karmaşık ve uzun bir prosedürdür. (s.33-34)

Ezoterist

Tek-Tanrıcı Mutlak İmancı dinlerin gerçek âlimleri (örneğin Tasavvuf) Gizli İlimler konusunda ***Gıybet*** (geleceği bilmek) tartışması hariç, ağır eleştiriler yöneltmemiş tersine bu konulan anlayabilmek için Ezoterist ve Okültistler ile dostluklar kurmuşlar ve karşılıklı görüş alışverişlerinde bulunmuşlardır. Bu tür görüşmeler, özellikle de Ezoteristlerin öne sürdükleri bir tezin çerçevesinde yapılmıştır. Buna göre Gizli İlimlerle uğraşanlar için Tanrı algılaması bir DİN olarak değil ama bir İnanç-Sistematiğin gereği olarak ***Mevcut'tur.*** Ezoteristler için Tanrı (Yüce Ruh), -dikkat çok önemli- ***Kendi Kendisinin Delilidir*** (Hüccet). Başka delillere veya insanların getirdikleri delillere ihtiyacı yoktur. Bu nedenle de birilerinin kalkıp bas bas bağırarak, olmadık yasaklar, kurallar ve cezalar koyarak Tanrı'nın ***Varlığını*** kanıtlamaya kalkışmaları beyhudedir ve böylesi girişimler sadece siyasal ve maddi çıkarlar elde etmeye matuftur.

Eğer Okültizm sadece büyücülük, sihirbazlık, falcılık vb. gibi aşağılayıcı kelimelerle tanımlanırsa bunların en yetkin örnekleri gerçekte Mutlak İmancı Tek-Tanrıcılığın Kutsal kabul ederek imana zorladığı insanlara ezberlettiği metinlerde ve kitaplarda vardır. Yahudi Kutsal Kitaplarında Mosheau **(Müslümanlara göre Peygamber, Yahudilere göre siyasetçi Musa)** Firavun ile pazarlığını Büyü ve Sihir kullanarak yürütmüştür. Musa'nın Kızıl Deniz'i asasıyla ikiye bölüşü, bu nedenledir ki, Tanrı'nın bir Mucizesi değil onun Sihirbazlığının bir başarısıdır. Talmud'u yazan, çoğu cahil çoban veya satıcı olan Hahamlardan bazılarına göre nehir kenarlarında dolaşan dişi aslanların burunlarının üstünde 300 kötü cin saklanmaktadır!

İslamiyet'in Allah'ı adına konuşma, fetva verme, asıp kesme yetkisinin sadece kendisinde olduğunu düşünen birçok Hacı, Hocaefendi, Şıh, Mıh bozuntusu da öncekilerden aşağı kalır zırvalarla insanları korkutup mallarını, canlarını ve çokça da ırzlarını almazlık etmemişlerdir.

Ezoterist ve Okültistler için kendi yazdıkları kitapları ***Kutsamak*** gibi bir gelenek olmadığı için Ezoterizm'in Kutsal Metinleri ve Kitapları yoktur, olan metinlerde de bu tip yasaklar ve palavralar yoktur. İlk yüzyıl içinde İsa Mesih adı verilerek **Paul ve Barnabas** tarafından insanlara tanıtılan kişinin çok büyük bir Sihirbaz olduğuna, ölen insanları dirilttiğine inanılıyordu. Benzer şekilde Paul ve Barnabas gittikleri köy ve kasabalardan ya Büyücü oldukları gerekçesiyle kovuluyorlardı ya da ***"Bize Sihrinizi gösterirseniz sizleri dinleriz,"*** denilerek kente girmelerine izin veriliyordu. Masonlar için bu İsa Mesih denilen kişi Evrenin Yüce Mimarı (Ezoteristlerin Yüce Ruh'unun çarpıtılmış versiyonu) tarafından görevli olarak yeryüzüne gönderilmiş olan İLK MASONLARDAN biridir.[6]

---

[4] Mesela at nalı ya da tavşan bacağı gibi.

[5] Bu araştırma 2010 yılının Temmuz ayında bir rapor halinde Almanca olarak yayınlandı.

[6] İsa'nın bir Mason yapılmadığı kalmıştı onu da *Hıram Key* adlı bir kitap yazan iki Mason tosuncuğu yapmışlar, bu kitaba bakılabilir.

Ezoterist ve Okültistlere saldırılar sadece Mutlak İmancı çevrelerden değil onlarla bu konuda omuz omuza giden bazı keskin Ateistlerden de gelmektedir. Şu adı ünlendirilmiş ama gerçekte doğru dürüst Ateist olmayı bile başaramamış olan **Richard Dawkins FELAKETİNİ BİR KENARA BIRAKIRSAK**, ***Ateist Manifestosu'***nun yazan ve öncekine göre çok daha tutarlı tezlerle Tek-Tanrıcılığı eleştiren Michael Onfray de Gizli İlimlerle uğraşanların ***Ateist*** olmaktan korkan ***Mahcup Deistler*** olduklarını öne sürmektedir. Bu eleştirinin de hiçbir değeri ve anlamı yoktur, çünkü Ezoterist ve Okültistler için Ateistler ile tartışılacak bir Mutlak İman Sorunsalı yoktur. İşin aslı Ateist denilen kişi keskin muhalif gözükmek isteyen ***Reaksiyoner***[1]dir. Çünkü Hıristiyanlığın Tanrısı'nı önce benimseyip sonra reddetmek zorunda kalmış olmak, onlarda bir tür aşağılık duygusu ve aldatılmışlık hissi uyandırmıştır ve kendilerini ihanete uğramış kişiler olarak görmekte ve çocukluklarında ve gençliklerinde İsa'ya duydukları sevgi ilerleyen yaşlarında nefrete dönüşünce garezle ona ve Kilise'ye saldırmaktadırlar. NİETZSCHE'NİN **ÖLDÜRDÜĞÜ TANRI** GERÇEKTE İSA MESİH DİYE TANITILAN KİLİSE'NİN TANITTIĞI RESİMLİ ROMAN KAHRAMANIYDI, UNUTULMASIN Kİ O DA BİR ZAMANLAR İSA'YA HAYRANDI.

Toparlarsak; Ezoteristler ve Okültistler Doğa'nin ve Kozmoz'un Göze Görünmeyen Yasalarını ve Sırlarını anlamaya ve çözmeye çalışan, bunların insanlığın yararına nasıl sunulabileceğini araştıran kişilerdir. Bu insanlar çocukluklarından itibaren ÖZEL YETENEKLERİ VE EĞİTİMLERİ OLAN KİŞİLERDİR. Bu tip özel eğitimleri ve yetenekleri olmayan hiç kimse Ezoterizm ve Okültizm ile uğraşmamalıdır, çünkü Gizli İlimler çok ama çok tehlikeli ve hassas konulardır. Kulaktan dolma sözlerle ve şarlatan hocaefendilerin delaletiyle bu işlere girmeye kalkışmış olan nice insan sonunda Akıl ve Ruh Hastalıkları hastanelerinde yaşamlarını noktalamışlar ya da hayatlarına son vermişlerdir. Bunlardan biri, üstelik de TBMM'de milletvekilliği yapmış bir kişi şarlatan bir üfürükçünün sözlerine kapılıp kendisini İSA MESİH ilan etmişti... Benden uyarması.

(s.38-39)

Dört unsurun fazla bilinmeyen bileşeni

Hermetizm esasta sembollere ve şifrelere dayalı bir akımdır. Antik dönemin ***DÖRT ARTI BİR*** (4+1) ilkesiyle tanımlanan bir yöntemi vardır. Buna göre tüm Doğa, ***Dört Element'ten*** kurulmuştur. Bunlar ***Hava, Su, Toprak*** ve ***Ateş'tir.***

Sembolik ve metaforik (mecazi) olarak

Kuş betimlemesi (tanımı) (Özellikle de Kartal) ***Hava'yı*** ve ***Ruhlar Alemi'ni;***
Balık, Su'yu ve ***Canlılığı*** (Soul);
Aslan, Toprağı ve ***Doğurganlığı;***
Ejderha veya ***Yılan*** da ***Ateş*** ve ***Bilgi'yi*** simgelerler.

Bunlara tekabül eden Mancy dalları vardır.

Hava ve Ruhlar Âlemiyle temas için ***Necromansi,***
Su ve Canlılık için ***Hidromansi,***
Toprak ve Doğurganlık için ***Geomansi***
Ateş ve Bilgi için de ***Pyromansi*** disiplinleri esas alınmıştır.

Bu dörtlü sadece ve sadece o yukarda sözünü ettiğim ARTI BİR için çalışır. Hermetik öğretide ARTI BİR, ***İNSANDIR.***

Hermetist inanca göre Yüce Ruh (Demiurge) İnsanı yaratmış ama ***MÜKEMMEL*** yapmamıştır. Mükemmeliyete ulaşabilmek insanoğluna bırakılmış bir keyfiyettir. İnsanoğlunun kendisini mükemmelleştirebilmesi için de Yüce Ruh onların arasından seçtiği bazı insanlara Hermetik Sırları aktarmıştır ve onlardan bu sırları kullanarak insanları mükemmelleştirmelerini istemiştir. Bu anlayışı hem Yahudi, hem Hıristiyan hem de İslami geleneklerde görmek ve izlemek olasıdır. Örneğin İslam'da Abdülkerim El Ceyri'nin (Cili) geliştirdiği ***İnsan-ı Kamil*** düşüncesi Batı'da ***Universal Man*** olarak özellikle de Bohme ve Burkhardt'ın eserlerinde ortaya çıkmıştır. Komünizm de bir ideoloji olarak bu

Hermetik öğretiden etkilenmiş ve Komünizm'in nihai hedefinin ***Total Human*** (Tamamlanmış İnsan diyelim) olduğunu açıklamıştır.

İslami tarikatlardan Mühürdarlar diye bilinen Nakşibendîler de, insanın ancak Allah Teâlâ'nın isteğiyle mükemmeliyete erişebileceğini anlatır. **Özellikle 1717'den sonra Mason kulüpleri de benzer bir görüşü işlemeye başlamış ve Masonluğun üyelerini Mükemmeliyet'e taşıyan bir örgütlenme olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle yeni Mason yapılan kişilere belirli bir taş verilir ve ondan bunu küp [7] haline getirerek cilalı ve parlak bir obje yapması istenir.** (S.48-49)

Newton Gerçeğini A. ALTINDAL çıkardı

Girard'ın okunmamış çalışmasından dört yıl sonra hiç beklenmedik bir yayın yapıldı. 1985'te, Newton'un İncil'in şifrelerini çözmek amacıyla yazdığı notlardan oluşan, ***Prophecies of Daniel and the Apocalypse of St John*** adlı kitabı, ilk baskısından tam 212 yıl sonra ***Faksimile*** lüks bir baskıyla yayınlandı.[8]

Tarafımdan yönetilen ve Zurich'de faaliyet gösteren **Modus Vivendi** yayınevinin ilk kitabı olan Newton'un bu İncil analizleri, değişik bir şekilde yayına sokulduğu ve Üniversite izinlerine takılmadığı için çok ilgi gördü. Dünya basınında yer aldı. İngiliz ***Times*** gazetesinden tutun NZZ'ne[9] kadar birçok ciddi gazete ve dergide övgüler yayınlandı. Böylece Newton'un bu hiç bilinmeyen yönü, yaklaşık 220 yıl sonra entelektüel dünyanın dikkatine sunulmuş oldu. Bu yayınlarda ilginç bir övgü yer almıştı:

> ***"Newton'un hiç bilinmeyen bu yönünü bize Aytun Altindal tanıttı. Bize kendi kültür-tarihimizi tanıttığı için ona teşekkür borçluyuz."***[10]

Newton'un fizikçi ve matematikçi olduğundan daha fazla Simyacı olduğunu söylediğim için Türkiye'de 1980'lerden başlayarak hakkımda yapılmadık tezvirat kalmadı. Nevzuhur delikanlıların ellerine kalem tutuşturup ***"Yaz oğlum, Altindal'ın kitaplarıyla ilgili bir fantezi de basalım"*** diyen yayın yönetmenlerinden tutun da. Turfanda Çengelköy Liberalleri'ne kadar Mason-Fason çetesine mensup akademisyenler tarafından adım neredeyse ***komplo teorisyenine*** çıkartıldı. ***Uçuk-kaçık*** kitaplar yazan, sansasyon meraklısı bir adammışım gibi tanıtıldım! Oysa tarafımdan yayınlanan bu kitap Newton üzerindeki ***Akademik Ambargoyu*** yıkmıştı; Avrupa'da bu kitaptan sonra son 25 yıl içinde Newton'un Gizli İlimlerle olan bağını inceleyen 144 kitap ve inceleme yayınlandı -ABD ve diğer ülkeler hariçtir. Merleau Ponty'den Stephen Hawking'e kadar pek çok felsefeci ve fizikçi, Newton'un Simyacılığı ile ilgili eserler verdiler. Bu bölümün sonuna 1985 sonrasından on kitaplık bir liste ekledim (dileyen bakar).

1989'da Oxford Üniversitesi, John Fauve, Raymond Flood, Michael Shortland ve Robin Wilson yönetiminde 13 felsefeci ve fizikçiden Newton'un Gizli İlimlerle olan bağlantısını inceleyen çalışmalar yapmalarını istedi ve bu makaleler ***Let Newton Be*** adlı bir kitap halinde yayınlandı. Bu kitapta yer alan Piyo Rattansi yazısında,

> ***"Newton'un Alşimi ile olan derin bağlantısından söz etmek Üniversiteler için yüz kızartıcı sayılıyordu, şimdi durum değişti. Newton'un Antik Gizli Hikmet (Wisdom) bilgileriyle olan bağlantısı şaşırtıcı bir şekilde aydınlığa çıktı,"*** diye durumu özetledi.

Sir Isaac Newton'un kütüphanesinde 1752 kitap kayıtlıydı. Bunlardan 170'i doğrudan doğruya Okült, Simya ve Hermetizm'le bağlantılıydı. Kadim Kutsal Metinler ve bunlarla ilgili kitaplar da bir o kadardı. Newton'un kütüphanesindeki sadece 369 kitap Bilim kategorisindeydi.(s.72-73)

---

[7] **Küp, mükemmeliyetin sembolüdür.**

[8] **İlk baskısı 1733 tarihliydi ve sadece 100 adet basılmıştı. Kitap, Mason Locaları için hazırlanmıştı. Nevvton sağlığında bu kitabım yayınlamak istememişti. Ölümünden altı yıl sonra bir akrabası tarafından *Limited Edition* olarak bastırıldı. Aynı dönemde tahrifli iki baskısı daha yapıldı.**

[9] ***Neue Züercher Zeitung* gazetesi.**

[10] **Bu satırları niçin yazdım? Amaç kendime çiçek atmak değil. 1980'li yıllarda Türkiye nerelerdeydi ve Aydın-Akademisyen geçinen çevreler nelerle meşguldürler bir düşünün, lütfen!**

Newton'un kehanetleri

Newton'un Simyacılarla ve Gizli İlimler ile yakın ilişkileri olduğu Kral'a ihbar edilmiş ama Kral, 1504'te çıkartılan ve Simyacıların **İdamla** cezalandırmalarını öngören yasayı görmezlikten gelerek onu idam ettireceğine kendi Darphanesi'nin başına geçirterek çok yüklü bir maaşa bağlamıştır. Nedir ki, bu terfide 1540Tarda VIII. Henry döneminde bizzat Kral Henry'nin ve sonra da kızı Kraliçe I. Elizabeth'in Alşimistleri koruma politikası rol oynamış olabilir. Tarihçilere göre, VIII. Henry Hazine'de altın kalmayınca -ve borç batağına batınca- kendi zamanının ünlü Alşimistlerini kendi koyduğu yasağı çiğneyerek gizlice Saray'a sokmuş ve onlardan ***Yeşil Aslanı*** (Altın) üretmelerini istemişti. Bu işleri o dönemde Ripley adlı Alşimist yönetmişti. Onun kızı I. Elizabeth de gelmiş geçmiş en ünlü Alşimistler'den sayılan John Dee'yi kendisine başdanışman yapmıştı. Newton'u en çok etkilenmiş olan Okült ustalarından biri de John Dee olmuştu.[11]

Belirtmek gerekir ki, Newton Darphane'nin başına atandığında İngiltere Hazinesi'nde altın kalmamıştı ve onun döneminde İngiltere Hazinesi nasıl olduysa birdenbire hem borçları ödedi hem de altın stoklarıyla ünlendi. Newton, eldeki belgelere göre, ikinci yüzyıldan kalma bir Simya elyazma-sında anlatılan ve Simyacılar tarafından ***Kleopatra*** kod adıyla bilinen formülün şifrelerini çözmüştü ve arsenik kullanarak baz metalleri altına dönüştürebiliyordu. Bu dönemde Kral gibi Newton da olağanüstü bir zenginlik elde etmişti ki, bu da çok manidardır.

Newton'un doğumu sırasında İngiltere'de İç Savaş vardı ve hangi taraf kazanırsa yenilenin tüm taraftarlarını kadın, çocuk, yaşlı dinlemeden öldürüyordu. Newton'un ailesi İngiltere'de Katolikliği yeniden yerleştirmek isteyen Kral Charles'a karşı Parlamentarizmi savunan taraftaydılar. Bereket Newton'un doğum yerinin yakınındaki Edgehill'de Kral Charles durduruldu ve Newton'un köyü de katliamdan kurtuldu.[12] Bu nedenle Newton tüm yaşamı boyunca Katolik Kilisesi'ne şiddetle karşı çıkmıştı ve bu Kilise'nin en Kutsal Dogması olan ***Teslis'i*** asla kabul etmemişti. Bu Dogma'yı Kilise'nin insanları aldatıp, sömürmek amacıyla koyduğunu her fırsatta söylemiş ve yazmıştı.

Newton başta İmparator Konstantin olmak üzere İS. 325'te İznik'te toplanan I. Ekümenik Konsil'de alman kararların özgün Hıristiyanlığı ortadan kaldırdığı yerine Kilise'nin vahşi siyasetini koyduğu bir gelişme olarak görmüştü. Bu Konsil sırasında mahkûm edilen Arianus'u övmüş ve Newton'un çok ayrıntılı bir biyografisini yazan Michael VVhite'in 1997'de yayınlanan kitabı, ***The Last Sorcerer'***da yazdığına göre, ömrü boyunca da bir Arianist olarak yaşamıştı. Arian, söz konusu Konsil'de İsa'nın Tanrı tarafından üstün erdemlerle ve bilgilerle donatılarak yeryüzünde insanları aydınlatması amacıyla gönderdiği bir ***Üstün İnsan*** (Theios Aner) olarak tanımlamıştı. **Arianus**'a göre İsa, Tanrı'nın Oğlu değildi, Tanrı'nın oğlu olsa zaten Tanrı olamazdı. Oğlu olan bir Tanrı varsa bir de Tanrı'nın Gelini olması gerekiyordu. İsa, Arianus'a göre TAM bir insandı, acı çekmiş ve öldürülmüştü.[13] Newton'un kendi inanç dünyasında Arianus'un çizdiği bu İsa portresi, kendi karakterine de çok uyduğu için daima ön planda olmuştu.

İlginçtir ki, Newton da İsa Mesih de kendi misyonlarına -insanları aydınlatma- otuzlu yaşlarında başlamışlardı. Buna göre Newton'un ünlü tezleri ilk kez 33 yaşındayken 1675'te yayınlanmış ve dar ama etkili Cambridge çevresinde çok tartışılmıştı. İsa da o yaşlarda ilk vaazlarını vermeye başlamıştı; Newton da ilk ciddi akademik tartışmalarını aynı yaşta başlatmıştı ve tıpkı İsa gibi o da bu yıllarda ilk ***Hayranlarını*** ve ***Taraftarlarını*** edinmişti. Newton'un bu dönemi ***Ann'ı Mirabilis*** diye bilinir.

Yukarıda saydığım ve saymadığım gerekçelerle Newton kendisini, tıpkı İsa Mesih gibi, Astral bir güç tarafından yeryüzüne gönderildiği inancıyla yaşamıştı. Hatta 23 yaşındayken çıktığı geziler sırasında tanıştığı kişilerden öğrendiği Alşimi çalışmalarını gözlerden gizlemek için tüm Simyacılar gibi o da

---

[11] Diğerleri; Robert Fludd, Michael Maier, Paracelsus ve Tyanalı Apollonius.

[12] İncil'e göre İsa da benzer bir ölüm tehdidinin gölgesinde dünyaya gelmişti.

[13] Bugünkü Ortodoks ve Katolik İman maddesine göre *Meryem,* Tanrı'nın annesi ve Baba Tanrı'nın Eşi *Theotokos'tur.* Protestanlar içinse sıradan bir kadın, hatta fahişedir.

kendisine bir ***Anagram*** [14] yapmıştı. Newton'un seçtiği anagram ***Jeova Sanctus Unus*** idi. Bunun açılımı ise Latince, ***Isaacus Newtonuus*** idi ve ***One Holy God*** (Bir Kutsal Tanrı) anlamına geliyordu. Bu denli iddialı bir Anagram yazmak o güne kadar hiçbir Alşimist tarafından yapılmamıştı.

Newton tüm yaşamı boyunca gizliliğe çok düşkün olmuştu. Bu nedenle hiçbir zaman dost ve sırdaş edinme-mişti fakat yine de onun sırdaşı sayılabilecek iki unsurdan söz edilebilir. Bunlardan birincisi ***Clavis*** adını verdiği bir anı defteriydi. Newton aynı anda dokuz defter tutuyordu. Kimisine gözlem ve deneylerini, kimisine harcamaların -ki kuruşu kuruşuna yazmıştı- kimisine de Simya formüllerini yazıyordu. İşte ***Clavis*** de onun bu Sır defterlerinden biriydi. Newton'un niçin bu adı seçtiği belki de onun Simyacılık yanını en iyi gösteren delildir. Çünkü ***CLAVİS,*** [15] LATİNCE ***ANAHTAR*** DEMEKTİ AMA SADECE SİMYACILARIN KULLANDIKLARI ÖZEL BİR DEYİMDİ. 16. yüzyılda Müslüman Simyacılar İbn Hayyam ve Cabir'in eserleri Latinceye çevrilmişti ve bu eserlerden Arapça ***İlm-i-Miftah*** (Anahtar/Şifreler İlmi) diye söz edilmişti. Bu ilim gizliydi ve sayılar ve harflerle bağlantılı şifreleri çözmekte kullanılıyordu.

> Newton da sayıların ve harflerin sırlarıyla çok uğraşmıştı. Hatta İncil'de yer alan sayıların ve harflerin şifrelerini çözerek dünyayı bekleyen olayların bir kronolojisini çıkartmıştı. Buna göre;
>
> 1889'da Yahudilere, Filistin topraklarına ***"Geri Dönün"*** çağrısı yapılacaktı. Newton'un bu hesabı doğru çıktı.
>
> Siyonistler 1889'da dünya Yahudilerinin Filistin'e geri dönmeleri gerektiği çağrısını yaptılar.
>
> Yine Newton'a göre 1948'de İsa ***Yeniden*** doğacaktı. Sembolik anlamda bu da gerçekleşti, yaklaşık 2000 yıldır ölü olan İsrael Devleti yeniden canlandırıldı/ kuruldu (Yahudi olan İsa böylece yeniden doğdu).
>
> Newton, 2370 yılına kadar da Hıristiyanlığın tamamen ortadan kalkacağını ve yerine bir ***Barış Dininin*** kurulacağını öngörmüştü!

Newton tarafından yazılan ***Danyal'ın*** kehanetlerini yorumladığı kitabında da 666 ve 1453 gibi sayıların çok ilginç şekilde şifreler olduklarını öne sürmüştü.

Newton'un sırdaşı sayılabilecek bir kişi vardı: Bu adam John Wickins'dir. Tam 30 yıl boyunca Newton'un gizli Simya laboratuarını o düzenlemiş ve korumuştu. 1677'de bu laboratuar yandığında Wickins orada değildi.

Newton'un biyografisini yazan tüm araştırmacılara göre **Wickins** çok esrarengiz bir adamdı. Belki de gizli bir örgütün üyesiydi ve Newton'u hem koruyordu hem de ona sadakatle hizmet ediyordu. Newton'un karşılaştığı tüm zorlukları hep bu adam çözümlemişti. Newton'un ölümünden kısa bir süre önce Wickins kayboldu. Daha sonra da hiç bulunamadı. Wickins'in oğlu babasının ***çok büyük sırlarla*** ortadan kaybolduğunu ve ellerinde Newton'la ilgili hiçbir belge bulunmadığını söyledi.

Newton takıntıları ve belki de Batıl diye nitelendirilebilecek inançları olan bir adamdı. Newton'da ***kırmızı*** rengine yönelik bir takıntı vardı. Eski bir Alşimist'in Boya ve Renk üretimi için yazdığı gizli formülleri çözerek elliye yakın değişik tonlarda Kırmızı, daha doğrusu ***Al*** (Crimson) boya üretmişti. Newton bu Alşimist'ten öğrendiği renkler ayrımını 1704'te yayınlanan ünlü kitabı ***Opticks'te*** bolca kullanmıştı.[16]

Batıl'a olan takıntısı ise mitolojik PAN ile bağlantılıdır. Newton bu insan başlı at benzeri mitolojik Tanrı'nın gerçekte Simyacıların PİRİ olduğuna inanıyordu.

---

[14] ***Anagram,*** **harflerdeki sayısal değerler ve sıralamalar dikkate alınarak hazırlanır ve çok karmaşık hesaplarla oluşturabilir.**

[15] Günümüzde bazı bitkisel ilaçlarda bu kelime kullanılıyor.

[16] **Günümüzdeki boya ve kozmetik sanayisinin ilk öncüleri de Simyacılardır, geçerken belirtmiş olayım.**

Ölümünden sonra yapılan anıt mezarının üstüne kendi seçtiği birçok şifre ile birlikte PAN'ın da konmasını istemişti. İlginçtir ki, bu anıt-mezarda Newton'un Hıristiyan olduğunu Hıristiyan olduğunu gösteren hiçbir işaret yoktur. Mezar taşı Simya formülleriyle süslenmiştir. (s.78-82)

Yobaz-Cahil farkı

Türkiye'deki kavram kargaşası, sanıyorum, dünyada hiçbir ülkede yoktur. Türkiye'de hemen her konuda, her kavram üzerinde aklına gelen konuşur, tartışır. Dünyanın en kalabalık ve çok-dilli ülkelerinden Hindistan ve Çin'de bile bizde olduğu kadar kavram kargaşası yoktur. Türkiye'de birbirlerine karıştırılarak kullanılan kavramlardan ikisi ***Yobaz*** ve ***Cahil***dir. Bu iki kelime çokça bir ve aynı sayılarak kullanılır Türkiye'de.

Öncelikle belirtilmesi gerekir ki her ***Cahil*** (kişi) mutlaka ***Yobaz*** olmak zorunda değildir. Yobaz eğitimli de olabilir. Cahil eğitilebilir ama Yobaz eğitilemez. Yobaz eğitimli olduğu halde bilgisiz ama keskin kanaatlere (opinions) sahiptir. Hemen her konuda bu kanaatlerini dışa vurmak ihtiyacını duyar ve kendi bilgisizliğini çoğunlukla yanlış kullandığı kelimelerle açıkladığını sanır.

Ünlü Shelley'i anarak söylersek;

Yobaz, Malapropizm (kavramları bozma) yaparak görüşlerini haklı çıkartmaya çalışır.

Cahil böyle değildir. Bilim ve Bilgi'ye ulaşmak ister, başarır veya başaramaz bu ayndır ama içinde öğrenmek ve kendisini geliştirmek arzusu ve hevesi vardır.

Yobaz, Cahillerdeki bu isteği ve hevesi bildiği için bunu kullanmanın yollarını arar ve çoğunlukla da bulur ve Cahil'i kullanır.

Yobaz Radikal'dir. Hiçbir karşı-görüşü, anlatımı ve veriyi dikkate almaz, kendi ezberini tekrarlar durur.

Yobaz demagog ve mitomandır. Söylediği yalanları gerçek sanır. Eleştirileri dinlemez ve eleştirenleri eline geçirdiği ilk fırsatta en gaddar yollardan cezalandırarak kendisinin ne denli büyük olduğunu göstermeye çalışır. Başarılı olabilirse kendi bilgisizliğini yaygınlaştırabilir ve her tarihsel, toplumsal, ekonomik, siyasal, kültürel ve dinsel gerçeği çarpıtmaya başlar. Sonra ne mi olur?

Yobaz eğer devletin tepesine sıçrayabilmiş birisiyse vatanın parçalanmasına ve ulusun dağılmasına neden olur. Düşman ülkeler daima böyle Yobazların rakip devletin başına gelmesini sağlarlar. Böylelikle de rakip sayılan ve güçlü olan bir ülke kısa bir süre içinde paramparça edilebilir. Tüm gücünü yitirir.

Yobaz ise derhal kulvar değiştirir ve ülkesini yıkan ve insanlarını köleleştirenlerin emrinde olduğunu beyan eder ve bu kez de onların adına onlardan fazla Yobazlık etmeye başlar.

Ne var ki YOBAZLIK, SANILDIĞI GİBİ SADECE DİNCİLİĞE MAHSUS BİR OLGU DEĞİLDİR. Din adamı olup da Yobazlıkla mücadele etmiş pek çok âlim vardır.

Yobazlığın Dincilikle paralel giden bir boyutu vardır bu da **İDEOLOJİK YOBAZLIK**tır. Her İdeolojinin kendisine özgü bir terminolojisi vardır. İdeolojik Yobaz bu terminolojiyi bilmez ama yerli yersiz kullanır, bunun sayesinde kendisine yer açmaya çalışır. BU ANLAMDA HİTLER, STALİN, MAO, ENVER HOXA VE KİM İL SUNG ÖRNEK İDEOLOJİK YOBAZLARDIR.[17]

İdeolojik Yobaz ***İndirgemeci'***dir (Reductionist). Her olayı aynı veri tabanına göre değerlendirir ve açıklar. Dogmatik ve saplantılıdır, kendine göre Gerçeklik olarak kabul ettiği şablonları her konuya uygular. Örneğin borular patlayıp da kentin suları kesilmişse bunu mutlaka Emperyalistler yapmıştır çünkü Kuzey Kore'de üretilen boru patlamaz. Veya üçkâğıtçı borsacılar bir araya gelerek New York Borsası'nı batırmışlarsa bu mutlaka Komünist ajanların işidir, çünkü Kapitalistler üçkâğıtçılık yapmazlar.

---

[17] **Şimdi Maocu gençler kızacaklar ama *Kültür Devrimi* yapıyorum diye beyin cerrahlarını maden ocaklarına, pirinç köylüsünü de Bilim Akademilerinin başına geçiren Mao, düpedüz İdeolojik Yobaz'dır.**

YAZILAR 13

Yobaz'ın bir toplumda gelebileceği en üst düzey Psikopatik Diktatörlük'tür. Hiçbir Cahil diktatör olamaz.

Yobazlığın bir alt ve üst sınırı yoktur ama Cahil için her konu sınırdır.

Yobaz her fırsatta yalanı ve kurnazlığı Aklın önüne koyar ve inandırabildiği herkesten kesin itaat bekler. Cahil'in birilerini kitlesel olarak ikna edebilmesi çok zordur çünkü ağzı laf yapamaz. Dinci

YOBAZ'IN PANZEHİRİ SANILDIĞI GİBİ BİLİMSELLİK DEĞİL, İDEOLOJİK YOBAZLIK'TIR. Hitler de Stalin de Enver Hoxa da İdeolojik Yobazlardı ve bunların ilk işi de rakip olarak gördükleri Dinsel Kurumları kısıtlamak ve ortadan kaldırmak olmuştu.

> Örneğin Stalin, Sovyetler Birliği'nde yaklaşık 59.000 kiliseyi kapatıp papazları ya Sibirya'ya sürgüne yollamış ya da topluca öldürmüştü. Yobazlıkta alt ve üst sınır olmadığı için Arnavut Enver de tüm camileri ve Bektaşi dergâhlarını kapattı ve Anayasa'ya ***'Bu Devlet Ateisttir/*** diye bir madde koydurdu. Stalin bile bunu yapmamıştı. Sovyet Anayasası'nda ***'Bu Devlet Ateisttir/*** diye bir madde yoktu, ***'Devlet Ateizm'e olanak sağlar/*** diye yuvarlak bir ibare vardı.

Cahil ve Yobaz arasındaki sayılan ve sayılmayan bunca farklılığa rağmen Yobaz ve Cahil daima aynı kulvarlarda koşarlar ve çok ilginçtir ki, birbirlerinden çok etkilenirler.

Yobaz, Cahil'in kısıtlı folklorik dilinde kerametler arar, Cahil ise ağzı çok laf yapan bu adamın beklediği Kurtarıcı -Mesih- olduğunu sanır (örnek, Hitler). Yobaz daima Cahiller'in sırtına binerek yükselir (örnek, Şeyh, Şıh, Hocaefendi, Ağa vs). **Cahil ise ilginçtir ki, sırtındaki Yobaz'ı taşıdıkça kendisinin de önemli olduğunu sanır.**

Şimdi Dinci Yobazlık ile İdeolojik Yobazlığın Bilim üzerindeki baskılarını gösteren az bilinen iki örnek olayı aktaracağım:

Örgütlü Dinin (Katolik Kilisesi), Bilimsel Düşünce ve Vicdan Özgürlüğü'ne ne denli tahammülsüz olduğunu gösteren bir örnekle, İdeolojik Yobazlığın Bilim'e karşı beslediği kin ve nefreti gösteren bir örnek. Hiç kuşkusuz bu örnekleri yüzlerce çoğaltmak mümkündür ama bu iki örnek konuyla ilgili yeterli bilgilendirmeyi yapacaklardır kanısındayım.

Johannes Kepler, fiziği bir bilim olarak Tanrı'nın Âlemlerine uygulayan bilim adamı olarak tanınmıştır. Onun geliştirdiği yöntemlerle o günlere değin hareketsiz ve sabit oldukları varsayılan gezegenlerin ve yıldızların gerçekte daimi bir hareket halinde olduklarını insanlık onun sayesinde öğrenmiştir. Katolik Kilisesi ise Dünya'nın tüm Evren'in merkezinde, hareketsiz ve sabit olarak durduğunu ve güneşin ve yıldızların dünyaya bağlı olarak oldukları yerde çakılı bulunduklarını öne sürüyordu (Çünkü Tanrı İsa Mesih dünyaya inmişti vs). Kilise'nin bu Dogması'na karşı çıkanları bekleyen akıbet yakılmaktı. Ama önce **Danimarkalı Tycho Brahe, Kilise'nin bu görüşünü sarsacak bazı dolaylı açıklamalar yaptı sonra Galile ve Kepler sonra da Spinoza ve Newton yavaş yavaş bu yanlış bilgiyi silmeye başladılar.** (s.110-113)

Kaynakça:

ALTINDAL Aytunç [Kitap]. - Bir Türk Casusunun Mektupları Batı'da Seküler Düşüncenin Gelişimine Katkı İstanbul-Alfa Yay. 1. Basım: Aralık 2010.

YAHUDİLERE MÜHLET VERİLMESİNDEKİ SIR

Antisemitizm [1] dünya gerçeklerindendir. Yahudilerin bu kadar zamandır sevilmeyip düşmanları çok olduğu halde yok edilemeyip, tarih sahnesinde bulunmalarının bir nedeni var mıdır? Diye düşünebilirsiniz. Bunun için çeşitli sebepler ileri sürülebilir. Bu sebeplerin arasına bahsedeceğimiz mevzuyu da katmanın uygun olabileceğini varsayıyoruz. Şöyle ki;

> **“(Dünyadan göçtüğünde) Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden kalan, ancak bindiği ak bir katır ile Allah yolunda vakfetmiş olduğu bir arazi parçasından[2], bir de kullandığı silahından ibaretti.[3] Hatta, vefatı sırasında zırh gömleği bir Yahudi’de otuz sa’ (1 sa'=3120 gram ağırlık) arpa karşılığında rehin edilmiş bulunuyordu.”[4]**
>
> **Hz. Ali kerramallâhü veche de, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin vefatından sonra:**
>
> **"Resûlullah Aleyhisselamın kime bir va'di veya borcu varsa bana gelsin!"**
>
> **diyerek nida ettirdi. Sağ oldukça her yıl adam gönderip kurban kesme günü Mina'da, Akabe yanında böylece nida ettirmeye devam etti. Allah Teâlâ'nın kullarından gelip haklı haksız her isteyenin isteğini verdi. Hz. Ali'den sonra, vefat edinceye kadar Hz. Hasan, ondan sonra da şehadetine kadar Hz. Hüseyin böyle yaptı.[5]**

İnsanı üzen, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem efendimizin dünyayı terk edeceği zamana yakın bir anda, eski zamanlara göre refah seviyesi artmış Medine hayatı içerisinde, bir Yahudi’ye zırhını terhin edecek kadar sıkıntıya düşmesidir. O gün itibariyle ihtiyacını etrafındaki zengin sahabe efendilerimizin fark etmemesi (!) ve zırhının Yahudi’ye rehin verilmesidir. Acaba bu ne olabilir, yoksa bir **"İslam'ın garipleşmesi"** hakikati mi zuhur etti.

İşte, Allah Teâlâ, bir menfaat karşılığı bile yardım eden Yahudi’ye, sevgili rasülünün kıyamette mahzun olmaması için bir millete şamil olacak lutûf ve ihsan buyurmuştur. Meseleye vakıf olanların bu türlü yorumu aşırı görebilirler. Bilindiği üzere Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme zerre kadar bir iyiliğe karşılık Allah Teâlâ’nın ihsanı böylesine çoktur. Allah Teâlâ dünyada Rahman sıfatı gereği gazaba uğramış olan Yahudilere bile ihsanını sevgilisi hatırına esirgememiştir.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin dünyasını değiştirdiğinde otuz sa' **(93 kg ağırlık)** arpa karşılığı olarak rehin verilen zırha karşılık çıkarılacak bir tevilde şu olabilir.

> **“Yahudiler, Müslümanlardan otuz defa iyilik göreceklerdir”** (Soy kırımlardan kurtulmalarına yardımcı olmaları) demektir.

Gerçekten de bu şekilde olmuştur. Bir örnek olarak şunu verebiliriz.

> **“İspanya Yahudileri başka ülkelere kaçtılar. Fakat 1492’deki kapsamlı bir göçtü. 13 Temmuz’dan başlayarak, 250.000’e yakın İspanyol Yahudi’si, (büyük çoğunlukla Sefaradlar) Portekiz’e, Navarra’ya, Akdeniz kıyılarına ve özellikle, Osmanlı İmparatorluğu’na yöneldiler...”**
>
> **Bu konuda, Cecil Roth’dan bir diğer alıntı: “1492’ deki Yahudi göçü sırasında, kovulanların büyük çoğunluğu, en kolay, yani en kısa yolu seçtiler. Hemen yanı başlarındaki Portekiz’e vardılar. Bir bedel karşılığında, o ülkede yerleşmelerine izin verildi. Ne var ki, aradan birkaç yıl geçmeden Portekiz Kralı, politikasını değiştirip komşusu İspanya’yı örnek almaya karar verdi. 1496’da, sığınmacı Yahudilere iki seçenek sunan fermanı çıkardı: Katolik dinini kabul etmek ya da ülkeyi terk etmek...”[6]**

YAZILAR 15

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme menfaat karşılığı küçük bir iyilik, bir milletin ömürlerinin uzamasına sebep oluşu, diğer taraftan yapılacak bir kötülüğe karşıda cezanın büyüklüğünü gösterir. Bu meseleden ivazla unutulmamalıdır ki, Ümmet-i Merhume'ye yapılan kötülüğün cezasıda elbette büyük olacaktır.

> **O müşrikler kendilerine mühlet verilmesine aldanmasınlar. Daha öncekilere de böyle fırsat verilmişti. Ne zaman ki peygamberler, toplumlarının imana gelmelerinden ümitlerini kesecek raddeye gelirler ve toplumları da peygamberlerinin kendilerini aldattığı zannına kapılırlar, işte o zaman onlara yardımımız ulaşır, inkârcılar helâk olur, dilediğimiz kimseler kurtulur. Çünkü (uzun vâdede) cezamız, suçlu toplumlardan hiçbir surette geri çevirilmez."** (Yasin, 36/110)
>
> **"Senden önce de nice peygamberlerle alay edildi. Fakat Ben, o kâfirlere akıllarını başlarına toplamaları için bir süre mühlet verdim. Ama onlar akıllanmayınca sonra da onları azabımla kıskıvrak yakaladım, cezam nasılmış, gördüler."** (Ra'd, 13/32)

Sözlerin daha iyi anlaşılması için Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz ile Hz. Osman arasındaki geçen vakıalar ile konuyu dahada açıklığa kavuşturalım.

Muhyissünne imâm-ı Begavî hazretleri **(Meâlim üt-tenzîl)** kitâbında, sûre-i Bakaranın sonunda meâl-i şerîfi **(Mallarını Allah yolunda infâk edenler, dağıtanlar..)** olan 262.ci âyet-i kerîmesinin tefsîrinde Kelebîden nakl buyurmuşlar ki, bu âyet-i kerîme, hazret-i Osman bin Affân ve hazret-i Abdürrahmân bin Avf "radıyallahü anhümâ" hakkında - nâzil olmuşdur.

Abdürrahmân bin Avf, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" huzûruna dört bin dirhem getirdi, koydu. Dedi ki, yanımda sekizbin dirhem var idi. Dörtbin dirhemi kendime ve âileme alıkoydum. Dörtbin dirhemi Rabbime ödünç verdim. Resûl-i ekrem "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" ona buyurdu ki, **(Evinde bırakdığına ve borç verdiğine, Allahü teâlâ bereket versin!)** Fakat Hz. Osman "radıyallahü teâlâ anh" Müslümanları Tebûk gazâsında techîz etdi. Ticâret develerini, hevedleri ve çulları ile berâber verdi. O iki serverin hakkında bu âyet-i kerîme nâzil oldu. Abdürrahmân bin Sümre "radıyallahü teâlâ anh" dedi ki, Ceyş-i Usretde hazret-i Osman, bin dinâr ile geldi. Ceyş-i Usretden murâd, Tebük gazâsıdır. Hazret-i Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" kucağına altınları dökdü. Ben gördüm. Resûlullah mübârek elini altınlar arasına dâhil kılıp, karıştırdı. Buyurdu ki,

> **"Osmana bundan sonra yaptıkları zarar vermez."**

Allah Teâlâ hazretleri meâl-i şerîfi, **(Allah yolunda mallarını sarf eden kimseler, dağıtdıkları şeyler ile karşısındakileri ezâda ve minnette bırakmazlar. Onların ecrini onların Rabbi verir. Onlar için korku ve üzüntü yokdur.)** olan âyet-i kerîmeyi gönderdi. Minnet, ihsânda ve ikrâmda bulunduğu kimsenin, ben sana şunları verdim, bu kadar şey verdim, diye verdiği ni'meti onun başına kakmak, onu üzmektir. Ezâ, ni'met verdiği, ihsânda bulunduğu kimseyi mahcûb etmek, utandırmaktır. Veyâ ikrâmda bulunduğu kimseyi, hiç bilmesi îcâb etmeyen birisi yanında ikrâm ettiğini söyleyerek utandırmaktır.[7]

Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" hazretleri Medîneye geldi. Medîne-i Münevverede Rûme kuyusundan başka tatlı su yoktu. Buyurdular ki,

> **"Rûme kuyusunu kim satın alır, kendi kovası ile müslimânların kovasını bir tutarsa, onun Rûme kuyusundaki kovasından Cennetteki kovası hayırlı olur."**

Kendi hâlis malımdan o kuyuyu satın aldım. Siz bugün o kuyunun suyunu içmekten beni men' edersiniz. Hattâ deryâ (deniz) suyu gibi tuzlu su içerim. Hepsi dediler ki: (Evet öyledir). Rûme, bir kuyunun adıdır. Medîne-i Münevverenin altı mil miktarı uzağında bir kuyudur. O kuyu küçük vâdi'dedir. Zîrâ, Medîne-i Münevverede iki vâdi' vardır. Büyük vâdi'de olan Azîze kuyusudur.

Şârîh Gürânî "rahimehullah" İbni Abdülberden nakl etmişdir ki: **Medîne-i Münevverede bir Yahudi'nin ağzı örülü bir kuyusu var idi**. Suyu gâyet tatlı idi. Suyunu satardı. Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" hazretleri buyurdular ki: (Rûme kuyusunu kim alır, kendi kovasını

Müslümanların kovası ile beraber tutarsa, Cennetdeki kovası bundan hayrlı olur.) Hazret-i Osman "radıyallahü teâlâ anh" varıp, kuyuyu Yahudi ile pazarlık etti. Yahudi kuyunun temâmını satmakdan imtinâ etti. Hazret-i Osman "radıyallahü teâlâ anh" da, yarısını aldı. Nöbet yolu ile bir gün Osmanın "radıyallahü anh" olacak, bir gün Yahudi'nin olacaktı. Hazret-i Osman nöbetini sebîl ve sadaka etti. Yahudi ücret ile satardı. Müslümanlar da Hazret-i Osman'ın nöbeti geldikçe, iki günlük su alırlardı. Yahudi'nin nöbetinde asla uğramazlar idi. **Yahudi'nin pazarı kesata uğrayınca, diğer yarısını da satmak istedi.** Diğer yarısını da Osman "radıyallahü teâlâ anh" hazretleri ondan satın aldı. Evvelki yarısını Yahudi'den oniki bin dirheme almıştı. Diğer yarısını da sekiz bin dirheme aldı. Tamamını sebil etti. [8]

Bir gün Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" hazretleri, Âişe-i Sıddîkanın "radıyallahü teâlâ anhâ" hücresinde [evinde] otururdu. Hazret-i Osmân "radıyallahü anh" dört deve yükü buğdayı Fahr-i kâinâta hediye ettiler. Hizmetcileri geri gelip dediler ki, yâ efendi, buğdayı Habîb-i Rabbil âlemîn, muhâcirîne verdiler. Hazret-i Osmân dört deve yükü dahâ buğdayı gönderdi. Onu da Resûl-i Ekrem hazretleri Ensâra dağıttılar. Hazret-i Osmân "radıyallahü teâlâ anh" dört deve yükü buğdayı dahâ gönderdi. Fahr-i kâinât onu da ailesi arasında taksîm edip, evlerine gönderdiler. Getiren hizmetçilere sordular ki, seyyidinize kaç deve yükü buğday getirmişlerdi. Hizmetçiler dediler, oniki yük. Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" buyurdular. **"Tamamını bize gönderdi. Kendi için bir miktar alıkoymadı."**

Mubârek ellerini kaldırıp, buyurdu:

> **"Yâ Rab! Ben Osmânın ihsânından âciz oldum. Her kim bana ihsân etdi, Ben ona mükâfatını verdim. Ammâ Osmânın mükâfâtından âcizim yâ Rab. Sen Osmâna karşılığını ver."**
>
> Derhâl Cebrâîl aleyhisselâm geldi. Buyurdu,
>
> **"Yâ Muhammed! Cebbâr-i âlem sana selâm eder. Buyurdu ki, Osmân'a benden selâm söyle. Söyle ki, biz ondan râzı olduk. Onu Cennetde Muhammed'e refîk etdik. Arasat hesâbını ondan ref' etdik. Eğer sen ona mükâfatdan âciz isen, biz ona mükâfatdan âciz değiliz."** [9]

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

[1] **Antisemitizm:**Antisemitizm (Yahudi karşıtlığı, Yahudi düşmanlığı), Yahudilik dinine, ırkına, kültürüne veya milletine karşı duyulan düşmanlık.

Antisemitizmin tohumları ilk çağlarda Yahudilerin yaşadıkları putperest toplumlarla çelişkiye düşmeleri sonucu atıldı. Yahudilerin putperestliğe karşı çıkmalarının nedeni ülkelerine bağlı olmamaları biçiminde algılandı. Kısacası başlangıçta anti-semitizmin temelini din farklılıkları oluşturdu.

Hristiyanlığın ortaya çıkmasından sonra antisemitist hareketler Hıristiyanlık inancını Yahudi sızmasından korumak ve İsa'nın çarmıha gerilişinin intikamını almak karakterine büründü. Roma İmparatorluğu zamanında İskenderiye'de yapılan Yahudi katliamı buna bir örnektir. Ortaçağda zaman zaman Yahudiler aleyhinde asılsız söylentiler (mesela Hristiyan çocuklarının Yahudi ayinlerinde kurban edildiği) ortaya çıkıyor ve bu söylentilerden etkilenen halk Yahudilere karşı kanlı eylemler yapıyordu. Aynı dönemde Müslüman ülkelerde anti-semitizm ehli kitap sayılan Yahudiler'in zımmilik statüsüne tabi tutulması sonucu bir sorun oluşturmadı. Müslüman İspanya'da (Endülüs), Bağdat, Şam ve Kudüs'te Yahudiler sanat, ticaret ve bilim dallarında özgürce çalıştılar ve büyük katkılarda bulundular.

[2] Ahmed, c. 4, s. 279, Buhârî, c. 3, s. 220, c. 5, s. 144.

[3] Buhârî, c. 4, s. 220, c. 5, s. 1 44.

YAZILAR 17

[4] İbn Sa'd, c. 2, s. 313, Ahmed, c. 1, s. 300-3001, Buhârî, c. 3, s. 231. Bkz:M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/348-349.

[5] İbn Sa'd, c. 2, s. 318-319. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/348-349.

[6] Luis Suarez Fernandez'in 'Les Juifs Espagnols au Moyen Age' (Orta Çağ'da İspanyol Yahudileri) Bu eserin orijinali 'Judios Espanoles En La Edad Medıa'

[7] Seyyid Eyyûb bin Sıddîk Menâkıb-I Çihâr Yâr-İ Güzîn (Dört Halîfenin Üstünlükleri) İkinci Menâkıb, Altıncı Baskı Hakîkat Ltd.Şti. Yayınları No: 13, s.201-203

[8] Age., Yirmibeşinci Menâkıb, s.220

[9] Age., s. 249

"GÜL VE HAÇ KARDEŞLİĞİ" (ROSE CROİX) (GÜL HAÇ ÖRGÜTÜ)

"Avrupa'daki en esrarengiz örgüt 'Gül ve Haç Kardeşliği', 'Tapınak Şövalyeleri' ve masonlar 18. yüzyıldan bu yana ortak bir strateji izleyerek Avrupa Birliği'ni kurmaya çalışmaktadır. Son yüzyılda, özellikle Avrupa siyasetinin 'perde arkasındaki' en güçlü temsilcileri bu üç gizli örgüttür."

1188'de Prieree De Sion MS 46 yılında kurulan ORMUS (inisiye edilenler tarikatı veya tekris edilenler tarikatı) isimli tarikatın bir adının da l'Ordre de la Rose-Croix Veritax olduğu, bir rivayete göre de Isa'nın çarmıhtan inip bu tarikatı kurduğu söylense de, Dames Frances Yates'e göre ilk ismine 1614'de yayımlanan Fama Fraternatis'de, Confessio Fraternatis ve The Chemical Wedding of of Christian RosenKreuz' da rastlanır. Bu devirde yazılan ve Rosy Cross Manifestoları olarak bilinen üç eser bir Hıristiyan olan Rossy Cross'dan ve allegorik bir efsaneden ve bir manifestodan bahseder. Almanya'da 1378'de doğan Rosy Cross Anadolu'ya ve kutsal topraklara gitmiş 106 yaşında 1484'de ölmüştür. Bu eserler simya ile, gizli bilimle ve tıpla uğraşan kiliseye karşı olan gizli bir topluluğun varlığından dem vurur. Eserlerde masonik sembolizm ve dolaylı anlatım kullanılır. Bu yazılarda belirttiğimiz gibi Boyle ve Leonardo da Vinci'den, Isaac Newton'a kadar pek çok bilim insanı bu gizli örgüte üye olmuş ve bu örgüt sayesinde kendini geliştirmiştir. Örgütün tüm özellikleri masoniktir ve Tapınak Şövalyeleri ile ilişkileri olduğuna kesin gözüyle bakılmaktadır. Daha sonra ABD'ye masonluğu getiren kişiler ve Benjamin Franklin'in kendisi bile Gül Haç örgütünün iç çekirdeğindendir. Manifestolar insanlık için çalışan kardeşlik ve iyiliği yayma motiflerini işler, Fransız Ihtilali ve Amerikan ihtilalinde de gelişen devrimci masonik örgütlenme Rose Croix ile içiçedir. Gül Haç isminin de çok sembolik bir anlamı vardır (detaylar için Baigent 1983 ve Barret 1999) Rose Croix ayrıca pek çok yönü ve mistik işlevi ile Kabalizmle içiçedir, bu da hem Yahudilerden hem de konuyu işleyen Tapınak Şovalyelerinden geçmiş bir gelenektir. 1623'de Gül Haç örgütü Pariste çok yaygındı ve bazı üyelerinin görünür, bazı üyelerinin de görünmez olduğu ve görünmez olanların şeytanla işbirliği içinde olduğu dedikodusunu doğurmuştur. 1640'larda Avrupa ve Ingiltere'de pek çok Rose Croix örgütü mevcuttu ve Ashmole ve Lilly tarafından Londra'da 1646'da kurulan bir locanın Hür ve Kabul Edilmiş masonluğun, Tapınak Şovalyeleri ile birlikte temeli attığı iddia edilmiştir. 17. Yüzyıldan sonra Gül Haç örgütü masonluktan daha gizli ve daha ölümcül bir biçimde devam etmiş ve bir kola ayrılarak ILLUMINATI'yi oluşturmuştur. Rose Croix o kadar gizlidir ki, halen sürüp sürmediği bile resmi olarak bilinmemektedir. Şeytana taparlar mı? Bu konuda belirsizdir, ama 20. yüzyılın başında GOLDEN DAWN (ALTIN GÜNDOĞUMU) isimli koyu okkült, kara büyü ve satanizm örgütünü kuran Aleister Crowley'in Rose Croix örgütünden olduğu iddia edilmektedir, aynı zamanda Crowley Hür, Kabul Edilmiş Masonlar Locası'nda Büyük Üstadlık yapmış, Skoç ritinde de 33. derece mason olmuştur.

Rose Croix örgütünün hiç bir zaman yok olmamıştır. Fakat başka örgütler doğurmaya devam etmiştir. 16. yüzyıldan beri gerek masonluğun, gerekse ILLUMINATI'nin ve Skulls and Bones Society'nin doğuşunda etkin rol oynamıştır. Ama Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar resmi ve kanuni bir dernek olmasına karşın, ne ILLUMINATI ne de Rose Croix ortaya çıkıp kendini gösteren birer dernek değildirler ve masonluğu kendilerine üye çekmek için bir havuz olarak kullanırlar. Yani daireler içiçedir. En içteki dairede ve çelik çekirdekte hangi mistik gizli örgütün yüzyıllarca etkili olduğu meçhul kalmıştır.

Aytunç Altındal bu konuda bir eser hazırlamıştır. Konu hakkında bu eseri referans alarak birçok kitap üretilecek kadar bilgi ile doludur. Okumayanların okumasını tavsiye ediyorum. Günümüz meselelerine ışık tutacak kitaptan birkaç alıntıyı aşağıda sunalım.

Kitaptan alıntılar

Geçtiğimiz yılın (2002) Nisan ayında Sayın Suat İlhan Paşa'dan bir mektup almıştım. Benden AB Bayrağı'ndaki 12 yıldızın sembolik anlamlarının ne oldukları konusunda 30 sayfalık bir açıklama

yazmamı istemişti. Bu ricayı bir kitap yazarak yerine getirdim. 30 sayfalık kısa bir açıklama yazmaktansa, kanımca, kalıcı olabilmesi ve geniş bir okur kitlesi tarafından okunabilmesi için böylesi daha iyi olacaktı. Umarım yararlı olur...

AB ile Türkiye ilişkileri, bu kitabın yazıldığı dönemde yine Türkiye'nin en önemli meselelerinden biriydi. Kişisel görüşüm: Türkiye'nin AB üyeliği için gerçek engeli İslamiyet değildir. AB'yi kuran ve yönetenler ***"Takiyye"*** yapıyorlar. **İlginçtir ki, *"Takiyye"* İslami değil, Kilise Hıristiyanlığının bir buluşudur.** Dileyenler Yeni Ahit'in Aziz Paul'la ilgili bölümlerini -bizzat Paul'un ağzından-okusunlar, anlayacaklardır.

AB'de Kilise Hıristiyanlığı olmayacak, Papa'nın tüm girişimleri, bakın, akim kaldı. AB'de Gnostik-Masonik Hıristiyanların Birliği ve Tanrısı ve Ahlakı yönlendirici olacaktır. Adamlar kendi uluslarının kiliselerini dıştalarken, 1400 yıldır, değişmemiş ve değiştirilememiş bir Kutsal Kitabı (Kuran) ve onun Peygamberi'ne yürekten bağlılık duyan Türkleri, nereye koysunlar?

AB Anayasa Konvansiyonu Başkanı eski Fransa Cumhurbaşkanı Valery Giscard d'Estainq'in 3 Eylül 2003'te yaptığı uyarı ilginçtir:

"TÜRKİYE AB MUKTESEBATINI HAZMEDEMEZ. TÜRKİYE'Yİ ALDATMAYA SON VERELİM."

Giscard, şu yıllarda Avrupa'da yaşayan en kıdemli masonların başında gelmektedir. 1972'den bu yana ***"Gül ve Haç Şövalyeliği"*** de dâhil, birçok Masonik-Gnostik unvanın taşıyıcısıdır. Giscard'ın dediği doğrudur. AB'ye Vatikan ve Papa BİLE resmen alınmazken Türkiye, ne olduğu belirsiz laiklik anlayışıyla AB'nin hangi Gnostik-Masonik standardını *"Hazmedebilecek"* ki?

Bunları ve diğer hususları, bu **"Göze Görünmeden"** hayatlarımıza yön veren gizli kişileri ve örgütleri kitapta okuyacaksınız. Örneğin, kitapta ayrıntılı şekilde anlatılmış olan MRA adlı **Masonik-Evangelist** örgütün üyesi ve AB'nin kurucusu Jean Monnet'i bulacaksınız. AB, özellikle Türkiye'ye TC Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla yıllardır **"Burslar"** veriyor. Diğer bir örnek de Leonardo da Vinci'dir. AB'nin en önemli eğitim programı ve dev fonları da **"Leonardo Projesi"** adı altında Türkiye'deki belirli kişi ve kurumlara aktarılıyor. AB'ye girebilir miyiz, yoksa bize **"Takiyye"** mi yapıyorlar, kararı siz verin.

Kodlar

"Christendome'da çeşitli adlar birer kod olarak kullanılmaktadır. Monoteizm Geleneği'ne en çok sembol, şifre ve kod sokmuş olan inanç sistematiği Hıristiyanlık'tır. Bu nedenle Hıristiyanlık gerçekte bir **"Din"**den çok bir **"Cult/kült"**te bulunması gereken özellikleri yansıtmaktadır. Hıristiyanlık'ta örneğin, İncir, Balık, Yılan, Güvercin ve Kuzu vd. adlar birer kod olarak kullanılmaktadır. Bunlardan **Güvercin 'Kutsal Ruh'un, Kuzu ise 'İsa Mesih'in kodudur.**

Kutsal Kitap'ta ilginçtir ki, yaklaşık 100 kadar bitkiden ve iki düzine kadar da çiçekten söz edilmektedir. Ancak bu 100 bitki ve çiçek için sadece 14 İbranice kök sözcük kullanılmıştır. Kutsal Kitap'ta, koku ve şifa veren bitkiler, çiçekler, tahıllar, meyveler ve sebzeler belirli önemde yer tutarlar. Tanrı'ya sunulabilecek güzel kokulu bitkiler olduğu gibi yenilmesi ya da törenlerde kullanılması yasaklanmış ağaçlar, bitkiler, sebzeler ve kökler de vardır. Bu anlamında Kutsal Kitap'ta 'Autocton' (belirli bölgeye ait olmak) bir Habitat (doğal ortam, yetişme ortamı, vatan) vardır. Ve bazı dinsel yasaklar, özellikle de Yahudilik'te, bu Habitat dikkate alınarak konulmuştur. Yahudilik'te ve Hıristiyanlık'ta dinsel törenlerde ve kutsamalarda belirli bitkilerin ve bunlardan elde edilen yağların başa ve ayaklara sürülmesi geleneği vardır.

Örneğin, İsa'nın ayakları, Hıristiyanlık'taki üç kutsal Meryem'den biri olan Martha ve Lazarus'un kız kardeşi tarafından yağ sürülerek kutsanmıştı. (Lk:10:38:Jn:2, 20,32,12:3). (Not: Lazarus, İsa tarafından ölüyken diriltilmişti.)

Kutsal Kitap'ta adından tam olarak söz edilmediği halde ilginçtir ki daha sonra Hıristiyanlık'ta en önemli kod haline gelen çiçek, Gül'dür. Kutsal Kitabın Yahudiler için olan Eski Ahit bölümünde, günümüz İngilizcesine **"Gül"** (Rose) olarak çevrilmiş olan bu çiçekten sadece iki yerde söz edilmiştir.

Tevrat'taki adı **"Chabazzelet"** olan bu çiçeğin gerçekte **"Gül"** olup olmadığı bilinmemekte ve/fakat o olduğu varsayılmaktadır. Muhtemelen **"Crocus"** türü bir çiçektir bu ama daha sonra Hıristiyan yorum-cular tarafından yer aldığı bölüm dikkate alınarak bir **"Cult"** sembolü haline getirilmiştir. Gül'den Eski Ahit'teki Isaiah Kitabı'nın 35.Bab'ında konu edilmiştir. Bu bölüm İsrail'e yakında bir **"Kurtarıcının / Redeemer**"ın geleceğinin muştulanışını anlatmaktadır. Metin şöyledir: **"Kıraç topraklar coşacak ve yeşerecek, tıpkı 'crocus' (chabazzelet) goncası gibi açacak."** Bu metinde açılan Gül'ün Karmel Dağı'nın ve Sharon'un görkemini yansıtacağından da söz edilmektedir. Eski Ahit'in başka bir kitabında da **"Sharon'un Gülü"** diye bir 'Şarkı' vardır. Metin şöyledir: **"Ben Sharon'un bir gülüyüm, vadinin sümbülüyüm (veya zambağı)." (SS** 2:1) Bu metinde yer alan **"Sharon'un Gülü"** Yahudiler için **"Beklenen Kurtarıcı**"yı simgelerken, aynı kodu kullanan Hıristiyan yorumcular bunu başka bir kişiye mal etmişlerdir.

Yahudilik'te olmayan bu yeni Kod, Hıristiyanların sadece Katolik mezhebinde vardır ve **"Bakire Meryem**"e verilmiş olan adlardan/sıfatlardan biridir. Hıristiyanlık böylelikle kendi dinsel meşruiyetinin Yahudilik'te bulunduğunu göstermek istemiştir. Öyle ki, Bakire Meryem adına tesmiye edilen **"Map-pa"** denilen tılsım ve haçlarda, Meryem'in tasvirinin üzerine İsrail'in Tanrısı JHVH'in (Yahveh) adı yazılıyordu ve yanına da başlangıç ve son anlamına gelen Grekçe Alfa ve Omega harfleri (Grek alfabesinin ilk ve son harfleri) ekleniyordu. Ayrıca JHVH'in 72 adı ve çift "Tau Haçı" (TT) tılsımı tamamlıyordu.

*****

1710'da Sincerus Racatus adını kullanan Sigmund Richter adlı bir Alşimist **"Altın ve Gül Haç Kardeşliği Örgütü'nün gizli** yöntemine **göre gerçek ve** mükemmel Felsefe Taşı'nın hazırlanması" adlı bir risale yayınladı. (Not: Risalenin İngilizce adı şöyledir: A Perfect and True Preparation of the Philosophi-cal Stone according to the Secret Methods of the Brotherhood of the Golden and Rosy Cross.) Bunu 1785'te yayınlanan **"Gül ve Haç Kardeşliğinin Gizli Sembolleri"** adlı kitabın Altona'da yayınlanışı izledi. <u>Daha önce 1618'de Henrichus Neuhaseus adlı bir Adept, Latince yayınladığı bir risalesinde Gül ve Haç'ın Hindistan ve Tibet'e geri döndüğünü bildirmişti. Buna göre yaklaşık 150 yıl sonra örgüt yeniden Alman topraklarına dönmüştü.</u>

*****

Gül ve Haç'ın gizli terminolojisinde bazı ülkelerin ve ulusların adları da "Kod ve Şifre" olarak kullanılmıştı. Örneğin Kıbrıs, bu gizli dilde "Bakır" ve "Venüs" anlamında kullanılıyordu. "Fama Confessio"da **"Kıbrıs'ı Al, Türk Çıksın"** şeklinde bir deyiş vardı ve bu da gerçekte ne Kıbrıs Adası'nı ne de Türk ulusunu işaretliyordu. Bu gizli deyimde <u>**Kıbrıs, Venüs**'ü yani "**Dişil Prensibi**"</u>, **Türk sözcüğü ise <u>"Bilinçaltını, yani Kalpgözünü"</u>** simgeliyordu. Dolayısıyla R.C.'nin Kıbrıs'a gidişi ilkin Venüs ile hesaplaşması anlamına geliyordu. Katolik Kilisesi'nde bunun adı "Penance" idi. Türk işte bu hesaplaşmadan sonra ortaya çıkacak olan spiritüel yükselişi temsil ediyordu. Kafası sürekli olarak Venüs ile, yani Dişil Prensip'le meşgul olan bir erkeğin Türkleşmesi olası değildi.

Kıbrıs bilindiği üzere bakırın keşfedildiği ve mitolojiye göre Venüs'ün sahile çıktığı yerdir. Kıbrıs (Cyprus) aynı zamanda Hıristiyan Teolojisinde "Cyprian" olarak geçer. İS 240 yıllarında, Hıristiyanlığın ağır baskı gördüğü bir dönemde, Kartacalı bir avukat-hukukçu, Thascius Cyprianus (Kıbrısi) cesaretle ortaya çıkarak onları sadır.

NATO'ya Giriş

Yeri gelmişken AB'nin kuruluş aşamasında yaşanmış ilginç bir gelişmeden de söz edelim. 1950'li yılların başlarında AB'nin ilk uluslar ve devletlerarası görüşmeleri başladığında ilk dört devlet gelecekte kurulacak olan AB'nin bayrağının nasıl olacağını da gündeme almışlardı. Uzun süren çabalar sonucunda bir bayrak modeli kabul edilmişti. Bu bayrak bugünkünden çok farklıydı. Sarı zemin üzerine yuvarlak bir daire çizilmiş ve ortasına da **4 köşeli bir haç** konulmuştu. Bu haçın rengi kırmızıydı. Daha sonra bu haçlı Bayrak, kurucu üyesi olduğu halde asil üye yapılmayan TC Devleti'ne

kabul ettirilmek istendi fakat Türkiye, çok ilginçtir ki, İslam dinine bağlı olduğunu öne sürerek bu kırmızı Haçlı AB Bayrağı'nı kabul etmeyeceğini ve değiştirilmesi gerektiğini bildirdi. Bugünkü AB Bayrağı Türkiye'nin itirazı üzerine AB'nin değiştirilerek kabul edilmiş olan ikinci bayrağıdır.

AB'nin ilk dört köşeli kırmızı haçlı bayrağını kendi İslami değerleriyle çatışacağı endişesiyle reddeden TC Devleti, nedir ki bu reddiyesinden bir süre sonra yine dört köşeli başka bir haçı güle oynaya sembol olarak kabul etmişti. Bu haç ünlü **NATO'nun sembolü olan Mavi Haç**'tır. İlginçtir ki askeri savunma amacıyla kurulmuş olan **Kuzey Atlantik Paktı**'nın sembolü de bir haçtır. Buna rağmen Türkiye bu haça hiç itiraz etmemiştir. Askeri bir örgütün sembolü niçin haçtır diye sorulmamalıdır, çünkü AB'nin ilk sekiz ülkesinin üst yöneticilerinin ve egemenlerinin tamamı da geçmişte Tapınak Şövalyeleri diye bilinen gizli Askeri-Dinci örgütün üyeleriydiler. Yaptıkları tek değişiklik kendi sekiz köşeli haçlarını -günümüzde Malta Haçı diye bilinir- 4 köşeli düz haç ile değiştirmiş olmalarıydı.

*** * * * ***

Haç ve Çarmıhta İdam ilişkisi

Roma hukukuna göre kişi(lere)ye Çarmıh cezası verilebilmesi çok uzun bir süreçte tamamlanıyordu. İsa Mesih'in döneminde bu cezaya çarptırılabilmesi için kişinin, bağlı olduğu dinsel cemaatin tam onayının alınması gerekiyordu. Yeni Ahit'te belirtildiğine göre bölgedeki Romalı Vali Pilatus İsa'ya defalarca Çarmıh'tan kurtulabilmesi ve serbest kalabilmesi için fırsatlar vermişti ama Yahudi cemaatinin önderleri İsa'nın mutlaka idam edilmesi gerektiği hususunda ısrarcı olmuşlardı. Pilatus son olarak İsa'yı sarayının önüne çıkarmış ve bir kez daha affedilmesi için Yahudilere göstermişti. Yahudiler, bunun üzerine İsa ile birlikte ama adi suçtan idama mahkûm edilmiş olan Barabbas'ı affetmesini fakat İsa'yı idam etmesini Pilatus'tan istemişlerdi. Vali de, bunun üzerine, haydut olarak tanınan Barabbas'ı affetmiş, İsa'yı ise ölüme mahkûm etmişti. (NOT: Bu Barabbas'ın haydut değil, Yahudilerin lideri olduğu da söylenir.) Ancak, Pilatus ilginç bir söz söylemişti: **"Bu zavallı adamın kanı benim ellerimde değildir. Siz bu kanı taşımayı kabul ediyor musunuz?"** Yahudiler bu sözler üzerine bağırarak; **"Onun kanı, her zaman bizim elimizde olsun, as onu!"** demişlerdi. İsa Mesih'in Çarmıh'a gerilmesi bundan sonra olmuştur. Şu da bir gerçek ki, İsa'nın kanı son 2000 yıldır hep Yahudilerin üstünde olmuş ve milyonlarcası, Çarmıh'ta değil ama, yakılarak idam edilmiştir. Şunu da geçerken belirtelim ki, **İSA, 'TANRI'NIN OĞLU' OLDUĞU İDDİASINDAN DOLAYI DEĞİL, 'YAHUDİLERİN KRALI' OLDUĞUNU İDDİA ETMESİNDEN DOLAYI İDAM EDİLMİŞTİR.**

Avrupa tarihinde işkence ve ölüm cezaları da belirli bir hiyerarşiye göre yapılırdı. Her suçluya aynı işkence yapılamaz ve örneğin ırz düşmanı biriyle, gözden düşmüş bir devlet adamı aynı 'idam' tarzıyla öldürülemezdi. **Yakılarak idam, Çarmıh'taki idamdan daha soysuz bir idam şekliydi.**

İşkence çeşitlerinden en korkuncu 8. Henry döneminde **Şansölye olan ünlü Ütopyacı Thomas More** tarafından uygulanmıştı. 16.yy'dan bu yana **'Aydınlanman', 'Bilimsel Düşüncenin'** öncüsü vs. gibi **sahte yaftalarla, özellikle solcu gençlere bir ilah gibi tanıtılan Thomas More, "Sıfır" hoşgörü sahibi bir siyaset cambazıydı.** O dönemde daha yeni filizlenen Protestan hareketine şiddetle karşı çıkmıştı ve Papa'nın "Koruma Köpeği" (Natchdog) olarak tanınıyordu. More, Protestanlığı yaydıklarından kuşkulandığı 26 İngiliz hakkında, bağırsaklarının deşilerek, suçlu tarafından taşınması cezasını vermiş ve bu fermanların altına imza atmıştı! Ütopyacı More'un bir diğer kariyeri de, Protestan kadınlarla ilgiliydi. Buna göre, Ütopyacı More, "Tüm Protestan kadınlar fahişedirler, onlara tecavüz suç değildir," diyebilmişti.

İsa'nın yaşadığı dönemde Çarmıh'ta idam edilmesine karar verilmiş kişi ve/veya kişiler önce çırılçıplak soyunurlardı. Üstlerinde giysi olmamasının nedeni, bunların tıpkı hayvanlar gibi, giyimli olmaya layık görülmedikleri gerekçesine bağlıydı. GİYSİ, (TESETTÜR=ÖRTÜNME) ONLARI İNSAN YAPIYORDU. Çıplaklaştırılan kişi sırtına yüklenen haçını taşımak zorundaydı. Sırtında haçıyla çıplak olarak, kentin en işlek sokaklarında dolaştırılıp idamların yapıldığı Calvary'ye getiriliyordu. Ancak bu Haç taşıma işine bir de dayak eklenmişti. Haçını taşıyarak ölümüne yürüyen kişiye "Flagellant" denilen kişiler, uçları demir iğneli kırbaçlarla vurmak zorundaydılar. Bundan amaç, işlediği suçun kefaretini

ödemesi anlamına geliyordu.

NOT: Daha sonra 11-15. yy'da ve özellikle 14.yy'da Flagellantlar diye bilinen bir tarikatın üyeleri Kilise'den sapanları kırbaçlayarak yola getiriyorlardı. Bunlar Avrupa'da "Anti-Semitizm"i yeniden canlandırdılar. Kent kent dolaşarak Katoliklerden önce, Yahudileri cezalandırdılar, evlerini yaktılar, erkeklerini öldürdüler. Flagellantlar, 1348-1349 yılları arasında başlayan Kara Veba salgını sırasında, Yahudilerin, Türk sultanlarının emriyle, sütlere ve sulara zehir karıştırdıklarını öne sürerek bu cinayetleri işlemişlerdi. Flagallentler kendilerini cezalandırmak için vücutlarını bıçakla keserler ve kanatırlar. **Bu gelenek günümüzde bazı manastırlarda ve İran Şiileri'nde, Uzakdoğu Katolikleri arasında yaşanmaktadır.**

Dönelim **Çarmıh**'a... Çıplak olarak ve kırbaçlanarak haçını Calvary'ye taşıyan kişi burada haçı dikeceği çukuru kazmakla yükümlüydü. İsa'nın döneminde kullanılan Çarmıhlar, (T) **Tau** haçlarıydı. Bu haçtaki yatay tahtaya "Patibulum" denilirdi. Suçlu işte bu Patibulum'a bağlanır ya da çivilenirdi. Roma hukukuna göre, suçlunun taşıması gereken haçın boyu, 4 metreden uzun ve ağırlığı da 100 kilodan fazla olamazdı. Suçlu, boyları 18 cm'yi geçmeyecek olan çivilerle (T) Haçı'nın Patibulum'una çivilenir ve sallandırılırdı. Bu sırada kendisini ölüme mahkûm eden karar yüzüne karşı okunurdu. Bunlar da iki türlüydü, ya **"Humiliores"** ya da **"Titulus"** şeklinde olurdu. Birincisi adi suçlulara ve esirlere, ikincisi, soylu ölüme gönderilenlerin boynuna asılırdı. İsa Mesihde Titulus şekliyle asılmıştı ve üstüne de **"Yahudilerin Kralı olduğunu iddia etmiştir"** yazılmıştı. Humiliores, tek dilde, Latince vazılırken, Tituluslar Latince, Grekçe ve Aramice yazılırdı. Roma Hukuku'na göre kadınlar Çarmıh'a gerilemezdi. Yahudiler ise kadın suçluları taşlayarak (recm) öldürürlerdi.

Çarmıh'a gerilerek Haç'ın üzerinde ölen kişilerin ıstırabı ölmekle bitmezdi. Bunların cesetleri 40-45 dereceyi bulan güneş ışınlarının altında çürümeye terk edilirdi. Önce akbabalar, sonra köpekler, sonra da büyücüler bu cesetleri yağmalardı. Büyü ve sihirle uğraşan ve gizli örgütlerin üyeleri olan kişiler, cesetlerin belirli organlar (penis, kafa ve dil) ile çivileri çalarlar ve bunları sihir amacıyla kendilerine başvuran kişilere onları koruyacakları gerekçesiyle yedirirler ya da verirlerdi. Christendome'da ölü eti yemek çok yaygın bir gelenekti. Özellikle 15. yy'da Avrupa'nın soyluları, <u>cinsel güçlerini arttırdığı gerekçesiyle **'Mumya'** eti yerlerdi. Mısır'dan ve diğer yerlerden yapılan ticaretin kalemlerinden biri de toz haline getirilmiş mumyalardı!!!</u>

Haç sözcüğü (İng. Cross, Fra. Croix, Alm. Kreutz, Latince. Crux) muhtemelen ilk kez Afrika'da, Kartaca'da kullanılmıştır. Yeni Ahit'te Haç sözcüğü değil, **'Çarmıha Gerilme'** (Crucifie) terimi sadece iki Evangelist tarafından kullanılmıştır. Bunlar birer kez 'Çarmıha Gerildi' diye yazmışlardı (Mt 28.5 ve Ma 16.6). Ayrıca bunların dışında Paul tarafından yazılan Acts bölümünde de bir kez yer almıştı.

İlk 350 yıl içinde Hıristiyanlar, çeşitli biçimlerde hazırlanmış olan haçlara tapıyorlardı. Roma'nın katakomblarında yer alan çizimlere göre, örneğin, III. yy'da, Priscille adıyla bilinen Kata-kombdaki çizimde haç yoktur ama ilginçtir ki, bir 'Çapa' (gemilerde, sandallarda kullanılan) vardır. Bu çapanın iki yanına yüzleri gökyüzüne dönük iki balık konulmuştur. İlahiyatçı (Cizvit) Bernard Serboue'nün de belirttiği gibi, haçın önemi onun maddesinde değil, ondaki sırda (mystere) saklıdır. Bu çapa haçında balıklar yeni Hıristiyanları, Çapa ise Umut'a ve Kurtuluş'a (İsa'nın kurtarıcılığına) bağlanmış olunduğunu sembolize etmektedir.

Yine ilk bölümlerde kullanılan bir haç ise üç üst kolu olan ve 4'üncüsü (alt) el olarak çizilmiş olan haçtır. Alttaki elin, işaret ve ortaparmakları bağlanmış durumdadır. Bu el 'Tanrı'nın Eli'dir. En güzel örneği, 11. yy'da Yunanistan'da Hosios Loukas Kilisesi'ndedir. Bu Haç'ın ilginç bir özelliği de bir daire üzerinde olması ve tüm zemininin 8 köşeli yıldızlarla kaplanmış olmasıdır. Bu sembollere göre haç, tüm Kozmoz'un **'İmzası'** olan Kurtarıcı İsa'nın ta kendisidir. Böylece hiç kimse ve hiçbir nesne Haç'ın'İmzasından' aynı ve uzak olamaz (!) deniliyordu.

Nedir ki Haç'ın Kilise tarafından vazgeçilmez bir kod ve sembol olarak benimsenmesi, İsa'dan çok sonra, 350'li yıllarda gerçekleşmiştir. Bu yıllarda Konstantin'in annesi Helena, Filistin topraklarına bir gezi yapmış ve İsa'nın üzerinde idam edildiği haçın bulunması için araştırmalar yapmıştır. Anladığınız gibi, kısa bir araştırmadan sonra bu haç, 300 yıl sonra Helena tarafından bulunuvermiş ve Kudüs

Kilisesi'ne armağan edilmiştir. İşte bu müthiş keşiften (!) sonra, Konstantin'in emriyle Haç, Hıristiyanların sembolü olmuştur. Ne var ki, Katolik Kilisenin törenlerinde ve ayinlerinde kullanılmaya başlanması (Liturgy'de) XI. yy'da olmuştur. Kilise 'Good Friday' (Hayırlı Cuma) günleri yaptığı ayinlerde haç 'Kültünü' kutsamaktadır.

Buna rağmen Yeni Ahit'teki ünlü Apokalyps bölümünde Haç'tan hiç söz edilmemiştir. Armegeddon (Mecidiye) Savaşı diye adlandırılmış olan ve Kıyamet öncesi yaşanacağı varsayılan savaş(lar)da, İsa'nın adının sakladığı 'Sır' esas alınmış ve Haç'a hiçbir özel 'Kurtarıcılık' atfedilmemiştir.

Haç Katolik Kilisesi'nin dışındaki kiliseler tarafından da kullanılmaktadır. Haç, aynı zamanda Kilise mimarisinde de kullanılmış ve birçok kilise haç esas alınarak inşa edilmiştir. Nedir ki haç 200'den fazla Gnostik, Okültist, Ezoterik, Alşimist topluluk ve gizli örgüt tarafından da kullanılır. Fakat Katolik Kilisesi bunları, tehlikeli ve 'Dinsel Açıdan' zararlı kuruluşlar olarak nitelemekte ve bunların kullandıkları 'Haç'ların Hıristiyanlığı yansıtmadığı şeklinde yayınlar yapmakta, yasaklar koymaktadır. Yakın zamanlarda (1986) Vatikan Din Devleti bu 'Sektleri' inceleyen ve Episcopal delegasyonu üyesi Jean Vernette'in Papa adına önsözünü yazdığı bir 'Belge' (La Document Romain) yayınlanmıştır. Bu belgede zararlı ve tehlikeli görünen birçok örgüt arasında 'Gül ve Haç Kardeşliği' ile onun iki kolu, 'Rose Croix Max Heindel' ile **'Altın Gül ve Haç'** (Lectorium Rosyicru-cianum) adlı kuruluşlar (ikisi de ABD'de) da vardır. Kilise'ye göre, bu örgüt her 108 yılda bir aktif çağına girer ve 108 yıl boyunca 'Christendome'u' değiştirmeye, ona yeni bir nizam vermeye uğraşır.

> **GÜL VE HAÇ'IN CHRİSTENDOME'U DOLAYISIYLA DÜNYAYI DÜZENLEME DÖNEMİ, VATİKAN'A GÖRE, 1909 YILINDA BAŞLAMIŞTIR VE 2017 YILINDA TAMAMLANACAKTIR.**

Yine aynı kaynağa göre Gül ve Haç Kardeşliği'nin anlattığı İsa Mesih ile Kilise'nin resmi belgelerinde ve kutsaal metinlerinde yer alan İsa Mesih'in hiçbir ilgisi ve benzerliği yoktur. Vatikan belgesine göre Christendo-me'da halen en çok saygı gören kuruluş budur. Bu örgüt her biri 36 yıl süren 3 periyotluk (3x36=108) zaman dilimlerinde dünyaya yön vermeye çalışmış tek Okült örgütüdür.

****

Manevi Cihazlanma Derneği (MRA)

MRA'nın bu basına ve dış dünyaya kapalı toplantılarında Alman ve Fransız tarafından geleceğin başkanı olacak kişiler de belirlenmişti. Bunlardan biri, o dönemde dış ülkeler bakanı olan genç François Mitterrand'dı - ve Mitterrand daha sonra Fransa Cumhurbaşkanı yapılarak uzun yıllar **"AB Ruhu"**nu yerleştirmeye çalıştı. Mitterrand'ın "AB Ruhu" dediği, Adenauer'in 1951'de Frank Buchman'a gönderdiği bir mektuptu ve Robert Schuman'ın 13 Eylül 1953 tarihli MRA Dünya Konferansında söyledikleri "Caux Ruhu"dur. Adenauer, mektubunda MRA'nın iki ülkenin birleşmesinde "Göze Görünmeyen" bir rol üstlendiğini belirtmişti. Shuman ise konuşmasında, MRA felsefesinin ve ruhunun (Fresh hope from Caux) "uluslararası ilişkilere dönüştürülmüş olmasından" duyduğu memnuniyeti açıklamıştı. İlginç olan Schuman'ın, Adenauer'in ve Mitterrand'ın Gül ve Haç bağlantılı mason localarının üyeleri olmalarıdır. Mitterrand, 1970'lerde, lideri olduğu Sosyalist Parti'nin amblemi olarak "Kızıl Gül'ü" seçmişti..

….

Şimdi gelelim MRA'nın İstanbul'daki şubesine; Türkiye'de MRA, "Manevi Cihazlanma Derneği" adıyla, Beyoğlu, Asmalımescit Sokağı'ndaki bir apartmanın üst katında faaliyetlerini sürdürmüştür. Derneğin üyesi ve kurucularından biri, ünlü **İstanbul Valisi Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay**'dır.

Gökay, 33. dereceden masondu. Sayısız derneğin kurucusu ve üyesiydi. Mason cemaati içinde adı çok geçen bir valiydi. Manevi Cihazlanma Derneği'nin bazı özel toplantıları bu "minik" valinin Kadıköy-Göztepe'deki köşkünde yapılırdı. Derneğin başka bir toplantı yeri de Kadıköy-Selamiçeşme'deki İsmail Agar'ın köşküydü. İsmail Agar, 1961'de idam edilen Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu'nun yakın akrabasıydı. Derneğin tüm üyeleri Circle d'Orient'ın (Büyük Kulüp) üyeleriydiler. Derneğin açık

propagandası "Anti Komünizm"di ve buna karşı "Maneviyatı" yeniden "**Cihazlandırmak**" gerekiyordu! Dernek, aynı zamanda İstanbul'da sayısız **"Güzelleştirme Derneği"** açmış ve buralardan "Adam Derlemişti" !!!

1960 yıllarındaki 27 Mayıs darbesinden önce dernek, Menderes hükümetine ilginç bir "Reconciliation" projesi götürmüştü. Buna göre İstanbul şehri, "Dünya Dinlerinin Başkenti" yapılacaktı. Fener Patrikhanesi, Vatikan gibi bir devlet haline getirilecek, Kariye Camisi bir tür Hilafet Merkezi yapılacak ve Yahudilik de en üst düzeyde yeniden yapılandırılacaktı - Dönme ve Karaim Yahudileri de böylelikle temsil hakkına kavuşacaklardı. Bu projeyi hayata geçirmek için MRA'nın Türkiye Şubesi, 1957'den sonra Menderes'e ünlü **"İstimlak ve Onarım"** projesini götürmüş ve Ayasofya'da **"Ortodoks İbadetine"** başlanmasını salık vermişti. Derneğin o dönemdeki başkanı DP Milletvekili Ekrem Tok'tu.

Bu derneğin üyelerinin tamamı masondu. İlginçtir ki bu kişiler, İstanbul'u **"Dünya Dinlerinin Başkenti"** yapmak ideallerini 1963'ten sonra **"Dinlerarası Diyalog ve Hoşgörü"** toplantıları ile yaygmlaştırmışlardı. Son yıllarda moda olan üç din birliği projesi (İbrahimi Dinler Projesi) de bu örgüt tarafından ilk kez 1957'de mason derneklerinde teklif haline getirilmişti.

Manevi Cihazlanma Derneği'nden yetişen ve/veya ona üye yapılmış birçok siyasetçi, bilim adamı, işadamı ve bürokrat vardı. Bunlardan biri daha sonra Türkiye tarihinde önemli rol oynadı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a yakınlığıyla tanınan bu kişi **Hazım Atıf Kuyucak** idi. İktisat Profesörü olan Kuyucak, 27 Mayıs sonrasında adını unutturdu ve Masonik "Uykuya Yattı". Kuyucak, masonların en üst kurulu olan "Supreme Council'de-ki en etkili iki profesörden biriydi (diğeri **Sahir Erman**). Türkiye'nin tüm petrol tasarıları ve anlaşmaları onun elindeydi. **Fakültedeki görevini başka bir mason biraderine (Prof. Şükrü Baban'a) bırakarak tüm çabalarını Türkiye'nin Avrupa ile "Bütünleştirilmesi" meselesine adamıştı.** Hazım Atıf Kuyucak, masonların en etkili "Spekülatif" locası, "Nur Locası'nın" 33 dereceli Maşrık-ı-Âzam'ı idi. Ünlü Bilderberg'in 1959'da İstanbul Yeşilköy'de toplanan gizli oturumunda Türkiye'yi Kuyucak temsil etmişti. Günümüzde AB-Türkiye ilişkilerinin perde arkasında kalan görüşmelerini masonlar yönetmektedirler. Özellikle Fransız Büyük Doğu Mason Locası'nın Üstadı Alain Bauer ile Türkiye'deki masonlar bağlantılıdır.

İlginçtir ki, Kuyucak, aynı zamanda "Gül ve Haç Kardeşliği" gizli örgütünün de 1964'e kadar başında olan kişiydi. Gül ve Haç'ın gizli toplantıları İstanbul ve İzmir'de yapılıyordu (İstanbul'da Teşvikiye'de). 1964'te Gül ve Haç Şövalyeliği'ne yeni bir isim getirildi. Bu kişi İzmirli bir Avdeti Sabataycı olan Cemal Birik'ti. 17. derecede Mason olan Birik'i 1964'te İskoç Riti'nin izniyle önce Tapmak Şövalyeliği mertebesine, sonra da 33 dereceye çıkartarak, Gül ve Haç Baş Şövalyesi tayin edenler Hazım Atıf Kuyucak, Necmettin Erol ve çok ilginç bir siyasetçi olmuştu: TC Dışişleri Bakanı ve Cumhurbaşkanı vekili ve adayı İhsan Sabri Çağlayangil. Eski bir vali ve istihbaratçı olan Çağlayangil, 33 derecedeki siyasetçilerden biriydi. **Ünlü Humeyni, Bursa'da zorunlu oturuma tabiyken, Çağlayangil, Ayetullah ile ilgili tüm gizli bilgilerin elinde toplandığı kişiydi. Çağlayangil, MRA'nın Türkiye'deki güçlü ellerinden biriydi. Başta Koç ve Sabancı aileleri olmak üzere kalburüstü kişileri bu İsviçreli örgütle tanıştıran oydu.**

*****

Halkı Yöneten Seçilmemiş Yöneticiler

….ilginçtir ki, **"Seçilmemiş Yöneticiler" olarak ABD'yi yönetmektedirler.** Perde arkasında, bu kişilerin bağlı oldukları mason locaları ve yine bu kişilerin yöneticileri oldukları dev şirketler vardır. Örneğin Nelson Rockefeller, CFR'nin en güçlü üyelerinden biriydi. 1946 yılında Rockefeller Vakfı'nın yayınlandığı raporda, "**Dünyayı tek dünya yapmak bu vakfın iddiasıdır**" ibaresi yer almıştı. Aynı Rockfeller, 1975 yılında "Seçilmemiş Başkan Yardımcısı" olarak CIA'nın faaliyetleriyle ilgili bir rapor hazırlamış ve CIA o raporda öngörüldüğü şekilde Başkan Gerald Ford tarafından yeniden düzenlenmişti. Rockefeller Komisyonu'nda görev alanların tamamına yakını CFR üyesiydi.

MRA ve CFR gibi kuruluşlar, 16-18. yüzyılların gizli, 20. yüzyılın yarı gizli "Operative" kuruluşlarıdırlar. Amaçları tektir: ABD'nin, dinsel öngörüler ve kehanetlerle belirlenmiş olan 5. İmparatorluk (Messianik Devlet) olduğunu dünyaya kanıtlamak ve ulusları tüm yeraltı ve yerüstü kaynaklarıyla çoğunluğunu üyelerinin oluşturduğu bir Evanjelist Elitin "Seçkinlerin"emrine sunacak bir Tek Dünya Hükümeti kurmaktır. Tevrat'a göre "Seçilmiş Halk" Yahudilerdir. Günümüzdeki Evanjelist-Methodist CFR ve benzeri örgütler, gerçek "Seçkinlerin" kendileri olduğunu öne sürmüşler ve egemenliklerini ilan etmişlerdir.

Tehlikeli Düşünceleri

Evanjelik-Methodist dünya hâkimiyeti için yürütülen çalışmalarda bazı tırnak içinde din adamları sınır tanımadan insanlığa karşı kışkırtıcı yayınlar yapmakta ve baş düşman ilan ettikleri İslamiyet'i yeryüzünden sileceklerini bağıra çağıra haykırmaktadırlar. Bunların sayısı çoktur ama en yakın dönemde yayınlanmış bir kitaptan alıntılar yaparak durumu örneklemekle yetineceğim. Kitabın adı: "War on Terror/Unfolding Bible Prophecy"dir ve yazarı, Grant R. Jeffrey adlı bir Evanjelist papazdır. Kitap 2002'de yayınlandı. Papaz Jeffrey aynen şunları yazmış:

> **"Bu kitabı yazmaktaki amacım, yakında dönecek olan İsa Mesih'in Ortadoğu ile ilgili kehanetlerinin bizim neslimizin döneminde gerçekleşeceğini göstermektir. Korkunç İslami terörün (terrible İslamic terrorist attacks) saldırıları konusunda sizleri bilgilendirmektir. Tüm Batı dünyasının Hıristiyanlarını, İsrail'in Yahudilerini ve yumuşak başlı ve bizimle uyumlu Müslüman hükümetleri yok etmeyi planlamış olan İslamcı teröristlere karşı topyekûn bir savaş başlatmalıyız. Kutsal Kitap'ta yazdığına göre (Jev. 50-51) Babil (bugünkü Bağdat) en kısa zamanda yerle bir edilecektir. Bu kehanet çok yakında gerçekleşebilir."**

Papaz Jeffrey'in Kutsal Kitap'tan yaptığı alıntı ve kehanet saldırganlık için **"Spekülatif** (manevi) zemini hazırlamış ve 2003 baharında da ABD ve müttefikleri silahlı saldırıyla **"Operatif"** olanı gerçekleştirmişlerdir. (NOT: Papazın toplam 18 kitabı 5 milyon okura satılmış.)

Kaynakça

Aytunç ALTINDAL- Gül ve Haç Kardeşliği İstanbul 2007.

NAZİLER İKTİDARI NASIL ELE GEÇİRDİ? BİR ALMAN KASABASI ÖRNEĞİ 1922-1945

Yirminci yüzyılın en önemli politik ve ahlaki sorunlarından biri, medeni bir demokrasinin nasıl olup da nihilist bir diktatörlüğe dönüştüğünü anlama çabasıdır. Bu sorunu ele alırken tek bir şehrin araştırılması yöntemini seçilmiştir. Çünkü Nazi devriminin yerel etkileri üzerine, olaya yakın mercekten bakan hiçbir araştırma yoktur.

Bahsedilecek konu Weimar Cumhuriyeti'nin[18] son yıllarıyla, Üçüncü Reich'ın[19] ilk yıllarında küçük bir Alman şehrinde olup bitenleri anlatmaktadır.

Tek bir parça hiçbir zaman bütünü tümüyle yansıtamaz. Bu nedenle şimdilerde bir şehir olan (Northeim)[20] pek çok açıdan ortalama bir Alman şehrini temsil etmez. Sakinlerini ağırlıklı olarak orta sınıfın oluşturduğu bu kasaba, diğer Alman şehirlerine oranla, endüstri bölgelerinden çok taşrayla iç içeydi; Luthercilik hakimdi; Nazizmi Almanya'nın geri kalanına nazaran çok daha erken ve güçlü bir şekilde benimsemişti. Ancak bu kasaba pek çok yönden, temsili bazı özellikleri de yansıtmaktadır: Nazi Partisi'nin aktivizminde, Sosyal Demokratların sosyolojik açıdan güçlü ve zayıf oldukları noktalarda, milliyetçi orta sınıfın tavırlarında, oy verme eğilimlerinde, politik etkinliklerin ve partizanlık şiddetinin artışında ve -diğer şehirler benzer ayrıntılar açısından incelendiğinde muhtemelen ortaya çıkacak- başka birçok alanda temsilî nitelikler taşımaktadır. **Bu anlamda, tüm nitelikleri taşıyan mikro ölçekte tipik bir örnek olmasa da genel eğilimleri anlamak açısından öğretici olabilir.**

Nazilerin "**yerel düzeydeki etkinlikleri"**, Almanya'da üçüncü Reich'in inşasının kilit noktasıydı. Hitler iktidara gelmeden önce, yerel parti örgütlenmelerinin düzgün ve uyumlu çalışmaları sayesinde büyük destek kazanmıştı. 1933 yılının ilkbaharında iktidarın fiilî olarak ele geçirilmesi tabandan gelen destek sayesinde gerçekleşmiş olsa da, Hitler'in Almanya'nın Şansölyesi konumuna gelmesi bunu kolaylaştıran ve mümkün kılan bir etkendir. **Führer gücün zirvesine tırmanabildi, çünkü yandaşları aşağı seviyede, tabanda başarılıydılar.**](s.13-14)

……….

[Her ne kadar Northeim II Dünya Savaşı sırasında fiziksel açıdan zarar görmediyse de şehir savaş sırasında ve sonrasında büyük bir değişim yaşadı. Üçüncü Reich'ın sona ermesiyle Naziler tabii ki yok oldular. **Ernst Girmann** üç yıl bir P.O.W kampında kaldıktan sonra Northeim yakınlarındaki bir şehre yerleşti. 1950'lerin sonunda Northeim'a döndüyse de her şeyden elini eteğini çekmiş olarak yaşamını sürdürdü. **"Nazilikten arındırma"** sürecinden diğerlerinin de geçmesi gerekti ve bu süreçte oy

---

[18] **Weimar Cumhuriyeti (Weimarer Republik)** 1919 ile 1933 arasında Almanya'yı yönetmiş olan cumhuriyetin adıdır. Bu dönem Alman tarihinde Weimar Dönemi diye bilinir.
Cumhuriyet ismini, I. Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle ayrılınması sonucu, lağvedilen Alman monarşisi yerine, milli meclisin yeni anayasayı oluşturmak için 1919 yılında toplandığı Weimar kentinden alır. Ancak cumhuriyet o dönemde hala kendini "Deutsches Reich" Alman İmparatorluğu olarak adlandırıyordu.
Almanya'da liberal bir demokrasiyi yerleştirmek için yapılan bu ilk girişim, yoğun sivil anlaşmazlıkların olduğu bir döneme rastgeldi ve Adolf Hitler'in Nazi Partisi'nin iktidara gelmesiyle sona erdi. Aslında teknik olarak 1919 Anayasası II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar yürürlükten kaldırılmadı. Ancak 1933 yılındaki Nazi Hükümeti düzenlemeleri, tipik "demokratik" sistemin mekanizmalarını tahrip etti, o yüzden 1933 Weimar döneminin sonu olarak kabul edilir.

[19] III. Reich, (Üçüncü İmparatorluk, Almanca: Drittes Reich) Nasyonal Sosyalistlerin kullandığı bir propaganda terimidir. **Günümüzde günlük konuşmada ve tarihi metinlerde Nazi Almanyası dönemini kastetmek için kullanılır.** Bu terim 24 Mart 1933'ten 8 Mayıs 1945'e kadar kullanılmıştır. 1943'ten itibaren Großdeutsches Reich-büyük Alman İmparatorluğu terimi de kullanılmıştır. Großdeutsches Reich ile 1938'ten itibaren Avusturya'nın da Almanya'ya katılması kastedilmektedir.

[20] Northeim: Aşağı Saksonya , Almanya

kullanma, memuriyete girme gibi haklardan mahrum bırakıldılar. Bundan sonra Üçüncü Reich'la ilgili olarak toplu bir hafıza kaybı yaşadılar. Şehir halkı Nisan 1945'de gamalı haçlı bayraklarını yaktı ve bundan kısa süre sonra İngiliz ordusu görülen tüm Nazi sembollerinin kaldırılması işinin denetimini üstlendi. Ayrıca işgal kuvvetleri 853 Nazi kitabım halk kütüphanesinden kaldırdılar ve yeniden dönüştürülmeleri için kâğıt hamuru haline getirdiler. Seçimi Wilhelm Spannaus yapmıştı. ***Northeimer Beobachter*** yok oldu. 1942'de "savaş ekonomisi önlemi" olarak kapatılan *Northeimer Neueste Nachrichten* (artık adı "ve Göttingen-Grubenhagensche Zeitung" olmuştu) yayınına devam etti ve kısa zamanda şehrin en çok okunan gazetesi oldu.

İşgal kuvvetleri Cari Querfurfu Northeim kaymakamı ilan etti. O da hızla ve sessizce demokratik yerel hükümeti yeniden kurdu. Thomas Galland şehrin baş idarecisi oldu. Sosyal Demokrat Parti bir gecede tekrar kuruldu ve siyasi olayların akışına göre şehri muhafazakârların yönetmediği her durumda onlar yönetti. 1960'ların ortalarında Belediye Meclisi'ndeki 21 koltuk şu şekilde dağılmıştı: 10 SPD, 8 CDU ve 3 FDP. Bu oran, Hitler öncesi duruma çok yakındı ama en önemli fark Sosyalistlerle muhafazakârların birbirlerinin meşruiyetini kabul etmeyi öğrenmiş olmalarıydı. Günümüze dek de bu durumda pek bir değişim olmadı.

Bunun bir nedeni, görünen sürekliliğe rağmen Northeim'ın artık aynı şehir olmamasıydı. Savaş sırasında Almanya'nın büyük şehirlerinde yaşayanlar, bombalardan kaçmak için Northeim'a sığınmış. Üçüncü Reich'ın yıkılmasının ardından da çoğu orada kalmıştı. Ruslar tarafından işgal edilen topraklardan kaçan pek çok kişi de Northeim'a geldi. 1960'da Northeim nüfusu ikiye katlanmıştı. Şehrin o dönemki nüfusu içinde muhtemelen her üç kişiden sadece biri, Hitler iktidara geldiğinde Northeim'da oturmaktaydı.

Nazi dönemi öncesinde mevcut olan katı, birbirini dışlayan gruplar halinde bölünmüş sosyal yapı da bir daha ortaya çıkmadı. Savaş sonrasında ortaya çıkan ekonomik sefalet 1945'ten 1948'e dek o kadar eşit bir dağılıma sahipti ki o dönemde Almanya'da gerçekten sınıfsız bir toplumun hüküm sürdüğü söylenebilir. Statüye bağlı farklılıklar varlığını sürdürdüyse de her tarafta egemen olan yoksulluk göz önüne alındığında bunun pek bir anlamı kalmamıştı. Ardından Batı Almanya'nın mucizevi ekonomik gelişimi sonucu gelir eşitsizlikleri tekrar ortaya çıktı, ama yeni bir ekonomi yeni bir elit sınıf yarattığından eski durgunluk ve derin uçurumlar yoktu, nitekim sürekli istihdam mekanizmaları artı kademeli gelir vergisi, gelir düzeyleri arasındaki farkları azaltmıştı. Geçici işlerde çalışan yabancıların oluşturduğu yeni bir alt sınıf da ortaya çıktı ve buna bağlı olarak (neredeyse tüm dünyada saat başına en yüksek ücreti alan) eski Alman proletaryası sosyal olarak birkaç çentik yukarı tırmandı. **Sınıflar arasındaki geçişlilik de daha akışkan bir hâl almıştı; bunun bir sebebi, Nazilerin <u>resmi toplumu ezip</u> dağıtmış olması; diğer sebebi de, mültecilerin şiddetli ve kitlesel akınıyla eskiden net ve katı olan sınıf organizasyonlarının ve gruplarının karışmış olmasıydı.**

Northeim ne daha önce "tipik" bir Alman şehri olmuştur, ne de şimdi öyledir. Gerek Weimar döneminde gerekse Nazi günlerinde Northeim'ın bileşimi Almanya'nın geri kalanına benzemiyordu. Fazla sayıda devlet memuru vardı ve şehre ekonomik olarak demiryolları hâkimdi. Almanya'da Üçüncü Reich'a, NSDAP'a (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi) üçte iki oy vererek giren pek az yer vardı. Ülke çapının ortalaması beşte ikiydi. Öte yandan Üçüncü Reich'ın başlarında Almanya'daki pek çok yer, Northeim'da kinden çok daha fazla şiddet yaşamıştı.

<u>O halde, Nazi yıllarında Northeim'da yaşananlardan ne öğrenilebilir?</u>

Öncelikle şu kesindir ki, birbirini izleyen seçimlerde ve iktidarın ele geçirilmesinde Naziler açısından en önemli arena yerel düzeydekiydi ve burada önem taşıyan figürler yerel Nazi liderleriydi.

Northeim Nazileri kendi imajlarını kendi girişimleri, gayretleri ve propagandalarıyla yarattılar. 1933 ilkbaharında iktidarı ele geçirebilmek için ne yapmaları gerektiğini gayet iyi biliyorlardı ve yukarıdan gelen genel bazı direktifler dışında bunu kendileri başardılar. Bütün bu sürecin tam olarak ne kadarının yerel birimlerin inisiyatifinde olduğunu ve ne kadarının da diğer şehirlerden alınan örneklere ya da Bölgesel veya Ulusal Nazi liderliğinin desteğine bağlı olduğunu tam olarak tespit etmek mümkün değildir. Yukarıdan gelen yazılı emirlerin olmaması sözlü emirler almadıklarını göstermez. Fakat asıl inisiyatif açıkça yerel liderlerdedir. NSDAP'ın, sonradan tüm hareket tarafından uygulanacak olan azim ve inisiyatif ruhunu yerel birimlerine aşılamak için tam olarak hangi yöntemleri

kullandığını bilmek son derece ilginç olacaktır. Bu otoriter aygıt içinde koordinasyonun esneklikle nasıl kaynaştırıldığını detaylarıyla bilmek yararlı olacaktır. Fakat yine de, aktif ve etkili bir yerel örgütlenme olmaksızın Northeim'da -en azından burada anlattımız ölçüde topyekün- bir Nazi devriminin olamayacağını gösterir.

Hitler, Goebbels ve diğer Nazi liderleri siyasi kararları alırken; ideoloji, ulusal propaganda ve sonrasında da devletin kontrolü devrimi mümkün kıldı. **Hitler aynı zamanda destekçilerine başka hiçbir partinin paylaşmadığı basit bir hedef verdi:** İLK FIRSATTA İKTİDARI MÜNHASIRAN VE HER YÖNÜYLE, TOPYEKÜN ELE GEÇİRME FİKRİ. Fakat Northeim'da olduğu gibi Almanya'nın genelinde de devrim yüzlerce yerel alanda gerçekleştirildi. Üçüncü Reich'ın temelini onlar oluşturdu.

Northeim'da belli bir şekilde yaşanan tecrübenin arkasında yatan nedenlere gelince, **Nazizmin zaferindeki en önemli faktör şehirde net bir sınıfsal ayrışmanın var olmasıydı.** Naziler iktidarı ele geçirmelerini sağlayan kampanyalarına başladıklarında, şehir içerisinde bir bağlılık ve uyum vardı ama bu etken ancak orta sınıfın ya da işçi sınıfının kendi içinde söz konusuydu; şehrin geneline yayılmamıştı. Nazizmin zaferi büyük ölçüde Northeim orta sınıfının, alt sınıflan ve özellikle de onların siyasi temsili olan Sosyal Demokrat partiyi bastırma istekleriyle açıklanabilir. Nazizm bu yoldaki ilk etkili araçtı.

Northeimlılar Nazizmin zaferinden bu nedenle mutlu oldular ve diktatörlüğün kurumlarını bu nedenle alkışladılar. Orta sımfm antipatisinin hedefi SPD'nin (Almanya Sosyal Demokrat Partisi) tek tek üyeleri değil bu örgütsel yapının kendisiydi; işçi sınıfına değil onun siyasi ve sosyal amaçlarına karşıydılar ve son olarak, karşı oldukları şey SPD'nin hakiki hâli değil onun hakkında kendi yarattıkları efsaneydi. **Northeim orta sınıfı çeşitli sebeplerle Sosyal Demokratları yıkmaya o kadar kararlıydı ki seçtikleri aracın bir gün kendilerine karşı işleyebileceğini göremediler.**

Northeimlıların Sosyalistlere karşı neden bu kadar katı olduğu sorusunu cevaplayabilmek için sadece bu şehri incelemek yetmez. Cevap, imparatorluk ve Weimar Almanyası'nın tarihinde ve sosyal yapısında yatıyor ve muhtemelen bu yanıtı sadece bir sosyal psikolog verebilir. Yine de SPD'nin yapısının, şehir sakinlerinin tutumları ve kanılarıyla bir ilişkisi olduğu bariz.

Northeim Sosyalistleri, gerçekle bağdaşmayan sloganlar ve yöntemler kullandılar. Bir devrim yapmaya hazır değilken devrimci parti havasına büründüler. Hiçbir zaman orta sınıfla aralarını düzeltmeye çalışmadılar; dar görüşlülükleri ve yüzeysel saldırganlıklarıyla sık sık burjuva duyarlılıklarına saldırdılar.

Fakat tüm suçu Northeim Sosyal Demokratlarına atmanın doğru hiçbir yönü yoktur. Orta sınıf SPD'nin varlığına neredeyse paranoyakça bir tepki verdi. **SPD'yi, artık öyle olmadığı bir zamanda "Marksist" bir parti olarak görmekte ısrar ettiler.** Örgütlü işçi sınıfının etkinlik sağlama çabasının kaba kuvvet yoluyla engellendiği günlere geri dönmeye çalıştılar. Bu örgütlenmenin varlığı bile onların kendilerini tehdit altında hissetmelerine neden oluyordu. SPD'ye yönelik böyle bir bakış açısı gerçeklere uymuyordu, çünkü nesnel bir açıdan bakıldığında SPD'nin Northeim'daki amacı, tam da orta sınıfın istediği gibi şehri olduğu haliyle korumaktı.

Nazileri durdurmak için Northeim'da gerekli olan şey, -vaatleri ne olursa olsun- Nazizmin yakışıksız bir şey olduğunu anlayacak aklıselim insanların, mensup oldukları partinin hiçbir önemi olmaksızın yapacağı bir siyasi koalisyondu. **Nazilerin iktidara gelmesinin temel sebebi böyle bir koalisyonun asla kurulamamış olmasıydı. Fakat onlara bu şansı veren orta sınıftı.**

Belki de Northeimlı iyi yurttaşların davranışını, onların milliyetçiliğe ne denli bağlı oldukları noktasından düşünerek daha iyi anlayabiliriz. **Nazi öncesi dönemde şehirde hüküm süren aşırı vatansever duygular, Nazizm için önemli bir manevi takoz işlevi görmüştü.** Northeimlıların Weimar döneminin son yıllarındaki eylemleri ve inançları pek çok açıdan, I. Dünya Savaşı sanki hiç sona ermemiş gibi bir izlenim veriyordu. Böyle bir atmosferde SPD vatana ihanet ediyor görünürken, Naziler makul kabul edilmiş olabilir.

Bunalım da benzer bir etki yaratmıştı. Northeim orta sınıfı krizden belirgin bir şekilde etkilenmediği halde, halk bunalımın etkilerine yönelik -özellikle de işsizliği gördükçe- sürekli endişe ve korku üretmiş, kendini umutsuzluğa kaptırmıştı. Depresyonun alt sınıflar üzerindeki etkileri de aynı derecede büyüktü. İşsizlerin giderek uzayan işsizlik dönemlerinin de gösterdiği üzere artan umutsuzluk şehirde demokrasi güçlerini zayıflatmıştı. Bu durum SPD'nin savaşma arzusunun kuyusunu kazmış ve Nazizme rol gereği tepkiler vermesine neden olmuş olabilir. **Tüm güçlerini Nazizmle mücadeleye vermek bir yana, bunu yaparken ortadaki ekonomik sefaleti yaratmış olan sistemi savunmak durumunda kalmak Sosyalistlere zor gelmişti.** SPD bunalıma cevaben demokratik sosyalizmi ciddi olarak yaymaya çalışsaydı, kendi yandaşları arasında yeni güç kaynakları bulabilir ve NSDAP'a sadece bunalımı sona erdirme vaadinde bulunduğu için oy veren pek çok Northeimlının oyunu alabilirdi. Kısacası, bunalımın gerektirdiği şey güvenilir, aklıselim bir radikalizmdi ve Sosyalistler bunu sunmadı.

Bunalım Northeim Sosyalistlerini başka şekillerde de etkiledi. Şeker fabrikasında ve demiryollarında ekonomik baskının kullanılması SPD'nin prestijini ve gücünü çok sarstı. Şartlar kötüleşip aleyhine döndüğünde kendi insanlarını bile koruyamıyorsa, demokrasiyi nasıl savunacak, sosyalist bir toplumu nasıl kuracaktı? Yönetimin demiryollarındaki başarısı şüphesiz Naziler için çeşitli olanaklar yaratmıştı. Naziler işçilerin ekonomik açıdan ne kadar savunmasız olduğunu orada öğrendiler; SPD'nin savaşmayacağını aslında orada öğrendiler.

Fakat bunalımın en önemli etkisi şehri radikalleştirmesiydi. Başka koşullarda Northeimlılar kendilerini kızdıran veya ilgilendirmeyen yaklaşımları hoş görürlerdi. Fakat bu koşallarda, kan kaybına sebep olan iğrenç parti kavgaları ve şiddet, diktatörlükten önceki yıllarda mantar gibi yayılmıştı. Northeim'daki şiddetin boyutu, radikal durumun bir ifadesiydi fakat aynı zamanda şiddeti normal ve kabul edilebilir göstererek durumu daha da kötüleştiriyordu. Milliyetçiliğin ve bunalıma yönelik tahammülsüzlüğün artışının yanı sıra şiddetin ve siyasi gerilimin yükselmesi de şehri Nazilerin kucağına iten önemli faktörlerdendi.

Tüm bu faktörler kayda değer bir kurnazlıkla Nazi propagandası tarafından suistimal edildi. Siyasi kavgaların ve beceriksizliğin sürekli birbirini izlediği bu açmaza karşılık Naziler bütünlüklü, hedefi belli ve enerjik bir alternatif sunuyorlardı. Propagandaları halkın tüm korkularına, ihtiyaçlarına yanıt veriyordu ve neredeyse, destek verme ihtimali taşıyan tüm gruplara yöneltilmişti. Bunun en büyük nedeni de Nazilerin propagandalarında programları açısından esnek olmayı kabul etmeleri ve propagandalarının etkinliğin ölçmek ve gerekli uyarlamaları yapmak için basit bir geri bildirim sistemi kurmuş olmalarıydı. Northeim Nazileri enerjileri, uyum sağlama kabiliyetleri ve çabalarıyla, şehrin kafası karışık, dertli orta sınıfının sadakatini yakalamayı becermişti.

İktidara giden yol bu şekilde hazırlandı fakat devrimin kendisi de başarıyı garantileyecek şekilde hayata geçirilmişti. Konrad Heiden'in sözleriyle, *Reichsbanner* in herhangi bir anda durumu değiştirmek üzere müdahale etmesine engel olacak şekilde **"kısım kısım yapılan bir darbe"**idi bu. SPD parçalanana dek terör sistemi de, büyük oranda toplumsal destek yoluyla, uygulamaya konmuştu.

Bu süreçte önem taşıyan yegâne faktör, **Northeim'ın sosyal yapısının tezahürünün yok edilmesiydi. Şehirde sosyal bağlılık adına ne varsa kulüplerde ve cemiyetlerde tesis edilirdi ve Nazi yönetiminin daha ilk aylarında bu yok edilmişti.** Sosyal örgütlenmelerinin ellerinden alındığı ve terörün bir gerçeklik olarak yaşandığı bu dönemde Northeimlılar birbirlerinden yalıtılmışlardı. Bu durum orta sınıf için geçerliydi ama işçiler için daha da geçerliydi; çünkü SPD'nin ve sendikaların ortadan kalkmasıyla, bu süper-cemiyetin inşa ettiği tüm karmaşık sosyal bağlar yok olup gitmişti. Naziler, Northeim halkını atomize olmuş bireyler haline getiriyor ve bunun sonucunda ortaya çıkan kitleyi istedikleri gibi yönlendirebiliyorlardı. Muhtemelen Northeim'da devlet memuru sayısının fazlalığından dolayı, bu süreç diğer yerlerde olduğundan daha rahat işlemişti. **Devlet memurluğunun yapısı gereği bu kişiler devlete daha bağımlı durumdaydılar ve hayatlarını idame ettirebilmek için Nazilerle çalışmaktan başka seçenekleri yoktu.** Özellikle Northeim'ın sosyal ve kültürel elitini oluşturan öğretmenler, kendilerini neredeyse bir anda NSDAP'ın ellerinde buldular. 1933 ilkbaharında diğer Northeimlılar da

Nazilerin peşine takılınca; ayrıca terör ve güvensizlik iyice belirgin hale gelince Hitler'e karşı koymanın imkânı artık kalmamıştı.

Bunun ötesinde **Naziler özellikle ilk aylarda, aldıkları desteği artırmak için ciddi anlamda eylemlere girişmişti. Sürekli olarak mitingler ve geçit törenleri düzenliyorlardı ve bu etkinlikleri, karşı koyulmaz bir coşku ve onay hissi yaratıyordu.** Ekonomik alandaki gayretleri, neredeyse diktatörlüğü haklı çıkartacak kadar güçlüydü. Fakat Nazilerin bizzat gösterdikleri çabaların yanı sıra işlerine yarayan başka faktörler de vardı. Pek çok işaret, 1933'lerde bunalımın yavaş yavaş hızını kestiğini göster-mektedir. Ayrıca bir önceki rejim sırasında ayrılmış olan fakat ancak Nazilerin döneminde kullanılabilen bayındırlık projesi fonları da vardı. Dikkate alınması gereken bir başka nokta da diktatörlüğün kurulması yönündeki asıl etkinliklerin ilkbaharda yapılmasıydı; o dönemde coşku duymak uygun görünüyordu ve devrim doğallıktan tümüyle uzak değildi.

Böylece pek çok faktör Northeim'da Nazizmi mümkün kıldı. Aynı zamanda şehir de Nazizmin yapısını etkiledi. Mesela Üçüncü Releri'in ilk zamanlarında fazla şiddet yaşanmaması, küçük bir şehir olan Northeim'ın kendi yapısından kaynaklanmış olabilir. **Nazilerin çoğu Sosyalistlerin temsil ettiği şeylerden nefret ediyordu ama her iki taraf da birbirini, soğuk ve sistematik bir şiddetin oluşmasına engel olacak kadar iyi tanıyordu.** SA mensupları komşularını bir sokak kavgasında yumruklamaya razı olabilirdi ama görünüşe göre, savunmasız olduklarında Sosyalistlere saldırmaktan çekiniyorlardı. Bütün bunlar herhangi bir şiddet olayının yaşanmadığı anlamına gelmiyor, fakat Nazi rejimi sırasında kimsenin öldürülmemiş olması ve rejiminin ilk yıllarında çok az kişinin toplama kamplarına gönderil-mesi gibi gerçeklerin açıklanmasında şüphesiz bir anlamları olacaktır. Ernst Girmann, Carl Querfurt'un ve onun ufak tütün dükkânının üzerine Fırtına Birliği milislerini salmaya karar verdiğinde, bu pis işi yapacak olanlar Northeim SA [21] üyeleri değil, toplantı için komşu şehirlerden kamyonlarla gelen Fırtına Birliği milisleriydi. Querfurt'la Girmann arasında sonradan geçenler şunu bir daha kanıtlıyordu: aynı mahallede birlikte büyüdüğü birine saldırmak, en fanatik kişi için bile kolay değildi.

Şehrin küçüklüğü, pek çok ailenin birbirini kuşaklardır tanıyor olması şüphesiz artık oturmuş olan diktatörlüğün karakterini değiştirmişti. Nazilerin gelip gidebilirlerdi, ama -her türden politik görüşe sahip ihtiyarın bir araya geldiği- "Northeim Şeref Madalyası Sahipleri Savunma Kulübü" toplanmaya, yıllık bedava bira ve şehir ormanından 18 mark değerindeki odun istihkakları için birlikte mücadele etmeye devam etti. Hitler iktidara geldikten sonra değişmeyen başka şeyler de vardı. Naziler hayırseverlik işlerinde eşsiz olduklarını iddia etseler de, 1933 öncesinde Northeimlıların kendi yardım organizasyonlarına da o kadar destekte bulunduğu görülebilir.

…….

Northeim'daki Nazi rejiminin az da olsa umut veren yönlerinden biri, fanatik Nazilerin bile saygı duymak zorunda kalacakları sınırlarda görülebilir. İnsanların doğasına meydan okuyacak ve onu değiştirme iddiasında bulunacak kadar küstahça bir varsayımları olmasına rağmen Nazi liderleri, şehir halkının onlara içten bir bağlılık duymaksızın biçimsel bir şekilde itaat etmesini kabul etmek zorunda kalmıştı. Naziler en azından 1935 ile 1945 yılları arasında sıkıntı ve kayıtsızlığın üstesinden gelemediler. **Northeimlıları toplantılara katılmaya ve coşkuluymuş gibi davranmaya zorlayabiliyorlardı. Ama herkes bu tavırların sahteliğinin farkındaydı ve asıl bilinmeyen kimin kimi aldattığıydı: Davranışlarının bir anlamı varmış gibi yapanlar mı yoksa onları böyle davranmaya zorlayanlar mı?** Göstermelik bu itaat sayesinde Nazi liderleri olgun Üçüncü Reich döneminde şehir halkı üzerinde fazla şiddet uygulamadılar ama itaatin sözle ifade edilmeyen bir şiddet tehdidinden

---

[21] Sturmabteilung (kısaca SA) NSDAP'nin, Weimar Cumhuriyeti zamanında nasyonal-sosyalistlerin yükselişinde çok önemli rol oynayan paramiliter askerî örgüttü. Nasyonal-sosyalistlerin Almanya'da iktidara gelmesinden sonra kısa süreliğine yardımcı polis (Hilfspolizei) olarak atanan SA, 1934 yazında gerek SS'in daha da gelişmesi gerekse SA'ların zamanla fazla güçlenerek kendi başına hareket etmeye başlaması nedeniyle gitgide değer kaybetmeye başladı. 1934 yılında, 30 Haziran'ı 1 Temmuz'a bağlayan gece Adolf Hitler, SA'nın üst kademelerinde yer alan kişilerin tutuklanması ve idamını emretti. Bu gece Uzun bıçaklar gecesi olarak anılır ve o gece en az 85 üst düzey SA liderinin bıçaklanarak öldürüldüğü tahmin edilmektedir.

kaynaklandığının ve göstermelik olduğunun da farkındaydılar. Bu gerçeklerin kabul edilmesi, gündelik hayatı pek çok açıdan daha yaşanılır kılmıştı.

Bu şüpheli bir zaferdir; ve Northeim halkının, ulusal hükümetin kanlı eylemlerinden temize çıkacağı anlamına asla gelmemelidir. Nazi tecrübesine daha geniş bir çerçeveden baktığımızda bu örnek bize insanların etkisiz alaycılığı, hileyi, uyumu, ilgisizliği, inkarı ve kararlı kayıtsızlığı, hayatta kalabilmek için nasıl kullandıklarını gösterir. Northeimlıların Nazi liderlerini uymaya zorladıkları koşullar, onların Üçüncü Reich'ta hayatta kalabilmelerini sağladı ama diğer yandan, halk genelindeki bu pasiflik, Nazilerin o insanlık suçlarını işleyebilmelerine imkân sağladı. Bir anlamda en büyük Nazi suçu, ahlaki duyarsızlığı desteklemek ve haklı çıkarmaktı; hatta bu, Nazilere karşı olanlar için bile geçerliydi. Çünkü bu ahlaki duyarsızlık, diğer tüm utanç verici Nazi suçlarının bir önkoşuluydu.

Ayrıca Nazi diktatörlüğü nihayetinde, onunla barış içinde yaşayan Northeimlılara bile acı vermişti. Sonunda hemen her Northeimlı Üçüncü Reich'ın onlara neler getirdiğini anlamıştı. Pek çok Northeimlı diktatörlüğün ne demek olduğunu, güven ve toplumsal iletişim genel olarak çöktüğünde anlamıştı. Hitler'in politikaları önlerine savaşı -halkın korktuğu ve nefret ettiği savaşı- getirdiğinde herkes bunları anlamıştı. Nazi yılları öncesindeki olağanüstü-vatanseverliklerine rağmen, 1939 yılında garnizon Northeim sokaklarında yürüyüş yaptığında kimse coşkuya kapılmadı. Savaş, özelikle 1945'ten sonra beraberinde açlığı da getirmişti ve pek çok Northeimlının askeriyeye olan sevgisi Rusya'nın dondurucu steplerinde azalmıştı. Aileleri ise Nazizmin ölüm anlamına geldiğini öğrenmişti.

Fakat **Northeim orta sınıfının ezici bir çoğunlukla Nazilere oy verdiği günlerde bunu kimse tahmin edememişti.** Ve belki de şehrin, Nazilerin iktidara gelmesinden ve bunun öncesindeki tecrübelerinden alacağı en önemli ders buydu. O günlerde Northeim'da neredeyse kimse neler olduğunu kavrayamamıştı. Hitler iktidara geldiğinde şehirde neler yaşayacağına dair çoğu kişinin bir fikri yoktu ve Nazizmin ne demek olduğu anlamamışlardı.

Sosyal Demokratlar Nazilerin çekiciliğinin özünü anlamamışlardı. Aynı şey, Nazi kamçısı altında acı çeken Yahudiler ve Lutherciler için de geçerliydi. **Hatta NSDAP'ın Wilhelm Spannaus gibi inançlı üyeleri bile Nazilerin neyi desteklediği hakkında yanlış bir algıya sahipti.** Northeim'ın ünlü okullarındaki bir tek öğretmen bile, eğer Almanlar Hitler'in söylediği gibi bir *Herrenvolk* ise farz edilen kaderlerine varmak için korkutulmuş bir serfler ulusu haline gelmelerine niçin gerek duyulduğunu sormamıştı.

Her grup Nazizmin başka bir yönünü görmüş ama kimse onu bütün korkunçluğuyla görmemiştir. Bu ancak çok sonraları aşikâr bir hâl aldı ama yine de herkes için aynı düzeyde aşikâr değildi. NAZİZM SORUNU ÖNCELİKLE BİR ALGILAMA SORUNUYDU. Bu anlamda, Northeim'daki güçlükleri ve Northeim'ın kaderini muhtemelen, benzer koşullardaki farklı şehirlerde yaşayan insanlar da paylaşmıştır. Bu hastalığın çaresi kolayca bulunamayacaksa, da bilgi ve anlayış bu yolda atılacak ilk adımlar olacaktır. (s421-431)

Kaynakça

William Sheridan Allen trc. Zarife BİLİZ [Kitap]. - Naziler İktidarı Nasıl Ele Geçirdi? Bir Alman Kasabası Örneği 1922-1945.

HİNDİSTAN'DAN İLGİNÇ HATIRALAR

Hindistan'da yaşadıkça ülkenin şartlarını daha iyi öğrenmeye başladım. Bu yarım-kıta gerçekten büyük bir ülkeydi: Aynı tip uçaklarla İstanbul-Paris uçuşu ile Yen Delhi- Bombay uçuşu aynı süreyi, yani iki buçuk saati tutuyordu. Gene aynı tip uçaklarla Yeni Delhi - Kalküta uçuşu üç buçuk saatti. Benzer durum İstanbul - Londra uçuşu ile Yeni Delhi - Madras uçuşu için geçerliydi, çünkü Yeni Delhi - Madras uçuşu ise dört saatten biraz fazlaydı. İnsan haritaya bakınca, haritaların çizim tekniği nedeniyle Hindistan'ın gerçek boyutları hakkında sağlıklı bir sonuca varamıyordu.

Hint toplumu birçok ırkın ve kültürün karışmasından oluşmuştu. İndus Vadisi Uygarlığı yarım-kıtanın bilinen en eski uygarlığıydı. Arkeolojik çalışmalardan elde edilen bilgiler kentlerde yerleşik olan bu uygarlığın İ.Ö. 2.500'lerde oldukça ileri bir düzeyde olduğunu göstermektedir. İÖ ikinci bin yılın ortalarında kuzeyden gelen kavimlerin akınları sonucu tarihten silindiği de bilinmektedir.

Bir yabancının ilk dikkatini çeken ise ülkedeki yaygın fakirlikti. O tarihlerde ülkenin nüfusu 530 milyondu ve her yıl ülkemizin o tarihlerdeki nüfusu kadar, yani 35 milyon artıyordu! Bu nüfusun 1/8'nin yani takriben 65 milyon kişinin "dokunulmaz" olduğu söyleniyordu! Gerçekten sokaklardaki , pejmürde kılıklı, peştemallara sarılı, tenleri siyahi Afrikalılarınkine yakın, fakat yüz hatları beyaz insanınkinin aynı olan çok büyük kalabalığa alışmam zaman aldı.. **En zor alıştığım gerçek ise üstü açık, bizim seyyar satıcılarınkini andıran tekerlekli el arabalarının üstünde birbirinin üstüne konmuş şekilde fakir naaşlarının taşınmasını görmekti.**

Bu köklü ve yaygın sefaletin temelinde bence ülkede en yaygın din olan Hinduizm yatmaktadır. Hintlilerin % 84'üne yakınının saliki bulunduğu bu dine göre insan yaşamını etkileyen iki büyük kuvvet vardır:

a) Kişinin doğmadan kaderinin belli olduğunu vurgulayan **karma;** ve

b) Kişiyi bu **karma'sını** tevekkül ile kabule mecbur eden olgunluk olarak tercüme edilebilecek olan **dharma.**

Bu **karma** ve **dharma** kanımca Hint toplumunun yüzyıllardır içinde bulunduğu sefalet, cehalet ve geriliğin baş nedenleriydi. ÇÜNKÜ BU İNANÇLARI GEREĞİ İNSANIN DOĞDUĞU KASTTAN BİR BAŞKA VE HELE ÜST BİR KASTA GEÇMEYE GAYRET ETMESİNİ HİNDUİZM YASAKLIYORDU.

Kuramsal olarak dört kast vardı:

- Din ulemasının oluşturduğu **Brahmin'**ler;
- Kralların, askerlerin ve aristokratların oluşturduğu **Kshatriya'** lar;
- Tüccarların, işadamlarının ve diğer mesleklere mensup olanların oluşturduğu **Vaisya'** lar;
- Çiftçilerin, işçilerin ve hizmetkârların oluşturduğu **Sudra'** lar.

İlginç olanı, İ.Ö. birinci binyılda (!) yazılan **Mahabharata** destanında bile, **"Brahmin'lerin teni açıktır; Kshatriya'ların teninin rengi kırmızıya çalar; Vaisya'ların teni sarımtıraktır; Sudra'lar ise çok esmerdir"** denilmektedir.

"Günümüzde de üst kasta mensup olanların teni açık, alt kastlara mensup olanların teninin rengi koyudur." "Dokunulmazlığın" nasıl ortaya çıktığı tam bilinmemektedir. Saptanabildiği kadarıyla, Ari ırkından olan Kuzey Kavimlerinin İÖ ikinci bin yılın ortalarında yarım-kıtaya gelmelerinden önce dahi özellikle Güney Hindistan'da "dokunulmazlık" sistemi vardı. İlginç olanı dokunulmazlığın bugün bile en yaygın olduğu bölgenin Güney Hindistan olmasıdır.

Her şeyin dinle izah olunamayacağı muhakkak. Lâkin Hintliler 1947'te bağımsızlıklarını ilan edene

değin önce kuzeyden Afganistan üzerinden gelen Türk kavimlerinin[22] ve sonra İngilizlerinkine kadar nice başka yabancı istilası gören ve yabancı kavimlerin boyunduruğu altında yaşamıştı. **Dolayısıyla bu kavimlerle temasa geçmiş Hintlilerin bir türlü insanlığın yüz karası bu Kast sisteminden kurtulamamalarına da başka geçerli bir izah şeklini ben bulamadım.** Bu vesile ile şunu da vurgulamak isterim: Hinduizm'e göre başka dinlere mensup olanlar **"Kast sisteminin dışındadır".** Anne tarafından uzaktan Cengiz Hanın soyundan, baba tarafından doğrudan Timur'un soyundan gelen Babür'ün 1520'lerden itibaren önce Hindistan'ın kuzeyini ele geçirmesi ve onun soyundan gelenlerin de tedricen ülkenin büyük bölümüne egemen olmaları ile birlikte Müslümanlığın da özellikle **"dokunulmazlar"** arasında yayılmasının kanımca baş nedenlerinden biri de, bu "dokunulmazların" müslüman olmak suretiyle Kast sisteminin dışına kaçışın bir yolunu bulmuş olmalarıdır.

ÜLKEDE KAST SİSTEMİ HAKİMDİ. 7 ANA DİL GRUBU VARDI VE 35 KADAR DA ALT-DİL OLDUĞU SÖYLENİYORDU. En az dört alfabe(Latin, Arap, Sanskrit ve Tamil) geçerliydi. Böyle bir ortamda İngilizce sadece ülkenin resmî dili olmakla kalmıyor, özellikle orta ve üst sınıfların birbirleri ile anlaşmalarını sağlayan lingua franca olarak da önemli bir hizmet sağlıyordu.

(Bugün durum değişmiştir: İngilizce ile birlikte 13 değişik alt-dili olan Hintçe de resmî dil sayılmaktadır. Ayrıca 22 dile de yarı-resmî bir statü verilmiştir, yani merkezî hükümet kurumlarının sınavlarına adaylar bu dillerden birinde girebilmektedir.)

Türkiye'mize çelişkiler diyarı derler. O tarihlerde dahi İstanbul'u, Ankara'yı, Bursa'yı bildiğim gibi, Erzurum'u, Karaköse'yi, Doğubeyazıt'ı da görmüştüm. Bu bakımdan rahatlıkla söyleyebilirim, Hindistan'dan daha âlâ bir çelişkiler ülkesi olamaz.

Örneğin, her zengin evinin bahçesinin bir köşesine sıkıştırılmış hizmetçi kulübeleri vardı. En fazla 15-20 metre karelik bir alana sıkışmış bu kulübelerde 4-5 nüfuslu hizmetkâr aileleri yaşardı. Bu yaygın sefalete karşın ülke o tarihlerde bile nükleer bomba yapımında çok ileri bir aşamadaydı. (Nitekim, sonradan nükleer bombayı ve bunu taşıyabilecek füzeyi yaptılar)

Özellikle okumuş Hintliler ülkedeki tüm aksaklıkları, biz Türklerin ve özellikle İngiliz eski sömürgeci "efendilerinin" yönetimlerinin kötü olması ile izah edip, her fırsattan yararlanarak bilhassa İngiliz'leri eleştirmelerine rağmen, her şeyin en iyisinin de İngilizler tarafından yapıldığına inanıyorlardı. Ülkeye müslümanlığı sokmuş olduğumuz için de biz Türkleri ülkenin parçalanmasının tohumlarını atmakla suçluyorlar. Fakat "hoşgörülü bir toplum olduklarını göstermek için" bir müslümanı, ülkenin Cumhurbaşkanlığına seçebiliyorladı.

Toplumda kadının yeri ikinci konumdaydı. Örneğin miras hukukunda öncelik erkekteydi; poligami -yasal olarak yasak olsa da- genel olarak özellikle alt kastlar arasında yaygındı. Tüm bunlara rağmen bir kadın Başbakan olabiliyordu. Nitekim benim Yeni Delhi'de görevli olduğum iki yıl Başbakan, ülkenin

---

[22] Tarihin ilk çağlarından itibaren Orta-Asya'da yaşayan Türk boylarının Kuzey Hindistan'a sızdıkları bilinmektedir. İlk kayda değer akın Eftalitler olarak da adlandırılan Ak Hunların akınıdır. Bunların, 440'larda yenildikleri Göktürk'lerin kovalamasından kurtulmak için Gandara'ya, İndus'a ve Malva'ya girdikleri bilinmektedir. Ancak Türk boylarının bu alt kıtada hatırı sayılır bir güç olarak ilk defa belirmeleri Gazneli Mahmut (999 - 1030) döneminde olmuştur. Gerçekten Gazneli Mahmut'un Hindistan'a 17 sefer yaptığı ve Pencap'ı ele geçirdiği bilinmektedir.

1206'da gene -isminden de belli olduğu üzere- bir Türk olan Aybek kendini Delhi Sultanı ilan etmiştir. Aybek'ten sonra tahta İltutmuş (1211 -1236) ve kızı Raziye Sultan (126-1240) geçmişlerdir ve bunların döneminde müslüman-lık Hindistan'da yayılmaya başlamıştır. Müslümanlığın yayılmasında başlıca etken dinimizin "eşitlik" ilkesinin özellikle dokunulmazlar ve Kast sisteminin alt kademelerindeki Hindulara cazip geldiği anlaşılmaktadır. Ama esas Türk Devleti 1483'de Fergana'da doğan, baba tarafından Timur soyundan, anne tarafından Cengiz soyundan gelen, anadili Çağatay Türkçe-si olan Babür'ün kurduğu ve yabancı tarihçilerin Büyük Moğol İmparatorluğu dedikleri Hint-Türk Devletidir. Bu Devlet, 1756'da İngiliz Hindistan Şirketinin iktidarı fiilen eline geçirmesine kadar kudretini sürdürmüştür. 1877'de de Kraliçe Victoria kendini Hindistan İmparatoriçesi ilan edince Babür'ün kurduğu Devlet tarihe karışmıştır. Bu Devletin belli başlı hükümdarları Hümayun, Ekber, Şah Cihan olarak da tanınan Cihangir ve (Aurengzeb, veya) Evrengzeb'ti

kurucularından Büyük Nehru'nun kızı bayan **İndira Ghandi** idi,

Bu çelişkilerin yanı sıra Hintlilerin çok san'atkâr oldukları muhakkaktı. Daha o tarihlerde tabloları, heykelleri Batı kentlerinde de satılan ressam ve heykeltraşları vardı. Hindistan'da gittiğim her kentte sert gül ağacından çok mahirane yapılmış enfes orta boy heykeller gördüm. Görevle gittiğim Bombay'da, Kalküta'da, Madras'da ve turist olarak gittiğim Kajuraho kalıntıları bölgesinde inanılmaz güzellikte taşa yontulmuş erotik [23] heykellerle süslenmiş tapınakları hayranlıkla izledim.

Hintlilerin çok kişi tarafından bilinmeyen ve takdirle karşılanacak bir özellikleri daha vardır: **'Matematik, fizik, ve benzeri bilim dallarında aldıkları Nobel ödülleri! O tarihlerde hiç kimseden yardım almadan nükleer bomba yapımına koyulmuş olmaları, günümüzde de bilgisayar programı yapımında çok ileri bir aşamada bulunmalarını Hintlilerin kültürünün matematik ve diğer bilim dallarına çok yatkın olmasına bağlayabiliriz'** diye düşünüyorum.

Özetle, Hindistan'da kaldığım sürece ülkedeki çelişkilere hep şaşırdım. Bugün aradan 40 yıl geçmiş olmasına rağmen de hâlâ şaşmaktayım. **Örneğin yaygın sefalet mertebesindeki fakirliğe karşın Bombay"daki Rolls-Royce marka otomobil sayısı Londra'dakinden çoktu.** Uzun etekli erkek giysilerinin düğmeleri, zümrüt, yakut, safir, ametist vb değerli taşlardandı. Yakasına keza değerli taşlardan yapılmış broş takan erkekleri görmek olasıydı.

Hindistan'da geçirdiğim 24 ay zarfında gittiğim her yerde caddelerdeki kalabalık ve trafik karmaşası beni hep şaşırttı. Hindistan'da, İngiliz sömürge döneminin etkisiyle, trafik soldan işler. Kendim araba kullanmaya başladıktan sonra buna kısa sürede alıştım. Buna karşın, Delhi'de, Bombay'da, Kalküta'da ve Madras'ta caddelerin tıklım tıklım olmasına, taşıtların soldan gideceklerine neredeyse yolun ortasından gitmelerine, otomobillerin yanısıra, otobüslerin, kamyonların, atlı arabaların, İtalyan'ların Vespa tipi küçük tekerlekli motorsik-letlerini andıran Hint yapımı küçük skuterlerin, bisikletlerin, "rickshaw"[24] dedikleri ve küçük skuterlerin arkasına dört kişinin dizdize ve karşıkarşıya oturdukları üstü tenteli taşıtların, arkasında iki büyük tekerlekli gene üstü tenteli bir arabanın bulunduğu ve daha çok öndeki bisikletlinin, nadiren de yaya bir insanın çektiği Hindistan'a özgü mini taksilerin ve bittabi ülkenin her tarafında kutsal sayılan ineklerin karmakarışık bir düzensizlik içinde ve çift yönde getmelerini görmeye alışmam daha uzun sürdü.

*** * * * * ***

Portekiz'in 1961 'e kadar sömürgesi olan Goa'daki Musevi dinine mensup Hintlilerin, İsrail'e Hint yapımı küçük Fiat arabaları veya gene Hint yapımı Vespa motorları ile karayolundan ve ülkemiz üzerinden göç etmelerine tanık oldum. Sayıları binlerce olan bu Musevi Hintlilere Ankara'nın talimatı ile gerekli transit vizelerini verdim.

Goa'lı Musevi Hintlilerin İsrail'e göç etmelerine yardımcı olmamızı takiben İsrail Büyükelçiliği tarafından yayınlanan aylık İngilizce **"İsrail'den Haberler"** dergisinin ilk sayısında yer alan bir yazıda "KUDÜS'TEKİ 'AĞLAMA DUVARI'NIN ORTAYA ÇIKARILMASINI YAVUZ SULTAN SELİM'İN SAĞLADIĞI" anlatılıyordu. Gerçekten bu yazıda,

" XVI'INCI YÜZYILIN İLK ÇEYREĞİNDE MISIR'IN FETHİNE GİDEN YAVUZ SULTAN SELİM VE ORDUSU KUDÜS'TE KONAKLADIĞINDA, 'KENTİN ORTASINDA MUSEVİ KULLARI İÇİN ÇOK KUTSAL OLAN VE ROMALILARIN M.S. 70 YILINDA YIKTIKLARI HAZRETİ SÜLEYMAN TAPINAĞININ BİR DUVARININ BULUNDUĞU, ANCAK BU DUVARIN ASIRLARIN ETKİSİYLE TOPRAK ALTINDA KALDIĞININ KUDÜS HAHAMBAŞI TARAFINDAN PADİŞAHA BİLDİRİLDİĞİ VE HAHAMBAŞININ AYRICA DUVARIN OLASI YERİNİ DE PADİŞAHIN ADAMLARINA GÖSTERDİĞİ; BUNUN ÜZERİNE YAVUZ SULTAN SELİM'İN O GECE

[23] İngiliz yönetimi öncesinde bu tapınaklarda rahibe-fahişelerin de bulunduğunu yabancı yazarlar ileri sürmektedir. Bu görüşe göre, Tapınak dışındaki bu erotik heykeller de insanları tapınağa çekmeyi amaçlıyordu.

[24] "Rikşov" okunur.

YAZILAR 35

BU TOPRAK VE ÇÖPLÜK YIĞINI İÇİNE ALTIN SİKKELER GÖMDÜRDÜĞÜ VE ERTESİ GÜNÜ DE DELTALARA TOPRAK ARASINDA ALTINLAR BULUNDUĞUNU, ALTINLARIN BUNLARI BULACAKLARA AİT OLACAĞINI' İLAN ETTİRDİĞİ; BUNUN ÜZERİNE, ALTIN BULMAK UĞRUNA, TOPRAK VE ÇÖP YIĞININA HÜCUM EDEN BİNLERCE KUDÜSLÜNÜN, TOPRAKLARI BİR AYA YAKIN BİR SÜRE EŞELEYE EŞELEYE DUVARIN TEPESİNİ ORTAYA ÇIKARDIĞINI, BUNDAN SONRA DA PADİŞAHIN EMRİ İLE ON BİN KİŞİNİN HAFTALARCA ÇALIŞARAK DUVARIN TAMAMININ MEYDANA ÇIKARILDIĞI" belirtiliyor ve bundan sonra Padişahın Hahambaşına **"Tapınağın tamamının inşası için gerekli parayı vermeyi"** önerdiği, ancak Hahambaşının **"Tapınağın ancak Tanrı'nın uygun göreceği zaman tekrar inşa edileceğini"** belirterek, (Arz-ı Mev'ud temelli fikir) bu cömert öneriyi kabul etmediği belirtiliyordu. (s.108-116)**Sadece**

Hindistan'a özgü görüntüler

Yeni Delhi'nin cadde ve sokaklarında dolaşan inekleri insan ilk gördüğünde şaşırıyor, fakat zamanla alışıyor. **İnançlarına göre inek kutsal olduğu için dokunmak yasak.** Gidip, bir manavın sergilediği sebzeleri yese dahi, dokunmak günah. Trafikte kesin öncelik ineklerde. Et yiyen müslümanlar ve yabancıların et bulmaları sorun oluyordu. Çaresi kentin etrafında sadece müslümanların yaşadıkları köylere gidip, eti buradan almaktı.

Yabancıların gene ancak zamanla alışabildikleri bir diğer görüntü kentin gerçekten çok güzel parklarında ve kent içinde veya civarındaki tarihî kalıntılarda, bazen sürüler halinde dolaşan ve insanların kendilerine yiyecek, örneğin muz, vermesini bekleyen ve durup dururken insanlara saldırabilen maymunlardı. Bu nedenle parklarda pek gezinemedim.

Ülkede fakirlik o tarihlerde o kadar yaygın ve derindi ki, hem uluslararası örgütler hem zengin ülkeler Hindistan'a gıda yardımı yaparlardı. Bu yardımlar arasında süt tozu da vardı. Böyle olmasına rağmen Kalküta'da yılanları, Madras'ta ise fareleri sütle besleyen tapınaklar vardı. Bunlara gittim. Kalküta'dakinde yılanlar zeminde dolaşıyorlardı, fakat ilginç yönü, insanlara asla yanaşmıyorlardı. Madras'takinde ise fareler süt tasları etrafında öbek öbek toplanmışlardı ve bunlar da insanları rahatsız etmiyordu.

Son bir garabet daha: hangi kentte olduğunu unuttuğum, bir kentte de ülkenin en büyük Budha heykeli yılda bir defa sütle yıkanıyordu! (s.137)

Kaynakça

Erdil K. AKAY [Kitap]. - Dışişlerinde 40 yıl, 2 ay, 21 gün-Kenarından Köşesinden Anılar- Birinci Kitap Çıraklık ve Kalfalık Yılları Emekli Büyükelçi Erko Yayıncılık,20 Şubat 2009

36 YAZILAR

ŞATRANC-I UREFA (Arifler Satrancı)

Satranç Hindistan'da yaklaşık 1500 yıl önce bulunmuş klasik bir strateji oyunudur. Satranç Sanskritçe'de Çaturanga, dört çatu yol ranga anlamlarına gelir. Şatranc-ı Urefa, Osmanlı döneminde kıraathanelerde ve dost meclislerinde kemal meseleleri de mütalaa ederek zamanın değerlendirilmesi hedeflenen bir oyun olarak lansedilmiştir.

Tasavvuf'ta 4 yol: Şeriat, Tarikat, Hakikat ve Marifet olarak bilinir. Ariflerin maneviyat seyrinde aldıkları dört makamın bahisleri ele alınmış bir şekil verilerek bir eğitimin verildiği söylenilmektedir. Oyun aşağıdaki levha üzerinde oynanır.

YAZILAR 37

Üzerinde yılan ve ok resimleri bulunan 100 karenin başlarında “buluşma” yani “Visal” karesi ile 101 kare olan levha, iki piyon ve altılı bir zar ile oyun düzeni vardır.

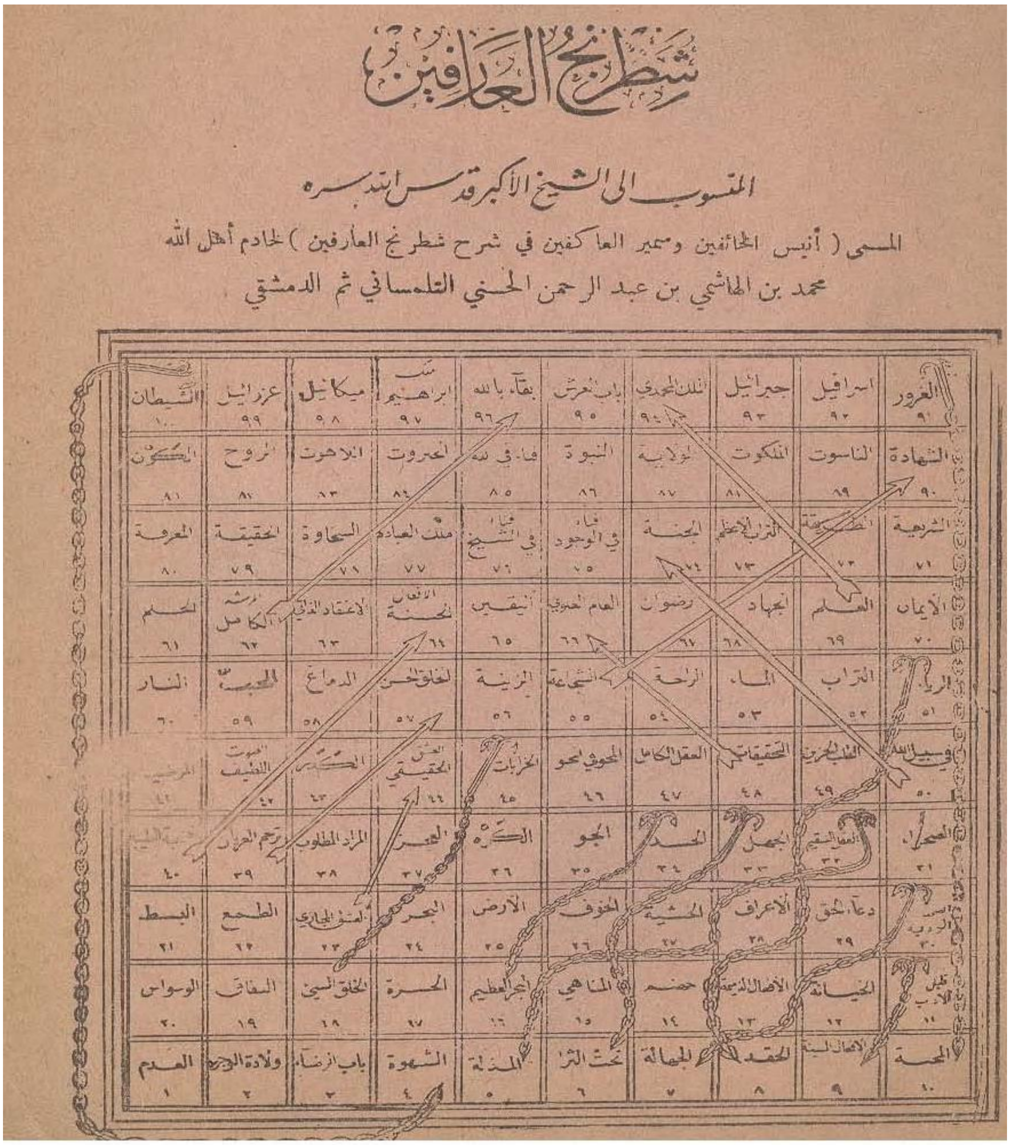
İki kişi 1 den 100 e kadar giderken bazen geri dönüşlerle zaman kaybettiği olur. Bazı karelerde oyuna ismini veren yılanların baş kısmı denk gelmekte ve bu kareye denk gelen oyunun gereği yılanın kuyruğunun işaret ettiği makama düşmektedir. Bazen de daha az bir hamle ile yukarılarda olan iyi vasıflara ulaşarak vuslata yakınlaşır.

Karelerde yazılan isimler Türkçe olarak şu şekildedir.

101
VİSAL
DOSTA ERMEK, SEVGİDE KAVUŞMAK

91 GURUR Boş, beyhude şeye güvenip aldanma, boş şeylerle övünme, kurulma, kuruntu **En başa dön**	**92** İFTİHAR Haklı olarak övünme	**93** RAĞBET İstek, arzu, iyi kabul edilme, iyi sayılma	**94** AŞK-I HAKİKİ İlahî aşk	**95** MAKSUD Gaye, dilenen şey, meram olunan	**96** HAL Durum, oluş, isimlerin girdiği kılıktan her biri	**97** MÜRÜVVET Verim, insanlık, mertlik	**98** BAD-I AŞK Aşk fırtınası	**99** HALET Takdir, Hal olmanın ve bulunmanın türlüsü	**100** KAZA İlahî elden çıkmış, istenmeden yapılmış kötülük **10'a dön**
81 CEMAL Güzellik, yüz güzelliği	**82** ŞEFKAT Acıyarak ve esirgeyerek sevme	**83** EDEP Terbiye, güzel ahlak, iyi davranış, incelik, kibarlık	**84** ESRAR Sırlar, gizlenen ve bilinmeyen şeyler	**85** NİŞAT Ulvî neşe	**86** SABIR Başa gelen acı şeye diş sıkıp dayanmak,gelecek veya olacak şeyi acele etmeden bekleme	**87** MUHABBET Sevme, sevgi, dostluk, dostça konuşma **Buyrun VİSAL'e**	**88** MÜŞAHEDE Görüş	**89** İZZET Yükseklik, aziz olmak, saygı ikram, yücelik kudret **98'e git**	**90** VAHDET Birlik, bir ve tek olma, kendi kendine kalış **99'a git**
71 EVHAM Yanılma, korku ve yanlıştan meydana gelenler	**72** RÛYET Görme, bakma idare etme	**73** AŞK-I MECAZİ Mecâzi aşk	**74** KEREM Soyluluk, cömertlik, bağış, lütuf	**75** VİCDAN Bulma, duyma, iyi ile kötüyü ayırt etme	**76** FERAH Sevinme, iç açıklığı	**77** VEFA Sözde durma, yetişme, sevgi ve dostlukla durma	**78** BEKA Bulunduğu halde kalma bozulmama	**79** MÜCAHEDE Uğraşma, savaşma	**80** MAHVİYET Nefsini küçük görme, hiçe sayma, alçakgönüllülük
61 TECELLİ Görünme	**62** NAZAR Bakma, bakım, iltifat, gözdeğme	**63** TESELLİ Avunma, avundurma	**64** UŞŞAK Aşıklar	**65** SAHRA-I CÜNUN Cinnet safhası	**66** AHD-I NECAT Kurtuluş ahdi	**67** ŞÜPHE	**68** SÛZİŞ Acıklı hal, yanma yakma	**69** GÜZEL	**70** İTTİHAZ Edinmek, kabullenme sayma, kurma
51 SELAMET Salim olma, emin olma, iyi, son, kurtulma	**52** ZEVK-İ DİL Gönül zevki	**53** TERAHHUM Acımak	**54** AHLAK-I HAMİDE İyi ahlak	**55** AF	**56** TECRÜBE	**57** KESRET Çokluk, bolluk	**58** HASRET Göreceği gelme	**59** TAHAMMÜL Yükü üstüne alma, yüklenme, sessizce çekme	**60** SADAKAT Dostluk, doğruluk, görülen iyiliğe bağlılık **86'ya git**
41 ERZ Nimet **72'ye git**	**42** NİYAZ Yalvarma, dua, ihtiyaç, muhtaçlık **63'e git**	**43** KEMAL Olgunluk, tamlık, bilgi fazilet **5'e dön**	**44** ARAM Sebat, dinlenme, rahat etme	**45** İNSAF Adalet ve hak düşünerek davranma	**46** GÛY-U CANAN Sevgilinin bucağı	**47** CELAL Hışım, kızgınlık, büyüklük, ululuk **18'e dön**	**48** FİRKAT Ayrılık	**49** MİHNET Eziyet, zahmet	**50** HASLET Huy, tabiat
31 SEFA	**32** AĞYAR-I BED Kötü yabancı **4'e dön**	**33** AKL-I BED Kötü akıl **14'e dön**	**34** NİFAK Ayırıcılık **6'ya dön**	**35** MERHAMET Acıma	**36** ENCAM Akıbet, son	**37** FİKİR	**38** AŞK	**39** SÛD Menfaat hırsı **15'e dön**	**40** SİTEM Çıkışma, haksızlık, zulüm
21 İSTİĞNA İhtiyaçsızlık taslama, eldekini çok bulma, tok gözlülük **3'e dön**	**22** HACET Gerektiği zaman muhtaç olunan şey **13'e dön**	**23** CEFA Ayrılıkta bırakma, eziyet etme **31'e git**	**24** RAHMET Esirgeme, merhamet	**25** ZAMAN	**26** FIRSAT Uygun zaman ve hal **56'ya git**	**27** EYYAM Günler	**28** RAKİP Başka biriyle aynı şeye istekli olma **7'ye dön**	**29** KİN Gizli düşmanlık	**30** DEVAM Daim olma, sürme, bir hal üzerine sürüp gitme
11 SOHBET-İ SEK Köpek tabiatı ile görüşmek **2'ye dön**	**12** MİHNET Zahmet, eziyet, sıkıntı, dert, bela	**13** DUZAH Cehennem	**14** ZEVAL Alçalış, sona erme, inme	**15** TAAN-I HALK Halkı kötülemek	**16** ZAHMET Sıkıntı, rahatsızlık, zor, güç, yorgunluk	**17** MEŞEKKAT Güçlük, zahmetli iş	**18** HACALET Küçülme, utanma, utanç, alçalma	**19** ADEM Yokluk	**20** ARZU İstek, özlem
1 ZİLLET Hor görme, alçalma, aşağılık, alçaklık	**2** TEESSÜF Acınma, yazıklanma	**3** RİCA Yalvarma	**4** KAVGA	**5** ADAVET Düşmanlık, hınç, kin	**6** NEDAMET Pişmanlık	**7** HİCRAN Ayrılık, acı	**8** GURBET Yabancı yer	**9** KARAR	**10** RIZA Hoşnutluk, memnunluk, razı olma, istek

Günümüzde bu levha hakkında birçok yazılar çıkmaktadır. [25] Ancak bir hatalı durumun olduğunu farkettik. Bizim buraya koyduğumuz Şatranc–ı Urefa Levhası, Hz. Muhyiddin İbnü'l–Arabi kaddesellâhü sırrahu'l azîze veya öğrencilerinin tasavvuf yolunu öğretmek için hazırlandığı birçok yerde belirtilse de Muhammed b. El–Haşimi b. Abdurrahman el– Hüseyni Tilemsanî ed–Dımeşki'nin "Enisü'l– Haifin ve Semiru'l–Akifin fi Şerhi Şatranci'l–Arifin" deki levha ile benzerlik bulunmamaktadır. [26]

Bahse konu olan satranç levhası ile bu levhanın yakından ve uzaktan alakası olmadığı gibi bu Şatranc-ı Urefa da terimlerin Farsça kelimeler ile oluşu da işin farklı boyutunu gösteriyor.

---

[25] "Zillet'ten Visâl'e yüz hamle: Şatranc-ı urefa" Belgezar, Yusuf Çağlar, Aksiyon, 4 Ağustos 2008, Sayı: 713; 3 "Türkiye'de Oynanan Bazı Oyunlar" Tarih Sayfaları, Muharriri: Sedad İzzet, Resimli Ay Fevkalâde Ramazan Nüshası, Kânunusani 1928, numara: 11-47, sayfa: 9-11

[26] Ariflerin Satrancı Şerhi; Enisü'l- Haifin ve Semiru'l-Akifin fi Şerhi Şatranci'l-Arifin/ trc: Fatih Mehmet Albayrak, Sır Yayıncılık-İstanbul 2010

(Bazı yerlerde Süleyman Çelebi 1351 – 1422 tarafından icat edildiği söylentisi de vardır.!!!!)

İşin içinde bir gizli durum var ama ne?

Birileri tarafından Müslümanlar arasına sokulan bu sahte oyunun muhteviyatı üzerine araştırma yapıldığı zaman tasavvufla alakası olmayan bir levha olduğu ve Abdullah DAMAR'ın [27] Abdullah Herevî ve Menâzilü's–Sâirîn [28] üzerine hazırladığı makaleye bakılınca daha iyi anlaşılacaktır. Bu levhada bahsedilen kelimeler içerik olarak uydurma ve bir kısmının da boş ifadeler olduğu görülecektir.

Konu hakkında araştırma yaptım. Fakat kesin sonuca tam olarak ulaşamadığım yerler olunca tam bir şey söylemek istemiyorum. Ancak gördüğüm kadarıyla bu satrancın tasavvuf literatüründe ve Hz. Muhyiddin İbnü'l–Arabi kaddesellâhü sırrahu'l azizin hazırladığı satrançla da bir ilgisi ve bir dayanağı yoktur.
Konuya açıklık verecek ilginç bir misali Kazım Karabekir Paşa'dan aktaralım.

"Erzurum'da yakaladığımız Müslüman olmuş bir Rus casusunu temize çıkarmak için bir mahalle halkının karargâhıma geldiği zaman hallerine bakıp hatıratıma şunu kaydetmiştim:
Ey Türkoğlu! Sen pek safsın, seni herkes aldattı. Erdim diyen, döndüm diyen çemberinden atlattı." [29]

Sonuç olarak, bahse konu olan satranç-ı urefa görünüşte güzel fakat özü itibarıyla şu an için kesinlikle ifade edemediğimiz mistik bir anlayışın üstü kapalı öğretiminin gizli alt yapısıdır. Satranç oynanırken her karede bir fasıla verilir ve sohbet edilecek şekilde bazı bilgiler aktarılır. Bu bilgiler diğer oyuncu tarafından kabul edilince diğer hamleye geçilir. Umum mekânlarda oynanan bu oyun ile bir öğretinin kademeli şekilde eğitimi insanların yanlarında yapılmıştır. Bu şekildeki yorum hakkında aşırı tevil vardır denilebilir. Ancak tasavvuf erbabından az buçuk ilmi olan bu kelimelerin vasatın altında ve uydurma ve çokta alakasız terimler olduğunu anlayarak bize hak verecektir. Yıllarca içimizde bu oyunun bu şekli nasıl kaldı sorununa milletimizin saf ve iyi niyetine dayandırıyoruz.
Müslümanın aldatılması onun kötü olmasından değil iyi niyetli oluşundandır.

İhramcızâde İsmail Hakkı

[27] TASAVVUF: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, yıl: 8 [2007], sayı: 18, ss. 321-335.
[28] Erişim: www.tasavvufakademi.com/indir.php?tur=2&no=592
[29] (Kazım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, 2/717)

PEYGAMBERLERİN GÖNDERİLMESİ - KİTAB'ÜL İBRİZ

Şeyhimden işittim, buyurdu ki:

— Allah Teâlâ kullarına peygamberler gönderdi, onlara bu peygamberlere uymalarını emrettiyse bunun tek bir sebebi vardır, o da kulların Allah Teâlâ'yı tanıyıp bilmesi. Onun birliğini anlayıp tasdik etmesi, hiçbir şeyi Ona ortak koşmamasıdır. Kulun yaşayışında ve anlayışında bu gerçekleştiğinde artık o Allah katında sevgili ve azizdir.

İleride Şeyhimin, tâatten maksadın bir kapının açılması ve Hakk'ın nurunun zatlar üzerine oradan içeri girmesi olduğuna; günahlardan men'edilmesinden maksadın ise, bâtıl karanlıkların girdiği kapıların kapanması bulunduğuna dair sözleri nakledilecektir.

Kim tâat ve ibâdetleri elde eder, aykırı olan şeylerden kaçınırsa, gerçekten o zat üzerine Hakk'ın nurunun kapılarını açmış olur, aynı zamanda bâtıl karanlığın kapılarını kendine kapamış duruma gelir. Kim de tâat ve ibâdetleri terkeder, muhalif olan şeyleri işlerse, bâtıl karanlığının kapılarını kendine açmış, Hakk'ın nurunun kapılarını kapamış olur. Kim de hem ibâdette, hem de isyanda bulunursa, yâni bu ikisini beraber yürütürse, nefsine iki kapıyı birden açmış olur.

O halde kul hangi makamda bulunduğuna dikkat etsin, hangi kapının kendisine açıldığına baksın. Sonra pişmanlık hiçbir yarar sağlamaz.

Ancak ne var ki insanların çoğu dış görünüşü itibariyle tâatte bulunmanın yeterli olduğunu sanır ve kendilerine bu sebeple Hakk'ın nurunun kapılan açılacağını zannederler. Nasıl ki zahirde ibâdet ve tâatlere aykırı fiillerde bulunmak şer kapısını açmaya kâfi gelir sanılıyorsa... Halbuki hakikat böyle değildir; bu hususlarda zahirin bâtına uyması lâzımdır. Bu itibarla diyoruz ki:

İnsanlar dört kısma ayrılır:

- Bir kısmının zahiri ve bâtını Allah ile beraberdir. Onun emirlerine uymakla zahiri, gafleti gidermekle bâtını Allah ile bağlantı halindedir. Böyle olanlar Allah katında sevgili olanlardır.
- Bir kısmının zahiri de, bâtını da Allah'tan başkasıyla beraberdir. (Böyle olmaktan Allah'a sığınırız). Zahiri muhalefet içindedir, bâtını gaflet içinde kalıp Örtünmüştür. Böyle olanların durumu yerilmeye lâyıktır.
- Bir kısmının da zahiri Allah ile beraberdir, bâtını ise Allah'tan başkasıyla beraberdir. Zahiri tâat ve ibâdet içinde, bâtını gaflet içinde bulunuyor. Bunun sebebi şudur: İbâdeti Rabbisine ulaşmamış, o sadece bir âdet kabilinden yerine getirilmiştir. O kadar ki kişinin zatı bu âdetle ünsiyet kurmuş ve büyük bir alışkanlık sağlamıştır. Artık o ibâdeti mihaniki olarak yapıyor, şer'in hükmüne göre derin anlamıyla yerine getirmiyor.
- Bazen bu sebebe bir sebep daha ilâve edilir ki o da, halk arasında ibâdetle tanınmak hevesidir, zühd ile bilinmesi, iyi bir yolda bulunmanın ölçüsünü vermesidir. Halkın gözünden düşmemek için ibâdetinde bir noksanlık veya yanlışlık yapmaktan çok korkar. Bakarsın ki gece ve gündüz demeden ibâdet eder, halkın yanında derecesi artsın, itibarı yükselsin diye bu konuda çok hırslı davranır.

İşte böylesinin ibâdeti sadece Allah'tan uzaklaşmayı artırır. Bazen Cenâb-ı Hak bu kısma girenleri bir velînin yanında toplar da o velî bunların hastalığını teşhis eder de onları tedavi etmeye çalışır, zahirî ibâdetlerinin bir kısmını terketmelerini emreder. O da içindeki bu hastalık iyice yer yaptığından bu emre uymaz ve böylece helak olanlarla beraber helak olup gider.

Buna benzer bir durum da Bayezid Bestamî kaddesellâhü sırrahu'l azîz Hazretleriyle arkadaşları arasında geçmiştir. **Şöyle ki, Bayezid Bestâmî bir arkadaşına nafile oruç tutmamasını emretmişti. Adam bu emrin derin anlamını kavrayamadığı için orucu ter-ketmemiş ve böylece o büyük zata muhalefet etmişti. Diğer arkadaşları onun bu hareketine üzülerek:**

«Yazıklar olsun sana! Sana önderlik eden, elinden tutan zata isyan mı ediyorsun?!» diyerek sitemde bulunmuşlardı. Bunun üzerine Bayezid Bestamî Hazretleri onlara:

«Allah'ın rahmet nazarından düşen, dışını Allah'tan başkasıyla birlikte tutan, içini Cenâb-ı Hakk ile beraber bulunduran adamı kendi haline bırakın!.»

Buyurarak gerekli uyarıyı yapmıştı. Çünkü o adamın zahiri muhalefet içinde, bâtını ise Cenâb-ı Hakk'ın murakabesinde bulunuyordu. Rabbisi onun iki kaşı arasında ve düşünce düzeyinde bir an gaib olmadığı halde onun isyan ettiğini görürsün. Böylece onun günahı gözünde büyür ve üzerine bir dağ gibi çöktüğünü görür. Bu sebeple de o hep üzgün ve içi yanıktır.

Bu hal Allah katında, derece bakımından daha üstün bulunan halden daha yeğdir. Çünkü Allah'ın kullarından kasdettiği iç yanıklığı ve bir de O'nun huzurunda aşağılanıp tam bir mahviyet içinde bulunmaktır. Bu hal üzere bulunan adama belirtilen mahviyet ve aşağılanmak sağlanmış, bir üst derecede bulunana ise sağlanmamıştır.

Şeyhimizin, insanlara karşı gösteriş içinde bulunan münafıklarla ilgili daha önce geçen sözlerine bir kez daha müracaat etmenizi tavsiye ederim.

«Allah'ı görürcesine ibâdet et, sen O'nu görmüyorsan, mutlaka O seni görüyordur..» mealindeki hadîsin açıklanmasında bu konuya geniş yer verilmişti. Bununla üçüncü kısma giren kimselerin aşağılığını anlamış olursun. Bizi hayırlı işlere ve düşüncelere muvaffak eden Allah'tır. O kendi minnet ve fazl-u keremiyle başarıyı sağlayandır. (c. II, s.10-12)

ŞEYTANLARIN, KÂFİRLERİN RUHLARIYLA OYNAMASI

Şeyhim (Allah ondan razı olsun) bir defasında ise bu konuda şöyle buyurdu:

— Kâfirlerden öyleleri var ki öldüklerinde ruhları Berzah âlemine yükselmekten men'edilir, şeytanlar ona musallat olur, onlara vesvese veren iblisler etrafını çevirir ve onunla evlenmeğe ve oynamağa başlarlar. Tıpkı çocukların topla oynadığı gibi onlar da dünyada şeytanlara oyuncak olan kâfirlerin ruhlarını hapsedip öylece oynayıp eylenirler.

İş bununla da bitmez, Allah'ın azabından güç getirilmeyecek ölçüde onlara azâb ederler, yerden yere çarpıp, topraktaki bedenleri çürüyünceye kadar, topraklaşıp silininceye dek buna devam ederler. Bedenler çürüyüp toprak olunca, ruhları artık Berzah'ın alt kısmına gidip yerleşmek üzere yükselirler. İşte kim göklerin onlara açılmamasını bu mânaya hamlederse, o zaman doğru bir hüküm vermiş olur.

Ahmed bin Mübarek diyor ki:

Şeyhimizin bu konu hakkında birkaç defa çeşitli ifadelerle açıklamada bulunması birbirine ters düşmektedir. Bilâkis hepsi de (mâna ve hüküm yönünden) tek bir söz ve ittifak sağlanmış bir hüküm niteliğindedir. Gerçi bunları birbirine bağlayıp bir arada anlatmamız uygun olurdu. Ne var ki biz bu hususu Şeyhimizden işittiğimiz bölümlere göre ayırıp işlemeyi uygun bulduk.

Eğer bu konuda şöyle bir itirazda bulunursan: «Birkaç defa anlatılan bu meselede daha çok, Berzah'ın alt kısmının sema-i dünya'da olmasını gerektirmektedir. Halbuki sana bunun alt kısmının esfel-i sâfilîn (en aşağı tabaka)da bulunduğu açıklanmıştır. Bu da bir önceki söze uygun düşmektedir. Çünkü bu söz, Berzah'ın alt kısmının yedi kat yerin dibinde bulunduğunu gerektiriyor, bundan bir önceki söz ise onun dünya semâsında olduğunu gösteriyor.»

Biz buna cevap olarak deriz ki:

Bir önceki sözün daha aşağı tabakaya hamledilmesi, yüksek tabakalara yükselen bahtiyar zatlara nisbetledir. Yani onlara nisbetle bunlar en aşağı, aşağıların aşağısı bir tabakadadırlar, demektir. Bunların en aşağı tabakada eyleşecekleri mânası ise şakilere nisbetledir. Bu bakımdan iki mâna arasında bir ihtilâf vâki olmamıştır. Nitekim bu husus erbabına kapalı değildir.

Yine itiraz edip desen ki:

«Efendim, senin dediğin doğrudur ama, yukarıdaki açıklama, kâfirlerin ruhlarının dünya semasındaki esfelde (en aşağı tabakasında) bulunduğunu gerektiriyor, buradaki açıklama ise onların ruhlarının belirtilen esfelde değil, alt tabakalardaki en aşağı tabakada olmasını gerektiriyor. Böylece iki açıklama arasında farklı bir durum vardır.»

Biz yine cevap olarak deriz ki:

Kâfirlerin ruhları çok farklıdır, nitekim yukarıda buna temas etmiştik. Onlardan bir kısmı bu sözü edilen esfeldedir. Bir kısmı da Berzah'ın dışından yükselip Cehenneme doğru dal budak salan bölümdedir. Bir kısmı da iki esfel arasındadır. Bir kısmı üçüncü arzdadır. Nitekim Şeyhim (Allah ondan razı olsun) bir defa bu hususta bana şöyle demişti:

«Üçüncü arzda daracık evlerde birkaç kavim gördüm, yakıcı bir ateş, derince kuyular ve sürüp giden azablar içinde bulunuyorlardı. Onlardan hiçbiri konuşmuyor. Alevler onları yükseltip alçaltınca belki ancak bir kelime ağızlarından çıkıyordu. Bir ara onlara dikkatle baktığımda ismiyle şahsıyla tanıdığım bir adam gözüme dokundu, dünyada iken onu iyi tanırdım. Seslendim, ismiyle çağırdım ve: Yazıklar olsun, sana ne oldu da buralara düştün? Bana cevap vermek istediyse de yakıcı bir alev onu yükseltip alçaktı, böylece cevap verme imkânı bulamadı.»

Tahminime göre Şeyhimin bu açıklamasına karşı şöyle dediğimi sanıyorum:

—Efendim, sizin belirttiğiniz bu yer, Berzah'ın kısımlarından bir kısımdır. Çünkü Berzah yedi kat yerleri delip geçmiştir, aşağıların aşağısına kadar uzanmıştır. Bu hususta ne buyurursun?

Şu cevabı verdi:

—Doğru söyledin.

Allah daha iyisini bilir, böyle dediğini sanıyorum. Bu kitaba nakledip yazdıklarımın hiçbir bölümü hakkında şüphem yoktur. Sadece bu söz, yani Şeyhimin bana «doğru söyledin» cevabı hakkında biraz şüpheliyim. Onu da açıklıyor, gerekli tembihi yapıyorum, tâki Berzah'ın mertebesi bilinmiş olsun. Allah daha iyisini bilir.

Ahmed bin Mübarek diyor ki :

Şeyhimin üçüncü arzda gördüğü adam, dünyada iken müzminlerden biri idi.

KÂFİRLERİN RUHLARI HİCAP ARKASINDA BULUNDUĞU İÇİN MÜ'MİNLERİN RUHLARINDAN İSTİFADE EDEMEMEKTEDİRLER

Şeyhim (Allah ondan razı olsun) buyurdu ki:

—Rabbimiz (Sübhânehû ve Teâlâ Hazretlerinin) hayret veren irâdesinden biri de kâfirlerin ruhlarını perdesiz olarak hicap gerisine atmış, böylece müminlerin ruhlarından yararlanma imkânları kalmamıştır. Çünkü müminlerin ruhlarının etrafı aydınlatan, gözleri kamaştıran nurları vardır. Dünyadaki hiçbir ışık, hiçbir ateş böylesine bir aydınlık meydana getiremez. Hattâ diyebiliriz ki, bu aydınlatıcı maddelerin hepsinin de ışığı onların nûrundandır.

Müminlerin ruhlarındaki nurun bu kadar parlak olmasına rağmen kâfirlerin ruhları onlardan yararlanamamaktadır, az veya çok bir ışık alamamaktadır. Kâfirlerin ruhları sadece kendi karanlıkları içinde kalmaktadır ki bu karanlığın "nasıl" lığını ve "nice" liğini anlatmak mümkün değildir. İşte kâfirlerin ruhları içinde bulundukları kesif karanlıktan dolayı müminlerin nurlarına nisbetle hicap gerisinde bulunuyorlardır. Ağzı kurşunla kapatılmış bir hokkaya konulmuş gibi; aslında ne hokka ne de kurşun vardır, sadece Cenâb-ı Hakk'ın iradesidir ki kâfirlerin ruhuna mü'minlerin ruhlarından ışık gelmez.

Mü'minlerin ruhlarına gelince, onlar birbirinden yararlanırlar; bir kısmı diğer bir kısmının nuruyla sulanır. Birbirlerine şefaatçi de olurlar. Hatta mü'minlerden bazısının ruhunda, zâtının işlediği

günahların eserini ruh üzerinde açıkça görebilirsiniz. Sonra da bu izler, Allah katında aziz olan ve o ruha yakın bulunan diğer ruh sebebiyle ortadan kalkar.

(c.II, s.480-483)

Kaynakça:

Abdülaziz Debbağ trc: Celal YILDIRIM Kitab'ül İbriz [Kitap]. - İstanbul : Demir Yayınları, 1979. - Cilt I-II.

İSLÂM DİNİN GÖRÜNÜMLERİ

OSMANLI İMPARATORLUĞU VE İSLÂM: PROBLEMLER, HİPOTEZLER VE BİR PERSPEKTİF DENEMESİ[30]

Osmanlı İmparatorluğu bugün, gerek Türkiye Cumhuriyeti'nin yaşamakta olduğu iç ve dış problemler, gerekse vaktiyle sınırları dâhilinde bulunan komşu devletlerde cereyan eden olaylar ve bunların Türkiye'ye yansımaları dolayısıyla, aktüalitesini bütün canlılığıyla, korumakta ve dolayısıyla tartışılmakta bulunan bir büyük imparatorluktur. Dünya Osmanlı tarihi araştırıcılığı, altı yüzyıl gibi çok uzun bir ömür sürmüş bu imparatorluğun siyasi ve idari yapısını, kurumlarını, onu meydana getiren, çeşitli etnik ve dini kökenlere, kültürlere mensup insanların oluşturduğu karmaşık, dev bir toplumsal yapıyı, bütün yönleriyle, bütün görüntüleriyle izlemek, anlayabilmek, açıklayabilmek için, yaklaşık bir yüzyıldır büyük bir emek ve gayret sarf etmekte ve yıllardan beri de önemli sonuçlar ortaya koymuş bulunmaktadır. Buna rağmen, daha araştırılacak pek çok problem olduğuna, bunların araştırıcıları ve bilim adamlarını daha yıllarca meşgul edeceğine hiç şüphe yoktur.

İşte bizim burada ele almayı deneyeceğimiz problem de, üstelik en çetrefil ve en mühim olanlarından biri, Osmanlı İmparatorluğu'nda "**İslâm problemi**"dir. Bunu seçmemizin sebebi, artık Osmanlı tarihi araştırıcılığının, biraz fazla ihmal edilmiş bu konuya yönelmesi gerektiğini vurgulamaktır. Aksi halde böyle devasa bir konuyu bir bildiri çerçevesine sığdırmanın mümkün olamayacağı her türlü izahtan varestedir.

Şunu hemen söyleyelim ki, bugüne kadar daha çok Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi tarihinin, sosyo-ekonomik yapısının, siyasi, idari, askeri, mali vs. teşkilat ve kurumlarının tahlili konularına yoğunlaşmış bulunan Osmanlı tarihi araştırıcılığı, Osmanlı İmparatorluğu ve İslâm konusuna ve bu çerçevede üretilen kültürün tarihine geniş objektifli olarak eğilmiş değildir. Bu itibarla, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İslâm* konusunun bütün boyutlarıyla yeterli bir şekilde ele alınıp işlendiğini, tartışıldığını söyleyemeyeceğiz. Gibb ve Bovven'in *İslâmic Society and The West* (Oxford, 1950,2 cilt) isimli tanınmış eserleriyle Norman Itzkovvitz'in *Ottoman Empire and islâmic Tradition* (Chicago, 1972) adındaki kitabı (Türkçe çevirisi, İsmet Özel, *Osmanlı İmparatorluğu ve İslami Gelenek,* İstanbul, 1989) isimleri her ne kadar sözünü ettiğimiz bu meseleyi çağrıştırıyorlarsa da, muhteva olarak daha ziyade kurumlar tarihi ekseninde konuya eğilmişlerdir.

Bunun dışında Prof. Halil İnalcık'ın, "İslâm in the Ottoman Empire", [*Cultura Turcica,* V-VII (1968-1970), s.19-29] gibi birkaç makalesini ve günümüzdeki birkaç çalışmayı daha zikredebiliriz. Görüldüğü bu mesele, Osmanlı İmparatorluğu'nun yukarıda sayılan diğer cephelerine dair yapılan araştırmaları yanında son derece yetersiz kalmaktadır.

Bu itibarla biz burada yalnızca, bu büyük imparatorluğun ideolojisinin, siyasal ve idari kurumlaşmasının, kültürünün temelini oluşturan bu konuya dikkat çekmek, meseleye nasıl yaklaşılması gerektiğine dair kendi perspektifimizi ortaya koymaya çalışmak ve bu konu çerçevesinde halen mevcut problemlere işaret etmekle yetineceğiz.

Her şeyden önce bu alanı ilgilendiren kaynakların yeterince tanınıp işlenmediğini, bu yüzden de bugüne kadar çoktan ortaya konması gereken detaylı monografik çalışmaların bile, kalitece ve sayıca yeterli düzeye gelemediğini de söylememiz gerekiyor. Bunun sebepleri ayrı bir tartışma konusudur.

---

[30] Bu makale esas olarak Selçuk Üniversitesi, Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi'ne (International Congress on Ottoman Empire With Ali Aspects in 700th Anniversary of Its Establishment), 7-9 Nisan 1999 sunulmuş olan bildiridir. Son kısımda "İkinci Abdülhamit Dönemi İslamcılığının Tarihî Arkaplanı" isimli makalemizden yararlanılmıştır.

Perspektif, nesnelerin görünümünü 3 boyutlu olarak düz bir yüzeyde, yani 2 boyuta indirgeyerek, göstermeye yarayan bir iz düşümdür. Nesnenin gözlemciye göre olan posizyonunun ve uzaklığının etkileri esas alınarak perspektif çizimi yapılır. Söz konusu çizimler gözlemcide, biçim ve orantı bakımından, renklerden bağımsız olarak, 3 boyutlu bir gerçeklik izlenimi yaratmalıdır.

Osmanlı İmparatorluğu, muhakkak ki bir İslâm devletidir; hem de en az Emevi ve Abbasi imparatorlukları, diğer müslüman İran, Türk ve Arap devletleri kadar bir İslâm devletidir. Bu sebepledir ki O, altı yüz yıllık uzun tarihinde hemen hemen her alan ve safhasının sergilediği üzere, aynı zamanda bir "**inanç devleti**"dir. Onun için kanaatimizce bu imparatorluk üzerinde yapılacak analizlere önce buradan başlamak gerekir. Çünkü **Osmanlı imparatorluk ideolojisinin esasını "inanç", yani İslâm oluşturur.** Bu itibarla, bu İslâm'ın nasıl bir İslam olduğu, Osmanlı İmparatorluğu'nda İslâm'ın rolünü, yorumlanış biçimini ve devlet siyasetinden sıradan halkın inanç dünyasına varıncaya kadar çeşitli alanlardaki yansımalarını anlayabilmek için, bu yansımaları doğuran yorumlarını hangi kesimlerce ve nasıl üretildiğine bakmak kanaatimizce kaçınılmazdır. Bunu anlamanın yolu, bizce evvela, bu imparatorluğun ideolojisinin tahlilinden geçer. Bu tahlilin çok dikkatli ve ince bir şekilde yapılması, kanaatimizce Osmanlı İmparatorluğu'yla ilgili pek çok meselenin de daha kolay ve daha bir açıklıkla anlaşılmasını ve çözüme kavuşmasını sağlayacaktır.

Bize göre **Osmanlı dünyasında İslâmi yorumlar üreten dört temel sektör vardır:**

1- Merkezi iktidar mekanizması, yani devlet,

2- Buna eklemlenmiş olan ulema kesimi,

3- Genellikle ve çoğunlukla bu ikisinden de bağımsız olan sufi çevreler,

4- Daha çok bu üçüncü sektör etkisinde kalmakla beraber, kendi geleneksel anlayışını sürdüren halk kesimi.

Bunları sırayla *DEVLET İSLÂMİ* veya *SİYASAL İSLÂM, MEDRESE İSLÂMı* yahut *KİTABİ İSLÂM, TEKKE İSLÂMı* ve nihayet *POPÜLER İSLÂM* olarak ta adlandırabiliriz. Bizce Osmanlı İmparatorluğu tarihi içerisinde İslâm'ın tek boyutlu değil, bu saydığımız boyutlarıyla görüntülendiği bir vakıadır ve böyle bir yaklaşım, yapılacak tahlilleri önemli ölçüde kolaylaştıracak, Osmanlı İmparatorluğu'nda İslâm olgusunu olabildiğince geniş bir perspektiften görebilme imkânını sağlayacaktır. Dolayısıyla bu sektörlerin ayrı ayrı monografik çalışmalara konu olması gerekir.

"Devlet İslâmı"ndan ne anlamalıyız?

Bundan maksat imparatorluğun siyasal yapısı içinde İslâm'ın bir siyasal araç olarak gösterdiği değişim, aldığı biçimdir. Her şeyden evvel, devletin, temel siyaset aracı olarak İslâm'ı nasıl anlayıp yorumladığını, bunu yaparken ona ne gibi bir görünüm kazandırdığını, hangi kurumları, yöntemleri kullandığını çok iyi belirlememiz gerekiyor. İşte devlet mekanizmasının bu yorumu, Osmanlı devletinde, daha önceki müslüman devletlerde pek rastlanmayacak derecede kendine mahsus güçlü bir siyasal mahiyet kazanmıştır. Bunun böyle oluşu kanaatimizce, Osmanlı İmparatorluğu'nda -Abbasiler de dâhil olmak üzere, tarihte hiç bir İslâm devletinde olmadığı kadar- devletle dinin birbiri içine geçmesinden, diğer bir ifadeyle "devletle dinin özdeşleşmesinden ileri gelmektedir. Başka bir ifadeyle, Osmanlı İmparatorluğu'nda İslâm siyasal boyutu itibariyle, devletin ayrışmaz bir parçası olmuş, bu iki kavram, devlet ve İslam birbiri içine girmiştir. Bununla beraber, devlet daha baskındır ve Osmanlı devletinde *"**HER ŞEY DEVLET İÇİNDİR; DİN DE DEVLET İÇİNDİR**"*.

Osmanlıdaki bu yapı, köklü bir İslâmi geleneğin mirası olarak görünür. Buradaki ***İslâmi gelenek*** teriminden, daha çok İslam tarihinin klasik devresini içine alan Emevi ve Abbasi dönemlerinde, bu devletlerin hâkimiyet alanlarında eskiden beri mevcut siyasi geleneklerin özümsenmesi suretiyle oluşan İslâm siyaset teorisini ve ona paralel gelişen siyasal geleneği anlamak icap eder. Bu İslâmi siyaset geleneğinin içinde ise, eski Doğu Roma, Sasani ve hatta eski Hind siyasi telakkilerinin etkileri mevcuttur. Tabi ki bu sentezin harcı İslâm olmakla birlikte bu, Peygamber zamanında teşekkül eden İslâmi siyaset algılayışından hayli farklılaşmış bir anlayış idi.

İşte bu klasik İslâmi siyasal geleneğin, İslâm hâkimiyetindeki geniş coğrafyada meydana çıkmış olup, farklı zaman ve mekânlarda yazılmış *Kelile ve Dimne* (eski Hind *Pançatântra'sının* islâmi versiyonu), *Kâbûsnâme, Siyâsetnâme, Kutadgu Bilig* gibi, Hind, İran, Türk ve *el-Ahkâmu's-Sultâniyye* gibi Arap kökenli zengin bir klasik literatürü vardır. Bu literatür, eski Türk siyasi geleneğinin karakteristiği olan

cömertlik ve töre kavramlarının yerine, daha çok Hind-İran siyasi geleneğinin karakteristiği olan *akıl, hikmet* ve *bilgi* unsurlarına dayanmakla dikkati çeker Osmanlı merkezi yönetimi. İslâm'ı siyasallaştırırken, bu geleneği daha da geliştirerek din ve devleti ikizlik statüsünden çıkarıp, birbiriyle özdeş yapmıştır.

İşte Osmanlı İmparatorluğu'nda İslâm'ın bu siyasal boyutunun oluşmasına en büyük katkıyı, **"kitabî İslâm"**ı, yahut **"medrese İslâmı"**nı üreten ulema kesimi sağladı. Osmanlı ulemasının ürettiği bu kitabi İslâm yorumu, çok tabii olarak bürokrasinin eğitim kurumları durumundaki medreseler aracılığıyla klasik Sünniliğin ve bunun içinde de Hanefiliğin hemen bütün teorik ve pratik mirasını da aynen devraldı. Ulema örfi hukukun belirli alanlarının dışında, Osmanlı toplumunun siyasi, idari, sosyal ve hukuki teşkilatlanmasını gerçekleştirdi. Özellikle Fatih Sultan Mehmed'in merkeziyetçi devlet anlayışının güdümüne girdikten sonra Osmanlı uleması, yalız Osmanlı tarihinin değil, genelde İslâm ve Türk tarihinin de en önemli toplumsal sınıflarından biri haline geldi. O artık, bilhassa Fatih'le birlikte tam bir ***dini bürokrat*** konumuna gelmiş ve temel görevi, imparatorluğun Müslüman tebasının dini eğitim ve organizasyonunu yapmanın, hukuki ihtiyaçlarını karşılamanın yanında, belki daha fazla, iktidarın bütün hareket ve faaliyetlerini meşrulaştırmaya odaklanmıştır. Osmanlı ulemasının bu konumu ve özelliği, onu Emevi ve Abbasi devirlerindeki, devletten bağımsız klasik İslâm ulemasından ayıran en bariz özelliklerden ve İslâm dünyası genelinde ulema sınıfının tarihindeki en büyük dönüşümlerden biridir. Ulema İslâm'ın tam bir siyasal araç haline dönüşmesinin tipik örneğini XVI. yüzyılda verdi.

XVI. yüzyılın ilk çeyreğine, yani Yavuz Sultan Selim (1512-1520) devrine kadar yalnızca *ehl-i küfr'e* yani Hıristiyan dünyaya karşı mücadele misyonunu üstlenen Osmanlı devleti, bu yüzyılın başlarında, İran'da Safevi devletinin kurulmasıyla başlayan Şii propagandaya karşı yeni bir misyon yüklendi: *Ehl-i Rafz'a* karşı mücadele. Bu, Büyük Selçuklu İmparatorluğu'ndan sonra Sünni İslâm'ın bu misyonu ikinci kez yüklenişiydi. BU SÜREÇ, OSMANLI İMPARATORLUĞU GENELİNDE SÜNNİ İSLÂM'I TAM BİR DEVLET İDEOLOJİSİNE DÖNÜŞTÜRDÜ. Bu Sünni ideolojinin teorik temeli, Osmanlı medreselerinde çok eskiden beri okutulmakta olup, Osmanlı Sünniliği'ne ana istikametini veren, XIV. yüzyılın ünlü âlimlerinden Sadeddin-i Taftazani (öl. 1395)'nin eserine Ömer Nesefi'nin yazdığı *Şerhu'l-Akaid* idi. Yazıldığı dönemdeki şiddetli dini cereyanların etkisiyle genellikle Sünnilik dışı İslâm mezheplerine karşı çok katı ve hoşgörüsüz bir tavır takınan ve Osmanlı Sünniliğinin tam bir dogmatizme dönüşmesinde belki en büyük rolü oynayan bu kitabın, bu açıdan ciddi ve derin bir analize tabi tutulmasının yararlı olacağı kanaatindeyiz. Bu analiz işleminin bu meyanda meydana getirilen diğer literatüre de uygulanması çok yararlı sonuçlar verecektir.

İşte bu noktada, merkezi yönetimin elinde tam bir siyasal araca dönüşen devlet Islâmı'yla, bunun üretilmesi görevini üstlenen ulemanın temsil ettiği medrese İslâm'ının tam anlamıyla örtüştüğünü görürüz. Bu örtüşme, kanaatimizce İslâm dünyası tarihinde başka bir benzerinin bulunmadığını sandığımız çok önemli bir hadisedir.

Bu örtüşmenin, hem ulema kesimi içinde, hem de şimdi sözünü edeceğimiz sufiyye kesiminde çok ciddi bir entelektüel muhalefete yol açtığını gözlemliyoruz. Bu muhalefeti temsil eden bir takım hareketlerin, özellikle Kanuni Sultan Süleyman zamanına rastlaması, hiç de tesadüf değildir. Bu muhalefetin ulema kanadı, bir örneğini **ŞEYH BEDREDDİN'LE BAŞLAYAN MATERYALİST BİR İSLÂM YORUMUNA SAPARKEN, SUFİYYE KANADI, AYNI MATERYALİZME MİSTİK YOLDAN VAHDET-İ VÜCUD, DAHA DOĞRUSU VAHDET-İ MEVCUT, YANİ PANTEİZM VASITASIYLA ULAŞIR.** Bu ise bütün bir Osmanlı sufilik tarihinin en can alıcı meselelerinden biridir. Osmanlı protestocu sufiliği bu panteizmi bir yandan "mehdîci" bir zihniyet, diğer yandan, hem bu dünyaya, hem öbür dünyaya hükmeden, yani hem bu dünyanın, hem öbür dünyanın sultanı olan "kutup" teorisiyle sentezleyerek geliştirmiştir.

Burada dikkatimizi en fazla celbetmesi gereken bir mesele, yüksek sufiyye kesimindeki, merkezi yönetime karşı bu panteist protestonun, kırsal kesimin nabzını elinde tutan popüler sufilik içinde daha değişik bir yankı bularak bir **takım toplumsal protesto hareketlerini mehdici bir espriyle**

birleştiren militan hareketlere dönüştürebilmesidir. Bütün bir XVI. yüzyıl bu hareketlerle doludur. Bu hareketlerin sevk ve idare eden liderler, aynen bu belirttiğimiz ideolojiyle büyük kitleleri peşlerine takmışlardır. İşte bu panteist kutb-mehdiliğe dayanan muhalefet ideolojisi Osmanlı İmparatorluğu’nda popüler İslâm'ın anlaşılmasına hizmet edecek başlı başına büyük bir araştırma konusudur.

İşte klasik dönemde bu kadar renkli bir görünüm arzeden İslâm, yenileşme döneminde bu defa kendisi bir problem teşkil edecek, imparatorluğun Batılılaşmacı aydın eliti, onu geriliğin sebebi ve ilerlemenin önündeki engel olarak değerlendirecektir. Bu bakışın yansımaları Cumhuriyet'in kuruluş döneminden günümüze bütün canlılığıyla yansımıştır. Bu, çok önemli bir dönüşümün habercisidir. Kabaca II. Meşrutiyet'e kadar Osmanlı devletinin resmi ideolojisi durumunda olan İslam, artık Tanzimat'la birlikte başlayan batılılaşmacı yenileşme hareketlerine karşı doğacak muhalefetin ideolojisi olarak yeni bir siyasal ve fikri hareket doğuracaktır: ***İslamcılık.***

Bu ideolojinin kökleri, Tanzimat'la birlikte yüksek bürokrasi ve aydın kesiminin, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesinin sebepleri konusunda koyduğu teşhise gösterilen tepkilerden beslenir. Bu teşhis, merkezi yönetim tarafından daha Lale Devri'nden itibaren askeri alanda başlatılan yenileşme hareketlerinin yetersizliğinin fark edilmesiyle birlikte, esas problemin başka alanlarda yatıyor olmasının düşünülmesiyle su yüzüne çıkmış ve özellikle Batı'yı tanıma imkânım bulan aydın bürokrat kesiminin kafalarında İslâm'ın giderek bir probleme dönüşmesine yol açmıştır. Böylece yavaş yavaş belirtilen çevrelerin bir kesiminde İslâm, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesinden sorumlu tek suçlu olarak görüldü.

Tanzimat sonrası Osmanlı bürokrasi ve aydın çevrelerinde belirginleşen, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesinden İslâm'ı sorumlu tutan bu eğilimlerin karşı çıktıkları İslâm aslında, yukarıda sözü edilen, Osmanlı merkezi iktidarı ile özdeşleşmiş ve bu sebeple tabii olarak siyasallaşmış ve muhafazakârlaşmış bu geleneksel İslam, yani klasik *Osmanlı İslâmi* idi. Burada bir parantez açarak, başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, Cumhuriyet'in kurucu kadrosunun İslâm'a bakışını da bu açıdan değerlendirmek gerektiğini düşündüğümüzü söyleyelim.

Burada dikkatle tesbit etmemiz gereken ve çoğu zaman farkına varılmayan mühim bir vakıa vardır, ki şudur: Batılılaşmacı yenileşmeciliğe karşı oluşan bu yeni ideoloji, yani İslamcılık, kendisine referans olarak, demin sözünü ettiğimiz klasik dönem Osmanlı İslâmını değil, **Afgani ve Abduh** türü **selefiyeci bir İslâm** anlayışını aldı. Dolayısıyla bu ideoloji, yalnız Batılılaşmacılığa değil, gerek siyasal, gerekse popüler boyutuyla klasik Osmanlı İslâmı'na da karşı idi. Bunun üç mühim göstergesi vardır:

1) İslamcılar, Osmanlı İslâm'ının geleneksel siyasi kurumu olan saltanat rejimine karşı çıkıyor, İslâmi bir kurum olarak algıladıkları *meşveret'e* dayalı meşruti bir rejim istiyorlardı.

2) Geleneksel İslam'ın kültürel muhteva ve kurumlarının çoğunu reddedip, İslâm'ı ilk devirlerin saflığına yeniden kavuşturarak orijinal haline döndürmeyi amaçlıyorlardı. Yani *Selefiyeci* idiler.

3) Geleneksel İslam'ı, dolayısıyla Osmanlı İslâm'ımn karakteristik niteliği olan "taklid"i terk edip, yaklaşık X. yüzyıldan beri kapalı olduğu varsayılan *İçtihat Kapısı'nı* yeniden açarak İslâm'ın bilim ve düşünce hayatına işlerlik, canlılık, üreticilik ve yaratıcılık kazandırmak amacını güdüyorlardı.

Dolayısıyla II. Abdülhamid dönemi ve Meşrutiyet İslamcılığı, belki temelde klasik Osmanlı İslâmı'na karşı bir tepki hareketidir. Bu yüzden de esas itibariyle modernist (yenileşmeci) bir akımdır. Görünürdeki bütün Bata karşıtı tavrına rağmen, yenileşme yanlısı olduğu için, Türkiye tarihinde modernist fikir hareketleri çerçevesinde mütalaa edilmelidir.

II. Abdülhamid döneminin Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi İslamcı edip ve aydınları ile, **Şehbenderzade Ahmed Hilmi, Şeyhülislâm Musa Kazım ve Said Halim Paşa, Babanzade Ahmed Naim, Mehmet Akif (Ersoy), İsmail Hakkı (İzmirli), İsmail Fenni (Ertuğrul) ve Şemseddin (Günaltay)** gibi belirli bir Osmanlı İslamcı eliti, İslâm'ın **"mani-i terakki"** olmadığını, aksine, bilimi, düşünceyi telkin ettiği halde, zamanla Müslümanların bu yolu bırakıp skolastik düşünceye kapılarak geri kaldıklarını anlatmaya özellikle ihtimam göstermişlerdir. Onlar, genelde İslâm âleminin, özelde Osmanlı İmparatorluğu'nun

gerilemesinden mutlakıyet rejimlerinin ve geleneksel İslâm'ın sorumlu tutulması gerektiğini düşünmüşler, gerçekte İslam'ın insan hürriyetini baskı altına alan hiç bir rejime açık olmadığını izaha çalışmışlardır.

Sonuç olarak, İslam'ın Osmanlı devletinin kuruluşundan Cumhuriyet'e kadar, Osmanlı İmparatorluğundaki yeri, değişik dönemlerdeki görüntüleri, bugünün Türkiye'sini de çok derinden etkilemesi itibariyle, yalnız Osmanlı tarihi açısından değil, Türkiye'nin geçmişi ve geleceği noktasından da çok ciddi bir biçimde tartışılması gereken, yalnız bilimsel bakımdan değil, pratik olarak da büyük fayda sağlayacak bir meseledir Osmanlı tarihi araştırıcılığı artık bu mesele üzerine de dikkatle eğilmelidir. (s.159-167)

Kaynakça

Ahmet Yaşar OCAK, Türkiye Sosyal Tarihînde İslam'ın Macerası Kasım 2010, İstanbul.

Not: İslam dinî inanç ve esaslar olarak birdir. Ancak anlayış ve uygulayış farkları ile çeşitli isimler altında anılması eleştirel açıdan yorumlanmasıdır. İslâm Dini günümüze kadar berrak ve katıksız şekilde gelmiştir. (hzl)

İSYAN HAZIRLAYICI HAREKETLER

KUTB VE İSYAN: OSMANLI MEHDİCİ (MESİYANİK) HAREKETLERİNİN İDEOLOJİK ARKAPLANI ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

[Mehdici inançların İslâm'dan önceki dönemde de Türk zümreleri arasında belli ölçüde tanınmakta olduğuna dair bir takım ipuçları vardır. Ancak bu inançların Zerdüştilik, Maniheizm ve Mazdekizm gibi İran dinleri vasıtasıyla Türkler arasına girdiğini bugün iyi biliyoruz (bkz. Blochet, 1903: vii). Zaten Türkler'in daha Müslüman olmadan önce, İran'ın çeşitli yerlerinde Abbasi yöne¬timine karşı girişilen pek çok mehdici isyan hareketine katıldıkları görülür. Müslüman olduktan sonra da bu inançlarını sürdürdüler. Bu mehdici karakter, Türkler arasında heterodoks İslâm teşekkül ederken, onun ayrılmaz karakteristiği olarak yerini aldı. O kadar ki, Osmanlı dönemi de dâhil olmak üzere, İslâmî dönem Türk tarihindeki merkezî yönetimlere karşı girişilen, 13. yüzyıldaki Babailer isyanından, 16. yüzyıldaki Şah Kalender isyanına kadar hemen bütün heterodoks hareketler, istisnasız bu mehdici karakteri çok açık bir biçimde sergilerler.] (s.24)

[Bundan on yıl kadar önceki bir yazımızda, XVI. yüzyılda Anadolu'da meydana gelen mehdîci (mesiyanik) isyanlar üzerinde muhtelif açılardan genel bir tahlil denemesini konu edinmiştik (Ocak, 1991). Bu defa bu hareketlerin ideolojik arka planı üzerinde bazı görüş ve yorumlarımızı dile getirmek istiyoruz.

Türkiye sosyal tarihinin en dikkate değer konularından birinin, merkezî yönetim yahut siyasal iktidar ile kırsal kesim arasındaki sıcak çatışmaların bir ifadesi olarak gündeme gelen halk hareketleri, başka bir deyişle, isyanlar ve kıyamlar olduğuna şüphe yoktur. Çünkü bu tür hareketler, merkezle çevre arasındaki çatışmanın en belirgin görüntüsüdürler. Anadolu Selçukluları döneminden itibaren Türkiye tarihinde de merkezle çevre arasında pek çok defalar, merkezin deyimiyle ***isyan* veya *kıyam*** denilen bu tür hareketler hep olagelmiştir. Modern Türkiye tarih yazıcılığında çoğunlukla bu iki terim farkına varılmadan birbiri yerine kullanılmış olup, daha ziyade birincisi tercih edile gelmiştir. Ancak bu iki terim arasında günümüzde ortadan kalkan anlam nüansının, eski kaynaklarda göz ardı edilmediği, merkeze karşı girişilen her hareket için rastgele ***isyan* veya *kıyam*** tabirinin kullanılmadığı görülür.

Bu kaynaklarda ***isyan*** tabirinin, daha ziyade merkezden gelen bir talebe veya maddî manevî bir baskıya karşı çıkan silahlı hareketler için, ***kıyam*** tabirinin ise, merkezden herhangi bir talep veya baskı söz konusu olmadığı halde, varmak istediği bir amacı, bir talebi gerçekleştirmek maksadıyla çevrenin merkeze karşı giriştiği silahlı hareketler için kullanıldığı dikkati çeker. Örnek vermek gerekirse, Anadolu Selçukluları zamanında, 1239-40'taki **Babaîler hareketi** bir *isyan,* erken Osmanlı döneminde, 1416'daki Şeyh Bedreddin hareketi ise, isyan olarak nitelendirilmesine rağmen gerçekte bir *kıyamdır.* Birincisinde Selçuklu merkezî yönetiminin kırsal kesim üzerinde uyguladığı sosyal ve ekonomik baskılara bu kesimden silahlı bir karşı çıkış, ikincisinde ise, sarsılan siyasal ve toplumsal düzenin yarattığı kaos ortamından yararlanmak suretiyle -bazan görünürde başka bir amacı öne koyarak- siyasal iktidarı ele geçirme amacıyla silahlı bir ayaklanma söz konusudur. Bu, Türkiye tarihindeki halk hareketlerinin temel karakteristikleri itibariyle iki kategoriye ayrılabileceğini gösterir.[31]

Bu isyan ve kıyamların, yapısal nitelikleri bakımından da iki ayrı kısımda kategorize edilebileceği hemen dikkatimizi çeker:

1) Birinci kategoride yer alan isyan veya kıyamların merkeze karşı silahlı bir eyleme girişerek amaçlarını gerçekleştirmek istemelerinin dışında, herhangi bir ideolojik özellikleri, bir nitelikleri yoktur. Osmanlı İmparatorluğu'nda XVI. yüzyıldaki Yenice Beğ veya Domuzoğlan isyanlarından,

[31] Genel olarak Türkiye tarihindeki bu halk hareketlerini bütün olarak ele alan bir marksist tarih yaklaşımı şu eserde denenmiştir: Yetkin, 1974. Ayrıca bkz. Oğuz, 1997. Bunun dışında son yıllarda bazı Alevî yazarları tarafından Osmanlı dönemindeki Alevî isyanlarını konu edinen, ikinci üçüncü elden kompilasyon tarzı çalışmalar da yayımlanmıştır. Msl. bkz. Öz, 1992.

Patrona Halil veya **Kabakçı Mustafa** kıyamlarına, hattâ **Derviş Vahdetî** hareketine varıncaya kadar akla gelen bir kısım hareketler, ideolojik özellikleri, arkaplanları olmayan hareketlerdir. Bunlar doğrudan doğruya siyasal amaçlarla gerçekleştirilen isyanlardır.

2) Bizim bu yazı çerçevesinde ele almaya çalışacağımız ikinci kategoriye girenler ise, mistik ideolojik bir karakter sergileyen çevre hareketleri, yani başka bir deyişle, ***mehdici*** (mesiyanik) kıyamlar ve isyanlardır. Bu tür toplumsal hareketleri ***ihtilalci mesiyanizm*** **(messianisme revolutionnaire)** olarak adlandırmak mümkündür. Dolayısıyla birinci kategoriden kıyam ve isyanlar, burada söz konusu edilmeyeceklerdir.

> **Zulüm ve haksızlığa uğramış kitlelerin, içinde yaşadıklarını düşündükleri bozuk düzenin ve adaletsizliğin ortadan kaldırılmasını, zulmün ve adaletsizliğin bulunmadığı ideal bir düzenin kurulmasını temin edecek "ilahî bir kurtarıcı"nın *(Messie, Mesih, Mehdi)* geleceği beklentisi içinde olma şeklinde kısaca tarif edilebilecek olan *Mehdkilik* veya *Mesiyanizm* (Messianisme), hemen hemen insanlık tarihiyle yaşıttır denebilir** (Eliade, 1980: 244-6, 324-5, 338-9).

Ama dinler tarihi, tarihen müsbet bir vakıa olarak ilkçağlardan beri, özellikle eski dünyada yaşayan toplumlar içinde bunun çok yaygın bir inanç olduğunu, bu inancın ise daha ziyade eski Mezopotamya mitolojisi kaynaklı olup Yahudi ve Hıristiyan toplumlarına geçtiğini, Müslüman toplumların ise bu iki kanaldan etkilendiğini göstermektedir.[32] İslâm dünyasında **"dinin ve adaletin ihyası için Allah tarafından vazifelendirilen kutsal bir şahsiyet"**, yani *mehdi* beklentisi, oldukça erken bir devirde kendini göstermiştir. Emevî halifesi I. Muaviye'nin 680'de ölümünü takiben ortaya çıkan iç savaş esnasında, ilk defa, 680-87 arasında devam eden Muhtar es-Sakafî isyanında, Müslümanlar bu kavramla karşılaştılar.[33] **Bu tarihlerden sonra İslâm dünyasının muhtelif zaman ve mekânlarında mehdîliğe vurgu yapan hareketler sık sık vukua geldi.** Bunların en yeni ve en tanınmışlarından biri, **XIX. yüzyılda Sudan'da İngiliz emperyalizmine karşı bir ayaklanma hüviyetinde ortaya çıkmıştı.** Ayrıca İslâm mezhepleri içinde, Oniki İmam Şiîliği gibi, esas olarak bu kavrama vurgu yapan mezhepler bulunduğu da bilinmeyen bir husus değildir.[34]

Sayıca fazla olmasa da, İslâm tarihindeki mehdîci hareketlerin toplu tarihi üzerinde bugüne kadar gerçekten önemli araştırmalar yayımlanmış bulunmasına rağmen,[35] Osmanlı tarihindeki mehdîlik ideolojsine bağlı (mesiyanik) isyan ve kıyamların toplu tarihi henüz meydana getirilmemiştir. Hâlbuki Osmanlı sosyal tarihinde merkez-çevre ilişkilerinin çok mühim bir boyutunu teşkil eden bu hareketlerin analizinin, Osmanlı toplumsal, yapısının izahı açısından ciddî veriler sağlayacağına şüphe yoktur.[36]

Anadolu'da daha XIII. yüzyıldan itibaren karşılaşılan siyasal, ekonomik ve toplumsal bunalım zamanlarında bir takım mehdîci hareketler görülmüş, XVII. yüzyıl ortalarına kadar da bunlar zaman zaman tekrarlana gelmişlerdir. Türkiye topraklarında ilk örneğini geniş çaplı bir sosyal patlama niteliğindeki Babaî isyanıyla 1239-40'ta (Ocak, 1996), son örneğini ise Seyyid Abdullah kıyamı ile 1665'te sergileyen mehdîci hareketlerden bazıları üzerinde ancak birtakım tek tek incelemeler yayımlanmış bulunmaktadır. Modern Osmanlı tarihçiliğinde müteaddid defalar yüzeysel bir biçimde bahis konusu edilmiş bu hareketlerin nasıl bir ideolojinin güdümünde geliştirildiği, bu ideolojinin yapısı ve niteliği hususunun pek fazla sorgulanmadığı görülür.

---

[32] Bu konuda şu eserde tatminkâr açıklamalar bulunmaktadır: de Queiroz, 1968.

[33] İslâm tarihindeki mehdîlik hareketlerinin çok faydalı birer tarihçesi için bkz. Blochet, 1903; Sadighi, 1938; Meselenin ideolojik yönü için ise şunlara bakmak yararlı olacaktır: Darmsteter, 1885; Gencî, nşr. M. Hâdi, Necef 1970; Cafer b. Muhammed, el-Askerî, 1977; ve özellikle bkz. Sachedina, 1981; ayrıca bkz. Madelung/"al-Mahdî", *EI2.*

[34] Bkz. yukarıdaki notun ikinci kısmında zikredilen eserler.

[35] Yukarıda bahsi geçen yazımızda bu konuyla ilgili literatür verildiğinden burada tekrarlanmayacaktır.

[36] Bu konuda giriş mahiyetinde iyi bir çalışma vaktiyle Barbara Flemming tarafından yayımlanmıştır: Flemming, 1987.

Bizim burada Osmanlı tarihi çerçevesinde üzerinde duracağımız mehdîlik ideolojisini kullanan hareketler ise, daha çok sûfi çevrelerle alâkalı bulunanları olacaktır. Osmanlı tarihindeki bu mehdîci hareketlerin hemen tamamına yakın kısmının, şu veya bu şekilde Sünnî -veya en azından görüntüde Sünnî- yahut heterodoks sûfi çevreler tarafından gerçekleştirildiği, çok dikkat çekici bir vakıa olarak gözler önünde durur. Sûfîlikle bu hareketlerin nasıl bir bağlantısı bulunabileceği meselesinin bugüne kadar pek sorgulanmamış olması dikkat çekiyor. Oysa bu noktada üzerinde önemle ve hassasiyetle durulması gereken konu, merkeze karşı girişilen bu hareketlerin siyasal, toplumsal ve ekonomik nedenleri kadar, bunların liderliğini yapan kişilerin ve etraflarına topladıkları zümrelerin sosyal ve dinî tabanları, özellikle liderlik konumunda olanların karizmatik şahsiyetleri veya hüviyetleridir. Tarihçiler bugüne kadar hep birinci nokta üzerinde yoğunlaşmayı tercih etmişler, bir tek kişinin nasıl olup da böyle bir işi başlatabildiğim, etraflarına nasıl bu kadar kalabalık kitleleri toplayabildiklerini pek hesaba katmamışlar, katanlar da bunu yine sosyo-ekonomik nedenlerle açıklamayı tercih etmişlerdir.

Biraz daha yakından bakıldığında, bu tür açıklamaların pek yeterli olmadığı, bu dikkat çekici olgunun altında mutlaka başka faktörlerin bulunması gerektiği anlaşılıyor ki, bunlar arasında da akla ilk geleni, lider konumundaki bu kişilerin karizmatik özellikleridir. Bu tür özelliğe sahip liderlerin, sıradan kişilere nisbetle daha geniş kitleleri etkileyebildikleri, başını çektikleri hareketi daha uzun soluklu olarak yaşattıkları, hareketin bastırılması ve kendilerinin ortadan kaldırılmasından sonra bile bu karizmatik özellikleri sebebiyle uzun süre hafızalarda yaşadıkları, etraflarında efsaneler, menkıbeler teşekkül ettiği görülüyor ki işte bizim vurgulamak istediğimiz konu da bu karizmanın, dolayısıyla bir anlamda hareketin ideolojisinin kaynağını teşkil eden özelliktir.

Osmanlı tarihinde bu tür karizmatik özelliğe sahip isyan veya kıyam liderlerinin, mutlaka bir mistik çevreye mensup şahsiyet, ya bir tarikat şeyhi veya bir Türkmen babası olması bir tesadüf eseri değildir. **Selçuklu döneminde Baba İlyas-ı Horasânî de bir tarikat şeyhi idi; 1511'de Şahkulu Baba Tekeli, 1512'de Nur Ali Halife, 1520'de Bozoklu Celal veya meşhur lakabıyla Şah Veli, aynı tarihte Bünyamin**-i Ayaşî, 1527'de Şah Kalender, 1528'de Pir Ali Aksarayî, 1557'de **Hüsameddin Ankaravî ve nihayet 1561'de Hamza Bâlî, birer şeyh kimliğiyle taraftarlarının başında harekete geçmişlerdi.**[37]

Kaynaklarımız bu şahsiyetlerin bu kimlikleriyle ilginç bir propaganda yöntemi uyguladıklarını ve bu sayede taraftarları üzerindeki karizmatik etkiyi arttırarak onları ikna etmeyi başardıklarını gösteriyor. **BU ŞEYHLERİN, İSYAN VEYA KIYAM HAREKETİNE GİRİŞMEDEN ÖNCE BİR MAĞARAYA ÇEKİLEREK UZUNCA BİR SÜRE İNZİVA HAYATI YAŞAYIP RİYAZATLA MEŞGUL OLDUKLARI, BU ESNADA DA TANRI'DAN ALDIKLARINI İDDİA ETTİKLERİ MESAJLA HAREKETE GEÇİP PROPAGANDA BAŞLATTIKLARI VE TARAFTARLARINI SİYASAL İKTİDAR ALEYHİNE AYAKLANMAYA ÇAĞIRDIKLARI DEĞİŞMEZ BİR SÜREÇ OLARAK HEPSİNDE GÖZE ÇARPIYOR.** Baba İlyas-ı Horasânî'nin bu yöntemi tam üç yüz yıl önce denediğini ve çok etkili olduğunu gayet iyi biliyoruz. Şeyh Bedreddin'den başlamak üzere Osmanlı döneminde bu *kutb-mehdîlerin* hemen hepsi de, vaktiyle İbn Bibi'nin *el-Evâmiru'l-Alâiyye'sinde* Baba İlyas'ın ağzından nakledilen şu ayaklanma propagandasının hemen hemen aynını yapıyorlardı:

> **"Sultan kötü bir yaşantı takip etmekte ve fısk u fücur işlemekte, zulüm yapmaktadır. Filan gün filan ayda dostlarımız atlansınlar ve harekete geçmeye hazır olsunlar. Her kim bizim adımızı işitirse, müfsidleri ortadan kaldırıp halkın halini ıslah hususunda bize uysun. Onları ele geçirdiğimiz ganimetlere ortak yapacağız. Kim bu davetimize karşı koyarsa, onu öldürmekte tereddüd göstermeyin!"**[38]

İşte sözü geçen bu şeyhlerin temsil ettiği kimlik, bizi ister ise-temez tasavvufun *velayet* teorisine, onun içinde de *kutb* telâkkisine götürüyor. Mehdîlik iddiasının ise, biraz daha'yakından bakıldığı zaman, bu telâkki ile çok yakından ilgili olduğu görülür. Yani bir mehdî kimliğiyle ve propagandasıyla ortaya atılan sûfî hüviyetli her hareket liderinin, mutlaka aynı zamanda kendini *kutb* olarak gördüğü ve bağlıları arasında da öyle kabul edilip inanıldığını tesbit etmek bizi şaşırtmıyor.

---

[37] Bu konudaki literatür için bkz. Ocak, 1991; Ocak, 1998: 268-304.

[38] Ocak, *Babaîler İsyanı,* ekler kısmı s. 219'da bizim yukarıya sadeleştirerek aldığımız metnin Yazıcızâde Ali tarafından *Tarih-i Al-i Selçuk* adıyla anılan çeviri nüshasından nakledilen orijinal metni vardır.

Bilindiği gibi *kutb* telâkkisi, tasavvufun temel doktrinini oluşturan *velayet* teorisinin esasıyla ilgili bir kavramdır. Bu kavramın ilk bahis konusu edildiği yerlerden biri, XI. yüzyılın sûfi müelliflerinden Hucvîrfnin, *Keşfıı'l-Mahcûb* adındaki ünlü eseridir. Hucvîrî burada *velayet* teorisini tartışırken, büyük mutasavvıf Hakîm-i Tirmizi'nin (öl. 908) sözleriyle *kutb* kavramını da bahis konusu eder (el-Hucvîrî, 1982: 330).

Bazan *Ğavs* (yardım) ile aynı anlamda kullanılmakta, bazan da, *sahibu'l-vakt* veya *Sâhibu'z-zamân (Sâhib-zaman)* kelimeleriyle ifade edilmekte olup *İnsân-ı kâmil* kavramıyla da özdeş kabul edilen bu terim, sonraki tasavvuf kaynaklarında da genişçe açıklanmıştır. Çok büyük bir ihtimalle İslâm öncesi İran mistik kültürü ve Yeni-eflâtuncu telâkkilerin etkisiyle tasavvuf düşüncesinde temele oturan *kutb* telakkisi, *velayet* teorisine göre, bu kâinatın yönetiminden sorumlu olup aşağıdan yukarıya doğru, sayıları giderek azalmak suretiyle bir mertebeler silsilesi meydana getiren "**velîler pramidi**"nin tepe noktasında bulunan şahsiyettir. Kâinatta maddî manevî her türlü tasarruf yetkisine sahip, kısaca

> **"Allah'ın adına kâinatı idare eden en büyük veli'dir. Bu konuda klâsik tasavvuf kaynaklarındaki açıklamalar, teferruat söz konusu olduğunda bazı değişiklikler, bir takım farklı izahlar ortaya koyarlar. Kimine göre her *velî* hiyerarşisinin kendine mahsus bir *kutbu* vardır, kimine göre ise hepsinin üstünde *kutbu'l-aktâb* (kutbların kutbu) denilen bir tek *kutb* bulunur.**[39]

Bu telakkinin giderek zenginleştiği, tarikatların XI. yüzyıldan itibaren iyice üstünlük kazanmasından sonra ise, her tarikat çevresinin, kendi şeyhini *kutb,* hattâ *kutbu'l-aktâb* kabul etmeye başladığı görülür.

Kutbun sözünü ettiğimiz hareketlerdeki itici gücünü somut olarak anlatmak bakımından bugün elimizde bulunan en iyi yazılı metinler, Bayramiyye Melâmiliği çevresine ait bulunmaktadır. Daha önce başka bir yerde de naklettiğimiz bu metinleri (Ocak, 1998: 263-4), konunun anlaşılmasına yapacağı katkı sebebiyle burada bir kere daha nakletmeyi faydalı buluyoruz. Yalnız unutulmamalıdır ki, bu metinlerde karşılaştığımız *kutb* telakkisi, yeni bir olgu olmayıp, çok eski bir tasavvuf telakisinin Osmanlı dönemine yansımasından başka bir şey değildir. Söz konusu metinlerin en ilginçleri, XVII. yüzyıl Melâmîler'inden La'lîzâde Abdülbâkî ile, XVIII. yüzyılda Bandırmalızâde Hâşim Mustafa'nın eserlerinde yer alır. La'lîzâde *kutbu* aynen şöyle açıklıyor:

> **"İmdi ma'lûm ola İd bi-emrillâhi te'âlâ vârisu'l-haml-i Muhammedi olan *Kutb-i Zemân* dünyadan Âhiret'e hırâmân oldıkda makam-ı şerifine istihlâf olunan merkez-i dâire-i eflâk-i kulûb-ı sâlikân kim idiğin lisan ile beyan olunmayup ve lâkin ol-vakt *ntahz-ı fazl-ı ilâhî'den her kime müyesser olursa Hak sübhânehû ve teâlâ cemî-i esma ve ef'âl ve sıfât-ı zâtiyyesiyle âna bi-lâ vâsıta miitecellî ve kalb-i şerifleri mir'ât-ı mücellâda kamilen nûr-ı âfitâb-ı vahdet olmağla ol ekmel-i tehammül merkez-i kutbiyyetde kâim ve umûr-ı dîni hak ve adi üzre görmek içün min indillâh halîfe ve hakem oldugına şehâdet-i hakka idüp kafan kendünün verâset-i kâmile ve kutbiyyetine şekk ve gümân kalmaz...* Evsâf-ı beşeriyyeden bil-külliyye pâk ve mücerred ve envâr-ı mahabbet ile....anlar melekiyyet-i tâmme husule getürmek-le... *Kutb-ı 'âlem* intikal itdikden sonra ihvân-ı tarîkatdan her birine gönül koşup ol nûr-i âfitâb-ı mahabbet kangı burç ve matla'dan dırahşân olursa bi-lâ reyb velâ müştebih hilâfetine şehâdet iderler ve ba'zısı zahiren *Kutb-ı âlem* 'in vechinde bir nişan görür ki şahs-ı şerifini ol nişan ile bilür ve bulur"**[40]
>
> **"İmdi bi'z-zât pîr ve mürşid-i fukarây-ı Melâmiyye rûh-i Muhammedi'dir. Vahiden ba'de vâhid zahir olan *aktâb-ı zemân* anların mürşididir, bi'ş-şahs *Sâhibu'z-zeman* malûmlarıdır, esrâr-ı kazâ ve kaderden bir sırr-i ilâhî dahî oldur ki irâde-i rabbânî**

[39] *Kutb* teorisinin gelişimi ve mahiyeti hakkında geniş bilgi ve meseleyle ilgili kaynaklar için bkz. Blochet, 1902; F. de Jong,"Qotb", f/2.

[40] Bkz. La'lîzâde, *Sergüzeşt,* Süleymaniye (Pertev Paşa) Ktp., nr. 636, vr. 137b-138b.

> **rûy-i arzda kangı iklîmin imaretine ta'alluk iderse evvelâ *Kutb-i zemân ve Halîfe-i Nefs-i Rahman* ol iklimde zahir ve nümâyân olup...."**[41]

Yine bir Melâmî olan Bandırmalızâde ise *kutbu* şu şekilde anlatıyor:

> **"îmdi ey da'vây-ı îman ve ikrar eyleyen hazer eyle ki serhadd-i hakîkatde muhâfaza-i hısn-ı Melâmiyyûn'a Hâtemu'l-Enbiyâ Mürşid-i 'âlem'in a'mâl ve ef'âlini görmeğe ve bilmeğe talip olma. *Anların ahvâli akla sığmaz....*(Kul innemâ ene beşerun mislüküm yûhâ ileyye) *mısdâkınca neslen ba'de nesi ve karnen ba'de kam ile'l-ebed vâris-i esrâr-ı nübüvvet ve velayet Hâtemu'l-evliya Sultânu'l-Melâmiyyin olanların tecdîd ve zuhûr-ı beşeriyyetleri (sümme'l-emsel bi'l-emsel) delaletiyle aded-i zevk ve irfanları bî-nihâye olmakdır.* Ve kezâlik esrâr-ı nübüvvet ve envâr-ı velayete mazhar-ı vâris-i çehârdeh merâtib seyriyle zuhur ider. Hâtemu'l-evliyâ ve Sultânu'l-Melâmiyyin hazerâtının uzv-ı mübarekleri cümle ecsâdı ve kuvâları cümle ervahı muhîtdir. *Ve her biri bir anda ....diledüği suret ve ecsâd ile istedüği zemanda ve mekânda tayy-ı 'amel eyler. Bir anda hem meşrıkda hem magribde ve hem Mekke'de ve hem rûhu'l-ecsâd olan cesed-i vâki oldıgı mahalde görinür. Belki her anda ve her zemanda ve her mekânda bir suret ile zahir olur."*[42]**

Bandırmalızâde eserinin bir başka yerinde ise *kutb* için şunları söylüyor:

> **"....(Kutb) her bâr ki ufuk-ı mevâlîd-i selâse ve câmi'-i anâsır-ı erba'a olan insan suretinde zahiren ve bâtınan terakki eylese *ufuk-ı inşân olan şâbb-ı emred suretinde tecellî zuhur ider, mazhar-ı tâmm olur* (....) Ol zemân mazhar-ı nûr-ı Muhammedi vâris-i sırr-ı Ahmedî HâtemuT-evliyâ ve Mürşid-i âlem tarafından feyz-i rabbânî ve rûh-i sultânı irişüp ol vadiden halâs olursa sırr-ı vahdete irişüp her vâdîden ve her sûretden tecellî-i Zât zuhur idüp her yüzden görinen (....) sâcid ve mescûd zâkir ve mezkûr olup müntehâsı kalb-i mürşide mi'râc idüp...."**[43]

Bu metinler, *kutb* telâkkisinin şartlar zuhur ettiğinde nasıl bir kitle ayaklanmasını harekete geçirebileceğini bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır. Bu metinlerde çizilen *kutb* portresi, kutsal bir ilâhî varlığı anlatması itibariyle pek çok bakımlardan dikkatle üzerinde durulmayı gerektiren bir kavram olarak ortaya çıkıyor. Bu metinlere göre *kutb,* gerçekte rûh-ı Muhammedi'dir; Allah'ın tecellîgâhıdır; Allah ona bütün sıfatlarıyla vasıtasız olarak tecellî ettiğinden, her zaman ve mekânda dilediği şekil ile görünür. *Nübüvvetle Velayeti* şahsında temsil eder; yeryüzündeki bütün işleri hak ve adalet ile yönetmek üzere bizzat Allah tarafından ***halîfe ve hakem*** kılınmıştır. Kısacası *kutb,* Allah'ın bu âlemi yönetmek üzere ilâhî yetkilerle donattığı, insan görünümündeki insanüstü, fevkalâde bir varlık, adetâ Allah'ın kendisidir. Metinlerin bütün dolambaçlı üslûp gayretlerine rağmen söylenmek istenen bizce budur.

İşte bu inancın tabii sonucu olarak *kutb,* yalnız manevî değil, fakat özellikle dünyevî otoriteyi de ele alarak adaleti hâkim kılacak *Mehdi* kavramıyla da birleştirilmiş, yani zamanın gerçek sahibi, *Sâhibu'z-zemân* (veya *Sâhib-zemân)* olarak düşünülmüştür. *Sâhib-zemân* aynı zamanda *Sûret-i Rahman,* yani Allah'ın görüntüsüdür.[44] Böylece *kutbun* hem dinî hem de dünyevî (daha doğrusu siyasî) olmak üzere iki misyonuna işaret olunduğu görülmektedir ki bu, Anadolu Selçuklu döneminde Baba İlyas-ı Horasânî'nin ve Şeyh Bedreddin'den başlayarak XVI. yüzyıldaki Kızılbaş çevrelerinde meydana gelen bütün isyan ve kıyamların liderleri olan şahsiyetlerin, nasıl o kalabalık kitleleri peşlerine takabildikleri sorusunun cevabını ortaya koyuyor. Çünkü onlar, en iyi ve açık örneklerini yukarıya naklettiğimiz

---

[41] Bkz. La'lîzâde, *Risâle-i Melâmiyye-i Bayrâmiyye (Sergüzeşt), s.7.* (La'lîzâde'nin bu eserinin evvelki notta zikredilen yazma nüshası ile bu matbu nüshası arasında bazı farklar mevcuttur. Bu sebeple bu çalışmada her iki nüsha da kullanılmıştır).

[42] Bkz. Bandırmalızâde Hâşim Mustafa el-Üsküdârî, Etvâru'l-Melâmiyyîn ve Esrâru'l-llâhiyyîn, Millet Ktp., Manzum, mecmua nr. 737, vr. 157b-158a.

[43] Bkz. *age.,vr.* 153b-155a.

[44] Bkz. La'lîzâde, vr. 140a.

Melâmî metinlerinde gördüğümüz üzere, bu inançlarının tabii şevkiyle Osmanlı sultanlarının hem dinî, hem dünyevî otoritesinin gayri meşru olduğuna inanmakta, dünyayı yönetmesi gereken asıl otoritenin de, kendi *kutbları* olduğuna iman etmektedirler. Nitekim La'lîzâde Abdülbâkî, *kutbun* ***"İmâmu'lmü'mirûn ve Halîfe-i Seyyidü'l-mürselîn"*** olduğunu da söylüyor.[45] Bu, açıkça Osmanlı saltanat ve hilâfetinin reddi anlamına gelir.

İşte Osmanlı döneminde merkeze karşı ayaklanan liderler, çok muhtemel olarak Şeyh Bedreddin'den itibaren bu *kutb-mehdî* iddiasının fiilî sahipleri olarak Osmanlı iktidarına karşı *Sâhib-zeman* kimliğiyle harekete geçmişlerdi. Onların böyle bir doktrin sahibi olarak merkezî yönetime karşı çıkışlarını, garipsememek gerekir. Nitekim sûfi çevrelerin siyasî iktidarlara yönelik bu tür hareketlerinin, tasavvuf tarihinde daha önce rastlanmış başka örnekleri de bulunmaktadır. *Kutbun* bu dinî-siyasî çifte misyonunun, *Hurufilikte* de bahis konusu olduğunu çok iyi biliyoruz. Bu sebeple Hurûfîler'in Fazlullah-ı Esterâbâdî (öl. 1394) zamanından itibaren Timur devletine karşı bir kaç defa huruç teşebbüsünde bulunduklarını kaynaklardan takip edebiliyoruz. Timur İmparatorluğu'nun en güçlü döneminde ortaya çıkan Fazlullah-ı Esterâbâdi'nin faaliyetleri yasaklanıp kendisi idam edilince, taraftarları müthiş bir takibata uğradılar. Hurûfîler'in önemli liderlerinden Ahmed Lûr'un 1427'de Şahruh'a karşı giriştiği suikast hareketinden sonra, müridlerinden pek çoğu yakalanıp öldürülmüş, cesetleri yakılmıştı. 1467 yılında ise Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah'a karşı bizzat Fazlullah'ın kızının başını çektiği bir isyan hareketi şiddetle bastırılmış ve kendisi beş yüz kadar taraftarı ile yakalanıp idam edilerek cesetleri yakılmıştı.[46]

Görülüyor ki, tasavvuf dünyasında bazı çevrelerde, kendinin *kutb* olduğuna ve taraftarlarınca da öyle kabul gördüğüne inanan insanlar içinde bazıları, belki yaşadıkları bozuk düzenin etkisiyle, zamanla kendilerini mevcut düzeni ıslah etmek, hattâ bunun ancak hâkim siyasal iktidarı ortadan kaldırıp kendininkini ikame etmek suretiyle gerçekleştirmeye **Tanrı tarafından yetkili ve görevli kılındığına inanan şeyhler ortaya çıkmıştır.** Sultanlar bu durumu eski tarihî tecrübelerle çok iyi bildiklerinden, hemen daima bu çevreleri yakından takip altına almışlar, buralarda cereyan eden her hareketi dikkatle izlemişlerdir. II. Murad'ın Hacı Bayram-ı Veli'yi, Kanunî Sultan Süleyman'ın İbrahim-i Gülşenî'yi bu endişelerle huzurlarına çağırıp sorguladıkları, onları bizzat yakından tanıyarak böyle bir niyetlerinin olup olmadığını anlamaya çalıştıkları iyi bilinir. 1925'teki Şeyh Said, 1930'daki Menemen olayları, hiç şüphesiz zamanın siyasal iktidarının kafasında da aynı korkuları uyandırmış olmalıdır.] (s.44-55)

Kaynakça

Ahmet Yaşar OCAK, Türkiye Sosyal Tarihînde İslam'ın Macerası Kasım 2010, İstanbul.

[45] Bkz. *age.,* aynı yerde.
[46] Msl. bkz. Gölpınarlı, 1973:26-8.

KADIN NEDEN MUTLU OLAMAZ?

Yıllardır kadın hakkında yorumlar yapılır. Her şekilde sonuçlar kadın için bir şekilde olumsuzdur. **Özgürlük-eşitlik adına birçok hüküm üretilir.**

Sonuç boştur.

Feminist akımlar ile kadın desteklenir.

Sonuç yine boştur.

Çalışan ve kudretli kadın talep edilir.

Sonuç yine boştur.

Hikmeti nedir?

Hangi sebep kadını mağdur eder, diye düşündünüz mü?

Çok şeyler söyleyebilirsiniz. Ancak bir sebep var **o da kadın ve kadınların kendisidir.**

Görülen odur ki;

Kadının Anne tarafı baskın gelir, fedakârlıkta hiçbir erkek ona yetişemez.

Acıma duygusu kuvvetlidir, kendisi acınacak duruma düşer.

Affeder, istismara maruz kalır.

Cömerttir, vücudunu dahi paylaşmaktan kaçınmaz, adı kötüye çıkar.

Çalışkandır, bir yerine on işin hakkından gelmeye çalışır, hastalık başını bırakmaz.

Sevgisi coşkundur, sınır tanımaz, ilkeleri ve töreleri yıkar gider.

Çok hırslıdır, üstün olmak için gayret gösterir, emperyalist emellere kurban gider.

Yaratılışı güzeldir, hep rahatsız edilir.

Çocuk sahibi olmak ister, acılarını ve sıkıntıları peşinen kabul eder.

Bir erkekle hayatını birleştirir, çok zaman erkeğin egosu altında ezilmeye mahkumdur. İtiraz edince yine üzülen hep o olur.

………

Bu sözleri artırabiliriz.

Kadını yıkan asıl neden nedir, diye soracak olursanız burada kadınların ancak başka bir kadın tarafından yıkıldığını ve erkeğin olmadığını görmek durumun acayip bir tarafıdır.

Kadınlar cehennemde çok olacak diye duyduğumuz sözler onların dünya hayatını daha çok ilgilendirir. Onlar bu dünyada cehennemdedirler. İstedikleri kadar özgür olsunlar, cehennemdedirler. Bunun cevabını bulmak mümkün olsa da; değildir, denilebilir.

Aşağıda geçen hadiste Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bu hakikatin bir cephesini beyan etmiştir.

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem (bir bayram namazında kadınlar tarafına geçerek):

“Ey kadınlar cemaati! (Allah yolunda) sadakada bulunun, istiğfarı çok yapın. Zira ben siz kadınların cehennemde çoğunluğu teşkil ettiğini gördüm” buyurdular. Dinleyenlerden cesaretli bir kadın:

“Niye cehennemliklerin çoğunu kadınlar teşkil ediyor, neyimiz var?” diye sordu. Rasûlüllah

sallallâhü aleyhi ve sellem:

“Ağzınızdan kötü söz çıkıyor ve kocalarınıza karşı nankörlük ediyorsunuz. Aklı ve dini eksik olanlar arasında akıl sahibi erkeklere galebe çalan sizden başkasını görmedim!” dedi. O kadın tekrar:

“Ey Allah’ın Resulü! Aklı ve dini eksik ne demek?” diye sorunca Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem açıkladı:

“Aklı noksan tabiri, iki kadının şahitliğinin bir erkeğin şahitliğine denk olmasını ifade eder. Dinlerinin eksik olması tabiri de onların (hayız dönemlerinde) günlerce namaz kılmamalarını, Ramazan ayında oruç tutmamalarını ifade eder.” (Kütüb-ü-Sitte No: 5361)

Hadis, ilk nazarda, kadınlara karşı her zaman ve her yerde görülen hafife alıyor bir tavır taşıyor gibi gelebilir. Fakat aslında, bunu söylemek hadisteki inceliği kavramamak olur. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, kadınlarda tabii olarak mevcut, fakat farkında olamadıkları zaaflarını göstererek, şuurlu olarak o zaaflarının üzerine gidilmediği takdirde karşılaşacakları zararın büyüklüğüne dikkat çekmiştir.

Fıtrat, bir kanundur, değişmesi dağların yer değişmesi gibi mümkün değildir. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin “Dağların yer değiştireceğine inanın da insanın huy değiştireceğine inanmayın” bu gerçeğe ışık tutar.

Öyleyse kadın ne yapacak?

Elbette herkese düşen bir söz bulunur. Unutulmamalıdır ki, kadın yukarıdaki hadisin ışığında kendini koruma altına alması ve hemcinsine karşı kendini korumasıdır. Bilinmelidir ki, hadisin de işaret ettiği üzere tarih boyunca **“Kadını erkek değil, yine kadın yıkmıştır.”**

Büyükler derler ki, **“bir kız çocuğu doğunca dört duvar ağlar”**

Bu şu demektir. Dört unsur kadının varlığına üzülecektir.

Ateş, su, hava ve toprak

Yani; kadın hakkında bir konuda birleşme mümkün olmayacak demektir.

Söz uzar gider, her zaman olduğu gibi sonuçsuz kalır. Kadın içten ve dıştan sebepler ile çile çekmekten de kurtulamaz. Bu onun dünyevî kaderidir.

Feminist bir yazar olan Rosalind Coward’ın kadınlar hakkındaki kitabında indî zorlamalar ile yer yer “suçortağı” kabul ettiği kadını savunmaya çalışırken **“Şu Hain Kalplerimiz- Kadınlar Erkeklere Neden Teslim Olurlar?”** [47] da kendileri için kullandığı **“hain”** kelimesi garip olsa gerektir.

Giriş bölümü şu şekildedir.

GİRİŞ/ KAHRAMANLAR YA DA İŞBİRLİKÇİLER:

ÇAĞDAŞ TOPLUMDA KADINLARIN YERİ

1990'lar büyük bir siyasal altüst oluş dönemi olacak gibi görünüyor. Eski kesinlikler kayboldu. Berlin Duvarı yıkıldı. Komünist rejimler kargaşa içinde. Ortaya beklenmedik "düşman"lar ve çatışma noktaları çıktı. Yeni bir dünya düzeni kuruluyor ve bu süreç akışkan, istikrarsız ve oturmamış durumda. Ama her şeyin yeni biçimler aldığı söylenemez. Bazı şeyler, özellikle toplumsal ve eviçi idealler tam tersine, karşı konulmaz bir biçimde eskiden neyseler ona dönüşüyorlar. Medyaya bakılırsa feminizmin yol açtığı kaos ve kargaşa sona erdi. O kaos -cinsel rollerin değişmesine ve öfkeli kadınların uzlaşmazlığına dayanan kaos- farklı bir çağa aitti. Savaş yapıldı ve kazanıldı. Kadınlar, gürültücü kız kardeşlerinin baskısı olmadan, nasıl

[47] **Şu Hain Kalplerimiz-Kadınlar Erkeklere Neden Teslim Olurlar?** Rosalind Coward
İngilizceden çeviren: Aksu Bora - Asuman Emre Kitabın özgün adı: Our Treacherous Hearts Why Women Let Men Get Their Way Faber and Faber/1992 basımından çevrilmiştir.

yaşamak istediklerine kendileri karar veriyorlar artık.

Büyük çoğunluğu aslında geleneksel şeyler istiyor: çocuk, aile, erkekler tarafından çekici bulunmanın verdiği güven. Çalışmak isteyebilirler; erkeklerle "eşit" ilişkiler kurmayı umabilirler; ama cinsler arasındaki geleneksel ilişkiyi bozmadığı sürece.

Bugün birçok kişi cinsler arasındaki savaşın bittiğini düşünüyor. 70'lerin feminizmi, erkeklerin çabucak teslim alındığı kanlı ve sevimsiz bir hesaplaşma olarak görülüyor. Kadınların olanaklarındaki hızlı değişimler, meselenin erkeklere yanlışlarının gösterilmesi gerektiğinden ibaret olduğunun kanıtı gibi kullanılıyor. Bununla beraber kadınların oy kullanamadıkları ya da evlendiklerinde belli işlerden istifa etmek zorunda oldukları günler çok geride kalmış sayılmaz -her ne kadar 1980'ler İngiltere'sinde bir kadının başbakan olmasına izin verilmişse de. Margaret Thatcher -seçimlerde yenilmez, siyasal hayatta korkunç bir hasım ve otoritenin cisimleşmiş hali-, kadınlar için her şeyin geri dönülmez biçimde değiştiğinin kanıtı gibi görülüyor. Bundan sonra kimse kadınların erkeklerden farklı olduğunu ve iki cinsin eşit olmadıklarını söylemeye cesaret edemeyecek.

Thatcher'ın kişisel başarıları, feminizmin fazlalık gibi göründüğü on yıllık bir dönemde ortaya çıktı. Mesleki, ekonomik ve toplumsal eşitlik, kadınların nihai kazanımları olarak belirdi bu dönemde. 70'lerde feministler kadınların pek çok mesleğe giremediğinden, diğer mesleklerde ise yükselmelerinin engellendiğinden yakınırlardı. Ama daha istatistikler bu yakınmayı desteklemeye kalkmadan başarılı işkadını imajı yalnızca ekranlarımıza değil, bilinçlerimize de yerleşmeye başladı. TV programları ve filmler kadınları borsada, bir şirketi idare ederken ya da bir televizyon kuruluşunun başında gösteriyorlardı. Dergiler de bize başarılı kariyerler, pırıl pırıl evler ve tatlı çocuklar göstererek onların gerçek yaşamdaki muadillerini sergiliyorlardı. "Sıradan" anneler, hayatları kendilerininkine hiç benzemeyen bu süper annelerden şikâyetçiydiler. Ama onların sesleri basına ulaşmıyordu. Tersine, gazeteler bu ışıltılı, aşırı dişi, işkadını anneleri "post feminist" çağa geçildiğinin bir kanıtı olarak değerlendiriyorlardı.

Medya, izleyicilerine feminizme artık ne kadar soğuk bakıldığını hatırlatmaktan zevk alıyordu. Kadınlar bu **"erkek düşmanları"**na sırt çevirip evlerinde aileleriyle mutlu olmayı beceriyorlardı.

Bize, genç kadınların feminizmin hayatlarında gereksiz bir şey olduğuna karar verdikleri söyleniyordu. Daha radikal olanlar, feminizmin son kamusal kalıntısı olarak gördükleri şeyden -iş kadınlarının savaşından- kopmuşlardı. Siyasal cephede evsizlik, çevre ve ırkçılık gibi sorunlar, kadınların ilerlemesinden daha büyük bir öncelik kazanmıştı. Kadın meselesiyle uğraşmaya devam edenler, gücenik bir kuşağın komik kalıntıları olarak damgalanmışlardı. Bize çelişkinin tamamen sona erdiği söyleniyordu -artık ilerleme zamanıydı.

Fakat işin aslı öyle miydi?

Kadınların talihi çoğunun temelli değişikliklere ihtiyaç duymayacağı kadar dönmüş müydü gerçekten?

Kadınlar kurbanlar olarak değil eşit bireyler olarak geleneksel aile yapılarını benimseyip benimsememekte gerçekten özgür müydüler?

Yoksa gerçekliği birbirlerine tarif etmekte özgür olmaktan çok, o eski mitin, kadınların aileye ilişkin olarak neler hissettiklerini ve neler hissetmeleri gerektiğini söyleyen mitin yeni bir versiyonunun tuzağına mı düşmüşlerdi?

Kadınların durumlarının feminizme ihtiyaç duymayacakları kadar iyileşmiş olduğu fikri ilk bakışta doğru gibi görünüyor. Feminist hareketin yükselmesine sebep olan pek çok kısıtlama artık ortadan kalktı. Kadınların önünde, yirmi yıl önce hayal bile edilemeyen olanaklar var. Tüm meslekler kadınlara açık. Ayrımcılığa engel olan yasalar çıkarıldı. Pek çok kadın en tepeye

yükseldi. Feminizmden önce mizah anlayışında ve kültürde yerleşik bir yeri olan ve kadınları işçiler, anneler ve ev kadınları olarak küçümseyen ve marjinalize eden dışlayıcı **"cinsiyetçilik"** de büyük ölçüde kayboldu.

İstatistikçiler, kadınların hayatının istihdam kalıpları ve nüfus açısından toptan bir dönüşüm geçirdiği konusunda hemfikirler. 1980'ler boyunca iş piyasasında daha fazla kadın işçiye ihtiyaç duyuldu, artık her sınıftan çok sayıda kadının -annelerin bile- çalışması bekleniyor. Çocuklarından ayrı kalma zorunluluğu suçluluk duygusu yaratmaya devam etse de, çalışan anneler artık eskisi gibi damgalanmıyor. Aile yapıları da değişiyor. Boşanmalar, özellikle kadının talebiyle gerçekleşen boşanmalar artıyor. **Tek ebeveyn sayısı çok fazla ve bunların neredeyse tamamı kadınlar.**

Evlenmeden birlikte yaşayan çiftler ve "gayri meşru" çocuklar çoğalıyor.

Bu değişimler her seferinde, kadınların durumlarındaki aşama aşama kendini gösteren, geri dönüşü olmayan gelişmenin kanıtı olarak yorumlanıyor. Kadınlar artık yalnız başlarına bir hayat tasarlamaya eskisinden daha hazırlar. İlişkilerden beklentileri daha yüksek, bu beklentiler karşılanmadığında kesin tavır koymaya da daha yatkınlar. Kadınların evlilik geleneklerini reddettikleri, evliliğin sahiplenme, boyun eğme ve itaat etme çağrışımlarının onları rahatsız ettiği yolunda genel bir görüş var. Tüm bu etkenler -kadınların kamusal başarıları ve aile yapılarında gözlenen büyük akışkanlık- erkek egemenliğinin kalesi olan ailenin yavaş yavaş dağılmasıyla birlikte kadınların kaderlerinde büyük bir iyileşme olduğu düşüncesini destekliyor gibi görünüyor.

PEKİ AMA, KADINLAR BU İYİLEŞMEYE NEDEN ŞEVKLE SARILMIYORLAR?

Neden herhangi bir kadınla yapılan herhangi bir konuşmada, Betty Friedan'ın 1950'lerde **"adı olmayan sorun"** olarak tanımladığı kadınlık durumunun 1990'larda da sürdüğü ortaya çıkıyor? Bu kitap için yaptığım görüşmelerde neden sürekli olarak kadınların sıkıntılarını, imkânsız seçimlerini, yaşadıkları baskı ve zorlamaları dinledim?

Bu kaygılar ve yakınmalar, kadınların hayatlarının feminizmin sesini ilk kez yükselttiği 1970'li yıllardakinden -daha kötü değilse- farklı olmadığının tanığı.

Kadınların işgücüne katılımlarının artması ve meslek başarıları bile tartışma gerektiren bir konu. Para kazanma baskısını, kadınların kendileri kadar ekonomik zorunluluklar da yaratır ve pazar ekonomisinin dayattığı çoğu değişiklikte olduğu gibi, bazı kadınlar bundan daha çok yararlanır: Ailenin on yıldan fazla süredir uğradığı değişimleri araştıran Malcolm Wicks şunları söylüyor:

> **"Son yıllarda, giderek daha çok sayıda kadın işçiye ihtiyaç duyulmaktadır. Ekonomideki inişler hesaba katılmazsa, bu değişim geri çevrilemez gibi görünüyor. Bu yüzden şirketler esnek piyasalardan ya da çocuk bakımından söz etmeye hazır. Onlar için diğer yan ödemelerle birlikte çocuk bakımı senetleri vermek kolay. Ama bu, Samuel Smiles ahlâkıdır. Aslında çalışan ana babalar ya da çocukları için düşünülen hayatın niteliğini kimse tartışmıyor. Yine kimse işin sınıf boyutunu tartışmıyor. Bu değişimler düşük ücret sorununu halletmez ve yetersiz iş koşullarında çalışan kadınların durumlarının iyileşmesine yardım etmez. Bu değişimler kadınların çoğunluğunun değil, çok küçük bir bölümünün yararınadır."** (Kent Üniversitesi, aile konusunda bir konferans, Mayıs 1991).

Wicks'in dediğine göre, kadınların toplumsal durumu erkeklerinkinden daha kötüye gidiyor. Daha önce söylediğimiz gibi hızla artan tek ebeveynlik bu zorlukların en güvenilir göstergesi ve tek ebeveynlerin %90'ı kadınlar; bu da çok sayıda kadının yoksulluk içinde yaşadığına işaret ediyor. Aynı zamanda, düşük ücretli ev işlerinde çalışanların -dadıların, yardımcıların, temizlikçilerin- sayısında da hızlı bir artış var.

Tüm bunlar, çok sayıda "başarılı" kadının sorunlarını kısmen başka kadınlara devrederek çözdüklerini gösteriyor. Meslek sahibi olmayan kadınlar için küçük beklentiler ve düşük ücret hâlâ kural durumunda.

Ne yüksek gelirleri ne de hizmetlileri olan kadınlar için eski sorunlar değişmeden kalıyor. Kadınların genellikle tercih ettikleri büro eğitim ve sağlık işleri, göreli olarak düşük ücretli olmaya devam ediyor.

Çalışan anneler için koşullar büsbütün kötü. İngiltere'de annelerin %75'i çalışıyor, bu Avrupa'daki en yüksek oran; ama yine de İngiltere Avrupa'daki en berbat anaokulu sistemine sahip. **Yetersiz toplumsal imkânların bir sonucu olarak çoğu kadın çocuklarını yetiştirebilmek için ya kariyerini bırakıyor, ya da daha düşük ücretli, daha düşük statülü, yarım günlük işlerde çalışıyor.**

Geçtiğimiz on yıl kadınların ve ailelerin yaşam düzeylerinde bir kötüye gidiş dönemi olarak da görülebilir, buna kuşku yok. Sağlık ve özel ihtiyaçlar için yapılan kamu harcamaları azaldı. Kadınlar ailenin esas sorumluluğunu taşımaya devam ettikleri için, çalışıyor bile olsalar, yaşlıların ve hastaların bakımını da üstlendiler. Pek çok kadın çevre kirliliğini, çevresel tehlikeleri doğrudan ailelerine yönelmiş tehditler olarak gördü: Yiyeceklerden korkulmalıydı, giderek kötüleşen trafik çocuk ölümlerini artırıyordu. Çocuk yetiştirmenin başka zorlukları da vardı. Çocukların zihinsel gelişimini teşvik etmede annenin rolünün vurgulanması anneleri kendi davranışlarının etkileri konusunda gerilime sokuyordu.

Bu kitap için görüştüğüm tüm kadınların, kaderlerini "baskılı", "zor" ya da "imkansız" diye tanımlamalarına yol açan, bu tür güçlüklerdi işte.

Kadınlar üzerinde oluşan bu yeni baskıların bireysel olarak bilincine varılınca, feminist başkaldırının yeniden dirilmesini beklemek mümkündü. Ama böyle bir şey yoktu: **Kadınların kadın olarak siyasal görünürlüğü sıfırdı. Kadınların çoğunluğunu hiçbir zaman saflarına katamamış olan örgütlü feminizm çözülmüştü.** Kadınlar hakkındaki kamusal tartışma, kadın ve iş alanına çocuk bakımında iyileştirme gibi konulara hapsedildi. Düşük ücretle çalışan kadınların sorunları ve kadınlara mahsus sıkıntılar ve çabalar, hiçbir kamusal platformda dile gelmedi. **"Kadın meselesi"**ne duydukları inatçı ilgiyle medyanın alay konusu olmayı göze alan birkaç kişi dışında herkes bu sorunların geçmişten kalıntılar olduğu konusunda birleşti.

Bu siyasal ve toplumsal tartışma yetersizliğine ek olarak, hayli şaşırtıcı bir gelişme daha vardı. Aile yeniden revaçtaydı. Tek ebeveyn sayısındaki dramatik artışı gösteren istatistikler ailenin güçten düştüğü kanısını uyandırabilirdi. Ama geleneksel aile toplumsal olarak yine idealize ediliyordu, özellikle de seslerini kamusal alanda etkili biçimde duyurabilen kadınlar - Muhafazakâr Partililer ya da eskiden muhalif olup şimdi geniş Tuscan ailesine övgüler düzen Germaine Greer gibi eleştirmenler- tarafından.

Pratik düzeyde bu, çalışan kadınların çoğunun, kendilerini evden işe koşturur ve 1950'ler ve 60'lardaki kadar katı bir annelik idealine varmaya çabalarken bulmaları anlamına geliyordu. Geleneksel ailenin getirdiği onca soruna rağmen, kadınların bunu değiştirmek istediklerine dair çok az işaret vardı. Kadınların, baskıların, tatminsizliklerin, çözümsüzlüklerin farkında olmadıkları söylenemezdi, ama eskisi gibi savaş çığlıkları atmak yerine bu duygularla yaşamayı yeğliyorlardı.

Konuştuğum kadınlardan hiçbiri, hayatını zor ve yıpratıcı olarak tanımlarken başka bir şey istediğinden söz etmedi.

Biraz daha yakından bakılınca, aile hayatında belirgin değişiklikler olduğunu gösteren istatistikler bile geleneksel aile idealinin hâlâ yerinde durduğunun kanıtı olarak da yorumlanabilir.

Boşananlar çabucak yeniden evleniyorlar. Yalnız ebeveynlerin yarısı, beş yıl içinde yeni

ailelere giriyorlar. Çoğu kadın evlenmeden önce bir partnerle yaşamalarına rağmen, hayatının bir noktasında evlenen kadınların sayısındaki düşüş son derece küçük-1970'lerde on kadından sekizi evleniyordu, 90'larda yedisi.

Aile içindeki roller de pek değişmedi. Boşanmaların, tek ebeveynliğin ve çalışan annelerin sayısının artışı, aile rollerindeki geleneksel paylaşımı ve beklentileri etkilemedi. Çalışan kadınların büyük bölümü erkeklerin ev sorumluluğunu paylaşmalarına izin vermiyorlar. Tersine, araştırmalar ev işlerinin %80-90'ının hâlâ kadınlar tarafından yapıldığını gösteriyor. Birlikte yaşamanın yaygınlaşması da ev işlerinde yeni bir eşitlik kurulmasına yol açmadı.

Erkeklerin bakış açılarının, önceliklerinin ve eve katkılarının pek değişmemiş olduğu aşikâr. Temel fark, erkeklerin şimdi eski kuşaklardan daha fazla şey yaptıklarının düşünülmesi. Ama çoğu ailede, erkeklerin işi her şeyden önce geliyor hâlâ. Bu gerçekle yüz yüze olan kadınların pek fazla seçenekleri kalmıyor. <u>Ya çift vardiyalı olarak çalışıyor ya da kendi işini kocasının işinin saatleri ve gereklerine göre ayarlıyor. Kadınların kendilerinin de kariyer sahibi oldukları ailelerde bile, çocuk bakımı ve ev işlerinin ayarlanmasından hâlâ onlar sorumlular.</u>

Tek tek kadınların kamusal alandaki başarıları, cinsler arasındaki ilişkinin değişmediğinin görülmesini engelliyor. Feminizmin medyada ve yerleşik düzende saldırılara hedef olmasından yarar sağlayan kadınlar feminist idealleri reddettiler. Feministlerin kadınların gerçek gücünü -çocuk doğurma ve yetiştirme gücünü- kavramaktan aciz olduklarını söylediler. Kadının gerçek tatmini modern, **"çalışan anne"** biçiminde de olsa, kadınlık kaderini, yaşamakta bulduğunu iddia ettiler. Kimi çalışan anneler, başarılarının bireysel yeteneklerinden ve evde **"iyi bir kadın"** çalıştırmalarının sağladığı destekten kaynaklandığını öne sürdüler-Margaret Thatcher'a bakılırsa onun için tek **"hazine"** çocuk bakımı imiş. Kamusal alanda başarılı olmuş bu kadınların arasında, feminizmin onlar için yaptıklarının farkında olan hemen hemen yoktu; başka kadınlar için neler yapabileceğini düşünen ise daha da azdı.

Daha önce erkeklere ait alanlarda başarılı olan kadınlar, erkeklere erkek düşmanı olmadıklarını kanıtlamak zorunda hissettiler kendilerini. Erkeklere iş hayatında doğrudan meydan okuyan kadınların çoğu, endişeli, aşırı kadınsı bir tarzı benimsedi. Bunun belirtisi de 1980'lerin başındaki sert iş kadını görüntüsünün yerini daha bilinçli bir şekilde kurulmuş kadınsı görüntüye bırakmasıydı; açıkça, erkeklere gerçekten meydan okunduğunu yadsımak amacıyla dişilik öne çıkarıldı.

Fakat cinsel olarak erkeklere cazip görünmek artık yeterli değildi. Kamusal kimliği olan çoğu kadın, ailelerini, özellikle de küçük çocuklarını öne çıkardı. Bunlar, kişisel başarıları ne olursa olsun, geleneksel kadınsı ihtiyaçları ve önceliklerinin derinlerde aynı kaldığının kanıtlarıydı. Erkeklere cinsler arasında her şeyin yolunda gittiğine dair güvence verme konusundaki sessiz gündem sürdü, erkeklerden değişmeleri istenmedi.

Bu çatışma yokluğu şaşırtıcıdır, çünkü aralarındaki görüş ayrılıkları ne olursa olsun, feministlerin üzerinde anlaştığı bir nokta vardı: erkeklerin kendileri değişmedikçe kadınların hayatında bir iyileşme olması mümkün değildir. Devlet kreşleri ve daha iyi ücretler kadınların hayatını kolaylaştırır ama feministler kadınların ve çocukların hayatlarında gerçek bir nitelik değişiminin, ancak erkeklerde köklü değişimler olmasıyla mümkün olduğunu biliyorlardı. Ama erkeklere yönelik bu meydan okuma hiçbir zaman güçlendirilemedi. **Örgütlü feminizm, kadınların ne kadarının "düşmanla işbirliği" yaptıkları gibi konulardaki sert tartışmalarla parçalara ayrıldı. Feminizme sempati duyanlar da dahil olmak üzere öteki kadınlar ise, özel hayatlarındaki bu rahatsız edici konu kapandığında rahat bir nefes aldılar.**

Kadınlar <u>-benim gibi bir dönem aktif feminist olanlar da-</u> son derece bariz bir şekilde, belli erkeklere gerçek imtiyazlar veren değerler sistemiyle mücadeleden vazgeçtiler. Bu sisteme uyarlandılar ve kararlarını kendi gözlerinde meşrulaştırmanın yollarını buldular. Köklü değişiklik ihtiyaçları için erkeklerle mücadele etmek yerine hayatlarının hoş olmayan yönlerini diğer kadınlara anlatmakla yetindiler. Kamusal hayatta yüksek mevkilere ulaşan kadınlardan

pek çoğu, bunu erkeklerle uzlaşarak, hattâ, Margaret Thatcher'ın yaptığı gibi, öteki kadınları reddederek gerçekleştirdiler. Cinsel ilişkilerdeki geleneksel kurallara karşı çıkmadıkları gibi, erkeklerin çalışma biçimlerine de erkek ve kadınların kamusal ve özel alanlardaki beklentileri arasındaki farklılıklara da meydan okumadılar.

Bu kitap için yaptığım görüşmeler, kadınların erkeklerle temelli bir hesaplaşmaya girişmekten korktukları izlenimini doğruladı. Erkeklerden değişmelerini isterlerse onların sevgi ve desteğini yitireceklerinden korkuyorlardı. Çoğu kadın eşlerine kariyer seçimleriyle ya da ev işleriyle ilgili olarak karşı çıkmayı bırakmışlardı. Bazı çarpıcı istisnalarla da karşılaştım velayet için savaşan ve çocuklarının bakımını üstlenen babalar ya da kadının tam gün çalışabilmesi için aralarında rol değişimi yapan erkek ve kadınlar. Kadınların çoğunun **"babaerkil"** kibir gösterilerine ya da patronluk taslamanın uç örneklerine artık tahammül edemediği de görülüyor. Ama, aileyle ilgili geleneksel beklentiler ve kadınların rolleri büyük ölçüde aynı kalmış.

Muhafazakâr hükümetin eğitim, sağlık ve çocuk bakımına kaynak tahsis etme konusunda takındığı düşmanca tutuma karşı politik bir mücadele yürütülemedi; oysa böyle bir tahsis, tüm kadın ve çocukların hayat şartlarının iyileşmesini sağlayabilirdi. Hattâ, dünyada komünizmin itibar kaybetmesiyle bağlantılı olarak, çoğu kişi bu düşmanlığı, çok korkulan devlet sosyalizmine karşı gerekli bir panzehir olarak kabul ediyordu. Tek tek ailelere yüklenen ve giderek artan bu sorumlulukların esas kurbanları büyük oranda kadınlar olmasına karşılık, tutarlı bir politik alternatif sunulmadığına bakılırsa, bu sürece pek az kadının karşı çıktığı anlaşılıyor. Tersine, kadınlar yeni bireyci felsefenin uygulanmasında merkezi yere sahiplerdi. Kadınlar, çatlakları bir araya getiren çimento rolünü kendileri üstlendiler ve kendi ailelerinin önceliği fikrine giderek daha fazla çekildiler; aslında çocuklarının iyi yetişmesini umursamayan toplumun üzücü yetersizlikleri karşısında bireysel çözümler bulup ceplerinden para ödediler.

Özellikle de daha yoksul kadınlar açısından ve ailenin bu yüksek beklentileri ile toplumsal değişimler arasındaki boşluğu dolduracak geniş aile artık var olmadığı için, bu bireysel çözümler, ulaşılması güç çözümlerdir. Fakat bu zorluklar, kadınların aileleri için işleri kolaylaştırma azmini kırmadı.

Çoğu kadın, birçok kişi başarısız olduğu halde kendi ilişkileri ve fedakârlıklarının başarıya ulaşacağını hayal ederek kendilerini kandırdıklarını içten içe biliyorlar. Polly Toynbee, hâlâ her şeyini geleneksel beklentilere bağlayan kadınların varacağı muhtemel sonuçlara ilişkin karanlık bir tablo çiziyor:

> **"Kadınlar, sanki sürekli bir başka şey için prova yaparmışçasına, sanki sonuçta bir ödül varmışçasına aileleri için çalışırlar. Ölümden sonra hayatın varlığına inanıldığı günlerde bu kolaydı-ama şimdi?**
>
> **Kırk beşinde boş bir yuva, işsizlik ya da emekliliğe kadar son on yılda birtakım süfli işlerde çalışmak gibi alternatifler için buna değer mi?**
>
> **Ya da kocalar çekip gider ve evlilik dağılır. Pazarlığın bir parçası da yaşlılıkta yalnız kalmaktan kurtulmak olsa bile, garantisi yoktur. Terk edilmiş kadının kendini ayakta tutma koşulları Viktorya çağındakinden daha iyi değildir. Tek fark, refah devletinin darülacezenin yerine geçmiş ve boşanmış ya da bekâr annelerin sosyal güvenlik yardımlarıyla yaşıyor olmasıdır."** (Times Review, 14 Eylül 1991)

Buna rağmen, kadınlar için aile ve kadının ailedeki rolü merkezî, ve birincil yerini hiç de yitirmiş gibi görünmüyor.

KADINLAR MESLEKLERİNDE BAŞARILI OLSALAR DA OLMASALAR DA, HÂLÂ BİR ERKEK BULUP EVLENMEYİ VE CİNSLER ARASINDAKİ GELENEKSEL AYRIMI SÜRDÜRMEYİ DÜŞÜNÜYORLAR.

İLİŞKİLER TERS GİDERSE, BİR DAHA BİR DAHA DENİYORLAR.

Toplumsal yapıyı bir arada tutan, kadınlardır; bunu gönüllü olarak yaparlar, en azından fazla yakınmazlar. Kısacası, kadınlar, yeni bir kisve altında da olsa **kadınlığın eski biçimlerinin sürmesinde suçortaklığı** yapıyorlar.

Bu suçortaklığı alanı -kadınların geleneksel aile yapıları ve beklentileri konusundaki köklü, temel suçortaklıkları, erkeklerle aralarındaki kişisel ilişkiler de erkeklerin idealize edilmesi ve sürekli onlardan onay ama isteği konusundaki **suçortaklıkları**- bu kitabın ana konusu. Bu, erkeklere derinden bağımlılığın sürdürülmesini ve bütün kadınların talihini döndürebilecek değişikliklerin neler olabileceğini tasarlamaktaki isteksizliği içeren bir suçortaklığıdır. **Kadınların suçortaklığı pek çok şeye rıza gösterir. Kimi zaman şiddet, tecavüz, cinsel sömürü gibi, kötü muamelenin en uç biçimlerine bile. Ama daha yaygın olarak bu suçortaklığı örtülüdür, kişisel hayatlarımızı erkekleri koruyarak ve onların davranış alışkanlıklarını besleyecek şekilde yaşama tarzımızdır.**

Kadınlar neden en kritik noktada heyecanlarını kaybedip ve feminizmin onlara verdiği derslerin çoğunu almamış olmayı seçtiler?

Feminizm yanlış mı yapmıştı?

Yoksa kadınlar feminizmin, sonucu belirsiz ve acı veren bir mücadele olmasından mı korktular?

Kadınlar neden erkeklere her şeyin yolunda olduğunu garanti etme konusunda bu kadar endişeliydiler?

Kadınlar erkeklerin her zamanki gibi davranmalarına -ofiste uzun saatler geçirmelerine, çocuklara çok az ilgi göstermelerine, siyasal ve toplumsal çevreyi belirlemelerine, kadınların ve çocukların hayatlarını iyileştirme çabasından uzaklaşıp toplumsal ve siyasal öncelikler üzerinde yoğunlaşmalarına- neden izin verdiler?

SONUNDA PEK ÇOK KADIN NEDEN KADINLARIN ÇOĞU İÇİN DAHA İYİ BİR HAYAT VAADEDEN TOPLUMSAL VE KİŞİSEL DEĞİŞİMLERİ GERÇEKLEŞTİRMEK İÇİN MÜCADELE ETMEK YERİNE ERKEKLERLE UZLAŞMAYI TERCİH ETTİ?

Bu sorular, kendi hayatımın da bu toplu geri çekilmeden payını aldığını fark etmemden doğdu -yirmili yaşlarımdaki atılgan, ütopik feminizmden geleneksel aile yapısına döndüğüm ve herhangi bir örgütlü feminist politikaya katılmadığım otuzlu yaşlarıma. İlk çocuğuma hamileyken işi bırakınca seve seve bırakmak şöyle dursun, bunu hayal bile etmemiştim. Ama bana şevk vermeyen günlük iş koşuşturmasıyla evde bebeğe bakmak arasında bir tercih yapmam gerektiğinde, karar vermek kolay oldu. Üniversitedeki işimi bıraktım ve evde yazmayı sürdürdüm, böylelikle ikimizin de asla düşünemeyeceğimiz şekilde, partnerimi ve kendimi geleneksel iş bölümüne zorlamış oldum. Bu karar bir kez verildikten sonra, gördüğüm hemen her kadın, aşağı yukarı aynı hikayeyi yaşadığını anlatıyor.

Kadınların kendilerinin geleneksel yapıların yerinde tutulmasına ne ölçüde ortak olduğu sorusuyla hesaplaşmaktan artık kaçınamazdım.

Bu soruları sormama şiddetle muhalefet edecekler tabii ki olacaktır. Onlara bakılırsa, kadınların suçortaklığından söz etmek, erkek iktidarının yaygınlığını görmezden gelmek anlamına gelir. Durumun tamamen eşitsiz güç ilişkileri açısından görülmesi gerektiğinde ısrar ederler. Erkekler - iktisadî, toplumsal ve siyasal-iktidara sahiptir, kadınların yapabildiklerinin en iyisini yapmaktan başka pek bir seçenekleri yoktur. Kadınların incinebilirliklerini ye eski davranış ve duygu biçimlerine sadakatlerini **"bağımlılık döngüsü"**yle açıklarlar.

Erkeklere bu iktisadî bağımlılık, boşanıp yeniden evlenenlerden fiziksel ve cinsel şiddetin

en uç hallerine kadar pek çok şeyi açıklamakta kullanılır. Bu çeşit analizlere, "kadınların kötü muameleye maruz kalması(nın), kadınların toplum içindeki konumlarından ve toplumdaki eşitsiz güç yapılarından kaynaklan(dığını)" açıklayan BİRLEŞMİŞ MİLLETLER RAPORLARINDA BİLE RASTLANIR.

Bu, kadınların konumuyla ilgili olarak son yirmi yıldır sürekli tekrarlanan klasik solcu ve feminist analizdir. Bu analiz, kadınlarla erkekler arasında, ancak kadınların tam ekonomik eşitlik ve bağımsızlığa ulaşmalarıyla çözümlenebilecek bir yapısal ekonomik eşitsizlik olduğunu varsayar. Çoğu feminist, geleneksel aile kalıplarının kadınların ekonomik eşitsizliğinden kaynaklandığına ve bu eşitsizlik tarafından yeniden üretildiğine inanıyordu. **SONUÇ OLARAK, kadınlar erkeklerle suçortaklığı yapmıyor, onlar tarafından eziliyordu. Herhangi bir kitlesel ayaklanma olmayınca, kadınlar kendileri için en tatmin edici uzlaşmayı seçerler: kendi ailelerinde buldukları sevgiyi. Çoğu kadının meseleyi görüş açısı budur ve tabii ki bu analizin kimi boyutlarına katılmamak aptalca olur. Kadınların bağımlılığının nedeni kısmen ekonomik eşitsizliklerdir ama tüm kadınların, tercihlerinin ne olduğu hesaba katılmaksızın tam gün çalışmaları da çözüm değildir.**

Kadınların erkekler tarafından ezildikleri için onlarla suçortaklığı yaptıkları fikri hâlâ çok radikal biçimlerde ifade edilebilir. Örneğin Susan Faludi çok satan kitabı Backlash'te bu fikre yeni ve çok önemli bir yorum getiriyor. Hem post-feminist bir eşitlik durumuna geçildiği hem de yüksek yönetim kademelerindeki kadınların evlerine döndükleri inancının Amerikan hayat tarzının her alanında -siyasetten sinemaya hattâ çağdaş psikolojiye kadar- feminizme karşı bütünsel bir saldırı olduğunu öne sürüyor. Medyanın feminist eşitlik mücadelesinin kazanıldığı ama eşitliğin kadınları mutlu etmediği yolundaki iddiasının temelinde kadınlardan duyulan korku olduğunu söylüyor. Feminizmin en basit iddiaları böyle isterik bir saldırıya neden oluyorsa daha fazlası kim bilir neler yapar diye soruyor.

Faludi'nin iddiası, kadınların bu tercihleri yapıp bu tavırları takınmalarının nedeninin her şeyin onlara karşı olması olduğunu varsayar.

Tüm toplumsal yapılar onların aleyhine işlerken, özellikle de her türlü değişiklik girişimine isterik bir tepki verilirken kadınlar değişemezler. **Aile güzellemesini, dişi kadın ve cinsel mazoşist** (acı çekmekten zevk alan) [48] **tiplerini pazarlayanın medya olduğunu söyler** Faludi. Kadınlar kendileri ise devamlı olarak feminizme olan borçlarını itiraf eder ve önlerinde hâlâ uzun bir yol olduğunu bilirler.

Faludi'nin görüşü, İngiltere'deki durumla da ilgili. Feminizme karşı saldırı, başarıya ulaşmak için alışılmış okul, üniversite ve ilişki ağlarından geçen ve yayın yönetmenlerinin -kadın konulu haberciliği **"kadın değil insan olarak görülmek isteyen modern kadını aşağıladığı"** gerekçesiyle dışlayan The Times'ın yayın yönetmeni Simon Jenkins gibi- demeçlerini desteklemekte açık çıkarları olan genç erkeklerin bulunduğu gazete ve televizyonda başladı. Kadın gazeteciler ve yazarlar (ancak), feminizm gibi tüm örgütlü düşünce sistemleriyle aralarına mesafe koyarak sadece süslü ve esprili yazılar yazdıkları oranda popüler oluyorlardı.

AMA MESELE SALT FEMİNİZMİN MEDYA TARAFINDAN DİZGİNLENMESİ DEĞİL. BU İDEOLOJİNİN ÇIĞIRTKANLARI SADECE ERKEKLER DEĞİL, KADINLARIN KENDİLERİ DE. Son on yılda kadınlar evde çifte sorumluluk alma konusunda yalnız istekli değil, son derece hevesli de göründüler; kendi başarıları kocalarının ya da sevgililerininkinden üstün olduğunda kendilerini rahatsız hissettiler, erkeklerin cinsel onayını elde etmek için neredeyse deli oldular. Bütün bunları yaparken, feminizmin herhangi bir yaygın çözüm öneremese de bu tür stratejilerin tuzaklarını yirmi yıl önce gösterdiğini biliyorlardı.

Feminizmin iddiaları kadınların çoğunluğuna hiçbir zaman ulaşmadı. Feminizm dışarıdan

[48] Mazoşist, acı çekmekten zevk alan kişidir. Benzer terim olan sadist ise acı çektirmekten hoşlanan anlamına gelmektedir.

olduğu kadar içeriden de göçertildi. Feminizm basının kötülüğü yüzünden değil, iç ayrışmalar, görüş birliğinin olmaması, suçluluk krizleri ve hareket içindeki siyasal ümitsizlikten dolayı yıkıldı. Medya tarafından aldatıldıklarını söyleyerek, milyonlarca kadının umut ve isteklerinin neden medyanın çizdiği yeni imajlara, tam anlamıyla uyumlu denemese bile, paralel hale geldiğini de açıklamış olamayız. Medya pırıltılı, başarılı ama erkeklerce yönetilen kadının uç örneklerini pazarlıyor olabilir ama verdiği temel mesajın genelde geleneksel değerlere bir dönüş olduğu gerçeğini yansıttığını gösteren çok sayıda kanıt vardır.

Bu kitabı yazmamın nedeni, bu psikolojik geri dönüşün nedenlerini bulup çıkarmaktı. Bu dönüşün dinamiği neydi?

Kadınlar iş, erkekler, çocuklar ve aile hakkında gerçekte ne hissediyorlardı?

Görüştüğüm kadınların büyük çoğunluğu ne erkeklerin iktidar arzusunun masum kurbanlarıydılar ne de medya tarafından aldatıldıkları söylenebilirdi. Toplumda genel olarak kadınlar büyük değişiklikleri talep edecek yeterli imkâna, tecrübeye ve hattâ güce sahipler. Ama bunu yapmıyorlar. Bu edilgenlik cehaletle açıklanamaz. Her yeni kuşaktan kızlara kadınlık ve geleneksel beklentileri esas olarak kadınların kendileri öğretiyorlar. Bu edilgenliğin nedenleri daha derinde, kadın ve erkek psişesinde ve kadınlarla erkeklerin ilişki kurma biçimlerinde yatıyor.

Beni ilgilendiren, aile dinamiğinin bu iç ilişkileri ve kadın ve erkek psişesinin derindeki yapıları. Kadınların sorunları, karşılaştıkları engeller ve dışsal faktörler üzerine çok şey yazıldı. Ama öznel boyutla ilgili, özellikle de pek çok yönden kendini feminist projeye yakın hisseden biri tarafından yazılmış neredeyse hiçbir şey yok. Kadınların tercihlerini belirleyen hoşnutluk, korku ve endişelerle ilgili pek az metin var. Kadın ve erkeklerin aileye getirdiği eski tarihe pek ilgi gösterilmedi. Birbirlerine olan ihtiyaçları neden toplumsal sorun ve endişelerin yükünü kadınların taşıması biçiminde ifade buluyor?

Neden toplumun yarısı kendini gergin bir şekilde yeni kuşakları toplumun çözülmemiş problemlerinden korumaya çalışırken buldu?

Bu kitap kadınların kişisel anlatımlarına dayanıyor. Yeterince temsili olacağı umuduyla aşağı yukarı 150 kadınla konuştum; bunların yarıdan biraz fazlası meslek sahibi kadınlardı. Korkarım kadınların küçük bir bölümünden aldığım verileri genelleştirdiğim yolunda suçlamalar alacağım ve daha çok orta sınıftan kadınlarla görüşmüş olmakla eleştirileceğim. Ama söylediğim şeylerin belli bir yankı uyandıracağını da düşünüyorum.

Kadınların aile içinde yaşadıkları kimi korkular, zevkler, endişeler ve patolojiler ırk, sınıf ve bölge farklarını aşıyor gibi görünüyor. Bu duyguların dillendirilmesi çağdaş yaşamın kadınlar için nasıl bir şey olduğu konusunda daha dürüst bir yaklaşım geliştirmenin ilk adımı olabilir. Ve ancak kadınlar daha dürüst olduklarında, erkeklerle işbirliği yaptıkları suçortaklığının temelinde yatan "dişilik" ve "kadınlık" mitlerinden kurtulabilirler. (s.10-21)

Kitap kadını anlatıyor, derdine çare arıyor, olabilir. Fakat hayatî bir gerçek gözden kaçırılıyor. Kadın haklarındaki sınırı kim çizecek?

(Allah Teâlâ-Erkek-Kadın)

Bu üçleme arasında sınırları belirleyen ne olacak denildiğinde, her kesimin cevabı farklı olunca da, kadın sorunu bitmeyecek gibi görünmektedir.

Bitmezde.

Allah Teâlâ'dan insanı anlamayı ve güzel ahlak üzere olmayı bizlere nasip kılması için dua edelim.

İhramcızâde İsmail Hakkı

YAZILAR 65

"ÖLÜM KİTABI"INDAN

Ölüm ve cinsellik arasında bir bağ kurulabilir mi?

Ölüm ve cinsellik pek çok yönden birbirine benzer. İlk olarak ölüm ve cinsellik olgularının ikisi de yeni bir yaşama başlamaya yöneliktir.

İnsan, dünya yaşamına cinsel eylemle birlikte adım atar. Yani iki karşıt cinsin cinsel yönden birleşmesiyle madde âleminde var olur. Ve yine bu birleşmeyle ruhlar âlemini terk eder. Yine insan ölümle birlikte yeni bir yaşama adım atar ve maddesel yaşamı terk eder. **Yani cinsellik ve ölüm, bir insanî eylem ve bir başlangıç olma durumlarıyla birbirlerine benzerler.** Cinsellik ve ölüm arasında bazı bilim adamlarına göre haz açısından bir benzerlik kurulabilir.

Cinsellikte orgazm söz konusuysa ölümle birlikte yaşanan orgazmın varlığı iddia edilmektedir. [49] Bu noktada kurulan bir başka benzerlik bilinç açısındandır. BAZI UZAK DOĞU BİLGELERİ ORGAZM SIRASINDA BİLİNCİ AÇIK OLAN BİR BİREYİN ÖLÜM ESNASINDA DA BİLİNCİNİN AÇIK OLACAĞINI İDDİA EDERLER.[50]

Müslüman, sağlıklı bir ölüm bilincine sahip bir bireydir. Müslüman birey için ölüm hesap sürecinin başladığı andır ve o bu saat ve bu saniye gelebilir. O nedenle müslüman her an ölüme hazırlıklıdır.

Son dönem düşünürlerimizden **Ferit Kam** ölümü sembolize eden mezarlıklara bakışını yönelterek şu sözleri söylemekten kendini alamaz:

"Kabristan ne büyük bir ibret dershanesidir. Onun derin sessizliğindeki yüksek ifade gücü en güzel konuşan hatiplerin belagatinden daha tesirlidir." Bir müslüman için ölüm hicrettir. Hicret sıkıntıdan mutluluğa bir göçtür. Müslüman ölümlü dünya yaşamının ağırlığından Allah Teâlâ'nın sonsuz rahmetine hicret eder. Ruhun ölmezliği düşüncesi de böylece doğdu. Bu bir avuntu olarak değil, kendisine karşı bir şey yapılmayan bir alın-yazısı olarak ele alındı. **Ruhun ölmezliği çoğunlukla Eski Yunanlılarda bir umutsuzluk sayılmıştır.** Bu sıkıntı o zamanlar içinde bulunulan genel bilgisizlikten ve gövdenin ölümünden sonra da yaşadığı bir kez kabul edilince ardından insanın ölümsüzlüğü gibi can sıkıcı bir kuruntuyu da doğal olarak getirecek olan ruha ne yapılması gerektiğini bilmemekten doğan bir sıkıntıdır." (Frederich ENGELS - Etudes Philosophiques) diyenler oldu.

Fakat ülkemizin bir bahtsızlığıdır ki öte yaşamın varlığını kabul etmeme ve Engels gibi öte yaşamı kabul etmeyenleri referans kabul etme bir moda olmuştur. Aydınlar arasında görülen bu genel kabul bunalımlı bir gençlik, bunalımlı bir toplum yaratmıştır.

Düşünce Tarihi bir anlamda ölüm sorgulamalarının tarihidir. Düşünce tarihinde ölüme değinmeden, ölümü ele almadan fikir üreten düşünür yok gibidir.

Bu tarihte "Kimse bilmez ama ölüm en büyük nimettir." diyen bir Platon olduğu gibi, İnsanlar kendi fizik yapıları üstünde hiçbir bilgiye sahip olmadıkları çağlarda düşlerinde gördüklerine dayanarak şu düşünceye ulaşmışlardı: Duygu ve düşünceler, gövdelerden değil, gövdelerin içinde bulunan ve ölümle birlikte gövdeleri bırakıp giden ruhtan gelmektedir. İşte o zamandan beri ruhla dünya arasındaki ilişkiler üzerine kafa yormaları gerekti. Ruh ölümle gövdeden ayrıldığına göre yaşamaya devam ettiğine göre ölmüyordu. Aslına bakılırsa yaşamla ölüm iç içedir. Ölüm yaşamı bağrında taşır, yaşamda ölümü. Buna en önemli örnek vücudumuzdur. Vücudumuz büyük oranla ölüdür. Çünkü cilt tabakasının yüzeyindeki hücreler, bedenin salgıladığı yağlar, kaynamış saydam kristallerden başka bir şey değildir.

---

[49] Cenaze yıkayıcı arkadaşlarımdan çok duymuşumdur. Erkek cenazelerde ereksiyon (penisin içindeki kan damarlarına kan dolması ile birlikte penisin sertleşmesini ifade eden kavramdır) çok olmaktadır. Bahsedilen konunun geçersiz olmadığını göstermektedir. Ölümle alakalı bir reflex bile olduğu düşünülse de her ereksiyonun cinsel haz ile bir bağıntısı var olduğu kesindir. (İhramcızâde İsmail Hakkı)

[50] Cinsel birleşmede oluşan hallerde zevki bedenin değil ruhunu almasını sağlamak gerekir. Zamanımızda ponografinin aşırı oluşu müstehcen görüntülere ve bilgilere kolay ulaşılması ile bu ayıklık (bilinç berraklığı) kaybolmuştur. Eşi ile birleşmeyi seksî fantazilere çeviren nesillerin bahsedilen yüksek ve ulvî seviye ulaşması düşünülmez.

Büyük ölçüde keratin içeren bu sert hücreler tıbbî tanımlamaya göre ölüdürler. Canlı hücreler havaya dayanamaz ve ölür. Bunun için dış tabaka ölüdür. Bu tabakaya keratin adı verilir.

EVRENDE MUTLAK ÖLÜM YOKTUR. HALDEN HALE GEÇİŞ VARDIR. Bir enerji olarak yaşam yok edilemez, sadece biçim değiştirir. Ölümü korkulacak bir yabancı gibi değil beklenen bir dost gibi göre-bilmek için ölüme başka bir açıdan bakmak gerekir.

Bu açı Tanrı merkezli bir evren anlayışı doğrultusunda olmalıdır. Bu durumda ölüm insanın sevgilisi olan Allah'ına kavuşmasıdır. **Ölümü dilemek tek başına çözüm değildir. Ölümü dileyebilmek için ölümü hak etmek gerekir. Ölümü hak etmekse yaşamı hak etmekle mümkündür.**

Yaşamı hak etmek yaşamı verenin rızasına göre, yaşam sürmekle mümkün olur. Bu rıza müslüman olmakla gerçekleşir.

Ölüm yaşamaya davettir darda kalana. "Üzülmeyin dünya kimseye kalmaz." mesajıdır aslında. Paraya, şehvete, makama tapmamaya bir çağrıdır. İnsanın özüne dönmesi için bir şanstır ölüm. Dünyada insanca yaşamak için bir denge unsurudur. Yoksa ölümün olmadığı bir dünya pisliğin diz boyu yükseldiği daha beter yaşanmaz bir dünya olurdu. Ölüm modern çağın mustazafına (kuvvetsiz, zayıf, cansız, cılız, güçsüz, aciz) bir muştudur.

Baskı altında inleyen, hakkını alayamayan, adaletini alamayan modern zamanların mustazafı ölümle tam bir sükunete ulaşıp kurtuluyor.

MUSTAZAF İÇİN ÖLÜM BİR KURTULUŞSA, EZİCİ GÜÇLER İÇİN ÖLÜM BİR CEZADIR. Kuş tüyü yataklardan kara toprağın bağrına geçiş kolay değildir. Unutulmamalıdır ki ölüm toprakta yatana bir şey kaybettirmez. **Asıl o sırça sarayların ehline vurulmuş bir tokattır.** Ölüm bir anlamda taraftır. Darda kalanın yoksulun çilekeşin tarafında bulunarak. Haklının, iyinin, doğrunun yanında bulunarak taraf tutar ölüm.

Ölüm dünyada gün yüzü görmemişlerin en onurlu tavrıdır. Bir anlamda ezici güçlerin boyunduruğu altına girmiş yaşamı boykot etmektir ölüm. Yaşamayı boykot etmektir ölüm; yaşamayı onurluca yaşayamayanların ve dünyayı bir toz zerresinden ibaret gören yiğit insanların boykotudur. Ölüm bir anlamda mustazafların ezenlere **"alın dünyayı başınıza çalın!"** şeklinde seslenişidir.

Ölümü sıkça düşünmek gerek. Bu patolojik bir tutum değildir. Aslında olması gereken bir tutumdur. Bir öğrencinin üniversite sınavında başarılı olması, sıkça düşünmesi nasıl ideal bir tutumsa, ölümü ve ötesini düşünmek ve bu uğurda bir şeyler yapmak benzer bir tutumdur kuşkusuz. **Oysa modern za-manlar ölüm ötesini sıkça düşünmeyi patolojik** (hastalıkbilim) **bir tutum olarak kabul ettirmiştir.** Ölümü düşünmek bir kusur değil bir güç kaynağıdır.

Ölüm ister istemez bir gün gelecektir. Bununla birlikte insan kendini, "bu ölüm tehdidine karşı" direnen bir tarafta bulmaktadır. İnsan ruhundan yükselen bir çığlık "ölümsüzlüğe yönelmeye" zorlamakta, varlığın amacının yok oluş, yaşamın amacının ölüm olamayacağını söylemektedir.

Nitekim peygamberler insanın bu haykırışını haklı bulacaklardır. Onlar bu dünyada ölüm olarak adlandırdığımız gerçeğin yepyeni bir doğuş olduğunu, insanların ebedi yaşamı bulacaklarını ve bu dünyada ölüm korkusu çekmenin bilgisizlikten doğduğunu ısrarla belirtmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim de bu hususta şöyle buyurur;

"De ki sizin kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm, işte o size mutlaka gelecektir. Sonra hepiniz gizliyi de aşikarı da bilen Allah'a döndürüleceksiniz! O da neler yapmakta olduğunuzu size haber verecektir. (Cuma Suresi Ayet 7-8)

İslam dininde kaçınılmaz olan ölüme yönelik olarak bolca kafa yormak, tefekkür etmek bir zeka belirtisi olarak kabul edilir.

lbn-i Mesut radiyallâhu anh rivayet eder:

"Şanlı Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme soruldu:

Müminlerin faziletlisi hangisidir?

YAZILAR 67

Rasûlüllah cevap verir:

"Ahlakça en güzel olanı!"

Yine soruldu: "Hangi mümin en zekidir?"

Rasûlüllah cevaplar: **"Ölümü en çok ananı ve ona en iyi şekilde hazırlananı."**

Ölüm düşüncesi insanoğlunun diğer canlılarla olan farklarından biri belki de en önemlilerindendir.

İNSANLIK TARİHİ BOYUNCA **"ÖLÜM PROBLEMİ"** KARŞISINDA EN ÇOK DUYGULANANLAR **"DEHA ÇAPINDA"** BİR İDRAKE SAHİP OLANLARDIR. AHMAKLARA GELİNCE ONLARIN **"UNUTMAK"** GİBİ BİR AVANTAJLARI VARDIR.

Ölüm mutlak yok oluş anlamında mevcut değildir. İnsan mutlak yok oluşa dâhil olacak kadar basit bir "mevcut" değildir. Ölüm sadece boyut değiştirmektir. Farklı bir boyutun frekansında var olmaktır. İnsan yaşamında belki en büyük yanılgı herşeyin ölümle biteceği düşüncesidir.

Türkiye hâlâ materyalist ve pozitivist yaklaşımların etkisinden sıyrılamamışken Batıda ölüm ötesine yönelik araştırmalar çoktan başlatılmış durumda. Bu konuda sadece Parapsikoloji değil Eskatoloji ve Tanatoloji adı altında bilimler bile kurulmuş, geliştirilmeye çalışılıyor. Ölüm ötesine yönelik araştırmaların "bilim" kimliği yapılmasının tutarlı olup olmadığı kuşkusuz ayrı bir tartışma konusudur. Ancak ölüm ötesi konusuna eğilmeyi düşünmek bir düşünce zenginliği göstergesidir.

Bu noktada İsviçre asıllı Psikiyatrist **Dr. Elizabeth Kübler Ros'**un yaptığı çalışmalara değinmekte fayda var:

Kübler Ros yaklaşık otuz yılı aşkın bir süre ölmekte olan ve "ölümden dönen" hastalar üzerine araştırmalar yapmış ve bu araştırmalarının sonucunda şaşırtıcı hatta materyalizmi iflas ettirecek bulgular elde etmiştir. Uzun süren bu çalışmaların sahibi Kübler Ros'un en şaşırtıcı yönü ise çalışmalara başlamadan önce hiçbir dini inanca sahip olmamasıdır. Kimse onu dini önyargılarını yaptığı çalışmalara yansıtmakla suçlayamaz.

Uluslararası düzeyde kabul gören bu çalışmaların sahibi Ros, çalışmaları sonucunda şu yargılara ulaşır:

"Ölüm sadece farklı bir frekansta farklı bir yaşamın farklı bir şekline geçişidir."

"Dünya hayatı, yaşadığımız hayatın, varlığımızın küçük bir bölümünü temsil eder."

"Ölümü düşünmek insanın daha şuurlu daha yoğun yaşamasını sağlar ve onu önemsiz şeylere fazla zaman harcamaktan korur."

"Ölüm ötesi artık inanma meselesi değil bir bilme meselesidir."

"Ölmek bir kelebeğin kozasını terk edişidir."

"Ölmek daha güzel bir eve taşınmak için evini terk etmektedir. " [51]

Monist yaklaşımda ruh ve beden birliği vardır. Ruh, beden olmadan, beden de ruh olmadan varlıklarını sürdüremezler. Bu anlayış Tanrı'yı bir postulat [52] olarak ortaya koymak durumundadır.

Bir Müslüman her halükârda Tanrı'nın varlığı, birliği ve her-şeye gücü yetmesi gerçeğini en yüksek temel ilke kabul ettiğinden ötürü, ruhun var olması ya da olmaması diriliş inancını zedelemez. Çünkü sonunda Allah Teâlâ ne isterse o olacaktır.

Kuşkusuz ki insanda madde yığınından öte bir öz vardır. Bu öz sayesinde diğer varlıklara yüklenmeyen bir misyon verilmiştir insana . Bu öz, ruhtur.

---

51 Daha geniş bilgi için Bkz. Leben Unt Sterben, İsviçre, 1982 - There is no Death, California, 1977 - Life, Death and Afterdealh. Sandiego, 1980

[52] **Postulate:** kabulü zorunlu esas, şart koymak, talep etmek, ispatsız olarak kabul ettirmek, doğru varsaymak, postulat olarak kabul etmek, seçmek

Ruhun mahiyeti nedir?

Bu noktada insana az bilgi verildiği Kur'an'da belirtilmektedir. Felsefeciler, felsefe tarihi boyunca ruhun varlığı ve mahiyetiyle ilgili tartışmalarını sürdürmüşlerdir. Bu konuda bilim adamlarının da çeşitli yaklaşımları mevcuttur.

Ölüm, insanların bir kısmı için çaresi olmayan, önü alınamayan bir son, yaşama arzusunun önüne dikilen aşılmaz bir engel olduğuna göre onun uyandırdığı endişe ve korku nasıl yatıştırılabilir?

Ölüme karşı dört türlü kültürel tutum var:

- Ölümü inkâr etme...
- Ölüme meydan okuma,
- Ölümü kabullenme,
- Ölümü isteme, ölüm ötesine inanç, ölüm korkusuna yönelik en güçlü unsurdur. Bu inanç, ölüme duyulan korkuyu ortadan kaldırabilir.

Ölüm ötesine inanmama, maskeleme ve bastırma diye nitelebilecek iki tür tutum ortaya koymaktadır.

Batı'da Tanrıya inanmasına rağmen ölüm ötesine inanmayan küme ve kişiler bulunduğu gibi ölüm ötesi yaşama inanmasına rağmen Tanrıya inanmayan kişi ve kümeler de mevcuttur.

Ölüm hiçbir dönem tam olarak açıklanabilmiş değildir. Bu noktada en sağlıklı tutum dini inanç tutumudur. Çünkü ancak inançsal tutum sayesinde ölümsüzlük düşüncesinin verdiği rahatlığa ulaşılabiliyor. Ayrıca yine inanç sayesinde ölümle birlikte karşılaştığımız düşünsel sorunlara en sağlıklı biçimde yanıt verebiliyoruz.

Ölümü doğal ve zorlamalı olarak ikiye ayıranlar vardır. Bu ayrımda birkaç yönlü sorunla karşılaşmak olasıdır.

Bu sorunlardan biri doğanın sınırlarını saptayabilmektedir. Zorlamalı ölümde zorlamayı meydana getiren koşullar doğanın dışında mıdır ki ölümü ikiye ayıralım?

Ölüm özellikle edebiyatta bazı sembollerle anılagelmiştir. Bu semboller arasında, tırpancı, iskelet, parlayan ışık kelebek, ölüm dansı, son çığlık, soytarı, ısırgan otu, ateş böceği, sarı yılan, gül sayılabilir.

Bir kentin evlerinin kapıları ölüme yaklaşım konusunda bize bilgi verir: Osmanlı evlerinde kapılar dünya yaşamından öteki âleme geçiş sağlayan giriş yerleri gibidir.

MODERN UYGARLIK BİR ANLAMDA ÖLÜMÜ YOK SAYMAK, ÖLÜMÜ UNUTTURMAK ÜZERİNE KURULMUŞTUR. Bunu **SOSYOLOG J. HİCK** şöyle dile getiriyor:

"Yüzyıl önce Batı ülkelerinde ölüm sık sık konuşulduğu halde, seks tabu iken şimdi durumun tersine döndüğünden söz edilmektedir. Bugün "özgürlükçü" toplumlarda seks sınırsız konuşulabilen bir konudur, buna karşılık ölüm nazik çevrelerde bir süredir ağıza bile alınmamaktadır. Bu tabu döneminin sonuna yaklaştığımızı gösteren işaretler yok değil. Fakat öyle de olsa değişiklik, layıkıyla ele alınıp incelenecek ve tasvir edilecek yeterli mesafeyi henüz kat edememiştir.

Bununla birlikte ölümün hazır sohbet konusu olma durumuna geçtiği önceki değişikliği takip etmek mümkündür. Tabi böyle bir geçiş konusunda tarih vermek imkânsızdır. Fakat 20.yy Batı toplumlarındaki ölüm tecrübesinin 19. ve daha önceki yüzyıllardaki tecrübeye zıt olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz." (J. Hick, Değişen Ölüm Sosyolojisi)

ASLINDA PROBLEM, ÖLMEK DEĞİL ÖLMEDEN ÖNCE ÖLMEKTİR.

Ölmeden önce ölmeyi iki şekilde algılayabiliriz:

Biri pozitiftir; heva ve heveslerinin ölümüdür, diğeri negatiftir; atalettir, ruhsuzluktur.

Yaşam, ölümle dirinin savaşıdır. Düşünen insan ölümün mahiyetini ölmeden önce anlamaya çalışan insandır. Tasavvufa göre ruh, ölümle uyanır. Hem bedenden hem de dünya varlıklarından kurtulur. Tasavvufa göre ölüm daha yüce bir doğum için atılmış adımdır.

Ölüme dikkatini yitirmiş bir uygarlıkta yaşıyoruz. Ölüm dikkati ile ölümsüzlükle ruh arasına yerleşen eşya düzeni şeffaflaştırır.

Modern edebiyatın özelliklerinden biri ölümü gündelik hayatımızın dışında tutmasıdır.

Teknoloji ölümü unutturuyor, ölümden uzaklaştırıyor. Batı teknolojisi profan (günahkâr bir şekilde, saygısızca, kutsal) mahiyetiyle insanlığı metafizik bir aşkınlığa götürmüyor.

Teknoloji yer yer kitle ölümlerine, yer yer beklenmedik bireysel ölümlere neden olduğundan ötürü ölüm üzerine tefekküre geçit vermiyor. Modern zamanlarda yatakta huzur içinde ölmek ortadan kalktı. Böylece ölüme hazırlanmak, vedalaşmak, helalleşmek, ibret çıkarmak olanağı kalmadı. Mezarlıklar kentin dışına çıkararak metafizik gerilim kalktı ortadan. Cenaze arabası mekanik bir araç... Bu mekanik araç kuşkusuz ki ölüm ortamındaki metafizik ürpertiyi ortadan kaldırıyor.

Ölüyü taşımak, ölümü insanların gözünde munisleştirir, insancıllaştırır. Özünü Kur'an'dan alan bir tasavvuf! Anlayış ölümle ilgili önemli olanaklar sunuyor insanlığa.

Tasavvuf anlayışının insanlığa sağladığı en önemli katkı, ölmeden önce ölebilme yetişidir. Ölmeden önce ölebilme istidadına sahip bulunan insan bu istidadını kullanarak hayat karşısında mücadele stratejisi geliştirme olanağını elde edebiliyor.

Ölümsüzlük düşüncesi ile ilgili yaklaşımlar

Düalist yaklaşım ve Monist yaklaşım olmak üzere iki öbekte toplanabilir.

Düalist yaklaşımda ruh ve bedenin iki ayrı öz olduğunu ve ölümle bedenin ebediyyen çürüyeceğini, ruhun baki kalacağını, dirilişin ruh sayesinde olacağı savunulur.

Monist yaklaşım ise ruh-beden özdeşliğini savunur. Dirilişin bedenle beraber olacağını savunan görüştür. Monist yaklaşım. Ruh olgusu üzerine pek çok yönde çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Filozofların bu konuda tarih boyunca ürettikleri felsefî bilgilerin yanısıra bilim adamlarının gerçekleştirdikleri etkinlikler Spritüalist ekole mensup kişilerin çalışmaları ve mistiklerin bu konuda sahip oldukları tecrübeler gerçekleştirilen çalışmalara örnek olarak gösterilebilir. Bu çalışmaların her birinin önemi kesinlikle yadsınamaz.

Ama tarih boyunca ruh gerçekliğine en fazla yaklaşanlar mistikler olmuştur. İslam tasavvufçularına göre ruh, insan bedeninde adetâ uykudadır, mahpustur. Ruh ölümle uyanır, beden hapishanesinden kurtulur. İnsanda asıl öz, ruh olduğundan ötürü bu ruh, ölümle beraber beden hapishanesinden çıkar özgürlüğüne kavuşur. Onun için artık fizik evrendeki zaman ve mekanın bağlayıcılığı söz konusu değildir.

Yeryüzünde öleceğini bilen ve ölüm ötesinde yaşayacağını düşünen, ayrıca, ölmekten endişe eden tek varlık insandır, insanın bu özellikleri onun ölümünün diğer varlıklardaki gibi olmadığını gösterir. Çünkü diğer canlılar insanın Rabbine kulluğuna yönelik ortamı hazırlamak, insanın yaşam sınavında başarılı olması için hazırlanan sahnenin dekoru olmak durumundadır.

Ölüm, yaşam sınavının sonuçlandığı yerdir. Herkes ölümle beraber sınav sonucunda asılan listeye göre karşılığını alacaktır. Kimsenin yaptığı en küçük şey karşılıksız kalmayacaktır.

Ölüm bir son değildir kuşkusuz. Ama bunu sadece rasyonalist kafa yapısıyla tartışmasız bir açıklıkla ortaya koyabilmemiz elbette ki mümkün değildir. Ancak biz mutlak kesinlikle hiçbir ' şeyi ortaya koyabilme imkânına sahip değiliz. Filozof Karl Papper'e göre modern çağlarda "mutlak veri" olarak kabul edilen bilim bile ancak **"yanlışlanabilme"** sözkonusu olduğunda gerçek kimliğine kavuşur. Bir başka ifadeyle bir şeyin bilimsel olması demek o şeyin yanlışlanabilir olabilmesi demektir. Ölüm bir tohumun toprağa atılışıdır. Farklı bir boyutta farklı bir evrende yeniden doğuşa atılan adımdır.

İnsan kendi çabasıyla ölümü ve ötesini kısmî de olsa kavrayabilir mi?

Kanımızca bu zor da olsa gerçekleşebilir. Ölümü düşünmeye başladığımızda karşımıza iki ana engel çıkıyor:

Bunlardan birincisi, daha önce geçen hazırcı dogmatizm... (materyalist öğretilerle yetişmişsek peşinen kabulcüyüz.)

İkincisi, bireysel düşündüğümüzde akıl yürütme akışının bir yerde durması. Aslında doğaya baktığımızda pek çok olup biten bize hal diliyle öte dünyanın varlığını kanıtlıyor. Atılan tohumun canlanıp büyümesi, kıştan bahara geçişteki hareketlenme, güneşin doğuşu ve batışı bize hep ipuçları vermez mi? Ama düşünürken alışageldiğimizin dışına çıkmamız gerektiği an o kalıbın dışına çıkamıyoruz. Şunlar takılıyor kafamıza:

"Biz dünyada duymak için kulağa, görmek için göze, yürümek için ayağa muhtacız. Ölümle beraber bunların hepsini kaybettiğimize göre nasıl duyacak, nasıl görecek nasıl hareket edeceğiz?"

Daha bir sürü soru kafamıza takılır durur. Oysa öldükten sonra bunların hiçbirine muhtaç olmamız gerekmeyebilir mi?

Ölüm anı, ölen insana acı vermez. Tam tersi ölüm anı insanlara zevk veren bir an... Beyin işlevleri ortadan kalkarken insan bilincine, çeşitli görüntüler, yaşamında önem taşıyan olayların estantaneleri gelir. Son demlerini yaşarken ilginç bir haz duygusunu iletirler bilince. ÖLÜMDEN DÖNME DENEYİMİ OLAN DENEKLER, ÖLÜM SÜRECİNDE YOĞUN BİR HAZ DUYGUSU YAŞADIKLARINI HATTA YAŞAMA DÖNDÜRÜLME ÇABALARI SONUCU TATTIKLARI HAZZIN ORGAZMA BENZER BİR DUYGU OLDUĞUNU, BAZILARI İSE IŞIKLI BİR TÜNELE UÇARAK GİRDİKLERİNİ VE SONSUZ BİR ÖZGÜRLÜK YAŞADIKLARINI BELİRTMEKTEDİRLER. Ölümün haz vermesi bireyden bireye değişiklik göstermektedir. Ölüm esnasında anılar çok hızlı bir şekilde bilincin önünden geçtiğinden dolayı ölmekte olan birinin sahip olduğu duygular, anıların vicdan azabı verip vermeme özelliğine göre değişir.

Ölüm esnasında belirginleşen egemen bilinç, ahlakî yaşam süreci de gayri ahlakî anılarla ızdırap çeker. Tersi durumda bilinç güzel anılarla dolu bir yaşamdan dolayı mesut olur.

Ölümle beraber yaşam sürecinde beynin işlevlerinin sınırlarına mahkûm olan bilinç, bedeni terk eder ve çok daha berrak bir nitelik kazanır. Olan biteni yaşarken algılayabildiğinden çok daha net, çok daha belirgin bir şekilde algılamaktadır. Çünkü yaşama sürecinde beyin duyu organlarının sayısına ve kapasitesine mahkûmdur.

Ölümle beraber alınan duyum sayısında büyük bir artış görülür. Sadece duyu sayısında değil, duyum gücünde de büyük bir artış görülür. Bu noktada bilinç, varlığı çok daha farklı bir şekilde algılar ve varlığın özünü, mahiyetini bu varlık âlemine egemen olan mutlak sınırsız gücü dünyadakinden çok daha güçlü, çok daha belirgin bir şekilde hisseder. Bu noktada bilincin mutlu olup olmama durumu yaşama sürecinde bu mutlak gücün, bu biricik gücün belirlendiği yaşam çizgisine uyup uymamasına göre belirlenir.

Eğer bilinç yaşam sürecinde varlık âlemine hâkim olan biricik güce itaat eden bir gidişat göstermişse, mutluluğu yakalar, aksi durumda bu berraklaşmış bilinciyle yaptığı yanlışlığın büyüklüğünün farkına varır, yaptığı hatanın geri dönülmezliği içinde azap çukurunda mahvolur.

İnsanın bedenen çürümesi, ölümsüzlüğün inkârına bir neden olamaz. Çünkü insanın özü madde değil bilinçdir. Çocukluğumuzdan beri sahip olduğumuz bedeni defalarca terk etmemize rağmen, yeni şeyler ekleyip çıkarmamıza rağmen bedenin içinde varolan benlik bilinci ortadan kaybolmamaktadır. Ölüm, insan gerçeğinin en temel unsurudur. Pek çok düşünür, felsefenin temelinin ölmeyi kavramak olduğu noktasında birleşir. Mesela ünlü ilkçağ düşünürü Platon, felsefe yapmanın ölmeyi öğrenmek ve ölmeye hazırlık yapmak olduğunu söyler. Ölüm en az, yaşam kadar önemlidir. Çünkü insan yaşamında karşılaştığı en önemli iki olaydan biridir ölüm! (Birincisini doğum olarak kabul ediyoruz.)

Bu noktada bütün uygarlıklar ve uygarlıkların ortaya koydukları kültürler, ölümle ilişkilenmek zorundadır. Hatta daha da ileri gidilerek denebilir ki, ölümü bütün uygarlıklar merkeze almak zorundadırlar. Çünkü ölümle ilişkilenmek yaşamla ilişkilenmek demektir.

Ölüm karşısında sağlıklı bir tavır sahibi olmak, sağlıklı bir tutumun içine girmek zorunlu olarak yaşama da yansır.

Bütün köklü uygarlıkların ölüme yönelik derin felsefi öğretileri vardır. Her uygarlık bu öğretiler doğrultusunda tavır geliştirir. Ancak modern zamanlarda ölüme yönelik köklü öğretiler gittikçe zayıflamıştır.

Ölümsüzlük Özlemi

Modern zamanların insanlığa yönelik gerçekleştirdiği en büyük çökertiçi darbesi, düşünce yönünden, ölümü unutturma çabasıdır. **Ölüm unutulmakla kaybolmaz.** Aksine ölüm öyle farklı bir özellik taşır ki ölecek olan onu ne kadar bastırmaya ya da maskelemeye çalışırsa çalışsın daha kronikleşmiş bir olgu olarak ortaya çıkacaktır. Ölüme yönelik en sağlıklı tutumlar, onu düşüncenin merkezine alıp ölüm üzerine derin düşünce çabasının içine giren tutumlardır. **Modern zamanlar insanlığı ölüm düşüncesinden mahrum bırakarak, onun boş vaatlerle oyalanmasına neden olmaktadır.** Bu boş vaatlerden biri de ölüme çare bulunacağı vaadidir. Değil insanın, ülkelerin, uygarlıkların, dünyanın, güneş sisteminin, galaksilerin ve hatta evrenin dahi sonu olmasına rağmen yani bir nevi evrenin de ölümlü bir varlık olduğunun bilinmesine rağmen insanın ölümsüzlüğe bedenen kavuşturulacağını iddia etmek olsa olsa dini inançların olmayışının getirdiği manevi azaptan kurtulma tutumudur. Derinliğine ulaşma çabası, insanoğlunun içinde bulunan **"ölümsüzlük özlemi"**nin göstergesidir. Kuşkusuz ki ölümsüzlük özlemi de ebedi bir yaşamın varlığına kanıt olabilir.

Gerçi David Hume gibi bazı filozoflar istekle oluş arasında zorunlu bir bağın olmadığını söyleseler bile, çok derin bir arzu olarak ölümsüzlük özlemi, sıradan isteklerle karıştırılamadığından, diğer isteklerdeki zorunsuzluğu burada görmemiz mümkün değildir. Dünya yaşamında ölümsüzlüğe kavuşma çabası yeni değildir. Tarih boyunca insanoğlu hep **"ölümsüzlük otu"**nu bulmaya çalışmış **"ölümsüzlük şurubunu"** yapma özlemini çekmiştir. Ama insanoğlu bu amacına bin yıllardır ulaşamamıştır. Çünkü ölümsüzlük isteği, ölümlü olan bir dünya ve evrende karşılık bulamaz. O ancak ebediyen var olacak bir varlık boyutunda karşılık bulabilir. Bu da kuşkusuz öte âlemdir.

Modern Uygarlık Ve Ölüm

Modern uygarlık büyük bir krizin içindedir. Bu kriz ölüme kayıtsız kalmaktan kaynaklanır. Modern bilim ölüme kayıtsız kalarak ya da ölüme materyalize edilmiş beyinlerle yaklaşarak, insanlığa cehaletin en büyüklerinden birini armağan etmiş oldu. Ölüm ezeli ve ebedi bir insan gerçeği olarak hep insanın karşısında duracaktır. Bunun yanışına insanların ölüme dayalı, ölüm bilinciyle aydınlanmış bir yaşama etik açıdan ihtiyaçları vardır kuşkusuz.

Bu ahlakî ihtiyaç reddedilince insanlığın sınırsız bir uçuruma yuvarlanması kaçınılmaz oldu. 19. ve 20. yüzyılda yüzmilyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanan vahşetler yaşandı. İhtiras sahibi bir varlık olan insan düşüncesi, ölüm bilincinden uzaklaştırılırsa etik kaygısızlığın oluşması dolayısıyla vahşet ve cinayetlerin gerçekleşmesi doğaldır.

Modern bilim de, modernizmin paradigmasından kurtulamayan felsefe de, ölüme yanıt bulmaktan uzaktır. Ölüm son derece soyut ve mistik bir olgudur. Materyalize edilmiş beyinlerin ürettiği bilim de, felsefe de, bu soyutluğa ulaşamaz. Ulaşamamanın getirdiği acizlikle ona, indirgemeci tutumla yaklaşıp ölüme, maddi dönüşüm olarak nitelediği bir düşünce kısırlığıyla yaklaşacaktır.

Sadece gözlem ve deneyin verileriyle sınırlanmış bir bilim ve sadece gözlem ve deneyle algılanabilir bir dünya hakkında susmayı yeğleyen bir felsefe algılanabilir dünyadan bize hiçbir sağlıklı bilgi veremez.

Bu noktada Spritüalist ekolün temsilcilerinin çeşitli çalışmaları var. Bunlar ilginç veriler yakalayarak ilahi hikmete yaklaşma erdemine ulaşmalarına rağmen modern bilimin işleyiş tarzını tam olarak bilmediklerinden ya da ona eleştirel tarzda yaklaşamadıklarından ötürü bu verilerden yola çıkarak yine bir tür materyalist yaklaşım olan reenkarnasyona saplanmışlardır.

Reenkarnasyon son tahlilde maddecidir. Çünkü öte âlemin varlığının tam sindirilemeyip içselleştirilememesinden kaynaklanmaktadır. İnsanoğlu modernizmin değerlerinin hâkim olduğu bu uygarlıktan kurtulmak ve yeniden ona yakışan insanî bir uygarlık kurmak istiyorsa ölüm dikkatine yeniden sahip olmak zorundadır.

Ölümün son olmadığına, taze bir başlangıç olduğuna inanmak her türlü insanî estetik, etik değer, bilim felsefesi ve siyasal, ekonomik oluşumların mihenk noktasıdır.

Ölüm dikkatine sahip bir uygarlıkta insan Hemoekonomikus değildir. Politikacı Makyavelist değildir. Yine bu uygarlıkta bilimler burnu havalı Tanrılar değil ilahi hikmetin yolcuları olur. Kurtuşluşta elbetteki bu dikkattedir.

Ölüm dikkatinden amacımız kuşkusuz ki ölüm fobisi değildir. Ölüm, büyümenin son aşaması olarak algılanmalı ve manevi yücelişin semeresinin alındığı başlangıç noktası olarak görülmelidir.

Ney eşliğindeki bir mûsikî ve göz kamaştırıcı bir aydınlık olarak algılanmalı ölüm. Yoksa bir kâbus gibi çöken Eski Mısır dikkatini, Israiloğulları tüccarlığını gereksiz, fantastik yorumlamada Hristiyan tutarsızlığını kastetmiyoruz. Ölüm dikkati, öte âlemi hiçbir zaman akıldan çıkarmayan, öte alem sevgisiyle bu dünyayı da sevdiren, bu dünya sevgisiyle erdemli yaşamayı temel ilke kabul eden ve erdemli yaşadıkça ölümün de güzelleşeceğini kabul eden bir dikkattir. Yaşadığımız uygarlık ölüm dikkatini yitirmiş bir uygarlıktır. Ölümün yeten bir vaiz olduğunu reddeden bir uygarlık... Bu uygarlığın ölümcül bir yara alması için bu eksiklik ona yeter.

Ölüm dikkati, bireyi bu dünyada bir misafir gibi yaşama erdemine ulaştırır. Ölüm dikkati dünya yaşamında, geçicilik bilinci kazandırarak bireyin zulmetme dürtüsünü durdurur. İnsan sezgisinin önünde büyük engel olarak duran eşya perdesini kaldırarak insana manevrayı görme gücü kazandırmaktadır. Sahip olana o eşsiz mûsikîyle hep yardımlaşmacı, hep hoşgörülü, hep mücadeleci bir yapı kazandırmaktadır.

Materyalize olmuş modern zamanların insanı ne yazık bu dikkatten mahrumdur. Ve ölüm dikkatinden kaçarak asıl şimdi gerçekten ölmektedir.

Modern uygarlık ölüme sırtını dönerek insanlığa en büyük zararı vermiştir. Çünkü hiçbir hakikat üzerinde düşünülmeden geçiştirilemez. Üzerinde düşünülmeyen, çözümüne çaba sarf edilmeyen sorunlar, tıpkı habis bir tümör gibi bir gün ortaya çıkar. Yine modern uygarlık sırtını dönemeyeceği noktada materyalist açıklamalar yaparak insanlığa en büyük zararı vermiştir. Çünkü ölüm materyalizmin kuşatamayacağı kadar metafizik, mistik niteliği zengin bir konudur. Evet mümkün değildir ki insan yaşamı ölümle son bulsun! Hiçbir felsefi ya da bilimsel argüman aramaya gerek yok! İnsan yaşamının ölümle son bulması insanlık kavramına vurulan en büyük darbe olur.

Bu nedenle pek çok ölüm ötesi hayat retçisinin **"Olursa bir şikayet ölümden olsun!"** ya da **"Ölüm senin adın kalleş olsun!"** türünden sitayiş dolu sözlerine rastlanır. Ve yahut tarih boyu ölüme çare aramalara rastlanır. **"Ölümsüzlük otu" "ölümsüzlük şurubu"** ya da günümüzde **"ölümsüzlük"**ü arayan **"bilimsel"** çalışmalarla karşılaşılır. Tarih boyunca ölülerin üzerine kurulan büyük, gösterişli anıtlar yapılmıştır. Cesetlerin mumyalınışı, ilaçlanışı ya da koca koca heykeller hakeza. Bütün bunlar hal diliyle şunu ifade eder:

"insan yaşamının ölümle son bulması insan varoluşuna en aykırı sonuçtur."

Çünkü iyinin mutlak egemenliğinin söz konusu olması ya da hiç var olmaması gereken evren, kötülüklerle, haksızlıklarla, adaletsizliklerle dolu bir evren... Bu da mükemmel olan yaratıcı ve yaratıcısının izini taşıyıp mükemmellik arzu eden insana aykırı bir durum. O halde mutlak adaletin, mutlak hakkın, mutlak sevginin hakim olduğu bir yer olmalı. Bir öte olmalı. Öyle ya; biri bu dünyada tam erdemli yaşamaya çalışacak, yoksulları, yetimleri, darda kalanları koruyacak, onlara yardım edecek, daima haktan, hukuktan yana olacak, elindekini, varını yoğunu bu yolda harcayacak hatta ve hatta haksızlığa karşı olduğu için baskıcı zalim rejimlerin zindanlarında ömrünü heba edecek belki de ipe gidecek ve yaşamı ölümle son bulacak. Öte yanda diğeri çalacak çırpacak, öldürecek işkence edecek, fuhuş yapacak, adam dolandıracak, ömrünü mazlumu yetimi darda kalmışı ezmekle sömürmekle geçirecek bunun da hayatı ölümle sona erecek.

Böylece ikisi de eşitlenecek, ikisi de aynileşecek ve herşeyi hassas dengede yaratan, bir karıncayı bile besleyip doyuran, kö-türüm tilkinin bile yiyeceğini önüne koyan, her gün şaşmaz bir düzenle güneşi doğudan doğdurup batıdan batıran, her yılı şaşmaz bir düzenle mevsimlere ayırıp mevsimine göre yeryüzünü güzelliklerle donatan, herbiri 200 milyar yıldız sistemi içeren 100 milyar galaksi ile dolu, kimbilir daha nice özellik ve büyüklük ile donanmış evreni 20 milyar yıldır iki yıldızı dahi çarpıştır-madan yönetecek bir yaratıcı olacak?

Ölüm ötesi yaşamın varlığı insanın iç dünyasını ılık bir sıcaklık duygusuyla doldurur. Yıllar önce kaybettiğiz bir yakınız var. Bir yakınımızı da her an kaybedebiliriz. Ve kendimiz en nihayetinde ayrılacağız bu üzerinde dolaştığımız yerden... şu gökyüzünden, çiçeklerden, ağaçlardan, cıvıl cıvıl kuşlardan. Öte yaşam olgusu bize bu durumda soğuk bir havada üşüyen bir adama bir şömine ateşi kadar sıcak gelir. Kaybettiğimiz ve kaybedeceğimiz yakınlarımıza bir gün kavuşuyoruz. Ölüm ebedi bir ayrılık kapısı değil, ayrı bir boyutta, ayrı koşullarda yeniden birleşme, yeniden buluşma kapısı. Artık bir daha ayrılmanın bulunmadığı bir kavuşma ölüm. Ve yine soruyoruz; Ölüm nasıl kavranabilir? Öteye geçiş nasıl sağlanabilir?

Kuşkusuz ki öte alemle ilgili gerçek ve sağlıklı bilgiyi biz ancak öteye geçtikten sonra anlayacağız ama yine de bu dünya yaşamını terk etmeden bazı emareler görmemiz mümkün. Yalnız burada karşımıza dikilen en büyük handikap bu emareleri algılama tarzımızla ilgili. Kuşkusuz ölüm ötesi varoluş bir gerçektir. Fakat bu gerçekliği akıl ve bilim çabalarıyla mutlak anlamda kavramamız en azından bugüne kadarki tecrübelerimizle çok zordur. Ölüm ötesi varlığı kavrayabilmemiz için bir şeye sahip olmamız gerekir ki bu da sezgi denen unsurdur.

Yalanın, dolandırıcılığın, cinayetin, fuhşun, hile ve hurdanın olmadığı bir dünya öte alem.

Çirkinliklerin olmadığı bir yaşam öte yaşam.

Çirkinlikler yok ve ölüm korkusu yok!

Aç mı kalacağız Trafik kazasına ya da bir cinayete kurban mı gideceğiz?

Deprem mi olacak, kanser mi olacağız?

Kalp krizi mi geçireceğiz, ekonomik kriz mi yaşayacağız? korkusu yok orada.

Hep sevgi var; nefret, kin yok. Hep gerçek var; yalan yok. Hep doğru var; yanlış yok.

Çünkü ölümle birlikte ölen aslında olumsuz olan her şey. Biz ölümle birlikte varlığımızı sürdürürüz hem de daha canlı, daha etkin, daha özgür bir şekilde.

Biz bu âlemde gerçekliklerin minyatürünü yaşarız. Gerçeklikler gerçek boyutuyla öte yaşamda varlıklarını ortaya çıkaracaklardır.

Bunu nispeten akıl gücümüzle, tam olarak kalp gözümüzle, kesin olarak da ebedi yaşamımızla tespit edebilir, anlayabiliriz. (s.20-37)

HULASA

Şimdi ölümle, hem de kendi ölümümüzle yüzleşme zamanı...

Korkulardan kaçındıkça, onlardan kurtulmamız olası görünmüyor. Hayata gözlerimizi açtığımızda, hiç bilmediğimiz bir dünyaya, kendi tercihimizle olduğu iddia edilemez bir eşya, mekân, zaman, insan ve gereksinimlere göre şekillenen çevre, diğer figüran ve dekorlar ile karşılaşıyoruz; yapayalnız geliyoruz ve ilk ağıtımızı söylüyoruz.

Yıllarımız ilerledikçe, aşina olduğumuz bu dünyadan ayrılma düşüncesi ya da bilmediğimiz başka dünyaya, kim bilir, asıl vatanımıza dönüş vakti geldiğinde ürperiyor, dehşete kapılıyoruz; yine yapayalnız gidiyoruz ve son ağıtımızı arkamızdan belki biri söylüyor. Çünkü gün be gün, bizi son yolculuğa yaklaştıran zamanın akıntısını; bütün ıstırabına, sürekli eziyet eden kıskacına, eskiyen yüzüne rağmen bu kara parçasını ve her yeni gün alnımızda yeni çizikler oluşturan **"içindekileri"**, kalbimizde onulmaz kırıklıklar oluşturan **"bizimkileri"**, hasılı **"insancıklarımız"** ile bu yaşlı dünyayı sevmiş ve ona duyamamıştık! Ve bir gün, bir gece vakti, ölümün pençesini ya da ince dokunuşunu vücudumuzda duyumsadığımız an, "Eylülde ölmek zor ama bu gece, ölmek için güzel!" demekten başka seçeneğimiz olmasa gerek!

Dinin bağlıları, aşkın adamları, bazan **"ölümü (de) öldüren rabbe secde"** ederek ölüme boyun bükmüşler, bazan ona, düğün gecesi, sevgiliyle bütünleşme **"hal"**i olarak bir ebedi neşeyle kucaklarını açmışlardır.

74 YAZILAR

Ben diyeyim Babil Kuleleri, siz deyin İkiz Kuleler heybetinde büyütülen benlikleri, "bir avuç toprakla" doyuruveren ölümün ihtişamı, düşünülmeye değer olsa gerek! (Üzeyir KARADÖL)

Kaynakça

Osman KAYA, [Kitap]. - Ölüm Kitabı, Ark Kitap- Özgü Yayıncılık, İstanbul 2002.

"AVRUPA BİRLİĞİ" HİKÂYESİNİN GERÇEKTE NE OLDUĞUNU BİLMEK İSTEYENLERE

BİR KÜLTÜRÜN DİĞERİNE KATILMASI

Bir milletin, tam katılma ile diğer bir millet tarafından oluşturulan kültüre tam olarak katılması mümkün müdür?

Tabii ki, diğer bir milletin kültürünün öyle bir düzeyde benimsenmesini kastediyoruz ki, bundan sonra bu kültür, onu benimseyen milletin kendi kültürüne dönüşmekte ve söz konusu millet içinde, ödünç alınan kültürün milletinin gösterdiği gelişime paralel olarak gelişmektedir. Dolayısıyla, mevzubahis kültürü inşa eden ile onu ödünç alan, tek bir kültürel bütün içinde erimektedir.

Bu şekilde sorulan soruya cevap vermek için, elbette, hayatın ve kültürün gelişim yasalarını bilmek gerekir. Yeri gelmişken, **Avrupa bilimi, bu alanda hiçbir şey bilmemektedir;** egosantrik[53] (ben merkezli) önyargı neticesinde tüm Avrupalı evrimci bilimlerin takındığı yanlış tutumu benimseyen sosyoloji bilimi, henüz ne objektif bilimsel metotları ne de itibar edilebilir çıkarımları işleyip hazırlayabilmiştir. Dolayısıyla hâlâ simya ilminin gelişme düzeyinde bulunmaktadır. Metot konusunda sosyolojinin kullanması gereken bir takım doğru bakış açıları ve sosyal olguların mekaniği veya dinamiğinin temel anlamı hususunda bir kısım güvenilir görüşler, bazı Avrupalı sosyologların eserlerinde bölük pörçük şekilde bulunabilir. Fakat bu sosyologlar, hiçbir zaman kendi metodolojilerinin prensiplerini sonuna dek savunamamakta ve mutlaka "beşeriyet"in gelişimine ilişkin egosantrik genellemelere yönelmektedirler. Bu alelacele -ve genellikle yanlış olan- genellemeler yapma tutkusu, **"beşeriyet", "gelişme", "ilkellik"** gibi temel anlayışların yanlışlığından kaynaklanmaktadır. Sözkonusu tutku, bütün sosyologlarda mevcuttur ve bilhassa sosyologların çıkarımlarından yararlanmayı zorlaştırmaktadır. Maalesef nispeten daha az tanınan ve Avrupa'da yanlış değerlendirilen Avrupalı büyük sosyolog, Fransız bilim adamı **Gabriel de Tarde** [54]sosyal süreçlerin tabiatı ve sosyolojinin yöntemleriyle ilgili ileri sürdüğü genel görüşlerinde belki de gerçeğe diğerlerinden daha çok yaklaşmıştır. Ama genelleme tutkusu ve sosyal hayatın unsurlarını belirledikten hemen sonra "beşeriyet"in tüm evrimsel tablosunu verme arzusu, bu keskin zekalı araştırmacıyı da etkisi altına almıştır. Dahası, tüm Avrupalılar gibi egosantrik önyargılarla beslenen bu araştırmacı, milletlerin ve kültürlerin eşitliği ve nitel olarak kıyaslanamayacağı noktai nazarını savunamamakta; "beşeriyet"i, münferit kesimleri bir evrim merdiveninde doğrusal olarak yerleşen bir bütün dışında tasavvur edememekte ve nihayet **"evrensel" veya "evrensel gelişim"** gibi anlayışlarla ilişkisini kesememektedir. Böylelikle, Tarde'ın sosyolojik öğretisinin birtakım önemli hususlarını genelde paylaşmamıza rağmen, onun teorisinde oldukça önemli bazı düzeltmeler yaparak….bütün bir milletin, diğer bir millet tarafından oluşturulmuş kültüre tam katılımının mümkün olamayacağını kabul etmek gerektiğini anlamış bulunmaktayız.

…

Neticede, çeşitli milletlerin bir millet tarafından inşa edilen bir kültüre katılımı değil, birçok kültürün sentezi, yani eklektizm (Seçmecilik) söz konusudur. Bu arada milli kültürlerin, mevcudiyetlerini millet kitlelerinde devam ettirmeleri ve gelişmeleri, hükümranlığının sonuna işaret etmektedir.

---

[53] Egosantrik: benci, ben merkezci, sadece kendini merkez alan

[54] Gabriel de Tarde: Ömrünün son on yılında taşradan Paris'e taşındıktan sonra yayınlarını artıran ve başkentteki etkili okullarda kriminoloji, sosyoloji ve felsefe dersleri vermekle meşhurlaşan, ama ölümünden sonra unutulan Gabriel de Tarde (1843-1904), Batı sosyolojisinde subjektif-psikolojik ekolün banilerinden sayılmaktadır. Les Lois de L'imitation (1890), La Criminalite Comparâe (1890), Monadologie et Sociologie (1893), Logique Sociale (1895), Eludes de Psychologie Sociale (1898), Les transfor-mations du pouvoir{1899), La Psychologie Ûconomique (1902-1903) gibi eserlere imza atmıştır. Ekonomik Psikoloji; Monadoloji ve Sosyoloji ve Geleceğin Tarihinden Alıntılar son yıllarda Türkçeye kazandırılan eserlerindendir.

….

Yabancı kültüre katılım ile kültürlerin karışımının birbirine eşdeğer tutulmaması gerektiğini göstermektedir. Genel bir kural olarak şu söylenebilir: Antropolojik (insanın ve insanlığın) karışımın olmadığı durumda kültürlerin yalnız karışımı sözkonusu olabilir. Katılım ise, aksine sadece antropolojik karışımın olduğu durumlarda mümkündür.

Böylece, yukarıda sorulan cevap

"BİR MİLLETİN, DİĞER BİR MİLLET TARAFINDAN OLUŞTURULAN KÜLTÜRE TAM OLARAK KATILMASI, HER İKİ MİLLET ANTROPOLOJİK OLARAK KARIŞMAKSIZIN, MÜMKÜN MÜ?" sorusuna olumsuz cevap vermek zorundayız.

AVRUPAİ ŞOVENİZM (aşırı milliyetçilik) VE KOZMOPOLİTİZMİN BENZER OLUŞU

Milliyetçilik meselesinde Avrupalıların takınabileceği tavırlar oldukça çoktur, fakat bunların tamamı iki aşırı uç -bir taraftan **şovenizm**,[55] diğer taraftan **kozmopolitizm**-[56] arasında konumlanmaktadır. Her türlü milliyetçilik, şovenizm ve kozmopolitizm unsurlarının bir tür sentezi, bu iki karşıt ucun uzlaştırılması çabasıdır.

Şüphe yok ki, bir Avrupalı için şovenizm ve kozmopolitizm, temelde birbirinden farklı bakış açılarından oluşan bir karşıtlık demektir. Bununla beraber, konunun bu şekilde ortaya konulmasını kabul etmek mümkün değildir. Şovenizm ve kozmopolitizm arasında prensipte bir farklılığın olmadığını, bunların aynı olgunun iki değişik boyutu, iki aşaması olduğunu tespit etmek için bunları daha dikkatle gözden geçirmek gerekir.

Şovenist, sadece kendi milletinin dünyada en iyi millet olduğu şeklindeki bir önkabulden hareket etmektedir. Onun milleti tarafından meydana getirilen kültür, diğer kültürlerden daha iyi, daha gelişmiştir. Diğer milletlere öncülük etme ve onlara hükmetme ancak bu milletin hakkıdır ve tüm diğer milletlerin onun inancını, dilini ve kültürünü kabul ederek onunla kaynaşıp birleşmeleri gerekmektedir. Büyük milletin bu nihai zaferine giden yolda duran her türlü engel, güç vasıtasıyla silinip yok edilmelidir. İşte şovenist böyle düşünmekte ve tabii ki, buna göre de hareket etmektedir.

Kozmopolit ise, milletler arasındaki farklılıkları reddetmektedir. Şayet bu tür farklılıklar mevcut ise, bunlar ortadan kaldırılmalıdır. Ona göre, medeni beşeriyet biricik olmalı ve tek bir kültüre sahip olmalıdır. **Gayri medeni** milletler de, bu kültürü kabul etmeli, ona katılmalı ve medeni milletler ailesine dahil olarak onlarla birlikte dünyanın yegane gelişme yolunda adımlamalıdırlar. İşte bu medeniyet, uğruna milli vasıfların feda edilmesi gereken en yüksek nimettir.

Bu formülasyonda şovenizm ve kozmopolitizm gerçekten birbirinden kesin surette ayrışmaktadır. Birincisinde tek bir etnografik-antropolojik türün, ikincisinde ise etnografya-üstü beşeriyet kültürünün hâkim olduğu ön kabulünden hareket edilmektedir.

Fakat Avrupalı kozmopolitlerin **"medeniyet" ve "medeni beşeriyet"** terimlerinin muhtevasını nasıl doldurduklarına bakalım. Onlar "medeniyet" ile Avrupa'nın **Roma-Germen milletlerinin** ortak çabaları ile üretilen bir kültürü; medeni milletlerle da her şeyden önce yine aynı Roma-Germenleri, sonra ise Avrupa kültürünü benimsemiş olan diğer milletleri kastetmektedirler.

---

[55] **Şovenizm;** yaygın olarak aşırı milliyetçilik anlamında kullanılır. En geniş anlamıyla şovenizm, herhangi bir gruba olan aşırı, nedene dayanmaksızın oluşan bağlılıktır; sıklıkla karşı gruba olan nefret ve kötü niyet duygularını da bebaberinde getirir. Bu kavramın isim babası Nicolas Chauvin'dir. Napoleon'un ordusunda asker olan bu Fransız, 17 kez yaralandı ve yine de Fransa için savaşmaya devam etti. Kendisini ülkesi uğruna feda etmekten kaçınmayan Napoleon un askeri Chauvin i model alan saldırgan vatanseverlik için şovenizm denilmeye başlandı.

[56] **Kozmopolit:** Çeşitli uluslardan kimseleri barındıran, içinde bulunduran:
kozmopolitan, dünya vatandaşı, ulusal özelliğini yitirmiş kimse

YAZILAR 77

Böylece, görüyoruz ki, kozmopolitlerin görüşünce dünyada diğer tüm kültürleri ortadan kaldırarak egemen olması gereken kültür, belli bir etnografık-antropolojik birimin kültürüdür. Bu, bir şovenistin egemenliğini arzu ettiği birimin de ta kendisidir. Prensipte burada hiçbir ayrım bulunmuyor. Gerçekte, Avrupalı milletlerin her birinin milli, etnografık-antropolojik ve linguistik (Dilbilim) birliği, sadece görecelidir. Bu milletlerin her biri, kendi diyalektik kültürel ve antropolojik özelliklerine sahip, ama birbiriyle akrabalık ve ortak tarih (ki bu, herkes için bir tür ortak kültürel değerler birikimi oluşturmuştur) bağlarıyla ilişkili olan daha küçük farklı etnik grupların birleşmesinden ibarettir. Dolayısıyla, kendi milletini yaratılışın şahikası ve mümkün olan tüm mükemmelliklerin yegane taşıyıcısı olarak gören şovenist, aslında bütün bu etnik birimler grubunun savunucusu durumundadır. **Dahası şovenist, öteki milletlerin milli fizyonomilerini kaybederek kendi milletiyle birleşmesini arzulamaktadır, öteki milletlerin bu tür davranışta bulunmuş olan tüm temsilcileri, kendi milli benliklerini yitirmiş ve şovenistin milletinin dilini, inancını ve kültürünü benimsemişlerdir; şoven, bunlara kendi insanları gibi yaklaşacak, kendi kültürüne bu kişilerce yapılan katkılara -tabii ki, ancak şoveniste sempatik gelen ruhun bunlar tarafından benimsenmesi ve önceki milli psikolojilerinden tamamen uzaklaşmaları durumunda- övgüler dizecektir.**

Şovenistler, hâkim milletin kültürü içinde asimile olmuş bu tür başka kökenden gelenlere -bilhassa onların eklemlenmeleri çok da uzak olmayan bir zamanda gerçekleşmişse- şüphe ile yaklaşmaktadırlar; ama hiçbir şovenist prensipte onları reddetmemektedir. Hatta Avrupalı şovenistler arasında kökenleri itibariyle, üstünlüğünü hararetle savundukları hâkim milleta mensup olmadıkları, soyadları ve antropolojik alametleriyle belli olan, azımsanamayacak sayıda insanın mevcut olduğunu biliyoruz.

Şimdi ise Avrupalı bir kozmopolitin durumuna bakarsak, temelde bunun bir şovenistten ayrışmadığını göreceğiz. Onun en üstün addettiği ve onun fikrince, içinde öteki tüm kültürlerin eriyip silinmesi gereken o "medeniyet" ve o kültür, akrabalık ve ortak tarih bağı ile bağlı birkaç millet için müşterek olan belli kültürel değerler birikiminden teşekkül etmektedir. Şovenistin kendi milletine mensup olan etnik grupların hususi özelliklerinden sarfınazar etmesi gibi, kozmopolit de Roma-Germen milletlerinin münferit kültürel vasıflarını dışlamakta ve onların ortak kültür birikimine dâhil olan unsurlarını benimsemektedir. Kozmopolit de, Roma-Germen olmayan ama Roma-Germen medeniyetinin ruhuna karşıt olan her şeyi kendi kültüründen çıkaran ve kendi milli fizyonomilerini <u>Germenlerin genel fizyonomisi lehine değiştirerek onların medeniyetini tamamen benimseyenlerin kültürel değerlerini gerçeklik olarak kabul etmektedir; tıpkı bir şovenistin, hâkim milletin kültürü içinde büsbütün asimile olabilmeyi başaran farklı etnik kökenden olanları ve yabancıları **"kendinden"** addetmesi gibi!</u> Hatta bir kozmopolitin şovenlere ve genel olarak münferit Roma-Germen milletlerinin kültürlerini ayırt eden prensiplere karşı duyduğu düşmanlık da şovenistlerin dünya görüşleri ile paralellik arz etmektedir. İşte tam da şovenler, milletin muhtelif kesimlerinden neşet eden ayrılıkçı teşebbüslerin her türlüsüne karşı her zaman düşmanca bir tutum sergilemektedirler. Onlar, milletin birliğini bozabilecek tüm bu yerel özellikleri silmeye, üstünü örtmeye çalışmaktadırlar.

Böylece, şovenler ve kozmopolitler arasındaki paralelliğin tam olduğu görülmektedir. Aslında bu, onların mensup oldukları etnografık-antropolojik birimin kültüründeki iki eşdeğer yaklaşımdır. Burada fark sadece şudur: Şoven, kozmopolite nazaran daha dar bir etnik grubu dikkate almaktadır; ama tabii ki şoven burada yine de pek türdeş olmayan bir grubu kastetmekte, kozmopolit de belli bir etnik grubu ele almaktadır.

Dolayısıyla burada mahiyet değil, derece farkı sözkonusudur.

Avrupa kozmopolitizmini değerlendirirken her zaman şunu hatırlamak gerekir: "Beşeriyet", "evrensel medeniyet" ve benzeri kelimeler son derece yanlış ifadelerdir ve bunların arkasında belirli etnografik anlayışlar gizlidir. **AVRUPA KÜLTÜRÜ TAM OLARAK TÜM BEŞERİYETİN KÜLTÜRÜ DEMEK DEĞİLDİR.** Bu, belli bir etnik grubun tarihinin ürünüdür. Çeşitli oranda Roma kültürünün etkisine maruz kalan ve kendi aralarında kuvvetli bir şekilde birbirine karışan Germen ve Kelt kabileleri, kendi milli kültürlerinin ve Roma kültürünün unsurlarından belli bir ortak hayat tarzı meydana getirmişlerdi.

Onlar, müşterek etnografik ve coğrafi koşullar sayesinde uzun süre ortak bir hayat sürmüşlerdir. Sürekli irtibatlı oluşları nedeniyle günlük hayatlarında ve geçmişlerinde müşterek unsurlar o kadar çoktu ki, Roma-Germen birliği duygusu daima onların bilinçaltında yaşamıştı. Zamanla onlarda, diğer birçok milletlerda olduğu gibi, kendi kültürlerinin kaynaklarını öğrenme hususunda şiddetli bir arzu belirdi. Onların Roma ve Grek kültürü eserleri ile karşılaşması, milletler-üstü, dünya medeniyeti fikrini -ki bu fikir, Grek-Roma kültürüne has idi- su yüzüne çıkardı. Bu düşüncenin de yine etnografik-coğrafi faktörler üzerine temellendiğini biliyoruz. Roma'da "tüm dünya" ile elbette ki, ancak *orbis terrarum* **(Latince) "Yer küresi"** anlaşılmakta idi. Yani Akdeniz havzasında mukim veya bu denize doğru yönelen, birbiriyle sürekli temaslar sayesinde ortak birçok kültürel değeri meydana getiren ve nihayet Grek ve Roma kolonizasyonunun törpüleyerek aynılaştıran etkisi ve Roma askeri gücünün yardımıyla birleştirilen milletler kastedilmekteydi. Her şeye rağmen, antik kozmopolit düşünceler, Avrupa'daki eğitimin temelleri haline geldi. Bilinçaltında Roma-Germen birliği duygusunun verimli ortamına düşen bu fikirler, Avrupa "kozmopolitizm"i olarak adlandırılan, aslında daha doğru isimlendirilirse, *Roma-Germen şovenizminin* teorik temellerini meydana getirdi.

Bunlar işte Avrupalı kozmopolit teorilerin gerçek tarihi esaslarıdır.

KOZMOPOLİTİZMİN PSİKOLOJİK TEMELİ İSE, ŞOVENLİĞİN TEMELİ İLE AYNIDIR. Bu, bilinçaltındaki önyargının, özel psikolojinin bir çeşitlenmesidir. Bunu da, en doğru şekilde, **egosantrizm** olarak adlandırabiliriz. Açıkça ifade edilen bir egosantrik psikolojiye sahip birisi, gayriihtiyari olarak kendisini kainatın merkezi, yaratılışın şahikası, tüm canlıların en iyisi, en mükemmeli addetmektedir. İki canlıdan kendisine daha çok benzeyen ve daha yakın olan daha iyi; kendisinden daha uzakta olan ise daha kötüdür. Bu yüzden, sözkonusu kişinin mensup olduğu doğal canlılar grubu, o kişi tarafından en mükemmel olarak kabul edilmektedir. Onun ailesi, soyu, kavmi, milleti ve ırkı bunlara benzer diğerlerinin tümünden daha iyidir. Aynı şekilde onun ait olduğu tür, yani insan türü, diğer tüm memeli türlerinden daha mükemmel; memeliler diğer omurgalı hayvanlardan, hayvanlar bitkilerden, organik dünya ise organik olmayan dünyadan daha mükemmeldir. Herkes bu tür psikoloji ile şu veya bu ölçüde maluldür, ilmin kendisi de bundan tam olarak kurtulamamıştır ve ilmin egosantrik ön-yargılardan kurtulma uğrunda elde ettiği her türlü kazanım çok büyük zorluklarla başarılmaktadır.

Egosantrik psikoloji, oldukça fazla insanın dünya görüşüne nüfuz etmektedir. Bundan tamamen kurtulmak çok az kişiye nasip olmaktadır. Fakat bunun aşırı dışavurumları kolaylıkla fark edilmektedir. Bunların saçma olduğu açıktır ve bu yüzdendir ki, genellikle kınama, protesto veya alay konusu olmaktadırlar. Herkesten akıllı, herkesten iyi ve her özelliğinin iyi olduğuna emin olan bir kişi, çevredekiler tarafından alayla karşılanır, şayet bu kişi davranışlarında agresif ise, hak ettiği tepkiyi de alır. **Kendi üyelerinin tümünün dâhi, akıllı ve güzel olduğuna safça kani olmuş aileler, onlarla ilgili eğlenceli fıkralar anlatan kendi tanıdıklarınca genellikle gülünç duruma düşürülürler.**

Egosantrizmin bu tür aşırı tezahürleri, nadiren görülmekte ve çoğunlukla tepki ile karşılanmaktadır. Egosantrizm daha geniş bir gruba yayıldığında ise, durum farklılaşmaktadır. Burada ona karşı bir tepki yine sözkonusu olsa da, böyle bir egosantrizmi kırmak daha zordur. Çoğu zaman problem, egosantrik haletiruhiyedeki iki grubun mücadelesine yol açmaktadır ki, burada galip gelen yine kendi kanaatinde kalmaktadır. Bu, örneğin, sınıf veya sosyal mücadeleler esnasında mevzubahis olmaktadır. Aristokrasiyi deviren burjuvazi de, kendi sınıfının diğerlerinden üstün olduğu noktasında, alaşağı ettiği aristokrasi kadar kendinden emindir. Burjuvazi ile mücadele eden proletarya da, kendini seçkin bir zümre olarak ve millet içindeki bütün sınıflardan daha üstün görmektedir. Bununla beraber, buradaki egosantrizm ne de olsa belirgindir ve daha bilinçli, daha "geniş" zihniyete sahip insanlar ekseriya bu önyargıların üzerine çıkmayı başarırlar. Etnik gruplar sözkonusu olduğunda ise bu tür peşin hükümlerden kurtulmak daha da zorlaşmaktadır. Burada insanlar, egosantrik önyargıların gerçek muhtevasını anlama hususunda hiç de eşit ölçüde hassas davranmıyorlar. Pan-Germenci birçok Prusyalı, diğer tüm Almanların önünde Prusya milletini yücelten soydaşlarını kınamakta ve onların "sözde vatanseverliklerini[4] gülünç ve sığ bulmaktadır. Bununla beraber, Alman soyunun genellikle en zirve nokta ve beşeriyetin en seçkin kesimi olduğu düşüncesi onlarda hiçbir şüphe doğurma-makta ve onlar kozmopolitizm olarak isimlendirilen olguya, yani Roma-Germen şovenliği düzeyine de

yükselememektedirler. Ama kozmopolit Prusyalılar, Pan-Germenci yurttaşlarına aynı şekilde öfkelenmekte, onların eğilimini sığ şovenlik olarak yaftalamakta, fakat kendilerinin de -tabii ki Almancı değil, Roma-Germenci- şovenist olduklarını fark etmemektedirler. Böylece, burada mesele, sadece sözkonusu hassasiyetin derecesindedir: Birisi şovenizmin egosantrik temelini biraz daha kuvvetli, diğeri ise biraz daha zayıf hissetmektedir. Her halükarda, Avrupalıların bu konudaki hassasiyetleri oldukça görecelidir. Kozmopolitizm olarak isimlendirilen olgunun, yani Roma-Germen şovenizminin ötesine ise nadiren geçilebilmektedir. "Barbar" olarak adlandırılanların kültürü ile Roma-Germenlerin kültürünü eşdeğer kabul eden Avrupalıların varlığına gelince, biz bu tür Avrupalıların mevcudiyetinden hiç haberdar olmadık, öyle görünüyor ki, bunlar hiç var olmadılar.

****

Elbette ki burada mesele, kelimelerin hipnozunda düğümlenmektedir.

Yukarıda kaydedildiği gibi, Roma-Germenler bu konuda kendilerinden her zaman o kadar naif derecede emindiler ki, sadece onlar kendilerini "beşeriyet"; kendi kültürlerini "evrensel medeniyet" ve nihayet kendi şovenliklerini de "kozmopolitizm" olarak adlandırmaktaydılar. Onlar, sözkonusu terminoloji ile tüm bu kavramların temelinde yatan etnografik muhtevayı maskelemeyi başarmışlardı. Roma-Germenler, kendi ürettikleri maddi kültür ürünlerini (askeri teçhizat ürünleri ve ulaşım için gereken mekanik aletler) -ki bunlar daha ziyade evrensel nitelendirilebilecek türdendir- öteki milletlere aktarırken, bunlarla birlikte kendi "evrensel" düşüncelerini de araya sokuşturmakta ve bu ürünleri, mevzubahis fikirlerin etnografik mahiyetini titiz bir biçimde örtbas edecek şekilde sunmaktadırlar.

Böylece, Avrupa kozmopolitizmi olarak adlandırılan olgunun Roma-Germen olmayan milletler arasında yayılması, tam bir yanlış anlaşılmadır. Roma-Germen şovenistlerinin propagandasına kendini kaptıranlar "beşeriyet", "evrensellik", "medeniyet", "evrensel ilerleme" vs. ifadelerle yanılgıya düşürülmüşlerdir. Tüm bunlar kelime anlamıyla anlaşılmıştır, halbuki aslında bunların arka planında belirli ve oldukça dar etnografik anlayışlar saklanmaktadır.

Roma-Germenler tarafından aldatılan Roma-Germen olmayan milletlerin entelektüellerinin, kendi hatalarını anlamaları; evrensel medeniyet adıyla onlara sunulan kültürün, aslında sadece Roma ve Germen milletlerinin belli bir etnik grubunun kültürü olduğunu kavramaları gerekir. Bu kavrayış, kuşkusuz, onların kendi milletlerinin kültürüne bakışlarını önemli ölçüde değiştirmeli ve onları, "evrensel" (gerçekte ise Roma-Germen, yani yabancı) kisvesiyle birtakım idealler uğruna kendi milletine yabancı bir kültürü empoze etmeye ve kendi milletinin milli özgünlüğünün kökünü kazımaya çabalamalarının doğru bir şey olup olmadığı üzerinde düşünmeye zorlamalıdır. Onlar bu sorunu, Roma-Germenlerin **"medeni beşeriyet"** olma iddialarını yetkin ve mantıki bir şekilde inceledikten sonra ancak çözebilirler. Roma-Germen kültürünü kabul edip etmeme ise, yalnız aşağıdaki bir takım soruların cevaplanmasından sonra mümkün olabilir:

SORULAR

1) Roma-Germen kültürünün, yeryüzünde bir zamanlar mevcut olmuş veya şu anda yaşayan tüm diğer kültürlerden daha mütekâmil olduğu objektif olarak kanıtlanabilir mi?

2) Bir milletin, diğer bir millet tarafından inşa edilmiş olan kültüre tam olarak katılması, bu milletlerin birbirleriyle antropolojik birleşmesi olmaksızın mümkün müdür?

3) <u>Avrupa kültürüne katılım (şayet böyle bir katılım mümkün ise), hayır mıdır, şer midir?</u>

Avrupa kozmopolitizminin anlamını, Roma-Germen şovenizmi olarak idrak eden herkes, bu soruları sormak ve şu veya bu şekilde cevaplamakla yükümlüdür. Ve tüm bu suallere yalnız olumlu yanıt verildiği takdirde topyekûn Avrupalılaşma gerekli ve arzu edilen bir şey olarak kabul edilebilir. Olumsuz cevap durumunda ise, Avrupalılaşmanın reddedilmesi gerekir ve sonra hemen oracıkta şu yeni sorular sorulmalıdır:

4) Topyekûn Avrupalılaşma kaçınılmaz mıdır?

5) Bu sürecin olumsuz sonuçlan ile nasıl mücadele edilmelidir?

AVRUPALILAŞMANIN YIKICI SONUÇLARI

"Avrupa (Birliğine) kültürüne katılım (şayet böyle bir katılım mümkün ise), hayır mıdır, şer midir?"

Şimdi artık şu iki hususu biliyoruz: Birincisi, Roma-Germen kültürü diğer herhangi bir kültürden hiçbir yönden objektif olarak daha üstün ve gelişkin değildir; ikincisi, başka bir millet tarafından oluşturulan kültüre katılma yalnız bu milletle antropolojik karışım şartlarında mümkündür. Buradan sanki yukarıda sorduğumuz sorumuzun ancak Roma-Germenlerle antropolojik olarak birleşen milletlere teşmil edildiği sonucu çıkmaktadır. Fakat dikkatlice bakıldığında, sorumuzun bu milletler için tamamen anlamsız olduğu görülmektedir. Aslında antropolojik karışımın başlaması anından itibaren sözkonusu millet, tam manasıyla bir Roma-Germen olmayan millet olma durumundan çıkmaktadır. Bu millet için Roma-Germen kültürü, onun Roma-Germenlerle antropolojik karışımından önceki kültürü gibi bir anlamda kendi öz kültürü haline gelecektir. Sözkonusu milletin, kendisine aynı düzeyde yakın olan bu iki kültürden birisini seçmesi gerekir, öbür yandan biliyoruz ki, Roma-Germen kültürü diğerlerinden hiçbir bakımdan daha mükemmel değildir. Aslına bakılır ise, diğerlerinden hiç aşağı da değildir. Dolayısıyla, sözkonusu millet için genellikle bu kültürü kabul etmek veya etmemek arasında bir fark yoktur; tabii ki, bu kültürü kabul ettiği halde bile kalıtım bakımından saf Roma-Germenlerden yine de farklılaşacaktır. Ama mevzubahis millet, Roma-Germen kültüründen farklı bir diğer kültürü kabul ettiğinde de bu yeni kültüre tam olarak uygun olan bir kalıtıma sahip olmayacaktır çünkü onun damarlarında kısmen Roma-Germen kanı da akmaktadır. Böylelikle, **Roma-Germenlerle antropolojik olarak karışmış milletler sözkonusu olduğunda Avrupalılaşmanın arzu edilir veya edilmez oluşu konusu tüm şiddetini ve tüm anlamını yitirmektedir.** ANTROPOLOJİK AÇIDAN ROMA-GERMENLERLE KARIŞMAYAN HERHANGİ BİR MİLLET İSE, ÖNCEKİ AÇIKLAMALARDA GÖRÜLDÜĞÜ GİBİ, TAM OLARAK AVRUPALILAŞAMAZ, YANİ TAM ANLAMIYLA **ROMA-GERMEN KÜLTÜRÜNE** (Avrupa Birliğine) KATILAMAZ.

Fakat şunu da biliyoruz ki, bu gayrimümkün duruma rağmen, sözkonusu milletlerden pek çoğu tüm güçleriyle böyle bir katılıma gayret etmekte ve Avrupalılaşmaya çalışmaktadırlar. İşte sorumuz da bu tür milletleri ilgilendirmektedir: Avrupalılaşmaya yönelik gayretlerin sonuçlarını izah etmeye ve bu sonuçların sözkonusu millet için hayırlı veya arzu edilir bir şey olup olmadığını belirlemeye çalışmalıyız.

Yukarıda bir milletin, diğer bir millet tarafından oluşturulan kültüre tam olarak katılımının mümkün değildir.

Bir takım sebeplerden dolayı Avrupalılaşan millet, belli bir zaman diliminde Avrupa kültürünün diğer milletleri tarafından kabul edilebilir bulunan ancak çok az miktarda kültür değeri oluşturmayı başarabilecektir. Söz konusu Avrupalılaşmakta olan milletin bunları da kabul etmesi gerekmektedir. Böylelikle, bu millet dışarıya verdiğinden daha fazlasını dışarıdan alacak, onun kültürel ithalatı her zaman kültürel ihracatından yüksek olacaktır ve bu durum da onu doğuştan **Roma-Germen olanlara bağımlı hale getirecektir.** Bu olgunun olumsuz sonuçları, Avrupalılaşan milletin hayatının her aşamasında kendini göstermektedir. Milletin parçalara ayrılması, sınıf mücadelesinin şiddetlenmesini doğurmakta ve toplumda sınıflar arası geçişi zorlaştırmaktadır. Avrupalılaşan milletin parçalarının bu dağınıklığı, her tür yenilik ve "buluşlar"ın yayılmasına mani olmakta ve milletin bütün kesimlerinin kültür üretiminde işbirliği yapmasını engellemektedir. Kısacası, **Avrupalılaşan milleti kaçınılmaz olarak zayıflatan ve onu, doğuştan Roma-Germen olanlara kıyasla son derece elverişsiz duruma sokan şartlar oluşmaktadır.**

İşte, Avrupalılaşan milletin sosyal hayatı ve kültür gelişimi, doğma büyüme Roma-Germen olanların hiç bilmedikleri zorluklarla kuşatılmıştır.

MİLLET TEDRİCEN KENDİSİNİN ÖZGÜN VE MİLLİ OLAN HER ŞEYİNİ HOR GÖRMEYE ALIŞMAKTADIR. Tüm bunlara yukarıda bahsedilen milli bünyenin parçalara ayrılması ve bu bünyenin sözkonusu münferit parçaları arasında -yekpare bir kültür ve ortak bir dilin olmamasından kaynaklanan-

zayıflayan sosyal ilişkiler de eklenir ise, **Avrupalılaşan bir millette yurtseverliğin her zaman fevkalade zayıf kalacağı açıktır.** Böyle bir millette yurtseverlik ve milli gurura sahip olma, yalnız bazı bireylere has bir şeydir; ulusun kendi varlığını idraki ise, büyük ölçüde yöneticilerin ve yönetici siyasi çevrelerin tutkularına indirgenmektedir.

Bu özgüven yokluğu, elbette ki, varoluş mücadelesinde de büyük bir eksikliktir, özel hayatta daima şunu gözlemlemek mümkündür: Özgüveni olmayanlar, kendisine az değer verenler ve kendini aşağılamaya alışkın olanlar kendi davranışlarında kararsız olmakta ve yeterli direnç gösterememekte, diğerlerine kendisine zarar vermeye imkan tanımakta ve nihayet daha kararlı ve özgüveni daha fazla -gerçi çoğu defa yeteneği çok daha az- olanların tam otoritesi altına girmektedirler. Yurtseverliği düşük ve milli gurur duygusu az gelişmiş milletler da tamamen aynı şekilde hayatta güçlü yurtseverlik veya milli bilince sahip milletlerin önünde geri çekilmektedir. Bu nedenledir ki, yukarıda söylenenlerden hareketle, Avrupalılaşan milletler da doğma büyüme Roma-Germenlere büyük ölçüde bağımlı bir konumda bulunmaktadırlar.

Bütün bu olumsuz sonuçlar, Avrupalılaşma olgusuna bağlıdır. Avrupalılaşma düzeyinin bu tabloda herhangi bir rolü yoktur. Biliyoruz ki nesiller değiştikçe, yerli kültürün eski unsurları gittikçe daha geri planda kalmaktadır. Böylece zaman ilerledikçe **AVRUPALILAŞMAYA CAN ATAN MİLLETİN NİHAİ KERTEDE TAM OLARAK AVRUPALILAŞMASI, YANİ SIRF ROMA-GERMEN KÖKENLİ UNSURLARDAN MÜTEŞEKKİL BİR KÜLTÜRÜ BENİMSEMESİ GEREKİR.** Bu süreç, son derece uzun olup özellikle Avrupalılaşan milletin farklı kesimlerinde ve farklı sosyal gruplarında eşit olmayan düzeyde seyretmektedir. Hatta bu süreç büsbütün tamamlandığında dahi kalıtım aracılığıyla devredilen milli psikolojinin kökü silinemeyen eğilimleri Avrupalılaşan millette yine de daima mevcut olacaktır. Roma-Germenlerin doğuştan elde ettikleri psişiğin unsurlarından farklı olan bu eğilimler, her şeye rağmen, bir yandan sözkonusu milletin kültür alanında verimli çalışmasına mani olacak, diğer yandan ise doğuştan Roma-Germen olanların ürettiği yeni kültürel değerlerin başarılı ve hızlı bir şekilde benimsenmesini engelleyecektir. Böylece, tüm parçalarının uzun ve meşakkatli bir süreçte kültürel yönden tedricen törpülenerek aynılaştırılması ve milli kültür bakiyesinin kökünün kazınması nedeniyle zaten kendi gelişiminde geç kalan bu millet, Avrupalılaşmada en azami seviyeye çıktığında bile, Roma-Germenlerle yine de eşit şartlarda bulunamayacak ve **"geri kalma"**ya devam edecektir. Avrupalılaşmaya başladığı andan itibaren sözkonusu milletin kaçınılmaz bir şekilde Roma-Germenlerle zorunlu kültürel alışveriş ve iletişim çizgisine girmesi, bu milletin **"geri kalmışlığı"**nı meşum bir yasaya dönüştürmektedir.

Ama bu "yasa"ya boyun eğilemez. **"Geri kalmış"** durumuna direnmeyen milletler, hızla komşu veya daha uzakta bulunan bir Roma-Germen milletin kurbanı haline gelmekte; **"medeni milletler ailesi"**nin geri kalmış bu üyesi önce ekonomik, daha sonra siyasi bağımsızlıktan mahrum edilmekte ve bütün cevherleri çıkarılıp **"etnografya malzemesi"**ne dönüştürülerek utanmaksızın sömürülmektedir. Fakat ebedi geri kalma yasası ile mücadele etmeyi arzu edenleri de bundan daha iyi bir kader beklemiyor. "Geri kalmış" Avrupalılaşan millet, yabancı tehdidinden korunmak amacıyla kendi askeri ve sınai teknolojisini Roma-Germenler ile en azından aynı seviyede tutmak zorundadır. Lakin Avrupalılaşan milletin bu alanda, doğuştan Roma-Germen olanlar gibi aynı hızda üretimde bulunmaya, yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı, gücü yetmemekte ve esas itibariyle bu alandaki faaliyeti diğerlerinin "buluşlar"ını benimseme ve taklit etme ile sınırlı kalmaktadır. Bununla birlikte onun geri kalmışlığı, teknik sahada bile devam etmektedir.

İşte geri kalmışlığın böylesi hissedilişinin asıl kötü yanı, bunların gayrimuntazam oluşunda yatmaktadır. Geri kalmışlığın böylesi düzensiz hissedilişinin sonuçlarını bertaraf etmek de ancak bu türden düzensiz tarihi sıçramalarla mümkündür. Roma-Germenlere ayak uydurma imkânı olmayan ve tedricen onlardan geri kalan AVRUPALILAŞMAKTA OLAN MİLLET, ZAMAN ZAMAN BELLİ DÜZEYDE UZUN SIÇRAMALAR YAPARAK ONLARA YETİŞMEYE ÇALIŞMAKTADIR. BU SIÇRAMALAR, TARİHİ GELİŞİMİN TÜM İŞLEYİŞİNİ BOZMAKTADIR. Roma-Germenlerin tedricen ve çok uzun zaman diliminde geçtiği yolu sözkonusu milletin kısa zamanda kat etmesi gerekir. Ve bu millet, pek çok tarihi aşamayı atlama ve Roma-Germenlerde **"süreklilik arz eden bir düzine tarihi değişimler"**in sonucunda oluşan

durumu hemen *ex abruptd* **"hazırlık yapılmadan"** inşa etme zorunda kalmaktadır. Bu sıçramalı "gelişme"nin neticeleri gerçekten korkunçtur. Her bir sıçrayışı kaçınılmaz olarak zahiri bir (Avrupai bakış açısına göre) durgunluk dönemi izlemektedir ki burada kültürü düzene sokmak, hayatın belli alanlarında mevzubahis sıçrayışla elde edilen neticeleri kültürün diğer unsurları ile uyumlu hale getirmek gerekir. Bu **"durgunluk"** dönemi boyunca milletin yine daha fazla geri kaldığı açıktır. Avrupalılaşan milletlerin tarihi de bu kısa süren hızlı "gelişme" dönemleri ile kısmen uzun erimli olan "durağan" dönemlerin sürekli nöbet değiştirmesinden ibarettir. Tarihi gelişimin sürekliliğini ve bütünlüğünü bozan bu tarihi sıçrayışlar, Avrupalılaşan millette zaten zayıf gelişen geleneği de tahrip etmektedir. Halbuki süreklilik arz eden gelenek, normal bir gelişmenin olmazsa olmaz koşullarından biridir. Geçici bir süreliğine "Avrupai medeniyet seviyesi"nin elde edildiği görüntüsünü veren mevzubahis atlama ve sıçramalar, yukarıda belirtilen tüm nedenlerden dolayı, sözkonusu milleti kelimenin gerçek anlamında ileri götürememektedir. Sıçramalarla giden gelişme, zaten Avrupalılaşma olgusu gereğince aşırı yüklenilmiş olan milli güçleri daha fazla tüketmektedir. Çok daha hızlı yürüyen yol arkadaşına yetişmeye can atan ve bu maksatla periyodik sıçramalara başvuran insan örneğinde olduğu gibi, bu tür bir gelişme yoluna giren AVRUPALILAŞAN MİLLET DA BENZERİ ŞEKİLDE KENDİ MİLLİ ENERJİSİNİ BEYHUDE YERE HARCAYARAK KAÇINILMAZ ŞEKİLDE YOK OLACAKTIR. Ve bütün bunlar, özgüvenin ve hatta bizzat Avrupalılaşma olgusuyla çoktandır yıkılmış olan milli birliği pekiştiren duygunun olmamasındandır.

Demek ki, **Avrupalılaşmanın neticeleri o kadar ağır ve korkunçtur ki, onu hayır değil, şer saymalıyız.**

TOPYEKÛN AVRUPALILAŞMAYA KARŞI NASIL MÜCADELE ETMELİ?

Topyekûn Avrupalılaşmanın bu dehşet veren mukadder oluşu ile nasıl mücadele edilmelidir?

İlk bakışta bu mücadele, Roma-Germenlere karşı tüm milletlerin isyanı ile mümkün olacağa benzemekte. Şayet beşeriyet, Roma-Germenlerin bahsetmeyi sevdiği beşeriyet değil de, çoğunlukla Slav, Çin, Hint, Arap, Zenci ve diğer milletlerden -ki bunların tümü, derilerinin rengine bakılmaksızın Roma-Germenlerin ağır sömürüsü altında inlemekte ve kendi milli güçlerini Avrupa fabrikalarının taleplerini karşılamak amacıyla hammadde çıkarmaya harcamaktadır- oluşan gerçek beşeriyet olsaydı ve tüm bu beşeriyet sömürgecilere, yani Roma-Germenlere karşı mücadelede birleşseydi, er ya da geç nefret boyunduruğunu kırmayı ve bu yağmacıları ve onların kültürlerini yeryüzünden silmeyi başarabileceği düşünülebilirdi. Ama böyle bir başkaldırıyı nasıl örgütlemeli, yoksa bu bir ham hayal mi? Bu plana dikkatlice bakıldığında, bunun uygulanamaz olduğu açık bir şekilde belli olacaktır ve eğer bu yol, topyekûn Avrupalılaşmaya karşı yegane mücadele vasıtası ise, o halde sözkonusu mücadele tek kelimeyle imkansızdır.

Fakat durum bu kadar da ümitsiz değildir. Yukarıda topyekûn Avrupalılaşmayı kaçınılmaz kılan başlıca unsurlardan birinin, Roma-Germen kültürünün tamamına nüfuz eden egosantrizm olduğundan bahsetmiştik. Roma-Germenlerin kendi kültürlerinin bu meşum kusurunu kendilerinin ıslah edeceklerini ummak, tabii ki, imkansızdır. Fakat Roma-Germen olmayan Avrupalılaşan milletler, Avrupa kültürünü benimserken bundan egosantrizmi pekala arındırabilirler. Bunu başarabilirlerse, o halde Roma-Germen kültürünün münferit unsurlarının benimsenmesi, yukarıda bahsettiğimiz olumsuz sonuçları haiz olmayacak ve yalnız sözkonusu milletlerin milli kültürlerini zenginleştirecektir. Gerçekten de, Avrupa kültürü ile temas eden mevzubahis milletler, kendilerini bu kültürün her unsurunda bir tür mutlak üstünlük ve mükemmellik görmeye mecbur eden önyargılardan arınmış olacaklardır. O halde ne pahasına olursa olsun tüm bu kültürü benimsemeye ve Avrupa kültürü uğruna kendi yerel kültürünü yok etmeye gerek kalmayacaktır. Nihayet, kendilerine az gelişmiş ve gelişimleri durmuş bir insan türünün temsilcileri olarak bakmak için de bir sebep bulunmayacaktır. Onlar, Roma-Germen kültürünü olası kültürlerden yalnız biri olarak kabul edip bundan kendilerine anlaşılır ve uygun olan unsurları alacak ve daha sonra bunları kendi milli ilgi ve ihtiyaçlarına uygun şekilde istedikleri gibi değiştirecekler; hem de bu değişiklikleri Roma-Germenlerin egosantrik bakış açıları ile nasıl değerlendireceklerini hiç hesaba katmaksızın yapacaklardır.

Böyle bir gidişatın aslında oldukça tasavvur edilebilir ve mümkün olduğuna şüphe yok. Bunun

mümkün oluşu aleyhine tarihi vakalardan referans vermeye de gerek yok. Gerçekten tarih bize, şimdiye dek Avrupalılaşan milletlerden hiçbirinin Roma-Germen kültürüne karşı böylesi aklıselim bir bakış açısına sahip olamadığını öğretmektedir. Avrupa kültürünü benimseyen birçok millet, başlangıçta ondan yalnız en gerekli olanları almayı planlıyordu. Ama kendi gelişimlerinin daha sonraki aşamalarında onların tamamı Roma-Germen hipnozuna tedricen kapılmış ve başlangıçtaki niyetlerini unutarak ve Avrupa medeniyetine tam katılımı kendilerine ideal edinerek bir seçim yapmadan her şeyi benimsemeye başlamışlardı. I. Petro, iktidara gelişinin ilk yıllarında "Almanlar"dan[26] yalnız askeri teknolojiyi ve gemicilik teknolojisini benimsemeyi istemekte idi; fakat kendisini yavaş yavaş bu benimseme sürecine kaptırarak asıl amaçla doğrudan hiçbir ilişkisi olmayan pek çok lüzumsuz şeyi benimsedi. Yine de o, Rusya'nın Avrupa'dan kendine gereken her şeyi alarak er veya geç ona sırtını dönmesi ve kendi kültürünü -sürekli **"Batıya yönelmeksizin"**- bağımsız olarak geliştirmesi gerektiğini itiraf etmekten de geri durmuyordu. Ama Petro, kendisine layık olan halefler bırakmadan dünyasını değişti. Rusya açısından on sekizinci yüzyıl, başından sonuna dek Avrupa'nın yakışık almayan bayağı bir taklitçiliği ile geçmiştir. Bu asrın sonunda Rus toplumunun üst kesimlerindeki zihinler artık Roma-Germenlerin önyargıları ile beslenmekteydi. On dokuzuncu yüzyılın tamamı ile yirminci yüzyılın başlangıcı Rus hayatının bütünüyle Avrupalılaşması ile geçmişti ki burada da Rusya, **"sıçramalı gelişme"** nin yukarıda bahsettiğimiz yöntemlerini benimsemişti. Aynı tarih, gözlerimizin önünde Japonya'da tekrarlanmaya hazırlanmaktadır. Japonya da başlangıçta Roma-Germenlerden ancak askeri teknolojiyi ve gemicilik teknolojisini almayı istemekte idi. Ama taklit etme çabalarında tedricen daha fazla ileriye gitmiştir. Dolayısıyla şu anda Japon toplumunun "eğitimli" kesiminin önemli kısmı Roma-Germenlerin düşünüş tarzını benimsemiştir. Şimdiye dek Japonya'daki Avrupalılaşmanın, sıhhatli bir milli gurur içgüdüsü ve tarihi geleneklere bağlılık sayesinde hafifletilmiş olduğu doğrudur. Ama kimse Japonların bu konumu ne kadar daha muhafaza edebileceklerini bilmiyor.

Yine de önerdiğimiz çözümün henüz tarihi bir örneğinin bulunmadığını kabul etsek dahi, buradan sözkonusu çözümün imkânsız olduğu sonucu çıkmaz. Tüm mesele, egosantrik önyargılara dayanan AVRUPA KOZMOPOLİTİZMİNİN VE DİĞER AVRUPAİ TEORİLERİN GERÇEK MAHİYETİNİN HÂLÂ ÜSTÜ ÖRTÜLÜ KALMASIDIR. Roma-Germenlerin egosantrik psikolojilerinin dayanıksızlığını idrak edemeyen Avrupalılaşan milletlerin entelektüelleri, yani bu milletlerin bir parçası olup Roma-Germen manevi kültürünü en geniş şekilde kabul edenler, günümüze dek Avrupa kültürünün sözkonusu alandaki sonuçları ile mücadele etmeyi becerememiş ve yolları üzerindeki tehlikeleri sezmeksizin Roma-Germen ideologların peşinden safdillikle yürümüşlerdir. Tüm bu tablo, sözkonusu entelektüeller olaya bilinçli olarak baktıklarında ve Avrupa medeniyetine objektif eleştiri ile yaklaştıklarında temelden değişecektir.

Böylece bu alandaki çalışmanın tüm ağırlık merkezi, Avrupalılaşan milletlerin entelektüellerinin psikolojik alanına yöneltilmelidir. Bu psikoloji, baştan sona değişmelidir. Entelektüeller, Roma-Germenler tarafından gözlerine çekilen perdeyi kaldırmalı ve Roma-Germen ideolojisinin aldatmacasından kurtulmalıdırlar. Onlar, aşağıdaki hususları oldukça net, kat'i ve kesin bir şekilde idrak etmelidirler:

Onlar günümüze dek aldatılmışlardır. Avrupa kültürü mutlak bir şey değildir, tüm beşeriyetin kültürü değildir; sadece ortak bir tarihe sahip sınırlı ve belli bir etnik veya etnografik gruba dahil olan milletlerin ürettiği bir şeydir.

Avrupa kültürü, yalnız sözkonusu belli milletler grubu için zorunludur.

Avrupa kültürü, hiçbir yönden mükemmel değildir; başka bir etnografik grup tarafından inşa edilen diğer herhangi bir kültürden "üstün" değildir, çünkü "üstün" ve "aşağı" kültür ve milletler bulunmamaktadır, yalnız belirli düzeyde birbirine benzeyen kültür ve milletler mevcuttur. - Bu nedenle, Roma-Germen kültürünün inşasına katılmayan milletlerin bu kültürü benimsemeleri, mutlak iyi olmayıp herhangi mutlak bir tinsel gücü de haiz değildir. Roma-Germen kültürünün (genel olarak herhangi diğer bir kültürün) tam ve organik bir biçimde benimsenmesi, yani gelecekte de bu kültürü, onu inşa eden milletlerle aynı seviyede üretebilme imkanı veren bir benimseme, Roma-Germenlerle

antropolojik karışım ve hatta sözkonusu milletin Roma-Germenler tarafından antropolojik olarak yutulması halinde ancak mümkündür.

Bu tür bir **antropolojik karışım olmadan kültürün tam benimsenmesi yalnız sahte bir görüntüdür ki burada da kültürün "dinamik" değil, ancak "statik" hali benimsenmektedir. Yani muasır Avrupa medeniyeti seviyesini benimseyen bir millet, daha sonra bunu geliştiremez konuma düşmektedir.** Ve bu kültür unsurlarının yenilenmesi halinde bunların yeniden Roma-Germenlerden alınması gereklidir. Sözkonusu millet, bu şartlarda bağımsız kültürel üretim yapmaktan tamamen vazgeçmek, Avrupa'dan yansıyan ışıkla yaşamak ve devamlı Roma-Germenleri taklit eden bir maymuna dönüşmek zorunda kalmaktadır. Bunların sonucunda bahsi geçen millet daima Roma-Germenlerden "geri kalacaktır", yani onların kültürel gelişimlerinin farklı aşamalarını her zaman belli bir gecikme ile benimseyecek ve taklit edecektir. Dolayısıyla doğuştan "Avrupalı" olanlara kıyasla elverişsiz konumda bulunacak, onlara maddi ve manevi yönden bağımlı hale gelecektir. Böylelikle, **AVRUPALILAŞMA, (Avrupa Birliği) ROMA-GERMEN OLMAYAN BÜTÜN MİLLETLER İÇİN MUTLAK BİR ŞERDİR.**

Öyleyse, bu kötülüğe karşı bütün imkânlarla mücadele edilebilir ve edilmelidir. Tüm bunları zahiren değil, içeriden anlamak lazımdır; yalnız anlamak değil, derinden hissetmek, yaşamak ve acısını duymak gerekir. Gerçek, herhangi bir abartıya mahal vermeksizin ve temizlenmesi gereken o büyük yalanın kalıntılarından arındırılarak tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilmelidir. Burada herhangi bir uzlaşmanın imkânsız oluşunun, açık ve belirgin hale getirilmesi gerekir: Mücadeleyse mücadele.

Tüm bunlar, yukarıda söylediğimiz gibi, Roma-Germen olmayan milletlerin entelektüellerinin psikolojisinde tam bir dönüşümü, bir devrimi gerektirir. Bu dönüşümün başlıca mahiyeti, daha önce mutlak görülen bir anlayışın -Avrupa "medeniyeti"nin nimetleri- göreceli sayılmasıdır. Bu, sert bir radikallikle hayata geçirilmelidir. Bunu yapmak zordur, hem de çok zor; bununla beraber, **mutlak zorunludur.**

Roma-Germen olmayan milletlerin entelektüellerinin bilincindeki dönüşüm, topyekûn Avrupalılaşma olayında kaçınılmaz olarak bir kırılma olacaktır. Çünkü asıl bu **ENTELEKTÜELLER** ŞİMDİYE DEK AVRUPALILAŞMANIN KILAVUZLUĞUNU YAPMIŞLARDIR. KOZMOPOLİTİZME VE [AVRUPAİ] "MEDENİYETİN NİMETLERİ"NE KANİ OLAN VE KENDİ MİLLETİNİN "AZGELİŞMİŞ" VE "HAREKETSİZ" OLUŞUNA HAYIFLANAN BU ENTELEKTÜELLER, SÖZKONUSU MİLLETİN ASIRLAR BOYUNCA TEŞEKKÜL ETMİŞ OLAN KENDİNE MÜNHASIR ÖZEL KÜLTÜRÜNÜN TEMELLERİNİ ZORLA YIKMAK SURETİYLE ONU AVRUPA KÜLTÜRÜYLE BİRLEŞTİRMEYE ÇALIŞMIŞLARDIR.

Avrupalılaşan milletlerin entelektüelleri, bu yönde daha da ileri gitmiş ve yalnız kendi milletini değil, komşularını da Avrupa kültürüne çekmekle meşgul olmuşlardır. Böylece onlar Roma-Germenlerin başlıca ajanları haline gelmişlerdir. Eğer şimdi bunlar, Avrupalılaşmanın mutlak kötü, kozmopolitizmin ise küstah bir aldatmaca olduğunu anlayıp derinden idrak ederlerse, Roma-Germenlere yardım etmekten vazgeçecekler ve [Avrupai] "medeniyet"in muzaffer yürüyüşü durdurulacaktır: Artık Avrupalılaşan milletlerin desteği olmadan Roma-Germenler tek başlarına tüm dünya milletlerini manevi yönden köleleştirmeye kabil olamayacaklar. Çünkü **hatalarını anlayan Avrupalılaşan milletlerin entelektüelleri, artık Roma-Germenlere yalnız yardım etmeyi durdurmayacak, aynı zamanda [Avrupai] "medeniyetin nimetleri"nin gerçek mahiyetini diğer milletlere de açıklamak suretiyle Roma-Germenlere engel olmaya çalışacaklar.**

Dünya milletlerini [Avrupai] **"medeniyetin nimetleri"** hipnozundan ve manevi kölelikten kurtarmak gibi büyük ve zorlu bir işte, Avrupalılaşma yoluna girmiş veya girmeye niyetlenen Roma-Germen olmayan tüm milletlerin entelektüelleri dostça ve elbirliğiyle hareket etmelidir. Meselenin özünü ise, bir an bile gözden kaçırmamak gerekir. MÜNFERİT MİLLİYETÇİLİKLER VEYA PANSLAVİZM VE DİĞER **"PANİZMLER"** GİBİ KISMİ ÇÖZÜMLER İLE OYALANMAMAK LAZIM. Bunlar yalnız işin aslını müphem hale getirmektedir. Daima ve kat'i bir şekilde şunu hatırlamak gerekir:

Slavların Germenlere veya Turanilerin Arilere karşı koyması problemin gerçek çözümü değildir; gerçek karşı durma tektir ve şu iki cephe arasında olmalıdır:

Roma-Germenler ve dünyanın tüm diğer milletleri, yani **Avrupa ve beşeriyet.**

NOT: Yazıda kısaltmalar yapılmıştır. GÜNÜMÜZ SİYASÎ MESELELERİNDE İLERİ GÖRÜŞ SAHİP OLMAK İSTEYENLERİN ALINTI YAPTIĞIMIZ KİTABI OKUMALARINI TAVSİYE EDERİM.

Kaynakça

Nikolay S. Trubetskoy trc: Vügar İmanov [Kitap]. - Avrupa ve Beşeriyet-Küre Yayınları/İstanbul-Şubat 2012.

KİTABIN ORJİNALİ: Evropa i Chelovechestvo Sofya: Rossiisko-Bolgarskoe Knigoizdatel'stvo, 1920

NİKOLAY SERGEYEVİC TRUBETSKOY

(1890-1938), Moskova Üniversitesi'nde tarih, edebiyat felsefe ve mukayeseli dilbilim eğitimi aldı. Aynı üniversitede akademik çalışmalarına devam eden Trubetskoy, 1917 Ekim Devrimi akabinde Sofya Üniversitesi Mukayeseli Dilbilim Bölümü'nde (1920-1922) ve Viyana Üniversitesi Slav Dilleri Bölümü'nde (1922-1938) çalıştı. Yapısalcı Prag Dil Ekolü'nün kurucularından olan Trubetskoy'un çalışmaları arasında edebiyat, kültür ve dilbilim konulu 150'den fazla makalenin yanısıra *Nasledie Chingiskhana* [Cengiz Han'ın mirası] (1925), *K Probleme Russkogo Samopoznaniia* [Rus ben-idraki] (1927), *Grundzüge der Phonologie* [Fonolojinin temelleri] (1939) adlı eserleri bulunmaktadır. Dünyaca ünlü filolog Trubetskoy, 1920*li yıllarda Rus muhacir çevrelerde etkin olan **Avrasyacılık akımının kurucu babasıdır.**

86 YAZILAR

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم اجمعين

SIRR-I MEKTÛM-U MAHTÛM (Üzeri Mühürlenmiş Gizli Sırlar)

Sırr-ı Mektûmu toplayan ve üzerine Allah Teâlâ tarafından mühür vurulan zarftır.

İmâm-ül Evliyâ ârif-i billâh Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Ârab-î, et-Tâî, el-Hâtimî, el-Endülûsî, Şeyh-ül Ekber Muhyiddin Kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz buyurdu ki ;

Ya Rabb'i Sana arz ve şükrân ettim. Makam-ı celâletin pek büyüktür. Ya Rabb'i açıkladığım bu şükrân ve sevinci kalbimde kabul etti.

Kalbî sıkıntılarla beraber yakınlaşmana, zât-ı azîmu'ş-şânın kalbe sığmasından oluşan ferah ve sevince hayret ederim.

Fakat hakîkâtler, gece gündüz âmâ'da gizli olduğu halde kalbimde ilâhi vücud denizinde keşfine hayran kaldım.

Asıl ve safî nûr olan Hakk uzaktan görülen hayal gibi cisimlerin yerine geçen ve yerinde durmayan bir nur verdin.

Cesedimin nuruna şaşırmıyorum da, yalnız kalbdeki nurların nasıl temsil ve durduğuna şaşırıyorum.

Eğer bu meyletmiş nûr, keşfen zâhir ve görüş yerine kaynayarak akıyorsa, o halde tecelli eden nûr-u ilâhî o kalbde durmaktadır.

Dediğimi anladınsa ey delikanlı, işin esâsını tetkîk ve tecrübe eyle. Acaba halkın görüş ve fikri, alîm olan zât-ı bilebilir mi?

Zatının birliği bizim O'ndan ayrı bulunduğumuz zaman ilmimizin kendisine birleşmesinden münezzeh olduğu gibi bu yokluğun varlığa çıkmasından eski ve ezelidir.

Allah Teâlâ'nın Rasûl-ü Kerîmi sallallâhü aleyhi ve sellem, Hâtem-ül Evliyâ'yı tâyin ile yani âhir zamanda İsa b. Meryem aleyhisselâmın yeryüzüne inişi ve Deccâl-in katlini ve bunlarda nübüvvet hükmü ile değil de velâyet hükmü ile olacağını bana haber vermiştir.

"Ben risâletin rûhâniyeti ve Beyt-ül Harâm (Kâbe) Esrâr-ı hakkı için bana o Hâtem'in makamını niteliklerini ve beyân eyle" dediğimde;

"O bir hükümdür. Hakîm olan Allah Teâlâ onu birçok kimse içinden en iyisini en güzelini seçmiştir," cevabını verdi.

"Mukaddes Zât-ı (İsa b.Meryem Aleyhisselâm) Hâtem görebilir," dediğimde, şiddetle yüz çevirerek cevap verdi ki;.

"Hâtemi Hakîki'den başkasının gördüğü devam etmez"dedi. [57]

"Hatm-i velâyet Onu gördüğü zaman, zamanın zuhûruna vakit var mıdır? demiştim. Cevâben ....

"(500+5+400) **vakit vardır. Hatem-i Hakîki hakkında ki ise çok büyüktür"** dedi.

---

[57]—**İsa b. Meryem aleyhisselâm**: Cenâb-ı Muhyiddin Ârâb-î kaddese'llâhü sırrahu'l-azizin Hatm-i velayet yani sahibini görebilmek hususunda ki teminatına [henüz ona çok vakit vardır. Sen göremeyeceksin. Keşf ve şuhût âlemindeki görüşün hariçte devam etmez] cevabı verilmiştir. Cenâb-ı Muhyiddin Ârâb-î kaddese'llâhü sırrahu'l-azizin keşfi şüphesiz keşfi hakîkidir, keşfi hayâlî değildir. Yalnız Hatm-in zamanı geleceğe bağlanmıştır. Buradan anlaşılan Hazreti Şeyh bu temenniyi Futuhât-ı Mekkiye'sinde önce beyan etmiş ve ondan sonra yazdığı rüyasına niyaz-etmişse de ömrü vefa etmemiştir.

YAZILAR 87

Hatmin mühim bir sırr-ı vardır ki, arif-i billâh olan her kâmil veli ona vakıf ve nüfuz ederse, onun şahsiyeti etrâfında devir eder.

Meşhur muhaddis Hâkim Tirmîzî kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz ona dünya ömrü ve silsile-i vilâyetin hatmi olduğuna işâret etmiş, fakat izhâr etmemiş olduğundan kalbler o hatmi bilmekten salim yani boş kalmıştır.

Cenâb-ı Sıddîk Âzâm radiyallâhü anh bile sıddîkıyet makamında bulunduğu halde hatm-i bilmeye nail olmadığından semâ-î mağribin parlayan güneşi onun tarafından görülmemiştir. Çünkü hatm, Cenâb-ı Sıddîk'dan üstün makamdadır. Sebebi de kendisinde hem nübüvvet ve hem de velâyet vardır. Yani İsa b. Meryem aleyhisselâmdır.

Cenâb-ı Sıddîk Âzâm radiyallâhü anh zevken idrâk etmemiş, fakat hatm-in kendisi gizli olduğu halde gösterdiği eserler ve işaretleri kalben müşâhede etmiştir. Berrak sırlarına toz bulaşmış olmaktan kıskanır. Şayet kendisine bir ışık akseden yıldızların ışıkları gibi olabilir.

Bu esrâr, arşın üstünde bir yerde, dolunay veya parlak güneş gibi zuhur ederse, makâm-ı hatim'de onda lüzumlu gerekli olmuştur.

Bazen ashâb-ı esrâra o esrâr-ı muşâhede zuhûr eder ki, o esrârın bir kısmı yüksek hidâyet rehberi diğer bir kısmı da fikir ve bozuk akideye şeytana atılan taşlar gibi bir engeldir.

Birlik zatını cisimlerin nazarından saklayan mukaddes zatı tenzih ve takdîs ederim. Bununla berâber o asıl zât olanın tecelliyât nurları, her kalb ve hayat sahibi için umûmîdir.

Fakat yarasa gözlü olan kimseye ziyâ yaklaşamaz. Seâdet ve huzurlu hayatı hasta olan nerede görecektir.

Kendilerine manevî makam verdiğimiz şahsiyetler on beş kısma taksim edilmiştir. Olaylar ve kâinâtın bunlarla kıyamını görüyoruz.

(Bunlar: **Rasül, Nebî, Âlim, Veli, mü'min-i ümmi—Aktâb, Evtâd, Vüzerâ, Havâs-u Abdâl, Nükabâ, Müslüman, Kâfir, Tâbî, Tâbî olmayan, Âsî**)

Kırkların adetleri sonsuzdur. Bu kişiler bu hükme rıza sahibi olmuş olan müttefiklerdir.

Arzu edersen sekiz tanesini say ve fazla söyleme. Bunların yolları da birdir. (**Rasül, Nebî, Âlim, Aktâb, Evtâd, Havâs, Abdâl, Nükabâ**)

Yukarıdaki sekiz adetten yedisi herkesçe bilinir. Fakat sekizincisi Rabbânî tecelliyâtta gerekli ve devamlılığı olandır. Makâm-ı Hatm sahibidir.

Dünyanın ömrü fena bulduğunda ve ahir zaman geldiğine zaman delâlet ettiğinde büyük olaylar olacak ve hatm gelecektir.

Bu sekizin içinden yedi müşahit kişi, halk gaflete düşmüş iken zuhur edecektir. Onlar işlerini hilm ve sükûnetle işleri idâre edeceklerdir.

Şam şehrinde Ravza-i Hadrâ (yeşil bahçe) da Hatm'in düşmanları bulunacaktır. Fakat Ravza-i Hadrâ'ya mâlik olacak müminlere şefkatli merhametli Hatm'dir.

Hatm bir işi yapmak isterse veya bir emr-i mânevî aldığında, yukarıdaki kişilerden hiç birine kayıtlı olmayarak işleri dilediğince yapar. Cahil ona bir iş hususunda müracaat ettiği zaman sen O Hatm'i çok da'vâ eden veya hasım gibi görürsün.

Zâhiren Hatm'i cahilden yüz çevirendir. Fakat temiz kalbi ölçülmeyecek kıymetli, işlere hâkim ve kefildir.

Hatm'in ömründe yarım saat kalsa, ondan diğer saata kadar mutlaka o akîde-i halledecek ve işleri

bitirecektir.[58]

Hatm'in gelmesi ile adâlet ağacının dalları titremeye başlar. Yeryüzündeki ağaçlar ve bitkiler kurumuş iken hayat bulurlar.

İmam-ül Mü'min'in temiz cesedi toprağa verilse de yine getirdiği Allah Teâlâ'nın adâleti doğudan batıya zahir ve intişar edecektir.

İşte burada yani bu işin sonunda Allah Teâlâ'nın beyanı salâtı kendisine hayat ve ölümde aşık olduğum zât-ı risâlete olsun. Amin [59]

Hakk Teâlâ'ya arz edilen hamd ve senâyı mukaddem ve Sultân-ı Enbiyâ sallallâhü aleyhi ve selleme takdim edilen sonunda bir olan salâttan sonra;

Ey akıl sahibi! Rey sahibi olan anlayış sahibinin mühim emirler hakkında söylediğimizi tedbir ve tefekkür ile acâiblik taşıyan lütfedilen lafızların ve sana beyan edilen faydalı manaları araştır.

Sırf mânaya ait olan o şeye dünyevî bakışla bakma ki, yolu yanılırsan ve bu konuda yalnız kalan cismin yorulmuş olur.

O manevi emirler ve acayip manalar bir hayat sahibi bir nüsha olursan yani Letâif-i Rabbâniye halinde taltif edersen uzaklara gitmeye gerek görmem. Çünkü mâna gizlidir.

BU KİTAB-I YAZMAKTAKTAKİ MAKSADIN BEYANI

Bu kitaptan önce **Tedbîratı İlâhiyye fî İstilâhât-ı Memleketi İnsâniyye** ismindeki kitap ruhânî ve Rabbânî binayı inşa için telif etmiş ve onda insanı âlem-i kebirden (büyük âlem) sıyrılıp çıkmış bir âlemi sağir (küçük âlem) olduğunu söylemiştir. Varlık-kâinat olan bu âlem-i kebirde zuhur eden her şeyin bu a'yan-ı sabitin (varlıkların ilâhî ilimde ezelden beri bulunan hakikatları) âlem-i asğarda (insanda) bulunduğunu yazmıştım. Fakat bu kitapta insanın genel olarak âleme benzediğine dair bir şey söylemedim. Yalnız onun hilafet ve nede bir ciheti ile âleme nazaran onun vücudundaki katip, vezir, kadı-i adil, ümena, ve… yani erbabına verilecek maâşlar üzerine memur olan amiller (valiler) ve aklî kuvvetler ile nefsâni kuvvetler yani hayvaniyet-i nefsiye arasında cereyan edecek harbin sebeplerini ve düşman suretiyle karşılaşması ve ne zaman düşmanların kabul edeceklerini ve kesin kurtuluşun suretinin çıkış yerini anlattım.

İnsanı bunda işini tedbirli kılarak bir de mülk ve memleket inşa ettim. Âlemlerin bir kısmında hayat bir kısmında ölümü beyan ederek maksadı ikmal ettim. Kalbinde mânevi hastalık olanların nasıl emin olacaklarını bildirdim. Yine böylece bu insandaki esrarın beyan ve izah bazı noktalarda ifâ ettiğim gibi bu insanî dairede ve ruhanî neşedeki nübüvvet makamının yerini ve yaratılışında olan makamı mehdiyi ve hatmi evliyaya tabi azizlerin nerede bulunacağını da söyledim. Çünkü insandaki makamı mehdi ve hatmi evliya makamlarını anlamaya olan ihtiyaç ve dünya olaylarının zıddı ve benzerliğinden kuvvetli ve gayet sağlamdır. Bununla beraber bunun gibi büyük hakikatleri de açık etmek korkusuna düşmenin şerrinden ve şeytanın yanıltmasından ve niyet etmediğim şeyleri bana isnat etmelerinden ve iftiradan helak olmaktan çekindim de hikmet ile gizledim. Maksudumda bu cismânî sırları muhafazadır.

Sonra Rabbi'min yanındaki ilahî esrardan bana verdiği şeyi gördüm. Onu açıklama hususunda

---

[58]—Yani İsa aleyhisselâm gelecektir ki, Hatm O'dur. Çünkü geldiği zaman dünyanın sonu ve velâyetin bitişi olacaktır. Bunun için Hatm (mühür-son) dir.

[59]—Kitabın başından başlayıp burada tamamlanan manzûmede Cenâb-ı Muhyiddin Ârâb-î Hazretleri Efendimiz Hz. İsa aleyhisselâm kelimesini, geliş zamanını ve Hatm'in ismi ile geleceğini ve yanındaki yardımcılarını kısmen işaret ve kısmen sarâhatle (açıkça) beyan ve ifâde buyurmuştur. Bundan sonra yine ve küçük bir manzûme ve bir tavsiyesi ile bu kitabı yazmaktan maksadı ne ise ona intikal edeceklerini izah etmişlerdir. Allah Teâlâ sırrını takdis, yardımını ve feyzini üzerimizde kılsın. Amin

kendisine tevekkül ettim. Bu kitabı yukarıda geçmiş iki mühim makamı marifet için yazdım.

Bununla beraber bu mesele hakkında ne söylersem mutlaka bütün belirtilerini zikrederim. Bundan maksatça bütün dinleyenlerce bildiğimi ve düşündüğümü âlemi kebir hakkında işin anlaşılmasıdır. Sonra âlemi insanın kendisinde mevcut olduğu halde bilmediği esrarı anlatmak için teşbih ve temsil eyledim.

Bütün telif eserlerimde ve bilhassa bu konuda yazdığım şeylerde ki fikrim varlıklar âleminde zuhur eden şeyleri söylemek değil de bu insânın aslında ve âdemin şahsın mevcut olan sırları anlatmaktır.

Ey âkil! Nazarını hakikate yaklaştır.

Ey Gafil uyan! Ahirette sultan-ı adil, zalim ve eziyet eden padişah veya bir âlim olmak fayda verir mi?

Hayır, birader, vallâhi fayda göremez. Senden sana olan sultana bakarak ve aklını kendine uyulacak şey yapıp onda zahir ve batındaki şer'î adâbı talep edip evvel ahirini ıslah etmek üzere ona bey'at etmelisin. Görüş ve fikrini bu şekilde yapmadıkça mahvolursun. Halk ile meşgul olmaktan yüz çevirirsen kurtuluşa kavuşur, bu mülk ile kesp ve iktidar edersin. Çünkü Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz bütün ümmetine hitap ederek كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ [60] buyurmuştur. Herkesin nefsinde olan imanını ispat etmiş ve onu âlem-i gayb hisside matlubu Hakk kılmıştır. İş bu hal üzere olup ahd-u vefayı da vaad etmiş olunca kurtuluş yolunda noksanlık ile en aşağı dereceye kanaat etmemiz için bize bir sebep yoktur. Bu şekilde bir hareket akıl kârı değildir.

Gerek bu kitabım ve gerek diğer eserlerim de varlıkların hallerine ait söylediğim şeylerde fikrim bu sözümü dinleyenlere bu hakikati işittirme ve isbat etmek ve insanda olan benzeriyle karşılık vermekten ibarettir. Bunun hariçten kat'i nazar ile ince görüşümüzü kurtuluşumuza vesile olan zatımıza çevirerek cismânî veya rûhânî makamlarımızın bize verdiği kabiliyet gereğince bu insânî neşe içinde bütün varlığımızla yürümeliyiz.

Aziz birader, bütün eserlerimde kurtuluş yolunu düşünmeyerek zatımdan zuhur eden gelişi güzel yazıyorum gibi vehimden sakınmanı temenni ederim.

Nefsim kurtuluş için bir şeye davet ederse, kurtulmuş veya helak olmuş olan kimseleri dikkate alma.

Sana gayet yakın olan vücut iklimine dikkat et. Herkeste bütün vücut azalarına hükmeden bir hükümdar göreceksin.

Vücudunu ve azalarını her vadide âdilâne bir şekilde düzende tut. Sonra yaratılış kabiliyetine göre sulûk ettiğin yere sevk et.

Vücud ikliminde bozukluğa meydan verip âsî olmadan, her azanda âdil bir hâkim ol.

Ben asıl maksadımı âlemi ekberden söylüyor ve bunu az bir şekilde yazıyorum.

İnsanda buna karşılık gelen kısmı da az olmak üzere beyan ediyorum. Buna sebepte yukarıda dinleyenlerce meçhul kalan hakikâtin açıklanması ve anlaşılmasından ibarettir.

Şayet işitenin anlayışı ben bunu söylemeden önce istenilen noktaya ulaşmış ve kabul etmiş olsa, hayatını bile düşünmeyi hatırına bile getiremez. İşitmek ile olan marifetten çıkan maneviyat ışığını tercih ettim. Ancak bu mâna ve ifâdeleri misallere benzeterek ve süsleyerek ruh ve fikre güç vermek için beyan ettim ki fikir dünyasına bir yüksek mevkiye ulaşsın.

İnşaallah Teâlâ bu kitabımda sedeflerden zuhur eden incilere ve yaratılışın yükselişine dair Cenâb-ı Hakk'ın erbâbı iman ve ehl-i irfana vaz-i nasib ettiği misalleri mutluluk ipleri, manevî hediyelerin,

---

[60]— İbnu Ömer radiyallâhü anh anlatıyor: ***"Hepiniz çobansınız ve hepiniz sürünüzden mes'ulsünüz. İmam çobandır ve sürüsünden mes'ûldür. Erkek ailesinin çobanıdır ve sürüsünden mes'uldür. Kadın, kocasının evinde çobandır, o da sürüsünden mes'ûldür. Hizmetçi, efendisinin malından sorumludur ve sürüsünden mes'ûldür."***[Buhârî, Ahkâm 1, Cum'a 11, İstikrâz 20, Itk 17, 19, Vesâya 9, Nikâh 81, 90; Müslim, İmâret 20, (1829); Tirmizî, Cihâd 27, 1705; Ebû Dâvud, İmâret 1, (2928).]

kalblerin acaibliklerini ve sevgilinin latifeleri olarak beyan edeceğim.

Bu fasıl bir helak eden denizin dalgaları ve fenaya dalan dalgıçlar olup fikirlerin sadefleri içerisinde manevî inciler vardır ki, delillerin ve burhanların anahtarları istikâmet caddesinin yakîn bilgisinin izâhı vardır.

Beytullah'a vasıl olmak isteyen ve bir çok uzun ve derin geçerken kastı ve yaratılış mayası icabı sevdiklerini, dostlarını terk etmeli, evlat ve iyâlinden ayrılmalı ve kalbinde herkesden bir korku bulunmalıdır. Nihayet mîkâta ulaşmalı vakte esir olmaktan çıkmalı çevresinden ayrılmalı karışıklıktan basitliğe yönelmelidir.arafatta kendini çağıran Allah Teâlâ'ya telbiye (Lebbeyk Allâhümme, Lebbeyk..) söylemeli, zihninde topladığı emelleri unutmalıdır. İşte o zaman yüksek mertebeye ulaşır. Kendisine hidayet âlemi görünür ve Harem-i ilâhiye dahil olur. Hacer-ül Esved'i istilâm ederek ruhlar âleminde verdiği sözü hatırlar ve Kâbe-i tavaf eder. Bu tavaf ile yaratılışının mahiyetini idrak eder. İşte bu suretle vucüt mertebelerinin menâsik (ibadet edecek yerleri ibadet ederken lüzum eden usul, yol ve tarzını)ine göre yol alır. Bu gidişle manevî âleme ulaşarak hacc-ı manevî ile vakfa gir. Terakkî olursa şayanı tebrik olan hacı budur.

Eğer bu husus erbâbına sıkıntı vermeyecek olsaydı bütün menâsiki tarif ve beyan ederdim.

Bu kitabımla ilk beyan ettiğim mesele mühim hacca ait olan "tek"tedir. Çünkü haccın manası vahid, ferd Rab Teâlâ'ya kast ve teveccühtür. Bu kast ise sırlara talib olan her sâlikin maksat ve vusûlün mukaddimesi olan birinci makamdır. Bu kitapta bir takım sırları izah etmek ve onun marifet semâsından anlayış yağmurlarını yağdırmak istiyorum. Bunun sizin için olan kastımı[61] izah ediyorum. Bu kastımı şer-i ve hakiki kıldım. Kast eğer tarif ettiğim şekilde olursa bu sülûk yolunun başında olur. Bunun nihayetini ise artık ne kadar yüce mertebe olacağını düşünmelisin. Buna göre son mertebe kime müyesser olmuştur. وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ **"Allah Teâlâ'nın kadrini onun yüce şanına lâyık olacak bir şekilde takdir edemediler."** (En'am, 91)

Makâmı Cibrîl'in nefs-i natıka hayatı ebediyyeyi feth ederken bende başlıyor. Diyorum ki, Hakk'ın vücudu beş adedinde yani harfleri beş olan İsm-i celâlin zikrindedir.

Ey kendisine dâhil olanların emin ve emân oldukları harem-i ilâhî; Ey kutsî amellerim her derde deva olan ilâhî olan zemzem suyunu nefsi nâtıkana doldur.

Kavuşma isteği ile her mısrayı Allah Teâlâ'ya gizlice yönelerek vasıl olan mertebeye tahkik olarak tabiatının noksanlıklarının istilâsından kurtulan olmak ile Harem-i İlâhîyeyi ortasında çevirmiş o vadi nefsimin kötülüklerine karşı bir sefer etmeyi bana öğretti.

Bende Cir'ane mevkisinde geçmişteki isyan ve günahlarımı temizlemek pişmanlığı ile sesimi işittim ve tevbe ettim.

Havf mevkiinde irtihal ederim diye telaş etmedim. Fakat kendimde (gayriyyet) başkalık karanlığı istilâ etmesinden çok korktum.

Sonra cinsime iltihak etmek ve Allah Teâlâ'ya yaklaşmak neticesine kavuşmak arzusuyla nakil vasıtamı müzdelife için hazırladım.

Alem-i gayb ve alemi şehadet-i yani ekber ve asgar-ı bir makam-ı cem ile iki kutsî nurla öyle topladım ki, o makamda nefse ait bir mertebeyi göremedim.

Minada bulunduğum zaman ise bütün emel ve arzularımı çıkarıp andım. Zincirlerimi kırınca baktım ki ne yollara kavuşup bereket bulmuşum.

Büyük kuşlukta gerekli olan cemârat-ı yerine getirdimde düşmanım olan cehli taşa tuttum da derhal yüzümü ters döndüm.

Hakikât-i İnsâniyeye dair Safâ'nın verdiği tesirle bir arabî ve fârisî fasih olmadığım halde sa'yü safa ettim. Çünkü bu makamda cemâl-i müşâhede ve istiğrak-ı hal vardır.

---

[61]—Kast: Doğru ve kesin niyet ile Hakk'a bütünlük içinde teveccühten ibarettir.

Sonra Rukn-ü Yemaniye' ye yöneldim. Çünkü o sahayı tenezzühde ki istilâmda bir büyük yemin vardır.

Sonra Makâm-ı İbrahim'deki mevki ve yapılan duanın mahiyeti ile bizi koruyup emniyete alan Allah Teâlâ'ya dua ettim.

Ahd-ini bozmuş edenlerin tekrar söz verdikleri Hacer-ül Esved-e beyat ve istilam ederken Allah Teâlâ'yı müşahede ettim.

Hacun (Mekke'de ki dağ) mevkiinde zahir vücuduma galip oldum. Rabbim beni ihâta etti, zaman kayboldu ne gece ve gündüz kaldı.

Vakfeye girip Arafatta olduğumda üns ve muhabbet, korku ve ümit aralarında müşahede ettiğim Rabbi'mi "Şimdi tanıdım" sözü varid oldu.

Haccı yaptıktan sonra gizli ve açık, sesli ve sessiz Rabbi'me seyr-i seferim bana nazmen bildirildi.

O zaman Hakk'tan başkasının bilemiyeceği bir çok gizli ruhânî fikirlerini devamlı sevk ve irade ettiği kendime mahsus gemiye bindim.

Bu kalb gemisi cismâniyet denizi ve vücud denizini geçip de yakîn kılıcının yardımıyla beşeriyetten münezzeh ve mükerrem olan Rabb'imi görünce

Arafatta Rabb'im beni "Kulum" diye çağırdı. Bende isteyerek ve rıza ile "Lebbeyk" dedim. İşte bunun feyzi aklın idrakinin alamayacağı bir şey olduğunu düşündüm.

O zaman gözümle değil de basiretim ile Hakk'ın vücudunu açıkça gördüm. Beşeri gözümden ayrılınca cismani hapislikten kurtuldum.

Mukaddes vadide beşeriyetten münezzeh Allah Teâlâ'ya "Ya Rabb'i zatını görmek isterim" diyen Musa aleyhisselâm gibi oldum.

Musa aleyhisselâm bu talebini muteâkib zuhur eden tecellî Zâtı, bulunduğu dağı dümdüz ediyordu. Musa aleyhisselâm görünmez oldu. Beşeriyetin arş-ı olan akıl ve idrak cemal ve celâl-i taşıyan kalb kürsüsüde tecelli nurları ile gizlendi.

İşte o zaman gündüz güneşten istifade etmek isteyen yarasanın güneş ışıklarından yıkıla kalıpta, mevcudiyeti kalmadığı gibi maksadına vasıl olmayıp ölüler arasına terk edilen ceset gibi ruhsuz gibi oldum.

Fakat sonra yakınlığa ve ilâhî fazl-ı kerem ile vech-i Hakk'a üns ve ülfete davet edildim.

Bunları anlatmak maksadım bu yola sulûk etmemiş olan ve yukarıda beyan edilen erkân ile hac ile haccetmeyen ve yaptığı haccı sahih olmadığı halde müşahede isteyen Hazret-i eyn [62]dedir.

Ey kardeş gel sen bu mesleğe salik "Refîk, Refîk" diye nidâ ederek sülûk et. Sonunda emsalsiz bir matluba kavuşursun. Kavuşamadan bir ayrılık olursa "zılâl"[63] inle Allah Teâlâ'ya gece gündüz tazim ederek secde edersin. Vesselâm.

GÜN DOĞARKEN RUH'UL EMİN'NİN İNİŞİNİN BEYANI

İşte bu mertebeden sabahın aydınlığında Ruh-ul Emin nüzul eder.

Sabah iyilikleri ile gecenin coşkunluğunu hezimete uğratıp da üzerine süratle yürüyüp, duran safkan koşu atları gibi olan isimlerde küheylanlarla hücum ederek daire-i ayniyet ve isimde cem meydana getirip esaretinden azat olmasına kefil olarak muhafaza elbisesi ve aslın müşahedesi vergisiyle

---

[62]—Hazret-i Eyn; Talebi imkân âlemi olup mekândan münezzeh olan zât-ı ehadiyyet bu hazrette bulunmaz.

[63]—Zılâl: Allah Teâlâ'da fenâ-i külli ile fânî olanların bu fedâi nefislerine bedel atiyeyi sübhâniye ve fazlı ilâhî olarak her yerde isbat-ı vücut etmek kabiliyetine haiz cismaniyeti latife ihsan buyurulur ki, ona latife-i rabbâniye denir. Zilâlden maksatta odur. Çünkü cismâniyeti latife ubudiyeti daimi haldedir. ***"Onlar ki: Namazları üzerine devam edicidirler."*** (Meâric, 23)

bulunduğu her cihetinden kendisine şuhut müyesser olunca işte bu sırada bana Tebriz ehlinden aziz ve hâkim kişi kuvvet ve devletiyle benimle konuşur. Saatlerin alametleri ve hakikatini ve güneşin batıdan doğmasına dair işaretini maksadını ruhaniyetini ve mezhebini ve tevbe kapısının kapanmasını büyük ve küçüklerin hali üzere kalmasını ve Dâbbet-ül arz-ın nefesini ve Hz. Mesîh aleyhisselâmın yere inişini ve geniş bir sahrada ordunun yere batması ve büyük savaşın meydana çıkması bunun gereği sünnet ve risalet üzerine tekbir ve tehlil ile büyük şehrin fethini ve bunun kılıçlarla kesilmesi ve Şam' da yeşil bahçedeki hatmi velayet ve sırrı nübüvvet beyaz yolunu ve kendi makamından diğer makama iniş suretini sordu. Bunlarla kendisine bir yüksek şerefin iktisabı sıhhat ettiğini ve yorulmak bilmeyen deccâlını ve öldürdüğü kimselerin tekrar hayat bulduğu sorarak bana dedi ki;

"Neşe-i insaniyede bu kâinatın esrarı nerededir. Çünkü ben seni kendi şeytanımı defetmeye atılan ateşten taşlar ile bana talim bana öğretilen şey ile bir kurtuluş yolu ile sana uymayı arz ediyorum." Bende ona cevaben dedim ki;

"Nerede senin genç arkadaşın ve yol azığın? Yiyecek olarak aldığın balık sana denizde bir yola tercih etti." Cevaben dedi ki;

"Eğer o balık denizi bana tercih etmese idi, ben bir sebep ve vesile bulamazdım. Genç arkadaşım ve yoldaşım olmasaydı gıdayı yanımda taşıyamazdım." Bende ona dedim ki;

"Arkadaşın senin makamına sahip olurda sen tehir edersin. Bu halin meydana gelişide artık sen kabre defin edilmiş olursun." Sonra ona dedim ki;

"Balığı unutursan onu izleyerek izinin üzerine dönersen o zaman hakikâtinden haberdar olursun." Bu sözüm üzerine cevap verdi dedi ki;

"Bunların hepsi olmuştur. İlmini bu dünya âleminden alan yorulmuştur." Bende kendisine dedim ki;

"İlim sahibi ve rahmet olduğumu Rabbim sana haber vermedi mi? Öyle ise işte ben sana diyorum ki; sen kan ve ceset sahibi bir adamsın. Ben aynî hakikâtim sen ise şimdi noksanlık içindesin. Sen memleketinde reis âlemi şehadetin hapishanesinde mahkûmsun. Ben âlem-i melekûtta Davudî kabiliyet sahibi bir sanatkârım" bu söz üzerine bana dedi ki;

"Ben sana teveccüh ederek gelmişim. Bana kurtuluş yolunu öğret. Bende ona

"Sen benimle birlikte olursan tahammül edemezsin. Çünkü iyi olmadığını kabul etmeyen şeylere nasıl sabredeceksin." O ise cevaben;

"İnşaallah beni sabırlı bulacaksın" ben son söz olarak

"Eğer bana tâbi olacak isen artık bana sana ben haber verinceye değin hiçbir şeyden sual etme" dedim ve

"İhtiyarlığınızın nurlarını Hakk ziyade etsin. Kaybettiğiniz özellikleri üzerinize geri versin."

Hikâyemi size tarif etmek isterim ki, sizin yükselme vasıtası ve inkârınızın azalması tarafınızdan gelecek itirazlara güzel bakmanız için, bu korunmuş sırlara dair mülahaza-i nurlardan meydana gelen sualiniz her zaman ifşası el vermeyen takdir edilmiş bir nefes ve beyanı açılmaması gereken şeylerdir. Nerede kaldı ki bu âlemi inkâr (Dünya) da anlaşılsın. Çünkü buna ait olan haber ve bunu inkâr eden şeytan çok büyüktür.

Bu hakikâta dair bazı şeyleri henüz ulaşamadım. Bilseydim talep etmezdim. Bunun sebebi süluk ettiğim yol ve makamı, ferdiyet makamı ve kesreti def ederek birliğin sayısına ki, bununla beşeri âlemlerde yükselme olmaz. Aslına kavuşmadıkça da kabul edilmez. Dünya hadiselerine gücüm yetmeyince, sözlerimle ona yaklaşıp anlatamayınca yüzümü Hakk Teâlâ'ya çevirmişimdir. Oda beni korumuştur. Artık ben ne olduğunu anlayamıyorum ki ayniyeti müşahede edebileyim. Kaldı ki kâinatı göreyim.

Yukarıda beyan edilen sırların soran tarafından kabul edilmediğini anlayınca uzaklaştım. Kudret elinde mülkü elinde tutan Rabb'ime yüzümü döndürdüm. Bu itirazı sebebi onu bağlayıp bırakmayan

makamıdır. Onun için anlayamayacağı kapıyı kapatıyordum. Bu hal onun kulağına bu sözleri ve hakikatleri kabul edecek bir makama ulaşınca tahakkuk edecektir.

Artık bundan sonra Rabb'ime **"Lebbeyk, Ya Rabbî"** diyerek kalkıp mukaddes zatına yönelerek kalktım. Rabb'im bana sonsuz nimetlerini hazırladı. Soran ve cevap verene de hikmetli sırlarını işittirdi. Aslında bende ona öğretmeyi murat etmiştim. Allah Teâlâ bir kulunu sonradan hikmet sahibi yapmak isterse bizzat muallimi olur.

Bilindiği gibi evin içine kapıdan girilir. Hükümdarların yanına da kapıcıların izni ile girebilirsin. İşte bu hadise üzerine sırların bir kısmını açıkladım da kalbim sevinçle doldu.

Sırlı fikirler ile cismani âlemde sırrı yazana yolculuk başlayıp sultanların dehası kalbim üzerine istiva edince nuru ateş ve kararsızlık zuhur eder. İşte Hâkim-i Mutlak ile hak üzere anlaşma olur. Halktan kaçar ve bu hali üzerine galip olursa bu şekilde cismaniyetten çıkar vehimlerden kurtulur ve tam olarak selâmet bulur. O zaman kalbine bir nokta konur. Bu nokta onu Hakk'ı bilmeye sevk eder. İşte bu hikmetten dolayı ondan önce kaçınmıştım. Sonra kendi hakkında bilmesi gerekli şeyleri tespit ettim. Çünkü sülûk hakikât yolculuğu olup ilâhî vuslattır. Allah Teâlâ'nın cazibesi ve çağırması kuluna olan ihsan hediyesiyle olduğundan onu sülûk vadisinde yersiz kılar ve muhafaza eder. Kalbimi şimşekler gibi ilâhî bakışlar ve renklerle dolalı seni zikirle veya zikrinle sevinçli ve mahzundur.

Kalbde vecd ve istiğrak tekvin halleri galebe ettiğinde O'nun yüksek himmeti yükselseydi ne kadar mükemmel olurdu. Fakat yolu karanlığa meyletmesi ve sakınması semaları mükaşefeye yükselmeyi başaramadı yaratılmışların arasında kaldı. Nihayet muhabbetin şevklerinin coşkusundan çağıran davet etti de meftun ve gıpta ile ayrıldı.

Rabb'imin tarafından bir inayet (yardımı) şimşeği parlayınca kalbimin parlayışları etrafındaki siyah bulutların açılmasına yardım etti. Bulutlar hareketli, rüzgârlar savurucu, şimşekler ani olarak zorlayarak kalbi çekince sular da ona yönelir.

Yeryüzü cismaniyetinin sahip olduğu güzelliklere dair ne varsa Hind ve Çin'in güzel kokuları meydana çıkarmıştır.

Yukarıdaki önemli soruları soran kişi hallerin özelliklerini işitip kendi sırrına gizli olan irfanı kendi dairesinde tamam olurdu. Ölünce zatına gizli olan şeyden uyandı. O gizli emrin manasını biraz açıklayacağım. Onu can kulağı ile dinler sanıyordum ama nefsin anlayışından çıkmış gördüm. Artık ona varlığımı sarf ettim. O da açıkladığım şeyde fena buldu ve yazdığım nazma hayran olup daha ziyade talepkâr olduğunu bildirince daha fazla söylemeye başladım.

Cisim iklimine yüksekten yapılan bakışın hepsinde cismânî nurlardan mutlak bir nur ve süs vardır. İnsan cinsine uygun ve zahir olan ne kadar marifet ve bilgi varsa bilinen ve uygun şeylerdir. İnsanın kalbi müşahede mahallindeki takibatta lezzet ve sefa bulur. O mahallin süslerinin her cihetinde bir özellik bulunur. İnsanın cismi ilahî cömertlik denizinde sırlarla dolu olan bir gemidir ki, mağribden esen rüzgârın esintisiyele sevk etmektedir. O gemiye binen Şeriât-ı Muhammediye nefesiyle sevk ve idare ederse daima korunmuş, emin ve mübarek olur.

Hakk'ın nezaretinde seyr eden kaptan ulvî alemlerden teminatı olan bu vücud feleğinin baş tarafını tevhide bırakmıştır. Şevk rüzgarları vücud feleğini sevk etmekte olduğunu görsek te hareket ve sukün olmadan gidiyor.

Bütün unsurlar nur; ilim ve marifet, ateş; toprak; hikmet insana verilmiştir.

Benimle Rabb'im arasında yakınlık halini bulan bu vücud feleği kavuşma sebebi olarak bana bırakıldı. İşte benim yaratılış, mizaç ve tabiatımdaki sırlar Hakk iledir. Sen bunu araştırsan hem bitişik ve hem de ayrı bulursun.

Kendinden gafil kalmış olan hâkimin sırları kalbin her olayında ve her mertebesinde tamamen gizli kalırsa aldanırsın.

Nefsine karşı Yermuk ve Sıffın Savaşları yapılmadıkça sen katiyen Allah Teâlâ'yı bilemeyeceksin.

94 YAZILAR

Ölmeden evvel Rabb'ini bil! Şayet böyle taklit ile gidecek olursan mutlaka mahkûm ve hapistesin.

Kalbin bütün olaylarında müşahedende ilmen tecelli ve inkişaf edersen o zaman ulvî ve süflî fırkalar senden uzaklaşır.

Senin tekliflerde gizli ve aşikâr olrak bildiğin güzellik ve çirkinlik gibi şeylerin hakikâti sana layık olur. Sana canım kurban olsun ilmin sırlarını kendinde olduğunu anlada başkalarından keşf ehli olmayanlardan sakla. Bu âlemde bu hayat üzere oldukta bunu koru. Çünkü gizlenmiş sır hür olan kimsenin kalbine defnedilmiş ölü gibidir.

Muhatab olduğun kişinin kalbi sonsuzluğu işitip gizli emirleri yüksek şerefine mazhar ve vakıf olarak bu insanî memleketin sıfat ve esrarı ruhâniyeye dair ihtiva ettiği, şeyleri görünce diz üstü gelip cismin karanlığından çıkıp dedi ki; "Ben sırrı saklarım. Onun için işin hakikâtini açıkla" اِنَّ عِبَادِى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ **"Gerçekten senin, benim o kullarım üzerinde hiçbir hâkimiyetin yoktur"** [64]

Ezelî yardımla üzüntü gitmiş ve şeytanda kovularak uzaklaştırıldı. Bu haberi vasf ve beyan eyleyerek artık İslam oldum, Dedi; cevaben dedim ki;

"Ben daima ulvî şehâdet ve yüksek makamda bulundum. İlmî emir ve fikirlerin fetihleri Allah Teâlâ'nın kitabında alıncaya kadar bu durum devam edecektir.

Bu ilâhî ilimleri tahsil ve bilgilerle vasıflı olarak Rabb'im beni ilerlemeye hazırlayıp bu bilgilerin tahsilini açınca anladım ki, Hakk beni âlemi şehadete dönüşümü istiyor.

Bende bu hal üzerinde kalmak ve daha ziyade ihsan edilmek şartlarıyla kabul ettim. Çünkü vücudun nihayetine delil olmadığı gibi hiçbir ferdede bu nihayeti ile tahakkuk etmiştir. Allah Teâlâ لَهُمْ مَا يَشَاؤُنَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ demiştir.

"Onlar için orada ne dilerlerse vardır ve bizim katımızda ise fazlası -da- vardır." [65] bu makamda salik vücud feleğinde nüfuz ve irade kuvvetinin gücü, yetmeyeceği bir ziyadelik meydana gelir. nüfuz ve irade kuvveti [66] فَعَسَى اللّٰهُ اَنْ يَاْتِىَ بِالْفَتْحِ

"Allah Teâlâ bir fetih yahut katından bir emir getirecek" ayetinde beyan buyrulmuştur. Lakin ahde vefa şartı vardır. Velâyet emrindeki ziyadelik [67] اَوْ اَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ **"Yahut katından bir emir getirecek**" bildirilmiştir.

Allah Teâlâ'm bizi Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ve âli ashabı ile beraber haşr eyle.

Bu âlemle telfik Refik-i Âladan ayrılmaksızın çekildiğimde yolda dünyevî olayların hepsi bana ulaştı. Bu sebeple Hakk'ın vücuduna delil olan ayrılık ve aynîlik olaylarından gördüklerimi tanıdığım gibi kâinatın ulvî ve süflîsine dair bulduklarımı tamamen bildim. Ben şu dakika zamanımızdan ölüm zamanına âlem-i şehadete dönüşümde mülkü cismaniyetten ayrılışım karışıklığına kadar birlik sıfatındaydım.

İşte bu akide-i safiyeden Süleyman aleyhisselâmın Hudhud-u emin kuşu doğrulukla haberi getirmiş ve bu haberi üç nurla ve sırlar perdesi ile zıddiyet meydana getirmiştir. İşte bu zıddiyet oluşturan bu sırlar perdesi ufkundan bana ilk selamı veren ve bazı yaratılışları gösteren kevkeb bir kuldur ki, ayın hidayet ışığının halesinden doğmuştur. Buna üç nurdan her biri hakikatini vermiş yol usulünü öğretmiştir.

Bundan sonra bunlara karanlık kaplamış kalbi nurlandıran ve siyah noktaları yok eden arkasından büyük güneş doğmuştur. Bu misal tecellisi ve uzayan bir nurdur. Sonra bana selam vermiş eceli

---

[64]—Hicr,42 عِبَادِى Hakka'a muzaf olan kemal ve yakınlık kazanan kişiler olduğu عِبَاد ın izafetinden anlaşılmaktadır. İşte nefsini Hakk'a izafe eden bu kişiler hakkında şeytanın hüküm ve saltanatı yoktur. Onun için iblise karşı لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ ***" senin, benim o kullarım üzerinde hiçbir hâkimiyetin yoktur"*** denilmiştir.

[65] —Kaf, 35. ehl-i Cennet orada diledikleri her şeyde olduğu gibi yine orada birde mezid cenneti vardır, demektir. İşte orası müşahede-i cemal makamı olarak enbiyaya ve fena-i zat eden büyükler ve Muhammedîlere tahsis edilmiştir. Bu mezid cenneti sekiz cennetin sekizincisi, en yüksek ve en son makamdır.

[66]—Maide, 52

[67]—Maide, 52

müsemmada kaybolmuştur. Eceli müsemmaya yaklaşıp gelince hidayet nuruyla batıdan doğmuştur. İşte bu güneşin batışıyla parlayış kaybolur. Akide parlayış, kaybolmak ve avlanmaktan kurtulur. Hileli düzenler kalkar. Fakat erbab-ı basirete göre bu güneşin batışı iki kısımdır. Eğer bu bu batışı kalbi yapabilirse gayb âleminde hidayet nuru üzeredir. فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ [68] **"Rabbinden bir nûr üzere bulunmaktadır."** Sırrına kavuşmuştur. Onun yaratılışı nur üstüne nur olarak gelmiştir.

Şayet güneşin batışında zulmet ve ziyadan hali olan o zat sıfatı beşeriyyeden soyulmuş mukaddes zatın manevi sıfat elbisesinden soyulmuş demektir. Bu yüksek sırların ne kadar ince ve arzu edilen bu büyük zevki ne kadar istekli olduğuna dikkat etmelidir. Mukaddes makamda bu güneş ile uzun zaman kaldım. Senelerdir gece gündüz niyaz ettim. Bu malik olduğum emanetin Muhammedîliğin bir parçası olduğunu bana Rabb'im izah etti. Anlayan anlasın, anlamayan kapıyı çalsın ve devam etsin. Bu misalî nurun batışından önce sabit nurları araştırdım. Allah Teâlâ'nın elindeki kudreti anladım.

İbn-i Abbas'tan rivayet edildiğine göre Mizacı şarap içimi Cennet meşrubatının en yükseği olan badenin bilgisi gelmiştir.

يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ[69]

"Onlar, mühürlü, halis bir şerbetten içirileceklerdir. Onun nihâyeti misktir, artık ziyâde rağbet gösterenler, bunun hakkında rağbet göstersinler."

Beşinci senenin son gününün yarısına gelince güneşin hakikâtinin zulmet bulutları sıyrılıncaya kadar beraber yukarıda söylediğim halin ile halkça meşhur nur perdesi içinde gizli olan ilimler ile beraber idim. Bu safî badenin misk ile mühürlenmiş cennet şarabı gibi olduğuna dair uyan ve uyulan, işiten ve işitilen tarafından buna işaret eden sözler ve anlaşmalar gelecektir.

Sene tamamlanıp üç ay daha geçince bu güneşten ayrılma vakti yakınlık ile terk ettim. Anlatılan zamanda hatm, zamanda bana safî şarabla bana geldi. Cennet şarabı olduğu hakikâtini bana beyan etti. Bende derhal her şeyi ihata eden emaneti ilahiyyenin hatmini sıdk ve istikâmet sıfatında olan hatm evliyasını müşahede ettim. Bana kendini anlattı feyz ve himmetine memur oldum. Sadık ve doğruluğu kabul edilmiş, tasdik edilmiş Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin gemisine kemal üzere binerek uymak ile yakınlık buldum. Sancağı ışıklar saçan iki aylı nur üzere nurdur.

Bu mecmuada anlatılandan başka zuhur eden eden olaylardan başkası sahte elbise giymiştir. Güneşin manevî varlığı da hatmin elini öptü. Bende gözümün ucuyla ona baktıkça hatm benim için ehlimdendir dedi. Sonra hatm ile şevkli olarak geçmiş hadisler hakkında bir şeyler konuştuk. Safî meclis şarabla hoş olunca sohbet teşvik ve terğib ile minderde oturan imametin başından ayağına kadar hatm ise bana neşeli temayül ediyor güzel gazelhanlar şarkı söylüyor.

Diyordu ki; **"Aman ridâmı gizleyin."**

"Gizleyin! Benim işte Hatmim. Benden sonra veli ve veliahtım yoktur."

"Gizlemekle bütün devletler yok olur. En sonrakiler evvelkiler karışır."

Bu mecmuada gizlemek istediklerimden pek mühim şeyler konuşuldu. Fazla haber sorma.

İştiyak sahibinin kalbleri güneşin sırlarını anlamak için münacata başlayıp gizli güneşin sırlarının hakikâtinin ışıkları doğarak meclis kıvamını ve kemalini bularak Ebul Abbas yanındaki arkadaşlarıyla anladığım hakikatlerin bilgisiyle çekildim. O zaman hiçbir nükte-i nadire kalmamıştır ki hazretimin kapısında varid gelmemiş olsun.

Şayet bu hakikatlerin gizlenmesi hususundaki sözün kalkması ve ifşası gerekli olduğundan o sırrın daha fazla inceliklerini size ifşa edecektim. Fakat bir perdeden bunu anlattım. Her kim anlamaya cüret ederse perdeyi kaldırırsa görüp anlayacaktır. Batıdaki güneşimiz hakkında yine bu şekilde yaparak kalbimiz arakasındaki sırdan gizlilikleri kaldıracağım.

---

[68]—

[69]—(Mutaffifîn, 25-26)

Yüksek keşf ve kuvvetli azim sahibi olan kalbimi açar Rabb'imin ehadiyet güneşini müşahede eder hakikâtleri ifşa eden hakîki küheylânına biner ve onunla olursa,

Her kim onun sırtına binerse hakikâti gizleyip bu itaat eden atı yitirirse maksadına ulaşır. Bize katılır. Yalnız benim yaptığımı yaptıran ve yapan gibi Hakk'ın zümresi ile gizli manaları içine alarak hareket etmelidir. Mukaddimede beyan edilen mana denizinde bir ışık çıkınca nurlu aya perde çekme işi bundan çıkmıştır.

Yılını bildiğim Rebîu'l-evvel ayı girince Allah Teâlâ üzerimizde ifa buyurduğu vahyi ve kalbî ilhamları bir ilham elçisi getirdi. Bu ilham elçisi kendisinden bize gelen Hitâb-ı Rabbânî'dir. Sonra sübhânî ilham ve Hitâb-ı Rabbânî bütün eserlerinin latifesiyle bir müjdelenmiş bir bahçeyi sadık bir rüya ile peşinden gösterdi. İşte bu müjdeli ruyada gizlenmiş ve korunmuş sırların sayfalarının konulması ve bu sayfalardaki hakikâtlere **"Kitab-ül Keşf ve'l Ketm Fî Marifet-i l-Halifet-i ve'l Hatm"** ismini verdim. Verilen alâmet ve nişan hakkında Malik-ül Mülk Allah Teâlâ'ya müracaat ettim. Durmak emrini aldım. Sonra Hatm bana teveccüh ederek ayrılmadı mukaddes yeri hazırlayıp ve döşeyerek indi. Huzurda buyurdu ki ben bu hakikatin kıtabına **"Sidre't-ül Münteha ve Sırr'ül Enbiya Fî Marifet'il Halîfe ve Hatm'il Evliya"** ismini verdim. Dediğinde cevap verdim ki;

"Bende nefsimde böyle isim vermenize bir nükte buldum. Yalnız acele etme. Bu sözüme hemen itiraz etme"

"Hayır, sana itiraz etmem" dedi. Bende,

"Allah Teâlâ hem oldurur, hem de ihya eder" dedim. Tâki Cuma günü oldu hatip minber üzerinde evliyanın kalpleri ve Allah Teâlâ'nın kulları hakkında konuştu. O sırada Allah Teâlâ'nın kudret elinin latif soğukluğunu hissettim. Beşerdeki gafleti gideren Rabbânî kelimelere ulaştım ve bana bir takım alâmetler verilince kalbim üzerinde birçok davetçiler meydana geldi. O zaman mukaddes makamdan bir hitab geldi.

"Ey Ankâ-i Muğrib! Bu nam ve şöhretle sırları selâmetle kurtuluş yolu yapan Hatip-i Muğrib"

MUHALİF HAYALLER

Toplumun değer yargıları, ferde; neyi nasıl yapması gerektiği ölçüde nasıl hissetmesini ve hissini nasıl göstermesi gerektiğini de öğretir. Hissedilen duygular akılda oluşan görselliğini en yalın şekilde tepkisel bir dışavurumla muhakkak sunmaktadır. **Yurdumuzda, son yirmi beş yılda sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel ve sanatsal bağlamda büyük değişimler geçirmiştir.** Gününümüz insan ilişkilerinde gözlemlenen duyarsızlık, yapaylık, doyumsuzluk, hazcılık ve sıkılganlık da bu değişimlerin bir sonucudur.

Klişeleşen **"tüketim toplumu"** kavramı, her geçen gün eleştirilirken yarattığı toplum düzeni kabullenmiştir. **Oluşturulan yeni bilinç, insanın farkında yalnızlık ve çaresizliğini büyültmekte ve** kendine yabancı olan fert, acısını, endişesini, sıkıntısını, heyecanını içinde saklayarak köreltmektedir.

İletişim halinde olan insanların ilişkileri yüzeysel, ifadesizdir. Zamanın gelip geçiciliği, ilişkilerin yaşanışını da yönlendirmiştir. Hızla yarışan insan için; düşünmeye, üzerine hayal kurmaya değecek bir hatıra, kişisel geçmişin kayıtlarından oluşan bir şimdi kavramı yoktur. Unutma, en erdemli eylem olarak bilinçlere aşılanmıştır. Tutku; ardına bakmadan yaşamaya, duygusuz, mutlu ve kaygısız olmaya eşitlenmiştir. Günün yaşam pratiği **'ANIMSAMA, YAŞA'** "Hatırlama, keyfine bak" sloganıyla dile getirilebilir.

Bahsedeceğimiz **'Muhalif Hayaller'**, şahit olunan duruma, duyarsızlığa karşı **"kendi gerçekliğinin hayalini"** kurarken, muhalif olunan, ikili ilişkilerde paylaşılan geçici ruh hallari, yüze yerleşen sahte mimikler, mutlu olma telaşında gülmeye çalışan yüzlerdir. Geçmiş ile bağları bulunan "**şimdi"** kavramı hatıralarla güçlenir ve daha çok yaşadığını hisseden insan, Muhalif hayallerini,

- Hayat kelimesinin anlamında,
- Kişisel eşyalarında,
- Portrelerde,
- Kimi zaman refleks halini dışavuran mimiklerinde,
- Hayallerle karışık biçimlemelerle sorgular.

İçsel, samimi, huzurlu kimi zaman ise acıtan bir dünya oluşturmaya çalışır.

Muhalif Hayaller

Sözlük anlamıyla;

Muhalif: Bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olan, aykırı olan: Muhalif gazete, muhalif parti.

2. Aykırılık eden, uymayan, uygunluk göstermeyen olarak tanımlanır.

Hayal: Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerşekleştirilmesi özlenen şey, düş, imge, hülya: hayal ürünü bir hikaye.

2. Belli belirsiz görülen şey, gölge.

Muhalif olma, içinde yaşadığı ilişkiler ağını, bu oluşumun nedenlerini sorgulamakla başlar.

Hayal ise ulaşılan sonucun gerçek dışılığını gösterir.

Muhalif hayallerin fikrî çatısı şeklinde açıklanabilir: **Hızla akıp geçen dünyada, içe kapanmayı, kendine tutunmayı seçer.** Kişisel eleştirisini kendi gerçekliğini ortaya koyarak var kılar. **İhsan Oktay Anar**'ın **Kitab'ül Hiyel** adlı romanındaki karakterin dünya ile ilişkisini tanımlayan paragrafta bahsedilen **"benlik bilinci"** şu şekilde vurgulanır:

"Benliğini aşırı sınırlarla kesin ve aşırı sınırlarla belirlediğini böylece kendisini geri kalan her şeyden, dünyadan ayırdığını, bu yolla bir parçası olmaktan çıktığı o engine okyanus, yani Dünya karşısında elbette ki cılız, sakat ve yetersiz olduğunu görebilirdi. Fakat o haliyle bütün bunları elbette ki

düşünemezdi bu yüzden varlıklarını benlikleriyle sınırlayan ve dolayısıyla, aslında ona ait olduklarını bilmedikleri dünya karşısında cılız ve sakat olduklarını hisseden insanlar gibi, varlığını tehdit ettiğine inandığı o devle savaşmaya karar verdi. Bu dev, dünyanın ve onun içindekilerin ta kendisiydi. Ona ait olmak ise, ona yenilmek, yani ölmek demekti. Ancak bu bir bakıma doğru sayılırdı. Çünkü dünyanın bir parçası olmak, bedenin değil benliğin ölümü olmalıydı." (Anar,1996, s:105)

Karakter dünyanın bir parçası olmaktan kaçınmak ister. Bu yolda dünya ve düzenin şekillendirdiği her şey'e bir yönden muhaliftir. Kendini fark eden muhalif, varlığını bütünleyecek, tamamlayacak düşlere dalar.

'Aşk; varoluşu tamamlama ve varoluşa katılış demektir.' (Kafka). Bu anlamda aşk başta olmak üzere varlığı tamamladığına inanılan her türlü samimi ilişkiler muhalif hayallerin konusuna girer. Paylaşılan hatıralarda yaşanan çeşitli duygular fıtrî olarak yeni biçimlemelere yol açar. Ancak yaşanılan, sözlerle ifade edilemeyen kimi hisler bu düzende ortaya çıkamadan bastırılıp, ezilir. Muhalif hayaller bu değişimlerin görsel ifadesini yakalama peşinde koşar. Mutluluk ve huzurun var olduğu gibi acının, sıkıntının, endişenin de var olduğunu duyurur çalışmalarda. İfadenin, duygunun **'şey'** leşerek çoklaştığı, anlam kaymalarına ulaştığı düzende ilk'e olan özlemi dile getirmeye çalışır.

Hayaller, umutsuzluğun, çaresizliğin içinde açılan bir pencere gibidir, o pencere ise şimdi kavramını karşılamaktadır. Şimdi, sadece o an'a karşı verilen tepki değildir. Arkada kalan izlerin gölgesinden, bastırılmış duygulardan, zaaflardan, empati kurarak yaşanan deneyimlerle zenginleşen bir tepki olarak belirendir.

İnsan ilişkileri arasında çeşitli tanımlarıyla var olan "**sevgi"** kavramı, kişisel olarak deneyimlenirken kendiliğinden görsel imgelere dönüşür. Bu anlamda muhalif tavır, etkisinde kalınan, bellekte tazeliğiyle kalan, endişeyle duyumsanan kısacık an' ların hatırlanması ve bu duyguların suretine dışarıdan bakılarak ifade edilmesidir. Ancak bu düşler, rahatsızlığı duyulan durumlara tersi ile karşılık vermektir; yani iktidar'a karşıdır. Ortaya çıkan şeyler; geçici hazlar peşinde değil, kalıcı izler etrafında döner. İfadecidir, duygusal dışavurum yakalamaya çalışır. Kabul görmeyen ya da gösterilmesi arzu edilmeyen hisler, eylemlerine yansır. Duyguların, bakışların, ifadelerin çeşitliliğini ve özgünlüğünü araştırır. Geçiciliğe karşı kalıcılığı, bayağılığa karşı kutsallığı, **'yaşamaya'** karşı duyumsamayı, teşhire karşı gizemi, sanallığa karşı gerçekliği, bağırmaya karşı susmayı, aşk'a karşı bakışmayı, cinsel birleşmeye karşı dokunmayı öne sürer.

GÜNÜMÜZDE HAYAL KURABİLME YETENEĞİNİ SÜRDÜRME OLASILIĞI OLDUKÇA GÜÇTÜR. Hayal, duyguyla var edilir ve günümüzde muhalefet ancak hayallerde yaşanabilir. Paylaşılan duyguları, hatırlamaları; kurgulanan düşlerle daha güçlü, daha acınası ya da daha mutlu kılmak, dışta olmayı kabul etmek demektir. **DIŞLANAN, BUGÜNÜN DÜNYASINDA ADI KÖTÜYE ÇIKAN OLUR.** Bu yolda yalnızlığını hisseder. Ressam Gortfried'in bir röportajında da açıkça görülebilen bir gerçektir bu;

"Maddeciliğin sonunda zafer kazandığı bir dönemde yaşıyoruz. Dünya perilerden, cadılardan, hıdrellezlerden, sırlardan, meleklerden, mucizelerden, büyülü kalelerden ve saklı hazinelerden, kutsallıktan, sadakatten, sevgiden, zamandan yoksun". Hayal kurmak artık gereksizlik, geleceğe yönelik tasarlanan planda bir engel, yoldan sapma olarak görülür. Beynimizin kıvrımları başka amaçlar, gerçek faydalar kazanmak için kullanılmalıdır. Hayaller zaman kaybıdır. Oyun oynamak bayağı bir iştir. Mantıksız, içi boş, çaresizdir. "Hayal kurmak, günümüzde çocukların dahi beyni için kimyasal bir dengesizlik olarak görülüyor'.

Buna karşılık Hayaller'i inkâr edilmez, tam tersi yüceltme, meşrulaştırma eğilimi taşır. Romantik bir tavrı da kapsayan bu düşünce; sessiz boyun eğmenin içinde karşı çıkışını savunurken bu düşüncenin bir hayal'den ibaret kalacağını bilir. Ancak, **"hayal"** kurmak ve sanatın içinde barındırdığı varsayılan özde umut ve tatmin duygusuna saflıkla kapanır ve güvenir.

Muhalif Olunan Durum

'Muhalif Hayaller'in, toplumda gözlemlenen güvensizlik, sıradanlık, duyarsızlık ortamında yeşerdiği düşünülmüştür. Bu durumun oluşum süreci araştırıldığında Türkiye toplumu için 1980 yılının önemli bir dönüm noktası oluşturduğu görülmüştür.

"Aynı yıllarda İngiltere'de Margaret Thatcher'in, ABD de Ronald Reagen'ın iktidar olmasıyla birlikte toplumsal bilinçte yeni bir oluşum başlamıştı".

Teknolojinin yeni imkânları beraberinde getirmesi, yeni oluşumu daha da hızlandırmış, kültürel hegemonyasını kolaylıkla yaygınlaştırmıştır. Bu arada önemli bir dönüşüm de yazılı kültürden görsel kültüre geçiş olmuştur. Nurdan Gürbilek o dönemi şöyle tanımlayacaktır:

"1980'lerin getirdiği ve günümüzde kökleşen yeni toplumu tanımlayacak ilk kavram "sözün bastırılması" ise (yaşanan darbeden dolayı), ikincisi mutlaka "söz patlaması" olmalı. Çünkü 1980' lerin ortasında Türkiye de, neredeyse baskı döneminden çıkıldığı yanılsamasını doğuracak yaygınlıkta bir söz, imge ve görüntü patlaması yaşandı".

Türk toplumu için çok yeni ve müstehcen olan; özel hayat, fert, cinsellik, eşcinsellik gibi kavramlar üzerine sözler söylendi. Bu konular sık sık haftalık dergiler, TV programları aracılığıyla evlere konuk oldu. Ancak karşılaştırıldığında bu değişimler Batı'da yaşananlara göre cinselliğin tıbbileşmesine, bilimsel olarak açıklık getirmesi, öğretici nitelikte olması adına katkı sağladığı söylenemez."

Artık tamamen içeriksizleşen söz, yaşananlardan ya da hissedilenlerden hangi imajlarla, hangi metaforlarla konuşulması gerektiğini belirler. İçi boşaltılan kelimeler, tamamlanmamış cümleler, kavramlar, sözler, kitle iletişim araçlarının etkinliği sayesinde evlerde, insan ilişkilerinde de boy göstermeye başlamış, bilinci etkilemiştir kuşkusuz. GÜNÜMÜZDE, REVAÇTA OLAN BİR DİZİNİN KAHRAMANIN HERHANGİ BİR SÖZÜNÜN, CÜMLESİNİN, KİTLELER TARAFINDAN KULLANILMASI, O SÖZÜN YA DA ONUN SİMGELEDİĞİ HERHANGİ BİR ŞEYİN ANINDA PİYASAYA SÜRÜLMESİ GİBİ. **Artık ne yaşandığı ne hissedildiği önemli değil onun nasıl dile getirildiği, insanı nasıl kışkırttığı önemli hale gelmiştir.** Yani gösterinin nasıl bir parçası olduğu önemlidir. Gösteri içinde rol alan fertler, geçicilik kavramını da içselleştirmişlerdir. Her şeyin yitip gideceği bir düzende, sıkıntı etmeye, kişisel bellek geliştirmeye ihtiyaç duyulmamaktadır.

"Artık herkesin bildiği bir gerçek, kitle iletişim araçlarının oluşturduğu yeni kimliğin, ferdi belli ve "klasikleşmiş" alışkanlıklardan kurtararak, onu göreli bir biçimde özgürleştirmesine karşılık, özellikle kamusal kullanım yanıyla da, ferdi tutsak etmesidir. 'Televizyon görselliğinin bu derecede yoğunlaştırılmasının altında yatan ana etmen kitlelerde beliren kendinden geçme, ayartılma içgüdüsünün tatmin edilmesi gene televizyon görselliği, onun kurduğu imge sistemi aracılığıyla insan belleğinin' kısa erimli (short term) bir belleğe dönüştüğü unutulmaması gereken bir noktadır."

Algılanan zaman ve sahip olduğumuz bilinç, kısa erimli olmaya doğru ehlileştiriliyor. **Ahmet Oktay Anar**'ın tanımıyla: **"ANIMSAMA, YAŞA!"** Sloganı bugünün yaşam pratiğini dışa vuruyor denebilir. Sanat dahi, varolan durumdan etkinlenip, beslenerek, geleneksel, hatta tarihsel olanı dışlamış, kendini güncel olanla özdeşleştirmiştir. Kalıcılık, içsellik gibi düşünceleri dışlamış, duygusal tavrı küçümsemiştir. Geçmiş yok sayılmış, geçmişte yaşananları günün çıkarları (fantezileri ve ihtiyaçları) doğrultusunda tanımlamaya dönüşmüştür.

İlişkilerdeki Durum

Yaşanan değişimler, görece gelişmeler, sosyal ilişkilerde yeni bir bilinç, yeni bir ruh halini doğurmuştur. **'KAPİTALİZM, İÇERDEN DIŞARIYA, DIŞARDAN İÇERİYE, YUKARIDAN AŞAĞIYA, AŞAĞIDAN YUKARIYA GİDEN BİR BAĞIMLILIK İLİŞKİLERİ SİSTEMİDİR. ONDA HER ŞEY BASAMAKLANDIRILMIŞ, DEMİRE VURULMUŞTUR. KAPİTALİZM DÜNYANIN VE İNSAN RUHUNUN BİR HALİDİR.'** (Roger GARAUDY. Picasso, Saint John Perse, Kafka (çev.Mehmet H. Doğan) Payel Yayınevi, İstanbul 1991, s:128)

<u>**100 YAZILAR**</u>

TÜKETİM TOPLUMUNDA YABANCILAŞAN FERTLER, İLİŞKİLERİNİ TÜKETİLEBİLEN HERHANGİ BİR MAL OLARAK GÖRÜR. Bu zamanla duygusal ilişkilerdeki söylemleri de dönüşüme uğratır: **"BİRBİRİMİZİ ÇOK TÜKETTİK"** gibi. Ancak pazardan yeni bir mal alınabileceğinden emin kişi, paketi açılmamış yeni ilişkiler arar. Günümüzde insanlar, fazla bilginin, fazla görüntünün, fazla gürültünün kucağında ilişkilerini taklitle ve özentiyle yaşar. İnsan tanımanın verdiği merak ve heyecan duygusundan yoksundurlar.

'Modern toplumumuzda eksik olan şeylerden biri de hayret etme yeteneğimizdir', peşimizi bırakmayan boşluk ve anlamsızlığın bir yönü de budur. Hayranlıkla karışık merak pek çok biçimde dile getirilmiştir. Kant bu duyguyu şöyle anlatır:

<u>**İnsan yüreğini iki şey hayret içinde bırakır:**</u>

KALPTEKİ AHLAK MAHKEMESİ VE YILDIZLI BİR GÖKYÜZÜ.

Hayret etme, şüphecilik ve can sıkıntısını tam tersidir. Kişinin dorukta bir canlılığa sahip ilgili, beklentiler içinde ve tepki vermeye hazır olduğunun belirtisidir. Henüz anlaşılmamış, keşfedilmemiş deneyimlerin heyecanıdır. Merak etme ve hayret dürtüsünü muhafaza etmek kolay iş değildir. Joseph Wood Krutch

'Hayret duygusu kendini çabuk tüketir diye yazmıştır. Yaşamda anlam ve önem taşıyan şeylerin bir fonksiyonudur hayret etmek.'

Yıldızlı gökyüzü artık birçok yerde görülebilen, romantik bir görüntüden başka şey ifade etmez. Hayatla başa çıkma yollarından olan umut, mutluluk, aşk birer reklam imgesinden başka bir şey ifade etmediği gibi. Bayağılaşan bu kavramlar üzerine düşler kurulamaz, heyacan içinde bırakan an'lar, yaşayışa tanık olan nesneler, önem atfedilen her şey değişmiştir günümüzde. <u>Her an'ı heyecanla, arzuyla karşılamak ve bunların ardından anımsamalarla karışık düşsel kurgulara gitmek ancak romantik bir tavır olarak görülen **'Muhalif Hayaller'** dir.</u>

İletişimin sınırsızlığı, kolaylığı ve hızı özellikle cep telefonu şirketleri aracılığıyla dile getirilir. **TELEVİZYON KANALLARINDA, REKLAMLARDA YARATILAN İLİŞKİ MODELLERİ; İLETİŞİMİN VE PAYLAŞILAN İLİŞKİNİN YOZLAŞMASININ, DÖNÜŞMESİNİN SEBEBLERİNDENDİR.**

<u>Gözler ve dudaklar en etkili iletişim aracıdır.</u>

Sözsüz iletişimin gücü etkisini hala göstermektedir ancak buna katlanacak, zaman ayıracak, değer verilmesini gerektirecek toplumsal, psikolojik belki de ekonomik şartlar yok olmaktadır.

BAKIŞ, UZUN SOLUKLUDUR, SESSİZDİR, ANLATACAK ŞEYİ AĞIR AĞIR TÜM İÇSELLİĞİYLE AKTARIR. BU YÜZDEN GİZEMLİDİR. <u>Psikolojik açıdan sabır ister, güç ister, cesaret ister. Günümüzde sıkıntıya gelemeyen insan, iletişimde olduğu kişinin gerçek iletisini anlamaktan acizdir. Acizlik biraz da korkudandır. Çünkü ileti, iç çelişkilerle dolu, karışık, endişe verici olabilecektir. Günümüzde insan insanla ilişkisinde güvensizdir, saf ve sürekli bir mutlulukla karşılaşma inancından yoksundur.</u>

<u>Tüketim toplumunun can sıkıntısıyla dolu insanı, ilişkisinde özellikle aşk ilişkisinde haz ve geçicilik arar. Çünkü ilişkileriyle varlık kazanır fert bu toplumda. Sıkıldığında yeni bir insan ile görece yeni bir ilişki yaşayacaktır.</u>

Aşk ilişkilerinde görülen can sıkıntısı, aşkın, sevginin binbir dile çevrilmesi, maneviyattan kopuş birçok karikatüre konu olmuştur. Bu karikatürlerden biri de Radikal Gazetesi, 2006 Tehlikeli İlişkiler adlı karikatür dizisidir. **Ramize Erer**, bu karikatür dizisinde; samimiyetsiz, duyarsız ve her türüyle geçici ilişkileri yansıtır. Yüzlerdeki etkili mimikler kişilerin güvensiz ve sahte duygularını ortaya koyar.

Resim 2: Ramize Erer, ' Tehlikeli İlişkiler', Radikal Gazetesi, 2006

Kişiler çoğu zaman, birbirlerinin yüzüne bakar durumda (bakış) çizilmemiştir. Duygusal ilişkilerde gözlemlenen, ezbere dayanan yaşayışların insanı bir geçmişe, tutkuya, mekâna ya da hayale sürüklememesidir. Hâlbuki herhangi bir eşyanın bile anımsattığı bir anı, sevilen insana; paylaşılan an' a dair insanın hayaller kurgulamasını sağlar. Günümüzde yaşanan sahte duygusallığı, taklit aşkları, tutkusuz ilişkileri **Umberto Eco'** nun tanımlamasıyla örneklendirmek yararlı olacaktır. Burada kişisel geçmiş, daha evvel bahsedildiği gibi çıkarları, ihtiyaçları ve bilgisi doğrultusunda kullanılacaktır. Kişinin yazdığı bir duygu, hayal, bir geçmiş yoktur çünkü;

'Postmodern hali, kültürlü bir kadını seven bir adamın haline benzetiyorum. Adam kadına, "sana deli gibi aşığım" diyemeyeceğini bilir, çünkü kadının, bu sözleri Barbara Cartland'ın yazmış olduğunu bildiğini bilir (kadın da onun bütün bunları bildiğini bilir). Şöyle diyebilir:

"Barbara Cartlant'vari bir deyişle, sana deli gibi aşığım."

Sahte masumiyetten sakındığı, masum bir söz söylemenin artık imkânsız olduğunu açıkça ortaya koyduğu bu noktada, yine de kadına söylemek istediği şeyi söylemiş olur: yani onu sevdiğini, onu masumiyetin kaybolduğu bir çağda sevdiğini. Kadın da onun aklına uyarsa, sonuçta bir ilan-ı aşk gerçekleşmiş olur. Konuşanların ikisi de kendilerini masum hissetmeyecekti; geçmişin, çoktan söylenmiş olanın yarattığı ve ortadan kaldırılamayacak güçlüğü kabul edeceklerdir; ikisi bile bile ve haz alarak, bir ironi (alaylı anlatım, mizah)[70] **oyunu oynayacaklardır".** (Umberto Eco, Cogito Düşünce dergisi, sayı 44- 45, 2006 s: 14)

HULASA:

İçtimâi hayattaki hız, insan ilişkilerinde iletişim modellerini değiştirmiştir. Kişilerin düşünce yapısı, sosyal hayatı ve kişisel ilişkilerin deneyimlenmesinde yavanlaşma ve duyarsızlaşma kendini göstermektedir. Ferdin an'ı yaşamasına da engel olan düzen, anı yaşamak adına verilen budala heyecan ve önyargılar insanı eksik bırakmıştır.

---

[70] İroni: İroni:(eski yunanca eironeía) Söylenenin tam tersinin kastedildiği ifadedir. Söylenen ya da yapılan eylem, ciddi görüntüsü altında, karşıt söylenceyi ya da eylemi, çelişki noktasına çekmeyi hedefler. Mizahdan farkı olarak ,ironi daha eleştirel yaklaşır .İroni mimik, jest ve tonlama ile söylemek istenenin altını, dolaylı çizer.

"Muhalif hayaller" ise, ilişkiler düzeyinde yaşanan duygu yoksunluğuna, bellek kaybına, dialog korkusuna karşı, akılda ve yürekte oluşan, anımsamalarla zenginleşen görsel imgesini hayal tadında yani hayal olabilecek yoğunlukta işlemeye çalışır. **Manevi boyuttan yoksun dünyaya sevginin, bakışın, küçük bir busenin kimi zaman amansız bir acının ya da stresin ardından hayaller kurar.**

İNSAN MUHALİF OLUŞUYLA, **"AN'I"** DAHA ÇOK İÇSELLEŞTİREREK YAŞAMAYA, VARLIĞINI TAMAMLADIĞINA İNANDIĞI AN'LARINI, HAYALLER ÜZERİNDEN ROMANTİK TAVIRLA AMA ELEŞTİREL BİR BAKIŞLA, HAYATA TUTUNMAYI VE TATMİN OLMAYI SAĞLAMAK İSTEMEKTİR.

Ek: Özdemir Asaf'ın Rüyalar/Yaşancalar' adlı metni, kişisel geçmiş-eşya ilişkisini, anımsamanın yarattığı duygusal algılamayı ve anlamlandırmayı destekler niteliktedir.

Rüyalar/YAŞANCA'LAR [71](Menkıbeler-Hatıralar)

"Hani, çekmeceler, kutular, eski bir çanta, bir torba.. Hemen hemen çoğumuzun vardır..içlerinde bir sürü eşya.. Parçası eksik bir saat.. Kırık bir kilit.. Kopuk bir zincir.. Bir kalem parçası. Yarım bir anahtar.. Tek bir kol düğmesi.. İçi boş bir derecelik.. Bir rozet..

Paslanmış bi….şey.

Arada bir açılır o çekmeceler, kutular. O zarflar.. Bakılır, bakılır.. Dalınır gidilir. Bazı parçacıklar daha çok durdurur, düşündürür.. Elinizde tutar tutar, evirir çevirir, bakar da bakarsınız.

Sonra bir başka şey vardır onun da yanında. O da bir başka öykünün, bir başka yaşanmışlığın tanığıdır. Kimbilir, belki aktörlerinden biridir o şey yaşanmış bir düşüncenin.. Belki de düşünmüş bir yaşanca'nın seyircisidir.

O dalıp gidilen nere ise, ne ise ve de kim ise.. Tümü birbirine bağlı ya da yakın kalmış, yani, oldukları gibi duradurmuş.. Size bakmaktadır tümü.. O zamanlardaki gibi.

Bir sürü işiniz var ya ! Amacınız, sözünüz, alacağınız..borcunuz.. Bir sürü şey.. Bu parça parça, gününüzü dolduran şeylere yaşanca diyorum ben.

Evliliğinizi, umutlarınızı, yanılgılarınızı, yanlışlarınızı, saç taramalarınızı, aynaya bakmalarınızı, yaralarınızı, gizlemelerinizi, boyanmalarınızı, kirlenmelerinizi, buruşmalarınızı, ütülenmelerinizi…Islanmalarınızı, kurulanmalarınızı, acıkmalarınızı, susamalarınızı.. Parça parça birleştirirp sürdüren ve sonra yerlerinde kalıp sizi yarınlara uğurlayan, yaşantılarımızı yaşam bütünlüğüne erdiren elle tutulur veya tutulmaz olan

şey'ler..

Yani yaşanca'lar.

---

[71] **Yaşanca:** Uydurma Kelimelerden: Menkıbe; hatıra; anı; unutulmayacak olay…
Toygun:
Din büyüklerinin veya tarihe geçmiş ünlü kimselerin yaşamları ve olağanüstü davranışlarıyla ilgili hikâye
Bensay yaşanca sözcüğünü önermiş. Bence fena değil.
кай (kay) şarkı söyleme , menkıbe (Altayca)
Övmece önerisi de var ama öv- uygun değil gibi.
Toygun:
Hikmet Kıvılcımlı yürüm demiş.
"Böylece, Oğuz Yürüm'ü (Menkıbesi) ile anlatılan şey, bütün bu 24 Kan'ı içine almış en büyük Kandaşlar Konfederasyonu'dur."
Oktay D.:
yaşanca sözü bana düzgün türetimli gelmedi, bir /a/ sesi fazla gelmiş. Daha doğrusu ise **yaşınç** olabilir [1][2]
Dipçe.
[1] +Xnç ekinin dar ünlüsünün baskın gelmesi. Bu eki, dönüşlü çatının eylemlik ekiyle bileşimi olan -n-ş ekinin sözcük sonunda -nç olması durumuyla karıştırmayınız. [2]
[2] **Marcel Erdal, "Old Turkic Word Formation", Wiesbaden, 1991.**

<u>YAZILAR 103</u>

Yaşancalar sizin cafcaflı yaşam kişiliğinizi.. Yani kısacası sinirlenmelerinizi, küfürlerinizi, yalanlarınızı, dayak atmalarınızı, dayak yemelerinizi, gücünüzü, güçsüzlüğünüzü, gözlüklerinizi, saatlerinizi, çakmaklarınızı, o pis paralarınızı süsleyip yaldızlayan, kırıp yapıştıran.. Düşlerinizde gerçekleşip kafanıza çarpan yaşancalar..

Siz gidersiniz.. Kalır onlar. Size kokularını, renklerini, esinlerini bırakırlar.. Siz gidersiniz.

Saatiniz düşer, sevgili (o yok olası) çakmağınız yürür.. Kaleminiz biter.. Defterinizi

unutursunuz bir yerde. Paranızı çaldırırsınız.. Güzelim gömleğiniz lekelenir, yırtılır.

Üstünüze şarap dökülür, yepyeni giysiniz batar. Huysuzlanırsınız. Gidersiniz.. Amacınız vardır ya !

Onlar yerinde kalırlar. Yarın size bir mutluluk parçası sunmak için sizi mutsuzluklarınıza yolcu ederler.. Bilmezsiniz.. Bilmezsiniz.. Uğurlarlar sizi. Hani o şarabın giysinize dökülmesindeki yaşantıda sizi kıpkırmızı eden an vardı ya! O, orada durur kalır.. Siz gidersiniz. İşte o an size ilerde sıcacık bir katkıda bulunacaktır.. Acıyarak.

O yaşancalarınızın tek başlarına ufacık gibi görünüp, belki tüm yaşamınıza eşit değer ve anlamdaki ağırlıkları, bir yerlere çöker.

Kendi başlarına çekmecelerinizde, kutularınızda işe yaramayan, ama atamadığınız o şeyler..

Yaşancalarınızın düşünsel olanları nasıl kafanızın çekmecelerinin birinde ise, maddesel olanlarının elinizde kalanları da kutularınızda öylece durur. Atamazsınız.. Siz gidersiniz..

Bütünlüğünüzün üstüne titreye titreye.. Ama aslında bölüne bölüne.. Parçalana parçalana gidersiniz.

Kulağınıza bir şarkı uzanır.. Birden dalarsınız..Kala kalırsınız durakta.. Ama dolmuş gelmiştir, binersiniz.. Gidersiniz…

Ve sonunda, dün geceye kadar gelirsiniz.. Uyursunuz.. Bir rüyaya uyursunuz.

Gördüğünüz rüya ,o tek başlarına yaşamınızda artık bir işe yaramayan ve çekmecelerinizle kutularınızda bekleyen yaşanca’larınızın, birleşip oyunu kurmalarıdır. Sahnesi uyku durumunuzdur.. Seyredersiniz.. Kendinizi seyredersiniz.. Yapyalın.

Hani gidiyordunuz ya ! Şimdi gidin ya! Uykunuz sizi, kımıltısız, tutar.. Gidemezsiniz.

Hani bir şarap dökülmüştü, gömleğiniz leke olmuştu.. Siz bozulmuştunuz. Oysa tam onun yanında sevgi ve özlem duruyordu.. Görememiş, sezememiştiniz. İşte o iki paralık gömleğiniz.. O kimsede eşi olmayan, dışarıdan yeni gelmiş herkesin baktığını sandığınız gömleğinizin lekelenmesine bozulmakla içine ettiğiniz yaşamınızdaki yarım bıraktığınız oyun oynanmıştır. Ama o başrolü oynayan kadın, siz uyanınca hüzünlü kılmıştır sizi.

Kimdir o!

Onu da bir başka, bırakıp gittiğiniz yaşam öykünüzden getirmişlerdir yaşancalarınız, dün geceki rüyanıza.

Hani kutularınızın birinde bir saç tokası vardı ya! Siz onu ne sanıyordunuz? Öyle bir saç tokası mı?

Demek o öyle bir saç tokası imiş..”

(ASAF, Özdemir. ’Ça (Otokopi, Deneme) , s. 25, Adam Yayınları, İstanbul, 1993 s. 25)

Kaynak:

Çiğdem MENTEŞOĞLU, **“Muhalif Hayaller”**, Sanat Eseri Çalışma Raporu, Ankara-2007.

RUHÎ HAYATTA TASAVVUF VE PSİKOTERAPİ

Gerçeklik (hakikat) ne kadar gerçektir?

Gerçeklik dediğimiz şey, gerçeğin (hak) **‘kara deliğini”**[72] dolduran bir **‘fantazmik mekânı’** mı içerir yoksa ‘gerçek’ kılındığı bir yaratılmış mekân mıdır?

Maddenin noksan tarafı **‘gerçeklik hissi’** mizle ayakta tutulmakta mıdır yoksa?

Algılarımızın aynasında mı bir gerçek var?

Paradoksal topoloji [73]anılmaya yakın şekilde olabilirliliği nihai varış yeriyle tamamlanan mesafede kalan bir gerçeklik mi?.

Gerçek ve gerçeklik canlı hayatının vazgeçilmez şartıdır.

İnsan için **“Gerçek”**, görünenin kendisidir. İçinde yaşanılabilir, dokunulabilir. Eni, boyu ve derinliği vardır.

Gerçeklik ise kütlesiyle, etkisiyle, görüntüsüyle canlı varlıkların duyu organları tarafından bir şekilde saptanır. Eksik ya da fazla ama mutlaka saptanır.

İnsan tarafından görülmese de, algılanmasa da, hissedilmese de insanın dışında bir gerçeklik vardır. Sam Peckingah, **“Gerçek,** insanın hiçbir zaman keşfedemediği bir yalandır” derken, Wilhelm Flusser’in yorumuna göre de **“ölümüne kadar önümüze çıkan her şey”** olarak da tanımlar.

Gerçek süreklidir, kesintisizdir. Hayatın şimdiki zamanıdır.

Gerçeklik bütündür, parçalanamaz ve gerçekliği bölmek parçalara ayırmak insan için imkânsızdır.

Her şey birbirine neden-sonuç ilişkisiyle bağlanmıştır. Bütünlüğün, oluşumun bir mantığı, nedeni vardır. Bu gelişim ise insanın dışındadır, kendiliğinden oluşur, kendi fizik yasaları vardır. Ancak bazen insan grift yapısı ile varlığını ve herşeyi gerçek değil, gerçeğin bir kopyası olarak hissedebilir. Öyle ki bazen hayatın içeresinde kaybolur, yaşadığı, hissettiği, dokunduğu gerçeklik kaybolup gider. İşte bu şekilde insanoğlu bilinçli bir farkına varma noktasına doğru götürmenin bir yolunu aramak zorunda kalışı ile gerçeğinin, **‘farkına varmaya’** ulaşmak için **bilinç ve bilinçaltı dünyasını** kurmaya çalışır. Ancak günümüzde stres faktörleri arttıkça **psikoterapiye** ve dolayısıyla **psikoterapistlere** olan ihtiyacını dolaylı olarak da artmaktadır. Bu bir gerçek olmuştur. Bilinçlenen toplumda gittikçe psikoterapistlerin **"deli doktoru"** olmadığının bilincine kavuşmuş durumdadır.

---

[72] **Kara delik**, astrofizikte, çekim alanı her türlü maddi oluşumun ve ışınımın kendisinden kaçmasına izin vermeyecek derecede güçlü olan, kütlesi büyük bir kozmik cisimdir.

Kara delik, uzayda belirli nicelikteki maddenin bir noktaya toplanması ile meydana gelen bir nesnedir de denilebilir. Bu tür nesneler ışık yaymadıklarından kara olarak nitelenirler.

Kara deliklerin, "tekillik"leri dolayısıyla, üç boyutlu olmadıkları, sıfır hacimli oldukları kabul edilir.

Karadeliklerin içinde zamanın ise yavaş aktığı veya akmadığı tahmin edilmektedir. Kara delikler genel görelilik kuramıyla tanımlanmışlardır. Doğrudan gözlemlenememekle birlikte, çeşitli dalga boylarını kullanan dolaylı gözlem teknikleri sayesinde keşfedilmişlerdir. Bu teknikler aynı zamanda çevrelerinde sürüklenen oluşumların da incelenme olanağını sağlamıştır. Örneğin bir kara deliğin çekim alanına kapılmış maddenin kara delikçe yutulmadan önce müthiş bir sıcaklık derecesine ulaştığı ve bu yüzden önemli miktarda x ışınları yaydığı saptanmıştır. Böylece bir kara delik kendisi ışık yaymasa da, çevresinde bu tür bir icraat yarattığı için varlığı saptanabilmektedir. Günümüzde, kara deliklerin varlığı, ilgili bilimsel topluluğun (astrofizikçiler ve kuramsal fizikçilerden oluşan) hemen hemen tüm bireyleri tarafından onaylanarak kesinlik kazanmış durumdadır.

[73] Topoloji: Matematiğin ana dallarından biri olan Topoloji, Yunanca'da yer, yüzey veya **uzay anlamına gelen topos** ve bilim anlamına gelen logos sözcüklerinden türetilmiştir. Topoloji biliminin kuruluş aşamalarında yani 19. yüzyılın ortalarında, bu sözcük yerine aynı dalı ifade eden Latince analysis situs (konumun analizi) deyimi kullanılıyordu. Geometrik cisimlerin nitelikleriyle ilgili özelliklerini ve bağıl konumlarını, biçim ve büyüklüklerinden ayrı olarak alıp inceleyen geometri dalı.

Herkesin hayatında zaman zaman destek alması gereken durumlar olunca eğitimli-tecrübeli uzmanlara danışmak hem süreci rahat aşmanıza hem de güvenilir biri ile sorununuzu paylaşmak uygun görülmektedir. Çeşitli şekillerde **"amaçlı terapi" (Tedavi-Sağaltım)** usulleri (**Psikoterapi, Yoga, Biyoenerji, Biyoterapi, Reiki, Renklerle Terapi, Homeopati, Hipnoz, Tasavvuf, Psikodrama, İletişim, Duyumlara hitap eden sanatlar**) grup halinde, bireysel olarak ya da çiftlere uygulanmaktadır.

Her yaş, cinsiyet, eğitim ve sosyal durumu bu terapilerde farklılık gösterebilir. Mesela; özellikle sanatsal terapi (**resim-sinema**) küçük yaş gruplarında ve ergenlerde çok iyi işleyen bir sistemdir. Türkçe'de bir söz vardır; **Bir resim bin kelimeye bedeldir.** Sanat Terapisi'nde bunun ne kadar doğru olduğunu anlıyoruz. İki-üç yaşında bazı takıntılı davranışları olan ya da cinsel istismar görmüş olan bir çocuk düşünün; bu çocukla oturup 45 dakika konuşmanızın imkânı var mı? Belki o çocuk için **"oyun terapisi"** denenebilir veya da iç dünyasını net olarak algılamak için renkleri ve çizgileri kullanmak bize daha somut verilere ulaştırır. Aynı şekilde ergenlik çağındaki sıkıntılardan dolayı bunalmış bir çocuk düşünün, herkes sürekli ona nasihat ediyor, **"oğlum/kızım sen böyle değildin ne oldu sana, kötü alışkanlıkların mı"** var gibi bir sürü soru sorulan bir ortamda bu genç zaten bunalmış... Rahatlama, deşarj olma ihtiyacı var. Patlamak üzere olan bir bombanın yanlış kablosunu keserseniz onu sonsuza kadar kaybedersiniz, parçalanır bir daha bir araya getiremeseniz ancak doğru işlemi uygularsanız hem bombayı patlamaktan kurtarır, hem de çevresindekilerin zarar görmesini engellemiş olursunuz. **Resim ergenlere oldukça değişik gelen ancak hoşlarına da giden bir tekniktir.** Karşılarında psikoterapi odasında oturan bir psikoterapist / psikodramatist yerine, samimi bir ortamda resim malzemeleri eşliğinde onu bekleyen bir psikoterapistin / psikodramatist olması zaten ergenleri şaşırtır ve psikoterapiye olan dirençlerini azalttığı bilinmektedir.

Audiovisüel (Görsel-işitsel) malzemelerle de yapılan filmler de aynı olumlu sonuçları doğurmaktadır. **Sinema bu anlamda etkin bir gelecek vaat etmektedir.** Çiftlerde ve gruplardaki uygulamasındaki ana amaç ise paylaşımı arttırmak, iletişimi güçlendirmek ve farkındalık katsayısını artırmaktır.

Önemli olan terapiste aranılan geniş bir kültüre sahip olması diğer terapiler konusunda uzman olacak kadar eğitimli olmasıdır. ANCAK BİR KONUDA UZMAN VE EĞİTİMLİ OLAN BİR TERAPİST SAKINCALI OLUR, SONUÇ VE PERFORMANS DÜŞÜKLÜĞÜ BEKLENİLMELİDİR. Beklenilen sağlanan sonuçlar eğitimi yetersiz kişiler tarafından yürütüldüğünde daha uzun sürer ve danışanın süreçten sıkılması muhtemeldir. Terapiyi birçok ayakları olan bir köprüye benzetebiliriz. Biz burada tasavvufun psikoterapi ile benzerliği konusuna değineceğiz.

TASAVVUFUN PSİKOTERAPİK YÖNÜ

İnsanın tabiatı, fıtratı, dini literatüre [74] ve davranışçı terapilere göre insan tümüyle nötrdür. Sûfîlere göre insanın doğasında hem iyilik, hem de kötülük eğilimleri vardır; ancak bu eğilimler sadece birer potansiyeldir ve insan her iki tarafa da yönelebilir bir karakterdedir.

Sûfiler, insanı anlamada kullandığı anahtar kavramlardan biri (belki de birincisi) **"ruh"**u kabul ederken nisbî olarak özgürlüğü olan "teomorfik" [75] (Tanrı'ya benzeyen) bir varlıktır da derler.

- Psikanaliz, fizyolojik;
- Davranışçı, terapiler sosyolojistik;

[74] **"Her doğan, İslâm fıtratı üzerine doğar. Sonra, anne-babası onu Hıristiyan, Yahudi veya Mecusi yapar."** (Buhârî, cenâiz 92; Ebû Dâvud, sünne 17; Tirmizî, kader 5)

[75] **Teomorfik: "Tanrı'ya benzemek"** anlamına gelen bu deyim, insan olmayan bir varlığın, Tanrı gibi, beşeri terimlerle ifade edilmesi anlamına gelen antropomorfizmin zıddıdır. Hem Tevrat (insan Tanrı'nın suretinde yaratılmıştır (Tekvin 1:27), hem de Hadisler (Allah insanı (Adem'i) Rahman'ın suretinde yaratmıştır) antropomorfizmi teomorfizme tebdil etmiştir. Tevrat'ın kimi kısımları "oldukça beşeri" bir Tanrı tasviri sunar ki, bu diğer bölümlerde ortaya konan aşkın bir Tanrı anlayışıyla uyum içinde değildir.

- Bilişsel davranışçı terapiler ve danışan- merkezli terapi ise sosyal psikolojik bir temelden hareket eder.

Sûfiler bu temelleri göz ardı etmemekle birlikte **"transandantal"** boyut üzerine vurguda bulunur. Grup psikoterapileri de dâhil olmak üzere psikoterapiler **"bireyselciliği"** vurgularken sûfîler **"cemaatçiliği"** öne çıkarırlar.

Hem psikoterapiler hem de tasavvuf terapi için bir terapistin (mürşid) gerekli olduğunu öngörürler. Psikanaliz, davranışçı terapiler ve bilişsel-davranışçı terapiler ve danışan merkezli terapi **"konuşma/ görüşme"** esasına dayalı iken davranışçı terapiler dolaylı araçlara kadar geniş bir yelpazeye dayalıdır.

Tasavvufî terapide (seyr-u sulûk) kullanılan oldukça zengin bir teknikler dizisi söz konusudur. Hem psikoterapiler hem de tasavvuf muzdaribin mürşidle ile olan iletişimini önemser. Psikanaliz ve davranışçı ve bilişsel davranışçı terapiler amacını **"iyileştirme"** ile sınırlarken, hem danışan merkezli terapi hem de tasavvuf **"kişiliğin geliştirilmesi"**ni vurgular.

Psikanaliz ve davranışçı terapiler **"inanç, anlam ve değerleri"** inkar ederken, bilişsel davranışçı terapiler, danışan merkezli terapi ve tasavvuf **"inanç, anlam ve değerleri"** özellikle vurgular.

Psikanaliz ve tasavvuf için rüyaların (istihare) özel bir önemi vardır ve insanı anlamda anahtar bir rolü vardır. Psikanaliz geçmiş zamanı önemserken, diğer psikoterapiler ve tasavvuf ise **"şimdi-burada"**[76] üzerinde vurguda bulunur.

Psikoterapi kuramların geliştirilmesinde kuramcıların yaşamlarında iz bırakmış kişisel deneyimler önemli bir iz bırakmıştır. Sûfiler ise zaten **"kişisel deneyimleri"** vurgular ve önemserler.

Psikoterapiler kuramları örneklem (örnek gurup) açısından problemlidir. Sûfilere göre ise **"her kalpten Allah Teâlâ'ya giden bir yol vardır."** Bu nedenle herhangi bir sûfi görüşün genelleştirilmesi ve özellikle kişiselliği / özgünlüğü silmesi kabul edilemezdir. Hem psikoterapilere, hem de tasavvufa göre insan kendi kendine yabancılaş(tırıl)mıştır.

Psikanaliz, bilişsel davranışçı terapiler ve danışan merkezli terapiler **"deneyime"** geliştirilmiş iken davranışçı terapiler **"deneysel verilere"** dayalıdır.

Sufilik de **"deneyime"** dayalıdır. Davranışçı terapiler doğrudan gözlenebilen ve ölçülebilir konuları ele alırken diğer psikoterapilerin ilgilendiği konular daha çok dolaylı olarak gözlenebilir ve ölçülebilir bir nitelik taşır.

Tasavvufta ise hem zahiri hem de batını pratikler varsa da odak konular salik ile Allah Teâlâ arasında oluşu nedeniyle gözlem ve ölçüm ötesidir. Davranışçı terapiler dışındaki diğer psikoterapilerle birlikte tasavvuf da "içgörü"nün önemini vurgular.

Hem psikoterapiler hem de tasavvuf, **"hastalıkların"** iyileştirilebileceğini varsayarlar. Hepsi de iyileş(tir)me sürecinde çeşitli aşamaların söz konusu olduğunu vurgularlar. Hepsi de teorik bilgilenmeyi değil hayatî değişimi amaçlarlar. **Bireyin (mürid) istek ve kararlılığı (teslimiyet) için problemi konusunda duyarlılığı ve yeterli düzeyde kaygısı olması gerektiği vurgulanır.** Genellikle bireyin kendi isteği ile terapist (mürşid) e gelmesi gerektiği kabul edilir. [77] Hatta tasavvufta bireyin

---

[76] **"Dünle beraber gitti düne ait ne varsa, bugün yeni şeyler söylemek lazım. Ekme günü gizlemek toprağa tohumu saçmak günüdür Devşirme günüyse tohumun bittiği gündür, karşılığını bulma günüdür. Şu deredeki su,kaç kere değişti, yıldızların akisleri hep yerinde "Kendine gel, yepyeni bir söz söyle de dünya yenilensin! Sözün öylesine bir söz olmalı kidünyanında sınırını aşmalı Sınır nedir, ölçü ne? Bilmemeli!"** Hz. Mevlâna kaddesellâhü sırrahu'l azîz

[77] Kur'an-ı Kerim'de Allah Teâla buyurmaktadır:
"Rahman'ın zikrinden yüz çevirenlere şeytanı musallat ederiz. Artık şeytan onunla bir arkadaş olur..." (Zuhruf Sure-i Şerifi, 36)
Hz. Bayezid kaddesellâhü sırrahu'l azîze atfedilen meşhur bir söz vardır: **"Mürşidi olmayanın mürşidi şeytandır..."** Dolayısıyla **"Doğru varan (Sünnet ehli) bir Mezhebi izlemeyen Müslümanın da mürşidi (kılavuzu) şeytandır"** demektir.

kararlı olup olmadığı dramatik sınavlarla (çile) denetlenir. Hepsi de bireyin kendi kendisine ilgi göstermesini öngörür. Hepsi de mesajını yaymak için literatür oluşturmuştur. Hepsi de mesajını kitlelere ulaştırmak için örgütlenme yoluna gitmiştir. Bu örgütlenme doğal olarak terapistler (mürşidler) arasında da bir piramid modelinin (tarikatlar) oluşumuna yol açmıştır. **Hem psikoterapilerin hem de tasavvufun çok çeşitli ve değişik tanımları yapılmıştır.** Hepsi de insanı anlamak için olağanüstü duyarlılık göstermiş ve genellikle sağduyusal bilgilere aykırı düşen daha doğrusu onları aşan sonuçlara ulamışlardır.

Psikoterapi ücret karşılığı sunulan bir hizmet iken, tasavvufi terbiyede ücret söz konusu değildir; **"Allah Teâlâ rızası için"** için yapılan bir hizmet olarak devam etmektedir....

NOT: Bu yazı aşağıdaki kaynaktan istifade edilerek hazırlanmıştır.

Canel BİNGÖL, **“Venüs’ün Çiçek Sepeti”** Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sinema-Televizyon Ana Sanat Dalı Sinema Ve Terapi -186414-Yüksek Lisans Tezi İstanbul, 2006 . s.58-60

DİNDEN UZAKLAŞMANIN RUHSAL BOZUKLUKLARDAKİ ETKİSİ

Topluma uyumsuzluk başta olmak üzere, akıl hastalıklarına kadar giden ruhî teşevvüşler (karışıklıklar) [78] ve bunlara bağlı beden hastalıkları, şimdi, dünyada, birinci plânda mütalâa edilen bir büyük problem haline gelmiştir.

Niçin ruhî teşevvüşler?

Nerede?

Ve nasıl olmaktadır?

Acaba, hakikaten dünya düşünürleri de, dinî bağlarda çözülmeği, ruhî bozukluklarda bir sebeb olarak görüyor mu?

Buna dair mütalâa ve müşahedeler var mıdır?

Bir kaç misal verelim:

FAHREDDİN KERİM BEY hocamız kitabında:

"Eskiden beri medeniyetin sinirler üzerinde tahripkâr tesiri bulunduğu ve medeniyetin terakkisile birlikte sinir hastalıklarının çoğaldığı iddia edilmektedir. Her halde medeniyetle beraber umumî ihtiyaçların artması, zevk ve eğlenceye düşkünlük, ahlaksızlığın artması gibi sebeplerin sinirler üzerinde yorucu bir tesir yapmakta olduğuna ve uykusuzluğun sebepler arasında bulunduğuna şüphe yoktur."

"Yalnız 'Toplum bilimi, sosyoloji' ile iştigal edenlerle bazı psikologların dinî akidelerin çözülmesinin akıl hastalıklarının ve bilhassa intiharların çoğalmasında rol oynadığını zikretmektedirler." diye yazar.

SİR DAVİD HENDERSON da hocamızın fikrine : **"ekonomik yük zamanın sık görülen akıl hastalıkları ile irtibatlıdır."** demek suretiyle bu fikre katılır.

JUNG'da aynı görüşü başka şekilde ifadelendirir:

"Nefsi ile muhalefette bulunmak, medenileşmiş insanın özellikli ayırıcı bir delilidir. Sinir hastası sadece nefsiyle ihtilafa düşmüş medenî insanın ferdî bir örneğidir. Bilindiği üzere medeniyetin ilerlemesi insanda hayvanlıktan ne varsa onları sıkıştırıp tıkıştırmaktan ibarettir."

PAUL TOURNİER de şöyle konuşur:

"Bu asabî hastalıkların çoğalması dünya ahlâkının sükûtundan ileri gelmektedir, diye mütalâa ediliyor. Bu düşünce ki hakikatte bütün sonuçlarıyla aile içinde, meslek hayatında, cemiyette menfaat çarpışmalarının meydana getirdiği hayatî meselelerin artmasından aynı şekilde cemiyet

---

[78] Teşevvüş: Teşevvüş, neo-spiritüalist terminolojideki bir terim olup, kısaca, bir realiteden diğerine geçilirken içine düşülen bocalama veya karışıklık hali olarak tanımlanır.

Teşevvüş terimi neo-spiritüalizm'de iki durumu belirtmek üzere kullanılır:

1- Bedenin terk edilmesiyle yaşanılan teşevvüş: Bu, kısaca, ölüm denilen olayla spatyum'a göçmüş varlığın spatyuma derhal uyum gösterememesi sonucunda yaşadığı teşevvüştür. Varlığın spatyumda olduğunu idrak edememesine, dünyevi alışkanlıklarını bırakamamış olmasına, hala dünyevi realitesine ait imaj ve sembollerin anı ve izleriyle hareket etmesine bağlı olarak içine düştüğü bocalama ve şaşkınlık hali olarak açıklanır. Bu aynı zamanda kendisine yabancı, yeni bir ortamı kavrayamayan ve bu ortama alışamayan varlığın geçirdiği doğal bir uyumsuzluk dönemidir. Varlık imajinasyonunu şuurlu olarak sevk ve idare edemediği gibi, çevresindeki olayların kendi imajinasyonunun ürünü olduğunun idrakinde de değildir. Kendiliğinden imajinasyon aşaması denilen bu aşamada, varlık kendi imajinasyonuyla yarattığı yapay dünyada, imajinasyonunun ürünü olan olayların içinde yaşar durur. (Buradaki yapay dünyadan kasıt, spatyumun süptil maddelerinin düşünceyle şekil alabilme özelliğine sahip olmasından dolayı, varlığın farkında olmadan kendi imajinasyonuyla çevresinde oluşturduklarıdır.)

problemlerinin artmasından, heyecanî şoklardan, şüphe ve korkmalardan, namus ve itimatta sükuttan, aynı zamanda heyecanî efkârda ve ebediyete inançta sükuttan ileri gelmektedir.”

“Bu sinirliler arasında bilhassa kadınlar fazladır. Bu kadının sosyal ve ruhî şartları sonucudur ki son yarım asırdır bu hale inkilap etmiştir. Sevmediği bir kimse ile, anne babası vasıtasiyle evlendiği zaman o egoisminin kurbanı oluyor ve kocasının otoritesi karşısında şüphesiz ızdırap çekiyordu. Fakat o bunu tabiî kabul ediyordu. Zira adabı muaşeret de ona boşanmak ümidini vermiyordu. Bu gün ise, o boşanmağı düşünüyor. Bunu düşündüğü günden beridir de sıkıntıları onun için tahammül bırakmayan görünüyor. Kocası ile münakaşaları ona ağır geliyor, daha fazla bir ızdırap halinde neticeleniyor.”

“Asrımızın talihsizliği hakikî, bir ahlâk ile düzenlenmemiş, kokuşmuş etmiş bir ahlâkın mevcut oluşudur.”

“GEÇEN ASIRLARIN DEHŞETİ BÜYÜK EPİDEMİLERDİ. (SALGIN HASTALIK) [79] KOLERA, ÇİÇEK, VEBA., GİBİ. BU ASIRDA DA ASABÎ HASTALIKLAR.”

Ve A. CARREL de:

“Görünüşe göre, akıl zaafı ve delilik, endüstriyel medeniyet ve onun yaşama tarzımızda yapmış olduğu değişiklikler için vereceğimiz kurtuluş fidyesidir.”

“Akıl zaafı ve deliliğin artışını kolaylaştıran şartlar, daha çok hayatın endişeli, intizamsız ve telâşlı, ahlakî disiplinin yıkılmış, olduğu cemiyetlerde tezahür etmektedir.”

“Modern medeniyetin harikaları arasında insanın şahsiyeti eriyip kaybolmağa mütemayildir.”

“Gazetelerin, radyoların ve sinemaların geniş surette etkili yayılımı, cemiyetin entelektüel sınıflarını en aşağı derecede iteklemiştir. Hele radyolar, kalabalığın zevkine giden bayağılığı, herkesin yuvasına kadar sokmuştur.”

Caniler ve cahillerle bir arada yaşayanlar da cani veya cahil olmak tabiidir.

“Şuur faaliyetlerinin vahdete ircaı, ahşaî ve asabî fonksiyonlar arasında daha büyük bir ahengi netice verir. Ahlâk duygusu ile zekânın aynı zamanda geliştiği içtimaî topluluklarda, beslenme ve sinir hastalıkları, cinayet ve delilik nadirdir. İnsanlar orada mes'uttur.” demektedir.

B. MALBERG ise :

“Amerika’da artan akıl hastalıkları, nüfusun artması veya hastaneler organizasyonları ile alâkalı değil ve fakat yegâne sebebi modern hayat ve sinirli, gergin tansiyona bağlıdır.” fikrini ileriye sürer.

BARRERTT isimli müellif de :

“Geride kalıp ve yabancılık çekerek cinnet geçirip çıldırma yani akıl zaafı ve akıl hastalıkları, sosyal uyumsuzluk ve anormal ruhî davranışlar değil bunlarda ortak husus, şahsiyet, kişilik, karakter, benliktir ki, bu şahsiyeti muhtelif vesilelerle ruhî halleri kontrole ve şahsı şevke muktedir olamıyor.” kanaatindedir.

LE DECLİNE DE L'AUTORİTE ET LA JEUNESSE ACTUELLE. [80] LES CAUSES ET LE REMEDES[81]

---

[79] Epidemi: isim, tıp Fransızca épidémie: **Salgın hastalık**.
Epidemiyolojide, salgın (Yunanca epi- üzerinde + demos halk) belli bir insan popülasyonunda,belli bir periyodda, yeni vakalar gibi görülen ancak önceki tecrübelere göre beklenenden fazla etki gösteren hastalıktır.(epizootik ise aynı şeydir ancak hayvanlarda geçerlidir.)
"Beklenen"in ne olduğuna bağlı olarak salgının tanımlanması subjektif olabilir.Bir salgın lokal (bir hastalık patlaması),daha genel (salgın hastalık) ve hatta dünya çapında (global salgın-pandemik) olabilir.
Sabit seviyede oluşan ve popülasyonda görece olarak yüksek derecede seyreden alışılagelmiş hastalıklar ise endemik olarak adlandırılır. Endemik hastalığa bir örnek sıtmadır. Afrikanın bazı bölgelerinde (örneğin, Liberya) halkın büyük çoğunluğunun hayatlarının bazı dönemlerinde sıtmaya yakalanmaları beklenir.
[80] Gilbert Robin, Wesmaël-Charlier,1962

"Zamanımızın gençliği ve otoritenin çöküşü. Sebebleri ve tedavisi, kitabında) DR. GİLBERT ROBİN :

"Bu gençlik, tamamiyle an'aneye düşman, marifete düşman, ahlâka düşman, hayasızlık ve tecavüzkar bir hali, bu saydıklarımızın yerine geçirmek istiyorlar. Fakat esasta gençlik, sabırsızdır, istikbale karşı emniyetsiz, sıkıntı, azap çeken, ümitsiz., yeni ahlâk düsturları peşindedir. Netice o, şiddetli modernizmin yayılışı karşısında, adapte olabilmek için, yeni denge unsuru aramaktadır." diye zamanın gençliğini kendi görüşüne göre tahlil ettikten sonra, buna sebep olarak ilkönce ebeveyn otoritesinin yokluğunu göstermektedir.

Yazarın buna karşı ilâcı ise: TERBİYE **VE AHLÂKÎ HİJYEN'dir."**

DR. M. POTAT, HYGİENE MENTALE kitabında, ruhî sebebler bahsinde: ruhî surmenage. (Sürekli ve aşırı çalışmadan doğan yorgunluk; bitkinlik). Acı veren hallerden heyacanı zikrettikten sonra;

"Bazı sinema filmleri de psişik bocalama veya karışıklıklara sebep olmaktadır." demekte, ayrıca;

"hayatta tatmin olmamayı, terbiye ile fena şekilde yetiştirilmeyi, gurur, ihtiras, kıskançlık, sınıflar arası kinleri" ve nihayet, alkolizma ve firengiyi saymaktadır

Alkol bahsinde, LELAND E. HİNSİE:

"Alkol, ruhî sorunları gizleyen, icad edilmiş bir maskedir" demekte ve

"Alkol gibi diğer toksik madde alışkanlıkları da, aynen, bir baş ağrısı bir zafiyet., tarzında bir arazdan ibarettir."

"Bir şizoid[82] (Algı çarpıklığı ve düşünme bozukluğu) korkusunu ve tansiyonunu azaltmak gayesiyle serbest olabilmek için içer. Bu şekilde, cemiyete intibak edebilmek için, alkol, şahsî arzularında, onu cesaretlendirir. Artık bizzat kendi önünde ve başkaları önünde kendisini aşağı hissetmez." mütalâasını ileriye sürmektedir.

D. HENDERSON da bu bahiste aynı fikirdedir :

"Alkolizme, pek muhtemelen bir sıkıntı halinin (bir arazıdır.

T. G. Campanella [83] ve G. Fossi, akıl hastanelerine kapatılmış 445 müzmin alkolik hasta üzerinde tetkikat yapmışlar ve kronik alkolizma ile sıkıntı (etat depressil) ve intihar teşebbüsleri arasındaki münasebetleri göstermişlerdir. Bu müelliflere göre de, kronik alkolizmayı, sıkıntı halleri tevlid etmektedir.

Sonuçta görülüyor ki :

---

[81] Hildegarde de Bingen sainte, - 2007

[82] **ŞİZOİD:** Kişilerarası ilişkilerin yokluğu birinci belirtisidir. Bu şizofrenik yelpazenin başlangıcını oluşturur. Algı çarpıklığı ve düşünme bozukluğu şizotipal kadar belirgin değildir. Her ikisi de birbirine bağlı olan gerçeklik yitimi ve günlük hayatın aksaması durumları yoktur.

ŞİZOİD KENDİ DÜNYASINI ÖLÜME BENZER BİR VAROLUŞ ŞEKLİYLE KURMUŞTUR. KAFKA, KİERKEGAARD, VAN GOGH, MOZART İSİMLERİ TARİHTEKİ BELİRGİN ÖRNEKLERDİR.

Şizoidin toplumdan kopukluğu kendi iç dünyasının bir gereğidir. Hissetme, düşünme ve tüm hayatı kavrama biçimi normal insanlardan ciddi farklılıklar içerir. Yaşam savaşını kazanamayacak kadar savunmasız, insanlardan kabul göremeyecek kadar hayattan uzaktırlar. Çoklukla akli yetersizlik ya da gelişim bozukluğu damgasını alırlar. İnsanlık trajedisinin somut örnekleridir. Sıradan insanların iç dünyası ve dış dünyası vardır. Şizoidin ise karanlıklar içinde olduğu tek bir dünya. Şizoid güç eksenli bir hayatta, tek amacın adam yerine konmak için savaş verildiği bir arenada ne kadar bir şeyleri başarır gibi gözükürse gözüksün dışardaki acayiptir. Bu açıdan onların hayatı insanların göründüğü gibi adam gibi adam olup olmadıklarına bir referanstır. Güven ve sevgi adalarının hemen hiç olmadığı bir insanlık tarihinde şizoid hayatın ve Tanrının gerçek soğukluğuyla donup kalmıştır.

[83] **TOMMASO CAMPANELLA:** Tommaso Campanella, asıl adı Giovanni Domenico Campanella (5 Eylül 1568, Stilo, Napoli Krallığı – 21 Mayıs 1639, Paris), İtalyan şair, yazar ve Platoncu filozof. Ütopya yapıtı Güneş Ülkesi (Latince başlığı: Civitas Solis, İtalyanca başlığı: La Città del Sole) ile ünlüdür.

YAZILAR 111

1) Akıl hastalıkları veya davranış kusurları, ahlâk, terbiye, an'ane, âdet gibi mefhumlar ile veya doğrudan doğruya ismen zikretmek suretiyle (din-ahlak)a bağlanmaktadır.

2) Medeniyet lafı ile hâdiseyi izaha kalkanlar da vardır ki, bu medeniyet lafı ile de neticede, Jung'un belirttiği şekilde:

"Medeniyetin ilerlemesi insanda hayvanlıktan ne varsa onları sıkıştırıp tıkıştırmaktan ibarettir." denmek suretiyle aldatıcı, doğru olmayan, dolaylı olarak yine (din) hissedilip kast edilmektedir. Nitekim, **Fahreddin Kerim Bey** hocamız da, medeniyetin ilerlemesiYle sefahatin artmasını bir olarak mütalâa ediyor ki, sefahat denen nesnenin de, dinî çözülmeden başka bir manası yoktur. O halde, **medeniyet lafı ile de, dinî akidelerin sarsılması mes'elesine dolaylı olarak geliniyor.**

Hakikaten, asfalt yollar kimin canını sıkıyor?

Rengârenk, pırıl pırıl otomobillerle yapılan sefalar, cefa mıdır?

Elektrik ışığının tertemiz aydınlığımı, çıra, fener, gaz lambasının sisli aydınlığı mı ruha ferahlık verir?

Odunların ve kömürlerin kül ve kokularından ibaret ocak ve sobaları mı, kaloriferli evlerde yaşayan insanlar çok arzuladıkları için bunaltıdadır?

Medeniyetin, kendisine medeniyet ismini verdiren hangi bir vasıtası hangi bir şekilde insanı rahatsız ve taciz ediyor?

Yoksa insan taciz edildiği için, angoisse'(Sıkıntı) da olduğu için mi, medeniyete bir kurtuluş simidi gibi sarılıp, kalkan gibi kullanmağa kalkarak, ruh hastalıklarının ve cemiyete uyumsuzlukların sebebi işte budur diye işin içinden sıyrılmağa kalkmıştır?

3) Bir diğer sözde adaptasyon. (Yani kendi şahsına, sonra derece derece etrafındaki insanlara yani aileye yani cemiyete yani dünyaya uymak.) Bu fikirde olanlar da diyorlar ki :

"İnsanlar kendine uyamıyor, insan, ailesine insan cemiyete ve insan dünyaya uyamıyor o a onun için ruh hastası oluyor." Ve hakikaten MENİNGER isimli yazar; **Sante Mantal** (Ruh Sağlığı) diyor,

"Beşerî varlıkların, dünyaya ve diğer beşerî varlıklara, azamî huzur içinde adaptasyonudur."

O halde bu adaptasyon ne ile mümkündür?

Çok misâllerle gösterdik ve yerleri gelince de işaret ettik ki, din gerek insanın kendi kendisine, gerek diğer fertlerle olan münasebetlerinde ve sonuçta dünyaya tam bir uyum sağlanmasında (adaptasyon), tek ve yegâne denebilecek kudrette aynı zamanda bir (Adaptasyon sistemi) dir. Daha başka veya buna mümasil kudrette ikinci bir Adaptation sistemi gösterebilir misiniz?

İşte, anti sosyal (cemiyete mugayir) davranışlarda bulunanlar: ayrılanlar, boşananlar, darılanlar, alkol ve toksik maddelere alışan, öfkelenen, kin güden, intihar eden, cinayet işliyen vb. bir sürü uyum sorunu gösterenler, ne ile önlenebilir?

Veya ne önliyebilir?, Sualin cevabı olarak, hepiniz birden, içinizden, benim gibi

"Evet yalnız din önleyebilir" demiyor musunuz, O halde, adaptation (intibak) lafı da geliyor din'e ister doğrudan doğruya söylenmiş ister dolaylı bazı kelimeler konarak ifade edilmiş olsun, apaçık görülüyor ki,

AKIL HASTALIKLARININ VE DAVRANIŞ KUSURLARININ ZUHURUNDA HAKİKÎ SEBEB, DİNÎ ÇÖZÜLMEDİR. Yani, **DİNÎ İSTİKAMETTEN AYRILMADIR.**

HÜLASA

istisnaî haller haricinde, türlü davranış kusurlarının, PSİKOMATİK veya PSİŞİK (ruhî) hastalıkların sebebinin ruhî faktörlerdir. ruhî faktörün, temelinde ise, **dinî istikametin kaybından (dinî tatminsizlik)** ibaret olduğunu, dinî tatminsizliğin, ruhî tatminsizlik halinde Angoisse' (Sıkıntı) nın

teşekkülüne sebep olacağını bundan dolayı türlü davranış kusurlarının, Psikosomatik hastalıkların ve akıl hastalıklarının Angoisse'ın devamı ve şiddeti ile uygun olarak meydana çıkmaktadır

Diğer taraftan, Psikanaliz ismini, **Pierre Janet**'nin **“Analyse Psychologique”** tabirinden alan Freud'un, ruhî tatminsizliğe sebeb cinsî tatminsizliktir diyen cinsiyet nazariyesi de çıkışını dinî istikametin kaybından aldığı bu bilgilerle açığa çıkmış oldu.

Sonuçta her olay ve durum inancın bir getirisidir.

Kaynakça

Mehmed Tevfik ÖZCAN [Kitap]. - Angoisse (Sıkıntı), Ankara-1966.

ÜLKELERDEKİ 15-24 (EN SON) OLARAK İNTİHAR ORANLARI

ÜLKELERDEKİ 25-34 (EN SON) OLARAK İNTİHAR ORANLARI

ÜLKELERDEKİ (EN SON) TOPLAM İŞLENEN SUÇLAR

PSİKİYATRİNİN İNSANLARDAN SAKLANMIŞ SIRLARI

HASTALIKLARIN ZUHURU

Geçen yüzyılda mikrobun keşf ile bütün hastalıklarda organik (Uzvi, cismanî) sebebler ileri sürülerek **"biz yarattık"** misali, - **"biz biliriz"** kanaati revaç bulmuştu. Fakat zaman gösterdi ki, meselâ ne veremde Koch basili ne zatürrede Pneumocoque tek başlarına hastalık yapamıyorlardı. Bu suretle en güvendikleri dal kopmuş oluyordu, öyle ya, etrafı hep veremli, adam, verem olmuyor, ağzının içinde mikropları dolu fakat zatürre olmuyor, **"O halde mikropların miktarı az da, ondan hastalık yapamıyor"** demeğe başladılar, fakat olmadı. Bu defa döndüler **"mevcut mikroplarda hastalık yapabilme kudreti zayıf olduğu için"** dediler. Yine olmadı. O zaman **"başka faktörler de araya giriyor"** dediler. Meselâ **"bünye alerjik yani hassas olmalı, vücûdun bir istidadı bulunmalı"** dediler. Yine tatminkâr olmadı. **"Vücûdun yorgun da olması lâzım"** dediler, az geldi. Sonra "Aç da kalmamalı ki, mikroplar, o takdirde hastalık yapabilir" dediler, dediler dediler fakat varmak istedikleri işin künhüne bir türlü varamadılar. O bakımdan hastalıkların zuhuru sebebinde, karanlık yine dağılmadı. Hülâsa, mikrobun da keşfine rağmen, gelinip bir noktada yine duruldu.

17. asırda da Blagrave; **"Planete'lerin yani yıldızların tesiri altındayız. Yıldızların tesiri olmadan hiç bir hastalık meydana gelemez."** diyordu. Buna göre,

Satürn dalak'a,
Jüpiter, akciğer, karaciğer, nabza ve spermaya,
Mars, böbreklere,
Venüs, rahim, göğüs ve kadınların jenital ifrazlarına,
Merkür, ruhî faaliyetlere, güneş, beyne, sinirlere vücûdun sağ kısmına ve kadınların sol gözüne, tesir ediyordu.

Nasıl oluyor da, çeşit çeşit adale veya türlü kemik hastalıkları veya böbreklerin taş yapması veya ülserler veya kalp ve damar hastalıkları meydana gelip durmaktadır.

Hakiki sebep nedir?

Daha psikiyatriye hiç gelmedik, ya adam durup dururken: "**karşımda görüyorum, geliyorlar, seslerini duyuyorum, küfrediyorlar"** demeğe neden başlıyor?

Hâlbuki beyinde bakılmadık nokta mı bırakıldı? Kanda ve beyin suyunda türlü maddelerin tetkikleri mi ihmal edildi? Hormonların türlü dozajları mı eksik kaldı? Neler yapıldı, neler yapılmadı?

Netice, mikrobik, metabolik, hormonal, kalıtım, genetik bozukluk, ruhî, aşağı yukarı bütün hastalıklarda, aynı derecede olmak üzere, hastalık yapıcı karanlığını muhafaza etmektedir.

Bunun üzerine doktorlar dediler ki: **"hastalıkların zuhurunda ruhî sebeplerin rollerini ele alalım."** Ve böylece, aşağı yukarı, son yüz senedir, insan ruhiyatı, ilk plânda müşahede ve mütalâa unsuru haline geldi.

HASTALIKLARIN ZUHURUNDA RUHÎ FAKTÖRLER

"Vücut uzuvları, fikirlerin ve hislerin geçtikleri kanallardır."

Gerçekten öyle midir?

"Kalbim doldu" veya **"kalbim ezildi"** gibi ifadelerin hangisini boşa söylenmiş kabul edebiliriz?

Kalpte olduğu gibi, ciğerde, böbreklerde damarlarda, midede heyecanı hayat ile alâkalı bir şeyler olup

gitmektedir.

Melankoli bir hastada gözlerin bakışı bile söner.

Pek hisli kimselerde, heyecanın nesil ve iç salgıları değişikliklerine sebep olduğu bilinen bir gerçektir. Almanlar tarafından idama mahkûm edilmiş olan Belçikalı bir kadının saçları hükmün icra edileceği günden bir gün önce beyazlaşıvermiştir.

Korku duygusu üzerine tecrübî çalışmalarda, böbrek üstü bezlerinin genişlemesi görülmüştür. Bu şekilde salgılanan Adrenalin, kan tazyikini ve akış süratini çoğaltmaktadır. Korku hallerinde görülen husus ile çarpıntı, yüz solukluğu, mide ve barsak fonksiyon bozuklukları vs. malûm olan hakikatlerdir. Ayrıca, büyük bir korku geçirmiş olan kimselerde beyaz kan hücrelerinin azaldığı, damar tazyikinin düştüğü, kan plazmasının tahassür etme zamanının kısaldığı görülmüştür. Böylece, Joltrain, manevî bir darbenin, kan üzerinde gözle görülür tesirler icra ettiğini ispat etmiştir.

Sıkıntı'da (angoisse) (anguvaz diye okunur) insanın <u>"rengi solar, alnından soğuk terler dökülür, çeneleri kilitlenir, dişleri birbirine vurmağa başlar, vücüdü titrer, nefesi sıklaşır, intizamını kaybeder, küçük ve büyük abdestini kaçırır, başı döner, baygınlıklar geçirir, hatta büsbütün kendini kaybeder.."</u> Bu arada bütün göğüs sıkılır gibi olur veya nahoş his baştadır. Ayrıca, kollardan veya karında ağrılar vardır. Böyle hastalar, boş yere uzun zaman, ülserdir kanserdir diye üstüste ameliyatlar geçirmeye maruz kalmıştır.

Görülüyor ki, saydığımız ruhî sebepler vücut uzuvlarında gözle görülen değişiklikler yapabilmektedir.

Ya, saymadığımız ruhî sebepler?

Ya gözle görülmeyen türlü sorunlar?

Hepsine kapsayacak bir ifade ile, hastalıklarda **"Ruhî Faktör"** dediğimiz bu sebebin hakikat ve büyüklüğünü ifade etmiyor mu?

Bu noktadan hareketle, **"devamlı hüzünlerin, inatçı endişelerin vücudu kansere hazırladığını"** iddia eden doktorları red edebilir miyiz?

"Mide ve bağırsakta düzensizlik, hazımsızlık, bağırsak mikroplarının kana geçmesi emniyet hissi yokluğundandır veya kolitler ve bunlara refakat eden böbrek ve mesane iltihapları zihnî manevî dengesizliklerin neticeleri olur" diyen doktorları bir kalemde haksız çıkarabilir miyiz?

Haddi zatında bir kalemde de haksız çıkaramaz olduk, bin kalemde de. **<u>Onun için, bütün akıl ve sinir hastalıklarında araya giren istisnai organik durumlar hariç ruhî faktörü, yegâne sebeb olarak, kabul etmekteyiz.</u>**

Akıl ve sinir hastalıklarında (Psychose, Psychonevrose) diye konuştuğumun sebebi, bir çok uzvî hastalıklarda da bu gün, ruhî faktörün rolü benimsenmiş ve **"Psikosomatik[84] Doktorluk" PSİKİYATRİ** buradan ve bu sebep ile meydana çıkmıştır.

PSİKİYATRİ

1935 yılından beri resmen ve ismen kabul edildiğine göre (so-matique) yani bedene ait türlü hastalıklar vardır ki, bunlarda sebeb (Psychique) yani ruhî'dir.

Meselâ bazı cilt hastalıkları, romatizmalar, bronşit astım, damar spazmları, hipertansiyon, mide ülserleri, müzmin kabızlık veya kolit halleri, bazı hormonal fonksiyon bozuklukları, bazı göz hastalıkları, kadınlarda ay halleri ile sair Jenital bozukluklar, kudretsizleler ki geride ne kaldığı veya ne kalabileceği merakı muciptir, araya giren istisnaî durumlar haricinde, ruhî faktör yegâne sebep olarak mütalâaya müsaittir.

---

[84] Zihinsel faaliyetlerden dolayı bedensel fonksiyonların birbirine cevap vermesi.

G. Wolff ve S. Wolff isimli iki yazar, bir adamı ve midesini incelemişler. İnceledikleri adam karnından midesine açılan yol ile besleniyordu. O bakımdan mide iç cidari (mukoza) çıplak gözle görülebildiğinden, bu iki bilgin **"günlük heyecanlar ve ruh haletleriyle mide fonksiyonları arasındaki münasebetleri"** tetkik edebildiler. Bunlara göre **(Her hangi bir iç üzüntüsü bir kızgınlık veya acı, mutlak surette mide mukozasının kızarması ve hareketleriyle salgısında artma ile birlikte)** idi. (Ufak heyecanî şok ile mukoza erozyonları ve kanamaları ve çok kere mide cidarının şiddetli büzülmeleri..) görülüyordu. Bunlar, bu iki yazarın bütün sindirim sistemine ait türlü tetkik ve müşahedelerinden sadece mideye ait bir kısımdır.

Şimdi, ikinci dünya savaşında, Londra hastanelerinde, svaşın verdiği korku ve heyecanlardan mide ülserlerinde delinmelerin, diğer zamanlara nispetle neden üç misli artmış olarak tespit edildiğini daha iyi anlamıyor muyuz?

Yine çok yaygın ve müz'iç olması sebebiyle ikinci bir misâli de "Astım Broşit" den verecek olursak..

O. Loras isimli yazarın 306 sayfalık kitabında: **"Allerjik dış faktörler, iç salgı bezlerine veya kapalı damar salgılarına vs. sebepler astım için köklü rol oynamazlar. Bunlar reaksiyonel sebeplerdendir. Sebebi hakikî bizzat astımlının kendisidir. Böyle astımlı şahıslarda krizler, ruhî mücadelelerini pasifize edemediklerinden dolayı bastırılmış şahsiyetlerinin işareti olarak meydana gelmektedir."** denilmektedir. Bu sebeple astımlıyı, bir nevi nefes darlığı olarak gösteriyor ve krizler haricinde de şahıs bir sıkıntı doğurucudur hükmüne varıyor. Böyle kimselerin **asabi bir şahsiyet sahibi** olduklarını yalnız soluk alışverişlerini değil hayatlarını da kaybetme korkusu içinde bulunduklarını ayrıca ifade ve iddia etmektedir.

Heyecanlar, korku, kin, nefret, endişe, sıkıntı ve diğer taraftan bunlara bağlanan türlü uzvî hastalıklar. Diğerleri masun kalabilecek mi?

Veya ne kadar zaman, birinci plânda ruhî faktör ele alınmayan hastalık görülecektir?

Nitekim ayni kanaatle **J. Sedan ve P. Guillot "Hastalıkların gerek teşekkülü ve gerek seyirlerinde, psikolojik kaynaklı esas bir elaman olarak gün geçtikçe daha fazla ehemmiyet kesbetmektedir."** demektedirler. O bakımdan, Psikityatrinin ilerde bütün uzvî hastalıkları içine alması beklenir dersek, şaşmamak gerekir.

Bir grip bir diş ağrısının bile, ekser, muayyen bazı ruhî, heyecanı artıran karışıklıkların peşinden geldiğini fark etmiyor muyuz?

O halde uzvî hastalıklar haricinde, safî ruhî hastalıklarda ruhî faktörün rol ve ehemmiyetini daha kolaylıkla ve peşinen kabul zarureti hasıl olmuyor mu?

İşte **"Dinamik Psikiyatri"** budur.

PİSİKOTERAPİ-TELKİN

Histeri: Bir çeşit ruh hastalığıdır. Genellikle 30 yaş altındaki bireylerde görülen, psişik ve motor bozukluklar, özellikle duygusal reaksiyonlarda taşkınlık, hareket bozuklukları, geçici kişilik değişimi ve çeşitli sistemlere ait psikosomatik şikâyetlerle belirgin nevroz şekli.

Histeri aşırı hayal gücü veya korkuları ifade eden nevrotik zihinsel hastalığa verilen addır. Histeri, hastalarda ani sinirsel nevrotik bir hastalık olarak bilinir. Histerik hasta, kendindeki ruh sağlığının bozukluğundan habersizdir.

Psikanalizde, hastalıkların sebebi ruhî'dir. Histeri ruhen yaralanmadan ve bu yaralanmanın teessürünün uzun yıllarla şuur halinde devam etmesinden dolayı meydana geliyordu. Daha açık bir ifade ile hayatta maruz kalınan ruhî yaralanmalar sebebile ruh hastalıkları meydana geliyordu.

Cismani hastalıklarda olduğu gibi ruhî hastalıklarda da organik (maddî, cismanî) sebepler üzerinde durulduğu bir zamanda 1882 yılının 13 Şubatında Paris Tıp Fakültesinde Charcot isimli doktor

histeriklerde hipnotize etmek suretiyle, meydana gelen asabî hallerden kurtulacağı bahis ile Fen Akademisine müracaat ediyor. Fen Akademisi, Charcot'ya itiraz etmiyor, bil'akis teklifi müspet karşılıyor.

Akademinin bu müsaadesile, birdenbire yalnız tıbbî değil hattâ edebî ve felsefî mecmualarda da bu mevzuda çeşitli makaleler seri halinde neşre başlıyor. Bu şekilde **"telkin'in"** tedavide rolü üzerinde çalışmalar birdenbire artıyor ve yayılıyor. Bu suretle, ilmî ve tıbbî mânada müşahade ve raporlar biribirini takip ediyor. Birçok doktor telkinle siğilleri iyi ettiklerini bildiriyorlar. Sorumluluk, mesuliyet, yükümlülük, telkin edilmiş olan fikirlerle, yalnız asabî hastalıklar değil, uzvî cismanî hastalıklara karşı da mücadele edilebileceğini, bu şekilde diş ağrısından vereme kadar birçok vücut hastalıkları iyi edileceği ifade edilmeye başlanmıştır. Mesela Nancy [85]mektebi de, **Histerinin telkin ile meydana geldiğini gösterdi**. Bugün bile Histeri, telkin ile meydana gelen ve telkin ile iyileşen bir ruh hastalığı olarak bilinmektedir.

JOSEF BREUER

Avusturyalı fizyolog. 1843-1925 yılları arasında yaşamış Breuer, Sigmund Freud'un çalışma arkadaşı ve psikanaliz'in kurucularındandır. Viyana'da yaşamış ve tıp tarihine geçecek çalışmalara imza atmıştır. Özellikle öğrencisi Sigmund Freud ile yaptığı çalışmalar psikanalizin temelini atmıştır. Evli ve 5 çocuk babasıdır. Yahudi kökenlidir, bir keşifte bulunmuştu ki (hakikatte yeni psikoloji bu bakım noktasından yola çıkmıştır.)

Bu doktorun, histeriye müptela, genç ve gayet zeki bir hastası vardı. Bu hastanın, sağ koluna kasılı bir felç arız olmuş, vakit vakit kendinden geçiyor, şuuru bulanıyordu. Ayni zamanda konuşma kudretini kaybetmişti.

Hastanın halini izah edecek uzvî sebebler yoktu. Binaenaleyh, menşeini ruhî olarak kabul etmek icab ediyordu. Breuer dikkat etmişti ki, hastanın ister davet edilmiş olsun, ister kendiliğinden olmuş bulunsun, bu haleti fecriyeleri esnasında bütün zihninden geçenleri veya gözüne görünenleri hikâye ettirmekle hasta bir kaç saatler rahatlıyordu. Hasta bu tedavi tarzı için **"Talking cure" konuşma tedavisi**, tabirini icad etmişti.

Breuer ayrıca, hypnose ile histerik hastaların hatırılarının uyandırılabileceğini de keşfetmiş idi. Hatıralar meydana çıkıyor, arazlar kayboluyordu.

FREUD SAHNEDE

Freud önce Parise giderek Charcot'dan ve sonra Nancy'ye giderek **Marie Bernheim** (1837-1919)' den, ruhî âlemin derinliklerini ve **"hipnoz"**u öğrendi. Çalıştığı Viyanada ise, o zaman Breuer otorite idi. Akrabası da olduğu cihetle Breuer'in himayesinde, Breuer'in keşiflerini tasdik ve uygun görmeye başladı. Bilahere ruhî cerhiyet (yaralanmanın) hastalık yapabilmesi için, bazı sebepler daha lâzımdır, bunlar cinsî mânadadır derken, tamamiyle **"cinsel dürtü"** - **"Libido"** üzerinde karar kıldı. Bu şekilde **"cerhiyet nazariyesi=ruhî yaralanma"** yerine, cinsel dürtü nazariyesi yerine konmuş oldu.

J. Yung'un bir vak'asını ve mütalâasını burada ruhî yaralanmaya ve Freud'un cinsî nazariyesine eski bir misâl olmak üzere aynen alıyorum.

"Ani bir korku neticesinde ağır bir histeri'ye tutulmuş bir genç kadın tanırım. Bu genç bir kaç arkadaşiyle beraber gec eyarısı evine dönmek üzere bir caddede yürürlerken o sırada arkalarından hızla bir araba gelir; arkadaşları hep yana kaçıverirler; fakat o genç korkup şaşırarak yolun ortasında durur ve beygirlerin önü sıra koşmağa başlar; arabacı kamçısını şaklatır, küfreder, hiç biri kâretmez. Bir köprüde nihayet şosenin sonuna kadar yol boyunca iner, köprüye varınca artık takatten kesilir ve bu hayvanların altına düşmemek için korkusunun dehşeti içinde kendisini suya atmağa teşebbüs eder, yoldan geçenler yetişip menederler...

---

[85] Nancy, Fransa'nın Lorraine bölgesinin ve Meurthe-et-Moselle départment'ının merkezi, Meurthe'in kıyısında.

Aynı kadın 22 Ocak 1905 te Petersburg'da imiş; ve ordunun yaylım ateşle bir sokağı açtığı esnada sokakta yolunu şaşırmış bulunuyormuş, sağında ölüler ve yaralılar yere düşmekte oldukları halde, o kendisine tamamiyle sahip olarak bir araba bulup sığınmağa ve oradan civar bir sokağa geçerek kaçıp kurtulmağa muvaffak olmuş; bu müthiş anlar sıhhati üzerinde hiç bir akis yapmamıştı; bu vakalardan sonra gayet iyi ve hatta her zamanki halinden daha iyi idi.

Dışardan bakınca buna benzer hallere çok rastgelinir. Bu çeşit hallere bakarak ister istemez çıkarılan sonuç bir ruhî yaralanmanın şiddetinin hastalık yapmaktaki rolü o kadar mühim değildir; hastalık olmasında en çok hususî şartlar amil olur. Bu neticenin sırrına nüfuz edebilmekte belki bir anahtar olur. Onun için kendi kendimize şunu sormalıyız:

Araba hâdisesinde hususî şartlar nelerdi?

Genç kız araba beygirlerinin dörtnal sesini işittiği andan itibaren endişe ve ıstırap başladı. Bir an içinde kendisine yaklaşmakta olan bu nal seslerinin müthiş bir akıbete varacağını, ölümünün veya başka acıklı hâdisenin başlangıcı olduğu intibaını meydana getirdi; ondan sonra artık kendisine sahip olamadı.

Meydanda ki şuurunu kaybetmesini mucip olan izlenim atlardan geliyor; fakat hastanın bu kadar ehemmiyetsiz bir hâdise karşısında bu kadar akılsızca bir ters haereket yapmağa istidadı bu kızın hayatında atın hususî bir rol oynamış olmasından olabilir, düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

Bu genç yedi yaşında iken, araba ile bir gezinti yaptığı sırada beygirler gemi azıya almışlar ve kenarları dikine uçurum bir nehrin kıyısına doğru atılmışlardı. Arabacı hemen arabadan atlamış ve kendisine de atla! diye bağırmıştı: fakat biçare ölesiye bir korku içinde karar veremiyordu. Nihayet vakit geçmeden atlamağa muvaffak olmuş ve hayvanlarla araba uçuruma yuvarlanıp gitmişti. Böyle bir hâdisenin derin bir intiba bırakacağına şüphe yok. Fakat bu kazayı hatırlamanın hiç bir tehlikesi olmıyan bir hâdisede bu kadar nispetsiz bir aksi tesir yapabilmesi kolay izah olunamaz. **Bütün bunlar bize şimdiye kadar yalnız bir şey öğretiyor ki o da bugünkü vakıa kökünü hastanın çocukluğundan alıyor, amma bu marazi sahnenin sebebleri yine karanlık kalıyor.**

Bu sırra nüfuz edebilmek için daha başka şeylerin öğrenilmesi icap eder. Uzun bir tecrübe ile sabit olmuştur ki bu güne kadar tahlil edilen olayların hemen hepsinde ruhu yaralayıcı sebebler yanında hususî bir bozukluk daha bulunuyor ve hususî bozukluk cinsiyet sahasında bozukluktan başka bir suretle izah edilemiyor.

(Bununla beraber bu bakımdan kadınlar kendilerine karşı da, doktora karşı da şaşılacak bir samimiyetsizlik gösterirler.)

Herkes bilir ki aşk her yana çekilebilir bir şeydir: Cennet de vardır, cehennem de. Aşkta iyilik de kütülük de, ulviyet de, süfliyet de olabilir. Freud bu vakıayı öğrenince telâkki tarzında âdeta bir inkilâp oldu. **O zamana kadar az çok Charcot'nun ruhî yaralayış teorisi etkisi altındaki nevrozların sebebini hayatta maruz kalınılan ruhî yaralanmaları ararken bundan sonra meselenin ağırlık merkezini değiştirdi ve hakikati büsbütün başka bir cihette aradı.** Bunun en iyi örneği anlatılan olaydır. Atın hastamızın hayatında pek hususî bir rol oynamış olabilmesini pekâla anlarız; fakat sonraki o aşırı ve yeri olmıyan aksi-tesiri anlayamayız. <u>Bu hastanın halinde garip ve hastalık veren şey atların kendisine aşırı bir korku verişidir.</u> Eğer yukarda zikrettiğimiz kendi yanındaki düşüncesi gözönüne alırda ruhî yaralanma sebebleri yanında daima ihtiras sahasında bir bozukluk da bulunduğunu kabul edersek hastamızda bu cihetle bir karışıklık ve bozukluk olup olmadığını aramamız gerekir.

Olaylar üzerine yorum yapmak ilim bu değildir.

Mazhar Osman Hoca'da, kitabında, psikiyatrisler hakkında derki;

“Bizce bu bulunan (alt şuur) şeyler hastaya ait değildir. Psikanalizi yapan ne duyuyor ne düşünüyorsa hastasında onu buluyor.”

Fakat, Freud da Mesmer gibi Viyana'da birden bire parladı. Mesmer'in Harmonie ismini verdiği

cemiyet gibi o da **İNTERNATİONAİ PSYCHANALYSE CEMİYETİNİ** tesis etti. Ve o da kısa zamanda Mesmer gibi en ağır tenkitlere maruz kaldı. Fakat XVI. Louis'ye mümasil bir otorite çıkıp Freudism'i tetkik ettiremedi. Ve bir ilim hey'eti (Muzır neticeler tevlid ve halk ahlâkını ifsad ettiğini) bildirerek (Freudisme'i tatbik edecek her doktorun ıcrai sanattan men edileceğini) ilân etmedi.

Hâlbuki bazen tek bir ilâcın 5-10-100 veya 1000 insana zararı oluyor diye, tebliğler, broşürler ve tamimlerle dünya biribirine girer. Bu garip dünya!

Yalnız bir zaman teşriki mesai arkadaşı J. Yung'un, Freud hakkındaki şu sözünü hatırlamak gerekir. **"Freud'un saf ve basit cinsiyet tahlil (psikanaliz) usulünün bir terbiye usulü olarak münhasıran kullanılmasını hiç bir vakit tavsiye etmek istemem. Terbiyenin bu usule hasır ve tahsisi bir felâket olur."** (Ruhî hayatta la-şuur M. Hayrullah tercümesi. Sayfa 75.)

Böylece ruhî cerhiyet (yaralanma) cinsiyet nazariyesi haline gelirken 1893 ve 1895 deki eserlerinde, hatıralar hatırlandığı esnada, heyecanların da meydana-çıktığını bildiriyorlardı. Bu şekilde hasta, asıl ızdırabından kurtuluyordu (Abreaction=dışa vurup rahatlama). Freud, her zaman, bahsi geçen yazarlara benzer hipnoz'da başarılı olamadığı için, Picasso'nun resim icadı gibi, elini hastanın alnına koyuyor ve hastanın aklına ne gelirse söylemesini ondan istiyordu. Bu iletişimle, rahatlama halinde, dışavurum nasıl oluyor? Yani konuşmağa terk ile hasta hatıralarını söyleyince rahatlaması yani iyileşmesi de hastanın (**Transfert**) olmasına bağlı imiş. **Transfert demek, hastanın doktorune karşı duyduğu cinsî alâka.**

Bitti mi?

Hayır.

Hastanın doktora karşı duyduğu bu cinsî alâka, hasta kız ise, erkek kardeşine ve babasına, erkek ise, kız kardeşine ve anasına veya başkalarına karşı bilinçaltında olan cinsî hislerinin doktora tevcihi ile yer değiştirmiş şekli demektir **(Deplacement=yer değiştirme)**.

Bitti mi?

Hayır.

Bir de Contre (Zıt) Transfert var.

Bunun manâsı da, tedavi eden doktorun, iyi olmak için, himmet ve inayetine sığındığı ve kendisine emanet edilmiş olarak bırakıldığı hastasına karşı duyduğu cinsî alâka demektir. Bu şekilde, bizim bildiğimiz, hastanın doktora olan hürmet hissi ve doktorun hastasına olan merhamet hissi de ortadan sır oldu.

Tabiî değil midir?

3 paralık bir hastalık olsa da çünkü ciddi hiç bir hastalığa el atamamışlardır ve atamazlar yalnız histeri denen belirsiz bir hastalığın pek dar sahasındadırlar buna rağmen, ekseriya hakikatte de değil, kendiliğinden veya hayalî veya tasavvurî surette hastalık iyileşmişse, elbet, cinsiyet nazariyesinde, cinsî laflarla izah edilecektir.

O halde, Breuer'in "Talking cure" (Konuşma Terapisi) keşfinde bildiklerimizden fazla, Freud bize ne getirmiştir? Çünkü **Talking cure bize öğretmiştir ki, hasta konuşmağa terkediliyor, hatıraları uyanıyor, sonra rahatlıyor iyileşiyordu.**

Freud'un bize getirdiği,

Catharsis (rahatsız edici duyguları dışa vurarak onlardan kurtulma),

La libre association (Serbest ilişkilendirme),

Abreaction (duygusal rahatlama ve boşalma olayı), Transfert (hastanın doktorune karşı duyduğu cinsî alâka),

contre transfert (bilinçsiz bilinçsiz duygularını analisti analizanın tarafından hissedilir olması).

Deplacement (yer değiştirmeği)bi kelimelerdir.

Cinsiyet nazariyesinin istinat ettiği “Talking cure”den başka, bu defa da cerhiyet (yaralanma) akidesinden gizlice aktarılmış bir kaç kelime vereceğim :

Hâdiseler bilinçten (Conscient) bilinçaltına (Inconscient) atılıyor (Refoulement).

Hâtıraların hatırlanmasına mâni kuvvet var : (Resistance). Ruhî arazlar, Inconsient hâdiseleridir ki buradan dışarı hucum ederler (Symbolisation).

Ruh bilinmiyor, Şuur (bilinç) nerde bilinmiyor, bilinçaltı nerdeki?

Beyinde mi?

Kalpte mi?

Yoksa son görüşlere nazaran Midede mi?

Yoksa gönül denen yer neresi?

Bunlar işte ilmî bir cavap yok. Ama Freud'un bunlarla ilişiği yok. Doktor olmayanlar bile, unutmaktan, hatırlamaktan bahsetmiyor mu?

İcab ettiği zaman tedai ile, hafızadan hâdiseler inci taneleri gibi bir birini takiben hatıra gelmiyor mu? "Veya geçmiş bütün hâdiseler, şu an düşünülmiyen şeyler, gece bulut arkasında gizlenmiş yıldızlar gibi, hafızadaki yerlerine teker teker geçip gitmiyorlar mı?

Hastalıkların sebeblerinin ruhî olduğunu (inconscient= kendinden geçmiş, baygın, şuursuz) deyince ne değişiyor?

O sebeble bazı ruhî arazların meydana çıktığını, bu ruhî hastalıkların sebebinin şahsa müessir eski hâdiselerle alâkalı olduğunu (**Refoulement**= bastırma, sindirme, önleme, tutma, durdurma, kesme, örtbas etme, gizleme, baskı) demenin ne faidesi var?

Bu hâdiselerin zamanla tabiatile unutulacağını, şu andaki düşünmekte olduğumuz şeylerden gayri geçmiç bütün hâdiselerin hafızamızda mahfuz bulunduğunu (Resistance= direnç, direnme, metanet, dayanma, dayanıklılık, karşı koyma, mukavemet, dayanma gücü, karşı çıkma, karşı gelme, tahammül; demekle değişen ne oluyor?)

Cerhiyet (yaralanma) nazariyesinden öğrenmemiş mi idik?

Daha sıralamağa zaten ne lüzum var?

Borsalarda bile, bir avuç buğday, numune olarak kâfi görülmüyor mu?

O halde yenilik nedir?

Yenilik, İnconscient, Refoulement, Resistance, Symbolisation gibi kelimelerde. Kelimeler çok, yine yeni bir şey yok.

Freud'un getirdiği, bulduğu, keşfettiği, söylediği nedir o halde?

FREUD'UN, GETİRDİĞİ, BULDUĞU, KEŞFETTİĞİ, SÖYLEDİĞİ, YALNIZ CİNSİYETTİR.

Evet, âlemi ruhiyatla, ruhiyatın çeşitli şekilde zuhuratı ile ve ruhiyat üzerine müessir hâdiselerle meşgul, biraz tetkik ve tetabbu sahibi doktor için, cinsiyet lafından gayri Freud'dan öğrenilecek ki kendileri de teslim ediyorlar tek nokta yoktur.

Bu sebeledir ki, sayesinde konuşmağa başladığı, hâmisi Breuer'in kızı ile olan macerasından dolayı da derler, yani Freud'un Breuer'e cinsî manâda teşekküründen sonra, Breuer, Freud'dan hemen ayrıldı.

Zamanında Freud için büyük kıymet ve kuvvet olan iki ortağı, **Adler** ve **Yung’**da biraz sonra Freud'dan ayrıldılar ve cinsiyetten başka nazariyelerle ortaya çıktılar.

Kaynakça

Mehmed Tevfik ÖZCAN [Kitap]. - Angoisse (Sıkıntı), Ankara-1966.

SIKINTILI BİR HAYAT- KİTAB'ÜL İBRİZ

Şeyhime (Allah kendisinden razı olsun) aşağıdaki âyetten sordum:

"Kim Benim zikrimden yüz çevirirse, onun için dar bir geçim başlar ve kıyamet günü de onu kör olarak haşrederiz" (Tâ-Hâ, 124)

— Efendim, dedim. (Dar bir geçim diye tercüme ettiğimiz) Maişet-i Denk nedir? Çünkü bunu bir geçim sıkıntısı şeklinde tefsir edenler, konuyu büsbütün çıkmaza sokmuş ve müşkilleştirmiş olurlar. Çünkü inkârcılar arasında bir nice zenginler bulunuyordur. Hiç şüphe yok ki bu kefere ve benzerlerinin geçimleri dar değil oldukça geniştir. Âyet-i kerîmede ise Allah'ın zikrinden yüz çeviren herkesin sıkıntılı bir hayata uğraması gerekiyor, buyuruluyor. Ne buyurursunuz?

Şeyhim (Allah razı olsun) şu cevabı verdi:

— Âhirette zatların uğrayacağı şeyler şu dünyada iken akıllarına gelir. Cenâb-ı Hak kâfirlerin ebediyen Cehennemde kalacaklarına hükmetmiştir. Bu bakımdan hiçbir an ve dakika geçmez ki kâfirin gönlüne üzüntü ve sıkıntı veren bir vesvese gelmesin. Çünkü hatıra gelen vesveseler onun üzerindeki üzüntüyü harekete geçirmekte ve durumunu bulandırmaktadır. Bunun en azı, «Sen doğru bir din üzere değilsin..» veya «Belki de sen yanlış bir yol tutmuşsun, doğru olmayan bir dine bağlanmışsın» şeklinde hatırından geçmesidir. İşte bu öyle bir haldir ki Cenâb-ı Hak kâfirlerin kalbine atar ve yaşayışlarını böyle gam ve kedere sokup sıkıntılı bir hayat yaşatır, isterse onlar zengin olsunlar veya saraylarda oturan hükümdarlar olarak bulunsunlar, fark etmez. Sıkıntı sürüp gider. **O halde dar bir geçim veya hayat elde değil kalptedir.** Çünkü elinde dünyalıktan çok şey bulunan kimse bununla beraber adım adım Allah'ın gazabına doğru yaklaştığını biliyorsa, işte onun hayatı sıkıntılıdır..

Şeyhimin bu cevabı son derece güzeldir. Kaadı Beyzavî Dayk-i Maişet terkibinin tefsirini yaparken şöyle demiştir :

> **«Bunun sebebi şudur: İnkârcının bütün üzüntüsü ve tahassürü, helak olup şu dünyadan ayrılma kaygusudur. Korkusu ise elindeki dünyalığın azalması veya yok olmasıdır. Mü'min böyle değildir, âhirete istekli olan mü'min, kâfirin aksine bir imân ve düşünce içindedir.**

Evet, bu konuda fukahadan bir kısmı bana naklettiler ki:

«Bizler yedi yıl kâfirlerin esareti altında kaldık. Bu süre içinde devamlı bizimle açık oturumlar, münazaralar tertiplediler, sürtüşme ve tartışmamız devam etti. Sık sık onları denedik, birçok zamanlar kendilerine müracaatta bulunduk, sonunda öğrendik ki, kâfirlerin çoğu şüphe içinde bulunuyorlar, bu da kalblerinde bir hastalık halinde sürüp gidiyor, tıpkı uyuz kimse gibi, kendisini kaşıyacak adam arıyor.

İslâm talebesinden birini duydukları zaman hemen ona koşarlar da kendisinden bir şeyler sorarlar; karşılıklı görüşmeler ve konuşmalar başlar. Onun tuzağına düşmemek için de başka çare kalmayınca sözü keserler de artık bir kelime fazla konuşmazlar. İşte bu, kâfirlerden orta tabakanın durumudur. Onların ileri gelenleri, söz sahiplerine gelince, uzun müddet onları denemem ve birçok tartışmalara, karşılıklı konuşmalara kapı açmam gösterdi ki kâfirlerin ileri gelenleri kesinlikle sapıklık ve bâtıl üzere olduklarım biliyorlar. Allah ise kendi söz ve hükmünde yegâne gaalib olandır.

Onlarla sürekli münazaralarımızda bir gün dediler ki, «bizim falan yerde derya gibi bir ilim adamımız var, önceki kitapları bilir.»

Bunun üzerine o ilim adamına gittim, cidden sahili olmayan bir deniz olarak kendisini buldum. Tevrat, İncil, Zebur ve Kur'ân'm naslarını hemen getirebiliyor. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem

Efendimizin birçok hadîslerini biliyor. Ünlü şâir İmrü'l-Kays'-in şiirleriyle hayli meşgul olmuş. Kendisine dedim ki:

— Size en büyük üzüntümü ve beni uykusuz bırakan en büyük derdimi sormak için geldim.

— O üzüntü ve derdiniz nedir? Diye sorduğunda, cevap verdim :

— Ben İslâm ülkesinde bulunduğum sürece İslâm dininin hak olduğunu duyardım. Hıristiyanlığın da bâtıl bir din olduğunu hep işitirdim. Ama sizin ülkenize geldiğimde durumum, aksine döndü. Burada ise Hıristiyanlar kendi dinlerinin hak, İslâmiyetin bâtıl olduğunu söylüyorlar. Bu yüzden içimde bir şüphe doğdu. Bunu gidermek için Hıristiyanların en büyük ilim adamını sorup öğrenmek istedim, sizden söz ettiler, yâni sizi salık verdiler. Hiç kimse sizin büyüklüğünüz hakkında aksi bir düşünce izhar etmedi. Allah ise câhil kimseye âlimden sormayı farz kılmıştır. Bu sebeple ben de sizden soruyorum, size göre hak olan hangisidir?

Bu konuda beni aydınlatırsanız, sözünüzü alır ve onu kıyamet günü kendimi müdafaada delil olarak gösteririm. Rabbimle benim aramdaki hususta onu bir belge ve hüccet olarak kullanırım. Çünkü ben câhilim, siz ise ilim sahibisiniz. Allah da câhil kimseye, âlimden sormayı ve âlimin de hak olanı cevap olarak söylemesini farz kılmıştır. Ayrıca o âlimin sadece câhilin sorusunu cevaplandırmakla kalmayıp bir de Allah için ona nasihatçı olması gerekmektedir.

> Bunun üzerine o büyük ve ünlü Hıristiyan âlimi alnını ayasına dayayarak uzun bir müddet hiç konuşmadan düşündü. Mecliste Hıristiyanlardan bir cemaat de bulunuyordu. Alim bir müddet sonra başını kaldırdı ve kulağıma eğilerek :
>
> — **Din, İslâm dinidir, hak olan ancak odur. Allah ondan başkasını asla kabul etmez. Sen şimdi kalk bu meclisten ayrıl, etrafımızdaki Hristiyanlar bunu duymadan buradan sıvış.,** dedi.

Sonra bu zat diğer Hıristiyan din adamlarıyla yapmış olduğu münazaraları anlattı ki onları, konumuzun dışına çıkmamak için nakletmiyorum. Biz sadece, Şeyhimizin bu konuda buyurduğunu kuvvetlendirmek için bunları birer misal olarak getirdik.

Nitekim ben de bir ara Yahudi ilim adamlarıyla ve hahamlarıyla görüşme imkânını elde ettim. Onların görüş ve iddialarını çürütmek için hayli deliller getirdim ve sonunda gördüm ki, onlardan bir kısmı bâtıl bir dine bağlı olduklarını kesinlikle anladılar, ne var ki inadları ve kendi milletlerine karşı rüs-vay olmamaları için bâtılı bırakmadılar.

Bizim bu münazaramız çok uzun sürmüştü, İslâm fukaha ve kurrâ'ından bir cemaat, Yahudilerden de bir cemaat hazır bulunmuşlardı. Buna benzer bir karşılaşmam da Hıristiyan din adamlarıyla geçti, fakat onların yanında bir şey bulamadım.. Evet, bu konuda birçok hikâye ve kıssalar vardır. Onları okumak isteyenler Tuhfetu'l-Edîb Fi'r-Reddi Alâ Ehli's-Salîb adlı Abdullah Meyverkî'nin kitabına müracaat etsinler. Bu adam, önceleri Hıristiyan din adamlarından ve aynı zamanda ilim sahibi bulunuyordu. Sonra müslüman oldu. Bu konuda ayrıca Abdülhakk el-İslâmî'nin de eserini tavsiye ederim. Bu zat ise önceleri Yahudi hahamlarından biri idi, sonra müslüman oldu. Ayrıca yine bu konuda Kurtubalı Ebûlabbas'ın Fi'r-Reddi Alâ'n-Nasara adlı kitabını da hatırlatmak isterim. Bu kitapta çok ilgi çekici şeyler vardır ve hacmi de yirmi formayı bulmaktadır. Bu kitabı mütalâa eden kimse Kitab ehli olan Yahudilerle Hıristiyanları dikkatle izleyecek olursa, kalblerinde şüphe hastalığı bulunduğunu ve onların kesinlikle sapıklık üzere olduklarını anlar.

Şeyhimizin vermiş olduğu güzel cevabından dolayı Cenâb-ı Hak kendilerinden razı olsun ve bizi onunla menfaatlandırsın!. (c.I, s.477-480)

Kaynakça

Abdülaziz Debbağ trc: Celal YILDIRIM Kitab'ül İbriz [Kitap]. - İstanbul : Demir Yayınları, 1979. - Cilt I-II.

DİNDÂRIN RASÛLÜLLAH SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEME İNANMADAKİ ZAFİYETİ

Bütün hak ve batıl dinlerde genelde ilah inancında fazla sorun bulunmamaktadır. Ancak zaman içerisindeki mütalaa ve münakaşalar ile insanın nefisten ruha doğru olan seyrinde görülür ki, **“rasül” “elçi” “peygamber”** üzerinde birçok ihtilaf zuhur etmiştir. Bu bazen şirkin cephesinden hak yüzüyle görünürse de, kalbî ve itaat yönünden isyanla karışmıştır. İlmî içerikte zamanla zenginleşen inanç sahibinin **“rasül”**e karşı olağan ve sorgulayan bir itimatsızlığı, boşalan mevkie başkalarını koymak ihtiyacını hissetmiştir. Bu cihetten Allah Teâlâ’ya olan inanç kuvvetli kalırken, Rasûle olan inanç **“üstad-şeyh -fikir-düşünce vb”** yerine bırakmıştır.
Kitaba olan inançta umum olarak Hakk’a nispet edilirken, tafsilatta cüz’i olarak ele rasüle karşı cepheyi oluşturan sisteme veya ekoller dönüşmüştür.
Dikkat edilirse münakaşaların temeli genelde “rasül” konumu üzerinde toplanır. Aslında rasül, ahkâmın ve inancın belirleyicisidir. İlâh ise, inancın temelindeki esas olurken, rasüle karşı alınan tavır ise ifrat ve tefrid olarak rengini gösterir.
Unutmayalım ki, şeytan Allah Teâlâ’ya her halükarda iman ederken, inançta yaşadığı sorun kendinin ilâhi rahmetten tard olunması ile “nübüvvete benzeyen imametinden liderliğinden” uzaklaştırılmasıdır. Bu nedenle şeytan inananlara karşı olan kinini perdeler arkasından zerk etmekten büyük zevk almaktadır. Mesela, gündem olan **“diyalog” “geniş perspektifte inanç birliği”** gibi şeyler şeytanın gizli desteklediği ve kendi liderliğinin kabul ettirmedeki kaygan zemindir. Bu nedenle nerede bir **“uzlaşma teorisi”** görürseniz, ittifakla orada şeytanın parmağını ve o işi gıdıkladığına yemin edebilirsiniz. (Kur’ân-ı Kerim’de inanç sınıflandırılmıştır. Kafir-Mümin-Münafık)
Bu konuyla ilgili şu hususu da unutmayalım. Rasül aşkını da kendine rehber edenleri çok iyi tanımak içinde **“eleştirel kuramlardaki şüpheleri” “iki mihverli”** olarak tutmalıdır. Yani **“öz benliklerindeki kabullendikleri inancın tarifini”, “kullukları”** ile ölçmelidir. İnançtan kulluğa, kulluktan inanca; sebep sonuç ilişkisi içinde.
Ayniyeti olmayanın muhakkak gayriyeti vardır.
Aşağıda Martin Lings’in talebesinden bir kişinin bir itirafını alıntıladık. Ancak göze ilk bakışta görünmesi zor hataları koymamakla beraber, bir daha Müslümanın ne kadar ayık olması gerektiğini bir daha müşahede eyledik.
Unutmayalım ki, güneş ne kadar berrak olursa olsun, illaki gölgeleyen bulutlar peşini bırakmaz. Martin Lings’inde çokta iyi anlaşılamadığını bir kere daha anlamış olduk.

[MEYVE VEREN ULU AĞAÇ
Martin Lings aramızda yaşayan paha biçilmez bir hazineydi, bir İngiliz gibi değildi. Martin Lings benim için İngiltere'ydi. Gökyüzüydü, buluttu; yeşil tarlalar, ağaçlar, yağmurdu. O, sevenleri için -ki sayılan hiç de az değildir, "ilkbahar, yaz; hududu, nihayeti olmayan feyiz’di.[86]
1990 yılının ocağında, annem, kızkardeşim, müstakbel kayınbiraderim ve bir arkadaşımla beraber Mısır'a gitmiştim. Oxford Üniversitesinde sürdürdüğüm Arap Dili çalışmaları vesilesiyle Kahire'ye daha önce de gitmiş, burada bir yılı aşkın bir zaman geçirmiştim. Bu sebeple seyahat arkadaşlarımdan daha tecrübeliydim. Bu ikinci gezimin büyük kısmını eski dostları görmekle geçirdim. Ziyaretinde bulunduğum arkadaşlardan biri de Oxford'daki lisans yıllarında ihtida edip, **Abdurrahman** ismini alan **Julian Johansen** ve eşi Alison’du. Zaman zaman İslâm hakkında sohbet ederdik. Ona bir gün Kelime-i Tevhîd'in ilk kısmını **(Lâ İlahe İllallah)** mutmain bir kalple söylememe rağmen, ikinci kısımda **(Muhammedun Rasûlullah)** kalbime düşen şüpheden bahsetmiştim.
Johansen çiftinin, bir tarikata mensup, fakat bir takım itikadı sorunlardan mustarip Abdülaziz isminde

---

[86] Martin Lings: Seçki’ Sophia Dergisi, 5.cilt, 2. sayı (Doğum günü münasebetiyle yayınlanan Martin Lings özel sayısı).

İngiliz asıllı bir komşusu vardı. Abdurrahman, bu komşusunun Martin Lings'ten istifade edebileceğim düşünmüş olmalı ki, Lings'in Kahire'de bulunduğu bir gün ona bir görüşme ayarladı. Onları görüşmeye ben götürdüm.

….

Otel Odasının kapısı açıldığında ilk gördüğüm, seyrek sakal ve düz saçlarının çerçevelediği zarif, asil çehresi oldu. İlerleyen yaşına rağmen oldukça çevikti. Ruhuma en çok tesir edense bizi kucaklayan sıcak sesiydi.

Davetsiz misafir olduğumdan çekingen davranıp içeri girmek istemedim önce. Fakat Lings ısrarla içeri alıp bir süre benimle konuştu. Kahire'deki meşguliyetimi sorunca, önceki durağımın Luxor olduğunu söyledim. Konu bu şekilde Mimar Hasan Fethi tarafından, geleneksel mimari usluplar kullanılarak inşa edilmiş **Gurna Gedida** kasabasına yaptığım geziye geldi. Yüzünü hafifçe yukarı kaldırıp, Hasan Fethi'yı tanıdığını, hatta hac arkadaşı olduklarını söyledi. Sohbetimiz bittiğinde, odanın diğer köşesine çekilip, pencereden Nil Nehri izlemeye koyuldum. Bir yandan Abdülaziz'e kulak kesilmiş, onun Lings'e soracaklarını bekliyordum. Huzurlu, hoş bir sessizlikti bu. Sessizliği ilk bozan Lings oldu:

-Bana sormak istediğin bir şey var mı?

Üzerinden onbeş yıl geçti geçti, fakat sesini hâlâ ruhumun derinliklerinde duyuyorum. Zahirde Abdülaziz'e hitaben sarf edilmiş gibi gözüken kelimeler beni, içinde bulunduğum asude bahar ülkesinden çekip, fırtınanın ortasına attı; uyuduğum gaflet uykusundan uyandırdı. Sesi, varlığımı, güçlü bir dalganın suyu sarstığı gibi sarstı. O dalga içimde dolaşarak kalbimi yakaladı. Onu dinlerken bana öyle garip bir hal oldu ki, bir daha böyle bir şey yaşayacağımı sanmıyorum. Eğer o an ayakta olsam kesin bulunduğum yere yığılırdım. Etrafa kalbimin deli gibi sesini benden başka duyan var mı diye baktığımı hatırlıyorum.

O anki hislerimi kelimelere dökmem güç. O birkaç dakikada ne oldu neler söylendi, onun bile net bir resmi yok zihnimde. Zincirleme olarak aklıma gelen düşünceleri olduğu gibi aktarayım:

"Allah Teâlâ'nın varlığına çoktandır inanıyorsun. Kendi varlığın bunun büyük delili. Eşya yaratılmadan önce var olan boşluk bile bir mahlûk, dolayısıyla bir yaratılış mucizesi ve Allah Teâlâ dediğimiz kudretin tezahürüdür. Her zaman, dinlerin iyi niyetli fakat insan ürünü sistemler olduğunu düşündün. Ancak unuttuğun bir şey vardı: mevcudat Allah Teâlâ'nın tekliğinin aşikâr bir delili ise, mevcudatın bir parçası olan varlığın, delâletin de bir parçasıdır. Seni yaratan Yaratıcı şimdi kalbine vahyedip, seni, kendini bilmeye davet ediyor. Sana fıtratının bir parçası olan vicdanı veren Rabbin şimdi senden, o vicdanın hakkını vermeni istiyor. Vecd ile vazifeli olan vicdan daha azına razı olmaz. Dünyanın neresinde, sahibi kim olursa olsun vicdan böyledir. Madem vecd ve İlâhî aşk hali şimdilik senden uzak, çevrende ona en yakın şeyi bulmalısın. (Daha sonra Lings'ten, ilk nazil olan âyetlerin tekvini âyetler olduğunu, fakat artık ilk âyetleri okuyamadığımızı öğrendim. Fakat burada kastettiğim bu değil.)

Benim bilmediğim, daha önce hiç tecrübe etmediğim ilâhi aşk kimilerinin hakikati olmalı. Bu kimseler peygamber, aşk ise dinin ta kendisi olmalı. Evet, işte bu! Bu kadar basit! Tüm dinler Tanrı kaynaklı olup, insanların tüm ihtiyaçlarına; cevâp verecek kadar kapsamlı bir mesaja sahip. Çok sayıda din olmalı. Gelmiş geçmiş tüm halklara bir din gönderildiğine göre...

Yanımda konuşan bu adam İslâm'ı temsil ediyor. İslâm ise bu dinlerden sadece biri. Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed onun elçisidir. Lings Budist olsaydı, ben de Budist olurdum. Tek bildiğim, duyduğum bu ses varlığıma, Özüme öyle derinden nüfuz etti ki, ruhumu öyle yakaladı ki İslâm benim için yegâne yol oldu. "

Ben tüm bunları düşünürken meğer içimde bir ozmos gerçekleşmiş, iki akışkan birbirine karışıp bir olmuştu. Ben, Martin Lings'in temel öğretisi olan, Tanrı kaynaklı tüm dinlerin Tanrı katında eşit olduğuna bir anda inanıvermişim. Bu evrensellik âmentüsü, Kur'ân'da farklı âyetlerde tezahür eder:

"Rasül kendine Rabbinden indirilene inandı, mü'minler de (buna inandılar). Tümü Allah'a,

meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler. "Biz O'nun peygamberlerinden hiçbirini diğerlerinden ayırmayız." Yine: "Duyduk ve itaat ettik. Senin bağışlamanı diliyoruz, ey Rabbimiz; dönüş de sanadır" dediler. (Bakara, 285)

Kur'ân'da ayrıca her kavme bir peygamber gönderildiğine, hiçbir topluluğun İlâhî mesajın dışında kalmadığına dair âyetler de var. (bkz. Yûnus, 47) Mâide Sûresi 69. âyet ile onunla çok benzer mana taşıyan **Bakara Sûresi 62. ve 38.** âyet de bu bağlamda dikkate değer.

“Biz onlara şöyle dedik: "Hepiniz oradan inin. Benden size bir hidayet geldiğinde, kim benim hidayet yoluma girerse onlar için korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir de.” (Bakara, 38)
Bunlar Allah'ı ve iman etmiş olanları aldatmaya çalışıyorlar. Oysa gerçekte yalnız kendilerini aldatıyorlar ama bunun bilincinde değillerdir. (Bakara, 9)

Hristiyanlığın veya Musevîliğin hakikatini sorgulayan bir Müslümanın Kur'ân'daki bazı âyetlerin nesh edildiğine, sonra nazil olan bazı âyetlerce hükümsüz kılındığına da kaçınılmaz olarak inanıyor olması lâzımdır. **Kaynakça: Martin LİNGS trc: Zeynep KOT [Kitap]. - Öze Dönüş, İstanbul, 2012, s.157-161**]

Yukarıdaki alıntılarda başlangıcı ile bağdaşmayan görüşün görünmeyen bir el ile yönlendirişi var. Bu el Martin Lings’i anlatırken, şeytanın istediği din olan **“diyalog-telfik”** çağrısını ilan ediyor.
Biz bu konuda düşünüyor diyebilirsiniz. Ancak hakikat tekdir. Allah Teâlâ katında kabul edilen din yalnızca Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin beyan ettiği İslâm Dini’dir. Bunun dışındakileri ne kadar hakikat diye ilan edersek edelim, safsatadan ibarettir.
Allah Teâlâ’m bilmediğimizden ve yanlış bilgimizden sana sığınırız.

İhramcızâde İsmail Hakkı

AİLE VE TOPLUM DÜŞMANIMIZ TV DİZİLERİ

Artık birilerinin bu topluma acıma zamanı gelmedi mi?

Dışarıda geçim sıkıntısı, evde televizyon baskısı. Dizilerde cabası.

Milli ve dinî ahlakımızı bozacak ne varsa saat 20.00 den sonra vizyonda. (Gündüz olan programları takip edemediğim için onlar hakkında yorum yapamıyorum.)

Dil zaten katledildi. Yarım yarım kelimeler, bozuk bozuk cümleler. Gençlerin anladığı dozajda kaliteli yeni düzmece küfürler. Şebekçe Türkçe nasıl konuşursunun örneklemeside yapılıyor.

Kocasını aldatan kadınlar, tecavüz eden erkekler, hemcinslerine tepkilerini ille de tokatla ifade eden kişiler.

TV kanalları kıtlığından mı nedir, aile ve toplumu kaosa götürecek saçmalıklar yumağı olan senaryoları haftalarca ve günlerce kazançlar uğruna sürdürdükleri üçer saatlik diziler ile başımıza bela oldular.

Bunlara kim dur diyecek?

Cevabı yok…

Son on yıldır bu durum perişan vaziyette gidiyor. Akademisyenler, isimlerine yenisini eklemek için masalarından başlarını kaldırıp bu konularda hiç fikir üretmeyecekler mi?

Çocuklarımızı çalıyorlar, geleceğimizi birleri birilerine feda mı ediyor?

Kültür yok, şahsiyet yok, fikir hiç de yok.

Varsa yoksa narsis emellerine ulaşmaya çalışan aşağılık kompleksi içerisindeki insanlar.

Eskiden **dünyayı kurtarmak için anarşist, dünyayı fethetmek için faşist olmaya çalışan insanlar** vardı. Şimdi ise egosunu tatmin etmek için hedefi olan insanlar bile kalmadı.

Amacı amaçsızlık olan bir nesil, nereye doğru gidiyor?

Sormak lazım. Toplum mühendislerimiz nerede ve ne yapıyorlar?

Siyasetçilerimiz seçim dışında halkın derdine ne kadar nüfuz ediyorlar?

Hayatımız Hindistan'da çalışan trenlere döndü.

Düzen yok, düzelme yok.

Bu durumun derdini çeken kanaat önderi de yok.

Birileri kafası kafama uygun, bu olur, derken ötekisi hayır içinde; uzlaşma yok. Sadece "gizli amaç" var.

Yürekleri fetheden, canları sevindiren, birbirini seven insanlar beş on sene sonra kaybolacak, görüyor.

Sitelerinde emniyet içinde karınlarının gurultusunu duyacak kadar yalnız kalacak bu insanlara ancak ağlamak için kendimi zorluyorum. Gözümden yaş çıkmıyor. Öyle hale gelmişiz ki "kalpler hasta, ruhlar mahkum"

Yoksa Avrupalılar gibi uyuşturucuya mahkûm olmak için ne gerekiyorsa yapalım-dan

çıkma zamanı gelmedi mi?

Aşağıda "KEVİN HAKKINDA KONUŞMALIYIZ" (We Need to Talk About Kevin) adlı filmi seyretmenizi tavsiye ederim. Bu film çaresiz kalmış toplumda ilişkilerin bittiği yerde yardım etmeyen devleti anlatıyor. Aile içinde, çözüm yok. Bu çözümsüzlüğü çözecek okul da eğitim de yok.

Bu filmde tek suçlu var o da devlet ve milletin kendisi. Aile yetersiz kalınca, devletin yapacağı psiklojik

terapiyi nasıl yapabilir ki?

İtiraf etmeliyim ki, gençlerde arkadaş çevresinden ve eğitmenlerinden aldığı tavsiye daha etkili olurken, gelecekte dünyayı kurtaran narsist [87] diktatörlere aday olmakta ebeveyn denetimini artık istememektedirler.

Konu üzerinde idealleri sadece dünya olan görüşten biraz uzaklaşıp "orta yolu" bulan fikir, yönetim ve hedefleri olan bir millet olmak için gayret göstermeli değil miyiz?

Pek umutlu görünmese de, geç kalmamak için "çok şeyler yapmak lazım" diyebilirim.

İlk yapılacak şey öteki ile diğeri arasındaki uzlaşma sağlanmalıdır. Vakıflar, cemaatler, dernekler en ince detaylarına kadar devlet tarafından incelenmeli ve art niyetli kişilerin önüne geçilmelidir.

Okullarda kitap okuma alakalı yeni düzenlemeler getirilmeli, çocukları dershanelerden kurtararak üniversite giriş sınavları için kaybedecekleri zamanları telafi etmelerini sağlamalı ve giriş sınavlarında kültür seviyesi üzerinden derecelendirilmeye gidilmelidir.

Okumayan nesiller yönetilmesi kolay olanlardır. Kimliği olgunlaşmamış milletler emperyalist ülkelerin oyuncağı olur.

Allah Teâlâ milletimizi ve bütün insanlığı art niyetli olan şeylerden muhafaza buyursun.

Amin

KEVİN HAKKINDA KONUŞMALIYIZ (We Need to Talk About Kevin)

Vizyon tarihi 3 Şubat 2012 (1s 50dk)
Yönetmen: Lynne Ramsay
Oyuncular: Tilda Swinton, John C. Reilly, Ezra Miller devamı...
Tür: Dram, Gerilim
Ülke: ABD, İngiltere

Özet

Film, İspanya'da yapıldığını bildiğimiz bir domates savaşı olayı ile başlıyor, Eva (Tilda Swinton) büyük bir mutlulukla kıpkırmızı domateslerin arasında adeta kayboluyor, düşüyor, kalkıyor, kayıyor, en sonunda birçok el Eva'yı yukarı kaldırıyor, Eva çok mutlu, kendisini belli ki çok özgür hissediyor, sonra birden uyanıyor Eva, evinde. (Bu domates savaşı belki bir rüyaydı, belki de Eva'nın daha önce yaşadığı özgür hayattan hatırladığı bir andı.) Müstakil bir evde tek başına yaşıyor Eva ve uyandığında camdan dışarı bakıyor, kırmızı boyalar görüyor. Dışarı çıkıyor ve görüyor ki evine kırmızı boyalarla saldırılmış, her yer kıpkırmızı olmuş, arabasına da aynı şekilde. Hiçbir şey yokmuş gibi arabasına biniyor ve aklına daha önce koymuş olduğu belli bir şekilde gidip bir iş başvurusu yapıyor, kabul ediliyor ve kısa süreli de olsa mutlu oluyor Eva. Genelde ise bitkin, mutsuz.

Film belirli aralıklarla zaman geçişleri yapıyor - bu değişik zamanları Eva'nın saç şekliyle de takip edebiliyoruz. Filmi gizemli kılan taraf da filmin kronolojik olarak düzensiz ve kolajsı kurgu yapısı. Çünkü başta tek bildiğimiz Eva'nın tek başına yaşayan, mutsuz, bakımsız bir kadın olduğu ve geçmişinde sıkıntılı bir şeyler yaşadığı. Daha sonra Eva yeni başladığı işinden bir günlük izin alıyor ve hapishanede birini ziyaret ediyor. Bu ziyaretten sonra geçmişle ilgili daha çok zaman sıçramaları yaşıyoruz ve artık Eva'nın hayatındaki sıkıntı tek tek ortaya çıkmaya başlıyor. Eva özgürlüğüne düşkün, kariyer sahibi, ama âşık olmuş ve evlenmiş bir kadın; hamile kaldığında bu durumundan pek mutlu olmadığını hissediyoruz. Bebeği, doğduktan sonra ilk birkaç ay susmaksızın ağlayarak anne Eva'yı daha da perişan ediyor. Eva adeta mutsuz, bitkin ve çaresiz bir hal alıyor her geçen gün. Kocası ise

[87] Narsisizm: Narsisizm veya "benseverlik", kişinin kendisine duyduğu cinsi arzu, kabaca tabirle kişinin kendisine aşık olması benliğini putlaştırması olarak tanımlanan bir terimdir. Farklı tanımları ve kullanımları mevcuttur.

abarttığını düşünüyor çünkü o eve geldiğinde, oğlunu kucakladığında hiçbir sorun yok. Bebeğin tüm garezi annesine sanki.

Oğulları Kevin altı yaşına geldiğinde hala anneye garezi sürmekte, tek kelime konuşmamakta, annesinin "hadi bana geri yolla" diyerek bacaklarına doğru ittiği topa karşılık vermemekte. Annesi çocuğun otistik olduğundan şüphelenerek doktora götürüyor ama doktor da oğlunun gayet "normal" olduğunu söylüyor. Eva adeta mutsuz bu cevaptan çünkü, biliyor ki oğlunda bir sorun var. Sanki sadece onun görebildiği bir sorun.

Ergenlik çağında Kevin artık isyankâr bir genç. Fakat genellikle alıp veremediği hep annesinin üzerine. Eva belki bir şeyler değişir umuduyla yeniden hamile kalıyor ve bu kez Kevin'in tam tersi kişilikte bir kızları oluyor. Kevin elbette bunu da kendisine bir tehdit olarak görüyor ve kız kardeşine zarar verme potansiyeli taşıyor.

Eva, Kevin'in böyle sorunlu bir çocuk olmasında hiçbir şey söylemese de kendini suçlamaktadır şüphesiz. Zaten filmin anlatmak istediği, kafamızda soru işareti bırakarak günlerce düşünmemizi istediği şey de budur: Her şeyin bir sebebi var mıdır? Kevin'in çocukluktan beri süregelen uyumsuz kişiliği ve sonunda da bir canavara dönüşmesinin sebebi çocukluğunda yaşadıkları, annesinden aldığı olumsuz tepkiler, hatta belki daha anne karnındayken sevilmediğini, istenmediğini hissetmesi midir yoksa kendisinin de filmde cevapladığı gibi bütün bunların bilinebilecek hiçbir anlamı ve hiçbir sebebi yok mudur... Bu durumda sevilmediğini düşünen her çocuk potansiyel bir canavar mı olacaktır? Büyük sevgiyle yetişmiş, çok normal ailelerin içinden çıkan nice katiller, sapıklar yok mudur?

Filmin en korkunç gerçeği aslında doğumundan beri bir türlü iyi geçinemeyen, günleri birbirlerine zindan eden anne oğulun arasında aslında tam da bu sebepten dolayı oluşmuş muhteşem güçlü bağ bana kalırsa. Birbirlerini en iyi anlayan ve tanıyan anne-oğul'dur aslında ve bu birbirlerinin en şeytani yönleri yoluyla da olsa aralarında bir bağ sağlamaktadır. Oğlunun gerçek karakterini görebilen tek kişi annesidir, ne babası ne de kardeşi, bu yüzden aslında Kevin için en önemli kişi annesidir. Ne acı bir tutku ve bağ...

Filmin feminist bir yanı olduğunu da düşünüyorum. Film bize tüm bunlarla birlikte aile denen kavramda birilerinin mutlaka bazı kirleri örtmesi, bazı lekeleri silmesi gerektiğini ve bunun da genelde "anne"ler olduğunu hatırlatıyor. Eva, evinin duvarlarına dökülmüş olan kırmızı boyaları jiletle kazırken yönetmen uzun uzun bunu izletiyor bize, biz rahatsız olana kadar, yani diyor ki bu harap olmuş durum bir şekilde düzeltilmeli, birinin ortalığı toparlaması gerekiyor ve bunu yapan da genelde kadınlar, anneler oluyor, toplum tarafından da onlardan bu bekleniyor.

(Melis Z. Pirlanti- blossomel@gmail.com-twitter:blossomel)

Yorum:

Gerçekten Kevin'i ailesi kurtaramazdı. Birileri kurtarırdı. O kurtarıcı belki okulunda verilen eğitim olacaktı. Ancak okul hayatı o çocuğa yardım etmedi. Sadece gurura odaklanmayı öğretmişti.

Kevin okul katliamına giderken beslendiği fikri kapının üzerinde yazıyordu. "Sadece benlik" kokan narsist fikirlerle dopdolu dizeler.

PRIDE[88] FOCUS

A feeling which makes you want to do your best all the time in everything you do

Concentration of the mind such that nothing distracst[89] you from your task

[88] **Pride:** i. Gurur, kibirlilik, ağalık, azamet, övünç, iftihar, haysiyet, kıvanç, övünç kaynağı, izzetinefis, onur, şeref, kibir, kendini beğenmişlik, tafra, gösteriş, ihtişam, en parlak zaman, aslan sürüsü

[89] **Distract:** f. DAĞIT: aklını başından al, dağıt, avutmak; dikkatini dağıtmak, aklını karıştırmak; başka tarafa çekmek; şaşırtmak, rahatsız etmek, delirtmek (Argo)

YAZILAR 129

GURURA ODAKLAN

Eğer her şeyde her zaman en iyi yapmak istiyorsan bir duygun olsun.

Zihnin böyle bir konsantrasyon sağlarsa görev seni dağıtamaz.

--

Annesi hapishanede Kevin’e soruyor.

Annesi-Tabii ki, bugün olayın yıldönümü.

Kevin -İki yıl.

Annesi-Düşünmek için oldukça yeterli bir zaman.

Annesi-Bana bunu neden yaptığını söylemeni istiyorum.

Kevin-Bildiğimi sanıyordum ama şimdi o kadar emin değilim.

Başka bir zaman annesi Kevin’e yanlış hareketini sorgularken sordu.

Annesi- Neden böyle bir şey yaptın?

Kevin - Sadece kolleksiyon yaptım.

Annesi-Kolleksiyon yapmak için biraz tuhaf şeyler değiller mi?

Kevin -Etiketlemeyi sevmem.

Annesi-Peki amaç ne?

Kevin -**Herhangi bir amacı yok. Amaç bu.**

--

İşte hedefi olmayan bir nesil, sür istediğin yere sür, sürülmek hakkı vardır.

İhramcızâde İsmail Hakkı

KURBAN

Efendim!
Yemin olsun!
Rabbin, Seni ancak yakîn olarak bildi
Âlemlerde benzerin,
Vasfına ulaşmış yoktur.
Zâtın da bilinmezdi belki
Misafir olmasaydın dünyamızda
***
Ravza'ndan her Sabâ rüzgârı esince
Hasretliğimiz artar,
Gözlerimiz ağlar,
İştiyakımız vardır,
Kavuşmak hayranıyızdır, amma
Acizleriz,
Yollarında kalmışız.
***
Yönler, rüyalar
Kayboldu sarhoşluktan.
Kâbe'miz nedendir?
"Gel" demiyor,
Ağlayanlara?
…….
Perdeler kalktı,
"Ağlama!" dediler
Kâbe Ravza'yı tavaf ediyor,
Düşsene kapıya
***
Şefaatçim!
Kurtarıcım !
Efendim!
Kurban olmak şereftir, evladına.

İhramcızâde İsmail Hakkı

ZAMAN YOLCULUĞU MÜMKÜN MÜDÜR?

Merhaba!

Ben Stephen Hawking.

Fizikçi, kozmolog ve bir hayalperest. Her ne kadar, hareket edemiyor ve bir bilgisayar yardımıyla konuşmak zorunda olsam da zihnimde, özgürüm Kâinatı keşfetmekte ve önemli sorular sormakta özgürüm Mesela, zaman yolculuğu mümkün müdür?

Geçmişe bir kapı açabilir miyiz ya da geleceğe bir kestirme yol bulabilir miyiz?

Zamanın kendisinin efendileri olmak için nihayetinde doğa kanunlarını kullanabilir miyiz?

Bir göz atın. **Zamanda yolculuk, bir zamanlar sapkın bilimsel bir düşünce olarak düşünülüyordu. Bir çatlak damgası yemek korkusuyla bu konuda konuşmaktan kaçınırdım.** Ama bu günlerde, o kadar ihtiyatlı değilim. Aslında Stonehenge'leri yapan insanlar gibiyim. Kafayı zamanla bozdum Bir zaman makinem olsaydı, Marilyn Monroe'yu hayatının baharında ziyaret ederdim ya da teleskopunu gökyüzüne dikmişken Galileo'ya uğrardım Belki hatta evrenin sonuna giderdim Tüm kozmik hikâyemizin nasıl başladığını öğrenmek ve bunun nasıl mümkün Olabileceğini görmek için zamana fizikçilerin baktığı gibi bakmamız gerekiyor **Dördüncü boyut olarak. Söylenildiği kadar zor değil.**

Tüm fiziksel nesneler hatta ben ve sandalyem bile, üç boyutlu olarak vardır. HER ŞEYİN BİR GENİŞLİĞİ, YÜKSEKLİĞİ VE BİR UZUNLUĞU VARDIR. AMA BAŞKA BİR TÜR UZUNLUK DAHA VARDIR: **ZAMANDA UZUNLUK.**

Bir insan 80 yıl hayatta kalabilirken bu taşlar daha uzun bir süre var olabilir Binlerce yıl. Ve güneş sistemi milyarlarca yıl var olup gidecek Her şeyin zamanda olduğu kadar uzayda da bir ömrü vardır. **Zamanda yolculuk, bu dördüncü boyutta yolculuk etmek anlamına gelir.** Bunun ne anlama geldiğini görmek için her gün yaptığımız yolculuklara bunu bir parça hissetmek için çıkalım. Hızlı bir araba bunu biraz daha eğlenceli hale getirir. Düz bir hatta sürüyorsanız bir boyutta seyahat ediyorsunuzdur. Sağ ya da sola dönerseniz ikinci bir boyut eklemiş olursunuz. Dolambaçlı bir dağ yolunda aşağı yukarı giderseniz böylece yükseklik de eklenmiş olur. Böylece üç boyutun her birinde yolculuk etmiş olursunuz.

Peki nasıl olur da zamanda yolculuk yaparız?

Dördüncü boyuta bir yol nasıl bulabiliriz?

Bir dakikalığına bilim kurguya göz atalım. Zaman yolculuğu filmlerinde sık sık muazzam bir enerjiye aç bir makine kullanılır. Makine dördüncü boyuta bir yol açar. Zamanda bir tünel. Bir zaman yolcusu, cesur belki de deli cesareti olan bir birey, her şeye hazırlıklı olarak zaman tüneline adımını atar ve kim bilir ne zaman tekrar ortaya çıkacak. Bu düşünce imkânsız gibi gelebilir ve gerçek bundan daha farklı olabilir Ama düşüncenin kendisi o kadar çılgınca değil.

Fizikçiler zamandaki tüneller hakkında uzun süredir düşünüyordu. Ama biz bunu farklı bir açıdan ele aldık. Doğa kanunları çerçevesinde, kapıların acaba geçmişe ya da geleceğe açılabileceğini merak ediyoruz. Öyle görünüyor ki, sanırız açılabilirler Dahası, onlara bir isim bile verdik:

SOLUCAN DELİKLERİ

Gerçek o ki, solucan delikler etrafımızı sarmış durumda Ancak onlar görünemeyecek kadar küçüktür. Solucan delikler çok küçüktür. Zaman ve mekânda kuytu yerlerde ve çatlaklarda oluşurlar. Bu düşünceyi çılgınca bulabilirsiniz. Ama beni takip edin. Hiçbir şey düz ya da katı değildir. Bir şeye yakından çok dikkatlice bakarsanız üzerinde delikler ve kırışıklıklar bulursunuz. Bu temel bir fiziksel prensiptir. Üstelik zaman için de geçerlidir. Örneğin şu bilardo masasına bakın. Yüzey düz ve pürüzsüz görünüyor. Ama yakından, olduğundan çok farklıdır. Boşluk ve deliklerle dolu Bir bilardo topu kadar pürüzsüz bir şeyin bile minik yarıkları, çıkıntıları ve boşlukları vardır Bunun ilk üç boyut için, doğru olduğunu görmek kolay. Ama bana güvenin. **Bu dördüncü boyut için de aynı zamanda doğrudur**. **Zamanda minik yarıklar, çıkıntılar ve boşluklar vardır.** En küçük ölçeğe indirgendiğinde, moleküllerden ve hatta atomlardan bile küçük olduğunda, kuantum köpüğü adını verdiğimiz bir yere ulaşıyoruz. Solucan deliklerinin var olduğu yer de burasıdır. Zaman ve mekânda minik tüneller ya da kestirmeler, bu kuantum dünyasında sürekli olarak oluşur, kaybolur ve yeniden şekillenir. Ve aslında, iki farklı zamandaki iki farklı yeri birbirine bağlar Maalesef bu gerçek yaşam zaman tünelleri, bir santimetrenin bir milyarda, bir trilyonda biri kadardır. **Bir insanın içinden geçemeyeceği kadar küçük bir geçittirler.(Ruh ve nefis geçebilir)** Ama solucan deliği zaman makinelerinin devreye girdiği yer de burasıdır. Bazı bilim adamları, bir tanesini yakalayıp bir insanın hatta bir uzay gemisinin bile girebileceği kadar büyük bir tane yapıp, onu milyonlarca kez büyütebileceğini düşünüyor. Yeterince güç ve ileri teknoloji olursa, belki devasa bir solucan deliği uzayda inşa edilebilir. Yapılabilir demiyorum ama yapılırsa şayet, gerçekten takdire şayan bir araç olurdu. Bir ucu burada Dünya'nın yanında, diğer ucu ise çok çok uzaklarda ücra bir gezegenin yanında olabilir. Teorik olarak bir solucan deliği daha fazlasını bile yapabilir. Eğer iki uç aynı yerde olsa ve uzaklık yerine zaman tarafından ayrı olsalar, bir gemi uzak bir geçmişte, Dünya'ya yakın bir yerden içeri girebilir ve çıkabilir. Belki dinozorlar iniş yapacak gemiye şahitlik edebilirdi. Hayır, dördüncü boyutta düşünmenin kolay olmadığının ve solucan deliklerinin kafanızı karıştıran aldatıcı bir düşünce olduğunun farkındayım. Ama orada durun. Solucan deliği içinde bir zaman yolculuğunun şimdi ya da gelecekte mümkün olup olamayacağını gözler önüne serecek, basit bir deney düşündüm. Basit deneyleri ve şampanyayı severim. Bu yüzden sevdiğim her iki şeyi gelecekten geçmişe zaman yolculuğunun mümkün olup olmadığını göstermek için birleştirdim. Bir parti veriyorum. Geleceğin zaman yolcuları için bir hoş geldiniz resepsiyonu. Ama bir hile var. Parti gerçekleşene kadar, bunu kimseye söylemeyeceğim. Davetiye burada. Zaman ve mekândaki tam koordinatlar içinde. Umuyorum ki, bunun bir parçası şu ya da bu şekilde, binlerce yıl yok olmayacak. Belki bir gün gelecekte yaşayan biri, bu

bilgileri bulacak ve partime gelmek için bir solucan deliği makinesi kullanacak. Tabii ki zamanda yolculuk bir gün mümkün olursa. .Zaman yolcusu misafirlerim her an gelebilir.

5-4-3-2-…

Çok yazık. Kaçırılmış bir geleceğin kapıdan içeri adım atacağını umuyordum. Peki deney neden işe yaramadı?

Sanırım geçmişe yapılan zaman yolculuklarında en iyi bilinen problemlerden biri yüzünden olmuş olabilir.

PARADOKS PROBLEMİ

Paradoksları düşünmek eğlencelidir. En ünlüsü genellikle büyük baba paradoksu isimli olanıdır. Benim çılgın bilim adamı paradoksu adını verdiğim daha basit ve yeni bir versiyonu var. Filmlerde, bilim adamlarının çılgın olarak tasvir edilmesinden hoşlanmıyorum. Ama bu durum için, doğru bir tabir. Bu genç adam hayatı pahasına bile olsa bir paradoks yaratmaya kararlı. Bir şekilde, bir dakikalığına geçmişe uzanan bir tünel inşa ettiğimizi hayal edin. Öyle olamayacağına rağmen bir dakikalık bir zaman yolculuğu bile büyük bir soruna yol açabilir. Bir solucan deliğinden, bilim adamı kendini bir dakika önceki haliyle görebilir Peki ya bilim adamımız solucan deliğini kullanarak önceki kendisini vursa ne olur?

O artık öldü Tabancını birleştiremeden bile vurularak öldürüldü O halde, silahı kim ateşledi?

Bu bir paradokstur. Hiç mantıklı değil. **Kozmologlara kâbuslar gördüren bir tür durum bu.** Böyle bir zaman makinesi, tüm evreni yöneten ana kurallardan birini çiğnemiş olurdu. **Sebepler sonuçlardan önce olur.** Ve diğer bir şekilde bu asla olmaz. Nesnelerin kendilerini imkânsız yapacağına inanmıyorum. Öyle olsalardı, o zaman tüm evrenin bir kaosa sürüklenmesini durduracak hiçbir şey bulunamazdı. Bu yüzden, bu paradoksu önleyecek bir şeyin her zaman gerçekleşeceğini düşünüyorum. Bilim adamımızın kendisini vuracağı bir durumda, neden bulamayacağının bir şekilde bir sebebi olmalı. **Ve bu durumda üzülerek söylemeliyim ki, problem, solucan deliğinin kendisidir.** Nihayetinde, düşünüyorum da bunun gibi bir solucan deliği var olamaz Bunun sebebi ise geri beslemedir Bir rock grubunda bulunduysanız eğer, muhtemelen şu tiz sesini hemen tanıyacaksınız. Bu geri beslemedir. Buna sebep olan şey basittir Ses mikrofondan girer, tellerden aktarılır, yükseltici tarafından ses arttırılır ve hoparlörlerden çıkar. Ama hoparlörlerdeki çok fazla ses mikrofona geri giderse, bir döngü içinde her seferinde daha da artarak gider. Eğer bunu kimse durdurmazsa, geri besleme, ses sistemini yok edebilir. Sanırım aynı şey solucan deliklerinin de başına gelecek. Yalnız ses yerine radyasyon olacak. Solucan deliği genişler genişlemez, doğal ışıma içine girecek ve bir döngüyle sonuçlanacak. **Geri besleme o kadar güçlü olacak ki, solucan deliğini yok edecek** Bu yüzden, minik solucan delikleri olmasına rağmen ve bir gün birini genişletmenin mümkün olabileceğine rağmen, bir zaman makinesi gibi kullanılacak kadar uzun kalamayacak Partiye kimsenin gelmemesinin sebebi de budur. Aslında, solucan delikleri ya da başka metotlar aracılığıyla geçmişe yapılacak her türlü zaman yolculuğun muhtemelen

olanaksız olduğunu düşünüyorum. Yoksa, paradokslar oluşurdu. **BU YÜZDEN, ÜZÜLEREK SÖYLEMELİYİM Kİ, GEÇMİŞE ZAMAN YOLCULUĞU HİÇBİR ZAMAN OLMAYACAK GİBİ GÖRÜNÜYOR.**

Dinozor avcıları için bir hayal kırıklığı ve tarihçiler için bir rahatlama. Ama hikâye henüz bitmedi. Bu, tüm zaman yolculuklarını imkânsız kılmıyor. **Zamanda yolculuğa inanıyorum; geleceğe yolculuğa.** Zaman bir nehir gibi akar Ve sanki hepimiz acımasızca zamanın akışı tarafından sürükleniyoruz Ancak zaman başka bir şekilde akan bir nehir gibidir Farklı yerlerde farklı hızlarda akar Ve işte bu geleceğe yolculuğun anahtarıdır. Fikir 100 yıl önce.. Albert Einstein tarafından ortaya atıldı. O, zamanın yavaşladığı ve zamanın hızlandığı yerlerin olması gerektiğinin farkına vardı. Kesinlikle haklıydı; delil ise başımın hemen üzerinde uzaydaydı. Bu, küresel konumla sistemi ya da GPS'tir Dünya'nın çevresinde yörüngedeki 31 uyduluk bir iletişim ağı. Uydular, uydu navigasyonunu mümkün kılar. Ancak bir şeyi daha ortaya çıkarırlar ki o da zaman burada Dünya'dakinden daha hızlı akar Her bir uzay aracının içinde çok hassas bir saat vardır Ancak bu kadar hassas olmalarına rağmen her gün saniyenin 300 milyonda biri kadar bir fark oluşur. Sürüklenme için sistemin doğru olması gerekir. Yoksa, bu küçücük farklılık tüm sistemi bozarak yeryüzündeki her gps cihazının günde 10 km. kadar kaymasına neden olurdu Bunun oluşturacağı hasarı hayal edebilirsiniz Sorun saatlerde değil. Burada daha hızlıdırlar, çünkü zamanın kendisi aşağıdakinden daha hızlı akar Bu olağanüstü etkinin nedeni ise Yeryüzü'nün kütlesidir **Einstein maddenin zamanda sürüklendiğinin, bir nehrin yavaş yeri gibi yavaşladığının farkına vardı.** Nesne ne kadar ağırsa, zamanda o kadar fazla sürüklenir Ve bu ürkütücü gerçeklik geleceğe yapılabilecek zaman yolculuğunun ihtimaline bir kapı açar. Bunun anlaşılması zor bir düşünce olduğunu kabul ediyorum Bu yüzden basit bir örnekle açıklayalım Bu büyük Gize Piramidi 40 milyon tondan daha ağır Ve tüm ağır nesneler gibi, o da aslında zamanı yavaşlatıyor. Etki küçük Dünya'nınkinden milyarlarca kez daha küçük Ama bunu aşırı ölçüde abartırsak, bu prensibin nasıl çalışacağını görebiliriz Piramide yakın olan her şey yavaşlar Aynen nehrin yavaş bölümü gibi Burada, zaman uzakta olanla kıyaslandığında daha yavaş akar Ama piramidin yanındaki insanlar dışa doğru baksalar ne olur?

Zıt etkiyi görmeliler Çünkü onlar yavaşlatıldı Uzaktaki zamanın daha hızlı aktığını görmeliler Bu, piramidin kütlesinin basit bir sonucudur Bu çarpıklık, zaman yolculuğu ihtimaline bir kapı açar. Bu yüzden zamanda yolculuk için gerçekten ihtiyacımız olan, bir piramidin kütlesinden çok daha yoğun bir şeydir Ve aklımda tam o şey var Samanyolu'nun tam merkezinde, bizden 26 bin ışık yılı ötede engin bir gaz ve yıldız bulutu içinde gizli tüm galaksideki en ağır nesne bulunuyor. **4 milyon güneşin kütlesini içeren olağanüstü yoğunluğa sahip bir kara delik.** Kendi yer çekiminden dolayı tek bir noktaya gelmiş. Kara deliğe ne kadar yaklaşırsanız çekimi o kadar güçlü olur Oldukça yaklaşırsanız, ışık bile kurtulamaz **Çapı 25 milyon km.** olan karanlık bir küre içine sarılmıştır Böyle bir kara deliğin, zamanı galaksideki herhangi bir şeyden çok daha fazla yavaşlatarak zaman üzerinde dramatik bir etkisi vardır Bu, onu doğal bir zaman makinesi yapar. Günün birinde bir uzay gemisinin bu çarpıcı olağanüstü olaydan nasıl faydalanabileceğini hayal etmek istiyorum. Elbette öncelikle içeri çekilmekten

kurtulması gerekecek. Sanırım hile, tam yan tarafına yönelmek; böylece ondan kurtulabilirler. Tam olarak doğru hızda ve yörüngede olmaları gerekiyor, yoksa asla kurtulamazlar Doğru uygulanırsa, gemi yörüngeye çekilecek 50 milyon km. çapında devasa bir daire. Burası güvenli olurdu Hızı onu daha içeri çekilmekten kurtaracak yeterlilikte olurdu. Eğer bir uzay dairesi Dünya'dan ya da kara deliğin çok uzak bir yerinden görevi yönetiyor olsaydı her bir tam dönüşün 16 dakika sürdüğünü gözlemlerlerdi. Ancak gemideki cesur insanlar için bu yoğun kütleye yakın olmak, zamanı yavaşlatırdı Ve buradaki etki, piramidin yanından ya da Dünya'dan aşırı derecede çok olurdu Mürettebatın zamanı yarı yarıya yavaşlardı Her 16 dakikalık yörünge için sadece 8 dakikalık bir zaman geçirirlerdi. Çevresindeki sürekli dönüşlerle, kara delikten çok uzak kimselere göre zamanı yarı yarıya hissederlerdi. Gemi ve mürettebatı zamanda yolculuk yapıyor olurdu. Hayatlarının beş yılı boyunca, kara delik çevresinde daire çizdiklerini hayal edin Başka yerde 10 yıl geçmiş olurdu Eve geldiklerinde Dünya'daki herkesin kendilerinden 5 yıl daha yaşlandığını görürlerdi. Uzay gemisinin mürettebatı geleceğin dünyasına geri dönmüş olurdu Mürettebat sadece uzayda değil, zamanda da yolculuk yapmış olurdu. Böylece, çok yoğun bir kara delik bir zaman makinesidir Ama elbette, bu tam olarak uygulanabilir değil Solucan deliğine göre avantajlı, çünkü paradoks yaratmıyor Artı, kendini ani geri beslemelerle yok etmiyor. Ama oldukça tehlikeli Daha önümüzde çok yol var Üstelik bizi de, çok da geleceğe götürmüyor Şanslıyız ki, zamanda yolculuğun başka bir yolu daha var Ve bu bizim gerçek bir zaman makinesi yapmak için son ve en iyi şansımız. **Dördüncü boyutta yolculuk etmek asla bir parktaki yürüyüş gibi olmaz, ancak bunu yapmak için şaşırtıcı derecede kestirme bir yol olduğu ortaya çıktı. <u>Sadece çok hızlı, ama çok hızlı gitmelisiniz.</u>** Çok yoğun bir kara delikten uzak durabilmek için gereken yüksek hızdan bile çok daha büyük bir hız Bu, evren hakkında başka bir ilginç gerçektir Kozmik bir hız limiti vardır **Saniyede 300,000 km Aynı zamanda ışık hızı olarak da bilinir. Hiçbir şey bu hızı aşamaz** Bunun kulağa tuhaf geldiğinin farkındayım ama bana güvenin; bu bilimde yer etmiş en iyi ilkelerden biridir İster inanın ister inanmayın, ışık hızına yakın yolculuk yapmak sizi geleceğe taşır. Neden olduğunu açıklamak için, bir bilim kurgu ulaşım sistemini hayal edelim. Dünya'nın çevresini saran bir yol hayal edin. Çok hızlı bir tren için bir yol Bu hayali treni ışık hızına mümkün olduğu kadar yaklaştırmak ve nasıl bir zaman makinesine dönüştüğünü görmek için kullanacağız Trende, yolcularımızın geleceğe tek gidişlik bir biletleri var Tren gitgide daha da hızlanıyor Çok geçmeden, Yeryüzü'nü tekrar tekrar katediyor. Işık hızına ulaşmak, Yeryüzü'nü oldukça hızla katetmek demektir Saniyede yedi kez Ama trenin ne kadar gücü olursa olsun, fizik kuralları buna imkân vermediğinden asla tam olarak ışık hızına ulaşamaz. Bunun yerine, son hıza çok yaklaştığını söyleyelim Bu durumda, olağanüstü bir şey gerçekleşir. Zaman trende dünyanın geri kalanına nispeten daha yavaş akmaya başlar. Tam da kara deliğin yanındaki gibi, ama biraz daha çok Trendeki her şey ağır çekimde. Bu hız limitini korumak için olur ve neden olduğunu görmek hiç de zor değil. **Trende ileriye doğru koşan bir çocuk hayal edin. Onun hızı trenin hızına ilave edilir, bu yüzden kazara da olsa hız limitini geçmiş olmaz mı?**

Cevap hayır. <u>Doğa kanunları, trende zamanı yavaşlatarak bu olasılığı engeller.</u> Bu durumda hız limitini geçecek kadar hızlı koşamaz. Zaman hız limitini korumaya yetecek kadar her

zaman yavaşlayacaktır. Ve bu gerçekten geleceğe, uzak mesafelere yolculuk ihtimalini ortaya çıkarıyor. Trenin 1 Ocak 2050'de istasyondan hareket ettiğini düşünün. Yüz yıl boyunca, tren Yeryüzü'nün etrafında defalarca dolanıp ve son olarak 2150'nin Yılbaşı'nda dursun. Yolcular sadece bir hafta yaşamış olurdu, çünkü zaman trenin içinde çok fazla yavaşlayacaktır. Dışarı çıktıklarında, bıraktıkları dünyadan çok daha farklı bir dünya bulurlardı. Bir haftada, 100 yıl geleceğe yolculuk yapmış olurlardı. Elbette, böylesine bir hıza erişebilecek bir tren yapmak neredeyse imkânsızdır, ancak İsviçre'nin Cenova kentinde CERN'de dünyanın en büyük çekirdek hızlandırıcısıyla trene benzeyen bir şey inşa ettik. Yerin derinliklerinde, 100 km. uzunluğunda daire şeklinde bir tünel içinde trilyonlarca minik parçacık akışı. **Güç açıldığında, parçacıklar anlık saniyede saatte 0'dan 100 bin km'ye ulaşırlar.** Güç arttırıldığında, parçacıklar tüneli saniyede 11 kez geçene kadar gitgide daha hızlanır, ki bu neredeyse ışık hızıdır. Ancak, aynen trende olduğu gibi, onlar da asla son hıza ulaşamazlar. Sınırım %,99,99'luk kısmına ulaşabilirler sadece. **Bu olduğu zaman, onlar da zamanda yolculuğa başlarlar.** Bazı son derece kısa ömürlü **"pi meson"** adı verilen parçacıklardan dolayı bunu biliyoruz. **Normal olarak, saniyenin tam 25 milyarda biri aralığında parçalanırlar. Ama ışık hızına yaklaştıklarında, kat daha fazla dayanırlar.** Bu parçacıklar gerçek zaman yolcularıdır. Gerçekten olay bu kadar basit. Geleceğe yolculuk etmek istiyorsak, tek yapmamız gereken hızlı gitmek. Oldukça hızlı. Sanırım muhtemelen bunu yapmanın tek yolu, uzaya çıkmak. Tarihteki en hızlı insanlı araç Apollo 10'du Saatte 40,000 km. hıza ulaşıyordu Ama zamanda yolculuk için, bundan 2,000 kez daha hızlı gitmek zorunda kalacağız. Ve bunu yapmak için, daha büyük bir gemiye ihtiyacımız var. Gerçekten çok daha büyük bir makine. Geminin, kendisini ışık hızına çıkartması için muazzam miktarda yakıt taşıyacak kadar büyük olması gerekirdi. Kozmik hız limitine ulaşmak tam güçte neredeyse altı yıl alırdı. Geri sayıma 10 saniye

4, 3 ,2,1 .

İlk hızlanma yumuşak oluyor. Çünkü gemi çok büyük ve ağır Ama aşamalı olarak hız kazanıyor ve çok geçmeden muazzam mesafeleri katediyor olacak. Sadece bir hafta içinde Neptün gibi gaz devlerinin bulunduğu dış gezegenlere ulaşmış olurdu İki yıl sonra, ışık hızının yarısına ulaşırdı ve güneş sistemimizin çok uzağında olurdu. İki yıl sonra, ışık hızının %90'ı bir hızda seyahat ediyor olur ve en yakın yıldız sistemimizi Alpha Centauri'yi geçiyor olurdu. Yeryüzü'nden 50 trilyon km. uzakta ve fırlatmadan 4 yıl sonra gemi zamanda yolculuk yapmaya başlar. Gemide her bir saatlik zaman için Dünya'da iki saat geçer. Muazzam kara delikte yörüngeye giren uzay gemisindeki benzer bir durum. Ama dahası var Diğer iki yıllık tam hızdan sonra, gemi ışık hızının % 99'u bir hızla maksimum hızına ulaşacak. Bu hızda, gemideki bir gün Dünya zamanına göre bir yıldır. Gemimiz gerçek anlamda geleceğe uçuyor olurdu. Zamanı durdurmanın başka bir faydası daha vardır. Bunun teoride anlamı tek bir insan ömrü içinde olağanüstü mesafeleri aşıyor olabilirdik. Galaksinin ucuna bir gezi sadece 80 yıl alırdı. Ama yolculuğumuzun asıl harikası, kâinatın ne kadar ilginç olduğunu gözler önüne sermesidir. **Zamanın farklı yerlerde farklı hızlarda aktığı, etrafımızı küçük solucan**

deliklerinin çevrelediği ve nihayetinde doğru teknolojiyi geliştirebilirsek fizik bilgimizi kullanarak dördüncü boyutta gerçek yolcular olabileceğimiz bir evrende yaşıyoruz.

Kaynak:

Into.The.Universe.With.Stephen.Hawking.2010.720p.E02.BluRay.x264.AC3-HDChina

NARSİSİZM VEBASI ÜZERİNE

Narsisizm öncelikle, sağlıklı öz güvenli kişilik yapısının (gerçek anlamda sevgi alışverişi yapabilen) ters kutbunda bulunan, aşırı **"öz saygı/self-esteem"** akımı ile bağlanıyor. Terbiye ve eğitim sisteminin temel yapı taşlarından birisi, son 50 yılda gençlere doğuştan değerli, eşi bulunmaz ve her şeye layık olduklarını işleme teması üzerine kurulmuş. **Gençler bedelini ödemeden, çabalamadan her şeyin en güzelini, en mükemmelini hak ettiklerine inanmış veya inandırılmışlar.** Aşırı öz saygı duygusunun yanı sıra, tanıyı güçlendiren diğer özellikler; iddiacılık, dediği dediklik, ikili ilişkilerde sürekli üstün olma arayışı ve her konuda benmerkezcilik.

1960'lardan itibaren, özellikle 1980 ve 1990'lar arasında çocuklarda anne baba otoritesine itaat, anlamlı bir düşüş gösteriyor. Bu müsamahakârlığın yanı sıra, medyanın, **"HELİKOPTER ANNE BABALAR"** diye mecazi olarak tanımladığı, aşırı koruyucu anne baba modeli de ağır basıyor. Daha da ötesi, 1970'lerden itibaren pedagog ve psikologlar tarafından oluşturulan **"ebeveyn etkinleştirme uygulaması/ PET/ *parent effectiveness training*".** Bu eğitim anne babalara, "SİZ ASLINDA ONLARDAN (ÇOCUKLARDAN!) DAHA FAZLA BİLMİYORSUNUZ, BEYAZLARIN SİYAHLARA YAPTIKLARI GİBİ IRK AYRIMI YAPMAYIN" mesajını veriyor. Mesela küçük ayrıntılarda olduğu gibi, önemli ailevi kararlar alınırken de çocuklara eşit söz hakkı tanınması tavsiye ediliyor. Bu durum, çocuğun, eşit sorumluluk taşımadan ve bedelini ödemeden, sanki doğuştan gelen bir söz hakkı olabileceği iddiasına, bir başka deyişle ukalalığına yol açmıştır. **Böyle bir terbiye sistemini; narsisizmi, halta alkol ve uyuşturucu bağımlılığını tetikleyen en önemli faktörlerden birisi olarak görülmektedir.**

2000'Lİ YILLARDA ÇOCUKLAR, ANNE BABALARININ AYNI YAŞLARDA HARCADIKLARI MİKTARIN %500 FAZLASINI HARCIYORLAR.

Aile içi terbiyenin yanı sıra, eğitim sistemi de aşırı övgü üzerine kurulmuş, öğrenciler okullarda hak ettiklerinden fazla not alıyorlar. Tüm sistem sürekli **"siz aslında mükemmelsiniz, her şeyin en iyisine layıksınız, istediğiniz her şeye ulaşabilme potansiyeliniz var"** mesajlarını veriliyor.

Terbiye ve eğitimin yanında narsisizmi körükleyen diğer önemli bir tesir, özellikle ünlüleri ideal insan modeli olarak sunan medyadır. Yazarlar, medya kuruluşları tarafından ısrarla yayınlanan, sansasyonel dedikodu programlarını, filmleri ve reality şovları, narsisizm virüsünün ana yayılım yollarından birisi olarak görüyorlar.

2006 yılında yapılan bir araştırmada 18-25 yaşlar arası gençlerin % 51'i "ünlü" olmayı hedefliyor. Bu tür medya programları narsisizmin diğer kesitlerinin; materyalizm, aşırı rekabetçilik, kendini teşhir etme takıntısı, şan/şöhret arayışı ve diğer insanları kendi amaçları doğrultusunda kullanma özelliklerinin zuhuruna neden oluyor. **Manikür/pedikür, dudak boyası ve tırnak ojesi kullanma alışkanlığı 7 yaşlarında başlıyor.**

Yine narsisizmi hızlandıran bir diğer unsur ise internet kullanımı. "Blog"lar, YouTube ve MySpace gibi uygulamalar bir tür **"bana benim alanımdan bak"** mantığını güden **"benim alanım nesli/ MySpace generation"** oluşturuyor. Bu mantık; **"sürekli eğlenmeliyim", "sahip olduğunla böbürlen", "tüketmek başarı demektir", "mutluluk dediğin şey cinsellikte yatar"** düşünce ve davranış tarzlarını getiriyor. İnternet üzerinden kurulan sanal ilişkiler; gerçek, samimi, karşılıklı özveri üzerine oturması gereken derin ilişkileri sığlaştırıyor, sahteleştiriyor. Bunun ağır bedeli ise **ÇOKLUK İÇİNDE YALNIZLIK.**

Ama internetin olumsuz etkileri bu anlatılanlarla da sınırlı kalmıyor. Narsist internet bağımlıları, sadece cilalanmış sahte kişilikler değil bir de -kendi değerlendirmelerine göre- süper kişiliklerle internet sahnesine çıkıyorlar. Yeni akım, **"avatar" (yaşayan tanrı)** kişiliği. Araştırmacılar, günün büyük bir bölümünü internet başında bu sahte süper kimlikle geçiren kişilerin, normal hayatta da benzer

davranışlar sergilediğine işaret ediyorlar ve bu yeni anormal davranışı **"Proteus Olgusu"** diye adlandırıyorlar.

Narsisizmi körükleyen bir diğer beklenmedik, şaşırtıcı etki ise ekonomi alanından geliyor: Bankaların kolay kredi ve kredi kartı sistemi. "Ben her şeyin en iyisine layığım" mantığı, doğal olarak insanları, imkânlarının ötesinde harcamaya itiyor. 35 yaşının altında olanlar, kazandıklarının %16'sından daha fazlasını harcıyorlar.

BAKIN NARSİSİZM BİZİ NERELERE GETİRDİ. BU DURUMDAN MEMNUN OLAN BİRİLERİ VARSA ONLARDA BANKACILAR!

Narsisizmin diğer semptomları **kibir ve gösteriş had safhalarda yoğunlaşmış..** Mesela 2006'da 3,2 milyon **"botoks"** iğnesi yapılmış (yüzü daha genç gösteren uygulama). Kozmetik cerrahi, kadın erkek her yaştan birçok Amerikalının tutkusu hâline gelmiş, 2007 yılında 11,7 milyon ABD vatandaşı estetik ameliyat olmuş. 2006-2007 yılları arasında Amerikalı ergenlerde göğüs büyütme ameliyatlarındaki artış %55 oranında! Evet, doğru okudunuz. Nedeni ise daha da trajik. **2008 araştırmalarına göre, her 4 ergen genç kızdan birisi, internet veya cep telefonu vasıtasıyla çıplak veya yarı çıplak fotoğraflarını arkadaşlarına gönderiyor. İş artık o hâle gelmiş ki, evcil hayvanlara bile estetik yaptırılıyor.**

Ünlü olma arayışı ile **sivil itaatsizlik, rezillik ve kriminalite** (orjinallik) arasında bir bağlantı vardır. Örneğin, özellikle bazı liselerde görülen kitlesel cinayetleri, narsisizmin temelinde yatan aidiyetsizlik, yalnızlık, değersizlik, kaygı ve öfke ile beraberdir, denilmektedir. **Çoğu kitlesel cinayetlerde katil, ünlü olabilme arayışı ile öldürüyor, medya da bu oyuna gelip rating uğruna katili amacına ulaştırıyor.** Yi-ne paradoksal olarak öz saygı ile saldırganlık arasında, anlamlı bir ters ilişki var; kişi kendisini değerli hissettiği oranlarda daha saldırgan oluyor.

Nasıl Amerikan hazır yemek kültürü *(fast food)* dünyaya hızlı yayıldıysa narsisizm vebasının da yayılmaktadır. Yayılım yolları ise pop müziği, filmler, televizyon ve internet. Narsisizm bir anlamda insan ruhunun (olumsuz açıdan) hazır yemeği *(fast food of the soul).*

Küresel çapta, katsayı artışı gösteren *(exponential increase)* bulaşıcı bir hastalık söz konusu. Tıpkı kuş gribinde olduğu gibi, öncelikle bir hastalık modeli oluşturmak gerekiyor. Teşhis, taşıyıcı (hoşt), yayılım araçları ve bir sonraki hedef, yani yeni taşıyıcı. Yerel olarak bazı medeniyetler, kendi özelliklerinden dolayı geçici bir tabii muafiyet gösterseler bile (mesela Konfiçyüs kültüründen esinlenmiş Çin, İslâm dünyası), uzun vadede bu doğal savunma mekanizmalarının yetersiz kalacak gibi görünüyor. Narsisizmin özellikle iki yönü -yakın insan ilişkilerinin bozulması ve hayallerin gittikçe gerçekliğin yerine geçmesi- geleceğin dünyası üzerine ciddi endişeler uyandırıyor; sanki kuş yuvası tersine dönmüş ve yumurtalar düşmüş... Tedavi ve çözüm olarak yazarlar medyanın bir şekilde daha duyarlı hâle gelmesini, anne babaların kendi davranışları ile gençlere örnek olmalarını, değişik manevi uygulamalarla nefs-i emmarenin sakinleştirilmesini *(quieting the ego),* tevazu ve merhamet hâllerinin (hem kendi kendisine hem çevreye yönelik) geliştirilmesini, hayır faaliyetlerinin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Nasıl oldu da dünya ve insanlık bu hâllere düştü sorusunu sorarsak, tek adres var, 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra usulca tüm dünyayı bir felâket gibi saran **"aydınlanma"** sözde medeniyet hareketi. Descartes'ın rasyonalizmi, Locke'nin liberalizmi, Comte'un pozitivizm ve ampirizmi, Holyoake'nin sekülarizmi, Darvvinizm, Marksizm, Freudianizm, ve diğer "izm"ler hep aydınlanma paradigmasının ürünleridir. **Hepsinin ortak paydası, ilahî vahiy mesajını açıkça veya satırlar arasında reddeden din karşıtı, mağrur, kendi akıllarına tapan tutumlarıdır.** Bu "izm" hastalıkları aslında sahte dinlerdir ve her "izm" kendisine sahte bir peygamber yaratmıştır. Topluma nufûz etmeleri ise İttihat ve Terakki gibi cemiyetler, sahte cemaatler ve tarikatlar vasıtasıyla gerçekleşir. **Binlerce senelik insanlık maneviyat birikimi küçümsenir, ilahî vahiy mesajı alaya alınır, ahlaksızlık bir erdem gibi sunulur.** Kaptan olmadan varlık denizine açılınınca da **"BUNU TANRI BİLE BATIRAMAZ"** denilen **"TİTANİK"**

sonunda buzdağına çarpar. Hırs, israf, gurur, kibir, şehvet ve hased; dinin denetimi devreden çıkınca artık kontrol edilemez hâle gelir ve insan, 200 sene kadar kısa bir zaman içinde dünyayı mahveder. Buzullar erir, ormanlar yok olur, atmosfer delinir. Ama maddi dünyadaki felâketlerin yanı sıra sahte dinlerin, diğer dinlerin aksine insan psikolojisi üzerinde çok yıkıcı bir başka tesiri daha vardır. Bilinçdışında devasa oranlarda öfke birikimine neden olurlar çünkü ölümle baş edemezler.

Ölüm korkusu, doğduğu andan itibaren insanın en temel korkusudur ve bu korku, kabullenmesi zor olduğu için, bilinçdışına atılır. Psikolojik açıdan değerlendirirsek bütün dinlerin temel faydalarından birisi, insanı, kendisini gölgesi gibi izleyen ölüm korkusu ile barıştırmaktır. Hakk din, insanı ölümle yüzleşmeye ve sonraki hayata, vicdanı müsterih bir hâlde adım atmaya hazırlar. Sahte din kişiyi bu sonuca götürmediğinden o sözde "dinin" takipçileri bilinçdışında, farkına varmadan devasa boyutlarda kaygı ve metafizik gerilim taşırlar. Kendilerini kurtarmayan sahte din ve peygamberden, farkına varmadan, için için nefret etmeye başlarlar. Ama bu öfke, kendi kendini inkâr etme manasına geldiği için kabullenilemez. Öfke ve nefret, esas kaynağından yer değiştirir ve kaygıya göre daha rahat ifade edilebildiği için nefret, hem dünyaya hem de gerçek dinlere ve dindarlara yansıtılır. Bu karşıt değerli sevgi/nefret duygusunun en belirgin göstergesi, sistem değişmeye yüz tuttuğunda ortaya çıkar. 70 sene boyunca her köşe başında Sovyet rejiminin sevgili, koruyucu, erişilmez, ideal babası olarak heykelleri ve resimleri ile **"nöbet tutan" Lenin**, bir haftalık yeniden doğuş süreci sonunda alaşağı edilir ve Leningrad şehrinin ismi bile St. Petersburg olarak değiştirilir. Nasıl olur da neredeyse bir asır süren bir "aşk ilişkisinden" sonra bir idol, bu kadar çabuk, güneş altındaki buz gibi erir gider?

Daha ihtilal olmadan bile Lenin, insanların kalbinden zaten çıkmıştı. Çünkü sahte peygambere yukarıda belirttiğimiz gibi hep çift değerli *(ambivalent)* duygularla yaklaşılınır ama insanlar derinliklerinde bir şekilde bu acıyı hissederler. Lenin'ler, Mao'lar, Marx'lar, Nietsche'ler, Freud'lar vb. miadını doldurunca silinir gider ama insanlığın gerçek yol göstericileri ve Son Peygamber, zaman içerisinde gönüllerde sabit kalır.

Hem tüketim toplumunun **otodestrüktiv tüket/yok et** dürtüsünün nefs psikolojisi açısından analizi hem de bütün dünyada, özellikle de ülkemizde görülen İslam düşmanlığının kökleri, bu kaygı/nefret ikilisine uzanır. Ontolojik olarak yükselme umudunu yitirmiş, yaşarken ölmüş, bulunduğu nefs mertebesinde sıkışıp kalmış zavallı insan, bir yandan kendini orada hapis eden sahte inanç ve ideallerden nefret ederken, bir yandan da artık o kaba sığmayan öfke/nefret enerjisini eşya ve insan üzerine yöneltir. Bu nefret aslında trajik bir imdat çağrısıdır.

Netice olarak aydınlanma hareketinin derin mantığını anlamadan ne küresel ısınmayı ne kapımızdaki ekolojik felâketi ne de insanın, özellikle de gençlerin trajik çözülmesini anlayabiliriz.

Evet, aydınlanma hezeyanının çağımızdaki en belirgin göstergelerinden birisi olan **"narsisizm vebasının"** genel gidişatı bu hâlde. Ama dünyaya yansıması, özellikle de ülkemizdeki durum üzerine acilen ciddi ve geniş kapsamlı araştırmalar yapmak gerekiyor. Her geçen gün daha yıkıcı bir şekilde dünyaya yayılan bu küresel çapta cinnet karşısında ya trajik bir kinizmle hiçbir şey yapmadan durumu izleyip kendimizi yüzeysel yaklaşımlarla avutacağız ya da teşhisi koyup acil olarak önleyici tedbirler alacağız.

Öncelikle artık, basit bir **"moda akımı"** değil; banka kredileri, internet bağımlılığı, kitlesel öfke patlamaları örneklerinde gördüğümüz gibi, tüm toplumun geleceğini yakından ilgilendiren, küresel çapta yayılma potansiyeli gösteren, bulaşıcı bir hastalıkla karşı karşıya olduğumuzu anlamalıyız, ilk adım olarak **Türkiye'nin değişik bölgelerindeki ortaokul ve liselerde öfke, kaygı, bulimia, öz saygı ve narsisizm üzerine alan taramaları gerçekleştirip ülkemizin profilini çıkartmalıyız.** Tıpkı pande-mik viral grip vakalarında olduğu gibi, ancak bu epidemiyolojik (Salgın hastalıkları inceleyen hekimlik dalı) araştırma yapıldıktan sonra önleyici hekimlik ve tedavi üzerine yoğunlaşabiliriz.

Türkiye Benötesi Psikiyatrisi ve Psikolojisi Derneği 600 ergeni kapsayan bir pilot çalışma başlattı, istatistik analizleri aşamasındadır. Hastalık henüz görülen oranlarda yurdumuzda insanlara yansımış

değil ama tedbir almazsak beklenenden daha kısa bir zaman içerisinde kötü durumlara duçar olabiliriz. Böyle olmaması temennilerimizle...

Türkiye Benötesi Psikolojisi Başkanı
Psikiyatr Dr. Mustafa Merter

GİDEREK BÜYÜYEN NARSİSİZM

Narsisizm, fiziksel bir hastalıktan çok psiko-küllürel bir rahatsızlıktır; ancak epidemi (Salgın hastalık) modeli, bu rahatsızlığa büyük ölçüde uyuyor.
Narsisizm salt kendine güvenli bir tulum ya da sağlıklı bir kendine değer verme duygusu değildir, ikinci ve üçüncü bölümlerde de inceleyeceğimiz gibi, narsistler kendilerine yalnızca güvenmiyorlar, aslında kendilerine aşırı güvenmekteler ve -öz saygısı yüksek olan çoğu insanın aksine- duygusal açıdan yakın ilişkilere çok az değer vermekteler. Aynı zamanda, "**narsistlerin kendilerine güvenleri yoktur"** (genellikle öyle değildirler) ve **"günümüzde başarılı olmak için narsist olmak gereklidir"** (çoğu bağlamda ve uzun vadede narsisizm aslında başarı için bir engeldir) gibi başka mitleri de ele alacağız.
Sahte zenginlerimiz var (aslında yalnızca faizli ipotekleri ve borç yığınları olan), sahte güzellerimiz (estelik müdahaleler ve kozmetik işlemlerden geçmiş), sahte sporcularımız (performans arttırıcı ilaçlar kullanan), sahte ünlülerimiz (reality şovlar ve YouTube yoluyla), sahte dâhi öğrencilerimiz (not enflasyonuyla), sahte bir ulusal ekonomimiz sahte çocuklar arasında özel olma duygularımız (ebeveynligin ve eğilimin öz saygıya yoğunlaşmasıyla) ve sahte dostlarımız (sosyal paylaşım ağlarındaki patlamayla) olduğu gibi.
Narsisizm salgınının farkına varmak, onu durdurmanın ilk adımıdır. Obezite salgınının benzerliği burada yararlı olacaktır. Obeziteyle savaşmak için belirli adımlar atılmıştı; meşrubat otomatlarının okullardan kaldırılması, egzersiz programlarının tavsiye edilmesi, beslenme eğitimi planlarının uygulanması gibi. Ancak narsisizmde bu olmuyor.
Gerçekte narsisizm, yüksek öz saygının önleyeceğini umdukları saldırganlık, maddecilik, başkalarına ilgisizlik ve sığ değerler de dahil hemen bütün sorunların nedenidir. Yüksek öz saygı, kendini ifade etme becerisi ve **"kendini sevme"** kavramlarını göklere çıkaran bir toplum yaratmaya çalışmakla, farkında olmadan daha çok sayıda narsist ve hepimizde narsist davranışları ortaya çıkaran bir kültür yarattılar.
"Farkında olmayabilirsiniz ama herkes kendi gerçek aşkıyla doğar, yani yine kendisine âşık olarak. Siz kendinizi beğenirseniz, herkes beğenir." Genç bir adam bu görüşü, vücudunun yan tarafını tamamen kaplayan grafiti tarzında bir dövmeyle **"Kendine inan"** (hemen altına da **"Kimseye Güven-me"**) yazdırarak ifade etmiş. Her kültür kendi temel öz inançlarıyla şekillenir ve bugün kendine hayranlıktan daha hararetle sadık kalınan çok az sayıda değer bulunmaktadır. Çoğumuz bu inancı vücudumuza dövme yaptırarak ifade etmeyiz ama bu değer, kültürel inançlarımızın gövdesine kazınmıştır.
"Kendini sevmek, ne kadar harika olduğunu bilmek ve hiç kimsenin, hiçbir yerin ya da hiçbir şeyin bunun önüne geçmesine izin vermemek anlamına gelir" der.

KÜLTÜR VE NARSİSİZM

Kişilik başkalarından uzakta var olmaz. Bireylerde görülen narsisizmdeki artış, kültürde kendine hayranlığa odaklanmaya yönelik, büyük çaplı bir değişimin sonucudur yalnızca. Narsisizm -çoklu giriş ve bulaşma yolları olan- ölümcül bir virüs gibi nesilden nesile yayıldı. Eskiden, kuvvetli sosyal baskılar, insanların egolarını kontrol altında tutardı. Anneler çocuklarına (**"Akşam yemeğinde ne istersin, prenses?"** yerine) **"Sen kim olduğunu sanıyorsun?"** diye sorarlardı. Dinî liderler, alçak gönüllülüğün

ve edebin üstünde dururlardı. Güçlü topluluklar ve istikrarlı ilişkiler, kibirliliği hoş görmezdi; yeni insanlarla tanışmayı ve onları etkilemeyi bu kadar gerekli kılmazdı. Narsisizm, kendine hayranlık hareketi ve otoriter olmayan ebeveynlikte olduğu gibi, planlanmamış iyi niyetlerin bir sonucu olarak bulaştırılmakta. Ne var ki dost canlısı, mutlu çocuklar yaratmak yerine, bu uygulamalar genellikle benmerkezci, narsist gençler ortaya çıkmasına neden oluyor.

Ayrıca kendini tanıtma normları da kültürel eğilimlerle ve yeni teknolojilerle birlikte değişti. Bir sonraki bölümde inceleyeceğimiz gibi, internetteki sosyal paylaşım siteleri ve ünlü kültürü, narsistik davranışlar ve standartların çıtasını yükseltti**. Yarı çıplak ve kışkırtıcı pozlarda çekilmiş fotoğrafınızı göstermek için MySpace'i kullanmak -fazlasıyla narsistçe olmasına karşın- artık tamamen normal kabul ediliyor.** Amerikalılar daha kendini beğenmiş, maddeci ve benmerkezci olmanın aslında iyi bir şey olduğuna ikna ediliyorlar. **Siz kendi özünüzde narsist olmasanız bile, sırf başkalarının yaptıklarından etkilenerek narsist olabilirsiniz. Günümüzde dişlerinizi beyazlatmamışsanız, herkes sizin ya fakir ya da espresso-sever, sigara tiryakisi bir Avrupalı olduğunuzu düşünüyor. On yıl önce böyle şeyleri kimse fark etmezdi.**

REKABET VE KENDİNİ TANITMA

İnsanlar, dünya giderek daha çok rekabetçi bir yer olduğu için narsist olmaya gereksinim duyduklarını söylerken, kısmen haklılar: Toplumunda rekabet ve statü düşkünlüğü artmış durumda. Üst sınıflara yükselmek için tırnaklarınızla kazıyarak çabalamak ya da yoksulluk içinde debelenmeyi göze almak zorunda olduğunuza dair giderek büyüyen bir anlayış var.

Büyük rekabet nedeniyle ve bu belirttiğimiz toplumsal sözleşmelerin bozulmasından dolayı, kendini tanıtma bir zamanlar olduğundan çok daha gerekli. Sık sık iş değiştiriyorsanız, özgeçmişinizi nasıl cilalayacağınızı ve bir mülakatta nasıl etkili olacağınızı bilmek zorundasınız. Üniversiteye girişlerin daha büyük bir rekabete dayalı hâle gelmesiyle, öğrenciler seçilmek için kendilerini "ambalajlamak" mecburiyetindeler.

"Siyasetçiler, basın ve aileleri tarafından gençlere her gün kendinizi satmaz/pazarlamazsanız, bu dünyada hiçbir yere gelemezsiniz" deniliyor.

"Durmadan kendinden bahsetmeyen bir siyasetçi ya da bir şovmen adı söyleyemezsiniz. Özgeçmişlerinde, kişisel beyanatında ve iş görüşmelerinde utanmazca kendini pazarlamadan, iyi bir işe ya da iyi bir üniversiteye girmiş birini tanıyor musunuz?" Bütün bunlar benmerkezci olmanın işe yarıyor gibi görünmesine neden oluyor.

Rekabetin giderek arttığı ve sadakatin giderek azaldığı bir dünyada, kendini tanıtmanın artık şart olduğunu inkâr etmiyoruz. İkimiz de yüksek lisans öğrencilerimize, mesleklerinde ilerlemeleri için kendi tanıtımlarına ağırlık vermelerini tavsiye ediyoruz. Ne var ki, kendi tanıtımını narsist olmaksızın yapmak da mümkün. Psikolog Virginia Kwandan bir benzetme alıntılayacak olursak, kendini tanıtma **"kişinin kişiliğinin tanımlayıcı özelliği"** değil, ancak belli şartlar altında alet kutunuzdaki aletlerden biri -işe yarar bir şey- olmalı. Üniversite başvurunuzu cilalamak, iyi bir özgeçmiş yazmak, kişisel web sitesi açmak ve bir mülakatta iyi bir izlenim bırakmak, hiç kuşkusuz sahip olunması gereken güzel beceriler. Ancak kendini tanıtmanın gerçek narsisizm hâline gelmen şart değil. Narsistler kendilerini tanıtmada başarılı olma eğilimindeler ama yöneticilik kadrosu için yapılan mülakatla, karşısındakileri güzelce ikna etlikten sonra, eve gelip çocuğunun kirli bezini değiştirmekten yüksünmeyen ve narsist olmayan biri de öyle.

Kendini tanıtma çok ileri götürülebilir. Örneğin; **ürününüzü satmak için televizyona çıkmak kuşkusuz kendini tanıtmadır ama izleyicide kibirli bir izlenim bırakırsanız, malınızı fazla satamazsınız.** Çoğu insanın, kibir belirtilerini tespit eden çok güçlü radarları vardır. Hayattaki pek çok şey gibi, kendini tanıtmanın da en iyisi orta karar olanıdır -ölçülü bir şekilde ve uygun yerlerde kullanılması güzeldir.

<u>**YAZILAR 143**</u>

Narsisizm epidemisi durdurulacakla eğer, ebeveynler ve öğretmenler, gençlere (ve kendilerine!) kendini gerçekçi bir şekilde tanıtmak gerektiğini söylemeliler. Artık yaygınlaşmış olan **"Her zaman kendine öncelik tanı"** düşüncesinin doğru olduğu görüşünden oldukça farklı bir mesaj bu.

NARSİSTLERİN BÜYÜK GÖRÜNMELERİ

<u>Bu kadar çok kişinin narsistlerin olağanüstü başarılı olduklarına inanmasının bir başka nedeni de narsistlerin ilgi çekme peşinde olmalarıdır.</u> Kısacası narsistler televizyona çıkmakta çok iyidirler. Bu, psikologların **"bulunabilirlik kısayolu"** dedikleri -örnekleri daha kolay hatırlandığı zaman, olguların daha sık meydana geldiğine inanma- durumun klasik bir örneğidir. Örneğin; aslında istatistiksel olarak otomobil sürmek çok daha tehlikeli olmasına karşın, birçok insan korkunç bir uçak kazası görüntüsünü hemen hatırlayabildikleri için uçakla seyahat etmenin tehlikeli olduğuna inanırlar. Başarılı narsistler de biraz uçak kazalarına benzerler; dikkat çekicidirler, fark edilirler ve bir felaket olabilirler.

Bu olayı basında görmek çok kolaydır. Kurduğu her şeye adını veren, kendi televizyon programı ve kendi adını verdiği bir üniversitesi bulunan ve talk show sunucularıyla kavga eden biri, hem başarılı olup hem de narsist izlenimi uyandıran kişilere harika bir örnektir.

NARSİSİZM TUZAĞI

<u>Narsisizm kişiyi başarıya götürmüyorsa ve bunca büyük bedelleri varsa, neden herkes narsist?</u> Genel olarak insanlar bir şeyi -gerçeklen zararlı ve aptalca şeyleri bile- bir nedenle yapar. O anda çekici görünen biriyle karşılaştıkları için, ilişkilerinde aldatırlar; ataçları ya da paraları isledikleri için ve şirketlerinin onlara borçlu olduğunu düşündükleri için işyerlerinde hırsızlık yaparlar; hayatlarını mahvetmek için değil, alkol kendilerini gerçekten iyi hissettirdiği için alkolik olurlar.

Narsisizmin, diğer yıkıcı davranışlarla bazı ortak özellikleri var. Öncelikle kişinin kendini iyi hissetmesini sağlar. Kumar oynamanın, aşırı içki içmenin, gayrimeşru cinsel ilişki yaşamanın, şeker kaplı çörek yemenin ya da ofisten not defteri çalmanın genellikle kısa vadeli yararları ve uzun vadeli bedelleri vardır. Kumar oynarken kumarhaneye gitmenin ve iskambil oynamanın heyecanını ve eğlencesini yaşarsınız. Ama uzun vadede tüm paranızı kaybetme, evliliğinizi yıkma ve öz saygınızı yitirme bedellerini de göze alırsınız. Aşırı içki içtiğinizde, uçarı eğlenceden nasiplenirsiniz ama kusma, ağır bir akşamdan kalmalık ve işe gidememe gibi uzun vadeli bedelleri de ödersiniz. Son olarak, yıkıcı davranışlar genellikle başkalarının acı çekmesine neden olur. Bir ilişkide taraflardan biri ihanet ettiğinde, bedelini büyük oranda bu eyleme dahil olmayan eş ve çocuklar öderler. Çalışanların yaptıkları hırsızlıkların bedelini, yüksek fiyatlar üzerinden tüketiciler öder. Riskli mortgage kredileri kısa vadede ev sahiplerini ve borç verenleri ödüllendirir ama uzun vadede, mal sahibi borcunu ödeyemediğinde her iki tarafa da zarar verir.

<u>Diğer yıkıcı davranışlar gibi, narsisizm de bir sineğin bal kovasına dalmasına benzer -sizi önceden bazı iyi sonuçlarla baştan çıkarır ama sonunda zarar verir. Narsistler lezzetli yemi yemek için, derin deniz tuzaklarının içine doğru yüzen balıklara benzerler -vay, bedava yemek!- ama kafeslen çıkamaz, sote edilir ve kendileri yem (genellikle bedava olmasa da) olurlar. Tıpkı balık kapanı gibi narsisizm de kısa vadeli faydalar ama uzun vadeli bedeller sunar.</u>

Narsisizmin kısa vadeli faydaları vardır, iyi hissettirir. Aynada kendinize bakıp **"Feci seksiyim"** diye düşünmek keyiflidir; hatta fotoğraflarınızı internete göndermek ve insanlardan **"Feci seksisin"** diye yorumlar almak daha da iyidir. On beş dakikalık şöhretinizin tadını çıkararak spot ışıkları altında olmak heyecanlıdır. Havalı olmak ve havalı insanlarla takılmak iyi hissettirir -halta başarı yolunda insanların üstüne basmak, eğlenceli bile olabilir. Ve bir başarı eseri olduğunuzu düşünmek zevklidir -bu, olumsuz geri bildirimleri göz ardı etmek ve başarısızlıklar için başkalarını suçlamak anlamına gelse bile.

Buraya kadar her şey çok güzel ama sonra, kapan çat diye kapanıverir. Kendini beğenmişlik ve benmerkezcilik, sonunda diğer insanları uzaklaştırır. Havalı insanlar, sadece havalı ve iyi görünümlü

olduğunuz sürece yanlarında takılmanıza izin verirler; bu yüzden de havalı ve güzel kalabilmek için bol bol vakit, nakil ve enerji harcarsınız. Sorumluluk alma yetersizliği kısa vadede iyi hissettirir ama sonunda ilerlemeyi başaramayınca açığı kapatır. Uzun vadede birçok narsist, özel ve mesleki yaşamlarını benmerkezcilikleri yüzünden yok ettikleri için sonunda bunalıma düşerler. O zaman narsistler gerçekten kapana kısılırlar.

Narsisizm aynı zamanda toplum için de büyük sonuçları olan toplumsal bir kapandır. Sosyal tuzaklar teşvik edilir çünkü bireye faydaları ama başkaları tarafından katlanılan bedelleri vardır. Cip tuzağını ele alalım. 1990'lı yıllarda bu kadar çok kişinin cip kullanmaya başlamasından önce, cip kullanmanın bazı avantajları vardı. Araç çok yüksek olduğu için, başka araçlara kıyasla daha ileriyi görmek mümkündü. Bir kaza olduğunda cip, daha küçük araçlara daha fazla hasar verirdi. Cip sahibi olmanın ekstra masrafının büyük bir bölümü, diğer araç sahipleri tarafından ödenirdi. Cip sürücüsünün ileriyi görebilmesine karşın araç, arkasındaki diğer sürücülerin görüş alanını kapıyordu. Ekonomik bir aracın sürücüsünün bir kazada ölme olasılığı, cip sürücüsünden daha yüksekti. Ama ciplerin avantajlarının farkına varılınca, herkes cip satın almaya başladı. Bunun ardından avantajlar büyük ölçüde kayboldu. Artık cip sürücüsünün geniş görüş alanı avantajı kalmadı, çünkü büyük ihtimalle önündeki araç da bir cip. Keza, bir kaza yaptığında, büyük olasılıkla yine bir başka cipe çarpacak. Sonuç olarak, çok sayıda kişinin cip kullanmaya başlamasıyla benzin tüketimi arttı. Artık benzini daha pahalıya alıyor, daha kirli hava soluyoruz. Sözün kısası, ulusumuz cip kullanmaya mahkûm oldu, çünkü maliyetler -en azından başlangıçta- cip sürücüsü tarafından karşılanmak yerine diğer sürücülerin sırtlarına yüklendi.

Bireyin yararının başkaları tarafından karşılandığı gibi, narsisizm de cip ordusuna fazlasıyla benzer şekilde fonksiyon gösterir. Narsistler kendileri hakkındaki olumlu kanılarını ve duygularını koruyabilirler ama başkaları acı çeker. **Bir narsist kendisini aşağılayan biriyle karşılaşırsa, gururu kırılmadan hayata devam edebilirler; başarılı bir projede olumlu benlik algısını çalışma arkadaşlarından itibar çalarak sürdürebilir; birbirlerinden habersiz olan çok kişiyle çıkarak, olumlu "hovarda" imajı oluşturabilir.** Yakın zamanda yapılan psikiyatrik bir araştırma, narsisizmin en büyük sonuçlarına, narsistlere yakın olan kişiler tarafından katlanıldığını ortaya koydu.

Tabii narsistlerle birlikte yaşayan ya da çalışan kişiler sıklıkla ateşe ateşle karşılık vermeye zorlanıyorlar. Onlar da ayak uydurabilmek için, iş arkadaşlarından itibar çalmaya ya da hovardalık yapmaya başlıyorlar. Bir benzetme yaparsak bir uçak yolcusu, seyahat boyunca koltuğunu arkaya yatırırsa, arkasında oturan yolcu aynı şeyi yapmak zorunda kalır, onun arkasındaki de, en arkaya kadar bütün yolcular da. Bu çok önemli bir noktadır -çok az sayıda narsist bireyin bile, toplumun geri kalanı üstünde çok büyük etkilen olabilir.

ŞÖHRET ARAYIŞI

Kızınıza üstünde **"Çok Şımarık"** yazılı bir tişört alabilir ya da oğlunuza **"Kusura bakmayın kızlar, ben yalnız mankenlerle çıkarım"** yazılı bir tişört giydirebilirsiniz. Parlak kırmızı bir tişört, **"Patron benim"** diye ilan ediyor. Başka bir tişört serisi çocuğunuzun **"Özgür Dünyanın Müstakbel Lideri"** ya da **"Müstakbel Reality Şov Yarışmacısı"** olduğunu duyurmanızı sağlıyor. Hatta yeni doğmuş bebeğinize markalı, sahte pırlantalarla kaplı bir emzik ile **"Prenses veya "Rock Yıldızı"** baskılı bir çanta bile satın alabilirsiniz. Günümüzde daha birkaç haftalıkken bile, taşlı aksesuarınız olmadan evden çıkmamak çok önemli.

Şöhrete yalnızca uzaktan imrenmekle kalmayıp tutkulu bir biçimde ünlülerin dünyasına girmeyi arzulayan insanların sayısı hızla artıyor. 2006'da yapılan bir ankette, İngiltere'deki çocuklara **"dünyadaki en iyi şey"** soruldu. En popüler yanıt, **"ünlü biri olmak"**tı. Bu yanıt, "İyi görünmek" ve **"zengin olmak"** ile birlikte kusursuz narsisizm üçlüsünü oluşturuyordu. **"Tanrı"**, en son sıradaydı.

YAZILAR 145

BİR GÜN GENÇ BİR KIZA BÜYÜYÜNCE NE OLMAK İSTEDİĞİNİ SORULMUŞ; KIZ, **"ÜNLÜ"** DİYE KARŞILIK VERMİŞ.
KIZDAN YAŞÇA BÜYÜK ARKADAŞI, **"NEYİNLE ÜNLÜ OLMAK İSTİYORSUN?"** DİYE SORDUĞUNDA GENÇ KIZ, **"FARK ETMEZ"** DEMİŞ. **"SADECE ÜNLÜ OLMAK İSTİYORUM."**
COUNTING CROWS GRUBUNUN 1993'TE ÇIKARDIĞI ŞARKIDA İLERİ GÖRÜŞLÜLÜKLE İFADE ETTİĞİ GİBİ, **"TELEVİZYONA BAKTIĞIMDA / BAŞROLDE BANA BAKAN KENDİMİ GÖRMEK İSTİYORUM / HEPİMİZ BÜYÜK YILDIZLAR OLMAK İSTİYORUZ / AMA NEDEN BİLMİYORUZ, NASIL BİLMİYORUZ."**

Yine narsistik kişilerin, kendine aşırı derecede hayran olmayanlara kıyasla daha çok cinsel partnerleri oluyor işe yarıyor. Reklamların eğlenceli ve ihtimal dışı olması amaçlanmışsa da hâlâ sosyal rolleri ve cinselliği öğrenme aşamasında olan gençler için bir gerçeklik tablosu şekillendiriyorlar. Reklam için YouTube'a yorum yazan gençler, kendilerini bu karakterlerle özdeşleştirmişler ve onlardan gerçek insanlarmış gibi bahsetmişler. Yorum gönderen birkaç erkek, kızla (ya da daha doğrusu kıza) ne yapmak istediklerini ayrıntılarıyla anlatmışlar
("Bu kuşu doldururdum"; "Bunu okşardım"; "Döverdim") ve reklamdaki kızın erkek arkadaşının yerinde olmak istediklerini söylemişler **("Tanrım, bu kız çok hoş! Onu çıplak görmek ve o çocuğun yerinde olmak isterdim"; "Allah kahretsin, bu kaltak çok güzel! Şanslı herif).** Takma adı **"PoopPoopFart"** olan (argoda kaka kaka pırt anlamına geliyor) biri (seçtiği isme bakılırsa muhtemelen 13 yaşında ya da daha küçük bir oğlan), şöyle yazmış: **"BU BOK ÇOK SEKSİ. FAP FAP FAP FAP."** *(Fap* mastürbasyon yaparken çıkan sese benzerliğinden yola çıkılarak kullanılan argo bir deyim. Bu kelime için sözlüğe bakmak zorunda kaldık ve evet biliyoruz: ııyyyh.)
YouTube yorumcularından biri, alaycı bir tavırla, **"müthiş ahlaki değerler..."** diye yazmış. Yorumuna hemen diğer kullanıcılar tarafından beş olumsuz puan verilmiş. Birilerinin bu reklamlardan neden rahatsız olduklarına akıl erdiremeyen yaşça daha küçük yorumcular, "Ne demek istedin? Bence bu reklamın ahlakla ya da ahlaksızlıkla ilgisi yok"; **"Sen ya da çocuğun rahatsız olduysanız, Orta Doğu'ya taşının. Cinsellik gençler arasında bile kötü bir şey değildir"; " 'Ben bunun hiç de uygun olmadığını düşünüyorum, falan filan' diyen eziklere, kapayın çenenizi... geri zekalı homo yetişkinler."** Bu genç insanlar, ebeveynlerin -hatta bir başkasının ebeveyninin- önünde dile getirilen ergen cinselliğinde yanlış bir taraf görmüyorlar. "İşte bu güven duygusu, önemli olan tek şey seksi görünmek" diyor gibiler.
****
Bir mağazasının bir reklamında **"Çünkü ben olağanüstüyüm"** diye şarkı söyleyen bir grup var. Grup üyelerinin giysileri her saniye değişirken, şarkı **"Ben liderim / Ben galibim / Sana ihtiyacım yok / Seni yenerim / Çünkü ben olağanüstüyüm"** diyor. Şarkının geri kalanında **"Çok para kazanacağım / Kendinden bronzlaştıncı alacağım"** gibi cümleler yer alıyor. Evde narsist kişilik özellikleri listesinde bu şarkıdaki karakterin puanını hesaplayanlar, şunların yanma işaret koyabilirler: liderlik ve güç merakı; re-kabetçilik; başkalarına ihtiyacı olmadığını söyleme; abartılı benlik algısı; maddecilik; kendini beğenmişlik. Bir psikolog bundan daha mükemmel narsistik bir şarkı yazamazdı.
***
Giderek daha çok kişi seksi görünmek uğruna daha çok şey yapıyor. Bıçak altına yatmayanlar (ya da botoks yaptırmayanlar) için bile, dış görünümü güzelleştirme eğilimi yükselişte. 90'lı yıllar kadar yakın bir dönemde kimse dişlerinizin biraz sarı olmasını umursamazdı. Artık bu, kendini ihmal etmenin ya da dişçiye dişlerini beyazlattırmaya paranızın yetmediğinin açık bir göstergesi. '90'lı yıllarda insanlar, dişlerinde tartar oluşmasından ve bunun diş etlerine zarar vermesinden endişe ederek diş macunu alırlardı; 2000'lerde dişlerimizin yeterince beyaz olup olmadığından endişe ediyoruz.
***

146 YAZILAR

Benzersiz isimlerin bazı avantajları da var: Artık okullarda aynı sınıftan, aynı isimdeki çocukların yarattığı karışıklık yaşanmayacak. Ne var ki benzersiz isimlere olan eğilim sürdükçe öğretmenlere, öğrencilerin alışılmadık, özellikle de yazılışı "ilginç" olan isimlerini ezberlemek zor gelecek.
Avantajlar ve dezavantajlar bir yana, benzersiz isimlere olan eğilim, kültürümüz hakkında çok şey anlatıyor. İsim koyma ritüelleri dünyanın her yerinde kültürlerin merkezindedir ve hep öyle olmuştur. Çocuklarımız için seçtiğimiz isimler en derin arzularımızı ve dileklerimizi açığa vurur. Artık çocuklarımızın kalabalıklar içinde dikkat çekmesini öyle hararetle istiyoruz ki doğdukları andan itibaren onları benzersiz etiketlerle donatıyoruz.

***

Benzersizliğin vurgulanması, reklamcılıkta da sınır tanımıyor. Bir Bankası sizi **"kredi kartınızı kişiye özel bir nitelik ekleyerek sizin kadar eşsiz yapmaya"** davet ediyor.

****

Adam karısının kanserden kaynaklanan zayıflığının, başkalarının yanında kendisini utandırdığını da söyledi. Amanda sonrasını şöyle anlatıyor: **"Ben evde kemoterapi görürken, aynı zamanda da onun kızını (üvey kızım) ve bebeğimizi büyütürken o, "iş gezisinde" beni işyerinden bir kadınla aldatıyordu."**

<u>Evlilikler ve diğer ciddi duygusal ilişkilerde genellikle iki önemli unsur vardır. Biri, ilişkiyi başlatan ve büyük ölçüde ilişkiye derinlik katan duygusal bileşen olan sevgidir.</u> Sevgi tipik olarak sıcaklık, şefkat ve tutku duygularını içerir. İlk aşamalarda sevgi genellikle tutku olarak yaşanır ve evlilik ilerledikçe daha çok şefkat üzerine temellenir. Diğer unsur eşe bağlılık ve fedakârlıktır. Bu, birbirini maddi olarak destekleme, akşam yemeğini sırayla hazırlama ve çocuk bakımı ile ev işleri sorumluluklarını bölüşmeyi de kapsayabilir.
Bu temel ilişki modeli, cinsel tutku unsuru olmaksızın diğer ilişkilerde de işlemektedir. Anne babalar ve çocuklar birbirlerine karşı sevginin yanı sıra bağlılık hissederler ve sorumluluk duyarlar. Keza arkadaşlıkta da sevgi ve bağlılık vardır ama sadakat ve güven üstünde de durulur. Arkadaşlıklar (aile ilişkilerinden farklı olarak) istekle kurulduğundan ve sonlandırılmaları da oldukça kolay olduğu için, arkadaşla birlikteyken güzel vakit geçirmek çok önemlidir. Sevgi, bağlılık ve sadakat üzerine kurulu ilişkiler geniş topluluklar için de yararlıdır: istikrarlı ilişkiler; daha iyi vatandaşlar, daha iyi iş arkadaşlar, daha iyi öğrenciler ve daha iyi liderler olan istikrarlı bireyler demektir.
Narsistlerin ilişkilere yaklaşımlarını anlamak için bu görüşleri alın ve bir kenara atın. Bir başkasına duyulan sevginin yerine kendini sevmeyi koyun, şefkatin yerine istismarı koyun ve bağlılığa, **"işime geldiği sürece" ifadesini** ekleyin. **Narsistlerin ilişkiye yaklaşımları basittir: ilişki tamamen kendilerine yöneliktir. İyi görünmek ve iyi hissetmek isterler ve eğer ilişki bu amaçlar için bir yöntemse ne âlâ, değilse başka birini bulmanın zamanı gelmiş demektir. <u>"EGOYU BESLEMEK"</u>** terimi, narsistlerin ilişkilere yaklaşımlarını tanımlamak için kullanılır. Eğer ilişki besleyici çıkarsa yürür, çıkmazsa yürümez. İlişkiler bir narsistin egosunu sayısız yolla besler. Güzel görünümlü ve ihtiyaçlarını karşılayan biriyle evlenebilir -sözde vitrin eş. Ya da birçok arkadaş edinebilir ("MySpace'te 3000 arkadaşım var"), itibar görmek için başkalarını sömürebilir ("benim çocuğum Middlebrooke Lisesi'nin en zeki çocuğudur"), etrafına bir hayran ve dalkavuk grubu toplayabilir Üstünlük havasını sürdürebilmek için konuşurken bakışlarını donuklaştırabilir ya da gördüğü her spot ışığına atlayabilir. Sözünü ettiğimiz durumların hepsinde "ilişki", tamamen benliğin ihtiyaçlarına yöneliktir.
Narsistin egosunu besleyen yalnızca ilişkiler değildir ama narsistler için ilişkiler birbirlerinin yerine geçebilir, iktisatçıların bunun için harika bir terimleri var: mübadelesi mümkün mal. Benzinin mübadelesi mümkündür; bir benzin istasyonundan ya da diğerinden alabilirsiniz, arada bir fark yoktur. **Narsistler için ilişkilerin tazmini mümkündür: bir "VİTRİN EŞ", bir başkasıyla değiştirilebilir ve narsistin egosu aynı miktarda hayranlıkla beslendiği sürece sorun yoktur.** Narsistler için ilişkiler

ve maddi eşyalar neredeyse birbirlerinin yerine geçebilen şeylerdir. Kocanızla ilişkinizi yepyeni güzel bir evle ya da kız arkadaşınızla ilişkinizi, bir Porche ile değiştirdiğinizi düşünün. Eğer ilişkiden almaya ihtiyaç duyduğunuz şey mevki, itibar ve ilgiyse, neden olmasın? O şeyi sevgilinizden çok, bir Porche otomobilden alabilirsiniz.
MTV kanalındaki bir belgesele konu olan 25 yaşındaki Scott'u ele alalım. Scolt'ın Rachel ile "çıkar arkadaşlığı" var, yani düzenli olarak görüşüyorlar ve yatıyorlar ama hiçbir şekilde bir bağlılıkları yok. Rachel, Scott'a bağlanmaya başladığını hissettiğini söyleyince Scott, umursamaz bir tavırla ellerini başını arkasına atıp (klasik üstünlük pozu), **"Ben bağlandığımı hiç sanmıyorum"** dedi. **"Gerçek bir çıkar arkadaşlığında böyle konuşmalar asla geçmez. Karşındakinin duygularına fazla karışmaman gerekiyor, akışına bırak"** dedi. Rachel üzülünce Scott, **"Ben bağlanmak istemiyorum. Sana daha fazla yalan söylemeye başlamam gerek. Belki bu her şeyi düzeltir. Bilmediğin şey sana zarar vermez"** dedi. Rachel dairesinden gittikten sonra Scott röportajcıya itiraf etti, **"Rachel'da bir kızda aradığım her şey yok. Bu şimdilik beni oyalayan bir ilişki. Yalnız olacağıma, onunla olmayı yeğliyorum."**
Kendi egosunu beslemek için şekilden sekile girebilme özelliği her türden çirkin ilişki davranışına yol açar. **İlişkilerde narsistlerin davranışlarının büyük çoğunluğu "oyun oynamadır".** Aldatıcı ve sahtekârdırlar; bir an bağlılık sinyali verir, bir an sonra geri çekilirler; insanları birbirlerine düşürürler ve bağlanmaktan kaçınırlar. Oyun oynamanın narsist eş, sevgili ya da çalışan için bazı gerçek kazançları vardır; ilişkide asgari çıkarı olan tarafın en güçlü olduğunu varsayan **"asgari çıkar ilkesinden"** dolayı, narsiste başkalarının üzerinde baskı kurma gücü verebilir. Oyun oynamanın **"seçeneklere açık olmakla"** özgürlük sağlama avantajı da vardır. Eğer potansiyel **"yatak arkadaşları"** ya da sizi işe alabilecek şirketler aramayı sürdürürseniz, ilişkinizi ya da işinizi çabucak değiştirebilirsiniz.
Narsist, ilişkideki partnerine yakın gözüyle bakar. Mevkilerini ve itibarlarını güçlendirmek için insanları kullanırlar ve yanlarındaki kişi artık bunu sağlamadığı zaman da onu çöp sepetine atıverirler. Bir dizi **"vitrin eşi"** olan erkek, bunun klasik bir örneğidir. İlişki ancak vitrin görevi gören eş, işini yaptığı ve narsistin güçlü ve önemli görünmesini sağladığı sürece devam eder. Vitrin eş eskisi kadar çekici görünmediğinde (ya da daha güzeli bulunduğunda) yerine yenisi geçirilir. Bazı narsistler birbiri ardınca genç kadınlarla evlenirler, her biri cazibesini ve güzelliğini kaybedinceye kadar elde tutulur. Narsistlerle yaşadıkları ilişkileri bitirenlerin pek çok kez, **"beni bitirdi", "kanımı kuruttu" ya da "beni yaktı"** gibi ifadeler kullandıklarını duymuşsunuzdur. Birini sevmek, sonra da -kimi zaman yıllar sonra- o kişinin aslında sizi hiç umursamadığını anlamak kesinlikle korkunç bir duygudur.

Not: Yazının içeriği kısmen değiştirilerek ve kısaltılarak alıntılanmıştır. Kitabı okumanızı tavsiye ederiz.

Kaynakça
DR. Jean M. TWENGE & DR. W. Keith CAMPBELL trc: Özlem KORKMAZ, [Kitap]. - Asrın Vebası Narsisizm İlleti- İstanbul 2010

İLÂHÎ TAKDİR-KADER (Geleceği Görme, İleriyi Görme)

İLÂHÎ TAKDİRİN VARLIĞINA KARŞIN NEDEN İYİ KİMSELERİN BAŞINA KÖTÜLÜKLER GELİYOR?

(İlâhî Takdir Üzerine)

1

Bana soruyorsun Lucilius; madem dünyaya hâkim olan güç İlâhî Takdir'dir, iyi insanlar buna karşın nasıl olur da birtakım kötülüklerle karşılaşırlar, diye.

Bu sorunu bana yazımın daha ileriki kısımlarında İlâhî Takdir'in hükmünü ve Allah Teâlâ'nın her yerdeki varlığını gösterdikten sonra soracak olmanı yeğ tutardım; ama bu geniş konunun özellikli bir kısmını ele almamı ve açıklamamı; bunu sana esas konuya hiç ilişmemişken anlatmamı istediğin için ben de isteğin doğrultusunda davranıyor, Allah Teâlâ'dan gelen bu kutsal yükümlülüğü seve seve sırtlanıyorum.

Daha başındayken söylemem gerekir, böylesi mükemmel bir yapının bir sahibi bulunmaksızın ayakta kalmasının, varlığını sürdürmesinin; yıldızların bir yönlendirici olmadan, bilinçsizce fakat böyle düzenli bir şekilde bir araya gelip hareket etmelerinin imkânsızlığını kanıtlamaya şimdilik girişmeyeceğim, bunun bir anlamı yok. Yeryüzü nesnelerinin böyle bir düzenleyici olmaksızın hareket etmeleri durumunda birbirlerine çarparak yok olacaklarını; sularda ve karalarda doğayı devindiren ve bunca ışıkları kesintisiz, sekmesiz parlatan gücün ancak sonsuz bir kural doğrultusunda mümkün olabileceğini; bu işleyişin maddenin rastlantısal, serseri biçimde dolaşıp bir araya gelmesiyle meydana gelmesinin imkânsızlığını şimdilik göstermeyeceğim. Bu büyüklüğü akıl almaz yeryüzünü düzenli bir hareket üzerinde kararlı kılan, suların vadiler içre dolanıp düzensizliğe düşmeden iş görmesini sağlayan ve en küçük bir çekirdekten dev gibi canlılar doğurtan gücün maddenin bilinçsizliğiyle mümkün olmayacağını şimdilik kanıtlamayacağım. Doğrusu böyledir; aklımızın almadığı karmakarışık hadiseler, sözgelimi yağmurun yağması, göğün ve bulutların hep bir ağızdan gürlemesi, alevlerin dağ doruklarından fışkırması, toprağın ayaklarımızın altından kayıp yer değiştirmesi gibi şiddetli doğa olaylarının kendi başlarına ve hep birden meydana gelmesi bütüncül bir iradeden bağımsız olabilir mi? Öte yandan bütün bu olayların ve bizi şaşırtan öteki doğal gelişmelerin, diyelim dalgaların arasından yeryüzüne fışkıran kaynakların; engin denizler ortasında aniden ortaya çıkan adaların da kendi artlarında birtakım özgün sebepleri bulunuyor. Denizin önce sularını bir miktar çekerek kıyı topraklarını açıkta bıraktığını ve hemen sonra yeniden sularını ortaya çıkararak eski hâline döndüğünü gören bir kişi, dalgaların tesadüfi kabarmalar nedeniyle bazı zamanlar azalıp çekilerek kıyıları kuruttuğu ve bazı zaman da kabarıp gürleşerek yıkımlara neden olduğu düşüncesine kapılır. Hâlbuki o denizlerin çoğalıp azalması belli bir düzen çerçevesinde; kararlarıyla okyanusları kabartıp taşıran ay adlı yıldıza göre ve düzenli zamanlarda gerçekleşir**. Ne ki bütün bu olaylar daha uygun bir zamanda düşünülmeli; çünkü senin durumun İlâhî Takdir'in egemenliğinden şüphe duymakla ilgili değil; ondan duyduğun bir hoşnutsuzlukla ilgili bir durumdur.** Böyle bir durumda benim yapmam gereken; iyi kimselere iyi davranan Allah Teâlâ ile senin aranda bir hoşnutluk oluşturmaktır. Çünkü şeylerin doğası, iyi olanın iyi olana zarar vermesine olanaklı değildir. Böylelikle de, iyi insanlarla iyi Allah Teâlâ erdemler yoluyla bir dostluk ilişkisi içindedirler.

Dostluk mu dedik?

Aksine, bir hısımlık, bir yakınlıktan söz etmem gerekirdi. İyi kimseler Allah Teâlâ'dan zamanca farklı olmalarına karşın onun birer takipçisi, öykünen, ona mümkün olduğunca itaat eden gerçek birer dölü oldukları için; erdemler konusunda asla müsamaha göstermeyen büyük hükümdar, tıpkı katı davranışlı babaların kendi çocuklarına yaptığı gibi, iyi evlatlarını diğerlerine nazaran katı bir terbiyeden geçirir. Böylece, davranışları Allah Teâlâ katında sevimli görünen iyi kimselerin yine de

felaketler yaşadığını, büyük çabalar göstererek uçurumlarda yorulduğunu, bunu gören kötü kimselerin ise eğlenerek, gülerek, ömürlerini hazların peşinde geçirdiklerini gördüğün zaman; kendi oğullarımızın ahlaklı yetişmelerini istememize karşın kölelerin çocuklarının ahlaksız olmalarından rahatsız olmadığımızı; kendi oğullarımızı hoşgörüden uzak bir terbiyeyle büyütürken köle çocuklarının ise arsız olmalarını istediğimizi aklına getir. İşte bu aynı zamanda Allah Teâlâ'nın da davranışıdır. İyi insan hazlar içre yaşayamaz, sürekli sınanır, güçlenir ve böylece donanmış olur.

2

"Neden birçok iyi kimse kötülüklerle karşı karşıya kalıyor?"

Oysa iyi kimseler hiçbir kötülükle karşı karşıya kalmaz; çünkü zıtlıklar aynı yerlerde bulunamaz. Bu kadar ırmağın, yağan yağmurların ve faydalı kaynakların karışmasıyla denizin tadında en küçük bir değişiklik bile olmadığı gibi; kötü olayların hep birden gerçekleşmesi de dayanıklı insanları yollarından döndüremez. Ruh, dışında bulunan her şeyden daha metanetli olduğu için kendi sağlamlığını daima korur ve karşılaştığı olaylara kendi inançlarına göre yön verir. Hiçbir şeyden haberdar olmayacağını söylemiyorum; tersine, bütün zorlukları aşabileceğini ve kötülükler ne çoklukta gelirse gelsin metanetini her zaman koruyabileceğini söylüyorum.

Onun gözünde her felaket ayrı bir sınamadır. Hem öte yandan, doğrulukta karar kılmış gerçek bir insan, zorlukla da olsa tehlikeli de olsa kendine verilecek bir görev için her an hazır değil midir?

Hangi tembel kişi için boş oturmak bir ceza olabilir?

Hep en güçlü olmak isteyen güreşçiler en zorlayıcı rakiplerle karşılaşmayı ve eğitmenlerinden kendilerine karşı bütün güçleriyle mücadele etmelerini isterler. Yenilmeleri yahut çok yıpranmaları şikâyet etmelerine asla sebep olmaz; bire bir sınamalarda herkesi yendikten sonra birden fazla rakiple aynı anda karşılaşmayı arzularlar. Yiğitlik bir rakiple karşı karşıya kalmadıkça azalır. Onun büyüklüğü ancak gösterildiği zaman bilinebilir. İşte iyi kimseler de buna göre hareket etmelidirler; sıkıntı ve zorluklar karşısında korkuya kapılmamalı ve geri dönmemeli; kaderlerine razı olmalı ve yaşadıkları her olayı iyi tarafıyla görmeli, o olaylarda bulunan iyiliği kendi kendilerine ortaya çıkarmalıdırlar. Çünkü önemli olan, ortaya koyduğumuz şeyin ne olduğu değil, onu nasıl ortaya koyduğumuzdur.

Babalar ve annelerin evlatlarına olan sevgilerini başka biçimlerde gösterdiğine bakmıyor musun? Evlatlarının sürekli çalışmasını isteyen babalar onları her sabah erkenden uyandırır, tatillerde bile boş gezmelerine razı olmaz ve kimi zaman terletip kimi zaman da ağlatırlar. Annelere gelince, onlar yavrularının hep yanı başlarında olmasını dilerler, üzülüp ağlamalarına ve sıkıntı yaşamalarına asla razı olmazlar. İşte Allah Teâlâ da iyi insanlara babaların gösterdiği gibi yiğitçe bir sevgi gösterir ve şöyle der: **"Zorluklarla, acı ve şiddetle yüzleşip sahip oldukları gücü iyi bilsinler."** Çünkü tembel bedenler iş yapamaz olur; yalnızca zor işleri becermekten değil kendi kendilerini taşımaktan bile aciz kalırlar. **Önceden incinmemiş bir huzur, hiçbir zorluğa dayanamaz.** Buna karşılık, zorluklara karşı mücadele etmeye alışmış bir beden, her yarayla birlikte daha fazla sertleşir ve felaketler karşısında yenilmez bir hâle gelir. Tökezlediği zaman bile, savaşını dizleri üzerinde doğrularak sürdürür**. Allah Teâlâ iyi kimselere karşı bunca şefkatli ve sevgi doluyken, o kimselerin kusursuz olmalarını arzuluyorken onlara savaşlarla dolu bir kader vermesi sana tuhaf mı geliyor?**

Bense hiç şaşırmıyorum; çünkü Allah Teâlâ yiğit kimselerin zorluklara karşı savaş verdiğini elbette görmek isteyecektir. Kendisine saldıran yırtıcı bir hayvana karşı mızrağını doğrultan; bir aslanın karşısında hiç korkmadan savaşan yiğit bir delikanlı görmek hoşumuza gitmez mi? O, savaşını aynı yiğitlikle sürdürdükçe bizim hoşnutluğumuz daha da artmaz mı? **Ne ki bu çocuksu ve tecrübesiz hareketler, geçici eğlenceler Allah Teâlâ'yı hoşnut etmemiz için yeterli olmaz.** İşte yarattığı eserleri koruyan ve onlara özenen Allah Teâlâ'nın görmek istediği soylu bir davranış, onu hoşnut edecek olan görüntü: **Felaketlerle dolu kaderine karşı direnen ve mücadele eden, ona karşı yiğitçe meydan okuyabilen bir kişi.** Acaba bizim dünyamızı gözleyen Iuppiter, Cato'nun davranışından daha hoşnut edici bir manzara görmüş müdür? O Cato, hedefleri her defasında yerle bir olmasına rağmen, bir yıkıntıya dönmüş ülkesinde ayakta kalmayı başarıyordu ve "Cato bir yolunu bulup özgürlüğün kapısını

nerede olursa olsun tek eliyle açacaktır; dünyanın her yerini tek bir adam ele geçirmiş olsa da, kara parçaları askerlerle, denizler donanma gemileriyle kaplanmış ve kent kapıları Caesar'ın askerlerince tutulmuş olsa da. Kendi ülkemdeki savaşta bile bir günah yüklenmeyen kılıcım en yüce ve iyi görevini er ya da geç yerine getirecek, kendi topraklarında bulunmayan hürriyeti Cato'nun ellerine teslim edecektir. Yüklen ey asil ruh, bunca zamandır kafanda kurmuş olduğun o yüce görevi. Dünyadan yüz çevir ve henüz birbirlerinin kılıcıyla ölmüş, yerde yatmakta olan Petreius ve Iuba'yı gör. Onların kaderiyle giriştikleri bu iş çok yüce ve yiğitçeydi ancak sana yakışmaz; çünkü senin için bir kimsenin elinden ölüm istemek en az hayat istemek kadar alçakçadır!"

Hiç şüphem yok ki Allah Teâlâ, hıncını kendisinden acımasızca çıkaran bu adamı başka kimselerin kurtulması için çırpınırken, kendine sırtını dönenlerin firar etmelerine yardımcı olurken, çabalarını öldüğü gece bile durmaksızın sürdürürken, asil göğsüne kılıcını saplarken, iç organlarını parçalayıp bir kılıca hiçbir şekilde layık olmayan yüreğini kendi eliyle sökerek çıkarırken izlemiştir. Bana göre yarası bu nedenle anlaşılmaz ve silik kaldı. Ölümsüz Allah Teâlâ onu bir defa izlemekle yetinmemişti ve daha ağır bir görevi yerine getirmesi, kendini yeniden göstermesi için cesareti elinden alınarak yeniden çağrılmıştı. Çünkü ikinci bir ölüme ancak asil ruhlar talip olabilirler. Allah Teâlâ bu kadar asil ve görkemli bir ölümle yaşamdan ayrılan bir talibini izlemekten bıkar mı? **Ölümden korkanların bile hayran olacakları biçimde ölen kimseler ölüm tarafından kutsanırlar.**

3

Bize kötü gibi görünen olayların gerçekte kötü olmadıklarını, sözlerimin devamında göstereceğim. Öncelikle, senin adına sıkıntı dediğin olayların ve talihsizlik, lanet olarak nitelendirdiğin durumların, başta bunları yaşayan kimseler için ve ardından bütün insanlık için faydalı olduğunu anlatacağım. **Hem Allah Teâlâ için önemli olan tek tek insanlar değil, bütün bir insanlıktır.** Ayrıca, bu olayları yalnızca gönüllü kimselerin başına geleceğinden ve zorluklarla karşılaşmak istemeyenlerin ise ancak felaketlere layık olabileceğinden bahsedeceğim. Ardından sununla devam edecek sözlerim: Yaşanan bu durumlar iyi kaderin birer belirtisidir ve insanların iyi olmasını sağlayan yasa uyarınca iyi kimselerin başına gelirler. Sözlerimin sonunda, iyi kimselerin hâline üzülmemen gerektiğine inanacak ve ikna olacaksın. Çünkü iyi olan hiç kimse için, bizim gözümüzde acınası olmak gerçekten acınası olmak anlamına gelmez.

İddialarımdan en çetin olanı, herhalde ilk söylediğimdir; hepimizi korkutan felaketlerin iyi insanlar için faydalı olması.

"Sürgün edilmek, yoksul bırakılmak, eşinin ve evlatlarının ölümünü görmek, onurunu yitirip ayıplanmak ve bedenin zarar görmesi nasıl olur da iyi kimseler için faydalı olabilir?" diye soruyorsun. Eğer bu olayların iyi kimseler için faydalı olması seni şaşırtıyorsa, hastaların neşterle kesilerek, yaraları dağlanarak, aç ve susuz bırakılarak iyileştirilmeleri de şaşırtmalı. Hastaları iyileştirmek için kemiklerinin oyulduğunu, kimi zaman sökülüp atıldığını, damarlarının koparıldığını, kesilmemesi durumunda bedeni zehirleyecek kimi organlarının kesilip koparıldığını bir düşün; böylelikle kimi kötü durumların, onları yaşayan kimseler için faydalı olduğunu anlayabilirsin. Bir de Herkül adına şunu düşün: insanların hep iyi gözle baktığı ya da arzuladığı çok yemek, sarhoş olmak ya da öldürücü öteki zevklerin ve tutkuların, verdikleri bu haz karşılığında birçok zararları bulunduğunu da sana pekâlâ ispatlayabilirim. Ulu Demeter'in çok güzel sözlerinden birini daha öğrendim geçenlerde; hep kulağımda çınlıyor ve aklımdan bir türlü gitmiyor:

"BANA GÖRE KADERİ EN KÖTÜ KİMSELER HİÇBİR FELAKET YAŞAMAMIŞ OLANLARDIR." Çünkü, hiçbir felaketle karşılaşmamış bir kimse, kendini sınama olanağını hiçbir zaman bulamamış bir kimsedir. **İsterse Allah Teâlâ'dan dilediği her şeyi henüz dilememişken elde etmiş olsun; ona bağışlanmış olan kader yine de kötü bir kaderdir.** Allah Teâlâ, onu kaderi karşısında bir yengi (kabiliyet) hak edecek kadar kıymetli görmemiştir. Çünkü kader, korkak kimselerle hiçbir şekilde karşılaşmaya tenezzül etmez ve şunu söyler:

"O kimseyi karşıma almak için bir sebep göremiyorum. Çünkü karşıma çıktığı anda bütün silahlarını bırakacak ve gücümü ona karşı hiçbir şekilde kullanamayacağım; sert bir bakışımla bile dayanamayıp

korkuya kapılacak, kaçacak. Savaşa tutuşmaya değer kimseleri çıkarın karşıma, pes etmeye dünden razı bir kimseyle savaşa girişmek bana alçakça geliyor." **Gladyatörler, kendilerinden daha zayıf kimselerle savaşa tutuşmayı utanç verici bulurlar.** Çünkü onlara göre tehlikeye atılmadan elde edilen yengiler onursuz yengilerdir. Kader da tıpkı gladyatörler gibidir; ne yapar eder ve en yiğit kimselerin karşısına çıkar, ötekileri görmezden gelir, uğraşmaya değer bulmaz. Onun savaşacağı kimseler en kararlı ve en adaletli olanlardır; böylelerini karşısında görünce bütün gücüyle savaşa girişir. Mucius'u ateşle sınar, Fabricius'u açlıkla, Rutilius'u sürgüne gönderir, Regilius'a işkence yaptırır, Sokrates'e baldıran içirir ve Cato'yu ise ölümle yüzleştirir. İnsanlara önder olabilecek yüce kimseler ancak felaketlerle dolu bir kaderiyle belli olurlar. Mucius'unsağ elini düşmanların ateşine sokarak kendi hatasını kendisine bizzat ödettiği için talihsiz olduğunu mu düşünüyorsun? Silahıyla alt edemediği ve elini yakarak kaçmasına neden olduğu kraldan ötürü talihsiz olabilir mi? Öyleyse talihli olmak adına ne yapabilirdi? Elini sevgilisinin koynuna sokup orada mı ısıtsaydı?

Devlet hizmetinden artan zamanlarda kendi bahçesini işleyen Fabricius mu talihsiz bir adamdır? Neden; zenginlik karşısında da Pyrrhus karşısında gösterdiği savaş yüzünden mi yoksa? İlerlemiş yaşına rağmen zafer kazanmışken, bahçesinden kazıp çıkardığı yaban otlarını, kendi ocağında pişirip yiyen Fabricius'un kaderi midir kötü olan? Talihli olmak için ne yapsaydı? En değerli denizlerden gelmiş balıklarla ya da en uzak diyarlardan gelmiş kuşlarla mı beslenseydi? Midesindeki sancı artınca, doğudan ve batıdan getirilen en değerli istiridyeleri yiyip iyileşerek daha talihli mi olurdu? Avlanırken birçok insanın ölmesine sebep olan türlü hayvanlardan pişirip her birini dolu dolu meyvelerle süsleyerek daha talihli mi olurdu?

Kendisini mahkûm eden kişilerin asırlar boyunca davalarında ısrarlı olacakları Rutilius mu talihsiz bir adamdır? Ne için? Kendi yurdundan sürüldüğünde de sürgün kararı kaldırıldığında da hiç istifini bozmadığı için mi? Diktatör Sulla'nın emirlerine tek başına karşı koyarak sürgünden geri dönmeyi reddettiği ve hatta daha uzak ülkelere gittiği için mi? Şöyle diyordu: "Roma'nın o altın çağını elinde tutanlar iyi baksın bu olanlara. Forumda akan kanı, Servillus gölündeki kesik senatör başlarını iyice seyretsinler (Bu göl Süha'nın ceza salhanesidir), kentte kol gezen canileri ve korunmaları üzerine söz verilmiş olmasına karşın öldürülen binlerce Romalı masumu iyice seyretsinler sürgüne gidemeyenler." Ne yapmalıydı? Yoksa, foruma geldiği sırada yolunu kılıçlarla açan Sulla, Rutilius'tan daha mı talihlidir? Konsüllerin kesilmiş başlarını hiçbir rahatsızlık duymadan izleyen, dökülen onca kanın masrafını da hazine dairesindeki türlü oyunlarla yine devlete ödetmiş olan Sulla, daha mı talihlidir? Cornelia Yasasını bizzat hazırlamasına karşın dökülen bunca kanın sorumlusu olan bu adam mı daha talihlidir?

Regilius'a gelince; onu bir metanet ve doğruluk örneği yapan kader böylelikle ona ne gibi bir zarar vermiş olabilir? Bedeni çivilere geçirilmiş; yaslanayım diye döndüğü her yanında yaralar açılmış ve gözleri uykudan sonsuza kadar mahrum bırakılmıştı. Fakat onun sahip olduğu onur, çektiği bu çile kadar artmıştı. Erdemler karşılığında böylesine büyük bir bedel ödemiş olmaktan bir an bile pişmanlık duymadığını bilmiyor musun? Eğer öğrenmek istiyorsan onu iyileştir ve yeniden senatoya gönder; aynı sözleri yeniden söyleyeceğine şahit ol. Böyleyken, **kadınlarını kıskanan, her gün karısından kötü sözler duyan ve bundan ötürü üzülen, uzaklardan gelen bir müziğin sesiyle uyumaya çalışan Maecenas daha mı talihli bir adamdır?** İster şarap fıçısına dalsın, ister teselli olmak için dalgaların sesine kulak kesilsin, ister kaygılarını unutmak için kendini zevklerin kucağına bıraksın, rahat döşeğinde uyurken bile, çarmıhtaki Regilius kadar huzurlu uyuyamayacaktı. Çünkü erdemler uğruna sıkıntıları göğüslemek Regilius'un çilesini hafifletir; onu düşündüren çilesi değil çile çekmesine neden olan şeydir. Çektiği sıkıntılar, kendisini zevk ve mutlulukların peşinde harcamaya girişmiş Maecenas'ı Regilius'tan daha fazla etkilemişti. En azından, insanlar dünyaya Regilius olarak gelmektense Maecenas olarak gelmeyi tercih edecek kadar kötü bir hâlde değil. Yine de Maecenas olarak doğmayı Regilius olarak doğmaya tercih edebilecek biri varsa, aslında söylemiyordur ama dünyaya Terentia olarak gelmeyi bile Maecenas olarak gelmeye tercih etmektedir.

Devletin kendi eliyle hazırladığı baldıranı bir bengisu gibi içiveren ve dünyadan büsbütün çekildiği ana kadar sakince ölüm hakkında konuşan Sokrates sence kötü muamele mi görmüş oldu?

Neden kötü muamele gördü?

Kanı bedeninden çekilerek soğuduğu ve damarları ağır ağır küçüldüğü için mi? Halbuki, içkileri bütün hizmetlere dünden hazır, hadım edilmiş ya da kız mı oğlan mı olduğu anlaşılmayan odalıklar tarafından, değerli taşlarla süslenmiş kadehlerde yahut altın çanaklarda, karla karıştırılarak getirilip önlerine sunulan o adamlara baktığımızda Sokrates'i ne kadar da kıskanmamız gerekir! Bu adamlar ne içerse içsin yüzlerini ekşitip kusarlar, ağızlarında acı bir safra tadı kalır. Oysa Sokrates, kendisine uzatılan baldıranı huzurla, bile isteye içmişti. Daha önce kendisinden yeteri kadar bahsettiğim Cato'ya ne demeli? Bütün bir insan soyu, onun en yüksek huzura kavuştuğunu bilmelidir. Doğa, bu yiğidi karşısında öldürücü gücünü gösterip kendini alt etsin diye seçti ve onunla savaşmak istedi ve şunları söyledi:

"Güçlü kimselerin düşmanlığına dayanmak zordur. O hem Pompeius'la hem Caesar'la ve hem de Crassus'la aynı anda kavga etmeli. Kendinden daha aşağıda olan bir kişiye yenilmek güç bir durumdur. Onu da Vatinius alt etsin. İç savaşla baş etmek güç bir iştir. O da haklı olduğu bu mücadelesini dünyaya karşı kötü talihine yenilmeden, kararlılıkla sürdürsün. Kendi kendini öldürmek güç bir iştir. O da kendini öldürsün. Bundan ne kazanırım? Şunu: Herkes, Cato'nun başına getirdiğim olayların hiçbirinin aslında felaket olmadığını anlar.

4

Zenginlik içinde yaşama hakkı bayağı kimselere ve yeteneksizlere de düşebilir. Ancak ölümlü kimseleri tehdit eden felaketleri ve onlardan duyulan kaygıları yenmek yalnız yüce kimselerin yapabileceği bir iştir. Sürekli mutluluk, fikir sancısı olmadan geçen bir ömür, doğamızın bir tarafından habersiz yaşamak anlamına gelir. Yüce bir kimse olsan da kaderin sana erdemlerini ortaya koyman için gerekli şartları sunup sunmadığını bilemem. **Olimpiyatlara yalnız başına katılırsan ve senden başka hiçbir müsabakacı yoksa ancak tacı giyebilirsin başına; ama bu asla kabiliyet sahibi olduğun anlamına gelmez.** Ben kendi adıma sana, yiğit bir kimseye sunduğum tebrikleri sunmam; ancak konsül yahut preator (muhafız) olmuş adamları tebrik ettiğim gibi tebrik edebilirim seni. Çünkü büyük bir iş yapmış, rütbeni yükseltmişsin. **Ruhunun yüceliğini ortaya koyabileceği hiçbir sıkıntıyla henüz karşılaşmamış iyi bir kimse için de böyle düşünür ve şöyle derim ona:**

"SANA ACIYORUM; ÇÜNKÜ BİR KERE BİLE ACINACAK DURUMA DÜŞMEDİN. BÜTÜN ÖMRÜN HİÇBİR RAKİPLE KARŞILAŞMADAN GEÇTİ VE GÜCÜNÜN BÜYÜKLÜĞÜNÜ KENDİN DÂHİL HİÇ KİMSE BİLMEYECEK." Çünkü kendini tanımak isteyen kimse bunu ancak sınanarak gerçekleştirebilir; çünkü harekete geçmeden gücünün nelere yeteceğini bilemezsin. Bu nedenle, bazı kimseler, bekledikleri sıkıntılara gönüllü bir şekilde atılarak, karanlıkta kaybolmak üzere olan erdemlerini ısıtacak şartları kendi kendilerine yaratmaya çalışmışlardır. **Bana soracak olursan, nasıl yiğit askerler savaşlardan hoşlanıyorsa, yüce adamlar da kaderlerinin kötü olaylar getirmesinden hoşlanır.** Tiberius Caesar zamanında yaşamış Triumphus adında bir gladyatör duymuştum. Dövüş şölenlerinin artık çok seyrek yapılıyor oluşundan şikayetçiymiş. **"Ah, ne güzel bir çağdı geçip giden!"** diye hayıflanıp dururmuş.

Erdemlilik hep tehlikeleri arzular ve kişiye amacı için katlanacağı zorlukları değil, onu ne için amaçladığını düşündürür. Çünkü kişinin katlanacağı sıkıntılar da sonunda elde edeceği övüncün bir parçasıdır. Savaşçılar bedenlerindeki yaralarla övünür ve insanlara, daha iyi bir kader uğrunda döktükleri kanlarını gururla gösterirler. Savaşlardan sağ salim dönen kimseler de kahramanca savaşmış olabilirler ancak yara alarak dönmüş olanlar herkesin gözünde daha saygındır. Bana göre Allah Teâlâ en yüce onur mertebesine yükseltmek istediği kişilere cesurluğunu ve dayanıklılığını göstermesi için fırsat verdiği ve bu iş uğruna onları zorluklarla karşı karşıya bıraktığı zamanlarda yardımını da esirgemez. İyi kaptan fırtınalı havada, iyi asker ise savaşta belli eder kendini. Eğer hâli vakti yerinde bir adamsan yoksulluğa karşı nasıl bir tavır edineceğini nasıl bilebilirim ki? Eğer bütün insanlar sana karşı büyük bir zaaf gösteriyor ve seni her yerde övüyorsa, rezil olmaya, onurunun zedelenmesine ve insanların kötü sözlerine karşı nasıl davranacağını nasıl bilebilirim? Büyüttüğün çocukların her zaman gözünün önünde duruyorsa, onların yokluklarına katlanıp katlanamayacağını nasıl bilebilirim? Senin başka kimseleri avuttuğunu çok duydum; ama kendi kendini avutup üzüntüyü

kendine yasaklamadıkça, bu yaptığının benim için bir anlamı yoktur. Lütfen sonsuz yaşama sahip Allah Teâlâ'nın ruhumuza heyecan verip bizi dirileştirdiği bu felaketler seni korkutmasın. **Çünkü erdemlerimizin varlığını ancak felaketler karşısında kanıtlayabiliriz. Hislerini çilesizlikten ötürü kaybetmiş olan ve sütliman, fırtınasız denizlerin huzuruna ve sakinliğine farkında olmaksızın tutulmuş kimselerin talihsiz olduğunu söylersen yanılmazsın.** Çünkü onlar, yaşadıkları her olayı ilk defa yaşayacaklardır. **KÖTÜ KADER, TECRÜBEDEN YOKSUN KİŞİLERE KARŞI DAHA ACIMASIZ DAVRANIR**. Çünkü boyunduruk, cılız bir boyun için her zaman büyük bir ağırlıktır. Deneyimsiz bir asker yaralanma korkusu duyduğu zaman rengi solar ancak daha önce savaşta bulunmuş bir asker ise kendi kanından bile korkuya kapılmaz, çünkü o kanın yengisinin bedeli olduğunun farkındadır. **Allah Teâlâ işte bu nedenle sevdiği kullarını daha dayanıklı kılar, sürekli deneyimlerle eğitir.** Buna karşılık, bol lütuflarda bulunduğunu düşündüğümüz kullarını tecrübesiz bırakarak güçsüzleştirir ve felaketlere hazırlıksız yakalanmalarına sebep olur. KİM OLURSA OLSUN BİR KİŞİNİN ALLAH TEÂLÂ TARAFINDAN DAHA İYİ KORUNDUĞUNU DÜŞÜNÜRSEN YANILGIYA DÜŞERSİN; ÇÜNKÜ HUZUR İÇİNDEKİ KİMSELER DE ZAMANI GELDİĞİNDE YAŞAMALARI GEREKENİ YAŞAYACAKTIR. Bize sıkıntılardan büsbütün kurtulmuş gibi görünen kimseler aslında kurtulmuş değildir; sıkıntıları bir süre için ertelenmiştir.

Allah Teâlâ, iyi kimselere ne diye hastalıklar, büyük üzüntü ve sıkıntılar gönderir?

Çünkü savaşacak bir ordunun en tehlikeli görevleri en gözüpek askerlere düşer. Geceleri bir düşman birliğine pusu kurup onu bozguna uğratmak ya da gidiş yollarını kontrol etmek gibi tehlikeli görevler için her kumandan en iyi askerlerini seçer. Bu görevlerle yüklenilmiş tek bir asker bile **"Kumandan beni kötü olana layık buldu."** şeklinde şikâyetçi olmaz; aksine **"Hakkımda iyi düşünüyor."** diye sevinir. Bunun gibi, yılgın ve güçsüz kişileri ağlatıp inleten felaketlere göğüs germesi istenen her kişi, **"Allah Teâlâ, insan doğasının sıkıntılar karşısındaki dayanma gücünü sınamak için beni seçti."** diyerek övünmelidir.

İşte bu nedenle, hazlardan ve gücü azaltan mutluluklardan kaçınmalısın. Çünkü ruh bunların etkisinde duyarlığını yitirir ve eğer onu insanlık hakkında uyaran bir kimse de olmazsa, hiç uyanamaz ve bitimsiz bir uyuşukluk içinde kalır. Pencereleri soğuk rüzgârları geçirmeyen, ayaklarına sıcak tutan giysiler sarılan ve yemek yediği odalar sürekli hem alttan hem de yanlardan ısıtılan bir kimse en hafif bir rüzgârın esmesiyle bile karşılaşsa hasta düşecektir. Ölçüsüz her şey zarar verir ama ölçüsü kaçınca en zarar verici olan şey mutluluktur. Beyni hareketlendirir ve onu faydasız düşlerle doldurur; doğruyla yanlışı ayırmayı zorlaştırır. Hiç bitmeyecek bir talihsizliğe erdemlerin yardımıyla göğüs germek, ölçüsüz ve bitimsiz mutluluklar içinde ihlâlci yaşamaktan çok daha iyi değil midir? Açlıktan ölmek yumuşak ve acısızdır ancak çok yemekten hazımsızlaşarak ölmek bedeni iki parçaya ayırır.

İyi kimseler, Allah Teâlâ'dan iyi talebelerin öğretmenlerden gördüğü muameleyi görürler; öğretmenler iyi ve parlak talebelerinden daha fazla çaba beklerler. Sence çocuklarını herkesin gözü önünde kamçılayarak ruhlarının dayanıklılığını sınayan Lacedaemonialılar çocuklarına karşı nefret mi besliyor? Vurdukları kamçıyla çocuklarını daha dayanıklı ve gözüpek olmaya çağıran o babalar, çocuklarının bedenleri düşmüşken, ölmek üzereyken bile kamçılamaya devam ederler. Allah Teâlâ'nın da asil ruhları büyük felaketlerle sınadığını bildikten sonra, o babaların yaptıklarına neden şaşıralım? **Erdemli olduğunu kanıtlamak hiçbir zaman kolay bir iş değildir.** KADER DE BİZİ KAMÇILIYOR VE FELAKETLERLE SINIYOR. BUNA DAYANACAĞIZ. Çünkü bu acımasızlık yerine geçmez, bir savaştır. Bu savaşla ne kadar fazla sınanırsak o kadar gözü pek oluruz. Bedenin en dayanıklı parçaları da durmaksızın çalıştırılıp dirileştirilen parçalardır. Bize kendisine karşı dayanma gücü kazandırması için, kaderimize teslim olmamız gerekir. Kader, bizi her felaketle birlikte yücelterek kendisine karşı koyabilecek bir güce eriştirir ve sürekli tehlikelerle boy ölçüştükçe onlara alışır; hiçbir tehlikeyi büyük görmemeyi öğrenmiş oluruz. Denizcilerin bedenleri deniz şartlarına karşı koydukça sertleşir, çiftçilerin elleri çalışarak nasırlaşır, askerlerin kolları mızrak sallayarak güçlenir, koşucuların bacakları da koştukça daha kıvrak bir hâle gelir. Bu kişilerden her birinin en dayanıklı ve güçlü parçası, sürekli çalıştırdıkları parçadır. Aynı biçimde, ruh da felaketlere karşı koyarak, en sonunda onlar karşısında verdiği savaşı bile küçük görmeye başlar. Yoksulluk içinde yaşayan ama bu yoksulluktan dolayı sapasağlam ayakta durmayı başarabilmiş halkın başına gelen kötülükleri aklına getir; zorluk ve

sıkıntıların nasıl olup da gücümüze güç kattığını anlayabilirsin. Roma barışından nasiplenmemiş halkları aklına getir. Sözgelimi Germanialılar, Tuna kıyılarına yayılmış ve bütün işleri bize saldırmak olan göçebe halklar. Hiç bitmeyen bir kış ve korkutucu bir göğün altında sürekli ezilirler; toprak ekmek vermez; yağmura karşı sazlıklardan ve dallardan topladıklarıyla korunmaya çalışırlar; kaskatı buz göllerinde dolaşıp dururlar ve besinlerini, avladıkları yabani hayvanlardan çıkarmaya çalışırlar. Böyle olduklarına bakıp onların acınacak halklar olduğunu mu düşünüyorsun? Oysa doğayla uyumlu yaşamaya alışmış hiçbir canlı acınası değildir. Çünkü zorlukla yapılan her iş, o zorluğa alışıldıktan sonra zevkli bir hâle gelir. Gözümüze acınası görünen o halkların yatacak yatakları, içine girecek barınakları yok. Beden güçleriyle elde ettikleri yiyecekler doyurucu değil, ülkelerindeki hava şartları çok sert, giyecek hiçbir şeye sahip değiller. İşte onlar adına felaket olduğunu düşündüğün bütün bunlar, o halklar için bir yaşama biçimi! **NEDEN İYİ KİMSELERİN DAHA DAYANIKLI OLABİLMEK İÇİN ÇİLE ÇEKMELERİ NEDEN SENİ ŞAŞIRTIYOR?** Sürekli esen bir rüzgâra direnmeyen ağaç kök salıp sağlamlaşamaz. Rüzgâr onu salladıkça yere daha sağlam tutunur, köklerini daha derinlere ulaştırır. **Oysa güneş alan vadilerde yetişen ağaçlar böyle uzun yaşamaz. Böylelikle anlaşılır ki, iyi insanlar için, sıkıntılarla sürekli mücadele etmek ve biz kötü olduklarını düşünmedikçe hiçbir zaman kötü olmayan durumlar karşısında sabırlı olmak faydalıdır.** Çünkü korkusuzca yaşamaları ancak bu şekilde mümkündür. Şunu da unutmamalısın ki; askerleri, daha doğrusu halka hizmet edecek olan görevlileri en iyi kimseler arasından seçmek insanlık için en faydalı tutumdur. Hem Allah Teâlâ'nın hem de bilge bir kişinin asıl arzusu insanlara şunu öğretmektir: iyinin ve kötünün, bayağı kimselerin arzuladığı ya da geri durduğu davranışlarda bulunmadığı, iyinin yalnızca iyi kimselere verildiğinde iyi ve kötünün de yalnızca kötü kimselere verilince kötü olabileceği. Eğer insanların arasında yalnızca gözlerinin oyulmasını hak eden kişinin gözleri oyuluyorsa, gözlerini kaybetmenin ilenecek bir yanı kalmaz. Şu durumda Appius ve Metellus'un gün ışığından yoksun kalmaları neyi değiştirir? Madem zenginlik göründüğü gibi iyi değil; kadın satıcısı Elius zengin olsun ve insanların tapınaklarda saygı gösterdikleri paralar genelevlerde de itibar kazansın, oralara da girebilsin. **Allah Teâlâ, herkesin arzuladığı şeyleri aşağılık kimselere bağışlayıp iyi kimselerden bu şeyleri esirgeyerek ne de güzel gözden düşürüyor hepsini.**

"İyi kimselerin sakat kalması, yaralanması, zincirlere vurulması ve fakat kötü kimselerin insanlar arasında sapasağlam, kibirle gezip dolaşması adaletsizliktir." diyebilirsin. Öyleyse yiğit kimseler silahaltına girip kışlalarda konaklarken, yaralandıktan sonra iyileşir iyileşmez yeniden orduya dönüp savaşa hazırlanırken; aşağılık ve soysuz kişilerin, kulağı kesik zamparaların şehirde ellerini kollarını sallaya sallaya dolaşması adaletsizlik değil midir?

En temiz bakireler geceler boyunca uykusuz kalarak dinî törenlere koşturulurken en günahkâr kadınların uyku uyumaları adaletsizlik değil midir?

Zorlu işler en nitelikli insanlar içindir. Senatodakiler gün boyu konuşup tartışarak kararlara vardığı sırada, bayağı ve kişiliksiz kimseler yarış meydanlarının keyfini çıkarırlar yahut bedava yemek dağıtılan yerlerin kapısını kollayarak aylak aylak vakit öldürürler. Bizim koca yurdumuzda da böyledir; yorulup tükenenler, fedakârlık eden ve canlarını yitirenler hep iyi kimselerdir. Bunu da gönülden, istekle yaparlar. Kader onları sürüklemez, onlar kaderi istekle kabullenir ve onunla uyumlu olmayı öğrenirler. Eğer imkân bulsalar onun da önüne geçecekler. Hatırladığım kadarıyla, yiğitler yiğidi Demetrios'un şu yüce sözlerini sen de çok iyi biliyorsun:

"Ölümsüz Allah Teâlâ'dan hoşnutsuz olduğum bir tek şey var; o da benden arzuladığı şeyleri bana önceden bildirmediğidir. Eğer öyle yapsaydı, şu bulunduğum yere çok daha önceden varmış olacaktım.

Çocuklarımı almayı mı istedi?

Ben, O istediği için onların babası oldum.

Bedenimin bir parçasını almayı mı istedi?

Bu küçük parça O'nun olsun; hem kısa bir zaman içinde bütün bedenimi de O'na teslim edeceğim.

YAZILAR 155

Yoksa almak istediği şey canım mıdır?

Neden almasın?

Bana verdiği şeyi benden geri alırken neden O'na karşı çıkayım?

Almak istediği her şeyi O'na kendi hür irademle teslim edeceğim. Şikayetime gelince; bütün bunları O istediği zaman vermek yerine; önceden bilerek kendi ellerimle önüne koymak isterdim.

Neden bütün bu almak istediği şeyleri zorla almayı gerekli gördü?

ONLARI O'NA BEN SUNABİLİRDİM. AMA ŞİMDİ DE ZORLA ALIYOR DEĞİL. ÇÜNKÜ, **İSTEDİKLERİNİ HİÇBİR ŞİKAYETTE BULUNMAKSIZIN SİZE SUNAN BİR ADAMDAN, ALDIĞINDA HİÇBİR ŞEYİ ZORLA ALMIŞ OLMAZSINIZ."**

Üzerimde hiçbir baskı yok. Yaşadığım hiçbir şeye gönülsüz katlanmıyorum. **Allah Teâlâ'nın kölesi değil, gönüllü bir talebesiyim; üstelik şimdi her zaman olduğundan daha fazla.** Çünkü biliyorum ki her şey, mutlak ve sonsuz bir yasayla yönetilmektedir. Kaderimiz bizim yaşamdaki yolumuzu çizer ve her birimizin ne zaman öleceği dünyaya geldiğimizde belirlidir. Her neden bir başka nedenle bağlantılıdır. İster kişisel olsun ister toplumsal; her olay uzun bir zincirin küçük bir halkasıdır. İşte bu nedenle başımıza gelenler karşısında sabırlı olmalıyız; çünkü hiçbir olay bizim sandığımız gibi anlık bir şekilde gerçekleşmez, bir düzen içinde meydana gelir. **Seni sevindirecek ve üzecek her şey zaten belirlenmiştir.** İnsanların yaşamları birbirinden farklı bile olsa sonunda aynı yere varır; sonlu varlıklar olarak yine kendimiz gibi sonlu birtakım şeylerin sahibi oluruz. Öyleyse öfke duymamızın, şikâyet etmemizin ne anlamı var?

Bu bizim yaradılış biçimimizdir. Doğanın, yarattığı bedenleri dilediği gibi kullanmasını kabullenmemiz gerekiyor. Biz yaşadığımız her durumda korkusuz ve güler yüzlü ve bizzat kendimize ait olan hiçbir şeyin bozulmayacağından emin olalım.

İyi insanın yapması gereken şey nedir?

Varlığını İlâhî Takdire gönüllü bir şekilde sunmak. Bütün içinde yok olmak katlanılabilir bir durumdur. **Bizim bu şekilde yaşayarak bu şekilde ölmemizi gerektiren İlâhî Kanun, Allah Teâlâ'ya da hükmetmektedir. Bu sonsuz süreç, hem Allah Teâlâ'yı hem de insanları önüne katıyor. Bütün varlıkları yaratan ve idare eden kişi, kaderini de kendisi belirlemiş olmasına karşın bu kaderin kurallarına uyar; hep ilk buyurduğu emir karşısında boyun eğer. (bozmaz) "**

Fakat iyi kimselere yoksulluk, türlü sıkıntılar ve çileli bir son veren Allah Teâlâ, kaderlerini insanlara dağıtırken neden böyle haksızlık etti?" diye sorabilirsin.

Bil ki sanatçı, uğraştığı malzemenin niteliğini değiştiremez; bu İlâhî Kanun'un buyruğudur. Bazı unsurlar birbirleriyle sıkı sıkıya bağlı olduklarından, onları koparıp ayırmak imkânsızdır. Halsiz, uykulu ya da uyanıkken bile uyur bir hâlde bulunan doğalar, ağırcanlı unsurlardan meydana gelir. Oysa büyük saygı görecek bir insan yaratmak için daha çetin doğaya sahip bir malzeme gereklidir. Çünkü böyle bir insanın yaşamı iniş çıkışlarla dolu olacak; fırtınalarla boğuşacak, türlü zorluklarla karşılaşacak ama yine de gemisini kurtarmayı bilecektir. Böyle bir insan, kaderin kendisi için belirlediği yoldan asla şaşmamalıdır. Önüne çıkan zorluklarla dolu, dikenli ve çukurlu yolları yumuşatıp kolaylaştırmak zorundadır. Altının değeri ateşte, yiğit insanın değeri ise kaderin zorlukları karşısında belli olur. Erdemin yükselmesi gereken mertebeyi şimdi gör; kat edeceği yolun ne denli tehlikeli olduğunu anla:

Yolun başı çetindir ve zorlukla tırmanır dinç atlarım bile
gökyüzünün ortası daha diktir
sabah, erken saatlerde hep korkarım
buradan denize ve karaya bakmaktan mütevazı ve titremektedir
yüreğim yolun sonu yokuş aşağıdır ve yetkin bir kılavuz ister
derin Tethys'in bile dalgalarını açıp bana sarılırken
korkar baş aşağı yuvarlanıp giderim diye.

O asil delikanlı bu sözlerin karşısında: "Bu yol beni çok mutlu etti." der, "Buradan tırmanacağım. Düşecek bile olsam, benim için bu yolu yürümektir önemli olan." Fakat beriki, bu yiğit adamı yıldırmak için yine girişir:

arabanı bu yolda hiç şaşırmadan sürsen bile
yolun geçmek zorunda öfkeli boğanın boynuzlarından,
Haemoniahların yaylarından ve vahşi aslanın ağzından

Delikanlı bu sözleri şöyle yanıtlar: "Şu bana verdiğin atların koşumlarını tak! Sözlerin cesaretimi kıracağı yerde hevesimi arttırıyor. Güneşi bile korkutan o yere ulaşmak için can atıyorum." Güvenli yolları tutmak korkak ve zayıf kimselerin işidir. **ERDEMİN İZLEYECEĞİ YOL İSE DORUKLARDADIR.**

5

"Fakat neden Allah Teâlâ iyi insanların başına felaketler gelmesine izin verir?"

Aslında buna izin vermez. O, iyi kimselerden bütün kötülükleri uzak tutar; günahları, rezaletleri, merhametsizliği, açgözlülüğü, amacını şaşmış şehveti ve başkasının sahip olduğu şeylere karşı duyulan arzuyu. İyi kimseler onun koruyucu gücü altındadır, hepsini gözetir. Böyleyken biri çıkıp da iyi insanları koruduğu gibi onların servetlerini de korumasını isteyecek mi?

HAYIR. İYİ KİMSELER ALLAH TEÂLÂ'YA BU TÜRDEN ZAHMETLER VERMEZ, ÇÜNKÜ DÜNYAYA AİT ŞEYLER İYİ KİMSELERİN GÖZÜNDE KIYMETLİ DEĞİLDİR. Democritos için zenginlik, erdem sahibi insan-ların en büyük yüküydü ve o bu nedenle bütün servetinden vazgeçmişti. Öyleyse**, iyi kimselere kimi zaman arzuladıkları şeyi yaşatan Allah Teâlâ neden suçlu olsun?**

İyi kimseler evlatlarını kaybediyorsa bu neden tuhaf olsun?

Kimi zaman kendileri öldürmüyor mu oğullarını?

İyi kimseler neden sürgüne gönderilmesinler?

Vatanlarını kimi zaman kendi arzularıyla sonsuza dek terketmediler mi?

İyi kimseler öldürülürse bunda şaşılacak ne var?

Kimi zaman intihar ettikleri olmuyor mu?

Neden bazı sıkıntılara göğüs germeleri gerekiyor?

Zorluklar karşısında dayanıklı olmayı başka kimselere de öğretmek için; çünkü onlar öteki insanlara örnek olmak için doğmuş kimselerdir.

ALLAH TEÂLÂ'NIN ŞUNLARI SÖYLEDİĞİNİ DÜŞÜN:

"Siz, dürüst olmayı kendi arzularıyla seçmiş kimseler! Benden hoşnutsuzluk duymak için yeterli sebepleriniz var mı?

Öteki kimselere görünüşte iyilikler bağışladım ve işe yaramaz beyinlerini uzun süren bir düşün içine koyup onu gerçekmiş gibi görmelerini sağladım. Çevrelerini altın, gümüş ve fildişiyle süsledim; ama esasında hiçbiri iyilik taşımıyor. Gözünüze talihli gibi görünen insanların göründükleri gibi olmadıklarını ve kalplerinde ne taşıdıklarını görebilseydiniz ne kadar sefil, aşağılık ve kıymetsiz olduklarını da anlayabilirdiniz. Tıpkı dışları boyalı evler gibi, onların da dışları güzel görünür ve bu güzellik hiçbir zaman sağlam ve kalıcı bir mutluluk olamaz, ince ve dayanıksız bir zırhtan başka hiçbir şey değildir. Bu nedenle, gözümüzün önünde onları görebildiğimiz sürece, ışıltılarıyla bizi aldatır ve güzel olduklarına inandırırlar; ama bu ince zırhlarını delen bir olay meydana gelip de bütün örtüleri kalktığı zaman, o sahte görkemin altında yatan çürüklüğün ne kadar kalıcı ve gerçek bir çürüklüğün bulunduğunu anlarsınız. Buna karşılık, iyi kimseler olan sizlere kalıcı ve güçlü iyilikler bağışladım ve o iyilikler her ne durumda olursa olsun, her neresinden bakarsanız bakın en iyi ve en yüce olmaktan çıkmazlar. Sizleri korkutan olayları, büyük arzuları gözünüzde küçülttüm ve onlardan uzak kalmanızı sağladım. Size bakanlar bir görkeme şahit olmaz ama bütün iyilikleriniz iç dünyanızda gizlidir. Kendi görkemine hayranlık duyan evren bile böyledir; dış güzelliklere kıymet vermez. **Bütün iyilikleri sizin iç**

dünyanıza koydum; iyi talihe muhtaç olmamanız en iyi talihtir.

“Ama sürekli felaketler, üzüntüler ve dayanması zor sıkıntılarla karşı karşıya kalıyoruz.”

Sizleri o olaylardan ayrı tutmadım ve daha yürekli olabilmeniz için de düşüncelerinizi hepsine karşı dayanıklı bir şekilde donattım. Bu donanımınız sizi meleklerden bile üstün kılar, çünkü Allah Teâlâ kötülüklerle karşılaşmaktan uzaktır ama siz onlara karşı mücadele etmek zorunda kalırsınız. Yoksulluğa önem vermeyin, çünkü doğduğunuz andaki kadar yoksul olabilmeniz mümkün değildir. Sıkıntıları önemsemeyin; böylelikle kolaylaşacak ya da sizleri rahat bırakacaklardır.

ÖLÜMÜ ÖNEMSEMEYİN, ÇÜNKÜ SİZİ NİHAYETE ERDİRMEKTEN YA DA BİR BAŞKA DÜNYAYA GÖTÜRMEKTEN ÖTE HİÇBİR ŞEY YAPAMAZ.

Kaderi önemsemeyin; çünkü ona ruhunuz karşısında kullanabileceği bir mızrak bağışlamadım. Hepsinden önemlisi; hiçbir şeyin, gönülsüz olduğunuz hâlde size hükmetmesine olanak vermedim; çıkışı görebiliyorsunuz. Eğer mücadele etmeye razı değilseniz, çıkıp gidebilirsiniz. **Başınıza mutlaka gelecek olayların arasında yalnızca ölümü kolay kıldım.** Ruhunuzu bir yokuşun tepesine koydum; o aşağıya doğru giderken size düşen yalnızca dikkatli olmaktır. Özgürlüğe götüren yolun ne kadar kısa ve zahmetsiz olduğunu böylelikle görebileceksiniz. Ömrünüzün sonuna, en başında bulunanlar türünden zorlayıcı dönemler sıralamadım. Eğer böyle yapmasaydım; eğer insan doğduğu zorlukta ölseydi, iyi kaderin sizin üzerinizdeki hükümranlığı çok sert ve çetin olurdu. Ömrünüzün her döneminin ve yeryüzünün her köşesinin, size doğayı bırakıp gitmenin ve sunduğu hediyeden vazgeçmenin ne kadar kolay olduğunu göstermesine izin verin. TAPINAKLARDA VE KURBANLARIN SUNULDUĞU KUTSAL TÖRENLERDE ÖMRÜNÜZÜN UZUN OLMASI İÇİN YAKARIRKEN ÖLÜMÜN NE OLDUĞUNU DA AKLINIZDAN ÇIKARMAYIN. Öküzler, o koskoca cüsseleri en küçük bir yara aldığında ölür gider. Bu koca cüsseli hayvanı insanoğlu eliyle bir darbede yere serer. Boyun eklemi küçük bir çakıyla ayrılır, başla boyun arasını bağlayan bu eklemin ayrılmasıyla o koskoca gövde yere uzanıverir. **Yaşam gizli bir yerde değildir; onu çıkarmak için bir bıçağa ihtiyaç duymazsınız.** Hayatî organları bulmak derin yaralar açmayı gerektirmez. **Ölüm, istediğiniz anda elinizin altında bitiverir.** Bedenlerinizde ölümcül darbe için özel bir yer göstermiyorum; her nereye isterseniz oraya vurabilirsiniz, seçim sizindir. Ölmek ruhun bedenden sıyrılmasıdır ve öyle kısa bir zaman alır ki hiç hissedilmez bile. Kiminin boğazını sıkan bir ilmek, kiminin nefesini kesen bir yudum su. Kimisi baş aşağı düşüp toprağa çarptığı anda bedeni paramparça olur; kimi zaman da soluğunuza bir duman karışır ve ruhunuz bedeninizden böyle ayrılır. Ölüm hangi yolla gelirse gelsin hızlı olur. Böylesine çarçabuk olup biten bir şeyden bunca zamandır korkup tir tir titrediğiniz için hiç utanmıyor musunuz?"

Kaynakça

Lucius Annaeus **Seneca** trc: Can ERSÖZ Tanrısal Öngörü [Kitap]. - Kasım 2009-Şule Yayınları-.

Not: İslâmî Literatüre uyumlu şekilde aktarıldı.

PROF. DR. KENAN ERZURUMLU BEYEFENDİNİN HATIRALARINDAN

"Normal", N'ola Ki?

1973 veya 1974 yılı idi. Henüz *"Mekteb-i Tıbbiye-yi Aliye-yi Şahane"*[90] den mezun olmamıştım. Son stajlarımdan biri olan psikiatri'ye başladım. İlk semineri **Özcan Köknel Hoca** veriyordu.

İlk tanışmanın hemen ardından, psikiatriye girişi bir soru ile oldu: **"Normal nedir? "**

Hatırımda kalan, her birimizin kendine göre bir tarif yaptığıdır. Hoca, herkesi dinledikten sonra görüşünü açıkladı:

"Hepiniz," dedi; **"kendinize göre haklısınız. Ya birbirinize göre?"**

Hoca, sohbetine devamla, her insanın kendi dünyasında yaşadığını ve değer yargılarının kendince olduğunu anlattıktan sonra, herkesin kendince normal ve doğrularının olduğunu söylemişti. Örnek olarak, o zamanların meşhur bir bilim kadınının, konferansa giderken iki ayağına ayrı renklerde çorap giydiğini ve her çoraba tezat oluşturacak şekilde farklı renklerden püskül bağladığını anlatmıştı.

Üstün başarılı veya deha olarak tanımlanan kişilerin *"doğru"* ve *"normal"* lerinin toplum genelinden farklı olabileceğini; hatta bu farklılığın, psikolojik rahatsızlık seviyesine ulaşabileceğini vurgulamıştı. Hatırımda kalan, en son ve en çarpıcı ifadesi ise: *"Bu günkü halimden % 10-15 daha şizofren olmayı isterdim"* olmuştu.

Seminerden çıktığımda, dünyam allak bullaktı. İtiraf edeyim ki, *"normal"* ve *"doğru* "nun, kişilere göre değişen bir kavram olduğunu o gün kabul etmiştim.

Hayatım boyunca hep bu ilkeye sadık kaldım. Görüşlerine katılmasam da, inançlarını sonuna kadar savunan ve mücâdelesini verenlere hep saygı duydum. Basit çıkarları için, dün ak dediğine bu gün kara diyenlerden, yalvaran-yaltaklanan ve yalakalaşanlardan, her zaman uzak durmuş, tiksinmiş ve ürpermişimdir. Para, makam, unvan ve şöhret için şahisyetsizleşenler de elbette aynıdır.

Kabul: Sert bir ifade oldu. Ama gerçek bu!...

Tokatlı Mehmet Efendi'nin şiiri ne kadar çarpıcı değil mi?

"Zelilin kaniim hamâkatine,
Kulak vermem laf-u liyakatine,
Dünya şahit iken sadakatine,
Kurdu severim de köpeği sevmem."
(Alçak kişilerin beyinsiz ve ahmak olduklarına inanırım. Bu yüzden de onların ne söylediklerine ne de değerlerine önem veririm. Dünyanın sadakatine şahit olmasına rağmen; köpeği sevmem. Kurdu severim.)

"Adam" olmaksa o bambaşka bir şeydir.

"İnsan" çok değişik şekillerde tanımlanmıştır. *"Düşünen bir hayvan"* diyenlerin yanında, *"alet kullanan hayvan"* diyenler de vardır. Kanaatimce bu tanımlamaların hiç biri yeterli değildir. İnsanı insan yapan inançları ve idealleridir. İnsanı yücelten de hiçbir karşılık beklemeden inançları ve idealleri için fedakârlıkta bulunarak gayret göstermesidir. Bu açıdan bakıldığında: geçmişin idealistlerini günümüz insanları ile kıyaslamanın, Onlar'a haksızlık olduğunu düşünüyorum.

Onlar *"insan* "dılar. Hele hele zamaneleri gördükten sonra....

İdealistlerin normalliğinden bu kadar bahsettikten sonra, biraz da bilimsel çalışmalarda ve hekimlikte

[90] İstanbul Tıp Fakültesi'nin, Osmanlılar döneminde kurulduğu zamanki adı.

normal kabulü üzerinde duralım.

Hatırlarım -asistanlık dönemimde-, çok başarılı bir başasistanımız (şu anda kendisi profesördür), eline bisturiyi aldığında, adeta fırtına kesilirdi. İnanılmaz seri ve güzel ameliyatlar yapardı. 70'li yılların sonuna doğru deneysel çalışmalarda 20 dakikada fareler arasında karaciğer nakli yapmıştı. Ameliyatta olmadığı zamanlarda odasına çekilir, okurdu. Bazen de elinde bir ataç teli ve eğe ile saatler boyunca uğraştığını görürdük. Aylar sonra ataç telinden -fare ameliyatlarında kullanmak üzere-buldog klampleri[91] yaptığını ve deneysel ameliyatlarında kullandığını gördük. Otuz beş yaş civarında olan bu doktoru o zamanlar pek normal bulmazdık. Sonradan kendisinin *"extraordinary"*[92] kişiliği olduğunu kabul ettik. Bu gün, onun açtığı yoldan giden meslektaşlarımız karaciğer naklini sıradan bir iş haline getirdiler.

Aynı kıdemde olan bir diğeri, inanılmazdı. Uzun yıllar bekâr kaldı. Sonra evlendi ve iki oğlu oldu. Gecesi-gündüzü hastahânede geçerdi. Sürekli okurdu. Tam güvenilecek bir dost, mükemmel bir cerrahtı. Güzel bir insandı. O yıllarda 45 dakikada *"subtotal gastrektomi"* [93] yapan üç kişiden biriydi. **Solcu idi. Gusül abdestsiz yere basmazdı.** Namaz kıldığını görmedim; her Perşembe babasının mezarına giderdi. Başörtülülere karşı idi. Ama -en sıcak aylarda dahi- orucunu kaçırmazdı. Klinikteki lakabı *"deli"* idi. Profesör oldu. Türkiye'de kadavradan böbrek naklini yapan ilk isimlerden biridir. O benim *"Uluğ Abim"*dir.

Prof. Dr. Süleyman Dırvana: Asistanı olmak şansına eriştiğim en büyük hocamdı. Tam bir İstanbul beyefendisi ve tam bir genel cerrahtı. Asistanlığımın 2. yılında emekli olarak klinikten ayrıldı. Halen Akdeniz sahillerinde yaşıyor. Kanımca tek eksiği, mesleki birikimini kitap haline getirmemesi oldu. Bir dönemler niyetlendiğini biliyorum. Sonradan ne olduysa oldu, kişisel tecrübelerinden oluşacak kitabını yazmaktan vazgeçti. Türk cerrahîsi için, ciddî bir kayıp oldu. Asistanı olarak çalıştığım sürece, hiçbir gün *"Günaydın"* demeden; hal-hatır sormadan bir emir verdiğini hatırlamıyorum. Çok terli bir anımda, elim sırtıma sürüşü ve *"Önce üzerini değiş"* deyişinde, bir babanın evladına duyduğu şefkati hissetmiştim.

Ve Kaya Hoca. **Prof. Dr. Kaya Çilingiroğlu.** Hocaların Hocası. Onu anlatmak için küçük bir hatıra yeterli olacaktır.

Babası ölen asistanının cenazesine gidip, *"Oğlum! Başın sağolsun. Bundan sonra beni 'baba' kabul edeceksin. Ne zaman sıkıntın olursa bana geleceksin."* diyecek kadar babacan ve sevgi doluydu. Bir müddet sonra, bir hastanın terlikleri karyolanın yanında düzgün durmadığı için aynı asistanı ağlatacak kadar fırçalamıştı. Mekânı cennet olsun.

Ve Mesut Abi. **Prof. Dr. Mesut Parlak.** İstanbul Üniversitesi'nin rektörü. Hekimlik sanatı ve insanlığın birleştiği kişilik. Kendi eliyle işe yerleştirdiği stajyer öğrenciyi, hastaya bağırdığı için ağlatacak kadar işinde hassas bir yapıya sahipti.

Bu anlattığım olaylar en basitinden örnekler. Çoğaltılabilir.

Meslek dışındaki herhangi bir insanın gözüyle bakınca, söz konusu davranışlara tümüyle ***"normal"*** demek çok olabilir. ***"Normal bir insan böyle davranmaz."*** diyenler de bulunabilir. Ama 24 saat hasta ile yatıp kalkan; her hastanın, Azrail'le bir mücâdele olarak görüldüğü ortamı düşününce... Kaldı ki ***"normal"*** ne?... Hayır. Hepsi kendilerince normaldi. Dahası bizler için, örnek alınacak davranışlardı.

Denebilir ki, bilim adamı olmak için illâ ki böyle mi olmak lâzım. Karşı örnekleri yok mu? Hadi onlara da bir iki örnek vereyim..

Belki de, genel cerrahî alanında Türkiye'nin en çok kitap yayınlayan hocasıdır. Makale sayısı da epey vardı. Yılda 3 ameliyat yapardı. Onun da 2'si, ölürdü. İsmi ne mi? Hayır isim vermeyeceğim.

---

[91] Buldog klampleri: Damar ağızlaştırmalarında kullanılan küçük pensler. Günümüzde çok değişik boylarda plastikten yapılma kullan-at tipinde olanları bile var. O yıllar, ülkemizin 70 sente muhtaç olduğu yıllardı.

[92] Sıra dışı- farklı (İngilizce)

[93] Midenin 3/4'ünün çıkarılması

Anlı şanlı bazı hocalar. Profesör olmak için gerekli yayın sayısını tamamlayamadıklarından, idarede bulunan yandaşlarına, öncelikle kendilerinin profesör olup, atama şartlarının sonra yayınlanmasını sağlamışlardı. Bu konuda adres, isim ve ideoloji araştırmayın lütfen. Hepsi aynıdır. Gençlere iş yaptırıp, basına kendisi yapmış gibi beyanat veren, asistanlarının çalışmasını kendi ismiyle yayınlayan hoca ve yöneticiler de cabası

Siz, bunlardan hangisini *"normal"* buluyorsunuz? Hangilerine *"bilim adamı"* sıfatım yakıştırıyorsunuz?

Konumuz *"Normal nedir?"* idi. Buraya kadar geldik. Sizce, anlattığım olay ve kişilerden hangisi normal?

Tabiî ki, herkesin *" Normal"* kendisine göre. Sorsanız herkes kendine *'normal'* der. Belki de o kısas'a benziyor: Bütün akıllar satılığa çıkmış; herkes kendininkini beğenip almış. Bu yaşıma kadar, *"deliliği, şeref gördük, şan gördük"* diyen, sadece **Âşık Sefai**'ye şahit oldum.

Bunca yıldan sonra hayat felsefem değişti, gelişti: *"insanca bir de ideal ve hedef uğrunda kuralları zorlayarak da olsa, görevini yapıyorsan ve başarılı isen, gerisini boş ver. Başarı, her türlü eleştiriye verilecek en iyi cevaptır."* Herkesin aşkı da meşki de kendisine...

Ne demişti **Fuzûlî:**

"Aşk derdiyle hoşem el çek ilâcımdan tabib,
Kılma derman, kim helakim zehri dermanındadır."
"Öyle sermestim ki, idrak etmezem, dünya nedür?
Men kimem? Saki olan kimdür? Mey-ü sahba nedür?"

(Ey tabip, Aşk derdinden memnunum. Bana ilâç verme. Çünkü bana ilâç diye vereceğin şey, beni yok edici zehir olacaktır.)

(Öylesine sarhoşum ki; dünyanın ne olduğunu, benim kim olduğumu, şarabın ve kadehin ne olduğunu bilmiyorum.)

Ve Atsız'dan bir beyit:

"Dünya denen mezellete dalsın her isteyen,
Ben ırkımın şeref ve şan taşan kâşanesindeyim."
(İsteyen her kes dünya denen çöplüğe dalsın; Ben ırkımın şeref ve şan dolu köşkündeyim.)

Bir toplantıda **Tuncer Hoca (Prof. Dr. Tuncer Karpuzoğlu)**, *"Sizler extraordinary insanlarsınız! Sizler farklısınız. Sıradan insanlar değilsiniz."* demişti. Bu sıra dışı dünyada ve bu sıra dışı insanlar arasında 33 yılımı tamamladım. Geriye baktığımda onların bir parçası olduğumu görüyorum. Anıları yazmanın zamanı geldi. Tanrı'nın yarattığı her varlık, ondan bir iz taşırmış. Tanrı'nın yarattığı mahlûkların en şereflisini çalışma sahası kabul eden; bazen de, benim materyal olduğum, geçmiş yıllardan söz edeceğiz. Bu kitapta, güleceğiniz- ağlayacağınız- kızacağınız veya seveceğiniz -ama çokça sizleri düşünmeye itecek- olayları, sizleri sıkmadan anlatmaya çalışacağım. Cerrahların dünyasından kesitler sunacağım.

Her ne kadar sürç-ü lisan edersek af fola...(s.13-19)

Asistanlıkta ilk yıllarım:

Başarı, her türlü eleştiriye verilecek en iyi cevaptır.

Hiçbir mazeret onun yerini alamaz.

Besmele çektin mi?

Asistanlıktaki 3. veya 4. ameliyatımdı. Mesut Ağabey **(Prof. Dr. Mesut Parlak)** ameliyatı yaptıracaktı. Anestezi verildi. Hastayı sildim. Örttüm. Mesut Ağabey geldi. Yıkandı, giyindi. Karşıma geçti. *"Başla"* dedi.

Bisturiyi aldım. Cilde dayadım. Tam bastırıp kesecektim ki... Elimi tuttu. *"Dur."* dedi. Durdum. Bir hata işlemenin korkusu ve ameliyat heyecanım birbirine karışmıştı. İlk defa bir baş asistanla ameliyata giriyordum. (Bizim zamanımızda Çapa'nın baş asistanları uzmanlıklarını almış; doçentliğe hazırlanan kişilerdi.)

Gözlerimin içine bakarak: *"Besmele çektin mi?"* diye sordu. Ardından açıkladı: ***"Şu anda, bu hasta ile Tanrı arasında, senden ve senin bıçağından başka hiç bir şey yok. Onun için Tanrının adıyla başlaman gerekir. Hele ki, sen inançlı bir insansın!"***

Heyecandan, besmele çekmeyi unuttuğumu hatırladım. Noksanı tamamladım.

Bir daha, asla noksan bırakmadım.

Cerrahî ve Komplikasyon[94]

İlk ameliyatımı, 29 veya 30 Aralık 1976'da gece yaptım. Yaptıran kişi, Enis Ağabey idi. (Doç. Dr. Enis Yüney-Hâlen Okmeydanı Hastahânesi'nde) Ve ben, henüz kadro alamamış volenter asistandım. O dönemde TUS[95] yoktu. Her klinik, asistanını kendi alırdı. İhtisas yapmak isteyen genç doktorlar, değişik sürelerle gönüllü-maaşsız-kadrosuz asistanlık yaparlardı. Bu süre içinde olumlu kanaat hâsıl ederlerse, kadro boşaldığında kadroya geçerdi. Bu süreler 5-6 ay olabileceği gibi, 3 yıl çalışıp kadro bulamadan ayrılanlar bile olurdu.

Hasta, 35-40 yaşlarında beyaz yüzlü, tombulca bir kadındı. Cerrahînin kendi argosunda bir *"baba apendisit"[96],* vakası idi.

Ameliyatın ertesi günü -henüz 24 saat olmadan-, Şevket Hoca (Prof. Dr. Şevket Tuncel), *"Canım, hasta taburcu."* dedi. Gerekçesi, acil hastalar için boş yatak bulunmaması idi. İlaçlarını evinde kullanması ve pansumanlara gelmesi tavsiyesi ile hastayı taburcu ettik.

3 veya 4 Ocak'ta Enis Ağabey poliklinikten telefon etti. *"Hastan geldi. Problem var. Gel bak."* Gittim; baktım. Ciltaltı süpürasyonu[97] olduğunu gördüm. Pansumanını yaptım. İlaçlarını düzenledim. Ama yıkılmıştım. Şimdilerde olsa hiç ciddîye almayacağımız bu komplikasyon, o gün için- ilk ameliyatımda çıkmış ve benim dünyamı karartmıştı.

Moralim bozuk, eski tabirle süngüm düşmüş halde işlerin peşinde koşuştururken. Mesut Abi'nin dikkatini çekmiş; sormuş, öğrenmiş. Koridorda yanından geçerken çağırdı. Sordu: *"Nedir bu halin?"* Allah selametlik versin; Kabadayı ruhlu babacan bir adamdır. Cevabım, *"Yok bir şey."* oldu.

Üsteledi: '*"Var bir şey. Şu suratına baksana!"* Söyelemek istemedim. *"Kem... küm... Yok bir şey."* Kızdı: *"Söyle lan, ne oldu?"* Söyledim.

Hiç unutmam. Koridorda, telefonun konduğu komidinin üzerine yarı oturur vaziyette idi. Elini

[94] Cerrahiye bağlı, istenmeyen sonuçlar.
[95] Tıpta Uzmanlık Sınavı
[96] Ciddi kriz geçirmiş, henüz perfore olmamış ama peritonit bulgularını veren hastalar için kullanılan deyim.
[97] Yara iltihaplanması.

omzuma koyup, sarıldı. Bu esnada, yanımızdan geçen, aynı kıdemdeki asistan arkadaşım Yılmaz'ı (Prof. Dr. Yılmaz Büyükuncu) gösterek sordu: *"Peki; Yılmazın neşesinde niye bir eksilme yok? "*

Ben, aynı durgunlukla cevapladım: *"Abi, problemi- sıkıntısı yok herhalde. Onun için neşeli."*

Hayatımın derslerinden birini, o gün, Mesut Abi'den aldım: *"Yılmaz neşeli. Çünkü ameliyat yapmadı. Sen üzgün ve sıkıntılısın. Çünkü ameliyat yaptın. Ameliyat yapmasaydın, senin de sıkıntın olmazdı. Çalışan cerrahın komplikasyonu olur. Şunu aklından çıkarma: Sen, buna benzer sıkıntıları hayat boyu yaşayacaksın. Önemli olan, hastanın hayatına bir şey olmasın. Gerisi önemli değil."*

Bu dersin bir benzerini de, Kaya Hoca'dan almıştım. Derdi ki: *"Cerrahın iyisi, komplikasyonunu kendi tedavi eden adamdır."*

Hayatım boyu, komplike olmuş hiçbir hastamı başka cerraha bırakmadım. Göndermedim. Asistanlarıma da, sebebini ve tedavisini bildikleri sürece komplikasyondan korkmamalarını öğrettim.

Ameliyatı yaşamak

Asistanlığımın ilk yılı idi. Yine bir ameliyathanedeydim. Cerrah, Mesut Ağabey idi. Birinci asistansta kimin olduğunu hatırlamıyorum. İkinci asistansta ben, Mesut Abi'nin hemen sol yanında idim.

Hastayı açtığında, hastalığın çok ilerlemiş olduğunu; hastanın kurtulma ihtimalinin bulunmadığını gördüm. İrkildim ve üzüldüm. Gayrı ihtiyari sesli bir şekilde iç çekmişim.

Mesut Abi, döndü. Bana baktı. Bilmeden hata yaptığımı sanarak, - işin açıkçası- biraz korktum. Sonra karşısındaki birinci asistana dönerek, benim için:

"Bu çocuğa dikkat edin. İyi bir cerrah olacak. Ameliyatı yaşıyor ve hasta için üzülüyor." dedi.

Mesut Abi'nin verdiği bu derside asla unutamadım. Her hastayı yakınlarımdan biri olarak görüp kabul etmek, temel ilkem oldu.

Müşahade yırtılmaz!

Başasistanımın, oldukça sinirli bir yapısı vardı. Çabuk parlardı. Buna karşılık, altın gibi bir kalbi vardı. Beni de çok severdi. Ben de kendisini çok sever ve sayardım.

Asistanlığımın ilk altı ayı içerisinde idim. Ameliyat ekibinde bulunduğum bir gün, başasistanımız serviste vizit-kontrole çıkmış. Dosyaları kontrol ederken benim baktığım hastalardan birinin dosyasında eksiklik veya hata görmüş. Önce kırmızı kalemle çizmiş. Daha sonra hızını alamamış; müşahade kâğıdını yırtıp atmış. Ancak, davranışı, bana özel değildi.

İlk ve son tartışmamızı, o gün yaptık.

Ameliyattan çıktığımda, kıdemliler, başasistanın, müşahadeyi hatalı ve yetersiz bulduğunu bildirerek, hasta müşahade kağıdını yenilememi istediler. Eski müşahade kağıdını sorduğumda, başasistan tarafından önce çizildiğini, sonra da yırtılıp atıldığını anlattılar.

Başasistanım yanına giderek, eksiğimi-hatamı sormak istedim. Cevabı: *"Bana hesap mı soruyorsun?"* oldu.

Eksik veya hatalı olduğum yerleri öğrenmek istediğimi söyledim. Daha da sinirlendi. Bağırmaya başladı. Sinirlenmiştim. Sessiz kalmaktansa üzerine gittim.

"Bakın ... Bey!" dedim. Bu hitap, klinikteki genel havaya uymayıp, araya mesafe koymanın ifadesi idi. ***"Ben buraya eğitime geldim. Eksiklerim-hatalarım olacaktır. Bunları bana söylerseniz; anlatırsanız, ikaz ederseniz, düzeltirim. Ama benim yazdığım müşahedeyi- ameliyat raporunu, günlüğü çizerseniz, yırtarsanız... Orada durun. Yazdığım-doldurduğum her belge, benim meslekî onurumu taşır. Onları çizen-yırtan her kişi, benim meslekî onurumu da çizmiş-yırtmış olur. Karşımdaki kim olursa olsun, buna müsaade etmem!"***

Başka bir şey demeden ve onun cevap vermesine zaman bırakmadan yanından ayrıldım. Tüm asistanlık sürem boyunca, sadece bir gün mesaiye geç kaldım. Sebebi, aşırı yorgunluğa bağlı olarak, uyuyup kalmamdı. Bir saat gecikmeli olarak servise gittiğimde, başasistanımın (Aynı kişi idi.) beni sorduğunu söylediler. Aceleyle yanına gidip, özür dilemek istedim. Cevabı, *"Önemli değil"* oldu. *"Senin geç kalmayacağını bildiğimden, bir aksilik mi oldu diye meraklandım"* diye açıkladı. Sonradan duyduğuma göre, başlangıçtaki tavrım ve söylediklerim hoşuna gitmiş. Bugüne kadar devam eden abi-kardeş ilişkisinin başlangıcı olmuştu. Aradan 32 yıldan sonra karşılıklı sevgi ve saygımız aynen devam etmektedir. (s: 25-30)

Ölüm, ölüm dediğin nedir ki, gülüm?

Doktorluk mesleğinde ölümle karşılaşmak, kaçınılmaz bir olaydır. Hele zaman ilerleyip tecrübe arttıkça, kapınızdan giren, muayene- ameliyat ettiğiniz hastalar hakkında kafanızda bir takım fikirler oluşur. Genellikle de bu fikirler hastalara hasta sahiplerine açılmaz. Israrla soran hasta sahiplerine de gelecekle ilgili düşünceler, yumuşatılarak anlatılmaya çalışılır. Batılı toplumların, filmlerdeki, *"şu kadar ömrün kaldı"* lafı, bizim ülkemizde pek kullanılmaz.

Hastalar, hekim gözüyle belirli sınıflara ayrılır. Kurtulacaklar, uğraşma gerekenler, riskli hastalar, -biraz rahatsız edici ifadeyle- gözü toprağa bakanlar, hastahâneden çıkması başarı kabul edilenler, haliyle gönderilenler, kaybedilebilecekler, beklenmeyen ölümler ve masada kalanlar. <u>Hekimleri en çok etkileyen ise, beklenmeyen ölümler ve masada kalanlardır.</u>

Biliyor ve kabul ediyorum ki, bu ifademden birçok meslektaşımız rahatsız olacaktır. Çünkü bu gerçek, tüm hekimlerin bildiği, kabul ettiği, ancak dillendirmekten kaçındığı durumdur.

Esas anıma geçmeden önce, öğrenciliğimde bir hocamdan dinlediğim bir ibret dersini size tekrarlamak istiyorum.

1974-1975'te başbakan olan **Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak,** 1969 yılında verdiği, fizyoloji dersinde anlatmıştı.

"Vaktiyle bir padişah hastalanır. Bir türlü iyileşmez. Vezirlerine emir verir: *'Memalik-i şahanemin en iyi doktorunu tiz bulup getiresüz.'*

Vezir en iyi doktor adayı olarak üç kişiyi bulur ve getirir. Birincisi içeri alınır. Padişah sorar:

'Tabip! Elinde şimdiye kadar kaç kişi öldü?' Tabip, ıkına sıkıla cevap verir:

'Hünkârım, ben bu ülkenin en iyi doktoruyum. Benim elimde hiç hasta ölmedi. Ölmez.' Padişah kısa konuşur:

'Bu, işe yaramaz. Diğerini çağırın.' der.

İkinci tabip gelir. Aynı soru ona da sorulur. Cevabı:

'Hünkârım, benim elimde şimdiye kadar hiç hastam ölmedi. Ancak, birkaç tane, hastalığının son dönemlerini yaşayan hasta vardı. Onlar..' derken, Hünkâr aynı şeyi tekrarlar:

'Bu gitsin; diğeri gelsin.'

Ve sonuncu tabip gelir. Aynı soru ona da sorulur. Hekim cevaplar:

'Vallahi Hünkârım!'* der, *'size sayı veremem. Ancak, her ne zaman ki, mezarlığın yanından geçsem, utancımdan yüzüm kızarır..'

<u>Hünkâr tedavisini üçüncü hekime yaptırmış."</u>

Sadi Hoca'nın, 38 yıl önce anlattığı böyle!...

Şüphesiz ki bu anlatılan, abartılıdır. Ancak vurguladığı 2 gerçek değişmez. Doktorlar da pek çok meslek mensubu gibi, hata ve başarısızlıklarını gizleyip; başarılarının abartılmasından hoşlanırlar. Komplikasyonlarını da örtmek eğilimindedirler. **Halbuki, hekimin tecrübesi, komplikasyonları ve**

başarısızlıklarıyla artar. Tüm hekimlerin, başarılı oldukları hastaların neredeyse tamamının ismini ve yüzünü çok ender hatırlarken, komplike olan veya kaybettikleri hastalarını asla unutmamalarının sebebi budur. (s. 49-51)

Hepatit mi?

Turhal'a gittiğimin birinci veya ikinci yılı idi. Orada tanıştığım ve babaları ile dostluğum olan genç bir çift muayenehaneme geldiler. 18-20 yaşlarında güzel, hanım hanımcık bir kızımız ve 25 yaş civarında dalyan gibi bir delikanlı olan eşi, biraz da çekinerek içeriye girdiler. Allah için, birbirlerine yakışıyorlardı. Konuşmaya başladıklarında yeni evli olduklarını söylediler.

Hasta olan kızımız idi. Henüz evleneli bir hafta olmasına karşılık, ciddî bir sarılığı vardı. Evlendikten sonra başladığını söylüyorlardı. Muayenede sağ üst kadranda şüpheli bir hassasiyet vardı. *"Hepatit"* ön tanısı ile tetkike başladım.

Tetkik dediysem, şimdiki gibi, hepatit paneli, seroloji vs anlamayın. Ancak, elle yapılan, kanda ve idrarda bilurubinler, transaminazlar ve alkalen fosfataz araştırmaları yapabiliyorduk.

Sonuçları, hepatitle uyumlu idi. İstirahat ve destek tedavisine başladım. Bir hafta sonra kontrole çağırdım.

Bir hafta sonra geldiklerinde tabloda değişiklik olmadığı gibi, sanki daha da ağırlaşmıştı. Birkaç gün servise alarak serum verdim. Vitaminlerle destekledim. Düzelmesini bekliyordum. Düzelmedi.

Ne yapmalıydım? Olayı bir türlü çözememiştim. Hastalık devam ediyordu. Yaptığım tedavi başarısız olmuştu. Daha kötü sonuçlara yol açmamak için, hastayı Ankara'ya sevk ettim.

Yaklaşık 1,5-2 ay sonra, başka bir ortamda hastanın eşi ile karşılaştık. İlk sorum, hastanın durumu oldu. İyileştiği cevabını aldım. Konuşmamız aşağıdaki şekilde seyretti.

-*"Ankara'da N....'a ne dediler?"* (Hastanın ismi ile sormuştum)

-*"Doktor Beyi Ankara'da profesör E.K.'ya gittik. Tabii ki bizim buradan oraya gitmemiz; orada randevu almamız birkaç gün sürdü. Hocaya gittiğimizde tahliller yaptırdı. Hastalığın tamamen geçmiş olduğunu söyledi. Sizin iyi bir tedavi yaptığınızı belirtti."*

-*"Sonra ne oldu? Şimdi nasıl?"*

-*"Doktor Bey! Ankara'dan geldikten birkaç gün sonra aynı hastalık tekrarladı. Yaşlılar büyü olabileceğini söylediler Biz de size gelmedik.."*

Meraklanmıştım. Sordum:

-*" Eeee... sonra ne yaptınız?"*

-*"Birini bulduk. Getirdik. Eşiğin altından ....*[98] *buldu, çıkardı. Ondan sonra N.... tamamen rahatladı."*

Söyleyecek hiçbir söz bulamadım. Sustum, kaldım.

İlerleyen aylarda her karşılaşmamızda hastayı sordum. Hep, *"İyi"* olduğunu söylediler.

Bu olaydan sonra yaklaşık 25 yıl geçti.

N... ve eşi A.... ile hekim-hasta ilişkilerimiz hâlâ devam ediyor. Hatta, bir yıl kadar önce çocuklarının rahatsızlığı için, benden yardım istemişlerdi. O aileden kimleri muayene ettiğimi, kaçını ameliyat ettiğimi hatırlayamıyorum. 25 yıl sonra bu gün bile, N.....'ın o günkü tahlil sonuçlarını hâlâ milimi milimine unutmadım.

---

[98] Büyü araçları

Yılanı çıkarmak

"Tatlı söz yılanı deliğinden, Acı söz insanı dinden çıkarır" diye bir atasözü vardır. Anlatacağım olayda, yılanı deliğinden değil ama, insanın midesinden nasıl çıkardığımızı (!) anlatacağım.

Yıllar önce, muayenehanemin olduğu günlerden bir gün, orta yaşlı, güneş yanığı, köyden gelen bir bayan hasta ile uğraşmak zorunda kaldım. Hastanın yanında beş-on yakını, - tabiri caizse- bir ordu halinde muayenehaneye geldiler.

Hasta, tarlada uyurken midesine yılan kaçtığını ifade ediyordu. Elini midesinin üzerine koymuş; *"Doktor beyim! Aha buramda. Kıvranıp duruyor. İçimi ısırıyor. Hiçbir şey yiyip içemiyorum."* diyordu.

Hastanın yanındaki sahipleri ise, hastanın şikâyetinin yıllardır devam ettiğini, götürdükleri değişik doktorların tümünün hastada bir şey olmadığını belirttiklerini anlatıyorlardı. Hasta ise önce gittiği doktorların hiçbir şey bilmediğini iddia ediyordu.

Daha önce çekilmiş, mide-duodenum filmlerine baktığımda, -gerçekten de- hastanın midesinde hiçbir patoloji olmadığını gördüm.

Hastaya, *"senin bir şeyin yok"* demek, şikâyetlerini hafifletmeyeceği gibi, onun gözünde benim de bilgisiz doktorlara eklenmemden başka sonuç vermeyecekti.

Hasta sahiplerine göz kırparak, *"Merak etme bacı. Ben, o yılanı eritir çıkarırım. Sen de rahat edersin."* dedim. Hastayı yatmak üzere hastahâneye gönderdim. Sahiplerinden birini çağırarak, hastada ciddî hiçbir şeyin olmadığını, sorunun psikolojik olduğunu anlattım.

Hasta, 3-4 gün hastahânede yattı. Her gün sabah akşam kalçadan ***"Almanya'dan getirttiğim ve tesadüfen elimde birkaç tane kalmış olan, yılan eritme iğneleri" nden*** (?) vurdurdum. Aslında iğneler, serum fizyolojikten başka bir şey değildi. Açıkçası, tuzlu su idi.

Hastanın şikâyetleri, giderek azaldı. Hatta tamamıyla iyileşti. Ancak endişeli idi. Ben *"yılanı erittik"* dememe rağmen, Yılan hala çıkmamıştı. O, gözüyle görmek istiyordu. Son bir iş daha kalmıştı. Onu da «yaptım.

"Bacı" dedim. *"Senin yılanı biz erittik. Eridiği için de, çıktığını fark edememişsindir. O senin büyük abdestinle çıktı, gitti. İnanmazsan, sıcak bir süt kabına eğil. Başına bir örtü koy. Ağzını aç. Süt buharını solu. Bilirsin yılanlar süte dayanamazlar. Eğer midende yılan kalmış olsa ağzından çıkacaktır."*

Söylemem yetmedi. Sütü de getirttim. Başına bir çarşaf örttük. Hasta ise, ağzı açık bir şekilde soludu. Tabii, bizim başarı ile tedavi ile erittiğimiz yılan (?) ağızdan çıkmadı. Ertesi günkü vizitimde hasta yılandan kurtulduğuna tümüyle inanmıştı. Taburcu ettim.

Yaptığım işten mesleki etik açısından endişeliydim. Hastayı, gerçekte olmayan bir organik hastalığını tedavi ettiğime inandırmıştım. Acaba etik bir hata mı yapmıştım? Öte yandan hastanın yakınlarına tüm gerçekleri anlatmış; hastayı da psikolojik saplantıdan kurtarmıştım. İkinci değerlendirmem daha ağır bastı. O günden beri, - çok seyrek te olsa- psikolojik yakınma ve saplantıları olan bazı hastalarımı ***"Alman iğnesi"*** ile tedavi ettiğim oldu.

Dahası, çok yakın bir zamanda okuduğum makalede, **plasebo** ile (araştırmanın kontrolü amacı ile bazı hastalara hiçbir bilgi verilmeksizin, tedavi edici değeri olmayan şeker- tuz gibi maddeler verilmesi) hastalarda % 50'ye varan iyileşmelerin olduğunu okudum.

Alın yazısı mı?

Bazı olaylar ve hastalıklar vardır ki, tıbbi bilgilerle açıklayamazsınız. Bazıları tesadüf der, bazıları üzerinde durmaz geçer, bazıları ise alın yazısı- kader der; öyle kabullenirler.

Anlatacağım olay da bunlardan biridir.

Turhal'da çalışıyordum. Zile'nin köylerinden birinden traktör kazasına bağlı yaralanma vakası

getirilmişti. Anlatılanlara göre traktör devrilmiş; sürücüsü altında kalmıştı.

Hastayı muayene ettiğimde, künt karın travması- karın içi kanama, tespit ettim. Karnın sol üst kadranında ağrılar daha fazla idi. Tabiî olarak aklıma dalak yaralanması geldi.

Hemen ameliyata aldım. Gerçekten karın içinde serbest kan (kanama) vardı. Kanı aspire ettim. Kanama yerinin tespiti için dalağı aramaya başladım. Her zamanki yerinde yoktu. Dahası, karaciğerin sol lobu çok hipertrofikti (?).(Büyümüştü (?).

Araştırmaya devam ettiğimde dalağın sağda, karaciğerin solda olduğunu gördüm. Dahası tüm iç organlar yer değiştirmişti (Karşı tarafta idi). *(Tıb dilinde "situs inversus totalis" olan bu durum binde birden daha düşük oranlarda görülen bir durumdur. Basit bir akciğer filmi veya EKG dahi tanıyı koydurabilir. Ancak bahsettiğim olay 1984 veya 1985'te olmuştu, hastahânede EKG dahi yoktu. En basit röntgen cihazı olan makinemiz de birkaç aydır arızalı idi.)*

Hastanın karaciğerinde ciddî yaralanma vardı. Onardım. Karnı yıkadım. Karın boşluğuna drenler [99] koyarak ameliyata son verdim.

Ameliyat sonrası dönemde az miktarda safra kaçağı oldu. Tedavi ettik. Yanlış hatırlamıyorsam 10. veya 12. gün taburcu ettim.

Hastayı kurtarmıştım. Ben mutlu idim. Hasta sahipleri mutlu idi. Kısaca herkes durumundan memnundu. Hastanın köyünden ve çevresindeki köylerden devamlı hasta geliyordu.

Aradan yaklaşık 2 ay geçmişti. Hastanın köyünden bir başka hasta gelmişti. Muayene sonrasında, sohbet ediyorduk. Eski hastamı sordum.

Aldığım cevapla şoke olmuştum: ***"Doktor Bey, o öldü."***

Gayri ihtiyari dudaklarımdan, *"Hayır! Olamaz. Onun, ölecek durumu yoktu."* sözleri döküldü. Bana göre hasta iyileşmişti. Taburcu olduktan sonra ciddî bir komplikasyon beklemiyordum.

Hemşehrisi olan hasta bana açıklama yapmak zorunluluğu hissetti. *"Doktor Bey,"* dedi, *"Ölümün sizin tedavinizle alakası yok. O, ameliyatınızdan sonra çok iyiydi. Köye döndükten bir müddet sonra, daha önce kaza geçirdiği yerde bir traktör kazası daha geçirdi. Bu sefer traktörün altından çıkaramadık bile."*

Yıkıldım, kaldım. Doktorluksa: içim rahat olmalıydı. Ben işimi yapmıştım. Hem de, o en olumsuz şartlarda en iyi şekilde yapmıştım. Ama mesele, sadece doktorluk değildi. Bir şey vardı. Bir şey olmuştu. Ben onu, doktorluk bilgimle, beynimle, aklımla anlayamıyordum. Sadece inanıyordum.

Giderek daha çok inandım. (s.80-86)

Üç kağıtçılar

Değişik bakış açılarına göre doktorluk, bir bilim dalı, bir meslek, bir sanat, bir zenaat'tir. Ancak kanımca doktorluk, her şeyden önce bir yaşam biçimidir.

Öyle ki; doktorluk, kendi çocuğu hasta iken başkasının çocuğuna bakabilmek, annesi-babası- eşi ölüm döşeğinde iken, başkalarının hastalarına hayat vermeye çalışabilenlerin işidir. Bunun içindir ki, doktorluğun ilahi bir sanat olduğu söylenegelmiştir.

Ve doktorluk, sadece hukukî değil, en azından 2500 yıllık ahlakî kuralları olan bir sahadır. Hatta o kadar ki, ahlâkî kurallar, bilimselliğin önüne bile geçebilir. Nitekim etik kuralları ihlalin cezasının, meslekte acemilik, yetersizlik ve bigisizliğe verilen cezalardan çok daha ağır olmasının anlamı da budur. Bir hekimin yaptığı hata tartışılabilir. Ancak hiçbir hekimin, ahlâki kuralları, -hiçbir gerekçeyle- çiğneme hakkı yoktur.

Mesleki dayanışma, hekim hatalarının, mümkün olduğunca dillendirilmemesini gerektirir. Ancak,

[99] Birikebilecek kan veya sıvıları dışarı alabilmek için lastik boru yerleştirmek.

meslekte ahlâki kuralların dışına taşan uygulamalar asla kabul edilemez. Hatta etik kuralları çiğneyen hekimlerin, tabip odalarına bildirilmesi tavsiye edilen bir davranıştır.

Bu gün sizlere meslek hayatımda şahit olduğum üç etik dışı uygulamadan söz edeceğim.

1**. Doktor:** Adını ilk duyduğumda Suluova'da çalışıyordu. Bize göre yaşı bir hayli ilerlemişti. Askerlik görevimi yapmaya gittiğimde Kırıkhan'ı çektim. Tesadüfen, O da, Kırıkhan'lı imiş. Benden sonra tayinle oraya geldi.

Kısa bir süre sonra, yaptıkları duyulmaya başladı. Muayenehanesine yerleştirdiği, tekerlekleri çıkarılmış motosikletle hasta muayene ediyordu. Yöntem basitti. Motosiklet, olduğu yerde farı açılmış vaziyette çalışıyor; doktorumuz farı açıp kapatıyormuş. Hastaya yaptığı açıklama ise, aynaya vurduğu imiş. (yani, skopi? yaparmış). Aylarca bu böyle devam etti. Kırsaldan- köylerden gelen hastalar kendilerinin aynaya tutulduğuna (skopi yapıldığına) inanıyor ve muayene ücretinin yanında *"ayna ücreti"* de ödüyorlarmış.

2. **Doktor:** Pratisyendi. Eşi, eczacı idi. Kültürel seviyesi oldukça düşük bir etnik gruba mensuptu. O yıllarda, ülkemizde bulunmayan, uzun etkili lokal anestezikleri yurt dışından getirtir; yerli piyasada bulunan kortikosteroidlerle karıştırarak, saçlı deriye, kaşa, göz kapağına, yüze, kulak arkasına, enseye, omuza, kola velhasıl hastanın, *"Ağrıyor."* dediği her vücut bölgesinde cilaltına injekte ederdi.

3. **Doktor:** İlk tanıdığımda uzman idi. Geldiğinde, muayenehanesinde aynası (akciğer skopisi) vardı. Çalıştığımız bölgede ilk ultrasonu alan da O, oldu. Hastaların karnına düz skopi (Akciğerlerde kullanılan) ile bakıp duodenal ülser tanısı koyuyordu. Kafatası ve beyine bile ultrasonografi yapmaya başladı. Ultrasonografi ile kafatası içindeki damarlarının kireçlenmesi tanısını -ilk ve son kez-, onda gördüm. Halkın inançlarını istismar etmekte çok iyi (?) idi. Söz konusu hastalıkların uzmanlık sahası ile uzaktan yakından ilişkisi yoktu.

Hatta: *"Hele namazımı kılayım."* ifadesi onun sembolü olmuştu. Muayenehanesinde hastalar beklerken kapıyı aralık bırakır; veya evde muayeneye gittiğinde, reçeteyi yazmadan önce *"vakti geçirmeyim."* diyerek göstere göstere namaz kılardı. Bölgede saf insanlardan çok geniş destek buldu.

Vatandaşa, O'nun yaptığı uygulamaların, tıpla uyuşmadığını defalarca anlatmamıza rağmen, hastaların büyük çoğunlu bahsettiğim hususlardan dolayı inanmıyorlardı. (s.90-92)

Herkes doktordur!

Sıradan, sokakta gezen her **TÜRK İNSANININ ÇOK İYİ YAPTIĞI ÜÇ İŞ VARDIR: <u>SİYÂSET, TABABET, DİYANET.</u>**

Hiçbir işi başaramamış kişilere dahi sorsanız, size dakikalar içerisinde 50 hükümet kurar ve yıkar. Parti yöneticilerinden çok ülke sorunlarını çözer. En derin tıbbî konularda tedaviler önerir. Yapar. Akıl verir. En derin dînî konularda, Oflu hocalardan edindiği bilgilerle fetva verir.

Yıllar önce idi. Telefonla, Merzifon'da bulunan Annemin, mide kanaması geçirdiği haberini verdiler. Merzifon Devlet Hastahânesi'nde kan verilmişti. Daha sonra ambulansla, görev yaptığım OMÜ hastahânesine getirildi.

Gerçekten ciddî bir kanaması vardı. Üç-dört ünite transfüzyon daha yaptık. Sür'atle toparladı. Daha sonra yaptığımız araştırmada, komşuları tarafından kendisine *"şeker hastalığı"* için tavsiye edilen adını bilmediği bir ottan bol miktarda aldığını öğrendim.

Hastahânede iki-üç gün yattı. Daha sonra eve çıkardık.

Aynı gün akşam, evde sohbette iken bana dönerek:

"Kenan" dedi. " .... *otu şeker hastalığına iyi geliyormuş.*

Sen de içsene." Ortak hastalığımız olan diabet için, midesini kanatan otu, annem bana ilâç olarak tavsiye ediyordu.

Dayanamadım, cevabı yapıştırdım: *"Ana baksana! Adını bile, daha önceden duymadığım bir otu içmişsin. Miden kanadı. Ölümden güç bela döndün. Şimdi aynı otu, bana tavsiye diyorsun. Benim midem kanarsa kim kurtaracak?"* (s.162-163)

Öğrenciler ve kıyafetleri

Farklıdır bizim gençler; Daha doğrusu tüm gençler. Duygusaldırlar. Hayat doludurlar. Kendi çizdikleri yolda yürümek isterler. İdealistlikleri ağır basar. Ancak, yolları, inançları, idealleri farklılıklar gösterseler de davranışları birbirlerine çok benzerler.

Pırıl pırıldırlar; sevgiyle donanmışlardır. Samimidirler ve saftırlar. Sevgi ile yaklaşırsanız, gönüllerini açarlar. Sevgi ve saygılarını kazanırsınız. Eğitim ve yönlendirilmeleri daha kolay olur.

28 Şubat sürecini yaşadığımız günlerde idi. Rektör Osman Çakır, Dekan Kayhan Özkan, idi. Başörtülü öğrencilerin derslere alınmaması; dahası, isimlerinin liste halinde dekanlığa bildirilmesi istendi.

Prensiplerime, inançlarıma, hayat görüşüme ters olan bu uygulamayı yerine getirmem mümkün değildi.

Kaldı ki, derslere öğrencileri sokup sokmamak görevinin öğretim üyelerinin değil; güvenlik görevlilerinin işi olduğu; öğrencilerin fişlenmesi anlamına gelecek bir liste yapmayacağımı açıkça söyledim. Ben, öğretim üyesiyim. Hoca'yım. Görevim gençleri eğitmektir. Jurnalcilik değil.

Öğrenciler odamda beni ziyarete geldiklerinde ise, *"Ulu-l emr"e* uymaları gerektiğini; başörtülerini açmalarının daha doğru olacağını, gerekirse peruk takabileceklerini, bu milletin ve devletin kendilerine ihtiyaç duyduğunu anlattım. Teşekkür ederek gittiler.

Aradan bir aydan daha fazla zaman geçmişti ki, servis başasistanlarım, asistanlarım grup hâlinde odama geldiler. Başörtülü kız öğrencilerin erkek hastalara bakmak istemediklerini; kendilerine bayan hasta verilmesini istediklerini ilettiler.

Aramızda şöyle bir konuşma geçti:

-*"Bu öğrenciler, yarın bir gün doktor olup sağlık ocaklarına gitmeyecekler mi? Gittikleri yerde erkek hastalara bakmayacaklar mı?"*

-*"Evet, Hocam. Elbette bakacaklar!"*

-*"Diyelim ki, bunların çalıştığı yerden, bizler arabayla geçerken, kaza geçirdik. Ellerine düştük. Bize bakmayacaklar mı?"*

-*"O bakmadıkları hastalar veya hasta sahipleri hem onlara, hem onları yetiştiren hocalarına 'kalay'ı bassa haksız olurlar mı?" -"Haklısınız, Hocam."*

-*"Şimdi servise çıkın. O, 'erkek hasta bakmayız' diyen tüm stajyerlere, erkek hasta vereceksiniz. Üstelik bunları idrar sondası takilâcak hastalardan seçin. Sondalarını da onlara taktırın. Bir şey diyecek olan olursa, bana gelsin."*

Dediklerim yapıldı. Hiçbir stajyer ne bana geldi; ne de başka yerde birilerine yakındıklarını duydum.

Aradan epey zaman geçmişti. Servise vizite girdim. Asistanların yanı sıra üç kız stajyerimiz de vizite katıldı. Vizit sonunda, orta salonda hastalarla ilgili bazı şeyler anlatırken dikkatimi çekti. Üç kızımızın da göbeği -modaya uygun olarak- açıktı. Karşımda duruyorlardı ve üçü de bluzlarını aşağıya çekerek göbeklerini kapatmaya çalışıyorlardı. Ancak o işi yaparken göğüsleri açılıyordu.

Anlatacağım konu bittiğinde, ekibi topluca kapalı salona çektim.

Konuya doktorluk mesleğinin ciddiyetinden, saygınlığının korunması gerektiğinden başladım. Özel hayatlarında farklı davranabileceklerini, ama hastalarla temas hâlinde iken, kıyafetlerine dikkat etmelerini tavsiye ettim.

İçlerinden biri, *"**Ama Hocam. Bu sıcakta kalın ve kapalı giyinmek bunaltıyor....**"* gibisinden itiraz edecek oldu.

Şakaya vurarak acı bir ders daha verdim: *"Bakın doktor hanım."* dedim. *"30-40 yaşlarındaki bir erkek hastanın yanına üçünüzün birden gittiğinizi, eğilip muayene ettiğinizi düşünün. Göğüsleriniz-göbekleriniz bu şekilde açıkken, o hastanın tansiyonu 20'ye, nabzı 150'ye çıkar. Dahası, o hasta istese de bir daha size doktor gözü ile bakamaz. Siz onun gözünde hekimlik vasfınızı yitirir; sadece kadın olursunuz. Ne dersiniz? Yanılıyor muyum?"*

Hiç birinden ses çıkmadı. Sessizce kafalarını önlerine eğdiler. Bir daha da kendilerini, o kıyafetle görmedim.

El böyle sıkılır!

En samimi arkadaşlarımdan birinin eşidir. Ailece görüşürüz. Kah *"yenge",* kah *"bacı"* diye hitap ettiğim dünya tatlısı bir hanımefendidir.

İnançları gereği, erkeklerle tokalaşmaktan kaçınırdı. Biz de bu özelliğini bildiğimizden zaman zaman kendine yüklenirdik.

Günlerden bir gün, telefonda, kız kardeşinin kendisini ziyarete geldiğini ve rahatsızlığının bulunduğunu belirterek randevu istedi. Hastahânede randevu verdim.

Hastahânedeki odamın kapısını tıklattıklarında tesadüfen eldiven giyiyordum. Sağ elim eldivenli, sol eldiven ise elimde idi. İçeri girdiler. Kız kardeşine elimi uzatarak *"Hoşgeldiniz."* dedim. Kendisine elimi uzatırken bir anda aklıma geldi ve elimdeki sol eldiveni kendisine uzatarak, *"Yenge, şu eldiveni giy de rahat rahat tokalaşalım"* dedim. Gülerek eldiveni aldı. Giydi.

Bu olay, hoş bir espri olarak aile toplantılarında anlatılır oldu.

Derken bir gün ani rahatsızlığı üzerine bizim eve geldi. Tansiyonunun yükselmesinden şüphelenmişti. Tansiyon aletini takıp, ölçmeye başlayacaktım ki, yine aklıma şeytanlık geldi. *"Yenge"* dedim. *"Elim kolunuza değdi. Ne olacak şimdi? Abdest tazelemen gerekebilir."*

Cevabı yine gülerek oldu: ***"Doktorlar insanın kardeşi gibidir. Bir şey gerekmez."*** (s.170-172)

Sözün bittiği yer

"Ölürse ten ölür; Âşıklar ölesi değil!"

Yunus Emre

Otuz üç yıllık meslek hayatımdan kalan anılar, şüphesiz ki bunlardan ibaret değil. Anıların bir kısmını yazmamayı tercih ettim. Bir kısmını, ilgili kişiler aktif hayatta olduklarından, bir kısmını da tıbbi nedenlerden dolayı yazamadım.

Ondokuzmayıs Üniversitesi'nde yaşadığım idâri olayları ve öğretim üyelerindeki bazı anıları da daha sonraya bıraktım. Bu kitapta okuduğunuz, bazı öğretim üyeleri ile ilgili anılar, yaşadıklarımın yanında devede kulak dahi değildir, inşallah onları da ayrı bir çalışmada anlatacağım. Dolayısıyla *"sözün bittiği yer"* başlığı sadece bu kitap için geçerlidir.

Okuduğunuz kitapta, adı ve soyadı verilen kişilerin tamamı gerçektir. Yalnızca adı verilenler ise, değiştirilmiştir. Olayları bilenler, söz konusu kişileri tahmin edebilecektir.

Yazdıklarım benim anılanındır. Ancak temelde yatan, doktorluk mesleğinin sorunları ve insanlarımızın doktorlara bakışıdır. İnanmayan olabilir ama: doktorlar da insandır. **"Parası pul, karısı dul"** olsa da insandır.

Umudum, benim bir doktor, bir insan ve bir öğretim üyesi olarak yaşadıklarımdan, bizden sonra gelenlerin, ders çıkarıp, faydalanmalarıdır.

Dileğim o dur ki: Tanrım, hepimizi, hayat ve sıhhatin kıymetini bilenlerden, ölmeden ölenlerden ve dahi öldükten sonra ölümsüzlüğe erenlerden eylesin. (s.203-204)

(Her şey için çok teşekkür ederiz. Allah Teâlâ sizlerden razı olsun. Âmin)

Kaynakça

Prof. Dr. Kenan ERZURUMLU [Kitap]. - El Neştere Değince (Bir Cerrahın Hayatından Kesitler) Ufuk Ötesi Yayınları İstanbul-2008.

İletişim:

İnternet Sitesi:http://www.kenanerzurumlu.com

E-posta: kerzurum@omu.edu.tr

KEFİRİN İNSANLAR ÜZERİNDEKİ İMMÜNOMODÜLATÖR (Bağışıklık Sistemine) ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Probiyotikler, canlı mikrobiyal besin içerikleri olarak tanımlanabilirler. Belirli miktarda alındıklarında tüketicilerde olumlu sağlık etkileri oluşturabilirler. Probiyotikler olumlu etkilerini değişik mekanizmalarla ortaya koyarlar. Bunlar arasında patojen mikroorganizma kolonizasyonunu, hücre adezyonu ve invazyonlarını önlemeleri ve ayrıca direkt antimikrobiyal aktiviteleri ve konak bağışıklık cevabını ayarlamaları sayılabilir.

Probiyotik olarak tanımlanabilen mikroorganizma türevlerinin içinde asidofiluslar ve bifiduslar sayılabilir. Bunlar faydalı bakteri ürünleri olup, bağırsaklarda normalde mevcutturlar. Stres, yanlış beslenme, antibiyotik ve oral kontraseptik kullanımı normal bakteri ve mantar dengesini bozabilirler.

Probiyotiklerin klinik yararlılıkları açısından en güçlü etkileri arasında laktoz intolerasyonu semptomlarının önlenmesi, akut diarenin tedavisi, antibiyotik ilişkili gastrointestinal yan etkilerin azaltılması, önlenmesi ve alerjik bulguların tedavisi sayılabilir.

Probiyotikler canlı mikroorganizmalar olup, mukozal ve sistemik bağışıklığı ayarlayarak konağa etki ederler. Mide barsak sistemindeki mikrobiyal dengeyi sağlarlar. Probiyotik mikroorganizmalar vücut mukozal yüzey ve sindirim bölgelerinde yerleşmiş bakteri ve mantarlardan ibarettirler. Vücutta mevcut flora topluluğunda yerleşik mikroorganizmalar hem olumlu hem de olumsuz yönde etki gösterebilecek canlı etkenler olup belirli bir dengede bulunmaktadırlar. Sindirim sisteminin önemli bir bölümünü oluşturan bağırsaklarda, ilaç kullanımı veya hastalıklar sırasında açığa çıkan zararlı bakteriler, aynı bölgede bulunan iyi huylu bakterilere karşı atağa geçerler ve böylece bağırsağa yerleşmeye çalışırlar. Probiyotik bakteri suşları ise bağırsak duvarına tutunarak, bu zararlı etkenlerin içeriye girmesini önlerler.

Klinik çalışmalar göstermektedir ki, probiyotikler, rota virüs diaresi, antibiyotik ilişkili diare, Clostiridium difficile diaresi ve turist diaresini de içeren bir takım diare türü rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılabilir.

Çağımızın fiziksel ve ruhsal stresleri bağışıklık sistemimizi olumsuz yönde etkilemektedir. Beslenme yetersizlikleri, giderek artan ömür sonucu yaşlılık ve geriatrik hastalıklar, günlük artan iş yoğunluğu ve buna ek olarak gelecekten kaygı, insanları enfeksiyon hastalıklarına, kansere, depresyona ve otoimmün rahatsızlıklara mâdur bırakmaktadır. Özellikle batı toplumlarında rafine gıdaların tüketiminin artması ve buna bağlı rahatsızlıklar, bu toplum insanlarının daha temiz ve katkısız doğal ürünleri tüketmelerine ön ayak olmaktadır.

İşte biz de bu çalışmamızda Kafkasya'nın dağlık kesimlerinde yaşamış kabilelerin sağlık işareti olarak gördükleri bir probiyotik türü olan kefirin bağışıklık sistemimiz üzerindeki immünomodülatör etkilerini gözlemlemeyi amaçladık.

Probiyotiklerin Tanımı ve Tarihçesi

Bakterilerin vücudumuza zararlı ve hastalıklara neden olduğu kanısı uzun yıllar kabul görmüştür. Oysa günümüzde sayıları giderek artan bilimsel araştırma sonuçları canlı mikroorganizmaların bazı hastalıkların tedavisinde, hatta önlenmesinde kullanılabileceğine işaret etmektedir. Genelde "doğal" olanı kullanma ve tüketme alışkanlığının bulunması probiyotiklere olan ilgiyi arttırmıştır. Çeşitli gastrointestinal sistem hastalıklarının tedavisinde yardımcı, çocuklarda allerjik reaksiyonların ortaya çıkışını geciktirmede etkin, kadınlarda vajinal ve üriner sistem enfeksiyonlarının tedavi ve önlenmesinde yararlı olduğu ortaya konulmuştur (1-6).

Besinlerle birlikte veya ayrı olarak alınan, mukozal ve sistemik immüniteyi düzenleyerek, bağırsaklarda besinsel ve mikrobiyal dengeyi sağlayarak konakçının sağlığını olumlu yönde etkileyen bu canlı mikroorganizmalara "probiyotik" adı verilir. "Pro" ve "biota" olmak üzere iki kısımdan oluşan bu terim "for life" (yaşam için) anlamını taşımakta olup, antibiyotik teriminin anlamca karşıtıdır. Patojen bakterilerin kontrolu için patojen olmayan bakterilerin kullanılması anlamına gelir. Probiyotiklere "biyoterapötik ajanlar" da denir. Probiyotik ile tedaviye "bakteriyel yerine koyma

tedavisi", "bakteriyoterapi" ve "patojen mikroorganizmaların patojen olmayanlar ile kontrolu tedavisi" şeklinde adlandırmalar da yapılmaktadır (7-13).
Probiyotik kavramı ilk kez XIX. yüzyılın başlarında Nobel ödülü sahibi Elie Metchnikoff tarafından gündeme getirilmiştir. Metchnikoff, Bulgar köylülerinin uzun yaşamalarının fazlaca fermente süt ürünü tüketmelerine bağlı olduğunu belirtmiştir (5, 9, 14).
Taş devri insanları önemli derecede daha az tuz, yağ ve şeker tüketmekte idiler, iki kat daha fazla mineral, 10 kat daha fazla bitkisel kaynaklı lif, 20 kattan daha fazla bitkisel antioksidan, 50 kattan daha fazla omega-3 yağ asitleri ve milyarlarca kat daha fazla canlı bakteri almaktaydılar. Tükettikleri besinlerin çoğu iyice fermente edilmiş besinlerdi. (tahıllar, inek sütü gibi). Son zamanlarda elde edilen veriler, doğal ve işlenmemiş besinlerden çoğunlukla enerji yoğunluğu yüksek işlenmiş besinlere geçişle kronik hastalıkların sıklığının arttığı konusuna dikkat çekmektedir.
Kronik hastalık sıklığının artışı ile bitkisel kaynaklı lif ve antioksidan tüketiminin azalması arasında açık bir etkileşim vardır. Kişi başına tüketilen şeker 1850 yılında yılda 0,5 kg iken, 2000 yılında yılda 50 kg'a yükselmiş durumdadır

Probiyotiklere Bakış ve Bunların İnsanlarla Etkileşimi

Bağırsak mukozasının alanı 200 m^2 olup, deri yüzeyinin 100 katıdır. Bu yüzey insan vücudunu yaklaşık olarak 10^{14} mikroorganizmadan ayırmaktadır10,16. İnsanların bitkiler ve organizmalar olmaksızın yaşamaları düşünülemez. Bu nedenle vücut yüzey ve boşlukları bir organizma tabakası ile kaplı durumdadır. Kalın bağırsaklarda 1-2 kg, deride 200 gr, ağız boşluğu, akciğerler ve vajenin her birinde 20'şer gr, burunda 10 gr, gözde 1 gr mikroorganizma vardır. İnsan vücudunda ökaryotik hücre sayısının (10^{13}) 10-20 katı prokaryotik hücre (10^{14}) bulunmaktadır. İçerdikleri genetik materyalin büyüklüğü ise vücudun diğer kısımlarındaki genlerin 30 katıdır. Sağlıklı bireylerin bağırsaklarındaki mikrorganizma türü sayısı yaklaşık olarak 500'dür. Vücudumuza yararlı olan bu mikroorganizmalar zararlı mikroorganizmaları kontrol altında tutar, sindirim ve besin ögesi emilimine yardımcı olur (5, 11, 12, 16, 17, 18, 19).
Fermente edilmiş günlük ürünler dünya insanlarının diyetlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bunlar bağırsak sisteminin uyarımı dâhilinde çok geniş bir spektrumda fizyolojik ve terapotik etkilere sahiptirler (20). İmmün cevapların özellikli ve nonspesifik olarak artımında laktik asit bakterilerinin olumlu etkileri değişik çalışmalarda gösterilmiştir (21). Bu açıdan mikroorganizmaların canlı ve belirgin dozda olmaları önemlidir (22, 23, 24). Probiotik mikroorganizmalar olumlu etkilerini iki mekanizma yoluyla ortaya çıkarırlar: Birincisi; canlı mikrobiyal hücrelerin direkt etkileriyle (probiyotikler) ve bu hücrelerin metabolitlerin indirekt etkileri yoluyla (biyojeniklik) Biyojenikler intestinal mikroflorayı etkilemeden sağlık açısından faydalı etkilerini aldıkları yiyecek komponentleri aracılığı ile açığa çıkarırlar (25). Fermente sütlerdeki en önemli biyojenikler fermentasyona yönelik ortamda bulunmayan peptitlerdir.
Genel anlamda bu şöyle belirlenmiştir ki, pozitif sağlık etkilerini ortaya çıkarabilmek için günlük ürünlerdeki probiotik mikroorganizmaların canlı olmaları gerekmektedir. Öte yandan, canlı mikroorganizmaların yerine canlı olmayanların kullanılması ekonomik olarak cazibedar olabilir, çünkü buzdolabında bekletmek için gereksinimlerin azaltılmasınına ve raf ömrünün uzatılmasına olanak sağlarlar. Buna ek olarak, fermentasyon yerine pastörize edilen ürünler, probiyotiklerin potansiyel kullanma spektrumunu, gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi zorunlu kullanma koşullarında desteklemektedirler (26). Fermente sütlerin farelerde kullanılması, doz bağımlı bir şekilde IgA üreten hücrelerdeki artış gibi değişik bağışık cevaplar üzerinde önemli etkilerle sonuçlanmıştır (27). Kefir krema kıvamında, hafif ekşimsi tadı olan fermente bir süt içeceğidir (28). Kefir adı, kef'ten türetilmiş olup, Türkçe mutluluk verici tat olarak tanımlanmıştır. İlk kefir granüllerine veya kefirin ilk kez üretildiği zamana ait bir tarihi kayıt bulunmamaktadır. Şu bilinmektedir ki, kefir granülleri ilk kez Rusyada, Kuzey Kafkasya dağlık bölgesindeki kabilelerden gelmektedir. Bu bölge Karadeniz'le Hazar denizi arasında doğu batı yönündedir. Hâlâ üretilmekte olan ürünler kefir, kiaphur, kefyr, kefer, knaphon, kepi ve kipe adlarını almaktadırlar (29).
Kefir de diğer bazı fermente ürünler gibi yeterli doz ve sürede verilirse insan ve hayvan organizmalarında sağlık için katkıları olan probiyotik olarak nitelendirilen fermente bir ürün grubundadır. Bu noktadan hareketle kefir de probiyotikler arasında değerlendirilebilir.

YAZILAR 173

Probiyotik Mikroorganizmaların Özellikleri

Atalarımız uzun yıllardan beri bakterileri besinlerin saklanmasında fermentasyon amaçlı ve hiç bir yan etki gözlenmeksizin kullanmışlardır. Bu nedenle de, probiyotik mikroorganizmaların seçiminde atalarımızın kullandıklarına ağırlık verilmiştir. Örneğin, yoğurt böyle bir besindir; *Laktobacillus* ve *Bifidobacterium* suşları içermektedir (28, 29, 30, 31).

Probiyotik Mikroorganizmalarda Aranan Özellikler

1. Normal insan bağırsağı kökenli olmalıdır.
2. Stabil olmalıdır, düşük pH ve safra tuzları gibi olumsuz çevre koşullarından etkilenmeden bağırsakta metabolize olmalıdır.
3. Güvenilir olmalıdır, kullanıldığı insan ve hayvanda yan etki oluşturmamalıdır.
4. Bağırsak hücrelerine tutunabilmeli ve kolonize olabilmelidir.
5. Karsinojenik ve patojenik bakterilere ters etkili olmalıdır.
6. Antimikrobiyal maddeler üretmelidir.
7. Konakta hastalıklara direnç artışı gibi yararlı etkiler oluşturma yeteneğinde olmalıdır.
8. Antibiyotiklere dirençli olmalıdır. Antibiyotiğe bağlı (diyare) ortaya çıkan hastalıklarda bağırsağın mikrobiyolojik içeriğini düzeltmek amacı ile kullanabileceğinden, bağırsaktaki antibiyotiklerden etkilenmemelidir.
9. Minimum etki dozları bilinmediğinden, canlı hücrelerde büyük miktarda bulunabilmelidir.
10. Üretim ve depolama sırasında canlılığını ve aktivitelerini koruyabilmelidir.
11. Ayrıca, probiyotik bakterilerin kesinlikle patojenler ile kontamine olmaması ve patojenik özelliğe sahip olmaması gerekmektedir (32).

Probiyotiklerin Etki Mekanizmaları

1. Patojen mikroorganizmaların üremelerine engel olur.
2. Bağırsak pH'sını düşürür.
3. Bakterisidal proteinler salgılar.
4. Paneth hücreleri ve epitel hücrelerinde defensin yapımını uyarır.
5. Kolonizasyonlarına direnç gösterir (ekolojik nişleri kaplayarak).
6. Nitrik oksit yapımını arttırır.
7. Patojenlerin epitele tutunma ve epiteli istila etmesine engel olur.
8. MUC2'yi uyararak tutunmalarına engel olur.
9. Müküs yapımını uyarır.
10. Rho'ya bağımlı ya da bağımsız yollarla epitelin istilasını önler.
11. Epitel ve mukozanın engel oluşturma işlevini güçlendirir.
12. Bütirat da dâhil kısa zincirli yağ asitleri oluşturur.
13. Müküs yapımını arttırır.
14. Engel oluşturan kısımların bütünlüğünü arttırır.
15. Konakçının immün yanıtını değiştirir.
16. IL-10, TGF-B ve Cox2 (PGE2) ekspresyon ve salınımını arttırır.
17. Salgısal IgA yapımını arttırır.
18. TNF-a ve INF-y ekspresyonunu azaltır.
19. Regülatuar T hücrelerini aktive eder.
20. Natural killer hücre aktivitesini arttırır.
21. Dendritik hücre fenotip ve işlevlerini düzenler.
22. NF-.B ve AP-1 yolaklarını düzenler.
23. PPAR-.'yı uyarır.
24. Apoptozu düzenler.
25. IL-10 ekspresyon ve salgılanmasını sağlar.

Kaynakça

GÖNÜLATEŞ Dr. Nurettin Kefirin İnsanlar Üzerindeki İmmünomodülatör Etkilerinin Araştırılması [Kitap]. -

Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Mikrobiyoloji Ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı : [s.n.], Isparta - 2008.

EK BİR YAZI

KEFİR HANGİ HASTALIKLARA FAYDALI VE MAYASI NASIL YAPILIR

Kefir Kafkasya'da yaşayan insanların sıklıkla kullandıkları sütün mayalandırılmasıyla elde edilen bir süt ürünüdür. Son yıllarda Avrupa ve Amerika'da yapılmaya başlanmış ve ülkemizde de Ziraat Fakültelerinin Teknolojisi bölümlerinde üretilmekte olup, sınırlı miktarda satışı yapılmaktadır.

Kefir Nedir?

Kefir, Kefir taneleri ile elde edilen Kafkas orjinli etilalkol ve laktik Asit fermantasyonlarının bir arada oluştuğu tarihi geçmişi olan bir süt içeceğidir. Kefir çok karışık mikrobiyolojik yapıya sahiptir. Boyutları 0,5-3 cm arsasında değişir ve fındık yada Buğday tanesi büyüklüğünde beyaz, beyaz-sarı arasında renklerde küçük karnabahar veya patlamış mısır görünümündedir.

İnsanlar kendi hücrelerinin 10 katı sayıdaki (100 trilyon) faydalı bağırsak mikrobu ile ortak bir yaşam sürdürmektedir. Faydalı bağırsak mikropları (probiyotikler) çeşitli yararlarının yanında dış ortamdan gelen zehirli Maddelerin kana geçmesini engelleyen koruyucu bir bağırsak tabakası oluştururlar. Bağırsaktaki Sağlıklı mikrop dengesinin,Zararlı mikroplar lehine değişmesi, yani bağırsaktaki mükemmel dengenin bozulması çok sayıda ivegen ve müzmin hastalığa yol açar.

Son yıllarda rafine gıdaların tüketimindeki artışa paralel olarak, turşu, **kefir**, boza, çeşitli salamuralar gibi geleneksel Fermantasyon gıdalarının az tüketilmesi, süt ve Yoğurt gibi fazla tüketilenlerin ise ekşimesin ya da kesmesin diye pastörize edilmesi ya da Antipiyotik katılması vücudumuzun mükemmel probiyotik dengesini alt üst etmiştir.

Kefir nasıl yapılır?

Kefir yapılışında kullanılan süt kaynatılır ve metal olmayan (tercihan cam) bir kap içinde ılıtılır (süt temiz ise kaynatılmayabilir).

Üzerindeki kaymak tabakası alınır ve 1 çorba kaşığı kadar kefir mayası atılır ve süt iyice karıştırılır.

Kabın kapağı kapatılır ve süt 20-25 C 'de kalacak şekilde kap bir yere bırakılır. Mayalanacak kab soba ya da kalorifer yakınına getirilir. Çevre ısısı düşük ise kabın etrafı bezle sarılır. Kabın 20-30°C' lerde olması sağlanır. Kap içindeki süt normal olarak 18-24 Saat sonra pıhtılaşır. Maya miktarı düşük ve ortam soğuk ise pıhtılaşma gecikir. Mayalanmış süt madeni olmayan bir tel süzgeçten ya da tülbentten süzülür. Süzgeç üzerinde kalan daneler tekrar maya olarak kullanılır. Kefir mayası (taneleri) hemen kullanılmayacaksa ağzı kapalı bir Cam kavanoz içinde buzdolabında saklanır. Bazıları kefir tanelerini saklamadan önce yıkarlar. Eğer yıkama yapacaksanız kefir tanelerinin Zarar görmemesi için klorsuz Su kullanın. Saklanmak istendiği Zamana daneleri örtecek kadar bardağa su koymak gerekir.

Kefir Nerden Gelmiştir?

Kefirin anavatanı Kafkaslardır. İlk kez Batı Asya' da Türkler tarafından yapılan ve günümüzde pek çok ülkeye yayılan fermente bir süt ürünüdür. Kafkasyalılar Kefiri su yerine içmekte ve gençlik iksiri olarak kullanmaktadırlar. Kafkaslardan dünyanın her tarafına yayılan Türkler bu içeceklerini beraberinde dünyanın her tarafına götürmüşler ve yaymışlardır. Şu anda bilimsel araştırma yapan fakülteler başta olmak üzere kuruluşlar Kefirin faydaları üzerinde ciddi çalışmalar yapmakta ve önemli sonuçlara ulaşmaktadırlar.

Kefir Nelere iyi gelir?

Kullanımı (içimi) ve hazmı çok kolay olan kefir hücre yenileme özelliğine sahiptir. Mucize içecek kefir özellikle bağırsaklardaki maddelerin küreselleşmesini önlediğinden ömür uzatıcı olduğuna inanılır. Kafkasyalıların kefirin yararlarını bildiklerinden çocuklarına su gibi içirirler. Kafkasya' da yüzyıldan fazla yaşamak çok sıra dışı bir durum değildir. Protein, yağ , laktoz ve Mineraller bakımından hayli zengin ilaç tedavisi kesilmeden kullanıldığı zaman kandaki kötü kollestrolü azaltır, tansiyonu düşürür, idrarı sulandırır, vücuttan atılması gereken maddelerin gidişini kolaylaştırıyor, bağırsak hareketlerini hızlandırıyor, bulaşıcı, sarılık , eklem hastalıkları, ishal , kabız , kan kaybı, idrar torbası hastalıları, doğum sorunları, şeker düşürüyor ve en önemlisi KANSERİ GECİKTİRİYOR... Hazmının kolay, proteince zengin oluşu nedeni ile Kefir hastalar ve çocuklar için önemli bir besindir. Hatta 20-30 günlük çocuklara bile Günde bir iki kaşık içirilmesi önerilmektedir. Doktorlara hastalarına ilaçların yanında

birde kefir içmelerini tembihliyor.

Ayrıca yapılan araştırmalarda kefirin Kadın ve erkeklerde cinsel gücü arttırdığı da bildirilmiştir. Hücre yenileme sayesinde de kadınlar tarafından cilt maskesi olarak kullanıldığı da bilinmektedir.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Süt Teknolojisi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Emel SEZGİN, Japonya' da fareler üzerinde yapılan bir araştırmaya göre kefirin içinde yer Alan maddelerin kanseri %53,6 oranında azalttığını ve ayrıca kefirin kanseri önleyici ilaçlarla kullanılması halinde kanserin tekrarlanma riskinin %67 oranında azalttığını da ortaya çıkarttığını belirtmiştir

Ayrıca kefir sinirsel rahatsızlıklara, iştahsızlık ve uykusuzluk içinde yararlı olmaktadır. Ülser yüksek tansiyon , bronşit, Astım hastalarının tedavisinde de kullanılmaktadır.

Kefiri Kimler Kullanır ?

Kefiri yaşı ne olursa olsun her yaştaki insan kullanabilir. Yan etkisi yoktur. Çocuklara bile rahatlıkla verilebilir.

Kefiri Kanser Hastaları Tercih Ediyor ?

Kefir, vücut direncini arttırıyor, sindirim sistemine yararlı oluyor. Bağırsakta kanser oluşturan etkenleri engelliyor. İlaç değil ama, kanser hastası olanlar, bu özellikleri nedeniyle kefiri tercih ediyor... Yapılan çalışmalar, kefirin, iştahsızlık ve uykusuzluğa da iyi geldiğini göstermiştir.

Kefir Tanesi

Kefir Tanesi; fındık ya da buğday büyüklüğünde, renkleri beyaz, beyaz-sarı arasında küçük karnabahar veya patlamış mısır görünümündedir. Boyutları 0,5-3 cm arasında değişir. Taneler sütü fermente edici rol oynar, en önemli özelliği fermantasyon sonunda süzülerek tekrar kullanılabilmesidir. Kefir taneleri kazein ve birbirleri ile ortak yaşayan mikroorganizmaların meydana getirdiği jelatinimsi koloniler oluştururlar. Çok karışık bir mikrobiyolojik yapıya sahiptir. Değişik araştırmacılar, değişik bölgelerden aldıkları kefir tanelerinde farklı sayıda, oranda ve cinste mikroorganizma tespit etmiştir. Tanede genel olarak laktik asit bakterileri, laktozu fermente eden ve edemeyen mayalar mevcuttur. Bazı tanelerde enterokok ve koliform grubu bakterilere de rastlanmıştır. Kefir tanesinde saf toz halde liyofilize kültürler üretilmiştir. Avrupa ülkelerinde ve A.B.D. de genellikle saf kültürlerden kefir üretilirken , Rusya , Asya , Doğu Avrupa ve Ortadoğu bugüne kadar laboratuvar koşullarında kefir tanesi üretmek mümkün olmamıştır.

Kefirin Besin Değerleri

Kefir, vücudun temel fonksiyonlarında ve çeşitli faaliyetlerinde kullanılan Mineraller ve esansiyel aminoasitler bakımından zengindir. Kefirde bulunan Proteinler kısmi sindirimi yapılabilen ve bu nedenle vücut tarafından kolay değerlendirilebilir yapılardır. Kefirde bol miktarda bulunan ve esansiyel amino Asitlerden bir tanesi olan triptofanın, Mineral maddelerden kalsiyum ve Magnezyum sinir sistemi üzerinde rahatlatıcı etkisi olduğu bilinmektedir. Vücudumuzda en çok bulunan ikinci mineral madde olan fosfor, hücre gelişimi ve enerji ihtiyacının karşılanması için karbonhidratların, yağların ve Proteinler kullanımında kolaylık sağlamaktadır. Kefir B12, B1 ve K vitamini bakımından da zengindir. B u vitaminlerin yeterli alınması durumunda gerek böbrek, karaciğer ve sinir sistemine gerekse deri rahatsızlıklarına sayısız fayda sağladığı bilinmektedir.

Kefir neye benzer?

Kefir yoğurda ya da ayrana benzer. Zaten benzer şekilde mayalanır. Bekletildikçe tadı ekşir ve çok az olan Alkol oranı artar.

Kefirin zararı var mı?

Kefirin bilinen bir zararı yoktur. Çok nadir olarak bazı kişiler yeni başladıklarında fazla kefir içmeye tahammül edemezler. Bu kişiler kefir miktarını yavaş yavaş artırmalıdır. Bazı kişiler toksinlerden temizlenirken toksinlerin geçtiği dokularda bir takım rahatsızlıklar oluşabilir. Kısa bir süre sonra, toksinler vücut dışına çıkacak ve kişi kendini çok iyi hissedecektir (iyileşme krizi).

Kefir tanelerini nereden temin edebilirim?

Kefir tanelerini, Ege Ziraat fakültesi gibi bazı fakültelerden, aktarlardan ya da tanıdıklarınızdan temin edebilirsiniz.

Bazı firmalar hazır kefir de satmaya başlamıştır.

Kefirinizin ucuz ve istediğiniz kıvamda olması için mümkünse kendiniz yapın.

Kefir taneleri neye benzer?

Kefir taneleri karnabahar görünümünde fakat lastik kıvamındadır. Kefir tanelerinin dışında kefiran denilen bir yapışkan bir zar(f) vardır. Yararlı bakteriler ve mantarlar kendi yaptıkları bu zarın içinde yaşarlar

Kefir taneleri çok büyümüşse kesilmeli mi?

Kefir taneleriniz büyük ise bunu kesmeyin, aksi halde kefiran metalden zarar görebilir. En iyisi hafifçe elinizle sıkmadan ayırmaktır.

Kefir taneleri sonsuza kadar yaşayabilir mi?

Kuru kefir taneleri birkaç mayalamadan sonra yok olabilir. Ama ıslak maya eğer iyi bakılırsa sonsuza kadar sağlıklı kalır (şimdiye kadar nasıl geldi!) Kefir tanelerini sıkmayın, metal değdirmeyin, temiz tutun. Uzun süre kullanmayacaksanız soğuk bir yerde (tercihan buzdolabında) tutun. Daha uzun süre saklamak isteyenler derin dondurucuya koyabilirler.

Kefir tanelerini daha çabuk nasıl büyütebilirim?

Mayanın miktarı ne kadar fazla ve mayalama süresi ne kadar uzunsa kefir taneleri de o kadar büyük olur. Fakat belli bir noktadan sonra üreme yavaşlar. Tane ve su ayrılırsa tekrar ekilirse taneler daha çabuk büyür.

Kefirin tam olarak mayalandığını nasıl anlarım?

Bu genellikle oda sıcaklığında 24 saat içinde gerçekleşir. Kefir tanelerine kürdan sokun. Ayakta duruyorsa kefir mayalanmıştır. Mayaladığınız kefirde taneler (yukarıda) ile peyniraltı Suyu (whey) (aşağıda) arasındaki sınır keskinleşmişse kefir olmuştur.

Kefirin tadını ve kıvamını ayarlamak için ne yapayım?

Kefiriniz tatlı ise ve ekşi seviyorsanız mayalanma süresini 48 Saate kadar uzatın. Kefir ekşidikçe faydası artar. Ayrıca alkol miktarı da artar. Tatlı kefir istiyorsanız mayalanma süresin 24 saaten fazla uzatmayın ve kefiri buzdolabında saklayın. Kefirinizin daha katı olmasın istiyorsanız ayırdığınız kefir ayranını birkaç saat buzdolabında tutun.

Kefir yapmayı bir süre ertelemek istiyorsam ne yapayım?

Eğer bir süre kefir yapmayacaksanız, mayayı buzdolabının rafına koyun. Böylece kefirin üremesi yavaşlayacaktır. Birkaç gün bu şekilde fazla değişmeden durabilir. Eğer daha uzun süre tutmak istiyorsanız, kefir tanelerini örtecek kadar kaba süt koyun ve kabı dondurucuya koyun. Böylelikle birkaç hafta süre ile kefir aşırı bir üreme göstermez.

Kefir için hangi sütü kullanayım?

En tercih edileni Eski ve Orta Asya Türklerinin yaptığı gibi çiğ keçi sütüdür. Diğer hayvanların sütü de olabilir. Yemlenen değil otlayan hayvanların sütünü tercih edin. Market sütleri iyi bir tercih değildir. Bunlar içinden günlük şişe sütlerini tercih edin. Kutu sütlerini tercih etmeyin (zaten bazıları da mayalanmıyor).

Ne kadar kefir tüketmeliyim?

Ne kadar yoğurt yiyorsanız o kadar. Önce bir çay bardağı için sonra miktar gittikçe arttırın. Genellikle 250-1000 mL kadar tüketilmektedir. Müzmin hastalığı olan kişilerin en az bir litre kadar kullanması tavsiye edilmektedir.

Sıcak yemeklere kefir konulur mu?

Kefir Sıcak yemeklerin üzerine eklenebilir ve hatta pişirilebilir de. Kefirden maksimal etkiyi sağlayabilmek istiyorsanız ısıya maruz bırakmayın. Çünkü bu içindeki faydalı mikropları öldürecektir.

Süt dışı maddelerle de kefir yapılabilir mi?

Evet yapılabilir. Fakat verilen Sıvının içinde kefir mikroplarının hayatiyetini sürdürebileceği herhangi bir şeker bulunmalıdır. Meyve suyu ya da şekerli su ile yapılan Kefire su kefiri denmektedir. Bu kefirlerin mayalanması genellikle daha uzun sürmektedir.

Kefir ile Yoğurdun farkları nelerdir?

Her ikisi de sütün Fermantasyonu sonucu elde edilir. Görünüş olarak birbirlerine çok benzerler Yoğurt prebiyotiktir yani probiyotiklerin üremesini artarır. Kefir probiyotiktir. Yani kendisi yararlı mikroorganizmadır.

Yoğurtta mikroorganizma olarak sadece bifidobakterler ve laktobasiller bulunur (market Yoğurdu ise onlar da yok !!). Kefirde ise bunlara ilaveten Lactobacillus Caucasus, Leuconostoc, asetobacter ve

streptokok gibi bakteriler ile Saccharomyces kefir and Torula kefir gibi mantarlar bulunur. Sonuç olarak evde yapılan yoğurt sağlığınız için çok iyidir kefir ise ondan da iyidir.

Kefir ve kanser

Kefir tümör oluşumunu engellemekte ya da var olanın ilerlemesini azaltmaktadır.

Kefir ve vitaminler

Kefir içindeki mikroorganizmalar bol miktarda Vitaminler (K vit, B1 vitamini, pan-totenik Asit niasin, folik asit B12, ve biyotin) sentezi yaparlar. Kefir mikroorganizmalarının ürettiği biyotin diğer B kompleks Vitaminlerin emilimini de artırır.

Kefirin Faydaları

Mikrobik enfeksiyonlara karşı direnci arttırır, Serinletici aromasıyla kronik yorgunluğu giderir, Stres azaltır, sakinleştirir ve kolesterolü düşürür, Sinir sistemini güçlendirir, Uykusuzluğu ve sinirsel depresyonu ortadan kaldırır, Damar sertliğini ve kas kasılmalarını önler, Yüksek tansiyonu düzenler ve dengeler, Kan bozukluklarını giderir ve kanı temizler, Karaciğer rahatsızlıklarını iyileştirir, Cildi güzelleştirir ve parlaklık verir, Egzema ve benzeri deri hastalıklarına iyi gelir, Yara ve yanıkların hızla iyileşmesini sağlar, İdrar yolu iltihaplarını tedavi eder, Mide ve bağırsak rahatsızlıklarına iyi gelir, Safra kesesi ve böbrek hastalıklarına iyi gelir, Sindirim sistemini mükemmel şekilde düzenler, Sağlıklı diyet için önemlidir, kilo almayı önler.

Kefirin Yararları

Bebeklikden ergenliğe kadar; kemiklerin ve dişlerin oluşumu ile sağlıklı dokuların ve kasların gelişimini olumlu etkiler. Vücudun gelişmesi için gerekli olan vitamin, mineral ve protein desteğini sağlar. Bağışıklık sistemini güçlendirdiği için mikrobik enfeksiyonlara karşı direnci arttırır. Aşırı çikolata, şeker ve sakız tüketen çocukların sağlık risklerini azaltır. Diş çürüklerini önler. Şekerin özümlenmesini sağlar ve şekeri enerjiye dönüştürür. İştah açar ve beslenmeye güçlü destek oluşturur. Asabi hastalıklarda rahatlatıcı görevi görür. İshale ve kabızlığa karşı etkindir. Kansızlığı önler ve kan bozukluğunu giderir. Tırnakların sağlıklı kalmasını sağlar. Görme yeteneğini güçlendirir. Kesiklerin ve yaraların hızla iyileşmesini sağlar. Zekâ gelişimine önemli katkı ve zihinsel aktiflik sağlar. Astım ve Alerjiye karşı direnç oluşturur. Çocukların büyümesinde doğal koruma ve güvenli beslenme sağlayan nefis bir süt içeceğidir. Büyümeye güçlü destek sağlar. Boy uzamasına ve sağlıklı gelişime yardımcı olur. Ergenlik dönemine Pozitif etkinlik katar. Hormon dengesinin kuruluşuna yardımcı olur. İhtiyaç duyulan enerji için mükemmel destek verir. Zihinsel ve fiziksel gelişime benzersiz katkı sağlar. Beyin hücrelerini aktifleştirir ve beyinsel dinamizmi arttırır. Aşırı şişmanlamaya veya zayıflamaya karşı frenleyici görev üstlenir. Sindirim sistemini inşa eder ve tam beslenme sağlar. Sindirim esnasında protein sentezine olumlu yardım eder. Bağırsak florasını inşa eder. Böbrek fonksiyonlarını düzenler. Vitamin ve mineraller arasında işbirlikçi yapısıyla simbiotik çimento görevi görür. Cilt güzelliğine ve parlaklığına olumlu etkiler yapar. Ciltteki yağlanmayı ve kepeklenmeyi önler. Saçları kuvvetlendirir. İç ve dış kanamalarda kanamaları durdurmaya yardımcı olur. Yanıkların hızlı iyileşmesini sağlar. Dokuları tamir eder. Vücudun Sıvı dengesini optimum seviyede tutar. DNA sentezini ve yenilenmesini olumlu etkiler. Hücrelerin Oksijen almasında etkili görev üstlenir. Gençlik döneminin etkin, enerjik ve aktif bir dönem olmasında unutulmaz bir partnerdir. Gençlik ve dinçlik duygusunun sürekliliğini sağlar. Yorgunluk ve strese karşı koruyucu bir kalkandır. Cinsel fonksiyonların devamlılığında aktiflik kazandırır. Vücudun bütün organlarının uyumlu ve senkronize çalışmasını düzenler. Kanı temizler, klosterolü dengeler ve yüksek tansiyonu düşürür. Damar sertliğini ve Kalp krizi riskini önler. Uykusuzluğu giderir. Spor yapanlar için enerji deposudur. Ferahlatıcı hoş kukusu ve benzersiz tadıyla rahatlık verir, dinlendirir ve gevşetir. Yemeklerde keyfinize keyif katar. Hazmı kolaylaştırır. Diyet yapanlar için en ideal içecektir. Kilo aldırmaz ve beslenme sentezi oluşturur. Kemoterapi tedavisi sürerken vücudun güçlü kalmasını ve beslenmenin devamlılığını sağlar. Kas kasılmalarını ve krampları önler. Selülitlere karşı etkindir. Yağ dokularını çözümleyici fonksiyon içerir. Sindirim sistemindeki trafiği düzenler. Birçok hastalığın oluşumunu ilk başlangıçtan itibaren hemen önler. Başta üreme hormonları östrojen, progesteron, testesteron olmak üzere kortizon, ensülin, trioid, serotonin ve adrenal hormonları üzerine olumlu etkiler yapar. Mide asitleri ile salgıların düzenli ve verimli üretilmesine katkıda bulunur. Alkol alanlar açısından kaybolan vitaminlerin geri alımında tam bir takviye sağlar. Zehirlenmelere karşı kanı temizler. Vücuda giren siyanürü etkisizleştirir. Saç dökülmesini azaltır.

Doğum kontrol hapı ve idrar söktürücü ilaç alanlara yardımcı olur. Antibiyotik ilaçlar vücuttaki tüm Vitaminleri ve bakterileri öldürdüğünden; doğal savunma ve savaş ordularını kurarak doğal antibiyotik görevi üstlenir. Sinir sistemini sürekli reorganize ettiğinden çelik gibi güçlü yapı oluşturarak sakinlik ve rahatlık verir. Antioksidan özellikleri ile hücre yenilenmesine katkı sağlar. Menopoz dönemindeki riskleri azaltır. Aşırı yıpranmayı ve yaşlanmayı yavaşlatır. Damar sertliğini engeller. Uzun ve sağlıklı bir ömür trendine yönelik metabolizmanın mimarıdır. Kemiklerin ve kasların güçlü kalmasına destek sağlar. **Osteoporoz ve Alzheimer** hastalığına karşı direnç oluşturur. **Prostat ve Bağırsak kanseri başta olmak üzere birçok kanseri önleyici etkisi olduğu bilinmektedir.** Adale kasılmaları ile felce karşı etkindir. Ellerdeki titremeler ile bellek zayıflığını ve dikkat azalmasını önler. Kronik güçsüzlüğe karşı kuvveti arttırır. Sinir iltihaplarına bağlı olarak el ve ayaklardaki uyuşma ile karıncalanmaları azaltır. Görme zayıflığını ve Katarakt oluşumunu engeller. Serbest radikallerin, ağır metallerin ve zehirli Gazların vücuttaki olumsuz etkilerini azaltır. Kronik depresyona karşı olumlu iyileştirmeler yapar. Genç yaşlanmayı sistemize eder. Mutlu bir yaşlılık dönemi için vazgeçilmez doğal bir dosttur.

AĞIR METALLERİN İNSAN VÜCUDUNA ZARARLARI

KURŞUN AGIR METALİNİN Sağlık Üzerine Etkileri:

Kurşun, organizmaya genel olarak hava yoluyla (solunarak), daha az olarak de sindirim yoluyla (su ve gıdalar aracılığıyla) alınır. Cilt yoluyla emilim sınırlıdır.

Solunum yoluyla alınan kurşun akciğerlerden, sindirim yoluyla alınan kurşun mide sıvısında çözülerek ve mideden emilerek, cilt yoluyla emilen kurşun ise ciltaltı damarlar aracılığıyla kana karışır.

Kurşun, kan aracılığıyla karaciğer, böbrekler, akciğer, beyin, dalak, kalp ve kaslara ulaşır. Esas yerleşim yeri kemikler ve dişlerdir. Yetişkinlerde organizmadaki kurşunun yaklaşık % 94'ü diş ve kemiklerde bulunur. Kan aracılığıyla organizmada dolaşan kurşun, idrar, dışkı ve terlemeyle organizma dışına atılmaya çalışılır.

Kurşunun organizmadaki hedefi öncelikle sinir sistemidir. Kurşun etkilenimi sonucu;

- Parmaklar, el ve ayak bileklerinde güçsüzlük oluşur,
- Kan yapım sürecinin bozulması sonucu anemi (kansızlık) gelişir,
- Kan basıncında yükselme (hipertansiyon) oluşabilir,
- Hafıza kaybı ve konsantrasyon problemleri yaşanabilir,
- Yüksek düzeyde etkilenmede beyin ve böbrekler zarar görebilir,
- Yüksek düzeyde etkilenmede erkeklerde sperm yapımı zarar görebilir,
- Dişetlerinde çizgilenme (Burton çizgisi) görülebilir,
- Gebelerde bebeğin beyin gelişimine zarar verebilir.

Ani (akut) zehirlenme:

Kısa sürede yoğun kurşun etkilenimi sonucu ortaya çıkar. Salgılarda artış ve kusma, şiddetli karın ağrısı (barsak kolikleri), idrar çıkarmada zorluk oluşabilir. Ölümle sonuçlanabilir.

Yavaş (kronik) zehirlenme:

Cilt ve mukozalarda solukluk, genel yorgunluk ve bitkinlik, baş ve eklem ağrıları, iştahsızlık, mide-barsak bozuklukları, kabızlık. Anemi (kansızlık) bulguları ile birlikte kanda kurşun seviyesi yüksekliği ve idrarda hemoglobin sentezi bozulmasına bağlı delta amino levülinik asit ile koproporfirin tespit edilir.

Zehirlenme düzeyi arttıkça tabloya şiddetli karın ağrısı, bulantı, kusma, kabızlık, ciltte kurşuna özel gri-sarımsı solukluk, uç sinirlerde felçler (sıklıkla elde), şiddetli baş ağrısı ve huzursuzluk, dalgınlık, damar daralmaları sonucu organ yetmezlikleri (özellikle böbrek) eklenebilir.

CIVA AĞIR METALİNİN Sağlık Üzerine Etkileri:

Cıva; hava, su, gıdalar ve deri yoluyla vücuda girer. Su ve gıdalar ile alınan cıva mide ve incebarsaktan, solunum yoluyla alınan ise akciğerlerden kana karışır. Deri yoluyla emilim sınırlıdır. Gıdalarda ağırlıklı olarak methylmercury formu bulunur ve bu formun yaklaşık olarak % 95'i sindirim sisteminden emilir. Oda ısısında kolayca buharlaşan cıvanın solunum yoluyla etkilenimi de önem taşır.

Kana karışan cıva organizmada haftalar ve aylarca kalabilir, en fazla beyin ve böbrekleri etkiler ve bu organlarda birikir. Atılımı dışkı ve idrar yoluyla olur. Gebelerde bebek üzerine etkilidir ve inorganik

cıva bileşikleri anne sütüne de geçer. Sinir sistemi cıvadan en fazla etkilenen yapıdır. Sinir sistemi etkilenimi ile beyin ve böbreklerde birikim sonucu ortaya çıkan bulgular:
- Davranış değişiklikleri (aşırı hassasiyet, korku ve sinirli davranışlar),
- El, kol, bacaklar ve başta titremeler,
- Hafızada bozulma ve his kaybı,
- Görme alanı daralması, işitme kaybı, konuşma bozukluğu,
- Kaslarda koordinasyon kaybı,

Böbreklerdeki birikim sonrası böbreğin kanı filtre etme fonksiyonu azalır ve bunun sonucu olarak da atılamayan cıvadan etkilenim daha da artar.
Cıvanın ani (akut) etkilenimi sonucu görülen bulgular ise:
- Mide-barsak bozukluğu bulguları,
- İdrar çıkartamamaya varan böbrek bozukluk bulguları,
- Soluk almada zorlanma (soluk borusu ve bronşlarda irritasyon),
- Kan basıncı ve kalp hızında artış,
- Deride kızarıklık ve gözlerde hassasiyet,
- Ağız ve dişetlerinde yara oluşumu, salya artışı, dişlerde dökülmeler.

Gebelikte ve emzirme döneminde etkilenme bebek üzerince ciddi zararlara yol açabilmektedir. Bebeğin zeka gelişimi olumsuz etkilenmekte, koordinasyon bozukluğu, görme kaybı, kas gücü azalması, konuşma bozukluğu gibi bulgular ortaya çıkabilmektedir.
Hayvan deneylerinde; bebek gelişimi ve sperm üretimi üzerinde olumsuz etkileri olduğu, erken doğum ve düşüklerde artışında neden olduğu gözlemlenmiştir
Cıva (Hg)
Cıva, çevrede doğal olarak bulunan bir elementtir. Metal formunda, cıva tuzu veya organik cıva bileşikleri halinde, bulunabilir.
Metalik cıva çeşitli ev eşyalarında; barometrede, termometrede ve floresan lambalarda, kullanılır. Bu aletlerde bulunan cıva kapalı bir şekilde haznelerinde bulunduğundan tehlikesizdir ve sağlık problemi yaratmaz. Fakat, termometre kırıldığında buharlaşan cıvanın solunmasıyla ciddi oranda cıvaya maruz kalınabilir. Bu durum; sinir, beyin ve böbrek zedelenmeleri, akciğer tahrişi, göz tahrişi, deri dökülmesi, kusma ve ishal gibi zararlı etkilere neden olabilir.
Cıva gıdalarda doğal olarak bulunmaz. Fakat, insanlar tarafından tüketilen balık gibi gıdalar yoluyla besin zinciri içerisinde kendilerine yer bulur ve yayılabilirler. Balıktaki cıva konsantrasyonu içinde yaşadığı suda bulunan cıva konsantrasyonundan daha fazladır. Tarlalardaki çevresel kirlenmeden dolayı et önemli miktarda cıva ihtiva edebilir. Bitkisel ürünlerde cıva bulunmaz, fakat tarımsal uygulamalar esnasında cıva içeren spreylerin kullanılmasıyla sebzelerden ve diğer ürünlerden insan vücuduna taşınabilir.
Cıvanın insanlar üzerinde birçok olumsuz etkisi vardır. Başlıca olumsuz etkileri şunlardır:
Sinir sistemi bozukluklarına sebep olur:
Beyin fonksiyonlarına zarar verir
DNA ve kromozomlara zarar verir
Alerjik reaksiyonlara, deri isiliklerine, yorgunluğa ve baş ağrısına yol açar
üreme ile ilgili negatif etkiler; spermlere zarar vermek, sakat doğumlar ve düşük doğum gibi.
Beyin fonksiyonlarının zarar görmesi, öğrenme bozukluğuna, kişilik değişikliklerine, titremeye, görünüm bozukluklarına, sağırlığa, kas koordinasyon kaybına ve hafıza kaybına yol açar. Kromozomların zarar görmesi ise mongolizme yol açar.
Gıdalara bağlı cıva zehirlenmesi çok nadir olmakla beraber, cıvadan kaynaklanan neredeyse tüm zehirlenmeler çevre kirliliğine bağlıdır.
KADMİYUM AĞIR METALİ Sağlık Üzerine Etkileri:
Kadmiyum, gıdalar, içme suyu, hava, sigara ve çalışma ortamı havasıyla insan vücuduna girebilmektedir. Ciltten emilimi yoktur. Vücuda giren kadmiyum çok yavaş olarak böbrekler ve dışkı ile dışarıya atılır. Böbrekler ve karaciğer tarafından elemine edilmeye çalışılırken bu organlar ciddi biçimde zarar görürler. Ayrıca, su ve gıdalarla alınımında mide-barsak sistemi ile solunum sistemi ile alınan kadmiyum da akciğerlere zarar verir.

Sindirim yoluyla alınan kadmiyumun yaklaşık % 5'i, solunum yoluyla alınanın ise yaklaşık % 30'u organizmaya girerek kan dolaşımına karışır. Atlımı çok yavaş olduğu için organizmada birikir. Organizmada yarılanma süresi oldukça uzundur (15-20 yıl).
Solunum yoluyla ani ve çok miktarda alınması durumunda, burun, boğaz ve akciğer de tahrişe neden olur. Öksürük, yutma zorluğu, göğüs ağrısı, terleme, titreme, çarpıntı gibi bulgular sonrasında akciğer ödemi de gelişebilir. Solunum yoluyla yoğun miktar kadmiyum alınımı ölüme de neden olabilir.
Ağız yoluyla çok miktarda alındığında, bulantı, mide ağrısı, ishal, baş dönmesi, baş ağrısı, sindirim bozukluğu gibi bulgular sonrası baygınlık oluşabilir.
Uzun süreli ve yavaş etkilenim sonrası; aşırı yorgunluk, solunum yolu problemleri, soluma zorluğu, böbreklerde fonksiyon bozukluğu, sindirim sisteminde etkilenme ve karaciğer zararları ortaya çıkar. Böbreklerin kadmiyumla zarar görmesi sonrasında kemik kırıklarının kolaylaştığı görülmüştür.
Uluslararası kanser araştırmaları ajansı (IARC) ve EPA kadmiyumun insanlarda karsinojen olabileceğini belirtmişlerdir.

ARSENİK AĞIR METALİ Sağlık üzerine etkileri:

Hava, su ve gıdalar yoluyla alınan arsenik hızla organizmaya girer ve vücuda dağılır. Cilt yoluyla emilim ve etkilenim hızı diğer yollardan daha kısıtlıdır. Organizmada karaciğer tarafından zararsız organik forma dönüştürülmeye çalışılır, böbrekler aracılığıyla idrar yoluyla atılır. Diğer salgı sistemleri ve dışkıyla da daha az oranda atılırlar.
Arsenik bileşikleri öncelikle kılcal damarları etkiler ve dolaşım bozukluğu yaratırlar. Kemik iliği ve dokularda bozulmalara neden olur. Uzun dönemli etkilenim sonucu cilt kanseri oluşumuna yol açabilir.
Arsenik bileşikleri organizmada fazlaca birikmezler ve genellikle yarılanma süreleri 2 gündür. Karaciğer, böbrekler, kemikler, cilt ve tırnaklar depolanma alanlarıdır.
Akut (ani) etkilenimle oluşan sağlık sorunları: Solunum yoluyla yoğun etkilenim sonucu oluşur. Kramplı öksürük nöbeti yanında solunum güçlüğü, göğüs ağrısı, mide-barsak bozukluğu ve sinir sistemi etkileri oluşur. Kusma, ishal, mide krampı, baş ağrısı, dalgınlık, titreme ve bilinç kaybı gelişebilir. Ciltten giriş yerinde kızarıklık, yara ve hassasiyet oluşur. Göz, burun, yutak, boğazda hassasiyet yaratır. Burun septumunda (orta bölme) delinmeye neden olabilir.
Kronik (uzun erimli) etkilenimle oluşan sağlık sorunları:
- Cilt reaksiyonları, ciltte kalınlaşma ve renk koyulaşması (pigmentasyon), saç dökülmesi ve tırnaklarda kolay kırılmalar görülür. Ciltte lekeleri bulunan kişilerde bu reaksiyonlara bağlı kanser oluşumunu kolaylaştırır.
- Kemik iliği etkilenimi sonucu kansızlık (anemi),
- Kalp ritim bozukluğu,
- Kılcal damar etkilenimi sonucu dolaşım bozukluğu ve cilt renginde bozulma ve gangrenli dolaşım bozukluğu yaraları,
- Sarılık ile seyredebilen karaciğer ve böbrek fonksiyon bozukluğu,
- Gözde konjunktiva ve kornea hastalıkları,
- Ağır bronşit,
- Arsenik az miktarda da olsa anne sütüne geçebilmektedir.
- Cilt, karaciğer, mesane, böbrek, prostat, akciğer ve solunum yolu kanserleri oluşumunda rol oynamaktadır. IARC (Uluslar arası kanser araştırmaları ajansı) tarafından arsenik, insanlar için kanserojen olarak belirtilmiştir. EPA (Çevre koruma ajansı) da bilinen insan karsinojeni olarak tanımlamıştır.

KROM Sağlık Üzerine Etkileri:

Solunum yoluyla organizmaya giren krom partikülleri akciğerde önce birikir. Burada depolanan krom partikülleri zaman içinde ve yavaşça dolaşım sistemine geçer ve vücuda dağılır. Böbreklerden süzülen krom idrar yoluyla organizmadan uzaklaştırılır. Gıdalar ve su ile sindirim sistemi aracılığıyla alınan kromun büyük kısmı birkaç gün içinde dışkıyla atılır. Bu yoldan alınan kromun çok az kısmı ince barsaktan emilerek kana karışır. Gıdalarla alınan III değerli krom, ince barsak ve mideden dolaşıma katılır ve organizmanın fonksiyonlarında (şeker, yağ ve protein metabolizmasında) işlev görür. Cilt yoluyla emilim de sınırlıdır.

YAZILAR 181

Kromun organizmada neden olabildiği etkileri;
- Krom, kuvvetli oksidan etkisi nedeniyle hücreleri parçalayabilir ve zarara uğratabilir.
- VI değerli krom bileşikleri III değerli krom bileşiklerinden çok daha toksiktir ve bunlar ciltte hassasiyet yaratır, ciltte alerjik reaksiyon oluşturabilir veya yaraların oluşumuna yol açabilir.
- Akciğerde biriken krom, bronş kanserine neden olabilir. Sigara içenlerde bu etki artabilir. Krom ve bileşikleriyle uzun süre çalışanlarda akciğer kanseri oranı, diğer toplum kesimi ile karşılaştırıldığında 100- 1.000 kez daha fazla olduğu saptanmıştır.
- Yüksek miktarda (2 mikrogram/m3’den fazla) krom solunması durumunda solunum yolu ve özellikle burunda yaralara kadar varan hassasiyet ve rahatsızlık yaratarak burun orta duvarında (septum) delinmeye neden olabilir.
- Çalışma ortamı havasında yüksek miktarda krom bulunursa, alerjik akciğer hastalıkları ve astma ataklarına neden olabilir.
- Sindirim yoluyla yüksek miktarda (kazayla) krom VI alınması, mide ülseri, böbrekler ve karaciğerde fonksiyon bozulması ve ölüme neden olabilir.

Kromun akut (ani) etkilenimiyle oluşan sağlık sorunları:
• Gözde konjunktivit ve kornea zararları,
• Ciltte alerjik reaksiyon ve zor iyileşen yaralar,
• Sindirim yoluyla alınma sonrasında ağızda, midede ağrı ve yaralar, yutma güçlüğü, kusma ve kanlı ishal,
• Solunum yoluyla yoğun alınım sonrası burun, üst solunum yolları ve akciğerde tahriş,
• Sindirim yoluyla yoğun miktarda alınması sonrası dolaşım bozukluğu, kramplar, bilinç kaybı, böbrek yetmezliği, koma ve ölüm oluşabilir.

Bilimsel deliller, havada bulunan ağır metal bileşenlerinin insanlar için genotoksik kanserojen kaynağı olduğunu gösteriyor.

Stronsiyum (Sr)

Suda çözünmeyen stronsiyum bileşikleri kimyasal reaksiyonlar sonucunda suda çözünür hale gelebilirler. Suda çözünen bileşikler çözünmeyenlere göre insan sağlığını daha fazla tehdit eder. Bu sebeple, suda çözünen stronsiyum bileşikleri suyu kirletebilecek özelliğe sahiptirler. Fakat, içme suyundaki konsantrasyonları çok düşüktür.

İnsanlar, hava ve toz soluyarak, gıda ve içecek tüketerek yada stronsiyum içeren toprakla temas ederek düşük miktarlarda radyoaktif stronsiyuma maruz kalabilirler. İnsanlar çoğunlukla stronsiyumu yeme ve içme yoluyla alırlar.

Gıdalardaki stronsiyum konsantrasyonu stronsiyumun insan vücudundaki konsantrasyonunu etkiler. Tahıllar, yapraklı sebzeler ve süt ürünleri önemli miktarda stronsiyum içeren gıda maddeleridir.

İnsanların birçoğu için stronsiyum alımı orta derecededir. Az miktarda bile insan sağlığına zararı olduğu düşünülen tek stronsiyum bileşiği stronsiyum kromattır. Stronsiyum kromatın akciğer kanserine yol açtığı bilinmektedir. Fakat insanların stronsiyum kromata maruz kalma riski şirketlerdeki güvenlik önlemleri sayesinde büyük ölçüde azaltılmıştır. Böylece stronsiyum kromat artık önemli bir sağlık riski taşımamaktadır.

Genellikle yüksek stronsiyum konsantrasyonlarının alımı insan sağlığı için büyük bir tehlike olarak görülmemektedir. Sadece bir kişinin stronsiyuma alerjik reaksiyon gösterdiği belirlenmiş, bunun haricinde tespit edilen bir vaka olmamıştır. Çocuklarda, yüksek oranda stronsiyum alımı sağlık için riskli olabilir, kemik gelişimi ile ilgili problemlere sebep olabilir.

Stronsiyum tuzlarının deri döküntülerine ve cilt ile ilgili diğer problemlere sebep olduğuna rastlanmamıştır. Çok yüksek miktarlardaki stronsiyum alımı kemik gelişimini olumsuz etkileyebilir. Fakat bu etki, stronsiyum alımı kg (vücut ağırlığı) için gram seviyelerinde olursa görülür. Gıdalarda ve içme suyundaki stronsiyum seviyeleri belirtilen sorunlara sebep olacak kadar yüksek değildir.

Sütlerde ''Ağır Metal'' Tehlikesi

Çevre kirliliği nedeniyle süt ve ürünlerine arsenik, cıva, kadmiyum ve kurşun gibi ağır metallerin bulaştığı, bu maddelerin vücutta birikmeye başlamalarıyla birçok ciddi hastalığa yol açabildikleri iddia edildi.

182 YAZILAR

Konya İl Kontrol Laboratuvarı Kalıntı Laboratuvar Şefi ziraat yüksek mühendisi Ömer Osman Kılıç, yaptığı açıklamada, günümüzün en büyük sorunlarından birisinin teknolojiye paralel olarak artan ve yaşamı olumsuz etkileyen çevre kirliliği olduğunu belirtti.

Kirlenen çevre nedeniyle miktarları giderek artan ve önemli kirleticilerden biri olan ağır metallerin çevrede bulaşıcı kaynaklar haline geldiğini vurgulayan Kılıç, gıda maddelerine bulaşan ağır metallerin gıda zinciri yoluyla insan vücuduna ulaştığını bildirdi.

Ağır metallerin bulunduğu gıdaların tüketilmesi durumunda içindeki metal miktarına bağlı olarak ani ölümlerin görülebildiği sağlık sorunlarının ortaya çıkabileceğini dile getiren Kılıç, şunları kaydetti:

''Ağır metaller konusunda dikkat edilmesi gereken gıdalardan biri de beslenme açısından büyük önem taşıyan sütlerdir. Ağır metaller süt ve süt ürünlerine su, hava, yem ve üretim aşamasında kullanılan ekipmanlar yoluyla bulaşabiliyor. Arsenik, cıva, kadmiyum, bakır, nikel, kurşun gibi ağır metallerin birikimleri ve yüksek dozda alınmaları durumunda vücutta tehlikeli biyokimsayal yıkımlara neden olurlar. Bu metaller özellikle merkezi sinir sistemi, karaciğer, böbrek, dalak ve dolaşım sistemini olumsuz etkiler.''

KANSER VE ANİ ÖLÜMLERE YOL AÇABİLİYOR

Vücutta birikmeye başlamalarıyla birlikte ağır metallerin sinir sistemi bozuklukları, baş dönmeleri, iştahsızlık, kalp ve damar hastalıkları, kanser, anemi, ani ölümler ve tanımlanmamış birçok hastalığa yol açabildiklerini belirten Kılıç, ağır metallerin sütlere gübre, kanalizasyon atıkları, egzoz atıkları ile yeşil alanlardan geçebildiğini bildirdi.

Dünya Sağlık Örgütü'nün süt ve ürünlerindeki ağır metaller üzerinde hassas olduğunu ve bu konuda araştırmalar yapıldığını vurgulayan Kılıç, şöyle devam etti:

''Türkiye'de yapılan araştırmalarda özellikle endüstriyel bölgelerde yapılan çalışmalarda kritik değerlerin üzerinde ağır metal içeren süt ve ürünlerine rastlanmıştır. Konya'daki laboratuvarda yaptığımız araştırmalarda da ağır metalin bulaştığı, limitlerin üzerinde miktarların bulunduğu süt ve ürünlerine rastladık. Bu metallerin gıdalardan uzaklaştırılması ve temizlenmesi son derece zor ve masraflıdır.''

EPİKTETOS'UN HAYATI, ESERLERİ ve FELSEFİ GÖRÜŞLERİ

Hayatı:

Milattan sonra 55 yılında Phrygia (Frigya)'da Hierapolis'te (Şimdiki Pamukkale yakınları) doğduğu rivayet edilen bir Yunan filozofudur.

Çocukken Roma'da İmparator Neron'un azatlısı Epaphroditos'a satılmış bir köle idi. Asıl adı bilinmediği için Yunanca **"satın alınmış adam-köle uşak"** anlamına gelen "Epiktetos" olarak adlandırılmıştır.

Epiktetos, Roma'da felsefe okuma imkânını bulmuş, kölelikten kurtulunca felsefe öğretmenliği yapmış, 90–94 yıllarında Roma imparatoru Domitianus bütün filozofları yurdundan kovunca, Nikopolis'e gitmiş orada Stoik felsefe **(stoacılık, stoik felsefe, acılara göğüs germe, metin olma)** ilkelerini öğretmeğe başlamıştır. Yokopolis'te yokluk içinde yaşamış ve burada ölmüştür.

Eserleri:

Hiçbir yazılı eser bırakmamış, fakat büyük bir etki yapmıştır. Kendisini seven birçok öğrencileri olmuş, bunlardan İzmitli Finvius Arrianus, Epiktetos'un öğrettiklerini **"Düşünceler-Epiktetos Elkitabı"** adıyla sonradan kitap halinde toplamış ve böylece felsefesi hakkında bilgi edinmek mümkün olmuştur.[100] Gerçekte Epiktetos'un eseri sekiz kitaptan oluşmasına karşın günümüze kadar ancak dört kitabı ulaşmıştır. Epiktetos'un, bu eseri daha çok ahlaki öğütlere ayrılmış bir söyleşi türündedir. **Cynic (Kinik) Okulu**[101] mensuplarının uyguladığı türde kurmaca bir muhatapla diyaloglar biçiminde, kendisini tutkuların kölesi olmaktan kurtarıp doğaya uygun biçimde yaşamakla yetinerek bilgece esenliğe ulaşmak için öğrencilere yöneltilen konuşma metodunu kullanmıştır.

Felsefi Görüşleri:

Epiktetos'un felsefesinin ana hatları kısaca şöyledir: Tanrı'ya güvenmek, vicdanın sesini dinlemek ve insanların kardeşçe yaşamaları esasına dayanmaktadır. Kendisine, bilge kişi olarak Sokrates ile Diogenes'i örnek alan Epiktetos, temelde ahlak ile ilgilenmiş ve gerçek eğitimin, tümüyle bireye ait olan tek şeyin bireyin iradesi ya da amacı olduğunu kavramaktan başka bir şey olmadığını iddia etmiştir. Ona göre insan, iradeden bağımsız olan iyi ya da kötü hiçbir şey bulunmadığını öğrenmeli ve olayları öngörmeye veya yönlendirmeye kalkışmayıp sadece onları anlama çabası göstermelidir. Epiktetos'a göre insana kendisinden başka birisi zarar vermez. Epiktetos'un mesajı yönetici sınıfa değil daha çok orta sınıfadır. O, insanı, Tanrı'dan başka insanları da içeren büyük bir sistemin üyesi olarak görmüştür. Ona göre insanlar akıllı yanlarıyla Tanrı'nın çocuklarıdırlar ve kendilerinde tanrısal öğeler taşırlar. Epiktetos'un ahlak felsefesinin temelinde genel olarak şu iki kural dikkat çekmektedir:

a-İradenin dışında, iyi ya da kötü olan hiçbir şey bulunmadığını kabul etmemiz gerekir.

b-Olayları öngörüp yönlendirmeye çalışmak yerine, onları sadece bilgelikle kabul etmeliyiz. [102]

Önemli Not

Hazırlanan kitap rahmetli Burhan Toprak Hocamızın milletimize kazandırdığı tercümeden hazırlanmıştır.[103] Düzenlemede daha faydalı olur düşüncesiyle dağınık fikirler, eş-benzer metinler olarak peşpeşe konularak konu başlıkları altında toplanılmıştır. Bu şekilde olunca asıl tercüme ile bağlantı sadece paragraf şeklinde kalmıştır.

---

[100] (trc. Burhan Toprak), İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul–1962

[101] Cynic: i. alaycı tip, toplumsal değerleri küçümseyen kimse, kinik, hayatın güzelliklerine karşı çıkan felsefeci, kötümser, (köpekleşme tarzı)

[102] -Epicteto's Life, His Works and Philosophical İdeas-

Dr. Enver DEMİRPOLAT (Fırat Ü. İlahiyat Fakültesi-İslam Felsefesi Ana Bilim Dalı)

[103] Epiktetos- Düşünceler ve Sohbetler, İstanbul-1962

Ayrıca kitaptaki İslâmî literatüre uygunluk sağlanmıştır. Çünkü Epiktetos'un eseri hakikat ve hikmet üzere tertip edildiği halde içinde çok az miktarda olsa da Roma döneminin baskıcı tutumu yüzünden olan tahrifat ve daha sonraki dönemlerde Hristiyanlar tarafından yapılan itikadi sapmalar kararınca düzeltilmiştir. Bu şekilde okuyucunun hikmetlere karşı inanç ve sevgisi sağlanması düşünülmüştür.

Epiktetos'u rahmet ve iyilikle anıyoruz.

İhramcızâde İsmail Hakkı

DÜŞÜNCELER ve SOHBETLER

AHLAK

Şimdiden sonra kendine yalnızken de olsa, başkalarıyla birlikte iken de olsa, asla değişmeyecek bir seciye ve her vakit itaat edeceğin ahlâk kanunları bul.

İnsanın gerçek asaleti faziletten gelir, doğuştan değil.

*Pek çok zahiresi olduğu halde yiyemediği için zayıf, cılız kalan kimselere benzeriz. **Güzel ahlâk kaidelerimiz vardır. Fakat bunlar lâf etmek içindir, tatbik etmek için değildir.** Hareketlerimiz sözlerimizi yalanlar. Henüz adam değiliz. Filozof rolü oynamak isteriz. Yük bizim için çok ağırdır. Bu hal tıpkı ski kiloluk yükü taşıyacak kuvveti olmayan bir adamın Aias'ın taşını yüklenmeğe girişmesi gibidir.

Sende her biri yapılması lâzım gelen vazifeleri gerektiren birtakım meziyetler vardır. Sen bir insansın; bir dünya vatandaşısın, Allah'ın kulusun ve bütün insanların kardeşisin. Bunlardan başka bir Senatörsün yahut daha başka bir makama sahipsin. Genç yahut ihtiyarsın. Ya oğul yahut babasın, nihayet bir kadının kocasısın. Bütün bu unvanların seni nelere bağladıklarını düşün ve hiçbirini lekelememeğe çalış.

Servetinin bir parçasını kaybettin. Bunu avunamayacağın bir kayıp sayıyorsun. Fakat vefayı, saffeti, alçak gönüllülüğü bıraktığın vakit bir şey kaybettiğini sanmıyorsun. Hâlbuki serveti kaybettiren irademizin elinde olmayan yabancı bir kuvvettir. Onlara sahip olmamak veya kaybetmek utanılacak bir şey değildir. İç servetimize gelince onu ancak kendi yanlışımız yüzünden kaybederiz. Ona sahip olmamak ayıp ve acı bir şey olduğu gibi sahip olduktan sonra kaybetmek de çok ayıp ve çok acıdır.*

İnsanlara boyun eğen, ilkönce eşyaya boyun eğmiştir.

Senin için bayram günleri, bir azgın isteği yendiğin, kibri, yersiz atılışı, hainliği, dedikoduculuğu, aç gözlülüğü, kötü konuşmayı, israfı yahut seni ezen başka kötü huyları kendinden uzaklaştırdığın yahut hiç olmazsa onların kuvvetini azalttığın günlerdir. Bu günler bir konsüllük yahut bir ordu kumandanlığı aldığın zamanlardan çok kurban kesmene değer.

*Saffet ruh için ne ise temizlik de vücut için odur. Tabiat bile sana temizliği öğretiyor. **Yemek yediğin vakit dişlerinin arasında bir şey kalmaması imkânsız olduğu için, sana suyu vermiş, bir maymun veya bir domuz olmayıp, bir insan olman için sana ağzını yıkamayı emretmiştir.** Derimize musallat olan kire karşı sana yıkanmayı, yağlarla uğunmayı, çamaşırı, kaşağıyı sağlamıştır. Eğer bunlardan faydalanmazsan sen artık bir insan değilsin. Tımar ettirdiğin atına, yıkattığın, tarattığın köpeğine candan bakmıyor musun? Bunun için kendi bedenine; atma ve köpeğine ettiğin muameleden daha kötü muamele etme! Senden kimsenin uzaklaşmaması için, onu yıka ve temizle. Zira pis ve fena kokan bir insandan kim kaçmaz? Fakat pis ve kokmuş olmak niyetinde isen: hiç olmazsa yalnız pis ve kokmuş cl ve pislikle yalnız başına kal! Şehirden uzaklaş, göle git, komşularınla dostlarını zehirleme. Sen sadece çirkefsin, böyle iken tükürmenin ve sümkürmenin yasak olduğu mabetlere bizimle gelmeğe mi cesaret ediyorsun?

Kirli, kılığı zindandan çıkan bir katil gibi düşkün ve iğrenç olan bir filozof güzel vecizelerini bana satmağa kalkarsa, beni nasıl kendisine çeker? Bir adamı bu halde bırakan felsefeyi bana nasıl sevdirebilir? Onu dinlemeğe bile cesaret edemem ve her ne bahasına olursa olsun ona bağlanamam. Onun için temiz ve edepli olalım. Aynı şeyleri talebelerim hakkında da söylüyorum. Ben kendisini felsefeye vermek isteyen bir delikanlının pis, saçları yağlı ve taranmamış olarak karşıma çıkmasına

tertemiz, efendice giyinmiş olarak gelmesini tercih ederim. Zira bundan; onun güzellik hakkında bir fikri olduğunu, edepli ve efendice şeylere bağlı olduğunu anlamış olurum. Böylece bildiği güzelliğe saygı duyduğu ve dolayısıyla ona öğretilecek güzelliğe de saygı besleyeceği sezilir. O iç güzelliği ki yalnız kendi aklını kullanmaktan ibarettir ve onun yanında beden güzelliği sadece çirkinliktir. Fakat iğrenç, korkunç, kir ve pislik içinde, saçları taranmamış, karmakarışık bir halde ve sakalı göbeğine kadar uzamış olarak karşıma bir insan çıkarsa, hiçbir düşüncesi olmadığı güzellik hakkında ona ne söyleyebilirim? O en güzel çeşmeye kendi süprüntülüğünü üstün tutacak bir domuz yavrusudur.

Bir süre mânevi âlemde ilerlemeni bırakıyorsun ve yolunu bulunca buna yine başlayacağını söyleyerek kendini avutuyorsun, aldanıyorsun! Bugün göz yumulan küçük bir kusur, yarın seni daha büyüğüne yuvarlayacak ve tekrarlanan bu ihmal, senin asla düzeltemeyeceğin bir alışkanlık meydana getire-cektir.*

AKIL

Deliler yola gelmez. Darbımeselin dediği gibi bir deliyi yola getirmektense parça parça etmek daha kolaydır.

ALDANMAMAK İÇİN

Bir kimsenin şan ve şeref içinde olduğunu, büyük bir mevkie yükseldiğini yahut son derece bolluk içinde olduğunu görerek, hayalinin tesiri altında kalıp onu bu nasibinden dolayı mutlu saymağa kalkma. Zira gerçek özü elimizde olan şeylerde ne açgözlülüğe, ne imrenmeye, ne de kıskanmaya yer kalmaz ve sen de general, senatör, konsül olmak istemez, belki yalnız hür olmak istersin. İmdi bu amaca giden tek bir yol vardır: **elimizde olmayan şeyleri küçük görmek!**

Bir hükümdarın yahut büyük bir Beyin himayesi bizi huzur içinde ve her türlü tehlikeden uzak tutmağa yeter. Hâlbuki koruyucu, vasi ve velimiz olarak Allah'ımız var. Niye bu korunma; kaygılarımızı, korkularımızı atmak için yetmiyor?

Caesar'ın ordusuna yazılan askerler alışılmış yemini ederler. Bu yemin nedir? İmparatorun esenliğini her şeyin üstünde tutacaklarını, ona her konuda boyun eğeceklerini ve onun için ölümü göze alacaklarını söylemekten ibarettir. Sen ki doğuşunla, Allah'tan aldığın birçok armağanlarla ülûhiyete bağlısın ve onun safları arasında doğdun, bu yemini yapmayacak mısın? Bu yemini yaptıktan sonra ona vefalı kalmayacak mısın? Bu iki yemin arasında ne büyük fark var! Asker, imparatorun esenliğini her şeyin üstünde tutacağına yemin ediyor, sen ise her şeye kendi selâmetini üstün tuttuğuna yemin ediyorsun.

*Her aldatmaya karşı kendine de ki: «İşte büyük bir savaş, ilâhî olan bir iş.» Burada bahse konu olan hâkimiyet; hürriyet, saadet ve temizliktir. Allah'ı hatırla, onu yardımına çağır, o senin için yardım göndeecektir. Denizde bir fırtına, koptuğu vakit elbette Castor ile Pollux'ü imdada çağırırsın. **Oysaki istek senin için daha tehlikeli bir fırtınadır.**

* Niçin Stoisyen oluyorsun? Hareketlerinin gerektirdiği adı al, sana uygun olmayan ve lekeleyeceğin adı alma. Stoisyen'lerin prensiplerini, ileri sürmekle geçinen birçok insanlar görüyorum. Fakat Stoisyen görmüyorum. Bana bir Stoisyen göster.Bir tane istiyorum. Stoisyen yani hasta iken mesut, tehlike içinde mesut, can verirken mesut! Bu tam Stoisyen'i bana gösteremezsen hiç olmazsa yola girmiş bir Stoisyen'i bana göster. Bu büyük gösteriden henüz zevk duyamadığımı söylemeğe mecbur olan benim gibi bir ihtiyarı bundan mahrum etme. Bana Allah'ın iradesine uymak istiyen, Tanrıdan ve İnsanlardan şikâyet etmeyen, asla arzularında mahrum olduğunu görmeyen, hiçbir şeyle yaralanmayan, ne tamahı, ne öfkesi, ne kıskançlığı olan bu geçici bedende Allah'la gizli bir alış verişi sürdüren ve insan kılığından soyunarak Allah olmak isteyen adamı bana göster.*

*__Bir nota, bir keman ve bir yay satın alınca insan kendisini müzisyen sanır mı? Fakat sen kendini uzun bir sakalın, bir heyben, bir değneğin ve bir çulun olduğu için filozof sanıyorsun. Dostum elbise mesleğe uygundur. Fakat adı veren elbise değil sanattır.__

Euphrates'in uzun zaman kendisinin filozof olduğunu saklamakla çok rahat ettiğine dair söylediklerini hatırla. Çünkü bu davranışı ile insanlara gösteriş olsun diye bir şey yapmadığına ve her şeyi Allah için

ve kişiliği için yaptığına vicdanını inandırmakla beraber yalnız başına savaştığı için yalnız şahsını tehlikeye atmanın; ne soydaşını, ne de kendisinin istemiyerek yapabileceği yanlışlıklar yüzünden felsefeyi tehlikeye koymamanın tesellisini elde etmenin ve nihayet elbisesinden çok hareketleriyle filozof tanınmanın gizli zevkini tatmıştır.

Öyle kör insanlar vardır ki Vulcauus'u bile bir külahı olmasaydı iyi bir demirci saymayacaklardı. Bu yüzden o kadar aptal bir hâkim olan ve insanları ancak işaretleri, ayırıcı alâmetleri ile seçen kalabalık tarafından anlaşılamamaktan şikâyet etmek ne büyük aptallık! Sokrates bu yüzden insanların çoğuna meçhul kalmıştır. Ona giderler ve kendilerini bir filozofa götürmesini rica ederlerdi, o da götürürdü. Onu bir filozof saymamalarından asla şikâyet etmiş midir? Hayır, onun alâmeti yoktu ve filozof görünmeden filozof olmakla bahtiyardı. Ondan daha filozof kim gelmiştir? Sen de öyle ol: felsefe; sende ancak hareketlerinle görünsün.*

ALLAH TEÂLÂ'YI BULMAK

*Caesar'ın gladiotorları arasında dövüşmediği için ümitsizliğe düşen, bu aylaklıktan kurtulmak için Allah'a adak götüren ve halkın önüne çıkmayı en büyük şeref sayan kimselere her gün rastlanır. **Hâlbuki aramızda Allah'a olan sevgisini göstermek için fırsat arayan kimse bulunmaz.**

Allah seni şahit olarak çağırır ve sana sorar: «İradeden başka bir yerde iyilik ve kötülük olmadığı doğru mudur? Bir kimseye zararım oldu mu? Herkese faydalı olacak şeyleri herkesin iktidarına vermedim mi?» Buna sen ne cevap verirsin?

«Rabbim, şüpheli bir durumdayım. İstırap ve felâket içindeyim. Kimse bana bakmıyor. Kimse bana yardım etmiyor. Herkes beni yeriyor, herkes bana küfrediyor ve ben insanların kusmuğu bir varlığım.»

Kendisinin büyüklüğünü tasdik etmek üzere seni şahitliğe çağırmak şerefine böyle mi mukabele ediyorsun? O kendi iyiliğinin, hakikatinin, adaletinin bir şahidini arıyordu. Hâlbuki sen onu suçlandıran adam oldun.

Hayatta aşağı yukarı hepimiz evden kaçmış esirlerin tiyatrodaki durumundayız. Bu esirler oynanan piyeslerin zenginliğini görmekle büyük zevk duyarlar. Seyrettikleri trajedinin aktörlerine hayrandırlar. Fakat daima telâş içindedirler. Sağa sola bakarlar ve efendilerinin adı söylendiğini duyar duymaz dehşet içinde kalırlar, hemen kaçıp giderler. Biz de böyleyiz. Tabiatın harikalarına hayran oluruz, bu manzara bizi büyüler. Ama her ân üzüntü içinde yaşarız. Ve eğer efendimizin adını söylerlerse mahvolmuş bir insan durumuna düşeriz.

O halde efendi nedir?

Bu bir adam değildir. **Zira insan insanın efendisi olamaz.** Bu ölüm, hayat, şehvet, ıstırap, fakirlik yahut servettir. Caesar bile üzerime bunlarla yürümesin, o zaman dayanmamı görürsün! Fakat gürleyerek, aydınlatarak, tehdid ederek bu peyklerle gelirse ve ben korkarsam efendisini tanıyıp kaçan esir de değil miyim? Ama eğer korkmazsam tam hürüm ve kendimden başka efendim yoktur.

Sultanların ve büyüklerin huzuruna girdiğin vakit daha yükseklerde seni gören, seni duyan ve senin daha çok borçlu olduğun daha büyük bir sultanın var olduğunu hatırla.*

Bellenmesi lâzım gelen ilk bilgi ilâhî lütufları ile her şeyi idare eden bir Allah'ın varlığı, yalnız hareketlerimizin değil fakat duygularımızın ve düşüncelerimizin de ondan, saklanmayacağıdır. Bundan sonra onun mahiyetini çözmek gerekir. Mahiyeti iyice bilindiği için ona kendini beğendirmek ve itaat etmek isteyenler bütün gayretlerini zarurî olarak ona benzemeğe sarf etmeli yani hür, vefalı, hayırsever, merhametli ve efendi olmalıdırlar. Bunun için senin de bütün düşüncelerin, sözlerin, işlerin Allah'ı taklit eden, ona benzemek isteyen adamın işleri, sözleri ve düşünceleri olmalıdır.

Hiçbir şey bilmedikleri; en basit anlamlardan bile haberleri olmadıkları halde büyük mevki sahiplerinin her şeyi bildiklerini ileri sürmeleri her zaman rast gelinen bir olaydır. Servet içinde yüzdüklerinden, muhtaç olmadıklarından, her hangi bir şeyden yoksun oldukları akıllarına gelmez. Bu cins insanların en büyüklerinden birine şunu söylüyordum: «İmparator sizi seviyor. En yüksek mevkilere sahip birçok dostunuz ve büyük makamlarla münasebetleriniz var. Bu imkânlarla dostlarınıza iyilik edebilir ve düşmanlarınızı ezebilirsiniz! O da bana «Benim yoksun olduğum, her hangi

bir şey var mı?» dedi. «Gerçek saadet için lâzım olan en önemli unsurdan mahrumsunuz. Bu âna kadar size lâzım ve lâyık olan tarzdan başka türlü hareket ettiniz. İşte en köklü mesele: **Ne Allah'ın ne olduğunu, ne de insanın ne olduğunu biliyorsunuz.** İyiliğin ve kötülüğün mahiyetinden haberiniz yok, bütün bunlardan çok sizi şaşırtacak olan da, kendi kendinizi bilmemenizdir. Ah... kaçıyorsunuz ve sizinle bu kadar açıkça konuştuğum için öfkeleniyorsunuz! Size ne kötülük ettim? Sadece kendinizi olduğunuz gibi gösteren aynayı karşınıza getirdim.»*

ALLAH GERÇEKTEN VARDIR

Allah Teâlâ, bütün insanları mesut olmaları için yaratmıştır; kara bahtlı oluyorlarsa kendi yanlışları yüzünden oluyorlar.

Büyük şeyler değil, hattâ bir üzüm tanesi, bir incir bile bir anda olgunlaşmaz. Eğer bana: «Hemen şimdi bir incir istiyorum.» dersen sana «Dostum, bunun için zaman lâzımdır. Bekle de tane olsun, sonra büyüsün ve nihayet olgunlaşsın!» diye cevap veririm. Oysaki sen ruhların bir atılışta meyvelerini tam olgunlaştırmalarını istiyorsun. Bu doğru mudur?

*O kadar nankörüz ki, Allah'ın bize ihsan ettiği hârikalar bile bahse konu olsa, bunun için şükretmek şöyle dursun, onu suçlandırır ve ondan şikâyet ederiz. Bununla beraber bir parçacık olsun duygulu ve minnet nedir bilen bir yüreğimiz olsa, tabiatın her hangi bir parçası, hattâ en basiti bile, ilâhî kudreti ve üzerimizdeki lütuflarını duymamıza yetecektir.

Eğer biraz duygumuz olsaydı yalnızken veya kalabalık içindeyken, bütün hayatımızda, Allaha bize bahşettiği Te ömrümüzün her ânında faydalandığımız nimetler için şükretmekten başka bir şey yapmazdık. Evet, çapa çapalarken, tarla sürerken, yerken, gezerken, kalkar ve yatarken kısacası her hareketimizle haykıracaktık: «Allah ne büyüktür!» Her şey bu ilâhı haykırışla titreyecekti : «Allah ne büyüktür! »Fakat siz kör ne nankörsünüz. Bunun için ihtiyar, topal, fakir ve sakat olmakla beraber bunu biteviye sizin için ben söylemeliyim: «Allah ne büyüktür!»

Bülbül yahut kuğu kuşu olsaydım, onların yaptıklarını yapacaktım. Hâlbuki ben bir insanım ve aklım var. O halde ne yapmalıyım? Allah'ı övmeliyim. İşte bütün hayatımda yapacağım şey! Bu iş için bütün insanları da bana katılmağa çağırıyorum.

Her şeyi yoluna koyacak olan akıl sapıtırsa onu yoluna kim koyacak?

*Belli bir gerçeğe inanmaktan seni kim alıkoyabilir ve yanlışı doğrulamaktan alakoyabilir? Seni kim zorlayabilir? Anlıyorsun ki senin kimsenin elinden alamayacağı iraden vardır. Eğer senin hürriyetin elinden alınabilseydi, Allah iyi bir "babanın sana göstereceği ilgiyi göstermemiş olurdu.

Hiçbir kuvvetin hakkından gelemeyeceği adam kimdir? O; tasarılarında sebatlı ve elimizde olmayan her hangi bir şeyin kendisini sarmasına müsaade etmeyen adamdır. O bana göre bir atlettir. Birinci savaşa dayandı. Bir ikincisine dayanabilecek midir? Paraya dayandı. Güzel bir kadına karşı koyabilecek midir? Gündüz halk arasında isteklerine dayandı, geceleyin ve yalnızken dayanabilecek mi? Şan ve şerefe, yerilemeye, övgülere, ölüme dayanabilecek mi? Bütün rahatsızlıklara, her türlü kedere katlanabilecek mi? Bir kelime ile rüyasında bile muzaffer olabilecek mi? İşte benim aradığım atlet!

*Her hangi bir adam başkalarından fazla bir şey olursa veya olduğunu sanırsa ve eğer filozof değilse tabiatiyle gurur ile göğsü kabaracak ve böylelikle kötü yola sapmaktan, kurtulamayacaktır.

Bir müstebit (zorba) bana dedi ki : **«Ben mutlak hâkimim ve her şeyi yapabilirim!**

Peki elinden ne gelir? Kendi kendine iyi bir ruh verebilir misin? Benim hürriyetimi elimden alabilir misin? O halde gücün neye yeter? Arabanın içinde iken arabacıya bağlı değil misin?

Herkes bana dalkavukluk ediyor.

Fakat bunu sana bir insana yaptıkları gibi mi yapıyorlar? Bana; sana benzemek isteyen, Sokrates'in izlerinde yürümek istedikleri gibi yürümek dileyen ve seni böyle kabul eden bir kimseyi göster!

Ben senin kafanı kesebilirim!

Hakkın var, zararlı Allah'a yaptıkları gibi sana da dalkavukluk etmek ve cin çarpmasına karşı yaptıkları gibi sana da kurbanlar adamak lâzım geldiğini unutmuştum. Onun Roma'da bir sunağı yok

mudur? Sen ondan çok bu saygıya yaraşırsın, Çünkü sen daha zararlısın. Fakat senin emrindekiler ve senin bütün gücün ayaktakımını şaşırtıp korkutabilir. Beni asla şaşırtamazsın. Ben ancak kendim sebep olursam meyus olabilirim. Beni boş yere tehdit ediyorsun, sana hür olduğumu söylüyorum!

Sen mi hürsün? Nasıl?

Beni hür yaratan, kurtaran Allah'tır. Allah'ın kulunu senin iktidarına bırakacağını sanıyor musun? Sen benim gövdemin hâkimisin, istersen onu al. Fakat benim üzerimde hiçbir hükmün yoktur.»*

*Felsefe uzun ve zahmetli bir yoldur, deniliyor. Aldanıyorsun dostum. Bu o kadar uzun değildir. Felsefe sana ne öğretmek istiyor? Allah'ın yolunda gitmek, isteklerini düzene koymak, düşüncelerini iyi kullanmak

Bana; Allah'ın, isteklerinin, inançlarının ne olduğunu söyle, işte uzun olan bunlardır. Fakat sana şehveti öğreten filozofların yolu daha mı kısadır? Epikuros sana ne diyor? İnsanın iyiliği bedenindedir. Bana ruhun, vücudun ve baş unsurumuzun ne olduğunu söyle, o zaman göreceksin ki bu, ondan daha az uzun değildir.*

*Filozoflar insanın hür olduğunu söylerler. Demek ki imparatorun otoritesini küçük görmeyi öğretiyorlar.

Hayır. Hiçbir filozof halkı devlet başkanına karşı isyan ettirmeği veyahut iktidarı altında bulunan her hangi bir şeyin onun elinden alınmasını istemez. Buyurun iste Dedenim, iste servetim işte. şöhretim, işte ailem hepsini size veriyorum, alınız ve eğer size rağmen her hangi bir kimseye bunları ellerinden bırakmamasını öğretiyorsam ben; öldürünüz, ben bir âsiyim. Benim insanlara öğrettiğim bunlar değildir. Ben onlara yalnız inançlarında hürriyeti korumalarını öğretiyorum ve Allah da yalnız bunlara hâkim olmaları için onları yaratmıştır.

Ülühiyetin en doğru, en kuvvetli, en çok ayaklar atına alınamayacak kanunu daima zayıfın kuvvetliye boyun eğmesi ve akılla onu yenmesidir.*

***Allah'ın mahiyeti nedir?**

Zekâ, bilgi, düzen ve akıldır. Ancak onda gerçek iyiliğinin ne olduğunu böylelikle öğrenebileceksin!

Asil bir aileden doğmuş isen, o kadar asaletin ile doluşundur ki bundan bahsetmekten bıkmazsın, herkesi serseme döndürürsün. Fakat Allah yaratandır ve o senin içindedir. Bu asaleti unutursun, nereden geldiğini ve içinde ne taşındığını bilmezsin. Halbuki hayatının bütün hareketlerinde hatırlaman lâzım gelen budur. Her an kendi kendine de ki: **«Beni yaratan Allah'tır ve Allah benim içimdedir, onu her gittiğim yere götürüyorum. Onu niçin utandırıcı düşüncelerle bayağı hareketlerle ve alçakça isteklerle kirleteyim?»**

Allah'ın varlığı veya kudreti karşısında ahlâksızca bir hareket yapmamağa dikkat edersin; o seni görür ve duyar. Öyle ise huzurunda onu üzecek hayâsızca şeyleri düşünmekten utanmıyor musun?

Ey Allah'ın düşmanı!

Ey kendi mahiyetini unutmuş alçak!

Fidyas'ın bir heykeli meselâ Minerva'sı yahut Jüpiter'i olsaydın ve biraz da duygun olsaydı seni yaratan ustayı hatırlayarak ona ve sana yaraşmayan bir şeyi yapmamağa, her ne bahasına olursa olsun kendi güzelliğini lekeleyecek olan çirkin bir kılıkta görünmemeğe çok dikkat ederdin. **Allah'ın huzuruna ne halde çıktığına önem vermemekle seni yaratana leke sürüyorsun.** Oysaki ustadan ustaya, eserden esere ne büyük fark var!

Tanrı vasilik etmek üzere sana bir yetim verselerdi, ona itina eder ve bu kadar değerli bir emanetin bozulmasına meydan vermezdin. Hâlbuki vasilik etmek üzere seni sana verdiler. Dediler ki:

Seni daha sadık, daha şefkatli bir velinin ellerine veremezdik. Bu çocuğu tabiatı gereği nasılsalar öylece koru. Onu bütün temizliği ile vefası ile asâletiyle, her türlü ihtiras ve bulanıklıktan uzak bulundurarak yetiştir!» Hâlbuki sen kendine boş veriyorsun.

YAZILAR 189

Ne vefasızlık, ne cinayet!

Şu küçük filozofa, bu ağırbaşlılık şu gururlu bakış nereden geliyor?

Biraz bekle dostum, çok geçmeden ben daha vakarlı olacağım. Öğrendiğim ve benimsediğim prensiplerin gösterdikleri yolda henüz sağlam değilim. Kuvvetsizliğimden korkuyorum. Biraz kuvvetleneyim, o zaman büsbütün başka bir ağırbaşlılık göreceksin. Hayat henüz bitmedi. Allah son düzeltmelerini yapmadı (Kıyamete kadar yaratma devam ediyor). **Biter bitmez göreceksin.** Fakat bunun gururdan gelen bir ağırbaşlılık olacağını sanma. O gerçeğe inanmaktan gelmektedir. Şu Jüpiter başında gördüğün zannınca gurur mudur? Hayır. O sağlamlıktır ve sebattır. Sana şu. tarzda seslenen Allah böyle olmalıdır: **«Varlığımın bir işaretiyle tasdik ettiğim şey yalan olamaz, kesindir ve mutlaka gerçekleşir.»** Bu büyük örneği taklite çalışacağım. Ve sen beni; vefalı, sâf, son derece cesur olarak ve müthiş diye vasıflandırılan kazaların, belâların sebep olduğu heyecanların, perişanlıkların uzanamayacağı bir halde bulacaksın. Fakat seni ölmez, hastalıklardan ve ihtiyarlıktan kurtulmuş görebilecek miyim?

Hayır, ama ölmesini, ihtiyar ve hasta olmasını bildiğimi göreceksin. Bir filozofun sinirlerini, son derecede rahat sinirlerini göreceksin.

Hangi sinirleri?

Asla yoksunluk bilmeyen istekler; her türlü kötülüğü önleyen yerli yerinde korkular, ölçülü ve uygun hareketler, düşünce mahsulü tasarılar ve asla arkasından pişmanlık gelmeyen katlanmalar.*

*Ey insanoğlu!

Allah'ın sana verdiği nimetlere karşı nankör olma, sana bahşettiği büyük iyilikleri unutma. Sana verdiği duymak, görmek kabiliyetleri için durmadan şükret.

Ne diyorum?

Sana verdikleri hayat için ve onu devam ettirmek üzere şarap gibi, zeytinyağı gibi, arzın bütün meyvaları için şükret. Hususuyla bunlardan daha kıymetli olan her şeyi kullanmak, denemek ve her şeye değerini vermek iktidarını hediye ettikleri için onlara şükret. *

*Vaktin hükümdarı yeryüzünde barışı sağladı. Artık ne savaş, ne haydutluk, ne de korsanlık var. Her hangi bir zamanda her hangi bir saatte yapayalnız, korkmadan, her yere serbestçe gidilebilir. Lâkin hükümdar hastalıklara, kazalara, yangınlara, yer sarsıntılarına, yıldırıma karşı bizi emniyete alabilir mi? Bu huzur ve sükûnu, ihtiraslarımıza, aşka, üzüntüye, pintiliğe, açgözlülüğe karşı koruyabilir mi? Ah! **Bu huzur ve sükûnu hükümdarlar veremezler, onu ancak Allah verebilir ve onun yol göstericisi de akıldır. Bu huzura sahip olan bütün hayatınca yalnız kalabilir**.*

*Allah'ı suçlandırdığın zaman, kendi içine in, ona hak vereceksin. Kötü insan hangi işte senden daha iyi muamele görmüştür? Zengin olduğu için mi? **Fakat onum iç âlemini incele, sürdüğü hayata bak, onun gibi olmak seni üzecektir**. Philostorgos'un refah ve saadetine isyan etmekte olan bir delikanlıya onu söylüyordum:

Peki ama Sura ile yatmak ister mi idin?

Allah göstermesin!" dedi, ölmesini tercih ederim.

Şu halde Philostorgos Sura'ya sattığına karşılık olarak bir şeyler alırsa neye kızıyorsun? Ve nefret ettiğin şeylere sahib olduğu için neden onu mesut sayıyorsun? Sana mevcudunun en iyisini veren **Allah, sana hangi işte kötü muamele etmiştir?** Hikmet paradan daha değerli değil midir? Onun için asla şikâyet etme. Çünkü en değerli şeye sahip bulunuyorsun?*

Seni sürgüne gönderecekler! Dünyanın ötesinde beni gönderecekleri bir ülke var mı? Gittiğim her yerde gökleri, güneşi, ayı, yıldızları bulamayacak mıyım? Rüyalarım ve bir talihim olmayacak mı? Allah ile sohbete imkân bulamayacak mıyım?

Bir küstah bir gün Diogenes'e sordu : «Sen Allah'ın mevcut olmadığına inanan Diogenes misin?» «Ben Diogenes'im.» diye cevap Verdi, «ve ben Allah'ın var olduğuna o kadar inanırım ki, onun senden nefret ettiğine son derece eminim.»

ATLATMA

Biri çıkar da bir kimsenin seni yerdiğini söylerse ileri sürüleni reddetmeğe kalkma. Yalnız şu cevabı ver: «Bunu söyleyen hiç şüphesiz başka kusurlarımı bilmiyormuş. Bilseydi sadece bunu söylemekle kalmazdı!»

Benim de yaptığım gibi insanlar işledikleri suçlara kolayca özür bulurlar. Rufus bir gün beni bir suç yüzünden azarlarken ona «Peki Efendim, Capitolium'u mu yaktım? diye itiraz ettim. O da bana «Alçak esir! Bu durumda yapılacak yanlışın hepsini yapmış olmak Capitolium'u yakmak demektir!» diye cevap verdi.

CİNSİ MÜNASEBET-ŞEHVET

Mümkün olursa evlenmeden önce cinsî münasebet zevklerine karşı perhizli ol. Eğer bu zevkleri tadarsan hiç olmazsa meşru hareket et. Bununla birlikte bu zevklerden faydalananlara karşı sert olma, biteviye perhizinle öğünme.

Hayalin gözlerinin önünde her hangi bir şehveti canlandırırsa, hemen her zaman yapacağın gibi seni sürüklemesi için uyanık bulun. Ta ki, bu şehvet biraz geciksin ve sen kendinden bir mühlet isteyebilesin. Ondan sonra zevk anıyle arkasından gelecek pişmanlık ânını ve kendinden edeceğin şikâyetleri ve bu şehvetten duyacağın hazla ona dayandığın vakit duyacağın övünmeyi karşılaştır. Eğer bu zevki tatmanın senin içim tam zamanı olduğunu sanıyorsan, onun tuzaklarıyla cazibesinin seni aldatmasına karşı tedbir al ve ona daha büyük bir zevki olan yenmiş olma hazzını karşı koy.

İnsanlar arasında tabii hiçbir toplum yoktur. Allah insanların iradelerine karışmaz. Zevk ve şehvetten başka dünya yüzünde hiçbir ilgi çekici yönü yoktur.

DAVRANIŞ ve ANLAYIŞ TARZI

Şu düşünceler asla seni üzmesin: «Küçük düşeceğim. Yeryüzünde bir hiç olarak kalacağım.» Çünkü küçük düşmek ve yoksul olmak bir fenalıksa, başkasının eliyle felâkete çarpılamayacağın gibi kötü alışkanlıklara da düşmezsin. En büyük mevkilere geçmek veya bir eğlenceye çağırılmak senin elinde mildir? Elbette hayır! Nasıl olur da bu senin için bir küçük düşme veya şerefsizlik olabilir? Ancak sana bağlıda bir şey olan sen nasıl dünya yüzünde bir hiç sayılırsın? «Ama o zaman dostlarıma hiçbir yardımım dokunmaz.» Hiçbir yardımım dokunmaz ne demek? Onlara para mı veremeyeceksin? Onları Roma hemşerisi mi yapamayacaksın? Bu işlerin bizim elimizde bulunan şeylerden olduğunu ve başkalarına değil bize ait olduğunu sana kim söyledi? Kendisinde olmayan bir şeyi kim başkasına verebilir? Biri çıkıp da «Servet edinmeğe çalış, biz de faydalanalım» diyebilir.

Utanmayı, alçak gönüllülüğü, haysiyet ve asaleti koruyarak servet edinebilirsem, zengin olmak için tutulacak yolu göster, zengin olurum. Sizin kalp nimetler kazanmanız için gerçek servetimi kaybetmemi istiyorsanız, teraziyi nasıl doğru tutmadığınıza ve ne dereceye kadar nankör ve düşüncesiz olduğunuza dikkat ediniz! Neyi üstün tutarsınız? Parayı mı yahut olgun ve sâdık bir dostu mu? Ah! daha doğrusu bu faziletleri elde etmek için bana yardım ediniz ve bunları bana kaybettirecek işleri yapmamı istemeyiniz!

Her hangi bir kimse ile konuşmağa, hususuyla memleketin en önemli kişilerinden biriyle buluşmaya mecbur olursan, bu görüşmede Sokrates ile Zenon'un nasıl hareket edebileceklerini kendi kendine sor. Böylelikle ödevini yapmada güçlük çekmez ve karşına çıkan fırsatlardan faydalanmış olursun.

Mevki sahibi büyük bir adama saygılarını sunacağın vakit, onu evinde bulamayacağını, evde ise yok dedirtebileceğini yahut sana kapısını açtırmağa tenezzül etmeyeceğini yahut müracaatını kayıtsızlıkla karşılayacağını önceden düşün. Eğer bütün bunlara rağmen ödevin seni zorluyorsa başına gelene katlan ve asla «zahmete değmezdi.» demeyi aklına getirme. Zira bu sözler bayağı bir adamın; dış eşyanın, ruhundan başka olan şeylerin çok büyük tesiri altında kalan bir adamın sözlerindir.

*Ben topalım. Niye topal olmalı idim? Alçak adam! Bir ayak için İlâhî hikmeti suçlandırmak mı

lâzım? Allah'ın senin ayağına mı yoksa ayağının mı Allaha uyması daha doğrudur?*

Bir taşa küfret, neye yarar? O seni duymaz. Onun için taşı taklit et ve sana söylenen küfürleri duyma!

Körlere, topallara acıyorsun. Niçin kötü İnsanlara acımıyorsun? Onlar da başkalarının topal ve kör olmaları gibi kötüdürler.

*Homeros'un eserinde, Eumaios'un kendisini tanımadığı halde gösterilen iyi muameleden hoşnut kaldığını anlatan pasajı hatırla. «Yabancı! Senin düştüğün halden daha kötü ve daha sefil bir durumda bile evime gelen bir yabancıya kötü davranmağa hakkım yoktur. Zira yabancılarla, fakirleri Allah gönderir.» Sen de kardeşine, babana, soydaşına yine onu söyle. **«Şimdikinden daha kötü olsanız da, size iyilikten başka "bir şey yapamam! Çünkü Allah göndermiştir.»**

Dindarlığınız ve isteyerek katlandığınız mahrumiyetler, beden egzersizlerimiz ne olağan üstü, ne de inanılmayacak derecelere varmalı ve öğünme, gösteriş için de yapılmamalıdır. Aksi takdirde biz filozof değil hokkabaz ve soytarı oluruz.*

*Ben senden değerliyim. Babam konsül idi Ben de hâkimim, sen ise hiçbir şey değilsin.

Azizim eğer ikimiz de at olsaydık ve sen bana : «Babam zamanının bütün atlarından çevikti. Benim ise pek çok dostum, arpam ve fevkalâde bir eğerim var.» deseydin sana şöyle cevap verirdim : «Pekâlâ. O halde koşalım!...» Ata göre koşu ne ise insanda da kendisine has vasıfları onunla anlaşılacak, kıymeti onunla ölçülecek bir şey yok mudur? O şey saffet, vefa, adalet değil midir? Bu anlamda beni aştığın tarafı göster. Adam olarak benden daha değerli olduğunu ispat et. Eğer bana «Ben zarar verebilirim, tekme atabilirim.» dersen, sana şöyle cevap verebilirim: «Sen insana değil, eşeğe ve ata mahsus bir vasıfla öğünüyorsun.»*

*Bir jimnastik hocası boynumu, omuzlarımı, kollarımı yuğurarak, yapılması zor idmanları emrederek beni spora alıştırır. «Şu gülleyi iki elinle tutup iyice kaldır!» der ve gülle ağır olduğu nispette sinirlerimi kuvvetlendirir. **Bana kötü muamele eden ve küfreden bir adam da böyledir.** Beni beden idmanlarından büsbütün başka türlü faydası olan idmanlara; sabra, tatlılığa, merhamete alıştırır.*

*Bir insan sana bir sırrını emanet etti ve sen de ona bir sırrını emanet etmenin namusluca, doğru ve nazik, bir hareket olduğunu sanıyorsun. Sen bir hoppa ve bir aptalsın. Ekseriya tatbik edildiğini gördüğün şeyi hatırla. Sivil elbise giymiş bir asker vatandaşın yanına oturur ve şuradan buradan konuştuktan sonra, Caesar'ın aleyhinde bulunmağa başlar. Bu açık yüreklilik karşısında yumuşayan vatandaş askerin emanet ettiği bu sırrı, samimiliğine delil sayarak ona gönlünü açar, hükümdardan şikâyet eder ve nihayet asker kendisinin ne olduğunu açığa vurarak, onu zindana sürükler. İşte bu, her gün rastlanan bir olaydır. Sana sırrını söyleyen ekseriya namuslu bir adamın maskesini ve elbisesini taşır. Zaten bu güvenlik değildir. Bu, boşboğazlıktır. Senin kulağına söylediği şeyi rast geldiğine söyler. O, delinmiş bir fıçı gibidir. Kendi sırrını saklayamadığı gibi senin sırrını da saklayamayacaktır.

Saffetin, sadakatin, vefan olduğunu ve delik bir fıçı olmadığını bana göster. Senin bana bir sır vermeni beklemem ve benim sırrımı dinlemeni rica ederim. Zira bu kadar tertemiz, bu kadar emin bir gemiyi bulmakla kim sevinmez. İyiliğimizi isteyen ve sadık olan bir danışmanı kim itebilir? Kim bizim zayıflığımızı mazur gören ve bize yükümüzü taşımak üzere yardım eden iyi sırdaşı büyük bir hazla aramaz ve ona sarılmaz?

Meraklı, gözetleyici ve elimizde olmayan şeylere düşkün bir adam görüyorsun. Onun bir geveze olduğundan ve senin sırrını asla saklayamayacağından emin ol. Onu kızgın zifte veyahut insanın organlarını kıran çarka yaklaştırmağa lüzum yoktur. Bir kızın bir göz kırpması, bir orospunun okşayıvermesi, en küçük bir mevki ve makam ümidi, bir vasiyetnamede bir mirası ele geçirme ihtirası, buna benzer binlerce şey kolayca, senin sırrını açığa vurmasına yeter.*

DUA

Hepimiz bedenin ölümünden korkuyoruz. Fakat ruhun ölümünden korkan kimdir?

Dünyada her şey îlâhî kuvvetin övgüsü ile meşguldür. Bana zeki yahut doğruyu teslim eden bir adam göster., Bunu anlayacaktır.

* İnsan bu dünyada Allah'ın mahiyetinin ve yarattığı eserlerin seyircisi, onun tefsircisi ve övücüsü olmalıdır Sen ise en bahtı kara hayvanların başladığı yerde başlıyor Ve bitiyorsun, duymadan sadece görüyorsun. Hiç olmazsa ülûhiyetin sende bittiği yerde bit. Bu kudret sende; sana kendisini anlayacak kabiliyette zeki bir ruh vermekle bitmiştir. Onu kullanmasını bil. Bu harikulade gösteriden (hayattan, dünyadan yalnız şöyle görmüş olarak çıkıp gitme. Gör, tanı, öv ve kutla *

Geceleyin kapılar kapanıp da lâmbalar söndüğü vakit odanda yalnız kaldığını söylememeğe dikkat et. Zira yalnız değilsin.

Bütün teşebbüslerine ve hareketlerine şu dua ile başla:

«Ey büyük Allah ve sen ey güçlü Talih! Gitmemi uygun gördüğünüz yere beni götürünüz! Sizi bütün gönlümle, tereddütsüz takib edeceğim. Sizin emirlerinize karşı gelmek istesem bile suçlu ve hain olmakla beraber, ister istemez sizi takib etmem gerekecektir.»

Bundan sonra şunu söyle : «Zarurete iyice uymasını bilen, ilâhi meselelerin anlaşılması hususunda hâkim ve ariftir.»

Nihayet üçüncü dilek olarak şunları söyle : «Kriton cesaretle bu geçitten yürüyelim. Zira Tanrı bizi ora-ya götürüyor ve oraya çağırıyorlar. Anytos ile Meletos beni öldürebilirler fakat bana zarar veremezler!»

*Dostum artık memeden kesilmek ve sütü bırakarak, daha zengin bir gıda olan etle beslenmek istemiyor musun? Hâlâ daha sütananın memesi ve seni uyutmak için söylediği ninniler, masallar için ağlamak, haykırmak niyetinde misin?

Dünyayı kötü ruhlardan temizlemek için ne bir Herakles, ne de bir Theseus olabilirsin. Fakat içindeki kötü ihtirasları ortadan kaldırmakla onları taklit edebilirsin. Senin içinde yaban domuzu, aslan ve ejder vardır, bunlara hâkim ol. Prokrustes ile Skiron'u yeneceğine, İstıraba, korkuya, tamaha, hırsa, kötülüğe, cimriliğe, hovardalığa, azgınlığa hâkim ol. **Bu ejderhaları ezmek için tek yol yalnız Allah'ı düşünmek, ona bağlanmak ve yalnız onun emirlerine boyun eğmektir**

Artık boyunduruğu at ve esirlikten kurtulduktan sonra başını gökyüzüne kaldır ve Allah'a de ki: **«Şimdiden sonra bana ne istersen onu yap. Bana yapacağın her şeye razıyım. Ve senin bana yaptırdıklarının doğru olduğuna bütün insanları inandıracağım.»***

DÜNYA HAYATI

Eğer bir deniz yolculuğunda bindiğin gemi bir limana uğrar da seni kıyıya su almak için yollarlarsa, yolda midye kabuğu veya mantar bulursan bunları toplayabilirsin. Fakat aklın daima gemide olmalıdır. Sık sık başını gemiye çevirerek kaptanın seni çağırıp çağırmadığını araştırmalısın. Eğer kaptan çağırırsa seni eli ayağı bağlı bir hayvan gibi gemiye atmalarına meydan vermemek için, elindekilerinin hepsini atıp hızla geriye dönmelisin. Hayat yolculuğunda da durum aynıdır. Bir midye kabuğu veya bir mantar yerine bir kadın veya bir çocuk nasibin olursa, bunları benimsersin. Fakat kaptan seni çağırınca arkana bakmadan her şeyi bırakıp gitmen lâzımdır. Eğer yaşlı isen yetişememek korkusuyla, gemiden pek uzaklaşmamalısın.

Hatırla ki, hayatta bir misafirlikte imisin gibi hareket etmelisin. Yemek sana kadar geldi mi, elini kibarca uzatarak bir parça al. Tabağı önünden kaldırıyorlar mı? Alıkoymaya çalışma. Yemek henüz önüne gelmedi mi? İstemeğe kalkma, sıranı bekle! Çocuklarına, kadınlara, mevki ve ikbale, paraya karşı da böyle davran! **O zaman Allah'ın bile sofrasına kabul edilmeğe lâyık olursun.** Sana verileni almazsan ve küçük görürsen, o zaman yalnız Allah'ın davetlisi ve misafiri değil fakat eşiti olur ve onlarla birlikte hükmedersin. İşte böylece hareket ederek Oiogenes, Herakleito ve daha bazı kimseler gerçekten lâyık oldukları gibi ilâhî insan diye anılmışlardır

*Amfiteatrda senatörlerin yerlerine oturmak istiyorum.

Kendini bir hayli zahmete sokacaksın, çok da acele etmen lâzım gelecek.

Ama böyle olmayınca oyunları rahatça seyredemem

Seyr etmeyiver. Oyunları seyr etmeğe ne mecburiyetin var? Eğer seni oralarda oturmak hırsı kışkırtıyorsa, halkın çıkmasını bekle, oyun bittiği vakit o kadar istediğin yere oturacak ve keyfinde, rahatında olacaksın!*

*Yalnız kalınca çocuklar ne yaparlar? Eğlenirler, çakıl taşı ve kum toplayarak küçük kuleler yaparlar ve biraz sonra da onları yıkarlar. Böylece her zaman eğlence eksik olmaz. Onların çocukluk veyahut delilik yüzünden yaptıklarını kültür ve akıl ile yapamaz mısın? Her taraf çakıl ve kum dolu. Aslında içimizde inşa edecek ve yıkacak o kadar çok şey var ki! Yalnızlıktan hiç şikâyet etmeyelim.

Ancak başkalarıyla birlikte iken başkalarına uyarak şarkı söyleyebilen kötü bir müzisyen olmak ister misin?

İnsanların ruhlarından söküp atacakları yalnız iki şey vardır: **Bencilik ve imansızlık**.*

DÜNYA İŞLERİ

Dünyada olup biten şeylerin bir kısmı elimizdedir. Bir kısmı da elimizde değildir. Elimizde olanlar düşüncelerimiz, yaşayışımız, isteklerimiz, eğilimlerimiz, iğrenmelerimiz; bir kelimeyle bütün hareketlerimizdir.

O halde hatırla ki tabiatları dolayısıyla esir olanları hür ve başkasına bağlı olan şeyleri sana ayrılmış sanıyorsan her adımda engellere rastlayacak, kırılacak, üzülecek ve Allahtan da insanlardan da şikâyet edeceksin. Buna karşılık senin olanı benimser ve başkasının olanı da başkasının iradesinde sayarsan; o zaman kimse sana istemediğini yaptıramadığı gibi, istediğini de yapmana engel olamaz. Dolayısıyla kimseden şikâyet etmez, kimseyi suçlandırmaz ve istemeden hiçbir hareketi yapmağa zorlanmazsın. Kimse sana bir fenalık edemez, düşmanın olamaz ve başına kötü, zararlı bir şey de gelmez.

Bir gaye, erişilmemek için belirtilmediği gibi kötülüğün hamuru da bu sebepten dünya yüzünde yoktur.

* İnsanlar daha az iptidai ve daha az kaba olan bir yemeği icadettiği için Triptolemos'a mabetler ve sunaklar yaptılar. İçimizden hangimiz gönlünden; gerçeği bulanları, yolumuzu aydınlatanları ve ruhlarımızdan bilgisizlikle saptırmanın karanlıklarını kovanları kutlamıştır? *

*Uşaklarına kızıyor, evini alt üst ediyor ve komşularını rahatsız edip şaşırtıyor, ondan sonra da olgun bir insanın tavırlarını takınarak bir filozofu dinlemeğe gidiyor, insanın vazifeleri ve faziletlerin niteliği üzerinde tartışmalara girişiyorsun.

Dostum bütün bu kaideler ve formüller sana hiç fayda vermez. Zira sen onları dinlemek için gereken ruh haline sahip olarak gelmediğin için onları dinledikten sonra yine geldiğin gibi gideceksin.

Dostluğu anlamağa yalnız filozof olan elverişlidir. İyi veya kötünün ne olduğunu ayıramayan nasıl sevebilir?

Şu küçük köpeklerin oynaştıklarını görüyorsun. Birbirlerini okşuyorlar, birbirlerine sarılıyorlar, sevişiyorlar ve sana gerçekten iyi arkadaş gibi görünüyorlar. Küçük bir kemik at, o zaman hakikati göreceksin. Kardeşlerin, babaların ve çocukların dostlukları işte böyledir. Ele geçirilmesi lâzım gelen servet, bir tarla, bir metres ortaya çıksın ne baba, ne kardeş, ne çocuk kalır.

Dünyada her hayvanın kendi çıkarına bağlandığı kadar sarılabileceği bir şey yoktur. Ona, faydalı olandan kendisini mahrum ettiğini duyunca baba, kardeş, oğul, dost ne olursa olsun tahammül edilmez bir yük olur. Çünkü **o; baba,, kardeş, oğul, dost, akraba, vatan, hattâ Allah yerine geçen çıkarını sever.**

Sevmek için faydayı, ermişliği, namusu, vatanı, akrabayı, dostları hattâ adaleti bir araya getirmek gerekir. Bütün bunları birbirinden ayırırlarsa artık dostluk kalmaz. Çünkü **ben ile benim'in bulunduğu yerde hayvan ortaya çıkar.** Ben namus ile adaletin bulunduğu tarafta ise ben iyi dost, iyi baba, iyi oğul, iyi kocayım. Fakat ben ile benim bir tarafta namus ile adalet başka tarafta olursa dostluğa elveda!

En kutlu, en zorlayıcı ödevlere elveda!*

DÜŞÜNCELİ HAREKET ETMEK

Bir iş yapacağın zaman yapacağın işin ne olduğunu iyice düşün. Hamama gideceksin, hamamlardaki âdetleri; insanların birbirlerini ıslattıklarını, itip kaktıklarını, küfür ettiklerini ve bu çevrede hırsızlığın tabiî bir hal olduğunu düşün. Eğer önceden kendi kendine **«Yıkanacağım, fakat aynı zamanda varlığımın gerçek nimeti olan hürriyetimi, bağımsızlığımı koruyacağım!»** dersen o zaman yapmak istediğini daha güvenle yaparsın. Başına gelecek her iş için bu böyledir. Zira bu usul ile yıkanmana her hangi bir şey engel olursa cevabın hazırdır: «Ben sadece yıkanmak istemiyordum. Fakat aynı zamanda hürriyetimi de korumak niyetindeyim. Eğer kızmış olsaydım onları koruyamazdım.» diyebilirsin.

Yapacağın her işte, girişmeden önce ne olacağını ve arkasından ne çıkacağını iyice düşün, ondan sonra teşebbüse kalk. Bu yolu tutmazsan yapacağın her harekette başlangıçta zevk duyarsın. Zira arkasından ne çıkacağını tasarlamış değilsindir. Fakat sonunda rezalet kendini gösterince utanç içinde kalırsın.

Sana ait olanı iyice koru ve başkasına ait olana tamah etme, böylece hakaret edersen hiçbir aksilik saadetine engel olamaz.

Eğer bedenimi seversem, servete bağlı isem, ben mahvolmuşumdur, artık esirim demektir. Böylelikle nereden ilde edilebileceğimi, vurulacağımı belli etmişimdir.

Sana bir ihtiras musallat olduğu vakit onunla savaşı yarına bırakırsan, yarın gelecek ve savaşmayacaksın. Böylece yarından yarına bırakınca, sadece yenilmeyecek fakat öyle bir duygusuzluğa saplanacaksın ki, günah işlediğinin bile farkına varman mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla kesin olarak kendinde Hesiodos'un şu mısraındaki gerçeği duyacaksın: **«Bugün yapılması (gerekeni) yarına bırakan her vakit yıkımlarla karşılaşır.»***

*Kalabalığa incir ve fındık atarlar. **Çocuklar kapışmak için birbirlerine girerler. Fakat yaşlı insanlar hiç aldırış etmezler.**

Valilikler dağıtılır, işte çocuklara has olan bir şey. Mahkeme reislikleri, konsüllükler, onlar da çocuklara hastır. Bunlar benim için incir ve fındıktan ibarettir. Rastgele elbisemin üzerine düşerse alır ve yerim. Bunların değeri işte bu kadardır. Ama onları yerden almak için eğilmem ve hiç kimseyi itmem.

Sadece saraylarda oturmayı, sana hizmet edecek bir sürü subayı, şık ve zengince giyinmeyi, avlanma tertiplerini, müzisyenleri ve tiyatrocuları, aktörleri istiyorsun. Bütün bunlardan hiçbirini sende görüp tamah ediyor muyum? Fakat buna karşılık sen hiç aklını geliştirmeyi düşündün mü? Doğru düşünceler edinmek için gayret gösterdin mi? Gerçeğe bağlandın mı? Senin boş verdiğin bir işte senden ileri gidersem buna niye canın sıkılıyor?

Fakat o çok büyük ve çok değerlidir.

Bunu duyman iyi. Öyle ise bu yola girmene engel nedir? Bu avcılar, müzisyenler, hanendeler, aktörler yerine yanma olgun insanları al. Senden çok imkân ve rahata, senden çok kitaba ve üstada kim sahip olabilir? Başla, zamanının küçük bir parçasını aklına sarf et. Bir kelime ile seç! Eğer bunlara kendini vermeğe devam edersen hiç şüphesiz daha nadir ve başkalarındakinden daha değerli, eşyaya sahip olacaksın. Fakat boş verdiğin zavallı aklın son derece sınırlı ve iğrenç kalacaktır.*

FELSEFE YAPMAK

Bir filozof nedir? O, eğer dinlemek istersen seni bütün Roma valilerinden daha çok hür yapabilecek adamdır.

Filozof mu olmak istiyorsun? Hemen alaya alınmaya hazırlan ve inan ki halk yuha diye bağıracak ve «Bu adam hır gecede filozof oldu. Bu küstahça bakış ona nereden geliyor?» diyecek. Sende küstahça bakış olmasın. Sana iyi ve güzel görünen düşüncelere kuvvetle bağlan. Ve unutma ki metin olursan önceleri seninle alay edenler bile ileride sana imreneceklerdir. Hâlbuki onların alaylarına önem

verirsen iki kat gülünç olursun.

Eğer birine yaranmak için dış eşyaya bağlanırsan bil ki derecenden düşmüşsündür. Bu sebeple her işte ve her durumda filozof olmak sana kâfi gelsin. Ve eğer filozof olduğunu göstermek istersen kendi kendine görünmeği tercih et. Bu sana yeter.

Gerçekten felsefeyi seviyorsak irademizi hâdiselere göre düzenleyelim ki olan şeylerden ve olması icabederken olmayan şeyler yüzünden daima mesut bir halde kalalım. Bundan çok büyük bir faydamız olacaktır. İstediğimizden asla mahrum kalmaz ve korkularımızın sebebi olan hale de asla düşmeyiz. Böylece üzüntüsüz soydaşlarımızla yaşayıp gider, tabii veya sonradan doğmuş bütün bağlarımızı koruruz. Yani baba, oğul, kardeş, vatandaş, koca, komşu, ortak, hâkim veya uyruk olarak bütün görevlerimizi iyice yapmış oluruz.

Felsefe öğreniminde ilerlemek istersen, ruhu ilgilendirmeyen işlerde ahmak görünmekten korkma.

Felsefe öğreniminde ilerlemek istersen, şu kaygılan kafandan çıkarıp at: «İşlerime önem vermezsem, az zaman sonra iflâs ederim ve yiyip içecek bir şey bulamam. Kölemi cezalandırmazsam, gittikçe küstah olur.»

Felsefenin en önemli bölümü kaidelerin tatbikinden bahseden bölümdür. Meselâ: **Asla yalan söylememelidir.** İkinci bölümü **bunun ispatını gösterendir:** neden yalan söylememeli? Üçüncüsü, **ise bu ispatların delillerini vererek, bir ispatın ne olduğunu ve onun gerçekliğini ve kesinliğini gösteren bölümdür ki delil, netice, tezat, tenakuz, hakikat, çürüklük gibi türlü terimleri tarif ve izah eder.**

Üçüncü bölüm, ikincisi için ve ikinci birincisi için zaruridir. Fakat hepsi için zaruri olan birinci kısımdır ve orada durmak lâzımdır. Umumiyetle bu düzeni tersine çevirir ve sadece üçüncüye önem veririz. Bütün gayretimiz, bütün incelemelerimiz üçüncüsü için yani delil ve ispat için olur. Ve birinciyi yani tatbikattan ibaret olan bölümü unuturuz. Bunun neticesi olarak gerekince yalan söylemekten çekinmeyiz. Buna karşılık yalan söylememek gerektiğini her zaman iyice ispata hazırız.

Yumuşak peynirin olta iğnesinde kullanılacak bir yem olmaması gibi, ılık ve gevşek adamlar da felsefe gerçeklerine uyamazlar.

*Dostum niye bir baston yutmuş gibi yürüyorsun?

Sokakta rastladıklarımın hepsi tarafından imrenilmek ve sağdan soldan : «İşte büyük bir filozof!» sözünün sarf edilmesini duymak için böyle hareket ediyorum.

Hayranlığını istediğin kimlerdir? Onlar senin deli dediğin kimseler değiller mi? Delilerin sana hayran mı olmasını istiyorsun? Ah! Ey koca deli!*

Felsefe; ne olursa olsun yapmağa zorlandığımız vazifelerde cılızlığımızı ve bilgisizliğimizi anlamak ile başlar.

İyilik ve kötülük, namuslu veya namussuz, doğru veya yanlış, saadet ve bedbahtlık üzerinde yapılmış veyahut atlatılmış ödevler konusunda tabii olarak şöyle böyle bir fikre sahip olmayan insan yoktur. Nasıl oluyor da bu konularda şahsî olayları muhakeme ederken o kadar sık aldanılıyor? Bu, önce söylediğim gibi müşterek anlamlarımızı kötü tatbik ettiğimizden ve iyi çözülmemiş peşin düşüncelerle muhakeme etmemizden ileri geliyor. Güzel, iyi, fena, doğru, yanlış anlamları, incelikle ve ölçü ile tatbik etmesini öğrenmeden önce, herkesin rastgele kullandığı terimlerdir. Kavgalar, çatışmalar ve savaşlar hep bundan doğar. Ben «Bu doğrudur» derim.. Başka biri «Doğru değildir» der. Nasıl anlaşmalı?

İyice muhakeme etmek için elimizde hangi kaide var? Acaba inanç mı?

Fakat iste iki kişiyiz ve ikimizin de birbirine zıt iki inancımız var. Zaten inanç nasıl güvenilecek bir hâkim olabilir? Delilerin de kendilerine mahsus inançları yok mu? Bununla beraber gerçeği öğrenebilmek için sarsılmaz bir kaide olması gerekir. Zira Allah'ın insanları kendilerini idare etmek için bilmeleri lâzım gelen işlerde tam bir bilgisizlik içinde bırakması kabil değildir. O halde yanlışlarımızı önleyecek ve inançların delice cüretlerinden bizi kurtaracak olan kuralı arayalım... Bu kural cinste görülen özellikleri nev'e tatbik etmektir. Böylece herkes tarafından tasdik ve kabul edilen

karakterler her özel olay karşısında geri fikirlerimizi doğru yola getirecektir. Meselâ iyilik fikrimiz var. Şehvetin biri iyilik olup olmadığını anlamak istersek, şehveti bu fikre göre çözelim ve bu terazide onu tartalım. Şehveti benim tartı aletim olan hayrın bu özellikleri ile tartarım. Neticede onu hafif bulur ve iterim. Zira iyilik sağlam bir şeydir ve terazide çok ağır basar.*

Senin düşüncelerin yanlış, bunları yoluna koymama izin ver. İşte bir filozofla konuşmak, bu demektir. Böyle yapacağın yerde beni ziyaret eder, boşuna zahmete katlanır söylenerek geri dönersin: «Epiktetos da bir şey değilmiş. Ne kaba konuşuyor, kendi dilini bile bilmiyor.» Hakikatta bahse konu olan bu mu idi? İşte insanların mahiyeti! İyi konuşanları ararlar, birbirlerini tanımadan, birbirlerini çözmeden ve daha iyi olmağa çalışmadan her gün heykeller gibi birlikte bulunurlar. Eğlence yahut merak bütün ilişiklerimizin ve eğilimlerimizin temelidir.

Hekimlik sürekli hastalığı olanlara hava değiştirmeyi sağlık verdiği gibi, felsefe de böylece kökleşmiş alışkanlıkları olanlara yer değiştirmelerini sağlık verir. Çünkü bu alışkanlıklarının kuruluşunu sağlayan hava onları kuvvetlendirmekten başka bir şey yapmaz.

*«Cynique» lerin felsefesine az çok merakı olan talebelerimden biri bir gün bana bu felsefenin ne olduğunu ve bu alanda başarılı olmak için ne yapmak lâzım geldiğini sordu.

Ona, dostum diye cevap verdim. Topu topu sana söyleyebileceğim şey, Allah'ın daveti olmadan bu kadar büyük bir işe kalkışan kimse bir saraya efendi olmak için giren yahut Agamemnoon rolünü oynamak isteyen Thersites kadar delidir.

Ama ben bir çula, yamalı bir hırkaya alışabilirim, yerde yatarım, bir torba ve bir asâ alırım ve herkese küfredebilirim.

Dostum.; sen eğer bu felsefeyi bundan ibaret sanıyorsan, onu hiç anlamamışsın demektir. Cynique filozof baştan aşağı temizlik olan ve kendisini biteviye insanların gözü önüne koymaktan korkmayan bir adamdır. Çünkü utanılacak hiçbir şey yapmamıştır. O, Allah tarafından insanları yola getirmek için ve kendi verdiği örnekle onlara; çıplak, parasız, göklerden başka yorganı ve topraktan başka yatağı olmadan saadete kavuşmak kabil olduğunu öğretmek üzere gönderilmiş bir adamdır. O ne kadar büyük olursa olsun, kötü huylara kapılmış olanları esir sayan, fena muamele gördüğü, dövüldüğü zaman kendisine fena muamele edenleri ve kendisini dövenleri seven ve takdis eden, her insanı kendi çocuğu sayan, onlar için uyanık duran, bir baba gibi ve bir kardeş gibi ve Allah'ın davetçisi gibi onları iyilikle, şefkatle yola getirmeğe çalışan ve perişan kılığına rağmen kendisine karşı krallarla prenslerin hürmet duymadan bakamadıkları bir adamdır. Büyük İskender Diogenes'i işte böyle karşılamıştır.*

Gerçek filozofun büyük görüşlerini ve ruhunun ışığını iyice incelersen, onu son derece uyanık bulacaksın, onun yanında bütün gözleriyle Argos bile sana bir kör görünecektir.

GAYE-HEDEF

Kalp (sahte) bir insanın alâmeti uzun müddet sporla uğraşmak, uzun müddet içmek, uzun müddet yemek yemek, bunlardan başka geriye kalan maddî ihtiyaçlara uzun zaman sarf etmek, kısacası biteviye vücuduyla uğraşmaktır. Bunlar hayatımızın esası değil, teferruatı olmalı ve bunları âdeta ayaküstünde bir çırpıda yapıvermelidir. Bütün itinamız ve bütün dikkatimiz yalnız ruhumuz için olmalıdır.

Ne zamana kadar şahsını en büyük şeylere lâyık saymak ve sağduyuyu baltalamak hususunda kendi kendine süre vereceksin? Razı olacağın kaideleri öğrendin ve onlara rızanı verdin. **Kendini ıslah için hangi üstadın, mürşidin gelmesini bekliyorsun?** Artık sen bir çocuk değilsin, olgun bir adamsın. Kendini ihmal ederek ve öğrenmekle vakit geçirerek karar üstüne karar verirsen, kendini düzeltmen için her gün başka bir mühlet ayırırsan, haberin olmadan hiç ilerlemediğini, hayatında olduğu gibi ölümünden sonra da cehalet içinde kalacağını bir gün gelecek anlayacaksın. Şu halde bugünden başlayarak bir insan gibi yaşamağa ve marifet işinde ilerlemiş bir adam gibi yaşamağa lâyık olduğunu kabul et. Şana çok güzel, çok iyi görünen şeyler hiç çiğnenmeyecek birer mukaddes gibi görünsün. Zahmetli yahut zevkli, şerefli yahut utanılacak bir şey karşına çıkarsa, hatırla ki artık savaş günü gelmiştir. Olimpiyad oyunları başlamış ve mühlet zamanı geçmiştir. İlerlemen veya mahvolman bir

âna, bir cesaret veya korkaklık hareketine bağlıdır. Her şeyi ve her olayı kendi yükselmesine hizmet ettirerek ve sadece akla uyarak Sokrates olgunluğa erişmiştir. Sana gelince: henüz Sokrates olmamakla beraber Sokrates olmak isteyen bir adam gibi yaşamalısın.

Başaklar niye sürer? Yetişmek ve sonra yetişince biçilmek için değil mi? Çünkü onları kutlu şeylermiş gibi sapları üzerinde bırakmazlar. Eğer başakların duyguları olsaydı biçilmemek dileğinde bulunacaklarını sanıyor musun? Şüphesiz hayır. Aksine biçilmemeği bir felâket sayacaklardı. İnsanlar için de bu böyledir. Ölmemek insanlar için bir felâkettir. Başak için sararıp olgunlaşmamak ve biçilmemek ne ise Âdemoğlu için de ölmemek odur.

Bütün komşu memleket halkının gittiği bir panayırı görmedin mi? Bu insanların bir bölüğü satmak, bir bölüğü de almak için oraya giderler. Oraya, merak yüzünden, yalnız panayırı görmek, kimin bu panayırı kurduğuna ver için açtığını öğrenmek için giden azdır. Dünya için de bu böyledir. Dünyaya gelen insanların bir kısmı satmak, bir kısmı da satın almak için gelmişlerdir. Bunların içinde bu muhteşem gösteriyi seyretmek, onun ne olduğunu anlamak, kimin yaptığını, niçin yaptığını ve nasıl idare ettiğini öğrenmek kaygısını taşıyanlar pek azdır. Zira dünyanın bir kuvvet tarafından yaratılmış olmaması ve biri tarafından idare edilmemesi kabil değildir. Bir şehir; bir ev, bir işçi olmayınca var olamaz ve biri döndürmezse devam edemez. Bu kadar muazzam ve bu kadar harikulade bir makine nasıl olur da bir tesadüfle var olur ve sürer? Bu imkânsızdır. Dolayısıyla onu yaratan ve döndüren bir kuvvet vardır. O kimdir ve nasıl onu idare eder? Ya; onun eseri olan biz kimiz, niçin varız? Bunları düşünen, esere imrendikten ve yaratanı kutladıktan sonra mutlu çekilip giden pek az kimse vardır. Bu soruları kendilerine soranlar çıkarsa tıpkı panayırda tüccarların alık diyerek eğlendikleri gibi öbürlerinin alay konusu olurlar. ***Eğer öküzlerle domuzlar konuşabilselerdi yemden başka şey düşünenlerle böyle alay edeceklerdi.***

Kötü bir komşum, kötü bir babam var. Onlar yalnız kendilerine karşı kötü, bana karşı çok iyidirler. Zira onlar benim soğukkanlılığımı, hakseverliğimi, sabrımı kuvvetlendiriyorlar. İşte Mercurius'un sopası. Onunla dokunacağın her şey altına dönmeyecektir. Zira bu, çok büyük bir iş değildir. Fakat fena sanılan her belâyı, hastalığı, fakirliği, sürünmeyi hattâ ölümü iyiliğe çevirecektir.

*Ne Olympia yarışlarında kazanılan zaferler, ne savaşlarda elde edilen yenmeler insanı mesud edemez. Onu mesud edecek başarılar, kendi üzerinde kazandıklarıdır. Zevkin tuzaklarına karşı savunmalarınız gerçek savaşlardır. Bir kere, iki kere, birçok kere yenildin. Yine döğüş. Sonunda her vakit yenmiş bir insan gibi bütün hayatında mesut olursun.

Yaşadıkça vazifem, halk arasında veya yalnızken her işte Allaha şükretmek, onu her fırsatta övmek ve ölünceye kadar kutlamaktır.*

*Ne zavallıyım! Okuyup inceleyecek vaktim yok!

Dostum niye okuyup yazıyorsun? Boş bir merak için değil mi? Eğer bu doğru ise sen bayağı bir adamsın. Okuyup yazma iyi bir hayata hazırlık içindir. Şu halde bugünden başlayarak daha iyi yaşa_ Her yerde kendi ödevini yapabilirsin ve olaylar seni kitaplardan çok aydınlatabilirler.

Şu prensipleri göz önünde tut:

«Benim olan nedir? Benim olmayan nedir? Bana verilen nedir? Allah'ın yapmamı istediği nedir? Yapmamamı istediği nedir? Allah, bu zamana kadar sana büyük bir rahatsızlık verdi. Sana kendinle sohbet etmek, okumak, düşünmek ve büyük meseleler hakkında yazmak ve hazırlanmak zamanını verdi. Bu zaman sana yetmeli idi. Sana şöyle diyorlar:

«Gel, savaş! Elde ettiğin cevheri göster, bize mükâfatı kazanmağa değer bir atlet misin yoksa bütün dünyayı dolaşan ve her yerde yenilen serseri atletlerden misin, bunu göster?»*

***Romada, Atina'da yaşamakla mesud olunacağını iddia ediyorsan sen mahvolmuşsundur.** Zira ya oraya dönmemek yüzünden kendini zavallı sayacaksın yahut oraya dönersen senin için sonu feci bir sevince kapılacaksın. Bu yüzden şu hayranlıklardan kendini kurtar: «Roma ne güzel bir şehirdir! Atina ne eşsiz bir şehirdir!» Evet, ama saadet daha güzel bir şeydir. Roma'da o kadar yorgunluk vardır ve o kadar çok insana dalkavukluk etmek lâzımdır ki! Bu kadar yorgunlukla, bu kadar sıkıntıyı saadetle değiştirmiş olmandan sevinmemeli misin?

Sanıyor musun ki bütün gecelerini okuyup yazmakla, çalışmakla ve incelemekle geçirirsen sana gayretli diyeceğim. Hiç şüphesiz hayır. Her şeyden önce bu incelemeleri ve çalışmaları ne için yaptığını öğrenmek isterim. **Bütün gece sevgilisini görebilmek için uyanık kalan adama gayretli demem, âşık derim.** Şöhret için uyanık kalırsan sana haris derim. Eğer para için uyanık kalırsan, sana çıkarına düşkün cimri derim, fakat aklını geliştirmek, olgunlaştırmak, tabiata uymaya alışmak ve ödevlerini yerine getirmek için uyanık kalırsan ancak o zaman sana gayretli derim. Çünkü insana yaraşır tek gayret işte budur.*

*Filozof kötü insanlardan, yaptıklarından daha çok fenalık bekler. Biri bana küfretti. Ona beni dövmediği için teşekkür ederim. Beni dövdü ise yaralamadığı için teşekkür ederim. Beni yaraladı ise öldürmediği için teşekkür ederim.

At şarkı söyleyemediği için talihsiz midir? Hayır, ama koşamazsa talihsiz olur. Köpek uçamadığı için talihsiz midir? Hayır, fakat koku alamazsa talihsiz olur. İnsan aslanları boğamadığı ve olağanüstü işler yapamadığı için bedbaht mıdır? Hayır, o bunun için yaratılmış değildir. Ama temizliği, iyiliği, vefayı, adaleti, kaybettiği vakit ve ruhuna Allah'ın işlediği ilâhî değerler silindiği vakit bedbahttır.

*O kadar büyük iktidar sahibi olan falan kimseye sokulmuyorsun

İstediği kadar iktidar sahibi olsun, bu benimle ilgili bir mesele mi ve ben ona dalkavukluk etmek için mi doğdum? Benim yaranacağım, itaat edeceğim, boyun eğeceğim kimsem yok mu? Elbette var, Allah ve onunla olanlar!.

İyiliğimiz ve kötülüğümüz yalnız i护ademizdedir.

Kültürsüzlüğü ve kültürsüzleri küçük görmeyen sanat ve ilim yoktur. Felsefe bu ilim topluluğu arasında bir ayrılık kurup, onların tenkitleri ile kalp düşüncelerine önem verebilir mi?

Yanlış yapmamaya imkân yoktur. Ama bu yanlışı yapmamak için sürekli ve ince bir dikkatin olması mümkündür. Bu arkası kesilmeyen dikkatin yapabileceğin yanlışların sayısını azaltması ve bir parçasını ortadan kaldırması da büyük bir iştir.

Yarın kendimi yola sokacağım dediğin vakit iyi bil ki bugün saygısız, sefih, alçak, azgın, açgözlü, halktan uzak, çıkarına düşkün ve hain olmak istiyorsun. Bak, kendine ne kadar kötülük için izin veriyorsun.

Ama yarın başka türlü bir adam olacağım.

Niye bu günden başlamıyorsun? Bugün yarın için hazırlanmağa koyul, başka türlü hareket edersen yine yarına bırakacaksın.*

GELECEĞİ GÖRME

Kâhine danışmağa gittiğin vakit, başına gelecek şeyin ne olduğunu bilmediğini ve öğrenmek için ona gitmiş olduğunu hatırla. Eğer filozofsan kâhine kaderini öğrenmek üzere başvurduğun vakit, başına gelecek şeyin cinsini bilmediğini ve öğrenmek için ona gittiğini düşün. Zira başına gelecek hâdise bize tâbi olmayan bir şey ise bu muhakkak ki, senin için ne bir iyilik, ne de bir kötülüktür. Şu halde kâhine giderken dünyanın her hangi bir nimeti için ne temayülün, ne de nefretin olsun, aksi takdirde daima titreyeceksin. Yalnız şuna inan ki, başına gelecek her hangi hâdise sana yabancıdır ve seninle ilgisi yoktur. Kimse sana engel olamayacağı için özelliği, niteliği ne olursa olsun onu faydalı bir hale getirmek senin elindedir.

Bunun için sana yol göstermek tenezzülünde bulunan Allah'ın önüne çıkar gibi emniyetle git. Nihayet sana bazı tavsiyelerde bulundukları vakit **başvurduğun zatın kim olduğunu ve itaat etmezsen emirlerini hakîr görmüş olacağını unutma.** Lâkin kâhinlere Sokrates'in lüzum gördüğü hallerde müracaat et. Yâni yalnız olaylarla öğrenilebilecek ve önceden akılla veyahut her hangi bir sanatın usulleriyle, kaideleriyle keşfedilemeyecek meseleler için git. Bu yüzden bir dost için veyahut vatan için büyük tehlikelere göğüs germen icabedince, bunu yapayım mı yahut yapmayayım mı diye kâhine sorma. Zira kâhin eğer kurban barsaklarının kötü olduğunu söylerse, bu işaret senin için ya ölüm, ya vurulma yahut sürgün manasınadır. Fakat sağduyu bütün bunlara rağmen, dosta «yardım etmeyi ve

vatan için tehlikelere göğüs germeyi emreder. Bu yüzden oyuna başvurduğun kâhinden daha büyük bir kâhine, öldürülmek üzere olduğunu gördüğün bir dostuna yardıma koşmayan adamı mabedinden kovmuş olan Apollon Phthios'a uymağa çalış.

İbadetlerimizin belli olduğu meselelerde kâhinin düşüncesini almağa ne lüzum var? Dostum için her hangi bir tehlikeye göğüs germek veya onun için ölmek bahis konusu ise kâhine ne ihtiyacım var? Bana iyiliğin ve kötülüğün mahiyetini ve bunları tanıyabileceğim bütün alâmetleri öğrenmiş olan, içimde inanılır ve asla yanılmaz bir kâhinim yok mu?

*İnsanın kâhinlere ihtiyacı korkusundan gelir. Olaylardan korkar. İşte bunun için kâhinlere son derece düşkündür. Onları bütün işlerinin hâkimi yapar. Varını yoğunu onlara emânet eder. Eğer iyiliğini söylerlerse sanki ona bunu hediye ediyorlarmış gibi teşekkür eder. Ne körlük! Eğer hikmet nedir bilseydik, yolculukta yolumuzu sağa mı sola mı sapmak lâzım geldiğini sorduğumuz gibi, hiç ehemmiyet vermeden kâhinlerin fikrini alırdık. **Zira hâkimlere danışmak ne demektir? Bu Tanrının iradesini öğrenmek ve yapmaktan başka bir şey değildir.** Şu halde gözlerimizi nasıl ve niçin kullanıyorsak kâhinlerden de bu maksatlarla faydalanmalıyız. Gözlerimize filân veyahut falan şeyi bize göstermeleri için rica etmiyoruz, fakat bize ne gösterirlerse onu görüyoruz. Kâhinlere karşı da böylece hareket etmeliyiz. Onlara dalkavukluk yapmamalıyız ve yalvarmamalıyız. Yalnız bize emrettiklerini yapmalıyız.*

Kâhinlerden falımızı sorarken titrer ve ateşli dualar ederiz: «Allah'ım bana acı, filân veya falan işten kolayca sıyrılmama müsaade et!» Hey alçak esir! Senin için en doğru olandan başka bir şey mi istiyorsun? Senin için en doğru olan, Allah'ın senin hakkında uygun gördüğünü yapmak değil midir? Senin hâkimin ve hakemin olanı niçin elinden geldiği kadar lekelemek ve kirletmek istiyorsun?

Saati gelince öleceğim. Lâkin kendisine verileni geri veren bir adam gibi öleceğim.

Felicio hiç kimsenin konuşmağa tenezzül etmediği bir budala idi. Hükümdar ona kâhyalığını verdi. Felicio birdenbire önemli ve aydın bir adam oldu. Birçokları şöyle diyorlardı: Felicio bugün bir melek gibi konuştu. «Ey benim dostum biraz bekleyin, Prens onu sadece kâhyalıktan çıkarsın, o yine birdenbire budala olacaktır.»

*Romalı bir hanımefendi Domitianus'un sürgüne gönderdiği dostlarından bir hanımefendiye büyük bir para yollamak istiyordu. Biri ona Domitianus'un bu paraya el koyacağını söyledi. «Ne önemi var, diye cevap verdi. Ona bu parayı göndermemektense Domitianus'un el koymasını tercih ederim.»

GERÇEĞİ GÖRME SANATI

Belli bir gerçek yoktur diyenler bu yalancı iddiayı sözde bir gerçekle yalanlamaktadırlar. Çünkü söyledikleri ya doğru ya yanlıştır: Demek bu bilinen bir gerçektir.

*Bir hekim bir hastaya gider ve ona şunu söyler : **«Sıtmanız var. Bugün hiçbir şey demeyiniz, yalnız su içiniz.»** Hasta ona inanır, teşekkür eder ve ücretini verir. Filozof da bir kültürsüze şöyle der: «Azgın isteklerinizin sonu yok, Kaygılarınız bayağıdır. İnançlarınız sahtedir, yanlıştır.» Kültürsüz öfkelenerek çıkıp gider ve tahkir edildiğini söyler. Bu ayrılık nereden geliyor? **Çünkü hasta ağrısını duyar, ama cahil bu acıyı duymaz***

Eğer Allah sadece renkleri yaratmış ve onları ayırt edecek, görecek gözleri yaratmamış olsaydı bu renkler neye yarayacaktı? Renkleri ve gözleri yaratıp da ışığı yaratmasaydı renkler ve gözler niye yarayacaktı? Bu üç şeyi birbiri için yaratmış olan kimdir? Bu harikulade birliğin yaratıcısı, kimdir? Allah'tır. Demek ki İlâhî bir kuvvet vardır.

Sana senden gelmemiş olan özelliklerle asla öğünme. Bir at, gururla: «Ben güzelim!» dese buna tahammül edilebilir. Fakat sen böbürlenerek «Güzel bir atım var!» dersen bil ki güzel bir ata sahip olmakla öğünüyorsun. Bunda sana ait olan nedir? Muhayyileni kullanman! Bunun için muhayyileni kullanırken tabiatı kolla. İşte o zaman kendindeki meziyetle öğünebilirsin.

Eğer yenmesi senin elinde olmayan bir savaşa, girmezsen yenilemezsin.

Bir kimsenin pek erkenden yıkandığını görürsen çok erkenden yıkanmış olmakla fena ettiğini söyleme. Sadece zamanından önce yıkandığını söyle. Başka birinin **çok fazla şarap içtiğini görürsen çok içmekle fena ettiğini söyleme, sadece çok içtiğini söyle.** Zira onu böyle hareket ettiren sebebi iyice bilmeden fena ettiğini nasıl bileceksin. İşte bu yolda muhakeme ettiğin vakit, daima gözünle bir şeyi görüyor ve başka bir şey hakkında hüküm vermiş oluyorsun.

Bir kimse Khrysippos'un eserlerini anlamak ve açıklamakla öğünürse kendi kendine der ki; Eğer Khrysippos **biraz kapalı yazmamış olsaydı, bu adamın öğünebileceği hiçbir şey yoktu.** Bana gelince, ben ne istiyorum? Tabiatı bilmek ve ona uymak. O halde bu işi en iyi açıklayanı ararım. Diyorlar ki en iyi anlatan Khrysippos tur. Onu bana anlatacak birini sorarım. Buraya kadar olağan üstü bir şey yok. İyi bir tefsirci bulunca geriye, onun bana anlattığı kaideleri kullanarak tatbik etmekten başka bir şey kalmaz. İşte sayılacak tek şey budur. Zira sadece bu filozofu inceleyerek söylediklerine hayran olmakla yetinirsem ben neyim? Halis bir gramerciyim ve filozof değilim. Şu farkla ki Homeros'u çözeceğim yerde Khrysippos'u inceliyorum. Biri çıkar da bana «Khrysippos'u anlat!» derse ve benim onun felsefesine uygun hareketim olmazsa, o zaman anlatamamaktan da çok utanç ve şaşkınlık duyarım.

Kendisine götürülen parayı yoklamak için sarraf neler yapmaz? Bütün duyularını kullanır: göz, el burun ve kulak. Bir altını bir iki defa tıngırdatmakla kalmaz. Sesleri dinliye dinliye âdeta bir müzisyen kesilir. Bize ait olduğunu sandığımız şeylerde hepimiz sarrafız. Aldanmamak için sarf ettiğimiz dikkat ve titizlik sonsuzdur. Aldatılmak korkusuyla aklimizi, fikrimizi yoklamak lâzım geldiği vakit ise sanki bunlar bize ait değilmişler gibi, ihmalci ve tembeliz. Çünkü bunların bize verdikleri zararları bilmeyiz.

* Eğer vaktin padişahı seni evlâd edinirse herkese karşı tahammül edilmez bir gururun olur ve o kadar borçlu olduğun Allah'ı unutursun.*

Ben sana fazilet alanında yaptığın ilerlemeyi soruyorum. Ve sen bana Khrysippos'u iyi anladığını öğünerek söylediğin bir kitabını gösteriyorsun. Bu tıpkı, kuvvetini öğrenmek istediğim bir atletin bana sinirli kollarını ve geniş omuzlarını göstereceği yerde sadece eldivenlerini göstermesi gibi bir şeydir. Ey alçak esir! Bir atletin eldivenleri ile ne yaptığını öğrenmek istediğim gibi Khrysippos'un kitabının da senin ne işine yaradığını öğrenmek isterim. İsteklerini ve korkularını yerli yerine kullandın mı? Yalnız eserle ilerleme kendini gösterir. Şimdi ruhun daha yüksek, daha hür, dahi vefalı ve daha çok iffetle dolu mudur? Ruhun hiçbir şeyim, engel olamayacağı ve bulandıramayacağı bir halde midir? Bütün hayatından iniltileri, şikâyetleri ve mânâsız haykırışlara kovabildin mi?

Hemen şimdi bütün duygularını incele ve güvenle her zorluğa, denenmeye hazırlan: silâhların tamdır ve en korkunç kazalardan yeni bir süs çıkaracak haldesin.

Sizden tavsiye mektubu istemiyorum, onları alçak ve korkaklar için saklayınız. İşte bu tavsiye mektuplarından birinin örneği : «Size bu cesedi, bu henüz donmamış olan kan tulumunu takdim ediyorum.» İşte kendisini kırmanın başkasının elinde olmadığını anlamak inceliğini göstermeyen bir adamı böyle takdim etmelidir.

*Çok büyük mevki sahibi bir adam, (bugün iaşe vekili) sürgünden gelip Romaya giderken bana uğradı. Bana saray hayatının korkunç bir tasvirini yaptı. Bundan iğrendiğine beni kandırmağa çalıştı ve her ne pahasına olursa olsun bu çevreye artık girmeyeceğini, yılları sayılı olan ömrünün son günlerini huzur içinde, işlerin telâşından ve gürültüsünden uzakta geçirmek istediğini söyledi. Ben ona bunların hiçbirini yapmayacağını, Roma'ya ayağını basar basmaz bütün bu güzel kararları unutacağını ve hükümdara yakınlaşmanın kolayını bulur bulmaz bundan faydalanacağını anlattım. O, bana veda ederken **«Epiktetos ayağımı saraya attığımı duyarsan dünyanın en büyük bir alçağı olduğumu söyle!»** dedi. Netice: Romaya varmadan Caesar'ın mektubunu aldı ve ânında saraya her zamankinden daha yakın oldu ve tahminim böylece doğru çıktı. Biri bana «Ne yapmasını düşünüyordunuz? Hayatının gerisini avarelik ve tembellikle mi geçirmesini istiyordunuz?» dedi. Hey dostum, bir filozofun, kendi ruhuna itina etmek isteyen bir adamın; bir saray mensubundan daha tembel olacağını zannediyor musun? Onun daha önemli ve daha ciddî işleri vardır.*

*Bir adam hâkim olur, evine döner, yuvasını şenlik içinde bulur. Herkes onu tebrike gider. Hemen Capitolium'a çıkar, adaklar adar ve Allah'a şükreder. İçimizden hangimiz doğru inançlara, kanuna ve

tabiata uygun isteklerimiz olduğu için Allah'a şükrederiz?

Bir adam Nicopolis'de Augustus rahiplerinin tarikatına girmek için oyumu almağa geldi. Ona «Peki dostum maksadın ne? Bu boş bir masraftır.» dedim.

Ama adım ebediyete kalacak, Çünkü kayıtlara geçecek!

Adını bir taşa kazdır daha uzun zaman kalır. Seni Nicopolis surlarının ötesinde kim bilecek?

Ama altın yaldızlı bir tacım olacak!

Eğer ihtirasın bu işe taç taca eştir, gülden bir taç giy, sana daha az ağır gelecek ve daha çok yakışacak.»*

*Yunanlıların Troia'ya girdikleri vakit her şeyi kana ve ateşe boğmaları, bütün Priamos ailesini öldürmeleri ve kadınlarını esir olarak alıp götürmeleri Paris için çok büyük bir felaket olduğu söyleniyor.

Aldanıyorsun dostum! Paris'in büyük felâketi saffeti, sadakati, tevazuu kaybettiği ve misafirperverliği çiğnediği vakit olmuştur. Öylece Akhilteus'un felâketi de Patroklos öldüğü vakit olmuş değil; fakat öfkeye tutulduğu., Briseis'e ağlamağa başladığı, bu savaşa metreslere sahip olmak için değil, bir kadını kocasına geri vermek için katıldığını unuttuğu vakit başlanmıştır.*

Euristheus tarafından imtihana çekilen Herakles kendisini talihsiz saymıyor ve bu zâlimin emirlerini yerine getiriyordu. Allah tarafından, seni yaratan Allah tarafından imtihana çekilen sen bağırıyor; şikâyet ediyor, kendini talihsiz sayıyorsun! Ne alçaklık! Ne kancıklık!

*Dostum, oğlun kaçtı, seni bıraktı ve sen ağlıyorsun. İnsanın bir yolcu olduğunu bilmiyor mu idin? Sen çılgınlığının cezasını, azabını çekiyorsun. Senin ferahını sağlayan şeylerin her zaman yanında olacağını ve daima sana hoş gelen yerlerden ve ilişiklerden zevk duyacağını mı ümid ediyorsun. Bunu sana kim vadetti?

Bu kadar güzel bir yerden ayrılmak seni üzüyor; titriyor ve ağlıyorsun. Şu halde sen kargalardan, kuzgunlardan zavallısın. Çünkü onlar inlemeden ve bıraktıklarına acımadan iklim değiştirirler, denizleri aşarlar!

Ama onlar şuuru olmayan hayvanlardır.

Allah sana şuuru kendi kendini alçaltmak için mi verdi? İnsanların ağaçlar gibi köklerine yapışık olduklarını ve yer değiştirmeyeceklerini mi sanıyorsun?

Ama dostlarımı kaybediyorum!

Eh, ne yapalım! Bütün dünya dost ile doludur. Çünkü senin dostun olan ve seni koruyan Allah onu dost ile doldurmaktadır ve yeryüzü tabiatın seni bağladığı insanlarla doludur. O kadar yolculuk eden Odysseus dost bulmadı mı? Yeryüzünü baştanbaşa gezip dolaşan Herakles dost bulamadı mı?

Herakles, çocuklarını yetim bırakmaktan ıstırap çekmiyordu. Zira yeryüzünde hiçbir kimsenin yetim olmadığını, bütün insanların her yerde kendilerine bakacak ve kendilerini asla terk etmeyecek bir babaları olduğunu biliyordu*

HAKİKAT -HİKMET

Hikmetli ve kültürlü insan hayatını feda ederek, onu kazanır.

Bir karga, ötüşü ile sana fena bir haber verdiği vakit, sana bir karganın değil, Allah'ın seslendiğini sanıyorsun. Seni hâkim ve arif bir kimse uyandırdığı vakit de, bir filozofun, değil Allah'ın uyandırdığına inan.

Bir tüccarın, ayarı düzgün bir parayı çevirmemesi gibi ruh da gerçek nimetleri itmez. Böyle iken ekseriya kalp olanları da alır. Çünkü şekil onu aldatmıştır ve o kalpı, kalp olmayandan ayırdedecek bilgiye sahip değildir.

*Ruh su ile dolu bir havuz gibidir. Onun kanatları bu havuzu aydınlatan ışıktır. Havuzun suyu dalgalandıkça ışığın da dalgalandığı sanılır. Hâlbuki ışık olduğu gibidir. İnsan için de bu böyledir. O

bulanık ve üzüntülü iken, faziletleri bulanık ve perişan değildir. Onun özündeki kuvvetler harekete gelmiştir. Bu kuvvetler durgunlaşınca her şey durgunlaşacaktır.*

Epikuros'cu bir ilâhî hikmet var mıdır? Durmadan burnumdan sümük akıyor! Der. Sen bir esirsin! Ellerin ne güne duruyor? Burnunu sümek için değil mi? Epikuros'cu buna cevap verir: «Dünyada hiç balgam veya sümük olmaması daha iyi değil mi?» Burnunu silmek İlâhî hikmeti suçlamaktan daha iyi değil midir?

Vücutlarından yeryüzünü temizlediği aslanlar, kaplanlar, yaban domuzları, haydutlar, kısacası bütün bu canavarlar olmasaydı, Herakles olur muydu? Yine bu canavarlar olmasaydı asabî kollan, kuvveti, cesareti, yenilmez sabrı ve bütün geri kalan faziletleri niye yarayacaktı?

Zarar verebilecek olanlara karşı gösterilen saygı Romanın ortasında sıtmaya dikilen sunak gibidir. Bu kuvvete, korkulduğu için kulluk edilir.

Bir insanın en gerçek nimeti her vakit, hayvanlardan kendisini ayıran yönündedir. Bu bölümün çok, pek çok kuvvetlendirilmiş olması ve faziletlerin düşmanı kovmak için iyice uyanık bulunmaları onun selâmette olması ve hiçbir şeyden korkmaması için yeter.

Bizi öldüren, bir kılıç, bir tekerlek, bir deniz, bir kiremit veyahut bir müstebittir. Seni Ahirete götürecek yolun ne önemi var? Hepsi birbirine eşittir. Bu yolların en kısalarından biri seni bir müstebidin Ahirete gönderdiği yoldur. Asla bir müstebid bir insanı altı ayda öldüremez. Halbuki bir hastalık yıllarca sürebilir.

Filozofun mektebi hekimin eczanesi gibidir. Oraya zevk duymak için gidilmez, fakat kurtaran bir ıstırabı çekmek için gidilir. Birinin çıkık bir omuzu, ötekinin bir yarası vardır. Berikinin bir fistülü, ötekinin başında bir sancısı vardır. Zevk, onları iyi edebilir mi?

*Allah beni fakirliğe, sürünmeğe ve esirliğe terkediyor. Bu bana düşmanlığı yüzünden değildir. Çünkü sâdık bir hizmetçisinden nefret eden bir efendi var mıdır? Yine bu bir ihmal yüzünden de değildir. Allah en küçük şeyleri bile gözden kaçırmaz. Fakat **Allah beni deniyor, benden iyilik için cesur bir asker, namuslu bir vatandaş çıkıp çıkmayacağını anlamak diliyor ve nihayet hareketimle insanlar arasında onun varlığına şahitlik etmemi istiyor.**

Vatanında iken sahip, fakat şimdi mahrum olduğun bütün zevklerin acısını çekerken, Allaha itaat ve teslimiyet göstermekte olduğunu, hikmetli bir insanın ibadetlerini yaptığını düşünerek avun!! Kendi kendine şunu söyleyebilmek ne büyük bir şeref: «Şu anda filozoflar mekteplerinde büyük meseleleri ele almışlardır. İyi bir adamın bütün vazifelerini anlatıyorlar. Hâlbuki ben o ibadetleri yapıyorum. Onlar benim faziletlerimi çözüyor, açıklıyorlar. Bilmeden beni övüyorlar. Zira bert onların Överek öğrettiklerini yapıyorum!»

*Şimdi yapılmamasında fayda olan bir şeyin bırakılmasında daha büyük fayda vardır.

Dikkat her şeyde, zevklerde bile elzemdir. Hayatta yarına bırakmanın bizi daha çok başarıya götürdüğü olaylar gördün mü?*

HAYAL ve GERÇEK

Her korkunç hayalin karşısında **«Sen bir hayalsin ve asla göründüğün gibi değilsin!»** demeğe hazır ol. Sonra onu iyice incele. Ve bu inceleme için öğrendiğin usullerden hususuyla birincisini, yani sana azap veren şeyin elimizde olup olmadığını bildiren usulü göz önünde bulundur. Eğer bu bizim elimizde olmayan şeylerden ise kendi kendine duraksamadan de ki : «Bu, benimle ilgili değildir!»

Bir kimsenin matemli olduğu yahut çocuğu gurbette bulunduğu veya mal ve mülkünü kaybettiği için ağladığını görürsen, muhayyilenin coşmasına ve bu dış şeyler için; bu adamın gerçekten talihsiz olduğuna seni kandırmasına meydan verme! Kendi kendine içinden şöyle düşün: Onu dertli eden şey basma gelen felâkettir. Zira ondan başkası üzüntü duymuyor. Onu kederlendiren şey bu işteki inancıdır. Böyle iken gerekirse onunla birlikte ağlamaktan ve sözlerinle onu teselliden kaçınma. Lâkin gerçekten üzülmemeğe dikkat et.

En çok göze çarpan gerçeklere teslim olmayanlarla tartışma neye yarar? Bunlar insan değil taştırlar.

* Olimpia'ya gidip atlet oyunları görmek için uzun: bir yolculuğa katlanırsınız. Fidyas'ın güzel bir heykelini görmek için de daha uzun bir yolculuğa çıkarsınız ve onları görme zevkini tatmadan ölmeyi büyük bir felâket sayarsınız. Fakat Fidyas'ın heykellerinden çok üstün olan ve bulup görmek için pek uzağa gitmeğe lüzum olmayan, ne o kadar zahmete ne de o kadar yorgunluğa mal olmayan, her yerde karşılaşılan eserleri görme isteğini asla duymayacak mısın? Acaba aklınıza kim olduğunuzu ve niçin doğmuş olduğunuzu düşünme kaygısı gelmeyecek mi? **Allah'ın bilmeniz ve tanımanız için gözünüzün önüne yaydığı, kâinatın o kadar imrenmeye lâyık manzaralarına hiç dikkat etmeden mi öleceksiniz?** *

Çocuğun son derece hasta olduğu vakit onu bırakıp gider ve çok sevdiğin için onu bu halde görecek cesaretin olmadığını söylersin. Dostluk eğer bu ise, onu bütün sevenlerin, anasının, sütanasının, kardeşlerinin, kızkardeşlerinin, mürşidinin de terk etmesi ve zavallının kendisini sevmeyenlerin elleri arasında kalması gerekir. Ne şaşkınlık, ne haksızlık, ne vahşet! Doğrusu, hasta iken, seni bu kadar şefkatle seven dostlara sahip olmak ister misin?

İşte sana dalkavuklar hakkında doğru fikir verecek buna benzer başka bir örnek. Nero'nun muhafız alayındaki subaylardan olan Epaphroditos'un zanaatı kunduracılık olan bir esiri vardı. Fakat bu esir o kadar aptal ve beceriksizdi ki, hiçbir işte kullanmadığı için onu sattı. Nero'nun uşaklarından biri onu satın aldı ve tesadüfle bu esir sultanın ayakkabıcısı ve sonunda gözdesi oldu. Epaphroditos hemen ertesi günden itibaren ona dalkavukluğa başladı. Artık Epaphroditos ortalıklarda, görünmüyordu. İşe yaramadığı için sattığı bu adamla en önemli işleri konuşmak için günlerce kapanıyor hiçbir yere çıkmıyordu.»

İnsan sıfatının (haysiyetinin) vadettiğini yapabilmek pek kolay bir iş değildir. İnsan akla sahip geçici bir hayvandır ve ancak akıl ile hayvanlardan ayrılır. O, akıldan uzaklaştığı, akılsız hareket ettiği zaman insan kaybolur ve hayvan ortaya çıkar.

Ah, Atina'yı, Akropolis'i ne vakit göreceğim? Dostum göklerden, bu güneşten, bu aydan, bu yıldızlardan, bu dünyadan ve bu denizden daha güzel şey görebilir misin? Atina'yı görmekten mahrum olduğun için üzüntülü isen güneşi ebediyen görmekten mahrum olmak zamanı gelince ne yapacaksın?

*Hayalin seni şehvet ve eğlence rüyaları ile aldattığı vakit sürüklenme ve o ânda de ki : **«Ey hayalim dur, ilkönce biraz senin ne olduğunu, bana sunduğunu göreyim ve çözeyim.»** Onun daha ilerilere gitmesine ve sana daha çekici gösteriler hazırlamasına izin verme. Yumuşarsan bitmişsin demektir. Seni sürükleyecektir. Bu iğrenç resimler yerine onun sana daha uygun, daha güzel, daha asıl hayaller göstermesine çalış. Kurtulmanın çaresi budur.*****

HEDEF ve ÇALIŞMAK

Olimpiyad yarışlarında birincilik kazanmayı elbette istersin. Doğrusu bunu ben de isterim. Çünkü çok şerefli bir şeydir. Fakat ilkin böyle bir teşebbüsün önünde, sonunda olup bitenleri iyice düşün. Bu incelemeden sonra teşebbüse girişebilirsin. Önce bir düzene girmek, zorla yemek yemek, zevki okşayan her şeyden uzaklaşmak, sıcak olsun, soğuk olsun belli saatlerde idman yapmak, soğuk suyu ve şarabı gayet ölçülü içmek, bir kelime ile kayıtsız şartsız idman hocasına tıpkı bir doktora olduğu gibi teslim olmak, ondan sonra da yarışlara girmek lâzımdır. Orada yaralanabilirsin, ayağın kırılabilir, pek çok toz yutabilirsin, bazen kamçılanır ve nihayet yenilebilirsin de. Bütün bunları iyice düşünüp taşındıktan sonra gönlün dilerse git ve atlet ol. Bu tedbirleri almazsan bazen pehlivanları, bazen gladiatorları taklit eden, biraz önce boru çalarken biraz sonra trajedileri temsile kalkarak oyun oynayan çocuklar gibi saçma şeylerle uğraşmış olacaksın. Bazen atlet, bazen gladiator, bazen hatip ve bütün bunlardan sonra da filozof olmağa kalkacak ve hiçbir şey olmayacaksın. Bir maymun gibi yapıldığını gördüğün her şeyi taklit edeceksin. Her şey sırası ile hoşuna gidecek. Zira ne yapmak istediğini önceden düşünmedin, korkusuzca ve ileriyi görmeden, sadece hırsının ve hevesinin önderliği ile bu işlere atıldın. Böylece birçok kimseler bir filozofu görerek veyahut Euphrotes'in hatip olduğunu duyarak (onun gibi kim söz söyleyebilir) hemen filozof olmak isterler.

Dostum evvelâ yapacağın işin mahiyetini anlamağa çalış. Sonra bu yükü taşıyacak kadar kuvvetli olup olmadığını anlamak için kendi karakterini incele. Pentathlo mu yahut gladiator mu olmak istiyorsun? Kollarına, bacaklarına, beline bak. Zira hepimiz aynı şey için doğmuş değiliz. Filozof mu olmak istiyorsun? Düşün ki bu mesleğe girmekle başkaları gibi yemekle beraber, ancak filozoflar kadar içebilir, onlar gibi bütün zevklere veda edebilir misin? Geceleri uyanık kalıp, çalışmağa, filenden ve dostlarından uzak kalmağa, bir esirin oyuncağı olmağa, şeref, mevki yolunda, hulâsa her yerde geride durmağa razı olmak icabeder. Bütün bunları gözünün önüne getir ve sükûnu, hürriyeti, hakikati bu ücret karşılığında satın alıp alamayacağını düşün. Eğer mümkün değilse, başka yola gir ve çocuklar gibi hareket etme. Bu gün filozof, yarın tefeci sonra hatip ve nihayet kayserin vekilharcı olma. Bu işler birbirine uymaz. Tek bir adam olman lâzım. İyi veya kötü bir adam. Ya ruhuna ait şeylerle yahut bedenine ait şeylerle uğraşmalısın. Hulâsa ya iç âleminin servetini yahut dış âleminin servetini elde etmeğe çalışmalısın. Yani ya bir filozofun karakterini yahut alelade bir adamın karakterini seçmelisin.

*Birçok güzel parçalar elde ettin. Birçok altın ve gümüş, vazoların var. Zenginsin. Ama sebattan, vefadan, Allah'ın emirlerine boyun eğmeden, huzurdan; kaygı ve korkudan kurtulmak gibi en güzel nimetlerden mahrumsun.. **Bana gelince, son derecede fakir olmakla beraber senden daha zenginim.** Sarayda beni koruyacak bir kimseyi düşünmek aklımdan geçmez, benim için hükümdara söylenecek olanlara önem vermem ve kimseye dalkavukluk yapmam. İşte benim gözümde her türlü servetin yerini tutan bunlardır. Senin altın ve gümüş, vazoların var. Fakat bütün düşüncelerin, bütün isteklerin, bütün eğilimlerin, bütün hareketlerin madde içindir ve yere bağlıdır.*

*Dostum uzun zaman azgın isteklere karşı savaş. Bütün hareketlerini incele ve bunların bir hastanın yersiz intihaları yahut isterik bir kadının çırpınmaları olup olmadığını anla. **Uzun zaman gizli kalmağa çalış. Yalnız felsefe ile uğraş.** Meyveler böylece olgunlaşır. **Tohum uzun zaman toprakta gömülü olarak gizli kalır.** Olgunlaşmak için yavaş yavaş büyür. Fakat gövdesi iyice gelişmeden başak verirse o, kusurludur ve sadece Adonis bahçesinin bir otudur. Boş bir şan ve şeref isteği seni zamanından önce ortaya çıkarıverdi, soğuk yahut sıcak seni öldürdü. Yaşar gibi görünüyorsun, Çünkü henüz başında birkaç çiçek açıyor, oysaki sen ölmüşsün, kökünden kurumuşsun.

Bir hastanın susaması sağlam bir adamın susamasından başkadır. Sağlam adam suyu içer içmez kanar, susaması geçmiştir. Ama öbürü bir ân zevk duyduktan sonra mide ağrıları başlar. Su onda safraya döner ve ondan sonra kusmaya başlar. Bağırsak sancıları gelir, susaması gittikçe çoğalır. Tamahla, hırsla servet sahibi olan, mevki ve makamına dört el ile sarılmış olan ve güzel bir kadını ihtirasla seven için de bu böyledir. İşte sıtmalının susuzluğu. Kıskançlıklar, korkular, iğrenç lâflar, kirli istekler ve utanılacak hareketler hep buradan doğar. Dostum önceleri ne uslu idin ve ne kadar saffetle dolu idin! Bu hikmet ve o saffet ne oldu? Khrysippos ile Zenon'un eserlerini okuyacağına, iğrenç kitaplara dalıyorsun, Aristeides'in Euenos'un kitaplarını okuyorsun. Sokrates'e, Diogenes'e hayran olacağın ve onların verdikleri örneği güdeceğin yerde; kadınları baştan çıkarmasını, aldatmasını bilenlere hayran oluyor ve onları taklit ediyorsun. Güzel olmak istiyorsun, süsleniyorsun, daha ileri giderek güzel olayım diye boyanıyorsun. Muhteşem elbiselerin var, güzel kokularla, esanslara büyük paralar sarf ediyorsun. Kendine gel, kendinle savaş. Saffetini, haysiyetini, hürriyetini yine ele geçir, bir kelime ile yine adam ol! Önceleri eğer sana «falanca, Epiktetos'a zina işletecek, ona şu elbiseleri giydirecek ve onu lavantalar sürünerek halk arasına çıkmağa mecbur edecek» deselerdi, hemen benim yardımıma koşar ve sanırım ki o adamı öldürürdün. Burada bir insanı öldürmek bahse konu değildir. Yalnız kendi içine girmen ve kendi kendinle konuşman yeter. Sen kendi kendini kandırmaya herkesten fazla kabiliyetli değil misin? Yaptıklarını çirkin bulmakla işe başla. Fakat seller gelmeden tez davran.*

HİKMET ve MARİFET SAHİBİ

Aklını kullanan bir adama akıllıca olmayan şey kadar katlanılmayacak bir dert yoktur.

Cahilin hali ve seciyesi: iyiliğini ve kötülüğünü asla kendisinden beklemez, daima başkalarından bekler. Filozofun hali ve seciyesi başına gelecek bütün iyiliği ve bütün fenalığı kendisinden bekler.

Hikmet ve marifet öğreniminde bir adamın ilerlediğine gerçek alâmetler; kimseyi yermez, kimseyi övmez, kimseden şikâyet etmez, kimseyi suçlandırmaz, bir şahsiyetmiş yahut bir şeyler bilirmiş gibi

kendisinden asla bahsetmez. Elde etmek istediği şeyin eline geçmesine bir engel yahut her hangi şekilde zorluklar çıkarsa yalnız kendisini sorumlu sayar. Şayet bir kimse kendisini överse, onunla gizlice alay eder; eğer itham edilirse haklı çıkmağa çalışmaz. Fakat iyileşme halinde bulunan hastalar gibi, sıhhati iyice yerine gelmeden, yeni başlayan şifayı her hangi bir şey geciktirmesin diye kendisini yoklar ve inceler. O, bütün isteklerini kökünden kesip atmıştır. **Bütün tiksinmelerini yalnız bizim elimizde olanlara yöneltmiştir.** Hiçbir şeye karşı taşkın ve coşkun hareketi yoktur. Onu aptal ve cahil yerine koyarlarsa aldırmaz. Bir kelimeyle, sanki en tehlikeli düşmanı olan ve kendisine biteviye tuzak kuran bir adama karşı imiş gibi kendisine karşı uyanıktır.

Yalnızken çölde kaldığını söylersin. Büyük, kibar muhitlerde de haydutların, hırsızların, hilekârların arasında bulunduğunu söylersin. Akrabandan, karından, çocuklarından, dostlarından ve komşularından şikâyet edersin. Eğer, akıllı bir adam olsaydın yalnız kaldığın zaman dinlenmekte olduğunu, serbest yaşadığını, kendi kendinden zevk aldığını ve Tanrılara benzediğini söylerdin. Kalabalık içinde iken de sıkılacağına ve buna boş bir gürültü diyeceğine bayram, şenlik, umumî eğlence derdin ve böylece her zaman mesud olurdun.

HİZMETTEKİ SINIR

«Fakat memleketim benden hiç bir hizmet görmeyecek!» diyebilirsiniz.

Ne hizmeti?

Memleketin senin tarafından yaptırılmış revaklara, hamamlara sahip olmayacak mı? Bunlar nedir?. Tabiatıyla bir demircinin pabuçlarına yahut bir kunduracının silâhlarına da sahip olmayacak. Hakikatte herkesin kendi mesleğiyle uğraşması ve işini yapması yeter. Fakat eğer şahsını örnek göstererek memlekete akıllı, hikmetli, alçak gönüllü, vefalı bir vatandaş kazandırırsan ona hiç hizmet etmemiş mi olursun? Şüphesiz o zaman bir hizmet ve çok büyük bir hizmet etmiş ve böylece faydasız olmamış olursun.

«O halde memlekette hangi derecede yer almış olacağım?» Sadık ve alçak gönüllü kalmakla yükseleceğin seviyede! Ama hizmet edeyim derken bu faziletleri kaybedersen, utanmaz ve saygısız olursan memleketin senden ne hayır görür?

Başıma geleni her şeye tercih ederim. Çünkü Allah'ın hakkımda istediği şeyin benim istediğimden daha iyi olduğuna inanıyorum. Dolayısıyla ona bağlanıyorum, onun ardı sıra gidiyorum, isteklerimi, hareketlerimi, i护rademi, korkularımı ona bağlıyorum. Bir kelime ile Allah ne isterse onu istiyorum.

Bir zâlimi korkunç yapan nedir? Onun çavuşları kılıçla, mızrakla silâhlanmış adamlarıdır. Fakat bunlara sokulan bir çocuk korkmaz. Bu nereden geliyor? Çünkü çocuk tehlikeyi bilmez. Sen ise tehlikeyi bilmeli ve küçük görmelisin.

Bir kimsenin hükümdarın gözdesi olduğunu ve bahtiyar olduğunu duyarsam ilkin bu halin ona ne irat getirdiğini sorarım.

Bir vilâyetin valiliğini almıştır.

İyi ama bu vilâyeti iyi idare etmek için gereken şeylerin hepsini de almış mıdır?

En büyük mahkemenin reisliğini almıştır

Fakat bu vazifeyi yapmak için gereken her şeyi var mıdır? İnsanı mesud eden makam, mevki değil, o mevkii doldurmak ve o yere yaraşmaktır.*

HÜRRİYET-ADALET

*Bir deli; **mademki hür adam, başına gelen her şey istediği şekilde olandır,** diyordu, ben de başıma gelen her şeyin istediğim gibi olmasını bekliyorum. Dostum hürriyetle delilik asla birlikte bulunmazlar.

Hürriyet sadece güzel değil aynı zamanda akla uygun bir şeydir.

Başımıza gelenlerin tasarladığımız gibi olmasını dilemek kadar budalalık, körlük yoktur. Dion kelimesini yazmağa niyet edersem istediğim gibi değil bir harfini değiştirmeden bile olduğu gibi yazmak zorundayım. Bütün sanatlarda ve bütün fenlerde de bu böyledir. Sen ise her şeyin en büyüğü ve önemlisi olan bir konuda yani hürriyette hevesle fantezinin hüküm sürmesini istiyorsun. Hayır dostum! Hürriyet olayların senin hoşuna gittiği şekilde gelmesinde değil, fakat olduğu şekilde gelmesin dedir.*

***Komşusunun karısı arkasından koşan bir insanın hali nedir?** Temizliği, sadakati ayaklar altına almıştır. Komşuluğu, dostluğu cemiyeti, en mukaddes kanunları kirletir. Artık ona ne dost, ne komşu, ne de vatandaş gözüyle bakılmaz. Hattâ esir sayılmağa bile lâyık değildir. Hiçbir işe yaramayan atıla-cak bir kab gibidir.

Her hâdisede elimizde olanı yapmalı gerişi için metin ve sakin olmalıdır? Deniz yolculuğuna çıkmak zorundayım. O halde ne yapmalıyım? Gemiyi, kaptanı, tayfaları, mevsimi, günü, rüzgârı iyi seçmek, işte elimde olanlar. Denize açılır açılmaz müthiş bir fırtına kopar, bu benim düşüneceğim bir iş de-ğildir, kaptanın vazifesidir. Gemi batıyor, ne yapmalıyım? Elimde olanı yaparım, bağırıp çağırmam, kendimi yemem. Biliyorum ki her doğan ölür, bu bilinen kanundur. O halde ölmem lâzımdır. Ben ebediyet değilim. Ben bir insanım; saat günün bir parçası olduğu gibi, ben de bütünün bir parçasıyım. Saat gelir ve geçer. Ben de gelir ve geçerim. Geçip gitme şekli önemli değildir. İster sıtma ile, ister su ile olsun hepsi eşittir.

*İşte Epikuros'un bize öğrettiklerine bir baksana, Hey şaşkın! Bu güzel kitapları yazmak, birçok geceler uykusuz kalmağa değer mi idi? Sıcak yatağında yatmak ve bir solucanın hayatını yaşamak daha iyi değil mi idi? Çünkü senin yaşanmağa değer bulduğun biricik hayat budur. Sana göre dindarlık, şefkat, merhamet; küstah ve safsatacı insanların icadından başka bir şey değildir. Adalet zayıflıktır ve temizlik deliliktir. Ne baba, ne oğul, ne kardeş, ne vatandaş vardır. Ey hayâsızlık! Ey küfür! Kapkara Furia'ların baştan çıkardığı Orestes senden daha bunak değildir. **Allaha yaranmak istiyorsun. Onun kirlilik ile zulüm kadar iğrendiği bir şey mevcut olmadığını unutma.***

*Amfiteatra gidersin ve hemen bir tarafı tutarsın. Şu aktörün veya şu atletin mükâfatı kazanmasını istersin. Elbette, başkaları da, zaferi başka birinin kazanmasını isterler. Bu aksilik seni üzer. Çünkü sen büyük mevki sahibi bir hâkimsin ve herkesin sana boyun eğmesini dilersin. Ama başkalarının da bu konuda dilekleri ve inançları yok mudur?

Onların da, kendilerine doğru görünene senin karşı koymandan kızmaya hakları yok mudur? Eğer rahat etmek niyetinde isen ve sana asla aksilik çıkarılmasını istemiyorsan, ancak yenmiş sayılacak ola-nın yenmesini iste. Yahut bu mükâfatı hoşuna gidene vermek istiyorsan, bu yarışları kendi çiftliğinde hazırla. O zaman istediğin gibi ilân edebilirsin: «Falanca Nemea, Pytho, Isthmos, Olympia oyunlarında galip gelmiştir!» Fakat halk arasında, **senin olmayan bir hakkı benimsemeğe kalkma ve kimsenin seçme hürriyetine engel olma.***

*İnsanın kendisine yanlış görünene rızâ göstermesi ve kendisine gerçek görüneni itmesi elinde olmadığı gibi, iyi görüneni de atıvermesi elinde değildir **Hırsızlık kötü değildir. Fakat yakalanmak kötüdür.** Diyen Epikuros'cu görülmeden çalabilirse elbette çalacaktır.*

*Epikuros'un prensiplerine göre idare edilen bir şehir tasarlayın. Orada her şey altüst olacak ve şehir hayatı kurulamayacaktır. **Evlilik olmayacak, mahkeme olmayacak, mektep, medrese kalmayacak, polis olmadığı gibi edep ve terbiye de olmayacak. O kasabadan dindarlık, namus, adalet ve saffet kovulacaktır.** Burada yalnız kötü inançlar; şehre zararlı inançlar; en bayağı kadınların bile savunmağa cesaret edemeyecekleri inançlar hüküm sürecektir. **Halbuki aklın emrettiği prensiplerle idare edilen bir şehirde; düzenin, edep ve hayânın hüküm sürdüğü görülür.** Böyle bir şehirde en doğru inançlar ele alınacak ve her türlü fazilet baş üstünde yer bulacaktır. Orda adalet nur saçacaktır, güvenlik iyi düzenlenecek, herkesin çoluğu çocuğu olacak ve bu çocuklar iyi terbiye edilerek yetiştirilecek, herkes imanla Allah’a kulluk edecektir. Koca karısından hoşnut olacak ve komşusunun karısına göz koymayacak, kendi servetinden memnun olacak başkasının servetini kıskanmayacak, bir kelime ile bütün ödevler yapılacak, bütün bağlar iyice korunacaktır.*

*Allah bana zenginlik vermedi. Benim bolluk içinde olup, zevk ve saf ada yaşamamı istemedi. Fakat bundan ne diye şikâyet edeyim? Kendi oğlu Herakles'e de böyle davrandı. Halbuki o ne evlâttı!

İsteklerini ve korkularını ortadan kaldır. Artık senin için hiçbir zâlim kalmaz.

Diogenes pek haklı olarak: **«Bir insanın hürriyetini korumasının tek çaresi, hiç üzülmeden ölmeğe hazır olmaktır.»** demiştir.

Diogenes İran padişahına yazmıştı: «Balıkları esir etmek kabil olmadığı gibi, senin de Atinalıları esir etmen elinde değildir. Bir balık bir Atinalının esaret altında yaşayacağı zamandan çok, su dışında yaşıyabilir.»*

*İsteyerek; cinayet, haksızlık, kuruntu, kaygı, sıkıntı içinde haris, her zaman mahrum ve korkularına esir olarak kim yaşamak ister? Hiç kimse. Şu halde bütün istemediklerini yapan kötü bir adam mevcut olmadığı gibi hür olan kötü bir adam da yoktur.

Kendisinin hür ve bağımsız olduğunu sanan büyük: bir adam bana: «Ne? Çelimsiz filozof, bütün dedeleri hür olan bana esir demeğe cesaret mi ediyorsun? Senatör, önceleri konsül ve şimdi de hükümdarın gözdesi olan bana? *

Büyük senatör bana dedelerinizin sizin gibi aynı esaret içinde yaşamadığım ispat ediniz. Dilerim ki onlar yüce gönüllü olmuş olsunlar. Hâlbuki siz, alçak, çıkarına düşkün ve utanılacak haldesiniz, onlar belki kanaatkâr idiler, siz ise delice zevk içinde yaşıyorsunuz. Bununla hürriyetin ne ilgisi var?

Fakat ben ne istersem yaparım ve her şeyin hâkimi olan ve aynı zamanda benim efendim olan imparatordan başka kimse buna engel olamaz.

Büyük konsül ağzınızdan sizi zorlayarak bir efendiniz olduğu itirafını elde etmiş bulunuyoruz. Onun bütün dünyaya hâkim olması, size büyük bir âlemde ve milyonlarca başka esir arasında esir bulunmak gibi acı bir teselliden başka bir şey bırakmıyor..*

İNSANLARIN İŞLERİ

Elimizde olmayanlar; eşya, mal, şöhret, mevki bir kelime ile hareketlerimiz arasında olmayan şeylerdir.

Elimizde olanlar tabiatları dolayısıyla hürdürler. Hiçbir şey onları durduramadığı gibi onlara engel de olamaz. Elimizde olmayanlar ise güçsüz, esir, boyunduruk altında, binlerce engel ve terslik içinde olup bütün bütün bize aykırıdırlar.

Bu kadar büyük nimetler dileyince unutma ki onları elde etmek için şöyle böyle çalışmak yetmeyecek ve varlığından başka şeylerin bir parçasından tamamıyla vazgeçmen, bir parçasını başka bir zamana bırakman lâzım gelecektir. Zira bu gerçek nimetlerle birlikte para, yer ve unvan da istersen, bu son istediklerini belki elde edemezsin. Fakat buna karşılık Hürriyetini, saadetini sağlayacak nimetlerden kesin olarak yoksun kalırsın.

* İnsanlar kendilerine ya çok pahalı veya çok ucuz kıymet biçerler. Herkes kendine ne kıymet biçerse pahası odur. Bunun için istersen kendine, hür, istersen esir olarak kıymet biç Bu, senin elindedir.

Gömleğinin bir teli nasıl bütün öteki tellere benziyorsa öylece sen de bayağı insanlara benzemek istiyorsun! Ben, sadece parlak olduğundan değil, fakat nerede kullanılırsa kullanılsın, orasını güzelleştirdiği için beğenilen al renkte bir kuşak olmak isterim. Niçin bana başkaları gibi olmamı tavsiye ediyorsun? O zaman sadece iplik olacağım, kadife olmayacağım. *

*İnsanlar ne yaparlar? Korktukları şeyden titreyerek yerlerinde dururlar ve çektikleri ıstıraptan inleyip şikâyet ederler. Bu zayıflıktan ne çıkar, ne elde edilir?

Şikâyet ve küfür.*

*Epikuros çocuk beslememek ve yetiştirmemek fikrini savunur. Çünkü şehvete bağladığı en büyük hayra bundan daha zararlı bir şey yoktur. Zavallı Epikuros'um; yavrularını asla bırakmayan en vahşi hayvanlardan daha aşağı mı düşmemizi istiyorsun? Babaların çocuklarına olan şefkati o kadar tabiidir ki annen ile baban bir kâhinden bu kadar münasebetsiz bir fikri ileri süreceğini haber alsalardı, senin doğmana meydan vermezlerdi.

* Bütün insanların benimsedikleri anlamlar vardır. Kavgalar, karışıklıklar, savaşlar nereden çıkıyor? Bu ortaklaşa anlamların özel olaylara tatbikinden. Adalet ve saffet şüphesiz her varlıktan üstündür. Fakat falan iş doğru ve temiz midir? İşte üzerindeki çekişmelerde insanların birbirini boğazladıkları nokta. Bu bilgisizliği atalım ve bu anlamları her özel hale tatbik etmesini öğrenelim. Artık çekişme, savaş kalmaz ve Akhilleus ile Agamemnon anlaşırlar.*

Hayatta çabucak telâşa düşmemeli. Olup biteni öğrenmek için bir adam yollarız. Fakat casusumuzu iyi seçmemişizdir. Zira duyduğu en ufak bir gürültü ile gölgesinden korkarak dehşet için yanımıza gelir: «İşte ölüm, sürgün, iftira, fakirlik geliyor!» der.

*Dostum durumu iyice öğrenebilmek kaygısıyla yolladığımız adamı bu kadar fena seçtiğimiz için aptalız. Bu işleri senden çok önce araştırmış olan Diogenes bize t aşka türlü yol gösterir. O bize der ki: utandırıcı olmayınca ölüm korkunç, fena bir şey değildir. İftira ise bazı sersemlerin gürültüsünden ibarettir. Fakat Diogenes çalışma, ıstırap ve fakirlik hakkında ne söylemiştir?

O, çıplaklığın bütün atlas esvaplardan daha iyi olduğunu söyledi. Bir kelime ile «Hiçbir düşmanım yoktur, her şey yolunda. İşte bana bakın. Beni döğdüler mi? Yaralandım mı? Korkudan kaçtım mı?» İşte bu meseleleri araştırmaya gönderilecek adam! Bu cinsten insanlar hep bize kendimizden başka korkulacak bir şey olmadığını söyleyeceklerdir.*

Hatırla ki bütün facialara konu hazırlayan zenginler, müstebitler ve krallardır: Tiyatro sahnelerinde fakirler görünmez yahut görünürlerse şarkı söyleyenlerle dans edenlerin arasında bulunurlar. Piyesin başlangıcında bahtiyar olan krallardır: Her şey onlara gülümser, onlara boyun eğilir, saygı ve itibar gösterilir, anıtlar yapılır, sarayları çelenklerle süslenir ve üçüncü yahut dördüncü perdenin sonunda krallar Odipus ile birlikte haykırırlar: Ey Kytheron, beni niye bu hale getirdin?

İNANÇ

İnançlarımızın ölçü ve kanunu hareketlerimizdir Euripides'ın Atreus'u nereden geliyor? İnançtan. Onun Medeia'sı, Hippolitos'u? İnançtan. Sophokles'in Oidipus'u İnançtan.

Paris'in Helene'yi kaçırması ve Helene'nin Paris'in arkasından gitmesi kendilerine güzel görünüyor, Menelaos'a da aldatan bir kadından vazgeçmek güzel ve kolay gelseydi ne olacaktı? İlias'ı ve Odysseia'yı kaybetmiş olacaktık. Ötesinin hiç kıymeti yoktur.

*Ergeç bir gün öleceğiz. Ölüm bize ne ile oyalanırken baskın verecektir**?**

Çiftçi tarla işleriyle, bahçıvan bahçesiyle, tüccar ticaretiyle uğraşırken ölüm gelecektir.

O zaman sen hangi işe dalmış bulunacaksın? Ben, bütün yüreğimle bu son anda ölümün beni irademi bilerken bulmasını dilerim. Ta ki üzülmeden, özürsüz, baskısız hür bir adam gibi bu son hareketi yerine getireyim ve Allah'a şunları söyleyeyim:

«Emirlerinize isyan ettim mi? Bana verdiğiniz meziyetleri size bağlamadım mı? Sizden hiç şikâyet ettim mi? İlâhî hikmetinizi hiç suçlandırdım mı?

Hasta idim, Çünkü siz böyle istemiştiniz, ben de öyle istedim. Fakirdim, Çünkü siz böyle istemiştiniz ve ben fakirliğimden memnundum. Sefalet içindeydim, Çünkü siz böyle istemiştiniz ve ben asla bu sefaletten kurtulmak istemedim. Benim halimden hiç mahzun olduğumu gördünüz mü? Beni kırılmış, sızlanır gördünüz mü? Gene de hakkımda vereceğiniz hoşunuza gidecek her hükmü kabule hazırım. Sizin tarafınızdan verilecek en küçük işaret benim için kesin bir emirdir. Bu muhteşem gösteriden çıkıp gitmemi mi istiyorsunuz? Çıkıyorum ve bütün eserlerinizi göstermek ve kâinatı idare ettiğiniz harikulade düzeni gözlerimin önüne yaymak için beni buraya kabule tenezzülünüzden dolayı size bin kere şükrediyorum.»*

*Roma'ya gidiyorsun. Bu yolculuğu kendi vatanında elde ettiğin mevkiden daha büyüğünü ele geçirmek üzere yapıyorsun. Daha iyi duygulara ve daha iyi düşüncelere sahip olmak için ne vakit yola çıktın? Fena bir huyunu düzeltmek gayretiyle kimin reyine başvurdun? Ne vakit ve hangi yaşta inançlarını çözmeyi düşündün? Hayatının bütün yıllarını incele. Bugün yaptığını her zaman yapmış olduğunu anlayacaksın!.

Yolun rastgele bu şehre düştü. Bir kayıkçı ile pazarlık ederken içinden «Haydi gidelim, Epiktetos'u

dinleyelim, bakalım neler söylüyor.» dersin. Gelirsin, beni görürsün. İşte o kadar. Bir insanla konuşmak ne demektir? **Bir insanla konuşmak ona düşünce ve inançlarını sormak ve ona kendi inançlarımızı söylemek değil midir?**

Benim kötü bir inancım var, onu benden sök çıkar.*

*Nasıl yanlış muhakeme etmeyelim. Çocukluğumuzdan beri bize öğretilen bundan başka bir şey değildir. **Bizi yürümeğe alıştıran dadımız, bir taşa çarparak ağlamağa başladığımız vakit, bizi azarlayacağı yerde taşı dövmeğe koyulur.**

Hey Allah'ım!

Bu taşın kabahati nedir?

Çarpacağımızı keşfetmek ve yer değiştirmek taşın ödevi mi? Büyüyünce; hamamdan dönüşümüzde yemeği hazır bulmazsak kızar, gürültü ederiz ve lalamız bu taşkınlığı önleyeceği yerde, o da ayrıca bağırıp çağırmağa ve aşçıyı dövmeğe kalkar.

Dostum seni aşçının lalası diye mi, yoksa çocuğun lalası diye mi aldılar? O halde taşkınlıkları önle ve talebenin sabırsızlığını yola koy! Yaşlanıp mevki sahibi olduğumuz vakit her gün gözlerimizin önünde aynı misaller vardır. İşte çocuk yaşayıp çocuk öldüğümüzün sırrı buradadır. Çocuk olmak nedir?

Musikide, edebiyatda bilmeyene yahut az bilene çocuk denildiği gibi, böylece hayatta da yaşamasını bilmeyene veyahut doğru inançlara sahip olmayana çocuk denir.*

Sokrates çocuklarını seviyordu. Fakat hür bir adam gibi, Allah'ı her şeyden fazla sevmek lazım geldiğini bilen bir adam gibi seviyordu. İşte bunun için ne hâkimler önünde kendini savunurken, ne kendini ölüme mahkûm ederlerken, ne senatör olduğu vakit, ne savaşta iken iyi bir adama lâyık olmayan hareketi yapmadı ve sözü söylemedi. Hâlbuki bize gelince bir oğul, bir ana, bir kardeş kısacası her şey bize bayağılık ve alçaklık, için fırsattır. Bununla beraber hiçbir kimse için üzülmemek gerekir. Aksine her varlığı ve bizi bahtiyar olmak için yaratmış olan Allah'ı saadetimize yararlı olmak üzere inanmalıyız.

***Ölüm kelimesini sanki uğursuz bir kelime imiş gibi kullanmak istemiyorsun.** Sadece tabiatın bir işini belirten şeylerde uğursuz bir yön yoktur. Fakat tembellik, utanç, alçaklık, küstahlık ve bütün öbür kötü huylar işte uğursuz olan bunlardır ve nihayet olayı önledikten sonra kelimeyi kullanmaktan korkmamalıdır.

Hayrı seven insan, gerçek uslu; kendisinin nereden geldiğini, kendisini kimin yarattığını hatırlayarak her zaman durumunu korur ve Allaha şöylece seslenerek, sadece teslimiyetini göstermeğe çalışır. **«Burada kalmamı mı istiyorsunuz? Kalıyorum. Buradan çıkıp gitmemi mi istiyorsunuz? Çıkıp gidiyorum. Zira burada yalnız sizin için bulunduğum gibi; yine sadece sizin için buradan çıkıp gidiyorum. Ve her zaman gözümün önünde emirleriniz ve yasaklarınız vardır.»***

İSTEK

Hayatında olup biten şeylerin, dilediğin şekilde olmasını isteme: Nasıl oluyorlarsa, öyle olmalarını iste. Böylece her zaman mutlu olursun.

Ölüm, sürgün ve bunlara benzeyen korkunç görünen şeyler, hususuyla ölüm her vakit gözünün önünde olsun. O zaman asla bayağı kaygılara düşmezsin ve hiçbir şeyi coşkunlukla istemezsin.

Unutma ki arzularının amacı istediklerini elde etmektir. Ve korkularının sonu da korktuklarını önlemektir. İstediğini ele geçiremeyen zavallıdır. Korktuğu çukura düşen de alçaktır. Gerçek yararına uygun olmayan şeye karşı yalnız tiksinmen varsa ve o şey senin elinde ise korktuğun çukura hiç düşmezsin. Fakat ölümden, hastalıktan, fakirlikten korkarsan sefil olursun. O halde korkularının yerini değiştir ve elimizde olmayan şeyleri elimizde olan şeylere kaydır. İsteklerine gelince onları şimdilik tamamıyla ortadan kaldır. Zira elinde olmayan şeylerden birini istersen zarurî olarak bedbaht olursun. Elimizde olan şeylere gelince henüz bunların arasında hangilerinin istenmeğe yaraşır olduğunu bilecek halde değilsin. Bu hale gelmek için uzaklaşman veyahut araman lâzım gelen şeyleri aramakla veya onlardan uzaklaşmakla yetin. Fakat bu hareketlerin her vakit ihtiyatlı olmalı ve acele ile

yapılmamalıdır.

Eğer çocuklarının, karının, dostlarının ebediyen yaşamasını istiyorsan, sen delisin. Zira elinde olmayan şeylerin sana bağlı olmasını ve başkasına bağlı bulunan şeylerin sana bağlı bulunmasını istiyorsun. Nitekim esirinin hiç kusur etmemesini diliyorsan; yine delisin. Zira kötülüğün kötülükten başka bir şey olmasını istiyorsun. Arzularından mahrum olmamak niyetinde misin? Bu mümkündür: ancak senin elinde olanları iste!

*Ne nankör ve ne akılsızsın! Yalnız kendine bağlı olabilirken seni gerçek saadetinden uzaklaştıran, sana yabancı, bir milyon şeyin boyunduruğuna girmek istiyorsun! *

*Denize açılmak niyetinde isek açılmak için, iyi bir rüzgâr isteriz. Bu rüzgârı üzüntü içinde beklerken ekseriya havanın nasıl olduğunu soruştururuz. «Ah, gene kuzey rüzgârı! İşimize hiç yaramayan bu kuzey rüzgârını ne yapmalı? Ne vakit batı rüzgârı esecek?» Dostum bati rüzgârı ne vakit isterse o vakit esecek, daha doğrusu ona hüküm yürüten ne vakit isterse! Sen yani bir Aiolos gibi rüzgârları düzenleyen kuvvet misin. Biz ancak elimizde olana hâkimiz ve bütün başka şeyleri karşımıza çıktıkları gibi almağa mecburuz.

Lateranus'un cesaretini hatırla. Nero, serbest bıraktığı kölesini, Epaphroditos'u göndererek onu katıldığı bir suikast içinde sorguya çekmek istemişti. Lateranus ona dedi ki :

«Söylenecek sözüm varsa onu senin efendine söylerim.»

“Zindana gideceksin!”

“Zindana gideceksem göz yaşıyla mi gitmeliyim?”

“Sürgüne gideceksin!”

“Sürgüne neşe ile, ümitle ve kendimden memnun olarak gitmekten beni alıkoyan ne olabilir?”

“Ölüme mahkûm olacaksın!”

“Homurdanarak, inleyerek mi ölmeliyim?”

“Sırrını bana söyle!”

“Onu sana söyleyemem. Zira bu bana ait bir şeydir.”

“Zincire vurun!”

“Dostum ne diyorsun? Zincire vurmakla mı beni tehdid ediyorsun? Bunu yapamazsın! Yalnız bacaklarımı zincire vurabilirsin. İrademe gelince, o her vakit hür kalacaktır. Jüpiter bile onun hürriyetine engel olamaz.”

“Hemen şimdi boynumu vurduracağım!”

“Ben ne vakit boynumun vurulmamak imtiyazı olduğunu söyledim?”

Olaylar bu cesur sözlere uygun çıktı. Lateranus ceza meydanına götürüldü. Cellâdın ilk vuruşu başını koparacak kadar kuvvetli olmadığından, bir an için kafasını geri çekti, sonra daha çok metanet ve cesaretle gene ileriye uzattı.*

Dostum sen bir kadın mı yahut bir erkek misin? Eğer bir erkeksen bir erkek gibi süslen, bir maskara veya sapıtmış bir adam gibi ortaca çıkma. Sokrates Alkibiades'e daha güzel görünmesini tavsiye ettiği vakit, ne demek istiyordu? Ondan bedenin güzelliğini öne almadan, ruhun güzelliğini sağlamağa çalışmasını istiyordu. O halde pis ve iğrenç mi olmalıyım? Hayır! Ama temizliğinin erkekçe ve erkeğe yaraşır olması gerektiğini bilmelisin.

Bir çocuk; ağzı dar, içinde fındık incir bulunan bir kaba elini sokar, avucunu alabildiği kadar doldurur ve bu kadar, şişince, elini dışarıya çıkaramayarak ağlamağa başlar. Yavrum onun yansını bırak. Elini yine oldukça dolu dışarıya çıkarabilirsin... Sen işte bu çocuksun. Çok istiyorsun ve hepsini elde edemiyorsun. Daha az iste, o zaman istediğin senin olur.

*Bu madalyayı kim verdi? Trianus mu? Onu alır ve saklarım. Nero mu? O Madalyayı atar ve ondan iğrenirim. Bütün iyi işler ve kötü şeyler için böyle hareket et! Şu adam nasıldı? O tatlı, cana yakın,

iyiliksever, sabırlı dost bir adamdır. Onu benimser, onu hemşerim, dostum, yoldaşım, misafirim sayarım. Ya şu adam nasıldır? Bu adamın Nero'ya benzeyen tarafları vardır. Atılgan, hain, azgın; utanma bilmeyen bir adamdır. Onu iterim. Onun bana niye bir insan olduğunu söyledin? Atılgan, kinci, öfkeli bir insan; bal mumundan bir elma olamayacağı gibi o da bir insan değildir. Onda insanın yalnız sureti ve rengi vardır.

Güzel sözler yazarız. Fakat bu sözler bize işlemiş midir ve onları tatbik ediyor muyuz? Lakedaimon'lulara söylenilen şey yani kendi yurtlarında aslan, Ephessos'ta ise maymun olduklarını söyleyen atalar sözü, biz filozofların «münevverlerin, aydınların» çoğumuza uygun düşmez mi? Özel sohbetlerimizde aslan ve halk arasında ise maymunuz.

Bir şeye bütün varlığını verenin başarılı olması ve kendini vermeyenden çok ilerlemiş olması tabiidir ve doğrudur.

Falan bütün ömrünce para kazanmağa ve mevki edinmeğe çalışır: yataktan kalkar kalkmaz hükümdarın bir uşağına veya sevdiği bir kapatmasına nasıl yaranacağını düşünür. Onların önünde yerlere yatar, dalkavukluk eder, onlara hediyeler verir. Allah'a ibadet ederken ve kurbanlar adarken, yalnız bu uşaklara yaranabilmeyi diler. Her akşam vicdan hesaplaşmasını yapar: «Acaba ne kusur işledim? Ne yaptım? Yapmam gereken şeylerden hangisini unuttum? Acaba efendimin hoşuna gidecek olan şu dalkavukluğu yapmakta kusur mu ettim? Acaba onun hoşuna gitmeyecek her hangi hakikati dikkatsizlikle ağzımdan kaçırdım mı? Onun kusurlarını, yaptığı falan haksızlığı ve falan kötü hareketi alkışlamayı unuttum mu?» Eğer ahlâklı ve hür bir adama yaraşır bir söz ağzından kaçarsa kendi kendini hırpalar, bunun azabını çeker ve kendisini mahvolmuş sayar. İşte böylece çıkarına çalışır ve servet toplamağa uğraşır. Sen ise hiç kimseye sırnaşmazsın hiç kimseye dalkavukluk yapmazsın, ruhunu yükseltmeğe, doğru inançlar elde etmeğe çalışırsın. Senin vicdan muhaseben onunkinden büsbütün başkadır. Kendi kendine sorarsın: «Saadetin ele geçmesine yardım eden ve Allah'ın hoşuna giden şeylerden hiçbirini ihmal ettim mi? Dostluğa, cemiyete; adalete karşı bir suç işledim mi? Ahlâklı bir adamın yapması gereken şeylerden birini unuttum mu?» Bu kadar aykırı arzularla, bu kadar zıt duygularla ve bu kadar değişik işlerle şu adamın servetine denk bir refaha erişmemiş olmaktan niye üzülüyorsun? Ona aç gözlerle bakman neden ileri geliyor? Her halde o seni kıskanmaz. Bunun sebebi bahsi geçen adamın cehalete batmış, gerçek nimetlerden faydalandığına kuvvetle inanmış olmasında ve senin ise bütün saadetin senin tarafında olduğunu görecek ve duyacak kadar aydın ve prensiplerinde sağlam olmadığındadır.*

KADIN HAKLARI

Kadınlar genç iken kocaları tarafından metres sayılırlar. Bu kadınlar kocalarının; yalnız sağladıkları zevk için kendilerine değer verdiklerine bakarak, sadece hoşa gitmek için süslenmeyi düşünürler ve bütün ümitlerini, güvenlerini süse bağlarlar. Bu yüzden onlara yalnız taşıdıkları kültür, namus, alçak gönüllülük nispetinde saygı göreceklerini anlatmağa çalışmak kadar hiçbir şey faydalı değildir.

*Zina halinde yakalanmış olan bir sefih, Diogenes'e **«Kadınlar orta malıdır. Bu tabiatın kanunudur diyordu. «Sofraya konan etler de önce ortaklaşadır. Fakat tabaklara dağıtıldıktan sonra komşunun hissesine düşeni tabağından almağa kalkarsan bütün temizliğini, utanmanı kaybetmiş olursun.**

Tiyatro da bütün vatandaşlar için ortaklaşadır. Fakat yerler tutulduktan sonra o tomak için komşunu ne yerinden kaldırmağa teşebbüs eder, ne de kaldırabilirsin. Kadınlar da böyledir. Fakat kanunu yapan onları dağıttıktan ve her biri kocaya gittikten sonra, kendi karını bırakıp komşunun karısını almağa kalkman meşru mudur? Eğer bunu yaparsan sen bir adam değil bir maymunsun yahut bir canavarsın!*

Bana kendisini vermeğe hazır güzel bir kadına, mukavemet edersem kendime şunları söylerim: «Epiktetos çok iyi davrandım Bu en ince safsatayı yere vurmaktan: daha mükemmel bir şeydir. Onun açık kapılarına karşı kendimi savunduktan sonra okşamalarını itersem, en çapraşık istidlalleri yere vurmaktan daha çok öğünme duyarım.. Ama bu kadar zorlayıcı bir büyüye nasıl dayanmalı? Bunun için kendime hoş görünmeyi ve Allah'ın gözünde güzel olmayı istemem, lâzımdır. Daha doğrusu bedenin ve ruhun temizliğini istemem, gerekir.

KAZA VE KADER

Hatırla ki, uzun veya kısa bir piyeste rejisörün, sana verdiği rolü oynayacak bir aktörsün. Eğer senin bir dilenci rolü oynamanı uygun görmüşse, elinden geldiği kadar iyi oynaman lâzımdır. Eğer bir topalın yahut bir prensin veyahut ayaktakımından birinin rolünü oynamanı uygun görürse, yine başka türlü hareket edecek değilsin. Zira verilen rolü iyi oynamak sana düşer. Lâkin bu rolü seçmek başkasının elindedir.

Hastalık beden için bir engeldir. Fakat irade zayıf olmadıkça irade için engel değildir. «Ben topalım!» Bu, beden için bir zayıflıktır. Fakat iradem için asla zaaf değildir. Başına gelecek her kaza için aynı şeyi düşün. O zaman bunların başka bir şeye engel olduklarını fakat sana asla engel olmadıklarını anlayacaksın.

Karga uğursuz sesi ile öttüğü vakit, hayalin sarsılmasın. Hemen kendine gel ve de ki : «Bu uğursuz sesin haber verdiği felâketlerin hiçbir kıymeti olamaz. Çünkü bu felâketler ya benim zayıf vücudumu, ya küçücük servetimi, ya zavallı şöhretimi yahut çocuklarımı veya karımı ilgilendirir. Bana gelince, benim için saadet müjdecisi olmayan hiçbir şey yoktur. Zira ne olursa olsun ondan saadet çıkarabilmek benim elimdedir.»

Tabiatın gayesini üzerinde iyice anlaştığımız konulardan çıkarabiliriz. Meselâ **komşunun kölesi bir bardak veya başka bir şey kırmış olsa onu yatıştırmak için bunun bayağı bir kaza olduğunu söylersin.** O halde senin bardağını kırdıkları vakit de komşunun bardağı kırıldığı zamanki kadar sakin olmalısın. Bu prensibi en önemli meselelere tatbik et.. Başkasının oğlu veya karısı öldüğü vakit hiçbir insan yoktur ki bunun insanlığın kaderi olduğunu söylemesin. Fakat bu sözü söyleyen adamın oğlu veya karısı ölünce yalnız hıçkırık, haykırış ve inleme duyulur: «Ne kadar talihsizim! Mahvoldum!» Böyle hallerde aynı kazaların başkalarının başına geldiği vakit duyduklarımızı hatırlamalıyız.

KENDİNİ TANIMA

Ruhun büyüklüğü enginliğiyle değil, inançlardaki kesinlik ve gerçeklikle ölçülür.

Ben niye böyle bir ana ile böyle bir babadan doğdum? Ey benim zavallı dostum, doğmadan evvel «Ben filancanın filânca ile evlenmesini ve benim onlardan doğmamı istiyorum» demek elinde mi idi. Eğer doğuşun uğursuz oldu ise bunu fazilet ile düzeltmek senin elinde değil midir?

* Yüksek bir makamda bulunuyorsun. İşte hemen soydaşının müstebidi ve zâlimi oluverdin. Artık kim olduğunu ve kimlere hükmettiğini hatırlamayacak mısın? Akrabana ve kardeşlerine hükmediyorsun. «İyi ama ben yerimi satın aldım. Benim imtiyazlarım ve haklarım var!» Ey zavallı, senin bütün kaygıların balçık ve çamurdur; yalnız geçicilerin kanunu olan beşeri kanunları düşünüyorsun ve gözlerini ilâhî kanunlara açmıyorsun.*

Esirini serbest bıraktın. Fakat seni hür yapan kimdir? Sen hür müsün? Paranın, bir kadının, bir kızın, bir müstebidin yahut müstebidin en âdi uşağının esir değil misin?

Güvenlik ile ihtiyat birbirleriyle barıştırılamaz diyorsun. Bu bir yanlıştır ve sen onları birleştirebilirsin. İhtiyatı yalnız senin elinde olan şeylere ve güveni de elinde olmayan şeylere tatbik et. Böylece hem ihtiyatlı hem de emin olursun. Zira gerçek kötülükleri (felâketleri) ihtiyatla uzaklaştırarak, tehdidi altında bulunduğun sahte felâketlere cesaretle karşı koyacaksın.

İnsanların felâketi daima ihtiyatlarını, güvenlerini kötü ve yanlış kullanmaktan gelir. Hepsi, üzerlerine saldıran kuştan kurtulmak ve gizlenmenin çaresini bulmak için kendilerinin yakalanmalarına tuzak olan ağın içine düşen geyikler gibidirler.*

*Güzel konuşmalar yazıyorum ve mükemmel kitaplar telif ediyorum. Dostum daha iyisini istersen bana ihtiraslarına hâkim olduğunu, isteklerini düzene soktuğunu ve inançların da gerçeğin yolundan gittiğini göster. Ne zindandan, ne sür gulden, ne ıstıraptan, ne fakirlikten, ne de ölümden korkmadığına beni inandır. Bunlar olmayınca ne kadar güzel kitaplar meydana getirirsen getir, şuna inan ki sen henüz bir toysun.

Diogenes bir gün tavsiye mektubu isteyen birine, şu cevabı verdi : «Dostum, kendisine mektup yazmamı istediğin kişi, ben söylemeden önce senin bir adam olduğunu görecektir. Eğer ayırd etmeyi bilirse senin iyi veya fena olduğunu da görecektir. Eğer ayırt edemiyorsa yüz mektup da yazsam seni daha iyi tanıyıp bilemeyecektir. Senin için yapılacak şey halis altın ile karışık altını anlayabilecek bir adama kendi kendini bildiren sâf bir atın gibi olmaktır.»*

*Appollon, Laios'un, kendi kâhinliğine boyun eğmiyeceğini biliyordu. Bu hal, Laios'a başında dolaşan tehlikeleri söylemesine engel olmadı. Allah'ın iyiliği insanları uyandırmaktan bıkmaz. **Gerçek kaynağı biteviye akar, ama insanlar daima imansız, itaatsiz ve âsidirler.***

*Küçük ve büyük esirler vardır.

Küçükler küçük şeyler için, bir yemek, bir ev, ufak tefek yardımlar için esir olanlardır.

Büyükler ise konsüllük, valilik gibi şeyler için esir olanlardır. Vilâyet makamının sembolü olan baltaların ve okların kimin önünde taşındığını görüyorsun, o vali öbür esirlerden daha esirdir.

Bir insanın hür olup olmadığını anlamak için mevkiine bakma. İş tersinedir. Makam yükseldikçe, o makamın sahibi daha çok esirdir.

Fakat bunların arasında istediklerini yapanları görüyorum diyeceksin. Kabul. Önce sana haber vereyim ki o, bayramda efendisinin yokluğundan faydalanan bir esirdir. Bayram bitip de efendisinin geri dönmesini bekle, göreceksin.

Onun efendisi kinidir?

Ondan istediğini elinden alabilen veyahut istediğini kendisine hediye edebilendir.

Bir hükümdara sırf şahsına olan sevgiden dolayı milletinin bağlanması için, o hükümdarın olağanüstü meziyetleri olması lâzım gelir.*

KİBİR

Bir ziyafette, bir toplantıda veyahut bir ziyarette birisi sana üstün tutulsa, eğer bu bir mutluluk ise soydaşına nasip olan bu halden sevinmelisin. Yok, bunlar sevinilecek şeyler değilse, kurtulduğun için üzülme. Fakat hatırla ki elimizde olmayan şeyleri elde etmek için biz hiçbir şey yapmazken ve başkaları birçok girişmeler yaparken, senin de onlar kadar hisse alman veyahut eşit karşılanma görmen olamaz. Zira büyük bir kişinin kapısına hiç uğramayan kimse, nasıl olur da, oraya her gün giden kadar veyahut sokağa çıktığı vakit yanında bulunmayan, bulunan kadar, dalkavukluk etmeyen, övmeyen biteviye dalkavukluk edip, öven kadar iyi muamele görür? Bu lütufları satın almak için verilen şeyleri vermeden, onları bedava elde etmeğe kalkarsan, sen haksız ve aç gözlü bir adamsın demektir.

Çarşıda marulları kaça satarlar?

Bir akçeye. Eğer komşun bir akçe vererek marulunu alıp götürürse ve sen bir akçe vermediğin için çarşıdan marulsuz dönersen, komşundan daha aza sahip olduğunu zannetme. Zira onun marulu varsa, senin de sarf etmediğinden cebinde kalan paran vardır. İş burada da böyledir. Bir ziyafete davetli değildin. Çünkü ziyafet sahibine bu ziyafeti sattığı bahayı ödemedin. Bu baha ya bir övme, ya bir ziyaret, ya bir dalkavukluk, yahut bağlılık ve teslim olmadır. İş eğer hoşuna gidiyorsa o halde bahasını öde! Lâkin bahasını vermeden o nesneye sahip olmak istersen haksız ve açgözlüsün demektir. Gitmediğin ziyafetin yerine koyacağın hiçbir şeyin yok mu? Şüphesiz o ziyafetten daha güzel bir şeyin vardır: O da methetmek istemediğini methetmiş olmaman ve ziyafet sahibinin kapısında gururuna ve küstahlığına katlanmış olmamandır.

KONUŞMA-SOHBET SANATI

Olabildiği kadar sus yahut elzem sözleri söyle ve az kelimeyle söyle. Ara sıra konuşman lâzım gelir. Bu durumda asla bayağı konulardan söz açma. Gladiator dövüşlerinden, at koşularından, atletlerden bahse kalkma ve yemekten, içmekte» de söz açma. Hususuyla yerme, övme ve karşılaştırma için tanıdığın insanları ele alma.

Becerebilirsen dostlarının konuşmalarını sözleri ile düzelt ve ahlâka uygun konulara çevir. Eğer yabancılar arasında isen hiç ağzını açma.

Uzun zaman, sık sık ve kahkahalarla gülme.

Mecbur olmazsan hiçbir zaman, hiçbir şey için yemin etme. Mecbur olursan olabildiği kadar az yemin et.

Bazı kimselerin hikâyelerini dinleme ve eserlerini dinlemeğe de gitme. Hiç olmazsa mecbur olmayınca gitme. Lâkin zorlanırsan, ağırbaşlılığını, vakarını, hiçbir sıkıntı aksettirmeyen huzurunu korumağa çalış.

Düpedüz konuşmalarda damdan düşer gibi ve uzun uzadıya; katıldığın savaşlardan ve karşılaştığın tehlikelerden bahsetme. **Sen bunları anlatmakla çok zevk duyuyorsan, başkaları dinlemekten pek o kadar zevk, duymazlar.**

Tuhaflık yapmamağa çok dikkat et. Bu yolla filozof olmayanların kılığına girilmiş olur ve aynı zamanda başkalarının senin hakkında saygı ve itibarı azalır.

Edebe aykırı lâkırdılara kendini bırakıp koyuvermek: çok tehlikelidir. Böyle konuşmalara şahit olursan, fırsat düşünce konuşanı azarlamaktan çekinme. Olmazsa sus ve yüzünün kızarmasıyla bakışlarının ciddiyetiyle bu lâkırdıların hoşuna gitmediğini belli et.

Kendine asla filozof deme. Cahillerin önünde güzel vecizeleri sayıp dökme. En iyisi bu vecizelerin emrettikleri şeyleri yap. Meselâ **bir ziyafette nasıl yemek yendiğini anlatma. Fakat nasıl yenmesi lazımsa öyle ye.** Ve hatırla ki, her şeyde ve her yerde Sokrates böylece her gösterişten kaçınmıştır. Bazı gençler ondan kendilerini başka filozoflara tanıtmasını rica ederlerdi. Ve o kendisine önem verilmemesine, şikâyetsiz katlanarak onların isteklerini yerine getirirdi.

Kültürsüzlerin önünde derin ve önemli meseleler açılırsa sus. Zira henüz sindirmediğini çıkartmada büyük tehlike vardır. Bir gün bir kimse çıkar da senin hiçbir şey bilmediğini ileri sürerse ve sen bu iddia karşısında öfkelenmezsen o zaman filozof olmağa başladığını anla. Zira **koyunlar ne kadar yem yemiş olduklarını çobanlarına gidip göstermezler, fakat yedikleri yemi iyice hazmettikten sonra süt ve yün yaparlar.** Sen de cahillere güzel vecizeler sayıp dökme, iyice hazmetmişsen bunları hareketlerinle göster.

* Bir gün Florus. Agrippinus'a soruyordu: Nero ile tiyatroya gideyim ve onunla dans edeyim mi? Agrippinus ona: Git! dedi. Florus: Sen niye gitmiyorsun? deyince Agrippinus : Bunu henüz düşünmedim! diye cevap verdi.

Şu büyük vecize Priseus Helvidius'un yüreğine iyice işlemişti ve onu asaletle tatbik ediyordu. Vespasianus bir gün ona Senatoya gelmemesi için haber yolladı. Helvidius ona :

Beni vazifemden atmak elindedir. Fakat senatör oldukça Senatoya gideceğim!» diye cevap verdi Hükümdar ona:

Eğer gelirseniz sadece susmak için geliniz! dedi. Helvidius :

«Düşüncemi sormayınız, susarım!» diye cevap verdi. Hükümdar :

Eğer siz orada hazır bulunursanız fikrinizi almak zorundayım! dedi.

Helvidius :

Ben de doğru bulduğumu söylemek zorundayım! diye cevap verdi.

Eğer fikrinizi söylerseniz sizi idam ettiririm.

Helvidius buna da :

Size ölmez olduğumu ne vakit söyledim? İkimiz de elimizde olan şeyi yapacağız. Sen beni öldüreceksin ve ben hiç şikayetsiz ölüme katlanacağım!

İmparatora karşı yalnız olduğu için bu hareketi ile Helvidius ne kazanmış oldu? Fakat ben de sana soranın. Bir manto üzerindeki şeref alâmeti olan erguvan rengi yalnız olmakla ne kazanmış olur? Onu

süsler, güzelleştirir ve öyle bir mantoya sahip olmak arzusunu verir.*

Bir güzel söz söyleme sanatı varsa, bir de güzel anlama ve dinleme sanatı vardır.

*Güzel yazmak veya güzel söylemek iktidarını küçük görmüyorum. Ama bazı insanların bu meziyetlere en büyük yeri vermelerini istemiyorum. Çünkü bunlardan daha köklü bir şey vardır.

Hain ve kötü bir kimseye istemediğini yaptığını ve istediğini yapmadığını ispat edersen onu yola getirmiş olursun. Ama bunu ispat edemezsen, ondan şikâyet etme. Kendinden şikâyet et.*

KORKU

Ne fakirlikten, ne sürgünden, ne zindandan ne de ölümden korkmamalıdır. Fakat korkudan korkmalıdır.

Deniz yolculuğuna çıktığım ve yalnız gökle denizi gördüğüm vakit, etrafı saran bu geniş su alanı beni korkutur. Sanki bir kaza olursa bütün bu suyu yutacağımı sanırım. Üç kulaç suyun beni boğmaya yettiğini düşünmem. Yine böyle bir yer sarsıntısında bütün şehrin başıma yıkılacağını sanırım ve tek bir kiremitin kafatasımı parçalamağa yeteceğini aklıma getirmem. Yanlış düşüncenin talihsiz kölesi!

Hiçbir şeyden korkma; hiçbir şey isteme. O zaman bir atın bir ata, bir arının bir arıya karşı korkunç ve ezici bir silâhı olmadığı gibi, hiç kimsenin de sana karşı korkunç ve ezici bir silâhı olamaz. İsteklerinin ve korkularının seni esir etmek için efendilerinin tıpkı bir kalede olduğu gibi senin gönlünde besledikleri silâhlı bir ordu olduğunun farkında değil misin? Bu askeri kov! Kalene hükmet, hemen hür olacaksın!

*İhtiyatlı yolcular geçecekleri yolun hırsızlarla, yol kesenlerle dolu olduğunu haber alırlarsa ne yaparlar? Yollarına yalnız olarak devam etmemeğe; fakat bir sefirin, bir questor'un yahut bir proconsül'ün kafilesi arkasından gidebilmek için beklemeyi tercih ederler. Ve bu tedbirle yolculuklarını rahatça geçirirler. Hâkim de bu dünyada böylece hareket eder. Her yer haydutlukla, zulümle, sefaletle, felâketle doludur. Bu geçitten mahvolmadan nasıl yalnız başına geçip gidebilir? İyi ama kimi bekleyecek? Bir Praetor (muhafız) mu?

Onlar en korkulacak düşmanlardandır. Bunun için emin, sâdık, baskına uğramayacak bir yoldaşı bekler. Bu yoldaş ise Allah'tır. Bunun için Allaha sokulur, onunla yürür ve bu hayatın bütün sarp kayalıklarından rahatça geçip gider.*

KURALLARA UYMA

Bütün bu prensiplerin tatbikinde sebat et. Ve alçaklığa razı olmadan aşamayacağın kanunlara itaat ettiğin gibi bunlara da itaat et. Hakkında söylenecek şeylere önem verme. Çünkü bunlar senin elinde olan şeylerden değildir.

Nöbetçiler yanlarına sokulanlara parolayı sorarlar. Sen de öyle yap. Muhayyilene gelen her şeye parolayı sor. Asla baskına uğramazsın.

MUHAKEME

*Bir kimse Epiktetos'a dedi ki: Hiçbirini atlamadan Allah'ın bütün hareketlerimi görmüş olduğuna beni nasıl inandırabilirler? Epiktetos ona şu cevabı verdi: Bütün dünyadaki eşya ve olayların aralarında bağları olduğuna inanmıyor musun?

Evet

Dünyada olup bitenlerin gök kuvvetleri tarafından idare edildiğine emin değil misin?

Evet

Nitekim her şeyin zamanında olup bittiğini ve her mevsimin zamanında başladığını görüyorsun. Güneşin yakınlaşması veya uzaklaşması ile ayın dolgunlaşması veya hilâle dönmesiyle bütün tabiatın yüzü değişiyor. Bundan sonra, yeryüzündeki her şeyin vücutlarımızın «bütün» ile o kadar birleşik

olduğunu gördükten sonra, bu kâinattan daha ilâhî olan ruhumuzun ondan ayrı olduğunu ve Onu yaratan Allah'ın ayrı ve bağımsız olabileceğini nasıl kabul edebilirsin?

Fakat o, birbirinden çok değişik, uzak olan şeyleri nasıl görebilir?

Zavallı kör! Senin o kadar sınırlı olan aklın ne kadar çok birbirinden başka işler yapıyor; ilâhî ve insanî olayları kavrıyor, muhakeme ediyor, taksim ediyor, hükmediyor, razı oluyor ve inkâr ediyor. Onda ne kadar çok birbirine benzemeyen hayaller ve hattâ birbirine zıt düşünceler vardır? Güneş aynı zamanda dünyanın en büyük parçasını aydınlatıyor. Yalnız arzın gölgesinin düştüğü yerler onun ışıklarından mahrum kalıyor. Güneşi yaratan ne kadar büyük olursa olsun ki bu sonsuz kâinatın bir noktasıdır. Bu dünyayı baştanbaşa aydınlatamaz mı?

Ama benim zekâm muhakemelelerini yalnız birer birer yapar ve eşyayı teker teker göz önüne getirebilir.

Hey dostum senin anlayışının Tanrılık kadar engin olduğunu sana kim söyledi? Fakat ey cılız solucan! Bu kadar küçük olan gözün ile birçok şeyi birden nasıl kavradığını düşün! Ufukta görünen her şey senin gözünün önündedir. Gözü yaratanın gözünden bazı şeylerin kaçıp kaçamayacağını sen düşün.*

*Sağduyu nedir?

Bütün insanlarda ortaklaşa ve umumî olan bir duyma kabiliyeti vardır ki, bununla, işittikleri bütün sesleri duyarlar ve söylenilen her sözü anlarlar. Bundan başka yapma olan bir duyma kabiliyeti daha vardır ki, tonları sezer ve ayırdedebilir. Gene **bütün insanlarda tabiî bir duygu vardır ki, ruhlarında esaslı bir kusur olmayınca, kendilerine söylenilen her şeyi anlarlar. Bu kabiliyet bütün insanlarda eşittir**. İşte sağduyu denilen budur.*

*Galba öldürülünce, biri Rufus'a : «Şimdi artık Allah dünyaya karışmağa başlıyor, dedi. Rusuf ona zavallı!» diye cevap verdi. «**Bir Galba'nın Allah'ı dünyayı idare etmekten alıkoyacağını sanıyor musun? Seni Allahtan şüphe ettiren şey, üzerinde iyice izini bırakmış!»**

<u>Sık sık düşüp kalktığımız kimselerin üzerimizdeki tesiri az değildir.</u> Biteviye bir sefih ile düşüp kalkarsan, çok kuvvetli bir şahsiyetin yoksa senin onu yola getireceğini ümîdî etmekten çok onun seni bozmasından korkmalıdır. **Mademki kültürsüzlerle temasta bu kadar tehlike vardır, onlarla ancak: büyük bir ihtiyat ile ve anlayışla düşüp kalkmalıdır.**

Harp çalan bir müzisyen, harpını eline alır almaz, hangi tellerin bozuk olduğunu gönür ve kolayca akortlarını düzeltir. İnsanlar arasında emniyetle yaşayabilmek için, hâkim harpı çalan müzisyenin yaptığını insanlara tatbik etmek sanatına sahib olmalı, ahenksiz olanlarını görmeli, notaları yola sokmalı, ahenkli bir hale getirmelidir. Sokrates bu sanatın ustası idi.

Nasıl oluyor da tartışmalarda ve kavgalarda kültürsüzler sizden daha kuvvetli oluyarlar ve sizi susmağa mecbur ediyorlar? Çünkü onlar yanlış prensiplerine kuvvetle inanmışlardır. Siz ise kendi prensiplerinizin gerçekliğine zayıf bir ilişik ile bağlısınız. Sizin gerçekleriniz yürekten gelmiyor, dudaklarda doğuyor. İşte bunun için cılız ve ölüdürler. Bu prensipleriniz bahsettiğiniz o sefil imtiyazı halkın kahkahasına uğratıyor ve kendileri de güneşte bal mumu gibi eriyorlar. Bunun için bal mumundan inançlara sahip olduğunuz müddetçe güneşten uzaklasınız.*

*Bazı felsefe prensiplerini yuttun, hemen onları öğretmeğe kalkıyorsun. Bu hareketin, hazmedemediği için yenilen etleri kusan bozuk bir mide gibi; hazmetmediğini kusmaktan başka nedir?

Önce sindir dostum ve senin esaslı bir yerindeki değişikliği göster.

Fakat falanca bir mektep açtı, ben de bir mektep açmak istiyorum.

Hey alçak! Bir heves veya bir tesadüfle mi bir mektep açılır?

Olgun bir yaşa gelmek, belli bir hayat sürmek ve Allah'ın davetine erişmek lâzımdır. Böyle olmayınca sen bir yalancı ve bir kâfirsin. Bir eczane açıyorsun, ilâçların var. Fakat onları hazırlamasını ve kullanacağın yeri bilmiyorsun.*

OYUN ve EĞLENCE

Tiyatroya veya umumî eğlencelere sık sık etmeğe lüzum yoktur. Bu yerlere gidersen, hiçbir partiyi tutma, bütün partizanlığın kendinde kalsın! Netice nasıl çıkarsa memnun olmağa çalış. Zaferin yenene ait olmasından memnun ol. Böylece asla ne kızar, ne de üzülürsün! Hele alkıştan, kahkahadan ve taşkın hareketlerden çekin. Bu yerlerden kendi evine döndüğün zaman, gördüklerinden uzun uzadıya lâf açma. Çünkü bunlar ne senin huylarını düzeltmeğe, ne de seni daha ahlâklı bir adam haline getirmeğe yarar. Bu sonsuz tartışmalar ve konuşmalar yalnız senin gördüğün sahnelere hayran olduğunu ortaya kor.

ÖTELEME

Bir kimse sana haksızlık eder yahut aleyhinde söylerse onun bunu yapmağa kendisini mecbur saydığına inanmağa çalış. Zira o, hakikatte senin düşünceni değil, kendi fikrini güder. Neticede kötü muhakeme ederse yalnız kendisi aldandığı gibi yine yalnız kendisini yaralamış olur. Nitekim bir kimse çok doğru ve çok benimsenmiş bir kaziyeyi bâtıl sanırsa, "bundan zarar görecek kaziye değil, onu yanlış muhakeme ederek, aldanandır. Bu kaideyi iyi kullanırsan aleyhinde söyleyenlere sabırla katlanırsın. Zira her küfredene **«Kendini haklı zannediyor!»** diyebilirsin.

ÖZGÜRLÜK

Her birimizin gerçek efendisi istediğimizi bize veren ve istemediğimizi yolumuzdan uzaklaştırandır. Şu halde hür olmak isteyen her insan, ne başkalarının elinde olan şeyleri istemeli, ne de onlardan kaçmalıdır. Eğer bunu yapmazsa zaruri olarak esirdir.

*Sende sana hediye edilmeyen, benim diyebileceğin hiçbir şey yoktur. Sana her şeyi veren senden bir şeyi geri mi alıyor? Ona karşı koymakla yalnız deli değil, aynı zamanda nankör ve haksızsın!

Bir konsüllük elde ettin ve bir il'e vali oldun. Kimin gölgesinde? Felicio'nun gölgesinde mi? Bana gelince Felicio'nun gölgesinde yaşamak ve onun kibrine, esirlere has küstahlığına uğramaktan ise ölmeyi tercih ederim. Zira kendisini mutlu sanan ve servetiyle gözü kör olan bir esirin ne olduğunu bilirim. Fakat sen hiç olmazsa sandığın kadar hür müsün? diyeceksin. Hayır, hür olmağa çalışıyorum. Henüz buna ermedim.

Efendilerime karşı korkusuz gözlerle bakamıyorum. Henüz bedenime bağlıyım; sakat olduğu halde onu korumak istiyorum. Zayıflığımı itiraf ediyorum. Fakat sana tam hür olan bir adamı göstermemi ister misin? O, Diogenes'dir.

Onun bu kadar hür olması nereden geliyor?

Zira o esirliğin ruhundaki bütün köprübaşlarını koparıp atmıştı. Her şeyden sıyrılmış ve hiçbir şeye değer vermemişti. Ondan servetini isterdiniz, verirdi. Ayağını isterdiniz, verirdi. Bütün vücudunu isterdiniz, verirdi. Fakat mânevi varlığıyla Allaha bağlı idi. Mutlak hâkime olan teslimiyetinde, saygısında, bağlılığında kimseden geri kalmazdı. Onun hürriyeti işte buradan geliyordu. Fakat kendisini hayata bağlayacak hiçbir şeyi olmayan ve dünyada tek başına kalmış bir inşam örnek olarak gösteriyorsun mu diyeceksin? Sokrates'in karısı, çocukları vardı ve Diogenes'den daha az hür değildi. Çünkü Diogenes her şeyi kanuna ve kanuna borçlu olduğumuz boyun eğmeğe, teslim olmaya bağlamıştı.*

*Eğer Sokrates kurtulmuş olsaydı, hayatta insanlara, daha da faydası olurdu mu? diyorsun. Dostum, Sokrates'in kendisini kurtarmaktan vazgeçerek ve adalet uğrunda ölerek söylediği ve yaptığı; kurtulduktan sonra söyleyeceği ve yapacağı işlerden çok daha faydalıdır.

Sahte bir hürriyeti kazanmak için insanlar en büyük tehlikelere göğüs gererler. Denize atılırlar, en yüksek kulelerden kendilerini fırlatırlar. Baştan başa birçok şehirlerin ahalisi tarafından yakıldığı görülmüştür. Sen ise gerçek, güvenli, hiçbir kuvvetin elinden alamayacağı hürriyeti kazanmak için hiç-bir tedbir almayacak mısın? En ufak bir zahmete girmeyecek misin?

İstediğini elde eder etmez mesut olacağını sanıyorsun. Aldanıyorsun. Onu elde eder etmez aynı

kaygılar, kederler, tiksinmeler, korkular, istekler baş gösterecek. Saadet elde etmekte ve zevk duymakta değil, fakat istememektedir. Çünkü saadet hür olmaktadır.*

Allah bana hürriyet vermiştir ve ben de onun emirlerini tanıyorum. Bu durumda hiç kimse beni esirliğe götüremez. Zira beni koruyacak kurtarıcıya ve bana lâzım olan hâkime sahibim.

SABIR

* Ülûhiyet sana en acı felâketlere dayanman için silâhlar ihsan etmiştir. Sana ruh büyüklüğü, kuvvet, sabır, sebat vermiştir. Bunlardan faydalanman lâzımdır. Eğer şikâyet edersen hiç olmazsa sana verdiği silâhları yere atmış olduğunu itiraf et. *

Önüne çıkan şer'ler karşısında, kendi içine çekilerek o şeylerden iyice faydalanmak için mutlaka bir faziletin olacağını hatırla. Eğer güzel bir çocuk veya güzel bir kız görürsen, bunlara karşı kendinde perhiz denilen meziyeti bulacaksın. Eğer karşına zahmet; zorluklar çıkarsa cesareti bulacaksın. Şayet küfürle, hakaretle karşılaşırsan rıza ile sabrı bulacaksın. Böylece onları yenmek için, sana tabiatın verdiği iyi huylarla karşı koymak âdetini kazanırsan boş korkuların asla seni sürükleyip götürmeyecektir.

Aza razı bir ömür sürmeğe ve bedenini sert kullanmaya alışmışsan, bundan gurur duyma. Eğer sade su içiyorsan, her fırsatta yalnız su içtiğini söylemeğe kalkma. Sabra tahammüle alışmak istiyorsan, bunları kendin için yap, başkaları için değil. Heykelleri kucaklamağa kalkma.. En çok susadığın zaman ağzına bir yudum su al, sonra tükür ve bunu kimseye söyleme.

* Thraseas yarın sürgüne gönderilmekten ise bu gün öldürülmeyi tercih ettiğini söyledi. Bir gün Rufus ona şu cevabı verdi: «Ölümü daha zor sanıyorsan ne aldanış! Eğer ölümü sürgünden daha tatlı sanıyorsan sana seçme hakkını kim verdi?»

Bu da Agrippinus'un güzel bir sözüdür: «Kendi kendime asla engel olmayacağım!»

Her şeyden memnun olan ve her şeyin gelmesi gerektiği gibi gelmesini isteyen bir adam görmek ister misin? Bu adam Agrippinus'tur. Senato'nun kendisini muhakeme etmek üzere olduğunu ona haber verdiler.

«Hele şükür! dedi. Ben de âdetim olduğu üzere banyoya gireceğim!»

Banyodan henüz çıkmıştı ki mahkûm olduğunu haber verdiler.

Ölüme mi, sürgüne mi?»

Sürgüne!

Malım hacz edilecek mi?

Hayır!

O halde hemen Aricia'da akşam yemeğini yemeğe gidelim. Orada da, Roma'da olduğu kadar iyi yemek yiyebiliriz.*

* Yiyecek bir şeyin olmadığını ve bana; bunu sağlamak için en iğrenç işlere, efendinin oturağını tutmağa kadar düşüp düşmemek mi lâzım geldiğini soruyorsun? Bu işte ne söyleyebilirim? Bazı insanlar oturak dökmeyi açlıktan ölmeğe üstün tutarlar. Bazıları oturak tutmağa katlanamazlar. Bu meselede reyi alınacak ben değilim, sensin. Kendi değerini tart ve karar ver.*

Candan bir şeyden mahrum olmadan ve adamakıllı zarar görmeden kimse hain veya alçak olamaz.

*Öç almam ve bana yapılan fenalığa karşı koymam icabetmez mi?

Dostum sana fenalık yapılmamıştır. Çünkü iyi ve kötü senin iradene bağlıdır. Zaten her hangi bir kimse sana karşı haksızlık yaparak kendini yaralamış ise, bu fenalığı ona geri çevirerek neden sen de kendi kendini yaralamak istiyorsun?*

SAVUNMA

Başına gelen belâlar yüzünden başkasını suçlamak bilgisizin yapacağı iştir. Yalnız kendini sorumlu saymak, bu, gözü açılmak üzere olan bir adamın işidir. Ne kendini ne de başkalarını suçlandırmamaksa uyanık bir kimseye yakışan davranıştır.

Vazifeler ekseriya bulunduğumuz durumla ilgili olarak ölçülür. Bahse konu olan baban mıdır? Ona bakmağa, her şeyde itaate, azarlamalarına, kötü muamelelerine katlanmağa, mecbursun.

Fakat benim babam kötü bir baba!

İyi ama dostum, tabiat sana mutlaka iyi bir baba mı bahşedecek? Hayır, sadece sana bir baba verecektir. Kardeşin sana karşı haksızlık mı ediyor? Onun yine kardeşi olarak kal ve yaptığına önem verme. Her şeyden önce yapmağa mecbur olduğuna, hürriyetinin nerede bulunduğuna ve tabiatın senden yapmış olmanı istemediği şeyi yapıp yapmadığına dikkat et. Zira başkaları (sen kendini bilirsen) seni asla tahkir edemezler, kıramazlar. Sen ancak kırıldığını sandığın vakit kırılabilirsin. Böylece, eğer bu münasebetleri göz önünde tutmayı âdet edinirsen komşundan, hemşerinden, âmirinden her vakit hoşnut olursun.

SEVİNEBİLME ARZUSU

*Gerçekten sevinmeğe değer, kendilerine şeref veren ve faydalı olan bir konu olduğu vakit, insanlar arasında sevinmeli ve yalnız o zaman kendilerini kutlamalıdır.

Zindanda olsaydık ölüm cezası verilecek bir suç ile muhakeme edileceğimiz vakitten bir gün önce, bize gelip de «Yazdığım şiirleri okumamı ister misiniz?» diyen bir adama tahammül edebilir miydik?

Dostum beni niye bu kadar yersiz rahatsız ediyorsun? Buna gelinceye kadar bir sürü işim var. Bilmiyor musun ki yarın öldürüleceğim?

Sokrates zindanda idi ve öldürüleceği günün arifesinde ilâhiler yazıyordu.*

*Sıtmam var, okuyup çalışamıyorum diye sızlanıyorsun. Pekâlâ, niçin okuyup çalışacaksın? Sabırlı, dayanıklı, sağlam olmak için değil mi? Sıtma varken sabini, dayanıklı ol, her şeyi biliyorsun demektir. Sıtma da gezinti, yolculuk gibi hayatı ören unsurlardandır, onlardan bile faydalıdır. Çünkü olgun adamı imtihana çeker, kendisine elde ettiği ilerlemeyi gösterir.

Sıtmam var. Bu hastalığı gerektiği gibi geçiriyorsan sıtmalı iken olabileceğin en iyi durumdasın demektir. Sıtmayı gerektiği gibi geçirmek ne demektir? Bu; ne Allahtan, ne insanlardan sızlanmamak; görünür tehlikeden telâşa düşmemektir. Çünkü her şey yolunda gidecektir. Ölümü cesaretle beklemek, hekimin iyileşmekte olduğunu söylemesiyle çılgınca sevinmemek, daha kötü olduğunu söylediği vakit de üzülmemek. Çünkü fenalaşmak ne demektir? Bu; ruhun bedenden ayrılacağı âna yakınlaşmaktır. Bu ayrılışa fenalık diye mi bakıyorsun? Bu ayrılış saati bu gün gelmezse yarın gelmeyecek midir? Sen öldüğün vakit dünya yıkılacak mı? Bunun için sağlamken olduğu gibi hastalıkta da sakin ol.*

*Hiç cesaretin kırılmasın. Bir delikanlıya güreşte yere yatırılınca hemen ayağa kalkmasını ve yine dövüşmesini emreden jimnastik hocalarını örnek al. Sen de ruhuna öyle seslen. İnsan ruhu kadar idaresi kolay bir şey yoktur. Sadece istemek lâzım. O zaman her şey olur. Fakat kendini bırakırsan her şey mahvolmuştur. Bütün hayatında artık kalkınamazsın. Yok olman da, kurtulman da senin elindedir.

Ne ile uğraşırken Ölümün sana baskın vermesini istersin? Ben; ölümün bana insana yaraşır büyük, asıl, halka faydalı bir iş yaparken gelmesini isterdim. Yahut daha doğrusu kendimi yola kor iken, bütün ödevlerime karşı dikkatli bir haldeyken gelmesini isterdim. Ta ki o ânda göklere temiz ellerimi kaldırayım ve Allah'a şunları söyleyebileyim: «İlâhî yardımınızı tanıyabilmek, ona tam ve kesin olarak bağlanmak için bana verdiğiniz bütün fakültelerin hiçbirini körletmedim. Elimden geldiği kadar, size saygısızlık etmemeğe çalıştım. Duygularımı ve düşüncemi işte buna bağladım. Sizden asla şikâyet etmedim. Alnıma yazdığınız şeyler başıma geldiği vakit hiçbirinden ıstırap duymadım. Onları değiştirmek bile istemezdim. Bana verdiğiniz dostlukların hiçbirini kirletmedim. Beni yaratmış olduğunuz için size şükrederim. Sizin bana verdiğiniz nimetlerden bana müsaade ettiğiniz sürede faydalandım. Şimdi onları geri almak istiyorsanız, onları size geri veriyorum. O nimetler sizindir,

onları nasıl isterseniz öylece kullanınız. Ben de kendimi ellerinizin arasına bırakıyorum!»*

SIKINTI ÇEKMEMEK İÇİN

Kaygıyla, ıstırapla varlık ve bolluk içinde yaşamaktansa; korkuları ve sıkıntıları kovup, açlık içinde ölmek daha iyidir. Senin sefil olmaktansa, uşağının küstah ve hain olması daha iyidir. Bunun için, küçük şeylerle işe başlayarak, yola gir. Yağını mı döktüler? Şarabını mı çaldılar? Kendi kendine de ki:

«Huzurun bahası budur. Hürriyetin bahası budur. Bedavaya hiçbir şey alınmaz.» Esirini çağırdığın vakit, düşün ki seni duymayabilir yahut duysa bile, emrettiğin şeyi yapmayabilir. «Sabrım esirimi azdırabilir ve sonunda yola gelmez olur» diyeceksin. Bunun böyle olması senin için daha iyidir. Çünkü böylelikle kendini sıkıntılardan uzaklaştırmanın çaresini bulmuş olursun.

İktidarını aşan rolü üzerine alırsan, bu rolü iyi oynayamadığın gibi yapabileceğin rolü de bırakmış olursun.

ŞİKÂYET

Neden şikâyete ediyorsun? Allah sana zatında bulunan en büyük, en asıl, en şahane, en ilâhî şeyi; düşüncelerini iyice kullanma kabiliyetini ve en gerçek nimetleri kendinde bulma iktidarını verdi. Daha fazla ne istiyorsun? Bunun için sevin, bu kadar iyi bir babaya teşekkür et ve biteviye duadan geri kalma.

Hapsin, sürgünün ve zehrin ne olduğunu iyice biliyor musun? Her hangi durumda; «bu geçitten geçelim, Çünkü Allah bizi bu yoldan çağırıyor!» diyebilir misin?

Bil ki, dinin esası ve temeli Allah Teâlâ'nın hakkında doğru ve sağlam düşüncelere sahip olmak, onun var olduğuna ve ilâhî lütuflarını her şeyin üzerine yaydığına, âlemi hikmet ve adaletle idare ettiğine ve senin ancak onlara itaat için ve başına gelenleri, çok hâkim ve çok iyi olan ilâhi hikmetten gelen şeylermiş gibi, tabiî olarak ve bütün gönlünle benimsemek ve onlara rıza göstermek için dünyaya geldiğine inanmaktan ibarettir. Bu usulle **Tanrıdan asla şikâyet etmez ve sana ihtimam göstermediler diye onları suçlandırmazsın.** Fakat bu duygulara ancak elinde olmayan şeylerden vaz geçmekle ve bütün saadetini ve felâketini yalnız elinde olan şeylere bağlamakla sahip olabilirsin. Zira sana yabancı olan bu şeylerden birini iyi veya kötü diye alırsan, istediğinden mahrum olduğun vakit yahut korktuğunla karşılaştığın vakit felâketine sebep olandan şikâyet etmen veyahut ondan nefret etmen zaruridir. Zira her hayvan kendisine fena görünenden, muzır olup zarara sebep olandan nefret ederek, kaçmak ve kendisine faydalı olanı, iyi görüneni ve iyiliğe sebep olanı sevmek, aramak için doğmuştur. Bu yüzden; vurulmuş olduğunu zannedenin kendisini araladığını sandığı şeyden haz duyması imkânsızdır. Bunun neticesi olarak hiç kimse felâketinden zevk duyup memnun olamaz. Bir baba nimet, servet diye geçen şeylerden oğluna hisse vermezse oğlun babasına küfretmesi işte buradan gelir. Eteokles ile Polyneikes'i ebedî düşman yapan da budur. Onlar kral olmayı büyük bir saadet sanıyorlardı. Çiftçinin, gemicinin ve tüccarın Allah'a lanet etmelerindeki sebep bundan ibaret olduğu gibi karısını veya çocuklarını kaybedenlerin şikâyetlerindeki sebep de budur. Zira fayda nerede ise şefkat, sevgi ve merhamet oradadır. Böylece bir kimse isteklerini ve nefretlerini kanunu yaratanın tespit ettiği kaidelere göre düzenlerse, dindarlığını, şefkatini kuvvetlendirmiş olur. Tanrı'ya hürmet için dökülen şarap törenlerinde, kesilen kurbanlarda ve verilen adaklarda herkes memleketinin âdetine uymağa mecburdur. Bu törenleri saffetle, ihmalsiz, saygıda kusur etmeyerek yapmalı, âdi bir pintiliğe düşmemekle beraber, kendi iktidarının üstünde harcamaya da kaçmamalıdır.

ÜZÜLMEMEK İÇİN

Hatırla ki ne sana söven, ne seni döven, ne de sana hakaret eden vardır. Fakat bu işleri yapanların sana hakaret ettiklerine inancın onları sana böyle göstermektedir. Şu halde ne zaman biri seni kırar veya kızdırırsa, bil ki seni kızdıran o adam değil, senin inancındır.

İnsanları kederlendiren eşya ve olaylar değil, fakat bunlar hakkında edindikleri düşüncelerdir. Meselâ

ölüm bir felâket değildir. Eğer bir felâket olsaydı, Sokrates'e de böyle görünecekti. Fakat ölümün bir felâket ve (kötülük) olduğuna inancımız, işte asıl yıkım budur. Bunun içindir ki kederli, üzüntülü, bahtı kara olduğumuz zaman kendimizden başkasını, yani düşünce ve inançlarımızdan başkasını suçlandırmamalıyız.

Seni eğlendiren, ihtiyaçlarını doyuran, bir kelime ile sevdiğin her şey karşısında, kendi kendine, onun ne olduğunu sormayı unutma. İlkönce en küçüklerinden başla. Bir çömleği seviyorsan, topraktan yapılmış bir çömleği sevdiğini bil Eğer kırılırsa üzülmezsin. Çocuğunu veya karını seviyorsan kendi kendine geçici bir varlığı seviyorum de. Eğer ölüverirlerse ıztırap çekmezsin.

Her ne hakkında olursa olsun: «Onu kaybettim!» deme. Fakat «Onu geri verdim!» de. Çocuğun mu öldü? Onu geri verdin. Karın mı öldü? Onu da geri verdin. Tarlanı mı elinden aldılar? İşte yine bir geri verme. Lâkin onu elimden alan kötü bir adamdı!

Onu sana verenin falan veya filân yolu ile geri almasının ne önemi var? Onu sende bıraktığı sürede, yolcuların otellerden faydalandıkları gibi, âdeta sana ait bir şey değilmiş gibi ondan faydalan.

Filozofların kararlarında kesin ve dayanıklı olmak lâzım geldiğini söylediklerini duymuş ve bu yüzden yanlış düşüncelerine, sapıtmalarına, deliliklerine sarılmışsın. Fakat dostum en zarurî olan şey kararların iyi olması yani bu kararların ihtiyatla, gerçeğe ve akla uyarak alınmasıdır. Sana bir insanın sinirleri olması lâzımdır, diyorum. Fakat bu sinirler sağlam bedenin, kuvvetli ve dinç bir atletin sinirleri olması lâzımdır. Sen ise bana isterik bir insanın perişan sinirlerini gösteriyorsun. Bunlar sinirli değil, sinir hastalığını belli ediyorlar.

*Sana kötü bir haber getirdikleri vakit, bu haberin sana ait olmadığını düşün. Zira o senin elinde olan şeylerin hiçbirini ilgilendirmez.

Bana en büyük suçu yüklüyorlar, bana dinsizlik isnad ediyorlar.

İyi ama Sokrates'i de bununla suçlandırmadılar mı?

Fakat beni ölüme mahkûm edebilirler.

Sokrates de böylece mahkûm olmadı mı? Kafana iyice yerleştir ki ceza suçun bulunduğu yerdedir. Bu iki şeyin birbirinden ayrılması kabil değildir. Bunun için kendini talihsiz sanma. Sana göre Sokrates mi yahut onu mahkûm edenler mi daha zavallıdırlar? Dolayısıyla senin için hiçbir tehlike yoktur. Tehlike hâkimler içindir. Zira sen suçlu olarak ölemezsin, onlar ise bir suçsuzu öldürebilirler.*

TEDBİRLİ OLMAK

Şayet bir kimse senin bedenini karşına ilk çıkanın keyfine teslim ederse, şüphesiz buna çok canın sıkılır. Hakaret ettiği vakit müteessir olsun, bulansın diye sen kendi ruhunu önüne ilk çıkan adama bıraktığın vakit utanmaz, kızarmaz mısın?

Yürürken bir çiviye basmamağa, ayağının burkulmamasına itina ettiğin gibi, varlığının en esaslı tarafının yani seni idare eden aklın da çarpılmamasına dikkat et. Hayatımızın her hareketinde bu kaideye riayet edersek her şeyi daha emniyetle yapmış oluruz.

Ayak, pabucun ölçüsü olduğu gibi herkes için servetin ölçüsü de bedendir. Bu kaideye bağlanırsan daima doğru yoldan yürürsün. Buna önem vermezsen mahvolursun. Bir uçurumda yuvarlanıyormuşsun gibi artık hiçbir şey seni tutamaz. Pabuç için de böyledir. Ayağının ölçüsünü bir defa aştın mı ilkönce yaldızlı ayakkabıların sonra erguvan renginde kumaştan ayakkabıların olur ve nihayet nakışlı ayakkabı istemeğe kalkarsın. Zira bir kere sınırı aşan için artık sınır yoktur.

*Bir hükümdarı yahut büyük bir kişiyi görmeğe gittiğin vakit sararır, titrer ve şaşırırsın.

Acaba beni nasıl kabul edecek? Bana nasıl muamele edecek?

Alçak esir! O ânda nasıl isterse öyle kabul edecek ve öyle muamele edecek. Hikmetli bir insanı kötü kabul ederse kendisi bilir, bunun ıstırabını yalnız başına çeker. Başkasının yaptığı suçtan dolayı sen ıstırap çekebilir misin?

Fakat onunla nasıl konuşacağım?

Nasıl istersen öyle konuşursun.

Şaşırmaktan korkuyorum.

Nasıl? Ölçü ile, ihtiyatla, edepli bir hürriyetle konuşmasını bilmiyor musun? Ne diye bir insandan korkuyorsun? Zenon Antigone'dan korkmazdı, fakat Antigone Zenon'dan korkardı. Sokrates zalimlere ve mahkemede hâkimlerine cevap verirken, hiç şaşkınlık alâmeti göstermiş miydi? Diogenes büyük İskender'e, Philippos'a, haydutlara, kendisini satın alan efendisine hitabettiği vakit her hangi bir çekingenlik gösteriyor muydu?*

*Kaptanın en ufak bir dalgınlığı, bir gemiyi mahvettiği gibi yapacağımız en küçük ihmal, en küçük bir dikkatsizlik de hikmet öğreniminde bütün ilerlemeyi yok edebilir. **O halde uyanık olalım. Koruyacağımız şey altın yüklü bir gemiden daha değerlidir.** Bu; temizlik, vefa, sebat, **Allah'ın emirlerine itaat,** İstıraptan, kaygıdan, korkudan kurtulma, bir kelime ile gerçek hürriyettir.

Biri hâkimliği, başka biri ordu kumandanlığını ister. Bana gelince saffet ile alçak gönüllülüğü isterim. Zira ben hürüm. Allah'ın dostuyum ve ona bütün yüreğimle itaat ederim. Şu halde ne bedene, ne servete, ne mevkie, ne şöhrete ve ne de her hangi bir şeye önem vermemem lâzımdır. Allah bunları önemli saymamayı ister. Eğer Allah dilese idi bütün bunların benim için bir nimet olmasını sağlardı. Mademki bunu yapmadı, bunlar nimet değildirler. Benim ise onun emirlerine boyun eğmem lâzımdır.

Hatırla ki sadece şan ve şeref, mevki, servet arzusu bizi boyunduruğa sokmaz. Rahatlık, gezmek, okuyup yazma istekleri de bizi esirliğe götürürler. Bir kelime ile ne olursa olsun, bize yabancı her şey, değer verdiğimiz takdirde bizi esirliğe götürebilir.

Gerçek saadetin karakteri devam etmek ve hiçbir engele çarpmamaktadır. Bu iki karakteri olmayan saadet gerçek değildir.

İnsanların ne dediklerini, ne yaptıklarını, tenkit veya küçük görme için değil, fakat kendi kendime şunları söyleyip yapmak için çözüyorum: «Aynı suçları işliyor muyum? Bunlardan ne vakit vazgeçeceğim? Kendimi ne vakit yola sokacağım? Pek az zaman önce bu insanlar gibi hareket ediyordum. Allaha şükür artık onlar gibi günah işlemiyorum.»*

VAZİFE ŞUURU

Bir işe girişirken, bu işi yapmanın senin ödevin olduğunu bildikten sonra, halk ne kadar fena düşünecek olursa olsun yaparken görülmüş olmaktan korkma. Eğer bu hareket fena ise onu hiç yapma. Yok, iyi bir hareketse, o halde seni sebepsiz ve yersiz mahkûm edecek olanlardan niye korkuyorsun?

*Ben Yunanistan'da hâkimlik ediyorum.

Sen hâkim misin? Sen hükmetmesini bilir misin? Bu ilmi nereden öğrendin?

Caesar'dan fermanım var!

Eğer Caesar musikiden hiç anlamadığın halde, musiki üzerinde hüküm yürütmen için sana ferman gönderse idi ne yapardın? Bu ferman senin ne işine yarardı? Haydi, bu noktada ısrar etmeyeyim. Sana yalnız, hangi vasıtalarla bu mevkii elde ettiğini soruyorum. Bu mevkii sana sağlayan kimdir?

Kimin elini öptün?

Kimin kapısında yerlere yattın?

Kime rüşvet verdin?

Bu yeri hangi bayağılıklarla, hangi haysiyetsizlikle, hangi sahtekârlıkla satın aldın?*

*Bütün olaylardan faydalanmak senin elindedir. Artık bana «Başıma ne gelecek?» deme. Ne olursa olsun sana göre ne önemi var? Çünkü sen onu iyi idare ederek, ondan faydalanabilirsin ve her kaza, belâ da ne olursa olsun büyük bir saadete dönebilir. Herakles: **«Büyük bir aslan, müthiş bir yaban domuzu, asla karşıma çıkmasın, korkunç ve canavar gibi insanlarla döğüşmiyeyim»** dedi mi? Ne

diye zahmete giriyorsun? Müthiş bir yaban domuzu karşına çıkarsa, savaş daha büyük ve daha şerefli olacaktır. Yolunun üzerinde acayip, hakkından gelinmez insanlar bulursan, dünyayı bunlardan. temizlemekle daha büyük yararlık göstermiş olacaksın!

Ama ölürsem?

Pekâlâ! Bir kahramana yakışan hareketi yaparak öleceksin, daha ne istersin?

Yeryüzünde hiçbir şey bedava değildir. Konsül mü olmak istiyorsun? Rüşvet vermen; dolaplar çevirmen, yalvarman kayırıcı bulman, şunun bunun elini öpmen, kapısında beklemen, bin bayağılık, bin haysiyetsizlik yapman ve her gün yeni hediyeler göndermen lâzım gelecektir.

Konsül olmak nedir?

On iki değnekten ibaret bir demetle, ortasında bir balta bulunan kuvvet ve kudret alâmetini gittiği yerde kendi önünde taşıtmak, üç dört büyük mahkemede hazır bulunmak, halka ziyafetler vermek ve oyunlar tertip etmek, işte bu kadar! İhtiraslardan ve kaygılardan kurtulmak, vefaya, uyurken uyumak, gözü açık iken uyanık bulunmak ve hiçbir üzüntü ve korku ile ezilmemek için hiçbir şey vermemek, hiçbir zahmete katlanmamak mı istiyorsun? Haklı olup olmadığına sen karar ver!*

YALAN-CILIK

Bilgiç geçinmekten sakın. Bazı kimselerin gözünde bir şahsiyet gibi görünürsen, kendinden şüphe et. Bil ki hem tabiata ve hem dış eşyaya iradeni uydurmak kolay değildir. Fakat her şeye rağmen bunlardan birine bağlanarak ötekini ihmal etmek zorundasın.

*Bizi mahveden şey, felsefeyi dudaklarımızın ucu ile tadar tatmaz hemen hâkim rolü oynamağa çıkmak, başkalarına faydalı olmayı düşünmek ve dünyayı yeniden düzeltmek isteyişimizdir. Hey dostum!

İlk önce kendini düzelt. Ondan sonra insanlara, felsefenin yola koyduğu bir adam göster. Soydaşına yer, içerken, onlarla gezip dolaşırken kendi örneğinle onları aydınlat. Hepsine teslim ol, hepsini kendine üstün tut ve hepsine birden katlan. İşte böylece onlara faideli olursun.*

*İhtiyar bir zengine dalkavukluk edeceğine bir hakime yaranmağa çalış. Bu görüşme senin yüzünü kızartmaz ve sen de asla onun yanından elin boş olarak çıkmazsın. Bana inanmak istemiyorsan, dene. Bu deneme utanılacak bir şey değildir.

Dostlarının tenkitleri ve alayları senin hayatını değiştirmeğe engel olmasın. Rezalet içinde olup, onlara yaranmayı mı yahut faziletli olarak onların gözünden düşmeyi mi üstün tutarsın?*

YEME-İÇME

Evinden dışarıda yemek yeme ve bütün ziyafetlerden kaçmağa çalış. Lâkin olağanüstü bir sebep seni zorlarsa, ayaktakımı gibi hareket etmemek için, bütün dikkatini kendi özerinde topla. Bil ki, davetlilerden biri temiz ve namuslu denilse onun yanında oturan ve onun gibi hareket eden, özünde ne kadar temizlik olursa olsun gene kirlenir.

Bedene lâzım olan şeyleri meselâ yeme içmeyi, elbiseyi, «evi, hizmetçileri v. s. ruhun ihtiyaçları ne kadar ve nasıl gerektiriyorsa o kadar iste.

ZITLARI BİRLEŞTİRME

Şu iki görüş «Şimdi gündüzdür, yahut şimdi gecedir.» ayrı oldukları ve iki cüz halinde bulundukları vakit doğrudurlar, ikisi karıştırıldığı veya iki cüz birleştirildiği vakit de yanlıştırlar. Tıpkı bunun gibi, ziyafetlerde başkalarını düşünmeden her şeyin bize ait olmasını istemek kadar akılsızca bir şey olamaz. Bir yemeğe davet edildiğinde, seni çağıranın meziyetlerini ve ona borçlu olduğun saygıyı düşündüğün kadar, önüne Konacak ve iştihanı açacak yemeklerin lezzetini düşünme.

Her şeyin iki kulpu vardır: biri onu taşımağa elverişli olan kulp, öteki taşmağa elverişli olmayan kulptur. Şu halde kardeşin sana bir kötülük ederse, onu sana kötülük yaptığı yandan alma. Bu onu

götürüp gitmeğe elverişli olmayan kulptur. Fakat öbür yandan yani senin kardeşin olduğu taraftan al. Bu suretle onu sana, tahammül edilebilir gösteren sağlam taraftan tutmuş olacaksın.

Şöyle düşünmek doğru muhakeme etmek değildir: «Ben sizden zenginim, demek ki sizden iyiyim. Ben sizden daha güzel konuşuyorum. Sizden daha kıymetliyim.» Doğru muhakeme etmek için şöyle düşünmelidir: «Ben sizden zenginim, yani servetim sizinkinden çoktur. Ben sizden daha güzel konuşuyorum. O halde benim sözlerim sizinkilerden daha değerlidir.» Çünkü sen ne söz ne de servetsin.

* Biz birbirinden çok farklı iki tabiattan kuruluyuz: Hayvanlarla ortaklaşa sahip olduğumuz bir beden ve Allah ile ortaklaşa sahip olduğumuz bir ruh. Bazıları deyim yerinde ise, kötü ve geçici olan birinci akrabalığa düşkündürler. Bazıları da sonuncusuna; bu güzel ve ilâhi akrabalığa sokulurlar. Bu yüzden bir takım insanların düşünceleri asildir, sayısı çok olan öbürlerinin de düşünceleri sadece âdidir. Bana gelince ben neyim? Zavallı, küçücük bir adam; bedenimi meydana getiren bu pazılar ise hakikatta son derece cılız ve sefildirler.

Fakat sende bu kemiklerden, etlerden çok daha asıl şeyler vardır. O halde niçin o kadar yüksek olan bu prensipten uzaklaşarak pazılara ve kemiklere bağlanıyorsun? İşte aşağı yukarı bütün insanların ayaklarının kaydığı yer. Ve yine işte bunun için onların arasında bu kadar canavar, kurt, aslan, kaplan ve domuz vardır. Kendine dikkat et ve bu canavarların sayısını kabartmamağa çalış.*

*Kötü huylara, kötü ihtiraslara düşkün kimselerin ruhu asla doymaz. Daima kararsız, sebatsız akımlarına uyarak sürüklenip durur. Bunlar dost olamazlar.

Şu iki adamın dost olup olmadıklarını bilmek ister misin? Kardeş midirler, birlikte mi yetişmişlerdir, aynı hocalarda mı okumuşturlar, bunları sorma, sadece (iyilik ve kötülük) dediklerinin ne olduğunu öğrenmeğe çalış. Eğer iyilik dedikleri elimizde olmayan bir şey ise, onların dost olduklarını söylemekten çekin. Vefalı, hakikatli ve hür olmadıkları gibi dost da değillerdir. Fakat iyilik dedikleri şey irademiz altında olan ve sağduyulara bağlı bir şey ise, onların baba, oğul, kardeş olup olmadıklarını, uzun zamandan beri tanışıp tanışmadıklarını düşünme ve dost olduklarını söylemekten çekinme. Dostluk; saffetin, vefanın ve bütün güzel, temiz olan şeylerde kaynaşmanın bulunduğu yerden başka bir yerde olabilir mi?

Amphiaraos uzun zaman karısı Eriphyle ile yaşamıştı. Bir sürü çocukları olmuştu. Bu kadar mutlu bir aile hiçbir yerde görülmemişti. Bu kadına bahalı bir gerdanlık sunuldu. **Ne kadın, ne ana kaldı.**

Güzellik ile çirkinlik arasında hiçbir fark olmadığını iddia etmek nankör ve toy olmaktır.

Nasıl?

Thersites, Akhillcus kadar hoş ve çekici olabilir mi? Şu çirkin kadın Helene'yi görmek kadar zevk verebilir mi? Bu inanç bayağıdır ve küfürdür. Bu, eşyanın mahiyetini bilmeyen ve aradaki farkı duyarlarsa sürüklenip mahvolacaklarını sanan kimselerin düşüncesidir. **Güzelliği inkâr ederek ondan kurtulmak mümkün değildir.** Onu bilmek ve ona dayanmak gerektir.*

*__Alışkanlıklara zıt alışkanlıklarla hâkim olunur.__ Şehvete mi düşkünsün, ona mahrum olmak ıstırabıyla hâkim ol. Tembel misin? Çalışmağa sarıl. Şaraba mı düşkünsün, sade su iç. Bütün kötü alışkanlıklara karşı böyle davran; boşuna uğraşmadığını göreceksin. Yalnız iyice kendine güvenmeden kötü alışkanlıklarla üstünkörü de olsa savaşma. Çünkü savaş için henüz iki kuvvet denk değildir. Seni yenmiş olan yine yenebilir.

Yalnızlıktan şikâyet ediyorsun. Yalnız olmak ne demektir. Acaba insanlarla düşüp kalkmaktan uzak olmak mıdır yahut her türlü yardımdan mahrum kalmak mıdır? İyi ama düşün ki Romanın ortasında, aile içinde, dostlar, komşular ve bir sürü esir arasında da insan ekseriya yalnız olduğu zamankinden daha az yalnız sayılamaz. Yalnızlığı ortadan kaldıran her hangi bir insanla buluşmak değildir. Belki faziletli, vefalı, yardımsever bir insanla görüşmektir. Yalnızsan düşün ki Allah da yalnızdır ve kendisinden memnundur, her şeyi de kendisinde bulur. Ona benzemeğe çalış. Bu, senin elindedir. Kendi kendinle sohbet et, kendine söyleyeceğin ve soracağın o kadar çok şey var ki! Başkalarına ne ihtiyacın olabilir? Her türlü yardımdan mahrumsun. Ne baban, ne kardeşin, ne çocukların, ne dostların var. Hepsini kaybettin. Lâkin sana bakmakta kusur etmeyecek ve sana mutlaka lâzım olan her yardımı yapacak ölmez bir Rabbın yok mu? *

YAZILAR 225

*Sağlık bir iyilik, hastalık bir kötülüktür.

Yanlış düşünce. Sıhhati yerinde kullanmak bir iyilik kullanmamak bir kötülüktür. Hastalığı akıllıca idare etmek bir iyilik, idare etmemek bir kötülüktür. İyiliği her şeyden, ölümden bile sızdırmak kabildir. Kreon'un oğlu Menoikeus vatanı için öldüğü vakit bundan büyük bir iyilik görmedi mi? Böylece dindarlığını, yüksekliğini, sadakatini ve cesaretini ispat etmiş oldu. Eğer hayata bağlı olsaydı bütün bunları kaybedecek ve bunların zıddı olan suçları işlemiş olacaktı: nankörlük, dinsizlik, korkaklık, sadakatsizlik, cesaretsizlik. O halde çamurdan Tanrıdan korkunuz ve hür olmak için gerçeğe gözlerinizi açınız.*

*Mutluluk ile istek birlikte olamazlar.İhtiyarlamak istiyorsun ve sevdiklerinden hiçbirinin öldüğünü görmek istemiyorsun. Bu; bütün dostlarının ölmez cumasını ummak ve yalnız senin için Allah'ın kanunlarını ve dünyanın düzenini değiştirmesini istemektir. Bu, doğru mudur ve sen haklı mısın?

Roma'dan haber alıyorsun, birden üzüntüye ve mateme düşüyorsun. Senden iki yüz fersah mesafede olup bitenin seni kırmasına imkân var mıdır? Yalvarırım, bana söyle, senin bulunmadığın yerden sana ne zarar gelebilir?

Nasıl bir hayat sürüyorsun? İyice uyuduktan sonra, ne vakit istersen o vakit kalkıyorsun, esniyorsun, oyalanıyorsun, yüzünü yıkıyorsun, ondan sonra vaktini öldürmek için ya eline kötü bir kitap alıyorsun veyahut etrafında ilgi uyandırmak için saçma bir şeyler kaleme alıyorsun. Sonra çıkıyor; misafirliğe gidiyor, geziyor, dolaşıyorsun. Eve dönüyorsun, banyoya giriyorsun, yemek yiyorsun, yatıyorsun. Sürdüğün bu karanlık hayatın sırlarını sana açacak değilim, onları keşfetmek çok kolay. Bir Epikuros'cunun yahut bir hovardanın yapabileceği bu hareketlerle birlikte Zenon gibi Sokrates gibi konuşuyorsun. Dostum; ya huylarını değiştir yahut konuştuğun dili. Sahte olarak Roma hemşerisi adını kullanan ağır ceza görür. Filozofluğun büyük unvanını lâyık olmadan kullanan ceza görmeden kullanabilir mi? Bu, olamaz. Çünkü cezaların cinayetlerle denk olmasını isteyen Allah'ın sarsılmaz kanununa uygun düşmez.*

ANDRE GIDE'İN ANILARI VE DÜŞÜNCELERİ İLE OSCAR WİLDE

….

Oscar Wilde beni bir yana çekti; damdan düşer gibi:

“Siz gözlerinizle dinliyorsunuz, dedi, onun için size bu hikâyeyi anlatacağım dedi.

“Narcisse ölünce tarlaların çiçekleri kahroldular ve ırmaktan ona ağlamak için su damlaları istediler. — Irmak onlara “Ah!” diye cevap verdi: “Bütün bu damlalarım gözyaşı olsa, benim bile Narcisse'e ağlamama yetmez: Onu seviyordum! Tarlaların çiçekleri “Ah!” dediler. “Nareisse'i nasıl sevmezdin? O kadar güzeldi!”

— Irmak cevap verdi: O güzel miydi? Onu senden daha iyi kim bilecek? Her gün senin kıyılarına eğilmiş, senin sularına eğilmiş, senin sularında kendi güzelliğini seyrediyordu....” Wilde buraya gelince bir an duruyordu:

— **Onu ben severdim; diye cevap verdi ırmak, çünkü benim sularıma eğildiği vakit, onun gözlerinde kendi sularımın gölgesini görürdüm!”**

Sonra tuhaf bir kahkaha ile kurularak ekliyordu:

— İşte bu hikâyenin adı: **“Öğrenci”**dir. Kapısı önüne gelmiştik, ayrıldık. Wilde beni gene görüşmeye çağırdı. O yıl ve ertesi yıl onu birçok kez ve her yerde gördüm.

Önce de söylemiştim; Wilde başkaları yanında, şaşırtmak, eğlendirmek gerekince de, kızdırmak için yüzüne bir maske takardı. Hiç dinlemez ve kendisinin olmayan düşüncelere de aldırmazdı. Tek olarak parlamazsa, silinirdi. O zaman, onu yalnızken bulmak mümkündü.

Ama yalnız kalınca başlardı:

— “Dündenberi ne yaptınız?”

O zamanlar yaşayışım hiç aksamadan akıp geçtiği için, anlatacağım şeyin, onu saracak hiç bir yeri olamazdı. Olup biten şeyleri sayıp dökerken bir yandan da Wilde'in kaşlarının çatıldığını görürdüm.

— Sahi yaptıklarınız bu kadarcık mı?

— “Evet!” diye cevap verirdim.

— Söyledikleriniz de hep doğru mu?

— Evet, doğru...

— Öyle ise bunları ne diye sayıp dökmeli? Pekiyi görüyorsunuz: Bunların saran hiçbir yeri yok.

— **Biliniz ki iki dünya vardır: Söz açılmadan var olan dünya: Buna reel dünya derler, çünkü onu görmek için konuşmağa lüzum yoktur. Öteki de sanat âlemi! Söz açılması gereken bu âlemdir; çünkü söz açılmazsa var olamaz.**

“Geçmiş zaman içinde; köyünde masal söylediği için sevilen bir adam vardı. Her sabah köyden çıkardı ve akşam köyüne dönünce, köyün işçileri, bütün gün yorulduktan sonra, hepsi onun yanına toplanır ve derlerdi: Haydi anlat! Bugün ne gördün?

O anlatırdı:

— Ormanda kaval çalan ve küçük Sylvain'leri halka yaparak oynatan bir Faune gördüm.

— Anlat! Daha ne gördün? derlerdi.

— Deniz kıyısına vardığım vakit, dalgaların kırıldığı yerde, yeşil saçlarını altın tarakla tarayan üç Sirene gördüm!

— Ve herkes onu severdi; çünkü onlara masallar söylerdi.

“Bir sabah, her sabahki gibi köyünden çıktı. Ama deniz kıyısına gelince birden üç Sirene gördü; denizin kıyısında ve yeşil saçlarını altın tarakla tarayan üç Sirene!.. Gezinmesini uzattığı için ormana yaklaşınca kaval çalarak Sylvain'leri halka yapıp oynatan, bir Faune gördü... O akşam köyüne vardığı zaman kendisine her akşamki gibi: Haydi! Anlat! Ne gördün? diye sorulunca cevap verdi:

— **Hiç bir şey görmedim!..**

Wilde burada biraz duruyor ve hikâyenin içime sinmesini bekliyor, sonra arkasını getiriyordu:

— **“Sizin dudaklarınızı sevmiyorum. Bu dudaklar asla yalan söylememiş insanların dudakları gibi doğru. Dudaklarınızın eski Yunandaki maske dudakları gibi güzel ve büyük olması için size yalan söylemeyi öğreteceğim.”**

“Sanat eserini ve tabiat eserini meydana getiren nedir ve aralarındaki ayrılıklar nedir biliyor musunuz? Zira nergis çiçeği de nihayet bir sanat eseri kadar güzeldir.

— Onları ayıran şey güzelik olamaz. Onları ayıran nedir biliyor musunuz?

— **Sanat eseri her zaman “BİR TEK”tir. Asla süren bir şey doğurmayan tabiat, yaptığı kaybolmasın diye yapısını telâfi eder durur. Birçok nergis çiçeği vardır. İşte bu yüzden her biri ancak bir gün yaşayabilir. Tabiat bir şey yarattı mı biteviye onu yapar. Bir deniz aygırı bilir ki başka denizde kendisinin benzeri başka bir deniz aygırı vardır. Allah bir Neron'u, bir Borgia'yı, bir Napolyon’u yarattığı zaman, başka birini bir köşeye kor. O bilinmez, önemi yoktur. Önemli olan birinin başarılı olmasıdır Çünkü Allah adamı yaratır ve adam da sanat eserini yaratır.**

“Evet, biliyorum... Bir gün dünya yüzünde sanki tabiat **“BİR TEK”**, gerçekten bir tek şey yaratacakmış gibi bir sıkıntı oldu.

— Ve Hz. İsâ aleyhisselâm dünyaya geldi Evet, iyi biliyorum... Ama dinleyiniz:

“Râmullah'lı Yusuf Hz. İsâ aleyhisselâmın can verdiği Golgota tepesinden indiği akşam, beyaz bir taşın üzerine oturmuş, ağlayan bir delikanlı gördü. Ona yaklaştı ve dedi:

— Tasanın ne kadar büyük olduğunu biliyorum. Elbette bu adam doğru bir adamdı Delikanlı ona cevap verdi:

— Ah, onun için ağlamıyorum. Ağlıyorum, çünkü ben de mucizeler yaptım, Ben de körlerin göz-lerini açtım, ben de inmelileri iyi ettim ve ölüleri dirilttim. Ben de yemişsiz incir ağacını kuruttum, su-yu şaraba çevirdim... Ve insanlar beni Çarmıha germediler.”

Böylece Oscar Wilde'ın sembolik rolüne inanmış bulunduğunu birçok kereler görmüş oldum.

Dinsiz Wilde'ı İncil rahatsız ediyor, kaygılarla kıvrandırıyordu. Hz. İsâ aleyhisselâmın mucizelerini affedemiyordu. Dinsizin mucizesi sanat eseridir: Hıristiyanlık ise onu aşıyordu. Sanattaki her kuvvetli *Irrealisme* hayatta imanlı bir *Realisme'i* icap ettirir.

Onun en dâhice akınları, çekinilecek alayları, iki ahlâkı, yeni puta tapan Naturalisme ile Hıristiyan İdealisme'ini karşılattırmak ve sonuncusunu her mânadan boşaltmak içindi.

“Hz. İsâ aleyhisselâm; Nasıra'ya döndüğü vakit; diye anlatıyordu; Nasıra, o kadar değişmiş idi ki kendi memleketini tanıyamadı. Koynunda yaşadığı Nasıra haykırışlar ve gözyaşları ile dolu idi. Hâlbuki bu şe-hir kahkahalarla dolup taşıyordu. Ve Hz. İsâ aleyhisselâm şehre girince bir sürü çiçek taşıyan; mermerden bir evin, mermerden merdivenlerine doğru koşan köleler gördü. Hz. İsâ aleyhisselâm eve girdi; donuk akik renginde bir salonun dibinde kızıl atlastan bir yatağa uzanmış ve çözük saçları kırmızı güllere karışmış, dudakları şaraptan kırmızılaşmış bir adam gördü. Hz. İsâ aleyhisselâm ona sokuldu; omuzunu tuttu ve dedi:

— **Niye bu hayatı sürüyorsun?** Adam döndü, onu tanıdı ve dedi:

— Ben cüzamlı idim, beni iyi ettin. Şimdi nasıl başka türlü yaşayabilirim?

"Hz. İsâ aleyhisselâm bu evden çıktı ve sokakta, yüzünü boyamış, elbisesi işlemeli, ayakkabıları incilerle süslü bir kadına rastladı. Bu kadının arkasından elbisesi iki renkli ve av peşinden gider gibi yavaş yavaş yürüyen bir adam geliyordu. Kadının yüzü bir Tanrıça yüzü kadar güzel olduğu gibi, delikanlının gözleri de isteklerle parlıyordu. Hz. İsâ aleyhisselâm bu adama yaklaştı, omuzunu tuttu ve dedi:

— **Niye bu kadını kovalıyorsun ve ona böyle bakıyorsun?** Adam döndü, onu tanıdı ve cevap verdi:

— <u>Ben kördüm, beni iyi ettin. Şimdi başka neye bakabilirim?</u>

Ve Hz. İsâ aleyhisselâm kadına sokuldu:

— **Tuttuğun bu yol, dedi, suç yoludur. Niye bu yoldan gidiyorsun?** Kadın onu tanıdı ve gülerek dedi:

— <u>Tuttuğum yol zevklidir ve sen benim bütün suçlarımı affettin!...</u>

"O zaman Hz. İsâ aleyhisselâm, yüreğinin yas ile dolduğunu sezdi ve bu şehri bırakıp gitmek istedi, Fakat çıkarken, şehrin hendekleri kenarında ağlayan bir genç adam gördü; ona yaklaştı. Saçlarının kıvırcıklarını tutarak:

— **Dostum, niye ağlıyorsun?** dedi.

"Genç adam gözlerini kaldırdı; onu tanıdı ve cevap verdi:

— <u>Ben ölmüştüm, sen beni yeniden dirilttin, şimdi hayatımda ağlamaktan başka ne yapabilirim?</u>

****

Başka bir gün Wilde:

—"Size bir sır söyleyeyim mi?" diye başlıyordu. Heredia'nın evindeydik. Kalabalık salonun ortasında beni bir yana çekmişti.

— "**Bir sır... ama bunu kimseye söylemeyeceğinize söz veriniz!...**

Biliyor musunuz Hz. İsâ aleyhisselâm annesini niye sevmiyordu?"

Bu söz, kulağıma yavaş sesle, nerede ise utançla söylenmişti. Wilde burada küçük bir durak yapıyor, kolumu yakalıyor, geriye çekiliyor; sonra kahkahalarını koyuvererek birdenbire:

— **"Çünkü kız oğlan kızdı!"** diyordu. Ruhun ayağını dolaştıracak olan en garip hikâyelerinden birisini daha anlatmama göz yumulsun ve Wilde'in kafasından pek az yaratılmışa benzeyen gelişmeyi de anlayabilen anlasın.

****

"... Sonra Allah Teâlâ'nın Adalet Evi'nde büyük bir sessizlik oldu.

— Suçlunun ruhu Allah'ın önünde çırçıplak ilerledi. Ve Allah suçlunun ömür defterini açtı:

— Elbette senin yaşayışın çok kötüydü: Sen..(Bunun arkasından eşsiz suçların sıralanması geliyordu.) Bütün bunları yaptığın için seni Cehenneme göndereceğim.

— <u>Beni Cehenneme göndermezsin!</u>

— **Seni niye Cehenneme gönderemiyeyim?**

— ÇÜNKÜ BEN BÜTÜN ÖMRÜMCE ORADA YAŞADIM. BUNUN ÜZERİNE ALLAH'IN ADALET EVİNDE BÜYÜK BİR SESSİZLİK OLDU.

— Peki, mademki seni Cehenneme gönderemiyorum, o halde Cennete göndereceğim.

— <u>Beni Cennete gönderemezsin!</u>

— **Seni niye Cennete gönderemiyeyim?**

— Çünkü onu hiç gözümün önüne getiremedim! Ve Allah'ın Adalet Evi'ne büyük bir sessizlik indi.

***

Bir sabah Wilde, "düşüncelerini daha iyi gizlemek üzere güzel hikâyeler yarattığı" için kendisini "kutlayan, oldukça kalın kafalı bir eleştirmecinin yazısını okumak üzere bana gazeteyi uzattı... **"Sanıyorlar ki, diyordu, her düşünce çıplak doğar".** Hikâyeden başka türlü düşünensiyeceğime akıl erdiremiyorlar. Heykelci düşüncesini mermere geçirmeyi aramaz; doğrudan doğruya mermerde, düşünür. **"Ancak tunçta düşünebilen bir adam"** vardı. Bir gün bu adamın içine **"Bir ân süren zevk"**in heykelini yapmak isteği doğdu. Tunç aramak için yola düştü, bütün dünyayı dolaştı. Çünkü o, yalnız tunçla ve tunçta düşünebiliyordu."Ama dünyanın tuncu bitmişti.

—Bütün bir hayat süren ıstırap— heykelinin tuncundan başka tunç bulmak mümkün olmadı. Oysaki bu heykeli, o, kendi elleriyle yapmış ve hayatta biricik sevdiği varlığın kabri üstüne dikmişti. En çok sevdiği bu gömülü varlığın kabri üzerine, bu heykeli, ölmeyen insan sevgisine bir işaret ve uzayıp giden insan ıstırabına bir sembol olsun diye dikmişti. İmdi bütün dünyada bu heykelinin tuncundan başka tunç yoktu. Adam düşüncesini söyleyemezse çıldıracağını anladı.

"Ve bu ıstırap heykelini —Bütün bir hayat süren ıztırap— heykelini kırdı, eritti ve onunla zevkin, — Bir an süren zevkin heykelini yaptı."

****

Wilde **sanatçının kaderine ve düşüncesinin insandan kuvvetli olduğuna inanıyordu**.

— "İki türlü: sanatçı vardır, diyordu, cevap getirenler ve soru soranlar. Sanatçı cevap verenlerden mi, soru soranlardan mı olduğunu bilmelidir. Zira soran asla cevap veren değildir. Bekleyen ve uzun zaman anlaşılmayan eserler vardır. Bunlar henüz ortaya atılmayan sorulara cevap getirenlerdir. Çünkü soru cevaptan çok kez korkunç biçimde geç gelir". Ve daha ekliyordu:

—"RUH GÖVDEDE İHTİYAR OLARAK DOĞAR; GÖVDE RUHU GENÇLEŞTİRMEK İÇİN İHTİYARLAR. EFLÂTUN SOKRAT'IN GENÇLİĞİDİR.." ,

Bundan sonra üç yıl onu görmedim.

Burada acı hâtıralar başlıyor.

Wilde'in başarılarıyla birlikte! (Londra'da üç tiyatroda birden eserleri oynamaktaydı) bazılarını gülümseterek öfkelendiren, bazılarını henüz öfkelendirmeyen, ona kötü âdetler yüklemekte olan, sonu gelmeyen bir dedikodu da yayılıp büyüyordu. Aslında bu âdetleri az sakladığı, aksine olarak yaydığı ileri sürülüyordu. Kimisi bu hareketleri cesaretle, kimisi eynisme ile kimisi de yapmacık olarak yaptığını söylüyorlardı.)(Bu dedikoduları şaşırarak dinliyordum. Wilde ile tanışalıdan beri, o, beni hiç, hiç bir şüpheye düşürmemişti. Ama, ölçülü davranarak birçok eski arkadaşları ondan kaçıyorlardı. Onu açıkça tanımazlıktan geliyorlar, ona rastlamayı da istemiyorlardı.

Beklenmeyen bir karşılaşma yeniden yollarımızı birleştirdi. 1895'in kasımındaydı. Tasalı bir gönül beni uzaklara gitmeye sürüklüyordu. Yerlerin yeniliğinden çok, yalnızlık arıyordum. Havalar çok kötüydü. Cezayir'den Blidah'ya kaçmıştım. Blidah'yı bırakıp Biskra'ya gitmeğe hazırlanıyordum Otelden çıkacağım sırada işsizlikten gelen bir merakla yolcu adlarının yazılı olduğu kara tahtaya baktım, ne göreyim? Adımın yanında —işin tuhafı— Wilde'in adı... Yalnızlığa susamış olduğumu söylemiştim: süngeri aldım, adımı sildim.

Daha istasyona varmadan, bu yaptığım işte biraz alçaklık gizli olup olmadığından emin değildim, hemen geriye dönerek, bavullarımı yukarıya çıkarttım ve adımı tahtaya yazdım.

Kendisini görmediğim üç yıldan beri (Çünkü bir yıl önce Floransa'da ufak bir karşılaşmayı görüşmek sayamam) Wilde elbette değişmişti. Bakışlarında daha az yumuşaklık, gülüşünde tuhaf bir kısıklık ve sevincinde zorakilik vardı. Yaranmak, sevilmek için hem kendisine güveniyor, hem de buna varmaya

az hevesli görünüyordu. Sertleşmiş, irileşmişi, küstahlığı artmış gibiydi. Ve artık hikâye anlatmaz olmuştu. Kendisi için kaldığım bu bir kaç gün içinde Wilde'den en ufak bir hikâye söküp alamadım.

İlkin onu Cezayir'de gördüğüme şaşırıyordum:

— "Ha... Çünkü dedi; şimdi sanat eserinden kaçıyorum Yalnız güneşe tapmak istiyorum... Seziyor musunuz ki güneş düşünceden iğreniyor; güneş düşünceyi biteviye kovuyor ve onu gölgelere sığınmağa zorluyor.

Güneşe tapmak, ah! Yaşamaya tapmaktı. Wilde'ın lirik tapınması azgın ve korkunç oluyordu. Bir kader onu çeviriyordu. Ondan kurtulamıyor ve kurtulmak istemiyordu. Bütün dikkatini, faziletini, talihini şiddetlendirmeğe ve kendi kendini kızıştırmaya harcıyor gibiydi. Zevklere ödeve koşar gibi koşuyordu. **"Benim vazifem, olabildiği kadar çılgınca eğlenmektir."** diyordu. Sonraları Nietzsche beni daha az şaşırtmıştı, çünkü daha önce Wilde'in:

— **"Mutluluk değil! Mutluluk değil, zevk! Her zaman zevkin en trajiğini istemeli..."** dediğini duymuştum.

Cezayir sokaklarında, önünden, arkasından giden ya da dört yanını kuşatmış bir sürü aylaklarla dolaşıyordu; her biriyle ayrı ayrı konuşuyor, hepsine sevinçle bakıyor ve parolasını onlara dağıtıp savuruyordu.

— Bana **"Bu şehri iyice baştan çıkardığımı sanırım!"** diyordu. Flaubert'e, en çok dilediği ün hangisidir, diye sorulduğu vakit söylediği espiriyi hatırlıyorum.

— **"Ahlâk bozanlık ünü!"**

Bütün bu şeylerin karşısında şaşkınlık, imrenme ve korku ile donup kalıyordum. Sarsılan durumunu, ona karşı beslenen kinleri, saldırışları, atılgan sevincinin altında nasıl kara' bir tasa gizlediğini biliyordum. Londra'ya dönmekten söz açıyordu; Marquis de Queensbury ona küfrediyor, meydan okuyor ve onu kaçmakla suçlandırıyordu.

— Peki İngiltere'ye dönerseniz ne olacak? diye sordum. Göze aldığınız tehlikeyi biliyor musunuz?

— **İnsan kendisini bekleyen tehlikeyi asla bilmemelidir... Dostlarım çok tuhaf; bana ölçüden bahsediyorlar. Ölçü! Ama benim ölçüm olabilir mi? Bu, gerilemek olur. Olabildiği kadar ileri gitmem gerek... Daha ileri gidemem... Mutlaka bir şey olmalı!.. Başka bir şey..."**

Wilde ertesi gün gemiye bindi. Hikâyenin gerisi belli. Bu "Başka şey" Hard labour oldu' [104]

Kaynak:

Burhan TOPRAK, Oscar Wilde HayatıEssiz Hikâyeleri Ve Cezaevi Anıları, İstanbul, 1967,

s.10-23

[104] Anlattığım son fıkraları ne düzdüm, ne de bir yanını değiştirdim; Wilde'in sözleri ezberimde, daha doğrusu kulağımdadır. İlkin, Wilde'ın kendi önünde gerçekten cezaevini dikilmiş olarak gördüğünü ileri sürmüyorum. Ama birdenbire Oscar Wilde'ı dâvacılıktan suçlu yerine düşüren ve Londra'yı şaşkınlıklar işinde bırakıp, altüst eden, hiç beklenilmeyen olayın kendisine büyük bir şaşkınlık vermediğine inanıyorum. Onu artık sadece bir maskara, bir hokkabaz saymak isteyen gazeteler, onun savunmasındaki durumu, her türlü mânayı silecek kadar, keyiflerine göre değiştirdiler. Belki ileride bir gün bu korkunç dâvayı iğrenç çamurunun altından çıkarmak yerinde bir şey olacaktır.

YAZILAR 231

Joy and Jack Lewis

Yönetmen: Richard Attenborough
Oyuncular: Anthony Hopkins, Julian Fellowes, John Wood,
Orijinal adı Shadowlands
Tür Dramatik komedi/ İngiltere .
Süre: 131 dk
Yapım yılı: 1993 uzun metrajlı film
Özet: İrlanda doğumlu C.S.Lewis, Narnia kitaplarının yaratıcısıdır. İsmi J.R.R.Tolkien, Lewis Carol ve hepsi de hayal gücünün ustaları olarak bilinen bir avuç yazarla birlikte anılır.
Konusunu gerçek bir hikâyeden alan filmde 'Jack' olarak tanınan Lewis ile Amerikalı şair Joy Gresham arasındaki aşk anlatılıyor. 30'lu yıllarda Jack Oxford'da ders vermektedir. Mektup arkadaşı olan Joy Amerika'dan onunla tanışmak için gelir ve aralarında zamana yayılan ve trajik anları da içerecek olan bir ilişki başlar.

Richard Attenborough'nun Gölgeli Toprakları, C.S. Lewis'in Joy Gresham ile olan ilişkisinin gerçek öyküsüne çarpıcı bir şekilde bağlı kalmış. Aşırı duygusallaştırma tuzağına düşmeyen usta yönetmen, özgürlüklerini sadece öykünün ritmiyle oynamakla kısıtlı tutmuş. Joy'un iki çocuğu tek bir oğlana, genç Douglas'a indirgenirken, Lewis'in Cambridge'teki profesörlük yılları seçilip Oxford'da konumlandırılmış.
Karşımızda 20. yüzyılın sayılı masal anlatıcılarından ve Britanya'dan çıkmış en seçkin aydınlardan birinin hayatının önemli bir dönemine başarıyla ışık tutan bir yapım var. Usta bir yönetmen ve usta oyunculardan.
C.S. Lewis'in en büyük yaratılarından biri olan **NARNİA EFSANELERİ** ile ilgili kapsamlı bilgiyi www.narnia.com adresinden alabilirsiniz.

FİLMDEN ALINTILAR

Bahçe, yüksek bir duvarla çevrili.
Bahçenin içinde, bir çeşme.
Çeşmenin içinde, iki kristal taş.
Kristallerin içinde, bir yansıma, gül bahçesi.
Güllerin orta yerinde, bir mükemmel gonca.
Guillaume de Lorris, goncayı, tabii ki bir simge olarak kullanıyor.
Fakat neyin simgesi?
- Aşk?
- Ne çeşit bir aşk?
El değmemiş?
- Açılmamış, gonca gibi?
- Evet. Başka?
- Mükemmel aşk.
- Onu mükemmel yapan ne?
- Aşkın kusursuz örneği mi?
Nedir o?
Olmazsa olmaz özelliği nedir?
- Erişilmezliği.
****
En şiddetli haz, sahip olmakta değil arzu etmekte yatar. Tükenmeyen zevk, sonsuz mutluluk, ancak en büyük arzunuz, ulaşamayacağınız bir yerdeyse, sizindir.
****
Mektup arkadaşım, unutamamış. Acaba içimizde hatırlayan var mı?
O gece Chatham Kraliyet Deniz Akademisi öğrencilerini taşıyan otobüs, bir direğe çarptı ve öğrenci öldü. Hatırladınız mı?
Mektupta, bazı basit ama önemli sorular soruluyor.
O Aralık gecesi, **Tanrı neredeydi? Bunu neden durdurmadı? Tanrı, iyi olmak zorunda değil mi? Bizi sevmesi gerekmiyor mu? Tanrı, bizim acı çekmemizi mi istiyor?**
Ya bu sorunun cevabı evetse? Bakın, Tanrı'nın özellikle bizim mutlu olmamızı istediğinden emin değilim. Bence, O bizim sevmemizi ve sevilmemizi istiyor. Bizim büyümemizi istiyor. Sizlere diyorum ki, Tanrı bizleri sevdiği için bizlere acı çekme yeteneği bahşetmiş. Başka bir deyişle, acı; **Tanrı'nın, sağır bir dünyayı uyandırmak için, kullandığı megafonudur.**
Gördüğünüz gibi, bizler; heykeltıraşın şekil vererek insan formuna dönüştürdüğü taş parçalarıyız. Çekiç darbeleri bizi ne kadar çok acıtırsa bizler o kadar mükemmel oluruz.
***
Bana göre, yıllar öncesinde, insanların iki seçeneğini vardı ya faşist olup, dünyayı fethedecektiniz ya da komünist olup, dünyayı kurtaracaktınız.
Öyle mi?
O zamanlar benim başka meşguliyetlerim vardı, sanırım. Oh, işte kurtarılmayı hak eden bir dünya.
****

YAZILAR 233

Karakter ve fikir.

Yumurta ve tavuk. Hangisi, hangisinden çıkar? Aristo'nun çözümü, basit ve radikaldir.

"Olayın örgüsü, karakterdir.

"Psikolojiyi unutun. İnsanın kafasındakileri unutun. Onları hareketleriyle yargılayın." der.

Örneğin, Mr. Whistler uyuyor. Bu hareketten ben, onun benim söylediklerimle ilgilenmediğini çıkarıyorum. Bu durumda, bilmece, onun neden burada olduğu. Yani, Mr. Whistler'in hareketinden bir olay örgüsü oluşturduk. Geliyor, uyuyor. Şimdi, Aristo burada 'neden' sorusunu değil bundan sonra Mr. Whistler'in ne yapacağı sorusunu sorardı. Günaydın, Mr. Whistler. Ne benim dersim zorunlu, ne de sandalyeler çok rahat. Geliyor, uyuyor, gidiyor. Olayın kurgusu genişliyor. Sorun yok,

****

- Kişisel deneyim, her şey değildir Bence, kişisel deneyim her şeydir. Öyleyse, okumak zaman kaybı mı? Hayır, zaman kaybı değil, ama okumak güvenlidir, değil mi?

Kitaplar, canımızı acıtmak için değildir.

- İnsan neden canının acımasını istesin?

- Ancak o zaman öğreniriz. Bir şey can acıttı diye, bu onu daha doğru ya da daha önemli yapmaz. Hayır, sanırım kılmaz.

Acı, amaçsızdır ya da etkisizdir demiyorum, ama acının manasını bulmak başka bir şey olmalı. Acı bir araçtır.

- Eğer isterseniz, acı Tanrı'nın - Sağır dünyayı uyandırdığı megafonudur.

****

Bir ruh eşi bulmuşa benziyorsun.

Bizim ruhumuz olmadığına inanıyorsun, sanmıştım.

Ben ruhun, çok kadınsı bir aksesuar olduğuna inanırım anima; erkek versiyonu olan animus'tan çok farklıdır.

Erkekler zekaya sahiptir kadınlar ise ruha.

*****

Farklı kültürler, farklı konuşma tarzına sahiptir. Konuşurken saldırgan olmaya mı çalışıyorsunuz yoksa sadece aptal olmaya mı?

****

Bizler, heykeltıraşın, yontarak insan formu verdiği, taş bloklarıyız. O'nun çekicinin darbeleri canımızı ne kadar çok acıtırsa bizler o kadar mükemmel oluruz. , sana yalan söylüyormuşum gibi. Yani, söylediklerim konusunda.

****

İki insanın sadece arkadaş olmasına izin verilmemesi bazen beni, anlıyor musun çok kızdırıyor. Arkadaşlık, basit bir şeydir, demek istemiyorum. Aslına bakarsan; bence, insan hayatındaki en kıymetli armağan. Fakat? Fakat, bu dostluk, olmadığı yerlere çekilip sulandırılmamalı.

- Örneğin? - Örneğin şey, bir örnek vermek gerekirse, romantik aşk. Bu arkadaşlık da, kendi çapında, aşkın bir çeşidi değil demek istemiyorum.

****

Müthiş fikirler mi üretiyorsun?

Okuyucuların. Oh, senin arkadaş çeten **hepsi iyi eğitimli ve kurallara aykırı oynamazlar.** Orada pek rekabet yok.

- **Şüphe ve korku acı ve terör hariç.**

Kendine öyle bir dünya kurmuşsun ki, kimse sana dokunamıyor. Sana yakın olan herkes, ya senden yaşça küçük ya senden zayıf, ya da senin kontrolün altında.

****

Gölge topraklarda yaşıyoruz. Güneş daima başka yerlerde ışıldıyor bir yolun dönemecinde bir tepenin arkasında.

****

Eğer birilerini seviyorsanız, onların acı çekmesini istemezsiniz. Bunu kaldıramazsınız. Onların acılarını, kendi üstünüze almak istersiniz. Eğer, ben böyle hissediyorsam Tanrı neden hissetmiyor?

****

Biliyor musun, benim geldiğim yerde ilginç ve eski bir gelenek vardır bir erkek, bir kızla evlenmeye karar verince, ona sorar. Buna teklif etmek, denir.

****

İnsan bazı şeyleri söylemeli. Zaman geçer, ve yine yalnız kalırsın. Evet. "Yalnız olmadığımızı anlamak için okuruz."

****

DUA EDİYORUM ÇÜNKÜ KENDİME ENGEL OLAMIYORUM. DUA EDİYORUM ÇÜNKÜ ÇARESİZİM. DUA EDİYORUM ÇÜNKÜ İÇİMDEN DEVAMLI DUA ETME İHTİYACI GELİYOR, UYURKEN, UYANIRKEN. DUA ETMEK TANRI'YI DEĞİŞTİRMİYOR. BENİ DEĞİŞTİRİYOR.

****

Ben öleceğim. Ve ben, sonrasında da, seninle olmak istiyorum. Bunu da ancak, şimdi bunu, seninle konuşarak yapabilirim. Bir şekilde idare ederim. Sen beni merak etme. Sanırım, bundan daha iyisi olabilir. Sanırım, sadece idare etmekten daha iyisi olabilir. **Söylemeye çalıştığım şey o zaman duyacağın acı, şimdiki mutluluğun bir parçası. Anlaşma böyle.**

****

Tanrım, seni böyle acı içinde görmeye dayanamıyorum. Sorun değil. Beni sessiz tutuyor. Yaklaştıkça, inanıp inanmadığının farkına varıyorsun, değil mi? Sen her zaman, gerçek hayat henüz başlamadı, demez miydin?

****

Yalnızca, bir parça tecrübeyle yüz yüze geldim. Tecrübe, zalim bir öğretmen.

****

Neyin, neden olması gerektiğini, yalnızca Tanrı bilir,

- Tanrı biliyor ama umursuyor mu? - Elbette. Biz burada pek azını görüyoruz. Bizler, yaratan değiliz. Bizler yaratıklarız, öyle değil mi? Bizler kozmik laboratuvardaki fareleriz. Tecrübenin; bizim kendi iyiliğimiz için olduğundan şüphem yok ama bu yine de Tanrı'yı; vivisectionist (Tıbbi maksatlarla diri hayvan üzerinde ameliyat taraftarı veya ameliyatı yapan kimse) yapıyor, öyle değil mi?

Öyle değil. Bu, lanet olası korkunç bir pislik, ve nasılsa öyle olmaya devam edecek.

****

Dinlenmek istiyorum. Ama seni bırakmak istemiyorum. Ben de gitmeni istemiyorum. Çok fazla acı. Biliyorum. Ne yapacağımı bilmiyorum. Bana ne yapacağımı söylemelisin. Gitmeme izin vermelisin. Yapabileceğimden emin değilim.

****

Seni seviyorum, Joy. Seni çok seviyorum. Beni çok mutlu ettin. Bu kadar mutlu olabileceğimi bilmiyordum. Sen, benim tanıdığım en gerçek insansın. Yüce Tanrım sevgili karım Joy'un yanında ol. Eğer onu çok fazla sevdiysem, beni bağışla. Hepimize merhamet et.

****

Annem öldüğü zaman çocuktum. Eğer onun iyileşmesi için dua edersem ve gerçekten iyileşeceğine inanırsam ölmez, diye düşünmüştüm. Fakat öldü. İşe yaramıyor. Umursamıyorum. Anneni çok sevdim. Belki de onu çok fazla sevdim. Bunu biliyordu. Bana: "Buna değer mi?" diye sordu çünkü daha sonrasının nasıl olacağını biliyordu. Hiç adil görünmüyor, değil mi? Neden hastalandığını, anlamıyorum. Ben de öyle. Fakat bazı şeyleri elinde tutamazsın,

Gitmelerine izin vermen gerekir.

****

"Yalnız olmadığımızı anlamak için okuruz." Böyle olduğunu düşünüyor musun?

****

Aşk hakkında bildiklerim, kişisel tecrübelerden çok okuduğum kitaplardan geliyor.

Hiç birimizin, yalnız olmayı isteyeceğini sanmıyorum. Kaybetmek bu kadar acı veriyorsa, neden aşık oluruz?

Artık bir cevabım yok, sadece yaşadığım hayat var.

Bu hayatta bana iki kez, seçim hakkı verildi.

Çocukken ve erkek olduğumda.

Çocuk güveni seçti. Erkek acı çekmeyi. Şimdi çektiğin acı, o zamanki mutluluğun bir parçası. Anlaşma

böyle.

“Başarmış erkeğin tek sebebi her zaman olduğu gibi sevgili eşidir.”
"Çalışan kadınların en iyisi ve en mükemmeli, eşi için çalışandır. Bu şekilde eşi ve hem kendisi efsane olur. Joy Davidman- Grehsam Hanımefendiyi saygı ile anıyoruz."

Not: Günümüzde kadınları aşağılayıcı dizilere karşı bir dur demenin zamanı hala gelmedi mi diye hepimize sormak istiyorum. Mesela, tecavüze uğrayan, aşağılanan, metres kadın vb. tiplemelerini TV kanalizasyonlarında gösterimine karşı hiçbir tepkinin olmayışı yanında ve üzülmeyenlerin hangi çağda yaşadıklarını düşünüyorum.

YAVUZ SULTAN SELİM'İN BİR GAZELİ

1— Askerimle İstanbul tahtından hareket edip İran tarafına sefere çıktım. Şah İsmali melâmet kanına gark ettim.

2— Mısır valisi can-ü gönülden benim azm-ü himmetimin kölesi oldu. Padişahlık sancağını dokuz feleğin fevkine yükselttim.

3— Nusret çengini [105]zafer bezminde çalmaya başlar başlamaz bu müjde Irak mülkünden Hicaza kadar yayıldı, [106]

4—Kılıcımdan, Maveraünnehir kana gark oldu. Düşmanın gözünü Isfahan sürmesinden mahrum ettim.

5— Düşmana bir nazar edince gam sıtmasından ter içinde kaldı ve her kılından Amu nehri aktı.

6— Mülk tahtası [107] üzerinde devlet şatrancını oynamaya başladığım zaman Hind şahı, âkil [108] askerimin karşısında mağlûp bir fil haline geldi (pil-i mat).

7— Ey Selimî, mihr-ü vefa potasında altın gibi eridikten sonra cihan mülkünün parası üzerine benim ismim yazıldı. (204)

Yavuz Sultan Selim Divanı, Prof. Dr. Ali Nihad TARLAN, İstanbul, 1946, s.214

---

[105] (musiki âleti)
[106] (Irak, Hicaz musiki makamlarıdır).
[107] (bisat: oyun tahtası)
[108] (Ferzane)

YAN PENCERE (Yan Duvarlar) (Medianeras)

Yönetmen: Gustavo Taretto
Oyuncular: Pilar López de Ayala, Rafael Ferro, Javier Drolas, devamı...
Orijinal adı: Medianeras
Uzun metrajlı film: İspanya , Arjantin , Almanya .
Tür: Romantik , Komedi
Süre: 100 dk Yapım yılı: 2011

Özet: Dünyanın büyük metropollerinden birinde yaşıyorsanız, her gün yüzlerce insan görüp karşı komşunuzla bir an bile karşılaşmayabilirsiniz.
Filmde **Mariana ve Martin** ikilisinin Buenos Aires'te modern şehir hayatının kaosu içinde yaşamları ile günümüz insanına ve dünyamıza bakılmaya çalışılmış.

ALINTILAR
(Kısaltma ve düzenleme yapılmıştır. Gençliğin, kadın ve erkeğin sorunlarını aksettirmede güzel bir film)

YAŞADIKLARI ŞEHİR
Buenos Aires kontrolsüz ve çarpık bir şekilde büyüyor. Terk edilmiş bir ülkenin aşırı kalabalık şehri. Bu şehirde binlerce bina gökyüzüne doğru yükseliyor. Gelişigüzelce. Uzun bir binanın yanında, kısa bir bina. Orantılının yanında, orantısız. Fransız tarzının yanında ise tarz yoksunu bir bina. Bu çarpıklıklar muhtemelen mükemmel bir şekilde bizi temsil etmekte. Estetik ve ahlâki çarpıklıklarımızı. Hiçbir mantığı olmayan bu binalar, kötü planlamanın eseri. Tıpkı hayatlarımız gibi: Nasıl yaşamak istediğimize dair hiçbir fikrimiz yok. Buenos Aires, sanki bir mola yeriymiş gibi yaşıyoruz. Bir **"kiracı kültürü"** yaratmışız. Binalar daha küçük binalara yer açmak için giderek küçülüyorlar. Evler oda sayılarına göre ölçülüyor ve balkonu, oyun odası, hizmetçi odası ve kileri olan odalılarla, **"ayakkabı kutusu"** olarak bilinen tek odalılar arasında değişiyor. İnsan eli değen her şey gibi, binalar da bizi birbirimizden ayırıyor. Bir ön giriş, bir de arka giriş var. Ferah ve basık evler var. Seçkin insanlar A ya da bazen de B blokta oturuyorlar. Harfler ilerledikçe, apartman kötüleşiyor. Vaat edilen manzara ve ışık nadiren gerçekle örtüşüyor.
Nehrine sırtını dönen bir şehirden zaten ne beklenebilir ki?
Ayrılıkların, boşanmaların, aile içi şiddetin, kablolu kanal sayısındaki patlamanın, iletişim eksikliğinin, umursamazlığın, uyuşukluğun, depresyonun, intiharların, asabiyetin, panik atakların, obezitenin, gerginliğin, güvensizliğin, melankolinin, stres ve hareketsiz yaşam tarzının mimar ve mühendislerin suçu olduğundan adım gibi eminim.

ŞEHİRDEKİ ERKEK
İntihar hariç bu hastalıkların hepsi bende var. İşte bu benim tek odalı evim. 120 metrekare ve nefes almayan bir akciğer için bir tane küçücük penceresi var. **Bilgisayarın başına sene önce oturdum ve başından sanki hiç kalkmadım.** Gelecekte internet var mı bilmiyorum ama benimkinde var: Sayfa tasarı yapıyorum ve burası benim siber uzayım. İşimi iyi mi yapıyorum yoksa erken mi başladım bilmiyorum ama başımı kaşıyacak vaktim olmuyor.
Psikiyatrımın fobi sayfasını yaparak başlamıştım: Fobi onun uzmanlık alanı, ona da haftada kez bu yüzden gidiyorum. Bu oyun bağımlılık yapıyor. Hap bağımlısı olmak istemeyen uykusuzlar için birebir. Psikiyatrım fobimden kurtulma yolunda ilerlediğimi söylüyor. Sürekli nükseden, ciddi panik ataklar yüzünden kendimi yıllardır eve kapatmış durumdayım. Uzman seviyesinde sanal şampiyonluklar kazandım. 4 defasında yenilgi yüzü görmedim, 9 defa da gol kralı oldum. Federer'i Wimbledon'da 4 kere yendim. Corleone ailesinin "Baba"sı oldum.
Tamamen soyutlanmıştım. Korkuyordum.
Psikiyatrım şehir korkumu yenmem için bir strateji geliştirdi: **fotoğraf çekmek.**

238 YAZILAR

Şehri ve insanları yeniden keşfetme yolu. Gözle görülmeyen güzellikleri arama sanatı. Gözlem yapmak hem var olmak hem de olmamaktır. Ya da farklılaşmaktır. Kendi kendimi oyalıyorum. Otobüse ya da taksiye binmiyorum. Metroyu daha az kullanıyor, uçağa ise hiç yaklaşmıyorum. Sadece yürüyorum ve yaşam çantamı yanımdan ayırmıyorum.
İçindekiler ise: 10 mega piksel kameralı bir Leica D-Lux 3. Rivotril damla, 2.5 mg. Amoksisilin 500 İbuprofen. Güneş gözlüğü. Plastik bir yağmurluk. parçalı İsviçre çakısı. El feneri ve bataryası. 3 paket prezervatif. Bozukluk halinde 400 peso. İçinde .8.000 'den fazla şarkı olan 60 GB'lık bir iPod. 3 tane Tati filmi. Bir defter. Son olarak da bir kaza ya da panik atak durumda nasıl hareket edileceğine dair plastik bir kart. Çantanın ağırlığı 5.8 kg, yani ağırlığımın % 7'si.

ŞEHİRDEKİ KADIN

2 yıldır mimarım ama henüz bir şey inşa etmiş değilim. Ne bir bina, ne bir ev, ne de bir banyo. Hiçbir şey. Sadece içinde yaşanamayan maketler yaptım ve tek sorun boyutları değil. Diğer yapılarla da aram iyi olmadı: Yaptığım tüm desteklere rağmen, yıllık ilişkim çöküverdi. Hayatım bir oyun olsaydı, beş kare geri gitmek zorunda kalırdım. İşte bu yüzden buradayım: kutuya sığan düzensiz hayatımla, metrelik naylonun üzerine oturmuş, hava kabarcıklarını patlatıyorum, böylece kendimi patlatmamış oluyorum. Bu benim yeni ama eski ayakkabı kutum, şu saçma basamak da onu "dubleks" yapıyor. Ve bu acayip şey; yarı pencere, yarı balkon, tüm yıl boyunca hiç güneş görmüyor. Burası Buenos Aires'teki en sevdiğim yapı. En güzel yerde ve çok eğlenceli. En sevdiğim malzemelerle inşa edilmiş: beton, çelik ve cam. Eşkenar üçgen ayaklıklı, Dünya'nın sayılı binalarından. Satürn ve halkasından esinlenilmiş. Çoğu insan uçan bir çay tabağı görmüş gibi oluyor. Havalanmayı ve bu dünyayı terk etmeyi umarak içine giriyorum. Ama aslında, gökevi ayaklarımın yere basmasını sağlıyor, dünyanın benim etrafımda dönmediğini hatırlatıyor. Bir gezegenin çok küçük bir parçasıyım, o gezegen bir sistemin parçası, o sistem de bir galaksinin parçası. Binlerce galaksi de evrenin bir parçasını oluşturmakta. Bu durum bana, sınırsız ve sonsuz bir bütünün parçası olduğumu hatırlatıyor.

YANLIZLIKTAN ÇIKIŞ İÇİN ÖN HAZIRLIK

Kısa Bir Sonbahar Köpek intihar etti. Görünen o ki, yaşındaki bir fahişenin tek arkadaşıymış ve müşterileri rahatsız etmemesi için balkona kapatılmış. Ona dokununca da çıldırmış. Tabii ki atladı. Tek başına, küçücük bir balkonda.
Buenos Aires'teki İlginç Kaza:

Erkek Hasta oldu.

Eklem Ağrısı Çok kötü görünüyorsun ama çok sağlıklısın. Doktor:
Garip olan tek şey; doğumundan beri var Öyle olmasa, acıdan kıvranıyor olurdun, bu yüzden o değil. Başın dönüyor mu? Dönmüyor. Biraz spor yap, biraz da çantanı hafiflet. Ciddi bir şeyin yok, hem de hiç. Sen de bilirsin, bu raporlar, laboratuarda ya da hastanede sorumluluktan kurtulmak isteyen yeni yetmeler tarafından yazılıyor. Hata da yapıyorlar tabii. Ama elden ne gelir ki?

Kadın'ın iç dünyası da rahatsız.

Endişelenmek istiyorsan, endişelen ama bu konuda değil. Aynısısın. Mimar olarak çalışıncaya dek, vitrin düzenleme işi yapacağım. Zihnimi dağıtmama yardımcı oluyor. Vitrinleri kaybolmuş yerler olarak görüyorum. Ne içeriler, ne de dışarı. Soyut ve sihirli bir yer sanki. Bir parçamı yansıtıyorlar. Aynı zamanda, hazırlayanın bilinmemesi beni rahatlatıyor. Belki aptalca ama bence: Biri bakmak için durursa, benimle bir şekilde ilgilenmiş gibi hissediyorum.
Bu kitap yaşımdan beridir bende. Büyük yazarlar kusura bakmasınlar ama hayatımdaki en önemli kitap bu. Varoluşsal bir hâl alan kalabalık korkumun kaynağı bu kitap. Milyonlar içinde kaybolan tek kişinin ben olduğumu bilmenin korkusunu çarpıcı bir biçimde temsil ediyor. Yıllar geçmesine rağmen, hâlâ bulmacalardan birini çözebilmiş değilim: **"Şehirdeki Gereksiz Kişi".** Onu alış verişte, havaalanında ve sahilde buldum ama şehirde bulamıyorum. Belki de sinirim beni kör etmiştir. Bu yüzden şunu merak ediyorum: Kimi aradığımı biliyorken, onu bulamıyorsam, kimi aradığımı bilmeden, onu nasıl bulacağım?

Erkekte dünyasında yalnız kalınca

YAZILAR 239

"Merhaba, ben Susú, bir yarım tahnit edilmiş, diğer yarım da köpek." yıl önce, kız arkadaşım New Jersey'deki ailesini ziyarete gidip, orada birkaç hafta kalmak istemiş, herhalde kendisi için çok acıklı olduğundan, ödemeli arayarak geri dönmeyeceğini söylemişti. Artık yeni evinde olduğunu, kendisini de çok Amerikalı bulduğunu söylemişti. Süper zekâ! Çok Amerikalı olduğunu, Arjantin devalüe olunca anlamış. Asıl gerçek şu ki, onu buraya bağlayan pek bir şey yoktu: ben ve köpeği. Onu da en iyi dilekleriyle bana bıraktı. Dil değişiminin köpeği çok zorlayacağını iddia etmişti. Uçakların beni gerdiğini biliyorsun. Uçağa binerken yanıma aldığım taşı al, lütfen. - Sadece bir kere bindin sen. - Olsun, işe yaramıştı. Bu taş benim kabalam. Benim için al. Peki. Birdenbire, sevdiğim kadını ve uçma yeteneğimi kaybetmiştim.

Kadında dünyasında yalnız kalınca

Merhaba, ben Mariana. Sinyal sesinden sonra mesaj bırakın. Alo, alo. Orada mısın? Peki. Sadece bu gece televizyonda Bill Murray'nin güzel bir filmi olduğunu söylemek için aramıştım: "Bugün Aslında Dündü" Ve televizyonu sen götürdüğün için, belki de beraber seyredebiliriz diye düşünmüştüm. Aç şu telefonu. Orada olduğunu biliyorum. Yanında biri mi var yoksa? Ağzıma sıçtın! Farklı biriyle nasıl bu kadar yakın olunabilir? 4 yıllık ilişkiden çıkardığım aptal sonuç işte bu. 4 yıl, yani 48 ay 1.460 gün. Yanlış biriyle birlikte geçen 35.040 saat. Bir gece ona baktım ve her şeyi fark ettim: İlk kez sevgilim, uzaktı, sanki tamamen yabancı biriydi. Birden bir yabancıyla yalnız kaldığımı hissedince, tüylerim diken diken olmuştu. Ve işte buradayım: Onunla birlikte yaşamak için terk ettiğim aynı evdeyim. Aynı aynanın önündeyim. Tam 4 yıl sonra.

UZUN BİR KIŞ VE YALNIZLIKTAN ÇIKIŞ AMA, NASIL…

Erkekte

İnternet beni dünyaya yaklaştırsa da, bir o kadar da hayattan uzaklaştırıyor. İnternetten bankacılık işlemlerini yapıyorum, dergilerimi okuyorum, müzik indiriyorum, radyo dinliyorum, yemek siparişi veriyorum, film izliyorum, sohbet ediyorum, ders çalışıyorum, oyun oynuyorum, vizyon-seks yapıyorum, araştırma yapıyorum.

Kadında

İlişkileri bitmiş yalnızlık.

ÇIKIŞ İÇİN İHTİYAÇ YAN DUVARLAR

Her apartmanın kullanılmayan, atıl bir tarafı **"Yan duvarlar"**ı vardır. Bizi bölen, geçen zamanı, kirli havayı ve çarpıklıkları hatırlatan devasa yüzeyler. "Yan duvarlar" en kötü özelliklerimizi gözler önüne sererler. Kararsızlığı, çöküntüyü, geçici çözümleri ve halının altına süpürdüğümüz pislikleri yansıtırlar. Onları sadece istisnai durumlarda hatırlarız. Hava kötü olup da, ilanların gölgesi içeri vurduğunda. "Yan duvarlar" nadiren güzel hazırlanan bir reklam alanına dönüştü. Genel olarak, süpermarketlere ya da fast foodlara olan mesafeyi gösterir oldular. Piyango reklamları ise az koyup çok alma temeline dayanıyor.

Ayakkabı kutusunda yaşamakla sonlanan eziyetten kurtulmanın tek bir yolu var.

Kaçış yolu ise; yasal değil, tüm kaçış yolları gibi.

Şehir planlama normlarını açıkça ihlal eden, karanlığımıza mucizevi bir ışık demeti saçmamızı sağlayan bağımsız, düzensiz, biraz ufak pencereler var.

~ Daniel Johnston ~

~ True Love Will Find You In The End ~

* Gerçek aşk eninde sonunda seni bulacak. *
* Gerçek dostun kimmiş anlayacaksın. *
* Üzüleceğini biliyorum ama üzülme. *
* Gerçek aşk seni bulana dek, sakın vazgeçme. *
* Sözüme kesinlikle inan. *
* Aradığın takdirde, seni bulacak. *
* Çünkü gerçek aşk da seni arıyor. *
* Ama kendini göstermezsen, seni nasıl tanısın? *

240 YAZILAR

* Üzüleceğini biliyorum ama üzülme. *
* Gerçek aşk seni bulana dek, sakın vazgeçme. *
* Üzüleceğini biliyorum ama üzülme. *
* Gerçek aşk seni bulana dek, sakın vazgeçme. *

SONUÇ

(Uyum için ihtiyaç duyduğumuz şans ve karşılıklı sevgi.)

ELBİSEDEKİ GÜÇ-MODA

"Hayat zikirle başlar ve biter." "Kainattaki her nesne Allah Teâlâ'yı zikreder.." Ancak her zâkir aynı seviyede zikirde bulunamadığı gibi zikrin en geçerli faydalı sebebi az da olsa devamlı olanıdır. Bu esmâların sonunda zikredilen **"Es Sabur"** ismine işaret eder.

Değişim, sürekli ve kaçınılmazdır. Ancak değişim dışarıdan verilen tazyikle olursa âlemde olumlu sonuçlar doğurmaz. Allah Teâlâ bile **"tedricilik"** üzere âleme müdahale eder. Eğer bir sıra sapması olmuşsa bu azabından başkası da değildir. Dinde "Tebliğ" vardır. "Zorlama" yoktur. "Anlatma ve örnek olma" vardır, "aldatma-aldanma" yoktur.

İşte bu minval üzere insanların her hali ve özel durumu muhakkak abesle iştigal olmayıp bir gereksinim ve netice ile vardır. Diyebiliriz ki; giydiğimiz bir elbisenin dahi psiko-sosyal yönü vardır. Nasıl? Düşünüce çok yorum yapacağınız kesindir. Fakat bizim burada bahsetmek istediğimiz bu bilginin ve sebebin bazı art niyetli ve çıkar amaçlı üretim-tüketim çizgisinde olan hakîm güçler tarafından istismar edilmesidir. Yüzyılımızda insanların "kişilik gelişimleri" ni bozmak ve "stres hastalığı" gibi uydurmalar ve hastalıkların çıkışını sağlamak için "moda" yı bir araç kullanmalarıdır. Emperyalist ve sömürücü kitle tarafından "Moda" gurabeliği burada çıkmaktadır. Moda ile kişilik gelişimlerinde sürekli değişime uğrayan nesiller "doyumsuzluk", "hafakanlar" ve "cinnetler" ile **"pasif intiharlara"** doğru sürüklenmektedir.

"Pasif intiharlar" huzursuzluk ve hayattan zevk alamamaktır.

Son yirmi ve otuz yıl içerisinde bu moda sektörüne giren dindar ve ilahiyatçı kesiminde **"benzeme"** üzerindeki negatif yorumları ile daha da perişan olan toplum inancı hakkında müspet oluşumların kaybolması ile her geçen gün hayat daha zorlaşmaktadır.

Mesela "satanist" akım temsilcilerinin oluşturdukları giyim tarzları ile gençlik "kitle psikolojisi" kavramının içinde can çekiştirilmesi.

Burada sözü **"geçmişe özlem"** e getireceğiz. Bu durum ülkemizde fazla olmasa da diğer ülke insanların da fazlaca bulunmaktadır. Zengin batılının dünyayı gezme sevdası içerisinde binlerce yıl önceki hayat tarzlarına yönelme arzularının altında yatan şey **"yapay tarz, fikir ve ideolojiler"** in ruhî açlığa kifayetsizliğidir. Onların seyahatleri ve gittikleri yerlerde bulduğu "ruhî özleme hitap eden" giyim kuşam, mistik ve tasavvuf ekollerini incelemesi ve davranışlarının tesiri altında kalmasında sebeplerin yattığını söyleyebiliriz. Yine dernek yapılanmalarındaki protokollerde bulunan **"arma, giyim ve hareket sembolleri"** gereksiz türetilmediğini hatırlatalım.

"Bir üstad, dolayısıyla de büyük bir psikolog olarak, insan ruhuna çok çabuk bir şekilde nüfuz eden giysilerin, arınma ve ihsanı bozma açısından son derece etkili olduğunu biliyordu. İşte bu yüzden Budizm'de olduğu gibi Hristiyanlık 'ta da bir çok mezhebin veya tarikatın, ruhî bir otorite tarafından giyecek olanın yaşantısına uygun bir şekilde düzenlenen bir giysiye yüzyıllar boyunca bağlı kalmaları boşuna değildir" Üstelik, bu örnekleri bir kenara bırakıp genel olarak konuşursak, modern uygarlık hariç bütün dinî uygarlıklarda, giysi insanın Tanrı'nın yeryüzünde- ki halifesi olduğu yolundaki inanca uygun olarak şekillendirilmiştir ve bu en çok İslâm medeniyeti için doğrudur.

Özellikle Kuzey - Batı Afrika Arap giysilerinden sarık, bornoz ve cellab,[109] yüzlerce yıl hiç değişmeden bugüne kadar gelmişlerdir; asalet, itidal ve basitliğin eşsiz bir bileşimidirler. Bütün bu özellikler Arap halılarında da gözlenebilir."[110]

"Zikir telkininden sonra şeyh, ya o gün ya da bazen hayli uzun bir müddet sonra özel bir merasimle müridin başına bir taç koyar veya sarık sarar yahut arkasına bir hırka giydirir. Bu merasimden kastedilen şudur:

Şeyh müridin arkasından giysisini ve başından şapkasını alırsa bundaki niyeti onun kötü ahlâkını kaldırıp gidermektir. Müridin arkasına ya bir hırka veya başka bir elbise giydirmekten ve başına bir taç koymaktan ve sarık sarmaktan maksat da ona bütün güzel ahlâkları giydirmektir.

"Büyük müctehid İmâm Mâlik Hazretleri, kendisinden dinî bir mesele sorulduğu zaman veya bir âyet okuyacağı yahut bir hadis rivayet edeceğinde abdestli olmasının yanında bu maksat için hazırladığı özel kıyafetlerini giyinir, tam bir edeb tavrı içinde vazifesini yaparmış. (Istılâhat-ı Fıkhiyye Kâmûsu cild: I, İmam Mâlik'in Hayatı) Camide sarık - cübbe giymeden vazetmek ve hutbe okumaktan da sakınmak lâzım. Bunun cemaat üzerinde pek menfi tesiri oluyor. Ayrıca cenaze merasimlerinde bazı hoca efendiler sarık - cübbe giymeyi ihmal ediyorlar ki, bu da yanlıştır, bindiğimiz dalı kesmek demektir. Bir imam efendi, kılık-kıyafeti ve bütün yönleri ile bir bütün arz eder, bunu hiç unutmamalıdır. Bu münasebetle bazılarımızda görülen bir yanlış anlayıştan da bahsetmek isterim." [111]

Yıllarca bırakılması düşünülmeyen giyim modelleri tarzları hakkında ilâhî bir yönün olduğunu fark ettiğimize göre hiç olmazsa elbiselerimizin sık sık değişime uğramasına engel olmamız gerekir.

"Her elbise bir karakterle paylaşımdır. Ya kendimizle ya da başkasıyla"

Her paylaşımın çift etkili yönü de olduğuna göre hayat ırmağımızda çok çağlayan oluşmasına engel olalım. Emniyetli sakin ve kararlı tarzlar insanları birçok engele karşı kuvvetli olmamızı sağlayacağı çok açıktır.

İhramcızâde İsmail Hakkı

[109] Kuzey Afrika'da giyilen geniş bedenli, başlıklı bir giysi
[110] Martin Lings trc: Ufuk UYAN -Bekir ŞAHİN Yirminci Yüzyılda Bir Veli [Kitap]. – İstanbul, s.154
[111] (ÇOŞKUN, Ahmet, Sohbetler, Hatıralar, İst, 1982, s. 34)

ŞEYH İSA NUREDDÎN AHMED EL-ALEVÎ kaddesellâhü sırrahu'l azîz KELÂMLARINDAN SEÇMELERE MARTİN LİNGS AÇIKLAMALARI

Birçok müridi Şeyh'in **(Şeyh İsa Nureddîn Ahmed El-Alevî)** yazılı hale getirilmeyen konuşmalarının, haznedarıdır. Bu konuşmalar Şeyh'in ölümünden birkaç yıl sonra bir araya getirilerek basıldı.

Mürşid'in sözleri çoğunlukla muamma dolu ve mantığa aykırı gelebilir. Bu, biçimsel ifadenin içeriğine iyice nüfuz edilmesi gerektiğine bir hatırlatıcıdır, yâni o yüzeysel bir bakışla kavranılamaz. Gerçekte hikmet gizli bir hazine olduğundan, uzun dönemde onu bu şekilde göstermenin onu her zaman muğlak kılacağını düşünmemeliyiz. Öte yandan, paradoks durumunda nüfuz edilen dinleyicinin kendisidir. Beklenmeyenin oku, insanı manevî teyakkuza ve daha yüksek bir anlayışa sürükleyebilir. Yine burada ifade, ifade edilen şeyin yalnızca bir yönüne tekabül eder, çünkü hakikat garip bir gerçeklik içindedir. İnsan, kendini beğenmiş aklını hakikatin birden fazla yönünü bildiğine inandırmamalıdır. Mürşid'in eğitiminin amacı bazen müridinin dengesini bozarak, onun aşağı bir dengeye bırakıp daha yukarıdaki bir başkasını elde etmesini sağlamaktır.

- **Arifler belli bir sıralama üzeredirler: Rabbini bilenler ve nefsini bilenler; Nefsini bilenler Marifet'te Rabbini bilenlerden daha güçlüdürler.**[112]

Bu ifadenin anahtarı Rubûbiyyet'te gidi olarak bulunan ikilikte, yani Rabb kul ve Yaratıcı yaratık ikiliğinde yatar. Fakat bütün bunların ötesinde Bir ve Bölünmez Sonsuzluğuna hiçbir ikiliğin değmesine izin vermeyen Mutlakta Birliği vardır. Başka bir deyişle, Kişisel Tanrı ötesinde Şeyh'in «nefsini» kelimesiyle ifade ettiği Kişi-üstü Nefs vardır. Burada aklımıza Sri Ramana Maharshi'nin kendisine sürekli sorduğu şu soru geliyor :

«Ben kimim?» Bu soruya teorik olarak değil de hakikî anlamıyla cevap verebilen kişinin **«nefsini bildiği»** söylenebilir. Bu düşünceler, birinci özdeyişin tam karşıtı olan aşağıdaki özdeyişi de anlamamıza yardım edecektir.

- **Perdelenmiş olanların belli bir sıralaması vardır: Rabbinden perdelenenler ve nefsinden perdelenenler. Nefsinden perdelenenler, Rabbinden perdelenenlerden daha çok perdelenmiştir.**

Şeyh burada dolaylı bir şekilde, bâtınîliğin zâhirîliğe olan üstünlüğünden bahsediyor. Takva şu ya da bu derecede kul ile Rabbi arasındaki perdenin şeffaflığından başka bir şey değildir ve tabiî olarak zahirilikle bu perdenin aralanması düşünülemez. Aksi halde bir agnostik veya bir ateist pek öyle suçlu sayılamazlar. Fakat büyük bir çoğunluk için Nefsin öğretisi diyebileceğimiz, bâtınî öğreti her zaman için **«ortada»** ve tamamen gizli **olmamasına** karşılık, manevî iştiyaka kişisel bir tepki yaratmaz. **Onlarda Akıl uykudadır, Kendini Algılama organı olan Kalp Gözü kapalıdır.** İşte bunun için çoğunluğun kendilerinden, Rabblerinden daha çok perdelendiğini söylemek doğru olacaktır. Gerçekte bütün öteki perdeler ortadan kaldırılabilse, Rabbin Nefse bir perde olmayacağı (çünkü Özne'nin üzerindeki perde öznel olmak zorundadır), aksine kendilerindeki dışa yönelik iştiyâkler yüzünden zaten perdelenmiş oldukları söylenebilir. Manevî gayret içe yöneltilmelidir, çünkü **«Allah Teâlâ'nın Mülkü içinizdedir.»**

- **Allah Teâlâ'yı kendisinden başka bir yerde arayan kimse Allah'a hiçbir zaman ulaşamayacaktır.**

Salik Mürşidini aramalıdır, yol gösterici olmadan bulunduğu yerde kalma tehlikesi vardır. Fakat Mürşid'in görevi her şeyden önce saliki Kendisinin en derin yerlerine sürüklemektir. Kendini Bilme öğretisi tehlikelidir, Şeyh'in müridlerinden birisinin de dediği gibi, en büyük tehlikesi ise gerek

[112] Yukarıda bahsedilen, bu antolojide bulunan özdeyişlerden ilkidir. Antolojiye **Hikmatu-hu, Sa Sagesse** adı verilmiş ve Arapça metni Fransızca çevirisi izlemiş.

duyduğu Mutlak hissi dolayısıyla müridin, şuursuzca **«ben'in gizli bir katmanını Nefs-i İlâhî zannederek tanrılaştırmasıdır.»** Bu bağlamda Mutlak hissi, Kişi-üstü Nefs hissidir. Şeyh şöyle diyor:

- **İkinci şahıs "te"si[113] cezayı belirtir; üçüncü şahıs "he"si imtihanı belirtir; birinci şahıs "nun"u ikiliği belirtir. Hakk ise bunların ötesindedir.**

Bu zamirler dünyevî farklılığı ifade etmek için insana verilmiştir, İlâhî Birliği değil. Eğer Allah'tan «sen» diye bahsediliyorsa, bahseden kişi «ben» dir ve cezayı hak eder. **«Senin varlığın başka hiçbir günahla karşılaştırılamayacak bir günahtır.»** [114] Eğer Allah'tan **«O»** diye bahsediliyorsa, bahseden uzaklaştırılmış, dışarda ya da muallakta bırakılmıştır. «Ben» de Yüce îdrâk'in hakkını veremez, çünkü «ben» yalnızca bir özne ifade edebilir ve Hakk «O» nesnesiyle sınırlandırılabileceğinden daha fazla sınırlandırılamaz. «Ben» ve «O» birer parçadırlar, bu yüzden «ben» kelimesi kendisini tamamlayıcı bir şeyi gerekli kıldığından ikiliği ifade eder. **«Hakk bunların ötesindedir,»** derken. Şeyh, Nefs-i İlâhî'nin her üç şahıs zamirinin Üstün bir Sentezi olduğunu ve sadece bir şahıs zamiriyle tam olarak ifade edilemeyeceğini anlatmak istiyor. Bu Sentez'in Sonsuz Yeterliliği **Es Samed** isminde ifade olunur.

- **Hakk'ın Samedâniyyeti'ni kavrayan birisi başkalığa iltifat edemez**.

Üç şahıs zamirinin herbiri «başkalığı» ima eder, fakat «Ben», «Sen» ve «O» zamirlerinin farklılıklarında yayılı bulunan ilişkilerin hepsi, onların İlâhî Asıllarının Birliğinde birleştirilmişlerdir. Es **Samed** İsmi, İslâmî Akide Tacında ana mücevherlerden birisidir. **«Allah'ın** ne olduğu» soru**suna en Mutlak anlamıyla cevap veren İhlâs Suresi şöyle başlar: De ki O Allah Birdir. Allah Sameddir.**

Zatüstülük bir Kutsallık ifadesidir; bunun için Şeyh şöyle diyor:

- **Edeb'in kemâle ermesi için perdenin sürekliliği gereklidir.**

Velinin Sırrını bilerek açıklaması, Allah Teâlâ'nın mikrokosmos ve makrokosmos için ayırdetmeden irade ettiği Takdir'ini ihlâl etmektir. Perde, üstünden geçilemeyen iki deniz arasındaki berzahtır. Bu iki deniz Gökyüzü ve yeryüzüdür, ya da mikrokozmik; bir ifadeyle Ruh ve nefstir. Berzah olmasaydı Gök yere, Ruh da nefse karışacaktı, işte bu yüzden perdenin sürekliliği hem yaratığa karşı, hem de Yaratıcı'ya karşı bir edeptir.

Fakat yine de denizler birbirleriyle birleşebilirler-, perde çok şeffaf olmamalıdır, çünkü edebin kemâli gerçek dengeye ulaşılmasına bağlıdır. Şiirlerinin birinde Şeyh şöyle diyor: **«Ne açıklarım Sırrı ne de gizlerim.»** Bu bizi özdeyişlerinden bir başkasıyla karşı karşıya getiriyor:

- **Sırra gizleyen Sırdan perdelenir? İfşa edense ona mağlup olur.**

Bu özdeyişin ilk bölümü dolaylı olarak aşağıdaki ile açıklanıyor:

- **Makamı haliyle aynı olan kimse, hiç beklenmedik bir anda Allah'ın Sırrını söyleyebilir.**

Hal, her hangi bir anda sufîye gelen İlâhî bir Lütuf'tur, hal kelimesi bu Lütuf'u tanımlayan Biliniz ki Allah Teâlâ kişi ile kalbi arasına girer ayetinden alınmıştır. En yüksek anlamıyla Velî, bu halin kendisinde makama dönüştüğü kimsedir. Velî, Allah'ın kendisine şahdamarından daha yakın olduğunun bilincindedir. Bu sürekli bilinç, perdelerin incelmesine neden olabilir ve ağzından Hallac'ın «Ene'l Hak» diyerek «Allah'ın Sırrını söylemesi» gibi sözler çıkabilir. Yalnızca, Sır kendisine perdelenmiş olan kişi onu tam anlamıyla saklamakta başarılı olabilir. Öte yandan, Sırrı **«söylemek», «ifşa etmekle»** aynı şey değildir. Sırrı ifşa eden ona «mağlup olmuş» ve onu hiç düşünmeden söylemiştir, çünkü «makam» a sahip olmadığından, onu içinde barındıracak gücü yoktur. Bunu çok güzel açıklayan' bir olayı Şeyh eş Şazelî'den daha önce de aktarmıştık: **«Rüyamda Hakk'ı buldum, ve o benden ayrılmadı, fakat takat getiremeyeceğim kadar ağırdı... Bunun üzerine beni kuvvetlendirmesini istedim, Allah Teâlâ'ya hamd olsun O da kuvvetlendirdi.»** Hakk'ı alıp, taşıyabilecek olan biricik kuvvet Nefs-i îlâhî'dir. Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin dediği gibi; **«Benim öyle bir vaktim yar ki, Aziz ve Celîl olan Rabbimden başkası oraya sığmaz.»**

---

[113] Te ve Nun harfleri fiillerde önek ve sonek olarak kullanıldığında sırasıyla ikinci ve birinci şahsı belirtirler. He ise üçüncü şahıs zamiridir.

114 Rabi'at - ül Adeviyye,

<u>**YAZILAR 245**</u>

Her iki durumda da Velî'nin **«makamı»,** onun boşaltmayı kabul etmeyişi ve doldurmaya yol verişindeki yeterliliğidir.

İlâhî Özne'nin İlâhî Nesne'ye liyâkati mânevi yolun bütün hallerine yansıtılır. Mânevi hareket, özellikle zikir, temin ettiği Kabulle uyuştuğu sürece bir nesne olarak düşünülebilir. **Benden isteyenin, dua ettiğinde duasını kabul ederim.** Bu karşılığı alabilmek için yeterince hazırlıklı olmak, anlayışa, erdeme sahip olmak gereklidir. Bunun için Şeyh şöyle diyor:

- **Bilgiyi zamanı gelmeden kullanmakta acele eden o bilgiyi kaybeder. Kur'an sana bildirilirken, bildiri tamamlanmadan, unutmamak için tekrarda acele etme, "Rabbim! İlmimi arttır" de.**

Özdeyişin birinci bölümü mânevi yolda son derece önemli olan Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin bir sözüne işaret ediyor: **«Bildiği ile amel edene, Allahü Teâlâ bilmediğini de bildirir.»** Kısaca, Şeyh'in özdeyişi şu anlama geliyor: Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bildiğiyle amel etmekten yalnızca akideyi değil, fakat insanın derûnî bilgisini de kastediyor ve bu bağlamda Şeyh'in Kur'an'dan aktardığı İlmimi arttır ayetinin bir şerhi olarak «beni ilimde derinleştir» anlamına geliyor.

Fakat Şeyh başka bir yerde aşağıdaki özdeyişi söylüyor:

- **Müridin çok fazla istemesi cehaletini gösterir.**

Cehalet birkaç çeşittir.

Birincisi, Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin sözünde ifade olunan, gerçeği anlamada, yani bildiğiyle amel edip daha fazlasına ulaşacağına inanamamasıdır.

İkincisi, Ruh'la ilgili şeylerin bu dünyadaki şeyler gibi tahmin edilebileceğine kendisini inandırmasıdır. Şeyh'in müridlerinden birisi Üstadına bir gün şöyle yakındı:

«On yıldır düzenli bir şekilde İsm-i Âzam-ı zikrediyorum, fakat bir sonuç alamadım.» Üstad'ı ona şu cevabı verdi :

«Eğer on yılda kat ettiğin ruhî ilerlemeyi bir anda elde etseydin, bu senin ruhunda ölümcül bir yara açardı.» Yukarıdaki özdeyiş şüphesiz bu türlü yakınmalar için söylenmiştir, Kur'an'da buyurulan çok dua ederek istemeye karşı değil. Bu tamamıyla bir bakış açısıdır. İlâhî İsmin çok zikredilmesi zımnî olarak duanın arttırılmasıdır.

Şeyh'in, bilgiyi zamansız kullanmanın, bilginin kaybolmasına yol açacağı yolundaki uyarısı onun başka bir uyarısını hatırlatıyor:

- **Bir temele dayanmayan bilgi uzaklığa sebep olabilir.**

Burada söz edilen bilgi yüzeysel bilgidir, yani İncil'de ekinci: mesellerinde bahsedilen tohumlara benzer. İşte bu tür bilgide var olan tehlikeler yüzünden, genellikle bâtınî hakikatler bu kimselerden **«toprağı ekilip, ekini büyüyünceye»** kadar gizlenir.

Burada «temel» olarak çevirdiğimiz kelime itimad'tır, yani kelime anlamı olarak destek ya da <u>direk</u> **(amud)** demektir. Şeyh'in «temel»le anlatmak istediği mikrokosmosdaki İlâhî Huzur'dur. Bu Huzur'un en belirgin tezahürü İlâhî Sıfatların yansımaları olan ruhun faziletleridir. Bilginin tohumları kök salabilecekleri bir derinlikte toprakta değillerse, hiçbir zaman faziletlerin asıllarına doğru büyüyemezler.

Bu son sözün özü başka bir özdeyişte şöyle ifade olunuyor:

- **Allah için yola çıkan, O'na ulaşamaz, fakat O'na inanan, O'ndan gafil değildir.**

Bu bize Kendini Bilmek ile ilgili özdeyişi tekrar hatırlatıyor, çünkü **«Allah Teâlâ'ya inanmak», «Ben kimim?»** sorusuna cevap bulmak için gerekli olan ilk merhaledir. Şeyh aynı anlamda şu sözü söylüyor:

- **Allah'ı kendisinden başka bir yerde arayan, yolunu aradığından çok uzak bir yöne çevirmiş demektir.**

Burada arayıcı, muhtemelen O'na inanmak ve güvenmek gibi daha mütevazı ve kolay yolu

küçümseyerek **«Allah için yola çıkan»** kimsedir.

«Allah için yola çıkan» kimsenin hatalarından birisi İlâhi içkinliği bir kenara bırakarak yalnızca İlâhî Aşkınlıkla ilgilenmesidir. Şeyh diyor ki:

- **Rablerinden en uzak kişiler, O'nun Münezzehliğini tasdik ederken ölçüleri aşanlardır.**

Yine diyor ki:

- **Aslolan hiçbir ölçü tanımadan O'nun Münezzehliğini tasdik etmek değil, O'nu mukayese yoluyla bilmektir.**[115]
- **Aslolan Allah Teâlâ'yı perde kalktıktan sonra bilmek değil, perdenin kendisi içinde bilmektir.**
- **O'nun Birliğinin yakînine kurulan kıyaslar O'nun Birliğinden perdelenmiş kişinin teşbihlerinden daha iyidir.**

Bir gün eşsiz bir güzellik karşısında, Şeyh'in müridlerinden birisi elini yamaçları çam, zirvesi karla kaplı dağlara, beyaz bulutların yüzdüğü ve hafif bir ışığın sızdığı mavi gökyüzüne uzatarak şöyle demişti: **«Ne kadar da Allah Teâlâ'yı düşündürüyor!»** Ben o anda havsalamın hiç bir zaman almayacağı bir şekilde anlamıştım ki İlâhî Güzellik olmasa gözlerimin önündeki her şey bir anda yok olurdu. Şeyh başka bir yerde şöyle diyor:

«RASÛLÜLLAH SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEM MAĞARADA İLÂHÎ İSMİN SIRLARINI EBUBEKİR'E ÖĞRETTİ. BİR ÖRÜMCEK AĞI KÂFİRLERİN MAĞARAYA GİRİŞİNİ ÖNLEDİ. BU AĞ KÜFÜR DÜNYASINI MARİFETTEN, MARİFET'İ DE KÜFÜR DÜNYASINDAN AYIRAN METAFİZİK ÖĞRETİDİR. ÖRÜMCEK AĞI NEFS-İ İLÂHÎ'NİN TEZAHÜRÜDÜR.»

Daha sonra içiçe geçmiş bir merkezli dairelerin üstünlüğü temsil ettiğini söylüyor, çünkü bu daireler birbiri üstünde âlemlerin derecelerini resmederler. Nefs'in Münezzehliğini ve Mutlak Aşkınlığı, O'nun Her Şeyi Kuşatma sıfatını, Batın olma sıfatını düşünmemize göre ya dış daire ile ya da dairenin merkezi ile temsil edilir. Değişik daireleri birbirine bağlayan yarıçaplar ise kıyas etmemize olanak veren Îlâhî içkinliği simgeler. Yarıçapla dairelerin çevrelerinin kesiştiği her nokta **«Allah'ı düşündüren»** veya **«Allah'a iyice yaklaştıran İlâhî Tecelliler»**dir. Dairelerin çevresindeki her noktayı dairenin çevresine bağlayan bir yarıçap bulunduğundan, her nokta bir **Sırrın** zuhûr alanıdır. Fakat **«hiçbir ölçü tanımadan O'nun Münezzehliğini tasdik edenler»** yalnızca daireyi düşünenlerdir. Bunlar yarıçapları bir kenara bırakarak, Allah'la aralarındaki bütün bağlantıları koparıyorlar ve **«Allah'tan en uzakta olanlar»** sınıfına dahil oluyorlar. Şeyh şöyle diyor:

- **Hakk bilgisi üzerine fazla eğilme, aksi halde onunla Yaratılış'ın Sırlarından perdelenmiş olursun.**

İlk anda aynı derecede çelişkili gibi gelen aşağıdaki özdeyiş de, «Yaratılışın Sırlarından» en büyüğü olarak Nefsi alırsak, aynı çizgilerde seyrediyor.

- **Nefsini ne terk et ne de karşı çık, fakat onunla birlikte yaşa ve onun ne olduğunu iyice ânla,**

Bu özdeyişinde Şeyh zühdü tamamlayıcı mânevî bir yoldan bahsediyor. Genellikle müridin ilk şevki kırıldıktan sonra öyle bir an gelir ki, mürid kendisini mânevî gayretten yoksun, durgun bir halde bulur. Kendi isteğiyle mânevî yola girmeyi seçtiğini ona hatırlatmak gerekir. Eğer bu seçimini kendi başına yapmışsa, onun Hakk'ı tanımasında bir eksiklik yoktur. Hakk'ın bu her şeyi galipliğine **«davet»** denilir, çünkü İlâhî çağrılar hem içerden hem de dışardan gelir. Allah Teâlâ'ya her yönelişte nefsi sorguya çekerek ısrarını kırmak mümkündür, çünkü ölümde olduğu gibi bazı ruhî unsurların çekildiği uzlette de, nefsi kendisine emrolunanı yaptığına ve başka bir şey yapamayacağına inandırmak mümkündür. Bu metod **«Ben kimim?»** sorusuna neden olan yoldaki ilk dönemdir. Bundan sonraki bir dönem için Şeyh şunları söylüyor:

---

115 Hikmatu-hu, 26. Muhyiddin-i îbn Arabi, Kur'an'da O'nun Münezzehliğiyle, O'nunla yarattıkları arasındaki benzeşmelerin aynı anda anlatılmasına örnek olarak (O'nun) benzeri hiçbir şey yoktur, (O) işitendir, görendir (42/11) ayetini veriyor.

YAZILAR 247

- **Allah Teâlâ'yı nefsinde bilen kimse nefsine yönelir ve onu tatmin etmeye çalışır.**

«Nefsine» şeklinde çevirdiğimiz kelime yerine «kendisine» de büyük ya da küçük harfle başlayarak kullanılabilir; öyle ki bu özdeyiş Marifetin ilk parıldayışından, yolun sonuna kadar uzanan manevî bir tecrübeye işaret edebilir.

BAŞKA BİR YERDE ŞEYH, KUR'AN'DA **«HEVALARINA UYANLAR»** LA İLGİLİ AYETLERE DEĞİNEREK, BU AYETLERİN **«HEVALARINA UYMALARINA»** İZİN VERİLEN ARİFLER DIŞINDA HERKESE HİTAP ETTİĞİNİ SÖYLEMİŞTİR. **«HEVA»** OLARAK ADLANDIRILABİLECEK BİR DUYGU GÜCÜNE ONLARI ULAŞTIRABİLECEK YALNIZCA MUTLAK SONSUZ VE BÂKÎ OLAN ALLAH TEÂLÂ'DIR ÇÜNKÜ!

Kaynakça

Martin Lings trc: Ufuk UYAN -Bekir ŞAHİN Yirminci Yüzyılda Bir Veli [Kitap]. – İstanbul, s. 274-286

DÜN VE BUGÜN (Din Savaşları)

Viyana Kongresi'nden sonra Avrupa devletleri, Fransız Devrimi'nin, onu izleyen terör rejiminin ve Napoleon'un alt üst ettiği hukuki ve siyasi düzenin etkilerinden kurtulma çabalarına ağırlık verdiler. Genel iklim ulusçu ve tutucu idi. Buna karşın, sanayi devrimi, sol hareketler ve **Darwin kuramı gibi olgular, hem devleti hem de kiliseyi yeni taktikler bulmaya zorlayacaktı.** Bu zorlamalar XIX. yüzyıl boyunca ve günümüze kadar çeşitli şekillerde devam etti. Ancak bu kez, mücadele silahlı çatışma olarak değil, açık bir biçimde cereyan eden hukuki pazarlıklar, yarı açık biçimde sürdürülen sızma hareketleri ve hızlı olarak girişilen eylemlerle halen devam ediyor.

İki yüzyılı kapsayan bu süreci kısa bir bölüme sığdırmak olanaksız olduğu kadar, denemenin başlıca amacını da aşmaktadır. Kısa notlar halinde olup bitenlerin bazılarını sunmakla yetineceğiz. Bunu yapmaktaki amacımız, siyasi ve dini gücün ayrılmazlığını ve hoşgörünün işlevinin hangi şartlar altında gelişebildiğin tekrar göstermektir.

İlk olarak yeni Avrupa haritasına bir göz atmak gerek. Yeniden çizilen ulusal sınırlar içinde, Almanya, İtalya ve birçok küçük prenslikle güçlenen Prusya vardı. Kutsal Roma İmparatorluğu artık Avusturya-Macaristan İmparatorluğu adını almıştır. Bu imparatorluk Bohemya ve Macaristan'ı içeriyor ve İtalya'nın kuzeyinde Lombardiya ve Venezia'yı da hâkimiyeti altında tutuyordu. Fransa İtalya'da Piemont'eye hakimdi. Napoli ve Sicilya eski statülerini korumuş, Habsburgların Krallığı olmayı sürdürmekteydi. Papa'ya gelince, Papalık devletleri Roma'dan Adriyatik denizine kadar İtalya'nın yaklaşık beşte birini kapsıyordu.

XIX. yüzyılda, din savaşları olmayıp, bilinen siyasi savaşlar türünde olan 1870 savaşı ve İtalya'da ulusal kurtuluş savaşları gerçekleşmiş ve sonuçta Kilise devletleri birleşmiş İtalya'ya dahil edilerek Vatikan devleti Roma'nın içinde yaklaşık dört yüz dönümlük bir sahaya sahip olmuştur.

Viyana Kongresi'nden sonra Fransa'da monarşi tekrar kurulmuş ve X. Charles eski bir geleneği canlandırarak Rheims Katedralinde dini bir törenle taç giymişti. Devlet ve Kilise ilişkileri konusundaki düşüncelerini de şöyle bir ifadeyle açıklamıştı: **"Devletin tek dini Katolik dinidir. Tüm diğer dinler kanunla düzenlenir"** (Hall-Davis, 126).

III. Cumhuriyet'e gelindiğinde, vaktiyle Papa tarafından **'Kilisenin en büyük kızı'** ilân edilmiş olan Fransa, Kilise ile sürekli bir mücadele içine girmiştir. Devrim, Kilisenin tüm mallara el koymuş ve kralı savunan Katoliklere karşı baskı ve zulüm uygulamıştı. Bu mücadele sırasında Papa XIII. Leo, Cumhuriyet'e karşı olmadığını açıkladı, çünkü Cumhuriyet'in dogma ile ilintisi yoktu. Fakat Devlet artık monolitik bir yapı değildi, siyasi partiler devlet gücü için rekabet ediyor ve bu konuda dini kullanmaktan da geri kalmıyorlardı.

I. Napoleon Kilise ile bir konkordato imzalamıştı. Bu çerçevede, Papa İmparatorluğu tanımıştı, buna karşılık olarak da Napoleon rahiplerin maaşlarını vermeyi kabullenmiş, piskoposları atamak erkine sahip olmuş, ancak Kilise'nin mektuplarının devlet postasıyla gönderilmesini şart koşmuştu. Papa müsadere edilen malları konusunda hak iddia etmekten vazgeçmişti. Kilise'nin bu şartları kabul edişinin bir nedeni vardı:

Eğitim Kilise'nin tekelinde kalıyordu. 1880'lerde devlet okulları açılmaya başladı. Kilisenin gözünde bunlar Tanrıtanımaz okullardı. Kilise'nin bu tutumu ise Cizvitlerin ve tüm dini örgütlerin sınır dışı edilmelerine yol açtı. 1905'ten konkordato sona erdi. Devlet ile kilise ayrıldı. Rahiplere maaşları artık devlet tarafından ödenmiyordu. Katoliklere, milli eser sayılan kiliselerinde tekrar ibadet etme izni verildi.

1829'da İngiltere'de **Tes Act** kaldırılır, Katoliklere oy hakkı verildi. Fakat İrlanda'nın özel önemi dolayısıyla oy verebilmek için istenen gelir miktarı yukarı çekilidi. Anglikan Kilisesi, Katolik Kilisesi'ne göre daha iyi bir durumdaydı. Katolik inancı devletin dini olmasına karşın kendi içinde sorunlar ortaya

çıkınca gücünü yitirdi. Dogma konusunda, örneğin, ona karşı gelen piskoposlar veya diğer din adamları adalet bakanına başvurabiliyordu. Ülkenin kanunları üstün durumdaydı (Hall, Davis, 313).

Prusya'da Birmarck yeni devletini sağlamlaştırmak için eğitim sistemini düzenlemek birçok din adamını ya görevden almış ya da hapse attırmıştı. Ancak 1875 yılında, sosyalizmin yayılması karşısında Vatikan ile anlaşmaya mecbur kaldı.

Aslında XIX. yüzyıl boyunca Protestanlar Katoliklere göre daha iyi bir durumdaydılar. Mezheplerinin icraatını beğenmeyen üyeler, duruma göre, daha sert ya da daha ılımlı bir mezhebe girebiliyorlar, hatta ve yeterli miktarda taraftar bulduklarında yeni bir mezhep kurabiliyorlardı. Bu, ana mezhebi daha ılımlı davranmaya mecbur kılıyordu. Devletin ya da bir mezhebin koyduğu kuralları içlerine sindiremeyenler ülkeyi terk ediyordu. Genellikle Amerika'ya göç ediyor ve orada fundamentalist sayılabilecek cemaatler kuruyorlardı. Bunlar genelde, kutsal kitapların en temel ilkelerine göre yaşamayı yeğliyorlardı. Daha çok Amerika'nın merkezine yerleşen bu kişiler o bölgeye Bible Belt (Tevrat Kuşağı) ismini vermişlerdir.

Bu deneme açısından en ilginç süreç İtalya'da yaşanmıştır. XIX. yüzyıl, Papa'nın güçlü bir devletin dünyavî başkanlığından, coğrafi bakımdan bir mahallenin yöneticisine dönüşmesini görmüştür. Bu gelişmede alışılagelmiş uluslararası ilişkiler ve yüzyılın başlıca itici gücü olan ulusçuluk öğesi başrol oynamıştır. Devrin en önemli Papa'sı IX. Pius olmuştur. Liberal olarak tanındığı, için Avusturyalılar seçilmesini engellemek istemişler, fakat bunu başaramamışlardı. Pius tahta çıktığında Vatikan hapishanelerindeki tutukluları serbest bırakmış, sansürü hafifletmiş, Kilisenin dünyasal idaresi için' biri kendi seçtiği din adamlarından, diğeri ise laiklerden oluşan iki meclis kurdurmuştu. Bu arada bütün İtalya'da yabancı işgalcilere karşı isyanlar patlak veriyordu. Piemonte'de ayaklanmayı bastıramayan Kral Charles Albert Papa'da yardım istemiş fakat Papa bu isteği reddetmişti.

Ulusal ordular, Lombardia ve Venezia'da, Avusturyalllara karşı mücadaleye girdikleri zaman, ayaklanmalar acımasızca bastırılmıştı. Sicilya Kralı Ferdinand da aynı şeyi kendi topraklarında yapmıştı, fakat oradan hareket eden Garibaldi liderliğindeki ordu Roma'yı almayı başardı. Papa Napoli'ye kaçtı. Fransızlar bu orduyu yenerek Papa'yı geri getirdiler.

Sonunda İtalya üniter bir devlet olduğunda, Vatikan'ın elindeki tüm topraklar alınarak yeni devletin coğrafyasına dâhil edildi. Papa da, Vatikan'a tahsis edilen küçücük bir devlet içinde, hem güçlü bir dünyasal hükümdar hem de evrensel bir ruhani hükümdar olmanın ikileminden kurtulmuş oldu.

Yeni İtalya'nın kralı Vittorio Emmanuele, Vatikan'la barışmak için bir kanun çıkarttı: Teminatlar Kanunu. Bu kanunla Papa'ya Vatikan Sarayı, San Pietro Kilisesi ve etrafındaki bahçeler tahsis ediliyordu. Vatikan memurları diplotamik bir statüye sahip oluyorlar, özel postane hakkı sayesinde daimi bir gelire kavuşuyorlar ve İtalya kanunlarından muafiyet kazanıyorlardı.

Bu durum Vatikan şahinlerini o kadar kızdırmıştı ki, Papa'nın dünyavî erkinin geri verilmesi için bütün Katolik prenslere bir çağrı yapmak istediler. Siyasi durum buna müsaitti, hem Fransız Katolik Kilisesi, hem de monarşi her an İtalya'yı istila edebileceğim ima etmekteydi. Fakat bu çekişme zamanla kansız bir mücadeleye dönüştü.

Sanayi Devrimi

1825'te St. Simon, Yeni Hıristiyanlık adlı kitabında şöyle yazıyordu:

"Kilise'nin görevi ... çok yoksulların durumunu vakit kaybetmeden düzeltmektir." (Hall, Davis, 88). Çünkü, Sanayi Devrimi, getirdiği maddi yararlar yanında, akıl almaz toplumsal zararlara da yol açmıştı. Tüm Avrupa'da, bilhassa 1848 Fransız İhtilalinden sonra, sol ve sendikacı sol, anarşizm vs. gibi hareketler yayılmış, işçiler örgütlenmişti. Sendikalar devlete ve tutucu sınıflara karşı alınacak tavırları tartışıyorlardı. 1864'te Papa IX. Pius liberalizmi, masonluğu, sosyalizmi, komünizmi ve rasyonalizmi yeren bir 'Yanılgılar Listesi' yayınladı. Bu listenin 80. sırasında şu sözler yer alıyordu: **"Papa için ilerleme, liberalizm ve modern uygarlıkla barışmakla mümkün ve zorunludur"** {Hall, Davis, 310). Papa'nın bu sözlerinin önemi büyüktü. Almanya'da, Belçika'da ve Fransa'da proletarya çoğunlukla

Katolikti. İngiltere'de Protestan çevreler, Liberal Parti ile işbirliği yapıp, o günler için ilerici sayılabilecek bazı toplumsal kanunları Parlamento'dan geçirmişlerdi. Aralarında Kardinal Manning'in de bulunduğu bazı Katolik din adamları, St. Thomas Aquino'ya ithafen, mülkiyet haklarının mutlak olmadığını söylüyorlardı. 1891'de Papa XIII. Leo, De Renum Novarum (Yeni konular Üzerine) adlı açıklamasında Marx'a karşı çıkıyor, ancak işçilerin maddi haklarını savunarak, onlara sadece yaşamlarını sürdürebilmek için değil, aynı zamanda mülk sahibi olmalarını sağlayabilecek bir ücret verilmesini, kadın ve çocukların çalışma koşullarının düzeltilmesini, çalışma saatlerinin kısaltılmasını ve dernek kurma özgürlüğüne kavuşmalarım istiyordu (Hall, Davis, 316). iyi niyetler bir yana, işçilerin isyanının siyasi güce dönüşmesinin yerine, Kilise'nin gösterdiği yollara yönelmesinin yararlı olacağı ortadaydı ve Kilise bu konuda devlete yol göstermekten geri kalamazdı, kalmadı da.

Darwin Kuramı

Sanayi Devrimi ve sol haraketlerin yanında, Kilise'nin karşısında yeni bir meydan okuma daha çıktı: Darwin'in Evrim Kuramı. **Bu kuram, Kilise'nin temellerini çok ciddi bir şelkilde sarsmaktaydı, çünkü Tekvin mitosunu ve dolayısıyla Vahiy'i kökten inkâr ediyordu.** İnsanoğlunun dünyada görünmesi, deyim yerindeyse, kutsal kitaplarda anlatılanlardan başka bir **"senaryo"**nun neticesiydi. **İnsan, Adem gibi, tam onarılmış, ruh ve irade sahibi bir olgu değildi. İlkel antropoid yaratıklardan çıkmış, uzun bir evrimden sonra, şimdiki şeklini almış bir canlı idi insan. Eğer bu gerçekten böyle olmuşsa, o zaman ruh ve irade özgürlüğü, iyilik ve kötülük, cehennem ve cennet, hatta ölümsüzlük gibi dini kavramlar ne olacaktı?**

Üstelik İncil'de zenginler ve yoksullar diye bir ayrım da vardı. Buna karşılık, Evrim Kuramı doğal bir eşitlik kavramım da beraberinde getiriyordu. Bir müddet sora Papa IX. Pius kararını açıkladı. Kuram henüz kanıtlanamamıştı. Kanıtlandığı zaman eğitimdeki yerini alacaktı. O zamana kadar herkes istediği gibi düşünebilirdi. Fakat Kilise için durum farklı idi. Kilise, değişik evrelerden geçen yaratıklarla ilgilenemezdi. **Onu ilgilendiren, son üründü, yani bildiğimiz insan'dı. Teolojik bakımdan Kilise'nin oldukça başarılı bir çözüme varmış olduğunu söyleyebiliriz.**

Çağdaş düşüncelere ayak uydurmak için Kilise başka kararlar da almış, bunların en önemlilerinden biri de Papa'nın yanılmazlığı ilkesi hakkında olmuştur. Yüzyıllardan beri toplanmayan Vatikan Konseyi, 1870'te toplanarak şu kararı almıştı:

Bundan sonra yanılmazlık ilkesi yalnız Papa'nın kürsüden (ex cathedra) yaptığı beyanlar için geçerli olacaktı. Üstelik bu ayrıcalık son derece seyrek hallerde kullanıldı (Hall-Davis, 311). Ayrıca, mucizelere ilişkin de bazı yeni yorumlar getirilmiş, bunların imgesel öğeler oldukları üzerinde durulmaya başlanmıştır.

Protestanlar genellikle yeni fikirlere daha açıktılar. Spinoza'nın başlattığı kutsal kitapları gözden geçirme yolu ve yöntemi, giderek Avrupa teologları tarafından benimsenmişti. Bundan doğacak anlaşmazlıklar ve sapmalar, örneğin İngiltere'de Adalet Bakanlığı gibi sivil makamlara müracaatla çözülüyordu. Kararı kabul etmeyen üyeler eğilimlerine göre, daha az veya daha çok serbest bir mezhebe girebiliyorlardı. Bu yol Katoliklere kapalıydı.

Bütün bunlar zamanla, iman ve akıl ikiliği için önemli sonuçlar yaratacak, fakat Kilise'nin gücü zayıflayacaktı. Filozofların ilgisizlik (kayıtsızlık) olarak adlandırdıkları fikri davranış tarzı hem devlet-kilise mücadelesinde, hem de insanlar arası ilişkilerde hoşgörüyü kolaylaştıracaktı. Ancak, bu Kilise'nin gücünü kullanmaktan vazgeçtiği anlamına gelmiyordu. Kilise yine de gücünü, evrenselliğinden doğan nüfuzunu ve çeşitli toplumsal katmanlarda var olan yetkisini kullanmayı sürdürdü. Bu yeni durumu açıklamak için, totaliter devletlerle Kilise'nin ilişkilerini ele alabiliriz.

Totaliter Rejimler ve Kilise

Totaliter rejimlerin[116] en basit tanımı, ideolojileri ne olursa olsun, insanların maddi ve tinsel (ruhî)

[116] Totaliter: isim Fransızca totalitaire: Demokratik hak ve özgürlüklerin baskı altında tutulduğu, bütün yetkilerin bir elde veya küçük bir yönetici grubunun elinde toplandığı demokratik olmayan (devlet düzeni),

varlıkları üzerinde mutlak bir hâkimiyet kurmak iradesini göstermeleri olabilir. Bundan dolayı bu rejimler eğitime çok önem vermişlerdir. Buna göre ve mantıksal olarak, birbiriyle çatışmaya götürebilecek çift sadakat tehlikesini göze alamazlar. Devlet, tam bir bağlılık ister, herhangi başka bir güce bağlılığı reddeder.

Totaliter rejim bunu yapabilmek için doğal olarak kaba güce başvurabileceği gibi, rakip saydığı ideolojilere karşı mücadelesini üç biçimde yürütebilir:

Birincisi din öğesini reddetmek ve ateizmi yaymak.

İkincisi, din ideolojisini içerden kemirerek yeni yorumu siyasal ideolojisiye katmak.

Üçüncüsü ise, din hiyerarşisini kendine ortak yapmak. Sırasıyla, Sovyet Rusya, Nazi Almanya ve Faşist İtalya bunu yapmışlardır.

Sovyet Rusya ideolojisi bakımından yeni bir tarih kuramı önerdiğinde, Hıristiyanlığın tarih kuramını reddetmiş ve bunu Vahiy'i inkar ederek yapmıştır. Ortodoks ve Katolik din adamlarım görevlerinden almış, kiliseleri laik faaliyetlere açmadan önce, onları istimlak etmiş, ateizmi okullarda okutmuştur.

Nazi Almanya'sı hiçbir zaman Hıristiyanlığı reddetmemiş, fakat kutsal kitapları yasaklayarak, yeni bir din geliştirme kararı almıştır. Onlara göre Hıristiyanlık bir köle toplumu meydana getirmişti. İsa Yahudi değildi. Tanrı tarafından dünyayı Yahudilerden kurtarmak için gönderilmişti, tıpkı ikinci Mesih olan Führer gibi. Swastika kiliselere kutsal bir simge olarak konmuş, sadakat yeminini reddeden Protestan ve Katolikler temerküz kamplarına yollanmıştı. Katolik literatürü ve ayinleri yasaklanmış ancak kiliseler kapatılmamıştı. Rejimin huzura ihtiyacı vardı bu nedenle Hıristiyan ideolojisini deplase etmiş, dogma ve ritüelleri değiştirmişti. (Hail, Davis, 724).

İtalya'da ise, devlet kilise mücadelesinde daha klasik olarak nitelendirebileceğimiz bir mücadele olmuştur: Bu sürecin nedenlerinden biri de kuşkusuz Vatikan'ın Roma'da olmasıydı. Mussolini ve partisi 1921'e kadar Kilise, ye açık bir tavır almışlardı. Parti, başlangıçta sosyalist bir parti idi. Fakat rejimi oturtmak için Katolik milliyetçilerle yaptıkları işbirliği, onları Vatikan'ı kendi saflarına çekmeye zorladı. 1929'de Lateran Antlaşması adı ile tanınan Vatikan-italya Antlaşması imzalandı (Coker, 472). Bu antlaşmaya göre. Papa İtalyan Krallığını ve faşist rejimi tanıyor, hükümet ise Vatikan'ın dünyasal erkini, Vatikan Devletinin sınırları içinde kabulleniyordu. Papa'ya daha önce tanınmış olan arazi tahsisini teyit ediyor, diplomatik dokunulmazlık, hukuki özerklik, özel postane, ve büyük miktarda para ve hisse senetleri veriyor, Katolik dini devlet dini olarak kabul ediliyor, din kanunları medeni kanuna ilave ediliyor örneğin boşanma yasaklanıyor ve tüm gençliğe Katolik eğitim verilmesine karar veriliyordu. Bunun üzerine Mussolini'nin beklediği destek geldi, Vatikan bütün Katoliklere rejime yardımcı olmaları için çağrıda bulundu.

Sonuçta Bismarck -Almanya'sında ve İtalya'da olduğu gibi, her ne kadar siyasal iktidar tarafından kilise bir düşman olarak görünmüşse de, siyasi kaygılar bir işbirliğine ve onun getireceği işlev ayrımı konusundaki bir uzlaşmayı olanaklı kıldı.

Protestanlara gelince, onların durumu farklı idi. Onlara fazla bir baskı uygulanmadı. Mutlak egemenlik ilkesi, ancak monolitik ve evrensel bir din olan Katolikliğe aykırı geliyordu. Protestanlar için egemenlik ulusal devletindi ve dinleri monolitik değildi. Oysa Katolikler için çifte sadakat meselesinin getireceği soranlar önemli boyutlara ulaşabilirdi.

Çok kısaltılmış olarak sunduğumuz bu süreçlerde çok daha karmaşık, iniş çıkışlarla dolu ve hukuki tartışmalarla geçen bir kanın sürdürülmesinde ısrar etmiştir. Ancak, Vatikan'ın kurtuluş teolojisine bağlı olan din adamlarına yaptığı kötü muamele ve egemen devletlerin iç işlerine karışması Katolik Kilisesi'nde yaralar açmış ve Vatikan'ın itibarı zedelenmiştir. **Kilise artık zenginin yanında, fakirin karşısında görünmeye başlamıştı.**

Yukarıdaki bilgiler ışığında, şimdiki Papa II. Giovanni Paolo son yıllarda ilginç bir davranış sergilemeye

---

bütüncül.

başlamıştır **'Kürsü'** den yaptığı beyanlar ve yayınladığı ansikliklerde Tanrı'nın gözünde insanın değerine sık sık atıf yaparak, **"piyasanın orman yasası"**nı tenkit ediyor, toplumsal dayanışmaya davet ediyor. Geçen yıl ise büyük bir törenle, marangoz olan Aziz Yusuf'u işçilerin azizi olarak ilan etti. Bu fikirlerini öyle bir sıklıkla yinelemektedir ki, bir defasında FIAT'ın sahibi Senatör Agnelli, onu siyasetle uğraşmakla suçlamıştı.

Papa bunlarla yetinmeyip sık sık Latin Amerika ve Afrika'ya umut mesajları vermek için seyahatler yapıyor. Fakat şu unutulmamalı ki, son yıllarda Latin Amerika'da özellikle kurtuluş teolojsine karşı çıkan başka bir güç daha faaliyet göstermektedir. Bunlar ABD'nin Tevrat Kuşağı'nı oluşturan Fundamentalist Protestan mezheplerdir. Bu mezheplerin çok geniş maddi imkânları vardır. Doğaldır ki Papa'nın sergilediği tavır, bir devlete karşı değil, bir sisteme karşı gibi görünüyor: İnsan değerini hiçe indiren vahşi kapitalizm sistemine karşı. Fakat aynı zamanda bu kadar açık beyanlara karşın, arka bahçemdeki Katolik faaliyetler sisteme pek o kadar da karşı olmadıkları kuşkusu uyandırmaktadır. Devrede birçok örgütle beraber, iki çok güçlü örgüt vardır: **Opus Dei ve Malta Şövalyeleri Örgütü.**

Opus Dei (Tanrı'nın Uğraşısı) örgütü Cizvit örgütü gibi 1928'de İspanya'da kurulmuştur. Amacı, yeryüzünde Tanrı'ya yardım etmektir, çünkü **"Tanrı, tarihi insanoğlunun yardımıyla gerçekleştirmektedir"** (Le Tourneau). Tanrı'nın Âdem aracılığıyla verdiği çalışmak görevinden yola çıkarak, çalışmanın kutsallığını vurguluyorlar. Burada başka bir yorum getirebiliriz: Aslında çalışmayı Âdem'e Tanrı tarafından verilmiş bir ceza olarak görmek kutsal kitaba daha uygundur, fakat geçelim. Bu örgütün demokratik bir örgüt olduğu söylenebilir. İsteyen her inançlı Katolik üye olabilir, kadınlar dâhil, Aziz Yusuf gibi bir marangoz, planlama teşkilatının başkanı veya bankalar derneğinin başkanına kadar. Çalışma en önemli ilke çokluğu için, çalışmayı en verimli hale getirmek amacıyla örgüt Meksika'da bir idareci yetiştirme merkezi, Navarre'da bir üniversite ve pek çok yerde meslek okulları açmıştır. Söylediklerine göre fonlar tümüyle özeldir. 80 ülkede resmi temsilcilikleri vardır. Üye sayısı 200.000 kadardır. Rozet takmazlar ve etkinliklerini iyi birer Hıristiyan olarak dikkat çekmeden, tevazu içinde yürütürler (Le Tourneau, 89).

Üyelerinin bazıları laik rahipler gibi yaşamayı seçmektedir, fakat çoğunluk normal bir işve aile hayatı sürdürmektedir**. Opus Dei, 1931'de Cumhuriyet rejimi kurulunca, rejim ile mücadele edememiş ve ülkeyi terk etmiştir.** Fakat Franko iktidarı ele alınca dönmüşler ve gelişmeyi sürdürmüşlerdir. Üyeler, Hıristiyan ilkelere aykırı olmayan tüm siyasi partilere girebilirler. Başlangıçta Vatikan örgüte kuşkucu bir şekilde bakmışsa da sonradan bu örgütün yararlı olabileceği kanaatine varmış ve 1950 de Roma'da genel merkezlerinin kurulmasına izin vermiştir. Vatikan'ın tahminleri doğru çıkmış, örgüt kurtuluş teolojisine karşı yürütülen mücadelede önemli bir rol oynamıştır. Bu örgüt bugün de etkinliklerini sürdürmektedir.

Opus Dei demokratik bir örgüttür. Buna karşılık Malta Şövalyeleri aristokratik bir örgüttür. XII. yüzyılda kutsal topraklara gelen hacılar için hastane ve barınma yerlerinin idaresiyle görevli bu örgüt, yüzyıllar boyunca Akdeniz'deki siyasi güçlerle kâh savaşmış, kâh işbirliği yapmıştır. Uzun zaman Rodos ta yaşamışlar ve zamanın tüm güçleri gibi korsanlık yapmışlardır. Osmanlılar onları Rodos'tan sürünce Malta'ya yerleştiler. Üyeleri Avrupa'nın en ünlü ailelerine mensup olan bu şövalyeler zengin maddi kaynaklarını koruyabildiler. Bu örgüte üye olmak için her iki taraftan da on altı asilzadelik ünvanına sahip olmak şartı vardır. Fakat XIX. ve XX. yüzyılda dünyadaki yeni oluşumlar ve ABD'nin yükselişi bu koşulları değiştirmiş Protestan asilzadeler ve Amerikalı zenginler örgüte bağlı kişiler olarak kabul edilmiştir. Rozet ve özel giysiler ancak büyük devlet törenlerinde görülebilir. Malta'dan sürüldükten sonra merkezlerini Roma'ya taşımışlardır. **Rusya ve Küba dahil 64 ülkede temsilcilikleri vardır.**

Malta Şövalyeleri, şövalye olarak ortalıkta görünmezler, medyaya çıkmazlar. Siyasi bakımdan **sistem**in yanındadırlar. Franco rejiminde Ispanya Kralı Juan Carlos'un seçilmesinde önemli katkıları olmuştur. **PORTEKİZ'DE MASON SALAZAR** rejimi yıkıldıktan sonra o ülkede Katolikliğin tekrar yerleşmesinde de önemli rol oynamışlardır. Devletlerin en üst kademelerinde görev alabilirler. Örneğin Avrupa'da Prens Schwarzenber hem Uluslararası İnsan Hakları Federasyonunun başkanı hem de Vaclav Havel'in başkanlık danışmanlarının başkanıdır. Ayrıca, **ABD'deki Büyük Üstad Reagan'ın ve özellikle Bush'un**

en yakın danışmanlarındandı (Siles, 270).

Birçok örgüt arasında bu iki güçlü, zengin ve köklü örgüt, tüm dünyadaki ve kendi ülkelerindeki yoksullara ve hastalara, doğal felaketler sırasında Kızıl Haç gibi örgütlere ve Birleşmiş Milletlerin mülteci ve yardım kuruluşlarına yardım sağlıyorlar. Fakat kuşkusuz İd bu yardımlarının yanında, devlet-kilise ilişkilerinde, kâh devletle beraber, kâh ona karşı olarak Vatikan'ın genel politikasının en sadık yardımcıları olarak çalışmaktadırlar. Sistemin devamlılığını sağlayan ve dolayısıyla sokaktaki adamın bilgisi dışında etkinlik gösteren bu iki örgüt, ara sıra eleştirilere de uğramaktadır. Opus Dei, BEYAZ MASONLUK la şövalyeleri de **Ünlü P2 Locası ve Banco Ambrosiana skandalı** gibi mali skandallara neden olmakla itham edilmişlerdi. Bir örgüt açık hayır işlerinde ne kadar başarılı olursa olsun, Vatikan'a ve dünya büyüklerine bu kadar yalan olursa, doğal olarak kuşkuları üzerine çekecektir.

Bu kısa anlatıda ayrıntılara girmedik. Örgütlerin dogma, ritüel, idare ve disiplin konularında Vatikan ile anlaşmazlıkları, teoloji anlayışları ve bu anlayışın liberal kapitalizmin ilkelerine uydurulması, Berlin duvarının yıkılışından sonra etkinliklerine açılan yeni sahalar vs. gibi birçok mesele burada doğal olarak ele alınmadı. Amacımız bu iki örgütün ve bağlı oldukları Vatikan'ın siyasi etkinlikleri hakkında kısa fakat düşündürücü olduğunu sandığımız bir örnek vermekti.

Hulâsa

Batı'da siyasi güçler ve kilise örgütleri artık mücadelelerini açık ulusal savaş biçiminde yürütmüyorlar. SAVAŞ ARTIK İDEOLOJİK BOYUTTA CEREYAN ETMEKTEDİR. Bir sistemin devamlılığı ya da yıkılışı için, siyasi ve iktisadi haklar pahasına da olsa, vicdan özgürlüğü sahası üzerinde hâlâ satranç oynanıyor. Ne devletler, ne de kilise bugün monolitik ve homojen yapılardır, içlerinden çıkan antitezler birbiriyle olan çekişmede taktikleri değiştirmiştir. Her gücün içinde bir kesit, karşı güçte ona yardım edecek bir kesit bulabilmektedir. Protestanlık ve partili siyaset yerleşmeden çok önce böyle olmuştur; fakat bu süreç günümüzde çok daha açıktır ve çok daha fazla kişi tarafından bilinmektedir.

ORTAMLAR DEĞİŞİNCE, DENGELER DE DEĞİŞİYOR VE EZELİ İLERİCİ-GERİCİ GELGİTLER MODELE YALAN YA DA UZAK GÖRÜNÜYOR, İLERİCİ VE TUTUCU TERİMLERİ DE MUTLAK TERİMLER DEĞİLDİR, İNSANLAR YA DA TOPLUMLAR BAZI SAHALARDA YA DA KONULARDA İLERİCİ OLABİLDİKLERİ GİBİ, DİĞER SAHALARDA TUTUCU OLABİLİRLER VE BU, OYUNUN DEĞİŞMEZ KURALLARINDAN BİRİDİR.

BÜTÜN BUNLAR ŞUNU GÖSTERİYOR Kİ, DİN İLE SİYASET AYRI ŞEYLER DEĞİLDİR. Ayrı olan araçlardır. FAKAT EGEMENLİK İRADESİ AYNIDIR.

Böyle bir çerçevede hoşgörünün bir işlevi var mıdır?

Kaba güç yerini yılgınlığa ve ilgisizliğe bırakmışsa, daha olumlu, ahlaki ve verimli bir sonuca varılmış mıdır?

Batı Avrupa'ya baktığımızda, cevabın evet olduğunu söyleyebiliriz. Fakat bu evet'ı temkinli ve şartlı bir şekilde ifade etmeliyiz.

En basit bir şekilde şunu söyleyebiliriz:

Batı'da artık bir Protestan ve bir Katolik birbirlerini boğazlamaktan vazgeçmişler, siyasi alanda ve kamu hizmetlerinde birbirlerini kabullenmişlerdir. GÜNLÜK HAYATTA VE İŞ HAYATINDA BAŞKA FAKTÖRLER DİNDEN DAHA ÇOK ÖNEM KAZANMIŞTIR. Fakat bu iki büyük dinin üyelerinin başka dinlere monoteist bile olsalar tutumlarının bazı hallerde hoşgörüyle bağdaştığını söylemek o kadar kolay değildir. Önemli olan, hoşgörüsüzlüğün fiziksel bir biçimde cereyan etmemesidir.

Denemede gördüğümüz gibi vicdan özgürlüğü uzun yılların deneyimidir ve bunu ahlaki ve entelektüel sürecinin Batı'ya bıraktığı insan hakları mirasının göreli de olsa bir sonucudur.

Batı, hoşgörünün işlevsel bir hale gelmesini üç araç ile başarabilmiştir.

İLGİSİZLİK, ÇOĞULCULUK VE HUKUK.

İLGİSİZLİK KAVRAMINI çok basit bir şekilde tanımlayabiliriz: Ne devlet ne de komşum inançlarımla ilgilenmemeli. Devlet benden toplumsal huzuru bozmamamı isteyebilir, o kadar; komşum ise beni zorla kendi inançlarını kabule zorlayamaz. Formül basit görünebilir fakat hayata geçirilmesi bu kadar kolay olmayabilir. Ancak işlevsel olan model budur ve Batı'da bu gerçekleşmiştir. Hakim olan davranış Wolfun dediği gibi **"Hoşgörü ... 'piyasanın yaşa ve bırak yaşasın' ılımlılığının ifadesidir"** (A Critique, 20). Öte yandan, hoşgörünün somut bir gerçeklik kazanabilmesi için bu görüşe uygun bir zemin oluşması gereklidir. Söz konusu toplumsal ortamı ise, çoğulculuk (plüralizm) hazırlamıştır. Çoğulculuk hoşgörünün teminatlarından biridir. Ne var ki çoğulculuk bir özgür rekabet sistemi olarak kabul edilirse siyasi ve iktisadı alanda olduğu gibi en güçlü olan kazanır. Bu tehlikeye rağmen, plüralist bir yapının yerine monolitik ve dolayısıyla kaçınılmaz bir şekilde baskıcı olacak bir yapı nasıl tercih edilebilir? Çoğulculuk tüm kusurlarıyla daha elverişli görünmektedir.

ÇOĞULCU KURAMDA devletin yeri tartışma konusu olmuştur. Devlet toplumsal grupların arasında **Primus inter pares**, yani eşit olanlar arasında birinci mi, yoksa gruplar arasında bir hakem mi olmalıdır?

Bu konuyu burada tartışmak amacımızın dışında olmakla beraber kaçınılmaz bir gözlemi dile getirmeliyiz. Devlet, genelde ideolojisi ne olursa olsun, güçlünün yanında olmuş, otomatik denilebilecek bir şekilde daha az güçlü olanlara baskı uygulayabilecektir. Marcuse'ün dediği gibi **"Evrensel hoşgörü yerleşmedikçe ... hoşgörünün sınırları, kurumlaştırılmış eşitsizliğin tespit ettiği sınırlar içinde kalacaktır"** (A Critique, 84). Doğal olarak yukarıda söylediklerimiz bir grup olan kilise ve mezhepler için de aynı şekilde geçerli olacaktır.

Burada **Vicdan Özgürlüğü,** diğer haklar gibi nasıl barındırılabilecektir? Cevabı üçüncü öğede bulabiliriz sanıyorum, yani **HUKUKTA**. Hukukun tanımı çok olmakla beraber, işlevi tektir:

Hukukun işlevi toplumda sözleşmeye uygun olan şeyleri sağlamaktır. Davranışlar toplumsal sözleşmeye açıktır, fakat inanç değildir. İnanç içsel bir davranış tarzıdır ve dolayısıyla ölçülemez, yani sınırları tespit edilemez. Böylece, toplumsal gelgitlerde davranışlar, dini davranışlar dâhil, sözleşmeye açık olacaktır ve de açıktır. Hobbes'un sözleriyle: **"DİN, BİR FELSEFE MESELESİ DEĞİL, BİR HUKUK MESELESİDİR".**

İnsan mükemmel bir yaratık olmadığından, yarattığı hukuk da mükemmel olamaz; zaman ve mekana göre ilkeleri değişir. Fakat hukukun devamlı varlığı bir teminat teşkil eder. Koyduğu kurallar az ya da çok izin verici olabilir, fakat varolmaları toplumsal antlaşmanın vazgeçilmez öğesidir.

DOLAYISIYLA, DİN VE SİYASET BİRBİRİNDEN AYRILMADIĞI GİBİ, AYRILDIKLARI NOKTA, HUKUKUN KOYDUĞU NOKTADIR.

Ve hoşgörü ne soyut biçimde iyi'dir ne de doğal'dır. Şiddetin yarattığı yılgınlık ve ilgisizlik bir yana, ki bunların payı çok büyük olmuştur, hoşgörü bir hukuk sorunudur. Kültürün ve tarihin bıraktığı ağır miraslar, bir toplumun durağan olmasını ya da gelişmesini tayın ediyor, fakat yaratabileceği olağan kaosu önleyebilmek için **TEK ÇARE HUKUK VE ONUN SOMUT İFADESİ OLAN ADALETTİR.** Bu, din konusunda da böyledir. ADALETİN OLMADIĞI YERDE HOŞGÖRÜ DE OLMAYACAKTIR.

CİCERO, BİRAZCIK HÜZÜNLE, BİR CUMHURİYETİN İDARESİNİN ZOR OLDUĞUNU SÖYLEMİŞTİ. ZOR OLDUĞU DOĞRUDUR ANCAK İMKÂNSIZ OLMAYABİLİR.(s.127-144)

……

Bu kısa denemenin amacı hoşgörüsüzlüğün kaynağını, gelişim ve sonuçlarını araştırmaktır. Yazar ne din-bilimci ne de tarihçidir. Bu nedenle sorunları ele alışında siyaset bilimi doğal olarak ağır basacaktır.

İnsanoğlu da bütün canlılar gibi, hayatını korumak ister. Bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan en

elverişli araç korkudur. KORKU, ONU FARKLI BİR BAŞKASINDAN YA DA ÖTEKİNDEN KORUDUĞU GİBİ AYNI ZAMANDA ÖTEKİ'NE KARŞI SAVAŞMAYA İTER. Bu korku o kadar derinden gelen bir içgüdüdür ki, hayatını korumak için, kendini tehlikeye de atabilir. **Din öğesi** bu bakımdan güçlü bir silahtır; birleştirici, meşrulaştırıcı ve yönlendiricidir. Dışlayıcıdır ve dolayısıyla, **"ÖTEKİ"**ni saptayabildiği gibi, gerektiğinde "öteki"ni yaratabilir de. Bu bakımdan ırk öğesine çok yakındır.

Batı'nın göreli uzun tarihinde, tektanrıcılığın meşruluğunu Vahiy'den alması ve bu meşruluğu dayatmak için geliştirdiği dogma ya da doktrin, Pirenne ve Russel'ın dedikleri gibi, anında karşı dogmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu karşı dogmalara, sapkınlık, zındıklık (heresy) adı verilmiştir. Böylece sapkın (heretic) olarak adlandırılan ve gösterilen kişi **"öteki"**dir, katli mubah ve vaciptir. Çünkü bu öteki, kurulu düzeni tehdit ettiği gibi, son kertede öldürücü de olabilir.

İNSANOĞLUNU HAYVANLARDAN AYIRAN ÖZELLİK DOĞASINDAKİ İKİLİKTİR. Bedeni maddîdir, fakat ruhu değildir. Ezelden beri inanılan bu ikilikten yola çıkılarak başka ikiliklere varılmıştır. **İyilik-kötülük, ölümlülük-ölümsüzlük, Tanrı-Şeytan** vs. gibi. Bu iki öge çekişme içindedir. **Bu çekişmeyi siyasi terimlerle ifade edecek olursak, buna "dünyevi erk" "ilahi erk"in çekişmesi diyebiliriz.** Başka bir deyişle, dünyevi erki simgeleyen devlet ile ilahi erki simgeleyen kilisenin çekişmesini ifade etmiş oluruz.

Bu konuda iki **modus ponens (olmazsa olmaz)** ortaya koymak gerekiyor.

Birincisi, dini ve siyaseti ayırmak olanaksızdır.

İkincisi ise: hoşgörü, doğal, akla dayanan ve evrensel bir davranış değildir; bir başka deyişle varlığı veri alınamaz, bilinçli olarak amaçlanması ve temel toplumsal değerler arasına katılması gerekir.

Din ve Siyaset

Din ve siyaset ayrı fakültelerde, ayrı bilim dalları olarak okutulabilir ama toplumdaki görünümleri ve sonuçları birbirinden kopuk değildir. Hatta tam tersine sıkı bir ilişki içindedir. Bu ilişki rastlantısal ve geçici değildir. **HER KİLİSE DEVLETİ, HER DEVLET DE KİLİSEYİ BİR ARAÇ OLARAK GÖRMÜŞTÜR.** Bu karşılıklı kullanımın modaliteleri, kullanılış biçimleri farklı olabilir, ancak sonuç aynıdır.

Devlet ile kiliseyi iki ayrı güç odağı niteliğiyle ele alacak olursak, doğal olarak her biri kendi yetki alanını genişletmek isteyecek ve herhangi bir güç mücadelesinde olduğu gibi birinci, ikinci ve hatta -moda deyimiyle ifade edecek olursak bir üçüncü arka bahçe savunma hattı kurmaya çalışacaktır.

Durgun olmayan toplumsal ve entelektüel ortam içinde bu iki güç, zaman zaman strateji ve taktiklerini değiştirecek, alan ve alan ihlâlleri zamana ve mekâna göre değişecek, ihlâller açık, yarı açık ya da gizli olabilecektir. İkisi arasında bir dengenin kurulduğu zamanlar olsa da, herhangi bir tarih kesitinde kâh biri, kâh öteki ağır basacaktır. Tam bir denge ise hiçbir zaman kurulamayacaktır.[117]

Güç alanlarından söz ettiğimizde, ortaya bir soru daha çıkıyor: Yetki alanları arasındaki sınırlar nasıl ve hangi ölçüye göre çizilmiştir ya da çizilmelidir?

Bu sorunun ihlâl konusuyla doğrudan ilişkili olduğu açıktır. Daha da önemlisi, bu denemenin amacı bakımından alanların belirlenmesi hangi ölçütlere göre saptanmış ya da saptanmaktadır?

Görüleceği üzere, tarih boyunca bu ölçütler önemli nitelik farklılıkları göstermişlerdir.

Meşruluk Konusu

Kaba gücün mantıksal olarak meşrulukla ilgisi yoktur, meşruluğun ötesindedir, yasaldır. Meşruluk söyleminden kavramsal olarak faydalanamaz, hareket noktası olarak gösterilemez. Her iki güç de, kaba gücü bir şey uğruna kullandıklarını beyan etmiştir, Bu şey nedir?

---

[117] Orta Çağ'da Batı'da devlet güçsüz, kilise güçlüydü. Dogu'da ise tam tersi olmuştur (Russell, 363). Roma İmparatorluğu güçlüyken, dinlere karşı hoşgörülüydü, kilise güçsüzdü (Eco, 75), Modern ulus-devletler yerleşince, Papalık güçsüzleşti (Braudel, 384).

256 YAZILAR

Bu, yukarıda söz ettiğimiz beden-ruh ikiliğinden kaynaklanan mücadele sonucunda iyiliğin mutlak surette kötülüğü yeneceği, yenmesinin şart olduğu inancıdır, iyiliğin zaferi her ne pahasına olursa olsun kazanılmalıdır, kaba güç kullanmak zorunda kalınsa bile. Baba çocuğunun iyiliğini ister ve onu cezalandırabilir.

"Hepimiz Tanrı'nın çocukları değil miyiz?" Ve devlete **"baba"** dediğimiz zaman, ona kendi iyiliğimizi gözetmesi için açık bir yetki vermiyor muyuz?

Böylece devlet (body politic) **siyasi beden'i** korumakla nasıl mükellefse, kilise de aynı şekilde ruhun sağlığını korumakla mükelleftir. Her iki güç bu görevlerini yerine getirmek için çeşitli yöntemlere başvurur: Örnek davranış, ikna, cezalar ve son çare olarak, idam.

Devlet, meşruluğunu hukukta bulur, kilise ise Kutsal Kitaplarda. Her iki yazılı metinde de, zamana ve mekâna göre farklı içtihatlar getirilebileceği gibi, iki kurumda da ŞAHİNLER ve GÜVERCİNLER mevcuttur. Böylece ince denge arayışları sırasında içtihatlar meydana gelir. Her iki güç de monolitik kurumlar değildir. DENGE ARAYIŞLARINDA HER BİRİ **"ÖTEKİ"**NİN ZAYIF TARAFLARINDAN FAYDALANMAYA ÇALIŞACAKTIR. ÇÜNKÜ HER GÜÇ KENDİ İÇİNDE, KENDİ İDEOLOJİSİNE KARŞI OLAN İDEOLOJİLERİ BARINDIRIR. BU DA KABA GÜCÜN KULLANILIP KULLANILMAMASINI BELİRLEYECEKTİR.

Sınırlarda Zaman ve Mekân

İki gücün alanları meselesine dönelim. İster sıradan bir devlet olsun, ister bir imparatorlukta, devletin sınırları bellidir. Bu nedenle devletin egemenliğini hangi insanlar üzerinde kullanacağı konusunda kuşku yoktur. Fakat kilise için bu geçerli değildir. Kilisenin etkisi insanların vicdanları üzerindedir, egemenliği sınır tanımaz. Roma'da, Vatikan'da verilen bir kararın, Latin Amerika'nın ya da Afrika'nın uzak bir köyünde yaşayan bir Katolik tarafından kabullenilmesi gerekir. Bu, kilisenin evrensellik iddiasının sonucudur. Oysa devletler evrensel değildir. Ancak kendini evrensel saydığını söyleyen bir Kilise'ye karşı aynı iddiada bulunan başka bir Kilise çıkarsa, o zaman durum değişir.

Zaman kavramı ele alındığında, görülüyor ki devletin zamanı belirgin bir zamandır. Kilise ise zamanı sonsuzluk olarak görür ve ona göre hareket eder. Kilise için **"DÜN DÜNDÜR, BUGÜN BUGÜNDÜR"** sözü geçerli değildir. Ona göre, dün ile bugün arasında yüzyıllar geçebilir, ancak durum değişmez. Örnek olarak, doğum kontrol meselesini ele alabiliriz. Birleşmiş Milletler çağımızda nüfus patlamasının, beraberinde evrensel bir felaket getirebileceği görüşüne varmış ve doğum kontrolü konusunda, başta üçüncü dünya ülkelerinde olmak üzere çeşidi kampanyalar yürütmeye başlamıştır. Buna karşılık, **şimdiki Papa II. Giovanni Paolo, Latin Amerika ve Afrika'da yaptığı seyahatlerde, oradaki sefalet ve açlığı gördüğü halde, her fırsatta doğum kontrolüne karşı çıkıyor; 'zamanla' halkların bu meseleyi halledeceklerine, kişilerin kendilerini kontrol etmeyi öğreneceklerine inandığını söylüyor.** Görüldüğü gibi Papa'nın zaman anlayışı Birleşmiş Milletler'in zaman anlayışıyla örtüşmemektedir, hele Afrika'nınkiyle hiç. Bu arada, Perulu ya da Ganalı yoksul Katolikler için bu sorun acı bir iç savaş, bir vicdan azabı olarak yaşanabiliyor.

Tarih

Evrensellik kavramı bizi kaçınılmaz olarak tarih kavramına götürüyor. **Devletlerin tarihi aşağı yukarı bellidir.** Rejimlere göre, tarihe bir misyon yüklenebilir. **HEGEL, DEVLETİ TARİHİN ARACI OLARAK GÖRMÜŞTÜR ve bu bakımdan devlete yüklediği görev neredeyse İlâhidir. Fakat bu görüş bir istisnadır.** Kilise için ise istisna değildir; tarih Vahiy'le başlar ve onunla özdeşleşir.

Tarih, Kilise için tektanrıcılıkla başlar ve ondan sonrası, ev-rende ve dünyada Tanrı ile kişi arasında gelişen bir tiyatro oyununa benzetilebilir. HATTÂ TARİH, TANRI İLE BİR ULUS YA DA TANRI İLE BİR ULUSLAR TOPLULUĞU ARASINDA OYNANAN BİR DRAMDIR. BAŞKA BİR DEYİŞLE, TANRI İLE İNSANLIK ARASINDA OYNANAN BİR DRAM.

Kilise tarihi nasıl açıklıyor?

Kutsal kitaplarda, Tevrat, İncil ve Kuran'da, çok basite indirgenmiş bir şekilde söylersek; Tanrı, kendini Hazreti İbrahim'e tanıtmakla, aracısı olarak, tüm dünyadaki kavimler arasından İbrani kavimini

seçmiştir. Elbette bunu, evreni ve dünyayı, Âdem ile Havva'yı yarattıktan sonra yapmıştır.

Tanrı seçilmiş halkı'na (chosen people) bir misyon da vermiştir: gerçek dini bildirmek ve yaymak. **Tevrat'ın tümü, o andan itibaren Tanrı ile halkı arasındaki çekişmeyi anlatır.** Bu çerçevede, ilk perdede, Tanrı, Saul ile krallık kurumunu, Hazreti Musa ile hukuku yaratır. Cezalandırır, ödüllendirir. Bütün mesele Tanrı'ya itaat ya da itaatsizlik ilkesi üzerine oturtulur. Tarihi olaylar, savaşlar ve afetler Tanrı tarafından yaratılır, dolayısıyla rastlantısal bir olay yoktur. Nihayet Tanrı İbrani kavmini tam olarak cezalandırmak için ülkelerine Romalıları gönderiyor ve Yahudi milletinin özerkliğine son verir. İkinci perdede Tanrı bu kez bütün insanlığı kanatlarının altına alır ve misyonunu yeni bir peygambere, Saul soyundan gelen Hazreti İsa'ya verir. **İsa, insanlığın bütün günahlarını ya da itaatsizliklerini üstlenecek ve çarmıha gerilerek insanlığın kefaretini ödeyecektir.** Sonra da Tanrı'nın katına dönecektir. Fakat ölmeden önce İsa, Aziz Petro'yu Roma'da evrensel kiliseyi kurmakla görevlendirir. Bundan sonra Tanrı'nın elçilik misyonunu Katolik kilisesi üstlenecektir. İkinci perdede, itaatsizliğe İsa ile yeni bir anlam kazandırılır, insanlar birbirini sevmelidir, çünkü bu Tann'nın emridir. Ve yine, yüzyıllar boyunca yaşanmış olan tarihi olayların. Tanrı tarafından meydana getirilmiş olduğu ilkesi savunulur. Böylece, evrenselliğe dünyasal, maddi bir görünürlük kazandırılmış olunur. Devletler, Tanrı'nın verdiği kutsal misyonu üstlenecek, Tanrı'nın iradesi tarihsel süreç içinde ortaya çıkacaktır. Şurası muhakkaktır ki, böyle bir görüş, meşruluk konusunda kaba gücün daha şık bir görüntü vermekle birlikte, yüzyıllar boyunca kaba güce de itibar katacaktır.

Doğal Hukuk

Vahiyce başvuru, egemenliğin ve kaba gücün meşrulaştırılmasında temel bir ilke teşkil ediyor, işlevselliği günlük hayatta gizli biçimlerde olağanüstü durumlarda ise açık olarak görülebilir. Fakat kişi gündelik hayatında, programını nasıl düzenleyeceği konusuna ilişkin olarak seçimler yapmak durumunda kaldığı zaman, iman ile akıl arasında çelişkiler doğabiliyor. Kişi **"aklının ermediği olaylar"** karşısında, örneğin mucizeler konusunda ne yapabilir?

Fransız teolojisinin ortaya koyduğu iman türlerinin en basiti, "foi de charbonnier" ya da "ODUNCU'NUN İMANINDIR." Bu, sorgusuz sualsiz bir imandır. Fakat dünya yalnızca oduncülardan meydana gelmiyor, iman ile akıl karşı karşıya geldiği zaman mesele değişiyor. Her ne kadar, Tevrat'taki itaat emri ile incirdeki sevgi emri, aklı devre dışı bırakıyorsa da, zamanla iman ve akıl ikiliğini, karşıtlığını çözmek gerekli hale gelmiştir.

Antik felsefeden gelen akıl kavramı, ortaçağlarda Aziz Tomas Aquinos tarafından bir senteze kavuşturuldu. Birçok dilemmada, (açmazda) yapıldığı gibi, Aquinos karşıt olan iki terimi özdeşleştirdi: **Tanrı, aklın ta kendisidir ve evreni, dünyayı ve insanı yaratırken kurallar koymuştur. Başka bir deyişle, Tanrı, büyük bir projenin ve bu projenin belkemiği akıldır.** DOLAYISIYLA, İNSAN BU PROJENİN BİR PARÇASI OLDUĞUNA GÖRE, AKIL SAHİBİDİR. YANILABİLİR, AMA BU ONU AKILSIZ YAPMAZ. Tanrı'nın koyduğu bu **"İlâhi Kanun"** dünyada Doğa Kanunu olarak tezahür eder. Böylece, düşünmek, seçmek, yanılmak, doğruyu araştırmak işlevleri Tanrı'nın insanoğluna verdiği bir görevdir. Doğa Kanunu kavramı böylece hem imanı pekiştirir hem de insana bir açık yapıt sunar. Yapıt açık olduğu için, tarih boyunca, yorumlama hakkının tekeline sahip çıkan kurumlar (krallar, din adamları, cemaatler) ya da bu tekele doğal olarak kendilerini sahip gören kurumlar, "Vahiy"den ve "Doğal Hukuk"tan yola çıkarak mücadele edeceklerdir. "Vahiy" in içerdiği çelişkiler, "Doğa Kanunu"ndan doğan insan hakları, hoşgörüsüzlük ve hoşgörü arasında gelgitler, neden olacak ve devlet ile Kilise arasında kurulup, bozulacak dengeler bu mücadelenin sonucu olarak meydana gelecektir.

Hoşgörü Meselesi

Birinci modus ponens, din ve siyasetin ayrılmazlığı, ikinci mudus ponens, yaygın olan şu düşünceye karşı çıkacaktır: **"Hoşgörü doğaldır ve doğal olduğu için de iyidir".** Bir başka deyişle, bazı toplumlarda hoşgörü yerleşmişse ve oralarda dini hoşgörüden söz ediliyorsa, bu ne doğal olduğu için, ne de iyi olduğu içindir. Ancak bu savın tartışılmasına geçmeden önce, insan hakları konusuna bir göz atmak gerekiyor.

“İnsan hakları kavramı, insanlık kadar eski bir kavramdır”, ifadesini yazılı metinlerde bulmak mümkündür. Hititler,“Hammurabi Kanunu” ndan ilham alarak kendi hukuklarını yazarken, örneğin, kısas kuralını kaldırmışlardı. (Ceram, 208). Hazreti Musa, M.Ö. XII. yüzyılda ve ölümünden evvel, ikinci bir kanunname ilân ederek, birincisinde emrettiği On Emir’den daha ayrıntılı emirler vermiştir: Yoksulların bakımı, dul ve yetimlerin kollanması, çocukarın, babalarının işlediği suçlardan dolayı cezalandırılmaması, hakimlerin erdemli olmaları ve hattâ hayvanlara iyi davranılması bunların arasındaydı (Margolis ve Max, 20). Russell’a göre de bunlar Aziz Augustinius tarafından Hıristiyanlığın ilkeleri arasına geçirilmiştir (Russell, 363). Bu ilkeler hem siyasi güç, hem Kilise hem de kişiler tarafından uyulması gereken ilkelerdir. <u>Yaşam hakkı, mal edinme ya da koruma hakkı, başkasına gösterilen sevgiyi karşısındakinden beklemek hakla, kutsal bir niteliğe sahiptir. Fakat vicdan özgürlüğü hakkı bunların arasında yoktur. Kilise için dogma, devlet için güvenlik kaygılan vicdan özgürlüğü hakkının askıya alınmasını meşru kılar.</u> Tek çıkış noktası, bu iki gücün yetki alanlarının dışına çıkmaktır: ya ölümle, ya da terk etme yoluyla. Fakat bunu yapan kişi ya kanun dışı, ya da sapkın sayılacaktır. Her iki durumda da kişi vicdanı ile aklı arasında bir seçim yapmaya zorlanmaktadır. Hem devlet, hem kilise onu ihanetle suçlayacak ve kişiyi bu **“korkunç durumdan kurtarmak için”** insanda doğal olarak barınan kötülüğü ortadan kaldırmak, iyiliğin zaferini sağlamak için, harekete geçeceklerdir.

Bu aşırılıklara karşı zaman içinde VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ ortaya atılarak, klasik anlamdaki insan haklarına ilave edilecektir. <u>Vicdan özgürlüğü ile hoşgörü arasında bir fark vardır.</u> Vicdan özgürlüğü kişiyi, tümüyle kişi olarak ilgilendiren bir ilkedir. Genelde dinle ilintili olarak düşünülür, fakat öyle olması şart değildir. Kişi herhangi bir meselede vicdanım rahat dediği zaman, vicdan özgürlüğünü dile getirir, bu içsel bir konudur, başkalarına bağımlı değildir. Toplumsal anlamda bir eşitlik sağlar. Literatürde tolerans olarak geçen hoşgörü ise, dilsel kökünde, kabul etmek, katlanmak, yabancı bir cismi reddetmemek anlamlarını içerir.

Örneğin, vücut bir protezi tolere eder, ya da etmez. Toplum bir yabancı grubu kabul eder ya da etmez. Dolayısıyla ikili bir hiyerarşi söz konusudur. Hâkim olan fikir, yabancı olana bir lütufta bulunulmasıdır. Tolerans ilkesinde bu üst-ast ilişkisi vardır. Türkçe’de hoşgörü terimi bunun daha ılımlı bir ifadesidir. Hoş görmek, kabullenmek demek değildir, kendinden saymak da değildir. Karşılıklı hoşgörü, karşılıklı tahammülün bir ifadesidir. Hiç bir toplumda hoşgörü mutlak değildir. Toplumlar bazı konularda tam bir hoşgörüsüzlük gösterebilirler. Yukarıda söz ettiğimiz öteki kavramı, değişik toplumsal katmanlarda, değişik alan ve zamanlarda hoşgörünün doğal olmadığını göstermektedir.

Hoşgörü iyidir dendiğinde yine yaygın bir yanılma söz konusudur. Herkese ve herşeye karşı hoşgörülü olmak, savunma mekanizmasını etkisiz hale getirir. SİYASİ ALANDA DA, DİN ALANINDA OLDUĞU GİBİ, HOŞGÖRÜNÜN SINIRLARININ SAPTANMASI GİRİŞİMLERİ EBEDİ VE EZELİ BİR SORUN OLARAK KENDİNİ GÖSTERMİŞTİR. İster devlet-yurttaş arasında, ister kilise-inananlar arasında, ister devlet-kilise arasın-da, hoşgörüde sınır öğesi her zaman hayati bir önem taşımıştır.

İşte bu bağlamda, çözüm vicdan özgürlüğü hakkının insan haklarına eklenmesi sonucunda bulunmuştur. Bir başka deyişle, insanları, belli aralarla birbirlerini boğazlamaktan kurtarmak için, bazı temel kurallar konmuştur. Fakat bu, hoşgörü iyi bir şey olduğu için değil, işlevsel olduğu için yapılmıştır. **Russell’ın dediği gibi, hoşgörü yılgınlıktan doğmuştur.**

Bir noktaya daha işaret etmek gerekiyor. Güçler arasında bir” **modus vivendi**” (geçici uzlaşma) ye varılmış, devletler arası ilişkilerde din savaşları son bulmuşsa da, insan hakları adına savunulan vicdan özgürlüğü ne mutlak ya da sınırsız olarak yerleşmiştir, ne de yerleşmesi beklenebilir.

Örneğin Japon hükümeti Güneş Mezhebinin ayinlerini yasaklamamış, fakat mezhebin üyeleri metroya zehirli gaz saçtıklarında onları tutuklamış ve cezalandırmıştır. Çağdaş dünyada böyle örneklere sık sık rastlanmaktadır. Devletler, insan haklarını kısıtlama pahasına özgürlükleri sınırlandırmayı zorunlu bulabilir, kurallara aykırı davranıldığı durumlarda ise yaptırım uygularlar. Dolayısıyla sınır meselesi güncelliğini korumaktadır.

<u>**Siyasi itaat, başkaldırma hakkı, reelpolitik, toplumsal barış, ruhun selameti** ve **dünyevi çıkarlar** gibi öğelerin tümü, hâlâ devlet ile kilise arasındaki savaşların ve mücadelelerin temelinde yer almaya</u>

devam etmektedir. Ve sonuçta tarihsel süreç içinde varılan modus vivendi'nin ne kadar kırılgan olduğu görülecektir. (s. 11-19)

Kaynakça

COŞAR Fatma Mansur, Din Savaşları [Kitap]. İstanbul, 2000,

BUGÜN'ÜN IŞIĞINDA GEÇMİŞ (Martin Lings)

Acaba: eski insanlar, bugün çağdaş bilim adamlarının bildiklerini bilselerdi atalarına başka bir gözle mi bakarlardı?

Atalarımızın düşünceleri büyük ölçüde dine dayandığı için, bu soru bir bakıma başka bir soruyla eşanlamlı: Dinle bilim arasında gerçek bir uzlaşmazlık olduğu söylenebilir mi?

Bir ya da iki «baştan çıkarıcı» örnek alıp, bunları hem dinin hem de bilimin ışığında -karanlığında değil- incelemeye çalışalım.

Acaba din, tarih-öncesi olayların zamanının, Ahdi Atik'te söylenenlerin «lâfzî» yorumu doğrultusunda belirlenebileceğini ve Yaratılış'ın yaklaşık M.Ö. 4000 yıllarında gerçekleştiğini mi iddia ediyor?

Böyle bir iddiada bulunmak gerçekten çok zor, çünkü **«Sen'in gözünde bin yıl, ancak dün gibidir»** ve kutsal metinlerde sözü edilen «gün»lerin beşerî günler mi, yoksa her biri «beşerin bin yılı»na denk düşen (yani beşerî «gün»le hiçbir ortak yanı olmayan) İlâhî Günler mi olduğu her zaman pek belli değildir.

Bilim, dünyanın yaklaşık 6000 yıl önce yaratıldığını onaylayabilir mi?

Kuşkusuz onaylayamaz; çünkü çeşitli deliller, hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir açıklıkla, sözü edilen tarihte dünyanın ve insanoğlunun çoktan «yaşlanmış» olduğunu gösteriyor;

Bu noktada bilim, kutsal metinlerin lafzını çürütüyor gibi görünse bile ruhunu çürütmüyor; zira «Yaratılış» kronolojisinin lafzî yönünde ayak dirememeyi gerektiren -arkeolojik ve jeolojik kanıtların dışında- manevî nedenler de var. Bu, hepsi değilse bile çoğu lafzî yorumları benimseyen Ortaçağ'daki atalarımızın hiç de bizden daha az maneviyatçı veya daha az akıllı oldukları anlamına gelmez. Ama, ilerde göreceğimiz gibi, onların zaman duygusu ***nitelik*** açısından çok daha gelişmiş olduğu (yani zamanın tartımını (ritmini) bizden çok daha berrak bir biçimde kavrayabildikleri) halde katkısız ***niceliksel*** açıdan «zaman» duygulan daha az gelişmişti. Kadir-i Mutlak bir Tanrı'nın yarattığı düzenin ilgi çekici bir başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Yaratıcı'nın ***çok kısa bir süre sonra*** bir aile dışında bütün insan soyunun sular altında kalmasını istemesinde manevî bir aykırılık olması bizim için çok önemli olduğu halde, onları pek ilgilendirmiyordu. [118]Ama ***zamanla;*** ilgili sorunların dışında da Ortaçağ insanı bizim gibi düşündüğü için vicdanen muzdaripti; çok derin bir beşerî sorumluluk duygusu taşıyordu. Bunu da onların lehine bir nokta olarak belirtmek gerekir. Eğer olup bitenler böylesine -korkunç demesek bile- aykırı ise, bütün suç insanlardadır. Bu düşünce tarzı, gerçeğe birçok çağdaş düşünce akımından daha fazla yaklaşsa bile, yine de bütün gerçeği yansıtmıyor. **Soruna biraz «uzaktan» bakan bizler, Tanrı'nın da «Kendine özgü», sorumlulukları olduğunu görmezlikten gelemiyoruz.** Yine de her birimiz, düzlükte duran birinin dağın bazı yönlerini bazen dağa tırmananlardan daha iyi görebileceğini düşünerek, kendi kendisine, soruna hangi yükseklikten baktığını sormak zorundadır. Bu soruya verebileceğimiz cevaplar ne olursa olsun, kronolojiyle ilgili olarak Tanrı'nın şanına yakışanın ne olduğu konusundaki düşüncelerimiz Ortaçağ Hristiyan Dünyası'nın bakış açısından çok, Tanrı'nın ancak binlerce yıl süren bir manevî dirlik-düzenlik döneminden sonra insanlığın nisbeten kısa bir çözülme dönemine girmesine, bir başka deyişle **«yaşlanmasına»** izin verdiğini söyleyen Antik Dünya'nın bakış açısına uygun düşmektedir. Ne olursa olsun, bu daha eski bakış açısı kolayca bir kenara itilecek türden değildir. Bu bakış açısının temelini oluşturan ***«zaman çevrimini*** (Yunanlıların ve Romalıların Altın, Gümüş, Bronz ve Demir Çağlar adını verdiği) ***dört çağa ayırma geleneği»*** yalnızca Avrupa'ya özgü değildir. Asya'da Hintliler arasında, Amerika'da da Kızılderililer arasında bu geleneğin olduğunu görüyoruz. Bu konuda en açık Öğretiye sahip olan Hinduizm'e göre Altın Çağ, sözkonusu çağların en uzun olanıdır; çağlar kötüleştikçe süreleri

[118] Her ülü'lazim rasül bir hatem mi sorusu akla geliyor. Tarih açısından bir nitelik ve nicelik sorunu ortaya çıkıyor.(ihramcızade)

kısalmakta, en kısa ve en kötü çağa ***Karanlık Çağ*** adı verilmektedir.

Karanlık Çağ, Demir Çağ'a karşılık gelmektedir. Ama bu en son ve en kısa çağ bile 6000 yıldan daha eskiye uzanmaktadır. Çağdaş arkeologların «Bronz Devri» dedikleri şeyin, yukarıdaki dört çağın üçüncüsüyle hiçbir ilgisi yoktur. «Demir Devri» dedikleri de, dördüncü çağm [Demir Çağ] sadece bir bölümüne tekabül etmektedir.

Çok eski ve yaygın dört çağ geleneği, Yaratılış Kitabı'yla [119] çelişmez; ama bilimsel kanıtlar gibi o da lâfzî olmaktan çok, allegorik (kinayeli) bir yorum gerektirir. Buna göre, sözgelimi bazı adlar, yalnız belirli kişileri değil, bütün tarihöncesi çağları gösterir ve Âdem yalnız ilk insanı değil, aynı zamanda binlerce yıllık bir süre içinde ilk beşeriyetin tamamını, da gösterir. **İyi ama, din insanın geçmiş zaman içinde çok mükemmel bir durumda yaratıldığını ve o zamandan beri de sürekli düşüş gösterdiğini ileri sürmek zorunda mıdır?**

Hiç kuşkusuz, evet; zira Adn Bahçesi kıssası sadece lâfzı yönüyle yorumlanamasa bile, bu lâfzî yönüne aykırı olarak da yorumlanamaz.[120] Her şeye rağmen, Allegorinin amacı, yanlışı değil doğruyu anlatmaktır. **Kaldı ki, ilk insanın mükemmel bir biçimde yaratıldığını ve daha sonra «düştüğünü» söyleyen sadece Musevîlik, Hristiyanlık ve İslâm değildir.** Aynı GERÇEK, BİRÇOK DEĞİŞİK BENZETMEYLE ÖRTÜLMÜŞ BİR BİÇİMDE, DÜNYANIN HER TARAFINDA TARİHÖNCESİ GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADAR GELMİŞTİR. BÜTÜN DİNLER, OYBİRLİĞİYLE, **EVRİME DEĞİL BOZULMAYA, YOZLAŞMAYA İŞARET ETMEKTEDİRLER**. BU DİNÎ ÖĞRETİ, BİLİMSEL YÖNTEMLERLE BİLİNEN OLGULARLA ÇATIŞMAKTA MIDIR?

Bilimin kendi kendisine sadık kalması için evrim kuramını sürdürmesi mi gerekir?

Bu soruyu ***Encyclopedie Française***'in («Canlı Organizmalarda ilgili) V. cildini hazırlayan Fransız jeolojisti Paul Lemoine'dan bir alıntıyla cevaplandıralım. Lemoine, çeşitli yazarların makalelerinden sonra, sonuçta şunları söylüyor:

«BÜTÜN BUNLAR GÖSTERİYOR Kİ, EVRİM KURAMI İMKÂNSIZDIR. ASLINDA, DIŞ GÖRÜNÜŞE RAĞMEN, ARTIK HİÇ KİMSE EVRİM KURAMINA İNANMAMAKTADIR... EVRİM, ARTIK ÇOBANLARIN İNANMADIĞI AMA SÜRÜLERİNİN SELÂMETİ BAKIMINDAN SAVUNMAYI SÜRDÜRDÜKLERİ BİR TÜR DOGMADIR. »

Hiç kuşkusuz abartılmış bir üslûp kullanılmış (ve sözkonusu «çoban»lar bir çırpıda ikiyüzlülükle suçlanmış) olsa bile, bu yargı, yargılayanın kimliği de göz önünde tutulursa birçok açıdan anlamlıdır. Birçok bilim adamının dinî içgüdülerini dinden evrimciliğe kaydırdıkları, bu yüzden de evrim konusundaki tutumlarının bilimsel olmaktan çok bağnazca olduğu hiç şüphesiz doğrudur. Fransız biyologu Profesör Louis Bounoure, Sorbonne Üniversitesi zooloji eski profesörlerinden Yves Delage'dan aktarıyor:

«Bugüne kadar, bir başka türün atası olan herhangi bir türe rastlanmadığını, böyle bir şeyin bir kerecik olsun gerçekleştiğini gösteren hiçbir kanıt bulunmadığını kabul ediyorum. Ama yine de, evrimin nesnel olarak kanıtlanmışcasına doğru olduğuna inanıyorum.» Bounoure bunu şöyle yorumluyor:

«Sözün kısası, bu konuda bilimin bizden beklediği, (kendisine) iman etmemizdir ve gerçekten de, evrim düşüncesi genel olarak bir tür ilham edilmiş gerçek kılığında ileri sürülmektedir.» **[121]** Ama Bounoure'un aktardığına göre, Sorbonne'un bugünkü Palaeontolöji Profesörü Jean Piveteau da, gerçek bilimin «evrimi açıklamaya çalışan değişik kuramların hiçbirini kabul edemeyeceğim, hatta bu kuramların hepsiyle çatışmakta olduğunu» [122] belirtmektedir.

Darwin'in kuramı, başarısını büyük ölçüde Ondokuzuncu Yüzyıl Avrupalısının o güne kadar ulaşılan en

[119] Tekvin, Tevrat'ın ilk kitabı;

[120] Teilhard de Chardin bu açık gerçeği görmezlikten gelmiştir ve değerlendirmesinin temel zayıflıklarından biri de burada yatmaktadır.

[121] Le Monde et la Vie, November 1963.

[122] Le Monde et la Vie, March 1964.

yüksek beşerî imkânı temsil ettiği yolundaki yaygın inanışa borçludur. Bu inanç, hümanistlerin «ilerleme»ye besledikleri inancın bilimsel bir doğrulaması olarak yücelttikleri **«insanoğlunun insandan-aşağı ataları»** kuramı için önceden özel olarak hazırlanmış bir kılıf gibiydi. Bir avuç güvenilir bilim adamının son yüzyıl boyunca evrim kuramının bilimsel bir temeli olmadığını, bu kuramın birçok bilinen gerçeğe ters düştüğünü sürekli iddia etmeleri de, bütün soruna daha özenli bir bilimsel yaklaşımla eğilinmesi için yalvar yakar olmaları da bir işe yaramadı. Evrimciliğe yönelik bir eleştiri, ne kadar sağlam temellere dayanırsa dayansın, gel-git zamanı deniz sularının kabarmasını önlemeye çalışmak kadar boşunaydı. Ama şu sıralarda suların kabarmasının artık durduğunu gösteren belirtiler vardır. Gittikçe daha çok sayıda bilim adamı bu kuramı daha yansız bir bakışla yeniden gözden geçirmektedirler. Sayıları hiç de az olmayan bazı eski evrimcilerin şimdi evrim kuramına bütünüyle karşı çıkmalarının nedeni de budur. Bunlardan biri biraz Önce sözünü ettiğimiz Bounoure, bir diğeri de Douglas Dewar'dır. Dewar şunları yazıyor:

«Biyologların ve jeologların astronomlarla ve kimyacılarla aynı çizgiye gelip dünyanın ve evrenin olağanüstü gizemli olduğunu, her türlü -bilimsel araştırmalara dayanan- açıklama çabasının sonuçsuz kaldığını kabul etmeleri sevindiricidir.» [123] Dewar, evrimcileri, insanın «insan-öncesi» ataları zincirinde hangi hayvanın son halkayı teşkil ettiği konusundaki değişik, tümüyle varsayımsal [124]ye birbirleriyle çelişen görüşlerine göre, kendi içlerinde ayrıca altgruplara bölüneli on ana gruba ayırmakta ve şunları söylemektedir: «Reinke 1921'de şunları yazı yordu: 'Bilimin [bu konuda] yapması gereken ve kendi şanına yaraşan tek şey insanoğlunun kökeni konusunda ***hiçbir şey bilmediğini*** söylemektir'. Bugün bu yargı, en az Reinkenin söylediği günkü kadar geçerlidir»[125]

Bilim insanoğlunun kökeni konusunda birşey bilmese bile, tarihöncesi geçmişi konusunda pek çok şey bilmektedir. Ama bu bilgi (en baştaki sorumuza dönersek) atalarımıza kronoloji dışında ne daha önce bilmedikleri yeni bir şey öğretebilirdi, ne de tutumlarında genel bir değişikliğe yol açabilirdi. Çünkü onlar geçmişe bakarken, karmaşık bir uygarlık değil, en az toplumsal örgütlenmeye sahip küçük köy yerleşimleri ve bunların da ötesinde evsiz, tümüyle doğal çevre içinde, kitapsız, tarımsız, hatta başlarda elbisesiz yaşayan insanlar görüyorlardı. O halde, eskilerin kutsal metinlere ve ağızdan ağıza aktarılarak gelen yüzlerce yıllık geleneğe dayanan «ilk insanlar» anlayışı,, maddî varlıkla ilgili çıplak gerçekler bakımından modern bilimsel O anlayıştan pek de farklı değildi. Modern bilimsel anlayışın geleneksel anlayıştan farkı, bu gerçekler toplamına biçtiği değerdedir.

Son zamanlara kadar insanlar, ataları evlerde değil de mağaralarda ve ağaç kovuklarında yaşadığı i çin onlara hiç de kötü gözle bakmazlardı. Shakespeare'in «altın dünyada yaşıyormuşçasına» Arden ormanında yaşayan sürgün Dük'e,

«Omuzumuzda taşıdığımız Âdem'in yükü yalnız,
Zaman geçip gidiyor...
Geçiyor hayatımız tekinsiz kalabalıktan uzak,
Taşlardan öğüt alıyoruz ve iyilik her şeyden
Söyleşen dilimiz ağaçlar, okunan sayfamız çaylar,
Taşlardan öğüt alıyoruz ve iyilik her şeyden.
Ben olsam hiç değiştirmezdim bunu.»
dedirtişi pek de o kadar eski değildir.

Bu sözler hâlâ bazı ruhlarda estetik katılmayı epey aşan içten bir yankı uyandırabilir. Shakespeare'in gerisinde bütün Ortaçağ boyunca ve daha da önceleri Batı dünyasında münzevî insanlara rast gelinmeyecek çağ yoktur ve bu münzevilerin bazıları, kendi kuşaklarının en çok sayılan kişileridir. Doğal çevrede yaşayan bu bir avuç istisnaî adamın, «uygarlıkla kölece bağlı kardeşlerine gönülden acıdıklarına hiç şüphe yok. Doğu ise, değerler konusunda eski duyarlıkla bağlarını hiçbir zaman

---

[123] The Transformist Illusion, (Önsöz), Dehoff Publications, Tennessee, 1957.
[124] Çünkü «kendisine saygısı olan hiçbir evrimci, bilinen fosillerden herhangi birinin Homo sapiensin atası olduğunu söyleyemez.» s. 114.
[125] s. 294.

koparmamıştır. Buna göre insan için en uygun ortam, en baştaki ortamdır. Sözgelişi Hintliler arasında, bir insanın ömrünün son günlerini bakir doğanın ıssızlığı içinde geçirmesi hâlâ özenilen bir durum ve bir ayrıcalıktır.

Bu bakış açısını kavrayabilen biri, tarımın belli bir gelişme çizgisine ulaştıktan sonra, herhangi bir «ilerleme»ye işaret sayılmak şöyle dursun, aslında insanoğlunun yozlaşmasında anahtar rolünü oynadığını kolayca görebilir, (Tevrat'ta, -hiç kuşkusuz yüzlerce kuşağı kapsayan- bu süreç, avcılık ve çobanlıktan ayrı olarak tarımı simgeleyen ve aynı zamanda ilk şehirleri kurup ilk cinayeti işleyen Kabil'in şahsında özetlenmektedir.)- Yaratılış Kitabı yorumlarıma göre Kabil'in «tarıma karşı büyük bir tutkusu vardı»; böyle bir tutku göçebe avcı/çoban ve [toprağı arızî olarak işleyen] konar -göçer açısından çok belirgin bir «düşüş»tü: Meslek olarak tarım, belli bir yere yerleşmek demekti; bu da er veya geç kasaba haline gelecek köylerin kurulmasına yol açıyordu. Antik dünyada, çobanın sürdüğü hayat nasıl hep saflıkla birlikte düşünülmüşse, kasabalar da (göreli olarak) hep kokuşma, çürüme yerleri olarak kabul edilmiştir. Tacitus, kendi döneminde yaşayan Germenlerin evlerden nefret ettiklerini yazıyor. Hatta bugün bile, sözgelişi Kızılderililer gibi göçebe veya yarı-göçebe topluluklar, tarım gibi, onları belli bir yere bağlayıp özgürlüklerini kısıtlayacak şeylerden nefret etmektedirler.

«Kızılderili'nin, oturma ve yoğunlaşma -'taşlaşma' da denebilir- yasası uyarınca herşeyin billurlaşmak zorunda olduğu bu yeryüzüne kendisini 'bağlamak' gibi bir niyeti yoktur ve- bu durum kızılderilinin evlerden (özellikle taştan yapılmış, evlerden) neden böylesine nefret ettiğini ve bu açıdan bakıldığında Ruh'un kutsal akışını **'dondurup' 'öldürecek' yazı**'nın [onların arasında] neden olmadığını açıklamaktadır.» [126]

Bu alıntı, bizi tarım sorunundan okuma-yazma sorununa götürüyor. Bu bağlamda, Druid'lerin de (Caesar'ln bildirdiği gibi) KUTSAL ÖĞRETİLERİNİ YAZIYA DÖKMENİN ONA SAYGISIZLIK SAYILACAĞINA İNANMALARINI HATIRLAYABİLİRİZ. Tarım gibi, yazının olmayışının da olumlu bir nedeni olabileceğini gösteren daha başka örnekler de gösterilebilir. Her halükârda, dilbilimsel beceriyi okur-yazarlığın ayrılmaz bir parçası gibi düşünmeye ne kadar alışmış olursak olalım, azıcık düşünürsek, bu ikisi arasında köklü bir bağlantı olmadığını, zira dilbilimsel kültürün bir bütün olarak dil tarihine çok yenilerde eklenen yazılı alfabeden büsbütün bağımsız olduğunu kolayca görürüz. Ananda Coomaraswamy'nin «İncil'i, Vedaları, Edda'yı büyük destanları ve genel olarak dünyanın en güzel kitaplarını içeren bütün bir peygamberi edebiyat türü» dediği şeyle ilgili olarak söylediği gibi, «Bu kitapların çoğu yazıya geçirilmeden önce de vardı; çoğu hiç yazıya geçirilmedi; diğerleri de ya çoktan kayboldu veya kaybolacak.» [127]

Sayılamayacak kadar çok ümmî adam, olağanüstü incelikli dilleri kullanmanın ustası olmuşlardır. «Uzak adaların kuytu köşelerinde yaşayan, dupduru kafalı, olağanüstü bellek gücüne sahip, genellikle çok yoksul ve yaşlı, sadece Kelt diliyle konuşan adamlar... Adalarda en ümmî kişilerin konuştuğu diyalektin en güzel, en doğru diyalekt olduğuna inanıyorum.» [128]

«Sözlü geleneğin, çok büyük bir toplam oluşturan dizeleri yüzlerce yıldan beri kuşaktan kuşağa aktarmayı başardığı kanıtlanmış ve kabul edilmiştir... Eğitim, bu -Fransızların deyişiyle- «sözlü» edebiyata dost değildir. Kültür, -bazan şaşırtıcı bir hızla- bu edebiyatı tahrip etmektedir. Bir ulus okumaya başladıktan sonra bir zamanlar bütün bir halkın malı olan şey artık sadece ümmîlere kalmakta ve eğer bir antika meraklısı çıkıp da derlemezse çok geçmeden bütünüyle yok olup gitmektedir.» [129]

«İngiliz köy kültürünün dağılmasını tek bir nedene indirgememiz gerekseydi, bunun okuma -yazma olduğunu söylememiz gerekirdi.» [130]

---

[126] Frithjof Schuon, Language of the Self, (Luzac and Co,London, 1959), s. 220.
[127] A. K. Coomaraswamy, The Bugbear of Literacy, (Denis Dobson, London, 1949), s. 25.
[128] J. F. Campbell, Popular Tales of the West Highlands.
[129] G. L. Kittredge (F.G. Childe'm English and Scottislı Popular Ballads adlı kitabına yazdığı önsözden.)
[130] W. G. Archer, The Blue Grove (G. Ailen and Unwin, London, 1940).

Yeni Hebrid adalarında «çocuklar dinleyerek ve izleyerek eğitilirler... Yazı yoktur, bellek mükemmeldir, gelenek tamdır. Yetişmekte olan çocuğa, büyüklerce bilinen her şey öğretilir... Hikâye anlatma biçimlerinden biri de türkülerdir. Her çocuğun öğrendiği bine yakın efsanedeki düzen ve içerik bütün bir kitaplık gibidir; bir hikâye saatlerce sürebilir... Dinleyiciler bir kelime çağlayanıyla karşı karşıya kalırlar.» Karşılıklı konuşmalarında «kelimeleri bizim yitirdiğimiz bir doğruluk ve güzellikle kullanırlar... Yerliler, beyazların etkisiyle yazı yazmayı kolayca Öğrenmektedirler. Bu işi tuhaf ve faydasız bir beceri saymakta, 'insan ezberleyip konuşamaz mı?' demektedirler.»[131]

Tümüyle Coomaraswamy' den aldığım bu alıntılara ek olarak, İslâm'dan önce Araplar arasında Mekke soylularının, oğullarım yetişmeleri için çöldeki bedevilerin yanma gönderdiklerini, çünkü bu büsbütün **ümmî göçebelerin şehirde yaşayan «medenileşmiş» kardeşlerinden daha arı bir Arapça konuştuklarını belirtelim.**

Dilin korunması için en gerekli nitelikler olan titizlik, uyanıklık ve dikkatin genel olarak «uygarlık»la birlikte yavaş yavaş ortadan kalktığına hiç şüphe yok. Özellikle okuma-yazma, insanlara yanlış, temelsiz bir güven duygusu veriyor ve onları uyuşturuyor: Nasıl olsa dil hâzinesini koruyacak olan artık gündelik konuşmalar değildir. Biri yazılı, öbürü sözlü olmak üzere iki dil olduğu düşüncesi bir kere yerleşti miydi, konuşma dili göreli olarak daha büyük bir hızla yozlaşmaya başlamakta ve er-geç yazı dilini de peşinden sürüklemektedir. İncil'in yeni İngilizce çevirisi bunun kanıtıdır.

Bugün Batı'da konuşma dili öyle bir noktaya gelmiştir ki, bir insan düşüncelerini az çok uğraşarak yaşıma dökebilse bile konuşmanın «ihtişamı» neredeyse tümüyle unutulmuştur. Konuşma sırasında belirli yanlışlardan kaçınmanın öğretildiği doğrudur; ama bu tamamen toplumsal nedenlerle yapılmaktadır; ses zenginliğiyle veya dilin sahip olabileceği bir başka olumlu nitelikle hiçbir ilgisi yoktur. Ama buna karşılık bir insanın hayatında konuşma tarzı, yazma tarzından çok daha önemli bir etken olmaya devam etmektedir; çünkü konuşmanın ruh üzerinde (gelip geçici yazı yazma işinin hiçbir zaman sahip olamayacağı) «müterakim» [132] bir etkisi vardır.

Bunları belirtmekteki amacımızın, **yazılı alfabenin faydalarını inkâr etmek olmadığını söylemeye bile gerek yok.** Dil, ümmîler arasında bile, olayların doğal akışı içinde yozlaşmak eğilimindedir ve sürgün veya yabancı hâkimiyeti gibi durumlar her şeyin şaşılacak kadar kısa bir süre içinde unutulup gitmesine yol açabilmektedir. Sözgelişi, yazılı kayıtlar olmasaydı Yahudilerin manevi mirasından geriye ne kalabilirdi? Her halükârda, bazı hat sanatları, insanoğlunun sözü kayda geçirmeye başladığı zaman sadece «Tanrı'nın izniyle» değil, «Tanrı'nın buyruğuyla» böyle davrandığını göstermektedir. **Her şeye rağmen, dünyanın bugünkü duruma gelmesinin sorumlusu, yazma değil basma işlemidir.** Hiç değilse yazma, insana en hafif deyimle üstünlük sağlamak gibi bir iddia taşımıyordu. Hatta beşerî yozlaşma belli bir noktaya ulaştıktan sonra bunun «ehven-i şer» bir zorunluluk olduğunu bile söyleyebiliriz. .

Öte yandan ***konuşma,*** hep insanın bir izzeti sayılmıştır. İslâm'da olduğu gibi Musevîlik'te de, İlâhî Vahiy'le gerçek dilin, -yani sesin manaya tam denk düştüğü dilin- Âdem'e öğretildiği öğretisini buluyoruz.

İnsanoğlunun ilk-konuşmasının en mükemmel anlatım gücüne sahip, bütün dillerin en ***onomatopaeic*** (sesleri yankılayan-taklide eden) olanıyla gerçekleştiği yolundaki bu inanışı hiçbir filolojik doğrulamadan geçirmek mümkün değildir. Yine de filoloji, bize insan soyunun genel dilbilimsel eğilimleri konusunda açık bir fikir verebilir ve bu da geleneğin bildirdiklerinin yanlış olduğunu göstermemektedir. **Tam tersine, bildiğimiz bütün diller, daha eski bir dilin bozulmuş bir şeklidir ve geriye doğru gittikçe dilin yetkinliği artmakta, dil daha da karmaşıklaşmaktadır.** -Bu yüzden, en eski, tarihin kendisinden daha eski, [bilinen diller, daha sonra ortaya çıkan dillerin hepsinden daha özenli, daha ayrıntılı, daha ince işlenmiş dillerdi. Bu diller ,konuşan kişinin bütün dikkatini konuşmasına vermesini daha çok gerektiriyordu. Dilbilgisi ve sözdizimi günden güne basitleşirken, kelime

---

[131] T. Harrison, Savage Civilization, s. 45, 344, 351, 353 - (1937).
[132] Birikmiş, toplanmış, yığılmış

dağarcığıda gerek biçim gerekse ses yükü bakımından zamanla yoksullaşmaktadır."

Zaman bir dilin niteliklerini sürekli budadığı halde, nicelik açısından baktığımızda bir dilin kendisini kullananlara yetecek kelime dağarcığına her zaman sahip olacağı doğrudur. Sözgelişi maddî eşyanın olağanüstü çoğalması adların sayısında da bir çoğalmaya-yol açacaktır. Modern dillerde birçok yeni kelime uydurulup dile -dıştan- eklenirken, bilinen eski dillerin büyük bir çoğunluğu, gündelik dilde kullanılan kelimeler dışında, kullanılmayan ama [dilin yapısında var olan neredeyse sonsuz ***kelime yapım yeteneği*** nedeniyle] istendiğinde organik olarak üretilebilecek binlerce başka kelimeye de (deyim yerindeyse) «sahipti». Bu açıdan, artık kullanılmadıkları için «ölü» sayılsalar bile kendi içlerinde son derece canlı organizmalar olan eski dillerle karşılaştırıldığında asıl «ölü» veya «can çeki-şen» diller, modern dillerdir.

Bu, eski dillerin -ve onları konuşanların- yalınlık erdeminden yoksun oldukları anlamına gelmez. Gerçek yalınlık, karmaşıklıkla çatışmaz; çatışmak şöyle dursun,, gerçek yalınlığın tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için belirli bir karmaşıklık gereklidir bile. Belirli bir sistem veya düzen kavramım içeren karmaşıklıkla, düzensizlik ve hatta dağınıklık demek olan karışıldığı birbirine karıştırmamak; aynı şekilde, yalınlıkla yalıtkatlığı da birbirinden ayırmak gerekir.

Gerçekten «yalın» adam, yoğun bir «vahdet»tir: Tam, halis yürekli, kendi kendisine karşı bölünmemiş bir adamdır. Bu sıkı dokunmuş bütünlüğü koruyabilmesi, için ruhun her yeni duruma kendini bütünüyle uydurabilmesi gerekir. Bu da değişik psişik unsurların büyük ölçüde esnek olmasını gerektirir: Bu unsurların her biri «hava ne olursa olsun diğerleriyle tam bir uyum göstermeye hazır olmalıdır. Yalınlık erdeminin temelinde yatan bu sımsıkı bireşim (synthesis) karışıklıktan uzak bir karmaşıklıktır. . Bu karmaşıklıkla, ***-modern «analitik» dillerden ayrılmadan için genellikle «bireşimsel» (synthetic) diye tanımlanan-*** eski dillerin karmaşıklığı birbirlerini tamamlamaktadırlar. Ruhun değişik unsurlarına benzeyen konuşmanın değişik bölümleri, ancak inceden inceye işlenmiş bir dilbilgisi kuralları dizgesiyle anlama uygun bir biçimde seslendirilebilir ve her cümle tek kelimenin sahip olduğu birliği kazanabilir. Bireşimsel dilin yalınlığı aslında büyük sanat eserlerinin yalınlığına benzetilebilir: Yalın olması gereken mutlaka araçlar değil toplam etkidir ve gerek ilk dilin, gerekse onu konuşan insanların yalınlığı da (çok daha üst düzeyde) böyle bir yalınlıktır. Eldeki bütün dilbilimsel kanıtların gösterdiği sonuç budur ve doğrudan anlatımı olduğu ruha böylesine sımsıkı bağlı olduğu için dil insan hayatında öylesine önemlidir ki, onun tanıklığı psikolojik açıdan çok büyük bir önem taşımaktadır.

İstisnaî bir bütünlük içinde uzak geçmişten günümüze kadar gelebilen ve bu nedenle «denek taşı» olarak kullanılabilecek bir miras var elimizde: Arapça. **Arapça'nın garip bir kaderi var.** Araplar tarih sahnesine ilk çıktıklarında geniş ve çok çeşitli vezin türlerine sahip bir şairler ırkı olarak görünüyorlar; kullandıkları tek nesir, neredeyse gündelik konuşmalardan ibarettir. İçlerinden pek azının kullanabildiği çok fazla değişmemiş bir yazıları vardır, ama onlar şiirlerini ağızdan ağıza canlı kelimelerle aktarmayı yeğlemektedirler ve İslâm gelinceye kadar Araplar, Semitik kavimler in belki de en az okur-yazar olanlarıdırlar. Dillerinin böylesine güzel korunmuş olmasını, hiç şüphesiz bu durum -en azından kısmen- açıklamaktadır. Dilbilimsel kanıtlar, Arapçanın daha «arkaik»[133], yani daha karmaşık ve daha zengin sesli bir dilden geldiğini göstermekle birlikte, Arapça M.S. 600 yılında bile, yaklaşık iki bin yıl önce Hz. Musa zamanında konuşulan İbranice'den daha «arkaik», dolayısıyla «Şam'ın dili»ne daha yakın bir dildi. Yedinci Yüzyıl'da Arapları okuma-yazma öğrenmek zorunda bırakan İslâm'dır veya daha doğru bir deyişle Kur'an'ın her hecesini mutlak bir doğrulukla yazıya geçirme zorunluluğudur; ama Kur'an aynı zamanda kendi «arkaik» dilini bir model olarak kabul ettirmiştir. **Kur'an'ın ezberlenip mümkün olduğu kadar çok okunması gerektiği için de, okuma - yazmanın zararlı etkileri, Kur'an Arapçasının sürekliliğiyle giderilebilmiştir.** YANLIŞSIZ TELAFFUZU YAZIYA GEÇİRİP KORUYABİLMEK İÇİN HIZLA ÖZEL BİR BİLİM GELİŞMİŞ VE MÜSLÜMANLARIN, DİLLERİNİ PEYGAMBER'İN KONUŞTUĞU DİLE UYDURMAK İÇİN YÜZLERCE YILDAN BERİ GÖSTERDİKLERİ

[133] Arkaik" terimi, arkeolojik olmayan biçimde daha genel olarak artık kullanılmayan, eski bir şeyi tanımlarken kullanılır:

266 YAZILAR

YILMAK BİLMEYEN ÇABA SONUCU DİL YANLIŞLARI ÖNLENEBİLMİŞTİR. **Sonuç olarak, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin konuştuğu dil bugün hâlâ yaşamaktadır.** Zamanla bazı seslerin terk edilmesi, iki ayrı sesin tek bir sese dönüşmesi ve başka bazı basitleştirmeler sonucu kaçınılmaz olarak farklı lehçeler de ortaya çıkmıştır ve bir Arap ülkesinden diğerine değişen bu lehçeler, normal olarak günlük konuşmalarda kullanılmaktadır; ama en küçük bir tekellüf vesilesi, hemen tekrar Klasik Arapça'nın hiç azalmayan ihtişamına ve ses zenginliğine dönmeyi gerektirmektedir. Bazan konuşanlardan biri gerçekten söyleyecek önemli bir sözü olduğu hissine kapıldığında da Klasik Arapça kendiliğinden devreye girmektedir. Öte yandan, ilke olarak gündelik dili konuşmaktan kaçınan azınlık da ister istemez bir ikilemle yüzyüze gelmektedir: Ya «alelâde konuşmalar»dan büsbütün uzak duracaklar yahut da saray giysileriyle maskaralıklar yapan sokak çocukları gibi münasebetsiz bir etki uyandıracaklardır. Boş konuşma, yani hafif düşüncelerin peşpeşe sıralanması çok eskiden herhalde bilinmiyordu; çünkü eski dillerin yapısı bu tür konuşmalara uygun değildir. Eğer insanlar daha ağır düşünüp, daha çok uğraştıktan sonra düşüncelerini anlatım düzenine sokuyor idiyseler, onları dile getirmek [seslendirmek] için de hiç kuşkusuz daha büyük bir zorluk çekiyorlardı. Sanskritçe de. -Arapça gibi- aynı olguyu göstermektedir: Her iki dil de, olağanüstü genişlik ve çeşitlilikteki uyumlu sesleriyle, uzak geçmişte insan hançeresinin ve kulağının bugünkünden çok daha incelmiş ve hassas olduğunu hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir açıklıkla göstermektedir. Eski müziğin bütün o ritmik ve melodik inceliği düşünüldüğünde bu gerçek çok daha iyi anlaşılır. **Filoloji dilin kaynağına ulaşamasa bile, en azından dilbilimsel tarihin binlerce yılını ki bu bir bakıma insan ruhunun da binlerce yıllık tarihi demektir kesintisiz bir biçimde gözdeni geçirebilir.** Hiç kuşkusuz tek yönlü bir tarihtir bu; ama sonuna kadar da anlamlı bir biçimde kesindir. Soruna bizi «tarihöncesi» denilen uzak geçmişe götüren bu pencereden baktığımızda, amansız bir akımın varlığını kabul etmek zorunda kalırız, Bu akım, Dewar'ın belirttiği gibi pek çok fizikçinin, kimyacının, matematikçinin ve astronomun birleştiği daha genel bir eğilimin; yani «evrenin gittikçe yavaşlayan bir saate benzemesi»nin sadece bir yüzüdür. **Buraya kadar dinle bilim aynı şeyleri söylüyorlar. Ama din, -bilimin kendi sınırlarını aşmadan söyleyemeyeceği- bir şeyi daha ekliyor ve bireylerin ortaklaşa akıntıya kapılıp gitmekten kurtulmalarının mümkün olduğunu, bazılarının bu akıntıya karşı direnebileceğini, hatta bazılarının akıntıya karşı yüzmeyi bile başarabileceğini, pek az da olsa bazılarının da kaynağa kadar yüzerek daha bu hayatta akıntıyı büsbütün alt edebileceğini söylüyor.**

Kaynakça

Martin Lings trc.Enes HARMAN Ufuk UYAN Antik İnançlar Modern Hurafeler [Kitap]. - Yeryüzü Yayınları, İstanbul., s.7-23

GEÇMİŞİN IŞIĞINDA BUGÜN (Martin Lings)

Zamanımızdan çok önce, geçmişte, kuşların uçuşunu taklit ederek, insan vücudunu havalandıracak bir araç icat etmek için değişik bireysel atılımlar yapıldı. Fakat bildiğimiz kadarıyla bu alanda gerçek bir başarıya ulaşılması ve bu tür maceralara ***genel*** bir eğilimin doğması ancak günümüzde gerçekleşti. «Uzayın fethi» ve son olarak da «aya yolculuk» için duyulan aşırı ve yaygın isteği Everest'e tırmanıştan ve ***diğer*** başarılı tırmanışlardan bütünüyle soyutlamak mümkün değil. Bütün bu hareketlerde, güdülerden birinin Pandora'dan miras kalan boş merak olduğuna hiç şüphe yok. Fakat her ne kadar tuhaf görünse de, **"Cennetten Kovulma"**ya neden olduğu söylenebilecek bu dışa dönük ve parçalayıcı eğilimle birlikte, **Kovulma ile kaybedileni yeniden elde etme bilinçaltı güdüsünün de etkisi yok mu?**

İlk İnsanın en belirgin özelliği, hem İnsanî hem de insanüstü bir tabiatı olmasıydı ve insan hâlâ varlığının derinliklerinde kendi kendini aşma, «akıntıya» kürek çekme, beşerî olan ruhla İlâhî olan Kalb arasındaki rabıtayı yeniden sağlama ihtiyacını duymakta... Genelde bu ihtiyacın yalnızca ruhun bir anlamı olduğu ruhsal düzlemde engellendiği bir çağda normal insanlık düzleminin Ötesine ulaşmak için duyulan güçlü dürtü, kendini daha aşağı bir düzlemde göstermek zorunda bırakıldı. Bu yüzden buna, **«YUKARI VE ÖTE»** hurafesi denilebilir, çünkü hurafe geçmişte **«ertelenmiş»** olan ve anlaşılmaksızın süren bir şeydir.

BÜTÜN DİNLERDE BİR **«ÜÇ DÜNYA»** ÖĞRETİSİ VARDIR:

Ruhun, canın ve bedenin dünyası...

Can ve beden (psişik ve bedensel) «bu dünya» dediğimiz şeyi oluştururlar. Kapısı Kalb olan Ruh dünyası ise, tümüyle bu dünyanın ötesindedir ve beşerî melekelerin kapsamı dışındadır. Kalb'de taht kurmuş olan ve can ile Ruh arasındaki rabıtayı sağlayan araç, atalarımızın zekâ dediği insanüstü bir melekedir.

Hinduizm'de bu üstün görme melekesi heykellerde ve dinî sanatın diğer çeşitlerinde, alnın ortasına yerleştirilen üçüncü göz ile ifade edilir. Hristiyanlık ve İslâm'da «Kalb gözü» [134]diye adlandırılan bu meleke, İslâm'ın kutsal dili Arapça'da aynı zamanda «Kalbin Kaynağı» anlamına da gelir ki bu ruhun **«AB-I HAYATSA İÇTİĞİ KAYNAKTIR. HRİSTİYANLIKTA DA BU İKİ SİMGE BİRLEŞTİRİLMİŞTİR, ÇÜNKÜ ŞEYTAN CENNETTEN DÜŞERKEN ALNINDAKİ GÖZÜNÜN DÜNYAYA GRANİT ŞEKLİNDE DÜŞTÜĞÜ VE BU ZÜMRÜDÜN SONRADAN HZ, İSA'NIN SON AKŞAM YEMEĞİNDE KULLANDIĞI KÂSEYE OYULARAK YERLEŞTİRİLDİĞİ YOLUNDA BİR İNANIŞ VARDIR."** [135]

---

[134] Türkçede de «göze» sözcüğünün ayni anlamda kullanılması çok anlamlıdır,

[135] **Bugünlerde ziyaret edilen Daga Zümrütünü iyi anlayabildiniz mi? (Şeytanın düşen gözü mü?)**

Daga: Dağ, hançer**,**

Zümrüt ve Dağ ilişkisi bazılarına çok şeyler hatırlatır.

400 KİŞİYLE KORUNAN ZÜMRÜT

Saf zümrüt kayası olarak DÜNYANIN EN BÜYÜK TAŞI OLARAK KABUL EDİLEN DAGA ZÜMRÜTÜ İstanbul Mücevher Fuarı'nda sergilenmeye başlandı.

UBM Rotaforte tarafından düzenlenen ve Türk Ekonomi Bankası (TEB) sponsorluğunda gerçekleştirilen fuarda, yoğunluk nedeniyle sabah saatlerinde alana sokulamayan 12 bin 360 karat ve 2,5 kilo ağırlığındaki zümrüt taşı, yoğun güvenlik önlemleri altında Valentine Diamond firmasının standına yerleştirildi.

Tangülü, zümrüte paha biçilemediğini, bu tarz bir parçanın borsa değeri, terazi değeri olamayacağını ifade ederek, ''Bizim Kaşıkçı Elması gibi. Her zaman satışı da söz konusu olmaz. Biz sadece bunu buraya sergilemek için getirdik. Burada bulunduğu süre içinde nasıl koruduklarını, nerede koruduklarını da bilmiyorum. Akşam özel bir kasada saklanacak. İsminin açıklanmasını istemeyen ve sadece bu işleri yapan uluslararası bir nakliye firması getirdi'' dedi.

Gören herkesin çok şaşırdığını, Sultanahmet Meydanı'nda sergilense herkesin tarihi bir eser gibi göreceğini, ancak burada herkes mücevherci olduğu için 50 metre öteden görüp anladıklarını anlatan Tangülü, ''Bu bir efsane. Bu işle çok uğraşan insanın da bunu hayatı boyunca görme şansı yok. Bu şansı burada yakaladılar'' dedi.

Zümrütün sergilendiği stantta basın mensupları, güvenlik elemanları ve ziyaretçiler nedeniyle yoğunluk oluştu.

İmgelem, mantık ve belleği kapsayan düşünce, kendi içinde saf bir insan melekesidir. Fakat can ile ruh arasında var olan fiilî süreklilik sayesinde, düşünce belli bir derecede zekânın ışığından etkilenebilir. «Döğaötesi»nin. yani bu dünyanın ötesinin incelenmesi demek olan metafiziğin amacı, aklı bu etkilenmeye açık tutup, düşüncelere aşkın bir eğim vermektir.
Bu, daha açık bir deyişle insanın muktedir olduklarının yüceltilişidir, zira bunun ötesinde İnsanî olan biter ve insanüstü olan başlar. Bununla beraber, insanın aslî özelliği insanüstüyle olan ilişkisidir ve bu paradoks Taoizm'de can'ı Ruh ile yeniden ilişki kuran insan için kullanılan **Chenn-Jen** (GERÇEK İNSAN) terimiyle ifade edilir.'
Son dörtüz yıl boyunca Batılı düşünce, «GERÇEK İNSAN» kavramı etrafında değil de hayvanlar âleminin en üstün üyesi olan «bildiğimiz şekliyle alelade, insan» kavramı etrafında toplanan hümanizmin, insanüstüyle ilgilenmekten geri durarak veya insanüstü konusunda kuşkular türeterek, insan akımı bütün gerçek ve aşkın imkânlarından yoksun kılma yollarını araması ve onu ***adeta zor*** ayakta durulabilen alçak çatılı bir binaya hapsedip uçmasına izin vermesi çok düşündürücü.
Çağdaş felsefe evrenin yüksek menzilleriyle açıkça ilgilenmiyor ve genelde zekâ, metafizik gibi kelimeler, krallıktan cumhuriyete dönen bir devletin saray mücevherleri gibi, geçmişten kalma hatıralar olarak saklanırsa çok yerinde olacak. Fakat bu derece vicdanlılık, çok fazla yerme ve ihanet sayılabilir. Modern bilim veya edebiyatın bir kahramanını **«çok akıllı bir insan»** diye tanımlama göz kamaştırıcı bir şey olmasa gerek ve öyle oluyor ki bir adam bazen hayatının uzunca bir bölümünü karşı-entellektüel hareketlere ve hatta inşan ruhundan üstün hiçbir şeyin olmadığını savunmaya hareıyabiliyor ve hâlâ «günümüzün önde gelen entelektüellerinden biri» diye adlandırılabiliyor. Kelimenin anlamı gerçekten değiştiğinden değil; zira Meister Eckhardt'ın ifade ettiği şeye zaman olarak hâlâ yakınız:
«CAN'IN İÇİNDE YARATILMAMIŞ BİR ŞEY VARDIR.. BU ZEKADIR.»
Bir insana akıllı demekle, entellektüel demek arasında hâlâ fark var, çünkü entellektüel kelimesi esrarlı bir şekilde yüceltilen bir şeyin imâsını da içinde bulunduruyor. Bu yüzden de, gösteriş amacıyla kullanılmasındaki değeri artıyor. Aynı şekilde Sovyetler Birliği'nin diktatörü **«Komünizmin maddî ve manevî çıkarlarından bahsederken, kendi ağzıyla söylediği terimlerde çelişkiye düşecektir.** (Çünkü tanım gereği Komünist, maneviyata inanmaz) ve sonra ne demek istediğini anlatma adiliğine kalkışacaktır. Öte yandan Batıda hümanistler, ateistler, agnostikler konuşmalarında önemli bir yer tutan **«manevî»** kelimesini hiç de bırakmak niyetinde değiller. Belirsiz derecede anlamsız bir sanat eseriyle karşılaştıklarında, onu hiç duraksamadan «mistik» diye niteleyecek sanatçı ve sanat eleştirmelerinden de yoksun değiliz. Eğer istenen ***gerçekse*** -ki realizm zamanımızın «ideal»lerinden birisi olarak kabul edilir- o halde uzay roketlerinin, kendisini aşmak için parmağım bile kıpırdatmayan, olsa olsa uçurumlarla dolu, yalınkat bir dünyadan havalandıklarını itiraf etmeliyiz!
Öte yandan eskilerin tavırlarının «kanatlı» olduğunu söylemekle kelimeleri yanlış kullanmış sayılmamalıyız, çünkü Doğu'da olduğu gibi Bâtı'da da, dünyanın her yerinde tefekkürle geçen hayat, insanın ulaşabileceği en üstün hayat tarzı olarak kabul ediliyordu ve bunun özelliği, kişinin düşüncelerini Ruh'un üzerinde yoğunlaştırarak, entellektüel sezginin kanatları üzerinde ona doğru yükselmek istemesidir.
Eski inanışa göre, ay küresi bir simgeden başka bir şey değil: İnsanın sonsuz ve ebedî yolculuğunda, bu dünyanın sınırlarını aştıktan sonra geçmesi gereken ruhî merhalelerin ilki olan ebedi cennetten en altın çağının, Ay Cennetinin, zaman ve mekânın maddî dünyasına yansıyan gölgesinden başka bir şey değil. Dante'nin Pcrodiso'sunun ilk kantosunun geçtiği yer burasıdır. Çünkü A'raf dağını tırmandıktan sonra, Dünya Cennetinden yükselerek tırmandığı cennet bu cennettir.
Uzayı uçarak aşıp bildiğimiz aya ulaşma düşüncesi uzun bir zaman akıllarda yer ederken, Dante'nin tarif ettiği yolculuğun gerçekten yapılmış olduğu nedense pek düşünülemez.
Bütün bunlara, Dante'nin yolculuğunun eskiden olduğu gibi bugün de gerçekleşebilecek bir ihtimal olduğu; modern dünyada da bazı gerçek mistiklerin [136]olduğu ve hatta bunların Ortaçağ'da da küçük

---

Erişim: 22.03.2012 / http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2012/03/22/400-kisiyle-korunan-zumrut
[136] «Mistik» kelimesi kısmen «entellektüel» kelimesiyle çakışmakta; çünkü mistik, Tanrı'nın Ülke'sinin gizlerini sezen veya sezmeye talip olan birisidir ve zekâ, bu sezişin meydana geldiği melekedir. Genellikle, «mistik» daha

bir azınlıktan öteye geçemedikleri söylenerek itiraz edilir. Bu som nokta göz önüne alınarak, Ortaçağ Avrupa'sından çok daha iyi bir durumda olan yer ve zamanlar için de aynı şey söylenebilir. Demirçağ'da dünyanın ışığı olarak kabul edilen mistiklerin azınlıkta olmasından ötürü bu çağa Karanlık Çağ da denilmiştir. Bununla beraber Dante'nin yaşadığı dönem Demir Çağ'm son zamanlarına rastlıyorken, bu azınlık, görmezlikten gelinemiyecek bir çoğunlukla aynı çizgideydi. Zira insanın en üstün ideallerini temsil etmekteydi. Avrupa hâlâ İsa'nın etkisindeydi ve aynı nedenle de İncil'deki Meryem ve Marta hikâyesinin etkisi altındaydı: Meryem'in mirasçıları ve «gerekli olan tek şeyin» sahipleri olarak... Bu azınlık, onları izleyen, kendiliğinden teslim olmuş anormal bir çoğunluk için bir norm teşkil etmekteydi ve bu azınlık toplumun değişik tabakalarına ruhsal etkisini akıtabilecek bir durumda, sanki bir piramidin en tepesinde bulunmaktaydı. Bu anlamda (eşyanın tabiatı gereği) bu piramid hâlâ var; ama «resmen» yere çalınmış bir durumda.
(Hindu Purana'larına göre bedensel hastalık, dört çevrimden üçüncüsü olan Dwapara Yuga'ya yani Bronz Çağ'a kadar bilinmekteydi. Tarih öncesinden (kuşaktan kuşağa aktarılarak) gelen eski iyileştirme bilimlerine göre, «sihirbaz hekimsin işlevi çoğunlukla papazın işlevlerinden biriydi. Bu yüzden geleneğe göre insana önce ilhamla ve bazı hallerde de vahiyle gelen belli kozmolojik gerçeklerin bilinmesine dayanan ve herbiri dinin bir dalı olan eski bilimlerle de az çok ilgiliydi.
Bu gerçeklerin her biri, evrendeki uyumun görünüşleridirler: onlar mikrokosmos, makrokosmos ve meta- fcosmos arasındaki (yani insanoğlunun küçük dünyasıyla, büyük dış dünya ve hepsini aşan öte-dünya arasındaki) uygunluğun ta kendisidirler. Bir örnek verirsek, **gezegenlerin her biri (yani güneşle birlikte çıplak gözle görülen yedi gezegen) belirli bir madene, belirli taşlara, bitkilere ve hayvanlara, belirli bir renge, bir müzik gamındaki notaya tekabül eder. Kendisine özgü günleri, saatleri vardır; vücudun belirli kısımlarına nezaret eder; belirli hastalıklara ve ruhî düzlemde belirli huylara, fazilet ve kusurlara, metafizik olarak da Yedi Cennetten birisine, belirli melek güçlerine, Azizlere; Peygamberlere ve Tanrı'nın kutsal isimlerine tekabül eder.**
Tek bir bilim, evrenin bütün gizlerini kapsayacak derecede ilerleyemez ve bu yüzden birçok geleneksel tıp bilimi vardır. Fakat genelde yalnızca fizyoloji, biyoloji, botanik, mineraloji, kimya ve fizik (modern bilimlerin baktığından farklı bir bakış açısıyla) değil, aynı zamanda astroloji; bazen müzik; harflerin ve sayıların bilimi denilen şeyle, metafizik; teoloji; geniş, pratik bir ayin bilgisi, önceden farz edilen bu tür anlayışlardan biri doğrultusunda iyileştirmeye duyulacak doğal, önemli bir eğilimle inceden inceye uygulanır.
Abartmalara sık sık yer verirken, dünyanın değişik yörelerinde geleneğin nesilden nesile devrettiği eski bilimlerin başardığı garip tedavileri tamamıyla reddetmek aptalca bir şey. Ancak bu eski bilimlerle modern tıb arasında bir köprü yok, Çin ve Japonya'da hâlâ geniş çapta uygulanan ve Batıkların «akupunktur» dedikleri eski Çin tıb biliminin bir kolunun, dikkate değer faydalan yüzünden bazı Batılı doktorlar tarafından kısmen benimsendiği doğrudur. Fakat modern tıb dünyasında yaygın bir şekilde benimsenmesi şüpheli; çünkü akupunktur'un modern bilimin hiç itibar etmeyeceği, deneysel araştırmalara dayanmayan ve vücudun değişik kısımları arasındaki «belirsiz» ilişkilere bağlı olan bir yönü de vardır.
Akupunktür'ü uygulayan bazı Batılı doktorlar, gerçekle onun deneylerden kaynaklandığını iddia ederek onu modern tıb ile bağdaştırmaya çalışmışlardır. Fakat bu safî bir hipotezdir ve eskilerin bilime yaklaşışı ile modern yaklaşım arasında itiraz edilemeyecek farklılığı bir kenara bırakalım, örneğin midesinden şikayeti olan birisine, ayak başparmağındaki bir sinir merkezinden, karaciğer şikayetine ayak bileğinden, böbrek şikayetine dizden, büyük bağırsak şikayetine dirsekten tedavi uygulanacağının yapılan deneyler sonucu keşfedildiği gerçekten inandırıcı mıdır?
Bu tür bilimlerin, modern bilim tarafından yüzeysel- ve istisnai olarak alınması ve geçmişle bugün arasındaki devamlılığı (belki de ilacın kullanılışını birden fazla ihsan biliyordur) bir yana bırakılırsa, modern tıp kendisinin de ifade ettiği gibi, salt insanın pratik deneylerine dayanan katıksız bir insan

---

genel bir kelimeyken, «entellektüel» kelimesi aşktan çok bilginin gizemli yolunu anlatır; yine de burada «entellektüel sevgi» bazen «mistik sevgi» veya «kutsî sevgi» yerine kullanılır. Bu iki mistik yolun daha açık ve geniş bir tarafı için bkz. Frithjof Sehuon, Gnosis, s. 45-46 John-Murray, 1959).

icadıdır.
Şüphesiz doktorun mesleği hâlâ acil ihtiyaçlara verilen her cevapta bulunan kutsallığa sahip ve bunun yaradılıştan gelen kutsal olmayan karakterine rağmen tıp bilimine de uygulanabilir olduğu tartışılabilir, zira birçok modern icadın «ata»sına «ihtiyaç»ı olmasa bile, bazılarının, özellikle tıbbî olanların var. Eğer uzak geçmişten bir adam günümüze gelebilseydi, onu en çok dişçilerimizin mahareti mi yoksa dişimizin çürüklüğü mü çarpardı? Kutsal bir bilimi uygulamanın mükâfatının azalması oranında hasta sağlığının arttığı, salgınların hükmü altında olan çok kötü, kalabalık bir dünyada, özellikle modern tıp bilimine (yani bunalımı alt edebilmek için çok sayıda, erkek ve kadını eğitip, örgütleyebileceğimiz ve meziyet açısından çok titizlik istemeyen bir bilime) ihtiyaç olduğu bile söylenebilir.
Buna rağmen atalarımızın bütün bunları itiraf ettikleri ise son derece şüpheli bir konu. Her halde, modern tıp biliminin gelişmesini sağlayan hümanistik görüş açısının, tıbbî tedaviyi gerektiren birçok hastalığa sebep olduğunu iddia etmişlerdir. Genelde hümanizmde olduğu gibi hümanizmin bu özel tezahüründe de -aynı şey diğer modern bilimler için de geçerli- dir- kıyıcı bir niteliğin olduğu dikkatlerinden kaçmamıştır. Hümanizmin, insanlığın rafa kaldırılışı, yani Taoistlerin **Gerçek İnsan** dedikleri şeyin belirli özelliklerinin yok eldilmesi anlamına gelişi gibi, modern tıp da uzun vadede tabiatın yıkıma karşı çaresi olan doğal seçim kanununa insanın fazlaca karşı koymasına izin veren ve dolayısıyla da zorlayan bir sistemin gelişerek, insanı yozlaştırıp sağlığı ortadan kaldırması anlamına geliyor. Ölümün olmadığı bir dünyada yaşanıldığından, herkesin yarı-ölü olduğunu söylemek gerçekten bir abartma; fakat bu en azından bir eğilimdir ve bu bilim eninde sonunda kendi kuyusunu kazarak modern dünyanın («kimsenin elindeki geri alınmayacak» hükmünü doğrulayan) tezahürleri arasına katılacaktır. Fakat eğer tıp bilimi (birçok anlamda) insanın denetiminden kurtulmuşsa, bunun en büyük nedeni kazandığı sözde-Mutlak önemle, gerçekten Mutlak'la ilgili bir başka şeyin yerini almış olmasıdır. **MODERN DÜNYA, ESKİDEN HASTA RUHLARIN, TEDAVİSİNE ADANAN SAYISIZ ENERJİYİ BUGÜN HASTA BEDENLERİN TEDAVİSİNE HARCIYOR. İnsanlar, birkaç istisna hariç, her ruhun hasta olduğu bilinciyle yetiştirilirdi.** BİRÇOK RUHUN HASTA OLDUĞUNU VE SUÇLULARIN, DELİLERİN SÜREKLİ ARTTIĞINI MODERN ÖLÇÜLERİN DE KABUL ETTİĞİNİ SÖYLEMEYE GEREK YOK SANIRIM. Fakat kanuna itaat eden ve aklı başında olan ruhların büyük bir çoğunluğu şimdi sağlıklı sayılıyor ve pratik olarak hiçbir tedaviye ihtiyaçları olmadığı söyleniyor; bozulma'dan muaf oldukları kabul ediliyor. «Sağlıklı» denil enlerle çok sağlıklıları ayıran uçurum unutuldu ve genelde ruhun neye göre çok sağlıklı olduğu çok belirsizleşti ve son derece akılsız, baştan savma ahlâkçılıkları sonunda kuşkuculuk tepkisine yol açmaya mahkûm olan son birkaç yüzyılın kuşaklarında da durum pek belirli değil...
Öte yandan, eğer eski atalarımız ruhlarının hasta olduğundan bu derece emindilerse ve eğer bu hastalığın tabiatından çok iyi anladılarsa, bunun nedeni uygarlıklarının ruh sağlığı üzerine kurulup mükemmel ruh kavramı ile beslenmesidir. Üstelik yalnız da değiller, çünkü evrensel kurallara dayanan bu kavram -insanı sonsuz kaynak, Mutlak ve ebedî olan ile yeniden birleştirme durumunda olan din, eğer varlığının amacını unutacak derecede yozlaşmamışsa- eski dünyanın bir ucundan diğerine pek farklılık göstermiyordu. Dinin bu amacını koruduğu her yerde «en yüksek beşerî imkânlar» kavramı hep var olmuştur.
Bazı yapısal farklılıkları bir kenara bırakırsak, dünyanın bütün büyük dinleri, gerçekte insanın en önemli özelliğinin, İlk Insan'ın keyfiyetine ulaşıp, ruh sağlığını yeniden elde ederek **«Tanrı'nın Ülkesinin kendisiyle birlikte»** bulunduğunu bilmesi olduğunda birleşirler; **«arama»sına gerek yoktur, çünkü artık «bulmuştur»; «çalma»sına gerek yoktur, çünkü zaten «kapı açılmıştır» onun için; ve bu açıklıkta ayna gibi olan insan ruhu İlâhî Sıfat'ları yansıtabilir ve yaratılışı gereği «Tanrı'nın Suretinde» olabilir.**
İSLÂM AKİDESİNDE SIFATLAR, **CELÂL SIFATLARI VE CEMÂL SIFATLARI** DİYE İKİYE AYRILIR VE BU DİĞER DİNLERİN İLÂHÎ MÜKEMMELİYET [137] hakkındaki öğretilerine, açıkça olmasa bile belirsiz bir şekilde

[137] Uzak Doğu geleneğinde Îlâhî Sıfatların bu iki hali sırasıyla ejderha ve Anka kuşuyla temsil edilirken, **Greko-Romen geleneğinde kartal ve tavus kuşuyla temsil edilir.**

uyuyor. Bu yüzden beşerî düzlemde en üstün ideal Celâl, ruh güzelliği, kutsallık ve tevazzu [138]olarak tanımlanabilir. Can'ın Ruh'la doğrudan bir ilişki kurmasından doğan bir kutsallık ve canın sınırlamalarından ancak «Ruhun huzuruna kabul edilen bir can»ın haberdar olmasından kaynaklanan bir tevazu.
Her teokratik uygarlıkta bu ideal, uygarlığın kaynaklandığı dinip kurucusu olan İlâhî Elçi'nin (Peygamber) şahsında ve arkadaşlarıyla, onların hemen arkasından gelen kadın ve erkekler kümesinde mevcuttur. Bu ideal onların mezarlarını ve hatta sonradan gelen Azizlerin mezarlarını kutsallaştırmıştır. **Bu durumda olan her türbe topluluğa başka bir hac ihtimali daha kazandırır.** Ayinlerde, şiirde, resim ve heykelde methedilir. Geometrik sembollerin diline çevrildiğinde, büyük tapınakların haşmet ve güzelliğinde dondurulmuş olarak durur, tartım ve uyum ortamına aktarılır, zengin ve fakir evlerinin merkezdeki toplu tapınma yerinin değişik şekil ve ölçülerde sürdürülüşü anlamına gelmesi gibi, bu müzik de toplumun bütün sınıflarının sahip olduğu kilise-dışı müziğe az çok mührünü vurur.
Kutsallık ve tevazu Haç'ın baş ve ayağıyla gösterilirken, Îlahî Salâbeti yansıtan adalet ve diğer faziletleri içine alan Celâl sol kol ile, İlâhî Rahmet'in bütün yansımalarını içeren Cemâl sağ kol ile ifade edilir. Daha ulvî bir anlamda belirsiz olarak bütün faziletleri ve kutsallığı içeren Celâl, Mutlak ve ebedî olanın bir yansıması olup Haç'ın düşey kısmı ile ifade edilirken, açıkça bütün faziletleri içerip Tanrı'nın sonsuz zenginliklerini *ve* cömertliğini yansıtan Cemâl yatay kısmın genişliği ile ifade ediliyor.
El ve ayakların bir merkezde kesişmesiyle Haç aynı zamanda birliğin bir ifadesi oluyor, bütün yönlere işaret ederken bütünlüğün bir ifadesi olduğu gibi. Burada Tek ve Bütün olan Tanrı'nın suretinde olma olgusunun başka bir yönü göze çarpıyor. Mükemmel olabilmek için, Can'ın mutlaka bir bütün olması gerekiyor. Aslında **«kutsallık», «bütünlük» ve «sağlık»** temelde aynı kelime; dilin farklılaşması sonucunda yapı ve anlam olarak **çok az değişmiş.** İçtenlik ve basitlik erdemleri bu mükemmeliyetten ayrılamaz. Zira herbiri kendi başına Can'ın bölünemezliğini anlatıyor.
İnsanın hastalığının başlıca sebebi, içinde bu dünya ile öte dünya arasındaki doğrudan bağlantının kopması ve bunun sonucu bütün yaratıkların mahkûm olduğu dışadönük dürtüyü tek başına denkleştirecek Kalb'in İlâhî manyetizmasını, Can'ın duyarlığını kaybetmesidir. Bir dairenin yarıçaplarının merkezden uzaklaştıkları ölçüde birbirlerinden ayrılmaları gibi, değişik ruhsal öğeler de birbirlerinden gittikçe uzaklaşır ve Can gittikçe basitliğini, içtenliğini, birliğini kaybeder. İsa'nın ilk emrindeki üslup, bu kronik ayrılmanın can alıcı çaresi oluyor. Dinin amacı insanın içindeki bütün ayrılıkları, ruhunu Kalb'in çekim alanına getirecek bir itki ile birleştirmektir; eğer bu bütün dinî ayinler için geçerli ise, ruhsal işlevi olan her şey için de geçerlidir. Örneğin, dinî bir sanat eserini seyrederken bütün ruh emredici bir çağrıya cevap verircesine bir araya geliyor. Parçalayıcı bir tepki söz konusu değil zira yeterince şaşırmıyoruz. Kutsal bir uygarlığın hakikati işte burada yatıyor; ruhun kendisini bir bütün halinde tutmasını ve korumasını sürekli taleb etmekte ve ruhların bu talebe verdiği cevapta geçmişin (bugüne göre) büyük üstünlüklerinden bilisi yatıyor. Çok küçük fakat yine de önemli bir örnek: Orta Çağların dans müziğini, hatta neşeli dansların müziğini dinlediğimizde, hiçbir şekilde ruhun bir parçasının diğerlerinden koptuğunu hissetmeyiz. Aksine bu tür müzik kadınların ve erkeklerin mutluluklarında unutamadıkları ve unutmak istemedikleri hayatın fâniliğini ve ölümün kesinliğini, büyüsel bir yolla hayal ettirir.
Bugünkü uygarlığımızın ruh üzerinde böyle talepleri yok: Bir avuç insan (bu tür geleneksel) «ilâçlar»a ne kadar güvenirse güvensin, modern dünya, hastalığı kontrol altına alacağına ona yaltaklanan bir sürü «antidot»la bu ilâçları izale etmektedir. ÇÜNKÜ ŞU KORKUNÇ GARİP BİR TECELLÎDİR: «KALITIM»A ALDIRMAYAN, BÜTÜN İNANCINI «ÇEVRE»YE BAĞLAYAN BİR UYGARLIĞIN TAKİP EDEBİLECEĞİ OLUMLU BİR ÇEVRE DE YOKTUR. Hatta bugün insanların sahip olduğu iyi yanların çoğunluğunun, içinde yaşamaya ve büyümeye mahkûm oldukları çevre tarafından mahvedilme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu söylemek abartma sayılmaz. Eğitimleri, birçoğunun yapmak zorunda olduğu iş[139], giymek zorunda oldukları elbiseler [140]ve hepsinin de ötesinde, belki de, boş

---

[138] Hristiyanlıkta 'Celâl ve Cemal' gibi bu iki nitelik de Jesu-Maria ismiyle ifade edelir.
[139] (5) Eğer geçmiş bugünün şahidi olabilseydi, modem dünyadaki geçim vasıtalarını görerek, «însan bunun için mi yaratıldı?» diye bağıracaktı.

zamanlarını geçirme yolları ve **«eğlenceleri, yalnızca Celâl ve Cemal duygularını bastırmak üzere değil, fakat aynı zamanda ruhî özü parçalara ayırarak birlik, basitlik ve içtenlik erdemlerini ortadan kaldırmak üzere hesaplanıyor.** «Bütünüyle orda» olma yönünde yetiştirilmek yerine, ruh bütün benliğini herhangi bir şeye nasıl vereceğini unutuyor; çünkü yaptığı perhizde onu bu işi tamamıyla denemeye itecek ya yok, ya da çok az. Çevresi bütün yönlerden «Benimle ne olur azıcık ilgilen!» diyerek onu çekmeye çalışan el kalabalığı gibi ve bu «eller» gittikçe artmakta ve talepleri saçmalaşmakta. Başka bir deyişle, modern dünya, ruh sağlığı bakımından yapılması gerekenlerin tam zıddının yürürlükte olduğu bir hastahaneye benzemektedir. Burada önemli olan doktorların «ellerini ruhlarından ne ölçüde yıkadıklarıdır.

Kutsal bilimlerin mütekabiliyetler arasında, bedenin merkezi olan kalb ile maddî dünyanın merkezi olan güneş arasındaki mütakabiliyet sayılabilir; hem kalb hem de güneş, bütün nesnelerin Merkezi olan Kalb'i simgeler Güneşin merkez oluşunun bilinişi ve onun simgelediği; dünyanın ve gezegenlerin güneşin etrafında dönüşünün bilinişinden çok zor ayrılır ve işte bu yüzden bazı eski çağlarda, bugün çağdaş astronomun bildiğinin bilinmesi hiç şaşırtıcı değildir. Ancak Kopernik'in zamanına kadar, gittikçe daha çok insan dünyanın güneş etrafında döndüğünü öğrendi ve öyle gözüküyor ki daha yüksek bir düzlemdeki «paralel» ve daha değerli bir bilgiyi kaybetme pahasına, alçak bir düzlemdeki bir bilgi parçasını benimsediler. **EĞER ESKİLER GENELDE DÜNYANIN GÜNEŞ ETRAFINDA DÖNDÜĞÜNÜ BİLMEDİLERSE, TANIM GEREĞİ DÜŞKÜN İNSANLARIN KAPILDIKLARI «İNSAN BEN'İNİN BAĞIMSIZ BİR MERKEZ OLDUĞU» YANILSAMASINA RAĞMEN DÜNYAYA TEKABÜL EDEN BİREYSEL RUHUN, İÇLERİNDEKİ GÜNEŞ ETRAFINDA DÖNDÜĞÜNÜ DE BİLEMİYORLARDI.** Bugün, insan ben'i Kalb'den ayrılığın nihaî noktasına yaklaşırken ve Kalb ile ruh arasındaki damarlar böylesine kütleşmişken ben'in (ego'nun) merkez olduğu yanılsaması ister istemez alabildiğine güçlenmiştir. Aslında Kopernîk'in «keşfini» «beşerî aydınlanma yolunun kilometre taşlarından biri» sayanların birçoğu, içerdeki Güneş'i büsbütün inkâr etmeseler bile derin şüphelere sahiptirler. Aşağı düzeyden bilginin elde edilmesi, ikisi arasındaki bağlantı göründüğünden de sıkı olsa bile mutlaka yüksek bilginin kaybını icap ettirmez. Fakat birisinin kazanılması ile diğerinin kaybı, insanın «uzmanlığının» ruhsal alandan maddî alana kaymasının inkâr edilemeyecek sonuçlarından biridir.

Uçuş, hastayı iyileştirme ve merkezî olan ile çevresel olanın bilinmesi, üst düzlemdeki bastırmaların alt -düzlemde gürültülü bir fazlalık halinde patlayabileceğini gösteren üç örnek. Şimdi kendi açısından bütün sorunu kuşatan dördüncü bir örneği ele alalım.

RUH BU DÜNYAYA AİT OLMADIĞI HALDE CAN BU DÜNYAYA AİTTİR; FAKAT BAŞLALANGIÇTA CAN İLE RUH ARASINDA GÖRELİ BİR SÜREKLİLİK SÖZ KONUSU OLDUĞUNDAN RUHÎ ÖZ'ÜN-canın en uç sınırında, kalbe en yakın noktada bulunan- **VE ZEKÂ'DAN RUH'UN IŞIĞINI ALMAK DURUMUNDA OLDUĞUNDAN BİR ANLAMDA «BU DÜNYADAN SAYILMAYAN» BELLİ BİR KISMI VARDIR. BU NOKTA, BAŞKA BİR ANLAMDA DA «BU DÜNYADAN» SAYILIR, ZİRA İŞLEVİ BU IŞIĞI CAN'IN DİĞER MELEKELERİNE AKTARMAKTIR, ÇÜNKÜ ZEKÂ'NIN GİZLENMESİ VE İKİ DÜNYA ARASINDAKİ SINIRLARIN MÜHÜRLENMESİYLE O, CAN YAKASINDA KALMIŞTIR.**

---

[140] Eskilerin de pekiyi bildikleri gibi elbiseler insan ruhunun ikinci yakın çevresidir ve onun üzerinde sayısız etkileri vardır. Uygarlıktan uygarlığa tamamıyla değişen elbiseler, her zaman için insanın Tanrı'nın bir temsilcisi olarak dünyadaki şerefinin bir hatırlatıcısıydı. Fakat Batı Avrupa'da, diğer teokratik uygarlıkların elbiselerinin veya basit çıplaklığın itibariyle karşılaştırılabilecek elbiseleri bulabilmek için hemen hemen bin yıl geriye gitmemiz gerekiyor. Ortaçağın sonlarına doğru Hristiyanların elbiselerinde hâlâ tarz ve oran duygusunun var olduğu bir gerçek, fakat gelecek olanın kaçınılmaz habercisi, şüphe götürmez bir şekilde olağan, dünyevî bir işaret belirmişti. 16. yüzyılın ortalarından sonra, dünyanın diğer ülkeleri geleneksel giysilerine sadık kalırken Avrupai modalar aşırılık ve gösteriş nöbetine tutulmuştur; giderek Arapların «ateizmin fena kokuları» dedikleri ruhsal değerlerin öldüğü bir giysiye dönüşmüştü. Çağdaş modaların ruha karşı olan havası hakkında objektif bir fikir edinebilmek için, birçok uygarlığın dinî sanatlarında Cennet'teki kutsal Ruhların modern sanatçının ve çağdaşlarının giysilerinde en ufak bir uyumsuzluğa yer vermeden resmedildiklerini hatırlamak yeter. Bu şekilde modem sanatçı tarafından resmedilmiş bir giysiyi hayal edelim. Şurası açık ki, ne kadar «doğru» giyinirlerse, yani yüzyılımızın on yıllık gruplarını ne kadar sıkıcı bir şekilde yansıtırsa bu elbiseler, etkileri o kadar bozucu olacak.

Ruhî özün bu yüksek ve çok değerli kısmı, ruhun öte dünyaya yönelik değişik isteklerinden doğan üç erdemin; **İNANÇ, UMUT VE AŞK**'ın etki alanından başka bir şey değil. Şimdilik, diğer ikisini de bir anlamda içine alan en ortadakini ele alalım. Umut, insan hayatım belirli şartların yerine getirilmesi halinde bütün isteklerin karşılanabileceği bir yolculuk olarak görmek demektir. Bu amaca yalnızca öldükten sonra erişilmez; bir avuç ayrıcalıklı (çevrimin bu aşamasında ayrıcalıklı) kişi bu dünyada da amaçlarına ulaşabilirler. Her halükarda hayatın doğru yönde bir yolculuk olabilmesi için her ne kadar bunu yapmanın değişik yolları varsa da, yerine getirilecek şartların her zaman «akıntıya karşı» kürek çekmekle de ilgisi var. Dinlerin farklılığı dolayısıyla bu şartların bazıları bir insan grubu için kolayken, bazıları da başka bir insan grubu için kolay.
Her dinde insanlar arasındaki farklılıklara izin veren belirli bir ihtimal çemberi vardır. Daimi bir hac hayatı, yüzeyde, kutsal bir kitabı okumaktan veya Îlâhî isimleri zikrederek dünyadan el-etek çekmekten oldukça farklıdır. Dua yahut tefekkürden yahut da her ikisinden etkilenen, fakat insanın hayatını kazanmasını dışadönük bir yol olarak izleyen bir hayat ihtimali de var. Böyle bir hayat, zaman zaman ruhsal bir inziva veya bir hac ile engellenebilir de, engellenmeyebilir de. Kabuktaki ayrılıklar ne olursa olsun, amaç her zaman için aynı; **Ruh ile (kaybedilmiş) rabıtanın yeniden elde edilebilmesi için gereken Rahmet'e tapınmayla ulaşarak beşerce bireyselliğin aşılması.** Dinî isteğin en az olduğu anda, yani lanetlenme korkusuyla'yapılan asgarî tapınmada bile, bu amacın gözden kaçırılmadığını söylemek mümkün. Çünkü kurtuluş, takdîs'in anahtarı olan arınmaya yol açar.
Son zamanlara kadar dünyanın her tarafında insanın amacı hep buydu: akıntının yönü ister aşağı ister yukarı olsun, «kayıklar» sürekli akıntıya karşı gidiyordu. Fakat son ikiyüz yıl içinde -daha kesin bir tarih vermek çok zor- öyle bir zaman geldi ki, kayıkların başını doğru yönde tutmak için gereken asgarî güç bulunamadığından, akıntıyla birlikte geriye sürüklenen birkaç kayık birdenbire akıntıyla yüzyüze getirildiler. Mücadeleyi zorlaştıran bu şüphe, belirsizlik ve umutsuzluk ortamında, akıntının onları peşine takıp götürmesi hiç de zor olmadı. Başarı çığlıklarıyla **«nihayet biraz ilerlediklerini»** haykırdılar, akıntıya karşı kürek çekmek için mücadele edenleri de **«hurafenin prangasından kurtulmaya»** ve **«zamana uymaya»** davet ettiler. Çabucak yeni bir âmentü icad edildi ve iman ettikleri şeylerin gerçeğine nadiren inildiğinden, geçen bin yıllık çevrimde insanın «akıntıya karşı» olan gayretleri yani «gerici» veya «yozlaşmış» gayretleri tamamıyla boşunaydı, son derece amaçsızdı, yanlış yola sevkediciydi; fakat «bütün bu gericiler insanlığı cehaletin karanlığına garketmek için ne yaparlarsa yapsınlar, insanlığın içindeki ilerlemeci Öge gittikçe ilerleye yolunda savaşıyordu.» İşte böyle diye diye, bu yüzyılın başlarında bir politikacının **«dünyanın muhteşem sabahı»** dediği noktaya kadar geldik.
Bu arada, geçmişin seçkin insanlarını kendileriyle aynı çizgideymişçesine «öğretilerine ekleyerek her şeyi daha «makûl» yapıyorlardı. O zamanlar ilerleme şampiyonları olarak alkışlananlar yalnızca devrimciler değildi, büyük manevî şahsiyetlerin de alkışlandığı oluyordu. Görevlerinin insanları yaratılışlarındaki mükemmel hale döndürmek olduğu görmezlikten gelinerek Budha, İsa, Hz. Muhammed «zamanlarının çok ilerisinde» kabul ediliyorlardı.
Aslında kanıtlanan şey, **«İNSANIN UMUTSUZ YAŞAYAMAYACAĞI»** gerçeğiydi. İnsanlığın büyük bir çoğunluğu, Ebedî ve Ezelî olana doğru ilerlemekten vazgeçtikten (yani «dikey» ilerleme ihtimaline inanmaktan yüz çevirdikten), sonra, umutlarım belirsiz bir «yatay» ilerlemeye bağlamak zorunda kaldılar.
Agnostik (bilinmezcilik) **ve ateist, herhangi bir uzuvlarını kesip atabilirler, fakat Aşkın olana inanmayı redderek, normal işlevi Aşkın olana duyulan isteği körüklemek olan "ruhsal öğelerden kendilerini kurtaramazlar**. MODERN DÜNYADAKİ UYUMSUZLUĞUN EN BÜYÜK NEDENLERİNDEN BİRİ, LİDERLERİNİN VE DİĞERLERİNİN RUHLARINDA VAR OLAN İSTENMEYEN RUHÎ ÖZ İLE AÇIKLANABİLİR. Bu «öz»ün tehlikesi ruhun en değerli ve en güçlü öğeleri sözkonusu olduğunda daha da artıyor. Hatta ateistler ve agnostikler bir yana, modern Batı'da herhangi bir dini olan «düşün adamları»nın çoğunu tanımlayan soğuk yarı-agnostik din, ruhun üst pencerelerini açma ve onun büyük isteklerine yol verme kuvvetinden yoksun. **Bunun sonucu olarak ruh, geriye yani yasal dünya tutkularının ortasına düşüyor ve kendi haline bırakıldığında makul gerçekçiliğin ulaşabileceği mütevazı doyumları duygusal ve gerçekdışı düşlerle bastırarak çarpıklık ve kargaşa yaratıyor.** Bu, uçmayı reddeden veya uçamayan bir kuşun sürekli kendi kanatlarıyla yukarı doğru sıçramasına benziyor.

Gerçekte ruhun kanatları olan erdemlerden inanç diye kalan (hurafe), batıl-dinin evrim ve ilerlemeye olan katı taassubudur. Umut diye kalan ise, görmek istemediği yıkıntıların ortasında yükselen, çoğu tartışmalı [141] birtakım geleceğe yönelik **«insan başarıları»** dır. Bu iki hurafe de, insan aklını egemenliği altına alan ve amaçlarıyla kıyaslandığında son derece orantısız olan bir tutkuyla sürekli beslenmektedir. **Ruhu boş, dünyevî bir Mutlak macerası peşinde, delicesine, sevdadan sevdaya sürükleyen bu tutku, insanın İlâhî olana duyduğu susuzluğun dünyaya yöneltilmesinden başka bir şey değildir.** Yoğunluğunu yitirmesinin nedeni de böylesine tersyüz edilmiş olmasıdır.

Kaynakça

Martin Lings trc. Enes HARMAN, Ufuk UYAN Antik İnançlar Modern Hurafeler [Kitap]. - Yeryüzü Yayınları, İstanbul., s.37-55

---

[141] Okuryazarlıktaki genel artış ile dayak ve ölüm cezasının yaygın bir şekilde kaldırılmasında örneğin. Genelde iyi olduklarına şüphe olmayan bu «başarılar» ın diğerleri, örneğin kölelik, örneğin menenjitten ölen birisinin ayak başparmağındaki nasırın alınması gibi önemsiz şeylerdir. Bu çağımızın gayrimenkullerini inkâr etmek olarak anlaşılmamalı ki bunlar gelecek bölümün konusunu oluşturuyor; fakat önceden de belirtildiği gibi bunlar yenilik şampiyonlarının dikkatinden kaçıyor.

ZAMANIN TARTIMLARI

Dünyanın her tarafındaki eski insanlar için insanın yeryüzünde birdenbire ve mükemmel bir yaradılışta (artık daha fazla gelişmesi imkânsız bir surette) görünüverdiğine inanmak kolaydı; çünkü onlar bu ilk İlâhî «müdahale»nin daha küçük çapta müdahalelerle sürekli tekrarlandığını görüyorlardı. Atalarımızın gözünde Tevrat, bir düşüşün hikâyesidir. Cennetten kovulmadan Tufan'a. [142] Tufan'dan Babil Kulesi'ne uzanan, zaman zaman kısa süren, zaman zaman da göreli bir mükemmelliğin yeniden kurulduğu, yokuş aşağı giden bir eğimdir bu... **İlâhî müdahalenin pençesi gevşer gevşemez bu kaçınılmaz eğim bir yerçekimi yasası tarafından zorlanmışçasına yeniden harekete geçmektedir.** Bizler, dünyanın izlediği yolu atalarımızdan daha kolay görebiliriz, çünkü bizim daha geniş bir tarih açımız var ve tarih, temel olarak Tevrat'ın anlattığı hikâyeyi tekrarlayıp, onun tartımım (ritmini) doğrulamaktadır. **Son üç bin yılın belirleyici olayları, Buddha'nın, Hz. İsa'nın, Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin misyonları ani müdahalelerdi:** Kendilerini önceleyen olayların ardından çalkantısız bir biçimde ortaya çıkmadılar; olayların genel eğilimine ters düşüyorlardı. Hepsinde, küçük bir insan topluluğu bir araya gelmekte, gelecek kuşaklara yol gösterici bir ışık, bir ideal olacak manevî bir doruk oluşturmaktadır. Bu tür, bilinen tarihî olayların ışığında ilk maneviyatın (ve bu durumda ilk insanlığın) dünyaya berrak bir yıldırım gibi düştüğünü kabul etmek hiç de zor değildir.
Ani bir yükselişi ağır bir düşüşün izlediği [zamanı aşanla zamana uyanın birleşmesinden doğan] bu «Tanrı/İnsan» tartımı, mevsimlerin diliyle, hızla yaza dönüşen ani bir bahardan sonra adım adım gelen güze benzetilebilir. Güzün ne kadar erken geleceği çeşitli etkenlere bağlıdır. Beşeriyetin muhteşem bahar-yaz dönemi, Altın Çağ, bir bütün olarak, Hint Puranalarının bazı yorumlarına göre yirmi beş bin, bazı yorumlama göre de bir buçuk milyondan daha fazla insan yılı sürmüştür. Değişik dinlerin daha kısa süren çevrimleri ise, kaçınılmaz olarak büyük çevrim içindeki yerleri oranında etkilenmişlerdir. Büyük çevrimin güz döneminde ortaya çıkan yeni bir dinin baharı da, göreli olarak daha kısa bir sürede kendi güzüne (baharına) geçmek zorunda kalmaktadır. Ne var ki, bu güzün içinde de daha küçük çevrimlerin baharları yaşanabilmektedir, zira bazan <u>büyük bir Ermiş, kendisini (daha küçük çapta) bir din kurucusuna benzeten ani bir ***yenileme*** görevi üstlenebilmektedir.</u> Bu tartımı görmek için tarihin dış yüzüne değil derinliklerine, belkemiğine bir göz atmak gerekir, çünkü maneviyat (tanım gereği) zamandan bağımsız olmakla birlikte, zaman içinde gelişen dolaylı etkileri doğal olarak adım adım ilerleyen, zamana bağlı bir kabarma-büzülme tartımı izlemek eğilimindedir. Budizmin, Hristiyanlığın ve İslâm'ın, İlâhî Takdir'in belirlediği düşünülebilecek, beşerî çevrelerde tam anlamıyla yayılabilmeleri epey zaman almıştır: **«Tanrı/İnsan»** tartımı bir anda su yüzüne çıkmaya hazır, pusuda beklediği halde, söz konusu teokratik uygarlıklar (bütün bilimleri, sanatları ve zenaatlarıyla) maneviyatın kendisinden daha ağır gelişmişlerdir. Çünkü insan, ne derece -kelimenin gerçek anlamında- vahiyle harekete geçirilmişse davranışları o oranda aşağı derece tartımdan sıyrılıp daha yüksek tartıma ayak uydurmaktadır.
Meselâ en soy nitelikleriyle sanat, maneviyata sımsıkı bağlıdır. Ama bir dinin başlangıcında sanatsal esinin de gelmesi mutlaka gerekli değildir, çünkü genel olarak manevî coşkunun doruğa tırmandığı anlarda, insanların sanata (başka zamanlara oranla) daha az ihtiyaçları olmaktadır. Hristiyan dünyasında yoz Greko-Romen üslup bazı alanlarda [gerçek Hristiyan üslubun doğuşuna kadar] üç-dört yüzyıl sürmüş; ama bu iki sanatın yer değiştirmesi genellikle daha hızlı olmuştur.
<u>Sanattan daha yetkin bir örnek vermek gerekirse, Hz. Süleyman, Hz. Davut'a indirilen plana göre ***Tapınak'ı*** yaptırana kadar, Yahudilerin bir dinî mimarisi yoktur.</u> Bu mimarî zirveye öylesine birdenbire ulaşılmıştı idi. Ustaların bile dışardan getirtilmesi gerekmişti. Bu esini de aşıp doğrudan doğruya vahye dayanan bir örnek olmakla birlikte esin de buna benzer bir biçimde işler. Bize kadar gelebilen en eski sanat, çarpıcı bir Örnektir, Öylesine çarpıcıdır ki, karşı düşüncede olanları bile etkilemektedir.

---

[142] «Yaratılışla Cennet'ten kovulma arasında» da diyebilirdik, çünkü bu bozulmanın ilk örneği Cennet'te görülmüştür: Havva'nın henüz Adem'den ayrılmadığı bir «zaman»; ayrı bir varlık olarak ortaya çıktığı hal de henüz yasak meyvayı yemediği bir «zaman»; ve onun meyvayı yediği ama Adem'in henüz yemediği bir «zaman» vardır.

«Hiç şüphesiz, [bu] sanat olgusunun ilk bakışta gözümüze çarpan en şaşırtıcı rolü, ilk örneklerinde görülen büyük olgunluktur,. Üslup yönünden gelişmiş sanat eserlerinin estetik değerlerde olağanüstü bir patlamayla apansız ortaya çıkıverişi gerçekten insanı şaşırtmaktadır. Hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir biçimde en eski dönemlere ait olduğu görülen örnekler bile büyüleyici bir sanatsal olgunluğu yansıtan yapıtlardır.»
Tarihte derinden derine işleyen bir değil iki «akım» veya «tartım» olduğunu görmediğimiz sürece birçok şeyi anlamamız mümkün değildir. Atalarımız hiç şüphesiz her ikisinin de farkındaydılar. Yüzeyde kalan, bir kabarıp; bir alçalan akımı herkes bilir, uygarlıkların bütün niteliksel unsurları açısından kaçınılmaz olan ani «çıkışlarla ağır ağır «düşüş»lerine gelince... Hristiyanlar ilk kilise babalarını ve hepsinden öte Havarilerin kendilerini özel bir saygıyla anmazlar mı? Aynı şekilde İslâm'da, daha sonraki kuşaklar başka alanlarda ne tür başarılar kazanmış olurlarsa olsunlar müslümanlar, Peygamber'in şu sözünü bütün kalpleriyle onaylamaktan bir an bile geri kalmamışlardır: .
«Ümmetimin en iyisi benim zamanımda yaşayanlar, sonra hemen onları izleyenler, sonra da bunları izleyenlerdir.»
Bir başka örnek: «Budistlere göre, Budizmi kavrama gücümüzün gittikçe azaldığı üç dönem vardır. Bunlar Buddha'nın ölümünden itibaren başlar: Birincisi bin yıl sürmüştür ve 'gerçek Budizm dönemi' olarak adlandırılır; yine bin yıl süren İkincisi 'taklidî Budizm dönemi' olarak adlandırılır; içinde yaşadığımız üçüncü dönem ise yozlaşma donemidir ve bizler de 'son günler'in insanlarıyız.»
Bu üç dinin mensupları, bu inançlarında yalnız değillerdir. Aslında, modern uygarlık dışında tarihin kaydettiği bütün uygarlıklarda yaygın ***'bir eksiklik, ideal bir ölçüye ulaşamamışlık*** bilinci vardır ve yüzyılları kapsayan bir ermişler zinciriyle insanların zihninde sürekli diri tutulan bu ideal, sözkonusu dinin ilk temsilcileri arasında en mükemmel şekilde yaşanmıştır. Bu zirvenin gerisinde, araya giren yozlaşma dönemlerinin ötesinde hayal-meyal (zira geçmiş uygarlıkların bildikleri genellikle yoz dönemlerin artıklarından başka birşey değildi) İik İnsan'ın mükemmelliği görülüyordu.
Yahudi inancına göre, eğer Âdem en başta **«iyiyle kötünün bilgisi»** ne sahip olmasaydı, Tanrı'yı bilme bakımından melekleri bile geride bırakabilecekti; Uzakdoğu'ya doğru gittiğimizde, anlatım biçimi çok değiştiği halde anlatılan gerçek aynı kalmaktadır.
İki bin yıl önce/Çin'de **Taoist bilge Chuang Tzu** şöyle diyordu:
«Eskilerin bilgisi mükemmeldi.
Nasıl mükemmeldi?
Birincisi, (Ezelî ve Ebedî olanı simgeleyen Tao'dan, Yol'dan ayrı olarak), eşyanın varlığından henüz habersizdiler. Bu en mükemmel, tam bilgidir; hiçbir şey eklemek mümkün değildir. Sonra şeylerin varlığını öğrendiler; ama henüz, aralarında bir ayrım yapmıyorlardı. Sonra da aralarında bazı ayrımlar yaptılar ama onlar hakkında hüküm yürütmediler. Hüküm yürütüldüğü zaman Tao [bilgisi] ortadan kalkmış oldu.»
Tarihöncesinin alacakaranlığından bize kadar gelen eski bir Litvanya şarkısının bildirisi de dıştan çok değişik, ama öz olarak aynıdır. Bu şarkı, «Ay'ın Güneş'le ilkbaharda nasıl evlendiğini» ve sonra «yalnız başına gezen» **Ayın Sabah Yıldızı'nı görüp nasıl ona gönlünü kaptırdığım bunun üzerine Güneş'in babası olan Tanrı'nın Ay'ı nasıl ikiye böldüğünü anlatır.** [143]
Güneş, dünyanın her tarafında Ruh'un simgesidir. Gün ışığı da dolaysız ruh bilgisini simgeler. Ay ise beşerî olan ne varsa onun simgesidir; özellikle zihin ve zihnî bilgi, ay ışığı gibi dolaylıdır, yansımadır. **«Ayrımları yapan» da, «hüküm yürüten» de zihindir**.
«Güneşle evlenen Ay», beşerî ve İlâhî özellikleriyle İlk İnsan'dır ve tıpkı Ay'ın Güneş'i yansıtması gibi insan ruhu da bütün melekeleri ve erdemleriyle İlâhî Nitelikleri yansıtmaktadır. Böylece, insan tabiatının simgesi olarak Ay, **«insanın Tanrı suretinde yaratıldığı»** ve «Tanrı'nın yeryüzündeki vekili» olduğu yolundaki evrensel öğretiyi dile getirmektedir.
YARATILIŞ DEMEK, TANRI'DAN AYRILIŞ DEMEKTİR. Yaratmayla birlikte bütün yaratıkları kuşatan dışa doğru ayırıcı bir eğilim baş göstermiş olmaktadır. Ama gayri -beşerî yaratıklarda, özgürlüğün olmayışı

---
[143] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin ayı yarma mucizesinide hatırlarsak bu sanki sürekli tekrarlanan bir şey mi acaba?

nedeniyle bu eğilim etkisiz hale gelmektedir. Bu yaratıklar, Yaratıcı'nın uzak ve parça-bölük yansımalarından başka birşey olmadıkları için, Onun Özgür îradesi'ni ancak çok sınırlı bir anlamda yansıtmaktadırlar. Eğer hayır konusunda insandan daha az özgür iseler, yozlaşma konusunda da daha az özgürdürler. İnsanda ise, yaratılıştan gelen dışa-eğilim, «ilkbaharda» yüksek tabiatının içe-çekici gücüyle mükemmel bir biçimde dengelenmişti.
Bu iki mizacın kesişme noktası olan, ruhun doruğu ve merkezi (zira Göklerin Melekûtu «üstte» olduğu kadar «içte»dir) pek çok dinin Kalb dediği şeydir. (Bedenin merkezi olan kalpten ayırmak için Kalb burada büyük harfle başlatılmıştır.) Kalb, Ortaçağ'da kullanılan ***Intellecius*** anlamında **"Anlık'in tahtı"** yani, akıl, bellek, ve imgelem gibi Aysı (Kamerî) yetilerden farklı olarak manevî hakikatleri doğrudan doğruya algılayan Güneşsi (Şemsî) bir yetidir .
«Ayla Güneş'in evlenmesi» yoluyla, ayıran, ayrı düşüren, uzaklaştıran «iyi -kötü bilgisi», tümüyle bir-leştiren, bütün yaratıkları tekrar Yaratıcı'nm çevresinde toplayan Kalb-bilgisine bağlanmış olmaktadır.
«AY'IN İKİYE AYRILMASI», Kalble zihnin birbirinden ayrılmasını ve bunun sonucu olarak da insanoğlunun aracısız bilgiyi, birleştirici bilgiyi yitirip dolaylı bilginin ikiliğine, iyi-kötü bilgisine köle olmasını göstermektedir.
Katıksız dindışı dürtü ve eylemler, «başını alıp giden Ay»la simgelenen zihnî bağımsızlıkla ortaya çıkmıştır. Ay'ı parıldayan ***ışığı*** solgun ışığa değişmeye iten dürtünün hiçbir manevî açıklaması yoktur; tıpkı Pandora'nın kutuyu açmasının, yasak meyvanın yenmesinin ardında yatan dürtünün hiçbir manevî açıklamasının olmaması gibi... Bu son davranışın anlamı, Zerdüşt dininin ışığında daha iyi anlaşılabilir. **Zerdüşt'e göre insanın yozlaşma çizgisindeki önemli noktalardan biri de yiyecekleri sadece yiyecek olarak sevmek ve onların güzelliğini Yaratıcı'dan bilmemektir.**
Cennet'teki hayat bir anlamda zamanın üstündeydi, çünkü ne mevsimler söz konusuydu ve de ölüm vardı. Tabiî, din de yoktu, çünkü dinin götüreceği hedef yitirilmiş değildi. Buna karşılık, hemen düşüşün ardından gelen (ve o dönemde bütün insanlar dinî görevlerini «mükemmel bir biçimde yerine getirdikleri» için Sanskritçe'de ***Krita-Yuga*** diye adlandırılan Altın Çağ, tanım gereği din çağı idi. Hinduizme göre o zamanlar ortalama dünya ömrü 'bin-yıl sürüyordu. Görünüşe göre bu, Yudaizm tarafından da doğrulanmaktadır. Ne var ki Yudaizmin ve daha sonra ortaya çıkan dinlerin, bu dönemin mükemmelliği konusunda fazla ısrar etmemeleri de boşuna değildir; zira bu dönem kendi içinde ne kadar iyi olursa olsun, felaket tohumlarını en azından içinde taşıyordu ve'sonunda da yerini bu tohumların nihaî meyvası olan Demir Çağı'na bırakmıştı. İlk dînler için Altın Çağ, Düşüş sonrası dünya şartlarında gerçekleşebilecek en üstün «ideal»i simgeliyordu. Ama Çevrim'in sonu yaklaştıkça bu «ideal» uzaklaşıyordu. Yine de, Yaratılış'ın (Tekvin) olağanüstü eliptik ilk bölümlerine baktığımızda, açıkça olmasa bile, görmezlikten gelinemeyecek bir simgesellikle Düşüş'ten sonraki Âdem'in kişiliğinde Altın Çağ'ın anlatıldığını görürüz, Yaratılış'la ilgili yorumlara ve Yahudilerin kaynağı pek açık olmayan kitaplarına baktığımızda da Adem'in yalnızca, insanlar arasında bir tek günah işlemiş biricik insan olarak değil, büyük bir şahit olarak da Övgüyle anıldığını ve öldüğü zaman onu gömmek için Gök'ten meleklerin indiğini ve hatta Adem'le Şit'in yaşadığı çağlarda ölülerin bedenlerinin çürümediğini, insanların hâlâ **«Tanrı'nın suretinde»** doğduğunu[144], Şit'in ölümünden sonra ise bu durumun değiştiğini, o güne kadar yemyeşil olan dağların çorak kayalıklara dönüştüğünü okuruz.
Hindulara göre dört dönemi kuşatan çevrim sırasında, aşağı doğru giden eğim, sekiz ani «toparlanma»yla kesintiye uğramıştır. Bu ani toparlanmaların her biri Ulûhiyetin bir yönünün yeryüzünde somutlaşmasının sonucudur. Çevrimin başlaması ve bitmesi de buna benzer somutlaşmalarla ya da **«İnig»lerle (Âvatara)** olduğu için bu kesintilerin sayısı on'a çıkmaktadır.

---

[144] Yaratılış (IV/26)'la jlgiii olarak Midrash Rabbah'ın yorumuna bakınız (Soncino Press, Londön, 1939, c. I, s. 196). Bir kutsal metin, her zaman, değişik düzlemlere özgü değişik anlamların bir bileşimi olduğu için, Âdem'in ve Habil'le Kabil'in kıssaları da, bir anlamda, bütün insan soyunun tarihidir: Kabil'in baştan çıkması (kentlerde oturanlar neredeyse bütün göçebeleri ortadan kaldırdığı için) bugün artık hemen hemen son sınırına varmış gibidir. (Bakınız.- Rene Guânon, The Reign of Quantity and the Signs of the Times **[Niceliğin Egemenliği ve Zamanların İmleri]**, Luzac, London, 1953, 21. Bölüm.) Bu açıdan bakıldığında Âdem-Şit kıssasında yeni bir allegori ortaya çıkmaktadır. Ama başka bir açıdan, eğer Kabil, Cennet'in yitirilmesini, Âdem'in pişmanlığını, ödediği keffareti simgeliyorsa, **Şit de Tanrı'nın Adem'e acımasını ve Altın Çağ'ın başlamasını simgelemektedir.**

Bunlardan dokuzuncusu -bir Hîndu olarak göründüğü halde üstlendiği işin mukadder çerçevesi Hinduizmin sınırlarım çok aştığı için- ***Mleccha Avatara*** (Yabancı İniş) adı verilen Buddha'dır. Brahmanlar açısından bu İlâhî müdahale az ya da çok Hindulara özgü olduğundan, Batı dinleriyle pek ilgilenmemektedir; ama henüz gerçekleşmemiş olan onuncu iniş, bütün dünya içindir.

Kalki adi verilen bu onuncu ve sonuncu Avatara, beyaz bir ata binmiş, elinde kılıç tutarken tasvir edilir. Kalki'nin bazı tanımları da Ahdi Cedid'in son kitabındaki (Apokalips) bazı ayetlere çok benzer. Kalki Avatara'nın Karanlık Çağ'a bir son verip, yeni bir Altın Çağ'la yeni bir çevrimi başlatması beklenir.

Kalki'ye ne ad vermiş olurlarsa olsunlar bütün dinlerin paylaştıkları bu beklentinin, çağdaş «ilerleme» inancıyla hiçbir ilgisi yoktur. Bazı çağdaşlarımızın, **Mesih'in ilk gelişini beşeriyetin ilerlemesine bağladıkları ve daha fazla ilerlemeyle dünyanın Mesih'in ikinci gelişine uygun bir hale geleceğine inandıkları bir gerçektir.** Ama bu tür düşünceler gerek Ortaçağ düşünüşüne, gerekse daha eski düşünüşlere tümüyle yabancıdır.

İnsanlığın Kurtuluş'u [ilerlemeyle] kazandığına inanmak şöyle dursun, atalarımız bunun katıksız bir Kayra (înayet) olduğuna inanıyorlardı. (Mesih'in ikinci gelişi konusunda da, onlar başka türlü düşünüyorlardı. **Onlara göre bunun yaklaştığını gösteren belirtiler «savaşlar», «savaş söylentileri», «zelzeleler», «kıtlıklar»; «kardeşip kardeşe», «babanın oğula», «oğulların ana babaya»** düşman olduğu iç savaşlar ve son olarak da «harap edici mekruh şey»dir; bazı çağdaşlarımızın inandığı gibi her şeyiyle mükemmel bir dünya değil... İsa'nın ve resullerin sözlerine göre -ki atalarımız, bu sözlerin, tarihin tartımıyla sonuna kadar doğrulandığına inanıyorlardı- «Bin Yıl»a yokuş yukarı değil yokuş aşağı giderek ulaşılacaktır. Bu, en azından ***bir bütün olarak beşeriyet*** için böyledir. înamşa göre, adım adım ilerleyen, belirli toparlanmalarla [145]kesintiye uğrayan ***«ÇÖKÜŞ»,*** «DÜNYANIN BAŞLANGICINDAN BERİ OLMAMIŞ VE HİÇ OLMAYACAK BÜYÜK SIKINTIYA» yol açacaktır. **İsa'nın, ikinci gelişinin yaklaştığını gösterecek belirtilerle ilgili olarak söyledikleri, aynı konuda diğer dinlerin söyledikleriyle karşılaştırılabilir.** Beşeriyetin içine yuvarlanacağı en aşağılık durum, Deccal'ın egemenliğiyle damgalanacaktır. Sonra, **«şimşeğin Doğudan çıkıp Batı'da dahi görülmesi gibi»** gerçek Mesih ortaya çıkacaktır.

«Modern buluşların sağladığı bilgiler, eskilerin ***atalarının mükemmelliği*** konusunda besledikleri inancı değiştirebilir miydi?» Bu soruyu sorduk ve kısmen de cevaplandırdık. Peki ama, onların ***gelecekten bekledikleri*** konusunda ne diyebiliriz? Çok önceleri ölmüş kuşaklar dünyaya dönebilselerdi, kendilerinin ve peygamberlerinin yanılmış olduğunu mu düşüneceklerdi? Yoksa bu dünyanın görünüşü, insanlığın geleceğiyle ilgili en kasvetli, en kötümser sezgilerini mi doğrulamış olacaktı? Bu soru da, yukarıda üstü örtülü bir biçimde cevaplandırıldı. Bundan sonraki bölümlerde ise daha açık olarak cevaplandırılacak.

Kaynakça

Martin Lings trc.Enes HARMAN Ufuk UYAN Antik İnançlar Modern Hurafeler [Kitap]. - Yeryüzü Yayınları, İstanbul., s.25-35

[145] Acaba eski inançta, yaşadığımız günlerle çevrimin sonu arasında geçici bir «toparlanma» ihtimalini ve hatta imkânını düşündürtecek herhangi bir ipucu var mı? İsa'nın, ikinci gelişinden hemen önceki belirtilerden söz ederken söyledikleri, bu soruyu kısmen cevaplandırabilir: «O günler kısaltılmamış olsaydı, hiçbir adam kurtulamazdı; fakat seçilmiş olanlar uğruna o günler kısaltılacaktır.» (Matta: XXIV, 22). Burada sözü edilenin «birinci göğün ve birinci yerin geçip, yerini yeni bir göğe ve yeni bir yere bırakması» değil de, onu önceleyen, kısmî bir yıkım olduğu açıktır. Sözkonusu «günler» de Kızılderililerin, (özellikle Hopi'lerin) **«Arınma Günü»** dedikleri çok yakın bir gelecekten başka birşey değil gibi görünüyor. «Arınma» kelimesinden de anlaşılacağı üzere, onlar yıkımın olumlu bir yönü de olduğuna inanmaktadırlar. Aynı şekilde İslâm'da da Deccâl'ın hemen ardından ortaya çıkması beklenen Mehdi'yle birlikte kısa, süren bir manevî yenilenme dönemi hep beklenmiştir. İsa'nın verdiği haberde yıkım günlerinin kısaltılması, bir tür manevî toparlanmanın geleceğini göstermektedir.

ÖZGÜRLÜK VE EŞİTLİK

Bugünkü dünya, itilip kakılan düşünce ve isteklerin oluştuğu bir kaostur: «Özgür dünya» denilen kesim seyyal bir kaos içindeyken, modern dünyanın totaliter kısmı katı bir kaos içindedir. İkisinin de aksine, eski dünya sürekli bir düzen, her şeyin yerli yerinde olduğu bir kavram sıralaması içindeydi. Kaos, gördüğümüz gibi sıralamanın psişik düzeye (hümanistler tarafından) «ters çevrilerek yansıtılması» ve bozulmuş, saptırılmış öte-dünya isteklerinin zorla bu dünyada düşünülmesi sonucu ortaya çıkmıştı. Doğal bir tapınma isteğiyle donatılmış, ..olan insanoğlu tanınamazsa ve manevî düzleminden kopartılırsa tapacağı bir tanrıyı daha aşağı bir düzlemde bulur ve böylece yalnızca Mutlak'a ait olan bir başkasıyla değişmiş olur.

«Özgürlük», «eşitlik», «okuryazarlık», «bilim», «uygarlık» gibi «büyüsel havâl uyandıran» öyle kelimeler vardır ki, bu kelimeler söylendiğinde ruhların birçoğu zihin-altı bir tapınmadan yerlere serilirler. Özgürlük ve eşitlik hurafeleri genel düzensizliğin yalnızca sonucu değil, aynı zamanda da sebepleridirler; çünkü her biri kendi başına sıralamaya karşı bir ayaklanmadır ve bunlar insan içindeki iki üstün dürtünün saptırıcıları olduklarından çok da tehlikelidirler. **Corruptio optimi pessima**, iyiyi saptırmanın en iyi yolu onu en kötüye saptırmaktır; fakat eski düzeni sağladığınızda bahis konusu olan bu iki put (dünyevî yasal isteklerin nefes alabilecekleri özgürlük ve eşitliğe yerlerini bırakarak) dünya düzleminden kaybolacaktır.

Mutlak özgürlük Ulûhiyetin ayrılmaz bir parçası olduğu için,- özgürlüğe duyulan iştiyak Tanrı'ya duyulan iştiyakın üstündedir. Bu yüzden Hindûîzm'de mistik'yolun sonunu -Delirten en yüksek ruhî mertebe **kurtuluş** (moksha) olarak adlandırılır. Çünkü o, Mutlak, Sonsuz ve Ebedî olanla bir birleşine (yoga) halidir, işte bu yüzden, bütün bağlıklarından özgürlüğe kavuşmayı gösterir. Hz. İsa **«Bilgi-edininiz, bilgi sizi kölelikten kurtaracaktır»** dediğinde aslında bu özgürlüğü kastediyordu- çünkü doğrudan bilgi, **GNOSİS (MARİFET), BİLGİNİN OBJESİYLE YANİ TANRI'YLA OLAN BİRLEŞME DEMEKTİR.** Fakat İsa'nın bu sözlerinin daha aşağı bir düzeyde ikincil bir uygulaması var: manevî gerçeklerin doğrudan bilinmesinde nisbî bir kurtuluş var, zira bu tür bilgi daha üstün bir dünya için bir geçit sayılır ve bundan ötürü bu dünyadan kaçmanın bir yoludur. Plato'nun ünlü imgesinde bu kaçış **«mağaradan çıkış»**tır ve onun söylediklerini hatırlamakla konu dışına çıkmış olmayız, zira: bu imge eski dünyanın hem Doğulu hem de Batılı görüş açısını temsil ediyor.

Platon daha doğrusu Sokrates, (çünkü Platon'un söylediklerini O bize ulaştıran Sokrates'tir) içinde çocukluklarından beri hapsedilmiş mahkûmların olduğu bir yeraltı mağarasını hayal etmemizi istiyor. Mağaranın duvarlarından birini görecek şekilde uzunca bir sıraya oturtulmuşlar ve oturdukları yere öyle zincirlenmişler ki, kafalarını oynatamıyorlar, yalnızca dosdoğru önlerine bakabiliyorlar. Arkalarında yanan bir ateş, ışığım duvara yansıtıyor ve ateşle aralarında canlı ve cansız bütün dünyevî yaratıkların kuklaları dolaştırılıyor. Fakat kafalarını çeviremediklerinden, mahkûmlar yalnızca kuklaların önlerindeki duvara yansıyan gölgelerini görebiliyorlar.

Sonra Sokrates bize, mahkûmlardan birisinin zincirlerinden kurtuluşunu hayal etmemizi söylüyor. İlk olarak arkasına dönüp kuklaların kendilerini görebiliyor. Sonra mağaradan kaçıyor ve kuklaların suretlerinde yaratıldığı bütün nesnelerin görülebileceği dış dünyaya gidiyor. İlk olarak ay ışığında, sonra güneş ışığında nesnelerin gölgelerine ve sudaki yansımalarına bakıyor. Daha sonra nesnelerin kendisine ve nihayet güneşe bakmaya muvaffak oluyor.

Mağara bu dünyayı, mahkûmlar da dünyevî hayatları boyunca ölümlüleri temsil eder. Süre durum, duygusuzluk ve önyargının sebep olduğu tek yönlülük yüzünden, mahkûmlar kuklaları yani bu dünyanın nesnelerini bile göremezler, **«çünkü şimdi ayna ile muammalı surette görüyoruz, fakat o zaman yüz yüze göreceğiz»**. Dış dünya, bu dünyadaki nesnelerin simgelediği ruhsal gerçeklikleri kapsayan öte dünyadır. Kaçan mahkûmun dış dünyaya geldikten sonra görme yeteneğindeki artış, tamamen, Dante'yi Yedi Cennete doğru götürürken Beatrice'in yüzündeki tebessümün parlaklığındaki artışa tekabül eder. Bu artış, insan manevî mertebelerde adım adım yükselirken, entellektüel sezginin yoğunlaşmasını gösteriyordu. Zincirlerden kurtulmanın verdiği özgürlükle karşılaştırıldığında gittikçe daha göreli gelen, genellikle «özgürlük» denilen, yani zincirlerinden salıverilmelerini dahi istemeyen

mahkumların hoşlanabilecekleri **«özgürlükçükler»...** Sokrates bizi, mahkûmların (bütünüyle kuklaların gölgelerinde yoğunlaşan) davranış ve ilgilerinin, tümüyle aydınlanmış birisi için ne ifade edeceğini düşünmeye çağırıyor.
Bir süre Platon'un imgesini düşünecek olursak -ki Platon'un bütün istediği budur- mağaradan kaçıp sonra geri dönenlerin (ki bunlar m bazıları hiçbir zaman mahkûm olmamışlar, yukardan gönderilmişlerdir) aslında din kurucuları, İlâhi elçiler, olduklarını görürüz. Her halükârda görevleri mağara sakinlerine güneşi, ayı, erkekleri, kadınları, hayvanları, ağaçları, çiçekleri bütün yönleriyle anlatmak, şekil ve renklerin ne kadar muhteşem olduğunu bildirmektir. Bazı mahkûmlar bunların anlattıklarını zevkle dinleyip, gölgeler dünyasından gerçek dünyaya kaçma özlemi ile dolarken, çoğu, Peygamberlerin deli veya hayalperest olduklarını ve var olan en üstün gerçekliğin kuklaların gölgesi olduğunu iddia ederek kızıyorlardı.
Bu imgenin ışığında inanan ile kuşkucu arasındaki farkın, mahkûm olan ile özgür olan arasındaki fark olmadığı, fakat mahkûm olduğunun bilincinde olan bir mahkûm ile düşünceleri hapishane duvarını geçemediğinden bu dünyanın bir hapishane olduğunu kabul etmeyen bir mahkûm arasındaki fark olduğu görülecektir.
Eğer şimdi eşitlik kavramının Mutlak'taki kaynağına dönersek, bü kavramın Hıristiyanlığın «tanrılaş-tırma» (deification) ve Hinduizm''in **«THAU ART THAT» (TANRI SENİN ÖZÜNDEDİR)** şeklinde ifade ettiği en üstün manevî mertebenin bir görünüşü olduğu ortaya çıkacaktır. Düşen insanın ruhundaki özlemin bir parçası olan eşitlik ihtiyacı bir kez daha İlâhî tecelliye layık olma tutkusunun üstündedir. Bütün Gizlerin en büyüğü olan bu yeterlilik bu sözlerle ifade edilir: Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem kutsî hadiste buyurdu ki;
«Ne yere ne de göklere sığdım, yalnız mü'min kulun kalbine sığdım"
Sonsuz'un Tümlüğünü içine alan boşluklarının eşitliğinden dolayı bütün Azizler eşittir; bu eşitliğin, ilâhi görünüşünün altını çizen, semavî bir görünüş denilebilecek bir yönü var. Ortaçağ'da yazılmış bir İngiliz şiiri olan **THE PEARL (İNCİ)**, kız kardeşinin mezarını ziyarete giden ve orada uykuya dalıp onu Cennet'te gören birisini anlatır. Kız kardeşine nasıl olduğunu sorar, o da Cennet'in Kraliçesi olduğunu söyler. Ağabeyi onu azarlar, o da **«Doğru, dediğin gibi Kutsal Bakire Meryem Cennet'in Kraliçesidir; fakat onun şefkat ve cömertliği o denli kavranılamaz ki, diğerlerinin de yanında Kral ve Kraliçe olmalarına izin veriyor,»** diye cevaplar.
Beşerî düzlemde dahi «toplumsal» açıdan eşit olan insan topluluğu ütopik bir düş olmakla kalmıyor, fakat bir ihtimal olarak beliriyor, zira gelenek bize bunun dünyada binlerce yıl var olan bir norm olduğunu söylüyor. Altın Çağ, tanım gereği bütün insanların «kast üstünde» olduğu bir çağ. Fakat bu tür eşitliği gerçekleştiremedikten sonra, bir bütün olarak insanlığın aynı aleladeliğe sürüklenmesindense -hiç değilse- bir bölümünün erdemlerini koruması daha iyi olurdu; **«kast sistemi»**, işte bu anlamda geriye kalan erdemlerin korunmasını ve toplumun en iyi faydalanabileceği yere yerleştirilmesini sağlayan bir araçtır. Üstelik bu sistem kendisini fazlasıyla ispatlamış durumda, zira bunun Hindular ve diğer insanlar arasında özenle ve yöntemli bir şekilde uygulandığına şüphe yok ve Hinduların, tarihsel zamanın başlarında yozlaşan Yunan, Roma ve Alman dinlerinden çok eski olan dinlerini, bozulmadan bugüne kadar getirebilmeleri büyük bir başarı. Kendi içinde anormal olan, aşağı kastların varlığıdır. Çevrimin sonuna doğru yaklaştıkça bu da normalleşmek zorundadır. Eski dünya, kaçınılmaz olduğunu bildikleri alçalma hareketini ve aşağı insan türlerinin çoğalmasını kontrol altına-almakla ve yozlaşma dalgasını en iyi şekilde nasıl önleyebileceği (yani kendisini nasıl koruyacağı) sorunuyla meşguldü; fakat bu alçalma hareketine karşı koyma yöntemleri değişiyordu.
Kast sistemi halen belli bir yozlaşmanın var olduğunun kabulü demektir. İnsanlar için daha eski bir kendini koruma yolu, Kızılderililerin yaptığı gibi çöküşün dış sebeplerinden olan yerleşik, göçebe olma-yan bir bayata ve böyle bir hayatın ifade ettiği her- şeye yüz çevirerek, bakir doğayla gerçek bir entellektüel ilişkinin aydınlattığı ve adet haline getirdiği fiziksel ve ruhsal, bir ilişki kurmaktır. Bu son şart zarurî bir şarttır.
«Kızılderili İlâhî Sıfatları ve meleklere ait hakikatleri doğadaki fenomenler ve hayvan türleri ile dü-şünür... Onlara (Kızılderililere) göre hiçbir nesne göründüğü gibi değildir, yalnızca saf olan yansıtabilir. İşte yaratılmış olan her nesne kutsal (Wakan) dır.
Kızılderili'nin mabedi her yerdedir: dünyanın bozulmadan, bakir ve tıpkı yaratıldığı günkü gibi

kutsal kalması bu yüzdendir. -zira- Ebedî olanı yalnızca, saf olan yansıtabilir. Kızılderili ne "Panteist" tir ne de Tanrının bu dün dünya da olduğunu düşünür, ancak Tanrının esrarlı bir şekilde Tanrıya bulandığını bilir. »

Bu görüş, kast sistemini tamamıyla bir kenara bırakan ve ilk eşitliği sürdürmeye dayanan toplumsal bir düzeni ve ona uygun bir hayat tarzını gerektiriyor. Kızılderililer arasında ne «alt sınıf» ne de «orta sınıf» var. Kendilerini **«Soluk benizlilerin kirletmesinden korudukları ve geleneklerine sadık kaldıkları sürece eski zamanların rahip-kralları gibi her nesilde soylu bir azınlığı üreten soylu bir ırk.**

Fakat doğayla entellektüel bir ilişkiden kaynaklanmayan bir göçebelikte ısrar, yozlaşmanın yalnızca belirli çeşitlerine karşı bir güvence olabilir. Yokuş aşağı bir sürü yol var, dünya bunlardan bazılarının yaygınlaşması için yeterince yaşlı sayılır. Bugün «ilkel» kelimesi hemen hiçbir ayırım gözetmeksizin kullanılıyor. **İLK ÇAĞLARIN İNSANLARIYLA KARŞILAŞTIRILDIĞINDA DEMİR ÇAĞ'IN KIZILDERİLİLERİ KENDİLERİNİ YOZLAŞMIŞ OLARAK GÖRÜYORLARDI, FAKAT TAM ANLAMIYLA YOZLAŞMIŞ OLAN «VAHŞİLER»İN DE «İLKEL» OLARAK ADLANDIRILDIĞI BİR ÇAĞDA, «İLKEL» DAMGASINI YİYEREK DOĞAYLA YAKIN İLİŞKİ İÇİNDE OLMALARI ONLARI MODERN UYGARLIKTA SON HADDİNE VARAN ÖZEL ÇÖKÜNTÜDEN KURTARDIĞI İÇİN, KIZILDERİLİLERE «İLKEL» DEMENİN HİÇBİR ANLAMI YOK.**

Entellektüel görünüşün son derece kuvvetli bir ruhsal otorite şeklinde vücut bulması, Platon'un çöküşe karşı en iyi çare dediği ve kast sistemi olmayan yerleşik teokrasiler, Hintliler, Kızılderililer tarafından da benimsenen şeyin ta kendisidir. Son iki teokrasinin kastla sınıf arasındaki, yani doğal şartlar ile toplumsal durum arasındaki ayrılıkların asgariye indirilmesi veya etkisiz hale getirilmesi için başvurdukları çareler hem çarpıcı, hem de tipiktir. Hristiyanlık bugün var olan toplumsal düzeni, gerçek bir kast sistemine bir parça benzediği için benimsemişti, fakat bunun üstünde davetsiz misafirlere karşı, geniş kapsamlı yardımlarla koruduğu ve bütün sınıflara açık olan büyük bir kast kurdu. İslâm'da, en üstün kasta üye olma zorunluluğu bütün sınıflara zorla kabul ettirildi; fakat Altın Çağ ideali ile Karanlık Çağ gerçeği arasındaki uçurum Kur'an ve Peygamber'in «mertebe» (takva) üzerindeki ısrarıyla yok edildi. İslâm uygarlığının bir kast duygusuyla yayıldığım söylemek doğru olmasa bile kast sisteminin özünü oluşturan bir duyguyla, insanlarda değişik manevî imkânların bir hiyeraraşi oluşturduğu duygusuyla yayıldığını söyleyebiliriz. Bu yüzden, sınıf farklarının dünyevî hiyerarşisi, Müslüman için her şeyden önce imamların fiilî eşitliği ile söndürülür ve sonra bu eşitlik çerçevesinde manevî hiyerarşi ile yer değiştirilir.

«Aristokrasi» dediği ideal devleti kurmanın pratik olarak nasıl gerçekleşebileceğini düşünürken, Platon, herşeyden önce, kendileri istemeseler bile ülkeyi yönetecek gerçek düşünürlerin bulunması gerektiğini söylüyor, Bu aristokratları tarif derken kelimenin tam anlamıyla Azizler'i kastettiğini açıkça anlıyoruz; çünkü gerçek düşünür «mağaradan kaçan» ve «güneş»i gören kişidir. Platon'un devleti aslında bir teokrasidir: mağaradan kaçan aristokrat, bundan böyle tam Platoncu anlamıyla mağara ile dışardaki dünya arasında gidip gelebilir ve işte Latince kelime anlamıyla «köprü» (Pöntifex) demek olan başpiskopos'un (Pontiff) işlevinin anlamı burada yatıyor.

Fakat eğer ruhsal otorite sahibi gerçek bir aristokrat olmaktan uzaksa ne olacak? Ve büyük görevlerin her giyenin' üzerinde pek bol duran elbiseler gibi, «görevli»lerin üstünden taştığını tarih göstermemiş midir?

Modern «çözüm», elbisenin bir cüceye uyacak şekilde kesilmesidir. Eskiler ise daha iyi birisini umut ve sabırla beklerlerdi. Üstelik, elbisenin giyenden ayrı olarak tek başına değerli olduğunu da bilirlerdi. Teokrat görevinin gerektirdiği mertebeye sahip olmayabilirdi, fakat bu görev kendi başına bir «köprü»ydü. Çünkü onun devletin başında oluşu, manevî olana üstünlüğünü sağlıyordu. O «mağaranın kapısı»nın resmen tanınmasını ve topluluğun o yöne yönelmesini garantiliyordu. Üstelik, ruhanî büyüklerin görünen hiyerarşisinden başka Azizler'in bir iç hiyerarşisi de vardı; yani bir görevleri olsa da, olmasa da kendi içlerinde köprü olanlar, büyük işlevlerin başarılmasında ortaya çıkan boşlukları her an doldurabilirlerdi. Orta Çağ boyunca Batı Hıristiyanlığı, her kuşakta birbirini izleyen, sözleri uygulanmasa bile, her yerde kanun sayılan kadın ve erkek Azizler yetiştirdi. Aynı şey «Orta Çağ»ı çok daha sonra biten büyük Uzak Doğu teokrasileri ve Doğu Kilisesi için de geçerli. Fakat teokratik düzen olmadan, değerlerin genel olarak doğru olduğunu temin eden resmî dış hiyerarşiyle, Azizler bu denli göz kamaştırıcı bir şekilde **«insanları aydınlatma»** imkânına sahip olmayacaklardı, «Aşağı» akıntıyı kontrol altına alıp, **«akıntıya karşı»** bir hareketi hızlandırmak için ortaya çıkan

teokratik uygarlığın püf noktası burada yatıyor; yaratılışın merkezkaç eğilimlerini önlemek için merkezcil bir ivme hazırlamak ve onu korumak, kısacası, dinin işlevini en iyi şekilde yerine getirebileceği bir ortam hazırlamak ve Azizler ve dinlerdir, çünkü merkezkaç ve **«akıntıya karşı»** olan her şeyi onlar harekete geçirirler. Bu aynı zamanda, Azizlerin kurduğu hayatın sürdürülmesi demek olan mistik düzenler ve kardeşlikler için de geçerlidir.
Orta Çağ Hristiyanlığında, Avrupa ve Anadolu'ya uzanan manastırlar ağı nedeniyle her köyün birbirinden uzak olmayan en az, böyle bir manastırı vardı. **Burada bir grup kadın ve erkek Hıristiyanlığın büyük çevrimini yoğun bir şekilde yaşarlardı -İsa'nın Doğumu, Noel. 6 Ocak Yortusu, Büyük Perhiz, İsa'nın Çarmıha Gerilişi, Diriliş, Göğe Yükseliş, Ruh'ul kuddûsün İnişi, Kutsal Meryem'in Orucu, St. Michael ve bütün Meleklerin, Azizlerin, Ruhların Yortusu, aralarda kalan aylarda tek tek Aziz günleri ve bu çevrimin canlılığı öyle ruhsal bir kasırga yaratır ki, içine bir ölçüde girmemek mümkün değildir.** (Müslümanlarda da kandiller.)
Her merkezde herkese temel bilgiler öğretilir, her ihtiyacı olanın yardımına koşulurdu. Üstelik herkes, hatta en fakir köylünün oğlu dahî, Ruh'ta kök salmış öğretiye derin bir iştiyak göstermek şartıyla, en yükseköğretimi alabilirdi. Orta çağda «aşağı sınıflar»ın «yükselttirilmediği» yönündeki geçerli sam, dünyevî bir «yukarı» kavramına dayanır. Fakat teokrasi açısından toplumun herhangi bir kısmını Ruh'un yanına yaklaşmaktan alıkoymak bir çelişkidir. Ortaçağ'da bir keşiş için tek muteber yükselme tarzı, manevî yükselmeydi. Ona göre, kendisinin çoktan yüz çevirdiği dünyevî zenginliklere ulaşmanın böylesine güç olması hiç de bir trajedi değildi. Fakat en alt kast'ın üyeleri dâhil herkese açık olan yukarı doğru (olumlu) ilerleme onaya bağlıydı.
«Eğer Hinduizm, her şeyden önce, insan ruhundaki temel eğilimleri dikkate alıyorsa, toplumsal kökene bir değer vermeyen gezgin keşişler (sannyasis) üst -kastında da eşitliği kabul ediyor demektir. Hristiyanlıktaki ruhban sınıfı için de durum aynıdır, öyle ki aralarında soyluluk unvanları kaybolmuştur: bir köylü bir prens olamaz, fakat Papa olup, bir hükümdara taç giydirebilir..»
Tarihte Hristiyanlıkta ve diğer dinî uygarlıklarda zaman zaman görülen ve teori ile pratik arasında gelip giden geniş çatlaklar oluşturan başlıca adaletsizlik ve baskı halleri, teokrasi yüzünden değil fakat insan ırkının aşırı ihtiyarlıktan doğma kollektif düşkünlükleri yüzündendi. Üstelik eğer işler kötü gittiyse, teokrasi sayesinde daha kötü olmaktan kurtulmuşlardı. Belirli zaman ve yerlerde bazen iyi de gidiyordu ve böylece eskiden meydana gelen «iyi»nin daha sonra da meydana geleceği umudu sürüyordu.
Bir bütün olarak **DEMİR ÇAĞ, «iki şer arasında bir seçimin»** yapıldığı bir çağdı; önceki dönemlerin aksine **ORTA ÇAĞ** en azından **«ehven-i şer arasında bir seçimin»** yapıldığı bir çağdı. En kötü papalar ve İslam'ın en kötü Halifeleri dahi, **VIII. Henri**, ve laikliğin kasvetli umutsuzluğunu başlatan diğerleri kadar, kötülüğe yol açmamışlardır.
Orta Çağ Avrupası, bütün vücudunu acıyla sarsan, onu iniltiden iniltiye sürükleyen ve öldürücü[146] olduğu bilinen bir hastalığa yakalanan bir adama benziyordu. Fakat bünye iyiydi, kalp-atışı düzenli ve kuvvetliydi. Kan hâlâ atardamar ve toplardamarlardan geçerek kol ve bacakların en uçlarına gidiyordu ve bazen ateş azaldığında, hasta gençlik ve sağlığın ne büyük nimet olduğunu düşünüyordu. Bu mu daha iyiydi, yoksa son demlerini yaşamakla birlikte göreli bir rahatlığa kavuşmak mı? [147]
Kalp-atışı zar zor algılanabiliyor; kan adeta damarlarda donuyor; deri mide bulandıran kızartılarla iltihaplanıyor; vücudun dış kısmındaki bazı yerler halen dumura uğramış durumda ve hasta koma

[146] Ortaçağdaki atalarımız, Platon'un ideal devletinden bahsederken bile ne dediğini bildiğini (ve atalarımız kendi devletlerini ideal görmekten çok uzaklar) çok iyi biliyorlardı; «Yaratılan her şey çürümeye maruzdur, hiçbir şey sonsuza dek kalmayacak - fakat yok olacaktır.» Bu yüzyılda olayların gelişimine bakarak şaşırırlarsa bu boşuna olmayacaktır, çünkü Platon bu teokrasinin kaçınılmaz bir şekilde nasıl devrileceğini ve devletin geçeceği yozlaşma dönemlerini anlatırken, «demokrasi» ve «diktatörlük» ten hükümetin mümkün olan en aşağı biçimleri şeklinde bahsediyor. Biri diğerine yolaçma eğiliminde. Onun kavramında «diktatörlük» demokrasi keşmekeşine karşı bir hareketle başa geçen prensipsiz bir demagogun yönetimi anlamına geliyor.
[147] Kollektif açıdan bu doğru; fakat kişilere gelince, modem dünya en kuvvetli «ilaçlar»la dahi geçirilemeyecek hal ve huy terkipleri yaratıyor. Zamanımıza genellikle «intiharlar ve 'sinir bozukluğu' çağı» denilmesi boşuna değil.

Veya hezeyan halinde oluşuna göre ya fısıldayarak ya da haykırarak: **«Her gün biraz daha iyileşiyorum.»** diye bağırıyor.
Fakat kişiler için eğer topluluğun gerisinde kalmak mümkünse -hiç kuşkusuz «gerisinde» kelimesi her durumu karşılamaz, zira acı, gönül rahatlığından daha yakın olabilir- kişilerin genel gidişten gerçek anlamda kurtulması da mümkündür. Her durumda geçerli olabilecek tartışmasız bir «mükemmel» mutlaka vardır. Bu, doğrudan doğruya mekândan münezzeh
Ulûhiyetten kaynaklanan bir metafizik zorunluluktur. Şu anda bu «mükemmel»in bir yönü şöyle ifade edilebilir: eskiden insanlar dinin **sauve qui peut'**sünü [148] söyleyerek dünyanın beyhûdeliğini açıkça ve etkin bir şekilde ilan ettiler, fakat dünya buna karşı oldukça sessiz kaldı. Şimdi ise insanlar bu gerçeği ifade etmeye gönüllü görünmüyor, dünya ise edilgin insanlarıyla gittikçe kendi beyhûdeliğinin gürültüsüne gömülüyor. Aslında böyle bunak bir dünyada her gün edindiğimiz tecrübe, dünyanın gerçekten «güve'nin kemirildiği ve pasın paslandığı» bir yer olduğunu günden güne insanların kendilerinin yarattığı ve kendi ellerinde parçalanan putlar diyarına döndüğünü gösteriyor.
BU DÜNYAYA OLAN İNANCIN YİTİRİLMESİYLE, ÖTE DÜNYAYA İNANMANIN BAŞKA BAŞKA ŞEYLER OLDUĞUNU SÖYLEMEK BASİTLİKTİR. **Bizler öte dünya ile bu dünya arasında açık kapı olan insanlardan alçalarak bu hallere düştük. RUHLARI DA BUNA GÖRE DONATILMIŞTI, FARKINA VARSAK DA, VARMASAK DA ONLARDAN BAZI ŞEYLERİ MİRAS ALDIK VE DÜNYAYI KANATLARIYLA KAZMAKTA ISRAR EDEN BİR KUŞUN UÇMA ŞANSI OLMADIĞINA GÖRE, EĞER HERHANGİ BİR YOLLA DÜNYAYI KAZMAKTAN VAZGEÇİLİRSE, EN AZINDAN UÇMAYA TEŞEBBÜS İHTİMALİ DOĞAR.**

Kaynakça
Martin Lings trc. Enes HARMAN, Ufuk UYAN, Antik İnançlar Modern Hurafeler [Kitap]. - Yeryüzü Yayınları, İstanbul., s.57-69

[148] Sauve qui peut: Felaket anında, «Kendini kurtarabilen kurtarsın» anlamına gelen bir ünlem.

ZEKÂ VE AKIL

Makrokosmos (kâinat) ile mikrokosmos (insan) arasındaki uygunluk öğretisine göre dünyevî gücün sahipleri, yani kral ve temsilcileri makrokosmos'da, mikrokosmos'daki akıl melekesine tekabül ederken manevî otoritenin temsilcileri de Zekâ'ya tekabül ediyor. İmgelem, duyu ve duyarlık yetileri aklın altında ve (normal olarak) onun denetimindedir. **Aklın bunlar üzerindeki hükümranlığını sürdürebilmesi için Zekâ'dan onay alması gerekir, çünkü bu hükümranlığın dayandığı üstün ilkelerin bilgisi Zekâ'ya bağlanmaktadır.**

Bu onay esas olarak dışardan, dinden gelebilir ve insanın içindeki zekâ ile ilişkisini koparmasından ötürü bir zorunluluk halini alan kısmî bir vahiy veya Zekâ'nın dışlaştırılması şeklinde tanımlanır. Onay, gerçek aristokratta olduğu gibi aklı ihtiva eden can ile Zekâ'yı ihtiva eden Ruh arasında yeniden sağlanan iç süreklilikten de gelebilir. Bu durumda akıl ilk halinde olduğu gibi bir kere daha Zekâ'nın izdüşümü haline gelmiştir ve ikisi arasındaki bağlantı saf bir görüntüdür. Yüzyılımızın büyük manevi otoritelerinden birinin dediği gibi:

«İMAN, DİNLERİN TEMELİDİR; FAKAT DAHA İLERİYE ULAŞIP TANRI'DA SONA ERER. BURADA ARTIK KİŞİ İNANMÂZ, ÇÜNKÜ GÖRÜR. HAKİKATİ GÖREN BİRİSİNİN ARTIK İNANMAYA İHTİYACI YOKTUR.» [149] Bu tür bir görme kuvveti ile inancın en aşağı derecesi arasında sezginin, kesinliğin ve imanın birçok mertebesi vardır. Dinin dışardan güdümü içten gelen bir kesinlik ile ne kadar az desteklenirse, akıl ile Zekâ arasındaki ilişki o denli tehlikeli bir hal alıyor; fakat bu hal muhafaza edilirse, can, derinlemesine ya da uzunlamasına doğru üçüncü bir boyut kazanıyor.

Entellektüel düşünce tarzı olarak kabul edilebilecek tek düşünce tarzı, hiçbir sevi yalınkat değerlendirmeyen ve her zaman üçüncü bir boyuta, üstün bir ilkeye gönderme yapan üç boyutlu düşünce tarzıdır. Örneğin(ahlâkî açıdan bu, bir erdemi yalnızca erdem olarak değil, fakat her zaman bir İlahî Sıfat'ın yansıması ya da simgesi olarak görmektir. Özgün haliyle sanatın, yani dinsel sanatın işlevinin, resmettiği her şeyde üçüncü bir boyutu vurgulamak veya açıklamak olduğunu söylemek yerinde olur. Ruhsal arketiplerin veya değişik iman derecelerinin ışığında yetkin akıl, üçüncü boyut boyunca, evreni can'ın geri kalan kısmına yorumlayıp ona gerçek anlamım verebilir. Rasyonalist, kendi aklının her şeyden üstün olduğuna inanan kişidir. Şimdi makrokosmos'ta dünyevî güç, manevî otoriteye isyan ettiğinde, önünde sonunda ona da isyan edilir. Kral I. James'in **«Hristiyan dünyasındaki en akıllı aptal»** olarak adlandırılmaya lâyık olup olmadığı epey tartışılır. Fakat o **«Ne piskopos, ne de kral»** dediğinde, gerçekten bu evrensel gerçeği bilerek akıllılık ediyordu. Ne var ki, ortada zaten «piskoposun olmadığı»nı fark etmemesi aptallık, o ve ondan önce gelenler manevî otoriteye karşı ayaklanmakla kendi iktidarlarının da kuyusunu kazmış o- luyorlardı. Bu yüzden eğer mikrokosmosta akıl zekâ'ya karşı ayaklanırsa, sırası gelince imgelem ve duygular da akla karşı ayaklanır. Kendisini aşan her şeyi inkar eden akıl, giderek akıl-ötesi güdüleri ve amaçları sorgusuz sualsiz kabul etmeye ve can'ın yeni tiranlarının emri altında yeni yeni düşünceler üretmeye başlar. Rasyonalistlerin en mükemmel örneklerinden olan hümanistin, akıl melekesi, "meşrutî kral"ların durumuna çok benzer.

ÖTE YANDAN, EĞER ZEKÂ'YI TEMSİL EDEN DİN, İNSANDAN AKLIN ULAŞAMAYACAĞI YERDE DİNİN OTORİTESİNİ KABUL ETMESİNİ İSTERSE, ASLINDA AKLA KARŞI OLAN HİÇBİR ŞEYİ KABUL ETMEMESİNİ İSTİYOR DEMEKTİR. HÜMANİSTİN TAM AKSİ SUÇLAMALARI ÜZERİNDE DEĞMEZ. ÖRNEĞİN, TİPİK RASYONALİSTLERİN, «BÜTÜN DİNLER BİRBİRİNDEN FARKLI OLDUĞUNA GÖRE, MANTIKLI İNSAN BUNLARIN HİÇBİRİNE İNANMA BUDALACA BİR YANLIŞTIR, ÇÜNKÜ BÜTÜN DÎNLER ' GERÇEKTEN TEMEL OLARAK KABUL EDİLEN ŞEYLERDE, BİR BAŞKA DEYİŞLE «MİSTİSİZMLERİNDE ANLAŞIRLAR; ÜSTELİK BU BAHANE MANTIKSIZDIR DA, ÇÜNKÜ BİR İNSAN TOPLULUĞU İLE BİR BAŞKASI ARASINDAKİ GENİŞ FARKLARI DÜŞÜNÜRKEN, TANRI'NIN AYNI DİNÎ BİÇİMİ BÜTÜN İNSANLARA ZORLA KABUL ETTİRMESİNİN TUHAF OLACAĞIM UNUTMAMAK GEREKİR.

[149] Şeyh Ahmad al-'Alawi, Bkz. Martin Lings, A Moslem Saint of the Twentieth Century, s. 33, (George Ailen & Unwin, 1961).

Mantıksız olmak bir yana, din her zaman insana makûl zeminlerde sunulabilecek olan inancı sunar, mantık gösterilerine konu edilemeyecek bir şeyi «kanıtlamaya» kalkışmaz, ama evrensel ve ayrıntılı «delil»ler sunar. Akıl, imgelem ve diğer yardımcı melekelerle birlikte ciddî bir biçimde oturup o delili en mükemmel ve en serbest bir şekilde düşünmeye çağırılır. Her dinin sunmak zorunda olduğu bu tür delillerden birisi, dinin kurucusunun görevinin büyüklüğüne karşı sahip olduğu hayret verici yetkinliktir. Batıl bir din daha baştan batıl peygamberin aykırı aleladeliği ile kendini ele verir. Bunun aksine İlâhî Elçi'nin eşsiz büyüklüğü, o tarihte yer almasaydı yaratacağı geniş ve tasavvur edilemeyecek boşlukla anlaşılır. Ve bu büyüklük, insanlığın üzerindeki geniş, derin ve kuvvetli etkisiyle, söz konusu edilen insanın iddia edildiği gibi olduğunu kabul etmek yerine, akla bunu açıklaması için meydan okur ve karşı çıkar .**Her gerçek dinin kurucularından başka, delil olan azizleri de var; birkaç örnek verirsek, St. Augustine, St. Bernârd, St. Francis, St. Dominic, St. Cathariııe ve St. Teresa'yı sayabiliriz.** Bu devlerin saf inancı aşan bağlaşık kesinliği hiçbir soylu aklın küçümseyemeyeceği bir delildir. **Değişik delillere gelince: özellikle Hristiyanlıktaki vücutta olağanüstü bir biçimde haç yaralarına benzeyen bâzı lekelerin belirmesi (Stigmata),** St. Francis'in zamanından beri günümüze gelinceye kadar, her nesilde en az bir ya da iki Hristiyan evliyaya nasip olmuştur. **Bu tür delilleri hümanistlerin «örtbas etmeleri» her zaman için akla hakarettir ve genelde hümanizm, aklın bazı önemli öğelere gözlerini kapamasına çalışıyor: örneğin, evrenin kaynakları hakkındaki evrimci açıklamaları, hayatın ve maddenin kaynakiari hakkındaki yorumları, dinin kaynakları hakkındaki «psikolojik» açıklamaları kadar akıldı**şıdır.
RASYONALİST, TANIM GEREĞİ YALNIZCA İKİ YÖNLÜ DÜŞÜNÜR; ÇÜNKÜ ONUN AKLI «HURAFE ZİNCİRLERİNDEN KURTULDUĞUNDAN», «ÖZGÜR»DÜR. (Aklı Zekâ'ya bağlayan bu zincirler ruh'un üçüncü boyutunu oluştururlar.) Bu yüzden, modern dünyada sık sık kullanılan kavramların çoğunda, bu iki boyutluluk bir kült halini almıştır. İki boyutlu düşüncenin uzmanları arasında **«yüksek öğrenim»** denilen grubun büyük bir bölümünü sayabiliriz. Bu terim eskiden olduğu gibi, artık bir noktadan sonra bilginin katlanarak yükselmeye başladığı bir süreci anlatmak için kullanılmıyor. Terimin şimdiki kullanımı, eskilerin dikkatinden kaçmış veya ilgisini çekmemiş bir takım niceliksel ayrıntıların ince ince sınıflandırılması anlamına gelmektedir.
Bütün dinlerin öğretilerinde görülen ve evrenin (hem mikrokosmos'un, hem de makrokosmos'un) simgesi olan ağaç simgesine göre, **RUH CAN'IN KÖKÜDÜR, AKIL GÖVDESİDİR,** [150]diğer melekelerde dalları ve yapraklarıdır. Yaratılışın tâbî olduğu (ve Ruh'la olan rabıtanın yavaş yavaş azalması demek olan) merkezkaç hareket, bitki özünün köklerden gövdeye aktığı kanallarda gittikçe artan bir, kasılma olarak tarif edilebilir. Rasyonalizm, bu kasılmanın şiddetli örneklerinden biri olarak göre çarpıyor. Üstelik, «öz»ün hem entellektüel, hem de hayatî bir özelliği var. Bu da yalnızca ruhları birbirlerine bağlayan bağların gevşediğini değil, düzenli beslenemedikleri için büyüyemediklerini de göstermektedir. Şüphesiz bu ilk ve son dinler arasındaki farklardan birisini birazcık açıklığa kavuşturuyor. **Temelde yani insanın yukarı yönelip Ruh ile yeniden birleşmesinde bütün dinler aynı iken, «esasa taalluk etmeyen» şeylerde Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm'ın Hinduizm'den daha dar bir «yatay» görüşe izin vermesi ilginçtir.** Her ne kadar dikey uzunluk aynıysa da yatay düşüncenin genişliği eskiye oranla daha kısadır, bu ise insanlığın din tarafından daha dar bir vadiye kapatıldığı izlenimini veriyor. Buna rağmen her durumda her şeyin öte dünyada aydınlanacağı ile müjdeleniyoruz ve eskiden bu müjde verildiği kişileri tatmin ediyordu. Çünkü o günkü şartlar onları, daha önemliyi az önemlinin üstüne çıkaran bir oran duygusuna zorluyordu. Son derece tehlikeli bir hastalığı olduğunu bilen ve daimî bir tedavi vaadi alan bir hasta, hastalığa nasıl yakalandığını fazlaca düşünmeyecektir; aynı şekilde, bulunduğu yerden bir daha dönmemek üzere ayrılmaya hazırlanan bir yolcunun o yer hakkında fazla bilgiye ihtiyacı yoktur. Daha az gerçek olan şeylerin anlatılmasının ruhu büyük gerçeklerden ayırdığına hiç şüphe yok. Buna rağmen, daha az gerçek olan şeylerin verdiği zararın bugün bin misli, hiç mi hiç gerçek olmayan ve aklı başka şeylerle uğraştıran şeyler tarafından verilmiş

---

150 Aynı şekilde, ortaçağ mimarî biliminde «bazı Papazlara göre bir kilisenin iç kısmı Ruh'un bir simgesi iken, kilisenin ortasındaki dar ve uzun kısım aklı simgeler». (Titus Burckhardt,, Principer of Metho- de de l'art sacre, s. 70 Derain, Lyon, 1958).

durumda. Bu yüzden ilk dinlerin geniş kozmolojik görünüşü bir kere daha az zararlı oluyor -bu öyle doğru ki, «aşırı uçlar karşılaşır». Bu tür bir görünüş kendi düzleminde şaşkınlıkla kolayca başa çıkabilir; yani bazı sivri akıllıların dinle ilgili sorularım kolayca cevaplandırabilir. Ama bunu yaparken, -en azından potansiyel olarak- başlangıçta ne idiyse, o olmakta devam eder, yani sonsuz'u düşünmek için güçlü bir destek olmayı sürdürür.
Hindu öğretisine göre, şimdilerde son demlerini yaşayan dört dönemli çevrimden önce pek çok başka çevrim olduğu gibi, bundan sonra da olacaktır. Zaman içinde sonsuzmuş gibi duran vadesine, uzaydaki uçsuzbucaksızlığma rağmen içinde yaşadığımız evrende, nihayet, peşpeşe gelen dünyalardan biridir ve insanlar, bu dünyadan ötekine **samsara** tekerleğinin kenarında göç etmeye mecburdurlar. Samsâra, bireysel varlığın değişik aşamalarından oluşan tam bir çevrimdir. Çemberinde bizim dünyamızın yer aldığı samsâra, her biri İlâhî tecellinin bir parıltısı olan samsâralardan sadece bir tanesidir.
Bir varlığın herhangi bir dünyadaki durumu onun bir evvelki halinde birikmiş olan yarar veya zararına göre belirlenir. «Çok istenilen» ve «ele geçirilmesi zor» olan, merkezde olmaktır; çünkü varlık ancak merkezdeki türün -ki bu dünyada insanlıktır- üyesi olmakla samsâradaki değişikliklerden kurtulma ve İlâhî merkeze ulaşan yarıçaplardan birisinden geçme şansına sahip olur. Bu yönü tutmak «Tanrıların yolu»nu tutmaktır, bir samsâracı dünyadan öbürüne geçmek anlamına gelen «ataların yolu»nu tutmak değil.
Samsâra gerçeği, Yeryüzüne gelmeden önceki durumlarıyla birlikte insanın bu dünyaya masum bir durumda gelmediğini söyleyen ilk günah inancında kısmen ortaya çıkıyor. **İslâm "öğretisinde, her insanın sorumluluk duygusunun bu dünyaya doğuşu ile değil fakat Âdem'in belinde tohum olarak yaratıldığı zaman başladığı şeklinde belirsiz olarak vardır.**
Bir Hintli için ilk günah inancı oldukça açıktır: İlâhî Elçiler hariç bu dünyaya doğmak kusurlu olmayı gerektirir, zira Yeryüzüne gelmeden önceki durumda kemâl'e eren bir varlık samsâradan zaten tamamıyla kaçmış olacaktır. Bu düşünceden haberleri olmamasına rağmen, atalarımız ilk günah inancının açık bir gerçeğe yani bebeklerin dünyaya artık Azizler gibi doğmadığı gerçeğine tekabül etiğini görmüşlerdir ve aslında bü gerçek yalnızca İnsanî ideal duygusunu yitirmiş İlâhî Niteliklerin harikulade bir yansıması olduğu için değil de, topluma yararlı olduğu için erdem peşinde koşan ve günahsızlık deyince **«zarar vermemeyi ve zarar verme amacı gütmemeyi»** anlayan bir toplumda sorun yaratabilirdi.
Samsâranın yeryüzünden-sonraki durumları, son dinlerin Arasat ve cehennem inançlarında üstü örtülü, olarak vardır. (Cehennem, Hinduizm ve Budizm'de samsâra tekerleğinin en alt bölmelerine tekabül etmektedir.)
Bu birkaç kısacık karşılaştırmada, ele aldığımız dinî açıların hiçbirinin hakkını gözettiğimizi iddia etmiyoruz. Bunlar Takdir-i İlâhîyi açıklamaya hâlâ çok az cesaret ediyorlar. Fakat. Tanrının bu çevrimin sonuna doğru, «yatay» gerçekleri insanlığın bir bölümünden daha az gizleyerek ve insanın azaltılan enerjilerini «dikey» yönde yoğunlaştırarak kendisini doğruladığı söz konusu ise, son iki-üç yüzyılın Batı dünyasından daha dokunaklı doğrulama bulmak mümkün değildir.
Genellikle, olanların bir tepki olduğu söylenir ve din suçlanır, fakat bu görüş tarihe çok dar bir açıdan bakmanın bir sonucudur. Sonradan hümanizm olarak ortaya çıkan düz «yatay» görünüş, aslında **Hristiyanlık öncesi Batıda da hüküm sürmekteydi ve hemen hemen bütün Kuzey Akdeniz sanatına ikibin yıl önceden mührünü vurmuştur.** Modern uygarlığı yalnızca Hristiyan uygarlığının can çekişen bir uzantısı olarak görmek yanlış olur. Modern uygarlık, aynı zamanda Hıristiyanlık tarafından durdurulan ve Rönesans'ta «yeniden doğan» Greko-Romen uygarılğının can çekişen bir uzantısıdır. O zamandan beri Batı dünyası «hakikat» dediği iki-boyutlu maddî gerçeklerin yardımıyla büyük gerçeklerden «alabildiğine» uzaklaşma eğilimi göstermiştir.
Bu bir kısır döngüdür, zira, belli oranda ele geçirilmiş serbestlilik demek olan «özgürlük», akla önceden[151] sahip olmadığı bir çeviklik bağışlıyor ve, çeviklik daha ileri bir serbestliğin kapısını açıyor.

[151] Zekânın etkisini gerektiren bazı ani, sezgisel aydınlanmalar, ruhta çakan şimşek ışıltıları hariç, geçmişte insanların daha yavaş düşündüğüne hiç şüphe yok. Bunlardan anlaşıldığı gibi, hümanist tanım gereği dışarıda bırakılmıştır. Bunların yerine onun barutu, elektriği ve benzeri şeyleri icat ettiğini söylemek yerinde olur.

Modern dünyada sürekli artan yolculuk serbestisi akıl hareketlerinde sürekli artan akıcılıkla yüzeyselliğin dışa dönük bir yansımasıdır. Kelimelerin bütün güzelliğine rağmen, **«kültürel görünüşü zenginleştirmek», «görüş açısını genişletmek», «entellektüel ufkunu genişletmek»** denen şeylerin, sözlük anlamı **«ruhun büyüklüğü»** olan ve gerçek aristokratın en belirgin özelliği olan âlicenaplık ile hiçbir ilgisi yok. Eğer plastik bir madde sürekli bu yöne çekilir ve boyu ile eni uzatılırsa, üçüncü boyutu en aza indirgenecektir. Hümanistin «geniş aklı», yalnızca düzlenmiş dar bir akıldır.

Fakat bir bütün olarak psişik temeli güçlendirmek mümkün müdür? Bu sorunun cevabı, ağaç simgesinde üstü kapalı olarak verilmişti: bir ağacı dallarından çekerek büyütmek imkânsızdır. Ancak kökü Ruh olan can için aynı şey söz konusu olamaz; eğer ayinlerin uygun olarak yerine getirilmesi ağaca gerekli olan beslenmeyi sağlıyorsa; büyüme yalnızca çabuklaştırılmış olmakla kalmaz, fakat aynı zamanda budama işlemi ile daha mükemmel hale getirilir; yani dinin emrettiği veya tavsiye ettiği yasaklar ve özverilerle.

«Alabilmek için herşeyden önce vermek gerekir.»

Taoizm ve Budizmin özellikle önem verdiği uygun etkiler ve tepkiler öğretisi o denli evrensel bir öneme sahiptir ki, bütün dinsel uygulamaların temeli olarak kabul edilebilir. Her etki bir tepki doğurur, bu deniz dalgalarına da uygulanabilirse ve eğer bu dünyadan öte dünyaya ulaşacak bir «dalga» yapılabilirse, öte dünyadan buna bir cezir olacaktır ve dinin emrettiği ayinler, Tanrı'nın bu tür dalgaları en iyi şekilde nasıl hareket ettirebileceklerine dair insanlara öğrettikleridir. İnsan etkisi ile İlâhî tepki arasındaki orantısızlık öyle geniş ki, tepki bu dünyaya yetecek kadar aktıktan sonra, kalan, Öte dünyada ruh için saklanır.

Bu hazır olma sorunu, kendi içinde normal olan fakat sonradan anormalleşen batınîlik ile, kendi içinde anormal olan fakat sonradan Demir Çağında pençesinde tutulan ruhların çokluğu yüzünden normalleşen zahirilik arasındaki farka değiniyor. Aslında bu «pençe»nin yeraltı mağarasındaki mahkûmların zincirlerinden bir farkı yok. Çağımızda batınî görünüş, bir ölçüde daha eski bir çağa ait olanların ve özgürlüğün daha önceden tadına varmak ya da zincirlerinde göreli bir gevşeklik anlamına geliyor. Fakat çoğunluk için zincirler bu tür bir tadı sağlamada öyle emin bir yol ki, bu hayattan kaçma arzusunu bile duymuyorlar. Eğer Hinduizm ve diğer dinlerin öğretilerini anlatmak için Platon'un bizim bu günkü durumumuzu anlatan simgesini ele alırsak, her tapınma, onunla birlikte giden bir isteğe bağlı olduğundan, bir tapınmanın birçok durumda tepkisi Allah tarafından, zincirlerin birden koparıldığı o müthiş ölüm **«an»**ına kadar ertelenen bir etki olduğu söylenebilir. Bu **«an»**da saklanmış olan tepkiler araya girip, mahkûmu mağaranın ağzına, oradan dışarı, oradan da **«Tanrıların Yoluna»** çıkaracak dürtüyü verebilirler. Burada geçen, mağaranın ağzına çıkış -Hristiyanlık'ta Dante'nin simgesini kullanırsak- Araf Dağı'na çıkışa eşittir. Fakat tapınmaların gereğince yerine getirilmesi olmaksızın, yani yukarı doğru bir dürtüyü yeterince biriktirmeksizin, bağlı mahkûm en büyük ihtimalle («yatay» olarak) bitişik «yeraltı mağarası»nın zindanına geçip «ataların yolu»nu tutabilir; fakat eğer ölümde etrafındaki bütün duvarlar, ayağının altındaki toprak ortadan kaldırılırsa ve yapılardaki çeşitliliğe rağmen dinler anlaşırsa, bu hayatta insan olmanın imtiyazından İsa'nın meselinde her kulun içinde bir «hüner» olarak var olan bu imtiyazdan yararlanamama, aşağı doğru olan dürtüden başka birşey vermez ve o yançizen «tarafsızlık» gerçekte çok nadirdir. **«Benimle olmayan bana düşmandır»** ve kula, içindeki hünerden ne bir eksik, ne bir fazla vermek düşer.

Ölümden sonra mağaradan dış dünyâya kaçış, kelimenin bilinen anlamıyla bir kurtuluş'ken, batınîlik bu hayatta yukarı doğru bir dürtünün olması anlamına gelir - veya simgesel olarak aynı olan, kelime anlamıyla içe dönük bir dürtü- ve bu dürtü «olgunlaşma» isteğidir. Bu istek daha en başta ruhun gerçek olgunlaşmasının ne olduğunun önceden bilindiğini farzetmeyi gerektirir. Daha az bir oranda olmakla birlikte, zahirîlikte de bu bilgi vardır ve âlicenaplığın büyük prototipleri üzerinden yoğun bir tefekkürle kuvvetlendirilebilir. Örneğin Hristiyan ve İslâm mistisizminde bu tür bir yoğunlaşma için gerekli olan yardımcılar **Ave Maria** [152] ve münacaatlardır. Zahirîliğin paylaşmadığı ikinci bir şart ise, prototipin çok uzak bir ideal olmaması fakat ruhta hayalî bir yankı uyandırması, ona itaat eden bir duygu, «zincirlerin gevşekliği» duygusunu uyandırması gerekir.

---

[152] Selâm Ey Meryem!

288 YAZILAR

RUHUN OLGUNLAŞMASI, ARDARDA GELEN BİR BÜZÜLME VE GENİŞLEME İŞLEMİDİR. Bu açıdan bir tapınmanın yerine getirilmesi, kendisinden daha güçlü bir istek dalgasının çıkacağı genişçe bir temel - her zamankinden daha geniş bir temel- sağlayacağı düşüncesiyle ruhun, «boy»unu uzatabilmek amacıyla bir an için «uzunluğuna» *ve* «genişliğine» büzülmesi olarak tanımlanabilir; sonuçta ortaya çıkan genişlemenin her üç boyutu da öncekinden «uzun» olacaktır.

İki dünya arasında ritmik bir med ve cezire sebep olabilecek olan tapınmaların düzenli olarak yerine getirilmesi, her manevî hayatın temelidir, çünkü ancak can ile Ruh, akıl ile zekâ arasındaki kanalda daimî bir «ileri ve geri» hareketi sağlanabilirse bu kanal bütün engellerden temizlenebilir.

Kaynakça

Martin Lings trc. Enes HARMAN, Ufuk UYAN, Antik İnançlar Modern Hurafeler [Kitap]. - Yeryüzü Yayınları, İstanbul., s.71-82

UÇLARIN BİRLEŞMESİ (Martin Lings)

Son birkaç yüzyıldan beri Batı'da etkili olan olumsuz eğilimler, bu yüzyılın başından itibaren etkinliklerini gittikçe artan bir hızla artırmışlardır. Üstelik yine bu eğilimler, yine bu tarihten itibaren gittikçe artan bir hızla bütün yeryüzüne yayılmaya başlamışlardır. Ama o zamanla bugün arasında önemli bir fark var: **Bu eğilimlerden sorumlu olan ve bir zamanlar kendinden pek emin görünen tavır, şimdilerde yalpalamaya başlamış gibidir.** Bu, halkı eski gittiği yoldan alıkoymamış ve bu yolda atılan her adım işlerin biraz daha kötüleşmesine yol açmıştır, ama artık halk gönüllü olmaktan çok robot gibi davranmaktadır ve hiç kuşkusuz, bireylerin yaygın havadan kendilerini kurtarmaları, eskisine oranla şimdi artık daha kolaydır. Modern dünyanın duvarlarında -daha önce olmayan çatlaklar görülmeye başlamıştır ve bu çatlaklar modern dünya ne demekse onun tam tersini., temsil eden bir bakış açısına yol vermektedirler. .

Yaşadığımız çağın, sonuna yaklaşmakta olduğunu gösteren birçok değişik belirtiler yar. Bu sonun kendisi de uçların büyük buluşması olacak ve bu ***«zamanın imleri»*** arasında, hemen, her alanda gözlenebilecek daha küçük ölçekli buluşmalar da vardır. İçinde yaşadığımız çağa damgasını vuran çelişikinin çarpıcı birörneği de şudur:

Dünya hiçbir vakit bugün olduğu kadar sözde-dinlerle ve sapıklıklarla dolu olmamıştır. Bunun sonucu olarak, hiç kuşkusuz, sapıtmak, yoldan çıkmak da hiçbir vakit böylesine kolaylaşmamıştır. Bununla birlikte bütün bu «din» denilen şeylerin arasından gerçek «din»i bulup çıkarmanında daha bir kolaylaştığı görülmektedir. Babizm, Bahaizm, Christian Science, Teosofizm, Antroposofizm, Manevî Cihazlanma, Subut vs gibi kendi içine kapalı sözde-dinlerin ötesinde, adlarını bile saymamıza gerek olmayan, herbirinin dorukları velâyetin ışıltısıyla kaplı sıradağlar gibi uzanan büyük dünya dinleri bütün haşmetleriyle yükselmektedirler. Gerilerde, şurada burada, halkın uzaklaşması, unutması nedeniyle yerine yenisi gönderilmiş ya da yenilenmiş daha eski bir dinin dorukları hayal meyal seçilmektedir. Ama artık yeni bir din için dünyada yer yok; çünkü artık dünyada Hristiyanlıktan önceki Greklerin, Romalıların ve Germenlerin; İslâmdan önceki Arapların, Perslerin, Hindu olmayan Hindistanlıların durumunda olan bir topluluk yok. Artık dünyadaki bütün topluluklar, coğrafî açıdan olduğu kadar psikolojik açıdan da -çevresinde ne tür sapıklıklar türemiş olursa olsun, tümüyle geçerli ve katışıksız kalabilmiş en azından bir- gerçek anlamda- dine[153] ulaşabilecek durumdadırlar. Bu yüzden, günümüzle çevrimin sonu arasında yeni bir dinin ortaya çıkabileceğini düşünemeyiz bile. Buna karşılık, bu büyük dinler kendilerine çok büyük bir ihtiyaç duyulduğu bir zamanda, şimdiye kadar hiç görülmemiş bir biçimde birbirlerinden haberli kılınarak adeta yenilenmiş ve canlanmış gibidirler.

Hiç kuşkusuz, atalarımız da kendi dinlerinden başka dinlerin varlığından haberdardılar; ama başlarının üstünde parıldayan büyük ışıktan ötürü, ufukta ışıldayan daha uzak ve -onlar için daha soluk ışıklar onları pek ilgilendirmediği gibi, bir sorun da çıkarmıyordu. Bugün ise bu ufuklar uzak değildir artık ve onları böylesine yaklaştıran şeylerin toplamından doğan büyük kötülüğün yanısıra bazı iyi şeyler de kendilerine yol açabilmişlerdir.

Başka dinlere karşı beslenen ilgi ya da hoşgörünün -tümünün değilse bile büyük bir bölümünün karşılıklı anlayıştan çok akademik meraktan ve dine karşı **«özgürlük hurafesi»**yle karışık bir ilgisizlikten kaynaklandığı doğrudur. Yine de, sözgelişi, öyle inanmış Hristiyanlar vardır ki, Budizmin de Hristiyanlık kadar «din» olduğunu ve ikibin yılı aşkın bir süreden beri bu dinin milyonlarca Asyalının manevî ihtiyaçlarını, belki de Hristiyanlığın yapabileceğinden çok daha iyi bir biçimde karşılayageldiğini bilmeleri gerekir ve bu bilgi onların Hristiyanca inançlarını da güçlendirecektir. Hristiyanların bunu bilmeleri gerekir; aksi takdirde bugün diğer dinleri dikkatle gözleyip dururken

---

153 «Ve melekûtun bu İncili, milletlerin hepsine şehadet olmak üzere bütün dünyada vazedilecektir; ve son o zaman gelecektir.» Matta: XXIV, 14.

bunun aksini düşünmeleri demek, Takdir-i İlâhî'yi anlamamaları ve giderek, izzeti Tanrı'nın Şanı'na bağlı olan Hristiyanlığı da anlamamaları demektir. **Daha da genel deyimlerle, kalblerinin bir dinde sükûnete kavuşabilmesi için «Rahman» sıfatının boş bir söz olmadığını ve Tanrının yalnızca bir veya birkaç halkı «seçmediğini» bilmeleri gerekir.** Bu nokta, görmesi gerekenlerden şimdiye kadar saklanmadığı halde, şimdilerde belki her zamankinden daha kolay anlaşılabilecek bir durumdadır. Bir İslâm ülkesine gönderdiği bir temsilciye: **«Sakın dinsizlerin arasına gittiğinizi sanmayın. Müslümanlar Kurtuluş'a ermişlerdir. Tanrı'nın yolları sonsuzdur»** [154] diyen Papanın bir başka çağda değil de çağımızda yaşayan bir Papa olması anlamlıdır. Dinlerini büsbütün ya da kısmen yitiren bazı insanların, başka dinlerin yardımıyla tekrar dinlerine döndükleri (veya dönebildikleri) görülmektedir; çünkü başka dinlere tarafsız ve önyargısız bir biçimde yaklaşmak, genellikle, daha kolay olmaktadır. Herhangi bir dinde sahih inancın ne olduğu konusunda açık bir fikre varan kişi, kendi dini de dâhil olmak üzere bütün diğer dinlerde buna tekabül edenin ne olduğunu da kolayca çıkartabilir; çünkü sahih inancın özel olduğu kadar genel bir yönü de vardır. «Özel»liği açısından, değişik tapınma biçimlerinin nasıl çakıştığını[155] görmek her zaman pek kolay değildir; ama «genel»liği açısından sahih inanç temelde hep aynıdır ve hemen görülen en belirgin, en kapsamlı niteliklerinden biri de yoğunluktur. Sahih inanç, insanın her alandaki ve her düzlemdeki dinî ihtiyaçlarını işte bu yoğunlukla doyurabilmektedir. Bireyin birden fazla dini benimseyememesinin başta gelen nedenlerinden biri de budur: Her din **«katolik»** [156] yani kendi içinde her şeyi kapsayan bir bütünlük olduğu için, insanın başka bir şeyi de benimsemesine imkân bırakmayan bir teslimiyeti gerektirir.

İslâm'daki, sahih inancın ***herşeyi kuşatıcılığı*** düşüncesi özellikle çok belirgindir. Bu düşünceden kalkarak (konunun sadece İslâm'ı ilgilendiren yönünü mahfuz tutarak) genel bir tanıma ulaşabiliriz: Din, üç yönlü bir İlâhî Haber'dir:

Birincisi, o, gerek Mutlak, Ezelî ve Ebedî Hakikat'in Kendisi ve gerekse kainat (yani göreli, sonlu ve ölümlü olan, özellikle de insan) hakkında nelere ***inanıp*** nelere ***inanılmayacağını*** söyleyen bir akidedir;

İkincisi, nelerin ***yapılıp*** nelerin ***yapılmayacağım*** gösteren bir yasadır ve yasanın «yap» dedikleri, bütün inananları kuşatıp hayatlarına nüfuz edebilecek genişlik ve zenginlikte yeterli bir tapınma biçimini oluştururlar;

Üçüncüsü, insanlar arasındaki manevî farklılıklara izin veren mistisizm ya da batınîliktir. Akidelere (akaide) inanmak ve yasaya uymak herkesin boynunun borcudur; çünkü kurtulmak, esenliğe çıkmak bunlara bağlıdır. Dinin, ancak belirli nitelikleri olanları bağlayan mistik yönü, inanç ve tapınmanın fazladan bir boyutudur; zira hem akideyi tam anlamıyla kavramış olmaklığı, hem de dinî vecibelerin yerine getirilişinde derin bir samimiyeti ve yoğunlaşmayı gerektirir. Bu, esenliğin de ötesinde, daha bu dünyadayken kutsanma ve hatta bunun da ötesinde Tanrı'nm Kendisi'ne kavuşma imkânını bağışlar.

Sahih inancın İslâm düşüncesindeki bu üç boyutlu tanımı öylesine evrensel ki, diğer dinlere de ayrıca uygulamamıza gerek yok, çünkü bu tanım görmezlikten gelinemeyecek beşerî gerçeklere tekabül etmektedir. Bundan daha dar hiçbir şey, -«tarihî» zamanlar [157]boyunca olduğu gibi bugün deinsan soyunun -ırkî ya da coğrafîhiçbir kesiminin manevî ihtiyaçlarım karşılamaya yetmez. Yukardaki tanım, sahih inancın özel yönlerine değinmediği halde (bu iş için her dini ayrı ayrı ele almak gerekir), yine de, bu tanımın yardımıyla sözgelişi Hristiyanlıkta hangi fırkaların -sapıklığın başta

---

[154] Bu sözler, **Papa XI. Pius** tarafından, **Libya'ya gönderilen Kardinal Facchinetti'ye mahrem olarak söylenmiş ve yenilerde kamuoyuna açıklanmıştır.** (L'Ultima, Anno VIII, 75-76, s. 261, Florence, 1954).

[155] Her dinin en azından bir aşkın öğesi vardır. Kutsal'ın beşerî düzlemde tezahür etmesiyle ortaya çıkan bu öge, değişik biçimler alabilir. Hristiyanlıkta «ete bürünen Logos»u inkar etmek nasıl küfürse, İslâm'da da Kuran'ın ezelî ve ebedî olduğunu inkâr etmek öyle küfürdür.

[156] Katolik sözcüğü, Yunanca katholikos (Evrensel) sözcüğünden gelmektedir.

[157] Ancak mistisizmin bir «norm» olduğu çağlarda, dinin yalnızca akide ve tapınmadan ibaret olduğu söylenebilir.

gelen özelliği olandinî merasim ve akidede görülen ve mistisizmin bir bütün olarak kenara itilmesine yol açan ***kısırlaşma***dan masun kalabildiklerini bir bakışta görebiliriz. (Çünkü mistisizm, yerine getirilen dinî vecibelerin nitelikçe zenginleşmesi veya yükselmesi demektir ve bu anlamda akide, sapıklığın tam karşıtıdır.) Aynı gerçek bir başka biçimde de dile getirilebilir: Sapıklığın anlayış yetersizliğinden ötürü reddettiklerini, mistisizm derinliğine bir kavrayışla benimser.[158]

Dinler dış veya zahirî yönleriyle bir çemberin üstündeki değişik noktalara, batmî veya mistik yollarıyla da bu noktaları -Îlâhî Hakikat'i temsil eden merkeze bağlayan yarıçaplara benzetilebilirler. Bu imge, zâhirîliği mistisizmin zorunlu başlangıç noktası olarak almakta ve aynı zamanda -değişik zahirî görünüşler birbirlerinden nisbeten uzak olsalar bile bütün mistisizmlerin gittikçe birbirlerine yaklaştıklarını ve sonunda aynı noktada birleşerek özdeşleştiklerini göstermektedir.

İnsanların şehadeti şimdiye kadar yalnızca İlâhî Hakikat'e inananlar aracılığıyla değil, aynı zamanda onu «ayn-el yakın» bilenler, yani kendi dinlerinin velîleri aracılığıyla gerçekleşiyordu. Ama şimdi, dinleyecek kulakları olanlar için, Rabb'ın birliğini doğrudan kavramaktan gelen Mutlak olana, Ezelî ve Ebedî olana şehadet, başka ufuklardan, başka dinlerin Velilerinden yükselen ve insanın önünde açılan aynı ulvî imkâna işaret eden şehadetlerle de güçlenerek karşı konulamaz bir hal almıştır. Bu, şüphecilik kültünün adeta bedeli gibidir.

Eğer insanın günden güne Hakikat'ten uzaklaştığı söylenebilirse, Hakikat'in günden güne insana biraz daha yaklaştığı da söylenebilir. Ona değmek için eskiden insanın bütün bir ömür boyu çabalaması gerekiyordu; oysa şimdi sadece yüz çevirmemesi bile yeter. Ama bu yine de ne kadar zor bir iş!

Bütün dinler, Karanlık Çağ'ın güçlükleri karşısında gösterilen kolaylıklar konusunda son derece açıktırlar ve bu kolaylıklar çağın sonu yaklaştıkça daha da artmaktadır. **«Bağda çalışan işçiler»** meselinde, günbatımından biraz önce gelen işçiler de, bütün gün sıcakta çalışan işçilerle aynı ücreti alırlar ye Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

«Gerçekten siz öyle bir zamanda yaşıyorsunuz ki, eğer size emredilenin onda birini ihmal ederseniz helâk olursunuz. Bundan sonra bir zaman gelecek ki, şimdi emredilenin onda birini yerine getiren kurtulacak.»

Ne var ki bu, mükemmel olmayanın da Cennet'e gideceği anlamına gelmez. Hinduizm'de Vişnu-Purâna bugün insandan beklenen erdemlerin daha az olduğunu değil, **«Karanlık Çağ'da insanın en yüksek erdemlere bile küçücük bir çabayla ulaşabileceğini»** söylemektedir. Hz. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem de müslümanların günde beş vakit namaz kılmalarının yeterli olduğunu söylemiştir... Kendi içlerinde yeterli olduklarından değil: Rahman, bu beş vakti eski insanların elli vakit namazına denk saydığı için. Yaşadığımız zamanın olumlu yönü, bir bütün olarak çevrime göre tamamlanmışlığı ve bitişi temsil etmesidir: Çevrim, ancak başlangıcından beri bağrında gizlediği imkânları doğurduktan sonra sona erebilir; ancak ondan sonra makrokosmos, dış dünyâ, yerini **«yeni bir göğe ve yeni bir yere»** bırakmak üzere **«yazılı bir tomar gibi»** dürülecektir. Aynı şey mikrokosmosta, insan ruhundaki küçük dünyada da geçerlidir. Ruh ancak bütün unsurlarım bütünleştirmeyi başardıktan sonra «ölüp» yeni ve mükemmel bir biçimde «doğabilir». Bütün manevî çabaların amacı ister bedenin ölümünden önce, isterse bedenin ölümünden sonra olsun, bu «ölüm»e ve «yeniden doğuş»a ulaşmaktır. Zira **«Bir kimse yeniden doğmadıkça Tanrının melekûtunu göremez.»**[159] O Her gerçek kosmosun bir merkezi vardır. Günümüzde pek çok ruhun paramparça dağıldığını, kendi içindeki merkezin farkında bile olmadığım söylemek hiç kuşkusuz mümkündür. Bunlar, makrokosmos tarafından yutulup adeta benliklerini yitirmiş gibidirler; beşerî çöküntünün hangi boyutlara varabileceğini göstermekten başka

[158] Bu bağlamda, Kıptî Kilisesi'nin, dikkati çekecek kadar sapıklıktan uzak kaldığım belirtmek gerekir. Üstelik batı kilisenin çok karmaşık' «monofizit» öğretisi, İsa'nın iki fıtratını inkâr etme anlamına gelmez, olsa olsa onu tamamlar ve açıklar. Bu nedenle, sahih inanç açısından Kıptî Kilisesi'nin de, Hristiyanlığın iki büyük kilisesiyle aynı düzlemde düşünülmesi gerekmez mi? (Bu «iki büyük kilise» sözü de, tıpkı «büyük dünya dinleri» sözü gibi, ayrıca açıklanması gereken bir söz...)

[159] Yuhanna, III, 3.

bir işe varamaz gibidirler. Ama eğer bir ruh kendini makrokosmostan kurtarıp, kendini kendi içindeki merkezle buluşturacak bir dinin yardımıyla tekrar mikrokosmosa dönebilirse; bir başka deyişle, eğer bir ruh kendini büyük dünyanın yanıbaşında küçük bir dünya olarak yemden kurabilecek kadar güçlüyse, o zaman, bir tür kırılma sonucu, büyük dünyanın durumunda olumlu her ne varsa onlardan yararlanabilir. Hızla sonuna doğru yaklaşan makrokosmosun tamamlanışı ve tükenişi ruhun tümüyle olumlu anlamda **«tohuma kaçmasını sağlayarak mikrokosmosun tamamlanışını ve tükenişini de hızlandıracaktır ve bu, aynı zamanda -amacı ruhu olgunlaştırmak olan dinî merasimin sonucu olduğundan, bunların «olduklarından fazla sayılması»** barındırdıkları gücün zamanın ivmesinden yararlanmasından ötürüdür, denilebilir.

Eğer bağdaki işçilerin tümü aynı ücreti aldılarsa, bunun nedeni, sonradan gelenlerin kısa bir süre içinde, Allah Teâlâ'nın izniyle, bütün gün sıcakta çalışanlar kadar meyva toplayabilmiş olmalarıdır.

Kaynak:

Martin Lings, trc.Enes HARMAN Ufuk UYAN, Antik İnançlar Modern Hurafeler, Yeryüzü Yayınları, İstanbul, s.83-91

FENER PATRİKHANESİNİN İÇYÜZÜ

Yunan kilisesinin, Türkiye ve Türkler aleyhine açtığı korkunç savaş 1453 den sonra başlar. Bizans İmparatorluğunun 1000 senelik tarihine 53 gün gibi kısa bir zamanda son vermiş bulunan Fatih İkinci Sultan Mehmed; her şeyden evvel büyük bir insandı. İstanbul'un zaptını müteakip ve daha, sonraları Yunan kilisesi haline gelen, Bizans kilisesini olduğu gibi serbest bırakması ve lâik bir zihniyet göstermesi, büyüklüğünün mihenk taşını teşkil eder.

Dünyadaki çeşitli din müesseselerinin, zaman zaman insanların sulh ve sükûn içinde yaşamaları için çalışmalarına rağmen, mutaassıp Bizans kilisesinin, İstanbul'un fethinden önce Müslümanlık, İstanbul'un fethinden sonra da Türklük, aleyhinde asırlarca artan bir şekilde faaliyet göstermesi izah edilemeyecek bir keyfiyettir. Bizans kilisesinin, basit bir istihale geçirerek Yunan kilisesi haline girmesini müteakip, Büyük İskender'in dolaştığı coğrafî sathı; **«Megalo îdea»** çerçevesi içinde mütalâa eden küçük Yunanistan, silâhın yapamayacağı harbi papazlar ordusuna yaptırmaya karar verdi. İşte bu kararın, neticesi olarak bir din müessesi halinde kalması gereken Fener Patrikhanesi, Yunanistan'ın taazzuvunu takip eden, senelerde bütün kudretini Türk'ler aleyhinde mücadeleye teksif etti.

Kıbrıs dâvasının, bir köy papazı elinde Yunanistan, hesabına nasıl bir yola sokulduğunu görenlerin, kilisenin mi, Yunan hükümetinin, Yunan hükümetinin mi kilisenin emrinde olduğunu anlıyabilmesi için konun an vesikaları bilhassa bugün yaşayanların ibret nazarlarına arzetmek. lâzımdır.

Fener Patrikhanesi, Yunanistan'ın kurulmasından sonra Bizanslı kisvesini atmakta fazla aceleci davranmış, Türkiye'deki Rumları Yunanistan lehine kıyam ettirmek üzere dinî bir elçilik haline girmiştir. Yunanistan'ın Türkiye aleyhine kuvvetlenmesini temin maksadıyla girişilen bu âni hareket 1904 senesinin iptidasında başlar. 1908 Temmuz İnkılâbı üzerine sıklaşan çalışmalar 1910 senesinde kıvama girmiş, Venizelos'un Başvekâlete geldiği sırada son haddini bulmuştur, Venizelos, Patrikhaneyi hiç olmazsa yarı resmî bir şekilde Yunanistan'la birleştirmeğe çalışmıştır.

Yunanistan'ın, Bizans'ı ihya etmek hülyası, bu hülyanın millî bir siyaset haline gelmesi için mutlak surette Fener Patrikhanesinin faaliyeti ve tahrikleri birinci derecede mütalâa ediliyordu. Nitekim Patrikhane, Yunan hükümetinin emrine girmekle, Türkiyede en kudretli bir tahrik şebekesi ve merkezi olmakta kusur etmemiştir.

Venizelosun: **Patrikhane Yunanistan'ın emrine girmelidir, bu suretle birleşmiş bir Patrikhanenin ilerideki millî dâvalarda rolü pek büyük olacaktır»** şeklindeki arzusu nihayet 1909 da kuvveden fiile çıkmıştır. Bunun üzerine harekete geçen Patrikhane mensubu bazı müfritler İstanbul'da ilk isyan ve ihtilâlin tohumunu ekmeğe çalışmışlar, nihayet 1910 Eylülünde, Fener kilisesi askerî bir kordon altına alınmıştır.

Görülüyor ki; 1821 de yapılmasına çalışılan kıyam, aradan uzun yıllar geçtikten sonra, bu defa Yunan hükümetinin verdiği emirlere uyularak tekrarlanıyordu. Nitekim gizlice İstanbul'a gelerek bir müddet Fenerde bir Rum'un evinde misafir kalan Venizelos, Başvekil olur olmaz, evvelce dikte ettirdiği esasların süratle tahakkukuna geçmiştir. Mondros mütarekesinin ilânını müteakip, Marmaraya giren yabancı devletlerin donanmaları daha İstanbul sularında görünmeden, Patrikhane siyasî bir fesat ocağı olduğunu meydana koymakta gecikmemiştir.

1919 da, aslen **Karamanlı olan Patriğin**, Venizelos tarafından dikte ettirilen esaslara sadık kalınmak suretiyle derhal uzaklaştırılması ve 1919 Ekiminde yerine Doroteos'un getirilmesi tahrik vasıtalarının teşkilâtlandırılmasını kolaylaştırdı. Bu maksatla Patrikhane teşkilâtı, Silozoz klübü. Zofgrafyon ve Zapyon idadileri, Rum kulüpleri, Adalardaki mektepler, yetimhaneler ve hastahaneler, Rumca gazeteler işe yarar bir teşekkül haline getirildi.

Ancak Venizelos, mevcut teşkilâtı kısır ve gayrı kâfi görüyordu. Daha ziyade aktif olabilmesi için mevcut teşekküllerin askerlerin ellerine verilmesi lâzımdı. Bu bakımdan, Patrikhane nezdinde siyasî

mümessil olarak Kanelopulos, askerî mümessil olarak Girit'te yetişmiş Albay Kanamakis, ilâveten Yunan konsolosu olarak da Komaris İstanbul'a gönderildi.

Üç siyasî ve askerî mümessilin Türkiye'ye gelmesinden biraz sonra **hususî teşkilât için Yunan hükümetinin ayırdığı 3 milyon, Amerika'da oturan Yunan vatandaşı Niçopulosun hibe ettiği 4 milyon ki cem'an yekûn 7 milyon drahmi de süratle Patrikhane emrine sevkedildi**. Patrikhane bu suretle maddi bakımdan tamamen silahlanmıştı. Ancak, cismanî bakımdan da takviyesi zarureti vardı. Zaruretlere, uyularak **Kayseri, İnoz, Ankara, Vize, Amasya, Çanakkale ve Trabzon Metrepolitleri İstanbul'a çağırıldı, Ruhanî Meclise geçici, üye sıfatiyle iştirak ettirildi.**

Dinî kisvesinden sıyrılarak Yunan hükümetinin, Türkiye'deki bir otoritesi haline, gelen Patrikhane, sade Venezilosun direktiflerine uyuyor, bağlı bulunduğu Türk idaresine karşı müstakillen hareket ediyordu, Ruhanî Meclisin, yeni geçici **Metrepolit üyelerle takviyesini, münevver Rumların teşkilâtlanması takip etti, Artık Patrikhane üzerine ilânı istiklâlin sembolü olan Bizans'ın çifte kartallı bayrağı konmalı idi.** 1919 Temmuz ayında böylece, Bizans bayrağı 450 sene sonra, tekrar, Fener Patrikhanesinin kapısına asıldı.

Yunanistan, müstakil bir devlet olmadan önce, İstanbul'da ve Anadolunun muhtelif yerlerinde yaşayan ve Rumca bilmeyen, yalnız Türkçe konuşan Rumları tahrik edecek bir teşekkül yoktu, Yunanistan'ın teşekkülü, Patrikhanenin yarı resmî şekilde Yunan hükümetinin temsilcisi şekline sokulması, bazı gizli cemiyetlerin doğmasına sebep oldu. Gizli ve cinai metod- larla idare edilen bu cemiyetlerin başında **«Etniki Eterya»** geliyordu. Cemiyetin gayesi vâsi ve çeşitli idi. Merkezi Atina'da olan bu cemiyet, Patrikhane, Yunan hükümeti anlaşmasından sonra derhal İstanbul'da da bir merkez açtı.

Etniki Eterya'nın İstanbul Merkezi açılır açılmaz cinayetler başladı ve bu cinayetler 1822 den 1922 ye kadar sürdü. «Filotofos Azelfotis» adı altında muhtelif şubeler açmaktan çekinmeyen bu gizli cemiyet, aynı zamanda Rumca gazeteleri de süratle organize etti.

1918 Kânunuevvel ayında yeniden gözden geçirilen ve tensik edilen gizli cemiyet 9 muhtelif isim altında büsbütün genişletildi. İstihale böylece mevziî bir şekilde durdu, neticede aşağıdaki cemiyetler meydana çıktı:

Rum Matbuat Cemiyeti,
Rum Müdafaa-i Milliye Cemiyeti
Rum Trakya Cemiyeti,
Rum Muhacirin Cemiyeti,
Rum Tüccar Cemiyeti,
Rum Küçük Asya Cemiyeti,
Rum Edebî Cemiyeti,
Rum İzcilik Teşkilâtı.

Yukarıdaki cemiyetler, doğrudan doğruya Fener Patrikhanesine bağlı bulunuyorlar, bünyelerini takviye mevzuundaki malî yardım da Yunan Kızılhaç'ı, Atina ve Selanik bankalarından geliyordu. Cemiyetler çok defa cinaî sahalarda büyük faaliyetler gösteriyorlar, Türklere suikastlar hazırlıyorlardı. Türklere kargı yapılacak suikast emirlerini Patrikhaneden ve Yunanistan hükümetinin Patrikhane nezdine gönderdiği 3 siyasî mümessilden alan **Etniki Eterya Cemiyeti** kollarının cinayetleri mütarekeye kadar devam etti. Cemiyetin gayesi cinayetlerin dışında bazı mühim hususları da hedef tuttu, Böylece bir taraftan suikastlar tertip edilir, cinayetler işlenirken bir taraftan da Rumca konuşmasını bilmeyen Rumlara Rumca öğretildi, askerliğe hazırlandı.

Gizli cinaî şebekenin en mühim kollarından birisini teşkil eden Matbuat Cemiyeti; ekseriya toplantılarını Yunan Konsoloshanesinde yapıyor, 8 âzasından 5 şini yerli Rumlar, 3 ünü de Yunanlılar teşkil ediyorlardı. Yerlilerin arasında Necologos gazetesinin sahibi Votiras, Zografyon muallimlerinden Pandazidis, Votiras'ın kardeşi Makridis sayılabilir. Matbuat Cemiyetinin elindeki, gazetelere ilâveten

Patrikhanenin dinî neşir organı (!) olan Eklisyas'tiki Alitya mecmuası da siyasi bir hüviyete bürünerek bu vadideki harekete katılmakta gecikmedi.

Matbuat Cemiyeti, kendi azalarının direktifi dairesinde yapılan cinayet ve suikastları gayrı kâfi addediyordu. Tedhiş hareketlerini daha şiddetlendirmek üzere yeni bir harekete geçti- Yabancı devletlerin yardımı sonunda İstanbul hapishanelerinde mevkuf. bulunan 500 den fazla Rum ve Ermeniyi tahliye ettirdi. Bu tahliye neticesinde 1918 den 1919 a kadar hapishaneden çıkarılan mahkûmlar 100 den fazla cinayet işlediler.

Matbuat Cemiyet, diğer sekiz cemiyetin en mühimlerinden birisi olan Rum İzcilik Cemiyetini de kısa zamanda geliştirdi. 1919 Haziranında başlayan yeniden kurma faaliyeti neticesinde Kadıköy, Beyoğlu ve İstanbul grupları adı altında 3 bölük teşkil edildi. Bölükler 500 er talebeden mürekkepti. Bölük kumandanları Yüzbaşı, her bölükte 3 çer Yunan mülâzimi vazife görüyordu.

5 Kânunuevvel 1920 de gizli, cemiyetin dokuz koluna ilâveten General Yuvan ve Yunan milietvekillerinden Aladano **«Rum Müdafaai Milliye Teşkilâtı»** nı kurmakta gecikmediler. Rum Müdafaa-i Milliye Teşkilâtı kurulur kurulmaz, İstanbul'da bulunan bütün Rum azınlığı birer beyanname ile cemiyete dâvet edilerek, kendilerine teşkilâtın en tabiî âzalarından sayıldıkları bildirildi. Böylece İstanbul'daki Bütün Rumları içine alan Cemiyet ilk iş olarak 6 Nisan 1921 de Zografyon mektebinde Edebî Silogus Cemiyeti ile müştereken Yunan istiklâlinin 100 üncü yılını kutladı. Kutlama Mirasında 7 Mayıs 1921 de Yunan milletini birliğe dâvet eden bir beyanname hazırlandı. Bu beyannamenin hazırlanmasında bilhassa Fener Patrikhanesinin bütün Metropolitleri hazır bulundular,

Kırklareli, İnoz, Gelibolu, Çanakkale ve Çatalca Metropolitleri, 7 Mayıs beyannamesini takiben kur. dukları Rum Trakya Cemiyetinin toplantısını Patrikhanede yaptılar. 1921 senesi 8 Mayısında yapılan bu toplantıda, Trakyada bulunan Rumların silâhlandırma, işi ıgörüşüjldü, ayrıca Muhacirin Cemiyetine ne suretle yardım edileceği, gözden, geçirildi.

Muhacirin Cemiyetinin doğrudan doğruya Yunan ordusu emrine verilmesi, Rum, Tüccar Cemiyetinin, Türk tüccarlarını iflâsa sürüklemek üzere çalışması, Rum-Küçük Asya Cemiyetinin, Türkiye'deki Yunanlılığı uyandırmağa gayret etmesi, keza, Metropolitlerin bir kere daha tetkikine sunuldu.

Patrikhane artık din işleriyle uğraşmaya lüzum görmedi. Bu ruhanî müessese tam bir ihtilâl yatağı haline inkılâp etti. Yunan hükümetinin hülya ve hırsının tatmini, yolunda, memlekette fesat çıkarmaktan başka bir gayesi de yoktu.

II

Fener Patrikhanesinin en büyük ihanet vesikalarından birisi Pontos Cemiyetidir. Pontos Cemiyeti, Yunan hükümetinin Anadoluyu işgal edememesi ihtimalleri üzerine kurulmuş, tamamen cinaî ve canavarca bir cemiyettir. Bu cemiyet sadece cinaî ve hayvani metodlarla Karadeniz sahillerinde Yunanistan'a peyk ikinci bir müstakil Yunan hükümetinin teşekkülü için kuruldu. Büyük Yunanistana bir mukaddeme teşkil edecek olan Pontos hükümetinin hududu Anadolu'nun Şimali Şarkîsindeki son noktadan bağlayarak bütün Karadeniz vilâyetlerini içine almak suretiyle Kastamonu, Çankırı, Yozgat, Sivas, Gümüşhane, Tokat, Amasya vilâyetlerini ihtiva ediyordu. Hükümetin merkezi de Samsun olacaktı. Nitekim Fener Patrikhanesi, Yunan ordusunun İzmir'i işgalinden sonra. Pontos haritasını derhal tabettirmiş, Anadolu'da bulunan bütün Metropolitlerine göndermiştir.

Büyük Yunanistan bayrağının Ayasofya kubbesi üzerinde sallanmasından bir dakika sonra Samsun kıyılarında da, Pontos- hükümetinin bayrağı dalgalanacaktı.

Nitekim müstakil Pontos hükümetinin sade haritası çizilmemiş, genç Pontoslulara, yapılacak mücadelede kilisenin arzu ettiği şekilde evvelce yemin ettirilmesi esası karar altına alınmıştır. Trabzon Metrepolidi Hrisantos'un evrakları arasında ele geçen yemin sureti aşağıdadır:

YEMİN

«Fikr-i millîmizle alâkadar olan her hangi bir vazifenin verilmesinde sadakat, itaat, mahrumiyet ve ketumiyetten hiç bir zaman ayrılmayacağıma, hariçten duyduklarımı tamamen âmirlerime tebliğ ve haber vereceğime, aksi takdirde verilecek cezayı kabul edeceğime kavmim, namusum ve şerefim üzerine yemin ederim.»

Fener Rum Patrikhanesinin, mütarekeden sonra Pontos meselesini alevlendirmeğe nasıl çalıştığı bütün vuzuhuyla görülmektedir. Karadeniz mıntıkasında ihtilâl hareketinin bir an evvel genişlemesi, hükümetin kurulacağı arazideki Türk şehirleri içinde yeni, yeni fesat ocaklarının tütmesi bu mevzuda sarf edilen gayretler cümlesinden sayılmaktadır. Bu maksatla Patrikhane, Batum eşrafından Bünyadoğlu'na müracaat etmiş, Karadeniz sahilinin Türklerden temizlenmesi için bir cemiyet kurmasını istemiştir. Cemiyet 1 Eylül tarihinde Atinaya bir heyet gönderdiği gibi Serbest Pontos namında bir de gazete çıkarmıştır.

Hainlerin ve ihtilâl cemiyetlerinin faaliyetleri, Patrikhane tarafından az görülüyor, bu arada daha başka çarelere de başvuruluyordu. Bu çarelerin başında Türk halkını -iğfal etmek üzere hazırlanan, beyannameler gelmektedir. Marsilyadaki. Pontos kongreyi reisi Konstantinidis'in bu mevzuda neşrettiği 12 Şubat 1920 tarihli beyanname, numune bakımından cidden mühimdir,

Marsilya: 12 Şubat 1920 -

PONTOS'DAKİ MÜSLÜMAN HEMŞEHRİLERİME AÇIK MEKTUP

Aziz hemşehrilerim,

İçinizden bazılarının bana, vatanıma ihanet ve müstahak olmadığım halde benim için pek de iyi olmayan diğer muhtelif harekâtı nâlâyika isnad ettiklerini maalesef öğrendim. Buna sebep olarak da Portosun bir Cumhuriyet halinde idaresi veya daha doğrusu Müslüman ve Hıristiyanların aynı hukuku haiz olmalarını istiyerek Pontosun istiklâli, muhtariyeti için çalınmakta olduğum gösteriliyor.

Bir kelime ile söyleyebilirim ki ben güzel vatanımızı İstanbul memurlarının müstekreh boyunduruğundan kurtararak tahlis eylemekten başka bir şey istemiyorum. Bu adamların, sevgili vatanımıza karşı irtikâp etmiş oklukları fenalıkları ve İcrayı hükümet edemedikleri gibi memleketimizi felâketlere ve harabîye yürüklerini hepiniz bilirsiniz.

Son yaz zarfındaki sulh konferansında ***Mösyö Jorj Klemanso****, Türk murahhaslarını Paristen iade ederken icrayı hükümet etmesini bilmediklerini maamafih bu hususta kabahatleri olmadığını onlara söylemeyi ihmal etmemişti. .*

Kürtler bile konferansa verdikleri muhtıralarında kendilerine sarhoş ve cahil memurlar gönderen İstanbul'u istemediklerini beyan ve istiklâllerini talep eyliyorardı.

Suriye, Filistin, Kilikya, Irak, Antalya havalisi ve Ermenistanın <u>İstanbul kırtasiyecilerinin nüfuzundan</u> ayrıldığı ve İstanbul'un da aynı akıbete uğramak tehlikesinde bulunduğu bir sırada niçin Pontos da aynı hukuku iddia edemesin? *Memleketimiz, müstakil bir hükümet teşkil edebilecek her şeye malik olduğu gibi ahaili mahalliye ile katiyen alâkadar olmayan dışarıdan gelmiş memurlara ihtiyaç hissetmeden ve kendi kendini idare ve (hürriyet) prensiplerine uyarak kendi mukadderatını tayin etmeğe muktedirdir.*

Bir zamanlar Ermenistana, raptedilmek istenildiğimizi bilirsiniz. *Bu, ancak büyük çalışma ve gayret-ler mukabili böyle bir sureti hallin adaletsizlik, münasebetsizlik denmesi muvafık olduğunu anlatmak suretiyle bertaraf edilmiştir. Artık bütün dünya bir Pontos meselesi bulunduğunu biliyor. Bu, büyük maksadımızın muvaffakiyeti için büyük ve devamlı bir adımdır. Çünkü şimdiye kadar bütün memleketler Ermenistan'ın hakikî idaresine dahil ediliyordu. Müslüman hemşehrilerimize karşı hiç bir kin ve adavetimiz olmadığı gibi bilâkis onlarla geçen zahmetli ve felaketli günlerden sonra sulh halinde beraber çalışarak sevgili vatanımızın saadetini temin ve herkesin iyiliği için tam bir kardeşlik ve aile halinde onlarla teşriki mesai etmeyi arzuluyoruz.*

Pekâlâ, bilirsiniz ki kötü fikirlerle hareket eden efendiler ve ağaların idaresi zamanı geçmiştir. Bunlar asrımızın fikirlerine uymamaktadırlar. Herkesin terakkiye doğru yürüdüğü bir zamanda bizlerin de tedhiş usulündeki vakti geçmiş usulü idareden vazgeçmemizin zamanıdır. ***İşte Pontos hükümeti topraklarından Giresun gibi derebeylik süren bir Osman ağa tarafından tedhiş edilmiş bir şehir görmüyor musunuz?*** *Gerek İslâm ve gerekse Hıristiyan bütün dünya efkârının ıslah edildiğini ve kendimizi saadet ve terakkiye ulaştıran yeni fikir ve metodları kabul etmek mecburiyetinde bulunduğumuzu bilmeliyiz. Mösyö Klemansonun Türk heyeti murahhasasına hitaben yazılmış mektubunun bir cümlesini hatırlatırım, diyordu ki; memurlar memleketi idare etmesini bilmediler ve bu memleketler bundan sonra artık onların idaresinde kalmayacaktır.*

Hakikaten, bu kadar asırlık Türk işgali memleketimizde ne yapmıştır? Nafia işleri noktai nazarından her şey inşa edilmeğe muhtaçtır. Bir yolumuz, bir köyümüz, hattâ bir kanalımız yok. Yaşamak için denizciliğin fevkalâde ehemmiyet kazandığı bir memlekette Batum'dan İstanbul'a kadar uzayan saha dahilinde Trabzon, Giresun, Samsun gibi mühim şehirlerin bulunduğu yerlerde tek bir liman, fena havalarda yük alıp vermek için tek bir sığınacak yer yoktur.

Bilâkis diğer memleketlere bakınız. Meselâ Fransa'nın. Akdenizde bunun yarısı kadar olan bir sahil kısmı üzerinde Manton ile Serber arasında 62 barınacak limanı vardır. Fransa gibi zengin olduğunu söyleyeceğiniz bir memlekete kadar gitmeyelim, bize pek yakın olan Rusyaya, Romanyaya, Bulgaristan'a bakınız; bunlardan son ikisinin tarihi istiklâlleri o kadar eski olmadığı halde bu kadar terakki etmekten bunları hiç bir şey menedemedi.

Daha ne söyleyeyim; ahalimiz yarından emin olmayarak yaşadığı âsâyişsizlik dolayısiyle bütün teşebbüsü şahsîleri felce uğratan hükümetin fena maksatlariyle menedilmediği zamanlarda bile ziraat ve sanayi işlerine rahatça kendilerini, bırakamıyorlar. İşte bu esbaptan dolayıdır ki Pontos Cumhuriyeti esasatını bir şekil ve şeraite raptetmek istiyoruz. Kafkas hududundan Sinop'un garbına kadar imtidad eden sahil ve bunun hinterlandını ihtiva eden araziye şâmil olacak olan bu memlekette bir adalet, Müslüman ve Hıristiyan herkes için bir kanun olacaktır. Zulümden pek ziyade mustarip olduğumuz için onu kimseye reva görmek niyetinde değiliz. Ancak hemşehrilerimizden her hangi meslekten olursa olsun herkesin samimî, kalbî ve serbest bir teşriki mesaiden başka bir şey istemiyoruz ki herkesin menfaati de bundadır. Hiç bir millete hükmetmek istemediğimiz gibi başkalarının hükmetmesine de tahammül edemeyiz. Memleketimizin lisanı resmîsi Türkçe ve Rumca olacaktır. Bütün bu faaliyetlerden maksadımız ancak bugüne kadar bizi ayıran ve saadetimize mâni teşkil eden kavgaları, ihtilâfları bertaraf etmek ve elele vererek terakki ve mes'udiyetimiz için Müslüman ve Hıristiyan birlikte kemali azimle çalışmaktan ibarettir.

Ben ise, memleketimde doğmuş olan Hıristiyan hemşehrilerim gibi Müslümanların da iyiliği için şahsan hükümetimizin vahşet ve kabiliyetsizliği dolayısıyla düşmüş olduğu felâket ve harabîden memleketi kurtarmak için bütün gayretimi sarf etmeğe karar verdim,

KOSTANTİN JAKON

Pontos teşkilâtının Birinci Cihan Harbinden evvel ve sonra Rus işgali esnasında ve mütarekeyi müteakip geçirdiği istihale cidden tetkike değer bir mahiyettedir. Pontos Cemiyetinin kurulmasına tekaüdüm eden günlerde, Trabzon Metrepolidi Hrisantos'a gönderilen mektuplar bu mevzuda nasıl çalışıldığını bütün vuzuhiyle anlatmaktadır. Yunan Muaveneti Umumiye Vekâleti Müdürü Umumîsi Kazancaki tarafından, Patrikhanenin hesaplarını tetkik etmek üzere şevkedilen müfettişlerin vücudu, bilâhare ole geçen, vesikalarla meydana, çıkmıştır. Fener Patrikhanesi, Pontostaki teşkilatın Yunanistan'ın arasında bir köprü olarak vazife gördüğü sıralarda, bir taraftan da **Heybeliada'dakı Rum Papaz Mektebinden yetişmiş ihtilâlci papazları** Anadolu'nun muhtelif, mıntakalarına sürmekten çekinmemiştir. Bu papazların icraatı cümlesinden olarak Batumda bulunan 2 bini geçkin Rum, 8 Mart 1921 de İstanbul yoluyla Selâniğe sevk edildi. Bu sevkiyata tehcir mânası verildi. .

Patrikhane, emri altında Rum matbuatını da gittikçe tahrik etmek suretiyle Türkler tarafından,

Rumlara zulüm yapıldığı yolunda yalan propaganda yaptırmaktan çekinmedi.

28 Eylül 1920 de Anglikan kilisesi Başpiskoposu Sir Randela vazifelendirildi ve bu papaz, Patrikhanenin arzusu veçhile, Türlülerin Rumlara zulüm yaptığından bahs ile Avrupa devletlerine telgraflar çekti. Bu harekete muvazi olarak Patrikhane kaymakamı evvelce bastırılmış İngilizce ve Fransızca propaganda kitaplariyle Londraya gitti. O zamanki Patrik Meletios bu tarihte Londrada bulunuyordu. Patrik kaymakamı Doroitos, Londra'ya gider gitmez, Patrik Meletios'la buluştu. 9 Mart 1921 de Sen Mars kilisesinde, Fener kilisesinin, Hıristiyanlık nam ve hesabına yaptığı mücadeleyi, Türklere karşı açıları savaşları geniş bir şekilde izah etti. Haçlı seferleri hariç, kendisine büyük bir rütbe tevcih edilmiş bir din adamının, yine dinî usulleri cinayet ve suikastlara âlet ederek cihan efkârı önünde konuşması görülmemiştir. Sade Türklerle ve Müslümanlarla mücadeleyi kâfi görmeyen Rum Patriği Meletios, yine Patrikhanenin fikirleri cümlesinden olan bir muhtıranın, hüsnü-kabul görmesi için, **İngiliz Kralına Patrikhanenin arması bulunan bir diplomayı Verdikten sonra, Türk milletini esaret altında bırakan, topraklarım parçalıyarak sağa sola peşkeş çeken Sevr muahedesinin değiştirilmemesini istedi.** İngilterede yaptığı propagandayı kâfi görmeyen Fener Patriği Meletios, Amerikada bir müddet dolaştı ve 2 Nisan 1921 de gönderdiği mektupla Beyoğlunda bulunan Zapyon mektebinin Yunan yaralılarına hastahâne olarak terkini istedi. Bu sırada Yunanlılar Anadolunun kalbine doğru ilerliyor, işgal altındaki Garbı Anadolu'yu terk eden Kuvayi Milliye birlikleri Ankara istikametine çekiliyorlardı.

17 Eylül 1921 de küstahlığı son haddine vardıran Fener kilisesi, resmî bir beyanname neşretti. Bu beyannamede, Yunan ordusunun Anadolu'daki muzafferiyetleri öğüldü. Ayrıca yine aynı beyanname ile Türkiye'de yaşayan bütün Rumların, fiilen Yunan ordusuna iltihakı, Türklere karşı çarpışmaları istendi.

Yunanlı kisvesini, 1921 senesinde tamamen giymiş olan Fener Patrikhanesi, Yunan ordularının Anadolu, da Hıristiyanlık nam ve hesabına mukaddes bir cihad uğruna savaştığım ilândan çekinmedi. Sistemli ve hatasızca devam eden bu propagandaları meşru göstermek istiyen Fener Patrikhanesi, bu mevzuda Patrik vekilinin ağzından 6 Şubat 1921 de aynen şöyle diyordu:

«Müttefik devletlerin hepsi Hıristiyandır. Binaenaleyh bizim Türkler aleyhinde giriştiğimiz her icraata inanmaya mecburdurlar. Zaten mukaddes kilisenin ortaya koyacağı vesikalar, onlarca mukaddes addedilecek ve muhakkak kabullenilecektir.»

Patrikhanenin İstanbul ve Türkiye'deki faaliyetleri nihayet Yunan Millet Meclisinde görüşüldü. 5 Mart 1921 de Yunan. Hariciye Nazırı Baltacis şöyle demekten kendisini alamadı;

«— Yunan milleti Fener Patrikhanesine medyunu şükrandır. Onun mücahedatı maziyesi, Yunan milletini böyle büyük bir fütuhata nail ettirdi...»

Yunan Hariciye Nazırının, Yunan Milletvekilleri huzurunda, İstanbul'da ve Türk idaresi altında dinî bir müessese halinde çalışması lâzım gelen Fener Patrik, hanesinin ihanet vesikalarını bir çırpıda mühürlemesi cerhedilmiyecek delil ve hakikatlerin en mühimlerinden birisidir.

III

Yunan hükümetiyle teşriki mesai ederek, Pontos hükümetinin kurulması yolunda fiilen çalışan Fener Patrikhanesinin en mühim fesat kaynaklarından birisi de Merzifonda Amerikan Kolejinde kurulan **"Pontos Cemiyeti"**dir.

1904 tarihinde kurulan, 1908 tarihinde genişletilerek tam bir ihtilâl cemiyeti haline getirilen bu teşekkül, Yunan ordusunun İzmir'e ayak basmasından sonra, gizli hüviyetini terketti. Artık açıktan açığa çalışmakta bir mahzur görmeyen Pontos Cemiyeti, Yunanistan'la hali harpte bulunan Türk ordusunu istenilen şekilde arkadan vurabilecekti.

27 Temmuz 1921 de Amasya Metropoliti Jermanos, Patrikhane meclisine yaptığı bir müracaatta, artık Pontos hükümetinin resmen teşekkülünü ve müstakil bir millet olarak faaliyete geçmesi lüzumunu belirtti. Bu müracaat üzerine Patrikhane, Amasya Metropoliti Jermanos'ü, Atina'ya Yunan hükümetiyle müzakereler yapmaya gönderdi. Ve neticede bu Metropolit 6 Ağustos 1921 de Atina'da

Yunan Başvekili ile uzun bir görüşme yaptı.

12 Ağustos 1921 de Jermanos'Ia Atina'ya giden Patrikhane heyetinden Evangelidis, İstanbula döndü ve Patrikhanede 27 Ağustos 1921 tarihinde siyasî bir toplantı tertip edildi- .

27 Ağustos toplantısında İkinci defa olmak üzere Trabzon Metropoliti Hrisantos'un Atina'ya, gitmesine karar verildi, 6, Eylül 921 tarihinde Trabzon Metrepolidi, Pontos meselesini nihaî bir saf-haya sokmak yolunda Atinaya gitti. Atina'daki konuşmalar sonunda, Pontos mevzuu hakkında Yunan hükümetine izahat verecek 5 kişiden mürekkep daimi bir istişare komisyonunun seçilmesi karar altına alındı. Aynı komisyon, Pontos Cemiyeti Reisi Papadoplus tarafından kurulan ve bilâhare silâhlı bir hale getirilen **«Müdafaai Meşruta»** Cemiyetini sevk ve idare edecekti. Cemiyet kısa zamanda, Samsun, Çarşamba, Kayser, Ürgüp, Ünye, Fatsa, Kırşehir, Sinop ve Tokat'da şubeler kurdu. Mevcut nizamname gereğince teşkilât sade şehirlere teşmil edilmiyecek en ufak köylere, kadar yayılacaktı. Ancak teşkilâtın silâhlarını temin, maddî yardımı zamanında yetiştirmek, faaliyet sahasını genişletmek üzere bir başka cemiyetin vücuduna, kanaat getirildi.. Cemiyet üstüne cemiyet kuran Patrikhane; **«Müdafaai Meşruta»** Cemiyetinin bir devamı olan **«Mukaddes Anadolu Rum Cemiyeti»** ni kurmayı da lüzumlu gördü. Böylece **Anadoluda serseri bir şekilde gayrı muntazam surette eşkiyalık yapan Rumlar toplandı.** Merkezi Atina'da bulunan «Küçük Asya Rum Cemiyeti» nin, gönderdiği silâhlar bunlara dağıtıldı Bu kıtal cemiyetinin ana nizamnamesi de şöyle idi:

Madde 1 — Hükümeti müstebidenin teşvikiyle Adana vilâyetinde ve daha başka mahallerde cereyan eden tenkil hareketinden sonra gizli, bir içtimada, Samsunda Müdafaai Meşruta namında bir cemiyetin tesis fikri ve kararı verilmiştir.

Madde 2 — Müdafaa Cemiyetinin maksadı ikidir. Birincisi meşrutiyeti istibdada karşı, müdafaa etmek, İkincisi müstebitlerle hemcins Ortodoks halkına karşı vuku bulması muhtemel taarruzlarından millettaşlarımızın can, namus ve servetini muhafaza etmektir.

Madde 3 — Müdafaa Cemiyeti maksadına muvaffak olmak için mevziî öyle bir teşkilât yapmalıdır ki, Rum halkın toplanması, birleşmesi ve çalışması mümkün olabilsin ve kendi kuvvetiyle her tehlikeyi bertaraf etsin.

Madde 4- — Müdafaa Cemiyeti bir reis ile iki âzadan müteşekkil bir heyet tarafından idare edilir. Aba-lardan birisi cemiyetin para işleriyle meşgul olacak veznedar, diğeri içtimaları takip ederek zabıtları tutacak kâtiptir. Heyetin yapacağı vazife karar altına alındıktan sonra kayıt defterine kaydedilecektir.

Madde 5— Cemiyet her kısmı için, bir âmir tayin edecektir. Âmirler her dairenin en muktedir şahsiyetlerinden seçilecek, cemiyetin merkez âzalarım tanımaksızın dairesinde çalışmasını yüklenecektir.

Madde 6 — Daire âmiri, heyeti merkeziyenin muvafakatiyle kendi dairesinde üç kişi vazifelendirecek, bu şahıslar, merkez cemiyetinin vereceği her yazılı emri bilâkaydüşart yerine getirecektir-

Madde 7 — Her heyet onbaşılarını intihap eder, bunların isimlerini merkeze bildirir. Onbaşıların miktarı, dairenin nüfusuna göre azalır veya çoğalır. Onbaşıların isimleri merkeze bildirilir, merkez tarafından onbaşılığı istenmiyenlerin yerlerine yenileri tayin edilir, Daire âmirleri, heyetlerin azal arı ve onbaşıları Müdafaa Cemiyetinin mührü basılmış mektuplariyle tayin, edeceklerdir.

Madde 8 — Her onbaşı kendi dairesi dâhilinde itimad ettiği on genci seçecektir. Bunlar onbaşının em-rettiği bütün vazifeleri bilâkaydüşart, yerine getireceklerdir.

Madde 9 — Üstünün emirlerini yerine getirmeyenler, merkez heyetinin tayin ettiği ceza ile cezalandırılacaklardır.

Madde 10 — Cemiyetin bulunduğu mahal üç kısma taksim edilecektir ve daima merkezden emir alı-nacaktır.

Madde 11 — Cemiyetin bulunduğu mahal temizlendikten sonra, aynı program civar köylere de tatbik edilecektir-

Madde 12 — Her şahsın tayininden evvel cemiyetten onbaşı bölüğüne kadar herkes İncili Şerif üzerine yemin etmelidir. Hazreti İsa, millet ve vatanı namına, sır tutacağına, Müdafaai Meşrutanın her emrini harfiyyen yapacağına, itaatsizlik, hatâ veya sırrı ifşa, ettiği takdirde zindana atılacağına âzaların inanması lâzımdır.

Madde 13 — İhanet edenler, yeminden dönenler veya itaatsizlik gösterenler hakkında üç dereceli bir mahkeme vardır. Mezkûr mahkemeler merkez cemiyeti tarafından tayin edilmiş bir reis ve dört âzadan müteşekkildir. Mahkemeye verilenler hakkındaki kararlar en az bir ay içinde merkez tarafından tasdik edilecek ve derhal cezaların infazına geçilecektir.

Madde 14 — Teşkilâtın ikmalinden sonra yirmi yaşından yukarı olan cemiyet âzasma fark gözetilmeden silâh verilecektir. Silâhların bedeli, silâhlanacak kimselerin İktisadî vaziyetine göre ya defaten veya üç taksitte ödenecektir. Fakir olanlar yalnız silâhın parasını ödeyecekler, diğerleri nakliye, navlum ve sigorta ücretlerini de tediye edeceklerdir. Bu türlü fazladan alınan para cemiyetin kasasında kalacaktır-

Madde 15 — Cemiyet, ihtiyaçları için faizsiz olarak borç para almak salâhiyetini haizdir, işbu muamelâtın kabulü Müdafaa Cemiyetine ait olacaktır.

Müdafaa-i Meşruta Cemiyeti, Anadolu'daki Rumları böylece silâhlandırdıktan sonra, kendisinin diğer cemiyetlerle alâkasını temin edecek olan **«Mukaddes Anadolu Rum Cemiyeti»** nin yardımiyle bir beyanname yayınlandı. 18 Temmuz 1919 tarihli beyannamenin muhteviyatı da şöyledir:

«Geçirdiğimiz müşkül günler ve hâlen hüküm-ferma olan vaziyeti siyasiyeden mütevellid hakikî ve mühim korkular, muntazam ve cesur harekete kadar müdafaaya kadir Müdafaai Milliye Teşkilâtını istilzam eyledi. Son defa Samsunda teşekkül eden Mukaddes Rum Anadolu Cemiyeti aynı maksada matuf icraatı müteselsil olup, İstanbul, İzmir, Selânik, Trabzon ve sair millî merkezlerin hemcins mukaddes cemiyetleriyle daima temas halindedir. Cemiyetin yorulmak bilmez muhafızları hâdiseleri devamlı bir surette takip etmektedirler. Gece ve gündüz bütün kuvvetleri Rumluğun intikamını almaya ve hukuklarını müdafaaya müheyyadır, işbu millî maksadın temini için bilcümle hemcinslerimiz bunu muhabbetle, fedakârlıkla ve gayrı mütehavvil mahrumiyetle mâlen ve bedenen himaye etmelidir. Zenginler altınlarını, fakirler paralarını vermelidir. Vatanın bu feryadına kulak asmayan, itaat göstermeyen, kendisine verilen vazifeleri yapmayanlar için cezanın en şiddetlisi tatbik olunacak: Ölüm!

Mukaddes Anadolu Rum Cemiyeti

Pontos teşkilâtının ele geçen vesikalarına göre, bu teşkilâtın kurulduğu yer, Merzifondaki bir Kolejdir.

Bu Kolejde bulunan Rum muallim ve talebelerin kurdukları Pontos Cemiyetinin nizamnamesi de gayet şayanı dikkattir. Nizamnamede mühim görülen hususlar aşağıya çıkarılmıştır:

Madde 1 — Mevcut Rum talebesini Maarif Kulübü talebesiyle birleştirmek maksadiyle Pontos unvanı altında Örfeis ismindeki musikî kulübünü da şamil olmak üzere bir cemiyet teşekkül etmiştir.

Madde 4 — Cemiyetin heyeti idaresini teşkil eden Azalar üç sınıfa taksim edilir. Birinci sınıf azalar mektep talebesi Rumlardır. İkinci sınıf âzalar, mektep dışında kalan Rum ahalidir. Üçüncü sınıf azalar, din, ırk farkı gözetmeksizin cemiyete yardım edecek âzalar.

Madde 5 — Mektep haricinde bulunanlarla Merzifon dâhilinde ikamet eden Rumlar âzayı tahliyenin, bütün hukukundan istifade ederler. Ancak idare heyeti âzalığına, kabul edilmezler- Bu gibilerin, cemiyetin her içtimalarında hazır bulunmaları lâzımdır.

Madde 6 — Rumca lisanına aşina olmayan anasırı -saire ahalisinden âza bulunanlar cemiyetin içtimalarına, devam etmeğe mecbur olmadıkları gibi hakkı intihaptan da mahrumdurlar.

Madde 7 — Memuriyetleri daimî olmayan, muvafakat âzaların âzayı tabiiye meyanma dâhil olmaları için mukannen olan kayıt ücretini tesviye etmeleri lâzımdır.

Madde 8 — Azayı tabiiyenin her biri her ay için yirmi ve eskiden, kayıtlı ise her ay için on beş kuruş cemiyet sandığına verecektir. Gayrı tabiî olan azalar da, her dört ayda bir otuz kuruş iane verecektir.

Madde 9— Âzayı tabiiyeden bulunanlar hem intihap etmek ve hem de müntehip bulunmak hakkını haizdir, Ancak, on beş yaşında olanlar intihapta hakları olmadığı gibi âza sınıfına dâhil olan, her ferdin cemiyfet mukarrerat ve evamirine- bilâkaydüşart mutavaat etmeleri lâzımdır. Vazifesinde tekâsül ve tcrahisi görülenler heyet karariyle duçarı mücazat olurlar.

Görülüyor ki, Patrikhane sade Türk halkı içinde yaşayan Rum azınlığını değil, henüz mektep çağındaki körpe - dimağları bile Türkler aleyhine kışkırtmaya dinî bir vazife olarak telâkki -etmektedir.

-Cinayet ve kıtallere- muvazi olarak, Rum ihtilâl cemiyetleri arasındaki bağlar her gün biraz daha sık-laştırılmaya çalışılmaktadır. Merzifonda kurulmuş olan Pontos Cemiyetinin, Samsunda kurulan Teceddüd ve İhya Cemiyetine göndermiş olduğu bir mektupta gaye ve maksat pek açık bir şekilde belirtilmektedir.

SAMSUNDA (TECEDDÜD VE İHYA) CEMİYETİNE

"Güzel fikrin, şerik ve müteşebbislerini tebrik ederiz. -Sizden uzak ve ikinci valdemiz olan Asyayı Buğ-ranın merkezinde doğmuş ve Pontos namiyle tevsim edilmiş olan bir kardeşe malik olduğunuzu sureti mahsusada bildirmeyi bir vazife telâkki ederiz ve bu kardeş, dördüncü senesini idrak etmiş bulunuyor. Bidayeti tevellüdünde bîvaye âciz, kudretsiz bir halde bulunurken mektep dâhilinde bulunan talebesinin vatanperve. rarte ve terakkiperverane himmetleri sayesinde şimdi pek kuvvetli ve canlı bir varlığa mazhar olmuştur.

Cemiyetin maksadı, vatanın muhtelif yerlerinden gelip tahsil eden bu mektep dahilindeki talebeleri;n yekdiğerine karşı mukarenet ve uhuvvetini temin ve talim ve- terbiye sayesinde onların kuvayı bedeniye ve ruhiyesîni gayei tekâmüle sevk ve îsal etmekten ibarettir. Pontos şimdiye kadar faaliyeti milliyesi sayesinde pek büyük bir aşkla takip etmekte olduğu gayeye nail olduğunu makamı, iftiharda beyan ve ilân edecek bir mevkide bulunuyor. Alâkadar olanların icraatı meşkûresine karşı besledikleri ümid ve emelleri sahai hakikate îsal eylediğini, isbat etmiştir. Cemiyetlerine semerati âtiyesine raptı kalb edenlerin nûranî emel, erine vücut vermek için sahai azim ve faaliyette taraddüs eden ihtilâfatı kaviyye ve ahvali mâkûseye ehemmiyet vermeyerek birçok devamlı fedakârlıklar hiyarı ile gayei faaliyetinden bir an bile feragat etmemiştir. Şanlı valdesine ve şefkatperver evlâtlarına hürmet! Bu şayanı takdis ve perestiş gayeye hizmette iştirakleri sebkedenlere şükran! Unutulmaz isimleri u..umuz için aziz ve dudaklarımız için ebediyen mukaddes olsun. ***Güzel Yunanistan'ın her evlâdının sinende ebedî ve sönmez bir aşkı mukaddes doğsun!*** *Parlak muvaffakiyetler, asîl düşünceler azimkâr Rumları ebediyen îkaz ve irşad etsin! Kesbi kudret eden vücütlar, halâs tebşir eden sahaya bîmehâbâ atılsın... Yekdiğerimize elimizi uzatalım; bu uğurda birleşelim uyuşalım. Etrafa nurlar saçıcı, ateşli bir doğuşalara şedit ve büyük bir ihtiyaç duyuyoruz. Büyük, bu tek büyük gayeye nail olmak için kuvvetlerimizi, birleştirerek yılmadan çalışalım. İşte müsait zaman doluyor!..*

Dikkat! Tehlikenin muhavvif sadası kürrei arzın bir kenarından diğer kenarına aksiendaz oluyor, zülüm ve vahşet çılgın bir hal kesbediyor kardeşler!.,

Yunanlılık ölmez, sönmez...

Gidelim, düşmanı öldürün, ne kadar kavi, sinelerimizle hücum ederek ve hepsini yok âvâz olarak (Yaşa. Yunan), (Yaşa Halâs) diye haykıralım. Muhabbetle selâm ederiz.

Katibi Umumi: Mimooğlu

Reis: Papadoplos

Merzifondaki «Pontos» cemiyetinin kasasında ve evlerinde ele geçen evraklar çok çeşitli ve o nisbette karakteristiktir. Bu vesikalar bilhassa Şimali Anadolu'da en büyük ruhanî reis olan Trabzon Metropoliti Hrisantos'un Pontos dâvasında oynadığı mühim rolü göstermek bakımından ibret vericidir. Bugün kiliseyi bırakıp, Kıbrıs dâvası peşinde- koşan köy papazı Makarios da aynen Hrisantosu taklit

etmektedir. Trabzon Metropoliti Hrisantos, Pariste itilâf devletleri nezdinde, Pontos hükümetinin kurulması yolunda yaptığı çalışmaları bir mektupla Giresun Metropolitin bildirmektedir.

GİRESUN METKEFOLİDİNE

"General Harrold Amerika heyetinin Ermenistan'a, müracaat için İstanbul'a gelecektir. İhtimal ki bu seyahatte General, Pontosa da gidecek, vaziyeti, yakından görecek, büyük devletlerin askerleri ile intizam ve âsâyişi temine çalışacaktır. Amerikanın, bu civarın mandasını kabul edip etmiyeceğini, Amerikan heyeti âzasından Cosnor Fiston'a sordum. Konuşmamız dört saat kadar sürdü.

Pontos meselesini arzuma uygun bir şekilde izah ettim. Mumaileyh Pontos Ermeni Cumhuriyetinden de bahsetti. Ben de eğer böyle Pontos Ermenilere ilhak olunursa Pontoslularla İslamların harekât ve mukavemetini beyan eyliyerek korkuttum. Son defa mülâkatımızda mumaileyh dahi bu suretle derhal reddeyliyeceğini söyledi. Teşkilâtı hükümet ve adliye hakkın, da lâzım gelen izahatı verdim ve her cemaatin bizzat kendini idare eyleyeceğini söyledim.

Yunan - İslam hükümeti teşekkül eyleyerek mesail ve hukuku siyasîye ile de iştigal eyliyecektir. Bu hükümetin iki Yunan - Osmanlı reisi olacaksa da heı ihtimale karşı bir Amerikalı da bulunacaktır. Tâki müsavat teyid olunabilsin. Bu meclis adlî ve İdarî hususatta infazı mukarrerat eyleyebileceği gibi polis dairesinin ıslahım ve jandarma dairesinin tensik ve ıslahını mümkün kılacak, ayrı ayrı bir Yunan polisiyle bir Yunan jandarması olacak, resmî lisan, Yunanca ve Türkçe olacaktır. Rica ederim, yukarıdaki izahattan İstanbul ve bilhassa Trabzon, Batum, Samsun, Giresun vesaire Pontos cemiyetlerine malûmat verilsin. Amerika heyetleriyle temas eylemelerini tembih ve ihtar ediniz. Miralaydan Patrikhane heyetini ziyaret eylemesini rica ederim."

Hrisantos

GİRESUN METROPOLİDİNE HİTABEN HRİSANTOS'UN MEKTUBU

20 Ağustos 921 de General Harbord ile mülâkatında dedi ki Miralay Hapington da muhafazai em, niyet için büyük kuvvetlere ihtiyacı olduğu korkusundadır. Onun fikrinin tebdili için lâzım gelen teminatı vermekle beraber Pontosluların gayet muntazam ve muallim taburları, askerî kıtaatla beraber icrayı harekât eyleyebileceklerini temin eyledim. Rica ederim, bizzat Pontoslular bu fikri temin etsinler. Batum ve Trabzon Pontoslularının serefraz olacakları şüphesizdir. Bunu da rica ederim, ki ecnebiler bizden olanları iğfal eylemesinler. Patrikhane meselemizi izah etmek için lâzım gelem heyeti gönderecektir. Bu hususta ***Pontos Cemiyeti Reisi Vabilos Yuvanidis*** *ile Trabzon ve Batum a muvasalatımda çok tafsilât vereceğim.*

Trabzon Metropolidi Hrisantos

Trabzon Metropolidinin, Giresun Metropolitine yazdığı bu iki mektup, Giresun Metropolitliğindeki hiyanet evrakları arasında ele geçmiştir. Tamamen üç taraflı riya ve desise dolu olan mektupta, ruhanî reis baris karakterini kendi el yazılariyle açıklamaktadır.

Merzifon Kolejinde, Trabzon Metrepolitliğinde, Samsun Metrepolitliğinde, Giresun Metropolitliğinde bulunan vesikaların ekserisi, Rum Patrikhanesine mensup yüksek rütbeli din adamları tarafından biribirlerine yazılan Türkiyenin taksimine, Pontosun tekevvününe dairdir. Bütün İnsanî hislerden, ahlâk kaidelerinden tecerrüt etmek suretiyle, dâvaları uğruna yalanı ve cinayeti mübah bulan bu din adamlalarının, nasıl olup da senelerce gizli emellerini saklamaya muvaffak oldukları cidden merak mevzuudur.

İstanbul'un fethinden sonra Rumların Türk idaresi altında nasıl yaşadıkları her asırda gayet yakından görüldüğü ve bilindiği halde, Yunanistan'ın başında daimî bir gaile olan papazlar, en namussuzca isnatları bir hakikat olarak dünya göstermek istemişlerdir. Türk milletinin din hususundaki telâkkisi, bu telâkkiden doğan büyüklük ve yabancı din saliklerine gösterilen hürmet, gayet vazıh ve hakikîdir. Bütün bunlara rağmen geçmişteki hadiseleri nazarı dikkate almayan Fener Patrikhanesi, Bizans'tan beri sürüp gelen kinin tesiriyle akla hayale gelmez intikam vasıtaları tasarladığını her fırsatta göstermekte gecikmedi.

1821 de Osmanlı Hükümetinin başına pek büyük bir gaile açan Patrik Grogoriosun Fener Patrikhanesindeki orta kapı önünde asılması, daha sonra gelen bütün Rum din reislerini devamlı surette Türkiye aleyhinde kıyama sürükledi. Asılan Patrik Grogoriosa hitaben yazılan şiir, bu kanlı din adamını neredeyse azizlik mertebesine yükseltecektir:

«Ey büyük millet reisi, mukaddes şahadetin hiç bir zaman unutulmıyacaktır. Aziz Patrik, kanunsuzlar seni orta kapıda salbettiler. Dilin titreyerek, acıklı dudaklarınla: «Yarab, beni unutma» diyordu. Elin ise kıyamı millî ile müthiş ıstırabını defne ve mersin çelenklerile takdis ediyordu.»

Bir milletin başına gaile açan, binlerce insanın kanına girecek hâdiselerin çıkmasına sebep olan bu adam yâni, Patrik Grogorios, bir Patrik değil, Fener Patrikhanesine göre bir millet reisidir. Fener Patrikhanesi, dünyevî işlerle uğraşmaması icap eden din adamlarını, daima milletlerin ve kütlelerin başına belâ getiirecek bir ihtilâlci kisvesi içinde telâkki etmiştir.

Bu maksatla kurulan Heybeliadadaki mahut ruhban mektebi, yıllar boyunca, yalnız ve yalnız Türkler aleyhine çalışacak, Türk kam dökülmesini din cephesinden mübah gösterecek papazları yetiştirmiştir.

Patrik Grogoriosun ihanetindenberi bir asırdan fazla zaman geçmiştir. Ve Patrik Grogorios asıldıktan sonra, Fener Patrikhanesi, Patriğin asıldığı kapı önünde bir Türk hükümdarı asıîmcaya kadar bu kapıyı açmamağa karar vermiştir.

Patrikhanedeki orta kapı bugün de kapalıdır. Bu kapının açılması için bir Türk hükümdarının veya Devlet Reisinin, Patrikhane papazları önünde asılması lâzımdır. Bu müthiş kin göstermektedir ki, Fener Patrikhanesine gelmiş geçmiş bütün Patrik ve papazlar Türk düşmanlığı yapmayı bir nevi dinî vazife saymaktadırlar. Bu bahiste fazla salahiyetli olması lâzım gelen, **Türk Ortodoksları Ruhanî Reisi Papa Eftim**, ki bu Papa Eftim, **Kemal Atatürk**'ün **«Millî Mücadelede bize bir ordu kadar yardım, etti»** dediği ruhanî bir reistir, şöyle demektedir:

«— Ben Türk Ortodoks'uyum. Yozgat sancağının Akdağ madeni kasabasında doğdum. Rüşdiyede Hoca Şevki Efendinin rahle-i tedrisinde yetiştim ve Millî Mücadeleye herkesten evvel iştirak ettim.

Din, Allaha ait ve vicdana bağlıdır. Kiliseler siyaset ocağı değildir. Allah'ın evidir. İşte ben Millî Mücadeleye karıştığım sırada Türkiye aleyhinde broşürler neşrediliyordu. Bunlar ekseriya:

«Hunhar, canavar suratlı, zalim Kemalistlerin zulümlerinden biz Hıristiyanları kurtarmağa gelin, yüz binlerce Hristiyan'ın hayatını kurtarın...»

Eski günler geçti. Bugün Türk - Yunan dostluğu vardır. Patrik Athenagoras'da Türk dostu olduğunu söylüyor, Eğer Athenagoras bu hislerinde samimî ise orta kapıyı açsın. Orta kapıyı açtıkları gün bütün salâhiyetlerimi devrederek gider kendisinden af dilerim.

Patrik, aynı zamanda Bizans kartalma da temas etmiyor. Bugün bütün Metropolitlerin âyini ruhanide başlarına giydikleri taçlarda çiftkartallı Bizans arması vardır.»

Burada hiç kimseye tariz etmiyoruz. Ancak yukarıda konuşan bir Ortodoks ruhanî reistir.

III

Fener Patrikhanesi, koynunda barındığı Türk milletini kalbinden hançerlemek üzere her vasıtadan istifade etmeyi mubah saymıştır. Hatta bu mevzuda kendi kendisine ihanet icap ederse onu bile yapacaktır.

Rus Çarına ve Ukrayna Radasına yazılan Mektuplardan biri süflî örneklerden birisidir:

Azametpenah,

Minelezel şan ve şerefi dillerde destan olan ve pek büyük askerî şeref ve azametleri tarihte yaşayan Kominosların şehri Trabzon bugün "Rus hanedanı imparatorisi erkânından ve kahraman Kazak taburları şanlı kumandanı büyük Dükün ziyaretine mazhar olmakla müşerref ve mes'ut bulunuyor. Bu suretle Rus medeniyetinin âmilleri ve Çar ile vatanın sadık, ve fedakâr muhafızları bulunan ve kahramanlıkları ile satvetli Rusyanın namı pürazametini îlâ eden Kazaklar, mefahiri. tarihiyelerine

parlak ve büyük bir şeref daha, ilâve etmiş oldular. Cenabı Hak, Ortodoks Rusyasına hâsım olanları tarumar etmek için, kahraman- Kazak milleti ile bütün Rus ordusu üzerindeki inayeti samedaniyesini idame ve zâtı şahanelerinin adımlarını şanlı Romanof Hanedanının îlâyı şerefi, için zaferi nihaîye doğra tevcih, ve İsal eylesin;

Hattâ Patrikhane, daha sonra Romanof hanedanını mahvü perişan eden Bolşeviklere de aynı maksada matuf mektuplar yazmak bedbahtlığını göstermekte pek acele etmiştir..

HİÇ BİR DEVİR VE HİÇ BİR TARİHTE TÜRKLER İŞGAL ALTINA ALDIKLARI MEMLEKETLERİN DİNLERİNE, ÖRF VE ÂDETLERİNE MÜDAHALEYİ KATİYEN AKILLARINDAN GEÇİRMEMİŞLERDİ. TÜRKLER, GAYRI MÜSLİM AHALİ HAKKINDA DAİMA İNSANÎ VE ADALET PRENSİPLERİNE SADIK BİR SİYASET TAKİP ETMİŞLER VE BU SİYASET, SONUNDA, İSTANBULDAKİ. KÜÇÜK BİR RUM AZINLIĞI OLDUĞU GİBİ KALMIŞTIR. Bütün, bunlar Fener Patrikhanesi tarafından çok iyi biliniyor, Türklerin insani tarafı büyük bir aşağılık duygusunun tesiriyle, namussuzca, istismar ediliyordu.

Bu arada Venizelos Kabinesinde Hariciye Nazarlığı yapan Politis, 1919 senesinde politik bir gazeteye yandığı İlmî bir makalede **«Yunanlılar - Rumlar, Türkler tarafından görmekte oldukları himayenin emsaline diğer hiç bir ecnebi idaresi altında nail olmak ümidini besleyemezler...»** diyebiliyordu.

Hakikaten Rumlar, Türkiye'de Türklerden daha müreffeh, daha serbest yaşamışlardır. Bu., muhtelif vesilelerle, muhtelif, defalar gerek dürüst Yunanlılar, gerek bitaraf ecnebiler tarafından defalarca izah edilmiştir.

Ancak, din kisvesi altında akla hayale gelmeyecek namussuzluklar icadında kimsenin kâbına varamayacağı bazı papazlar veya din adamları, manasız bir takım azınlıkları daima, ve daima Türkler aleyhine kışkırta gelmişlerdir.

PATRİKHANE Mİ? YUNAN MÜMESİSİLİĞİ Mİ?!..

Bu mevzuda fâzla uzağa gitmeğe lüzum yoktur. Küçük bir misal vermek üzere, **Sedad Simavî** merhumun neşrettiği 7 Şubat 1341 tarihli Resimli Gazeteden' şu fıkra alınmıştır:

Türklerin lütuf ve âtıfetleri ile İstanbul'da tesis edildiği günden beri dedikodusu eksik olmıyan, münkariz Osmanlı Hükümeti zamanında da, Türkiye Cumhuriyeti devrinde de vakit, vakit başımıza musallat olan bir Patrikhane vardır.

Bu Patrikhane son günlerde ekmeğiyle yaşadığı, doğduğu, büyüdüğü Türk vatanına hıyanet etmeyi kendisi için mukaddes bir vazife addetmiş ve Yunan **«Megalo İdea»** sı için çalışmağa başlamıştı. Lozan muahedesi esnasında devletler Patrikhanenin siyaset ve diplomasiden tecerrüdü ile ruhanî bir müessese olarak İstanbul'da kalmasını talep etmişler, din ile dünya işlerini ayıran genç Türkiye Cumhuriyeti de ruhâni bir müessese olmak şartiyle Patrikhane'nn İstanbul'da kalması talebini kabul etmişti..

Fakat sıcak salonlarında, muhteşem koltuklarında esdekayı bendegânlanmn dalkavukluğu karşısında saltanat süren papazlar yine rahat durmamışlar ve «Ortodoks» luğu, Yunan «Megalo îdea» sına hizmet addederek kemafissabık Yunanlılık şerefine ve Türklük zararına çalışmağa devam etmişlerdir.

Cumhuriyet kavanini nazarında papaz, müftü, hacı, hoca farkı olmadığı malûmdur.

Lozan'da aktedilen mübadele itilâfnamesi mucibince mübadeleye tâbi olan Rum Başpapası Kostantin Araboğlu, Muhtelit Mübadele Komisyonunda verilen karar üzerine Hükümet tarafından diğer millettaşları gibi Yunanistana sevkedilmiştir.

— Nitekim 'Yunanistandan mübadele suretiyle birçok müftülerimiz de İstanbul a gönderilmişlerdir. — Fakat yukarıda da söylediğimiz veçhile vakit vakit başımıza belâ olan Patrikhane ve Patrikhanenin tahtında müsetter **«Megalo- idea»** mefkûrecileri bu sefer yine yaygara koparak hükümetin bu çok meşru icraatına itiraz etmeğe ve Türklük aleyhinde tefevvuhatta bulunarak Yunanistan! Türkiyenin umum dâhiliyesine müdahaleye davet etmeğe başlamışlardır. Biz bu hâdise karşısında genç Türk Cumhuriyetinin azimkar ve muzaffer Hükümetini, icraatından dolayı alkışlarken «Megalo idea»

serserilerine de şöyle hitap ediyoruz:

Susunuz kiryeler!... Burası Yunanistan değil...»

Külse mensunlan, Türkiye aleyhindeki fesat tohumlarını tâ Kanunî zamanından beri ekmeğe çalışıyorlardı. Rum Patriği Partenyosun Eflâk Voyvodasına gönderdiği mektup bu iddiaların en büyük delillerinden birisini teşkil eder. Türkiyede yaşayan Rum'lar da din adamlarının tesirleri altında kalarak daima bir ihanet şebekesi halinde hayat geçirmişlerdir.

İstanbul’da intişar eden Rumca- Buroiya gazetesi 3 Temmuz 921 tarihli nüshasında bu nankörlüğün örneklerinden birisini şöyle vermektedir:

«Yunanistan’ın Anadolu’da başladığı harp, 'Hıristiyanlığın müdafaası için olduğu ve Avrupa’nın emri müsaadesiyle vuku bulduğu gibi Yunan ordusunun bu hususta Avrupa’nın vekili bulunması tabiîdir. Yoksa Yunanistan’ın bu işi kendi kendisine başaramayacağı aşikârdır. Binaenaleyh her ne karar verilirse verilsin Yunanistan muhakkak haklı çıkarılacaktır.»

Patrikhane tarafından organize edilen ve İstanbul’da çıkan Rum gazetesinin yazısı, Türkler aleyhinde nasıl çalışıldığına, insanlık nasibinden mahram bir kütlenin işi nerelere götüreceğine dair her hangi bir vesikaya da ihtiyaç bırakmayacak kadar açıktır. İzmir ve Trakya’nın işgalinden sonra, Türklerin ne müthiş katliamlara maruz kaldığının izahına da mükemmel bir delildir.

Bundan başka, yine Pontos dâvasında ismi geçen, Türklerin öldürülmesinin, Türk çocuklarının; katledilmesinin mukaddes bir gaye olduğunu ileriye süren Patrikhane mensuplarından Trabzon Metropoliti Hrisantos, Fener Patrikhanesinin en mühim uzuvlarından birisidir, Hırisantos aslen Gümülcinelidir, Heybeliada’daki meşhur Ruhban Mektebinde okumuş, bilâhare İsviçre ve Almanya’da tahsil etmiştir.

Anadolu’daki Metrepolithanelerde ele geçen ihanet vesikalarında, daima Hrisantosun ismine tesadüf edilmektedir. Hrisantos, Patrik Kaymakamı Dorotios ve Patrik tarafından doğrudan doğruya Pontos dâvasından baş olarak vazifelendirilmiştir. Hrisantosun Avrupa memleketlerinde Pontos dâvasiyle uğraştığı sırada vekâletini üzerine alan Metrepolit vekili ve Trabzon mebusu Kofidi de keza Fener Patrikhanesi tarafından vazifelendirmiş bulunuyordu. Halbuki Osmanlı Millet - Meclisinde Trabzon mebusu olarak vazife gören ve Türk dostu olaraktan Kofidi ile Reisi Hrisantosa, daha 1909 tarihinde merkezi Atina’da, buluttan «Küçük Asya Rum Cemiyeti» tarafından Pontos millî fikrinin canlanması için mektuplar geliyordu. 24 Mayıs 1909 tarihli olan mektuplardan birisi hulasaten şöyledir:

«— Şimdiye kadar maalesef bir türlü harekete geçemeyen, millî fikrin canlanması ve millî menfaatlerimizin müdafaa ve muhafazası maksadiyle kurulan «Küçük Asya Cemiyeti, İdare Merkezinin» çalışmaya başladığım bildiririz. Müessisler, aylardanberi sükûn içinde çalışan yüzlerce fedakâr âzadan mürekkeptir.. Teşkilâtınıza bu komitenin mevcudiyetinin bildirilmesi rica olunur,»

Bu tarzda yazılan- mektuplar çoktur ve henüz Pontos harekâtı başlamadan yıllarca, önce, Türklere kargı açılacak savaş kesbi katiyet etmiştir. Trabzon Metropoliti Hirisantosa yazılan Paris 14 Kânunuevvel 1919 tarihli mektup bu kat’iyeti açık bir surette göstermektedir:

Majestik Oteli Paris/ 14 Kanunevvel 1919

……

Fakat, dikkat edelim, Fener Patrikhanesinin Orta Kapısında Türk vatandaşlığına ihanet ettiği için asılan Gregoriyus da bir papaz’tı. 1821 de Sultan ikinci Mahmudun emriyle bu kapının önünde Yunan istiklâlini göden bir ruhanî olduğu için vatana ihanet suçuyla asılmıştı Bu papazlar, tâ, Istanbulu alıp da Patrikleri serbest bırakan Fatih. Sultan Mehmet zamanından beri kendilerini esir olmuş bir koyun sürüsünün çobanı sayarlar.

Vaktiyle Yunanlılardan bir muharrir şöyle demiş:

«Yunan milleti sabretmeyi bilir. Trova’dan ayrıldıktan ve tam on sene denizlerin üstünde, her türlü

musibetlere, fırtınalara tehlikelere rağmen dolaştıktan sonra, nihayet bir sabah. İtak Adasının hayal, meyal şeklini, baba evinin bacasından çıkan dumanı gördükleri gibi, Yunan milleti de bir vakit gelecek İstanbul'a bir baba evi gibi kavuşacaktır.»

Kaynak: Ali KARAKURT, Fener Patrikhanesinin İçyüzü, Ekicigil Tarih Yayınları,1955, İstanbul s.1-39

PATRİKHANE VE HEYBELİADA RUHBAN OKULU

Dr. Yusuf Gedikli

Adı geçen okulun açılması için senelerden beri teşebbüslerde bulunulduğunu, bunun içeriden ve dışarıdan desteklendiğini basından takip ediyorduk. Ancak bu sefer okulun açılması yönünde yoğun bir propaganda mevcut olduğu için, mesele hakkındaki düşüncelerimizi kaleme alma gereği duyduk. Umarız düşüncelerimiz faydadan hali kalmayacaktır.

1. Fener patrikhanesi tarihinde bir kaç önemli nokta

Fener patrikhanesi, Türk-Yunan münasebetlerinde önemli ve belirleyici rol oynayan bir müessesedir. Türklerin hoşgörüsüyle kaim olan bu müessese, zaaf anında en ufak fırsatları dahi değerlendirmeye kalkmış, bu yüzden iki patrik idam sehpasında sallandırılmıştır.

İdama mahkûm edilen ilk patrik, Köprülü Mehmed Paşa tarafından 1657'de astırılan 3. Partenios'tur. İkincisi ise Mora isyanını teşvik ve himaye eden 2. Gregoryos'tur. 2. Gregeryos, sadrazam Benderli Ali Paşa tarafından 1821'de patrikhanenin orta kapısında astırıldığı için, patrikhanenin orta kapısı o günden bu yana kapalı tutulmaktadır. Güya bu kapı patrikle eşit seviyede bir Türk yetkilisi asıldığında açılacaktır. Türk yazarlarının sürekli yazdığı bu hususu ihtiyatla karşılayacaklar olabilir düşüncesiyle, Yunan asıllı bir yazarın kalemine müracaat ediyoruz:

"Ben özellikle kütüphaneye gitmek istediğimden soldaki kapıdan içeri giriyorum. Çünkü ortadaki kapı 132 yıldan [1821'den] beri kapalı duruyor. Bu durum sadrazam Benderli Ali Paşanın patrik Gregorios'u öldürtmesinin geleneksel yas ve protesto gösterisidir." **(İlhan Pınar, "Avrupalı gözüyle 1950'li yılların İstanbul üçlemesi", Toplumsal Tarih, Mart 1994, 3. sayı, 11. s.).**

Büyük Larousse, Fener Ortodoks Rum Patrikhanesi maddesinde şunları yazmaktadır:

"Mora ayaklanmasını açıktan açığa kışkırtan patrik, patrikhanenin ana giriş kapısı önünde, dinsel giysileriyle asıldı (22 nisan 1821). Bu tarihten sonra patrikhanenin ana giriş kapısı sürekli kapalı tutuldu. Kapının arkasına Ghrigoros [Gregoryos] II'nin bir resmi konuldu ve patrikhaneye orta kapısının sağındaki kapıdan girilip, solundakinden çıkılmaya başlandı." (Büyük Larousse, 7. cilt, 4031. s.).

Patrikle beraber üç de metropolit asılmıştır. Tarih okuyan bir kişi şu noktayı hayretle tesbit etmektedir: Hıristiyan din adamları, özellikle Yunanlı din adamları, dinin işlevi olan **"barış ve sevgi"** yerine her zaman **"savaş, düşmanlık ve kin"** aşılamışlardır. Bu hüküm günümüz için de geçerlidir. O kadar ki, 2000'e 1 kala Yunan başkentinin merkezinde cami yapma yasağı hâlâ kalkmış değildir (Milliyet, 20 mayıs, 1999).

Yunan anayasası da ortodoks Grek olmayı “milliyet tayin edici koşul” olarak kabul etmekte ve ırkçılığa cevaz vermektedir (Zeynep Göğüş, “1923’te AB mi vardı?”, Sabah, 14 Aralık 1997, 5. s.). Dolayısıyla patrikhane bugün iyi niyetli bir müessese ise, bir iyi niyet gösterisinde bulunmalı ve orta kapıyı açmalıdır.
Büyük Larousse, patrikhanenin İstiklal Savaşı sırasındaki faaliyetlerini şöyle sıralamaktadır:

“...Mütareke yıllarının (1918) başlaması ile birlikte patrikhane Bizansı yeniden diriltmek, Türk topraklarından bir bölümünü Yunanistana bağlamak için yoğun bir faaliyete girişti. Bu amaçla Etniki Eterya, Rum Matbuat Cemiyeti, Rum İttihad-ı Milli Cemiyeti, Rum İzcilik Teşkilâtı, Rum Trakya Cemiyeti, Rum Küçük Asya Cemiyeti vb. kuruluşları parasal yönden destekledi. Yunan başbakanı Venizelos’un İstanbula yolladığı iki siyasi temsilci ile iş birliği yaparak İstanbul’dan toplanan 5.000 [beş bin] gönüllü Rumu silahlandırıp İzmir ve Trakyaya gönderdi. İstanbul resmen işgal edilince (16 mart 1920) patrikhaneye Bizansın çift başlı kartal armasını taşıyan bayrağı çekildi. Doğu Karadenizde Pontos Cemiyetinin silahlı çeteleri sivil Türk halkını topluca öldürmeye başladılar.” (Büyük Larousse, 7. cilt, 4031. s.).

Patrikhanenin tarih boyunca ve İstiklal Savaşı sırasındaki faaliyetleri hakkında 1922’de Ankarada Matbuat ve İstihbarat matbaasında basılan Pontus Meselesi isimli kitapta ayrıntılı bilgi vardır (33-50. sayfalar arasında). Kitabın orijinal şekliyle yeni baskısı tarafımızdan yapılmıştır (Pontus Meselesi, Bilge Karınca y., İstanbul 2002, 534 s.).

Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk’un hemen başında patrikhanede bir Mavri Mira (kara talih) cemiyeti kurulduğunu ve bunun zararlı faaliyetlere başladığını kaydetmiştir (Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, Milli Eğitim Bakanlığı y., İstanbul 1997, 1. cilt, 2. s. ve 3. cilt, 899-901. s. (vesikalar kısmı). Doğal olarak İstiklal Savaşında patrikhanenin tezgâhladığı oyunların pekalâ farkında olan Mustafa Kemal, 2 kanun-i sani 1339 [2 ocak 1923] tarihli Hakimiyet-i Milliye gazetesine verdiği beyanatta patrikhaneyi “fesad ocağı” olarak tanımlamıştır:

“...Ekalliyetlere gelince bu babda mübadele meselesini derpiş etmiştik. Diğer devletlerin murahhasları da bu zeminde bizim fikrimizi takib ve tasvib eylemişdiler. Lakin bir fesad ve hıyanet ocağı bulunan ve memlekette tohum-i nifak ve şikak [bozgunculuk ve ayrılık tohumu] saçan, Hıristiyan hemşehrilerimizin huzur ve refahı içün mucib-i şeamet ve felaket [felaket ve uğursuzluğa sebep] olan Rum patrikhanesini artık topraklarımız üzerinde bırakamayız. Bu tehlikeli teşkilâtı memleketimizde muhafazaya bizi mecbur etmek içün ne gibi vesile ve sebebler irae olunabilir [gösterilebilir]?

Türkiye’nin Rum patrikhanesi içün arazisi üzerinde bir melce [sığınak] göstermeye ne mecburiyeti var? Bu fesad ocağının hakiki yeri Yunanistanda değil midir?” (Atatürk bu beyanatı 1. Lozan Konferansının uzaması üzerine vermiştir. Gazete Taksim Belediye Atatürk Kütüphanesinde mevcuttur).

Patrikhanenin nasıl bir müessese olduğunu Atatürk’ten daha iyi kim bilebilir?

2. Dimitrios’tan sonra patrikhanenin politika ve faaliyetleri

Patrikhane tarihte olduğu gibi bugün de Yunanlılar için büyük ehemmiyet arzetmekte, Türk resmi protokolünde Eyüp kaymakamına bağlı olan patrik, Yunanistan devlet protokolünde devlet başkanı seviyesinde kabul görmektedir. Aynı şekilde Avrupa ve Amerika’daki seyahatlerinde de kendisine çok yüksek seviyede bir protokol uygulanmaktadır.

Patrikhanenin bütçesinin büyük kısmı Yunanistan tarafından temin ve faaliyetleri Yunanistan tarafından finanse edilmekte, patriğin dış gezileri için özel uçak ve gemiler tahsis edilmektedir.

Patrikhanenin önceki yıllara göre daha faal bir duruma gelmesi Bartholomeos'un selefi Dimitrios zamanında başlamıştır. Bu faaliyetler Sovyetler Birliğindeki açıklık ve yeniden yapılanma politikalarıyla hemen hemen eş zamana rastlamaktadır.

Dimitrios'un öncelikli isteği patrikhane binasının tamir edilmesiydi. Uzun süren girişimler sonucu devrin başbakanı Turgut Özal, Amerikan başkanı Bush'un ve eski başkan Carter'ın teşebbüsleri üzerine 9 nisan 1988'de buna izin vermiştir (Süreyya Şahin, Fener Patrikhanesi ve Türkiye, Ötüken, İstanbul 1996, 310. s. vd.). Özal 1964'te bloke edilen Rum mallarını da iade etmiştir. Patrikhane tamir edilerek 17 Aralık 1989'da açılmıştır.

4. Bartholomeos'un patrik oluşundan sonraki faaliyetler

Patrik 1. Bartholomeos (asıl adı Dimitri Arhondoni'dir), 2 kasım 1991'de (Şahin, 11. s.) iş başına geldikten sonra selefinin ve kendisinin bir çok idealini gerçekleştirmeye çalıştı. Bunları üç başlık altında toplamak mümkündür.

1. Ekümenik (evrensel, cihanşümul) patrik olma iddiası.

2. Heybeliada ruhban okulunun açılması.

3. Patrikhanenin Vatikanvari bir devlet olması.

1. Ekümenik patrik olma iddiası: Bartholomeos'un "kendinden menkul" de olsa, bu idealini gerçekleştirdiği söylenebilir. Her ne kadar bütün patrikler ve Türkiye kabul etmese de, Fener patrikhanesi kendisini ekümenik patrik olarak görmektedir ve bir anlamda önemli olan da kurumun kendisini böyle kabul etmesidir. En azından Fener patrikhanesi ilkliği, eskiliği, tarihî rolü itibariyle primus inter pares (eşitler arasında birinci)'dir.

2. Heybeliada ruhban okulunun açılması. Patrikhane bu idealini de gerçekleştirmek için canla başla çalışmaktadır. Bu mevzu üzerinde biraz sonra geniş olarak duracağız.

3. Vatikanvari devlet ideali: Şimdilik bu son aşamadır. Ancak daha Dimitrios zamanında propagandası yapılan bu fikir de böyle giderse bir gün gerçekleşebilir?!. Zira ABD üst yönetimi de bu fikri desteklemektedir (Şahin, 315. s.).

Patrikhanenin bunu gerçekleştirmek için gayrımenkul aldığı Türk basınına pek çok kez aksetmiş ve patrik de bunu kabul etmiştir (Şahin, 322. s.).

4. Patrikhaneye içten ve dıştan destek verenler

Patrikhane bu okulun açılması için AB'den ABD'ye kadar bir çok uluslararası teşekkül ve devleti devreye sokmuştur.

Patrik, 1994 yılında geleneklere aykırı olarak Avrupa Parlamentosunun açılışını yapmış ve burada bir temsilcilik açmayı planladıysa da sonradan bundan vazgeçmiştir (Şahin, 318. s.). Dış destekçiler arasında ABD başkanlarının Fener patrikhanesine her zaman özel ve aktif bir destek sağladıklarını görüyoruz. Atatürk'ün Nutuk'ta, zararlı faaliyetlerde bulunan Mavri Mira (kara talih) cemiyeti azaları arasında saydığı Athenagoras (1886-1972. Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, Milli Eğitim Bakanlığı y., İstanbul 1997, 3. cilt, 899. s. (vesikalar kısmı), 1948'de Başkan Truman tarafından verilen destekle İstiklal Savaşındaki faaliyetleri unutularak Türk vatandaşlığına alınmış ve patrik seçilmişti. Truman onu özel bir uçakla ve özel bir mektupla göndermişti (Şahin, 282. s.). Az evvel dediğimiz gibi

eski başkanlardan Carter, patrikhanenin tamiri için lobi yapmıştı. Başkan Bush da 1990'da patrik Dimitrios'a özel ilgi göstermiş (Şahin, 307. s.), Türk gazetelerinin yazdığına göre Başkan Bush'un karısı da Özal'ın hanımına İstanbul'dan Konstantinopolis olarak bahsetmişti.

Daha sonra AGİT zirvesi için Türkiye'ye gelen başkan Clinton da 17 kasım 1999 tarihinde patrikhaneyi ziyaret etmiştir.

8 nisan 2000 günü patrikhaneyi ziyaret eden Alman cumhurbaşkanı Johannes Rau da, patriğe ruhban okulunun açılması için lobiye devam etmesi gerektiğini, konuyu Demirel ve Ecevit'le de görüştüğünü söylemiştir (Posta, 9 nisan 2000, pazar, 15. s.).

13 Eylül 2000'de Albright, İsmail Ceme Amerika'daki görüşmede aynı isteği tekrarladı (NTV, 20 haberleri).
Patrik yurt dışında olduğu gibi yurt içinde de önemli desteklere sahiptir. Türkiye'deki bazı cemaatlerden ve finans kuruluşlarından, Türkiye'nin en zengin iş adamlarından ve çok tirajlı gazetelerin tanınmış yazarlarından da büyük destek görmektedir (İş adamı ve kurumlardan bazıları Bizans eserlerini özellikle restore etmektedir, ancak Beyazıt hamamı Beyazıt meydanında hâlâ onarılmayı beklemektedir).

Patrik ve patrikhane bazı iş adamları ve bazı gazetelerin tanınmış yazarlarından ve bazı siyasetçilerden büyük destek görmüş ve görmektedir. **Tabiatıyla tarih bunları Halet Efendi rolünde değerlendirecektir. Ancak aynı şahıslar objektif ve tarafsız davranıp Yunanistan'da müftüsünü seçemeyen Türk azınlığının problemlerini maalesef dile getirmemektedirler.** Patrik seçimle gelmesine rağmen müftü tayinle gelmektedir. Yunanistan bir iki yıl önce ramazanda Batı Trakya'ya gönderilen imamları sınırından içeri dahi sokmamıştır.

(Heybeliada ruhban okulunun açılmasıyla ilgili düşüncelerimizi gelecek yazımızda ele alacağız).

http://www.ufukotesi.com/

HEYBELİADA RUHBAN OKULU AÇILMALI MI?

17 ağustos 1999 Marmara depremi bütün dünyanın ilgisini Türkiye üzerinde topladı. Bu felaket üzerine Yunanistan'dan da bir ekip ve bir miktar ayni yardım gönderildi. Toplam olarak 60'dan fazla ülkeden ekip, ayni ve para yardımı yapıldı. Medya bu yardımları abartarak verdi ve Türk insanı belki de kurtarma çalışmalarının çoğunun yabancılar tarafından gerçekleştirildiğini sandı. Halbuki BM Teşkilâtının ilgili bölümünün açıklamasına göre kurtarmaların % 95'ini Türkler gerçekleştirdi. Yine medya batıdan yapılan yardımları abartarak verirken en büyük yardımı yapan Irak hükümetinin 10 milyon dolarlık petrol yardımının üzerinde gereği kadar durmadı.

Daha sonra Yunanistan'da meydana gelen depreme giden Türk ekipleri de ilgiyle karşılandı. Böylece her iki millet birbirine sıcak mesajlar gönderdi. Bu durum Abdullah Öcalan yüzünden iyice gerginleşen Türk-Yunan ilişkilerini etkiledi. İki ülkenin resmi yetkilileri dostça demeçler vermeye başladı. Vaziyet milletlerarası arenaya da aksetti. ABD, Kıbrıs için kolları sıvadı. AB, Türkiye'yi adaylığa kabul edeceği mesajları vermeye başladı.

Bütün bunlar Yunanistan için bir can simidi oldu. Zira bu ülke az önce söylendiği gibi Öcalan meselesinden dolayı Türkiye ve dünya kamu oyu önünde çok zor duruma düşmüştü. Yunanistan her zamanki fırsatçılığıyla bu handikabı büyük bir maharetle aşmış, dostluğu menfaate tahvil etme

noktasına gelmiş, Türkiyeden bazı jestler, mesela Heybeliada ruhban okulunun açılmasını beklemeye başlamıştır.

Camisiz Atina Atinada bir tane caminin olmadığını geçen defa yazmıştık. Gerçi Yunan Meclisi 21 haziran 2000 tarihinde Atinanın 30 kilometre dışındaki bir yere cami yapılmasını "mecburen" onaylamıştır. Zira 2004 Atina olimpiyatları için bir ibadet yerinin olması uluslararası kaidelere göre **"mecburidir."**
Dikkat edilirse cami Atinanın içine değil, 30 km. dışına yapılmaktadır. Çünkü Yunanlının Atinanın içinde camiye tahammülü yoktur.

Yunan meclisindeki oylamaya 100 milletvekili katılmış, bunların 39'u red, 55'i evet oyu vermiştir. Ortodoks kilisesi ve bazı çevreler "mecburiyet"e rağmen tepki göstermişlerdir. Cami, Suudi Arabistan ve Kuveyt tarafından finanse edilecektir.

Türk egemenliğinde 4 asırdan fazla kalan Yunanistan'da ve bu arada Atinada inşa edilen binlerce cami ya yıkılmış, ya da kaderine terkedilmiştir.

Yunanistan'da haziran ayında hükümetin AB standartlarına uymak için nüfus cüzdanlarından din hanesini çıkartmak istemesi de büyük tepki ve gösterilere sebep olmuştur (NTV, 21 haziran 2000, saat 20.00 ana haber bülteni).

Yine geçenlerde yazdığımız gibi ABD yayınladığı insan hakları raporunda Atinadaki 20 bin Müslümanın camisi ve din adamı olmadığını vurguladı (Aydınlık, 10 mart 2002, 20. s.).

Şimdi Heybeliada ruhban okulu hakkındaki fikrimizi beyana geçebiliriz.

6. HEYBELİADA RUHBAN OKULU AÇILMALI MIDIR?

Bize göre açılmamalıdır. Çünkü okulun açılması aşağıdaki göstereceğimiz bir çok sakıncayı beraberinde getirecektir. Bu bakımdan okulun açılmasına direnmek lazımdır. Bu isteğe karşı direnecek gerekçelerimiz vardır. Şöyle ki:

Bir kere Türkiyedeki Rum cemaati çok azalmıştır. Bazı kaynaklara göre 2.000 (iki bin), bazı kaynaklara göre 4.000 (dört bin)'dir. Bu kadar kişi için bir okul açılmasına ihtiyaç yoktur. Ermeni cemaatinin yaptığı gibi mevcut kiliselerde verilen eğitim yeterlidir. Üstelik günümüzde Gökçeadadaki Marianti Sözde olayında olduğu gibi bazı Rum vatandaşlarımız cenazelerini İslami kurallara göre gömdürmektedir (Sabah, 30 ekim 1999, 2. s.).

Türkiye ırk, dil, din ve mezhep bakımından bir tür mozaiktir. Eğer ruhban okulu açılırsa, özel okul olarak açılacaktır. Bu durumda Ermeni, Süryani, Türk Ortodoks, Katolik, Protestan, Yehova Şahitleri, Bahailer, Babiler ve benzeri bir sürü din, mezhep, tarikat, gurup vs. aynı isteklerle karşımıza çıkacaktır. Çünkü bu, onlara bir emsal teşkil edecektir. Ülkemiz demokratik bir ülke olduğu ve bu cemaatler dışarıdan desteklenecekleri için, isteklere karşı çıkmak zor, hatta imkânsız olacaktır. Böyle bir durum Türkiye'de halen mevcut olan Hıristiyanlık propagandasını da arttıracaktır. Neticede Türk toplumu dinsel yönden parçalanacak ve huzursuzluklar, çatışmalar, çekişmeler, tartışmalar yaşanacaktır. Zaten ülkemizin yeteri kadar derdi mevcuttur. Bunlara yeni dertlerin eklenmesine lüzum yoktur. Hepsinden önemlisi laik bir ülkede kanuni yönden bunlara müsaade etmek nasıl mümkün olacaktır?

İşin daha da katmerli sakıncalar içeren yanı Türkiye'deki İslam mezhep, tarikat ve guruplarının da özel okul istekleriyle karşımıza çıkabilecekleridir. Zaten Alevi vatandaşlarımız böyle bir talepte bulunmaktadır. İleride Şiiler, Nusayriler vs. guruplar da böyle bir istek yaptıkları takdirde bunlara karşı nasıl durulabilecektir? **Neticede böyle bir karar her bakımdan Pandoranın kutusudur.**

Patrikhanenin nihai hedefi Vatikanvari bir devlete ulaşmaktır. Ancak patrikhanenin Vatikan olması da mümkün değildir. Zira Türkiye laik bir ülkedir ve dinî kıstaslara göre herhangi bir siyasi-idari teşekkül oluşturulamaz. Patrikhaneye özel okul, özerklik ve Vatikanvari (olmaz ama olduğunu var sayalım) yer tahsis edildiği takdirde, Müslümanlara da benzeri okul, özerklik ve Vatikanvari halifelik merkezi talep etme hakkı doğacaktır (1999'da Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay başkanlarının konuşmalarını hatırlayalım).
Bizce Türkiye şimdiye kadar nasıl direndiyse, yine direnmeye devam etmelidir. Bunun için de elimizde tutarlı ve demokratik gerekçe vardır. O da şudur:

Bilindiği üzre batı ülkeleri demosa, yani halka, kamuoyuna büyük önem verirler, onu dikkate almadan yapamazlar. Biz de onlara bu hususta Türkiye'nin yukarıda saydığımız zorlukları olduğunu, kamuoyunun bu konuda hassas bulunduğunu, iktidardaki partilerin oy kaybına uğrayacağını (üstüne üstlük milliyetçi bir parti bugün iktidar ortağıdır) söyleyeceğiz. Kanuni gerekçeleri, Batı Trakya'daki durumu da buna ilave edeceğiz. Böyle yaptığımız takdirde kanaatimizce hiç bir şey diyemeyeceklerdir.

7. Her şeye rağmen okul açılacaksa hangi şartlarla açılabilir?

Laik Türkiye'de devlet Müslüman din adamı yetiştirme işini nasıl yerine getiriyorsa, Hıristiyan din adamı yetiştirme işini de yerine getirebilir. Dolayısıyla Hıristiyan din adamları da devletin açacağı okullarda yetiştirilebilir. Devletin açacağı böyle bir okuldan dışarıdaki ortodoks Türkler (Gagoğuzlar, Çuvaşlar, Yakutlar ve saire) de yararlanma imkânına kavuşmuş olur. Dışarıdaki ortodoks Türklere Türkiye'de din adamı yetiştirildiği takdirde Türkiye'ye yakınlık duyacakları tabiidir. Bu da Moldova, Ukrayna, bilhassa Rusya gibi ülkelerde bir nevi lobi demektir.

Bu şekilde bir okul, üniversitelerimizin herhangi birinde mevcut olan ilahiyat fakültelerine bir Hıristiyan ilahiyatı bölümü ilave edilmesiyle mümkün olabilir. Böylece eğitim ve diğer faaliyetler de kontrol edilmiş olur.

Okulun öğretim elemanları Türk vatandaşlarından meydana gelmelidir.

Kısaca okulun öğretim ve eğitim işi kesinlikle ve kesinlikle devletin elinde olmalıdır (Suret-i kat'iyede özel üniversitelerin, vakıfların, yarı resmi kuruluşların elinde olmamalıdır). Aksi takdirde bir çok mahzurlar ortaya çıkacaktır.

8. Sonuç

Türkler duygusal bir millettir. Çabuk kızar, çabuk öfkelenir, çabuk düşman olurlar. Ancak aynı şekilde tez sakinleşir, kolay ve çabuk dost olurlar. Yunanlılar da Türklere benzer. Onları da duygusal olarak nitelemek mümkündür. Lakin onların Türklerden ayrılan bir hususiyetleri, Çinliler ve İngilizler gibi doğuştan diplomasi kabiliyetine sahip olmalarıdır. Bu hususiyetleri Doğu Roma (Bizans) devrinden günümüze kadar süregelmiştir.

Tarih şunu göstermiştir ki Türklere zorla bir şey empoze ettirilemez. Depremden sonraki durum, zorla bir şey kabul ettirilemeyen Türklere güya iyilikle bir şey kabul ettirme havasını vermektedir. Şimdi bu dostluk havasını hemen menfaate tahvil etmeye çalışan Yunanistan anlaşılan Heybeliada

ruhban okulunun açılması yönünde umut besliyor (Daha önce basından izlediğimiz okulun açılma haberlerini 26 ekim 1999 sabahı televizyonlardan da dinledik. Atina muhabiri Yorgo Kırbakinin verdiği bilgilere göre Yunanistan Türkiyeden jestler beklemektedir ve bunlardan biri de Heybeliada ruhban okulunun açılmasıdır. NTV, 08.00 haberleri).

Bu tam manasıyla tipik Yunan politikası ve salam taktiğidir. Salamın ucunu gösterip hiç bir şey vermeden bir şey almaktır (Batı Trakyada ders kitaplarına izin verilmesi ruhban okuluyla eşit derecede bir taviz değildir). Peki sonra ne olacak? Heybeliadayı açınca Yunanistan karşılığında bir şey mi verecek?

Kesinlikle hayır!

Sadece daha fazla isteyecek ve yine salamın ucunu gösterip verir gibi yaparak, **"verirsen ben de karşılığını veririm"** havasına bürünecek. Biz de verecek diye bekleyeceğiz, bekleyeceğiz ve sonunda hiç bir şey elde edemediğimizi hayretle, üzüntüyle, kendimize olan saygımız zedelenmiş halde göreceğiz. Özetle her seferinde biraz salam ve sonunda Avrupa Birliğine girişe red. Atatürkün bir sözü mealen şöyledir: "Milletlerarası münasebetlerde merhamete yer yoktur." Bu vecizeyi göz önüne alarak, **"Yunanistan ve Avrupa deprem dolayısıyla bize acıdı, bizi AB'ye alacak"** şeklinde düşünmek doğru değildir? Bu tür düşünceler safdilliktir. Herkesin bildiği gibi AB'ye giriş "uzun ince bir yoldur." Bugün "alacağız" derler, yarın "üyeliğinizi askıya aldık" derler. Zaten Almanya 28 Ekim 1999'da Fischer vasıtasıyla Türkiye'nin AB'ye hazır olmadığını söyleyerek baklayı ağzından çıkarmıştır.
Özet olarak Yunanlıların ve batılıların politikalarına güvenip jestler, tavizler, hele hele karşılıksız jestler ve tavizler vermeyelim. Zira tavizin sonu gelmez. Bir şey veriyorsak hiç olmazsa eşitini alalım da verelim. İç ve dış propaganda ve baskılara boyun eğip hatalar yapmayalım. Yoksa Mora isyanı sırasında 2. Mahmudu yanıltan divan-ı hümayun başkâtibi Halet Efendinin haline düşeriz ki tarih, toplum ve vicdanımız bizi bağışlamaz (Halet Efendi, Fenerli Rum beyleriyle olan dostluklarına binaen isyan hakkındaki soruşturmalarda hadiseyi ört bas etmeye çalışmış, padişahı sürekli yanıltmış, dolayısıyla isyanın başarılı olmasına meydan vermiş, bu fiillerini hayatıyla ödemişti).

Şunu da unutmayalım:

Bütün dünya gibi Avrupa ve özellikle Yunanistan da, dış politikada Makyavelizme ve çifte standarda sahiptir. Umarız Türkiye duygusal davranmaz. (1 kasım 1999-25 haziran 2002).

http://www.ufukotesi.com/

İKBAL'İN ÂLEMLERE RAHMET OLAN RASÛLÜLLAH SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEME HALİNİ ARZ ETMESİ

- Ey zuhuru ile hayata gençlik getiren (Efendim), senin tecellin hayat rüyasının tabiridir.
- Yeryüzü, senin bargâhına[160] saha olduğu için kıymet kazanmıştır. Asuman, senin barigâhının damını öpebildiği için ulvidir.
- Altı cihet, senin didarının nuru ile aydınlanmıştır. Türk, Tacik, Arap senin kölendir.
- Bu kâinatın mertebesi senin varlığınla yüksektir. Senin fakrın, bu kâinatın sermayesidir.
- Cihanda hayat mumunu yaktın, köleleri efendilik mertebesine yükselttin.
- Sensiz bu su ve çamur âleminin kalıpları hiç bir şeye malik olmadıklarından dolayı utanç içinde idiler.
- Senin nefesin, çamurdan ateş vücuda getirince toprak yığınlarını Âdem halinde hayata kattı.
- Zerre, ay ve güneşin yakasına yapıştı. Yani kendi kudretinin ne derecelerde olduğunu idrak etti.
- **Ben, seni gördüm. Babamdan ve anamdan daha çok sevdim.**
- Aşk, bende bir ateş alevlendirmiştir. Benim canımı yaktığı için Allah ona uzun ömür versin.
- Ney gibi benim malım mülküm feryattır. O feryat benim viran evimin meş'alesidir.
- Gizli derdi açıp söyleyememek çok güç. Şarabı şişede gizlemek müşkül.
- **Müslüman, Peygamber sırrından haberdar değil. Bu Kâbe, tekrar puthâne oldu.**
- Her müslümanın koltuğunun altında bir Menât, bir Lât, bir Uzzâ ve Hübel putu var.
- Bizim şeyhimiz, Birehmenden daha kâfir.. Zira kafasında bir Sumenât [161] taşıyor.
- Araptan pılısını pırtısını toplayıp göç etmiş, Acemin meyhanesinde sızmıştır.
- Acemin uzuvları yeis ve nevmidîden [162]sakatlanmış. Şarabı gözyaşından daha soğuk.
- Kâfir gibi ölümden korkuyor. Göğsünde diri bir kalbden eser yok.
- Onun na'şım tabiplere gösterdim. Mustafa'nın huzuruna getirdim.
- ölmüş idi. Ona Ab-ı Hayattan bahsettim. Kur'an sırlarından bir sır söyledim.
- Ona Necit dostlarından bir masal söyledim. Necit bahçesinden bir koku getirdim.
- Meclisi terennüm mumu ile aydınlattım. İslâm kavmine hayatın remzini öğrettim.
- **«Bizi frenk büyüsü bağlamış»** dedi. Onun bu mücadelesi frenk kanunu yüzünden.
- Ey **Busayriye** hırkasını, bana da Selman'ın kopuzunu veren Hazret-i Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)
- Bu yanlış düşünene, kendi elindeki malın kıymetini idrak edemeyene hakikat zevkini ihsan et.
- Eğer benim gönlüm, cevhersiz bir ayna ise, sözlerimde Kur'an'ın ahkâmından başka bir şey gizlenmişse,

---

[160] Bargâh: İçine izinle girilen yer, otağ, yüksek divan.
[161] Sümanat:(C.: Sümâni-Sümâniyât) Bıldırcın kuşu. (Kuş Beyinli)
[162] Nevmidî: Ümidsizlik, cesaret kırıklığı.

314 YAZILAR

- Ey nuru ile asırların, dünyaların sabahım aydınlatan, kalbde olan şeyleri sen elbette görürsün.
- Düşüncemin şeref ve namus perdesini parça parça et, bu bahçeyi benim dikenimden kurtar.
- **Göğsümdeki hayat pılı pırtısını toplayıp denk yap, İslâm milletini benim şerrimden koru.**
- Benim değersiz ve semeresiz tarlamı yeşertme, bana nisan yağmurundan bir katre dahi verme.
- Üzümümün içinde şarabı kurut, benim şarabıma zehir dök.
- Beni mahşer gününde rezil-ü rüsva et, beni ayağını öpmekten mahrum et.

***

- Eğer Kur'andaki sır incilerini delmişsem, müslümanlara hak söz söylemişsem;
- İhsanı ile insan olmayanları insan eden, bu sözlerimin ecri olarak bana duan kâfidir.

***

- Aziz ve Celil olan Allaha yalvar, benim aşkım bütün amellerimde tahakkuk etsin.
- Sen mahzun canlara devlet ihsan edicisin, din ilminden nasip vericisin.
- **Bana amel hususunda daha fazla sebat ihsan et; benim nisan damlamı inci haline getir.**
- Dünyaya geldiğim zamandan beri benim başka bir arzum vardı. Bu arzu, gönül gibi göğsümde yerleşmişti. Bu arzu, bana hayat sabahımdan daha mahremdi.
- Babamdan senin ismini öğrendiğim anda gönlümde bu arzu ateşi alevlendi.
- Felek beni ihtiyarlattıkça, hayat kumarında beni harcadıkça,
- Bu arzu, daha gençleşiyor, bu eski şarab, daha ağırlaşıyordu.
- Bu arzu, benim tıynetimin içinde bir incidir. Gecemde yalnız bu yıldız parıldar.
- Bir zaman lâle yanaklılarla meşgul oldum: kıvırcık saçlıların sevdasına düştüm.
- Ay yüzlülerle şarap içtim, huzur ve afiyet mumunu eteğimle söndürdüm.
- Elde ettiğim mahsulün etrafında şimşekler raksetti. Gönlümün kervanını eşkıya talan etti.
- Lâkin bütün bunlara rağmen canımın şişesinden bu şarab dökülmedi. Bu halis altını elimden çıkarmadım.
- Aklım put yapan bir Azer'e benziyordu. Beline zünnar bağladı. Canımın mülkünde onun yaptığı putlar hükümrandı.
- Senelerce şüphe tuzağına düştüm. Kuru beynimden bu şüpheyi bir türlü koparıp atamıyordum.
- Karanlığım Hak nuruna, gecem şafak nuruna yabancı idi.
- İlm-i yakin'den bir harf okumamış, felsefenin şüphe diyarında kalmıştım.
- Buna rağmen bu arzu gönlümde sadef içinde inci, gibi yerleşmiş duruyordu.
- Nihayet bu arzu, gözümün kadehinden damladı. Gönlümde nağmeler yarattı.
- Ey canımda kendisinden başka hiç bir şey mevcut olmayan, eğer emredersen bu emelimi açıklayayım:
- Hayatımda dinî amellerin ecir ve sevabı olmadığı için bu emel bana yakışmıyor.
- Onu açıklamaktan utanıyorum. Lâkin senin şefkatin bana cesaret veriyor.

- Senin merhametin bütün dünyaya şamildir: istiyorum ki Hicazda öleyim.
- Kalbinde Hakk'tan başka bir şey bulunmayan müslüman ne zamana kadar puthanede zünnar bağlayıp kalacak ?
- Onun ömrü sona erdiği zaman, cesedini bir kilisenin kucağına defnederlerse yazık olur.
- Eğer benim vücudumun zerreleri senin kapından dirilir ve mahşer hayatına katılırsa bu gün ne kadar bedbaht isem yarın o derece bahtiyar olurum.
- Senin bulunduğun şehir ne mübarek bir şehirdir. Senin mübarek vücuduna istirahatgâh olan toprak ne bahtiyar topraktır.
- **«Orası benim yârimin meskeni, şahımın memleketidir. Âşık indinde vatan sevgisi budur.»**
- Bahtımın yıldızını aydınlat ta bana duvarının gölgesinde bir mezar ihsan et.
- Ta ki orada gönlüm huzura kavuşsun. Bu perişan cıva zerrelerine benzeyen varlığım bir derlenip toplansın.
- Feleğe diyeyim ki **: «Bak benim huzur ve** rahatıma; **hayatımın başlangıcını gördün; sonuma bir bak.»**[163]

DUA

- Ey âlemin vücudunda can gibi olan, sen bizim canımızsın; bizden kaçıyorsun.
- Hayat udundaki nağme, senin feyzindendir. Senin yolundaki ölümü, hayat kıskanır.
- Gene bu nâşâd gönlü huzura eriştir; gene sinelere gir ve onları bir mamure haline getir.
- Gene bizden ar ye namusu iste, al. Ham âşıkları daha olgun hale gelir.
- Biz kaderden şikâyet edip duruyoruz. Senin değerin çok yüksek; biz ise fakiriz.
- Bu fakirlerden güzel yüzünü gizleme; Selman ve Bilâlin [[164]] aşkını ucuzca bize sat.
- Bize uykusuz göz, bitkin bir gönül ver. Gene bize cıva yaradılışı ver.
- Açık âyetlerinden gene bir âyet göster. Düşmanların boyunlar "huzu" ve "huşu" içinde bükülsün.
- Bu saman çöpünü bir yanar dağ haline getir. Bizim ateşimizle Haktan gayrı olan şeyleri yak, mahvet.
- Bu kavim, birlik ipini elden kaçıralıberi bin bir müşkile düştük.
- Biz yıldızlar gibi perişan, dağınık bir haldeyiz. Aynı yolda arkadaş olduğumuz halde birbirimizin yabancısıyız.
- Bu yaprakları tekrar bir şirazele;[165] tekrar muhabbet âyinini tazele. Bizi gene o hizmete memur et.
- Kendi işini âşıklarına tevdi et. Yola düşenlere selâmet menzilini ihsan et, İbrahim'in imanının kuvvetini ihsan et. [166]

---

[163] Kaynak: İkbal,Rumuz-u Bîhodî(Benlikten Geçmenin Remizleri), trc. A.Nihat Tarlan,1958, İstanbul, s.58-60
[164] Selman-ı Farsî ve Bilâl-i Habeşî radiyallâhü anhüm
[165] Şiraze: Ciltçilikte, kitap yapraklarını düzgün tutmaya yarayan ince örülmüş şerit.
[166] Kaynak: İkbal,Esrâr-ı Hodi(Benliğin Sırları), trc. A.Nihat Tarlan,1958, İstanbul, s.65

BİLİNÇALTINA ETKİ EDENLER (SUBLİMİNAL)

İnsan, gelişen bir varlıktır. Bu gelişimi, hem maddî hem manevî olarak gerçekleşir. Ancak bu süreç, her insanda farklılık gösterir. Bunu genetik yapısı, hayatı, iç ve dış etkenlere maruz kalarak oluşturur. Bu etkenleri çevre, kültürel ve içtimâî etkileşimler, kültür yapısı ile ilgi alanlar gibi durumlarla da beslenerek gelişmeye devam eder.

İnsanın bilinci dâhilinde gerçekleşen her çeşit unsuru farklarıyla birlikte algılarken; bilinçaltında gerçekleşen hususları çoğunlukla kontrol edememektedir. Bu sebepten dolayı, bilinçaltını yönetmek de, standartlara sığdırmak pek mümkün olamamaktadır. Mesela, reklam dünyası başta olmak üzere hedef kitle hakkında ulaşılması gereken hedefe kavuşmak için gizlenen bir mesajın bilinçaltı ile karşılanmasının önüne geçilmesi için yapılması için gerekli tedbirler hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır.

Subliminal Mesaj

Mesajın eleştirel bilinçli zihnin filtresine takılmadan, doğrudan bilinçaltı tarafından algılanmasıdır.

Belli belirsiz algılamayı (subliminal, gizli şekil/imge) **"bir kimsenin, uzaklık ya da ışık yetersizliği nedeniyle bir nesneyi tam olarak değil hayal meyal fark etmesi".** (Larousse sözlüğü)

Beynimiz gün boyu sayısız şeyler algılar, çoğunu da bilinçsizce kaydeder. Mesela; araba kullanırken çevremizde gördüklerimizin pek azını bilinçli olarak görürüz, gerisi hep bilinçdışı kayıtlardır. İşaretçinin işaretini bilinçdışı algılar, bilinçli algılamadan sonra hareketi gerçekleştiririz. Neticede alışkanlıklarımızın ve inançlarımızın kayıtlı olduğu bilinçaltı zihnimiz, davranışlarımızı, seçimlerimizi ve kaderimizi hayatımız boyunca etkiler, durur.

Subliminal mesaj yüzde yüz güvenlidir, insana zarar verebilecek her türlü mesaj otomatik olarak bilinçaltı tarafından reddedilir, denilse de insanların bir türlü mesajlardan bir şekilde zarar gördüğü kesindir. Belki her canlının bilinç katmanları tabiatı gereği kendini korumaya yönelik olarak programlanmış olsa da gizli etkisi olan bu psikolojik etkilenme durumundan kurtulması gereklidir. **Sürekli tekrarlanan bir mesaj alışkanlık yapmaktadır.** İnsanın zayıf kaldığı yönlerin uyarılması ile duygu ve fiiller gizli mesaj karşısında refleksle hareket ederek ötekinin istenilen hedefine doğru hareket eder.

Kapitalist sistemin fikir babalarından Freud'un ana fikri olan cinselliği, insan hayatının bütün alanlarında, yiyecek, içecek, giyecek, vb. şeylerde dolaylı olaraktan kullanılmak istenilmesi tüketim ekonomisinin temel faktörlerinden olmasıyla, bir yiyecek firması ürünün etkili imajı yakalaması için cinselliği ima ederken oluşacak etkisindeki gizli mesajın güvenilirliği nasıl ölçülebilir.

Mesela, bir filimin hangi mesaja kilitlendiğini; bir partinin seçim öncesi bir şarkıyı sürekli dinletirken altında subliminal mesaj kullanmadığını nasıl takdir edebiliriz. Bu gizli mesajın içeriğini daha sonradan toplumun yargısında yeni oluşmuş yargı cümlelerini tespit etmek zaman alsa da, bu gizli mesajın bir işareti olmaktadır.

Bizim burada asıl anlatmak istediğimiz, bu mesaj yağmuru altında nasıl korunacağımız olmaktadır. Dinimizin bize öngördüğü temel esaslardan biri nifak alameti olan hususlardan uzak durmaktır. Bunun başında **"olduğun gibi görün, göründüğün gibi ol"** emri ile münafıklığı kesin dille yasaklamasıdır. Münafık, kâfir olan kişiden daha kötü olup en büyük manevi cezayı görendir. Çünkü aldatma ve hilesi ile insanları yanlışa sevk etmektedir.

SES FREKANSLARI VE ETKİ ALANLARI

SES NEDİR?

'Her şey zikreder ancak siz bilemezsiniz,' ayeti çerçevesinden bakarsak her şey gibises de dalga yapısına sahiptir ve basınç dalgaları şeklinde yayılır. Duyma eşiğimizde olan dalgalara ses diyoruz.

YAZILAR 317

Tabiî algı sınırımızın dışında fark edemediğimiz sesler de var. Bunlar algı düzeyimize yansımadığı için yokmuş gibi geliyor. Çünkü o türden bir zikir duymadık. Farkındalık alanımızda tanımlanmadı. Orada olmadığından değil bizim nakıslığımızdan ses orda ama tanımlanamadı.

ALGILARI OLUŞTURAN NEDİR?

Genetik kültür ve öğrendiklerimiz algı filtrelerini oluşturur ve biz buna göre bir varlık okuması belirleriz. (kişilik) Her canlının duyabileceği minimum ve maksimum ferakansları vardır. Frekans, bir saniye içinde geçen dalga tepesi sayısıdır. Bazı duyum eşikleri:

İnsan: 20 hz – 20 khz

kedi:100 hz – 60 khz

köpek: 50 khz'e kadar

fare: 1 – 100 khz

kuş: 100-29.000 hz

balık: 200-800 hz

fil: 1 hz – 20 khz

Tayin olunan eşiğin altındaki ve üstündeki sesler duyulmaz. Bu insan için de geçerlidir. İnsan belli sınırdaki sesleri duyabilir. Bunun fiziksel tespiti budur.

Tespit olunan ve şu an için deneyimlediğimiz bu sınır fiziğin tespit edebildiğinden mi ibaret?

Sınırları biraz zorlayalım. Aslında insan sınırlı duyuları ile fark edemediği varoluş düzleminde, her şeyle irtibat halinde ve bu sürekli olmakta. Şu anda belki algıları ile tanımlayamıyor. Ancak bu etkileşime engel değil. Kaynaklarda bunlar çok farklı isimlerle temsil edilmiş. (melekler, hüddamlar, kelimeler, sayılar, harfler, cinler ve şeytanlarla temsil edilen boyutlar ve kokular, elektromanyetik alanlar, renkler, vs.) Belki biz de bunların her an telkinleri ile karşı karşıyayız. Seçimlerimizi farkında olmadan algı filtrelerimize göre yapıyoruz. Belki de görüyoruz farkında değiliz, tanımlayamıyoruz ama etkileniyoruz. Hz İsa'nın (ruhullah) dediği gibi: "Gördükçe göreceksiniz ama seçemeyeceksiniz. İşittikçe işiteceksiniz ama anlamayacaksınız. Çünkü bu kavmin yüreği kalınlaştı."

Menfi ve müspet boyutlara ait sesler bizi nasıl etkiliyor? Herkes etkileniyor mu?

İnsanın etkilenmediği hiçbir şey yok. Çünkü kâinatın fihristi ve bu holografik yapıda en kuşatıcı tanımlayıcılarla donatılmış (halifeyi ruy-i zemin). Kâinatta ne varsa insanda var. Dışarıda ne varsa içeride ona ait alıcılar tanımlayanlar var. Kuşatıcı kanalımızı temsil eden ve bilinçaltı diye ifade edilen yapı, her veriyi algılama ve tanımlama üzere programlanmıştır. Fakat bilince yani farkındalığa (bize ait nesnel dünyaya) yansıması tamamıyla öğrendiklerimizle alakalı. Bilinçaltına gelen veriler, farkındalık düzeyine yansıdığında deneyim, tecrübe ve çıkarımlar ile bilinçaltına yeniden kodlanır, formatlanır ve artık farkındalık bu kodlamaya göre belirlenmiş olur. Bilinçaltının en önemli özelliği kodladığı veriyi geneleyansıtmasıdır. Dışarıdaki verilerin sınırlarını tayin eden önceki farkındalık düzeyinde edindiğimiz tecrübe ve deneyimlerdir. Artık bu bizim için genel geçer bir kuraldır. (Kulum beni nasıl bilirse ben ona öyle muamele ederim.)

Genetik biliminin paradigmalarını sorgulatan bir olay Hindistan'da gerçekleşmiş. Bir çocuk o kadar çok kertenkelelerle hem hal ki. ömrü hep onlarla geçiyor. ve kuyruğu kopunca tekrardan çıktığına defalarca şahit oluyor. Bilinçaltına işlenen veri bu noktadan sonra şu: kopan kuyruğun yerine yenisi gelir. Bu veri defalarca gerçekliğe yansıyor ve çocuk her kuyruk kopmasında buna şahit oluyor. Bilgi gözlemle daha da kesinlik kazanıyor. Evet, bu böyle kopan şeylerin yerine yenisi gelir. Başka ne olabilir ki? Bilim adamları şimdi bu çocuğun DNA'sını inceliyor. neden mi? Bir kazadan dolayı ayağı kopmuş fakat iki sene sonra kopan ayak yerine yenisi gelmiş.

Gerçekten inanırsanız üstün olan sizsiniz. Gerçekten inanarak dua ederseniz dağlar yerinden parçalanır manasındaki hadisi şerifi yeniden tefekkür edelim. İnandıklarınızı bir kere deneyimlerseniz

artık sizin sınırınızda ve normaldir. Fakat varlık sıradanlığa izin vermeyecek ölçüde sınırsız ve çeşitlidir. Her an bir şeen. Bu bağlamda bilginin kemali, dönüşümü deneyim iledir. Her şey dönüşebilir. En kötü olan bile dönüşebilir. Gübrenin güle, toprağın insana dönüşmesi gibi. Bu dönüştürücü güç Hz. İnsan sırrına aittir. Fakat bu tür bir kudrete sahip olmasına rağmen kulluktaki marifeti ile bunu gerçekleştirmez. Böyle bir halden istiğnadadır. Kader yani programa tesir etmez. Olanla uyum içindedir. Tecelliye tabidir. Bu tabiyettir ki rızayı celb ettirir. ve rıza merkez bilincinin tohumudur. O bir tür simyacıdır. Zehir ve panzehir bilgisi ondadır. **Celal ve Cemal.**

Bu etkiler nasıl gerçekleşiyor ve bunu kimler nasıl yapıyor?

İnsan vücudu elektrokimyasal bir sistemdir. Bu elektrokimyasal yapıyı etkileyecek ve işleyişini sekteye uğratacak, bu yolla davranışları değiştirecek sistemler olabilirin ötesinde var ve kullanılmakta. Hiç uzağa gitmeyin. Her düşüncenin kendine ait elektromanyetik bir alanı vardır. Elektriksel bir alan oluşturur. Ne mi yapar? Varlığa yansımayı bekler. Belli bir potansiyele geldiği zaman nesnel dünyaya yansır. Bu açıdan düşünceler gerçekliğin tohumlarıdır. Talebin neyse osun sen veya o olacaksın. Kenan Rıfai İnsani kamilin talebi tüm insanlığı kapladığı için talebine icabet vardır.

Vesvasıl hannas kavramını biliyorsunuz, Nas suresinde. Fısıltılar şeklinde sürekli insan doğasına zıt telkinler veren bir yapıyı tanımlar. Fısıltılar önemli. Ses ve görüntü dosyalarına belli dalga boyu ile yüklenmiş telkinler vardır.

SUBLİMİNAL KAYIT OLARAK TANIMLANAN GİZLİ TELKİNLER?

Genetiği oynanmış tohumlarla eş değer. hatta daha da tehlikeli. Bunlar hipnotik reklam başlığında reklam sektöründe kullanıldığı gibi müzik, sinema, en acısı çizgi filmlerde de kullanılıyor.

BU TEKNİKLE NE YAPILIR?

Atomu Hiroşima'da ne yaptılarsa bu teknikle daha fazlasını yapabilirler. Allah korusun. Savunma sanayinde kullanılıyor. (psikotronik ve psikotropik teknoloji) Yunanca psişe ve elektron sözcüklerinden gelmektedir. Elektronlar ile insan zihnine dışarıdan yaptırılmak istenenin yaptırılması söz konusu.

Böyle bir etki ile işgal altındaki ülkedeki direnişçilerin savaştan vazgeçmeleri için holografik, görüntüler ve telkinler gönderilip sonuç alınabilir mi?

Bunları şu anda okuyanların araştırmasına bırakıyoruz. Örnekler o kadar çok ki. İnsanlar araştırsın subliminal ses kayıt tekniği ile psikotronik etkilerle nelerin yapıldığını. Bunlar bilinçaltı düzeyde çok etkili silahlar. Fakat işin ilginç bir yanı var. Bu araştırmaları yapan bilim adamlarının ortak görüşü bu etkilerden korunanlar ancak inanç sahipleri. Sadece ben inanıyorum değil? 'Ey iman edenler iman edin,' ayeti ile 'şeytanın onlar üzerinde bir etkisi yoktur,' ayetini tekrar tekrar hatırlayalım.

Farklı düzlemlerden gönderilen bu etkileri kırmada Kuran-ı Kerim çok etkilidir. Kuran ses ile diriltilen ve ses ile helak edilen kavimlerden bahseder. Bu kavimler kavramı beyindeki nöron ağları ile de bağlantılı mıdır? Onlara da bakar mı?

Kavim kıvam, ölçü, denge manası ile çağrışımlı. Denge üzere işleyen fıtrat belki bu tür etkilerle bozulabilir. Tabiî bozulan yapıyı yeniden inşa edenler de olacak. Mesala İsrafil'in borusu ile temsil edilen diriltici ses mürşidin sohbetidir. Hakk olan tarafta olacak.

Peki Kuran-ı Kerim'deki seslerin nasıl bir etki alanı var ?

Pakistanlı müslüman bir doktor deney yapıyor. Amacı şu: Kuran ayetlerinin biyolojik noktada insana etkisi nedir? 800 deneğe birbirinden farklı müzikler, sesler, tınılar dinletmiş. Bu arada denekler en üst düzeyde hassas alıcılara bağlı. Kandaki ph oranından beyindeki dalga boylarına, kalp atış ritminden aura fotoğraflarına kadar. Müzikler etnik, rock, new age, vs belli aralıklarla kısa kısa dinletiliyor. Aralarda Kuran'a çok yakın nağmeler dinletilmesine rağmen istisnasız hepsinde sıra Kuran'a geldiğinde biyoloji ve psişik veriler alıcılar tarafından optimum düzeyde tanımlanıyor. Olması gereken değerlere geliyor.

YAZILAR 319

ALLAH ismini hastalarına tekrarlatan Müslüman olmayan fakat İslam üzerine yaptığı çeşitli araştırmaları ile tanınan bir psikolog var: *Van der Hoven*. "Allah" kelimesindeki her harfin hastalıklar için nasıl tedavi vesilesi olduğunu anlatıyor. Birkaç örnek verecek olursak: "Allah kelimesinin ilk harfi olan (A) harfi, solunum sisteminden direkt çıkıyor ve nefes almayı düzenliyor. Damaktan söylenen (L) harfi ise, dil hafifçe damağın üst kısmına dokunuyor, çene kısa bir duraklamayla birlikte aynı işlemi tekrarlıyor. İki (L) harfi olduğu için bu işlem nefes alıp vermeyi rahatlatıyor. (H) harfi çıkartılırken, akciğer ve kalp arasında bir ilişki oluşuyor ve işlem sonucunda kalp atışları düzeliyor.'Kuran kalplere şifa, insanlara bir rahmettir,' manasını tefekkür edelim.

Ses terapisinin kökeni titreşim yasasına dayanır. En yüksek yani insan ile en uyumlu frekans Kuran'dır. Fıtratın kendisi. Bio rezonans terapide kulaklık hoparlör ya da titreşim ileteçleri kullanılır. Belli dalga boyları amaca göre kanallara ki 12 ye kadar programlanır ve hiçbir operasyona gerek kalmadan vücuda akapunktur noktalarından da verilebilir. Çok yüksek etki alanına sahiptir.Bu dalga biçimleri minarelleri, amino asitleri, vitaminleri, zararlı maddelerle bağlantılı frekansların zehirli etkilerini tersine çevrilebilir. Her bakterinin, virüsün ferakansı tespit edilebiliyor ve onu yok eden anti frekanslar oluşturulabiliyor.

Kuran'daki her bir harf, her bir sure bu anlamda çok derin etkilere sahip. Hurufu mukkatalardan ha, mim, ayn, sin, kaf esmaları direk insanda tepe çakrasını aktive eder, yeni yaratımlara ve yeni ağların kurulum niteliğine sahiptir. Elif lam mim ra direk ön kortekste üçüncü gözde çekim alanı oluşturur. Celcelutiye denilen bir kitabı var Hz. Ali efendimizin. Burada bu huruflarla ilgili semboller ve hangi noktalara baktığı ile ilgili çok ciddi bilgiler var. Detaylarına burada girmek mümkün değil. Kaynak isteyenlere ibn Arabi'nin, Harflerin İlmi eserinitavsiye edebiliriz.

DOĞADAKİ SESLERİN TERAPİDE NE GİBİ ETKİLERİ VAR?

Su sesi direk şifadır. Zaten şırıl şırıl akan suda ya şafi ya şafi esmasının zikrini duyabilirsiniz. Tıkanık enerjilerin açılmasında ve varlığa yansımamış soyut hakikatlerin somutlaştırılmasında su sesi çok etkilidir. Bu anlamı ile **'Her şeyi sudan yarattık,'** ayeti çok tefekkür edilmeli. Yaratım su ile gerçekleşiyor sembol ilminde. Su, ilimi ve iletişimi temsil eder. İletişim sorunu olanlar su sesi dinlemeli. Hücreler arası iletişim ve maddi manevi detoks onunla olur.

Kuş sesleri esmaları temsil eder sembol ilminde. Süleyman'ın kuş dili bilmesi yani bütün esmalara cami olması ki ismi de zaten Besmele ile Kuran'da. Süleyman silimden gelir, barıştırmaktır. Seher vaktindeki o kuş sesleri bizde denge ve dönüşüme sebebiyet verir. Ölümden hayata geçişi anka kuşu sembolize eder. Ki mürşitte ölmüş kalplere nefes verir. Eski atıl enerjilerin bırakılmasında kuş sesleri çok etkilidir.

Rüzgâr keza öyle. En etkili seslerden biridir. Nefes sesi başlı başına bir konu. Vahy kelimesi bilirsiniz rih kökünden gelir ki o da rüzgâr esinti ile özdeştir. Rüzgâr sesi sizde yeni tohumlamalar yapar. Ruhun üflenmesi ilham kanalını destekler, hu esması.

Yunus sesleri özellikle dengelemede kullanılır. Enerji dengelemede anti strestir. Araştırma yapılmış kedilerin çıkardıkları sesler insanda kalp krizi riskini ve stresi engelliyor. Hatta o mırlamalarda ya rahman, ya rahim manalarını insanı kamiller bizzat duymuşlar. Onların zikirleri sanki insanda sevgi ve şefkat duygularını ön plana çıkarır.

Denizdeki dalga seslerinin arındırıcı özelliği vardır. Hayatınızı resetlemek istiyorsanız dalga sesi dinleyin. Geçmiş zararlı yazılımların hayra dönüşümü için en etkili seslerdendir. Tabiî doğadaki bu sesler tabiatullah'tan. Bir de doğayı var eden ruhullah'ın sesi var ki o kamillerin sohbetidir. O ses önce abdest aldırır ki, imam O'dur. Onun ardında kılınan namaz, sizi seslerin olmadığı ama tüm seslerin orası ile var olduğu vahdet alemine geçirir. Bunun adı varlık ağacının meyvesi olmaktır.

Peki isimler? İsimlerimizin de etkileri var mı?

'Çocuklarınıza güzel isimler koyun,' Hz. Peygamber'in tavsiyesidir. Harflerin de isimlerin de titreşimsel alanda psikolojimize etkileri vardır.

Harflerden örnek verirsek A sesi direk beyne etki yapar. Allah ismi A ile başlar. Arşı azama ulaşmak ancak Allah ile mümkündür. Ayrıca akciğerlerin üzerine de etkisi vardır. Hayatın sevgi ve sevinç kanalını akciğerler temsil eder, nefes oradan girer. Dikkat edin Aşk ile Mirac ancak O'nun iledir. Göğüs bölgesi aşkı, beyin ise arşı, ululuğu temsil eder. Yani insan camisinin şerefesidir. Beyin esmalar oraya kodlanmış. Oradan da ezan okunur. Bu ilahi bestedir. Ciğerlere çekilen aşk nefesi ile ancak yüksek ilimler, hakikatler bestelenir. A mistik bir ses. Alef ibranice, elif de arapçası.

B sesi en güçlü seslerden biridir. Kuran'ın bismillah, İncil'in (B'reshit) başlangıçta, Mesnevi'nin bişnev, Celcelutiye'nin bededtü. ile başlaması tesadüf değildir. B harfi teklikten varlığa geçişi sembolize eder. Potansiyellerinizi aktifleştirmek tohumlarınızın meyve vermesini istiyorsanız bismilah demelisiniz. Düalitik yapının içinde yani kesrette vahdeti yaşamayı sembolize eder. Hz. Ali onun için b sırrından bahseder.

Ha sesi boğaza etki yapar. Ses tellerinin güçlenmesi ve tiroid üzerine etki yapar. Boğaz çakrası iletişim kanalıdır. Ha arapçada hayat ile özdeştir. Ha hayattır.

Bu sesler ister Kuran'da olsun ister kadim bilgelikte, her bir ses temsil edilen organ düzeyinde özel bir rezonansa sahiptir. Oradaki esmayı aktive eder. Her bir bölgeyi bir âlemin giriş kapısı olarak düşünürsek 18.000 âleme ayna olan Hz. İnsan'ın esma sarmalından oluşan cem boyutunu hissedebiliriz. Onun sesi Hu'dur ki; duyulmaz. Ama bütün sesler onunla anlaşılır.

BEYİN DALGA FREKANSLARI

Beyin bir radyo gibidir. Elektrik dalgalarını alır ve yayar. Frekanslar, elektrik faaliyetlerinin ölçüldüğü ve grafiğinin çıkarıldığı aralıklardır. Bu dalgalar beyniniz tarafından solunum ile oluşturulan biyoelektrik ile oluşur. Bedeniniz hareket ettiğinde bu hareketler etrafa iletilir. Bedeniniz 6.8 ila 9.5 Hz arasında titreşir. İskeletiniz ve iç organlarınız birbiriyle uyumlu hareketleri yaklaşık 8 ila 9 cps hızındadır. Bedeniniz iyonosver ile eşzamanlı olarak hareket eder. Gezegenle birlikte yankılanır ve enerji alışverişinde bulunursunuz. Enerjinizi yeryüzünün elektromanyetik alanına yaklaşık 40000 km ya da gezegenin yaklaşık tüm cevre uzunluğu kadar yayabilirsiniz. Başka bir deyişle, zihninizden ve bedeninizden gelen sinyaller iyonosfer kovuğu sayesinde tüm gezegene saniyenin 1/70'i kadar bir zamanda yayılır.

EEG ile beyinde değişik frekanstaki beyin dalgalarını ölçebiliriz. Elektrotlar beyindeki elektriksel aktiviteyi ölçmek ve kaydetmek için derideki belli yerlere yerleştirilir. Amaç, bir saniye içinde beyinden yayınlanan bir dalganın kaç defa tekrar ettiğini ölçmektir. Bu olcumu radyonuzda istasyon değiştirdiğiniz andaki frekans belirleme ile kıyaslayabilirsiniz. Bu frekanslar yetersiz, fazla ya da bulunması zor olduğu zaman zihinsel performansımız sıkıntı çekebilir.

Beynin meydana getirdiği elektriksel aktivitenin gücüne amplitud denir. Beyin dalgası aktivitesinin volümü ya da şiddeti mikrovoltla ölçülür. EEG frekans bantlarıyla tanımlanır. DELTA (0-4 Hz), THETA (4-8 Hz), ALPHA (8-12 Hz), BETA (13-30 Hz), GAMMA 30Hz-? Hz

Örneğin: Beynimiz etkin zeka için 13 Hz dalga yüksekliğinde yüksek alpha ve düşük beta seviyelerini kullanır. Sıklıkla, öğrenme güçlüğü ve dikkat problemleri gösteren bireylerde beynin belli bölgelerinde, birbirini izleyen isleri ve matematik hesaplarını yapmaktaki beceriyi sağlayan 13 Hz dalga boyutundan daha düşük frekanslar gözlenir.

BETA (12 Hz-30 Hz)

Beta, fazlasıyla meşgul olduğumuz hallerde devreye girer. Hızlı, seri ve inişli çıkışlı dalgalardır. 14 ve ustu frekanstadır. Eşzamanlı olmayan aktif beyin dokusunu yansıtır. Simetrik dağılımda genellikle her iki tarafta görülür, önde daha fazladır. (frontal) Kortikal hasarda kaybolabilir ya da azalabilir. Heyecanımız arttığında veya dış faktörlerce fazlaca uyarıldığımızda beta dalgaları yayınlamaya baslarız. Konuşan biri, ders veren bir öğretmen beta dalgaları yayar. Konuşma sırasında tartışma çıkarsa, ortalık gerginleşirse beta dalgalarının frekansı artar. Genellikle normal ritimdedir. Dışsal ve içsel uyarıcılara duyarlılık veya kaygılı olma durumunda veya gözler açıkken dominant ritimdir.

YAZILAR 321

Gözlerimiz açıkken, dinlerken, düşünürken, analitik bir problem çözerken, karar verme veya yargıya varma durumunda, etrafımızda olan biten bilgiyi isleme sırasında aktiftir. Beta araba senaryosunda, overdrive'i temsil eder. Beta bandı oldukça geniş bir ranjdadir ve düşük, orta ranj ve yüksek olmak üzere üçe ayrılır:

Düşük beta (12-15 Hz), "SMR"

Dağılım: yan tarafta ve lobta lokalizedir (frontal, occipital vb) **Sübjektif duygu durumları** : odaklanmış ama rahat, entegre **İlişkili iş ve davranışlar**: Dikkat Eksikliği Hastalığına yol açabilir, odaklanmış dikkatte eksiklik.

Fizyolojik ilişki: Hareketle ketlenir, vücudu sınırlandırmak smr'yi arttırabilir.

Eğitimin Etkileri: SMR'yi arttırmak rahat odaklanma sağlar, dikkat gerektiren yetenekler düzeltilebilir.

Orta beta (15-18 Hz)

Dağılım: birçok alan üstünde bölgesel ayrışmıştır. Bir elektrot üstünde odaklanılabilir.

Sübjektif duygu durumları : düşünme, kendinin ve etrafın farkında olma.

İlişkili iş ve davranışlar: zihinsel aktivite

Fizyolojik ilişki: Tetikte, aktif ama huzursuz değil.

Eğitimin Etkileri: zihinsel yeteneği arttırabilir, odak, tetikte olma, zeka

Yüksek beta (18 Hz üstünde)

Dağılım: Bölgesel ve çok fazla odaklanmıştır.

Sübjektif duygu durumları: tetikte olma, huzursuzluk

İlişkili iş ve davranışlar: Zihinsel aktivite, örn: planlama ve program.

Fizyolojik ilişki: zihin- beden fonksiyonlarının genel aktivasyonu. **Eğitimin Etkileri**: Tetikte olmaya neden olur ve huzursuzluk yapar.

ALPHA (8-12 Hz)

Alpha dalgaları 7.5 ve 13 Hz arasındadır. Alpha dalgalarının can alici noktası 10 Hz civarındadır. Rahatlayınca ve heyecan yatıştığında devreye girer. Alfa dalgalarının beta dalgalarına kıyasla genliği daha yüksek, frekansı daha düşüktür. Beta dalgaları saniyede 15 ila 40 Hz yaparken, alfa dalgaları saniyede 9 ila 14 Hz arasında devir yapar. Elinizdeki is bitince, bir toplantıdan dışarıya çıkıp hava aldığınızda alfa dalgaları yine faaliyete geçer.

Sağlıklı alpha üretimi, zihinsel beceriyi arttırır, zihinsel ahenge yardımcı olur, rahatlama duygusunu arttırır. Bu durumda elinizdeki herhangi bir isi başarmak için hızlı ve etkili hareket edebilirsiniz. Alpha hakim olduğu zaman kişiler kendilerini rahat ve sakin hissederler. Alpha bilinç ile bilinçaltı arasında köprü gibidir. Gevşemiş, rahatlamış normal insanlarda görülen baslıca ritimdir. Hayatimizin büyük bir kısmında, özellikle 13 yastan sonra daha aktiftir.

Alpha ritimlerinin, beynin beyaz maddesinden çıktığı söylenir. Beyaz madde, beyinde bütün parçaları birbirine bağlayan bir kısım olarak görülür. Alpha kişi uyanık olduğu zaman ortaya çıkar. Occipital bölgede (kafanın arka tarafı) ve frontal kortekste yoğunluktadır. Alpha dışadönüklük (içe dönüklerde daha az), yaratıcılık (yaratıcı kişilerde dinlerken ve yaratıcı bir problemin sonucuna ulaşırken alpha gözlemlenir) ve zihinsel aktivite sağlar. Eğer alpha dalganız normal limitlerinde ise iyi bir ruh halinde olursunuz, dünyaya daha doğru bakarsınız ve sakin hissedersiniz. Alpha, sınıfta veya iste öğretilen bilgiyi öğrenme ve kullanma anlamında beynin en önemli frekanslarından biridir. Gözlerinizi kapatarak veya derin nefes alarak alpha seviyesini arttırabilirsiniz; Hızlı nefesler alıp vererek düşürebilirsiniz. Araba benzetmemizdeki yeri Alpha dalga seviyesi vitesin boşta olması anlamına gelmektedir. Alpha, bir isten başka bir ise kolayca geçmemizi sağlar.

Beyinde dağılımı genellikle bütün lobu içerir, göz kapalıyken occipital lobta bulunur. Sübjektif duygu durumları: relax (rahat), sıkıntılı değil, uykulu değil, sakin, bilinçli İlişkili is ve davranışlar: meditatif ve eylemsizdir. Fizyolojik ilişki: Dengelenmiş ve iyileşmiştir. Eğitim sonucu: Rahatlama sağlatır.

Düşük alpha : 8-10 : iç farkındalık, zihin/beden etkileşimi, denge **Yüksek alpha** : 10-12 : merkezleme, iyileşme, zihin/beden bağlantısı

THETA (4-8 Hz)

Theta 3.5 – 7.5 Hz arasında faaliyet gösterir ve "yavaş" aktivite olarak sınıflanır. Teta, zihnimizin bilincin azaldığı hallerde ortaya çıkmaktadır. Frekansı çok düşüktür, Yaratıcılık, sezgi, hayal kurma, fantezi kurma ve hatıralar, duygular, heyecan uyandırır. Uzun bir yolda ilerlerken, yürüyüşe çıkıp bedeninizi dinlendirmek istediğinizde, gene ilginç ve yaratıcı fikirlerin dalgası teta is basına geçer.

Theta dalgaları içe dönük odaklanma, meditasyon, dua ve ruhani farkındalık sırasında kuvvetlidir. Uyanık olma ve uyku arasındaki durumu yansıtır. Bilinçaltıyla ilgilidir. Uyanık haldeki yetişkinler için anormal ama uyku sırasında olması normaldir. Theta'nin hippocampal ve limbik sistem bölgesindeki aktiviteyi yansıttığına inanılır. Theta endişe, kuruntu, huzursuzluk ve çekingenlik sırasında gözlemlenir.

Theta dalgası normal fonksiyon ediyor göründüğü zaman, öğrenme ve hafıza gibi kompleks davranışları ilerletir. Olağandışı duygusal durumlarda, stres veya hastalık gibi, uç büyük vericide (transmitter) dengesizlik olabilir ve bu da normal dışı davranışlara neden olur. Tekrar araba örneğimize geri dönecek olursak, thetayi 2. vites olarak düşünebiliriz. 1. vites (delta) kadar yavaş değil ama hala hızlı değil.

Dağılım: genellikle bölgesel, birçok lobu içerebilir, yanal ya da yayılmış olabilir. Sübjektif duygu durumları: Sezgileri güçlü, yaratıcı, anımsamak, hayal, düş, rüya gibi, değişken düşünceler, uykulu, "birlik, bir olma", "açıkgöz"

İlişkili is ve davranışlar : Yaratıcı, sezgisel; ayni zamanda dalgınlık ve odaklanamama olabilir.

Fizyolojik ilişki : Zihin/beden entegrasyonu, iyileşme. Eğitimin etkileri : Arttırılırsa bası bos gezme, trans durumu. Düşürülürse, konsantrasyon artar, dikkat yoğunlaşabilir.

DELTA (0.1 –3 Hz)

Araştırmalar teta ve delta dalgalarının özellikle yaratıcılıkla ilgili olduğunu, bu dalgaların beynimizin içine doğru odaklanmamıza yardım ettiğini ve yaratıcı düşünceyi ortaya çıkardığını ileri sürüyorlar. Bu dalgaların en aktif olduğu dönem uykudan uyanma dönemidir. Bu nedenle uykudan uyanma sureci yaratıcılık acısından en yararlı dönemdir. Buna örnek olarak Descartes, yeni fikirlere en çok uyandıktan sonra, yatakta uykulu, yarı uykulu halde geçebilirmiş.

Yaratıcılık ile beynin dalgaları arasında ilintili olduğu belirginleştikçe, beynin elektriksel çalışmasını düzenleme faaliyetleri de daha popülerleşiyor. Birçok uzak doğu geleneği, aslında beynin kendisini dingin bir hale getirmeye yarıyor. Beynin dalgalarına egemen olduğunuzda, sinirlenmeyen, aşırı heyecana kapılmayan, zihni yaratıcılık surecini uzatabilen biri haline geliyorsunuz. Kas gücünü çalıştırır gibi beynin dalgalarını çalıştırabiliyor, istediğiniz yönde harekete geçirebiliyorsunuz.

En düşük frekanslar deltadır. 4 Hz'den düşüktür ve derin uyku durumudur ve bazı anormal süreçlerde ayni zamanda **"sempati hali"** hissedildiğinde delta dalgaları bilinçaltı düşünceyi yansıtır. 1 yasa kadar olan bebeklerde dominant ritimdir ve uykunun 3. ve 4. evresinde bulunur.

Yatakta kitap okurken de yayılan dalgalar gene betaya donuverir. Uykumuz gelince önce düşük frekanslı beta, kitabi okumayı bırakıp yani basınıza koyunca alfa, uykuya geçmeye başlayınca teta, uyku derinleşince de deta devreye girer. Fiziksel dünyadaki farkındalığımızı azaltmak için delta dalgalarını arttırırız. Ayni zamanda bilinçaltı düşüncelerimize delta dalgaları vasıtasıyla ulaşırız. Performans arttırmak isteyenler delta dalgalarını azaltır ve yüksek odaklanma ve yüksek performans

elde edilir. Dikkat eksikliği teşhisi konmuş bireyler odaklanmaya çalıştıklarında delta dalgalarını düşüreceklerine arttırırlar. Uygun olmayan delta dalgaları odaklanmayı ve dikkati ciddi bir şekilde kısıtlıyor. Sanki beyin sürekli uykulu bir devreye kilitlenmiş gibidir. Başka bir acıdan delta dalgasını tanımlarsak; araba kullanıyorsunuz ve araba 1. viteste. Bu vitesle çok hızlı gidemezsiniz. Yani delta 1.vitesi temsil eder.

Delta (0.1-3 Hz): Dağılım: Genellikle geniş yayılmış olabilir, yaygın.

Sübjektif duygu durumları: derin, rüyasız uyku, non-rem uyku, trans hali, bilinçsiz.

İlişkili is ve davranışlar: uyuşukluk, hareketsizlik, dikkatsiz

Fizyolojik ilişki: hareketsiz, hemen harekete geçememe.

Eğitimin etkileri: Arttırılırsa uykuya, trans haline, derin gevşeme durumuna neden olur.

ŞEYTAN MÜZİKTE NİÇİN GİZLİ?

Led Zeppelin... Michael Jackson... Beatles... Madonna... Metallica... Eagles... Rolling Stones... "Dikkatli" müzikseverler, her biri rock müzik tarihinde birer kilometre taşına dönüşmüş bütün bu solist ve grupların birçok sevilen parçasında son yıllarda ardarda **"şeytana övgüler içeren bölümler"** yakalıyorlar.
Pekiyi, nasıl oluyor da sözleri görünüşte son derece anlaşılır ve masum olan, dahası yıllardır müzikseverler tarafından keyifle mırıldanılan bunca ünlü şarkıda "satanizm propagandası" yapılabiliyor? Cevap, tam da şeytani bir zekâya yaraşır cinsten: Satanist propaganda cümleleri bu tip şarkılar sadece geriye doğru çalındığında duyulabiliyor!

Madonna'nın piyasaya ilk kez sürüldüğü 1987 yılında müzik listelerini altüst eden ve günümüzde de genç kuşaklarca hâlâ ilgiyle dinlenen kült parçası "Like a Prayer" (Bir Mümin Gibi) şu bildik cümleyle başlar:

"Life is a mystery..." (Hayat bir sırdır).

"E, ne var ki bunda haber olacak, şeytan bu cümlenin neresinde?" dediğinizi duyar gibi oluyoruz. Oysa şeytan, kendisine yakışacağı üzere, sözkonusu şarkının tam "tersinde" yerini almış durumda. Parçayı bir MP3 kaydı şeklinde edinip giriş bölümünü tersine okumayla dinlediğiniz zaman Madonna'nın âdeta yalvarır bir edâyla **"O, hear our savior satan" (Kurtarıcımız şeytan, duy bizi!)** dediğine dehşet içinde tanık oluyorsunuz.

Diyelim ki bu yalnızca can sıkıcı bir tesadüf, İngilizce fonetiğinin Madonna'ya yaptığı bir azizlik... O hâlde, ondan çok daha ünlü bir başka örneğe, 30 yıldır dünyayı kırıp geçiren ve artık "damar romantizm"in simgesine dönüşmüş olan bir besteye, **"Hotel California"**ya geçelim hemen. Eagles grubunun dinleyenlerin bir türlü tadına doyamadıkları, geniş kitleleri her dem mest eden bu parçasının bir dizesi aynen şöyle:

"There were voices down the corridor, thought I heard them say, welcome to the Hotel California." (Duyduğum sesler koridorun derinliklerinden geliyordu, onlara Hotel California'ya hoşgeldiniz de.)

Oteline gelen konuklara güleryüzle hoşgeldin demek her işletmecinin en doğal görevi elbette, ancak bu bölümü tersten dinlediğinizde

"Yeah Satan, he organized his own religion" (Yaşasın şeytan, o kendi dinini kurdu) diye başlayan ve şeytana bağlılığı yücelterek sürüp giden bir bölüm duyuyorsanız, o zaman işler bir parça değişecektir. Üstelik, **"California"**nın gerçekte bir otel falan değil Los Angeles'te büyük bir caddenin adı olduğunu ve yeryüzünün ilk resmî şeytan tapınağının da 1968 yılında satanistlerin lideri Anton Zsandor Lavey tarafından yine bu cadde üzerinde kurulduğunu biliyorsanız, huylanmalarınız daha da artacaktır. Çoğunluğu ABD'de ve İngiltere'de faaliyet gösteren bir dizi din adamı ile müzik araştırmacısı, içinde **"satanist"** propaganda cümleleri barındıran bu gibi kült mertebesine erişmiş parçaların sayısını

günümüzde 50'ye kadar ulaştırmış durumdalar. Bu irkiltici listede Michael Jackson'dan Metallica'ya, Led Zeppelin'den Rolling Stones'a, AC/DC'den Beatles'a dek uzanan daha birçok ünlü solist ve grubun yer alması ise durumu daha da vahimleştiriyor.

"BACK-MASKİNG" TEKNİĞİNİN UYGULANIŞI

Yeni Şafak muhabirinin internet üzerinden ulaşarak konuyla ilgili görüşlerine başvurduğu Amerikalı müzik araştırmacısı Jeff Milner, satanist inanç dalgasının rock grupları arasında özellikle 1960'ların sonları ile 1970'lerde büyük bir hızla yayıldığına dikkati çekerek, içinde bu tür mesajlar barındıran bestelerin de daha çok bu döneme ait olduğunu vurguladı.

"Böyle yüzlerce parça yapıldığına inanıyorum, ama kesin olarak ortaya çıkartılanlar şimdilik birkaç düzine kadar" diyen Milner, geçmiş müzikal kayıtları ayrıntılı biçimde incelemeye olanak veren dijital stüdyo teknikleri geliştikçe her geçen gün yeni yeni örneklerin günışığına çıkacağını belirtmekte. Konuyla ilgili olarak ayrıntılı bilgiler veren Amerikalı araştırmacı, bir bestenin içine ters yönde dinlendiğinde ortaya çıkan mesajlar yerleştirmenin teknik yöntemini ise şöyle açıkladı: **"Yapılan işe müzik endüstrisinde "back-masking" (arka planı perdeleme) deniliyor.** Besteci önce asıl söylemek istediklerini aynen şarkı söyler gibi banda okur. Sonra bunları tam tersten tekrar tekrar dinleyerek, o gizli cümleleri elde edebilmek için ne tür bir güfte yazması gerektiğini tesbit eder. İstediği sesleri veren söz dizinlerini sabırla oluşturup okuduğunda ise parça artık geriye doğru her çalınışında bu tür propagandist bölümler içerecektir. Buradaki amaç mesajı geniş kitlelerle değil, yalnızca mürit düzeyine ulaşmış olan sıkı takipçilerle paylaşmaktır. Yani, tıpkı Ortaçağ'ın ürkütücü okültist grupları gibi fanatik hayranlarıyla bir tür tarikat ilişkisi içindeler. En sevdikleri arka plan nakaratı ise 'natas'tır. Yani, şeytanın İngilizce tersten yazılışı. Günümüzde böyle örneklere özellikle metal müzikte rastlıyoruz. Rock müzik tarihinde ise bu tür denemeleri en sık yapan müzisyenler Led Zeppelin'den Jimmy Page ve Robert Plant'tir. Bildiğiniz gibi, her ikisinin de sadık birer satanist olduğuna ilişkin iddialar son otuz yıldır dilden dile dolaşmakta. Ama onlar bunu sürekli reddettiler. Bunun dışında Rolling Stones'tan Mick Jagger'in, Michael Jackson'un ve Beatles üyelerinin de bu işlere meraklı olduğu yönünde bazı bulgular var. Bu sanatçıların hepsinin ünlü satanist lider Aleister Crowley'e karşı özel bir ilgisi vardı. Öyle ki Beatles, Crowley'in resimlerini albümlerinin kapaklarına kadar taşıdı."

1875-1947 yılları arasında yaşamış olan İngiliz din düşmanı ve büyücüsü Crowley, müritlerine tersten konuşmanın "şeytanın dili" olduğunu anlatır ve onlara tersten konuşma sanatını mutlaka öğrenmelerini öğütlerdi.

Felaketler dizisiyle sarsıldılar

Albümlerinde elde ettikleri büyük müzikal başarılara karşın özel yaşamları kimi dönemlerde tiksinti verici türden yozluklara sahne olan Led Zeppelin üyeleri, zirveden hiç inmedikleri 1970'lerde ilk darbeyi grubun solisti Robert Plant'in küçük oğlunun 1978'de âni bir mide rahatsızlığı sonucu ölmesiyle aldılar. Bazı İngiliz yayın organları bunun rakip bir okültist grubun küçük çocuğa yaptığı ölüm büyüsü yüzünden gerçekleştiğini bile savundu. Çünkü hem grubun solisti Plant'in hem de gitarist Page'in yoğun olarak büyücülükle ilgilendikleri dedikoduları o günlerde ayyuka çıkmış durumdaydı. Grubun satanist olduğu yönündeki bu tür suçlamalar giderek arttı ve sonuçta batıdaki 40 büyük radyo istasyonu aldıkları ortak bir kararla Led Zeppelin albümlerini çalmayı reddettiler. Bu arada grup, şaibeli şarkı sözlerini ve konserlerindeki kışkırtıcı tutumlarını dikkatle izleyen kilisenin de aforoz tehdidiyle karşı karşıya kalacaktı.

Yoğun biçimde uyuşturucu kullanıp Page'e ait gizemli şatolarda kara büyü toplantıları yapan Led Zeppelin'ciler son **"ilahî darbe"**yi ise 1980 yılında aldılar. Grubun belkemiği sayılan ve müzik tarihin gelmiş geçmiş en başarılı davulcusu olarak kabul edilen **"Bonzo"** lâkaplı John Bonham, bir konser öncesinde kaldıkları otelde genç yaşta hayatını kaybetti. Henüz 32 yaşında olan Bonham, aşırı alkolden dolayı komaya girdiği odasında ölü bulunduğunda, kendi kusmuğunun içinde boğulmuş bir durumdaydı. Led Zeppelin üyeleri bu olaydan sonra grubu bir daha biraraya gelmemek üzere dağıttılar.

LED ZEPPELİN'DEN SATANİST ŞARKILARIN EN AZILISI:

Stairway to Heaven (Cennete Uzanan Merdiven)

Rock tarihinin Pink Floyd ile birlikte en karizmatik iki grubundan biri olarak kabul edilen Led Zeppelin, aynı zamanda **"içine şeytanî mesajlar gizlenmiş besteler yapma"** konusunda da sabıka dosyası en kabarık ekip… Grubun günümüzde artık bir efsaneye dönüşmüş durumdaki ünlü şarkısı "Stairway to Heaven" ise bu sinsi kamuflajın teknik başarı açısından zirveye ulaştığı çalışma oldu. Bir grup Batılı araştırmacının, toplam süresi 12 dakikayı bulan bu popüler şarkının ortalarında bir yerde yakaladığı tüyler ürpertici "back-masking" bölümü aynen şöyle: (Şarkının normal akış cümleleri / 04'20"-04'41" arası)
"If there's a bustle in your hedgerow, don't be alone now,(Eğer bahçenizde bir karışıklık varsa, sakın ola hiç telaşa kapılmayın)

It's just a spring clean for the May queen.(Bu sadece Mayıs kraliçesinin yaptığı bir bahar temizliğidir)

Yes there are two paths you can go back,(Evet, iki patika yol mevcut izleyebileceğiniz)

But in the long run there's still time to change the road you're on."(Fakat böylesine uzun bir koşuda üzerinde ilerlediğiniz yolu değiştirmek için hâlâ zamanınız var)

Bu hâliyle en azından görünürde hiçbir satanik propaganda içermeyen şarkı, bir MP3 kaydından aynı hızla tam tersine çalındığında ise yukarıdaki cümleler şu biçimi alıyor:

Here's my sweet satan / İşte benim sevimli şeytanım

The one whose little path would make me sad whose power is satan / Bu küçük patikada ilerleyen beni hasta eden şey, şeytanın gücüdür

He'll give you 666 / O sana (şeytanın İncil'deki simgesi olan) 666 sayısını verecek

There was a little toolshed where he made us suffer, sad satan / Kederli şeytanın bize ızdırap verdiği bir malzeme kulübesi vardı (Burada geçen "malzeme kulübesi/toolshed" deyimi de bir başka şifre. Bu, grup üyelerinden Jimmy Page'in satanik ayinler düzenlemek üzere 1970'lerde satın aldığı tarihî bir evin adıydı.)

Parçada ayrıca, "Your stairway lies on the whispering wind" (Merdivenin fısıldayan rüzgârın üzerinde uzanır) dizesi de tersten dinlendiğinde "Because I live for satan" (Çünkü şeytan için yaşıyorum) sonucunu veriyor.

KÜRESEL HİPNOZA DİKKAT

Bugün Dünya Hipnotizma Günü.

Terimin isim babası İskoç cerrah James Braid. Filmlerde daha çok köstekli saatler, geri saymalar ve bilinçaltı kodlamalarla karşımıza çıkan bu teknik bugün tedavi amacıyla da kullanılıyor. Bağımlılık terapisi bunların arasında en popüler olanı. Uyku haline benzediğinden olsa gerek bilinçsiz bir baygınlık hali olarak algılansa da yapılan araştırmalar deneklerin hipnozdakilerin dikkat ve algısının uyanık andaki kadar açık olduğunu ortaya koyuyor.

Bugünün 'şerefine' İngiliz hipnozcu Chris Hughes da bugün küresel bir hipnoz seansı gerçekleştiriyor. Çağın şanına uyarak internet üstünden hem de! Türkiye saatiyle 22:30'da başlayacak seans için Facebook ve Twitter'dan socialtrance.com adresine kaydolmak yeterli. O saatte sakin bir ortamda kulaklığınızı takıp siteye bağlanarak dünyanın en kitlesel hipnoz seansına siz de katılabilirsiniz. Hughes'un amacı tahmin edeceğiniz gibi Guiness Rekorlar Kitabı'na girmek.

İnternetin yeni ana akımı haline gelen sosyal ağlardaki ilginç yaklaşımlarda hipnoz kesinlikle üst sınır değil. Geçtiğimiz yıl ayrı bir Britanya sakini Jayne Wallace, Tweance kodlu Twitter hesabında ilk ruh çağırma seansını gerçekleştirdi. Çağırdığı ünlü kişilerin ruhuna takipçilerinin sorularını yöneltti ve cevapları yine Twitter üstünden verdi (sahte hesaptan sonra hortlak hesap!). 2009'un Farrah Fawcett,

Michael Jackson ve David Carradine gibi uzayıp giden kayıplarını düşününce Wallace'ın çağrı listesinde hiç boşluk olmadığını tahmin edebilirsiniz.

Ruh çağırma gibi psişik konulardan hipnoza dönersek, seslerini duyurmayı pek başaramayan dağınık bir kitleyse benzer bir yöntemi farklı şekilde 'dayatan' subliminal mesajlara kafayı takmış durumda. Subliminal kavramını farketmeden bilinçaltımız tarafından algılanan mesajlar olarak açıklayabiliriz. En popüler örneklerinden birini şahit olduğu bir kilise baskınının ardından bulduğu gözlükler sayesinde hayatı değişen bir inşaat işçisinin öyküsünün işlendiği John Carpenter imzalı 'They Live' filminde görmüştük. Sıradan gibi görünen bu gözlükleri takınca dünyanın aslında insan görünümlü uzaylılar tarafından ele geçirildiğini ve televizyondan reklam panolarına kadar her yayın ve yerin subliminal mesajlarla dolu olduğu ortaya çıkıyordu. Uzaylıların insanlara yönelik en genel teması şu sıralar çoklarının Okan Bayülgen'in program jeneriğinden aşina olduğu 'obey' ve 'consume' idi http://getir.net/slc

Bu yöntemin Las Vegas'taki kumarhanelerde de sıkça kullanıldığı rivayet edilir. Otel lobilerinde ve salonlarda çalan müziğin fonunda ayırt edilemez bir tonda 'kumar oyna', 'para harca', 'boşver' gibi mesajların fısıldandığı söylenir.

Subliminal mesajlar konusundaki deneyler de ilginç bir şekilde hep tüketim odaklı mesajlar üstünde yoğunlaşmıştır. Bu deneylerden birinde Johan Karremans iki farklı ekran önündeki iki deneğe de aynı sıradan görüntüler gösterilir. Ancak bir ekranda sürekli sadece 24 milisaniye kalan 'Lipton Ice' yazısı belirir. Görüntü bittiğinde sloganla bombardıman edilen denek susadığını söyler. Ne içmek istediği soruluncaysa Lipton Ice Tea cevabı verir. Sebebini bilmemektedir. İşin güzelliği de budur zaten.

Subliminal mesajlar kulağın duyması, gözün görmesine rağmen bilince iletemediği, doğrudan bilinçaltına etki eden bir yapıya sahip.

Ekranda bir anda yanıp sönen, okuyamadığınızı sandığınız bir mesajı beyin algılıyor ve bir yerlere kaydediyor. Üstelik aynı şey ses için de geçerli...

Özellikle 60 ve 70'li yılların şarkılarında sıkça rastlanan garip sesler 80 sonrası bilgisayar teknolojisinin de yardımıyla incelendiğinde çoğunda subliminal mesajlar ortaya çıktı. O dönemin kısıtlı teknolojisinden dolayı kullanılan yöntem kaydedilen cümlelerin tersten çalınarak şarkıya karıştırılmasından ibaretti (Mesajlarsa genellikle içki içme, uyuşturucu kullanma, cinayet işleme, intihar etme temalarına sahipti).

Bunu kim anlar diyorsanız 1970'lerde yapılan bir deneyde bu şekilde yerleştirilmiş seslerin neredeyse tamamını beynin kendi anladığı bir dilde olup olmadığını, soru içerip içermediğini anladığı ortaya çıkmış. (getir.net/slg) Bilinçaltına nelerin yansıdığını kim bilir?

Lanetlenmiş hatta kimi ülkelerde yasaklanmış bir yöntem olsa da subliminal mesajlar bugün pek çok alanda kullanılıyor. Popüler kültürdeki kimi örnekleri getir.net/sli adresinde bulabilirsiniz. Politikadaki ilginç kullanımlarından biri 2000 yılında George W. Bush'un başkanlık seçimlerinde gerçekleşmişti. Kampanyaya ait TV reklamlarında 'bureaucrats' (bürokratlar) yazısını çok kısa bir süre ekrana getirirken hemen ardındaki kare yazının fareler anlamına gelen 'rats' kısmını vurguluyordu.

Bugün 22:30'da hipnoza yatarken iyi düşünün de sabaha şifreli cümleyi duymayı ya da okumayı bekleyen bir canlı bomba olarak uyanmayın!

Ve bundan böyle bir şey izlerken, dinlerken, web sayfalarında dolanırken gözünüzü dört açın. Ya da en iyisi 'kapatın'! (***Serdar Kuzuloğlu / Radikal***)

SUBLİMİNAL MESAJLAR ETKİLİ Mİ?

Subliminal imajlar beyin üzerinde etkili. Subliminal çalışmaların etkileri bilimsel olarak tespit edildi. Bu bilimsel kanıt İngiltere'de yapılan bir çalışma sonucu geldi.

Bilim adamlarının araştırma sonuçları BBC News'a da haber oldu. Araştırmacılar, bir insan, izlediğinin farkında olmasa bile, subliminal imajları beynin kaydettiğini bildirdi. (Aşağıdaki linkte ilgili haberi ve

beynin subliminal görüntüleri kaydettiği esnada çekilen resmini görebilirsiniz. http://news.bbc.co.uk/2/hi/health/6427951.stm

Araştırmayı London University College’dan bir ekip yaptı. Beyin faaliyetleri MRI yöntemiyle tarandı. Beynin dikkat açısından boş kapasitesi olduğunda Subliminal imajları kaydettiği belirlendi.

London University College Kognitif Nörobilim Enstitüsü’nden Dr. Bahador Bahrami sonuçları açıklarken, "Burada ilginç olan, siz imajların farkında olmasanız ve hatta hiç farkında olamayacak olsanız da beyin kaydediyor. Beyin etrafındaki şeylere açık. Ve eğer dikkat açısından boş bir kapasitesi varsa, bu kaynağını bilinçaltı aktiviteye ayırıyor" dedi.

Çalışma 7 kişi üzerinde yapıldı. Bu kişilere farkında olmadıkları bir şekilde bilgisayardan Subliminal imajlar gösterilirken iki faaliyet yapmaları istendi. Bunlardan ilkinde, harfler arasından L harfini bulmaları gerekiyordu. Diğer faaliyette, daha çok dikkat gerektirecek şekilde Beyaz N ya da Mavi Z harflerini bulmaları istendi. Bu çalışma esnasında MRI teknolojisiyle beyin faaliyetleri gözlendi. Sonuç olarak, az dikkat gerektiren faaliyet esnasında beynin, gönderilen subliminal imajı, kişi bunu gördüğünün farkında olmasa bile kaydettiği ortaya çıktı.

Bu faaliyet beynin Birincil Görme Korteksi adı verilen bölümünde resimlendi. Bu araştırma sonucu gösteriyor ki, beyin, kişi izlediğinin ya da dinlediğinin farkında olmasa da subliminal imajları kaydediyor. Ancak bunun için rahat, gevşek olması, dikkatini başka bir konuya yoğun bir şekilde odaklamaması gerekiyor. Beyin böylece kullanılabilecek kapasitesini bilinçaltı aktiviteye ayırıyor.

Buradan şu sonucu çıkarmak mümkün: Subliminal çalışmalardan en iyi verimi sakin, dikkatimizi yoğunlaştırmamız gerekmeyen işler yaptığımız zamanlarda, gece yatarken ya da sabah ilk kalktığımızda alabiliriz. Videolar da sakin bir şekilde, dikkatimiz başka bir konuda değilken izlenmeli.

ALIŞKANLIKLAR VE 21 GÜN KURALI

Alışkanlıklar beyinde 20 günde oluşmaktadır. 20 gün boyunca aynı şeyi yapan insan 21. günde alışkanlık kazanmış olur. Tıpkı sigara alışkanlığı gibi.

Araba kullanmaya başladığımızda vitesi, debriyajın yerini, sinyali verirken düşünürüz ama belli bir süre sonra beyin bunu otomatiğe bağlar hani kişisel gelişim kitaplarında hep yazar ya 20 gün aptalım diyen, 21. gün aptal olur.

Alışkanlık, bir halata benzer. Her gün bir lifi örer ve sonunda onu koparamayacak kadar güçlü yaparız. (Horace Mann)

Alışkanlıklar bırakılmazlarsa, zamanla ihtiyaç haline gelirler. (St. Augustine)

Alışkanlıkların zincirleri, önce duyulmayacak kadar hafif, sonra kırılmayacak kadar güçlü olur.(Benjamin Disraeli)

Alışkanlıktan daha büyük bir şey yoktur. (Ovidius)

Hiç kimse bir alışkanlığa veda etmek cesaretini gösteremez. (Balzac)

İlk gördüğümüz zaman korktuğumuz nice şeyler vardır ki, zamanla alışır, hiç aldırmaz oluruz.(Aisopos)

İnsan alışkanlıklarının çocuğudur.(İbn-i Haldun)

Mademki alışkanlıklar hayatımızın en ileri gelen hakimleridir, öyle ise ne yapıp yapıp iyi birini edinmeye çalışmalıyız. (Francis Bacon)

Tilki, derisinden vazgeçer de, alışkanlıklarından vazgeçmez. (Suetonius)

21 GÜN KURALI

Sadece irade kullanarak alışkanlık değiştirme çabaları ancak kısa bir süre işe yarar. Sonra eski alışkanlıklara geri dönülür. Çünkü bilinç ile bilinçaltı çatıştığında kazanan daima bilinçaltıdır. Örneğin,

siz bilinçli olarak sigarayı bırakmak isteyebilirsiniz ama bilinçaltınızda sigarayla ilgili olumlu bir kayıt olduğu sürece iradenizi kullanarak sigarayı bir süre bıraksanız bile bir müddet sonra yine başlarsınız. Bilinçli zihin dakikada dokuz düşünceyi bilinçli olarak algılayabilir; ama bilinçaltı bir dakikada 2.3 milyon bilgi parçacığını prosesten geçirir.

Olumlu ve olumsuz alışkanlıkların, yaşam deneyimlerinin, inançların belleği bilinçaltındadır.

Bir alışkanlığı ondan kurtulmaya çalışarak değiştiremezsiniz ama yeni bir alışkanlık yaratabilirsiniz. Kötü alışkanlıkları yok etmek, yeni bir şeyi öğrenmekten daha zordur. Yeni bir alışkanlığı yerleştirmek için 21 gün boyunca hiç ara vermeden tekrar gerekir. Çünkü yeni alışkanlığın zihinde ve hücresel bellekte kalıcı olarak yerleşmesi 21 gün sürer. Alışkanlıklar tekrarlana tekrarlana kazanılır. Yeni alışkanlığın da zihinde kalıcı sinir ağı "otoyolu" yaratması 21 gün tekrar edilerek oluşur. Zihniniz ve kaslarınız tekrar edilen bir şeyi otomatiğe bağlar. Dişinizi fırçalamak, yürümek ya da ayakkabınızı bağlamak için düşünmüyorsunuz değil mi?

Bireysel gelişim yolculuğunuzda bilinçaltınıza belirli bir olgunlaşma süresi tanımanız gerekir; bunu kuluçka dönemi olarak düşünün. Unutmamanız gereken, bu 21 günlük kuluçka dönemini hiç sekteye uğratmadan tamamlamanız gerektiğidir.

NASIL KORUNACAĞIZ?

Bahsedilen gizli mesajlar karşısında insanı koruyacak bir faktör vardır. O da inancı gereği oluşan ibadetler zinciridir. İbadetler, **taabbudi** [167] olması ile direk bilinçaltını uyarıcı olmaktadır. İnsanın algılama düzeyindeki **"Bilinç öncesi", "Bilinç" ve "Bilinçaltı"** sıralamasında en korunaksız kısım olan **"Bilinçaltı"** ancak aklın sınırında olmayan taabbudî ibadetle korunabilmektedir. Bu nedenle Allah Teâlâ kullarına kendisine hiçbir faydası dokunmayan ibadet emrini verirken, bahsedilen etkinin en az seviyeye inmesini ve yok olmasını murat etmiştir. **Sürekli çalışan veya müzik dinleyen bir kişinin algısında etki yapacak subliminal mesaj sayısı ve zamanı bir namaz vakti ile kesildiğinde**, beynin temizleme işlemi için ezberden okuyacağı bir ayet bilgisayara atılan format etkisi gibi beyine etki eder. Bunu fark etmek isteyen kişiler bunu şu şekilde deneyebilirler. Namaz için kalkıldığında alınan abdest ve namazın fiili hareketleri ile değişik bir ortama dâhil olup dönüldüğünde kalınan yerden başlamak yerine sıfırdan başladığı bir nokta içerisinde olduğunu görür. Ayrıca namaz ibadetinde gözün açık tutulması sebeplerinden biride algılanmış görüntülerin silinme hareketlerinden başka bir şey değildir. Allah Teâlâ buyurdu ki;

"Sana vahyedilen kitabı okuyup tebliğ et, namazı hakkıyla ifa et!

Muhakkak ki namaz, insanı, ahlâk dışı davranışlardan, meşrû olmayan işlerden uzak tutar. Allah'ı namazla anmak, elbette en büyük fazilettir. Allah bütün işlediklerinizi bilir." (Ankebut, 45)

Buna göre namaz etkilenen insanı etki alanından çıkarır demektir. Bu sonuçla ibadet etmeyeninde bir etki içerisinde olduğunu söylemeden de geçemeyiz. Namaz ve kulluk dışındaki koruyucu formların etkileri az denecek kadar azdır. (Mesela: http://kubilayaktas.com/index.php?cID=2) Bu sitedeki telkinlerde, asliyet itibarıyla hakikatinde şeytanî olan usulleri mihenk almaktadır.

İnanç ve ibadet ikilisi ile insan bu tür mesajları muhakkak yenecektir. Bu mesajlar demirin ateşe girişi ve kızgınlaşması ile oluşacak geçici sonuçları içerir. Yani, gölgenin asla kudreti ne kadar olursa etkisi de odur, demektir.

Hatırlatmak gerekirse, tasavvufun, halvet, zikir gibi unsurları ise ileri seviyede bilinçaltına müdahale eden unsurlar olduğundan herkese tavsiye edilen bir husus değildir.

(Allah Teâlâ'm senin gerçekten ilâh olduğuna bir daha iman ettim.

)**İhramcızâde İsmail Hakkı**

---

[167] **Taabbüdî** : "İbadete ait olup emrolunduğu için yapılan. Sebeb ve illeti sadece emir olan, aklın muhakemesine bağlı olmayan. İbâdete âit ve müteallik.

HAŞHAŞ VE EMPERYALİZM - AYTUNÇ ALTINDAL

Her ülkenin gençliği, onun geleceğinin teminatıdır. Gençliğine sahip çıkamayan, onu, çağının tutarlı dünya görüşü ve bilimiyle donatamayan ülkeler, her türlü sömürü ve baskıdan kendilerini kurtaramazlar. Pısırıklaştırılmış, sünepeleştirilmiş ve şaşırtılmış bir gençlik, açıktır ki, bir ülkenin geleceğinin teminatı değil zaafı olur. Fakat, Batı'da olduğu gibi, Türkiye'de de tam tabiriyle pasifize edilmiş bir gençlik oluşmasını arzulayan egemen bir sınıf vardır. İşte, çağımızda kısaca Burjuvazi diye tanımlanan bu sınıf için, her türlü *'Uyuşturucu'* bir manipulation (aldatmaca, şaşırtmaca, yönünden saptırma) aracıdır. Sadece gençleri değil, tüm halkı uyuşukluğa, adamsendeciliğe sevk edebilecek araçlardır *'Uyuşturucular'.* Çağımızda '*Uyuşturucular'*ı en çekici şekillerde piyasaya süren de, bunların sonuçlarından yakınan da Burjuvazi'dir. *'Uyuşturucular'ın* sağladığı tatlı kârlardan vazgeçmeyen de Burjuvazi'dir, bunların tahribatlarından üzüntü duyduğunu(î) söyleyen de Burjuvazi'dir. Bu durumda gençlerin ve özellikle de çeşitli siyasal eylemlerde onlara yol gösterenlerin son derece uyanık olmaları gerekmektedir. Türkiye'de dışa-bağımlı tekelleşmenin hız kazandığı şu son yıllarda Burjuvazi tarafından halka sunulan Batı kültürünün bağrında neler taşıdığına ve söz konusu kültüre gözü kapalı öykünmenin nelere mal olacağına azami dikkat gösterilmelidir.

Türkiye için *henüz* sorun olmayan *'Uyuşturucu'* nitelikteki nesneler, yurdumuzdaki kapitalist-emperyalist sömürü ağırlaştıkça bir sorun haline gelebileceklerdir. Türkiye'de iktidarı yönlendirmekte olan işbirlikçi sermayenin bunu önleyeceğini ümit etmek hayalcilik değilse, gaflettir. Bu nedenledir ki, gençliğe sahip çıkmak görevi öncelikle vatanseverlere düşmektedir. Bu yakın tehlikenin önlenebilmesi, tabiidir ki, Türkiye'deki milli mücadeleyle sımsıkı ilişkilidir. (giriş)

Haşhaş ve Emperyalizm adlı kitabımın ilginç, bir özelliği vardır. Kitapta esas itibariyle, 1969-74 yılları arasında yazdığım ve o yıllarda saygın gazetelerde yayınlanmış inceleme ve araştırmalarım yer almaktadır. İlginç olan nedir? Bu kitapta öngörülmüş olan tüm varsayımların daha sonraki yıllarda bu öngörüleri doğrulayacak şekilde gerçekleşmiş olmasıdır. Hepsine tek tek değinmeyeceğim. Birkaç örnek yeterli olur sanıyorum.

> Örneğin günümüzden yaklaşık **30 yıl önce Tolkien'in ünlü romanı *Yüzüklerin Efendisi'ni* Türkiye'ye tanıtmıştım.** Ve eklemiştim: Bu yazar ve kitabı önümüzdeki onyıllarda dünyada çok *'ünlendirilecektir'* Benzer şekilde yine otuz-otuz iki yıl önce Zen-Budizm'in Türkiye'de *'Yaygınlaştırılacağını'* çünkü böyle bir *'Üst Tasarım'* bulunduğunu yazmıştım, aynen öyle oldu. Şaşırtıcıdır ama özellikle İstanbul'da hangi semtlerde, hangi toplumsal katmanlarda *'Uyuşturucu Bağımlılığının'* artacağını ve suç oranlarının yükseleceğini de gerçeğe en yakın sayılarla tahmin edebilmiştim.

Bir başka ilginç husus da, uyuşturucu maddeler kullanılarak yapılan ***'Gizli Zihin Kontrol'*** mekanizmalarının ilk kez bu kitapta belgeleriyle açıklanmış olmasıydı (1979). Diğer bir deyişle günümüzden yirmi üç yıl önce ABD'nin gizli güvenlik ve savunma servislerinin (CIA ve FBI) bizzat Amerikalı erlerin ve yabancı savaş tutsaklarının üzerlerinde LSD ve benzeri *'Droglarla'* yaptıkları *'Zihin Kontrol ve Yönlendirme'* faaliyetlerinin açıklanmasıdır. Türkiye'de o günlerde hiç kimse bu tür bir *'Kirli Savaş'm* bizzat ABD'nin *'Derin Servisleri'* aracılığıyla yürütülmekte olduğunu bilmiyordu.

(NOT: Adını anmadan geçemeyeceğim: Değerli **PROF. OSMAN NURİ KOÇTÜRK** [168]ise SSCB'nin ve ABD'nin gizli silahlar kullanarak yoksul ülkelerde ***'Tarımı ve İklimi'*** değiştirdiklerini öne sürmüştü

168

OSMAN NURİ KOÇTÜRK:

1918'de İzmir'in, Karşıyaka ilçesinde annesi Naime Hanım ve babası Sadi Bey'in ilk çocuğu olarak dünyaya geldi. Babası Sadi Bey'in Karşıyaka'da bostan ve zeytinlikleri vardı. Gelirleri üretim koşullarına göre dalgalanan orta halli bir aile idiler.. Osman Nuri Koçtürk, ilk öğrenimini Karşıyaka İlkokulu'nda ve orta öğrenimini İzmir Erkek Lisesin'de tamamladı. Yüksek öğrenimi için Ankara'yı seçen Osman Nuri Koçtürk 1943 yılında Ankara Üniversitesi Veteriner Hekimliği Fakültesinden askeri veteriner olarak mezun oldu. Aynı yıl İzmir'den nişanlı olduğu Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu mezunu, Ev İdaresi ve Yemek ögretmeni Sabire Yaylalı ile evlendi. Bu evlilikten, Tahire (1945) ve Cafer (1954) iki çocuğu oldu. Nüket Akça ile yaptığı ikinci evliliğinden de Ata (1959) adında ikinci bir kız çocuğu dünyaya geldi. Mezuniyetinin ardından, ilk görev yeri, Mardin-Midyat hudut alayı veterinerliği oldu. 1943-46 yılları arasında Güney Doğu'da hizmet verdi. Bu görevinin ardından, Ankara'da biokimya dalında doktora tezini sundu ve doktor unvanını aldı. 1949-1953 yılları arasında incelemelerde bulunmak üzere ABD'ne gönderildi ve Missouri Üniversitesi Beslenme Kürsüsünde çalışmalarda bulundu. Ankara'ya döndükten bir süre sonra askerlik görevinden ayrıldı. Milli Eğitim Bakanlığı, Tarım Bakanlığı gibi kuruluşlarda çalışmalarda bulunan Osman Nuri Koçtürk, Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü'nde görev yaptı. Bu arada beslenme konusunda bilimsel içerikli, yayınlar yapmaya ve konferanslar vermeye başladı. Hayatı boyunca doğru bildiği yoldan şaşmayan ve o nedenle başı dertten bir türlü kurtulamayan Osman Nuri Koçtürk'ün bilinen ilk isyanı, ABD'nin "güya!" ilkokul çocuklarının beslenmesi amacıyla "yardım" adı altında Türkiye'ye gönderdiği "üretim artığı" süt tozlarının kullanımına ve dağıtımına karşı çıkması olmuştur.

Osman Nuri Koçtürk'e göre bize "yardım" olarak yutturulan bu süt tozlarının parasını aslında biz zaten ödüyorduk. Üretim artığı bu süttozlarına "yardım" denilmesinin nedeni, parayı Amerikan doları olarak doğrudan Amerikan bankalarına değil de ABD'nin Türkiye'deki banka hesaplarına yatırılmasından başka birşey değildi. Para yurtdışına çıkmıyor diye Amerika'lılar "sözümona!" iyilik etmiş oluyorlardı.

Amerikalı çiftçilerin üretim fazlası sütlerine hem para veriyor, hem de onlardan müteşekkir olmamız bekleniyordu. Üstelik süttozlarına kalite kontrolu falan da yapılmıyordu. Bu ürünler sıklıkla piyasaya sürülüyor, yoğurt yapımında kullanılıyor ve tüketici bir kez daha aldatılıyordu. Kaldı ki bizim süttozuna ihtiyacımız da yoktu, üretim fazlası bu tozlar bizim sütçülüğümüzü de baltalıyordu.

Osman Nuri Koçtürk bunları her yerde yazdı-çizdi-anlattı ve süttozlarının itibarı iki paralık oldu.

Osman Nuri Koçtürk'ün ikinci büyük tepkisi, soya ürünleriyle birlikte geldi. 1960 başlarında ABD soya fasulyesi üretiminde dünya birincisi olmuştu ve ABD soya ürünlerine dünya çapında bir pazar açma çabası içindeydi.

Soya fasulyesi, iyi, kaliteli bir nebati protein, yağ ve posa içeren, çok yönlü, besleyici, ayrıca toprağı besleyen bir üründü. Amerikalılar soyanın bu özelliklerini öne çıkararak ”yardım” adı altında Türkiye’ye çok çok ucuza soya yağı satmaya başladılar. Bu bol kazançlı satış, soya yağının ucuz olması nedeniyle kamuoyuna yine Amerikan yardımı diye pompalanıyordu...

Piyasalara sunulan ucuz soya yağları ile üretilen ”yerli!” margarin pazarı, o yıllarda tereyağı gibi katı yağların damar sertliği yaptığı araştırmalarını ve tezlerini de arkalarına alarak kârlı ve mükemmel bir pazara ilk adımlarını attılar.

Osman Nuri Koçtürk’e göre, bu gelişmelerle birlikte, damar sertliğine yol açmayan, her biri ayrı tad, güzellik ve özellikte mis gibi zeytinyağlarının üretildiği bu canım memlekette, kendi ürettiğimiz değerlerin kıymetini bileceğimiz yerde, artık soya orjinli margarinlerle beslenmeye başlamıştık. Üstelik beklenilenin tersine, kalp hastalıkları riski beklenildiği gibi azalmamış, ciddi bir biçimde artmaya da başlamıştı.

Koçtürk, bu dönemde, soya yağına karşı radyo ve basında mücadelesini sürdürürken, Türk halkına verdiği mesajlar arasında tarhana çorbasını tavsiye etmeye başladı. Tarhana çorbasının besleyici değerini halkımıza anlatmaktan usanmayan KOÇTÜRK, 1960’LI YILLARDA TRT RADYOLARINDA (HENÜZ TELEVİZYON YOKTU) YAPTIĞI KONUŞMALARDA SIK SIK TARHANAYI GÜNDEME GETİRMESİ NEDENİYLE TÜRKİYE’NİN ÜÇ OSMAN’INDAN (POLTİKACI OSMAN BÖLÜKBAŞI:TRT OSMAN, İZMİR BELEDİYE BAŞKANI OSMAN KİBAR: ASFALT OSMAN, BESLENME UZMANI: TARHANA OSMAN) BİRİ OLARAK ANILMAYA BAŞLANDI.

Yazık ki yerli pazarımızın en değerli ürünlerinden biri olan zeytinciliğimiz de emperyalizmden beslenen margarincilerinlerin rekabeti karşısında geriliyor, kan kaybediyordu... Halkımız “Zeytinyağlı yiyemem aman, basma da fistan giyemem aman..” şarkılarıyla yönlendiriliyor, zeytinliklerimiz sökülmek isteniyordu...

Margarinlere karşı zeytinyağını savunan Osman Nuri Koçtürk, bu mücadelesine kızan çevreler tarafından Konya’da bir köşeye sıkıştırılarak öldürülmek isteniyor, ancak bu saldırıdan büyük bir şans eseri kurtuluyordu.

Osman Nuri Koçtürk’ün yönetenlerin hoşuna gitmeyen üçüncü savaşı, ışınlanmış “SONORA BUĞDAYI” na karşı oluşu idi.

1960’ların ortalarına doğru ABD yeni bir “Yeşil Devrim” projesinin başını çekiyordu. Bu projeye göre çeşitli hastalıklara karşı direnç kazandırılan dayanıklı tohumlar, bu tohumlara en uygun gübreler ve ilaçlarla birlikte bir “paket” seklinde gelişmekte olan ülke üreticilerine gönderilecek, böylece de bütün dünya yeni bir “yeşil üretim” tarzına geçecekti.

Elbette, bütün bu örnek tohumlar ve ideal gübreler sadece Amerika’dan satın alınacaktı. Örnek tohum, Amerika’lı araştırmacılar tarafından Meksika’nın Sonora bölgesinde geliştirilen “Sonora Buğdayı” idi. Bu tohum yüksek verim veriyordu ve hastalıklara karşı ışınlanmıştı. Sonora, karşıt eylemler, direnmeler olmasa idi pilot bölge olarak seçilen Güneydoğu Anadolu’da bir yerlere ekilecekti.

Hayatı boyunca aldığı tehditlere aldırmadan doğru bildiklerini yüksek sesle söyleyen Doç. Dr. Osman Nuri Koçtürk, günümüz dünyasında ışınlandırılmış üretim ürünlerinin artık çoktan yasakladığı bu felaket projesinin sonuçlarını daha o günlerde görmüş ve engellenmesini sağlamıştır...

Osman Nuri Koçtürk, Türkiye insanının yeterli beslenememesinin temellerindeki sosyo-ekonomik nedenler üzerine geniş eğitim ve inceleme faaliyetlerinde bulunmuş, çesitli devlet kademelerinde, üniversitelerde sürdürdüğü bu faaliyetleriyle de yetinmeyerek, özellikle TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası) ve DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları) kanalıyla geniş kitlelere erişmeyi, ulaşabilmeyi başarmıştı...

Osman Nuri Koçtürk’ün çok sayıda gazete ve dergide yayınlanmış makalelerinin yanı sıra yirmi civarında kitabı yayınlanmıştır. Bunlar arasında en çok ilgi uyandıran üç kitabının isimleri:

1973'te. O dönemde ***'Cahil Okumuşlar'*** **Koçtürk Hoca'yı *'Komplo Teorileri'* üretmekle suçlamışlar ve** adının ve eserlerinin duyulmasını engellemişlerdi. Koçtürk Hoca *'Mason'* olmayı reddettiği için bugün adı sanı anımsanmıyor. Yoksa onun adına ödüller konur, mason medyasında her gün bir yazı yayınlanırdı.)

ABD'nin yürüttüğü bu kirli savaşın kod adı *'**Phoenix**'di.*[169] Merkezi Arizona'daydı ve ABD ordusundan Lloyd Frenz adlı bir Tuğgeneral tarafından yönlendiriliyordu. 1969-71 yılları arasında Phoenix Projesi'nin ABD'li ajanları Türkiye'de, İran'da ve ilginçtir ki Afganistan'da cirit atıyorlardı! Özellikle de güzel yurdumuzun Güneydoğulunda bu ajanlar -ki aralarında kadınlar da vardı- her türden **'Beşinci Kol'** faaliyetlerini de örgütlüyorlar ve *'Bölücülüğün'* temellerini atıyorlardı... Kimbilir kaç masum yurttaşımız bu kadın ajanların ojeli elleriyle *'Meyve Sularına'* ya da *'Kebaplarına'* karıştırılmış iki-üç damla LSD'yi alarak, kendinden geçirtilmiş ve *'yönlendirilmiştir'*

1970'li yıllarda SSCB'de *'Alkol Bağımlılığı'* çok yüksekti. 2000'li yıllara gelindiğinde durum tersine döndü. ABD'li ilaç firmalarının ürettikleri *'Sentetik/Psikotrop'* Droglar, *'Glasnost ve Prestoroyka'* sarho-şu Rusları da avlayıverdi. 1970'lerin Phoenbc ajanları, yeni adlar ve kimlikler altında bugünkü Rusya'da da *'Kirli Savaşlarını'* sürdürüyorlardı hiç kuşkusuz! Günümüzde eski sosyalist ülkelerde *'Uyuşturucu Maddelere'* olan bağımlılığın %2000-3000 oranında artmış olduğu çeşitli uluslararası kurumlar tarafından (ör. BM) belirtiliyor. Bu gelişme de önceden planlanmış bir **'Üst Tasarım'** idi. Kapitalist -kibarcası, liberal-özgürlükçü düzen- sömürü yoğunlaştıkça çeşitli bağımlılıklar ve ahlaki yozlaşma da orantısal olarak artar. Kural budur. **YÜZBİNLERCE RUS AÇLIK VE SEFALETE SÜRÜKLENİRKEN KIZLARI, KADINLARI DA HEM UYUŞTURUCULARA ALIŞTIRILDILAR HEM DE *'FAHİŞELEŞTİRİLDİLER'!* OTUZ YIL ÖNCESİNİN DÜNYANIN EN GÜÇLÜ ÜLKESİNİN GENÇLERİ BUGÜN, HAZİNDİR Kİ, İÇİNE ÇEKİLDİKLERİ *'UYUŞTURUCU'* BATAĞINDA İNTİHARI VE/VEYA ERKEN ÖLÜMLERİ SEÇİYORLAR. *BU ÇOK ACI BİR 'DERS OLMALIDIR'...***

GIDA EMPERYALİZMİ, SESSİZ SAVAŞ VE AÇLIK KORKUSU'dur.

Osman Nuri Koçtürk'ün özellikle soya yağına gösterdigi tepkiler, 1962 senelerinde Amerikan Soya Birligi davetlisi olarak yaptigi bir ABD gezisinde kendisine yapilan cazip "teklif"leri geri çevirmesi ile birlikte ölüm tehditlerine varan acımasız karşıt tepkileri doğurdu.1966 yılında Tabiî Senatör Haydar Tunçkanat tarafindan açıklanan ve basında "Türkiye'de Nötralize Listesi" olarak adlandıran bir CIA raporunda, Türkiye'de pasifize edilmesi gereken isimlerden biri olarak gösterilen Doç. Dr.Osman Nuri Koçtürk'e profesörluk unvanın neden verilmediği ise hâlâ sorgulanmaya değer olgular arasında yer almaktadır.

12 Eylül darbesinden sonra bir süre gözaltında tutulan, horlanan ve dövülen Osman Nuri Koçtürk, serbest bırakılmasının ardından küskün, içe dönük bir hayatı yaşamayı tercih etti.

4 Nisan 1994 tarihinde Ankara Ar Sokak (Şimdilerde "ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri." denilen sokak zincirinin ilk'inde) vefat etti.

Şimdilerde Ankara'nın Karşıyaka kabristanında ebedi istirahatgâhında dinleniyor. Ölümünden sonra "Cumhuriyete Kanat Gerenler" arasında anılan Osman Nuri Koçtürk, Turkiye'nin beslenme sorunlarını ilk olarak ele alan ve insanın insan tarafından sömürülmesinin biyolojik yönlerini açımlamaya ve anlatmaya çalışan, memleketimizin yetiştirdiği "ilk" beslenme uzmanımızdır.

Kendisini rahmetle ve şükranla anıyoruz.... Allah Teâlâ rahmet eylesin. (Amin)

Kaynak: http://osmannurikocturk.com/

http://osmannurikocturk.com/images/stories/osmannurikocturk.jpg

[169] Bu adı andıran markalar günümüzde yurdumuzda bulunmaktadır.

Haşhaş ve Emperyalizm'de Uyuşturucu Maddeler Sorunu'yla ilgili o günlere ait birçok istatistik vardır. Bu yeni baskıya önsöz yazmak için bilgilerine başvurduğum yetkililerin belirttiklerine göre bugün itibariyle Türkiye'de ceza ve tevkif evlerinde toplam 1036 yabancı uyruklu tutuklu vardır ve bunların 518'i uyuşturucudan tutukludur. Bu sayının yarısına yakını (258 kişi) eski sosyalist ülkelerin ve 6'sı da Çin'in vatandaşlarıdır. 1970'li yıllarda bu sayı '0' (sıfır)dı!

Haşhaş ve Emperyalizm kendi alanında bir *'ilk'* kitaptır. O yıllarda çok okunmuş ve tartışılmıştı. Özü itibariyle o gün vermek istediği mesaj bugün, belki de, o günlerdekinden daha da önemlidir. Kitap başta Emniyet Genel Müdürlüğü olmak üzere, Tarım, İçişleri ve Sağlık bakanlıklarıyla, TBMM'nin ve Genelkurmay Başkanlığının arşivlerindedir. Bazı üniversitelerimizde *'yardımcı ders kitabı'* olarak okutulmaktadır.

Kitabın bu yeni baskısını canları kadar çok sevdikleri evlatlarını Emperyalizm'in -kibarcası Küreselleşme- bu en kirli *'tuzağına'* kaptırmak istemeyen genç anne ve babalara okumaları için salık veriyorum. Güzel yurdumuzun *'Ulusal Sağlığı'nı* (Ruhsal ve Bedensel/Maddi ve Manevi Sağlık) dimdik ve tertemiz tutabilmek için bu kitap kendi alanında bir 'rehber' olabilir. Unutmayalım ki **'Ulusal Sağlık Ulusal Güvenliğin Teminatıdır'.**

Kitabın bu yeni baskısında hiçbir değişiklik yapılmamasını özellikle istedim. Umarım okuyanlara bir yararı olur.

Biliyorsunuz önemli olan geçmişten *'Ders'* almaktır. Benim içinden *'tanık ve taraf* olduğum bu deneylerin günümüzün gençleri için bir *'ibret'* vesilesi ve *'bilgi'* birikimi olmasını yürekten dilerim.

Aytunç Altindal
İspilandit / 24 Temmuz 2002

Emperyalizm

Marx'a göre *'Emperyalizm'* var olan kapitalist üretim tarzının siyasal-iktisadi yapısıyla sımsıkı bağları olan ve bundan kaynaklanan tarihsel ve sınıfsal bir olguyken, *Hobson'a* göre, hükümet ve iktidarla sımsıkı bağları olan ve genellikle bunların davranış (diplomatik, politik) biçimlerinden kaynaklanan bir anlamda sınıflarüstü bir olguydu, diyebiliriz. İşte, Marx'ın üzerine özel bir kitap yazmadığı ve/fakat defalarca kullandığı bu kavrama, Lenin, *Hobson'dan* ve *Kautsky'den* farklı olarak, Proletarya Diktatörlüğü anlayışına uygun bir anlam yüklemiştir.

***'Emperyalizm'* derken Lenin neyi kastetmektedir?**

Bilebildiğimiz kadarıyla bu şöylece özetlenebilir: Önce Lenin'in *'Emperyalizm'* kavramının tarihsel anlamı üzerine ne düşündüğünü görelim. Lenin'e göre, Sömürgecilik Siyaseti ve Emperyalizm, Kapitalizm'in son durağından (stage) ve hatta Kapitalizm'den çok önce de vardılar. Kölecilik ilkesi üzerine kurulmuş olan Roma İmparatorluğu, sömürgecilik siyasetini ve Emperyalizm'i uygulamıştı." (NOT: Tarihsel anlamında biz buna sadece Roma'yı değil, İÖ 1500 yıllarının Ortadoğu imparatorluklarını da, Persleri de, Osmanlıları da vd. ekleyebiliriz.)

Fakat Lenin'e göre, *'Emperyalizm'* tarihin bu genel akışı içinde, özellikle de 20. yüzyılda yeni bir nitelik kazanmıştı. İşte Lenin, modern Kapitalizm'in eşitsiz gelişim yasalarından doğan bu *'Özel'* dönemi ve bu dönemin siyasal ve iktisadi ilişkilerini kastederek *'Emperyalizm: Kapitalizm'in En Üst Durağı'* demektedir.

Lenin'e göre modern Kapitalizm'in bu durağındaki *'Emperyalizm'* açık ve kesin olarak şu cümlede ifadesini bulur: **'Emperyalizm, iktisadi özü itibariyle, tekelci Kapitalizm'dir.'**

Ve tekelci-Kapitalizm'in dört karakteristiği de Lenin'e göre şunlardır:

> **İlk öğe, sanayice ilerlemiş ülkelerde tekellerin kesin ve mutlak üstünlüklerini kabul ettirmiş olmaları;**

> **ikincisi, tekellerin hayati önemdeki tüm hammaddeleri, başta kömür ve demir olmak üzere, kendi denetimleri altına almış olmaları;**
>
> **üçüncüsü, bankaların tekellerle birlikte finans-oligarşisini oluşturarak hemen hemen tüm ülkelerde sermaye ve iratları denetimleri altına almaları;**
>
> **dördüncüsü, sömürgecilik siyaseti.**[35]

Özetle, Lenin'in *'Emperyalizm'* derken kastettiği bunlardır. Kanımızca, Lenin'in işaret ettiği bu dört ana özellik, günümüzde AYNI ANDA ve BİR BÜTÜN olarak, kesin ve mutlak egemenliğini bir blokta somutlamaktadır, bu da başını ABD'nin çektiği *'Kapitalist Blok'tur.* Bizce, bunların dışında kalan ülkelerden ve bloklardan hiçbiri Lenin'in yüklediği anlamda *'Emperyalist'* sayılamazlar. Son tahlilde, *Hobsonvari* tanıma yatkın olanlar için belirli bir ülke de *'Emperyalist'* sayılabilir ve zaten sayılmaktadır da. (s.26-27)

Genç Kuşağı Büyüleyen Yazar ve Şairler

En çok okunan yazarlar kimlerdir?

Sırasıyla bunları inceleyelim.

J.R.R. Tolkien:

> **"Hardawithlilerin harbi ilan etmeleri üzerine, Mordorluların mutlu günleri sona erdi. Gerçi sihirli yüzük ellerindeydi ama gene de ülkenin erkeklerini belirsiz bir korku sarmıştı. Kadınlar ve çocuklar daha sakindiler. Göçebe hayatı yaşayan Mordorluların mutluluk üzerine kurdukları devletçilikleri sihirli yüzüğün ellerine geçmesiyle daha da gelişmiş, ülkenin topraklarında iyiden ve güzelden başka bir şey konuşulmaz olmuştu. Oysa kuzey komşuları Hardavvithliler hiç de öyle değildiler. Kuvvetle her şeye sahip olabileceklerini sanan, katı yürekli savaşçılardı..."**

İngiliz Profesör J.R.R. Tolkien'in ***'Lord of the Rings'*** **(Yüzüklerin Efendisi)** adlı romanından bir bölüm okudunuz. 59 yaşındaki Profesör Tolkien'in iki cilt halinde yazdığı bu kitap iki bin sayfayı buluyor. Linguistik [170] profesörü olan Tolkien'in kitabında bu hayali ülkenin bir de haritası var. Profesör ayrıca bir de özel Mordor alfabesi yaratmış. Sanskritçe'yi andıran bir alfabe bu. J.R.R. Tolkien, en çok okunan yazarlardan biri. Kitaplarının konusu, bizim ünlü *'Binbir Gece Masalları'nı* ya da *'Dede Korkut Hikâyeleri'ni* hatırlatıyor. **Öte yandan, başarılı bir gözlemci Tolkien. Topluma dıştan bakarak yarattığı efsanelerde toplumu eleştiriyor.**

Üç Büyükler

Jack Kerouac:

1969 Ekimi'nde ölen Jack Kerouac, Batılı gençliğin adeta ilahlaştırdığı bir yazardır. ***'On the Road'*** (Yolda) isimli romanı hippilerin yanlarından ayırmadıkları bir elkitabı olmuştur. Kerouac'ın savaş sonrası bunalımlı gençliğine, Uzakdoğu'nun mistisizminden esinlenerek getirdiği yeni düşünce formu olağanüstü taraftar bulmuştur.

[170] Linguistik: Dil bilimi: Dilbilim veya Belâğat, dilleri inceleyen bilim dalıdır. Bu incelemeyle ilgilenen kişiye dilbilimci denir. Dilbilim, teorik de uygulamalı da olabilir.
Genel (veya kuramsal) dilbilim dillerin yapılarını (dil bilgisi), ve anlamlarını (anlambilim) inceler. Dil bilgisinin incelenmesi, biçimbilim (sözcüklerin oluşumu ve değişimi) ve söz dizimini (sözcüklerin ifade veya cümle oluşturmak için bir araya getirilmesi ile ilgili kurallar) kapsar. Dili sesler aracılığıyla ifade etmek için kullanılan sistem olan ses bilimi de bu alanın bir parçasıdır.

Bu düşünce formunu benimseyen gençler, bunaldıkları açmazlardan çıkış noktaları bulmuşlardır. Hippi felsefesinin temelini işte bu eski Hint dini ZEN ile günümüzün gençliğini sembolize eden BEAT'in birleşimi olan BEAT-ZEN teşkil etmektedir. Şimdi Kerouac'ın ünlü ***'On the Road'*** adlı romanından bir bölüm okuyalım:

> *"Leylak rengi bir akşamüstü, Denver'de 27. Cadde'nin renkli ışıkları altında vücudumun her kası ağrıyarak dolaştım. İçimde ötesiz bir zenci olabilme arzusu vardı. Beyaz dünyam bana yeterli heyecanı, yaşantıyı, eğlenceyi, karanlığı, hatta bir işten kovulmanın üzüntüsünü, hatta gerçek bir geceyi bile verememişti. Denver'a yerleşmiş bir Meksikalı, yorgunluktan harap olmuş bir Japon olabilmeyi istiyordum. Yaşantım boyunca beyaz ihtiraslarım olmuştu...*
>
> *Zenci ve Meksikalıların karanlık mahallelerinden geçiyorum. Yumuşacık bir ses ya da esrarlı güzelliği içinde karanlık bir dilberin diz çöküşü, erkeklerin pencereleri gözleyen simsiyah yüzleri. Sonra çocuklar... Hani tarih öncesinin saltanatlı sandalyelerinde birer bilgin ağırbaşlılığı ile oturan..."*

Genç kuşakları en çok etkileyen, daha doğrusu gençleri yeni yöntemlere iten, şartlayan, adeta büyüleyen ilk üç yazardan biridir Kerouac.

Norman Mailer:

Amerikalı modern kalemlerin en iyisi denilen, 47 yaşındaki hippi lideri Mailer, İkinci Dünya Savaşı'na katılmış bir yazar. Uzakdoğu'da Japonlara karşı savaşmış. İlk romanı ***'Çıplak ve Ölü'*** iki milyon satarak rekor kırmış. Harvard Üniversitesi mezunu olan Norman Mailer, günümüz gençliğini en çok etkileyen yazarların arasındadır. **Konularını gerçek hayattan alan, devrimci bir açıdan inceleyen Mailer, Amerikalıya 'SOL' münakaşasını yaptırmış, savaş aleyhtarı bir yazardır.** Örneğin, ikinci romanı *'Barbary Shore'da* 1936'larda Balkan ülkelerinden birinde yeraltı faaliyetleri düzenleyen bir solcunun, günümüz Amerika'sındaki dengesiz kişiler arasında yaptığı fikir mücadelesini anlatıyor.

Eldridge Cleaver:

Cleaver da Mailer gibi toplumcu bir kavga içinde. **Bu zenci yazar, siyah adamın hakkını, özgürlüğünü arıyor. Gerekirse karışıklıklar çıkarttırıyor, robotlaşmış, endüstri-leşmiş toplumda düzen değişikliği istiyor.** Barış ve Özgürlük Partisi'nden. Başkanlık seçimlerinde aday gösterilen Cleaver hakkında Amerika'da tutuklama kararı çıkartılmış. Bu nedenle memleketinden ayrılan Cleaver, bir süre Cezayir'de, daha sonra da Küba'da saklanmış.

Halen Moskova'da yaşayan Eldridge Cleaver'ın Kaliforniya Fulsom Devlet Hapishanesi'ndeyken yazdığı ve *'Soul On Ice'* (Donuk Can) adını verdiği mektupların birini okuyalım:

> *"Irza geçmek suçundan dolayı tutuklandığımı, yüksek tahsil yapamadığımı biliyorum. Bildiğim başka bir şey de zenci olduğum. Ne var ki, gene de topluma çok şey borçlusun diyenlerin karşısındayım. Çünkü Vietnamlı köylülerin dökülen kanları benim borçlarımı çoktan ödedi."*[171]

Cinsel Devrimci

Wilhehn Reich:

Cinsel devrimci Reich, toplumun geçerli cinsel değerlerini cinsel teknoloji içinde inceliyor. *The Sexual Revolution, Charactcr Analysis, Function of the Orgasm* ve *A Personal Biograplıy* yayınlanmış kitaplarından bazıları. Cinselin gizlerini araştıran VVilhelm Reich, gerek basın, gerekse hükümet yetkililerince yalnız Amerika'da değil, Norveç, Danimarka, İsveç, Avusturya ve Almanya'da yerleşik

[171]E. Cleaver, çeşitli ülkelerde kaldıktan sonra 1978'de ABD'ye döndü. Düşüncelerinde değişiklikler olduğunu söyleyerek bir Boutique açarak dükkâncı-lığa başladı.

ahlakı bozuyor gerekçesiyle suçlandırmalara hedef olmuştur. VVilhelm Reich'ın ileri sürdüğü tezlerden biri, ***'Politik Devrimleri, Cinsel Devrimlerin hazırladığıdır.'***

Herbert Marcuse:

Günümüzün en çok okunan düşünürlerinden biridir Marcuse. *'Tek Boyutlu İnsan'* ile *'Aşk ve Uygarlık'* adlı kitapları dilimize çevrilmiştir. Bir yönde eylemci olarak gelişen Marcuse, diğer yönde gençleri masa başı metafiziğine sürüklemekle suçlandırılmışlar.

Norman O'Braun:

Batılı genç kuşakların tuttuğu düşünürlerden biri Norman O'Braun. Çokluk hayat ve ölüm üzerine düşüncelerini yazıyor. Bilimsel maddeciliğin getirdiği ve getireceği sorunları tartışıyor. *'Life Against Death'* (Ölümün Karşısındaki Hayat) önemli kitaplarından biri.

Solomon'dan Beckett'e

David Solomon:

'Marihuana Mektupları' adlı romanı ile hippilerin arasında büyük taraftar kitlesi bulan David Solomon ve kitabı için hippiler şöyle diyorlar:

> *"Pek şaşırtıcı değil. Ama hepimizin bildiği ve sevdiği bir konuda yazılmış olumlu bir kitap. Aradığınız bazı sonuçları bulabilirsiniz Solomon'da..."*

Samuel Beckett:

Bu yıl Nobel armağanını kazanan Beckett, bireyin derinliğine inmiş bir düşünürdür. Yarattığı kahramanlar bir zamanlar kendilerine göre başarılar kazanmış fakat sonunda yenik düşmüş kişilerdir. Beckett, bireyi nihilist açıdan görüp yorumlar. *Waiting For Godot* (Godot'yu Beklerken) en tanınmış eseridir.

Sibernetik

D.F. Jones:

İnsanlığın gelecek günlerini anlatan bir yazar. İnsanları makinelerin yönetmeye başlayacağı tezini savunan D.F. Jones, örneğin *'Collossus'* adlı romanında, ***'insanlığın özgürlüğünü garanti altında tutan'*** bir makineden söz ediyor.

'Sibernetik ile şüpheciliği birleştiren teknolojik korku yazarı.' İngiliz-Amerikalı eleştirmenlerin Jones'a yakıştırdıkları tanıtma yazısı bu.

Alan W. Watts:

En az Kerouac kadar ünlü bir yazar da Watts'dır. O da aynı Orient mistisizmini konu edinmiş, gençlere çıkış yolları hazırlamıştır.

Suzuki:

Çıkışı Batı Hindistan'da olan fakat çokluk Japonya'da taraftar bulan Zen Dini'nin yeniden popüler olmasına çalışan Japon yazar Suzuki de gençlere bunalımdan kurtuluşun Zen'de olduğunu anlatıyor: *'întroduction to Zen-Budhism'* (Zen'e Giriş) ve *'Zen Doctrine of No Mind'* Suzuki'nin başvurulan kitapları.

E. Herrigel:

Bu Alman yazarı da kendine konu olarak Zen'i seçmiş. Zen'in sanattaki yerini araştıran Herrigel'in en tanınmış eseri *'Zen in The Art of Archery'.* Yazar, bu kitabında sembolik olarak Zen'in tanımını yapıyor. Zen'in asırlar önce oluştuğu topluma getirdiği yeniliklerle, günümüzdekiler arasında sanat yönünden büyük benzerlik bulunduğunu anlatıyor.

Şairler ve Dedikleri

"Niçin savaş meydanlarında ölenleri yüceltmeye alışmışadır, oysa kendi ahlaki ve zihni derinliklerine inebilenler de en az harplerde ölenler kadar aynı korkusuz cesareti gösterebilmiş kişilerdir..."

William Butler Yeats.

Evet, 1939'da ölen YV.B. Yeats, ikinci Dünya Savaşı sonrası genç kuşakları en çok etkileyen şairlerden biri. 20. yüzyılın başında ünlü Ezra Pound'un **'Önce Şark felsefesini öğrenmelisin'** tavsiyesini tutan Yeats, şiirlerinde hem Doğu mistisizmini yaşamış, hem de birçok politik gösterilerin düzenleyicisi olmuştur.

Walt Whitman

Whitman'ın *'Çimen Yaprakları'* adlı kitabını hazırlayan Memet Fuat, şairin kişiliği hakkında bazı bilgiler veriyor.

Whitman şiirlerinde sık sık işçileri anardı.

Devrimleri alkışladığı için onu SOSYALİST sananlar vardır. Sosyalist değildi. Su katılmamış bir demokrat olarak yaşadı.

Whitman, savaşı da sevmezdi, barışa candan bağlıydı. Yeryüzünde akan her damla kanın acısını duyan, bütün yüreklere dostluk tohumları ekmek isteyen bir insandı.

Bir insan yaratabilmek, bir çocuğun doğmasına yol açacak işleri yapmak, Whitman'a göre yeryüzünde bundan daha kutsal bir şey olamazdı, sevişmenin ayıp olduğunu söylemek düpedüz saçmalıktı.

Kadın vücudunu da, erkek vücudunu da SEX kaygısından uzak bir hayranlıkla anlatır.

Bir bakarsınız Materyalizm'i övüyor; 'Yaşasın Bilim' diye haykırıyor, bir bakıyorsunuz bütün dinleri arkasına takmış geliyor.

'Geçmişin, şimdiki zamanın, geleceğin şairidir Whitman.'

Walt Whitman'dan sonra sözü edilen ozan *Wcodrow W. Guthrie.* İkinci Dünya Savaşı sırasında askerliğin ve savaşın aleyhinde gösteriler düzenleyen, silah altına girmeyi reddeden Guthrie, C. C. Camps'e (temerküz kampına) atılmış. Günümüz yazarlarına ve şarkıcılarına en çok etki etmiş bir halk şairidir. Jack Kerouac gibi Batılı gençlerin ilahlaştırdığı bir yazarı ve Bob Dylan gibi ünlü bir ozanı yetiştirmiş, tanınmalarına büyük ölçüde yardımı olmuştur.

Verilen diğer bazı isimler arasında, **Stephen Spender, Muri-yel Rukeyser, Delmore Schwartz** ve **Karl Shapiro** var. Bunlar toplumun yerleşmiş, bürokratik inançlarına karşı çıkanlar olarak tanınıyorlar. Aynı paraleli Marksist açıdan alanlar da belirtilen isimler arasında. **Luis Aragon, Jacques Prevert, VVystan Hugh Auden, Kenneth Fearing.**

Üzerinde önemle durulan bir şair de ***Marianne Moore****.* 'Yaşlı Teyze' dedikleri Moore aşırı savaş aleyhtarı. Marianne Moore'un *'Erdem'in Güvensizliği İçinde'* adlı şiirinden bir bölüm veriyoruz.

"Savaşıyorlar
Henüz hastalığın geçmişken
(II. Dünya Savaşı)
Bunca ölenler bizlere nasıl
yaşanacağını
öğretebiliyorlarsa
Boşuna ölmemişler demektir.
Oysa bir savaş olmalı
Ama içimiz sıra

içimizde savaşı yaratanı bulmak için."

Savaşı, askerliği, çevreyi, politika ve politikacıyı yeren yakın yeni (1945-55) şairleri de oldukça tutuyorlar. Verilen isimler:

Randall Jarell, Roy Fuller, Robert Lovvell, Louise Adeane, Ruth Herschberger, Adam Drinan, Richard Eberhart.

Şimdi bu *'yakın yeni'* şairlerinden bazılarının şiirlerinden bölümler verelim.

"Kimdir, zulümler ve acılar içinde, ya da,
Askerleri saran şu hastalık
Ölümle yan yana,
Ahmakça yaşamayı öğreten!"

Randall Jarell

"Tarihte hiçbir geniş oda yoktur ki insanoğlunun büyüklüğünü barındırabilsin."

Robert Lovvell

Ve Diğerleri

Ve isimleri verilen diğer şairler:

William Everson, Edvin Muir, Robert Horan. Keith Douglas, Adrian Mitchell, E.E. Cummings, William Blake, Byron Vaza-kes, Kenneth Rexroth, Richard Wilbur, David Gascoyne, Dylan Thomas, Peter Viereck, Ferlinghetti, Buffy St. Mary, Peter Brovvn, Laurence Durrell, Bob Dylan, Leonard Cohen.

Bu gruptakiler de, aynı çevre bunalımını işleyip uygarlığın ve getireceği birtakım Pragmatist sonuçların, kişiyi kişiliksizleştireceğini savunuyorlar.

CUMHURİYET, 11 Ağustos 1970. Sayfa 4 (s.53-59)

Kaynakça

ALTINDAL Aytunç [Kitap]. - Haşhaş ve Emperyalizm Alfa Yayınları İstanbul Ağustos 2007.

GÖLGENİN GİZEMİNDE

Hz. Mevlâna kaddesellâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;
**"Kişinin dadısı, Allah Teâlâ'nın gölgesi olursa
onu gölgeden ve hayalden kurtarır.
Allah'a kul olan, Allah Teâlâ'nın gölgesidir.
O bu âlemde ölmüş, Allah Teâlâ ile dirilmiştir.
Fırsatı kaçırmadan ve şüphe etmeksizin onun eteğine sarıl ki,
ahir zamanın sonundaki fitnelerden kurtulasın."**
(Mesnevi c.I, b.423–424)

Geçmişten günümüze kadar gölge konusu ve gölge kavramı, toplumsal yaşamda, çeşitli öğretilerde, inançlarda, bilim ve sanatta çok farklı bakış açıları ile değerlendirilmektedir. Gölgenin insanlar için nasıl anlamlandırıldığı ve aynı zamanda gölgeye yüklenen çağrışımlar ve mecazlar hakkında birçok yorum vardır. Mesela;

IŞIK'ın nimeti gölge ise,

GÖLGE'nin nimeti nedir?

Gölgeler altında serinler, gölgeler içinde saklanır, gizleniriz.

Gölge kamufle edendir.

Gölgesi olan vardır. Gölgesi olandan söz edilebilir.

Gölge bizi korur. Gölge şefkatlidir.

Ancak, kimi zaman gölgesinden korkan vardır. Gölge ürkektir, bazen de kararsız...

Gölge, bizi sadeleştirir. Gölge, bizim en yalın biçimimizdir.

Gölge bizim bükülmeyen belimiz, belki en mütevazı halimizdir.

Gölge, tevazu gösterendir.

Gölge belki en saf halimiz, belki de sırrımız, ve tüm gizlediklerimizdir.

Gölge bazen oyunbaz ve şakacıdır.

Gölge aldatabilir, korkutup ürkütebilir...

Gölge ışığın varlığı ile gerçekleşir. Görülen gölgenin önünde, arkasında ya da üstünde o gölgeye ait bir nesne vardır. Gölge aslını ele verir. Gölgesi olan her şey somuttur ama görüngü (Duyularla algılanabilen her şey, fenomen) dünyasına ait olduğu düşünülen gölgenin, aslını idealar dünyasında da bulanlar vardır. Gölge bize sahibinin şimdi, burada olduğunu kanıtlar; ancak ne az öncesi ne de az sonrası hakkında bize bilgi verir. Şaşırtıcı değişkenliği ve ışığa bağlı geçiciliği ile gölgeleri tutmak ve onlara dokunmak olası değildir. Gölge için şimdiden öncesi belirsiz olduğu gibi, şimdiden sonrası da belirsizdir. Beyaz bir kağıda bir çizgi çizin ve sonra silin: İzi kalmıştır. Oysa gölge, toza, toprağa bulanır; sahibinin yapamadığını yapar; kırılıp bükülür, ezilir, erir, ancak gölgenin izi yoktur. Onun izi sadece anlıkta görsel olarak kalandır.

Sonsuzluğa uzanan yolda, bir yol haritası da olabilir gölge. Mehmet Ergüven "Mucizevi İkiz" isimli denemesinde **"son nefesten sonra çıktığımız yolculuğun rotası daima gölgeler âlemidir. Bu bağlamda gerçeğin öte dünyada yattığı inancı, gölgenin en büyük utkusudur;(zaferidir) yalan dünya avuntusu gölgeye teslim olmanın öyküsüdür bir bakıma...."** der.

Gölge Konusuna Çeşitli Yaklaşımlar

"Saydam olmayan bir cisim tarafından ışığın engellenmesiyle ışıklı yerde oluşan karanlık' olarak tanımlanan (TDK 1988:559) gölge, toplumsal yaşamda, çeşitli öğretilerde ve inançlarda, bilim ve

sanatta çok farklı bakış açıları ile değerlendirilir. Tarihî süreçten bir başka tanımlama da Filippo Baldinucci tarafından yapılır. Filippo Baldinucci, 1681 yılında yayınladığı **"Vacabulario Toscano deH'Arte del Disegno"** isimli eserinde; gölgeyi, gölge, yarı gölge, düşen gölge olarak üçe ayırır.

"Gölge (ombra), bir nesnenin kendi üstünde yarattığı koyuluktur. Yarı gölge (mezz' ombra), aydınlıkla gölge arasında kalan, nesnenin yuvarlaklığına göre ışığın azaldığı yarı karanlık bölümdür. Düşen gölge (shattimento) ise çizilen nesnenin yere yaydığı gölgedir..." (Gombrich 2000:177).

Gölge ile Antikçağ düşünürleri de ilgilenmişlerdir. Örneğin, Yunan düşünürü Platon'un (İ.Ö.427-347) idea öğretisinde **gölge, görüngü dünyasındaki tüm varlıkların kendisi olarak yorumlanmıştır**. **Platon'a göre** "idealar nesnelerin ilk örnekleridir. Nous (Akıl) ya da Tanrı bu ilk örneklere bakarak yeryüzündeki nesneleri yaratmıştır. (Â'yan-ı Sabite) Bu eylem yansılama-taklit (mimesis) diye adlandırılır. İdealar ilk örneklerdir. Yeryüzündeki oluş içinde bulunan nesneler, duyusal varlıklar da bunların yansıları, kopyaları ya da resimleridir. Cisimler dünyasının gerçeklik derecesi idealar dünyasınınkinden daha azdır. Çünkü biri asıl, diğeri de bunun kopyasıdır" Buna göre, görüngü dünyasındaki bir kedi ya da bir selvi aslında bir gölgeden başka bir şey değildir. Çünkü onlar idealar dünyasındaki asıllarından ilham ya da model alınarak yaratılmışlardır. Dolayısıyla da asıllarının gölgeleridirler.

Orhan Hançerlioğlu, "Düşünce Tarihi" isimli eserinde; Platon'un Politeia adlı yapıtının VII. kitabındaki ünlü mağara örneğini şöyle açıklamaya çalışır:

"...Şimdi bilgimizi ve bilgisizliğimizi şu anlatacaklarımla ölç, Glaukon. Yeraltında bir mağara tasarla. Mağaranın kapısı bol ışıklı bir yola açılıyor. Ama mağarada oturan insanların kolları, boyunları ve bacakları zincirlerle bağlanmış, sırtları da ışığa çevrilmiş. Öyle ki sadece karşılarındaki mağara duvarlarını görebiliyorlar, başlarını arkaya çeviremiyorlar, kendilerini bildikleri andan beri de burada böylece oturmaktalar. Düşün ki sırtlarının arkasındaki ışıklı yoldan bir sürü nesneler geçiyor, Işık bu nesneleri mağaranın duvarına yansıtıyor. Şimdi bu adamlar mağaranın duvarına yansıyan hayalleri görebilirler, o hayalleri meydana getiren gerçek nesneleri göremezler değil mi?

Demek ki bu adamlar birbirleri ile konuşabilselerdi duvarda gördükleri hayallere bir takım adlar vereceklerdi. Çünkü bu hayalleri gerçek sanmaktadırlar. Bu adamların gözünde gerçeklik asıl gerçeklerin duvarda yansıyan hayallerinden ya da gölgelerinden başka bir şey değildir. Şimdi bu adamlardan birinin zincirlerini çözüp ayağa kalkmasına ve başını gerçekliklere çevirmesine izin verelim. Gözleri bol ışıktan kamaşır ve asıl gerçekleri göremezdi değil mi?

Dahası kamaşan gözlerini yeniden duvara çevirirdi ve duvardaki hayallere rahatlıkla bakardı. Ama gözlerini yavaş yavaş alıştırarak asıl ışığın kaynağına da pekâlâ bakabilirdi. İşte o zaman arkadaşları ile gördüğü şeylerin birer hayalden ibaret olduğunu asıl gerçeklerin şimdi gördükleri olduğunu anlayacaktı.

İşte sevgili Glaukon gözümüzle gördüğümüz bu dünya o mağaranın duvarıdır, arkasındaki ışığa bakabilen **insan da duyu gözünü us (akıl) gözüne çeviren bilgedir."**

Gölge konusundaki farklı bir bakış açısı ise ilkel insana aittir. Gölgenin ilkel insan için önemli bir yeri vardır. **İlkel kabilelerin bazılarında gölge, ruhu temsil eder.** Ruhunu kaybetme korkusu ile ilkel insan, güneşin en tepede olduğu, yani gölgesinin hiç olamayacağı ya da çok kısa olabileceği öğle saatlerinde, dışarı çıkmak istemez. Bu korkuya sahip olan bazı kabileler, hala Ekvator'da mevcuttur.

"İlkel insan, gölgesinin düştüğü yeri yansıtıcı olarak tasavvur eder hep. Dolayısıyla gölgede profili değil, tıpkı aynada olduğu gibi sureti ile karşılaştığını düşünür... Gölgeyle böyle bir ilişkiye girmek, sonuçta onu yitirme korkusunu da beraberinde getirir. Bu nedenle kimi ilkel kavimlerde öğle vakti dışarı çıkılmaz: Ekvator yakınında iki ada olan Amboina ve Uliase'de öğleyin çok az ya da hiç gölge düşmez yere, bunun için de gün ortasında evden çıkmamak bir kuraldır, çünkü çıkarsa insanın ruhunun gölgesini kaybedeceği varsayılır".

Cengiz Aytmatov "Toprak Ana" isimli romanında, kahramanı Tolganay'ı şöyle konuşturur:

YAZILAR 341

“Hiçbir zaman ipekli fistanım olmadı ama büyüyünce güzel, albenili bir genç kız oldum. Gölgemi seyretmekten zevk alırdım. Sokakta yürürken arada bir gölgeme göz atar, kendimi aynadaymış gibi görür ve çok beğenirdim. İşte öylesine tuhaf bir kızdım ben”

Kutsal metinlerde de “gölge” kavramı ile sıkça karşılaşılır. Zebur, Tevrat, İncil ve Kur’ân-ı Kerim’de karşımıza yüzden fazla ayet çıkar. Mehmet Ergüven’in “Mucizevi Ekiz” isimli yazısında **“...gölge, tüm kutsal kitaplarda cehenneme işaret eder”** yorumuna rağmen, verdiği örnek dışındaki ayetlerde gölgenin, daha değişik anlamlarda ifade edildiği görülmektedir.

Örneğin kutsal kitaplarda gölge;

a- sığınılan, koruyucu, kayırıcı, himaye, güç içeriği ile kullanıldığında Tanrı’ya işaret eder:

Mezmur Davud aleyhisselâmın duası;

“Koru beni gözbebeği gibi; Kanatlarının gölgesine gizle” (Zebur: Mez.17: 8).

“Sevgin ne değerli ey Tanrı! Kanatlarının gölgesine sığınır insanoğlu.” (Zebur:Mez.36.7).

b- Dünyanın geçiciliğine ait pek çok gölge ayeti dört Kutsal Kitapta defalarca yinelenir, işte bunlardan birkaç örnek:

“Çiçek gibi açıp solar, Gölge gibi gelip geçer.” (Tevrat: Eyüp 14-2)

“Bir gölge gibi dolaşır insan, boş yere çırpınır, mal biriktirir, kime kalacağını bilmeden...” (Zebur: Mez.39:6)

c- Cennet, Kur’an’da da gölgenin işlevsel yanı ile betimlenir:

“Takvaya sarılanlar gölgeler altında, su kaynaklarındadır.” (Kur’an: Mürselat41).

“Kendileri ve eşleri, gölgeliklerde, koltuklar üzerinde yaslanmışlardır.” (Kur’an: Yasin, 56).

d- İncil’de ise gölgeye mecazi bir anlatımla rastlanır:

Yakup'un Mektubu: “**Her nimet, her mükemmel armağan yukarıdan, kendisinde değişkenlik ya da döneklik gölgesi olmayan Işıklar Babası'ndan gelir.”** (Incil:Yak. 1:17)

e- Gölgenin ilk tanımıyla kullanıldığı Kuran’daki gölge ayetlerinden bazıları da şunlardır:

“Göklerde ve yerde kim varsa gölgeleriyle birlikte ister istemez ve sabah- akşam Allah'a secde eder.” (Kur’an: Ra’d, 15).

“Bakıp görmediler mi, Allah'ın yarattığı şeylerin gölgeleri bile, sağ ve sollarından boyunları bükük bir halde, Allah için secdelere kapanarak dönüyor.” (Kur’an: Nahl, 48).

“Görmedin mi Rabbini, nasıl uzatmıştır gölgeyi? Eğer dileseydi, onu elbette hareketsiz kılardı. Sonra nasıl Güneş'i ona delil yapmışız!” (Kur’an: Furkan, 45).

Kutsal metinlerdeki gölge içerikli ayetler sürüp giderken, İslam dünyasında Eflatun diye tanınan Platon’un **‘mimesis’** (yansılama-taklit) kavramı ile, bire bir örtüşmese de tasavvufta yüzyıllar sonra gölge kavramı ile yeniden karşılaşılır. Bu benzerlik ve çakışma Divan Edebiyatı dalında yetkin bir isim olan Prof. İskender Pala’nın kaleminde şöyle ifade bulur:

“Hayal, tasavvufta Allah Teâlâ’dan gayrı her şeyin sıfatıdır. Allah Teâlâ'nın varlığı karşısında mükevvenatın (kâinat) gerçek varlığı bulunmamaktadır. Varlık âleminde görülen her şey aslında birer hayalden, gölgeden ibarettir. Olsa olsa Allah Teâlâ’nın aksi'nden nişane verirler. Esas olan Sevgili'nin zihindeki hayalidir. Tasavvufta buna “âlem-i hayal” denilir.

Âlem-i hayal, tabiat âlemini karşılar ve baştan sona bir vehimden ibarettir. Ruhlar âlemindeki (âlem-i ervah) birtakım cevherler, varlığın suver (görüntü) veya zilli (gölge) ile varlık bulmuştur...

Varlık, göz yumup açıncaya kayboluveren bir hayalden ibarettir. İnsan var sandığı her şeyin aslında bir hayalden ibaret olduğunu zaman içerisinde anlar.”

Yunus Emre için de bu dünya bir hayalden ibarettir, gelip geçicidir ve ancak bir oyalanma yeridir. Hayatımız boyunca elde etmeye çalıştığımız tüm maddi çıkarlar birer yalandır. Ne içinde oturduğumuz, tapusu üzerimize kayıtlı olan evimiz, ne vergisini ödediğimiz arabamız, ne de nüfus cüzdanlarında anne babası göründüğümüz evlatlarımız bize aittir. Onlar ve sahip olduğumuzu sandığımız diğer varlıklar Yaratıcı tarafından bize emanet olarak verilmiştir:

“Mal sahibi, mülk sahibi
Hani bunun ilk sahibi
Mal da yalan, mülk de yalan
Var biraz da sen oyalan”

Yunus Emre

Dünya hayatını gölgeye benzetmiş olan geçmişin ileri gelenleri **“ardına düşersen hep senden kaçarda sırtını dönersen daima seni takip eder”** söylemleri ile dünyadaki rahat ve huzurun ilk şartının dünyaya sırtını dönmek olduğuna inanmışlardır.

Gölgeye psikanalitik alanda da değişik yaklaşımlar görülür:

Belli başlı kişilik kuramcılarından biri olan, **Carl Gustav Jung**’un arketiplerinden biri gölgedir. Jung’a göre arketiplerin (prototip, ilk örnek, model tanımı) kolektif bilinçaltımızı oluşturan öğeler, doğuştan getirdiğimiz evrensel imgelerdir. Jung, arketiplerini; anne arketipi, mana, gölge, persona, anima ve animus, diğer arketipler olarak sıralar. Gruplandırdığı arketiplerden biri olan gölgeyi Jung, şu şekilde açıklar:

“Gölge, kişiliğin negatif yanı, kişinin saklamak istediği hoş olmayan nitelikleri, az gelişmiş işlevleri ve bireysel bilinçaltının içeriğidir. Bireysel bilinçaltı ise yitik anıları, acı verdiği için bastırılmış (kasten unutulmuş) düşünceleri, bilinçdışı algıları (bilince ulaşacak kadar güçlü olmayan duyusal algıları) ve henüz bilince çıkmaya hazır olmayan diğer heyecanlan içerir”. Bu nedenle **“gölge, kişinin yaşam boyu hesaplaşmak zorunda kaldığı öbür yüzü, bir başka deyişle toplumun öngördüğü kurallar ile çelişen tüm vahşi arzularımız ve duygularımızdır. Dolayısıyla toplumsal baskı arttığı ölçüde gölge büyür”**. Tüm bu negatifmiş gibi görünen özelliklerine rağmen, gölgeyi iyi ya da kötü diye sorgulamak doğru olmayacaktır.

Gölgenin etiği yoktur. Tıpkı vahşi bir hayvanın yavrularını şevkatle sevip, onlar için bir başka hayvanı parçalayıp, öldürmesine; iyi ya da kötü yorumunu getirilemeyişi gibi. Bu nedenle gölgeler, bir anlamda daima masumdur.

Aşık Veysel’in dilinde ise gölge, sazına yoldaş olur:

“Yüce dağlar ova gibi düzlenmez,
Veysel muhannetten kerem gözlenmez.
Tilki gölgesine arslan gizlenmez,
Yiğidin gölgesi kendinden olur."

Aşık Veysel’e göre; bir insanın dağların yapısını, ovaların şeklini, yani birtakım doğal dengeleri değiştirme gücü yoktur. Bu benzeri ütopik beklentiler insanı yanılgıya götürebilir. Arslanı mert, tilkiyi namert insana benzeten ozan; güçlü ve saygı değer olan arslanın, tilki gibi sinsi ve kurnaz bir hayvanın himayesine asla sığınmayacağını anlatırken; bir yiğidin, kendi potansiyeli ile sorunlarının üstesinden gelmeye çalışacağını ve asla namert bir insanın gölgesine gereksinim duymayacağını ifade ediyor.

Felsefede **“gölgeolay”** (epifenomen) adı ile anılan bir deyim vardır: **“Bir olaya eklendiği halde onun üstünde hiçbir etkisi bulunmayan olay”** anlamına gelir. Bu deyim insan bilincini etkisiz bir yansıtıcıya indirger.

“Nietzche gibi özdekçi (Maddeci, materyalist) ve düşünceci çeşitli düşünürlerin de katıldıkları bu anlayışa göre; yürümekte olan bir adamın gölgesi o adamın yürüyüşünü nasıl yavaşlatıp hızlandıramazsa bir gölgeolay olan bilinç de katıldığı olayları öylece etkileyemez. Bilinç olayları

doğurmaz, ancak olaylara eklenir; bir bacadan çıkan duman gibi bizzat olay değil, o olayın gölgesidir". Bu deyimle Fethi Naci'nin **"Göl ve Gölge"** isimli öyküsü arasında bir bağlantı kurulabilir. Olay, bir adamın gece su içmek için yatağından kalkması ile başlar ve bir iki dakikalık zaman süresi içerisinde tamamlanır. Fethi Naci'nin anılarından derlediği bir başka kitabının adı ise **"Dünya Bir Gölgeliktir"**

"BU YAZIYA EK OLARAK"

Varlıkta asil olan gölge değil, bizzat varlığın aslıdır. Zaten gölgenin varlığı da onu salan bir asıldan gelir. Varlığın sıfatında da durum aynen böyledir. Gölge olan sıfatın varlığı, asıl olan sıfatın varlığının eseridir. Asıl olanın gölgeye yakınlığına karşılık, nasıl olur da gölgenin asıl olana yakınlığından bahsedilebilir? Gölgenin varlığı gölgeyi düşüren asıldan gelmektedir.

Mertebe-i Asl-ı Asl

Varlıkta asil olan gölge değil, bizzat varlığın aslıdır. Zaten gölgenin varlığı da, onu salan bir asıldan gelir. Varlığın sıfatında da durum aynen böyledir. Gölge olan sıfatın varlığı, asıl olan sıfatın varlığının eseridir. Asıl olanın gölgeye yakınlığına karşılık, nasıl olur da gölgenin asıl olana yakınlığından bahsedilebilir? Gölgenin varlığı gölgeyi düşüren asıldan gelmektedir.

İbn'ül Arabî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz Hakk ve kâinat ilişkisini açıklarken **"Hakk'ın dışında, kâinat denilen şey O'nun gölgesi gibidir, işte bu gölge mümkün varlıkların özünü oluşturur. Öyleyse, esasen insanın idrak ettiği sadece Hakk'ın vücudundan, bu âlemler olarak yayılan şeyden, yani O'nun zatından ibarettir. Zira ondan başka varlık yoktur."**

Bu mertebenin bir önceki mertebe ile olan farkı Meselâ, bir adamın güneşin nûrundan gölgesi yere yansır. İşte o yere düşen gölgeden adamın nasıl bir kimse olduğu anlaşılır.

Bu adamın gölgesi asli mertebesi, yansımasını sağlayan güneş ise aslı asliyesi yani irâde-i külün kendisidir.

Burada gölgenin sıfatlanması aslı, varlığı ise asl-ı aslı olan zâttır. Sonuçta bu âlem de Hakk'ın vücûdunun gölgesidir ve müstakil olarak vücûdları yoktur.

"BİR KISSA"

Evliyâullâhın sertâcı, mahbûb-u Sübhâni, Gavs-ı Samedâni, Pîr-i A'zam Cenâb-ı Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerine hizmet edenlerden biri, Hazreti Gavs'ın cemalli bir zamanında huzûruna çıkarak:

"Efendim, Cenâb-ı Hak, Zat'ınıza kudretinin tasarrufunu bahşetmiştir. Onun için istediğiniz kimselere ufak bir nazar-ı âlinizle birçok rütbeler verebiliyorsunuz. Bu kulunuz da size epey hizmet etti, ama bana hâla bir şey ihsan etmediniz, niyâz ediyorum," der.

Abdülkâdir-i Geylânî Hazretleri;

"Pekâlâ, bugün bana bir helva pişir de, bakalım Kudret neler ihsan eder, senin de gönlün olsun," buyururlar.

Adamcağız, "Baş üstüne" diye sevinerek, helvayı pişirmeye başlıyor. O esnada da Hindistan'dan bir heyet gelerek, Hazreti Abdülkâdir-i Geylânî e arz-ı ubûdiyyet ettikten sonra:

"Efendimiz, hükümdarımız öldü, bize bir hükümdar göstermenizi niyâza geldik," derler. Bunun üzerine Hazreti Pîr, helva pişiren adamını çağırarak:

"Nasıl, Hind padişahlığını kabul eder misin?" diye ferman buyururlar. Adamcağız pür-neşe:

"Aman Efendim, ihsan buyurdunuz," diye can atarak sevinirken, Hazreti Gavs Abdülkâdir-i Geylânî Hazretleri:

"Yalnız, seni şu şartla oraya padişah yapıyorum: Ne kazanırsan yarı yarıya paylaşacağız," buyururlar.

Pek tabiî olarak tâlip, bu emri minnetle kabul ediyor. Nihayet adamcağız hakikaten söylendiği gibi, Hindistan'da büyük bir saltanata, muazzam saraylara, güzel eşlere sahip olduğu gibi, bir de erkek evlâda sahip olur. Aradan on bir sene geçiyor ve bir gün Hazreti Abdülkâdir-i Geylânî in teşrifleri haberi çıkıyor. Hükümdar, Gavs-ı Samedâni'yi karşılayarak sarayında bir kaç gün hizmetinde bulunduktan sonra Cenâb-ı Pîr artık döneceklerini haber veriyorlar. Padişah:

"Efendim, biraz daha kalıp bizleri sevindirin," diye ricada bulunuyorsa da Hazret-i Gavs'ın muhakkak gideceklerini anlayınca:

"Efendim, bari kusurlarımızı af buyurun," diyor. O vakit Sultan Abdülkâdir-i Geylânî Hazretleri, hükümdara:

"Yalnız sizinle bir sözümüz vardı. Sizi biz buraya padişah olarak gönderirken ne kazanırsanız yarı yarıya olacak, diye bir söz vermiştiniz. İşte şimdi, buraya geldikten sonra ne kazanmış iseniz hesaplaşmak istiyorum," buyuruyorlar.

Padişah bunun üzerine bütün servetini tesbit ederek yarı yarıya ayırıyor ve Hazreti Gavs'ın huzuruna arz ediyor. Sultânü'l Evliya:

"İyi amma siz bir erkek evlat da kazandınız; onu da taksim etmeniz lazımdır," buyurunca, padişah:

"O nasıl olacak?" diye soruyor. Cenâb-ı Gavs cevaben:

"Çocuğu ikiye böleceğiz, size istediğiniz tarafı vereceğim," diye emrediyorlar.

Çocuk ortaya getiriliyor. Gavs-ı A'zam Hazretleri keskin kılıçlarıyla: **"Destûr"** deyip çocuğu tam ikiye ayıracakları esnâda, padişah belindeki mücevher işlemeli hançerini çekerek:

"Eeey sehhar herif! Senelerce bana hizmet ettirdiğin yetmiyormuş gibi şimdi de tesadüfün bana verdiği nimeti elimden almak istiyorsun," diye tam Hazreti Gavs'ın göğsüne saplarken bir de bakıyor ki, elindeki kaşık helva tenceresine saplanıyor. Ne saraydan eser var, ne saltanattan ve ne de çocuktan bir iz kalıyor. Bu hal karşısında hayretler içinde kalan tâlibe, Cenâb-ı Pîr tebessüm ederek:

"Oğlum karıştır helvayı… Biz cimri değiliz, veririz, amma zamanı gelmeden de olmaz…" buyuruyorlar.

Kaynakça

YALÇIN Emine Dilek, Gölgenin Gizemi [Kitap]. - Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat Dalı Yüksek Lisans Programı 173158-Yüksek Lisans Sanat Eseri Çalışması Raporu Ankara, 2006.

Faydalanılan Kaynaklar

AKÇAKOCA, Müge., Gölge Yorumları ve Figür, Nesne, Mekan İlişkisi, Ankara-Eylül 2003. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Sanat Eseri Çalışması Raporu.

AND, Metin. .Dünya'da ve Bizde Gölge Oyunu, Ankara,1977

AND, Metin.,Geleneksel Türk Tiyatrosu, İstanbul,1985

AYTMATOV, Cengiz., Toprak Ana, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2004

EREN, Haşan. Türkçe Sözlük, Ankara,Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1988

ERGÜVEN, Mehmet. **"Mucizevi Ekiz"**. Sanat Dünyamız, 77, Güz, 2000:145-154

ERTÜRK, İsmail., "Sinemadaki Gölgenin Kaynağı Nerede?- Alman Dışavurumcu Sinemasında Aydınlatma ve Gölge Oyunları". Sanat Dünyamız, Sayı 77, Güz, 2000:157-163

GOMBRİCH, E.H., **"Düşen Gölgenin Özellikleri"**. (Çev.Ülkü Tamer), Sanat Dünyamız, Sayı 77, Güz, 2000:177-191

YAZILAR 345

GÖKBERK, Macit., Felsefe Tarihi, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1985

GÖLE, Münir., “İçeşik”.Sanat Dünyamız, Sayı 77,Güz, 2000:165-167

HANÇERLİOĞLU,Orhan., Felsefe Sözlüğü, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1982.

HINÇER, İhsan.,“Gölge Oyunlarının ve Karagöz’ün Doğuşu” İhsan.,turkgolge.sitemynet.com/ihsan_hınçer_karagoz.htm;Erişimtarihi:3.12. 2005

KUDRET, Cevdet., Karagöz, Ankara, 1968: Kaynak:

http://www.odevsitesi.com/ornekler/2005_3/92820-g0lge-oyunu.asp; Erişim tarihi: 13.06.2005.

NACİ, Fethi., Dünya Bir Gölgeliktir, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Mayıs 2002.

ÖNOL, Ayşe Işın., Shadows, Sabancı University, March 2003. İn Partial Fulfilments of the Reguirements for the Degree of Master of Fine Arts (Y.Ö.K. 137523)

PALA, İskender., ...Ve Gazel Yeniden, İstanbul, Ötüken Neşriat, 2001

VVILLARD, Christopher.,"Color Lurking in the Shadows”. American Artist; Vol.65 Issue 712, 2001:p.12

MATEMATİK BELASI

Georg Wilhelm **Friedrich Hegel**, *Phenomenology of Spirit* ismiyle İngilizceye tercüme edilen eserin önsözünde, **matematiksel düşünme ile felsefî idrâki karşılaştırmak suretiyle matematiğin nitelikli bir düşünme aracı olamayacağını savunur**.

Hegel felsefenin varlığı, varlığın özünü ve bu iki temel unsur arasındaki birliği, matematiksel düşünmenin ise varlığın prensiplerini düşünmenin konusu yaptığını söyler. Ona göre, felsefî düşüncede, dıştan içe, varlıktan zihnî düşünceye ulaşılırken, matematiksel düşünmede soyut zihnî prensipler dışarıdan varlığa yüklenmektedir. Hegel'in tesbit ettiği gibi, matematiğin ortaya koyduğu ispat, teorem, önermeler doğru olmasına rağmen muhtevasızdır; yani gerçekliği ve varlığı olmayan doğrulardır. Matematiksel objelerde parça bütün hakkında hiçbir fikir vermez. Meselâ, üçgenin herhangi bir unsuru üçgen hakkında hiçbir tasavvur ve tahayyül oluşturmaz. Hâlbuki felsefî düşünce varlığın en küçük unsurundan hareket ederek bir bütün olarak Varlığı keşfetmek mümkündür.

Matematiğin gayesi özü ve esası olmayan büyüklükler, konusu ise içi boş mekân ve sayılardır. Bundan dolayı matematiksel düşünme yüzeyseldir ve gerçeğe nüfuz edemez. Hâlbuki felsefe bilfiil var olanı *(actual)* konu edindiği için, nihaî planda hakikate ulaşmayı hedefler. Matematiksel düşünmenin en olumsuz özelliği, soyut şekiller, ilişkiler ve eşitlikleri ele alırken düşüncenin en önemli konusu olan varlığı ve hayatı dışarıda bırakmasıdır. Felsefî düşünce diğer taraftan, bilfiil var olan, canlı ve özü olan şeyleri konu edindiği için pozitif bir süreç olarak yaratıcıdır ve kendini aşar. Bu sebeple de hakikati kendi içinde barındırır.

M.E.B. nitelikli insan yetiştiremiyor; çünkü...

Hegel'in kısaca özetlemeye çalıştığımız matematikle ilgili bu fikirleri, aslında Türk millî eğitiminin nitelikli ve düşünen insan yetiştirmekteki başarısızlığını veya boş insan yetiştirmedeki başarısının nedenlerini de açıklar gibidir. **Hegel** özetle, **insanlara matematik öğretmekle bir şey öğretmiş olmazsınız, diyor.**

İnsana, hayata ve hakikate dair hiçbir şey söylemeyen matematik, ferdî gerçekliği olmayan boş şeylerle meşgul etmekte ve nitelikli düşünmeyi öğretememektedir. EĞER HAKİKAT BU İSE, O HALDE NEDEN İLK VE LİSE ÖĞRETİMİNDE GENÇLERE YOĞUN MATEMATİK EĞİTİMİ VERİLMEKTEDİR?

İşte düşünülmesi gereken soru budur.

Bu soruya ilk akla gelen cevap, matematik önemlidir zira,

a) Muasır medeniyet seviyesine ulaşmak için, bilim, teknoloji ve dolayısıyla da ekonomide başarılı olmak zorundayız. Modern dünyadaki karmaşık ekonomik ilişkiler ve teknoloji yüksek matematik bilgisine dayanmaktadır ve dolayısıyla gençlerimize matematik öğretmek zarurîdir.

Bu cevap doğru ve fakat kısmen. **Bizce matematik öğretmek gerekli ve fakat herkese değil.** Teknoloji ve ekonomide kullanılan yüksek matematik bu alanları tercih edenlere özel olarak verilebilir.

b) Matematik, doğru düşünmenin ilkelerini verir ve insanı hurafe ve dinsel dogmatik inanca karşı korur.

Bizce bu da doğru değil. Aksine, matematiksel doğrular değişmeyen katı dogmalar olduğu ve insanı gerçek hayattan ve varlıktan kopardığı için tam aksine katı bir dogmatizmin kaynağı da olabilir.

Yoğun matematik eğitimine rağmen...

Özelde matematik genelde modern eğitimi tenkit etmek için yeterli nedenlerimiz vardır. Bunların en başında da tarihte önemli başarılara imza atmış bu milletin içinde bulunduğu İktisadî ve siyasî durum gelmektedir. Eğer matematik eğitimi ile teknoloji ve ekonomi alanındaki başarı arasında doğrudan bir ilişki olsaydı şu anda içinde bulunduğumuz kötü durumda olmazdık. **Başarısızlığımızın faturasını bütünüyle uygulanan eğitime ve matematiğe çıkarmak elbette haksızlık olur.** Fakat ben bunda ilk ve lise eğitimindeki matematiğin önemli rolü olduğuna inanıyorum. Zira:

1- Matematik, muhtevası olmayan gerçekleri konu edindiği için öğrencileri eğitmiş gözükerek eğitmemektedir.

2- Zeki gençleri zihnî prensiplerin sonsuz ilişkiler ağında eriterek, her zaman cazibe merkezi

olmuş din ve tarih gibi insanlığın aslî konularından mümkün olduğu kadar uzak tutmaktadır. Eğer bu millete ait büyük zekâlar din ve tarihle yeniden buluşsalar, kimsenin bigâne kalamayacağı yepyeni bir düşünce ve fikir ortaya atabilme imkânını yakalayabilecekler.

3- Toplumsal gerçekliği olan fikirlerle mücadele etmenin ordularla savaşmaktan daha zor olduğunu komünizm tehdidiyle tecrübe eden Batı, üçüncü dünya ülkelerindeki modern eğitim sistemini kendine alternatif üretemeyecek tarzda dizayn ettirmiştir. **MATEMATİK NİTELİKLİ DÜŞÜNCEYE ULAŞMAYA ENGEL TEŞKİL ETTİĞİ İÇİN ALTERNATİF FİKİRLERİN DOĞMAMASINDA DA ÖNEMLİ ROL OYNAMAKTADIR.**

4- Matematik eğitimi evrensellik fikri verdiği için yerel kültürel değerleri ikinci plana itmekte ve insanların kendi millî ve dinî kimliklerine dayanarak üstünlük iddialarına imkân vermemektedir. Kendine güvenmeyen insan modern dünyanın aradığı insan tipidir.

ŞİMDİ BÜTÜN BU NEDENLERİ DÜŞÜNDÜĞÜMDE TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNDE MATEMATİĞİN NEDEN EN ÖNEMLİ, TARİH, TÜRKÇE VE DİN BİLGİSİNİN İSE NEDEN EN ÖNEMSİZ DERSLER OLARAK ALGILANDIĞINI ÇOK DAHA İYİ ANLIYORUZ.

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012. s.79-81

YORUM

Eğitim sistemimizin parazitleri olan dershanelere dikkatinizi çekmek istiyorum. Verdikleri hizmetler ile sadece bilgi hamalı işe yaramayan bir talebe yığınlarını memleketin başına bela etmektedirler. Eğer bu şekilde giderse, on yıl sonra psiko-nevrotik gençlerimize hazırlıklı olmamız gerekmektedir.

Eyvah!

Eyvah demeye gerek yoktur. Kaliteli insanlar sadece sayısal uzmanı olan kişilerden oluşur zihniyetini yıkmamız gerekir. Bu devletin ve milletin düşünen insanlara ihtiyacı vardır. Soruyorum, günümüzde her kesimin tanıdığı kaç tane hikâyecimiz vardır. (hzl)

MODERNİTENİN AHLÂKÎ SERENCAMI (Akıbeti)

Düşünen **"ben"**i hakikatin ölçüsü yapan **"aydınlanmış"** insan son iki yüzyılda ürettiği her şeye, her kavrama, her fikre, her müesseseye, her türlü sanata ve her türlü bilgiye hırs, kin ve hükmetme gibi zaaflarını yükledi. Bu durumun tabii neticesi olarak, modern insan bir tarafta, belki de tarihte ilk defa, bütün bir insanlığı yok edecek silahları geliştirerek yeryüzünü sadece kendi devrindeki insanların değil, aynı zamanda gelecek nesillerin yaşamını olumsuz etkileyecek şekilde tahrip ederken; diğer taraftan **İslâm, Hıristiyanlık ve Yahudilik** gibi büyük geleneklerin doğrularını anlamsızlaştırarak, inançlarını hurafe, kutsal kanunlarını demode ve kutsal kitaplarını esâtîrü'l-evvelîn, kadim toplumların hikâyeleri haline getirdi. Peki bütün bunlar nasıl oldu?

İnsanoğlu cennetten kovulduktan sonra yeryüzündeki hayatını İlâhî prensiplere uyarak devam ettiriyordu. İlâhî prensiplere uymayıp Allah Teâlâ'ya asi olan fert ve cemiyetlerin nasıl İlâhî ikaz ve cezaya maruz kaldığını Kur'ân-ı Kerîm'deki birçok kıssa bize anlatmaktır. Allah Teâlâ'nın kullarına merhametinin bir neticesi olarak her kavme elçileri vasıtasıyla bilgi göndermiş, doğrunun ve yanlışın ne olduğunu insana izah etmiştir. İnsanlık semadan aldığı ışıkla, vahiyle aydınlanmış, cehaletten kurtulmuş İslâm'ın tebliğiyle birlikte ilmin, ahlâkın ve merhametin hüküm-ferma olduğu yeni medeniyet tesis etmiştir. Artık insanlık tarihi büyük bir tahavvül geçirmiş, İslâm ümmeti ve İslâm medeniyeti sadece Müslümanların değil, aynı zamanda insanlığın kaderini belirlemede merkezi bir rol üslenmiştir. Fakat ne zaman **Müslümanlar Kur'ân'ın diriltici soluğunu İslâm toplumunda ilim, felsefe, müessese ve sanata dönüştüremeyip, eskiyi taklitle yetinince toplumsal alanda ahlâkî bakımdan çürüme ve medeniyet bakımdan gerileme başlamıştır.** Bir taraftan büyük bir medeniyetin mümessili olduğu bilinci ve diğer taraftan hak dine inanmış olma şuuru Müslümanların medeniyet plânında yenilgiyi kabul etmeyi zorlaştırmış; Müslümanlar muhteşem mazinin hülyalarıyla meşgulken, Batı bilimsel ve teknolojide büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Bilim ve teknolojideki büyük ilerlemeye rağmen ahlâkî ve İnsanî planda aynı tekâmül gerçekleşmemiş ve Batı'nın manevî ve ahlâkî donanımı bu maddî ilerlemeyi taşıyamaz hâle gelmiştir.

Batı'da düşünsel plânında zihniyet devrimi Descartes'la başladı. Kendisi oldukça dindar olan Descartes, ***"cogito ergo sum"*** **(düşünüyorum o halde varım)** önermesiyle ifade ettiği fikrin Batı düşüncesinde dinin kültürel alanda hâkimiyetine son vereceğini elbette tahmin edemezdi. **"Düşünüyorum o halde varım."** tezi ferdî düşünceyi varlıkla ilişkinin merkezine koymaktadır. Eğer bu önerme kabul edilirse, var olmak idrâk edilmiş olmak anlamına gelmekte, varlıkla idrâk özdeşleşmektedir.

Descartes'ın bu tezinin dinî düşünceye iki önemli etkisi oldu. Bir taraftan insanı, daha doğrusu düşünen beni doğrunun ve gerçekliğin ölçüsü yaptı; diğer taraftan, bütün kadim dinî geleneklerde ortak olan, hakikatin insana bildirilmesi olarak ifade edilen **"vahiy"** fikrini, anlamsız hale getirdi. Bunun neticesinde, Descartes'ten sonra gelişen Batı düşüncesinde düşünen egonun fizikî, metafizik ve ahlâkî her türlü hakikati keşfedebileceği ve hatta icat edebileceğine inanıldı ve rasyonel tahkik ve eleştiri, deney ve gözlem hakikatin en belirleyici ölçütü olarak görüldü.

Descartes'ın temelini attığı bu düşünceyi Kant daha da geliştirerek, özellikle ***Saf Aklın Tenkidi*** isimli eserinde bilgiyi sadece tecrübe alanına münhasır kılmakla kalmayıp, aynı zamanda klasik anlamda meta- fiziksel bilginin doğru ve yanlışlığının kanıtlanamaz olduğunu ortaya koydu. Eğer insan gerçekten sadece tecrübe edebildiği şeylerin bilgisine vakıf olabilirse, o zaman daha ziyade gaybın, yani tecrübe edilemeyenin bilgisine dayanan dinî bilginin imkânından bahsetmek mümkün olamazdı. Böylelikle din bütünüyle bilgi alanını dışına itilerek, sadece özel ve ferdî inanç haline getirildi. Bu aslında dinin toplumsal, siyasî, kültürel ve sanatsal alandan çekilmesi anlamına gelmekteydi ve böyle de oldu. Batı'da Aydınlanma ile birlikte din bütün bu alanları rasyonel düşünceye bırakarak daha çok kişisel inanç alanına münhasır kılındı. Kant, Descartes'ın **"düşünen ben"**ini evrenselleştirmiş ve sadece Batı insanı için değil, aynı zamanda bütün bir insanlık için neyin doğru neyin yanlış, neyin iyi neyin kötü olduğunu tayin etmeye kalkışmıştı. Kant'tan sonra Batılı konuşurken sadece kendi adına değil, bütün bir insanlık adına konuşuyor, bütün bir insanlık adına hüküm veriyor ve bütün bir insanlığa yol gösteriyordu.

Hegel ise Kant'tın düşüncesinde "insanlık" haline gelen Descartes'ın düşünen egosunu mutlaklaştırdı ve adeta Tanrı haline getirdi. Bu durumda düşünen ben kâinatın ruhu haline geliyor, şuur hali insana münhasır kalmayıp bütün bir varlığın ve oluşun içine hulul etmiş oluyordu. Hıristiyanlık'taki Tanrı'nın insanlaşması kavramını Hegel tersine çevirdi ve insanın şuur halini bütün bir varoluşa, tarihe, sanata ve dine yükleyerek insanı tanrılaştırdı. Hegel'ın düşüncesine kadar hâlâ kültürün önemli bir unsuru olmaya devam eden din artık tamamen insana ve bilgiye kılavuzluk iddiasını terk ediyor ve onun yerini dinleşen kültür alıyordu. Artık Batılı **"aydınlanmış"** insan sadece insanlık adına konuşmuyor, aynı zamanda Tanrı adına konuşuyordu. Onun bulduğu gerçekler, ulaştığı fikirler, ortaya koyduğu müesseseler her zaman ve her mekânda mutlaktı ve geçerliydi. Hegel'e göre, gerçek olanın rasyonel ve rasyonel olanında gerçek olması bu anlama geliyordu. Bu tezden mülhem ve her biri kendince rasyonelliğin birer ifadesi olan kapitalizm, komünizm, nasyonalizm, liberalizm, idealizm, pragmatizm, konsumerizm v.s. gibi onlarca ideoloji yeşerdi. Bu zihnî transformasyonu geçiren Batı medeniyetinin aslı Descartes'in **"egoizmi"**ne dayanır. Modernite felsefesi, yetiştirdiği insan ve geliştirdiği müesseseleriyle ele alındığında, onun aslında kendini Tanrı yerine ikame eden insanın şişirilmiş benliğinin somutlaştırılmış hali olduğu anlaşılır. Bu haliyle de modern Batı medeniyeti sanatı, ürettiği bilgi ve kavramları ve ikame ettiği müesseselerle tasavvuf dilindeki nefs-i emmârenin hallerine tekabül eder. Bu bakımdan biz moderniteyi bir **"öteki"** olarak değil de bir imtihan aracı, aşılması gereken bir safha olarak görmeliyiz; onunla mücadele mutasavvıfın nefs-i emmâre ile mücadelesi gibi olmalıdır.

Kendini Tanrı yerine ikame eden, âlimi ve *kadiri küllü şey'* (herşeye gücü yeten) olduğunu vehmeden modern insanın en başat (hakim) özelliği gururdur. İnanç alanında gurur, Allah'tan gelen İlâhî prensiplere teslim olma yerine Allah'ı isyan ve inkâra sebep olmuş, bunun neticesinde Hıristiyanlık ve İslâm gibi geleneksel dinlerin sunduklarını modern insan daima küçümsenmiştir. Modern insanın gurur ve kibri, din dışı alanda agnostisizm ve ateizm olarak somutlaşırken, dinî alanda insana Tanrı adına hareket etme yetkisi vermiş ve bunun neticesinde modern insan bir taraftan Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslâm gibi kadim geleneklerde reform yapmaya yeltenirken; diğer taraftan **Krişnacılık, Moonculuk, Bahaizm, Satanizm** v.s. gibi yüzlerce din icat etmiştir. Kâinatın yegâne hakimi hissiyâtından neş'et eden bu gurur, ferdî ve psikolojik plânda dokunulamaz ve her bakından hür bir bireyin oluşmasına sebep olmuş ve bu birey kendini dinî, felsefî, sanatsal ve hatta cinsel tercihinde hür görerek inandığı ve arzu ettiği her şeyi yapmaya kalkışmış ve böylece kendini ve dolayısıyla toplumu tüketmiştir. Gurur, düşünsel ve felsefî planda ideolojiler olarak tezâhür etmiş, toplumların geleneksel olarak sahip olduğu değer ve din bu ideolojilerin mutlak söylemlerine kurban edilmiştir. Bu mutlak söylemin gururuyla hareket eden Batı önce fizikî olarak yerkürenin kahır ekseriyetini sömürge haline getirmiş ve sonrada ürettiği kavram ve müesseseleri bütün dünyaya yayarak kültürel anlamda bütün dünyayı işgal etmiştir. Kendi dışında kültür ve dinî gelenekten herhangi bir yardım almadan toplumsal alanda varlık bulan modern müesseseler gururun cemiyetteki somut tezâhürleridir.

Modern insanın bir başka hasleti ve modernitenin de en önemli varoluş ve gelişme dinamiklerinden biri de hırstır. Modern Batı medeniyetinin en önemli dinamiklerinden birinin hırs olduğunu Avrupa ve Amerika'daki müzeleri gezerken daha iyi anlaşılır. Her iyi ve değerlinin sadece kendisinde bulunmasını isteyen Batılı'nın birçok kadim medeniyet değerlerini dünyanın farklı coğrafyalarından toplayarak kendi müzelerinde teşhir etmesi onun bencilliği ve hırsının neticesidir. Bugün Batı'da toplumsal yapılanmanın dinamiğini oluşturan kapitalizm hırsın müesseseleşmiş halidir. Hırsla hareket eden Batı medeniyeti bir taraftan, yer yüzündeki doğal kaynakları tüketerek çevre problemine sebep olurken, diğer taraftan küresel dev şirketler yoluyla siyasî iradeyi de etkileyerek hâkim gayr-i adil kapitalist düzenin devamını sağlamakta, zenginin daha zengin ve fakirin de daha fakir hale gelmesine kaynaklık etmektedir.

Hırs, modern insanın kişisel ve gündelik hayatını yönlendirme de en önemli sâiktir. Daha lüks araba, daha geniş ev ve daha çok maddi kazanç peşinde koşan modern insan kendini ve insanlığını unutmakta, türlü psikolojik buhranlara maruz kalır hale gelmektedir. Herkesi tek tip vatandaş olarak yetiştirmek isteyen modern eğitim, türlü yollarla herkesi takip ve kontrol ederek gücü kimseyle paylaşmak istemeyen modern devlet yapılanması, hırs ve kıskançlığın kurumsal tezahürleridir. Diğer

tarafta Batılı devletlerin, uluslararası ilişkiler ve siyasette, hakim siyasî ve ekonomik düzenin devamı için insanlığa neye mal olacağını düşünmeden savaşları dahi göze alabilmesi ve bunun için savaşması hırsın bir başka tezahürüdür.

Moderniteyi ve modern insanı sevk ve idare eden önemli hasletlerden biri de şehvettir. İnsanı ve özellikle kadını daha mutlu edeceği düşünülen cinsel serbestlik, aksine insanların ve özellikle de kadınların daha mutsuz olmasını sağlamıştır. **Şehvet ve cinselliğin başta sinema olmak üzere, resim, müzik ve bütün görsel sanatta hâkim unsur olması, özellikle gençlerin yaratıcı enerjilerinin bu alanlara teksif etmelerine ve boş yere kullanmalarına sebep olmuştur.** Bütün geleneksel din ve medeniyetlerde kontrol edilmesi gereken bir güç olarak algılanan şehvet, modern Batı medeniyetinde yaratıcılığın kaynağı olarak görülmekte ve ahlâkla cinsel davranışların hiçbir ilgisi olmadığı iddia edilmektedir. Özellikle modern sanatsal üretimin mihverini oluşturan cinsellik ve şehvet modern insanın sanatta daha ulvî boyutları yakalamasına engel olmaktadır.

Nefs-i emmârenin sıfatlarından olan gurur, hırs ve şehvetin modern Batı medeniyetinde nasıl insânî hal ve durum, ideal kavram ve müessese haline geldiğini kısaca ifade ettik. Aslında nefs-i emmârenin müesseseleşmiş hali olan modernitenin insanlığa kurtuluş getiremeyeceği son zamanlarda vukuu bulan hadiselerle iyice belirgin hale gelmiştir. Fakat bu modern ve post-modern durum, Müslümanların medeniyet plânında kendi iyilik ve güzelliklerini sınayarak ortaya koyduğu bir araç olabilir. Bundan sonraki safha İslâm medeniyetinin yeniden inşası safhasıdır. Mazide olduğu gibi, şimdi ve istikbalde de bizim medeniyetimizi var kılan dinamikler, gurur ve kibir yerine tevazu ve mahviyet, hırs yerine kanaat ve tevekkül, şehvet ve cinselliğin yerine iffet olmuştur ve olacaktır. Bu toplumsal şartlarda varlık kazanacak bir İslâm medeniyeti sadece Müslümanların değil, belki de bütün bir insanlığın huzur ve sükûnuna, saadet ve huzuruna hizmet edecektir.

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012.s.83-88

AHLÂKÎ DEĞERLERİN VARLIK ALANI OLARAK: CEMAAT ve MÜSLÜMAN AKADEMİSYENLER İLİŞKİSİ

Bu çağın önemli düşünürlerinden, Alasdair Maclntyre, Türkçe'ye *Erdem Peşinde* (Ayrıntı, 2001) diye tercüme edilen *After Virtue* isimli eserinin hemen girişinde, ahlâkî ve dinî değerlerin varlık alanı olarak telakkî ettiği cemaatin gerekliliği tezini temsilî bir hikâyeyle şöyle anlatır.

Şu küçük yerküremizde bilimsel ve teknolojik gelişmelerin neticesinde büyük bir çevre felâketi olduğunu tasavvur edelim. Bu felâket neticesinde dünya tarumar olmuş ve insanlığın büyük bir kısmı yok olup dünyadan silinip gitmekle yüz yüze gelmiş olsun. Geride kalanlar bu felâket karşısında ne yapacaklarını şaşırmış kalmışlar. Oturup düşünüyor ve sonunda felâketin sebeplerini tespit için bir âkil adamlar grubu oluşturuyorlar. Âkil adamlar grubu mesele üzerinde yeterince mütalaada bulunduktan sonra, suçu tespit edip ve suçlu buluyorlar. Suç, bilimle meşgul olmak ve suçlu, bütün bilim adamları. Eğer bilim ve bilim adamları olmasaydı, insanlığın başına bu felâketler gelmezdi. O halde hemen suçluların cezalandırılması gerekir. Bunun için insanlar harekete geçiyor ve bir "KARA CÂHİLLER SİYASÎ CEMİYETİ" kuruyorlar. Bu cemiyet halkı galeyana getirip ve büyük bir isyan başlatıyor.

Bu isyan neticesinde halk memleketteki bütün lise ve üniversiteleri kapatıp ve laboratuvar ve kütüphaneleri yakıyor. Fizik ve kimyacıları linç edip buldukları bilim adamlarını hemen oracıkta darağacına asıyorlar. Felâketle ilgisi olmadığını söyleyen bilim adamlarını ise hapsediyorlar.

Bu olaylardan bir hayli zaman geçtikten sonra, insanlar yine bilimin gerekli olduğunu düşünmeye başlıyorlar. "Kara Câhiller" hareketine karşı bir hareket yeşeriyor. Bunlar bilimi yeniden ihyâ etmeyi insanlığın yararına olduğuna inanıyor ve bunun için işe koyuluyorlar. Harabe olmuş kütüphane ve laboratuvarlardan bilim ait materyaller toplanıyor. Buldukları şey, yanmış kitapların bazı parçaları, bazen bir bölüm bazen İlmî bir makalenin sadece giriş sayfası, başka bir makalenin ortasından iki sayfa ve bir başka kitabın sonuç kısmı. Hepsi okunabilir durumda da değil. Ellerinde laboratuvar aletinin bir kısmı olan bir cihaz var. Başına toplanmışlar felâket öncesinde bu aletin ne işe yaradığını anlamaya çalışıyorlar. Biri şunu diyor diğeri ise bir başkasını. Deneylerin yapıldığına dair bilgi var, fakat bu deneylerin niçin yapıldığı ve ne işe yaradığı bilgisi yok. Bilimsel bir teorinin bir parçası mevcut ve fakat bunun ne için geliştirildiğini ve nerelerde kullanıldığını kimse bilmiyor.

Çaresi yok. Eldeki parçalar bir araya getiriliyor. Acaba bilim nasıl bir şeydi sorusu soruluyor ve bu bağlamda bilim yeniden ihya edilmeye gayret ediliyor. Bu noktada çok da mesafe katediyorlar. Artık bu yeni ilim adamları bir araya gelip Darwin Evrim Teorisi veya izafiyet Teorisi hakkında konuşmaya başlıyorlar. Fakat yangından öncekine nispetle bu teoriler hakkında bilinenler çok az. Çocuklar çarpım tablosunun elde bulunan kısmını severek, Öklit teoremini ise tılsımlı sözler gibi ezberleniyor. Fakat hiçbir kimse bu yaptıkları şeyin bilim olmadığının farkında değil. Bu hususta onları aldatan şey, yaptıkları ve söyledikleri her şeyin tutarlı olması. Fakat bilimsel kavramları, teorileri ve deneysel bilgileri anlamlandıracak *bağlamı*, *cemaati* kaybettiklerinin farkında bile değiller.

Felâketten sonra kurulan bu yeni bilim dünyasında, "kütle", "atom ağırlığı", "özgül ağırlık" gibi kavramları neredeyse felâketten öncekilerin kullandığı anlamda ve tutarlılıkta kullanıyorlar. Ne var ki bu kavramlara gerçeklik veren inançlar yok olduğundan, uygulama sırasında büyük bir karmaşa ve keyfilik söz konusu. Her kafadan bir ses çıkıyor. Bu yeni bilimciler meseleyi çözemiyor ve analitik felsefeden yardım talep ediyorlar. Analitik felsefe var olan kavram ve teorilerden hareketle felâketten önceki bilim ve teknolojiye dair felsefî ve derin analiz yapıyor. Fakat var olanı tasvirden öteye geçemiyor. Fenomenoloji ve varoluşçuluktan medet umuyorlar. Heyhat, ne mümkün! Onlar da olan biteni sezemiyor ve felâketten önceki bilim ve teknolojiyi tasavvur etmekten aciz kalıyorlar. Yaptıkları şey ellerinde olanı esas kabul etmek ve ona varoluşçu ve fenomenolojik bir temel hazırlamak.

Hikâye burada bitiyor ve Maclntyre bu kıssadan şu hisseyi çıkarıyor. *Temsili hikâyede yangın sonrası dünyada bilimin durumu ne ise, içinde yaşadığımız şu modern dünyada ahlâkın durumu odur.* Ahlâk alanına büyük bir kargaşa hakim. Elimizde ahlâkî kavramlar, teoriler ve geçmişe ait hikâyeler var.

Fakat bütün bunlara önem ve anlam kazandıran bağlam, yani cemaat yok olmuş. Ahlâk cemaatini ve dolayısıyla da gerçekliğini kaybetmiş durumda. Maclntyre'e göre, aslında sahip olduğumuz şey ahlâkın kendisi değil sûreti. Ahlâkla ilgili birçok anahtar kavramı biliyor ve kullanıyor olmamız hiçbir şeyi değiştirmiyor.

Maclntyre ahlâkla ilgili bütün rasyonel teorilerin ve rasyonel argümanların ahlâkı diriltmek ve insanları ahlâklı yapma noktasında başarısız olduğunu iddia ediyor. Ona göre, Batı toplumları ahlâkî anlaşmazlıkları giderebilecek bir kültürel-sosyal ortamı kaybetmiş durumda. Mesela bugün Batı toplumlarmda, savaşın meşru olup olmadığı veya kürtaj yaptırmanın ya da özel-devlet eğitimi tartışmasını rasyonel tartışmalarla neticelendirmek ve bu iddiaların lehinde veya aleyhinde kesin bir neticeye ulaşmak mümkün değil. Rasyonel planda lehinde olduğu gibi aleyhinde de bir sürü delil getirmek mümkün. Dolayısıyla, Maclntyre'a göre, ahlâkî anlaşmazlıklara rasyonel çözümler üretmek mümkün görünmüyor. Hatta Maclntyre sadece ahlâkın değil, aynı zamanda dinî inancın gerçekliğinin ancak onu gerçek olduğunu var sayarak davranan bir cemaatle mümkün olacağını iddia ediyor. Ona göre artık Batı toplumu, cennet ve cehennemi hakikaten var olduğuna inanarak davranan cemaatini kaybetmiştir. Bunun doğrudan neticesi olarak dini anlama süreci, dinin inanç boyutuyla çatışır hale gelmiştir.

Maclntyre bu tespitini şu kelimelerle sloganlaştırır: ***"It is notu too late to be mecLiaeval and it is too empty and too easy to be Kierkegaardian.*** (Alasdair Maclntyre, "Is Understanding Religion is Compatible with Believing", *Contemporary Classics in Philosophy of Religion* ed. Ann Loades, Loyal D. Rue, Illinois: Open Court Publishing Co., 1993, s. 574)

Bu sözlerin anlamı şudur, **artık ahlâkın toplumsal gerçekliği belirlediği Orta Çağ toplumu inşa edebilme imkânı kaybolmuştur, diğer taraftan imanı her şeyin temeli yapan Kierkegaardcı olma kolay ve fakat topluma yön veren bir ağırlıkta olmadığı için içi de boş bir felsefî tutumdan başka bir şey değildir.**

Alasdair Maclntyre'ın Batı toplumu için sorduğu bu soruyu, biz İslâm toplumu için soralım. İslâm toplumunda ahlâkın ve dinin durumu nasıldır?

Bu soruya iki farklı zaviyeden bakarak cevap verebiliriz? **Birincisi Batı toplumlarına nispetle Müslümanların durumu nedir?**

Batı Hıristiyan toplumlarıyla mukayese edildiğinde, Müslümanlar Aydınlanma ve modernite gibi dinî anlayışı ve yaşayışı dönüştüren kültürel devrimleri yaşamadıkları için, İslâmiyet'in Hıristiyanlık'la karşılaştığında daha az sekülerleştiğini ve hatta sekülerleşmediğini iddia etmek mümkündür. **İslâm kendi inanç, ibadet ve ahlâk alanında sekülerleşmemiş, bütün gayretlere rağmen Protestanlaşmamıştır.** Bugün İslâm ümmetinin çoğunluğu olarak biz Müslümanlar, Hz. Peygamber ve onun ashabı Allah'a ve ahiret gününe nasıl inanıyorsa ve onlar nasıl ve ne zaman ibadet ediyorsa biz de öyle inanıyor ve öyle ibadet ettiğimize inanıyoruz. Müslümanların modernite karşısında bu sağlam duruşuna nispetle, Hıristiyanlar modernite karşısında çok büyük tavizler vermişler ve Hıristiyanlığı modern düzenin bir alt unsuru haline getirmişlerdir. Bugün bir kısım Protestan kiliselerinin, kadınların ve homoseksüellerin din görevlisi olarak istihdam edilebileceği tartışması, meselenin hangi boyutlara ulaştığını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Diğer bir husus da, Batı toplumuyla mukayese edildiğinde Müslümanların İslâm'ın değişmemesinin veya sekülerleşmemesinin garantörü olan cemaatini kaybetmemiş olmasıdır. Müslümanlar gayba inançlarının gerçek ve hak olduğu âdeta testi olan dinî cemaat yapılanmasını hala korumaktadırlar. Cuma namazlarında camiyi tıklım tıklım dolduran, ramazan ayında dinî bir emrin ifası için yemeyi ve içmeyi bırakan, uykunun en tatlı olduğu seher vaktin ibadet için kalkan bir mü'min bu davranışlarıyla metafizik, ahlâkî dinî iddiaların gerçekliğini ispat etmektedir. Varlığını varsayılan dinî iddiaların gerçekliği üzerine bina etmiş Müslüman cemaat sadece İslâm'ın sekülerleşmemesinin garantörü değil, aynı zamanda da ferdî dinî bağlılığın ve anlayışın sahihliliğinin de teminatıdır. Bu fonksiyonlarıyla Müslüman cemaat dünyadaki diğer dinî cemaatlerinden kemiyet ve keyfiyet ölçüsünde farklıdır. Maclntyre, ahlâkî ve dinî gerçeklik iddiasına göre yapılanmış Orta Çağ toplumu özlemi duyarken, aslında şu andaki Müslüman cemaatlerin durumunu özlediğini de burada

vurgulamak gerekir.

İslâm toplumunda ahlâkın ve dinin durumu nasıldır sorusuna, bir başka zaviyeden, Müslümanların İslâmî ideale nispetle durumu nasıldır sorusunu sorarak cevap verebiliriz.

Müslüman cemaatin, Müslüman akademisyen ve entelektüellerin durumu nasıl olacaktır?

Müslüman cemaat kendini dinî şuur, bilgi ve pratik noktasında besleyen ve örnek olan âlim şahsiyetleri, İslâm dünyasına modern eğitim müesseselerinin hakim olmasıyla kaybetmişse de, varlığını daha ziyade geleneğe dayandırarak devam ettirmeyi başarmıştır. Cemaatin ideale nispetle elbette ciddi dinî problemleri vardır. İslâmî inanç esaslarını içselleştirmede, dinî şuur ve onun doğrudan yansıması olan dinî pratiklerin uygulanmasında, ibadet ve ahlâk noktasında Müslüman cemaatin ciddi problemleri bulunmaktadır. Fakat cemaatte görülen bu problemler bile aslında cemaatin değil, onlara liderlik yapma durumunda olan din adamlarının, âlimlerin, entelektüel ve akademisyenlerin problemidir. Cemaat masumdur. Onun zaafları aslında ona kılavuzluk eden şahsiyetlerin zaafları olarak görülmelidir.

Meseleye ister cemaat perspektifinden isterseniz Müslüman aydın ve akademisyenler açısından bakalım, asıl problem Müslüman aydın, akademisyen ve âlim problemidir. Müslüman akademisyenlerin en ciddi problemi bizce cemaatten kopuk yaşamalarıdır. Bunun doğrudan neticesi olarak Müslüman akademisyenlerin akademik problemleri cemaatin problemlerinden beslenmediği için, bu problemler daha ziyade kendi hâleti rûhiyelerini, geleneksel İslâmî ilimlerle ve/veya Batı düşüncesiyle olan irtibatları veya irtibatsızlıklarını yansıtan spekülatif, zihnî ve sanal problemler olarak kalmaktadır. Müslüman cemaat, seküler bir kültürel ve sosyal alanda varlık yokluk mücadelesi verirken,

<u>Müslüman akademisyenlerin</u> bir kısmı cemaatin bir parçası olmadığı için bu mücadele yer alıp mücadeleyi üstlenme yerine uzaktan seyretmekte veya görmezlikten gelmekte ya da daha da kötüsü seküler dinamikler tarafında yer alarak, yangının üzerine benzinle gitmekteler. Diğer taraftan dinin geleneksel algılanışı ve geleneksel uygulamaları noktasında modernlik adına dine karşı tavır alan bazı Müslüman akademisyenler ve aydınlar dinî şuurda ve dinî ve ahlâkî pratiklerde zaafı olan cemaatin kafasını karıştırmakta ve dinle olan alâkasını zayıflatmaktadır.

Modernist olmayan akademisyenler ise, geleneksel bilgiyi devşirme ve özümsemeyle ziyadesiyle meşgul oldukları veya cemaati ve onun sorunlarını küçümsedikleri için olan biteni göz ucuyla seyretmekteler. Bu Müslüman akademisyenlerin araştırdıkları konular, akademik öncelikleri cemaatin beklenti ve önceliklerine ve problemlerine göre tespit edilmediği için, yapılan araştırmalar, tezler ve kitaplar havada ve temelsiz intibaı vermekteler.

Dinî düşünüş ve yaşayışı yeniden ihyâda cemaatin kaçınılmaz rolünü daha iyi tespit edebilmek için dinî-ahlâkî kavramların şu anki toplumlarda nasıl algılandığı ve nasıl gerçeklik kazandığı noktasının aydınlığa kavuşması gerekir. Bu hususu daha iyi ortaya koymak için **"ittikâ"** kavramını ele alalım. Müslüman akademisyenler **"ittikâ"** kavramının Kur'ânî temellerini ve hangi âyetlerde nasıl ve hangi bağlamda geçtiği ile ilgilenebilir, Kur'ân'ın bu kavrama ve onun pratiğine ne kadar çok önem verildiğini ortaya koyabilirler. Hadisçiler muttakî nasıl olunur cevabına, hadis literatürünü elden geçirerek en doyurucu cevabı araştırabilirler. Daha sonra sahabe efendilerimizin, muttakî olma konusunda ne kadar gayretli olduklarının bunu nasıl başardıklarının hikâyesini, tâbiûn ve etbâu't-tâbiûn dönemlerinde muttakî olmanın bin bir türlü formunun keşfedildiğini ve yaşandığını ve bunların bize kadar eserler yoluyla nasıl nakledildiğini araştırmalarının konusu yapabilirler. Tasavvuf alanında yetişmiş akademisyenler, özelde tasavvufî çevrelerde ve genelde de bütün bir Müslüman cemaatte ve cemiyette muttakî olmanın bütün imkânlarının bulunduğunu ortaya koyabilir ve İslâm tarihi boyunca büyük şahsiyetlerin ittikâ kavramı ve muttakî olma hususundaki geniş ve zengin külliyatına ulaşabilirler. Fakat asıl mesele bu değildir.

Muttakîliğin ne olduğu konusunda bilgilenmek ve bu konuda akademik çalışma yapmak ve teori üstüne teori üretmek hiçbir zaman bir Müslüman akademisyeni veya aydını muttakî yapmayacaktır. Muttakî olmak ancak ve ancak onu varlık yapısının bir parçası olan cemaat içinde mümkün olur. Muttakîlik cemaat içinde yapılarak ve yaşanarak kazanılan bir şeydir. Asıl önemli olan da ittikâ

kavramı gerçekliği ve anlamı tam olarak ve bütün boyutlarıyla ancak yaşandığında ve olunduğunda anlaşılacaktır. Müslüman akademisyenler ve entelektüeller cemaat içinde ittika ve muttakîlik gibi bütün dinî-ahlâkî kavramları yaşayarak yeniden kazanmadıkça onların gerçek anlamlarını bilmeleri ve onları yerli yerinde kullanmaları mümkün değildir. Bizce **Müslüman akademisyen ve aydınlar dinî-ahlâkî kavramları cemaat içinde bütün boyutlarıyla kazanarak yaşamadıkları için, dinî kavram ve manevî hallerin, varoluşsal boyutunu eksik tanımakta bu durum ise akademisyenleri önemli hatalara sevk etmektedir.**

Müslüman akademisyen ve aydınlar dini manevî bir hal ve metafizik bir gerilim içinde içselleştiremediği için, özünde ahlâkî ve manevî örneklik ve temsil olan cemaate liderlik etme konumunda ciddi problemleri bulunmaktadır. Bu durumun hem Müslüman akademisyenler hem de cemaat açısından oldukça olumsuz etkileri kaçınılmazdır.

MÜSLÜMAN AKADEMİSYENLER VE AYDINLAR, YAZDIĞI KİTAPLAR VE ÜRETTİĞİ FİKİRLERLE AKADEMİK VE KÜLTÜREL DÜNYANIN BİR PARÇASI OLABİLİRLER; FAKAT SOSYAL GERÇEKLİĞİ TAYİNDE İNŞAÎ BİR KONUMLARI BEKLENİLEN ÖLÇÜDE DEĞİLDİR. **Yani cemaate liderlik yapamayacak durumdalar.** Böyle bir durumda akademisyenler cemaatin endişelerini kendi endişeleri, cemaatin problemlerini kendi problemleri olarak görmedikleri için, kendilerini bu tür sorumluluklardan azade görmekte ve nihayetinde sanal ve belki de sahte bir özgürlük ortamında hissetmekteler. Bu sahte özgürlük ortamı Müslüman akademisyene dinî konularda oldukça cüretkâr, çoğu zaman da sadece kendi zihnî spekülasyonlarına dayanarak hüküm verme imkânım sunmaktadır. Bu sahte özgürlük ortamında her şey söylenebilir, dinî konularda her türlü hüküm verilebilir olmaktadır.

Müslüman akademisyenin cemaatinden kopuk yaşamasının Müslüman cemaate de büyük zararı olmaktadır. Müslüman cemaat varlığını geleneğe, fakat gelişmesini âlim ve entelektüellere borçlu olmalıdır.

İslâm geleneği diğer dinî geleneklere nispetle, sekülerleşmediği için, diğer dinlere nispetle daha sağlıklı bir Müslüman cemaatinden bahsetmek mümkün olmaktadır. İslâm geleneğinin canlılığının doğrudan neticesi olarak geleneksel ve muhafazakâr bir cemaat bulunmakta, fakat bu cemaat kendini yenileyememekte ve gelişememektedir. **Cemaatin gelişmesi ve kendini yenilemesi ancak ona kılavuzluk ve önderlik edecek, İlmî ve manevî bakımdan yetkin âlimlerle mümkün olacaktır.** Fakat bu günün Müslüman akademisyenleri müstesnaları olmakla birlikte çoğunluğu itibarıyla, hem İlmî hem de manevî bakımdan cemaate liderlik yapabilecek konumda bulunmamaktalar. Dolayısıyla, Müslüman cemaatler kendinden önceki nesillerden tevârüs ettikleri alışkanlıklar ve davranış biçimleriyle kendilerini korumaya gayret etmekteler, gelişme ve yeni buutlar kazanabilme sadece gerçekleşebilecek bir imkân olarak bulunmakta ve liderin zayıflığından dolayı henüz gerçekleşmemektedir.

Müslüman akademisyenler cemaatten kopuk yaşadığı, entelektüel varlığı ve kimliğini cemaate değil daha ziyade, devşirdiği malumat üzerine yaptığı zihnî spekülasyonlara dayandırdığı için, bu varoluşsal halin doğrudan bir neticesi olarak, İslâm'ın yeniden ihyâsını sadece İlmî ve düşünsel bir proje olarak görmektedir.

İster modernist ister gelenekçi olsun, Müslüman akademisyene göre, İslâm'ın yeniden dirilişi Kur'ân, Sünnet ve İslâm ilim geleneğine karşı bir zihnî tavırla gerçekleşecek bir şeydir. **Bu tavrın kökenleri bizden daha ziyade Batı'ya dayanmaktadır.** BU DÜŞÜNCENİN ARKA PLANI ŞÖYLEDİR:

Batı modern medeniyeti nasıl ki zihnî bir aydınlanma ile tesis etti ve bunun neticesinde bilgi ve teknolojide ileri giderek büyük bir güç oluşturdu ve bu güçle sadece İslâm dünyasını değil bütün bir dünyaya hâkim oldu ise, tıpkı bunun gibi İslâm'da dinî düşünceyi yeniden inşa etmekle İslâm'ın yeniden eski gücüne kavuşacağına inanıldı. Abduhlardan başlayan ve Muhammed İkbal'le devam eden ve Fazlur Rahman'la birlikte zirveye ulaşan düşünce çizgisinde hep bu tez savunuldu. Diğer taraftan modernist olmayanlar onların, Kur'ân ve sünnete ve İslâm geleneğine yaklaşımlarını benimsemeseler, tam aksini düşünüyor olsalar da, İslâmî ihyânın İslâm'ın kaynaklarına ve İslâm geleneğine karşı *zihnî ve İlmî* bir tavrın neticesi olacağı noktasında, modernistlerle hemen hemen aynı konumda bulunuyorlar.

YAZILAR 355

Bizce İslâm'ın ihyâsı, modern medeniyet gibi zihnî ve ideolojik bir aydınlanmadan ziyade, manevî ve ahlâkî bir aydınlanmaya dayanmalıdır. Manevî ve ahlâkî aydınlanma, klasik İslâm ilim geleneğine dair malumat devşirmekle veya Batı düşüncesine aşina olmakla ya da her ikisinde ciddî İlmî merhaleler katetmekle mümkün olacak bir şey değildir. **Manevi ve ahlâkî aydınlanma Müslüman cemaatin bir parçası olarak, hatta mümkünse ona kılavuzluk edecek bir konumda bulunarak, dinî kavram, fikir ve halleri bütün boyutlarıyla cemaat içinde yeniden kazanarak ve bunu metafizik gerilim içinde topluma yayarak vukuu bulacak bir olgudur.**

İSLÂM'IN YENİDEN İHYASI, SAHABE EFENDİLERİMİZDE OLDUĞU GİBİ, AHLÂKÎ VE MANEVÎ AYDINLANMA YAŞAMIŞ BİR CEMAATİN GERÇEKLEŞTİRECEĞİ İŞTİR. **Müslüman akademisyenlerin bu ihya projesinde rol alabilmelerini, Müslüman cemaatle olan ilişkileri belirleyecektir.**

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012. s.89-97

KALP İNSANIN ÖZÜDÜR

İnsan bir muammadır.

Belki de bu sebeple, onun maddi yapısı, derûnî dünyası ve ruh âlemini bütünüyle keşfetmek mümkün olmamaktadır. İnsanın sadece maddi yapısını konu edinen müspet bilimler biyoloji, anatomi, fizyoloji ve tıp, bu çağda büyük başarılar elde etmişler, bir taraftan DNA'nın yapısını en ince detaylarına kadar tespit ederken, diğer taraftan gen teknolojisinde akıllara durgunluk veren keşiflere ulaşmışlardır. **Fakat ne hikmetse, insan vücudunu meydana getiren unsurların detayları hakkında bilgimiz arttıkça cehâletimiz de artmaktadır.** Her bir keşifte bildiklerimizin, bilemediklerimize nispetle ne kadar az olduğunu bir kere daha tecrübe etmekteyiz. İnsanın maddî yapısında büyük keşifler gerçekleştiren modern bilim, deney ve gözleme müsait olmayan duygu, düşünce, kin, nefret, hırs, arzu, şefkat, sevgi ve merhameti içeren iç dünyası hakkında ne diyebilir? Metotlarına uymayan bir alanda söyleyeceği şey elbette sınırlı olmak zorundadır. Nefsi ve ruhu inkâr eden modern psikoloji ise insanın iç boyutunu, maddî yapısı, beden ve davranışlarından hareketle ihata etmekle meşgul. Modern insanın ruh hali, psikolojinin başarı veya başarısızlığını yansıtmaktadır. İnsanın ruh âlemi ise hem modern felsefeye hem de modern psikolojiye kapalıdır. Sınırsız olduğu veya Sonsuz'a açıldığı için tam olarak ihata edilemeyen insanın ruhî boyutunun sırlarına, ancak kendi ruh dünyalarında, manevî ve ahlâkî yetkinlikle Sonsuz'a açılabilme imkânına ulaşabilenler vâkıf olabilirler.

İnsanı çoğu zaman maddî boyutu ile özdeşleştiren modern kültür, **"insan nedir?"** sorusunu, **"görünüşü ve fonksiyonu nedir?"** sorusuna çevirmekte ve insanı, vücudu ve fonksiyonu ile ölçmektedir. İnsan sanki sadece bedeninden ibarettir. O halde bu çağı "insanların kendi vücutlarına perestiş ettikleri çağ" olarak tanımlamak hiç de yanlış olmaz. Modern toplumda öz değil form, iç değil dış, ruh değil beden önemli olmakta ve dolayısıyla görünüşü düzeltmek insanların en önemli gayelerinden biri haline gelmektedir. Her geçen gün vücudu daha güzel, daha narin, dişleri daha parlak, saçları daha dolgun, cildi daha düz yapabilmenin yolları aranmaktadır. Bu sebeple insanın vücuduna hizmet eden ürünler en çok tüketilen ürünler, kozmetik sanayii en hızlı gelişen ve değişen işkolu olmaktadır. Her şeyde olduğu gibi bunda da aşırıya kaçma tersi ile neticelenmekte, insanlar vücutları üzerine titredikçe, onu güzelleştireyim derken bozmakta, narinleştireyim derken kırmakta ve daha da şişmanlatmaktadırlar. Amerikalıların dünyanın en şişman toplumu olması bundandır.

Ne tuhaftır ki, **görünüşün ve görüntünün adetâ her şey olduğu modern toplumda, görünümü bozuk olanlar, şişmanlar, kısalar, uzunlar, çirkinler, saçı olmayanlar, şaşı olanlar toplumdan <u>merhamet ve şefkat göreceğine baskı görmektedir.</u> Bu baskı, insanları değişmeye zorlamakta ve değişebilenler değişmekte ve değişemeyenler ise stres ve travma gibi psikolojik hastalıklara duçâr olmaktadır.**

Bedenin bu kadar önemli hale getirildiği bir toplumda akıl ve düşünce; kalp ve ahlâk önemini kaybetmiş demektir. **"Düşünüyorum o halde varım."** diyerek insanın varlığını düşünceye bağlayan filozof hata etmiş. Aslında **"GÖRÜNÜYORUM O HALDE VARIM."** demeliydi. Bu toplumda gerçek varlık hakkı, düşünenlere değil, vücudunu çağın beklentilerine göre şekillendirerek takdim edenlere ait olmalıdır. Toplumun teveccühüne sadece görünüşüyle kusursuz olanlar veya kusursuz olmayı becerenler, gösterişli giyimliler, asude mekânlarda oturanlar ve pahalı arabalara binenler layıktır. Bu ideali gerçekleştiremeyenler bu teveccühe mazhar olmanın bir yolunu bulmalılar. Böyle bir toplumda tevazu, kanaat, tevekkül, sabır ve diğergamlıktan bahsetmek ise günah sayılmalıdır.

HÂLBUKİ BİZİM DÜŞÜNCE DÜNYAMIZDA İNSAN BEDENİYLE, GÖRÜNÜŞ VE GÖSTERİŞİYLE DEĞİL, KALBİ VE AHLÂKIYLA TARİF EDİLİRDİ. İnsanın bedenî kusurları, onun toplumdan dışlanmasını değil, aksine şefkat edilmesine sebep olurdu. Hz. Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem dahi yanındaki âmâya iltifat etmediği için İlâhî ikâba duçar olmuştu. Bugün modern yaşamın en önemli unsuru haline gelen, uğruna müesseseler kurulan ve ödüller düzenlenen gösteriş ve riya, bizde en azılı manevî hastalıklardan sayılırdı. <u>En değerli insan, en şık görünen ve en pahalı eşyayı kullananlar değildi.</u> En değerli insan, kalbi en saf, en rikkatli, en şefkatli, en merhametli, en iyi niyetli insandı. İyilikle ve ibadetle varlık kazananlar, birer numûne-i imtisal olarak yaşadıkları cemiyete de varlık kazandırırlardı. Onlar iyinin, doğrunun, merhametin, fedakârlığın, samimiyetin, diğergamlığın, aşkın ve ıstırabın timsali olarak yaşadıkları cemiyete hayat verirler, istikrar ve düzenin kaynağı olurlardı.

YAZILAR 357

İnsanı bedeni ile özdeşleştirmek, elmayı kabuğundan ibaret saymak gibidir. İnsanı insan yapan, bedeni değil; kalbi yani manevî ve ahlâkî yetkinliğidir. İnsan bedenle değil, ruhu ve kalbi ile tekâmül eder.

Kalp insanın özüdür.

Kalp, Rahmeti Sonsuz'a açılan kapıdır. Bunun için Hz. Peygamber, kalbin insanın değerini ölçen barometre olduğunu söylemiş, onun iyi olmasıyla bütün vücudun iyi olacağını, onun kötü olmasıyla da insanın bütünüyle kötü olacağını ifade etmiştir.

Kalbi kötü olanlar orada kin, nifak, fitne, hırs, kıskançlık, buğz taşıyanlar önce kalplerini düzeltmeye çalışsınlar. Hiçbir kozmetik meta, görünüş ve gösteriş kalbin nifâkını kamufle edemez. İnsan daima kalbinin ekmeğini yer.

Kalp, içindeki iyiliği de, kötülüğü de sızdırır. Nifâkı, kini, hırsı ve buğzu davranışlarıyla gizlemeye çalışanlar muhataplarını belki aldatırlar ve fakat Allah'ı asla!

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012. s.105-107

“TÜRKİYE’NİN GERÇEKLERİ”

Bir fikir adamının bazı kavramlara karşı negatif hisler duyması pek doğru mudur? Bilemiyorum. Belki de doğru değil. Fakat ben **“Türkiye realitesi”** veya **“Türkiye gerçekleri”** kavramlarına karşı negatif duygularla doluyum. Çünkü ben bu kavramların insanımızın düşünce genişliğine ve aksiyon zenginliğine engel olduğuna inanıyorum. İleri sürülen her bir proje, vizyon ve fikir mevhum **“Türkiye’nin gerçekleri”** girdabında adetâ yok oluyor. Ben bu kavramları ilerlemenin düşmanı ve statükonun savunma hattı olarak görüyorum. Aslında “Türkiye’nin realitesi” olarak ileri sürülen durumların çoğunun, var olan şartların ifadesinden daha çok kendi düşünce sığlığımızın tezâhürü olduğunu düşünüyorum. Buna düşünsel, toplumsal ve ekonomik bakımdan şartlara boyun eğmenin ve statükoyu kabul etmenin bir başka ifadesi de diyebilirsiniz.

Davranışımızı kısıtlayan ve düşüncemizi sınırlayan, kendi kendimize ördüğümüz bu zihin kalıplarından kurtulmalıyız. Olaylar ve gidişat tarafından tayin edilmeden, olaylar ve gidişatı tayin etmek, ileri ufuklara bakabilmek ve yarının Türkiye’sini kurabilmek için buna ihtiyacımız var.

İcraatın içinde olan kimselerin, özellikle siyasetçilerin mevcut şartları hesaba katmaları elbette beklenir. Buna kimsenin itirazı olamaz. Fakat bizim karşı çıktığımız şey, siyasetçilerin şartların ve dolayısıyla statükonun mahkûmu olmalarıdır. Şartların mahkûmu olanlar, şartlar tarafından ezilirler ve büyük işler başarmaları bir tarafa, mevcudu devam ettirmeyi dahi beceremezler. Fakat içinde bulunduğu ve kendinden önce hazırlanmış şartları mahkûmu olmayanlar, aksine bu şartları değiştirebilenler, işte büyük insanlar ve büyük siyasetçiler bunlardır. İcraattan, fiilden çok fikre emek verenlerin gerçek bir vizyona, hakikî bir tefekküre ulaşabilmesi için, içinde bulunduğu şartları aşması ve geleceğin dünyasını tasavvur edebilmesi gerekir. Hep hali düşünenler ve hale göre bir dünya tasavvur edenler, zaman tarafından çabuk tüketilirler. Fikir adamı her zaman ideali hem de en ideali düşünmelidir. İdeal olanı tespit etmek hedef belirlemeye benzer; hedef ne kadar uzağa konursa, o kadar geniş bir ufuk kazanılır. **MİLLET OLARAK BİZİM DE KOLAY ULAŞILMAYAN UZAK HEDEFLERİMİZ OLMALI. Muasır medeniyet seviyesinin ötesini düşünmeli.** Sadece bu milletin değil bütün insanlığın yükünü yüklenmeli ve bu dünyada olan her kötülükten önce kendimizi sorumlu görmeliyiz. **MÜMKÜNÜ DEĞİL İMKÂNSIZI BAŞARMAK İÇİN, YENİDEN DİRİLMEK VE YENİDEN DOĞMAK İÇİN BİR “KIZIL ELMA”YA İHTİYACIMIZ VAR.**

“Türkiye realitesi”ne takılmadan fiil ve fikir alanında ideal hedefler tayin etmek bir taraftan bu milleti iyi motive ederek siyasî, ekonomik ve toplumsal problemlerimizi kolay halletmemizi sağlarken; diğer yandan bu milleti gayesiz ve hedefsiz yaşamaktan, esen rüzgârlara göre yön değiştirmekten kurtaracak ve sağlam ve sıhhatli bir duruş kazandıracaktır. Siyasî sosyal ve ekonomik alanda başarılarımızın sırrı işte bu duruş ve psikolojik güvende gizlidir.

Fiilin değil de fikrin ve düşüncenin temsilcisi olanlar düşünce ve tasavvurlarında daha da pervasız olmalılar. Ortaya attıkları düşünce ve fikirler, bilineni tekrardan veya moda düşünce ve fikirleri takipten çok daha ileri gitmeli yeni ve sarsıcı olmalıdır. Yeni olan aynı zamanda elbette sarsıcı olacaktır. Toplumda ve ilim âleminde yaratılan beklentiler düşünce adamlarının tuzaklarıdır. İlmî mesailerini beklentileri doyurmaya adayanlar veya İlmî ve fikrî modanın esiri olanlar, şartların mahkûmu oldukları için geleceğin dünyasını inşa edenler arasında bulunamayacaklardır. Bir başka ifadeyle, bilimde ve düşüncede insanların beklentileri doyurmayı gaye edinenler, yani takdir edilen ve takdir edilecek fikirler üretip ve kitaplar yazanlar geleceği değil de içinde yaşadıkları hali yansıtırlar. Zaman çabuk eskitir bu insanları. Hayatları tenakuzlarla doludur. Doğru dedikleri her şeyin zaman tarafından yalanlandığına tanık olurlar. Bu doğruları bırakıp yeni doğrular edinirler kendilerine. 1970’lerde sol fikirleri militanca savunan Türk entelektüellerinin hali pür melâli böyleydi. Şimdi birçoğu aynı hızla liberal düşünceyi savunuyorlar. Küresel dünyamızın yaşadığı bu hızlı ve derin değişim liberal düşüncenin sonunu getirdiğinde bakalım hangi limana demir atacaklar!

Ama imanlarının muhtevasını dünya görüşü haline getirenler veya bütün zaman ve mekânları aşan kutsal prensiplere inananlar, eskimeyen ve her daim taze kalan vahye bağlananlar. İşte bunları zaman

eskitemez. Onlar tedricen ve istikrarlı bir tarzda sadece olgunlaşırlar. Zaman onları yanlışlayamaz, aksine onlar zamana hükmederler. Neden hâlâ Şâfiî, Gazzâlî, İbn Haldûn, Fârâbî, İbn Arabî, Mevlânâ ve Yûnus Emre diridir ve neden fikir ve düşünceleriyle içimizde yaşıyorlar? ZİRA ONLAR, VAHYE DAYANARAK İNSANÎ VE İÇİNDE YAŞADIKLARI ŞARTLARI AŞTILAR VE ZAMAN VE MEKÂNDAN AZADE ÖLÜMSÜZ HAKİKATİ TERENNÜM ETTİLER.

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012.s. 109-111 Yüzakı Nisan 2005.

İSLÂMÎ YAŞAYIŞ VE DÜŞÜNÜŞÜN YENİDEN İNŞASI

İslâm dünyası ahlâkî ve fikrî bir kriz içindedir ve bu kriz, ferdî, toplumsal, ekonomik ve siyasî problemlere kaynaklık etmektedir. Bir zamanlar görkemli bir medeniyet kuran Müslümanlar bu yüzyılda ferdî ve toplumsal problemlerle mücadele ederek varlığını devam ettirmeye çalışmakta, bu meselelerin nasıl üstesinden geleceğini de pek bilememektedir. Şimdi Müslüman entelektüeller, bir taraftan yıkılmış bir medeniyetin kalıntıları ve diğer taraftan hâkim bir batı dünyasının zihnî ve sosyal dayatmaları ile karşı karşıyadır. Bu sebeple, önce İslâm geleneğinin tarihî süreci hakkında düşüncelerimizi ifade edeceğiz ve sonra İslam'ın bu çağdaki önemli problemi olarak moderniteye işaret ederek, onu İslâm'ı insanından koparan bir fenomen olarak nitelediğimizi ifade edeceğiz. Sonunda bir tez olarak, İslâmî yaşayış ve düşünüşün yeniden inşasının *ahlâkı bilmenin şartı sayan bir epistemolojinin* gerçekleştirdiği sosyal ve entelektüel yapılanma ile mümkün olacağı fikrini savunacağız. Dolayısıyla, konuyu önce tarihi süreç ve algılanması ve sonra sosyal kırılma olarak modernite ve en sonunda da fikrî ve sosyal yeniden inşa olmak üzere üç merhalede ele alacağız.

a) *Tarihî süreç ve algılanması*

İnsanlık tarihinin en önemli hadisesi belki de Allah'ın elçileri vasıtasıyla insanlığa vahiy göndermesidir. Allah her yerde ve her dönemde insanlara bilgi ve hikmetle doğru yolu gösteren peygamberler göndermiştir. İnsanlık bu semavî ışıkla kendini, çevresini ve ışığın kaynağı olan Yaratıcısını tanımış ve onunla yeryüzünde medeniyetler kurmuştur. Allah âhir zamanda Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi elçilerin sonuncusu, Kur'ân'ı da insanlığa son vahiy olarak göndermesi neticesinde Hz. Peygamber bir toplum ve Kur'ân da bir medeniyet inşa etmiştir. Kur'ân'ın nefsinde kemal olarak somutlaştığı Allah Resûlü bir İslâm toplum oluşturmuş ve diğer taraftan Kur'ân ise İslâm medeniyetine kaynaklık eden bir bilgi ve kültür yaratmıştır.

İlk İslâm toplumu Kur'ân toplumudur. Allah Resûlü peyderpey gönderilen vahiyle 23 yılda bir inananlar toplumu meydana getirmiş ve bunlar Kur'ân yoluyla kâinatı, insanlığı ve hayatı yeniden anlam- landırmışlardır. Sahâbiler peygamberde temessül etmiş Kur'ânî hakikati, ferdî planda ahlâkî ve manevî kemâl, toplumsal alanda ise bir yaşayış tarzı ve kültür haline dönüştürdüler. Allah Resûlü'nün vefatından sonra, ellerindeki Kur'ân ve Peygamber'in davranış ve sözlerinden oluşan sünneti esas alan bu toplum, önce siyasî başarı ve daha sonraları bu siyasî ve toplumsal başarının neticesinde kültür ve medeniyet yarattılar.

Her medeniyetin temelinde vahiy olduğu gibi İslâm medeniyetinin temelinde de vahiy yani Kur'ân vardır. Kur'ân bu medeniyeti oluşturduğu ideal insan tipi yoluyla bir *toplum*, ilim yoluyla bir *kültür* inşa etmiştir. Allah Teâlâ Kur'ân vasıtasıyla Elçiyi eğitmiş, manevî ve ahlâkî idealleri onun şahsında somutlaştırmış ve insanların her bakımdan hayranlık duyacakları ve derin bir sevgiyle sevebilecekleri *ideal* tip haline getirmiştir. Etrafındaki insanlar bu melek-insanın manevî ve ahlâkî cazibesinin etkisindeydiler. Onu bu derece farklı yapan şeyi bilmek isteyenler onun yanında bulunup sözüne kulak verip, Elçinin davasına ve getirdiği yeni dine inandılar. İnanan bu topluluğun en büyük ideali onun gibi, en azından onun sevdiği biri gibi olmak için Peygamber'in emirlerini itina ile *yerine getirmekti.* Onunla birlikteliğin bir neticesi olarak, inananlar birlikte davranmayı ve hatta birlikte düşünmeyi öğrendiler. Birbirlerine din ve sevgi bağıyla bağlı ve aynı ideali paylaşan bu toplum, manevî ve ahlâkî açıdan mükemmeldi.

Manevî ve ahlâkî ölçüler gözetildiğinde çağımızdan oldukça ileri olan bu erdemliler toplumunda, 'sosyal insan' olabilmek, topluma iştirâk edebilmenin şartı sevgi, ibadet, doğruluk, fedakârlık, diğergam olmakla ahlâkî ve manevî bir şahsiyet kazanmakla mümkündü. Bu toplumda en ideal insan, dolayısıyla en çok itibar ve takdir kazanan fert, Peygamber'in kendinde somutlaştırdığı ahlâkî ve manevî ideallere en çok yaklaşan fertti. Fertler oluşturulan bu manevî ve ahlâkî alanda varlık buluyor ve sosyal benliklerini oluşturuyorlardı. Ahlâkî ve manevî kemalin zirvelerine ulaşan bir Hz. Ebû Bekir, bir Hz. Ömer, bir Hz. Osman ve bir Hz. Ali (radiyallâhü anhüm) ve daha niceleri sosyal alandaki varlıkları ve sosyal olaylara iştirâkle toplumun manevî ve ahlâkî tekâmülüne katkıda bulunuyorlardı. Diğer taraftan bu sosyal alanı paylaşan fertler, bu ideal tipleri kendilerine örnek alarak, manevî ve ahlâkî bakımdan eğitiliyorlardı. Yani toplum ve fert karşılıklı ilişki içinde bir birlerini etkileyerek var-

lığını ve benliğini oluşturuyordu.

Evrensel ve hâkim bir medeniyeti tesisi edebilmek için sadece sağlam ahlâklı ve sağlam karakterli bir toplum oluşturmak yetmiyor, aynı zamanda yüksek seviyede bir *ilim* ve kültür ortaya koymak gerekiyordu. Bu inanan topluluk daha ilk devirden itibaren Müslüman olmalarının gereği olarak kendilerini aynı zamanda bir 'ilim' faaliyetinin içinde buldular. **Müslüman olan her fert Kur'ân'dan bir kısım parçalar ezberlemekle sorumlu tutulmuştu.** Okuma yazma bilme, önemli bir özellik olarak takdir ediliyordu. Bu yeni dinin bizzat bir Kitaba dayanması ve bu Kitabı okuma öğrenme ve anlamanın dini bir vazife ve bir ibadet olarak algılanması, Müslümanlardaki ilim kavramının oluşmasında önemli rol oynadı. Önce Kur'ân'ı yazmak ve öğrenmek, Peygamber'in söz ve davranışlarını tekrar ederek nesilden nesile aktarmak İlmî faaliyetler olarak biliniyordu. Bununla birlikte Kur'ân ve Peygamber doğru ve yanlış davranışların ne olduğunu tayin ediyor veya tayin etmenin yolunu gösteriyordu. Diğer taraftan toplum büyüdükçe çeşitli hadiseler görülüyor, imanın mahiyeti ve sınırları hakkında düşünceler ortaya çıkıyordu. Doğal bir seyirle gelişen bu toplumsal sürecin bir parçası olan bilme, bildirme ve problem çözmeden müteşekkil ilim faaliyetleri her geçen gün artmakta ve Müslüman toplumun önemli bir özelliği olmaktaydı.

Bu İlmî faaliyetlerin neticesi olarak, Kur'ân'ı okuyup anlamaya dair faaliyetler kıraat ve tefsir, Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarını kayıt ve nakil ise hadis, doğru ve yanlış olanı tespit etme yolu ve işi fıkıh, imanın mahiyeti ve sınırlarını tespite dair düşünce ve faaliyetler ise kelâm ilminin nüvesini oluşturdu. İlk İslâm toplumunda Kur'ân'ın Peygamber vasıtasıyla oluşturduğu bu nüveler, Müslümanların siyasî ve askeri bakımdan genişlemesi neticesinde ulaştıkları geniş kültür havzalarında gelişip büyüdü. Her İlmî disiplin kendi metodu, konusu ve gayesini belirleyerek Kur'ânî mesajın somut bir medeniyet olması noktasında rolünü mükemmelen oynadı. ***Kısaca, İslâmî disiplinler, Kur'ânî özle yaşayan hayat arasında aracılık ettiler.*** Diğer bir ifadeyle Kur'ân, İslâmî disiplinler yoluyla, fikir, davranış, düşünce, hüküm; siyasî vizyon ve hedef; dinî ve siyasî meslek ve teşkilâtlar; şiir, musikî, mimarî ve sanat olarak yaşayan hayatta somutlaştı. İslâmî disiplinler o devirlerde İslâm toplumunun mevcut problemlerini çözmekle görevlerini hakkıyla yerine getirdiler.

Kur'ân'dan neş'et eden bu medeniyet zamanla gelişti ve olgunlaştı. Her medeniyetin kaderi olan bir düşüş ve yıkılış İslâm medeniyetini bekliyordu. Yunan düşüncesinden alman felsefe ve mantıkla İslâm düşüncesi muazzam zihni ve dolayısıyla da hayattan kopuk sistemler oluşturmaya başladı. ***Böylelikle oluşla düşünce arasına sistemler girmeye başlamış ve hayatın dinamikliği ve canlılığı, artık taze düşünce ve fikir olarak ilim dünyasına yansımamaya başlamıştı.*** **Bu durumda *yaratıcı düşünce*, mevcut muazzam *zihnî sistemlerin lâbirentlerinde*** adeta saklambaç oynuyor, bu lâbirent içinde yeni dehlizler ve yeni yollar keşfetmekle uğraşıyor ve bunu büyük buluş telakki ediyor ve zamanla kendini tüketiyordu. Böylelikle ilim ve düşünce, kalın duvarlı müesseseler ile toplumdan ve yaşayan hayattan ayrılmıştı; ilim adamlığı ise varlığını ve menfaatinin devamını gaye edinen bir sınıf olmaya başlamıştı. Dolayısıyla, Kur'ân'ın diriltici soluğu, o sıcaklığı ve tazeliğinde topluma ulaşmadan büyük zihnî sistemler, kalın duvarlı müesseseler, girişi ve çıkışı sıkı kontrol altına alınmış sınıflar içinde kayboluyor etkisi ve gücü asgariye indiriliyordu. Kur'ân'ın diriltici soluğunu taşımak için var olan İslâmî disiplinler ve müesseseler taşıma görevini yapma yerine, diriltici soluğun ulaşmasına engel olmaya başlamışlardı. Neticede, İslâm toplumu, diriliğini, dinamikliğini ve canlılığını kaybetmişti.

Dinamikliğini kaybeden İslâm toplumu önce düşünce planında yeni fikirler ortaya koyma yerine mevcudu öğrenme ve bir sonraki nesle nakletme yolunu seçti, böylece ***muhafazakârlık*** bir erdem haline getirildi. Bunu yapabilmek için ilimde bir nevi standartlaşmaya gitti ve bazı düşünce okulları ve bazı kitaplar resmîleşti. İlim talipleri okullarda, resmîleşmiş kitapları okuyor ve en azından resmî anlayışın ve siyasî gücün devamını sağlamayı becerebiliyorlardı. Fakat bu durum fazla süremedi, Batı'da XVII. ve XVIII. Yüzyıl'da gerçekleştirilen zihniyet devriminin neticesi olarak, önce düşünce planında İslâm dünyası farkına varmadan üstünlüğünü kaybetti. Descartes (1650), Spinoza (1677), Lock (1704), Leibniz (1716), Hume (1776), Kant (1804) ve Hegel'lerin (1831) yetiştiği dönemde, o zamanki **İslâm düşünce ve dünyasının temsilcisi olan Osmanlı'da, yaşadığımız hayatın tayinine tesir edebilmiş düşünce adamları maalesef yetişmedi.** Farkına varmadan kaybettiğimiz kültürel üstünlüğün doğrudan neticesi, somut siyasî mağlubiyetti. XVIII ve XIX. Yüzyılda bütün çabalara

rağmen Osmanlı devletinin siyasî alandaki kayıp ve yenilgileri durdurulamadı ve I. Dünya Savaşı sonunda ise İslâm dünyası hemen hemen bütün toprakları işgal edildi.

XX. yüzyılda ise Müslümanlar çok farklı bir fenomenle karşı karşıya kaldılar. **Siyasî hürriyetlerini görünüşte kazandılar ve fakat, seyahat ve iletişim araçlarının gelişmesiyle ortaya çıkan modernite/globalleşme, İslâm'ın sosyal ve toplumsal üstünlüğüne son verdi.** Bugün bütün İslâm ülkelerinde, eğitim, yönetim ve iktisadi kurumlar, bütünüyle meslekler ve sinema, tiyatro, roman, müzik, ve mimarî gibi bütün sanat formları, ev döşeme usûllerinden giyiniş ve davranış tarzları *orijini* itibarıyla İslâmî değil Batılıdır.

KÜLTÜREL, SİYASÎ VE SOSYAL ÜSTÜNLÜĞÜNÜ BİRER BİRER KAYBEDEN İSLÂM DÜNYASI BİR KONUDA ÜSTÜNLÜĞÜNÜ ASLA KAYBETMEDİ: **DİN.**

Şimdi Müslüman nesiller bu üstünlük psikolojisinden hareketle, kaybettikleri kültürel, siyasî ve toplumsal alanların yeniden nasıl fethedileceğinin hayâllerini kurmaktadırlar.

b) *Bir Sosyal Kırılma Olarak Modernite*

Kant'ın 'insanın kendi kendine aşıladığı ***vesayet*** hissinden kurtulma' diye tarif ettiği Aydınlanma, Batı'da, Hıristiyan geleneğinin gücünü kıran, iyiyi, doğruyu, güzeli ve yeniyi keşifte insana ve insan aklına güvenen bir zihniyet devrimi yaptı. Bu Batı insanının tabiata, insana ve tarihe bakışını değiştirdi ve insanoğlu için yeni gayeler ve hedefler belirledi. Yönünü geçmişe değil, geleceğe yöneltmesini söy-ledi. Bu dünyada yalnız olduğuna, inanan insan önce kendine, kabiliyetlerine ve aklına güvendi ve sonra refahı, mutluluğu ve geleceğinin içinde bulunduğuna inandığı ***yeniyi*** arayıp araştırmaya başladı. **Önce maddeye yöneldi, maddeden kendine teknoloji diye bir güç çıkardı.** Kendisine kültürel, siyasî ve sosyal alanlarda üstünlük veren bu güç aynı zamanda, doğru yolda olduğunun güvencesi ve garantisini verdi. **Modernite** olarak niteleyebileceğimiz bu olgunun temel özellikleri şunlardır:

1- **Modernite meşruiyetini kendinden almaktadır.** Modern düşünceye kadar tarihte her fikrî oluş kendini bir geleneğe bağlar ve bir düşünüş ve fikir hareketinin devamı olduğunu iddia ederdi. Modernite ise fikrî planda kendisini bir düşünce geleneğinin devamı olarak görmez, aksine öncekilerden ayrı ve farklı olduğunu iddia eder. İşte bu sebeple moderniteyi evrensel anlamda bir düşünce kırılması olarak niteleyebiliriz. Gelenek meşruiyetini aşkın bir alandan devşirirken, modernite gerçeği, doğruyu, iyiyi ve güzeli tayinde ***aşkın olanı değil kendini esas*** alır. Böyle davranmakla modernite, hem aşkın olan bir tavır geliştiriyor, hem de gittikçe kendine güveni artıyordu. Dolayısıyla, gerçeklik aklın ve tecrübenin sınırları ile sınırlandırılmış, insan imajı değişmiş, insan Tanrı'nın yeryüzündeki halifesi olmaktan çıkarılmış ve hem cinslerinden daha fazla gelişmiş bir canlı olarak algılanmaya başlanmıştı. Otoritenin en çok gerekli olduğu ahlâkî alan ise tartışmadan başka bir şey yapamayan aklın insafına bırakılmıştı. Kısacası modernite, hem kendi varlığının meşrûluğunu hem de bir dünya görüşü olarak doğru olduğunu metafiziğe veya tarihe dayanarak değil, bizzat kendi esaslarına dayanarak iddia etmekteydi.

2- **Modern bakış açısı kutsaldan bağımsız aklı, toplumda ve düşüncede yegâne otorite kabul etmektedir.** Geleneksel toplumlarda gerçekliğin tayinini din yapmış ve ahlâkî alana daima dinî otorite hâkim olmuş, akıl ise daima dinî esaslara tâbi olmuştur. Modern toplum ve düşüncede akıl hâkim otorite, din ise ona tabii hale getirilmiştir. Tanrı dahi var olabilmek için aklın varlık kriterlerinden geçmesi gerekir. Dolayısıyla ahlâkî, metafizik ve İnsanî gerçekliğin vahiy vasıtası ile tayin ve tespiti Tanrı'dan alınmış, akılla tespit etmeye çalışan insana verilmiştir. Bu tavır neticesinde, dinin önce üretilen kültür ve bilgide ve daha sonra sosyal ve kamusal alanda hâkimiyeti zayıflatılmıştır. Geleneksel toplumlardaki dinin yerini, modern toplumda akıl almıştır.

3- **Modern dünya görüşünde hakikat sadece rasyonel ve olgusal olanla sınırlandırılmıştır.** Tabiat ve kâinat, aklın ve tecrübenin ışığında 'metafizik' hurafelerden temizlenmiş ve insanın düşünce ve tecrübesine amade bir obje haline getirilmiştir. Teolojik anlamda Tanrı'nın, meleklerin ve âhiretin varlığı veya yokluğu rasyonel olarak ispat veya reddedilmeye çalışılmıştır.

4- **Modernite kendi varlığını, modern devlette ve onun bir yansıması olan, parlamento, üniversite ve bankalar gibi bütün modern kurumlarda somutlaştırmaktadır.** Bütün bu kurumlar

hem çıkış kaynakları bakımından hem de işleyişleri açısından meşruiyetlerini dinî kültürden değil, insan tecrübesi ve akıldan almışlardır.

5- **Moderniteye göre din, ahlâk fizik ve metafizik alanı tayindeki tekelciliği bırakmalı, sosyal, siyasî ve kültürel hayata ise hiç karışmamalıdır.**

ŞİMDİ AKILLARA ŞU SORU TAKILMAKTADIR: Modernite burada neden insan hayatına büyük kolaylıklar getiren teknolojinin mucidi ve müreffeh ve mutlu bir toplum yaratmanın sebebi olarak **görülmemektedir?** Aksine sosyal bir kırılma tarzında negatif bir olgu olarak takdim edilmektedir?

Moderniteyi bu tarzda algılama bir dünya görüşü ve bakış açısının neticesidir. İnsanoğlu daima semadan gelen ışıkla, yani vahiyle aydınlanmış ve bu ışığın aydınlığında kendini, toplumunu, kâinatı ve yaratıcısını tanımıştır. İnsanoğlu semadan verilen hikmetle, toplumu var eden ahlâkî kuralları, kâinata ve insana dair İlmî disiplinleri oluşturmuş ve semadan gönderilen ruhla vizyon yakalamış ve sanatına can vermiştir. Bu temel espiri insanlık tarihi ile birlikte her toplumda ve her coğrafyada modern döneme kadar devam etmiştir. **Modern çağa gelindiğinde insanoğlu ilk defa, kendi aklı ile aydınlanabileceğini ve Tanrı'ya ihtiyacı olmadığına inandı.** Bu ışığın aydınlığında bilim ve teknolojide büyük devrimler gerçekleştirmesine rağmen, manevî ve ahlâkî bakımdan belki de en karanlık dönemini yaşıyor. Meseleye bu açıdan bakıldığında semavî dinlerle varlığını devam ettiren ve birçok medeniyetler kuran insanoğlu belki de ilk defa semavî medeniyetler halkasını kırmış ve kendi aklına dayalı bir medeniyet kurmaya çalışmıştır. İşte bu sebeple modernite bir sosyal kırılma olarak görülmektedir. Fakat bu sosyal ve düşünsel kırılma bir ara, hatta bir geçiş dönemi olma durumundadır. Modernite insanlık tarihinin ulaşmak için büyük mücadelelerle tekâmül ettirdiği bir son bir nihai nokta ve ulaşılabilecek en yüksek seviye değildir. **TARİHİN SONU GELMEMİŞTİR.** Aksine, insanlık semadan gelen ışığın kıymetini daha iyi anlayabilmesi için zorunlu bir ara döneme girmiştir. Bu ara dönemde insanoğlu bir kez daha Tanrısız ve kitapsız yapamayacağını anlayacak ve yeniden Tanrı'ya yönelecek ve ondan insanlığa gelen mesaja, yeniden kulak verecektir. **Zira insan i kendine varlık veren İlahî özünü yok ederek varlık bulamaz.** İnsanlık tekrar semaya ve Tanrı'ya yöneldiğinde önce kendi dinini yeniden keşfedecek ve daha sonra da semadan gelen son mesajı gündemine alacaktır.

İnsanlık manevî açlığının ve ahlâkî çözülmenin zorunlu bir neticesi olarak tekrar İslâm'a yönelecektir. Fakat bu çağda insanlığa cazip gelen İslâm'ın kendi tarihi içinde ve İslâmî disiplinler çerçevesinde ortaya koyduğu entelektüel ve fikrî birikimi değildir. İslâm medeniyetini yeniden inşa gayesiyle sadece İslâmî disiplinlere yönelmek, İslâm'ı canlandıracak yerde tarihselleştirecektir. Bu şekilde takdim edilen İslâm, çağdaş bir insanın gözünde, geçmiş milletlerin dini olarak kalacaktır.

Bu çağın problemi, Orta Çağ Hıristiyan dünyasında olduğu gibi, entelektüel zayıflık veya yeterince rasyonel olmama değil, tam aksine manevî ve ahlâkî zafiyettir. Bu sebeple İslâm'ı bir nevi rasyonelleştirme ameliyesi olan İslâm modernizmi, İslâm'ı bu çağda alternatif ruhî ve ahlâkî bir yol tarzında takdim etmekten çok uzaktır. Onun yapacağı en iyi şey İslâm'ı modern düşünceye entegredir. Dolayısıyla, İslâm'ın Hıristiyanlık'tan ve İslâm düşüncesinin ise çağdaş Batı düşüncesinden daha fazla veya en az onun kadar rasyonel olduğunu ortaya koymaya çalışan bu fikrî yönelişi fazla ciddiye almamak gerekir. İslâm'ın bu çağa vereceği şey ahlâk, maneviyât ve fazilettir. **İslâm'ın bu boyutunu entelektüel manâda tasavvuf, sosyal boyutunu ise yaşayan İslâm toplumu, cemaat ve cemiyetler temsil eder.** Öyleyse önce ahlâkın, faziletin ve maneviyâtın en önemli kriter olduğu sahabe toplumu gibi, erdemliler toplumu yaratılması ve sonra bu sağlam sosyal zemin üzerine bilgi, kültür ve medeniyet inşa edilmesi gerekmektedir. Fakat bu nasıl olacak? Kur'ân ve hadisler, iyi ve kötüsüyle bütün bir İslâm tarihi, kelamı tasavvufu ve fıkhıyla İslâmî disiplinler işte orada durmakta. Bunlardan bir ruh alıp, şu ölü topluma diriltici soluklarıyla kim can verecek. Bize göre, İslâmî düşünüş ve yaşayışı ihya etme, entelektüel (*knowledge)* bir iş olmaktan ziyade bir ruh *(presence*) işidir. **Bilgi kazanılır, ruh ise verilir.** Tanrı'nın kendi katından hikmetle yoğurduğu yüce ruhlar, Kur'ân ve İslâm geleneğine meze edilmiş canı kendi ruhlarından geçirerek şu ölü toplumu can veren soluklarıyla dirilteceklerdir.

c) Sosyal ve Entelektüel Yeniden İnşa

İslâmî yaşayışın yeniden ihyası bir entelektüel faaliyet olmaktan ziyade bir irşad işidir. Bu sebeple bir

Müslüman entelektüel İslâmî yaşayışın değil de İslâmî düşünüşün yeniden inşası hakkında fikir beyan etmeye cüret edebilir; her ne kadar bu iki işin bir birinden tamamen ayrı olmadığını bilse de. İslâmî düşünüşü yeniden inşayı düşünen her Müslüman entelektüelin karşına uygun bir tavırla yönelmesi gerektiği iki farklı alan çıkacaktır. Bunlardan biri, tarihî İslâm düşünce geleneği, diğeri ise içinde bulunduğumuz durumu her yönüyle tayin ve tespit eden, modern Batı düşüncesi. İslâmî düşünüşün yeniden inşasını hedefleyen Müslüman entelektüel bu iki alana bir plan ve proje dahilinde yönelmek durumundadır. Aksi takdirde, plan ve programsız yola çıkan Müslüman entelektüeller neyi alıp neyi bırakacaklarını bilmedikleri için, zihnî enerjilerini ve fikrî cehdlerini çoğu zaman boşa harcamak durumunda kalacaklardır.

İşaret edildiği üzere modernite Batı toplumunu bütünüyle, diğer toplumları ise büyük ölçüde değiştirmiştir. İslâm toplumu söz konusu olduğunda ise modernite önce devlet yapısı sivil ve askerî bürokrasiyi değiştirmiş ve Batı hukukunun kabulüyle kamusal alanda, Batı tarzı yaşayış, zevk ve giyimini benimseterek kültürel alanda kendini kabul ettirmiştir. Dolayısıyla modernite önce kurum ve kuruluşlarıyla kamusal alanı tamamen işgal edip kendi hâkimiyetine almış ve sonra sosyal ve ferdî alana yönelmiştir. Bu gün Müslüman toplumların yapı taşı olan, geleneksel aile bile sarsılmakta ve hatta toplumun aşırı modernleşen kısımlarında yıkılışa doğru gitmektedir. **Modernite Müslüman fertlerin sadece giyim tarzlarını değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda dünya görüşlerini de etkilemiştir.** Binaenaleyh, dinden ve İslâmî dünya görüşünden uzaklaşma tarzında neticelenen bu sürecin sebepleri irdelenmelidir. İçinde bulunduğumuz durumun tek sorumlusu olarak Batı'nın siyasî kültürel ve ekonomik hâkimiyetini göstermek sorumluluktan kaçmak olacaktır. İslâm'ı modern insanın algılayacağı bir dünya görüşü olarak sunamayan Müslüman entelektüeller bu durumdan en az Batı kadar belki de daha fazla sorumludurlar.

Fert olarak kendimizi, Müslümanlar olarak toplumumuzu ve devletimizi ve insanımızı bu denli değiştiren modernitenin mahiyetini anlamamız için Batı düşüncesinin temellerini oluşturan, Descartes, Kant ve Hegel gibi düşünürlerine ulaşmak ve benimsemeden idrâk etmek durumundayız. BU İFADE EDİLDİĞİ KADAR KOLAY BİR İŞ DEĞİLDİR. Batı düşüncesini benimsemeden idrâk etmenin Müslüman araştırmacı için psikolojik ve zihnî problemleri vardır; zihni formatlarmız Batı düşüncesini olduğu gibi kavramamıza uygun olmadığı gibi, psikolojimizde ise az gelişmişliğin ezikliği vardır. Fakat dilemmadan kurtulmanın yolu kendi kimliğimizde ve kendi tarihimizde saklıdır. Önce hak dinin ve tarihte büyük başarılara imza atmış bir milletin mensubu olmanın getirdiği ***psikolojik üstünlüğü*** kazanmamız ve sonra Batı'dan neyi alıp neyin terk edilmesi gerektiğine işaret eden bir zihnî yapıya sahip olmamamız gerekmektedir. Birincisi her Müslüman Türk ferdinin doğuştan getirdiği, diğerini ise bir niyet ve gayretle elde edilmesi gereken hasletlerdir. BİR MÜSLÜMAN ARAŞTIRMACI **Batılı düşünürlerin düşünce dünyasına, bu niyetle ve bu özellikte girmediği takdirde, Kant ve Hegel gibi düşünürlerin büyük zihnî sistemleri, Müslüman araştırmacının düşünüş tarzını etkiler ve hatta kimliğini değiştirebilir.**

Bu çağdaki Müslüman fikir adamlarının birçoğunun Batı düşüncesinden etkilenerek ciddi bir mahiyet değişikliğine uğradıklarını görmekteyiz. Bunlardan bir kısmının düşünce dünyaları ve hatta egzistansiyel yaşamları tamamen Batılı olup sadece ismen Müslüman kalmışlardır. Türkiye'deki sol ve laik entelektüel kesim bu zümredendir. **Bunların benliklerinde imandan ve tarihten kaynaklanan psikolojik üstünlük hissi ve zihinlerinde bu hisle doğrudan alâkalı esaslı bir proje olmadığı için, her hangi bir alanda asla orijinallik ortaya koyamazlar.** Bunların yapabileceği en iyi şey Batı düşüncesini Türkçe'ye tercüme etmek ya da onu Türkiye şartlarında yeniden üretmektir. Sosyolojiden siyaset bilimine kadar, Türkiye'de sosyal bilimlerde yazılanlara bir göz atmak bizim bu tespitimizi doğrulayacaktır.

Diğer tarafta ise, iman ve yaşayış ve entelektüel birikim itibarıyla Müslüman kalabilmiş ve kısmen de psikolojik üstünlüğü muhafaza edebilmiş olmasına rağmen, gerek Batı düşüncesinin üstünlüğünden, gerekse zihninde esaslı bir proje olmaması sebebiyle, Batı düşünce ve perspektifini esas alarak İslâm modernizmini benimseyenler vardır. **Seyyid Ahmet Han, Muhammed İkbal, Fazlur Rahman** ve memleketimizdeki bir kısım Müslüman entelektüellerin temsil etmeye çalıştığı İslâm modernizmi özü itibarıyla *Batılı* bir projedir. Bu yolun nihayetinde, özgün bir İslâm düşüncesi veya bir İslâm

medeniyetine ulaşmak mümkün görünmüyor. Bu tavrın yapabileceği en iyi şey, global fikrî hakimiyetini her geçen gün güçlendiren Batı düşüncesi içine İslâm'ı *uysallaştırarak* entegre edebilmektir. Bu bakış açısı aynı zamanda, İslâm düşüncesini yeniden inşasını sadece *zihni* bir çabayla yapabileceklerine inanmış olmasıdır. Hâlbuki biz, tamamen fikrî görülen bu inşanın sosyal zeminini ancak ahlâk ve maneviyât ile kurulabileceğini düşünmekteyiz.

Bütün bu mülâhazalardan ilk ulaştığımız sonuç şudur: **İSLÂM DÜŞÜNCESİNİ YENİDEN İNŞA ETMEYİ HEDEFLEYEN MÜSLÜMAN ENTELEKTÜEL ÖNCE BATILILAŞMADAN VEYA BATICILAŞMADAN BATI DÜŞÜNCESİNİ DERİNLİĞİNE NÜFÛZ ETMEK DURUMUNDADIR.** Bundan sonra tarihi İslâm düşüncesine yönelmelidir. Batı'yı idrâk etmede olduğu gibi, kendi geleneğimizle karşılaşma ve hesaplaşma sürecinde de bazı tehlikeler mevcuttur. Bunların başında düşüncede tarihselleşmek gelir. Kelâmıyla, fıkhıyla ve İslâm felsefesiyle sadece İslâm'ın tarihî düşünce formlarını iyi bilmek, Müslüman âlimleri tarihselleşmekte ve günümüzden uzaklaştırmaktadır. Bu durumda fıkıh, kelâm ve tefsir bizim iç kimliğimiz olarak algılamakta ve bunların bize fikri ve hayatî realitenin kavranmasının kriterlerini verdiğini düşünmekteyiz. Bunun neticesinde, **Gazzâlî ve Râzî'**nin gözüyle moderniteyi anlamaya veya algılamaya çalışma veya fıkhın bir nevi tarım toplumunu esasa alarak geliştirdiği kurallarla endüstri sonrası modern toplumların problemlerini çözmeye uğraşma gibi bir çelişkilerin içine düşmekteyiz.

Bu sürecin neticesinde bir tarafta, tarihî İslâmî disiplinleri benimseyerek oluşturduğu entelektüel kimlikleriyle yarattıkları kendi dar alanlarında var olmaya çalışan İslâm âlimlerini ve diğer tarafta yaşayışı, düşüncesi ve hatta dünya görüşü modenitenin prensipleriyle belirlenmiş, 'Müslüman' toplumları ve modern dünyayı tanımayan din âlimleri bu toplumun kültürü, sanatı ve düşüncesine ve insanına klavuzluk ve rehberlik edecek konumda değildir. Hatta sıradan insanlarla dahi iletişim güçlüğü çekmektedirler. Dolayısıyla bu devrin Müslüman âlim ve aydınları toplumun içinde bulunduğu durumu esas alan, entelektüel ve sosyal manada kurtuluşun yeni stratejilerini belirlemek durumundadırlar.

Sahihi bir yeniden inşa projesi, bir taraftan Batılılaşmadan ve batıcılaşmadan modernitenin esasını oluşturan Batı düşüncesini anlayıp tahlil edebilmeyi, diğer taraftan fikrî kimlik olarak benimsemeden İslâm düşüncesini kavrayıp ihata etmeyi gerekli kılmaktadır. Fakat Müslüman entelektüel ister Batı düşüncesine ve ister ise İslâm düşüncesine yönelirken, bizzat kendinin oluşturduğu özgün bir zihniyetle meseleye yaklaşmalıdır. Diğer taraftan unutmamalıdır ki tamamen entelektüel bir faaliyet gibi görünen bu inşa meselesi, ahlâkî ve ruhî bir iştir. Bu sebeple biz, bilgiyi ve bilmeyi sadece entelektüel bir faaliyet olarak değil, aynı zamanda bir ahlâk ve maneviyât meselesi olarak görmekte ve ahlâkı ve manevî yetkinliği, bilginin şartı telakki etmekteyiz.

Bu yeniden inşa projesinde, biz İslâmî olan hiçbir şeye karşı çıkmıyoruz. Kur'ân ve hadisler, İslâmî dünya görüşünün esaslarını oluşturdukları için doğrudurlar. Eğer bunlardan bazıları modern zihne garip hatta yanlış görünüyor ise, problem Kur'ân ve sünnette değil modern zihindedir. Bu durumda yapılacak şey, Kur'ân'ı ve sünneti modern zihne uygun gelecek şekilde yorumlamak, hatta değiştirmek olmamalı, tersine modern zihnin esaslarını sorgulamak olmalıdır. Eğer Kur'ân ve sünnetin toplumsal kuralları bu modern toplumda uygulanamıyor ise, yapılacak şey, bu kuralların uygulanabileceği bir toplum yaratmak olacaktır. Bu anlamda dinde reformu onaylamayız. Modern zihniyetin beklentilerine göre ve moderniteyi esas alan, önce Kur'ân ve hadislerdeki topluma yönelik kaideleri hükümsüz kılan ve sonra ibadetlerin yapılış biçiminde dahi değişiklikler yapmayı hedefleyen bir dinî reformu tasvip etmeyiz. Diğer taraftan bu tarz bir reform, bize Kur'ân'daki bütünlüğün bozulmaması ve İslâm toplumunun bu konudaki hassasiyeti sebebiyle mümkün ve olası da görünmemektedir.

Şu son bir asırlık modernleşme ve Batılılaşma maceramızda, Batı önce siyasî, kültürel ve ekonomik bakımdan İslâm toplumlarım değiştirdi. Modernleşme ve sekülerleşme kamusal alanda tamamen ve sosyal alanda ise kısmen gerçekleşti ve Batı teslim alıp işgal edemediği tek yer olan dinî alanı ise İslâm modernizmi ve dinde reform silahlarıyla sarsmaya başladı. Fakat İSLÂM, TARİHÎ ENTELEKTÜEL BİRİKİMİ VE BİR DİNÎ KİMLİK OLARAK BÜTÜNLÜĞÜ VE GÜÇLÜLÜĞÜ SEBEBİYLE BATI'NIN BU SALDIRILARINA KARŞI KOYACAK POTANSİYELE SAHİPTİR. Bütün çabalara rağmen, Müslüman

toplumlarda sekülerleşme olmasına rağmen, bizzat İslâm'da sekülerleşme olmamıştır. Dolayısıyla, **İslâm nihai planda kendi varlığına kasteden, İslâm modernizmine ve toplumsal sekülerleşmeye karşı koymak zorunda kalacaktır. Aksi takdirde kendi varlığını dahi koruyamayacaktır.**

İslâmî düşünüşün ve yaşayışın yeniden inşası sadece entelektüel kapasite ve birikim gerektirmez aynı zamanda rûhî ve ahlâkî bir yetkinliği de öngörür. *Bu durumda bilme aynı zamanda ahlâklı olmanın ve ruhî yetkinliğin de kriteri olmalıdır. Diğer bir ifadeyle, bu inşayı tahakkuk ettirecek bilgi, sadece fikri ve zihinsel bir idrâkten öte bileni değiştirecek ve ahlâkî ve ruhi bir transformasyona tabii tutacak bir bilgi olmak durumundadır.* (**To know is to be saved**). Daha öncede ısrarla vurguladığımız gibi, İslâmî yaşayışın hâkim olduğu bir toplum inşa etmek fikir, ahlâk, maneviyât ve aşkla mümkün olacaktır. Böyle bir toplumsal zemin üzerine inşa edilecek İslâmî düşünüş ise ancak ahlâkı ve manevî yetkinliği esas alan bir bilgi ile tesis edilebilir.

Meseleye bu açıdan bakıldığında, İSLÂMÎ DİSİPLİNLER İÇİNDE MANEVÎ YETKİNLİĞİ BİLMENİN ŞARTI YAPAN TASAVVUF, **İbn Arabî, İmam Rabbânî ve Mevlânâ'da görülen felsefî boyutu ve yaşayan tarikatlarda varlık bulan toplumsal boyutu sebebiyle bu yeniden inşayı başaracak disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır.**

TASAVVUF, tarihî fikrî birikimi ve felsefî seviyesi bakımından Batı düşüncesini ihata edecek ve hatta onu aşacak konumdadır. Bugün Batı'da, Mevlânâ ve İbn Arabî cemiyetleri kurulmakta ve akademik ve akademik olmayan dergilerde tasavvuf ve büyük mutasavvıflar hakkında her yıl yüzlerce makaleler ve kitaplar neşredilmektedir. Batı'da tasavvufa yönelik bu teveccüh sadece entelektüel bir macera olarak kalmamakta aynı zamanda insanların benliklerinde değişim yapan bir sosyal olgu olarak da gözlemlenmektedir. Yapılan araştırmalar İslâm'a ihtida olaylarında tasavvufun önemli bir etken olduğunu göstermiştir. Bu olgu aslında, çağımızdaki değişimi ve beklenen inşayı sadece fazileti, ahlâkı ve maneviyâtı esas alan bir bilginin yapabileceği şeklindeki iddiamızı da desteklemektedir. Fakat **İSLÂM MEMLEKETLERİNDEKİ TARİKATLAR GELENEKSEL SÛFÎ TİPİNİ MUHAFAZA ETMEYE ÇALIŞTIKLARI İÇİN, MODERN TOPLUMDA MARJİNAL KALMAKTA VE ZAMANLA DA ZAYIFLAMAKTADIR.** Bu durumda tarikatlar modern dünyada, geleneksel yapıyı devam ettirmekle, modern bir form kazanmak gibi zor bir dilemma ile karşı karşıya kalmışlardır. Tarikatların geleceğini bu dilemmayı çözmedeki başarısı tayin edecektir. TASAVVUF ANCAK BU DİLEMMAYI ÇÖZDÜKTEN SONRA, BU İNŞA PROJESİNDE GERÇEK BİR ROL OYNAYABİLECEKTİR.

İslâmî düşünüş ve yaşayışı yeniden inşanın sadece rasyonel ve zihni bir iş olmadığını, aksine ahlâkî bütünlüğü ve ruhî yetkinliği esas alan bir bilgi vasıtasıyla başarılabileceğini ifade etmiştik. Bu durumda entelektüelliği aynı zamanda bir ruhî ve ahlâkî *talim* ile birleştiren bilgi ve bu bilginin sosyal ortamlarda asimilasyonu ideal bir tarz haline gelmektedir. İbadet atmosferinde kazanılan bu bilgiden fikirle birlikte feyz alınacaktır. Bunun neticesinde oluşan cemaatin sosyal boyutu, ahlâkî ve manevî boyutu kadar önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, dindarlıkla sosyaliteyi özdeşleştirmiş ve hatta dinî ve manevî tekâmülü sosyalitede arayan yeni bir *Müslüman tipi* ortaya çıktığı görülür. Bu yeni ve oldukça da farklı bir fenomendir. Geleneksel anlamda rûhî yetkinlik ve takvânın, daha fazla ibadet, çile ve inziva ile kazanılacağına inanılırdı. Fakat bugün, takvâyı ve rûhî yetkinliği ibadetle birlikte sosyalitede arayan insanlar görmekteyiz. Modern dünyada, tarikatlar kendi varlılarının devamını ve cemaatin geleceğini toplumdan soyutlanarak gettolar oluşturmada görürken, okuyarak manevî bakımdan yetkinleştiklerine inanan bu yeni 'tip' Müslümanlar, varlıklarının devamını ve geleceğini toplumsal olanda arayan *sosyal dervişler* olarak karşımıza çıkmaktadırlar. ***Dindarlık ve takvâ sosyalite ile yani sosyal faaliyetlerle kazanıldığı için, nihai planda bunların hedefi toplumu değiştirmek olacaktır.*** Binaenaleyh, Sahabe toplumunda olduğu gibi, seviyeli bir ahlâkî standardı ve manevî yetkinliğe ulaşılır ise, İslâmî düşünüşün sosyal zemini oluşmuş demektir. Asıl olan sağlam bir sosyal zemindir ve daha sonraki fikrî inşa kendiliğinden oluşacaktır.

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012. s. 125-139; Köprü, Sayı 73, Kış 2001.

TÜRK MİLLETİNİN "SON"U(NDAN ÇIKIŞI)

Francis Fukuyama yıllar önce tarihin sonunu ilan ettiğinde, herkes gibi ben de ne demek istediğini anlamakta güçlük çekmiştim. Tarifin sonundan, yani kıyametin alâmetlerinden bahsedeceğini zannediyordum. Makaleyi okuyunca onun bir fikir tarihi tahlili yaptığını anladım. O sosyalist sistemin bittiğini, liberal kapitalizmle insanlığın son noktaya ulaştığını iddia ediyordu. **Zamanın sonundan değil, ideolojilerin ve sistemlerin sonundan bahsediyordu.** Bense milletlerin akıbetinin ideolojilerin sonundan çok daha önemli olduğunu düşünüyorum. Varoluş mücadelesinde başarılı olamamış nice milletler, kendi iradeleriyle değil, güçlü milletlerin tahakkümüyle yeryüzünü terk etmişlerdi. Bunun için, milattan önceye gitmeye gerek yok, XVIII. ve XIX. yüzyıl Batı emperyalizmi tarihini okumak veya Türk milletinin asrın başında verdiği kurtuluş mücadelesini hatırlamak yeterli olacaktır.

Selçuklu ve Osmanlı hanedanları daha tarih sahnesi çıkmadan yıllar önce, meşhur Arap edibi ve düşünürü, **Ebû Osman el-Câhız** (774-870), ***Fezâi'lü'l-Etrâk*** **(Türklerin Faziletleri)** isimli eserinde bu milletin özelliklerini şöyle tasvir ediyordu:

"Türkler savaşlarda başarılı bir millet olarak, cömert, azimli, mükemmeli arayan, doğru hareketli, yüksek fikirli, parlak anlayışlı, derin görüşlü, bilgili, itiyadı, sabırlı, sır saklayan, kültürlü, attan ve silahtan anlayan kimselerdir... Az hareket ve az işle meşgul olmak Türklere ağır gelir; zira onların bünyeleri hareket üzerine kurulmuştur, rûhî kuvvetleri bedenî kuvvetlerinden daha fazladır. Ateşli, hararetli, anlayışlı kimselerdir. Kıt geçimi acizlik, uzun zaman bir yerde kalmayı ahmaklık, rahatlığı ayak bağı, kanâatkârlığı azimsizlik, muharebeyi terk etmenin zillet getireceğini kabul ederler... Türkler yaltaklanma, yaldızlı sözler, münafıklık, kovuculuk, yapmacıklık, yerme, riya, dostlarına karşı kibir, arkadaşlarına karşı fenalık nedir bilmezler."

Bu satırları okuyan herkes gibi ben de bu vasıflara sahip bir milletin artık tarihte kaldığını itiraf ettim. Biz, şu halimizle o millet değiliz. **Değiştik ve değiştirildik.**

Kim değiştirdi ve nasıl değiştik soruları önemli olmakla birlikte, burada ele alınacak meseleler değil.

Şimdi ne olduğu değil, ne olacağı daha önemli. Bu millet tarihteki başarısını tekrar yakalayabilir mi? Bunun için önce onu tarihte başarılı yapan şeye bakmalı. Bizce, bu milleti başarılı yapan, irsî kabiliyetleri ve İslâm dininden aldıkları yüksek ahlâk ve mücadele ruhudur. Şimdi bunlardan eser yok, ne yüksek bir ahlâk ve ne de mücadele ruhu. Bu millet acaba irsî kabiliyetlerini de mi kaybediyor?

Endişe etmemek mümkün değil. Eğer Câhız mezarından kalksa ve bu çağda yaşayan Türkleri tasvir etmek isteseydi muhtemelen şunları yazacaktı:

"Türkler iradesiz, sathî, sabırsız, bilgisiz, itiyatsız, riyakâr, yapmacık ve aynı zamanda kibirli bir millet olup, ahlâk ve dinden nasibi kıttır."

Eğitim sistemi ve modern küresel sistem

Bu halde olmamızın bizce iki önemli sebebi vardır.

BİRİNCİSİ EĞİTİM SİSTEMİ, DİĞERİ İSE MODERN KÜRESEL SİSTEM.

Türk millî eğitimi, eğitimde en önemli şeyin **"iyi ahlâk" ve "güçlü irade"** kazandırma olması gerektiğini ve bu noktada din eğitiminin önemini takdir edememiş durumda. Din eğitimi millî kimliğin korunmasının güvencesidir. **Müslüman olmayan Türk kavimlerinin çoğu neticede Türklüğünü de terk etmiştir. Macarların bir zamanlar Türk olduğunu bizden başka bilen var mı?**

Eğitim sistemimizin millî ve dinî hasletlerle donanımlı bir nesil yetiştirmeyi hedeflemediği kesin. Fakat adeta düşünen bir nesil bile istemiyor. İnsan, kelime ve kavramlarla düşünür.

SAYISAL AĞIRLIKLI EĞİTİM SEBEBİYLE GENÇ NESİL DÜŞÜNCE VE DÜŞÜNME FUKARASI OLARAK YETİŞTİRİLMEKTEDİR.

Bu yargıya katılmıyor musunuz?

O zaman lise öğrencilerine kullandığı ve bildiği kelime sayısını tespit eden bir test uygulayın.

Sonucun vahim olduğunu siz de göreceksiniz. Bu eğitim sistemi genç nesli, kelimelerin canlı dünyasından kopararak matematiğin soyut dünyasına hapsetmekte ve yaratıcı enerjilerini orada

tüketmektedir. Bu açıdan bakılırsa, belki de şimdi ilköğretim ve lisede, neden matematik, fizik, kimya ve biyolojinin en önemli, Türkçe, tarih ve din bilgisinin en önemsiz dersler olarak algılandığı daha iyi anlaşılır.

Türk milletinin sonunu hazırlamada yegâne faktör elbette eğitim sistemi değil, bir diğer etken, Türk millî karakterini ve dinî vasıflarını koruma ve devam ettirmeyi adeta imkânsız hâle getiren modern küresel sistem ve onun bizi mahkûm ettiği sosyal değişmedir. Bu milletin karakterini, ahlâkî ve dinî şuurunu muhafaza eden Anadolu köy ve kentlerinin hızla boşalması, bunun yerine kozmopolitizmin hâkim olduğu metropollerin büyümesi meseleyi daha da dramatik hale getirmektedir. Köyün geleneksel sosyal yapısının ferde yüklediği sorumlulukları, onun karakter eğitimindeki rolünü ve buna karşın şehir hayatının ferdiyetçiliğini göz önüne getirirsek meseleyi daha iyi anlarız. Şehirde sosyal yapılanma ve yaratılan sosyal ortamlar ahlâkî ve dinî prensiplerle oluşturulmadığı için, dindar ve ahlâklı olma sosyal hayatın tabii bir neticesi olmaktan daha çok, zorla devam ettirilen bir durum haline gelmektedir.

Bir tarafta bu milletin millî seciye ve dinî hasletlerini nesillere kazandırma gayesini unutan eğitim sistemimiz, diğer tarafta hâkimiyeti ile millî kimliğimizi kazanabileceğimiz sosyal ortamları azaltan modern küresel sistem, bu milletin sonunu mu hazırlamaktadır?

Ben endişe ediyorum.

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012. s.141-143

FUTBOL FANATİZMİNİN PSİKODİNAMİĞİNE BİR BAKIŞ

Ölmeye Ölmeye Ölmeye Geldik...

Bir zamanlar ülkemizde futbol, elit gruplarda bile gizlenen bir tutku idi. Zamanla bu gizlenen tutku, açıkça dile getirilmeye, hatta yapılacak toplantılar, verilecek randevular, düzenlenecek paneller, konferanslar ya da türlü etkinlikler maçların naklen yayın saatlerine göre ayarlanmaya başladı. Söyleniş şekli açısından farklılık göstermesine rağmen, her sosyo-ekonomik kesimde **"özür dilerim maç, var gelemem"** çoğu zaman geçerli ve kabul edilir mazeretlerden sayılmaya başladı. İş yerlerinde randımanın düştüğü, okulda öğrencilerin derslere girmediği saatler olmaya başladı televizyondaki naklen maç saatleri. Yevmiyesini ya da devam zorunluluğunu hiçe sayıp, işçiler ve öğrenciler maçlara koştular. Maç saatlerinde çoğu zaman boş sınıflara; bir kulağımız gelebilecek gol haberi için dışarıda, ders anlattık biz hocalar olarak. **İnsanlar enflasyon, işsizlik, insan hakları ve Yunanistan'la olan 12 mil gibi sorunlarla ancak taraftarı oldukları takım kaybettiğinde, yenilgiyi unutmak için ilgilenmeye başladılar.** Sayın Cumhurbaşkanımız işsizlik sorununun en fazla olduğu illerimizden biri olan Van'a gittiğinde, karşılamaya gelen kalabalık; işsizlik sorunu yerine, elinde tuttuğu en büyük pankartta yazılanları sözel olarak da kendilerine ilettiler;

"Vanspor 1. Ligde kalsın".

Siz hiç insanların neden maça gittiklerini ya da neden maçlarda **"Ölmeye ölmeye ölmeye geldik..."** diyebilecek kadar fanatik olduklarını düşündünüz mü? Yanıtınız "zevk aldıkları için ya da deşarj olmak için" olabilir. Bunlar doğru yanıtlar değildir. Çünkü; günlük yaşantımızda zaten bunu yapıyor, üstelik para ödemeden deşarj oluyoruz. Trafikteki sürücü; kendisini geçenlere, kırmızı ışıkta duran taşıtlara, arabası anayolun ortasında bozulan sürücülere bağırarak (ya da klaksiyon çalarak); usta kalfayı, kalfa da çırağı, çırak da yeni işe başlayan diğer çırağı, o da simit satmaya çalışan yedi yaşındaki simitçi çocuğu azarlayarak deşarj olabilmektedirler.

Peki insanlar niye maçlara giderler?

Bunun nedenlerinden birisine; Erikson'un **çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu** kavramı çerçevesinde yaklaşılan, aşağıdaki araştırma bulguları, ışık tutabilir.

Erikson'un psiko-sosyal gelişim evrelerinden birisi de **çalışkanlığa karşı aşağılık duygusunun** kazanıldığı 6-11 yaş arasıdır. Çocuk bu dönemde önemli bilişsel ve toplumsal beceriler kazanır. Okula başladığı dönem olduğu için, büyük bir arzu ile okuma, yazma ve basit hesapları somutlaştırarak yapmaya çalışır. Bu dönemin en önemli harekete geçirici enerji kaynağı "merak" olduğundan, çocuk sürekli yeni şeyler denemeye ve üretmeye çabalar. Çocuk bunları yaparken, çevresinden aldığı geri bildirimlere göre kendi **yapabilirlik düzeyini** görür. Aldığı **taktir** ve **teşvik** ile kendini kabul ettirmeyi, görebileceği destek ile daha fazlasını yapabileceğini öğrenir. Kısaca ego sunu güçlendirir; sağlam **benlik** yapısına sahip olur. Yapmak istedikleri; çevresi tarafından engellenen, yeterli teşvik ve taktiri göremeyen çocuklar kendilerini yetersiz görüp aşağılık duygusuna kapılacaklardır.

Kaçımız yüreklendirici, teşvik ve taktir edici aileden geliyoruz? Koruyucu ya da yasaklayıcı anne-baba ortamından gelen, yapmak istediği her şey için **"evet devam et başarabilirsin..."** yerine "dur yanlış yaparsın..., üstüne akıtırsın ben yapayım..., bak yine beceremedin..." tepkilerini alan çocuklarımız, ilkokulda da herhangi bir teşvik ve taktir göremeden, yapabileceklerinin değil **eksikliklerinin** ve **yanlışlarının** dikkate alınması ile **eksiklik ve yetersizlik duyguları içinde aşağılık kompleksi ile büyümektedirler.**

Eksiklik duyguları ile büyüyen çocuk yaşamı boyunca bu eksiklik duygularını tamamlama çabası içinde olacaktır. Otorite ve güç olarak gördüğü objeler ile kendi gücünü entegre edip kendi eksikliğini tamamlama (çabası) içine girecektir. Bu obje: **siyasi akım** olabilir ya da **bulunduğu ilin futbol takımı** olabilir.

Kanımca ülkemizdeki futbol fanatizminin altında yatan psikososyal dinamik; bireyin eksik hissettiği egosunu tamamlama çabasıdır. Yoksa neden insanlar günlerce hakemin yanlış verdiği "taç" kararına

bile itiraz edip tartışsın. Hakemin vermiş olduğu yanlış kararı; tuttuğu takımla entegre ettiği, eksik olarak hissettiği kendi benliğine direkt saldırı olarak görmektedir. Çünkü **ego** sunu eksik olarak algılayan birey, bu yetersizlikten dolayı aşırı benliğini koruma çabası içine girer, **alıngan** olur. Bu nedenden dolayı da tuttuğu takımın galip gelmesini birey, ölüm kalım sorunu olarak görmektedir. Yenilgi durumunda zaten eksik olarak algıladığı ego sunu yitirme tehlikesi içinde olacağını düşündüğü için, maçlar onun için ölüm kalım arenasıdır.

Eksiklik duyguları içinde olma, sadece bireysel değil bölgesel ve ülkeler arası da olabilir. Bölgesel olarak da insanlar kendilerini yetersiz görüp, bölgesel ya da kentsel anlamda kendilerini ispat etme çabası içine girebilirler. Bölgesel merkez olma mücadelesini birçok iller arasında görebiliriz. Hemen hemen her ilin komşu il ile futbol maçlarında su yüzüne çıkan, bazen de kanlı olabilen bir rekabeti olmaktadır. Bunun en trajik ve kanlı örneğini 1967' deki ancak 1 saat sürüp, 1 gol, 40 ölü ve 300 yaralı ile biten Sivasspor-Kayserispor maçında yaşadık. Bu da İstanbul, İzmir ve Ankara gibi kapital merkezi olan büyük metropollere karşı alt metropollerin kendini kanıtlama ya da gösterme çabası olarak değerlendirilebilir. Bu uğraş kendini ilk olarak, büyük metropoller yerine bölgesel güç olma çabası olarak ortaya çıkmıştır.

Çetin Altan da bu olayı, evrensel bir kimlik özlemi çeken tipik Üçüncü Dünya ülkesi özelliği olarak yorumlamıştır. "Evrensel bir kimlik özlemi sonucunda ülkemizdeki insanlara göre bir Türkiye var, bir de yabancı ülkeler. Yabancı ülkeler, Türkiye'yi yok etmek isteyen Türk düşmanları. Türkler'in tepesi bir attı mı, fena yapar düşmanlarını; özellikle de Avrupalılar'ı... Onun için de maçlarda sık sık **"Avrupa Avrupa duy sesimizi.."** sloganlarını duyarız" (Altan, Çetin).

Peki, insanlar niye maça giderler? Yukarıdaki hipotezimizi sınamak için futbol izleyicilerine bir soru anketi verilmiştir. Bu araştırmada uygulanan **soru anketi;** futbol ile halen aktif olarak uğraşan 100 profesyonel futbolcuya ve teknik adama **"bir futbol izleyicisinin bilmesi gereken 10 temel kural nedir?"** sorusuna verilen yanıtlardan oluşturulmuştur. Verilen yanıtların frekansları alınmış ve frekansı yüksek olan 23 tane, **"bir futbol izleyicisinin bilmesi gereken temel kurallar"** belirlenmiştir. 23 madde soru haline getirilip **kişisel bilgi anketi** ile birlikte 1997-99 futbol sezonlarında sekiz farklı Samsunspor futbol maçına gelen yaklaşık 1000 izleyiciye uygulanmıştır. İzleyiciler kale arkası, maroton ve kapalı tribün izleyicileri olarak üçe ayrılmıştır. Yapılan istatistiksel işlemlerden sonra maça gelme sıklıkları, sosyo-ekonomik düzeyleri ve doğru yanıtı bilinen soru oranları ile ilgili elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

İzleyicilerin maça gelme oranları:

Geldiği Maç Türü	%
Her Maç	**59.2**
Ayda Bir	**21.7**
Büyük Takım Gelince	**7.5**
Yılda Bir Kez	**3.3**
Başka	**8.3**

Yukarıdaki tablo bizim, her maça gelen izleyicilerden yarıdan fazlasına ulaştığımızı göstermektedir. Bu da yorumlarımızı daha rahat genelleyebileceğimizi gösterir. İzleyiciler gelir düzeyleri açısından bakıldığında: aylık geliri ortalama 70-100 milyon TL. arasındaki olan izleyiciler (1997-1999 yılı ortalamalarına göre) %43 ile ilk sırayı, 4070 milyon aylık geliri (1998 yılı ücret ortalaması) olan izleyiciler ise %23.1 ile ikinci sırayı alıyor. Yani yaklaşık %60 izleyicinin aylık ortalama geliri maksimum 100 milyon liradır. Bu da maça gelme gerekçelerinin çok önemli olması gerektiği sonucunu bize veriyor. Çünkü izleyicilerin önemli bir bölümü, aylık kazançlarının önemli bir kısmını maç bileti için harcıyor. **Bu araştırmanın en ilginç yanı ise; izleyicilerin sorulan 23 adet futbol kurallarıyla ilgili sorulardan, ortalama 4 soruya doğru yanıt vermeleridir.**

Akla, "acaba sorular zor muydu?" diye bir soru gelebilir. Sorular örnek;

"aut atışı nereden yapılır, korner atışı nereden yapılır, penaltı hangi durumlarda olur?..."

gibi **para vererek maçı izlemeye gelen izleyicilerin bilmesi** gereken sorulardı. Ancak bulgular bize izleyicilerin futbol maçına zevk aldıkları için gelmediklerini göstermiştir. Çünkü; zevk aldığı için maça gelse idi; para vererek izlediği maçın kurallarını bilmesi gerekirdi.

Peki insanlar niye maça giderler? Bulgular da gösteriyor ki maça gelen izleyici, para vererek izlediği oyunun kurallarını bilmiyor. Ancak kurallarını dahi bilmediği oyunu izlemek için kazancının önemli kısmını harcayarak maça giriyor ve zaman harcıyor. Daha da önemlisi taraftarı olduğu takım uğrunda canını bile feda edebileceğini, **ölmeye ölmeye ölmeye geldik** diyerek ifade ediyor.

Futbol maçlarında duymuşsunuzdur; izleyiciler **"ölmeye ölmeye ölmeye geldik..."** diye hep bir ağızdan bağırırlar. İzleyicileri ölüme götürebilecek kadar değerli yapan duygu nedir? Bu duygu yukarda söylenilen eksiklik duygularını giderme çabalarıdır. **Birey tuttuğu takımın gücünü; eksik olarak algıladığı kendi ego su ile entegre eder ve kendi gücü olarak görür. Böylece o artık güçlü birisidir. Artık yetersiz değil, eksikliğini tamamlayan bir obje vardır. Maç kazanılınca kazanan kendisidir. Kendini sonunda kanıtlamış, var olduğunu gösterme olanağı bulmuştur. Takımının yenilmesini ya da takımına hakaret edilmesini; kendisine yapılmış olarak gördüğü için tepkileri bize abartılı görünmektedir. O birey, yenilgiyi kendi -zaten yarım olarak algıladığı ego suna saldırı olarak görmektedir. Tuttuğu takım yenince de kendini ispat etmekte, kendini gösterebilmektedir.**

Kaynakça

ABACI Ramazan [Kitap]. Yaşamın Kalitelendirilmesi Tuzla Belediyesi-İstanbul 2005, s.45-50

BÖLÜM 37-TARIM YASASI NE TÜR AYRICALIKLARA NEDEN OLUR? BİR CUMHURİYET İÇİN GEÇMİŞE DÖNÜK VE ŞEHRİN ESKİ GELENEKLERİNE TERS DÜŞEN YASA YAPMAK AYRILIK DOĞURUR

[İhtiras çekişmeye neden olur]

Antik yazarlar insanların genellikle kötü şartlarda endişelendiklerini, iyi şartlardaysa sıkıldıklarını ve bu iki etkilenimin de aynı sonuçları ortaya çıkardıklarını söylerler, insanlar ne zaman zorunluluk yüzünden kavgaya son verseler, göğüslerindeki güçlü ihtiras onları yeniden kavgaya götürür. **Ne olursa olsun insanların tırmandıkları yüksek mevkilerde, ihtiras asla onları bırakmaz.** Bunun nedeni, doğanın, insanları her şeyi çok fazla arzulayabilir ancak her şeye ulaşamaz kılmış olmasıdır. **Bu yüzden insanların arzuları, arzuladıklarına ulaşma güçlerinden her zaman daha fazla olduğu için, kazanımlarından hoşnut ve yeterince tatmin olmazlar.** İnsanların talihi bu nedenle değişir. **Çünkü bazıları daha fazlası için çabalar, diğerleri kazanmış olduklarını kaybetmekten korkar.** Bu nedenlerden dolayı onlar kendilerini düşmanlığa ve savaşa bırakır. Bunlar, bir eyaletin yıkılmasına, bir başkasının ise başarıyla gelişmesine neden olur.

[Devlet zengin olmalı, yurttaşlar yoksul]

Çünkü Roma halkı için Tribünleri gerekliliğin zorladığı bir arzuyu oluşturma yoluyla soylulardan emin olmak yeterli değildi. Ancak bir kez girişimde bulununca, insanlar tarafından çok takdir gören onur ve zenginliği soylularla paylaşma ihtirası ve umudu sayesinde kavga başladı. Bunun sonucunda artan düzensizlik ve kargaşadan en sonunda cumhuriyetin mahvolmasına yol açan, Tarım Yasası üzerindeki çekişmeler doğdu. Öyleyse, iyi düzenlemiş cumhuriyetlerin devlet hâzinelerini zengin, yurttaşlarını yoksul tutmaları gerektiği için Roma şehrindeki bu yasada bir kusur olduğunu söylemeliyiz. Ya başlangıçta her gün yeniden düzenlemeyi gerektirmeyecek şekilde yapılmadı; ya geçmişe dönük uygulanması tehlikeli olacağı için yasanın yapılması böyle bir ertelemeye uğradı ya da eğer başlangıçta iyi tasarlanmış da olsa sonradan uygulamada bozuldu. Ne olursa olsun, şehrin altı üstüne gelmeden Roma'da bu yasa asla konuşulamadı.

[Zengin, Tarım Yasasından kaçınır]

Bu yasa iki ana şart üzerine oturmaktaydı:

Birincisi hiçbir yurttaşa ilerisi için belirli miktar topraktan fazlasına izin verilmezdi; diğeri, düşmandan alınan topraklar Roma halkı arasında paylaştırılmalıydı. Böylece, bunun soylulara iki tür zararı oldu; çünkü yasanın izin verdiğinden fazla mülke sahip olanlar (yani soyluların büyük çoğunluğu) bundan yoksun kalacaklardı ve eğer düşmandan alman mülk çoğunluğun arasında bölünürse, soylular zengin olmak için sahip oldukları bir aracı kaybederlerdi. Dolayısıyla bunlar kamuya hizmet ettiklerine inanan güçlü kişilere yapılmış saldırılar olduğu için, dediğim gibi, ne zaman bu yasanın adı geçse, şehir tümüyle altüst oldu.

Soylular, sabır ve yaratıcılıkla uygulamada ertelemelere neden oldular: Ya bir ordu dışarıya gönderildi ya yasaya duacı olan bir tribüne bir başka tribün karşı çıktı ya bazen pay edilecek toprak tükendi ya da bir koloni parsellenen araziye yerleştirildi. Çünkü yasa üzerindeki bu kavgalar ortaya çıktığı zaman, Roma'dan bir koloni onlara devredilen araziye gönderilmişti. Bu durumda Titus Livius dikkat çekici bir cümle sarf eder:

"Roma'da, bu koloniye gitmek için adını yazdıracak herhangi birini bulmak çok zordu; Antium'da yer almaktan çok Roma'daki şeyler için umutlanmak, çoğunluğun büyük bir eğilimiydi."

Bu yasa üzerindeki ayrılıklar, Romalıların ordularım İtalya'nın uzak kısımlarına ve İtalya dışına gönderdikleri çağa kadar bir süre daha sorun yaratmaya devam etti. O zamandan sonra da görünüşte durdu. Çünkü Roma'nın düşmanlarından elde ettikleri, çoğunluğun gözünden uzak ve tarıma elverişsiz topraklar daha az arzulanır oldu. Aynı zamanda Romalılar da bu yolla düşmanlarını çok fazla cezalandırmamış oldular. Eğer toprağıyla birlikte herhangi bir şehri yağmaladılarsa, oraya bir koloni yerleştirdiler.

[Kamusal kötülüklere karşı kişisel çarelere başvurmadaki tehlike]

Böylece bu nedenlerden dolayı bu yasa, Gracchus ortaya çıkana kadar sanki uykuya yatmıştır. Uyandığı zaman ise Romalıların özgürlüğü tümüyle yok oldu; çünkü zamanla bu yasanın muhaliflerinin gücü ikiye katlandı; sonuç olarak bu durum senato ve yığınlar arasında her türlü yasal alışkanlık ve geleneğe karşı silahlanmaya ve kan dökülmesine yol açan nefreti körükledi. Kamu Magistratusları buna bir çare bulamadıkları için artık ümitleri kalmayan hizipler, kişisel çarelere başvurdular ve her kesim kendisini savunacak bir lider arayışına girdi. Yığınlar bu kargaşa ve düzensizlikte, erken davranıp desteğini, dört kez Konsül yapmak için Marius'a çevirdi ve o da Konsüllüğü, kendisinin üç kez daha Konsül olmasını sağlayabilecek kadar uzun süre yalnızca çok az ara vererek sürdürdü. Bu bela karşısında çare bulamayan soylular Sulla'ya arka çıktılar ve onu yandaşlarının başına getirerek iç savaşa giriştiler. Çok kan döküldükten ve talihin değişmesinden sonra galip gelen soylular oldu. Bu kan davası,

Caesar ve Pompeius zamanında Caesar’ın kendisini Marius'un yandaşlarının başına geçirmesiyle ve Pompeius'un da Sullanınkilerin başma geçmesiyle yeniden canlandı. Ardından çıkan savaşta galip gelen Roma'nın ilk tiranı Caesar oldu; sonuç olarak da şehir artık bir daha özgür olmadı.

[Zenginin ihtirasındaki tehlike]

Tarım yasası şu halde böyle başladı ve bitti. Ve yukarıda, senatoyla yığınlar arasındaki düşmanlığın özgürlüğü destekleyen yasalar üretmesi sayesinde özgürlüğün sürmesini nasıl sağladığım göstermiş olduğumuz için, bundan dolayı bu Tarım Yasası' nın sonucu inancımla uyumsuz görünse de bu kanımdan vazgeçmem için neden olmadığını söylerim. **Bir şehir, zenginin büyük boyutlardaki ihtirasını, çeşitli araçlar ve çeşitli yollarla ezmezse, çabucak yıkılışa doğru gider.** Öyleyse Tarım Yasası üzerindeki kavgaların Roma'yı bir köle yapması üç yüz yıl aldıysa, halk, soyluların ihtiraslarım, bu yasayla ve diğer güçlü arzularıyla sürekli kontrol etmemiş olsaydı belki de çok daha kısa sürede köle olacaktı. Bu aynı zamanda ne kadar çok insanın onurlu mevkilerden daha çok mülke değer verdiğini gösterir. Romalı soylular böyle mevkileri büyük kargaşa yaşanmadan halka bıraktıkları halde, iş mülke gelince, halkın iştahım doyurması için yukarıda tartışılan yasadışı yollara başvurmasını çok büyük bir inatla savundular.

[Akıllıca sürüncemede bırakmak]

Bu sorunlar Gracchus tarafından başlatılmıştı; onun niyeti, basiretinin üstünde övülmeyi hak ediyordu. Çünkü cumhuriyette ciddi şekilde büyüyen düzensizliği uzaklaştırma girişimi ve bunun adına geçmişe dönük bir yasa yapmak kötü alınmış bir karardı. Bu karar, yukarıda uzunca değinildiği gibi sizi fazlasıyla kuşatmakta olan düzensizliğe doğru kötülüğü hızlandırmaktan başka bir şey değildir. Ancak eğer onu ertelerseniz ya kötülük daha sonra gelir ya da o tam bir kötülük olmadan zamanla kendi ortadan kaybolur.

Kaynakça

Niccolo Machiavelli trc. Alev Tolga Titus Livius’un İlk On Kitabı Üzerine Konuşmalar [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 2009.

MEVLÂNA'NIN RUBÂİLERİ

1
Yabancı bellemeyin, ben de bu eldenim.
Sizin Diyarınızda kendi ocağımı aramaktayım.
Düşman gibi görünüyorsam da düşman değilim.
Hintçe söylüyorum amma aslım Türk'tür.
2
Bizim kafilemiz aşk ile adem diyarından yola çıktı.
Gecemiz bitmeyen visalin şarabından içip aydınlandı.
O şarap bizim mezhebimizce haram değildir.
Ondan tatmış olan dudağımız, adem sabahına kadar kurumayacaktır.
3
Başımı koyduğum her yerde secde edilen O'dur.
Dört köşe ve altı bucakta tapılan, hep O'dur.
Bağ, gül, bülbül, sema, sevgili. Bütün bunlar hep bahanedir;
Yalnız ve asıl maksut hep O'dur.
4
Gönlümün içinde ve dışında var olan hep O'dur.
Tenimdeki can, kan ve damar hep O'dur.
Buraya nasıl olur da şirk ve iman sığar?
Varlığımın **"Neden"**i **"Niçin"**i kalmadı,
Çünkü vücudum da O'ndandır ve hep O'dur.
5
Minare ve medreseler viran olmadıkça
Kalenderlik ahvali intizam bulmaz.
İman küfür ve küfür iman olmadıkça
Hakk'ın bir kulu hakkiyle müslüman olmaz.
6
Ben göklerin her birinde bir takım insanlar
Onların üzerinde de melekler görüyorum.
Ey şaşı, eğer sen biri iki görüyorsan,
Ben de senin aksine ikiyi bir görüyorum.
7
İstek yolunda ergin kimseler,
cihandan elini eteğini çekmiş erler gerektir.
Sen kendi görüşünü tedavi et.
Yoksa bütün âlem O'dur; yeter ki görecek göz olsun!
8
Varlığım hudutsuz bir deniz olduğu zaman
O, benim vücudumdaki zerreleri aydınlatır.
Bunun için ben, şule gibi yanarım; tâki aşk yolunda
Bütün zamanlarım bir andan ibaret olsun!
9
De ki: Gece olsa da, bizim gündüzümüze gece yoktur.
Aşk mezhebinde aşka mezhep olmaz.
Aşk öyle bir denizdir ki ne ucu bucağı, ne de sahili ve kenarı vardır.
Oraya düşüp boğulurlar; fakat **"Aman!"** diye bağırmak, **"Ya Rabb!"** diye haykırmak yoktur.
10
Ey can, haberin var mı ki cananın kimdir?
Ey gönül farkında mısın ki mihmanın kimdir?
Ey ten, türlü hile ile kaçmak yolunu arıyorsun;

Hâlbuki o seni çekiyor. Dikkat et, seni arayan kimdir?
11
Cihan güzellerinin özlemi senin güzel yüzünedir.
Zahitlerin kıblesi senin lâtif iki kaşındır.
Bütün evsafımdan sıyrıldım, soyundum;
Tâ ki senin dil-nişin ırmağında çıplak olarak yıkanayım!...
12
Sevgilim, sana yakın olmanın sebebi hep muhabbettir.
Ayağını nereye basarsan biz oranın zeminiyiz.
Aşk mezhebinde reva mıdır ki
Âlemi seninle gördüğümüz halde seni görmeyelim?...
13
Gönlümü belâ uğrağına saldım
Onu yalnız senin arkandan koşturdum.
Sevgilim, bugün rüzgârdan senin kokun, geldi;
ben şükrâne olsun diye kokunu getiren rüzgâra gönlümü verdim.
14
Seninle beraber olduğum zaman sevgin beni uyutmaz.
Sensizken de hasretinle gözlerim uyku tutmaz.
Sübhânallah, ker iki gecede de ben yine uyanık kalırım.
Bu iki uykusuzluk arasındaki farkı artık sen anla !
15
Ben bir zerreyim, benim güneş yüzlüm sensin.
Ben gam hastasıyım, bana sen aynî devasın.
Kolsuz, kanatsız, senin arkandan uçar dururum; sanki küçük bir çöpüm;
beni tutan ve çeken **“kehrüba”** sensin !...
16
Bizim şu kara topraktan olan bedenimiz feleğin nurudur.
O kesiften, asumanda öyle sür’atle uçar ki bu çalâkî meleklerin bile gıptasını davet eder.
Bazen gök insanları, biz toprak adamlarının temizliğini kıskanırlar;
Hazanda şeytanlar bizim kötülüğümüzden kaçarlarlar.
17
Bugünde her günkü gibi haraplık içinde harabız.
Düşünce kapısını açma; rübabını çal.
Kendisine dostun cemali mihrap olan kimseye
Bin türlü namaz ve o kadar da rükû ve sücut vardır.
18
Sübhânallah, Ey parlak inci, seninle daima
Her suretle muhalefetimiz var:
Ben senin taliinim, hiç uyumuyorum.
Sen benim bahtımsın, hiç uyanmıyorsun.
19
Evet, ey varlığına taptığım! Seni kaybetmemin sebebi kendiliğinden hasıl oldu;
Uyku geldi ve bizden seni alıp götürdü.
İyi uyu ki ben ta seher vaktime kadar
Senin uykulu nergis göklerinden müşteki, feryat edeceğim.
20
Yârsız olmaktan daha güzel yar olamaz,
İşsiz olmaktan daha lâtif iş bulunamaz.
Allaha yemin ederim ki hile ve ayyarlıktan azade olan kimseden
Daha akıllı ve kurnaz bir insan olmaz.

21
Bu gün sabah şarap ile dolu olan kadeh elimde düşüyorum.
Kalkıyorum ve mest oluyorum,
Benim mestliğim servi boylu sevgilimin güzelliğindendir.
Ondan başka var olan bir şey bulunmadığı zaman ben de yok olurum.
22
Bu gece benim çok zar ve zarif olduğum bir gecedir.
Bu gece sırların meydana çıkacağı gecedir.
Gönlümde gizli olan şeylerin hepsi sevgilimin hayalidir.
Ey gece, çabuk geçme; zira bizim işimiz var!...
23
İnsaf et ki aşk ey i bir iştir.
Fakat fena tabiat onun saffetini bozar.
Sen şehvetinin adını aşk koymuşsun;
Hâlbuki şehvetle aşk arasında ne uzun mesafe vardır?
24
Bu acı sözler öyle gönül kırıcıdır ki...
İnsaf et, o ağza bunlar yaraşır mı?
Yok, yok; onun tatlı dudağı hiç acı söz söyler mi?
Bu tatsızlık ancak benim bahtımın kötülüğündendir.
25
Güzel yüzünü perilerin kıskandığı insan,
Seher vakti idi, geldi. Gönlüme gözünü dikti.
Ta sabah oluncaya kadar o ağladı, ben ağladım. Sordu:
Acaba ikimizden âşık olan hangimiziz?
26
Bu mevsim, bahar değildir; başka bir, devirdir.
Her gözün mahmurluğu ayrı bir, visalden olduğu gibi..
Her ne kadar bütün dallar ihtizaz ederse de
Her birinin sallanmasının başka, başka sebepleri vardır.
27
Bizim sarhoşluğumuz şu kırmızı şaraptan değildir.
Bizim şarabımız sevda kadehinden başka yerde yoktur.
Sen benim kadehimi kırmaya ve şarabımı dökmeğe geldin;
Fakat ben o türlü mestim ki şarabım meydanda değildir.
28
Bu aşk bir hükümdardır amma bayrağı meydanda değildir.
Kur'an haktır; fakat ayeti zahir ve aşikâr olmamıştır.
Her âşık bu avcıdan bir ok yemiştir,
Kan içer; fakat cerahati görülmez.
29
Sevgili, senin sebebinden gönlüm yasemenle doludur.
Senin menzilinde benim gibi ve bana benzeyen acaba kim vardır?
Can ve cihandan kalkıp gitmek güç değildir;
Asıl güç olan senin bulunduğun yeri terk etmektir.
30
Rüzgâr geldi, mey içenlerin üzerine gül döktü.
Yar geldi, dostların kadehine mey döktü.
Onun, sümbül gibi güzel kokulu olan saçı, güzel kokulu yerlerde revnak bırakmadı;
Nergis gibi mest olan gözler ile de aklı başında olanların kanını döktü.
31

Senin ayağına sarılmışım, elini tutamıyorum,
Senden medet isteyemiyorum; kimden derman arayayım?
Gönlüm senin muhabbetinle hastadır...
Hey gafil, “ciğerinde su yoktur, hasta değilsin” diye bana tan ediyorsun;
sanki ciğerimde su yoksa ne olmuş.” kirpiklerimde yar ya!...”
32
Bu zulüm sana kimden geldi kelimesiz ve dilsiz,
Böyle feryat ve figan nedendir; ey ney? O cevap verdi:
—Beni bir şeker dudaklıdan kesip aldılar, onun için
Nale ve feryatsız yaşamak nedir bilmiyorum!...
33
Eğer sevgilim olan aya imanın varsa
Bu çabuk geçişin bir kusur değil midir?
Gece yüzünü bana çevirdi ve böylece itizar etti:
“Bizim ne günahımız var; aşkın ucu bucağı yok ki”
34
Havada ve sahrada olan zerrelere iyi bak,
Onların hepsi bizim gibi mecnundur ve hepsi bi-karardır.
İster mahzun, ister memnun olsun, ne kadar zerre varsa hepsi,
Her türlü kayıttan âzade olan ezel güneşinin pervaneleridir.
35
Gönlüm senin gamından her gün bir kat daha zar olmakta
Ve senin merhametsiz gönlün benden gittikçe bizar kalmaktadır.
Sen benden geçtin; fakat gamın benden geçmedi.
Doğrusu, gamın senden daha vefalıymış!..
36
Güzelliği vasfetmenin üstünde olan sevgilim,
“Gönlün nasıldır?” Diye hatırımı sormak için evime geldi.
O eteğini kaldırıyordu; Gönlüm ona dedi ki:
Eteğini iyi topla! zira evim kanla doludur..
37
Ey yüzü güzelliği ruh aynası olan sevgili!
Sabah şarabında senin hayalinin ayaklarına
Gözlerimi sürmek isterim.
Fakat korkarım ki onlar kirpiklerimin oku ile yaralı olurlar!
38
Sayısız hikâyeler anlattılar, yokluğa, varlığa dair birçok sözler söylediler
Gaflet içinde akıllarınca mana gevherini deldiler.
Kâinatın esrarına vakıf olmadıkları için
evvelâ uzun uzun çene çaldılar, sonra uyuyup kaldılar..
39
Senin sözünü söyleyip mütemadiyen seni anmak, beni sükûte mecbur etti.
Seninle meşgul olmaktaki zevk ve lezzet beni işsiz bıraktı.
Senin tuzağından gönlüm evine kaçtım.
Hâlbuki gönlüm tuzak oldu ve ben gene sana tutuldum.
40
Ben kendisini bilen insanların kuluyum,
Ki onlar her zaman kendi gönüllerini hatalardan kurtarmaktadırlar.
Kendi zat ve sıfatlarından bir kitap yaparlar
O kitabın fihristini (Enel Hakk - ben Hakkım) sözü ile icmal ederler.
41

Senin sevgin ateşinden kalbimde bir aydınlık
Senin sohbetinden gönlümün ırmağında bir su vardı.
O su serap, o ateş şimşek oldu.
Şimdi hep o masallar geçti; bütün bunlar sanki birer rüya imiş!...
42
Senin aşkından derya dalgalanıp karıştı,
Bulutlar senin ayağına inciler döküyor.
Yere senin aşkından bir yıldırım düştü.
Bu duman onun için göklere yükseliyor.
43
Hekimin gönlünü kapan o sevgiliyi hekim nasıl tedavi edebilir?
Hiç ona ilâç tavsiye edilebilir mi?
Eğer o, güzelliğinden bir zerre gösterecek olursa
Vallahi o hekime de bir başka tabip lâzım gelecektir.
44
Ruhum göklere uçtuğu ve tenim topraklara karışdığı gün
Kabrimin üzerine parmağınla **“kalk!..”** diye yaz;
Yaz ki ben mezarımdan sıçrayayım
Bu ölü vücudum tekrar canlansın!
45
Ey beni güçlüklerden kurtaran ve ihsanı ile
Serviyi, gülü, bahçeyi mest eden sevgilim!
Gül, humarınla senin sermestin ve diken bedmestindir.
Bir kadeh daha ver ki hepsi bir olsun!..
46
Aşk olmayınca içkinin neşesi artmaz,
Aşk olmayınca güzel vücutlara uygunluk gelmez.
Eğer deryaya bulutlardan yüzlerce katreler yağsa,
aşkın tesiri olmadıkça o katreler ilelebet inci olamaz!...
47
Bir can ki onda senden bir hayal vardır,
O can nasıl zeval bulur?
Aya noksan gelip incelir ve hilâl olursa da,
Bu incelmesi bir kemalin başlangıcı değil midir?
48
Ey sevgili! Aşkının ateşi son haddine erdi.
Senin sevginden, işim sadece şikâyet, oldu.
Eğer her seher inlediğimi istemiyorsan bana acı;
Zira derdim tahammül edilmez bir hale geldi.
49
Senin gözünün bin türlü sihri vardır.
Yüzlerce, binlerce can ona bağlıdır.
Sevgilim, senin siyah saçların küfürdür; din ise ay gibi olan yüzündür.
Küfürle kıyas et, bak ki din ne parlaktır?!...
50
Hakkın muhabbeti sabah gibi aşikâr olmaya başlayınca
Yaşayanların teninden canları uçmak ister.
İnsan öyle bir makama erişir ki her nefeste göze muhtaç olmaksızın
Sevgiliyi görmeye muktedir olabilir.
51
Sabır ve kararı kalmamış âşıktan daha biçare kimse olur mu?

Zira bu aşk, devasızlığa uğramaktır.
Aşk eleminin dermanı ne cimrilik ve ne de riyadır.
Çünkü hakikî sevgide ne vefa vardır, ne de cefa .
52
Anladım ki sevgi, benim varlığımın bağıdır.
O bin telli saç benim elimdedir.
Ben her ne kadar dün kadehten mest olmuşsam da
Bugün kadeh benden sarhoştur.
53
Sevgilinin varlığı sana açılsın istiyorsan
İç yüze geç, dış yüzde durma...
O öyle bir zattır ki onu senden yine senin örtülerin kapamıştır.
Hâlbuki kendisi kendi varlığına batmış ve her iki âlem de onda boğulmuştur.
54
Divane oldum: divane hiç uyku uyur mu?
Mecnun uykunun nerede olduğunu bilir mi?...
Zira Allah uyumaz, uykudan münezzehtir.
Bil ki Allah'ın divanesi de uyumakta onunla beraberdir
55
Dediler ki aşkın akıbeti sükûnettir.
Evveli şuriş (Karışıklık) nihayeti temkindir.
Can, bu aşk değirmeninin altında duran taştır
Bu kararı olmayan beden ise üstte görünen döner parçadır.
56
Dediler ki altı cihet Allah'ın nuru ile doludur.
Halktan **"O nur nerededir?"** diye feryat koptu,
Yabancı olan kimse, sağa, sola baktı; onu göremedi.
Dediler ki : **—Onu görebilmek için -bir an- sağsız, solsuz bak"**
57
Büyüklere hâkipay olmayan baş ve onların
Sevdasına candan gark olmayan gönül yok olsun!
Dediler ki onlarla bu baş ve bu gönül arasına kıl sığmaz, o kadar biribirine yakındırlar.
Hâlbuki ben bizzat kıl oldum.
Artık benim, için oraya sığıp sığmamak meselesi kalır mı?
58
Ne yukarda ne de aşağıda olmayan Ay nerededir?
Ne bizimle ne de bizsiz olmayan nerededir?
Orada burada deme; doğrusunu söyle; âlem hep O'dur.
Fakat onu görebilecek göz nerededir?
59
Cadı gibi sihirbaz ve nergis gibi güzel gözerinin şarabından mestim.
Senin yanına geldiğim zaman niçin beni kovuyorsun?
Ben öyle dudağını ıslatmakla doyacaklardan değilim.
Beni kendi ırmağına at, ruhumu ancak o kandırabilir!..
60
Hallacı Mansur **"Ben Hakkım"** dedi.
Bütün yolların topraklarım kirpikler ile süpürdü.
Kendisinin yokluğu denizine daldı
Ancak ondan sonra **"Enelhak"** incisini buldu ve deldi.
61
Güneşin, senin huzuruna çıkacak ne liyakati var?

Çabuk giden bir rüzgârın, senin zülfüne yetişmesi, haddine mi düşmüştür?
Varlık şehri içinde bilgiçlere hocalık eden akıl,
Senin köyüne ve civarına geldiği zaman divane olur.
62
O mest olan güzel, ansızın kapımdan içeri girdi,
Yakut gibi duran şarap kadehinden içip geçti oturdu.
Onun dalgalanan saçını görüp tutabilmek için
Bütün yüzüm göz ve gözüm baştanbaşa el oldu.
63
Aşkta yükseklik, alçaklık, akıllılık, akılsızlık,
Hafızlık, şeyhlik, müritlik yoktur.
Rintlik, hiç bir kayda bağlı olmamak,
Az söylemek ve kaygusuzluk vardır.
64
Çok bilgili olan akıl senin aşkından bihaberdir, gafildir.
Seni özleyen yürek ateşler içinde uyur.
Eğer gözsüz ve gönülsüz uyuyacak olursam şaşmayın.
Zira iki gözüm kan olmuştur; uyuyan gözlerim değil, kandır.
65
Senin aşkın hususunda hana nasihatin ne faydası olur?
Zehir içmişim, şeker bana kâr eder mi?
Benim için **“onun ayağına zincir bağlayın”** diyorlar;
halbuki deli olan gönüldür, ayağıma zincir vurmak neye yarar?..
66
Dün gece benim taptığım, gökteki Ay gibi idi
Yok, yok! Belki güzellikte güneşten de üstündü.
Şunu biliyorum ki güzeldi, fakat bilmediğim bir şey varsa güzelliğinin nasıl olduğudur.
Hayale sığmayan bir güzellik bilinebilir mi?
67
Gözünü dik ki gönlün göz olsun;
Gönül gözüyle sana başka bir cihan görünsün!
Eğer sen kendini beğenmekten kurtulursan
Her işin başkaları tarafından beğenilmiş olur.
68
Onun ay gibi güzel yüzüne tutulan ve kereminin sakisinden
Mest ve harap olan kimse şadumân olsun.
Ben şad değilim; gözyaşlarım akıyor, gözlerime hiç uyku girmiyor. . ,
Uyku gelmekten korkuyor; çünkü gelecek olursa gözyaşlarım onu alıp götürecektir.
69
Akıldan yüz merhale uzaklaşmak,
İyi ile kötünün vücudundan kurtulmak istiyorum.
Benim vücudumun perdesi, arkasında o derece güzellik var ki
-ey bihaberler!- benim kendime aşık olacağım geliyor..
70
Sevgilimin aşkına tutulduğum ilk zamanlar
Feryatlarım komşularımı uyutmuyordu.
Şimdi feryatlarım azaldı, aşkım arttı.
Zira ateş alevlendiği zaman dumanı kalmaz.
71
Âşık tevazu göstermez de ne yapabilir?
Geceleri senin olduğun yere gelmez de ne eder?

Büklüm büklüm olan saçını öperse şaşma, darılma.
Divane, zincirlerini ısırmazsa, çiğnemezse ne yapar?..
72
Nazı ve nazikliği terk etmiş olan âşık,
Aşk mezhebinde civanmert olur.
Bağrı yanıklara ateş satmak yaraşır mı?
Yusufluk etmeye yeltenen Yakup ne kadar soğuktur.
73
İyi bil ki âşık müslüman olamaz,
Çünkü aşk mezhebinde küfür ve iman yoktur.
Aşkta ten, akıl, can ve gönlün yeri olur mu?
Böyle olmayanlar âşık değildirler.
74
Seven için her nerede bulursa bulsun şarap içmek,
Yahut akıl ve hicap perdesini yırtmak gerektir.
Ben şarabı nerede içeyim? İçecek olsam da şarabın,
Başımdan alıp götüreceği akıl bende yok ki?
75
Senin güzel olan sevgin, kan dökmek istediği zaman can,
Ten kafesinde memnuniyetle çırpınmaya başlar.
Senin şeker gibi dudağında günah imkânım bulup ta
Perhiz eden kimse kâfir olmaz da ne olur.
76
Senin, gönlünde bir şey parlıyor; ona bak!
Yoksa hikâye dinlemekle esrar düğümü çözülemez.
Nitekim dışardaki koca ırmaktan,
Evin içindeki küçük bir çeşme daha faydalı ve daha güzeldir.
77
Eğer âşıka yok olmak ve ölmek
Veya aşk yolunda canını feda etmek düşüyorsa
Artık aşk için **“sonsuzluk pınarından ab-ı hayat içmektir”**
Demeleri boş bir söz olmaz mı?..
78
Maşuka güneş gibi taban oldu.
Âşık zerre gibi döndü durdu.
Aşk baharının rüzgârı esince
Kuru olmayan dallar elbette harekete gelir.
79
Ben o sevgilinin bendesiyim ki akıl onun mecnunudur.
Ondan pür-hûn olan bir gönül yüz can kıymetindedir.
Yemin ederim ki âşıkların gözünden
Akan yaşlara abı hayat gıpta eder.
80
Ayın güzelliği biraz onun-yüzüne benzer,
O melek huyluyu biraz andırır,.
Hayır!, Hayır!,.. Nereden nereye?.. Ay kim oluyor?
Canım ona kurban olsun; O’na benzeyen varsa ancak kendisidir.
81
Senin yanağın put olunca putperestlik iyidir.
Şarap senin kadehinden olursa mestlik iyidir.
Senin aşkının varlığı içinde öyle yok oldum ki

Bu yokluk bin varlıktan yeğdir.
82
Keremkâr dildarın mezarı başına gittim.
O teninin toprağından mahzun bir gül gibi zahir oldu.
Toprağa seslendim, dedim ki:
“Ey toprak benim vefadâr olan yârimi incitme, hoş tut!..”
83
Dün gece benim yanıma şirin sözlü, tatlı dudaklı mağrur bir güzel geldi:
Beni güneş gibi yüzüyle uyandırdı:
“Güneş görülünce kalkılır,
beni gördün kalk, ne duruyorsun?... dedi.
84
Gece geçti, benim ise ne geceden ne de gündüzden haberim var.
Gecelerim, gündüzlere ışık veren, o sevgilinim yüzüyle pür-nûrdur.
Ey gece sen o sevgiliden habersiz olduğun için böyle karanlıklar içinde kaldın.
Ey gündüz, sen de git o sevgilinin gündüzünden gündüz olmayı öğren.
85
Dün gece gördüm ki sevgilim bir mecliste oturuyordu.
Kucaklamağa muvaffak olamadım,
Kulağına lâkırdı söylemeyi bahane ederek hiç olmazsa
Yanak yanağa gelmek fırsatını kaçırmadım.
86
Aşık sevgilisinin izini takip ile onun oturmuş ve gezmiş olduğu yerlerin etrafını dolaşır,.
Zahit te tespih ile rükû ve secde ile uğraşır.
Âşık susamış ve zahit acıkmış olduklarından
Biri su kenarında, diğeri ekmek arkasında koşar,.
87
Bağa bülbül geldi. Kargadan kurtulduk.
Ey gözümün nuru sevgilim, seninle bağa gidelim ve gül ve susam gibi açılalım.
Âkan sular gibi bağdan bağa revan olalım.
Akalım ve hiç durmayalım.
88
Sevgilimden başkaları ile hem-bezm olmama rağmen
Vallahi gönlümde ondan başka hiç bir kimsenin aşk ateşi yoktur.
Güneş batınca karanlıkta kalan,
güneş yerine kandil yakmaz mı?..
89
Âlemde tek olan eşi bulunmayan sevgilimle?
“Tek mi, çift mi?” oynadık.
Bana: **“tek mi istersin, çift mi?”** dedi.
Ben de: **“Seninle çift olmak ve bütün âlemden tek kalmak isterim,”** dedim.
90
Gönlümü senden çekip almak mümkün değildir.
En iyisi onu bütün bütün senin sevgine terk etmektir.
Eğer aşkının gamına gönlümü bırakmazsam onu ben ne yaparım?
Artık gönlümü göğsümde taşımamın manası kalır mı?..
91
Aşkım kemale ermiş, sevgilim hüsün ve cemalde yükselmiş.
Gönül söylenecek bin bir sözle dolu, dil söylemekten aciz.
Susamış olduğum halde önümde akan temiz ve berrak suyu içemiyorum.
Cihanda bundan daha garip bir hal görülmüş müdür?

92
Aşkım, abı zulâlden daha lâtif ve paktır.
Bana aşk ile oynamak helaldir.
Başka âşıkların aşkı halden hale inkılâp eder.
Benim aşkım ve benim maşukumun ise zeval ve intikali yoktur.
93
Senin aşkınla âlemin erganunu (söz dinleyeni) oldum.
Senin mızrabınla gizli ahvalim âleme faş oldu.
Sevgin beni çenge benzetti,
Hangi perdeme dokunursan oradan inliyorum.
94
Sermest olan bülbülden sevgilimi hatırlatan nağmeler işitiyorum,
Semâın rüzgârından gönlümü çeken bir hal duyuyorum.
Sularda daima yârimin hayalini görüyorum
güllerden bütün onun aşinalık kokusunu alıyorum..
95
Bendeki neş'e şaraptan değil kendimdendir.
Bendeki hararet yine bendendir, sudan ve ateşten değildir.
Âşk beni o kadar hafifletmiştir ki vücudumu mizana çekseniz
hiçten pek çok daha eksik çıkarım!.,.
96
Elime ne beklenilmez bir av düştü; ben ne yapayım?..
Başıma tatlı bir sarhoşluk geldi; nasıl edeyim?..
Sofuyum, zahidim.. İyi ama, yolda giderken
Güzelin biri ya bana bir buse verirse ben ne yaparım?
97
Bugün mestçe bir dolaşmak
Kafatasından peymane (kadeh) yapmak istiyorum.
Bu şehirde sarhoş sarhoş dolaşıp durdum.
Bir akıllı adam arıyorum ki onu divane deyim...
98
Sevgilim, sitemler ile bana uykuyu haram etti.
Yarabbi, ne olur sen de onu uykusuz bırak!
Bırak ki, o da uykusuzluğun acısını anlasın
sözünün manasını düşünsün.
99
Ne ben benim, ne sen sensin, ne sen “ben”sin.
Hem ben benim , hem sen sensin, hem sen “ben” sin..
Ben seninle o haldeyim ki - ey güzel sevgilim!...
Ben sen miyim, yoksa Sen ben misin, bir türlü kestiremiyorum.
100
Mademki gönlümde perileri kıskandıran sevgilimin hayali vardır;
Bu âlemde benim gibi bahtiyar olan kimdir?
Allaha yemin ederim, ben şad olmadıkça yaşayamam.
Gam diye bir şey olduğunu işitiyorum; fakat onun ne olduğunu bilmiyorum.
101
Kendim güzel değilim ama güzellere tapanlardanım;
Bâde değilsem de - hiç olmazsa — ondan mest olanlardanım.
Münacat ehlinden değilim;
Fakat senin harabat ehlinden olmakla bahtiyarım ya
102

Ey sevgili! Her kesin kalbinde senin aşkından bir parıltı vardır.
Ve her mihraptan sana yalvarışlar yükselir.
Seninle oturup çektiğim elemleri sana söylemek için
Bahtiyar bir gece ve lâtif bir mehtap lâzımdır.
103
Ey cihanın canı olan sevgili! Senin yüzün bana kıble olalıdan beri
Ne Kâbe'den haberi var; ne de kıble neredededir biliyorum.
Senin yüzün gözümün önünde iken kıbleye dönmeğe kudret bulamıyorum.
Çünkü o, kalıbın, suretin kıblesidir; senin yüzün ise ruhun kıblesidir!...
104
Sevgilim! Ben senin yüzüne baktıkça içimde güller açardı
Ben bir gülistan kesilirdim. Ve iki gözüm seni görerek nurlanır, parlardı,
"Allah seni kem gözden esirgesin, kem gözler senden uzak olsun!..." diye yalvarırdım.
Ne yazık ki, o kem göz ben oldum ve senden ben, seni seven ben uzak düştüm!,..
105
Bu gece, gönlüme uygun bir arkadaşla
Çayırda bir meclis kurduk.
Şarap, meze, ışık sazlar ve okuyanlar... hepsi tamamdı.
Ah!... Keşke ey sevgili, bütün bunların hiç biri olmayaydı da yalnız sen olsaydın!....-
106
Önümde kendi ayrancağızım oldukça,
Yemin ederim ki, başkalarının bal şerbeti gözümde yoktur.
Eğer zaruret ve mahrumiyetten öleceğimi bilsem,
Yine hürriyetimi esaretle değişmem
107
Bana sıdk ile ikrar verdiği halde
Beni âleme oyuncak eden kimselerden bizarım
Çünkü benim âlemle alış verişim yoktur.
Bu türlü ikrar edenlerden ziyade ben, beni inkâr edenlerin bendesiyim.

Kaynak:
Hasan Âli YÜCEL, Mevlâna'nın Rubaileri, Remzi Kitabhânesi, İstanbul, 1932

MAKYAVELİZMİN DOĞUŞU Ve İLKELERİ

Makyavelizm, bir diplomat ve aynı zamanda bir siyaset felsefesi düşünürü olan Niccoló Machiavelli'nin (1469-1527) ortaya attığı bir siyaset ve devlet anlayışının adıdır.

Machiavelli siyaset konusunu gerçekçi bir yaklaşımla ele alıp irdelediği için modern siyaset biliminin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Zira Ortaçağın devlet anlayışına karşı çıkmıştır. Ortaçağın anlayışına göre, siyasal güç iki kurumun elindeydi. **Kilise ve imparatorluk.** Bu iki kurum Tanrı'nın gücünü ayrı ayrı yeryüzünde temsil etmekteydi. Ancak bu ikisinden hangisinin diğerine üstün olduğu konusuydu tartışmalara yol açan. Makyavelli'ye göre ise devlet kutsal adaletin, üstün iyiliğin, herhangi bir amaç veya ülkünün aracı olamazdı. Çünkü **devletin kendisi başlı başına bir amaçtı, devlet, devlet için vardı, devlet egemen olmak için vardı**. Makyavelizm, yani Makyavelli'nin **siyaset öğretisinin başlıca ilkeleri şunlardır:**

1-Devlet bağımsız ve egemen olmalıdır.

2-Siyasetin kendine özgü bir yasası vardır ve bu, toplumun ahlak yasasından ayrı tutulmalıdır.

3-Siyaset, talih ile güç tutkusu, yönetmek tutkusu arasındaki bir mücadeledir. Kişinin hırslı ve güçlü bir iradeye sahip olması başarılı bir siyaset hayatının en önemli koşulundur.

4-Genellikle insan doğası kötüdür.

BU SİYASET ANLAYIŞINA GÖRE AMAÇ, DEVLETİN EGEMENLİĞİDİR VE BU AMACIN GERÇEKLEŞMESİ İÇİN HER ŞEY BİR ARAÇ OLARAK KULLANILABİLİR. **örneğin din ve ahlâk, devletin egemenliğine, üstünlüğüne hizmet ediyorsa bir değeri vardır.**

Hükümdar, ülkesinde egemenliğini koruyabilmek için her türlü aracı ahlakî olsun veya olmasın kullanabilir.

Görüldüğü üzere, siyaseti ahlâk ve dinden soyutlayarak ele alan bu öğretide devletin egemenliği uğruna her şey geçerli sayılmakta, kişinin yönetimin başına geçmek tutkusuyla hareket ederken, ilerde Hükümdar (Prens) isimli eserinde görüleceği gibi,

yasal olan veya olmayan her araçtan yararlanması,

hükümdarın egemenliğini sürdürebilmesi için ayıp ya da suç sayılabilecek hile, şiddet, ikiyüzlülük gibi yollara da başvurması son derece doğal karşılanmakta, hatta öğütlenmektedir.

" Çünkü insanlar genellikle kötüdür."

"Hükümdarın onlara dürüst davranması aptallık olur"

MAKYAVELİZMDE HÜKÜMDAR BÜTÜN BU ARAÇLARI KENDİ KİŞİSEL ÇIKARLARI İÇİN DEĞİL, DEVLETİN GÜVENLİK VE ESENLİĞİ GİBİ YÜKSEK BİR AMACA HİZMET ETMEK İÇİN KULLANMAKLA YÜKÜMLÜ TUTULMUŞTUR. **Fakat bu nokta gözden kaçırıldığı için Makyavelizm sadece dürüstlükten yoksun bir siyaset biçimini değil, sahtekârlığı, ikiyüzlülüğü, zorbalığı da ifade eden bir sözcük olmuştur.** Bu sözcükten türetilen **'makyavelist'** sıfatı ise dalavereci, acımasız, ikiyüzlü, kötü ruhlu insanları ve dürüstlükle yapılmayan işleri nitelemek için kullanılmıştır.

HÜKÜMDAR (PRENS)

Makyavelizmi en geniş ve en ayrıntılı biçimde ele alan, 1513'te yazıldığı halde yayınlanmasına ancak 1532'de izin verilen ve Machiavelli'ye kötü bir şöhret sağlayan Hükümdar (Prens)'i daha yakından tanıyalım.

Hükümdar, siyaset ahlâkı üzerine yazılmış bir kitap olup, başlıca iki bölüm halinde ele alınabilir.

Birinci bölümde hükümdar olmanın yasal olan ve olmayan yolları anlatıdır.

Bunlardan yasal ve kolay olanı veraset yoludur. Bu yolla hükümdar olan bir kişinin yapacağı tek şey atalarının kurduğu düzeni korumak, bu düzenin dışına çıkmamaktır (Hükümdar,II).

Hükümdar olmanın diğer bir yolu talihten geçer. Talihin ve başkalarının yardımıyla hükümdar olabilir

insan. Fakat sadece talihe güvenmekle hükümdarlık sürdürülemez. Çünkü talih oynaktır ve talihi kötüye giden bir hükümdar çok akıllı ve yetenekli değilse yıkılmaktan kendini kurtaramaz. Örneğin, **Cesare Borgia** [172]babasının o sırada papa olmasından ötürü, yani talihin yardımıyla hükümdar olmuş ve kişisel yeteneklerini kullanarak hükümdarlığını sürdürebilmişti. Geleceğini güvence altına almak için dostlar edinmiş, gerektiği zaman şiddete, zorbalığa, sahtekârlığa başvurmuş, halkını hem korkutmuş hem de ona kendini sevdirmiş, düşmanlarına karşı güçlü bir ordu bulundurmuş, kötülük beklediği kişileri ortadan kaldırmış, güçlü kralların desteğini sağlayarak gerektiğinde onlardan yardım almıştı.(Hükümdar, VII).

Diğer taraftan **halkın desteğiyle hükümdar olmak, talihin ya da yabancı güçlerin yardımıyla hükümdar olmaktan çok daha iyidir.** Bu durumda hükümdara düşen görev, halkını ezmemek, halkını hoşnut etmektir. Kötü günlerinde çaresiz kalmak istemiyorsa halkının sevgisini kazanmaya çalışmalı, halkını kendine bağlamasını bilmelidir. (Hükümdar.IX).

Ayrıca alelade bir insan kendi yeteneklerini kullanarak hükümdarlığa kadar yükselebilir. Kişisel yeteneklerini kullanarak yönetimi ele geçiren hükümdarlar bulundukları yere güçlükleri yenerek gelir, fakat hükümdarlıklarını sürdürmekte o kadar zorluk çekmezler. Bu hükümdarları bekleyen en büyük tehlike yeni bir düzen kurmakta kendini gösterebilir; zira yeni bir yönetim modeli uygulamanın başarı şansı oldukça azdır. Bütün bu zorlukları aşmak yine hükümdarın çok güçlü ve yetenekli olmasına bağlıdır.(Hükümdar,VI).

Hükümdar olmanın diğer bir yolu zor kullanmak, ya da cinayet işlemektir. Sıradan bir vatandaş hiç bir yeteneğe ve talihe sahip olmadan bu yolla hükümdarlığı eline geçirebilir. Bu konuda Machiavelli şöyle diyor :

Vatandaşlarını öldürmek, dostlarına ihanet etmek, imansız, merhametsiz ve dinsiz olmak fazilet değilse ve insana onur vermese de, insanı iktidara getirebilir.(Hükümdar.VIII.46)

Bu yola başvuran bir kişi yapmayı tasarladığı kötülükleri bir anda yapmalıdır ki daha az acı versin, daha çabuk unutulsun. İyilikler ise azar azar yapılmalıdır ki halk tadına varabilsin. Hükümdar yaptığı kötülükleri iyi işlerle dengelemesini bilmelidir.

Machiavelli Hükümdar'da sadece iktidara gelmenin belli başlı yollarını belirtmekle kalmaz; kazanılan bir **iktidarın nasıl elde tutulması gerektiğine ilişkin bazı kurallar** da ileri sürer. Bunlardan bir kısmı normal kurallardır.

Örneğin sağlam bir iktidar her şeyden önce güçlü bir orduyu gerektirir, Machiavelli, bir tahtı ele geçirmenin kolay, fakat onu elde tutmanın zor olduğunu, başkalarının gücüne gerek duyan ve yeterli askerî güce sahip olmayan hükümdarların tahtlarını kaybetmeye mahkûm olduklarını ifade eder. Dış güçlerin desteğine güvenen hükümdarlar, iktidarlarını talihe bırakmış sayılırlar ki, bu da güvenilir bir yol değildir. Bir hükümdarın başlıca uğraşı askerlik olmalıdır. Hükümdarın görevi her an savaşa hazır bir ordu bulundurmak olmalıdır. **Askerlik sanatını iyi bilmeyen ve askerlik sanatına gereken önemi vermeyen, eğlenceye aşırı düşkün olan hükümdarlar iktidarlarını kolaylıkla kaybederler.** Bu yüzden hükümdar askerlik sanatını iyi bilmeli, bu sanattan uzak kalmamalı, boş zamanlarında bu sanatla ilgilenmelidir. Hükümdar sadece askerlik sanatının teorik yönünü değil, pratik yönünü de bilmelidir. Bunun yanı sıra geniş tarih bilgisine sahip olması, geçmişte büyük başarılar elde etmiş devlet

---

[172] **Cesare Borgia:** Acımasız ve kurnaz bir kumandan ve siyaset adamı olarak ün yapan Cesare Borgia (1475-1507), **Papa Alessandro VI.**'nın oğluydu Genç yaşta kardinalliğe getirilmiş, fakat daha sonra sivil hayata geçerek babasının nüfuz ve servetini kullanarak, çeşitli entrikalara başvurarak ve Fransa kralının yardımını sağlayarak Orta İtalya'yı Papalığa bağlamıştı. İtalya'nın korkulu rüyası haline gelen Borgia'nin parlak saltanatı babasının ölümüyle son bulmuş, düşmanları ile başa çıkamadığı için İtalya'dan kaçmış, sonunda yabancı bir ülkede savaşırken ölmüştü. Cesare Borgia'nin, yarattığı efsanedeki kadar kurnaz ve cesur olmadığı, başarılarını düşmanlarının zayıflığına ve hatalarına olduğu kadar babasının mevki ve taktiklerine de borçlu olduğu anlaşılmaktadır. (Randolph Starn, "Cesare Borgia" , The Encyclopedia Americana (1970),IV ,273.
http://www.sinemalar.com/film/53549/the-borgia
http://www.turkcealtyazi.org/mov/1582457/the-borgias.html

adamlarının yolunu izlemesi, tarihte yapılan büyük hatalardan ve başarılardan ders alması gereklidir. Akıllı hükümdar kötü günlerde doğabilecek güçlüklerin üstesinden gelmek için hazırlıklı olan hükümdardır. (Hükümdar. XIV).

Machiavelli, **hükümdarın halkına nasıl davranması gerektiği konusunda şu görüşlere yer verir:**

BÜTÜN İNSANLAR GİBİ HÜKÜMDARLAR DA NE SADECE İYİ, NE DE SADECE KÖTÜ NİTELİKLERE; BUNLARIN HER İKİSİNE BİRDEN SAHİPTİRLER. Sadece iyi niteliklere sahip olmaları övgüye değer bir şey olurdu. Fakat böyle bir şey insan doğasına aykırıdır.

O halde yapılacak şey, iyi ve kötü nitelikler arasında bir denge sağlamaktır. **Bir hükümdar tüm faziletlere sahip olsa bile bu onun için yararlı değil zararlı olabilir.** Fakat bu faziletlere sahipmiş gibi görünmenin pek zararı dokunmaz. Çünkü bazı özellikler vardır ki, her biri tek başına bir fazilet gibi görünebilir ama hükümdarın yıkımına yol açabilir. Bazı özellikleri de vardır ki, kusur gibi göründüğü halde devlete, halka refah ve mutluluk getirir. (Hükümdar.XV).

Machiavelli, cimrilik ve cömertlik konusunda ise, cömertliğin bir hükümdarı yoksul ve zavallı bir duruma düşürebileceği görüşündedir. **Cömertlik bir hükümdara yarar değil, zarar getirebilir, hatta bazı durumlarda onu tahtından bile uzaklaştırabilir.** Fakat genellikle hükümdarın halkına cömert görünmesinin pek zararı yoktur. Savaşta elde edilen ganimetleri halka dağıtmak hükümdara ün kazandırır. **Ancak hükümdar kendisine ve halkına ait olan mallarda savurganlık yapmamalıdır.** Eğer bir hükümdar adını iyiye çıkarmak istiyorsa ve kendi servetine dokunmaksızın cömertlik yapamayacaksa cimri tanınmaktan çekinmemelidir. Tarihte cimri olarak tanınan hükümdarların büyük işler başardıkları görülmüştür. Bir hükümdar halkını soymadığı, ülkesini savunabildiği, yoksulluk ve itibarsızlığa düşmediği sürece cimri diye tanınmaktan fazlaca yüksünmemelidir.(Hükümdar, XVI)

Machiavelli, hükümdarı nefret edilmekten, hor görülmekten kaşınması konusunda da uyarır. Bir hükümdar halkının malına ve ırzına dokunmadığı sürece kolay kolay onun nefretini kazanmaz.

Döneklik, hafiflik, korkaklık, kararsızlık da halkın nefretine yol açabilir. Bunlardan tehlikeden kaçar gibi uzak durmak gerekir. Hükümdarın davranışlarında büyüklük, yüreklilik, ölçülülük görünmelidir. **Hükümdar düşmanlara karşı ülkesini savunması için kendisini halkına sevdirmek zorundadır; en güvenli kalesi halkın sevgisidir.** Bu yüzden hükümdar halkın nefretini uyandıracak işleri başkalarına yaptırmalıdır. Kendisi sadece halkın sevgisini kazanacak işlerle uğraşmalıdır. (Hükümdar. XIX).

Ayrıca, eski Roma İmparatorluğuna hayran olan Machiavelli, Roma imparatorlarının yaptığı gibi hükümdara yılın belirli günlerinde halkını çeşitli tören, eğlence ve gösterilerle eğlendirmesini öğütler.(Hükümdar. XXI).

Machiavelli, hükümdarlığın sürdürülmesine ilişkin daha başka kurallar da ileri sürer. Fakat bunlar din ve ahlâka aykırı oldukları için büyük bir skandal yaratmış, Machiavelli'nin kötü bir ün yapmasına neden olmuşlardır.

Şimdi bu kurallara göz atalım.

Hükümdarın, halkını birlik, beraberlik içinde tutmak ve kendisine bağlı kalmasını sağlamak için başvuracağı silahlardan biri **zorbalık**tır. Devlet yönetiminde hükümdarın sert olması, halkı arasında **hem sevilen, hem korkulan bir hükümdar** olması gerekmektedir. Fakat Machiavelli, bazen korkulmanın sevilmekten daha iyi sonuçlar verdiğini belirtir.

Korkulan bir insan olmaktansa sevilen bir insan olmak mı, yoksa sevilen bir insan olmaktansa korkulan bir insan olmak mı daha iyidir?

Buna cevap olarak, hem sevilen hem de korkulan bir insan olmak gerekir, derim. Fakat bu iki özelliği bir arada bulundurmak güç olduğundan birisinden vazgeçmek gerekirse korkulan bir insan olmak daha iyidir, derim. Hükümdar.XVII. 80.

Hükümdarın devlet yönetiminde beceriksiz ve yumuşak olması ona ve halkına zarar getirebilir. Hükümdarın şiddete başvurması halinde toplumun ufak bir kesimi zarar görebilir. Ne var ki, onun

yumuşak davranması tüm ülke halkına zarar verebilir. Machiavelli, insanların genellikle doğuştan kötü, nankör, çıkarcı, ikiyüzlü olduklarını ve ortak çıkarlar söz konusu olmadıkça aralarında sağlam bağların kurulamayacağını, oysa korku altında tutulan insanların cezalandırılma endişesiyle yaşadıkları için hükümdardan kopamayacaklarını ileri sürer. Ama bu korku hiçbir zaman nefrete dönüştürülmemelidir.

...İnsanlar, genellikle nankör, değişken, ikiyüzlü, tehlikeden kaçan, çıkarlarında hasis yaratılıştadır-lar. Kendilerine iyilik yaptıkça sizinle olurlar.(...) İnsanlar sevilen kişilerin şiddetinden çok korkulan kişilerin şiddetinden çekinirler. Çünkü insanlar, yaratılıştan kötü oldukları için bir çıkar karşısında sevgi bağlan yok olur. Oysa korkuyla bağlanmış in sanlar ceza tehdidi altında oldukları için bu bağlar hiçbir zaman onların yakasına bırakmaz. Hükümdar. XVII,80-81.

Hükümdarın en çok tartışılan, en çok eleştirilen bölümü "Hükümdarlar Sözlerini Nasıl Tutmalıdırlar" başlığını taşıyan bölümdür. 'Makyavelist' sözcüğünün yaptığı bütün kötü çağrışımlar daha çok bu bölümden kaynaklanmıştır. **Maciavelli bu bölümde, devlet yönetiminde dürüstlüğün övgüye değer olduğunu kabul eder ama siyasal iktidarın korunabilmesi için yalan yere yemin etmeyi, dalaverelere, entrikalara başvurmayı, ikiyüzlü davranmayı da gerekli görür.** Devlet yönetiminde hükümdarların, gerektiğinde verdikleri sözden dönerek halkı ustalıkla aldatmak yoluna gitmelerini Öğütler:

...ihtiyatlı bir hükümdar, kendine zararı dokunuyorsa verdiği sözü tutmaz. Söz vermesini gerektiren şartlar değişmişse yine sözünde durmasına gerek yoktur, insanlar iyi olsalardı bu davranış biçimi kötü olurdu. Fakat insanlar kötü olduklarına ve onlar verdikleri sözde durmadıklarına göre siz de verdiğiniz sözde durmak zorunda değilsiniz. Hükümdar. XVIII, 84

Machiavelli, ayrıca ideal hükümdarın diğer özelliklerinden söz ederken onun gerektiği yerde tilki kadar kurnaz, gerektiği yerde aslan kadar güçlü olmasının önemi üzerinde durur.

En iyi tilki olabilen hükümdar en iyi sonuca ulaşmıştır. Hükümdarın rolünü çok iyi oynaması, gerçek amaçlan konusunda açık vermemesi gerekmektedir. İnsanlar o kadar basit ve şartların gereklerine uymaya o kadar alışkındırlar ki aldatmak isteyen biri mutlaka aldanacak birini bulur. Hükümdar. XVIII, 84.

Bir hükümdarın sadece aslan kadar güçlü veya tilki kadar kurnaz olması yetmez. Onun hem çok kurnaz, hem de çok güçlü olması gerekir. Çünkü aslan kendisini tuzaklardan koruyamaz, tilki de kurtlara karşı kendini savunamaz. Aslanda insan doğası kötü olduğuna göre hükümdarın bütün insanlara dürüst ve iyi davranması sadece akılsızlık olur.

Hükümdar, bağımsız bir İtalyan devletini gerçekleştirecek güçlü bir lidere büyük bir özlem duyan ve bunun en kısa zamanda gerçekleşmesini dileyen Machiavelli'nin vatanseverlik duygularını dile getiren bir bölümle son bulur.(Hükümdar. XXVI).

Hükümdar kadar büyük gürültüler koparan, tepkilere yol açan, yüzyıllar boyunca tartışılan, yerden yere vurulan eserlerin sayısı herhalde çok azdır. Kuşkusuz bütün bu tepkiler Makyavelizmin ne kadar etkili olduğunun bir delilidir. Machiavelli, özellikle ilk zamanlar şiddetli saldırılara hedef olmuş, kilise tarafından dinsiz ilân edilmiş, eserlerinin basılması uzun bir süre yasaklanmış ve saldırılar giderek anti-makyavelist bir cephenin oluşmasına yol açmıştır. 17. ve 16. yüzyıllarda önem kazanan mutlakiyet yönetimi Makyavelizmin ne kadar geçerli olduğunu göstermiş, ulusçuluk hareketlerinin başladığı, ulusal birlik ve ulusal devlet gibi ülkülerin önem kazandığı 19. yüzyılda Machiavelli, özellikle İtalya ve Almanya'da ulusal devlet kavramını savunan ilk düşünür olarak saygı görmüş, diğer taraftan Hükümdar, diktatör ruhlu yöneticilerin ellerinden düşürmedikleri bir el kitabı olmuştur.

Siyaset felsefesi tarihinin büyük düşünürlerinden biri olan Niccolo Maohiavelli daha çok Hükümdar adlı eseriyle büyük tepkiler uyandırmıştır. Parçalanmış durumda bulunan İtalya'yı ulusal birlik ve bütünlüğe kavuşturacak lidere devlet siyasetinde başarılı olmanın yollarını göstermek amacıyla yazılan bu kitap siyasi düşünce tarihine yepyeni bir görüş getiriyordu:

"AMAÇ, ARACI GEÇERLİ KILAR."

Amaç ulusal birliğini sağlamış, güçlü bir devletin kurulması ve yaşatılmasıydı. Ulusal toplumun yararına yönelik bu amacın gerçekleştirilebilmesi için hükümdarın çok güçlü, çok akıllı, çok yetenekli ve becerikli olması gerekiyordu; çok faziletli olması değildi. Hükümdar gerektiği zaman adam öldürmekten veya öldürtmekten çekinmemeliydi. Ayrıca, yalan söylemesini, yalan yeminler etmesini, yalan vaadlerle insanları kandırmasını, vs. bilmeliydi. Fakat suç yahut günah olarak nitelendirilebilecek bütün bu davranışlardan sonra bir melek kadar suçsuz ve faziletli olduğuna herkesi inandırabilmeliydi; yani ikiyüzlü olmayı becerebilmeliydi.

CHRISTOPHER MARLOWE'DAN MAKYAVELİST BİR OYUN; THE JEW OF MALTA,

Siyasetin yasaları din ve ahlâktan soyutlanarak ele alındığı için Hükümdar(Prens) büyük bir şok yarattı ve bu şok bir takım yanlış yorumlara ve tepkilere yol açtı. En başta, Machiavellinin yaptığı bu öğütlerin sadece hükümdar için değil, diğer bütün insanlar için de geçerli olduğuna inanıldı. Hükümdar'da ileri sürülen görüşe göre, mademki insanlar genellikle yaratılıştan bencil, açgözlü, yırtıcı ve nankördü, o halde böyle insanlarla dolu bir toplumda aslan kadar güçlü ve tilki kadar kurnaz olmak gerekiyordu; bunu başaramayanlar yıkılmayı, ezilmeyi göze almak zorundaydı. Yapılan yorumlara göre Machiavelli insandaki yükselme tutkusunu kamçılıyor ve insana bu tutkusunu gerçekleştirebilmesi için her yola başvurmasını, bu arada ahlâk ve din yasalarını engel olarak tanımamasını öğütlüyordu. Kilisenin gözünde ise büyük tutkular peşinde koşmak, bu tutkular uğruna Hristiyanlığın öğretilerini ve Tanrı'nın yarattığı evrensel düzeni hiçe saymak en büyük günah işlemek anlamına geliyordu. **Bu yüzden Machiavelli kilise tarafından dinsiz ilan edildi, şeytanla bir tutuldu, eserleri bir süre yasak kitaplar listesinde yer aldı.** Protestan bir ülke olan İngiltere'de ise Roma Katolik Kilisesi'ne duyulan düşmanlık, Protestan-Katolik çekişmeleri Makyavelizmin ve hem Katolik hem İtalyan olan Machiavelli'nin orada daha da kötü tanınmasına yol açtı. Zaten Avrupa'da, başta **Gentillet** olmak üzere, Machiavelli'ye saldıran yazarlar gerçeklerden uzak bir **'Machiavelli efsanesi'** yaratmış bulunuyorlardı.

Machiavelli ve öğretisine yakıştırılan olumsuz niteliklerin tümü Elizabeth tiyatrosunun oyun yazarları için, karakter yaratma konusunda, **'taze kan'** yerine geçti. Tiyatroda kötülük ve öç teması, kötü adam tipi ve kötülüğü simgeleyen her bir karakter (Ortaçağ ahlâk oyunlarındaki 'Vice', Şeytan, Zenginlik, Şehvet,vs. ve Seneca trajedilerinin zorba hükümdar tipi) İngiliz seyircisinin öteden beri ilgisini çekmekteydi. Machiavelli efsanesinin getirdiği nitelikler tiyatrodaki kötü adam tipini daha da ilginç duruma getirebilirdi.

İşte Christopher Marlowe bunu oyunlarında deneyen ilk İngiliz oyun yazarlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Marlowe'yu, Makyavelizme çeken şey, en başta, Rönesans'ın bireyciliği oldu. Machiavelli bir Rönesans düşünürü olarak insanı, Ortaçağ'da olduğu gibi, kişiliği söz konusu olmayan, toplumun ufacık bir parçası olarak görmüyor, onun büyük işler başarabilecek potansiyeli üzerinde duruyordu. Christopher Marlowe da bir Elizabeth çağı aydını olarak bireye önem veriyor, insanın, dinin baskılarından kurtulduğu ölçüde aklı, iradesi ve yetenekleri sayesinde yüce amaçlarına erişebileceğine inanıyordu. Marlowe'nun, düşünce ve davranışları kısıtlayıcı hiç bir kuralı sevmeyen ruhu yeni düşüncelerin özgürce tartışıldığı Cambridge Üniversitesi ve daha sonra girdiği entellektüel çevrenin de etkisiyle ateizme yöneldi. Marlowe'nun gerçekten Tanrı'yı yadsıyıp yadsımadığı bilinmiyor; zira yazmış olduğu ileri sürülen din aleyhindeki yazılarının hiç biri bulunamamıştır. Ama hakkındaki suçlamalara bakılırsa dini bir safsata olarak görmüş, kutsal kitaplara dil uzatmış, peygamberlerin kutsallığını alaya almış, gerek konuşmalarıyla, gerekse yazılarıyla ateizmin propogandasını yapmıştır. Bu durumda, Marlove'nun, Kilise'nin öğretilerini hiçe sayan Makyavelizme

ilgi duymasını ve bu ilginin ürünü olarak oyunlarında etkileyici birtakım makyavelist karakterler yaratmasını, hatta sadece yaratmakla kalmayıp çoğu kez onları oyunlarının başkişisi durumuna getirmesini, doğal karşılamak gerekir,

'Makyavelist'tip'in özelliklerini ise şöyle sıralayabiliriz:

Bencil bir tutkunun peşinde hiç yılmadan, yorulmadan koşmak, bu tutkuyu gerçekleştirmek için hiç bir engel tanımamak, en dehşet verici yollara başvurmaktan çekinmemek, ikiyüzlü davranmak, soğukkanlılığı asla elden bırakmamak, yeni koşullara hemen ayak uydurabilmek, hızlı düşünmek ve yerinde kararlar alıp hemen eyleme geçmek. Marlovre, The Jew of Malta'da 'makyavelist tip'in en güzel örneklerini sunmaktadır bize. **'Örneklerini'** diyoruz, zira burada sadece oyunun baş kişisi **Barabas** değil, hemen hemen bütün karakterler makyavelist birer tip olarak çıkıyor karşımıza. Bunlardan **Barabas**'ın tutkusu paradır, mutluluğun tek kaynağıdır para. Amacı servetine servet katmak, torbalar dolusu altınlarına yenilerini eklemektir. İlk servetini alnının teriyle değil, korkunç bir komisyonculuk ve tefecilikle, yani 'makyavelist' yollarla kazanmıştır. **Bütün dünya yok olsun, yeter ki ben yaşayayım**, diyecek kadar bencilliğin doruğuna ulaşan Barabas'ın yüreğinde, başlangıçta kızı **Abigail**'e karşı beslediği sıcak duygular dışında, hiç bir insan sevgisinin izine rastlanmaz. Oyunun ilk iki perdesinden sonra, servetini elinden alan **Malta valisi**nden öç almak amacıyla valinin oğlu **Lodowick**'in, bir entrika çevirerek arkadaşıyla birlikte öldürülmesini sağlaması onun gittikçe insanlıktan uzaklaşmasına yol açacaktır. Çünkü iş bu cinayetle bitmeyecektir, öcünü almıştır. Fakat artık önemli olan bu cinayetlerin gizli kalmasıdır. Bunun için Machiavelli'nin öğütlerine uyarak her yola başvurur, çeşit çeşit ikiyüzlülüklerden tüyler ürpertici cinayetlere kadar. Gerçekten öyle akıl almaz yollara başvurur ve her şey birbiri ardına öylesine bir hızla gelişir ki oyun melodram olmaktan çıkarak farsa (kaba güldürü, maskaralık, saçmalık) dönüşür. Bu arada Barabas da şeytanca plân ve eylemleriyle seyircide hem dehşet uyandıran ., hem de onu güldüren **'grotesk'**[173] bir karakter niteliği kazanır.

Oyunun ikinci önemli karakteri **Ferneze**'nin tutkusu ise Malta'nın yönetimini elinde tutmaktır. Barabas'ın ifadesine bakılırsa hükmetmek sadece Ferneze'nin değil, Hristiyanların ortak tutkusudur. Ferneze'nin diğer önemli tutkusu paradır. Sürekli belli etmemeğe çalıştığı bu iki büyük tutku oyun boyunca onun tüm davranışlarına egemen olur. Ferneze, Machiavelli'nin ideal hükümdarı gibi, girdiği her rolü başarıyla oynar. Her zaman çıkarını düşündüğü için Türklerle yaptığı anlaşmayı bozmaktan, eski düşmanı Barabas ile işbirliği yapmaktan ve sonunda onu işkenceli bir ölüme göndermekten asla çekinmez. Kısacası önüne çıkan her fırsatı, dine ve ahlâka aykırı olup olmadığına aldırmaksızın, değerlendirmeye çalışır. İyi bir Hristiyan gibi davranmadığı halde konuşmalarında dindar ve faziletli bir kişiymiş gibi görünmeye çalışır. Böylece Fernaze gerek çıkarcılığıyla, gerekse ikiyüzlülüğü ve kurnazlığıyla 'makyavelist tip'in en güzel bir örneğini sunar bize.

Öte yandan Türkleri de Akdeniz'de önemli ticaret yollarının kesiştiği ve stratejik bakımdan önemli bir üs olan Malta'ya getiren para tutkusudur. **Papaz Barnardine** ve **Papaz Jacomo**'ya din adamı olduklarını unutturan yine bu para tutkusudur. Barabas'ın işlediği ilk iki cinayeti bildikleri halde onu adalete teslim etmeleri gerekirken, Yahudi'yi Hristiyanlaştırmak ve servetine konmak için birbiriyle, seyirciyi kahkahalarla güldüren bir yarışın içine giren açgözlü bu iki papazın karakterinde Marlowe aslında tüm katolik hristiyan din adamlarının çıkarcılığını ve ikiyüzlülüğünü ortaya koymaktadır.

Para tutkusu toplumun üst kesimlerini -yöneticiler, din adamları, tüccarlar olduğu kadar alt kesimlerini de sarmış bulunmaktadır. Türklerin Malta'ya gelmesinden sonra işlerinin azaldığından yakınan **Bellamira** fahişelik, dostu **Pilia-Borza** de yankesicilik yaparak geçimlerini sağlarlar. Para kokusunu alınca **Ithamore** gibi dilenci kılıklı bir köleye tatlı diller döküp, cilveler yaparak onu kendine bağlayan ve sonra da şantaj yoluyla Barabas'dan para çekmeğe teşvik eden Bellamira'nın çıkarcılık ve ikiyüzlülükte diğer karakterlerden geri kalmadığı görülmektedir. Böylece ikiyüzlülük oyundaki

---

[173] **Grotesk**: isim Fransızca grotesque

1 . Eski Çağ Roma yapılarında bulunan tuhaf, gülünç figürlerden oluşmuş süsleme üslûbu.

2 . Tiyatro, Kaba gülünçlüklerden, tuhaf ve olmayacak şakalaşmalardan yararlanan, karşıt görüntüleri, bağdaşmaz durumları şaşırtıcı biçimde birleştiren güldürü biçimi.

karakterlerin ortak özelliği olarak çıkıyor karşımıza. Başka bir deyişle, insanların sözleriyle davranışları arasındaki tutarsızlık Marlowe'nun **The Jew of Malta**'da vurgulamak istediği bir temadır, diyebiliriz. Her karakterde ayrı bir biçimde kendini gösteren ikiyüzlülük, unutmayalım ki, Makyavelizmin en önemli niteliğidir.

Görüldüğü üzere, **Marlowe-The Jew of Malta**'da materyalist bir dünyayı gerçekçi bir yaklaşımla gözler önüne sermektedir. **Türkleri Malta adasına getiren 'altın sevgisi', Hristiyan olsun Yahudi olsun, tüm ada halkının yüreğindedir.** Böyle bir toplumda kişisel çıkarlar her şeyin üstündedir ve amaç, bu çıkarların her ne pahasına olursa olsun, korunmasıdır. Tabii ki böyle bir toplumda sevgi, acıma duygusu gibi insancıl duygulara yer yoktur. Abigail bencil, ikiyüzlü, açgözlü, acımasız insanların oluşturduğu topluma yabancı olan tek karakterdir. Çok geçmeden kurtların arasında kalmış bir kuzu gibi yem olur anlara.

The Jew of Malta'nın Elizabeth tiyatrosunda coşturu yaratacak bir oyun olarak kaleme alındığı anlaşılıyor. Bunun için Marlowe oyununu Machiavelli'nin bir konuşmasıyla açmak ve karakterlerini yaratırken Makyavelizmin efsaneleşen özelliklerinden yararlanmakla kalmamış, başkişisini bir Yahudi yaparak ona Yahudilerin İngiliz halkı arasında efsaneleşen korkunç niteliklerini de eklemiştir. Bu arada Barabas'ın karakterine, Ortaçağdan beri İngiliz tiyatrosunda seyircinin pek çok ilgisini çeken **'Vice'**dan da birşeyler katmayı unutmamıştır. Seyircinin ilgisini çekecek daha başka unsurlara da yer vermiştir. Örneğin, olay örgüsü çok çarpıtılmış da olsa, The Jew of Malta Türklerin Malta kuşatması üzerine kurulmuştur. Çünkü Marlowe Ortadoğu'da gittikçe büyüyen Osmanlı İmparatorluğunun, Doğu Akdeniz'deki zafer ve yenilgilerini Amerika ve Asya ile denizaşırı ticarete başlayan İngilizlerin büyük bir ilgiyle izlediklerini biliyordu. Ayraca Doğu ülkelerinin zenginliğini yansıtan canlı tasvirler seyirciyi etkilemenin bir başka yolu olabilirdi. Marlowe'nun The Jew of Malta'yı yazarken bazı öykülere, oyunlara ve tarih kitaplarındaki ilginç olaylara da başvurmuş olması onun Machiavelli efsanesinden hareket ettiğini, fakat bununla yetinmeyip yukarıda belirtilen diğer kaynaklara da uzandığını, böylece Elizabeth seyircisinin son derece beğenisini kazanacak, ilgisini çekecek bir oyun yazmayı amaçladığını göstermektedir.

Kaynak:

İbrahim YEREBAKAN, Makyavelizm Ve Chrıstopher Marlowe’dan Makyavelist Bir Oyun ; The Jew Of Malta, Atatürk Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, 3394-Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1988

ETİK VE AHLAK

Ahlak kelimesi, bir insanın yaradılışı gereği gerçekleştirdiği davranışı dile getiren Arapça hulk'un çoğulu olup huylar, seciyeler anlamına gelir. İngilizcede moral, morality bu anlamda kullanılır ve **ahlak bilimine ethics, etik denir.**

Ahlak; "belli bir toplumun belli bir döneminde bireysel ve toplumsal davranış kurallarını sapta**yan ve inceleyen bilimdir".**

Ahlak kavramı en ilkel toplumlardan beri var olan bir kavramdır. Bu anlamda toplumsal hayatın her alanında kendi kurallarını koyar. Ahlak, insan topluluklarında bireylerin törelere uygun davranışlarını düzenleyen kuralların, yasaların toplamıdır. Başka bir tanımda ise; bir kişinin, bir grubun, bir halkın, bir toplumsal sınıfın, bir ulusun, bir kültür çevresinin vb. belli bir tarihsel dönemde, yaşamına giren ve eylemlerini yönlendiren inanç, değer, norm, yasak ve tasarımlar topluluğu ve ağıdır.

Etik kavramı ise 2500 yıllık bir geçmişe sahip felsefe disiplini olan, günümüzde tanımlanması en zor terimlerin başında gelmektedir.

Felsefenin bir dalı olarak baktığımızda Felsefe Terimleri Sözlüğü'nde ahlak felsefesi, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde ise töre bilimi, bir meslek grubunun uymak zorunda olduğu davranışlar bütünü ve etik bilimi olarak ifade edilmektedir.

Yunanca'da gelenek ve alışkanlığı ifade eden **"ethos"** sözcüğünden türetilen etik, **"töre", "gelenek"** anlamına geldiğinden törebilim olarak da adlandırılmaktadır.

Günümüz literatüründe etikle ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bir grup görüş **"bir bireyin izlemesi gereken ahlaki standartlar ve kurallar"** şeklinde tanımlarken, sonraları etik, **"bireylerin doğru olarak nasıl davranacağını açıklayan ve tanımlayan ilkeler, değerler ve standartlar sistemi"** olarak ifade edilmiştir. Etik, ahlakî standartların hayata uygulanışının ve mantıklı olup olmadıklarının sorgulanması, akıl yürütme sürecidir.

Etik ve ahlak kavramları arasındaki fark birçok kişi tarafından bilinmemektedir. İyi ve kötü, doğru ve yanlışa ait ilkeler ahlakı oluştururken, insanların karar ve hareketlerini yönlendiren ve bunların ahlaki bir temele göre iyi veya kötü ya da doğru veya yanlış olup olmadığının belirlenmesi etik olarak tanımlanmaktadır

Ahlakı sistematik biçimde inceleyen dal, felsefenin bir dalı olan etiktir. Tabii ki her toplumda nasıl davranmamız gerektiği ile gerçekte nasıl davrandığımız arasında bir ayrışma vardır; yani hipotetik bilgelik ile gerçek ahlak arasında bir fark mevcuttur. Etik, çeşitli soru ve sorunları sorar ve bunları inceler.

Etikte ahlaki davranışların bilimsel açıklaması vardır. Etik, ortaya çıkan olay ya da olguların nedenini, "niçin doğru" şeklinde sorular yönelterek davranışlarımız üzerine ifadeler üreten, denetleyen ve temellendiren bir felsefe alanıdır. Böylece etiksel tepkiler, bireysel ve ortak davranışların bütün alanlarını kapsayarak, kendisini davranışların koşulu olarak ortaya koyar"

ETİK VE SİYASET

Siyaset -genel nitelikleriyle- iktidarı yani başkalarına emretme ve onların davranışlarını kendi istek ve arzularına göre belirleme gücünü ele geçirme çabasıdır. Bir toplumsal hayatta en üstün emretme gücünü ele geçirme amacına yönelen eylemler bütünü olarak siyaset; temelde iktidarı elde etme, iktidarda mümkün olduğu kadar daha uzun zaman tutunma ve iktidarı tüm toplum üyelerini kapsayacak şekilde kullanma mücadelesi ve yöntemi olarak betimlenebilir

Siyaset kavramı üzerine birçok değerlendirmeler yapılmakta, değişik yorumlarda bulunulmaktadır. Bu bakış açılarından birine göre siyaset, toplumdaki farklı sosyal sınıflar, çıkarlar ve taleplere sahip bireyler arasındaki paylaşım ve bölüşüm mücadelesidir. Bunun nedeni toplumdaki kaynakların kıt olması ve paylaşılma çabası bu çatışmanın nedenini oluşturmakta, paylaşımı kolaylaştırmanın yolu ise iktidara sahip olmaktan geçmektedir.

Siyasetin insanı erdemli bir varlık düzeyine yükseltmek amacı güden ahlak alanıyla yıldızının pek barışık olduğu söylenemez. Çünkü siyasetin doğası vazife kavramı üzerinde değil menfaat kavramı üzerinde oturmaktadır. Ancak bu siyasetin ahlak dışı bir alan olduğu anlamına da gelmemektedir. İnsan davranışları, hangi alana yönelik olursa olsun, temelde ahlak ve değer bağımlı davranışlardır. Siyaset alanında bu bağımlılığın derecesi gevşemekte ve toplum tarafından da kabul edilebilir olarak görülmektedir.

Etik ne ahlakileştirme, ne ideolojiye dönüştürme ne de dünya görüşü ortaya koyma gibi bir amaca sahiptir. Konusuna yani ahlaki eylemlere belirli bir yöntem kullanarak yaklaşmaktadır. Felsefenin alt dalı olarak etik, nasıl yaşamalıyım, iyi nedir, kötü nedir gibi sorulara cevaplar arar. Felsefenin bütünsel bakışı çerçevesinde bu sorular, tüm insani eylem alanlarını, siyasal olanları da kapsayacak şekilde genişletilebilir. Bu açıdan, birey ile müdahil olduğu tüm müşterek (kolektif) oluşumlar (toplum, topluluk, dernek, ev, işyeri…) arasındaki ilişkide ortaya çıkan siyaset de, insani bir eylem olması nedeniyle, etik ile iç içedir. Günümüz siyasal alanında, varlığını inkâr edemediğimiz meseleler olarak sayabileceğimiz yabancılaşma, siyasetten soğuma, kamusal alanın daralması gibi sorunların hepsi modern etik anlayışla bağlantılıdır. Modern yaşamın kapsamındaki bireyselleşme, beraberinde etik çeşitlenmeyi getirmiş ve bu çoğulluk, ekonomiden siyasete, toplumsal yaşamdan zihniyete kadar çeşitli alanlarda kriz olarak tezahür etmiştir.

Siyasi etikte en önemli siyasi görevi üstlenen siyasi liderin etik ilkeleri şu şekilde sıralanabilir: dürüstlük, doğruluk, sözlerini tutmak ve güvenilirlik, bağlılık, adaletlilik, diğer kişiler ile ilgilenmek, başkalarına saygı duymak, kanun kurallarına uymak, üstünlüğe bağlılık, liderlik, sorumluluk.

SİYASÎ TERCİHLERDEKİ DEĞİŞKENLER

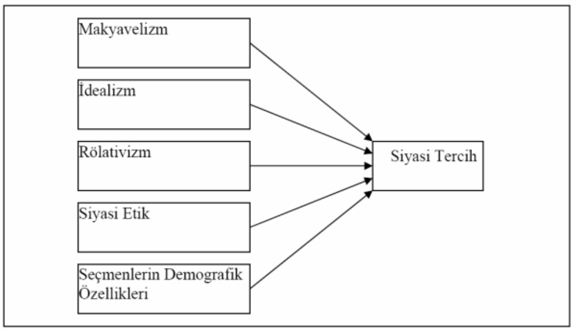
1. **Makyavelizm,**
2. **Idealizm,**
3. **Rölativizm,**
4. **Siyasi etik ve siyasi duruş**
5. **Demografik (Nüfus bilimiyle ilgili) özellikler.**

Makyavelizm, “bir bireyin amaçlarına ulaşabilmesi noktasında diğerlerine hile karıştırarak ustaca idare etmesinin en azından bir ya da daha fazla sayıda ahlak dışı yolunu ifade eden olumsuz bir sıfat ya da tanıtıcı ifade” olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle, tanıma bağlı kalındığında, bir kişi ne kadar fazla Makyavelist ise, o kadar fazla etik dışıdır demek doğru bir yargı olacaktır.

İdealizm, hangi davranış şeklinin gösterilmesi gerektiğinin belirlenmesi noktasında, yaratılışın doğası geregi söz konusu davranış şeklinin doğru olup olmadığına odaklanmaktadır. Rölativizm ise, genel kabul görmüş ahlaki ilkelerin yadsınması olarak ele alınabilmekte ve davranışların olası sosyal sonuçlarına odaklanmaktadır .

Etik konum, İdealizm ve Görecelilik olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Kişisel etik felsefelerinden idealizm, kişilerin etik yargılar geliştirirken genel kabul görmüş etik kurallarına bağlı kalma düzeyini belirtirken, görecelilik ise kişilerin ahlaki yargılar geliştirirken genel kabul görmüş etik kurallarını benimsememe düzeyini belirterek, etik davranışları, durumsal ve kişilere göre değerlendirme eğilimi göstermektedirler

Demografik özellikler insanların yapısına ve sahip bir siyasî talepleri ile ciddi farklılıklar göstermektedir. Aynı şekilde, eğitim seviyesi, düşük bir siyasî sunum ve stratejileri arasında da tabii olarak bazı farklılaşmalar gözlenebilecektir.

İBN HALDÛN VE MACHİAVELLİ İLE REALİZM VE İDEALİZMİN SENTEZİ

İbn Haldûn'un bir realist olduğu gerçek olmakla birlikte, onda idealizmin hiç bulunmadığını söylemenin abartılı olacağını savunan N. Schmidt'e göre, şayet o nun görüşlerinde idealist bir boyut bulunmasaydı, daha yüksek bir ahlâkî düzene yapılan hiçbir atıfa, mevcut kurumların "ideal" nitelikteki taleplerle olan uyumsuzluğuna tesadüfen bile olsa yapılan hiçbir telmihe rastlanmaması gerekirdi. Oysa İbn Haldûn, mesela köleliğin insanın onurunu alçalttığını ve "tabiata aykırı olduğunu" söylemektedir. Gerçekten de, düşünüre göre, Allah tarafından yeryüzünde halife olarak yaratılmış olmasından dolayı insan, tabiatı itibariyle, hâkim ve başkan konumundadır.

Benzer şekilde İbn Haldûn'daki realizm ve idealizm birlikteliğine işaret eden Baali ile Wardi'ye göre de, düşünürün özgünlüğü, Machiavelli'in aksine, "ideal"in politik ve sosyal yaşamdaki önemini gözardı etmemekle birlikte, siyasal ve toplumsal teorilerini geçmişin ya da geleceğin idealine değil, yaşanan anın gerçekliğine dayandırmış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu hususun İbn Haldûn'la Machiavelli arasındaki gözardı edilmemesi gereken temel bir fark olduğunu ileri süren Baali'ye göre, Machiavelli realizm için idealizmi reddederken, İbn Haldûn ikisini de kabul etmektedir. İbn Haldûn için, "olması gereken", "olan" kadar geçerlidir; fakat bu ikisi birbirine karıştırılmamalı, kendi alanları içinde değerlendirilmelidir. Khalidi'ye göre ise, İbn Haldûn'un analizi "din" ile "güc"ü bir araya getirmekte, bir başka deyişle realite ile normatif boyutu birlikte içermektedir. Nitekim düşünür, bir devlet için refah ve zenginliğin ancak uygarlığa özgü çalışmaların *(imâret)* gerçekleştirilmesiyle, bunun da ancak yönetimin halka zulmetmemesi anlamına gelen adaletle *('adl)* mümkün olacağını ileri sürmektedir.

F. Clement ile J. F. A.'ya göre de, İbn Haldûn'un yaklaşımı çerçevesinde, "ideolojileri oluşturan ahlâkî alışkanlıklar iktidarın tabiatını belirlemekte" ve "İbn Haldûn, ahlâkçı bir amacı korumaktadır". İbn Haldûn'da ahlâk fikri, onun toplum felsefesi ve görüşü içinde yer alır ve tarihsel "gerçeklik"le ilişkilidir, felsefecilerde olduğu gibi teorik bir soyutlama değildir. Nitekim İbn Haldûn, siyasetin temelinin "adalet" olması gerektiğini, bir devletnin düzenini, istikrarını ve güvenliğini en fazla tehdit eden hususun zulüm olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre, çeşitli haksızlıklar, dayanılmaz vergiler, angaryalar ve müsadereler, resmî kurumların yozlaşmasına ve devletin güç kaybına uğramasına yol açar. Her halükârda *zulüm,* umrânın (sosyal ve ekonomik düzenin) harap olmasına, gerilemesine ve yıkılmasına yol açacağı gibi, yönetimin halka karşı aşırı sert ve baskıcı politikalar izlemesi de devlet kurumuna zarar verir ve genellikle pekçok siyasal ve idarî aksaklıklara yol açar. Yöneticilerin en temel görevi, yönetilenler arasında adaleti sağlamaktır. Adalet birkaç anlama gelmektedir: Birincisi *istikâmet* (doğruluk üzere olmak), ikincisi denge (*muvâzene*) ve eşitlik *(musavat),* üçüncüsü ise gerçek ve doğru *(hak)* ile hükmetmektir. Üstün ahlâkî hasletlerle devlet otoritesinin istikrarı ve sürekliliği arasında doğrudan bir ilişki vardır; yerilmiş işleri yapmak devletin yıkılmasına yol açarken, övülen işlerde yarışmak da devletin güçlenmesine katkıda bulunur.

Bununla birlikte, pekçok sosyal bilimci ve Uluslararası İlişkiler uzmanının özellikle İbn Haldûn'un realizmine dikkat çektikleri görülmektedir. Örneğin Kalpakian'a göre, İbn Haldûn'u belirli bir sınıfa dahil etmek gerektiğinde, onu Modelski gibi bir *realist*, hatta modern öncesi dönemin en sistematik ve kapsamlı realisti olarak görmek mümkündür. Çünkü, İbn Haldûn'un herhangi bir hareketin dinsel doğruluğunu değerlendirme standardı ya da ölçütü, onun askerî başarı ya da başarısızlıklarıdır. Şayet isyana kalkışan ya da teşvik edilen kabile sonuçta yenilmişse, İbn Haldûn'a göre onların çağrı ya da daveti hatalı ya da haksız olmalıdır. Ancak bu değerlendirme, İbn Haldûn'un yaklaşımının bir bütünlük halinde ele alınmamasından kaynaklanan bir yanlış anlamaya dayanmaktadır. Düşünür, askerî başarı ya da başarısızlığı son tahlilde *asabiyet*e bağlamaktadır. Ona göre, dinî bir davet, bir başka deyişle dinî esaslara dayalı bir siyasal propaganda ve faaliyet, haklı tezleri savunsa ve iyi niyet ve samimiyete dayansa bile, asabiyetin gücünden yararlanmaksızın başarıya ulaşamaz. Şayet etrafına topladığı insanlarla bir devlete karşı ayaklanan bir şahıs haklı bir gerekçeye (davete, davaya) sahipse, asabiyete dayanmaması durumunda kendisini sadece helâke sürüklemiş olur. Bu durumda başarısızlığının nedeni "haksızlığı" ya da davetinin yanlış oluşu değil, asabiyete dayanmaktan mahrum oluşu, bir başka deyişle güçsüzlüğüdür.

Bununla birlikte, düşünüre göre, bu şekilde haklı bir dava iddiasıyla ortaya çıkanların gerçekte önemli bir bölümünün asıl amacı baş olmak, makam ve mevki kapmaktır. Alışılagelmiş yollardan bu emellerine ulaşmaktan âciz kaldıkları için böylesi yollara başvurmakta, daha açık bir ifadeyle "çıkar"larını "ideal"lerle maskelemekte, idealist söylemleri kamuflaj olarak kullanmaktadırlar. Bu şekilde hile yapanlar, sahtekârlık ve zulümlerinin cezası olarak başarısız olmayı hak etmektedirler; anarşi, kargaşa ve teröre yol açtıkları, kan dökülmesine *(herc* ve *fitne*) sebep oldukları için de öldürülmek veya dövülmek suretiyle cezalandırılmaları gerekir. Bu noktada düşünürün, realist Uluslararası İlişkiler teorisyenlerinin bakış açısını tümden reddetmemekle birlikte, bütünüyle onaylamaktan kaçındığı görülmektedir. Nitekim, "her çeşit politikanın güç elde etme amacına yönelik olduğunu" savunan Morgenthau, haklı-haksız, samimî-sahtekâr ayırımı yapmadan, ideolojilerin ve idealist söylemlerin güç kazanma tutkusunu gerek "oyunculara" ve gerekse "seyircilere" psikolojik ve moral açıdan daha kolay kabul edilebilir şekilde göstermeyi hedeflediklerini ileri sürmektedir. Ona göre, ideoloji ile kamufle etmeksizin samimî bir şekilde amacının kuvvet elde etmek olduğunu ve bu nedenle de diğer ulusların aynı konudaki isteklerine karşı koyacağını açıklayan bir ulus (veya lider), kendisini bu konuda büyük ve hatta ezici bir dezavantaj içinde bulacaktır. Ayrıca, bu dürüstlük, söz konusu kitlenin, bahis mevzuu politikasını eskisi kadar şevkle ve vicdan huzuru içinde izlemesine engel olabilir. Halkı belirli bir politika veya hareketi desteklemeye çağırabilmek için, adalet gibi moral ilkelere atıfta bulunan bir ideolojik söyleme ihtiyaç vardır. Bu noktada İbn Haldûn, Morgenthau'nun dile getirdiği realist bakış açısını yadsımamakla birlikte, yaklaşımında idealist bir boyutu bulundurmaya devam etmekte, haklı-haksız, samimî- sahtekâr ayırımı yapmayı gerekli görmektedir. Ona göre, haklı bir nitelik taşıdığı halde başarısızlıkla sonuçlanan siyasal hareket ya da isyanlardan birini, Hz. Hüseyin'in Emevî halifesi Yezid'e karşı sergilediği ayaklanma oluşturmaktadır. Düşünüre göre, Hz. Hüseyin, Yezid'e karşı isyan etmenin, bunu yapmaya gücü yeten için bir görev olduğunu düşünmekte haklıydı. Onun taşıdığı haslet ve vasıfların, kendi düşündüğünden daha iyi bir düzeyde bulunduğu, bir başka deyişle haklı ve samimî olduğu bir gerçekti, fakat kişisel "ehliyet"le gücü *(şevket)* karıştırdığı için yanılmıştı. Fakat bu, dünyevî bir hata (*galât*) idi. Dinî *(şer 'î)* ya da hukukî açıdan hüküm onun zannına (içtihadına) bağlıydı ve o, gücünün (*kudret*) buna yeteceğini düşündüğü için dinî bakımdan hatalı değildi.

Böylece, son tahlilde realist bir yaklaşım sergileyen İbn Haldûn'a göre, isyan etmek "insanın doğası"nda vardır; fakat bu, savaşmayı gerektirir ve savaşta başarı için de öncelikle bir asabiyete dayanılıyor olunması zorunludur. Düşünürün "insan doğası"na atıfta bulunması önemlidir, çünkü günümüzde, belirli bir "insan doğası" anlayışının, toplum teorileri açısından vazgeçilmez bir unsur olduğu öne sürülmektedir. Ancak İbn Haldûn, insanın doğasına ilişkin görüşleriyle realistlerden "kısmen" ayrılmaktadır. Düşünüre göre, insanın kesin olarak "iyi" ya da "kötü" bir doğasından söz edilemez, fakat her insan, iyilik ya da kötülüğe yönelmesini sağlayacak, bu ikisi arasından tercih yapmasına imkân veren bir doğaya sahiptir. İnsan, ilk yaratılışı (*fıtrat*) üzere olmaya devam ettiği sürece, iyiliği de, kötülüğü de benimsemeye elverişli halde kalır. Ancak İbn Haldûn, insanın, "yaratılışının *(fıtrat*) aslı ve akıl ve mantığının gücü sayesinde, hayırlı özelliklere kötü niteliklerden daha yakın" olduğunu söylemektedir. İnsanda var olan "tecrübî akıl" ve düşünme özellikleri, onun çirkin ve kötü şeyleri anlamasını ve kötülükler yerine iyilikleri, çirkin işler yerine güzel davranışları tercih etmesini sağlar. Bununla birlikte, dinin hükümlerine *iktidâ* suretiyle halini güzelleştirmek yerine doğasından kaynaklanan alışkanlıklarına kendisini kaptırırsa kötülük ona daha yakın olur. Baeck'in belirttiği gibi, İbn Haldûn'a göre, saf aklın egemenliği evrensel veya kategorik olarak zorunlu değildir, doğal sınırlara sahiptir. İnsanı sadece iyiliğin bilgisi değil, aynı zamanda güç arzusu ve refah tutkusu gibi maddî emeller de harekete geçirir. Bununla birlikte hırs ve rekabet dürtüsü ile konfor tutkusu, güç ve lükse yönelik ihtirasla birlikte, insanın ve toplumun bütünüyle yıkımına yol açan bir dejenerasyona neden olur. "Bu, İbn Haldûn'un 'realist' felsefesinin çekirdeğidir". Ancak bu, aynı zamanda, dejenerasyonun nedenlerinin olumsuz ahlâkî özelliklerle ilişkilendirilmiş olması nedeniyle, düşünürün realist felsefesinde normatif nitelikte ve idealizm anlamına gelen bir boyut bulunduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, İbn Haldûn'un sosyal konulardaki yaklaşımını salt "tabiat" ve "insanın tabiatı/doğası" kavramları çerçevesinde ele almak, onun yaklaşımını indirgemeci bir bakış açısıyla sınırlandırmak anlamına gelecektir. el-Husrî'nin ifade ettiği gibi, İbn Haldûn *fıtrat*, *hidayet* ve *ilham* kavramlarını da kullanmakta ve bunlarla bugün bazen "tabiat", bazen de "içgüdü" dediğimiz özelliğe işaret etmektedir. Ancak, bunların yanı sıra *fikir* ve *siyaset* kavramlarını da kullanmakta ve böylece günümüzde "akıl" ve "zekâ" olarak isimlendirdiğimiz özelliklere de dikkat çekmekte, toplumsal yaşam ve devlet egemenliği açısından insanla hayvanlar arasında var olan farkları insanın *tabiatına* değil, *fikir* faktörüne bağlamaktadır. Böylece İbn Haldûn fikre, akla ve "irade"ye dayanan davranışlarla içgüdüye ve zorunluluğa dayanan davranışları birbirinden ayırmaktadır. el-Husrî'ye göre, düşünür "İnsan davranışlarının kaynağı tabiat değil, fikir ve muhakemedir" derken bu hususu vurgulamış olmaktadır.

Bu nokta, İbn Haldûn ile Machiavelli ve Hobbes gibi Batılı düşünürler arasındaki temel farklılıklardan birini oluşturmaktadır. Ancak, konu hakkında farklı bir kanaate sahip olan Arslan, insanın doğası ile ilgili olarak İbn Haldûn'un, aynı düşünce geleneğini paylaştıklarını ileri sürdüğü Hobbes ve Machiavelli kadar kötümser olduğunu ileri sürmektedir. Çünkü İbn Haldûn şöyle demektedir: "İnsan zalimdir; nerede adil bir insan görürsen aldanma, bunun mutlaka bir sebebi vardır." Gerçekte bu ifade, düşünürün, insanın doğası itibariyle içsel veya dışsal bir sebeple adil de olabileceğini kabul ettiğini göstermesi itibariyle, onun iyimser bir bakış açısını herşeye rağmen koruduğunu ve Hobbes ile Machiavelli gibi isimlerin yaklaşımlarını bütünüyle benimsemediğini ortaya koymaktadır. İbn Haldûn için, insanın doğası bütünüyle kötü değildir; insan iyiliğe de, kötülüğe de yatkındır. Ona göre, insanın abiatında iyilik ve dürüstlüğü sevme ve arzulama duygusu mevcuttur. Kötülükler, insanda mevcut olan hayvanî (canlılara özgü) kuvvetlerden ileri gelir, fakat o, "insan" olduğu için aklı ve düşüncesi sayesinde iyiliğe daha yakındır. Ayrıca insan, sahip olduğu "tecrübî akıl" ve düşünme özellikleri sayesinde çirkin ve kötü şeyleri farkedebilmekte ve kötülükler yerine iyilikleri, çirkin işler yerine güzel davranışları tercih edebilmektedir. Buna karşılık, realizmin modern çağdaki ilk temsilcisi kabul edilen Machiavelli'e göre genelde tabiat, özelde de insanın doğası değişmez. Tabiat güçleri hep aynı kalır ve tabiatın düzeninde değişiklik görülmez. Benzer şekilde insanın tabiatı da değişime açık değildir, insan sadece şartlar onu buna zorladığında değişmiş gibi görünür. İbn Haldûn'a göre ise, tabiatın yasalarının değişmezliğine karşılık, insandaki özellikler maddî ve manevî şartlara göre farklılık gösterir. Bazen iyi, bazen da kötü hasletleri baskın hale gelebilir. Çünkü, İbn Haldûn'a göre insan, son tahlilde tabiat ve mizacının değil, "imkânları ve alışkanlıklarının çocuğu"dur. İnsanın alıştığı durumlar giderek onun tabiatı ve karakterinin yerini alan birer huy, *meleke* ve âdet hâlini alır. Bununla birlikte, zulüm ve düşmanlık, insanın özellikleri *(ahlâku'l-beşer)* arasında yer almaktadır. Fiiliyatta insanların çok büyük bir çoğunluğunun *(el-cemmu'l-ğafîr)* kötülüğe yakın olduğu görülür. Düşünürün, insanların "çok büyük bir çoğunluğunun" kötülük üzere olduğunu söyleyerek "bütün insanlar"a kötülük isnat ve izafe etmekten kaçınması, Machiavelli ile Hobbes'tan ayrıldığı noktayı oluşturmaktadır. Anderson'a göre, İbn Haldûn'un insanı, ne tabiatın çocuğu ne de kültürün efendisidir, dünyevî olanın yaratığı ve yaratıcısıdır. Böylece İbn Haldûn'un yaklaşımında "insanın doğası" değişmez bir belirleyici faktör olmaktan çıkmakta, değişebilir bir öğe olarak kendisini göstermektedir. Bu anlayış, insan doğası gibi varsayımlara dayanmaksızın, uluslararası aktörlerin amaçsal davrandıkları ve pragmatik bir bakış açısıyla yaptıkları analizler sonucu uluslararası alanda stratejik seçimlerde bulundukları varsayımını benimseyen "stratejik seçim" yaklaşımını akla getirmektedir.

Bununla birlikte İbn Haldûn'un, Fârâbî (870-950) gibi filozoflar tarafından dile getirilen "medenî siyaset" *(es-siyasetu'l-medeniyye)* ile ilgili eleştirilerinde tamamen realist bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Düşünüre göre, medenî siyaset ile, her bireyin, kişisel özellikleri ve ahlâkı bakımından toplum içinde nasıl olması gerekiyorsa kendiliğinden öyle olması ve böylece siyasal otoriteye ihtiyaç duyulmaması kastedilmektedir. Böyle bir toplumu "erdemli şehir", orada riayet edilen kanunları da "medenî siyaset" olarak adlandırmaktadırlar. Burada siyaset kavramının içi boşalmaktadır, çünkü toplumun kamu yararına göre "yönetilmesini" ifade etmemektedir. İbn Haldûn'a göre, "erdemli şehir" sadece bir farâziye olarak konuşulan, ender gerçekleşecek veya hiç meydana gelmeyecek

birşeydir. Aynı mantıkla Fârâbî'nin yazdıklarının metafizikten başka birşey olmadığını söyleyen Dimitri Gutas, İslâm dünyasında, *Mukaddimemden* önce Arapça yazılmış bir siyaset felsefesi eseri bulunmadığını ileri sürmektedir.

Fârâbî'nin siyasal fikirlerinin spekülatif karakterine dikkat çeken Walzer, İbn Haldûn'un gözleme dayanan gerçekçiliği üzerinde durmaktadır. Bununla birlikte Walzer, İbn Haldûn'un güç *(power)* vurgusunun Machiavelli'ninki ile karşılaştırılmasının konunun gerçek özünü belirsiz hale getirmek olacağını savunur.

Çünkü, Hegel ve Morgenthau gibi realistlerden farklı olarak, İbn Haldûn'un hiçbir yerde güce, gücün hatırı için tapınmadığını akılda tutmak gerekir. Ne var ki, İbn Haldûn'un realizmine vurgu yapan isimler, genellikle onu, siyasal realizmin "kurucu babası" olarak görülen Machiavelli ile karşılaştırmaktan geri durmamışlardır. *Mukaddime* nin, siyasal güç ile otoritenin mükemmel bir sosyolojik incelemesini ortaya koyduğunu belirten Hudson, birçoklarının onu Machiavelli ile kıyaslamış bulunmasına dikkat çekmekte ve ortak noktaları sıralamaktadır: Her ikisi de, insan davranışının nesnel gerçekliğiyle ilgilinen birer pozitivisttir ve her ikisi de, kendilerini, yürürlükteki teolojik bakış açılarından kurtarmayı başarmışlardır. Onların yazıları XX. yüzyıl okuruna esrarlı bir modernlik duygusu verir. Waardenburg ise, her iki düşünürün, daha önce büyük ölçüde keşfedilmemiş halde bulunan yeni bir araştırma ve bilgi alanını, "politik bir varlık olarak insan"ı keşfettiklerini ileri sürmektedir. Stowasser'ya göre de, İbn Haldûn'da görülen realizm, politika bilimini insan deneyiminin gerçeklikleri temeline dayandıran Machiavelli'in düşüncesinin de ayırıcı özelliğidir. Her ikisi de, tarihsel durumları, bireylerin çatışması olmanın ötesinde onları buna sevkeden güçlerin altını çizerek açıklamaya çalışmış, tarih bilimine, politik eylemin bir rehberi olarak "fayda"sını gözönünde tuturak yönelmişlerdir. Ayrıca her iki düşünürün, dinin grup ve milletlerin politik yazgıları üzerindeki etkisi ve rolüne ilişkin yaklaşımları arasında açık benzerlikler vardır. E. Rosenthal de, dinin, asabiyet olmaksızın tek başına insanları etkileme ve onların itaatlerini sağlama gücünden yoksun olduğunu, siyasî işlerde olduğu gibi dinî meselelerde de ancak fiilî güçle desteklenen bir otoritenin başarı sağlayabileceğini belirten İbn Haldûn gibi Machiavelli'in de, *Prens'* de, "Sadece, yetenek ve gücü olan fethe çıkmalıdır" demiş olmasına dikkat çekmektedir. Yine E. Rosenthal'e göre, Machiavelli'in, "Bütün silahlı peygamberler zafer kazanırlarken, silahsızlar ise ortadan kayboldular" şeklindeki sözü, İbn Haldûn'un "Asabiyet olmadan davet (dinî çağrı ve siyasal propaganda) başarıya ulaşmaz" şeklindeki düşüncesinin değişik bir ifadesidir. İki düşünürün "talih" konusundaki görüşleri de aynı gerçekçiliği yansıtır. İbn Haldûn'a göre, talih ve şans, tarihsel değişimi etkileyen hileler ve semâvî işler (beklenmeyen tabiat olayları) gibi "gizli sebepler"dendir. Machiavelli'e göre de, insan eylemlerinin yarısının efendisi talihdir, diğer yarısı da insanın bizzat kendi gücününün otoritesi altındadır. Ona göre talih, "tahmin edilemeyen ve öngörülemeyen tabiat" ve bilinmeyen güçlerin etkisinden başka birşey değildir.

Ancak, iki düşünürün yaklaşımlarındaki realizm niteliği taşıyan benzerliği son derece olumsuz ifadelerle konu edinenler de bulunmaktadır. **İbn Haldûn'un "gerçekçi iyimserlik" değil, "kötümser çıkarcılık" temeline dayanan bir teorinin kurucusu olduğunu ileri süren Hüseyin Hatemi'ye göre, o, İslâm kültür çevresinin "daha kurnaz ve bilgili" bir Machiavelli'idir.** Uludağ'a göre ise, her ikisi de yapılan mukaveleler ve kurulan dostluklar çerçevesinde ahde vefayı, hatır saymayı ve sadâkatı pek tanımazlar. Bu gibi şeyler onlar için maksada ulaşmayı temin ettiği sürece değer ifade eder. Kamu yararının gerekli kıldığı durumlarda, olduğundan başka türlü görünmeyi caiz görür, ahlâkî kaidelerin elastikiyetine inanırlar. Machiavelli aşırı, İbn Haldûn ise "mutedil bir şekilde 'gaye vasıtayı meşru kılar, maksat vesileyi mubah hale getirir', diye düşünürler". Machiavelli'in "ahlâkı siyasetten ayırdığı" bilinmekle birlikte, İbn Haldûn söz konusu olduğunda bütün bu değerlendirmelerin tamamen yanlış olduğu görülmektedir. Nitekim E. Rosenthal, devlet çıkarına olan siyasî gereklilik (*necessita*) fikrinin Machiavelli'i şiddet, ihanet, imandan dönme ve hatta cinayet gibi ahlâken kınanan eylemlere göz yummaya sevk etmesine karşılık, İbn Haldûn'un bütün bu tutumların kötülüğüne vurguda bulunduğunu ve yolaçacakları zararın dönüp dolaşıp yalnızca faillere değil bir bütün olarak devlete geri geleceğini savunduğunu hatırlatmaktadır. Machiavelli de "bu eylemlerin kötü olduğunu kabul

etmekle birlikte", İtalya'nın birliğini sağlaması umuduyla öğüt veren bir siyasî aktivist ve reformcu olarak onları "devlet için" yararlı ve bu sebeple meşrû görmekte, buna karşılık İbn Haldûn ise sadece gözlem yapmakta, teşhiste bulunmakta ve bir uygarlık tarihçisi olarak bunlardan sonuçlar çıkarmaktadır. İbn Haldûn'un insanlığı bir toplumbilimci gözüyle değerlendirdiğini söyleyen Ekber S. Ahmed de aynı görüşü dile getirmekte, düşünürün, sosyal evrene, kendi içerisinde nasıl davranış göstermesi gerektiği yolunda herhangi bir şey salık vermediğini ileri sürmektedir. İbn Haldûn için, düşünürün işi olanı anlamaktır, değiştirmek değil; onun ne alacağı bir ders ve ne de tutacağı bir taraf vardır. "Marx'ın bunun aksi yöndeki görüşü İbn Haldûn'u olsa olsa hayretler içinde bırakırdı."

Bu tespitler, Marx'taki determinizmi gözardı etmesi bakımından sorunlu olduğu gibi, İbn Haldûn'un yaklaşımını da bir ölçüde eksik ve hatta yanlış aksettirmektedir. Gerçekte *Mukaddimemde* devlet adamları için öğüt anlamına gelebilecek ifadeler yeralmaktadır, ancak düşünür, Machiavelli'den farklı olarak, yazarken belirli bir hükümdârın, devletin veya siyasal projenin başarısına katkı sağlamayı hedeflemekten uzak kalmıştır. A. A. Adıvar da, İbn Haldûn'un Machiavelli'in eserindekilere benzer sonuçlara varmış olmakla birlikte, onun gibi ikiyüzlülüğü savunmadığına dikkat çekmektedir. Tersine, İbn Haldûn "sadece realisttir" ve dini de "realitelerin en başında tutan" bir düşünürdür. İ. H. İzmirli de aradaki farka dikkat çekmekte, Machiavelli'in siyasete ilişkin görüşlerine değer verenlerin yanı sıra, değerlendirmelerini baskı, zulüm ve hainlik gibi olumsuz araçlar üzerine kurulduğu gerekçesiyle reddedenler de bulunduğunu, oysa İbn Haldûn'un eserinin genel olarak herkesçe değerli kabul edildiğini belirtmektedir.

Bununla birlikte, düşünürün yaklaşımındaki normatif boyutun ve ahlâka verdiği rolün, realizminin belirginliği ve açıklığı karşısında genellikle gözden kaçması, bazı yazarların onunla ilgili yanlış çıkarım ve genellemeler yapmalarına neden olmuş bulunmaktadır. Mesela, "İbn Haldûn ahlâkî kanunun, tarihin açıklanmasıyla bir ilgisi olmadığını düşünmektedir" diyen Farukî'ye göre, tarihsel gelişime yön veren tek etkili faktör *asabiyet,* bir başka deyişle güçtür. Böylece İbn Haldûn, idealizmden ve normatif boyuttan tamamen yoksun katı bir realizmin savunucusu olarak gösterilmektedir. Gerçekte, İbn Haldûn'a göre siyasal otoritenin aslî öğesini *asabiyet* oluşturmakta, buna karşılık onun sürekliliğini ve mükemmelleşmesini, iyi ve güzel hasletler sağlamaktadır. O halde siyasal otorite için *asabiyet* temel öğe, iyi ahlâkî hasletler ise tamamlayıcı unsurdur. Sadece güce dayanan, iyilikleri önemsemeyen bir devleti düşünür, âzâları kesilmiş ya da halkın içine çıplak çıkan bir insana benzetmektedir. Ona göre devlet başkanı, halkın, siyasal otorite tarafından verilen emirlere, yapılan yasal düzenlemelere ve karşı karşıya kaldıkları resmî taleplere bizzat kendi rızalarıyla itaat etmelerini sağlayacak şekilde bir siyaset takip etmelidir.

Yine düşünüre göre, halk üzerinde kesin bir otorite kuramamış olan zayıf bir yönetim, kendisine itaat edilmesini sağlamak için iki yola başvurabilir: Birincisi, halka maddî yardımda bulunmak, ekonomik kaynak aktarmak ve onların özellikle zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle, yönetime karşı "gönüllü" *(tav'an)* bir bağlılık göstermelerine çalışmaktır. İbn Haldûn, bu seçeneğin uygulanabilmesi durumunda "umrân"ın, bir başka deyişle sosyal ve ekonomik yapının sağlam ve düzenli hâle geleceğini belirtir. İkinci olarak yönetim, insanların arasına tefrika sokma ve bir kısmını diğerine karşı kullanma yolu da dâhil olmak üzere güç kullanmak suretiyle onların istemeyerek de olsa *(kerhen)* boyun eğmelerini sağlayabilir. Fakat düşünüre göre, yönetimin güzelliği ve mükemmelliği, yumuşaklığa *(rıfk)* bağlıdır. Şayet yönetici zorba olur, sert cezalar verir, halkın ayıplarını araştırır ve kusurlarını açığa dökerse, bu durumda toplumu korku ve zillet hali kaplayacaktır. Bunun sonucunda da yalan ve hile yoluna saparlar; bir süre sonra bu onların karakter özelliği haline gelir ve devlete bağlılıkları zayıflar. Böylece siyasal otoritenin temelini oluşturan *asabiyet* de zaafa uğrar. Buna karşılık yönetici halka karşı yumuşak olur ve onların kusurlarını görmezden gelirse, insanlar onu sever ve düşmanlarına karşı onun yanında yer alırlar. Görüldüğü gibi İbn Haldûn, Machiavelli'den farklı olarak, kamu düzeni açısından hükümdârın hile ve güç kullanımı yerine ikna yöntemini benimsemesini uygun bulmaktadır. Bu yüzden, Hourani'nin "İbn Haldûn'un düşüncesinde ahlaki derecelendirmenin yeri oldukça nettir" şeklindeki ifadesinde gerçeğe aykırı bir yan bulunmamaktadır. Mücahit de benzer görüşleri dile getirmektedir: "İbn Haldûn, siyaset ile ahlakı birbirine sıkıca bağlar. Bunun sonucunda,

mülk ehli, asabiyetten ayrı olarak, övülen niteliklere ve ahlaka dayanmalıdır." Asaf Hüseyin'e göre ise, İbn Haldûn "adalet kavramını kendi toplum teorisinin nirengi noktası yapmıştır". Adalet kavramının normatif yaklaşımların merkezî tema'sı olduğu dikkate alındığında, düşünürün yaklaşımındaki idealist ve liberal boyutun gözardı edilmemesi gerektiği açıkça anlaşılmaktadır.

Konuyu çok daha geniş boyutlarıyla karşılaştırmalı biçimde ele alan Ashworth, İbn Haldûn'un zulüm ya da acımasızlığı bir hanedanın/devletin çöküşünün belirtisi olarak görürken, Tacituscular tarafından bunun önemsiz bir olumsuzluk olarak görüldüğüne dikkat çekmektedir. Devlet; İbn Haldûn için hanedan, Machiavelli için cumhuriyet ve prenslik, Tacitus ve Tacituscular için ise hanedan devleti veya cumhuriyeti anlamına gelmektedir. Fikirler açısından bakıldığında, zaman, coğrafya ve din farklılıklarına rağmen İbn Haldûn, Avrupalı hümanistleri kapsayan çok daha geniş bir felsefî hareketin bir parçası olarak görünmektedir. İbn Haldûn zalim bir yönetimin güç kaybetmesini ve yerini bir başkasına bırakmasını doğal ve hatta gerekli gördüğü için, böyle bir yönetimin varlığını sürdürmesini sağlayacak hiçbir öğütte bulunmaz ve çözüm önermezken, Tacituscular devlet otoritesinin her ne pahasına olursa olsun varlığını sürdürmesi ve elde tutulması için yönetimin mücadele etmesi gerektiğini savunurlar. İbn Haldûn *gücün* herşeyden önce hanedan ile toplumu birbirine bağlayan grup duygusunun (*asabiyet*) sebep olduğu dinamizme, ikinci olarak da paraya dayandığını söylerken, Cicerocu hümanistler ise, bu ikisinden sadece birine odaklanmışlardır. Tacituscular maddî varlığı ve zenginliği gücün kaynağı görürken, Machiavelli ise, bir cumhuriyette medenî fazîletin bulunmasını veya bireysel *virtu'yu (ability)* başarının can alıcı faktörü kabul etmiştir. İbn Haldûn ise, gücün tabiatı ve kaynağı konusunda ne Cicerocular ne de Tacituscular'dan yanadır, Machiavelli'in idealizmi *(virtue)* ile Tacitus'cuların maddeciliğini (maddî ve özellikle finansal güç) kaynaştırmaktadır. Cicerocular devletin gücünün fazîletli vadandaşlara dayanacağını ileri sürerken, Tacituscular'ın politika anlayışlarının anahtar kavramları fiziksel güç ve "çıkar"dır. Böylece Ashworth, düşünürün idealizm ile realizmi kaynaştırdığını söylemiş olmaktadır.

İbn Haldûn ile Machiavelli arasındaki farklılık, ilkinin "hilafet", ikincisinin ise İtalyan birliği konusundaki tutumunda son derece belirgin hale gelmektedir. Laroui'ye göre, İbn Haldûn halifelik *ideal*ini reddetmemekle birlikte, onu kurma amacına yönelik hiçbir araçla ilgilenmez. Machiavelli'in ise en azından iki temel amacı vardır: Floransa'nın özgürlüğü ve İtalyan birliği. Bu yüzden Machiavelli'in, insan tabiatı ve siyasal toplumlar konusunda gerçekleri belirtirken bir *realist* olmakla birlikte, aynı zamanda da bir "hayalperest" olduğu ileri sürülmüştür. *Prens,* uygulanması bakımından gerçekçi temellere sahip olmayan bir *gerçekçilik* (realizm) sunar. Ayrıca, sırf açıklamakla yetinmeyip öğüt vermesi itibariyle *normatif* bir boyuta sahiptir. Fakat burada ahlâkî değerler değil, sahtekârlık ögütlenmekte, ahlâk dışı eylemler bir *norm* olarak sunulmaktadır. Hükümdâr, iyi gözükmeli, fakat iyi olmamalıdır; çıkarlar gerektirdiğinde vaadini tutmamalı ve verdiği sözlere uygun hareket etmemelidir. Bununla birlikte samimiyet ve doğruluk şöhretini kazanmaya da gayret etmelidir. Fakat Machiavelli, yöneticilerin "birbirlerine taban tabana aykırı bu iki amaca aynı anda nasıl erişebileceklerini söylememektedir".

İbn Haldûn ile Machiavelli'in din olgusuna siyaset açısından yaklaşım biçimleriyle ilgili yorum ve değerlendirmelerin de, birbiriyle çelişecek ölçüde farklılık ve çeşitlilik gösterdikleri, kimi zaman da yanlış oldukları görülmektedir. Örneğin Black'e göre, Machiavelli bazı dinî değerlerin siyasal başarının önünde engel olduğunu düşünürken, İbn Haldûn dinî değerleri kargaşa ve düzensizliğin önlenmesi ve devletin doğal seyrindeki çöküşten uzak kalınması için bir araç olarak görmüştür. Çağdaş düşüncenin Batı'da Machiavelli, Doğu'da ise İbn Haldûn'la başladığını öne süren C. Meriç ise, bu düşünürlerin ortak yönlerinin, o zamana kadar teoloji ve ahlâkın emrindeki sosyal ilimleri onların emrinden çıkarmaları, totem ve tabuları yıkmaları olduğunu savunmaktadır. Bu yargının sadece İbn Haldûn için değil, Machiavelli için bile aşırı olduğu bir gerçektir. Machiavelli'e göre, "sahip olduğu dinin temellerini korumak, bir krallığın ya da cumhuriyetin kurucusunun görevidir". Öyle ki, "dinden yana ortaya çıkan ne varsa, yanlış oldukları düşünülse bile, kabul görmeli ve büyütülmelidir". Ancak İbn Haldûn'un, ilgili bölümde işaret edildiği gibi, dine yaklaşım biçiminde de bir realizmin mevcut bulunduğu ve yanlışlığı açık bir kurum veya uygulamayı, salt dinle bir şekilde ilişkilendirilebildiği için

savunma gibi bir tutum içine girmediği görülmektedir. Nitekim, Machiavelli ile İbn Haldûn'un dinî ahlâka vurgu yapmak yerine tarafsız bir analiz yapmaya yöneldiklerini belirten Gellner, adı çok daha kötüye çıkmış olmakla birlikte Machiavelli'in, ara sıra "değer-yansızlık"tan ayrılıp *(Wertfreiheit)* ahlâkî kaygılar ve hayıflanmalar alanına kaçtığını belirtmektedir. İbn Haldûn'un yaklaşımı ise çok daha karmaşıktır.[174]

İSLAM DÜNYASININ ZAYIFLAMASI VE OSMANLILAR

1500'lerle birlikte Batı'nın yükselmesi ve 19. yüzyılın ortalarında dünya üstünlüğünü eline geçirmesi İslam dünyasında ve genel olarak Asya'da bir "düşüş" dönemidir. Hemen hemen dünyanın dört köşesi, Batı'nın siyasal, ekonomik ya da kültürel üstünlüğü altına girdiğine göre, İslam dünyası ve onun en güçlü ve belki de tek bağımsız devleti olan Osmanlılar da bu düşüşten nasiplerini alacaklardır.

İslam Dünyasının Gerileme Nedenleri:

600-1000 yılları arasında en parlak dönemini Arap unsuruyla yaşayan İslamiyet'in, 16. yüzyılın sonlarına kadar Türklerle en geniş sınırlarına ulaştığı ve en güçlü dönemine girmiştir. Ancak, 16. yüzyılla birlikte İslam dünyasının bu üstünlüğünün kalktığına, daha sonraki yüzyıllardaysa gerilediğine tanık oluyoruz.

Neden?

Bu kadar geniş çaplı bir olayın nedenlerinin ne denli karmaşık ve çok sayıda olabileceğini de görmüş bulunuyoruz. Burada, uzun vadede önemli görülen nedenler genel birkaç kategori içinde verilmeye çalışılacaktır. İslam dünyası 16. yüzyılda bazı iç ve dış sorunlarla karşılaştı. Genel olarak İslam dünyası ve özel olarak Osmanlı Devleti bunların etkilerinden uzun süre kurtulamayacaktır. Bazı ülkelerinse hâlâ kurtulmuş oldukları söylenemez.

İslam dünyasına karşı İberik yarımadasının 16. yüzyılda Akdeniz, Atlantik ve Hint okyanuslarından gösterdiği tepki, uzun vadeli ve önemli sonuçlar doğurmuştur. Daha önce de gördüğümüz gibi, Portekiz, 16. yüzyıldan önce Batı ve Doğu Afrika kıyı şeridine egemen oldu ve sonra güney denizlerine inerek bölgedeki İslam ticaretini baltalamaya başladı. İspanya ise, 1492'de Granada'yı eline geçirdi ve 16. yüzyılın başında Kuzey Afrika'da Müslümanlarla çatıştı. Ama 16. yüzyıl boyunca Akdeniz'de yine de Osmanlı donanması egemen kaldı. Osmanlılar aynı başarıyı Hint Okyanusu'nda gösteremediler ve bölgede Portekiz'in üstünlüğünü bozamadılar. Zamanla, Akdeniz ve Hint Okyanusu'nda deniz egemenliği Hollanda, Fransa ve İngiltere'ye geçti.

Bu devletler denizlerdeki başarılarını bir bakıma Osmanlılara borçlu sayılabilirler. Osmanlılar bu devletleri Portekiz ve İspanya'nın yarattığı ani tehdide karşı birer denge unsuru olarak gördüklerinden, 16. yüzyıldan başlayarak, özellikle Fransa ve İngiltere'ye çeşitli ticaret kolaylıkları sağladılar. Ani askeri tehdit ortadan kaldırılıyordu, ama aynı zamanda uzun vadede daha da yıkıcı olacak ekonomik tehdidin tohumu da atılıyordu. Fransa ve İngiltere'yi bu ticaret anlaşmalarına iten ekonomik nedenlere daha önce değinilmişti. Ayrı amaçlarla hareket eden devletlerin çıkarları bir noktada birleşince, ortaya bir dizi anlaşma çıktı. **1535'te Fransa'ya ticaret ayrıcalıkları sağlandı. İngiltere'nin "Levant" Ticaret Şirketi 1580'de benzer ayrıcalıklar aldı.** O dönemde belki **"zararsız ve önemsiz"** gibi görünen ve bir Avrupa devletinin üstünlüğüne karşı koymak için başka bir Avrupa devletine verilen bu ticari kolaylıklar (sonraki dönemlerin kapitülasyonları) Avrupa'nın gelecek hâkimiyetinin temelini oluşturdu. **17. yüzyılın sonlarına doğru Fransa, İngiltere ve Hollanda gemileri Osmanlı limanlarından uzak mesafeli ticareti ellerine geçirmiş oldular.** Bu olumsuz sonucun oluşmasında, Osmanlı devletindeki tüccarların toplumsal yapı içindeki olumsuz şartlardan etkilenmelerinin de payı vardır. **Osmanlı tüccarları ticari çıkarların gerektirdiği esnekliği anlamayan asker ve yöneticilere bağlı durumdaydılar.** Önce de görüldüğü gibi, Doğu toplumlarında merkezi

[174] (Seyfi SAY, İbn Haldûn'un "Uluslararası İlişkileri Etkileyen Unsurlar"a İlişkin Görüşlerinin Analiz Ve Değerlendirilmesi-2011) s.464-478

otorite, toprak sahiplerinin yanında tüccarlara da kendine bağlı birer hükümet uzantısı gözüyle bakmıştır. Hem Batı Avrupalı tüccarın devletten gördüğü destek, hem de Doğu'da ticaretin teşvik edilmesi gereken bir uğraş olarak devletin öncelikleri listesinde ön sırayı bir türlü alamaması, Osmanlı tüccarlarını büyük çaplı ve uzun mesafeli ticarette Avrupa ile rekabet edemez duruma getirdi. Üstelik, 16. yüzyılda İslam dünyasında **"aracı"**nın baharat ticaretinden elde ettiği kâr da kaldırıldı. Bu ve uzun mesafeli ticaretin Avrupa devletlerinin eline geçmesi, modern zamanlarda İslam dünyasının başarısızlığının temel nedeni sayılmalıdır.

Ama, 1700'lerde, Avrupa ticaret gücünün uzun vadeli sonuçları kimse tarafından açıkça görülemezdi. Çünkü, bu tarihlere gelindiğinde, Osmanlıların başarılı deniz savaşları sonucu, Akdeniz'de îberik yarımadasının tehdidi ortadan kaldırılmıştı. Ayrıca, Hint Okyanusu'nun hiç olmazsa kuzeybatı kıyılarında aynı yarımadanın üstün duruma geçmesi kısa süreli olarak engellenebilmişti. Üstelik, Batı Avrupa ticareti henüz Osmanlı devletinin iç bölgelerine sokulamamıştı. Dolayısıyla, **Osmanlılar, kendilerine şimdiye kadar güç vermiş olan eski yönetim modeli ve anlayışından ayrılmayı, belki o dönemde, biraz da haklı olarak düşünemediler. Eski yöntemler gelecekte de işleyebilirdi. Ortaçağda Haçlı Seferleri nasıl uzun vadede başarısız olmuş, İslam gücü galebe çalmışsa, şimdiki Batı "saldırısı" da başarısız olmuştu. Kısaca, paniğe kapılmak, reform yapmak ve Müslümanların temel üstünlüğünden kuşku duymak için neden yoktu. Osmanlı devleti bugününden memnun, yarınından ümitli bir hareketsizlik içine girdi.**

İslam dünyasının 16. yüzyılın sonlarıyla birlikte gerilemesi üzerinde etkili olan ikinci faktör, Avrasya kıta kütlesinde Rusya'nın güçlü bir devlet olarak ortaya çıkması ve bunun sonuçlarıdır. Rusya, 16. yüzyılın ortalarında, bundan önceki kısımda görüldüğü gibi, Kazan ve Astragan hanlıklarını eline geçirmişti. Bunun sonucunda tüm Volga bölgesi Rus yerleşim ve ticaretine açıldı. Sonra, büyük sorun oluşturan Kazaklar da Rus denetimi altına girince, Ruslar Ukrayna bölgesinde rahatladılar ve arkalarından emin olarak Urallar'ı geçtiler. Öncü tüccar ve serüvenciler Rus gücünü Urallar'ın doğusunda da yerleştirmeye başladılar. Ruslar, bölgenin zengin doğal kaynaklarından yararlanarak, 1638'de Pasifik Okyanusu'na kadar dayandılar.

Rusya'nın Asya'daki bu başarılarının İslam dünyası açısından uzun vadeli önemli sonuçları oldu. Çin sınırından başlayıp, bugünkü Pakistan, Afganistan ve İran'dan geçerek, Osmanlılarla birlikte Tuna'ya kadar uzanan İslam dünyasının kuzey sınırları 16. ve 17. yüzyıllarda önemli ölçüde daraldı ve üstün Rus gücü karşısında zayıf kaldı. İşte, ilerde görüleceği gibi, Hıristiyanlarla doğrudan temasta bulunulan Avrupa'da ve Akdeniz'de İslamiyet zaferler kazanırken ya da en azından elinde bulunanı korurken, Doğu Avrupa ve Asya'daki bu kayıplar, İslam dünyasının ilk gerileme işaretleri oldu.

SÜNNİ-ŞİÎ ÇATIŞMASI VE BUNUN UZUN VADELİ SONUÇLARI DA İSLAM DÜNYASININ ZAYIFLAMASINA YOL AÇAN UNSURLAR ARASINDADIR. Halifeliğin Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin damadı Hz. Ali'den geldiğini savunan Şiilik ile Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın meşruiyetini kabul eden Sünnilik arasındaki bölünme, önceleri kitlesel ve açık bir çatışma biçiminde değildi. **Ayrıca, zamanla Sufilik gibi çok çeşitli bölüntülerin ortaya çıkmasıyla, bu temel bölüntü çok karmaşık bir hale geldi ve keskinliğini de yitirdi.** 15. YÜZYILDA OSMANLILARDA SÜNNİLİK RESMİ DEVLET DİNİ OLDU. Ama, önce de değinildiği gibi, kuruluş döneminin büyük hoşgörü havası içinde, Osmanlılar hemen hemen hiçbir dinsel bölüntü ile ilişkilerini ve bağlarını bozmamışlardı. Derviş cemaatleri gibi İslamiyet'in farklı yorumlarının coşkun dinsel heves ve heyecanları, Osmanlıların kuruluş sağlamlığında ve genişlemesinde çok etkili olmuştu.

16. yüzyılın hemen başında, İslam dünyasındaki bu dinsel ve dolayısıyla siyasal denge bozulmaya başladı. 1500'de Hazar Denizi'nin güneyinde bağnaz bir Şii topluluğu, **İsmail Safavi**'nin önderliğinde önemli bir güç haline geldi. İsmail Safavi, savaşkan ve güçlü bir orduyla Tebriz'i ele geçirerek kendini **"İran Şahı"** ilan etti. 1506'da tüm İran Platosu, 1510'da ise Bağdat ile bugünkü Irak'ın büyük bir bölümünü denetimi altına aldı. **Bu başarıların gizi, İsmail Safavi'nin çevresinde toplanan askerlerin, kuşaklar boyu yeraltında Şii propagandası ile koşullandırılmaları sonucu elde ettikleri dinsel bağnazlıktır.** İŞTE, BU NOKTADAN SONRA İSLAM DÜNYASI İÇİNDE ŞİİLER HESABA KATILMASI GEREKEN BİR GÜÇ HALİNE GELDİLER. O kadar ki, 1514'te Şah İsmail'in kışkırtmaları sonucu

Anadolu’da bile Osmanlılara karşı ayaklanmalar başladı.

Bu tarihe kadar, sürekli batı yönünde Avrupa ve Akdeniz çevresine seferler yapan ve Anadolu yarımadası dışındaki topraklara büyük bir ilgi göstermeyen Osmanlıların dikkatlerinin bir bölümü doğuya çevrildi. Osmanlı gücündeki bu bölünmenin ne gibi sonuçlar doğurduğunu ya da eğer bu ayaklanmalarla Osmanlı gücü, enerjisi ve dikkati batıdan çevrilmemiş olsaydı burada nereye kadar genişleyebileceklerini kesin çizgileriyle görmek olanaksızdır. Ancak, Şii ayaklanmasının neden olduğunu söyleyebileceğimiz doğu seferleri sonucu, Osmanlıların nüfus bileşimini değiştirmiştir. Belki, devletin bünyesindeki bu değişiklik, **Abbasilerden sonra çürümeye başlayan Arap-İslam toplumsal dokusunun Osmanlıların yapısı içine girmesi ve Osmanlıların şimdi hem batı hem de doğu yönünde genişlemeye başlaması, ilerde karşılaşılacak güçlüklerin ilk belirtileri oldu.**

Osmanlı Sultanı I. Selim’in (Yavuz), Şii ayaklanmasını bastırmak ve doğudaki Şah İsmail tehdidini ortadan kaldırmak için büyük bir ordu toplaması gerekti. Anadolu’daki ayaklanmaları bastırdıktan sonra, 1514’te Çaldıran’da Osmanlı topçusunun gücü Safavi bağnazlığına galebe çaldı. Ama, yeniçeriler arasındaki huzursuzluğun sonucu olarak Sultan, Şah İsmail’in gücünü tam ortadan kaldırmadan geri dönmek zorunda kaldı. **Böylece, 16. yüzyıl boyunca Safavi devleti, İslam dünyasında rahatsız edici ve zayıflatıcı bir unsur olarak kaldı.** Hele, bölgenin kuzeyinde kendini giderek hissettiren Rus gücüne karşı İslam’ın ortak hareketinin önem kazandığı bir dönemde bu bölünmüşlük uzun vadede daha da zayıflatıcı oldu.

Tüm bu olumsuz gelişmelere rağmen, 17. yüzyılda, hangi ölçüte vurulursa vurulsun, İslam dünyası 16. yüzyılda karşılaştığı güçlükleri yenmiş gibi görünüyordu. Hıristiyan dünyasına karşı üstünlüğünü ya da en azından denkliğini bir kez daha ortaya koymuş, dıştan ve içten gelen tehlikeler ortadan kalkmıştı. **Bu yanıltıcı düşüncenin en önemli sonucu, Avrupa’da ortaya çıkan yeniliklere karşı bir tutuculuğun İslam âlemine ve Osmanlı devletine egemen olmasıdır.** İTALYAN RÖNESANSINA HÂKİM OLAN RUH, FATİH SULTAN MEHMET’İN SARAYINDA DA VARDI. YAVUZ SULTAN SELİM VE KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN, BU GÜÇLÜ MİRAS ÜZERİNDE DEVLETİ 16. YÜZYILIN SONUNA KADAR İYİ YÖNETTİLER VE GENİŞLETTİLER. Ama, yenilikçi anlayış da yavaş yavaş sönmeye başlamıştı. Onlardan sonra gelen padişahlar zamanında, yani

16. yüzyılda, Avrupa’da modern bilim, edebiyat ve etkili devlet yönetimini doğuran araştırıcı, yenilikçi akımlar ve anlayış, Osmanlı devletinde görülemedi.

Bu sonucun yaratılmasında İslam dünyasının toplumsal yapısı da etkili oldu. MÖ. 5000’lerden beri, **büyük Mezopotamya uygarlıkları da dâhil, kent insanının memur ve toprak sahiplerine sürekli baş eğmesi, tüccarların işlerini gereğine uygun bir biçimde bağımsızca yürütememeleri, Ortadoğu toplumlarının temel özelliği olmuştu.** Köylü de asker ve devlet memurları tarafından sürekli ve sıkı bir denetim altında tutulmaktaydı. **Bu toplumsal özellikler, ister istemez, şimdi tüm Ortadoğu bölgesinin tek egemeni olan Osmanlı devletine de geçmiş ve devlet en görkemli dönemlerinde bile bu kalıba uymuştur.** Böyle bir ortamda ve özellikle 17. yüzyılın genel zayıflama süreci içinde yeniliklerin ve yaratıcılığın yeşerecek toprak bulamayacağı açıktır.

OSMANLI DEVLETİNİN ZAYIFLAMA NEDENLERİ:

Özel olarak **Osmanlı devletinin önce duraklama ve sonra gerilemesinin açıklanmasında**, Kanuni Sultan Süleyman’dan sonra gelen padişahların büyük bir çoğunluğunun yeteneksizliği, zevk ve sefa düşkünlüğü ve kiminin de psikolojik bakımdan dengesizliği, önemli bir neden olarak gösterilir. **Bu, tümüyle doğru bir açıklama olamaz. Osmanlı devletinin zayıflamasının asıl açıklayıcı nedenleri**, bir yanda genel olarak İslam dünyasının yukarda anlatılan zayıflıklarında, öte yanda Osmanlı **devletine özgü yapısal bozukluklarda aranmalıdır**. Batı Avrupa’nın güçlü devletlerinde, belki de Osmanlı tahtındakilerden daha yeteneksiz ve daha dengesiz monarkların sayısı az değildir. Ama bu durum, o devletlerin güçlenmelerini ya hiç etkilememiş ya da çok kısa süreli olarak durdurmuştur. Bu bakımdan, şimdi yapılması gereken, İslam dünyasının gerileme nedenlerine ek olarak, Osmanlı devletine özgü yapısal bozukluklar üzerinde durmaktır. Böyle bir yaklaşım, büyük bir devletin

zayıflamasının nedenlerini daha açıklayıcı, öğretici, kısaca daha bilimsel bir temel üzerine oturtabilir. Çünkü, büyük devletler bir iki yöneticinin kişiliği ya da davranışıyla değil, çok temel tarihi, ekonomik, toplumsal ve siyasal güçler tarafından yıkılırlar, **"ölümleri"** de hasta yatağında değil, büyük bir savaşın sonunda olur. Osmanlı devleti bir istisna değildir. Karşı konulamaz güçler zayıflatmışlar, 1. Dünya Savaşı da yıkmıştır.

Osmanlı devletinde başlayan uzun duraklama, gerileme ve yıkılma dönemlerinin en belirgin göstergesi, **Avrupa'da fetihlerin durmuş olmasıdır**. Bu aynı zamanda zayıflama sürecine girilmesinin en önemli nedenleri arasındadır. Osmanlılarda Avrupa içindeki fetihler üç açıdan devletin güçlenmesini sağlamıştı. Her şeyden önce, Müslüman güç olarak Hıristiyan Avrupa'ya karşı savaş, Osmanlılara bir amaç duygusu, birlik ve beraberlik sağlamaktaydı. Devletin enerjisinin tümü bu yönde kullanılmakta ve gelecek savaşlarda başarı kazanmak için devletin yönetimi sıkı tutularak, hâzinenin dolu olmasına dikkat edilmekteydi. İkinci olarak, fetihlerin durmasıyla Osmanlı hâzinesi yoksullaşmaya, ganimet gelirleri ve yıllık vergiler de azalmaya başladı. Pek önem verilmeyen, ama en az ilk ikisi kadar önemli bir başka unsur, yeni fethedilecek topraklar olmayınca, Osmanlı devletinin o zamana kadar başarı ile sürdürdüğü nüfus yerleştirme politikasının da durmasıdır. Bunun sonucu olarak Anadolu'da nüfus gereğinden çok artınca, kişiler birbirlerini soymaya, gidecek yer olmayınca kentleri doldurmaya ve kırsal bölgelerde karışıklıklar çıkarmaya başladılar.

Kanuni Sultan Süleyman'ın iyi niyetli **toprak reformunun** monarkın isteklerinin aksine sonuçlar doğurması, zayıflamanın ikinci nedeni sayılabilir. Osmanlı toprak sisteminin temel kurumlan olan **has, zeamet ve tımar dağıtımı**, yerel düzeyde görülen aksaklıkların giderilmesi amacıyla yerel otoritelerden alınıp merkezin tasarrufuna bırakıldı. Bu davranış, o dönemde Batı Avrupa'da merkezi otoritenin güçlenmesi yolunda ve özellikle Fransa'da ortaya çıkan merkezileşme süreciyle yakın bir benzerlik gösteriyordu. Bu bakımdan, yenilikçi bir hareket olarak değerlendirilebilir. Ama, Osmanlı devletinde bu toprak dağıtımı, zamanla iddiaların haklılığından çok, merkezde, Saray'da çevrilen dolaplara konu oldu ve **rüşvet alma** gibi amaçlarla yapılmaya başlandı. Böylece, Kanuni Sultan Süleyman'ın amacının aksine, Osmanlı devletinde büyük toprak sahipliğinin ve bunun üzerinde de irsiyet ve miras hakkının doğduğu görülüyor. Bu da, o tarihe kadar Osmanlı fetihlerini büyük ölçüde kolaylaştırmış bulunan ve toprak sahiplerine büyük yararlar sağlayan Osmanlı toprak sisteminin ortadan kalkmasına ve toprak sahibi köylünün büyük toprak sahipleri tarafından sömürülmesine yol açmıştır. Böylece, artık Avrupa köylüsü Osmanlı'yı kurtarıcı gözüyle görmemeye başlamış ve ağır vergi yükünün altında ezilmiştir.

Zayıflamanın üçüncü nedeni, **merkezdeki yönetici kadronun bozulmasıdır**. Daha önce padişahın yönetici maiyeti, kökeni genellikle köylü olanlardan oluşmaktaydı ve bunlar kırsal alanların sorunlarını çok iyi biliyorlardı. Ama, 16. yüzyılın sonlarına doğru padişahın yönetici çevresi içine tümüyle kentlerde yaşayan kişiler girmeye başladı. İşin daha da kötüsü, bunlar aile nüfuzu ya da parayla bu yüksek yerlere geliyorlardı ve yerlerini ölmelerinden sonra oğulları alıyordu. Bunun kaçınılmaz sonucu olarak Osmanlı devletinde **"NEPOTİZM"** (yüksek devlet mevkilerinin akraba ya da çok yakın arkadaşlara bırakılmasını sağlayan kayırma sistemi) uygulaması başladı. Bu koşullar altında, padişahların devlet yönetimine sahip olamamaları, boşvermişlik, sorumlulukların dağıtılması ve yönetim ilkelerine bağlılığın ortadan kalkması sonucunda, merkezi otorite bozulmuş ve zayıflamıştır. Daha önce hükümdarın mutlak kişisel otoritesine bağlı ve onun maiyeti tarafından etkili bir biçimde yönetilen devlet, padişahların otoritelerinin sarsılmasıyla parçalanmaya, karışıklıklara ve düzensizliğe uğramıştır.

Zayıflamanın **salt ekonomik nedenlerinin incelenmesinde şu noktalar ağır basmaktadır.** Birincisi, ekilen toprağın büyüklüğünde herhangi bir değişiklik olmaksızın, nüfusun hızla artmış olmasıdır. İkincisi, Yeni Dünya'dan İspanyol-Amerikan altını Avrupa'ya sokulunca fiyatlarda artış olmasıdır. Bu da Osmanlı parasının değerinin düşmesine ve yüksek enflasyona yol açtı. Avrupa'nın öteki devletlerinde de aynı enflasyonun varlığına daha önce değinilmişti. Ama, bu devletler, şimdi gelişmiş olan ticaretleri ve Osmanlı devletinkinden daha sağlam olan ekonomik yapılarıyla, enflasyonun etkilerini kısa sürede geçiştirdiler ve belki de bu enflasyonist gidişten uzun vadede yararlandılar. Osmanlı devleti bu

ekonomik sıkıntıyı bir türlü atlatamadı. 1584 yılındaki devalüasyonla altın para % 50 oranında değer kaybetti ve askerlerin maaşlarının verildiği gümüş sikkeler eritilerek daha ince bir kalıpla basıldı, içindeki bakır oranı artırıldı.

16. yüzyıl boyunca Osmanlı nüfusu iki kat arttı ve Avrupa'da genişleme olanağı kalmayınca bu nüfusu yerleştirecek toprak kıtlığı çekilmeye başlandı. Toprak kıtlığı köylüleri ve özellikle gençleri başka yerlerde yaşamlarını kazanmaya itti. Osmanlıların **"lonca"** sistemine dayanan ekonomisi, toprak ürünlerinin dışında herhangi bir ekonomik kaynağın gelişmesine de izin vermiyordu. Kıbrıs'ın alınması, sorunu biraz ertelemişti ama özellikle Anadolu, işsiz, topraksız ve köksüz kişilerle doluydu ve bunlar yerel haydutların paralı askerliği gibi buldukları her türlü işe girmeye başladılar.

Hazine büyüyen açığı kapamak için vergileri artırarak yeni kaynaklar arama yoluna gitti. **Bunun yüküyse gerek merkezi, gerek yerel yönetimler kanalıyla köylünün sırtına bindi.** Enflasyonun yükü daha çok sabit gelirlilerin yani asker, sivil ya da adli olsun, memurların üzerindeydi. Bu ise onları rüşvete, kötü yola ve köylülerden hukuk dışı vergi istemeye itti.

Zayıflamanın askeri nedenleri arasında, "yeniçeri ocağı"nın bozulması büyük önem taşıyor. Topraksal genişlemenin durmasının bir başka sonucu da Hıristiyan kökenli asker bulmanın artık imkansızlaşmasıdır. Bu, silahlı kuvvetlere çok sayıda Müslüman nüfusun alınması sonucunu doğurmuştur. Böylece, devlet içindeki çeşitli askeri ocakların bileşimi, dayanışma duygusu ve askeri disiplinleri bozulmuş oldu.

16. yüzyılın ortalarında yeterli sayıda seferin yapılmamasından aylak kalan ve ekonomik durumun kötülüğünden dolayı maaşlarını düzenli alamayan yeniçerilere zanaatkârlık yapma izin verilmiş ve böylece ticaret hayatına atılan ve İstanbul tüccarlarıyla kaynaşan ocağın savaşma hevesi ve disiplini kaybolmuştur. Ayrıca, **Kanuni Sultan Süleyman döneminde evlenmelerine izin verildiğinden, yeniçeri ocağı bir de babadan oğula geçen bir niteliğe kavuşmuştur.** Dolayısıyla, **16. yüzyılın sonlarına doğru yeniçeriler karışıklık çıkaran ve yıkıcı isteklerde bulunan bir ocak biçimine dönüştü.** Örneğin, 1589'da değeri düşürülen parayla maaşları verilince ayaklanarak Topkapı Sarayı'na kadar girdiler ve Divan toplantıdayken padişahtan sorumlu yetkililerin kafalarını istediler. Bu isteğin yerine getirildiğini söylemek, devletin içine düştüğü durumu anlamaya yeter. Üstelik, 1593'te sipahiler ayaklandığı zaman bu isyan yeniçeriler tarafından bastırılmış ve böylece iki ocak arasındaki rekabetten yararlanmak gelenek halini almıştır. Bunun yıkıcı sonuçlarını söylemeye bile gerek yok.

Osmanlı devletinin zayıflama nedenleri arasına konan ve ne anlama geldiği de pek belli olmayan bir **"devletin doğal yayılma sınırlarına kavuşması"** olgusu vardır. 18. yüzyıldan bakıldığında Rusya'nın **"doğal sınırları"**nın neresi olduğu iki aşağı üç yukarı belliydi. Bu devlet daha sonraki yüzyıllarda Moğolistan, Afganistan'ın kuzeyi, Kafkasya'nın güneyi, Polonya'nın doğu bölgesi ve Doğu Avrupa'nın geriye kalan yerlerinde genişleyip güçlenirken, herhalde doğal sınırlarının ötesindeydi. Hele, 17. yüzyıla gelinip, ilk denizaşırı sömürge imparatorlukları kurulduğunda, **"doğal sınırlar"** kavramı, anlamını tamamen yitirdi. Örneğin, merkezi İstanbul olan bir "kara devleti" için Viyana kenti, belki karadan ele geçirilmesi olanaksız olmasa bile son derece zor bir işti. Ama, İtalyan yarımadasına denizden egemen olan bir devlet için, bu denli zor olmasa gerek.

Fatih Sultan Mehmet gibi ufku çok geniş bir hükümdarın yapmak istediği de belki buydu. İstanbul'dan sonra Roma'yı ele geçirmek ve İtalyan yarımadasına egemen olduktan sonra, güneyden Avrupa'nın **"emperyal kalbi"** Viyana'yı çevirmek istemesi, mantığa uygun düşüyor. Aksi halde, 1479'da İtalyan yarımadasının güney ucundaki Otranto'yu eline geçirmesi ve gelecek saldırılar için burada **Gedik Ahmet Paşa** gibi en iyi komutanının yönetiminde **20.000 asker** bırakması nasıl açıklanabilir?

İtalya'nın dağınıklığını koruduğu, birçok kent-devletin birbirine düştüğü bir dönemde, iyi planlanmış ve hevesle yürütülen bir hareketle bu iş gerçekleşebilir, Roma ile Bizans'ın yıkılmasının doğurduğu büyük boşluk, dirik ve güçlü bir devlet tarafından doldurulabilirdi. Ama, **büyük Fatih'in 1481'de genç yaşta vefat etmesi, bu ihtiraslı ama gerçekçilikten pek uzak olmayan planın uygulanmasını engelledi.** ÜSTELİK, VEFATI ÜZERİNE OSMANLI DEVLETİNDE İLK KEZ BAŞLAYAN TAHT KAVGASI SIRASINDA **II. BEYAZIT'IN, KARDEŞİ CEM SULTAN'A KARŞI KULLANMAK ÜZERE GEDİK AHMET**

PAŞA'YI VE OTRANTO'DAKİ KUVVETLERDEN BÜYÜK BİR BÖLÜMÜNÜ GERİ ÇEKMESİ, OTRANTO'NUN HEMEN DÜŞMESİNE YOL AÇARAK PLANI TAM ANLAMIYLA TARİHİN DERİNLİKLERİNE GÖMDÜ.

İngiltere, Hollanda, Portekiz gibi devletlerin deniz egemenliğinin büyük önem kazandığı dönemde doğal genişleme alanının sınırları hangi ölçütle, nasıl çizilebilir?

Bir Hindistan, bir Avustralya ve bir Amerika, çizilecek sınırın temel mantığını soramamaktadır. Tüm bu düşüncelerin ışığı altında, söylenebilecek olan, Osmanlı devletinin zayıflamasının temel nedenleri arasına, devletin doğal yayılma alanlarının sınırlarına dayandığı varsayımından çok, açık denizlere tam anlamıyla egemen olamamasını koymak gerektiğidir.

Kaynak:

Oral SANDER, Siyasi Tarih-İlkçağlardan 1918'e kadar, İstanbul, 2003, s.119-132

PETROL PARA VE GÜÇ ÇATIŞMASININ EPİK (Destansı) ÖYKÜSÜ

Winston Churchill neredeyse bir gecede fikrini değiştirdi. 1911 yazına kadar zamanın İçişleri Bakanı olan genç Churchill, **"Ekonomistler"** diye anılan ve aslında İngiltere-Almanya arasındaki deniz kuvvetleri yarışında önde gelmek uğruna bazı kişilerin körüklediği aşırı askeri harcamaları eleştiren kabine üyelerinden biriydi. Giderek büyüyen bu yarışma, iki ulus arasındaki düşmanlığı pekiştiren en güçlü etken olmuştur. Ama **Churchill Almanya ile bir savaştan kaçınılabileceğinde ısrar ediyor ve Almanya'nın niyetinin ille de saldırgan olmadığı tezini vurgulayarak savunuyordu. Ona göre para, aşırı sayıda savaş gemisi satın almak için değil, ülkenin sosyal programları için harcanmalıydı.**

Ancak, 1 Temmuz 1911 'de Kaiser VVilhelm, Alman donanmasının **"Panter"** adındaki gemisini Fas'ın Atlantik kıyısındaki Agadir limanına gönderiyordu. Kaiser Wilhelm bunu Fransa'nın Afrika'daki nüfuzunu anlamak ve Almanya'nın buradaki konumu için gerekli stratejiyi saptamak amacıyla yapmıştı. "Panter" küçük bir savaş gemisi, Agadir ise, ikinci derecede önemli bir liman kentiydi. Yine de geminin buraya gelişi ciddi bir uluslararası bunalıma yol açtı. Alman ordusunun toparlanması ülkenin Avrupalı komşuları arasında zaten bir hayli huzursuzluk yaratmıştı. Şimdi bir de "Panter"i göndermekle, **Almanya'nın "güneşte bir yer kapma"** çabasında olduğunu, Fransa ve İngiltere'nin dünya yüzündeki konumlarına açıkça meydan okuduğunu düşünüyorlardı. Bu olayı izleyen birkaç hafta Avrupa savaş korkusuyla çalkalandı. Ancak temmuz ayı bitmeden bu korku yenilmiş, gerginlik azalmıştı ve Churchill'in deyimiyle **"ZORBA ARTIK YUKARIYA DOĞRU TIRMANMIYOR, AŞAĞI DOĞRU İNİYORDU."** Bu sözlerine karşın yaşanan kriz Churchill'in dünya görüşünü değiştirmiştir. Almanya'nın niyetleri konusunda evvelce yaptığı değerlendirmenin aksine artık bu ülkenin egemenlik (hegemonya) peşinde olduğuna, bu egemenliği kazanmak için askeri gücünü kullanmakta tereddüt etmeyeceğine inanmaya başlamıştı. Artık savaşın gerçekten kaçınılmaz ve başlamasının da sadece bir zaman sorunu olduğu kanısına varmıştı.

Agadir olayından hemen sonra Donanma Bakanlığı'na atanan Churchill, İngiltere'yi kaçınılmaz gördüğü hesaplaşma günü için askeri yönden hazırlayacağına ve bu uğurda elinden gelen her şeyi yapacağına ant içti. Görevinin İngiltere'nin emperyalist gücünün sembolü ve kendi öz varlığı olan kraliyet donanmasını, açık denizlerde kendisine kafa tutan Almanya'yla baş edebilecek güce getirmek olduğuna inanıyordu. Karşılaştığı sorunlar içinde en önemli ve en kapsamlı olanlardan birisi, görünüşte yapı bakımından teknik sayılacak bir konuydu.

Yirminci yüzyıl için büyük anlamlar taşıyan bu sorun şuydu: O GÜNE KADAR İNGİLİZ DONANMASININ GELENEKSEL ENERJİ KAYNAĞI OLAN KÖMÜRDEN ACABA PETROLE DÖNEREK, KÖMÜR YERİNE PETROL KULLANIMINA GEÇİLMELİ MİYDİ?

Birçok kişi böyle bir dönüşün tam anlamıyla çılgınlık olacağı kanısındaydı. Onlara göre donanmanın o güne kadar emniyetle, güvenle kullandığı Galler Bölgesi kömürünün kullanımına devam etmek gerekirdi. Kömür yerine artık **"Pers Ülkesi"**nden, (İran'ın o zamanki adı) çok uzaklardan gelen, güvenilir olmaktan yoksun petrol rezervleri kullanmak tam bir çılgınlıktı. Churchill'in deyimiyle donanmayı geri dönmemek üzere petrole bağlamak aslında **"dertler denizine karşı silahlanmak"** (Shakespeare'in Hamlet oyunundan) gibi bir şeydi. Ancak petrolün sağlayacağı, daha fazla sürat ve insan gücünün daha verimli kullanımı gibi stratejik yararlar o denli belirgindi ki, **Churchill** daha fazla tereddüt etmedi. İngiltere'nin **"DENİZ KUVVETLERİNDEKİ ÜSTÜNLÜĞÜNÜ PETROLE DAYANDIRMASI"** gerektiğine karar verdi ve bu nedenle de kendisini, tüm enerji ve coşkusuyla bu amacın gerçekleşmesine adadı.

Zaten başka bir seçenek de yoktu. Churchill'in ifade ettiği gibi **"Bu riskli işten elde edilecek tek ödül üstünlük sağlamaktı."**

Bu görüşüyle Churchill 1. Dünya Savaşı'nın arifesinde, çok temel olan bir gerçeği yansıtmış oluyordu. Bu gerçek sadece o günleri izleyen yangın sürecinde değil, daha sonra da, yıllar boyunca geçerli olacaktı. Artık petrol tüm yirminci yüzyıl boyunca üstünlük ve efendiliğin simgesi olacaktı.

1990'lı yılların başında, Churchill'in petrole bağlanışından yaklaşık seksen yıl sonra, iki Dünya

Savaşı ve uzun bir Soğuk Savaş'ın bitiminde, insanların yeni ve daha barışçı bir sürecin başladığına inandığı bir anda, petrol yeniden bir kez daha tüm dünyada gündeme geliyor ve çekişmelerin odak noktası oluyordu.

2 Ağustos 1990'da, yirminci yüzyılın bir başka diktatörü, İrak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin, komşusu Kuveyt ülkesini işgal ediyordu. Amacı sadece bir kraliyet devletini ele geçirmekle kalmayıp, aynı zamanda ülkenin zenginliklerine de el koymaktı. Bu onun için çok muhteşem bir ödül sayılırdı. Başarılı olması halinde Irak dünyanın en önde gelen petrol gücü olmakla kalmayacak, hem Arap dünyasının hem de gezegenin en büyük petrol rezervine sahip olan Körfez'in tek hâkimi konumuna gelecekti. Irak'ın kazanacağı bu yeni güç, servet ve petrol konusundaki egemenliği, dünyanın geri kalan tüm ülkelerini Saddam Hüseyin'in doymaz hırsına köle edecekti.

"Irak Kuveyt'in kaynaklarını kullanarak kendisini görkemli bir nükleer silah devleti haline getirebilecek, hatta daha da ileri gidip belki de bir süper güç olacaktı. Bu ise, uluslararası güç dengesinde, kuşkusuz dramatik değişikliklerle sonuçlanırdı." Kısaca, üstünlük ve hâkimiyet bir kez daha ödülün ta kendisi oluyordu.

Ancak, ortaya konan ödül anlaşılacağı gibi fazlaca büyüktü. Bu nedenle Saddam Hüseyin'in tahmininin aksine, dünyanın öteki ülkeleri Kuveyt'in bir oldubittiye getirilerek işgaline kayıtsız kalamazdı. Kuveyt'in işgalinin dünyadaki tepkisi büyük olmuştur. Bu **tepki, Hitler'in Rhinland'i silahlandırmasında ya da Mussolini'nin Habeşistan'a saldırmasında görülen pasif tür bir tepki değildi.** Nitekim, Birleşmiş Milletler derhal Irak'a karşı ambargo koydu ve Batı dünyası ve Arap dünyasının birçok ülkeleri, Irak'ın komşusu Suudi Arabistan'ı savunmak ve Saddam Hüseyin'in ihtiraslarına karşı koymak için dramatik bir askeri güç oluşturdular. Bu devletlerden Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği arasındaki işbirliği o güne kadar benzerine rastlanmamış türdendi. Ayrıca askeri güçler bölgeye yayılma konusunda görülmemiş bir hız ve kararlılıkla hareket ettiler. Son birkaç yıldan beri, petrolün artık **"önemli"** olmaktan çıktığını söylemek adeta moda olmuştu. Nitekim 1990 ilkbaharında, Irak'ın işgalinden sadece birkaç ay önce, Amerika'nın üst düzey kurmay subaylarına petrolün stratejik önemini kaybettiği nutku çekilmişti. Ancak Kuveyt'in işgali bu imajı sildi. **"1991 yılı başlarında Irak'ın Kuveyt'ten barış yoluyla çekilmesine yönelik girişimler başarısızlıkla sonuçlanınca, Amerika Birleşik Devletleri önderliğinde otuz altı ülke bir koalisyon yaparak beş haftalık bir hava ve yüz saatlik kara savaşı sonunda Irak'ın yıkıcı gücünü yok edip, bu devletin Kuveyt'ten çekilmesini sağladılar."** YİRMİNCİ YÜZYILIN SONUNDA PETROL BİR KEZ DAHA GÜVENLİĞİN, REFAHIN VE KUŞKUSUZ UYGARLIĞIN MERKEZİ OLDUĞUNU KANITLADI.

Petrolün modern anlamdaki tarihi gelişmesi on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında başlamasına karşın, tam anlamıyla etkilediği ve değiştirdiği yüzyıl, yirminci yüzyıl olmuştur. Petrolün öyküsü aslında üç büyük aşamaya dayanmaktadır.

Bunlardan birincisi kapitalizm ve modern iş yaşamının doğuşu ve gelişimidir. Petrol giderek dünyanın en büyük ve en yaygın işi konumuna geliyordu. On dokuzuncu yüzyılın son yıllarında türeyen büyük endüstriler içinde petrol, bu endüstrilerin en büyüğü olmuştu. Öyle ki, daha yüzyıl bitmeden petrol endüstrisine tümüyle egemen **"STANDARD OİL"**, dünyanın çokuluslu şirketleri arasında ilk kurulanlardan birisi ve en büyüğü konumuna geldi. Yirminci yüzyılda petrol kapsamının bu derece genişlemesi onun işletmeciliğinin serüven düşkünü petrol arayıcılardan ağzı laf yapan müteşebbislere, büyük işverenlere, çokuluslu şirket bürokrasilerine ve devlet şirketlerine kadar her alanda yayılmasına yol açmıştır. Bu devrimde, büyük şirket stratejileri, teknik değişme ve pazarlamadaki gelişmeler ve kuşkusuz, hem milli hem de uluslararası ekonomiler teker teker ait oldukları yeri buldular. Tüm geçmişi boyunca petrol daima pazarlıklara konu olmuş ve hayati önemde kararlarda merkez teşkil etmiştir. Bazen büyük hesaplarla bazense neredeyse bir raslantı sonucu büyük anlaşmalar yapılıyordu [insanlar, şirketler ve uluslar arasında]. **PETROL DIŞINDA HİÇBİR İŞ "RİSK" VE "ÖDÜL" SÖZCÜKLERİNİN ANLAMINI -VE ŞANS VE YAZGININ ÇOK BÜYÜK ETKİSİNİBU DENLİ BÜTÜNÜYLE VE TAM ANLAMIYLA TANIMLAYAMAZ.**

Yirmi birinci yüzyıla bakarken üstünlük kavramının bir petrol varilinden olduğu kadar bir bilgisayardan da gelebileceği açıkça görülüyor. Yine de petrol, sanayideki görkemli yerini korumaya devam edecek.

UNUTMAYALIM Kİ **"FORTUNE 500"** DERGİSİNİN REKORTMEN OLARAK GÖSTERDİĞİ YİRMİ ŞİRKETTEN YEDİSİ PETROL ŞİRKETLERİDİR. Enerji kaynağı olarak yerini tutacak başka bir seçenek bulununcaya kadar, petrol dünya ekonomisi üzerinde erişilmesi çok güç olan etkisini daima koruyacaktır. Büyük fiyat hareketleri iktisadi büyümeyi körükleyebilir veya tam tersi, enflasyon başını alıp gider ve durgunluk devri başlayabilir. Bunların hepsi olasıdır. Bugün petrol, sebep olduğu olaylar nedeniyle iş hayatıyla ilgili tüm yayınlarda düzenli olarak yer alan, bununla da kalmayıp yayınların en ön sayfasında kendinden söz ettiren tek metadır. Geçmişte olduğu gibi bugün de -kişiler, şirketler ve tüm dünya ulusları içinservet denilen zenginliğin mutlak ve tartışmasız tek jeneratörüdür. Kısaca, çok zengin ve nüfuzlu bir işadamının deyimiyle **"Petrol Paradır."**

İkinci görüşe göre, petrol, milli stratejilerle ve dünya politikaları ile sıkıca kucaklaşmış bir mal olarak görünüyordu. Birinci Dünya Savaşı sırasında, yurtiçinde kullanılan **"içten patlamalı motorlar",** atların ve kömürle çalışan lokomotifin yerini alınca, petrol milli gücün bir simgesi haline geldi ve önemi bir kez daha kanıtlandı. Gerek Uzakdoğu'da gerekse Avrupa'da II. Dünya Savaşı'nın çıkışı ve gelişmesinde petrol en önemli etken oldu. **Nitekim Japonlar Pearl Harbour'a, Doğu Hint Adaları'ndaki petrol kaynaklarına el koyan ordularını korumak amacıyla saldırmıştır.**

Hitler'in Sovyetler Birliği'ni işgal etmesindeki en önemli stratejik hedef, Kafkasya'daki petrol yataklarını ele geçirmekti. Ancak, zamanla Amerika'nın petrol konusundaki üstünlüğü ve kararlılığı ortaya çıkacak ve savaş henüz son bulmadan Almanya'nın ve Japonya'nın petrol tankları tamtakır boşalacaktı. Soğuk Savaş yıllarında uluslararası şirketlerle gelişmekte olan ülkeler arasında petrolün denetimini elde tutmak için yapılan soğuk çatışmalar korkunç bir dramın oluşmasında en büyük etken olmuştur. Bu, sömürgecilikten kurtuluş ve milliyetçilik hareketlerinin getirdiği bir olguydu. 1956 yılında Süveyş Krizi -ki gerçekte çağdışı emperyalist Avrupalı güçlerin izlediği siyasetin artık sonuna gelindiğinin bir işaretiydi. Başka nedenlerle olduğu kadar petrol nedeniyle de meydana gelmiştir.

"PETROL GÜCÜ"NÜN NÜFUZ YÖNÜNDEN EN ETKEN VE HİSSEDİLİR OLMASI 1970'Lİ YILLARA RASTLAR. Bu yıllarda, o güne kadar uluslararası politika konusuna kayıtsız kalmış devletler bile, büyük servet ve nüfuz simgeleyen petrole doğru birbirleriyle yarış edercesine koşar oldular. Bu durum endüstriye ağırlık vermiş ve iktisadi gelişmelerini petrole dayamış ulusların arasında birbirine karşı **"derin bir güvensizlik"** yaratmıştı. Sonuç olarak petrol, 1990'larda, Soğuk Savaş sonrası ilk bunalımda, yani Kuveyt'in işgalinde can damarı konumundaydı.

Ancak, petrole sadece avantaj sağlayan bir ürün gözüyle bakmak doğru olmaz. Çünkü olaylar petrolün zaman zaman ancak bir çılgın için altın sayılabileceğini de kanıtlamıştır. Örneğin **İran Şahı'nı ele alalım.** İran Şahı yaşamının en büyük ihtirası olan petrol zenginliğine kavuşmuştu; ne var ki bu onun sonu olmuştur.

Meksika için de aynı şey söylenebilir. Gerçi petrol Meksika'nın iktisadi yaşamını kalkındırmıştır, ama yalnızca yeniden yıkmak için...

Sovyetler Birliği dünyanın en büyük ihracatçı ülkeleri arasında ikinci olmasına karşın, petrolden elde ettiği kazancın hemen tümünü 1970 ve 1980'lerde askeri kalkınma için ve işe yaramaz, hatta zaman zaman tehlikeli ve yıkıcı sayılabilecek bir sürü uluslararası serüven uğruna heba etti.

BİRLEŞİK DEVLETLER İSE -BİR ZAMANLAR DÜNYANIN EN BÜYÜK TÜKETİCİSİ OLAN ÜLKE BUGÜN PETROL TÜKETİMİNİN YARISINI DIŞARIDAN İTHAL ETMEK ZORUNDA KALDIĞI İÇİN, ÜLKENİN GENEL STRATEJİK KONUMU GİDEREK ZAYIFLIYOR VE ZATEN DERT KAYNAĞI OLAN BÜTÇE AÇIĞI DAHA DA BÜYÜYOR. BU DA KUŞKUSUZ -SÜPER BİR GÜÇ OLAN AMERİKA İÇİN BİLE TEHLİKELİ BİR DURUMDUR.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte uluslararası ve milli alanda yeni bir dünya düzeni şekillenmeye başladı. Bugüne değin daima çatışmaların odak noktasını oluşturan ideoloji öyle anlaşılıyor ki yerini ekonomik yarışmalara, bölgesel çatışmalara ve etnik rekabete bırakacak. Bu rekabet ve çatışmalar modern silahlanmanın da gelişmesinden cesaret alınarak kışkırtılmıştır. Ancak, uluslararası düzende oluşan bu yeniliğin gelişmesi nasıl olursa olsun petrol stratejik meta olmaya devam edecek ve uluslararası politikalar için tehlikeli olma niteliğini koruyacaktır.

PETROLÜN TARİHİNİN ÜÇÜNCÜ TEZİ DE TOPLUMUMUZUN NASIL OLUP DA BİR **"HİDROKARBON TOPLUMU"**NA DÖNÜŞTÜĞÜNÜ VE BİZLERİN ANTROPOLOGLAR DİLİNDE NASIL BİRER **"HİDROKARBON ADAM"** OLDUĞUMUZU AÇIKLIYOR.

İlk geliştiği yıllarda petrolcülük sanayileşmekte olan bir dünyanın doğuşuna neden olmuştu. Bunun sorumlusu yakıştırma adıyla kerosin, yani gazyağı denen ve "yeni ışık" anlamına gelen, gündüzü uzatıp geceyi geciktiren, bu yüzden de çalışma saatlerini uzatan bir üründü.

ON DOKUZUNCU YÜZYIL SONUNDA BİRLEŞİK DEVLETLER'İN EN ZENGİN ADAMI OLAN **JOHN D. ROCKEFELLER** BU ZENGİNLİĞİNİ GAZYAĞI SATIŞINA BORÇLUYDU. **O günlerde benzine yararsız bir yan ürün gözüyle bakılıyor, ender de olsa alıcı bulabildiğinde çok ucuza, galonu sadece iki sente satılıyordu. Hiç satılamadığı günlerde, yöre halkı geceleri petrolü nehire dökerdi.**

Elektrik ampulünün icadı ile birlikte petrol modasının geçtiğine inanılırken, yeni bir çağ açıldı. İçten patlamalı motor çağı. Böylece petrol endüstrisi yeni bir pazar buluyor ve yeni bir uygarlık doğuyordu.

Yirminci yüzyılda petrolün, doğal gaz ile birlikte sanayi dünyasının güç kaynağı olan **"Yakıtlar Kralı Kömür"**ü tahtından indirdiğini görüyoruz. Daha da ötesi, petrol, savaş sonrası oluşan büyük kentleşme hareketinde bu hareketin temeli sayılır. Kentleşme hareketinin gerek çağdaş görünüm gerekse modern yaşantımız açısından birçok değişmelere neden olduğu biliniyor.

Bugün petrole o denli bağlıyız ve petrol yaşantımıza o denli girdi ki, artık onu yaşantımızın doğal bir parçası olarak kabul ediyoruz ve olağanüstü önemi üzerinde durup düşünmüyoruz bile...

Bize oturacak yer sağlayan, nasıl yaşayacağımız konusunda etken olan, işimize nasıl gideceğimizi, nasıl yolculuk yapacağımızı belirleyen, hatta flört ederken bunu nerede yapacağımıza karar veren sadece petroldür.

PETROL GERÇEKTEN KENTSEL TOPLUMLARIN HAYAT VEREN KANIDIR.

Petrol ve doğal gaz, tarımın dayandığı gübreciliğin en temel bileşimini oluştururlar.

Petrol sayesinde dünyanın kendi kendisini besleyemeyecek olan metropollerine gıda taşınabilir. Ayrıca, çağdaş uygarlığın yapıtaşları olan kimyasal maddeleri sağlar. Unutmamalıyız ki bir gün dünyadaki petrol kuyuları aniden kuruyuverse, çağdaş dediğimiz bu uygarlık bir gün bile yaşayamaz ve çökmeye mahkûm olur.

Yirminci yüzyılın büyük kesitinde petrole duyulan güven ve bağımlılık hissi giderek artmıştır.

Petrol artık tüm dünyada insanın ilerleme sembolü olarak algılanıyor ve itibar görüyor. Ancak, bugün durumun değiştiğini görüyoruz. Çevre bilincinin doğmasıyla birlikte endüstriyel toplum prensipleri zaman zaman tartışılabiliyor ve petrol sanayii tüm boyutlarıyla soruşturulan, eleştirilen ve itiraz gören faaliyet dalları listesinde ilk sırayı alıyor. Bugün dünyanın her yerinde petrol, kömür ve doğal gaz gibi fosil kaynaklı yakıtların kullanımını azaltma çabaları gözleniyor ve bu çabalar tüm dünyada giderek yoğunlaşıyor.

Bu çabalar kuşkusuz geçerli olan nedenlere dayanmaktadır; fosil kaynaklı yakıtlar kullanıldığında is ve hava kirliliğinin artması, asitli gazların havaya karışması, ozon tabakasının incelmesi ve iklim değişikliğinin oluşturduğu olumsuz etkenler gibi. Dünya ekonomisinin bu denli odak noktası olarak tanınan petrol, bugün artık çevresel kirlenmeye neden olmakla ve çevreyi olumsuz etkileyip kirletmekle suçlanıyor.

Bugüne kadar sahip olduğu teknolojik üstünlük ve yiğitlikten ve modern dünyayı şekillendirmedeki katkısından ötürü kendisiyle daima gurur duymuş olan petrol artık kendini savunur duruma düştü. Petrol bugünkü kuşak ve gelecek kuşaklar için bir tehdit unsuru olmakla suçlanıyor.

Ama günümüzün **"Hidrokarbon Adamı"**, otomobillerini çok seviyor ve vazgeçmeye hiç de niyetli değil; banliyödeki evinden ve yaşamını kolaylaştırmak için şart gördüğü eşyalarından özveride bulunmayı hiç istemiyor. Öyle anlaşılıyor ki her alanda gelişme gösteren dünya insanları çevresel sorunlar ne olursa olsun, kendilerini petrol gücüyle işleyen bir ekonominin yararlarından yoksun bırakmaya hiç niyetli değiller. Ayrıca, **dünyanın petrol tüketimini geriye çekmek için girişilecek**

herhangi bir hareket, önümüzdeki senelerde beklenen olağanüstü nüfus patlamasından olumsuz yönde etkilenecek ve sonuçta başarısız kalacaktır.

1990'lı yıllarda dünya nüfusunun bir milyar daha artması bekleniyor. Bu, önümüzdeki on yıl içinde, nüfusun 1990'lı yılların başına oranla yüzde yirmi daha artacağı anlamına geliyor. Demek ki gelecek on yıl içinde dünyada bugüne oranla yüzde yirmi daha fazla insan yaşayacak ve dünya yüzünde yaşayan bu insanlar "tüketim yapma haklarını" talep edecekler. Endüstriyel dünyanın çevresel sorunlara ait problemleri nüfus artışının baskısı ile ölçülerek değerlendirilecek. **Bu arada 1990'lı yılların korkunç ve çözümsüz çatışmalarından biri için şimdiden gerekli ortam hazırlanmış görünüyor.** Çatışacak taraflardan biri, çevresel korunmaya daha fazla önem verilmesini ve çevre koruma tedbirlerinin daha da arttırılmasını savunan grup olacakken, diğeri de ekonomik gelişmeye katkıda bulunulmasını isteyen, Hidrokarbon Toplum çıkarlarının korunması ve enerji güvenliğinin gereğine inanan grup olacaktır.

Petrolün Öyküsü hepimizin hayatını etkilemiş olayları içinde yer alır. Ekonomi ve teknolojinin genel yönlerine, işadamlarının ve politikacıların strateji ve entrikalarında ana tema olmayı hep hak etmiştir.

Dünyanın en zengin ve nüfuzlu kişileri olan Rockefeller'i ,Henri Deterding, Caloûsto Gülbenkyan, J. Paul Getty, Armand Hammer, T. Boone Pickens ve daha başka birçok isimlerin güç kaynağı hep petrol olmuştur.

Petrolün öyküsünde yukarıda saydıklarımız kadar önemli başka isimler de var. Bunlar arasında **Churchill, Adolf Hitler, Joseph Stalin, İbni Suud, Muhammed Musaddık, Dwight Eisenhower, Anthony Eden, Henry Kissinger, George Bush ve Saddam Hüseyin** sayılabilir.

Yirminci yüzyıl haklı olarak "petrol yüzyılı" olarak anılıyor. Petrolün geçmişinde her ne kadar çeşitli anlaşmazlıklar ve zıt görüşler egemense de, zaman zaman **"tek görüş"**te de birleşildiği oldu. Görüş birliği daha çok karşıt tarafların eskiye dayanan olaylara bugün çağdaş bir yaklaşımla bakabilmesi ve bunu yaparken de yeni gelişen olaylarda geçmişten gelen derin yankılar bulabilmesi şeklindedir diye düşünebiliriz.

Kaynak:

Daniel YERGİN, trc: Kamuran TUNCAY, Petrol Para ve Güç Çatışmasının Epik Öyküsü, İş Bankası Yay. İstanbul, 2009, s.9-13

MACHİAVELLİ- TİTUS LİVİUS'UN İLK ON KİTABI ÜZERİNE KONUŞMALAR

ÖNSÖZ

[1513 - 1517 yıllarında yazılmış olması tahmin ediliyor.]

Machiavelli, The Prince (Prens-Hükümdâr) Bölüm 2'de başka yerde cumhuriyetler üzerine yazdığını söyler. **The Discourses** (Konuşmalar), yalnızca cumhuriyetlerle uğraşmaz ve başvurduğu olayların 1517'ye kadar uzandığı düşünülecek olursa The Prince için elimizdeki tek tarih olan 1513'te tamamlanamadığı anlaşılır. Şimdiye kadar bildiğimiz tarihlerin bunlar olması bir bakıma Machiavelli'nin yazmak için bolca zaman bulmuş olmasını ve The Prince ile **The Discourses** arasındaki yakın iliş kinin, çağdaş kompozisyonu akla uygun kılmasını anlaşılır hale getirir.

The Discourses'ın genel yöntemi, sırasıyla Livius'un ilk on kitabındaki pasajları yorumlamaktır; Machiavelli'nin her üç kitabı da Livius'un ilk kitabıyla başlar. Ancak birçok kez bu kuralın dışına çıkılır; düzenli olmasa da bu sıralama tersine döner, çeşitli kitaplar atlanır, Livius'a dayanmayan konuşmalarla konuya göre nutuk grupları yer alır. Başka bir etken olmadığında Livius'un sıralamasına dönse de Livius'ta yer almayan başka sorunların Machiavelli üzerindeki etkisi görülür. The Discourses'ın üç kitabında yer alan konular şu sıralamayı izler:

1. Kitapta Romalıların iç işlerinde aldıkları kararlar;

2. Kitapta imparatorluğun genişlemesine ilişkin kararlar;

3. Kitapta kişisel eylemlerin Roma Cumhuriyeti üzerindeki etkileri.

Ancak bu konular birbirlerine sıkı sıkıya bağlı değildir. Aslında Machiavelli'nin, çalışmayı ilk Floransalı Yayıncı için baskıya hazırlamayı düşünmediğini kabul etmek makul olur. Okuyucuların, yapıtı en küçüğünden en büyüğüne tüm sorunlar açısından tamamlanmış bir eser olarak görmeleri önemlidir.

Düzensiz ve bir çizgiye sıkışıp kalmayan yöntemi ya da hatta yön temden yoksun oluşu, Machiavelli'nin askeri ve siyasal konularda, seçtiği kadar ve seçtiği uzunlukta yazmasına imkân tanıdığı gibi, bilgiçlik taslamayan mizacına da beğeni sağlayacak kadar uygun düşmüştür. The Discourses, içinde Floransalı sekreterin resmi olmayan konuşmalarını dinlediğimiz bir dizi senli benli denemeler olarak düşünülebilir.

Machiavelli'yi okumak, fakat az okumak durumunda kalan kişi, The Prince ve Mandragola'ya dönmelidir; ancak onun düşünce ve davranışlarını anlamayı uman kişi The Discourses ile başlamalıdır. The Discourses, The Prince'in havasındadırlar ancak daha uzun ve daha rahat bir duygu ile yazılmışlardır; kısa çalışmaların, açıklamadan bıraktıkları şeylerin nedenlerini verebilirler.

Örneğin The Discourses'ı okuyan bir kişi, cumhuriyetlerin üstünlüğüne inanan Machiavelli'nin, siyasal yönetimin güçlüklerinin yalnızca kral eliyle üstesinden gelinebilecek olduğu zamanlarda neden Hükümdârlar için bir kitap yazmış olabildiğine hiçbir zaman şaşırmayabilir. Etik sorun daha da açıklık kazanır; kendi varlığını sürdürmek zorunda olan bir hükümdar için gerekli bazı yöntemlerin insanlık ve Hıristiyanlık dışı olması kaçınılmazdır. Bir insan böyle gaddar yöntemlerle kral olmak ya da kral kalmak yerine kendi özel yaşamını seçmeli ve bunlardan kaçınmalıdır; ancak iyi yolu terk eden bir kral olmayı seçiyorsa, sertliğin ve gaddarlığın karşısında bir seçeneği yoktur. Machiavelli iyi olanı inkâr etmez ancak The Prince'te dünyadaki hükümdarların neler yaptıklarını açığa vurur. Bacon'ın da tanıdığı kimileri The Prince ile sarsıldılar; çünkü siyasal yönetim için alışılmış olan kötülüklerin örtüsünü kaldırıyordu. Bununla birlikte The Discourses'dan kötülüğün kendisinin, insanlık dışı olduğunu öğrenebilirler.

The Discourses ve The Prince'in konuları arasında bölünme yok tur. İlkinde Machiavelli cumhuriyetlerle uğraşmaktan kendini alamaz. İkincisinde ise, kısa çalışma alışkanlığıyla bölümler doğrudan hüküm dara yöneliktir. Machiavelli'nin tartışmayı istediği siyasetlerdeki her şey The Discourses'da yer almıştır.

ALLAN GİLBERT

İÇİNDEKİLER

4 Halk ve Roma Senatosu Arasındaki Uyuşmazlık Cumhuriyeti özgür ve Güçlü Kıldı

5 Özgürlüğü Koruma işi En Güvenli Biçimde Nereye Verilir, Halka mı, Büyüklere mi?

Bir Ayaklanma Çıkarmaya Hangisi Daha Fazla Neden Olur?

Kazanma Arzusu Olan mı Yoksa Koruma Arzusu Olan mı?

6 Roma'da Halk ve Senato Arasındaki Husumeti Uzaklaştırabilecek Bir Yönetim Kurmak İmkanı var mıydı, Değil miydi?

7 Bir Cumhuriyette Suçlamada Bulunma Hakkı, Özgürlüğün Korunması İçin Esas mıdır

8 Suçlamada Bulunma, Bir Cumhuriyette Ne Kadar Değerliyse, İftirada Bulunma da O Kadar Zararlıdır

9 Eğer Birisi Başlangıçta Yeni Bir Cumhuriyet Kurmak ya da Eski Yasaları Tamamen Kaldırıp Yeniden Şekillendirmek Zorundaysa Bunu Tek Başına Yapmalıdır

10 Bir Cumhuriyeti ya da Bir Krallığı Kuranlar Ünü Ne Kadar Hak Ediyorlarsa, Bir Tiranlığı Kuranlar da Suçlanmayı O Kadar Hak Ederler

11 Romalıların Dini

12 Dini Hesaba Katmak Ne Kadar Önemlidir ve Roma Kilisesi Yüzünden Bundan Yararlanamayan İtalya Yıkılmış Hale Nasıl Geldi

13 Romalılar Şehirlerini Yeniden Düzenlemede, Girişimlerini Sürdürmede ve Kargaşaları Durdurmada Dini Nasıl Kullandılar

14 **Romalılar Kehanetleri İhtiyaca Göre Yorumladılar ve Dini önemsememek Zorunda Kaldıkları Zaman Bile Basiretli Biçimde Dikkat Gösterdiler. Eğer Herhangi Bir Kişi Düşüncesizce, Dini Alçaltıcı Davrandıysa Onu Cezalandırdılar**

15 **Samnitler Sıkıntılarına Son Bir Çare Olarak Dine Döndüler**

16 Bir Prens Yönetimi Altında Yaşamaya Alışmış Bir Halk, Eğer özgürlüğünü Bazı Rastlantılar Sonucu Kazanmışsa O özgürlüğü Güçlükle Korur

17 Bozulmuş Bir Halk özgürlüğe Ulaşırsa, Kendi özgürlüğünü Korumakta Büyük Güçlük Çeker

18 Özgür Yönetim, Bozulmuş Şehirlerde Eğer Hâlâ Varsa, Nasıl Sürdürülebilir?

Eğer Yoksa Nasıl Kurulabilir

19 Mükemmel Bir Prensten Sonra Güçsüz Bir Prens Varlığını Sürdürebilir Fakat Güçsüz Bir Prensten Sonra Gelen Yine Güçsüz Bir Hükümdârla Hiçbir Krallık Varlığını Sürdüremez

20 Arka Arkaya Gelen İki Yetenekli Prens Büyük Etki Yaratır. İyi Düzenlenmiş Cumhuriyetler İç Zorunlulukları Dolayısıyla Arka Arkaya Yetenekli Yöneticilere Sahip Olurlar ve Bu Yüzden Kazanımları ve Büyümeleri Fazla Olur

21 Kendi Ordularından Yoksun Hükümdârlar ve Cumhuriyetler Çok Büyük Bir Suçlamayı Hak Ederler

22 Üç Romalı Horatii ve Üç Albalı Curiatiinin Yaptıkları İşlerde Dikkate Değer Olan Nedir?

23 Bir General, Tüm Kuvvetleri Olmadan Talihini Nazik Bir Duruma Sokmamalıdır; Bu Nedenle, Geçitlerin Korunması Çoğunlukla Zararlı Olur

24 İyi Düzenlenmiş Cumhuriyetler Yurttaşları İçin, Cezalar ve ödüller Saptar ve Biri İçin Diğerini İptal Etmez

25 Özgür Bir Şehirde Eskiden Kurulup Gelişmiş Yönetimde Reform Yapmak İsteyen Kişi En Azından Eski Yöntemlerin Gölgesini Korumalıdır

26 Yeni Bir Prens Ele Geçirdiği Bir Şehirde ya da Eyalette Her Şeyi Yenilemelidir

27 İnsanlar Nasıl Tümüyle İyi ya da Kötü Olunacağım Nadiren Anlar

28 Romalılar Neden Yurttaşlarına Karşı Atinalılardan Daha Az Nankör Oldular

29 Hangisi Daha Nankördür: Bir Halk mı Yoksa Bir Prens mi

30 Hangi Yöntemlerle Bir Prens ya da Bir Cumhuriyet Nankörlük Ayıbından Sakınabilir? Hangi Yöntemlerle Yetenekli Bir General ya da Yurttaş Nankörlük Ayıbıyla Ezilmekten Kurtulabilir

31 Romalı Generaller Yaptıkları Yanlış İşlerden Dolayı Asla Aşın Biçimde Cezalandırılmadılar; Ne de Yetersizlikleri ya da Kötü Planlamaları Cumhuriyette Zarara Yol Açtığı Zaman Cezalandırıldılar

32 Bir Cumhuriyet ya da Bir Prens Gerekli Olduğu Zamana Dek İnsanlardan Yararlanmayı Ertelememelidir

33 Bir Devletin İçinde ya da Dışında Bir Tehlike Büyüdüğü Zaman, Doğrudan Saldırmak Yerine Onu Zamana Bırakmak Daha İyi Bir Politika Olur

34 Diktatörün Otoritesi Roma Cumhuriyeti İçin Zararlı Değil İyi Oldu; özgür Oylarla Verilen İktidar Değil Yurttaşların Kendi Başlarına Elde Ettikleri İktidar Sivil Yönetimi Yok Etti

35 Her Ne Kadar özgür ve Genel Oylarla Kurulmuş da Olsa, Decemvirlik Yönetimi Roma'da Cumhuriyete Neden Zarar Verdi

36 Yüksek Devlet Görevlerindeki Yurttaşlar Daha Alttaki Görevleri Küçük Görmemelidir

37 Tanrı Yasası Roma'da Ne Tür Ayrıcalıklara Neden Oldu? Bir Cumhuriyet İçin Geçmişe Dönük ve Şehrin Antik Geleneklerine Ters Düşen Yasa Yapmak Ayrılık Doğurur

38 Güçsüz Cumhuriyetler Kararsızdırlar ve Karar Veremezler; Ne Zaman Bir Planı Benimseseler, Bu Plan Kendi Seçimleri Olmaktan Çok Zorunluluktan Kaynaklanır

39 Aynı Olaylar Farklı Halklar Arasında Sıkça Ortaya Çıkar

40 Roma'da Decemvirliğin Oluşturulması ve Ondan Hangi Dersler Çıkarılmalı? Böyle Bir Olay Bir Cumhuriyeti Nasıl Koruyabilir ya da Tiranlığa Nasıl Götürebilir? Onun Yerini Diğer Şeyler Arasında Nerede Görüyorum

41 Uygun Bir Orta Noktada Durmadan Alçakgönüllülükten Kibire, Merhametten Zalimliğe Sıçramak Basiretsiz ve Yararsız Olur

42 İnsanlar Kolayca Rüşvet Alabilir

43 Şerefi İçin Dövüşenler İyi ve Sadık Askerlerdir

44 Bir Baş Olmadan Yığınlar Kendini İdare Edemez; Kişi önce Korku Salıp Sonra da Otorite Olma İsteğinde Bulunmamalıdır

45 Kötü örnek Oluşturan Bir Yasa, özellikle de Yasayı Yapan Tarafından Korunmamalıdır. Şehirde Her Gün Yeni ve Taze Yaralar Açmak Bir Yönetici İçin Çok Zararlıdır

46 İnsanlar Bir İhtirastan Diğerine Tırmanır; Önce Kendileri Zarar Görmemeye Çalışır, Sonra Başkalarına Zarar Verirler

47 Çoğu İnsan Her Ne Kadar Genel Konularda Aldansa da İşin İçine Girince Aldanmaz

48 Bir Magistratusluk Görevinin Düşük Düzeyli ya da Kötü Birine Verilmesini önlemek İsteyen Kişi, O Görev İçin ya Daha Düzeysiz ve Kötü Birini ya da Çok Yüksek Düzeyli ve İyi Birini Aramalıdır

49 Roma Gibi Özgür Kurulmuş Şehirler Kendilerini Koruyan Yasaları Güçlükle Buluyorsa Doğrudan Köle Olan Şehirlerin Aynı Şeyi Yapmaları Çok Az İmkânlı Olur

50 Bir Konsül ya da Magistratus Şehrin İşlerini Yapılamaz Hale Getirmemelidir

51 Bir Prens ya da Cumhuriyet Yapmak Zorunda Kaldığı Herhangi Bir Hareketi Özgürce Yapıyor Görünmelidir

52 Bir Cumhuriyette Üstün Güç Elde Etmek Amacıyla Yükselmeye Çalışan Birinin Kibirini Bastırmak İçin Güce Doğru ilerlediği Yolda, Ondan Önde Olmaktan Başka Daha Güvenli ve Daha Az Tehlikeli Bir Yöntem Yoktur

53 İyi Şeylerin Yanlış Görünümüyle Aldatılan Halk, Çoğu Kez Kendini Harap Edecek Kararlar Alır ve Büyük Ümitlerle Güçlü Vaatler Onu Kolayca Harekete Geçirir

54 Etkili Bir Kişinin Öfkeli Yığınları Kontrol Etmedeki Büyük Gücü...

55 Kamu İşleri, Halkın Bozulmadığı Yerde Kolay Yönetilir; Eşitliğin Olduğu Yerde Bir Prenslik, Olmadığı Yerde Bir Cumhuriyet Kurulamaz

56 Bir Şehirde ya da Bölgede Büyük Olaylar Olmadan önce Onları Haber Veren işaretler ya da Onları Tahmin Eden İnsanlar Olur

57 Birleşen Halk Güçlüdür; Tek Kişi Kendi Başına Güçsüzdür

58 Yığınlar, Bir Prensten Daha Akıllı ve Daha Tutarlı Olur

59 Hangi Antlaşma ya da İttifak Güvenilmeye Daha Değerdir: Bir Cumhuriyetle Yapılan mı, Yoksa Bir Hükümdârla Yapılan mı

60 Roma'da Konsüllükler ve Tüm Diğer Magistratusluklar Yaş Gözetilmeksizin Verildi

KİTAP II [Önsöz]

1 Romalılar imparatorluklarını Yetenek Yoluyla mı Yoksa Daha Çok Talih Yoluyla mı Kazandılar

2 Romalılar Hangi Halklarla Dövüşmek Zorundaydı ve Bu Halklar özgürlüklerini Savunmakta Ne Kadar İnatçı Oldu

3 Roma, Civarındaki Şehirleri Yok Ederek ve Yabancıların Roma'nın Yüksek Makamlarına Gelmelerine İzin Vererek Büyük Bir Şehir Haline Geldi

4 Cumhuriyetler Boyutlarını Büyütmek İçin Üç Yöntem Kullanmışlardır

5 Seller ve Veba Salgınlarıyla Birlikte, Dillerde ve Dinsel Mezheplerdeki Değişiklik Kayıtlan Yok Etti

6 Romalılar Savaş İşini Nasıl Ele Aldılar

7 Romalılar Her Bir Koloniciye Ne Kadar Toprak Verdi

8 İnsanlar Neden Doğdukları Yerleri Terk Eder ve Başkalarının Ülkelerini İstila Eder

9 Güçler Arasında Çoğu Kez Savaşa Yol Açan Nedenler

10 Yaygın Kanı Öyle Olsa da Savaşa Güç Veren Zenginlik Değildir....

11 Şöhreti Kuvvetlerinden Daha Çok Olan Bir Hükümdârla Antlaşma Yapmak Akıla Olmaz

12 Saldırıdan Korkulduğu Zaman Savaşı Beklemek mi Yoksa Savaşa Başlamak mı Daha İyidir

13 İnsanların Düşük Talihten Yüksek Talihe Geçişleri Kuvvetten Çok Hile Sayesinde Gerçekleşir

14 İnsanlar, Kibiri Tevazuyla Yeneceklerine İnanarak Çoğu Kez Kendilerini Aldatırlar

15 Güçsüz Devletler Her Zaman Bir Karara Varmada Belirsizlik İçinde Kalırlar ve Yavaş Kararlar Her Zaman Zararlı Olur

16 Zamanımız Askerleri Antik Disiplinden Ne Kadar Uzaklaşmışlardır

17 Günümüz Orduları Topçuyu Nasıl Değerlendirmeli ve Her Durumda Topçuya Bağlı Kalmak Doğru Bir Düşünce Olur mu

18 Romalıların Otoritesine ve Antik Askerlik Örneğine Dayanarak Piyadeye Süvariden Daha Çok Değer Verilmelidir

19 İyi Düzenlenmemiş ve Romalıların Yeteneğine Uygun Tarzda İlerlemeyen Cumhuriyetler Tarafından Yapılan Fetihler, Onlara Başarı Yerine Yıkım Getirir

20 Paralı Yabana Asker ya da Yedekleri Kullanan Bir Prens ya da Cumhuriyetin Göze Aldığı Tehlikenin Türü

21 Romalıların Dört Yüz Yıl Savaştıktan Sonra Capua'ya Gönderdikleri İlk Praetor

22 İnsanların Kamları Büyük Şeyleri Yargılarken Sıkça Nereye Kadar Yanılır

23 Romalılar Ceza Gerektiren İşlerde Tebaaları Cezalandırırken Orta Yoldan Nereye Kadar Ayrıldılar

24 Kaleler Genellikle Yararlı Olmaktan Çok Zararlı Olur !

25 Ayrılık içindeki Bir Şehre, Ayrılık içinde Olması Yüzünden Almayı Ümit Ederek Saldırmak Aptallıktır

26 Hizmetinizdekilere Herhangi Bir Yarar Sağlamadan Onları Hor Görmek ve Onlara Hakaret Etmek Düşmanlık Uyandırır

27 Basiretli Hükümdârlar ve Cumhuriyetler İçin Ele Geçirmek Her Zaman Yeterli Olur; Bu Yeterli Olmadığı Zaman Genellikle Kavgaya Yol Açılır

28 Bir Cumhuriyetin ya da Bir Hükümdârların, Cumhuriyete ya da Bir Kişiye Verilen Zararın öcünü Almaması Tehlikelidir

29 Talih, Planlarına Karşı Çıkmalarını İstemediği Zaman İnsanların Aklım Kör Eder

30 Gerçekten Güçlü Olan Hükümdârlar ve Cumhuriyetler, Parayla Dostluk Satın Almazlar Ama Kuvvetlerinin Kudreti ve Şöhretiyle Dost Edinirler

31 Sürgüne Yollanmış Kişilere İnanmak Tehlikelidir

32 Romalılar Şehirleri Almak İçin Kaç Çeşit Yol Kullandı

33 Romalılar Ordularının Generallerine Tam Yetki Verdiler

KİTAP III

1 Eğer Bir Dinin ya da Bir Cumhuriyetin Uzun Yaşaması Gerekiyorsa, Sık Sık Başlangıçlarına Doğru Geri Götürülmeliler

37 Savaş Öncesinde Hafif Çarpışmalar Gerekli midir; Bu Hafif Çarpışmalardan Kaçınılacaksa Yeni Bir Düşman Hakkında Nasıl Bilgi Edinilir

38 Ordusunun Güvenebileceği Bir Generalin Nitelikleri

39 Bir General Topografyayı Kavramalıdır

40 Savaşı Kazanmak İçin Hileye Başvurmak Şöhreti Hak Eder

41 Bir Kişinin Ülkesi İster Rezilce İster İhtişamla Olsun Savunulmalıdır; Her Ne Yoldan Olursa Olsun Haklı Olarak Savunulur

42 Zorla Verilen Sözlerin Yerine Getirilmesi Gerekmez

43 Herhangi Bir Bölgede Doğmuş İnsanlar Neredeyse Her Zaman Aynı Tabiata Sahiptir

44 Sıradan Yöntemlerle Asla Kazanamayacağımız Şeyleri Çoğu Kez Cüretkârlık ve Zorlama Sayesinde Kazanırız

45 Savaşlarda Düşmanın Saldırışını Karşılamak ve Karşıladıktan Sonra Ona Yüklenmek mi Yoksa Başlangıçta Ona Hiddetle Saldırmak mı Daha İyi Plan Olur

46 Herhangi Bir Zamanda Bir Şehirdeki Bir Ailenin Huylan Neden Tek Biçimli Değildir

47 Kendi Anavatanı Olan Şehrini Seven İyi Bir Yurttaş Kişisel Zararları Unutacaktır

48 Bir Düşman Büyük Bir Hata Yapıyor Gibi Göründüğü Zaman Onun Bir Hileyi Sakladığına İnanmamız Gerekir

49 Bir Cumhuriyetin Özgürlüğünü Korumak Gerekiyorsa Her Gün Uzak Görüşlü Yeni Davranışlar Gerekir; Hangi İyi Niteliklerinden Dolayı Quintius Fabius'a Maximus denildi

6 . KOMPLOLAR

Hükümdârlar ve özel kişiler için çok tehlikeli olduğundan komploları, tartışmayı atlamanın uygun olmadığını düşündüm. Çünkü çok sayıda Hükümdârların yaşamını ve konumunu açık savaştan çok komplolar yüzünden kaybetmiş olduklarını görüyoruz. Bunun nedeni, bir Hükümdârla açık bir savaş yapmak için gereken gücün az kişiye bahşedilmiş olmasıdır. Oysa ona karşı **bir komplo kurmak gücü herkeste bulunur. Diğer yandan, özel kişiler bir komplodan daha cüretkâr ve tehlikeli herhangi bir girişimi yüklenmezler; çünkü bu girişimin aşamalarındaki her şey çok zor ve tehlikelidir.** Bu nedenle, birçok girişimde bulunulur ve çok azı istenilen sonuca ulaşır.

Şu halde Hükümdârların bu tehlikeler karşısında nasıl korunmaları gerektiğini ve özel kişilerin bunlara girişirken nasıl daha dikkatli olabileceklerini öğrenebilmeleri için ya da daha ziyade şansın sağladığı herhangi bir yönetim altında yaşamaktan hoşnut kalmayı öğrenebilmeleri için her iki taraftan kişilere gereken talimatlar açısından herhangi önemli bir şeyi atlamadan uzun uzadıya komplolardan bahsedeceğim. Ve kesinlikle, insanların geçmiş şeyleri onurlandırmaları ve şimdikilere de boyun eğmelerinin gerektiğini söyleyen Comelius Tacitus'un aksiyomu altındandır; onlar iyi Hükümdârları arzulamaklar, ancak herhangi bir türden olanına da dayanmalıdırlar. Kesinlikle aksini yapan, genellikle kendisini ve kendi anayurdu olan şehri yıkıma götürür.

Şu halde konuya değinirken ilk önce kimlere karşı komplolar yapıldığını göz önüne almalıyız. Komploların, ya komplocunun kendi şehrine ya da bir Hükümdâra karşı yapıldıklarını görmekteyiz. Burada bunların ikisinden bahsetmek niyetindeyim; çünkü bir şehri onu kuşatmış olan düşmana vermek için yapılanlardan ya da herhangi bir tarzda buna benzer olanlardan yukarıda yeterince bahsetmiştim.

[Hükümdârlara karşı yapılan komplolar]

Bu ilk bölümde bir Hükümdâra karşı yapılan komplolardan bahsedecek ve ilk olarak da onların nedenlerini gözden geçireceğiz. Bu nedenler çoktur; ancak bir tanesi büyük bir farkla daha önemlidir. Bu neden, genellikle halk tarafından nefret edilmektir. Çünkü bir Hükümdâr kendisine karşı genel bir nefret uyandırmış olduğu zaman, haklı olarak Hükümdârın özellikle intikam almaya hevesli bazı kişilere zarar vermiş olduğunu sanırız. Hükümdâra karşı canlandığını gördükleri genel düşmanlık duygusu sayesinde onların bu intikam arzuları artar. Şu halde bir **Hükümdâr için böyle kişisel nefretten sakınmak çok önemlidir.** Onlardan sakınmak için nasıl hareket etmesi gerektiği konusuna başka yerde değinmiş olduğum için, burada tartışmayacağım. Çünkü eğer Hükümdâr genel düşmanlıktan kendisini korursa, basit bireysel saldırıların ona olan karşıtlığı artırması az olacaktır. Bunun bir nedeni, bir zararın, kendilerini intikam için büyük tehlikelere atacak kadar büyük olduğu değerlendirmesini yapacak insanlarla Hükümdârın nadiren karşılaşacak olmasıdır. Diğer nedeniyse, onlar bu

ruha ve bunu yapacak güce sahip olsalar bile, Hükümdârın sahip olduğunu gördükleri evrensel iyi niyet yüzünden kendilerini tutacak olmalarıdır.

[Kişisel zararlar]

Hükümdâr tarafından verilen zararlar, mülkü, yaşamı ya da onuru etkiler. Yaşama verilen zararlar arasında tehditler, işin kendisinden daha tehlikelidir ya da daha ziyade tehditler çok tehlikeli olup, işin kendisinde hiç tehlike olmaz. Çünkü ölü bir adam intikam almakla ilgilenemez. Hayatta kalanlar genellikle ölene kadar intikam için uğraşırlar. Ancak tehdit edilen ve kendisinin istemediği gibi davranmaya ya da katlanmaya zorlandığını bilen kişi, yeri geldikçe örneklerle açıklayacağım gibi, Hükümdâr için çok tehlikeli olur. Bu zorunluluktan ayrı olarak, mülk ve onur, insanların herhangi başka şeyden daha fazla saldırı konusu edecekleri iki şeydir. Bir Hükümdâr bu iki şeye verilen zararlardan kendisini korumalıdır; çünkü karşısındakini intikamını almak için elinde bir hançer bırakmayacak kadar tamamen yağmalayamaz. Ayrıca bir insan intikam için gerekli ruhu bırakacak kadar onursuzlaştırılamaz. Ve erkekler için onur kinci olabilen davranışlar arasında kadınlarıyla ilgili olanlar en önemlisidir. Bundan sonra kendi kişiliğine karşı utanç verici olanlar gelir. Böyle bir utanç Pausanias'ın MakedonyalI Philippos'a karşı silah kullanmasına neden oldu. Zamanımızda Luzio Belanti'nin Siena tiranı Pandolfo'ya karşı komploda bulunmasının, Pandolfo'nun kızını ona karısı olarak verdikten sonra kaçırmasından başka nedeni yoktu. Bundan yeri geldiğinde konuşacağız. Pazzi'nin Medici'ye karşı komploda bulunmasının başlıca nedeni, Medici'nin karanyla Giovanni Bonromei'nin miras malım Pazzi'den almasıydı.

[Tiranlara karşı komplolar]

Yine insanların bir Hükümdâr karşısında komplo yapmasını sağlayan başka bir neden çok büyük bir tanesi ele geçirilmiş kendi anayurtlarını özgürleştirme arzusudur. Bu neden Brutus ve Cas sius'u, Caesar’a karşı harekete geçirdi; yine bu neden, Phalarisler, Dionysiuslar ve diğer kendi anayurtlarını ele geçirenler karşısın da diğer birçoklarını da harekete geçirmiştir. Hiçbir tiran, tiranlığı bırakmak dışında, bu tutku karşısında kendini koruyamaz. Ancak hiçbiri bırakmayacağı için, sonu kötü olmayan çok az tiran bulunur. Bu durum, Iuvenalis'in şu satırlarında yer bulur:

Kralların azı iner Ceres'in damadına,

Yaralanmaksızın ve kanı akmaksızın,

Tiranların azı ölür sade bir ölümle (10. 112).

[Hükümdâra karşı tek adam]

Komplolarda katlanılan tehlikeler, yukarıda söylediğim gibi büyüktür ve gidişata göre varlıklarını sürdürürler. Çünkü böyle işlerde riskler onları planlarken, uygularken ve sonrasında bile devam eder. Kompolyu yapanlar ya tek kişidir ya da çok; tek olduğu zaman, bir komplodan değil, Hükümdârı öldürmek için sıkı biçimde kararlı bir adamdan söz ederiz. Bu tek adam komplocuların karşılaştığı üç tehlikenin birincisinden kurtulur. O planını yerine getirmeden önce, tehlikeyle karşılaşmaz. Çünkü sırrını başka hiç kimse bilmemektedir. Dolayısıyla onun niyetinin Hükümdârın kulağına gitme tehlikesi olmaz. Bu türden planlı bir niyet büyük, küçük, soylu ya da soylu olmayan, Hükümdâra yakın ya da değil her mertebeden birinin zihnine girebilir; çünkü bazen herkes Hükümdâr le konuşma iznine sahip olur ve konuşmasına izin verilen kişi bu niyetini gerçekleştirme fırsatını yakalar. Daha önce bahsetmiş olduğum Pausanias, Makedonyalı Philippos'u binlerce silahlı adamın ve oğluyla damadının arasında tapmağa gitmekteyken öldürdü. Ancak Pausanias soyluydu ve Hükümdâra yakındı. Yoksul ve alt tabakadan bir İspanyol, İspanya Kralı Ferdinand'ın boğazın da bir bıçak yarası açtı; yara ölümcül değildi ancak adam açık biçimde saldırmak için ruha ve fırsata sahipti.

Bir Türk rahibi olan derviş, şimdiki **Türk'ün babası II.Bayezıt’**a bir palayla saldırdı. Onu yaralamadı ama girişimde bulunma cesaretine ve fırsatına sahip olmuştu. Bu ruhla birçoklarının böyle girişimleri tasarlayacağına inanıyorum. Çünkü tasarlamakta tehlike ya da acı yoktur. Ancak bunu çok azı gerçekleştirir ve onların da çok azı girişimleri sırasında öldürülmekten kaçıp kurtulur ya da hiçbiri kurtulamaz. Bu nedenle kesin olarak öldürmeyi planlayan herhangi birini bulmazsınız. Ancak bu bireysel olarak tasarlanmış olanları bırakıp çok kişinin hazırladığı komplolara gelelim.

[Güçsüz kişiler tarafından yapılan komplolar]

<u>Tarihe göre tüm komploların mertebeli kişilerce ya da hükümdâra yakın duran kişilerce yapıldığını söylerim.</u> Diğerleri, eğer gerçekten deli değillerse yapamazlar; çünkü gücü olmayan ve Hükümdârın yakınında olmayan insanlar bir komplonun yapılması için gereken bütün ümitlerden ve fırsatlardan yoksun olurlar. Öncelikle, gücü olmayan insanlar kendilerine sadık kalacak destekçiler bulamazlar. Çünkü hiç kimse, insanları büyük tehlikelere sokmak için söz konusu ümitler olmadan onların niyetlerine ortak olamaz. Bundan dolayı sayıları iki ya da üçe

ulaştığı zaman, birbirlerini suçlarlar ve yıkılırlar. Herhangi bir suçlama da bulunan çıkmayacak kadar şanslı oldukları zaman bile planlarını uygularken onları kuşatan Hükümdârın yanına kolayca girememek gibi güçlükler yüzünden yok olmaktan kurtulabilme olasılıkları olmaz. Ayrıca bu kişiler Hükümdârın yanına kolayca giren rütbeli kişiler olsalar bile aşağıda ayrıntısına gireceğim, onların güçsüzlüklerinin getirdiği arkası kesilmeden artmak zorunda olan güçlüklere yenilirler. Bu yüzden (insanlar yaşamları ve mülkleri konusunda tümüyle deli olmayacakları için) komplocular kendilerinin güçsüz olduklarını anladıkları zaman tedbirli olurlar. Dolayısıyla güçsüz kişiler bir Hükümdârdan hazzetme dikleri zaman, güçlerini onu kötülemek için harcarlar ve intikamlarını almak için daha yüksek mertebeye ulaşmak için beklerler. Gerçekten de eğer alt tabakadan herhangi biri böyle bir girişimde bulunursa basiretini değil niyetini övebilirler.

[Yüksek mertebeden kişiler tarafından yapılan komplolar]

<u>Bu nedenle komplocuların genellikle yüksek mertebeden ya da Hükümdâra yakın kişilerden olduklarını görürüz. Onların çoğu gördükleri çok fazla zarardan ziyade haddinden fazla yarar yüzünden komploya itilmişlerdir</u>. Commodus karşısında Perennius'un, Servius karşısında Plautianus'un, Tiberius karşısında Sejanus'un durumu böyle olmuştur. Bunların tümü imparatorları sayesinde bu kadar büyük zenginliğe, onura ve mertebeye yerleşmişlerdir. Güçlerinin mükemmelliği için imparatorluktan başka hiçbir şeyden yoksun oldukları görülmemiş; **yoksun kalmak istemeyerek de Hükümdâra karşı komplo düzenlemek için hareket etmişlerdir. Onların tüm komploları nankörlüklerine uygun son bulmuştur.** Pisa'nın yöneticisi Messer Piero Gambacorti karşısında Jacopo di Appiano'nunki gibi yakın zamanlardaki benzer girişimler başarıyla sonuçlansa da Jacopo, Piero sayesinde gelişmiş, desteklenmiş ve önemli kişi olması sağlanmış olduğu için, sonrasında konumunu kaybetti. Zamanımızda Kral Aragonlu Ferdinand karşısında Coppolanınki bu türdendi. **Coppola, krallık dışında hiçbir şeyden yoksun olmadığı hissine kapılacak kadar yüksek bir konuma ulaşmış olduğunda daha fazlasını elde etmek için çabalayarak hayatından oldu.** Gerçekten de eğer yüksek mertebeden kişiler tarafından bir Hükümdâra karşı yapılan herhangi bir komplo başarılı sonuç alabildiyse, bu, planını yeri ne getirecek kadar mükemmel bir fırsata sahip olmuş biri tarafından, sözgelimi yapanın başka bir kral olması nedeniyle olmuş olmalıdır. Ancak böyle planlar yapanların gözlerini körelten yönetme şehveti, onların gözlerini böyle girişimleri yönetirken de köreltir; çünkü eğer onlar basiretle kötülüklerini nasıl başaracaklarını bilselerdi, başarmamaları imkânsız olurdu.

[Bir Hükümdâr yarar sağladığı kişilerden korkmalıdır]

<u>Şu halde komplolara karşı kendini korumaya çalışan bir Hükümdâr, fazla zarar verdiği kişilerden ziyade, kendilerine haddin den fazla yarar sağladığı kişilerden korkar; çünkü zarar görenler fırsattan yoksunken, yarar görenlerde fırsat boldur.</u> **Onların niyetleri aynıdır; çünkü yönetme arzusu, intikam arzusu kadar büyük hatta daha da büyüktür.** Hükümdârlar, bu nedenle arkadaşlarına yalnızca kendileri ve arkadaşları arasında belirli mesafe olabilecek kadar otorite vermelidirler. Böylece mesafenin ortasında onlar için arzulanabilir bazı şeyler olur. Aksi takdirde yukarıda anılan hükümdârların başına gelenlerin benzerinin onların da başına gelmemesi, şaşırtıcı olacaktır. Ancak şimdi konumuza geri dönelim.

[Komplodaki üç tehlike]

Komplocuların Hükümdârın yanına girecek mertebeli kişiler olması gerektiğini söylediğim için, şimdi onların girişimlerinin sonuçlarını göz önüne alabilir ve onları neyin başarılı ya da başarısız yapmış olduğunu görebilirim. Yukarıda söylediğim gibi onların tehlikeleri üç aşamada ortaya çıkar. **İşin yapılmasından önce, iş anında ve işten sonra.** Bu aşamalardan iyi bir talihle geçilmesi nerdeyse imkânsız olduğu için bu komploların azı başarılı olur.

[Hazırlık aşamasındaki tehlike]

Öncelikle en önemli aşama olan işin yapılmasından önceki tehlikeyi tartışırken, bir komplo planladıkları zaman, onun açığa çıkarılmaması için komplocuların büyük bir şansa ve basirete sahip olmaları gerektiğini söylerim. **Komplo ya ihbar ya da şüphe yüzünden açığa çıkarılabilir.**

İhbar, haberleştiğiniz insanlarda karşılaştığınız basiretsizlikten ya da sadakatsizlikten kaynaklanır. Sadakatsizlikle kolayca karşılaşılır; çünkü size sevgisi nedeniyle ölüme gidebilecek olan ya da Hükümdârdan hazzetmeyen güvenebileceğiniz kişiler dışında kimseyle haberleşemezsiniz. Bu güvenebileceğiniz kişilerden bir ya da iki tane bulabilirsiniz ancak daha fazlasını plana dâhil etmek isteseniz bulamazsınız. Daha da önemlisi, size olan sevgileri gerçekten de tehlike ya da cezalandırılma korkusunu yenecek kadar güçlü olmalıdır. Yine bunun da ötesinde insanlar genellikle kendilerine duyulan sevgi hakkında yargıda bulunurken kendi kendilerine karar verirler. Dolayısıyla bu sevgiyi ölçmeden asla kendi kendinize emin olamazsınız ve bu konuda ölçmek de çok tehlikeli olur. Ve onların diğer tehlikelerde sadık kalmış olduklarını ölçmüş olsanız bile diğer tehlikelerdeki sadakati bu konuda sizin için ölçü olamaz. Çünkü bu tehlike diğer türden olanların çok ötesindedir. Eğer onların sadakatlerini Hükümdâra duydukları hoşnutsuzlukla ölçerseniz, kendinizi kolayca aldatırsınız. Çünkü

Hükümdârdan hoşnut olmayan herhangi birine niyetinizi gösterir göstermez, hoşnut olması için araç vermiş olursunuz. Eğer onun sadık kalması gerekliyse, onun nefreti ya da sizin otoriteniz çok büyük olmalıdır.

[Komplolar nasıl açığa çıkarılır]

Birçok komplo bu nedenle ilk aşamasında açığa çıkarılır ve ezilir; eğer uzunca süre birçok kişi tarafından sırrı saklanırsa, herkes onun hayret verici olduğunu düşünür. Neron karşısında Piso'nun komplosu ve günümüzde Lorenzo ve Giuliano de' Medici karşısında Pazzininki örnektir. **Bunları bilen elliden fazla kişi olma sına karşın yine de önce yürürlüğe girdiği ana kadar açığa çıkarılmamışlardı.** Basiretsizlik yüzünden komplonun açığa çıkması ise komplocu bir hizmetçinin ya da üçüncü bir kişinin işiteceği şekilde dikkatsizce konuştuğu zaman olur. Bu durum, Brutus'un oğulları, Tarquin'in temsilcileriyle birlikte iş planladıkları zaman bir hizmetçinin kulak misafiri olup onları suçlamasın da görülür. Ya âşık olduğunuz bir kadınla (oğlanla) ya da akılsız biriyle aptalca haberleşebilirsiniz. Büyük İskender'e karşı Philotas'la birlikte hareket eden komploculardan biri olan Dymnus da böyle yapmıştı. Âşık olduğu bir oğlan olan Nicomachus'a komployu anlatmış, o da hemen kardeşi Cebalinus'a ve Cebalinus da krala aktarmıştı.

[Şüphe üzerine açığa çıkma]

Komplonun şüphe üzerine açığa çıkmasına bir örnek, Neron'a karşı Piso'nun komplosudur; orada komploculardan biri olan Scaevinus Neron'u öldürmesi gereken günden bir gün önce azatlı kölesi Milichus'a eski paslı hançerini bilenmiş olarak görmek istediğini emretti. Tüm kölelerini azat etti ve onlara para verdi, yara sarmak için bandaj hazırlattı. Bu belirtilerden durumun farkına varan Milichus, onu Neron'a ihbar etti. Scaevinus yakalandı, onunla birlikte uzun uzadıya gizlice konuştukları görülmüş olan diğer komplocu Natalis de yakalandı ve ifadeleri birbirlerininkini tutmadığı için gerçeği itiraf etmeye mecbur oldular. Böylece komplo, tüm komploculların yok olmasıyla birlikte açığa çıkarılmış oldu.

[Cesaret komplonun açığa çıkmasını önler]

Komploların açığa çıkmasına neden olan böyle şeylerden dolayı, bilgiyi paylaşan kişi sayısı ne zaman üç ya da dördü geç se, kötü niyet, basiretsizlik ya da dikkatsizlik yüzünden planla yan kişinin kendini açığa çıkartılamayacak kadar iyi koruması imkânsız olur. Aralarında birden fazla kişi yakalandığı zaman işin açığa çıkması önlenemez; çünkü iki kişinin söyledikleri her şey uyuşmayacaktır. Onlardan yalnızca biri yakalandığı zaman, eğer bu kişi dayanıklı biriyse, cesaretinin sağlamlığıyla komplocular hakkında suskun kalır. Ancak zorunlu olarak diğer komploculların da sağlam durup, kaçıp kendilerini ele vermeyecek kadar ondan daha az cesaret sahibi olmamaları gerekir; çünkü ister tutuklanmış olan kişi cesaretten yoksun olsun isterse de serbest olan kişi, eğer tek bir kişi cesaretten yoksunsa, o kişi komployu açığa vuracaktır. Titus Livius'un bahsettiği, Siraküza Kralı Hieronymus'a karşı yapılan komplo alışılmadık bir örnektir: Komploculardan Theodorus tutuklandığı zaman büyük bir metanetle ortaklarını ele vermedi ve kralın arkadaşlarını suçladı. Diğer yandan komploculların hepsi Siraküza'yı terk etmeyecek ölçüde ya da herhangi bir korku belirtisi göstermeyecek kadar Theodorus'un metanetine güvendiler.

[Açığa çıkmaya karşı önlemler]

Şu halde bir komployu yönetirken başarıya ulaşmadan önce tüm bu tehlikelerden geçersiniz. Eğer onlardan kaçmak isterseniz çareler bulabilirsiniz. İlk ve en emin olanı ya da daha ziyade onu daha iyi hale sokmanın tek yolu, komploculara sizi suçlamaları için zaman bırakmadan, planı önceden değil uygulamaya geçmeye karar verdiğiniz zaman onlara iletmektir. Bu şe kilde hareket eden kişi hazırlık aşamasındaki tehlikelerden ve genellikle de diğerlerinden kesinlikle kaçmış olur. Gerçekten de böyle yönetilen tüm komplolar başarılı olmuşlardır. Herhangi bir basiretli kişi kendi kendine bu şekilde davranma fırsatına sahip olacaktır. İki örnek vermek sanırım yeterli olur. Epirus tiranı Aristotimus'un tiranlığma dayanamayan Nelematus, akrabalarını ve dostlarını evinde toplayarak onları ülkelerini özgür kılmaları için teşvik etti. Onlardan bazıları tertibin görüşüleceği ve yapılacağı zamanı sordular. Nelematus hizmetçilerine evi hemen kilitletti ve davetlilere şunları söyledi:

"Ya bu eylemi yapacağınıza dair şimdi yemin edersiniz ya da ben hepinizi Aristotimus'a mahkûm olarak teslim ederim."

Bu sözlerin etkisiyle yemin ettiler ve zaman kaybetmeden harekete geçerek Nelematus'un planını başarıyla yerine getirdiler. Maglardan biri Pers krallığını hileyle ele geçirdiği zaman, krallığın önde gelenlerinden Ortanes hileyi öğrendi ve gözler önüne serdi. Devletin ön de gelen altı kişisiyle durumu tartışarak krallığı Magtiranlığından kurtaracağını söylediği zaman, aralarından bazıları zamanını sordu. Ardından Ortanes'in topladığı altı kişiden biri olan Darius kalktı ve şunları söylerdi:

"Ya bu işi şimdi yapmaya gideriz ya da ben hepinizi suçlamaya giderim." Ve hep birlikte kalkarak pişman olmaya zaman bırakmadan planlarını başarıyla uyguladılar.

Yine bu ikisine benzer başka bir örnek de Aetolialıların Sparta tiranı Nabis'i öldürmek için kullandıkları yöntemdir. Aetolialılar otuz süvari ve yüz piyade ile birlikte kendi yurttaşları olan Alexamenus'u yardım için gönderiyormuş gibi Nabis'e gönderdiler ve işin aslını yalnızca Alexamenus'a bildirip diğerlerine sürgün acısı altında bütün her şeyde Alexamenus'a boyun eğmeyi zorla kabul ettirdiler. Alexamenus, Sparta'ya gitti ve eylemi yerine getirene kadar görevini açığa çıkarmadı. Böylece Nabis'i öldürmeyi başardı. Şu halde bu kişiler böyle yollar la komployu yöneten kişilerin maruz kaldığı tehlikelerden kurtulmuşlar ve onları taklit edenler de her zaman bu tehlikelerden kurtulacaklardır.

[Piso'nun Neron'a karşı komplosu]

Onların yaptığı gibi yapabilen herhangi birini yukarıda bahsedilen Piso örneğiyle göstereceğim. Piso ünlü ve son derece göze çarpan, Neron'la yakın ve onun büyük ölçüde güvendiği biriydi. Neron sık sık onunla yemek yemek için bahçesine giderdi. Şu halde Piso, ruh sahibi, cesur kişileri ona dost kazandıracak bir konumdaydı ve bu kişilerin yaradılışları imparatora karşı komplo yapmaya elverişliydi (önemli bir kişi için çok kolay bir şey). Neron Piso'nun bahçesinde olduğu halde, Piso dostlarına planından bahsedebilmiş ve onları uygun sözcüklerle reddedecek zamanlarının olmadığı ve başarısız olma olasılıklarının bulunmadığı bir şeyler yapmaya cesaretlendirmişti. Benzer tarzda diğerleri gözden geçirildiği takdirde, aynı yoldan işi sürdürememiş çok az kişi bulunacaktır. Ancak ortalama olarak dünyanın gidişini anlamayanlar sıkça büyük hatalar yapar ve daha büyüklerini de komplo yapmak gibi fazlasıyla alışılmadık teklif edilen işlerde yaparlar.

[Komplo delilinden sakınmak]

Şu halde zorunlu kalana ve eylem anma kadar komplodan as la bahsetmemelisiniz. Eğer söylemeye karar verirseniz, onu yalnızca uzun zamandır tanıdığınız ya da sizinle birlikte hareket etmesi için sizinle aynı nedenleri olan birine söyleyin. Bu türden bir kişi bulmak daha fazla kişi bulmaktan kolaydır; bu nedenle de tehlikesi az olur. Bundan başka bu kişi sizi aidatsa bile, komplo ya katılan çok olduğunda kendinizi korumak için sahip olmadığınız bazı şeylere sahip olabilirsiniz. Basiretli birinin şu sözlerim işitmiştim: Herhangi bir şeyi yalnızca bir kişiye söyleyebilirsiniz; çünkü eğer kendinizi el yazınızla bir şey yazmak zorunda bırakmazsanız, birinin evet demesiyle diğerinin hayır demesi aynı ağırlıktadır. Ancak kişi kendini sığ yerde kuma yazmak gibi yazmaktan korumalıdır. Çünkü hiçbir şey sizi kendi el yazınızla yazdığınızdan daha kolay mahkûm etmez. İmparator Severus ve onun oğlu Antoninus'u öldürmek isteyen Plautianus, konuyu Tribün Satuminus'a emanet etti. O, Plautianus'u suçlamak ve ona boyun eğmek istemeyerek, kendisine Plautianus’tan daha az inanılacağı korkusuyla işvereninden el yazısıyla komisyonu ikna edecek bir not istedi. İhtirasın kör ettiği Plautianus bu notu ona verdi. Sonuç olarak Plautianus tribün tarafından suçlandı ve mahkûm edildi. Oysa bu not ve diğer belirli işaretler olmaksızın Plautianus inkâr ettiği cesaretiyle kazanan kişi olmuş olacaktı. Şu halde kendinizi korumanız gereken sizi mahkûm edecek bir yazı parçası ya da diğer bir kanıt olmadığı zaman tek kişinin sizi suçlaması karşısında bazı savunmalara sahip olursunuz.

Piso'nun komplosunda geçmişte Neron'un metresi olmuş Epicharis adında bir kadın vardı. Bu kadın Neron'un koruması olan bir savaş gemisi kaptanının komplocular arasında bulunmasının bir avantaj olacağı yargısıyla ona komployu anlattı ama komplocuları söylemedi. Ardından kaptan sadakati bozup kadını Neron'a ihbar ettiği zaman, kadının inkâr ederken ki cesaretinin büyüklüğüyle şaşıran Neron onu suçlamadı. Şu halde yalnızca tek kişiye söylemekte iki tehlike bulunur:

Birincisi, sizi kasten suçlayabilir;

İkincisi ise, bazı suç belirtileriyle ya da şüphe üzerine tutuklanmasının ardından işkenceyle zorlanır ve dayanamazsa sizi suçlayabilir. Ancak yine de her iki tehlike karşısında bazı yardımcı olacak şeyler bulunur: Sizi suçlayan kişinin size karşı düşmanlık beslediğini ileri sürerek birinciyi inkâr edebilirsiniz; yalan söylemeye zorlandığınızı ileri sürerek de İkinciyi inkâr edebilirsiniz. Şu halde herhangi birine bir şey söylememek değil yukarıda yazılı olan örneklere göre hareket etmek basirettir. Eğer onu söyleyecekseniz, bir kişiden öteye geç memelidir; sonuncu durumda da tehlike büyük olsa bile, komployu çok kişiye söylediğiniz zamankinden daha küçüktür.

[Kişinin kendine karşı hareket beklemesi]

Bunu an öncekine çok benzer bir durum, Hükümdârın size karşı yapmayı planladığını öğrendiğiniz şeyi sizin ona karşı yapmak zorunda kalmanızdır zorunluluk, kendinizi emniyete almak için karar vermek dışında size zaman bırakmayacak kadar büyüktür. Bu zorunluluk aynı zamanda bir komployu her zaman arzulanan sonuca ulaştırır. Bunu kanıtlamak için iki örnek göstermeye gereksininim olduğunu düşünüyorum. Letus ve Elettus, Commodus'un imparatorluğu altında praetorluk askerleriydiler. Onlar imparatorun belli başlı yakın arkadaşları

arasındaydı. Marcia, imparatorun gözde metresleri ve kapatmaları arasındaydı. Bu kişiler zaman zaman imparatorun kişiliğini ve emperyal makamını küçük düşürücü tarzda onu azarladıkları için onları öldürtmeye karar verdi. Bunun üzerine bir listeye ertesi ge ce öldürülmelerinin gerekliliğine karar verdiği Marcia, Letus, Elettus ve bazı diğer kişileri yazarak bu listeyi yatağındaki yastığın altına koydu. İmparator banyoya yıkanmaya gittiği sırada gözdesi olan bir oğlan odada yatak etrafında oynarken rastlantı sonucu listeyi buldu. Liste elinde dışarı çıkıp giderken Marcia ile karşılaştı. Marcia ondan listeyi aldı. Marcia listeyi okudu ve içeriğini anladı; hemen Letus ve Elettus'a gitti. Bu üçü içinde bulundukları tehlikeyi anladıkları için erkenden bunun önüne geçmeye karar verdiler. Böylece zaman geçirmeksizin o gece Commodus'u öldürdüler.

[Tehlike Anındaki Karışıklık]

İmparator Antoninus Caracalla ordusuyla birlikte Mezopotamya'daydı valisi Macrinus asker ruhlu olmaktan çok barışçıl bir insandı. Söz konusu durum, iyi olmayan Hükümdârların her zaman bazı kişilerin onlara hak ettiklerini düşündükleri şeyi yapacakları korkusu içinde olmalarına ilişkindir. Bu yüzden Antoninus, Roma'daki arkadaşı Matemianus'a yazarak, ondan imparatorluğa göz diken biri varsa astrologlara sorup öğrenmesini ve kendisine bildirmesini istedi. Matemianus, yanıt olarak Macri nus'un imparatorluğu arzuladığını bildirdi. Mektup imparatordan önce Macrinus'un eline geçtiği için ve Roma'dan başka mektup gelmeden önce ya Antoninus'u öldürmesi ya da kendini öldürmesi gerektiğini anladığından, onu öldürmesi için güvendiği bir yüzbaşı olan Martial'ı (ayrıca Antoninus birkaç gün önce Martial'ın kardeşini idam ettirmişti) görevlendirdi. Martial bu görevi başarıyla yerine getirdi. Şu halde görüyorsunuz ki zaman bırakmayan bir zorunluluk, yukarıda bahsettiğim Epiruslu Ne lematus'un yöntemleriyle hemen hemen aynı etkiyi üretmektedir. Yine görüyorsunuz ki bu nutkun başında söylediğim gibi Hükümdârların zarar vermek yerine tehditte bulunması Hükümdârlar için daha kötüdür ve Hükümdârların tehditleri, kişilere verdikleri zararlardan daha etkili komplo nedenleridir. Bir Hükümdâr tehditte bulunmaktan sakınmalıdır çünkü basiret ya insanların dostu olmasını ya da kendini onlara karşı emniyete almasını gerektirir. Hükümdâr asla karşısındakileri ya onların ya da kendinin ölmesi gerektiği ne inandıkları koşullarla karşı karşıya getirmemelidir.

[Bir komployu yerine getirirken karşılaşılan tehlikeler]

Bir komployu yerine getirirken katlanılan tehlikeler ya değişen düzenlemelerden ya da komploculardaki cesaret yoksunluğundan gelir. Yine bu tehlikeler basiretsizlik ya da öldürülmesi planlananlardan bazılarının hayatta kalması gibi işin tamamlanmaması yüzünden başa gelir. Şu halde tüm insan eylemlerinin karşısına birdenbire çıkan engellerin ve karışıklıkların nedenlerinin, zaman olmadığı için düzenlemeleri ve önceden belirlenmiş olanı değiştirmekten başka bir şey olmadığını söylerim. Eğer bu değişiklik her hangi bir yerde karışıklığa neden oluyorsa, konuştuklarımıza benzer eylemlerde ve savaş konusunda da öyle olur. Çünkü böyle işlerde kişilerin kendi üzerine düşeni yerine getirme konusunda kararlı olması kadar zorunlu hiçbir şey yoktur. Eğer insanlar imgelemlerini tek bir yöntem ve düzenleme üzerine sabitlemişlerse ve bunu birdenbire değiştirirlerse, tümüyle altüst olmaktan ya da her şeyin yıkılmasından sakınabilme imkânları kalmaz. Bundan dolayı içinde elverişsiz bazı şeyler olsa da tasarlanan plana göre bir şeyi yerine getirmek, uygun olmayanı iptal etmeye çalışarak binlerce güçlüğün içine girmekten çok daha iyidir. Bu tavsiyemde plan yapmak için zaman olmadığında uygulanır; zaman varsa kişi istediği şekilde davranabilir.

[Medici'ye karşı Pazzi'nin komplosu]

Pazzi'nin, Lorenzo ve Giuliano de'Medici'ye karşı düzenlediği komplo gayet iyi bilinmektedir. Kararlaştırılan plana göre Pazzi, San Giorgio kardinaline bir kahvaltı verecek ve kahvaltıda Medici kardeşler öldürülecekti. Bazı kişiler onları öldürmek için görevlendirildi; diğerleri sarayı tutacaklardı ve üçüncü grup da şehri boydan boya geçip halka özgürlük çağrısı yapacaktı. Pazzi, Medici ve Kardinal, kutsal bir mekânda, Floransa katedral kilisesindeyken Giuliano'nun o sabah onlarla kahvaltıda olmayacağı haberi geldi. Bu durum komplocuların bir araya gelmelerine ve Medici'nin evinde yapacakları şeyi kilisede yapmayı kararlaştırmalarına neden oldu. Bu bütün planı altüst etti; çünkü Giovambatista da Montesecco böyle bir şeyi kilisede yapmayacağını söyleyerek cinayete katılmayacaktı. Bundan dolayı her eylem için yeni ajanlar koymuş olmalıydılar; ancak onlara cesaret kazandıracak zaman olmadığından planı yerine getirirken zararsız hale getirilmelerini sağlayacak yanlışlar yaptılar.

[Cesaretin kırılması]

Bir planı yerine getirecek kişinin cesareti ya saygı ya da ajanın kişisel korkaklığı yüzünden kırılır. Bir monarkın huzurun da bulunan saygı ve haşmet öylesine büyük olur ki eylemi yapması için atanan kişiyi kolayca yumuşatır ve korkutur. Minturnum halkı tarafından ele geçirildiği zaman Marius'a öldürmesi için bir köle yolladılar; ancak Marius'un huzuruna çıkmaktan ve onun adından dehşete düşen köle korkusu yüzünden öldürmek için gereken tüm gücünü kaybetti. Eğer bu yetenek bağımlı olan birinde, bir mahkûmda ve kötü talihine yenilmiş birinde

bulunuyorsa, nişanlarının, şaşaasının ve maiyetindekilerin haşmetiyle özgür bir Hükümdârda çok daha fazla bulunacağı kolayca varsayılabilir. Böyle bir parlaklık sizi dehşete düşürebilir ya da hoş bir selamlamayla karşılaştığınız zaman sizi gerçekten kolayca yumuşatabilir. Belli kişiler Thracia Kralı Sitalces'e karşı komplo planladılar; eylemi yapacakları gün yola çıktılar ve Hükümdârın bulunduğu tasarlanan yere geldiler; hiçbiri ona zarar vermek için bir harekette bulunmadı. Herhangi bir girişimde bulunmadan ve onları engelleyen şeyin ne olduğunu anlamadan orayı terk ettikten sonra birbirlerini suçladılar. Bu kişiler aynı hataya birkaç kez düştüler; öyle ki plan açığa çıktığı zaman yapmış olabilecekleri ama yapma iradesi gösterememiş oldukları kötülüğün cezasına katlandılar. Ferrara Dükü Alphonso'ya karşı kardeşlerinin ikisi, dükün şarkıcısını ve bir papaz olan Giannes'i alet ederek komplo planladılar. Dükü birçok kez ricayla onların arasına getirdiler; öyle ki onu öldürecek güçleri her zaman oldu. Bununla birlikte hiçbiri asla bunu yapmaya cesaret edemedi. Bundan dolayı komplo öğrenildiği zaman korkaklıklarının ve basiretsizliklerinin cezasını çektiler. Bu harekete geçe memenin nedeni, dükün huzurunda olmanın onları korkutmuş olmasından ve Hükümdârın biraz müşfikliğinin onları yumuşak başlı hale getirmiş olmasından başka bir şey olamazdı.

[Sersemlemiş suikastçı]

Böyle girişimlerde karışıklık ve hata, basiretsizlikten ve cesaret yoksunluğundan kaynaklanır; çünkü bu iki şey sizi sersemletir ve zihin karışıklığıyla iş yaptığınız zaman da söylememeniz gerekeni söyletir, yapmamanız gerekeni yaptırır. Titus Livius, sersemlemiş ve zihni karışmış kişilere yukarıda bahsettiğimiz Spartalı Nabis'i öldürmeyi planlayan Aetolialı Alexamenes'den daha iyi örnek gösteremezdi. Harekete geçme ve peşin den gelenlere ne yapılması gerektiğini açıklama zamam geldiğinde Titus Livius'un dediği gibi,

" böylesine büyük bir eylemin düşüncesiyle sersemlemiş cesaretini topladı" (Livius, 35. 35).

Gerçekten de cesareti sağlam, çeliği kullanmaya ve öldürmeye alışmış kişiler olsalar bile sersemlememiş olmaları imkânsızdır. Bundan dolayı cesaretli olsalar da böyle işlerde deneyimli kişiler seçilmeli ve başkalarına güvenilmemelidir. Önemli konular da cesaret için deneyimsiz hiç kimse size kesin bir söz veremez. Şu halde zihin karışıklığı silahınızı elinizden düşürmenize ne den olabilir ya da aynı sonucu yaratacak bazı şeyler söylemenize yol açabilir. Commodus'un kız kardeşi Lucilla Quintianus'un imparatoru öldürmesini planladı. Commodus'u çıplak bir han çerle amfiteatrın girişinde karşılayan Quintianus bağırdı:

"Bunu sana senato gönderdi. " Bu sözler, hançeri indiremeden tutuk lanmasına neden oldu. Yukarıda söylediğim gibi, Lorenzo de'Medici'yi öldürmeyi seçmiş olan Messer Antonio da Volterra, ona doğru yaklaşarak şunu söyledi: **"Ya hain!"** Bu sözler Lorenzo'nun kurtuluşu, komplonun da yıkılışı oldu.

[İki Hükümdâra karşı komplo]

Bir komplo tek bir yöneticiye karşı yöneldiği zaman verilen nedenlerden dolayı yerine getirilmesi başarısız olabilir. İki kişi ye yönelik olduğu zaman ise başarısız olma ihtimali daha yük sektir. Gerçekten de sonuncusunda başarı neredeyse imkânsız olacak kadar zordur; çünkü aynı anda farklı yerlerde paralel suikastları başarmak hemen hemen imkânsızdır. Yine böyle işler İkincisinin birincinin işini bozmaması için farklı zamanlarda yapılamaz. Bu yüzden tek bir Hükümdâra karşı komplo yapmak belirsiz, tehlikeli ve tedbirsiz olurken, iki Hükümdâra karşı komploda bulunmak bütünüyle boşuna ve aptalca olur. Ve tarihçilere saygım olmasaydı, Herodianus'un Plautianus için söylediklerinin imkânlı olmasına, yani farklı yerlerde yaşayan Severus ve Antoninus Caracalla'yı, işi üstlenen bir yüzbaşı olan Satuminus'un tek başına öldürmesi gerektiğini söylediğine asla inanmamam gerekirdi; çünkü bu hikâye Herodianus'un otoritesi dışında bir şeyin beni inandıramayacağı kadar makul olmaktan uzaktır. Bazı Atinalı gençler Atina tiranları Diocles ve Hippias'a karşı komplo planladılar. Onlar Diocles'i öldürdüler ancak Hippias kaçtı ve Diodes'in intikamını aldı. Heraclea yurttaşları ve Platon'un müritleri olan Chion ve Leonidas, tiran olan Clearchus ve Satirus'a karşı komplo da düzenlediler. Onlar Clearchus'u öldürdüler ancak Satirus canlı kaldı ve Clearchus'un intikamını aldı. Birçok kez örnek olarak kullandığım Pazzi, yalnızca Giuliano'yu öldürmeyi başardı. Bu yüzden herkes birkaç yöneticiye karşı böyle komplolardan sakınmalıdır; çünkü bu komplolar ya yapanın kendisi için ya da ülkesi ve herhangi biri için iyi olmaz. Ter sine hayatta kalan tiranlar, daha önce bahsettiğim Floransa, Atina ve Heraclea'dan bilindiği gibi, daha sertleşir ve dayanılmaz hale gelir. Kendi anayurdunu, Thebaileri özgülüğüne kavuşturmak için Pelopidas’ın yaptığı komplonun tüm bu güçlüklere göğüs gerdiği (yine de çok başarılı bir sona ulaştığı) doğrudur; çünkü Pelopidas yalnızca iki tirana karşı değil on tirana komplo yaptı. Tiranların yanına kolayca girecek kadar samimiyeti olmadığı gibi ayrıca Pelopidas bir hayduttu. Bununla birlikte tiranları öldürmek ve anayurdunu özgürleştirmek için Thebaililerin arasına katılabilmişti. O tüm bunları, sayesinde eylemi için kolay bir giriş sağlayan tiranların danışmanı bir Charon'un yardımıyla yap tı. Ancak hiç kimse onu örnek olarak almamalıdır; çünkü onunki tıpkı imkânsız ve başarması mucizevi bir girişim gibiydi. Öyle ki nadir ve eşi görülmemiş bir şeydi ve şimdi onu öven tarihçiler ta rafından da öyle olduğu düşünülür.

[Komplocuların yanlış şüpheleri]

Eylemin yerine getirildiği sırada ortaya çıkan bir kaza ya da yanlış şüpheyle böyle bir eyleme ara verilebilir. Brutus ve diğer komplocuların Caesar'ı öldürmeye niyetlendikleri sabah Caesar komploculardan biri olan Gnaeus Popilius Laenas ile uzun uzadıya konuşmuştu. Bu uzun konuşmayı gören diğerleri, Popilius'un söylediklerinin komployu Caesar'a ifşa edebileceğinden korktular. Bu yüzden Caesar'ın senatoya girmesini beklemeden orada öldürme ye çalışacaklardı. Eğer konuşma sona erdiği zaman Caesar'ın alışılmadık bir hareket yapmadığını görmemiş olsalardı onu öldürmüş olurlardı. Böylece şüpheleri ortadan kalkmış oldu. Bu yanlış şüpheler göz önünde tutulmalı ve ihtiyatla karşılanmalıdır. Bu şüpheler kolayca kalıba sokulacak kadar çoktur; çünkü eğer vicdanınız temiz değilse sizden konuşulduğuna kolayca inanabilirsiniz. Başka amaçla konuşulan işitebildiğiniz bir sözcük cesaretinizi altüst eder ve sizi, sizin işiniz hakkında konuşulduğuna inandırır. Sonuçta kaçmakla kendi kendinize komployu ele verirsiniz ya da yanlış za manda acele ederek işi batırırsınız. Bu durum, plandan çok kişi haberdar olduğu zaman çok daha kolay gerçekleşir.

[Kazalar komploları açığa çıkarabilir]

Kazalar, beklenmedik olaylar oldukları için, onları yalnızca insanların dikkatli olmalarını sağlayacak örnekler sayesinde sunabilirim. Yukarıda bahsettiğim Siena'lı Luzio Belanti, karısı olarak verilmemiş olduğu halde kızını kaçıran Pandolfo'ya karşı öfkeli olduğu için, bu yöneticiyi öldürmeye karar verdi. Luzio bunun zamanım aşağıdaki gibi seçti. Pandolfo neredeyse her gün hasta bir yakınım ziyarete giderken Giulio'nun ikamet ettiği yerden geçiyordu. Giulio bunu göz önüne alarak, Pandolfo'yu geçerken öldürmeleri için komplocu arkadaşlarını evine almayı planladı. Onlar silahlarını evin girişine yerleştirdikleri zaman Giulio, Pandolfo kapıdan geçerken haber vermesi için pencereye bir adam yerleştirdi. Pandolfo yaklaşırken bir şey oldu; penceredeki gözcü haber verdikten sonra Pandolfo yok olsun bir arkadaşıyla karşılaştı ve durdu. Bu sırada beraberindekiler devam ettiler ve silahların gürültüsünü işiterek farkına varıp pusuyu açığa çıkardılar. Böylece Pandolfo korundu ve Giulio arkadaşlarıyla birlikte Siena'dan kaçmak zorunda kaldı. Pandolfo'nun şans eseri arkadaşıyla karşılaşması onların eylemini engelledi ve Giulio'nun girişimini başarısız kıldı. Böyle rastlantılar nadir oldukları için bir çare bulunamaz. Ancak bununla birlikte her olasılığı göz önüne almak ve onlara karşı dikkatli olmak kesinlikle gereklidir.

[Bir suikastın sonrasındaki tehlikeler]

Komplocunun işi yapmasının ardından kaçışındaki tehlikeler dışında tartışmadığımız bir şey kalmadı şu halde. Bu da bir tanedir; yani ölü Hükümdârın intikamım alacak olan geride kalan birisidir. Bu geride kalanlar, Hükümdârlığın halefi olacak kardeşler, oğullar ya da Hükümdâra bağlı kişiler olabilir. Ya sizin ihmalkârlığınız sayesinde ya da yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı geride bu intikamı alacak kişiler kalabilir. Diğer komplocularla birlikte Milan dükünü öldüren Giovanni Andrea da Lampognani'nin başına gelen böyleydi; çünkü Dükün intikamım almaya hazır oğlu ve iki kardeşi geride kalmıştı. Gerçekten de çare olmadığı için böyle durumlarda komplocular mazur görülebilirler. Ancak intikamcılar komplocuların ihmalkârlığı ya da tedbirsizliği yüzünden hayatta kaldıkları zaman ise mazur görül meyi hak etmezler. Forlı'de komplocular yöneticileri Kont Girolamo'yu öldürdüler ve karısıyla küçük çocuklarını ele geçirdiler. Bu komplocular, kaleye sahip olmadıkça kendilerinin güvende olmayacaklarını anladılar. Bununla birlikte kale komutam kaleyi onlara teslim etmekte isteksizdi. Ardından Madonna Caterina (Kontes öyle adlandırıldığı için), komplocular kaleye girmesine izin verirlerse kaleyi onlara teslim edeceğine söz verdi. Bu arada onlar kadının çocuklarını rehine olarak tutabileceklerdi. Bu söz üzerine onun kaleye girmesine izin verdiler. İçeri girer girmez, kale duvarında onları her türden intikamla tehdit ederek kocasını öldürdükleri için kınadı. Çocuklarıyla ilgilenmediğini göstermek için üreme organlarını açıp onlara göstererek hâlâ daha çok çocuk yapmak için araçlara sahip olduğunu söyledi. Bu suretle bir plandan yoksun ve yaptıkları hatayı çok geç fark ederek tedbirsizliklerinin cezasını ömür boyu sürgünle ödediler.

[Öfkeli halktan gelen tehlikeler]

İşten sonra görülebilecek tehlikeler arasında halkın öldürülen Hükümdârı seviyor olduğu zamankinden daha kesin ve daha korkutucu hiçbir şey yoktur. Bunun nedeni, komplocuların çaresi olmamasıdır çünkü kendilerini halktan asla koruyamazlar. Caesar bir örnektir; Roma halkı onu sevdiği için intikamım komplocuları Roma'dan sürerek aldı. Çünkü onların sürülmeleri hepsinin çeşitli zamanlarda ve yerlerde öldürülmelerine ne den oldu.

[Cumhuriyetlere karşı girişilen komplolar]

Kendi şehirlerine karşı komplo yapmaları komplocular için daha az tehlikelidir. Çünkü hazırlık aşamasında tehlikeler daha azdır; yerine getirirken tehlikeler aynıdır, işten sonra da tehlike yoktur. Hazırlanırken çok tehlike olmaz; çünkü kararlı oluşunu ve planını herhangi birine göstermeksizin bir yurttaş güce ulaşmak için kendini uygun hale getirebilir ve eğer planları kesinti ye uğramazsa girişimini başarıyla tamamlayabilir. Eğer bazı yasalar

onu duraklatırsa, oturup zamanım bekleyebilir ve başka yollan deneyebilir. Biraz bozulmanın olduğu bir cumhuriyete bu uygulanır. Çünkü kötülüğün başlamadığı, bozulmanın olmadığı bir cumhuriyette böyle düşünceler bir yurttaşın zihnine girmez. Yurttaşlar, şu halde herhangi bir muhalefet tehlikesine katlanmadan çeşitli yollardan ve çeşitli vasıtalarla Hükümdârlık için çabalayabilirler. Çünkü hem cumhuriyetler bir Hükümdârdan daha yavaş oldukları için daha az şüpheci ve bu nedenle de daha az dikkatli olurlar hem de cumhuriyetler önemli yurttaşlarına da ha fazla saygı gösterdikleri için, bu kişiler cumhuriyetlere karşı davranmakta daha aceleci ve cesur olurlar. Herkes Sallust tarafından hikâye edilen Catiline'nin komplosunu okumuştur ve komplo açığa çıkarıldığı zaman Catiline'nin Roma'dan kaçma dığı gibi senatoya gidip senato ve Konsüle karşı onur kına konuştuğunu da bilirler şehrin sahip olduğu yurttaşlar için saygısı öyle büyüktü ki. Ve o halen ordusuyla birlikteyken, Roma'dan gittiği zaman Lentulus ve diğerleri, kendi elyazılarıyla mektuplarında suçu açıkça beyan etmemiş olsalardı tutuklanmayacaklardı da. <u>Kartaca'da büyük bir yurttaş olan Hanno, tiranlık arzusuyla, kızlarından birinin düğününde tüm senatoyu zehirlemeyi ve ardından kendini Hükümdâr yapmayı planladı.</u> Bu plan öğrenildiği zaman, senato ziyafetlerin ve düğünlerin masraflarını sınırlayan bir yasa çıkarmaktan başka herhangi bir tedbir almadı onun mertebesi ve yeteneği için saygı o kadar büyüktü ki.

[Bir cumhuriyete karşı komplo yapmaktaki tehlikeler]

Bununla birlikte kendi ülkenize karşı bir komployu yerine getirmekteki güçlüklerin ve tehlikelerin daha büyük olduğu doğrudur; çünkü kendi kuvvetlerinizin çok kişi karşısında komplo yapmak için yeterli olması nadiren gerçekleşir ve Caesar, Agathocles ya da Cleomenes'in başında olduğunda bir ordunun önderi sıradan biri değildir. Bu kişiler kendi ülkelerini kendi kuvvetleriyle ve tek hamlede ele geçirmişlerdir. Bu kişiler için yol çok kolay ve güvenlidir; ancak kuvvetlerinde böyle katkılar bulunmayan diğerleri ya hile ve yaratıcılıkla ya da yabancı kuvvetlerle bir şeyler yapmak zorundadır. Hile ve yaratıcılık konusuna gelince, Atinalı Peisistratos Megaralıları ele geçirmiş ve bu sayede halkın sevgisini kazanmış olduğu zaman bir sabah ev den yaralı çıktı. Kıskançlık yüzünden soyluların kendisini yaraladığını söyleyerek, kendini korumaları için silahlı adamlara sahip olmasına izin verilmesini istedi. Bu yetki sayesinde Atina tiranı olacak kadar büyüklüğe kolayca yükseldi. Pandolfo Petrucci, diğer sürgünlerle birlikte Siena'ya geri döndü ve başkalarının aşağı bir şey olarak reddettiği yönetim binasının koruma görevi ona verildi. Bununla birlikte bu silahlı adamlar fırsat çıktığında, ona kısa sürede Hükümdâr olacak kadar ün kazandırdılar. Diğer birçokları başka şemalar ve vasıtalar kullanmış, zamanla ve tehlikesizce başarılı olmuşlardır. Kendi kuvvetleriyle ya da yabancı ordularla kendi ülkelerini ele geçirmeyi planlamış olanlar talihe uygun olarak çeşitli başarılara sahip olmuşlardır. Yukarıda bahsedilen Catiline girişimiyle mahvolmuştur. Yine yukarıda konuştuğumuz Hanno, zehirleme yoluyla başarılı olmadığı zaman binlerce yandaşını silahlandırmış ve hep birlikte öldürülmüşlerdir. Thebaililerin kimi önderleri kendilerini tiran yapmak için Spartalıların ordusunu yardıma çağırmış ve şehrin tiranlığını ele geçirmişlerdir. Bundan dolayı eğer kendi anayurdu olan şehirlere karşı şekillendirilen planları gözden geçirirseniz, hazırlanmaktayken hiçbirinin bastırılmadığını ya da çok azının bastırıldığını göreceksiniz. Ancak komplonun yerine getirilmesi sırasında onların hepsi ya başarılı olmuşlar ya da çökertilmişlerdir. Yerine getirmiş oldukları zaman, şu halde onlar da doğası gereği Hükümdârlıkta karşılaşılan tehlikelerden başka tehlikelerle karşı karşıya kalmazlar; çünkü bir kişi tiran olduğu zaman tiranlığın onun başına getirdiği doğal ve sıradan tehlikeler le karşılaşır; bunun için de elinde yukarıda tartışılan diğer çarelerden başkası olmaz.

[Zehirleme yoluyla suikast]

Komplolar hakkında yazmayı düşündüklerimin hepsi bu dur. Eğer zehirle değil de çelikle yerine getirilen komploları tartıştaysam bunun nedeni hepsinin aynı yasalara tabi olmasıdır<u>. Zehirle yapılan komplolar gerçekten de daha belirsiz olmaları yüzünden daha tehlikelidirler.</u> Çünkü bunlar için fırsatlar herkese açık değildir. Bu yüzden de fırsatı olanlara havale edilmelidir ve bu havale etme zorunluluğu ise tehlike getirir. Şu halde birçok nedenden dolayı zehir içmek ölümcül olmayabilir. Komplocular Commodus'u zehirledikleri zaman Commodus zehri küsmüştü; bu nedenle de öldüğünden emin olmak için onu boğmak zorunda kalmışlardı.

[Bir komplo nasıl bozulmalı]

Şu halde bir Hükümdârın komplodan daha büyük bir düşmanı yoktur; çünkü ona karşı bir komplo yapıldığı zaman ya öldürülür ya da şerefi lekelenir. Eğer komplo başarılı olursa Hükümdâr ölür**. Eğer Hükümdâr komployu açığa çıkarırsa ve komplocuları idam ettirirse, idam ettirdiği kişilerin yaşamlarına ve mülklerine karşı her zaman gaddarlık ve ihtirasını tatmin etmek için Hükümdârın bir suç uydurmuş olduğuna inanırlar.** <u>Bununla birlikte kendilerine karşı komplo yapılan tüm cumhuriyetlere ve Hükümdârlara bu uyarıda bulunmayı atlamak istemiyorum:</u> Onlara yapılan bir komplo açığa çıkarıldığı zaman, komplonun yapışını dikkatlice kavrayış arayışındayken ve komplocuların ve kendilerinin koşullarını yeterince ölçerken herhangi bir intikam girişimini ertelemelidir. **Komployu büyük ve güçlü buldukları zaman, onu ezecek kadar yeterli kuvvetle hazır olmadıkça asla kamuya açmamalıdırlar. Eğer aksini yaparlarsa, kendi yıkılışlarını kamuya açarlar. Bu yüzden her yolu**

kullanarak onu bilmiyormuş gibi yapmalıdırlar. Çünkü komplonun açığa çıktığını gördükleri an da komplocular zorunlu olarak duraksamadan harekete geçerler. Romalılar buna bir örnektir. Romalılar iki lejyon askeri Capua halkım Samnitlere karşı korumak için bıraktıkları zaman, başka bir yerde daha önce bahsettiğimiz gibi bu lejyonun önderleri boyun eğdirmek için Capua halkına komplo düzenlediler. Onların planları Roma'da öğrenildiği zaman, yeni Konsül Rutilius ona karşı tedbirler almakla görevlendirildi. Komplocuları uyutmak için, senatonun Capualıların lejyonlarını yeniden atayacağı haberini yaydı. Bu askerler buna inanarak ve planlarını uygulamak için zamanları olduğunu sanarak acele etmeyip Konsülün bir lejyonu diğerinden ayırdığını görene kadar sükûnetlerini korudular. Bu durum onların şüpheli olmalarını sağladı, kendilerini açığa çıkarmalarına ve planı uygulamaya koymalarına neden oldu. Her iki bakımdan da bundan daha iyi bir örnek olamaz; çünkü kişilerin zamana sahip olduklarını düşündükleri şeylerde nasıl yavaş ve zorunluluk onları harekete geçirdiğinde nasıl hızlı olduklarını gösterir. Kendi avantajları için komploları açığa çıkarmayı sonraya bırakmak isteyen cumhuriyetler ve Hükümdârlar yakın gelecekte komploculara bir fırsat sunmaktan daha ustaca bir yol kullanamazlar. Komplocular bolca zamanları olduğunu sanarak bu fırsatı bekleyeceklerdir ve böylece Hükümdâra ya da cumhuriyete onları cezalandırmak için zaman kazandıracaklardır. Bunun tersini yapan kişi yıkılışını hızlandırır. Tıpkı Atina dükü ve Guglielmo de Pazzi'nin yaptıkları gibi.

Dük, Floransa tiranı olduğu zaman kendisine karşı düzenlenen bir komployu öğrenerek ötesini düşünmeden komploculardan birini tutukladı. Bu, diğerlerinin hemen silahlarına sarılmalarına ve tiranın da konumunu kaybetmesine yol açtı. Guglielmo, 150 rde Valdichiana'da Floransa'yı temsil eden kurul üyesiyken Arezzo'yu Vitelli yandaşı Floransalılardan almak için bir komplo olduğunu işiterek derhal şehre gitti. Komplocunun kuvvetlerini ya da kendininkileri göz önüne almadan oğlu olan piskoposun tavsiyesiyle komploculardan birini tutukladı. Tutuklamanın ardından, diğerleri silahlarına sarıldılar ve şehri Floransalılardan kaptılar. Guglielmo artık bir kurul üyesi değil mahkûmdu. Ancak komplolar güçsüz oldukları zaman önemsemeden bastırılabilirler ya da bastırılmalıdırlar.

[Komplo anında akılsızca yapılan işlemler]

Bundan başkaca kullanılmış olan birbirlerine neredeyse karşıt iki yöntemin taklit edilmesinin hiç yolu yoktur. Yukarıda adı geçen Atina dükü, Floransalıların iyi niyete sahip olduğuna inandığını göstermek için kendisine karşı bir planı açığa çıkaran kişiyi idam ettirdiği zaman bu yöntemlerden birini denedi. Diğerini ise, Siraküzalı Dion şüphelendiği bir adamın niyetini ölçmek için, güvendiği biri olan Callippus'un kendisine karşı söz de komploda bulunuyormuş gibi yapmasına izin verdiği zaman denedi. Bunların ikisi de kötü sonuçlandı. Birincisi, suçlamada bulunanların cesaretini alıp götürdü ve o cesareti komplo planlamayı isteyen herhangi birine verdi. Diğeriyse, Dion'un ölümüne giden yolu kolaylaştırdı ya da daha ziyade kendi kendine karşı komplonun gerçek önderi olmasını sağladı. Gerçekten de öyle oldu; çünkü Dion'a karşı uyarmadan komplo yapabilme durumunda olan Callippus, Dion'un elinden konumunu ve yaşamını alacak kadar kârlı bir komplo yaptı. Büyüklük onları bütün Hükümdârların üzerine çıkarmıştır; kralları ya da cumhuriyetleri hesaba katmamışlardır; hiçbir şeyden korkmamış ya da zihinleri karışmamıştır; ancak yine de yaşadıkları yere döndüklerinde tasarruflu, alçakgönüllü, kendi küçük mülkleriyle ilgili, magistrat uslara itaat eden, yaşça büyüklerine saygılı kişiler oldular; öyle ki bir ve aynı ruhun böylesine değişime uğrayabilmiş olması imkânsız gibi görülebilir. Bu yoksulluk, hemen hemen cumhuriyetin son mutlu zamanları olan Paulus Emilius'un zamanlarına, hatta onun zamanının sonuna kadar da sürdü; sonrasında da zaferiyle Roma'yı zenginleştiren bir yurttaş çıktığında, bu yurttaşın kendisi yoksul kalmadı. Paulus zamanında yoksulluğa hâlâ fazlasıyla saygı duyuluyordu; öyle ki Paulus savaşta yararlılık gösteren kişileri onurlandırmak amacıyla bir damadına kendi gümüş kupasını verdiğinde, bu kupa onun evindeki ilk kupasıydı. Eğer diğer insanların yazıları konuyu birçok kez görkemli kılmamış olsaydı, uzunca bir konuşmayla yoksulluğun zenginlikten daha çok meyve ürettiğini, birincinin şehirlere, eyaletlere ve dinlere onur vermiş olduğunu, somakinin onları yıkmış olduğunu gösterebilirdim. (s.368-393)

Kaynakça

Niccolo Machiavelli trc. Alev Tolga Titus Livius’un İlk On Kitabı Üzerine Konuşmalar [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 2009.

OSMANLI DEVLETİNDE ŞERİAT DIŞI KANUN YAPMA FAALİYETİ (LAİK YÜZÜ)

Bugün Türkiye'nin, seküler siyasî sistemle yönetilen tek İslâm ülkesi olması ve diğer İslâm ülkelerinden farklı bir yol izlemesi olgusunun, büyük oranda Osmanlı geçmişinin deneyimine dayandığını söylersek, abartmış olmayız. Tarihte Türk devlet geleneğini temsil eden hanedanlar yönetimindeki bazı İslâm topluluklarının da bir bakıma benzeri bir deneyimden geçtiklerini söylemek mümkündür.

Devlet hukukunu oluşturmaya gelince, bu süreç üç kaynağa indirgenebilir. İlkin çoğu kanun veya kanunnâmeler, kaynağı bakımından, nesiller boyunca halk tarafından izlenen ve uygulanan yerel örf ve âdetleri esas almaktadır. Hükümdarın yaptığı, sadece bunlara hukukîlik kazandırmaktan ibarettir. Böylece Sultan'ın **"örfü"**, veya dünyevî otoritesi, yerel âdetleri devlet hukukuna çeviren anahtar etmendir. İkinci olarak, hükümdarın egemen gücü, eski İran ve Türk kaynaklarından gelen uygulama ve kavramları devlet hukukuna dönüştürmekteydi. Üçüncü olarak, günün ihtiyaçlarına cevap veren fermanlar, genel kurallar içerdiği zaman birer kanun niteliğini kazanıyordu (bunun için en iyi misâl, R. Anhegger'le beraber yayınladığımız Kanunnâmeyi Sultanî ber Mûceb-i 'Örf-i Osmânî' deki kanun-fermanlar ve yasaknâmelerdir).

Burada, Osmanlıların ve onlardan önceki diğer Türk devletlerinin, halkın "maslahatı" alanında ortaya çıkan sorunlara, örfüâdât ve hükümdarın otoritesine dayanan kanunları kullanarak nasıl çözüm bulabildiklerini görebiliriz. Ancak **İslâm devleti olarak onların hepsi, önceden prensip olarak her hususta Şerîatın üstünlüğünü kabul etmiştir.** Osmanlı Kanun-i Esâsîsi **"DEVLETİN DÎNİ DÎN-İ İSLÂM'DIR"** derken, **öbür taraftan bürokratlar, Fransız kanunlarını tercüme edip uygulamakta, bunu din ve devletin selâmeti için yaptıklarını ileri sürmekteydiler.**

Özetlemek gerekirse, Osmanlı İmparatorluğu ve daha önceki Müslüman devletlerinde kamu hayatına ilişkin yeni durumlarda bağımsız bir kanun koyma faaliyeti bir zaruret olarak, yine bir İslâmî kurala, istislâh ve istihsân kuralına göre meşrulaştırılmıştır.

Şeriatın uygulanması, bir ulu'l-emr'in, yani emir sahibi bir siyasî otoritenin varlığını gerektirdiği için ulemâ, siyasî gücün sağlamlaştırılması doğrultusunda gerekli olan kanunları, İslâm devletinin zaruri bir kurumu olarak kabul etmiştir. Diğer taraftan, tarihî bir gerçektir ki, XI. yüzyıldan bu yana, İran ve Hindistan'da ortaya çıkan Türk-Müslüman Sultanlıklarında, İslâm öncesi İran ve Türk geleneklerinden türeyen kanun ve kurumlar, devletin örgütlenmesinde ve kamu hayatında hayatî bir rol oynamıştır (Bu yazının ayrıntıları için bkz. Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adalet, İstanbul: Eren Yayınevi 2000). (s.50-51)

I. Bayezid (1389-1402) döneminde Sultan'ın Şerîat dışı koyduğu kanunlar ve bürokratik önlemler tutucu çevrelerin itiraz ve direncini çekmiştir. Bir hukuk meselesi üzerinde kendisinin hüküm vermeye kalkışması karşısında ulemâyı ve Şeriatı temsil eden Mehmed Fenârî karşı çıkmıştır. Ziyadesiyle otoriter bir hükümdar olan Fâtih döneminde örfî hukuk alanında kesin bir gelişmeyi gözlemliyoruz.

İstanbul'un fethinden sonra Fâtih'in sınırsız bir otorite kazanması ve merkeziyetçi ve mutlak imparatorluğu kesin olarak kurma yoluna girmesi sonucu devlet hukuku üstün bir düzeye ulaşmıştır. Osmanlı padişahlarının en nüfuzlusu ve serbest fikirlisi olarak Fâtih mutlak hükümranlık haklarını, devleti belli bir amaca göre düzenleme ve örfî kanun koyma doğrultusunda kullanmıştır. **Kısacası, o yasa ve kanun hükümdarı olmuştur.**

Fâtih, ferman formunda çıkardığı birçok kanunlardan başka başlıca iki kanunnâme ilân etmiştir. Bunlar İslâm hukuk nazariyesi karşısında şekil ve içeriği bakımından kuşkusuz bir yenilik teşkil ederler: Şerîat karşısında sırf devlet çıkarı için hükümdarın kendi iradesiyle bağımsız kanunnâme çıkarması, İslâmî esaslara değil, Türk-Moğol geleneğine bağlanabilir. Fâtih'ten önce Selçuklu Melikşah'ın ve İlhanlılar'm kanunnâmeler çıkardıklarını biliyoruz.

Fâtih, biri devlet teşkilâtına, öteki tebaa-reâyâ ile ilgili idare, maliye ve ceza alanlarına ait iki kanunnâme çıkarmıştır. Kanunnâmeler, bâb ve fasıllara ayrılmış olabildiği kadar sistemleştirilmiş resmî kanun kodlarıdır. Bu genel kanunnâmeleri birer anayasa saymak biraz abartılıdır. Zirâ hükümdar onu herhangi bir zamanda kısmen veya tamamen kaldırmak yetkisine sahiptir. Nitekim II. Abdülhamid Osmanlı Kanun-i Esâsîsi'ni bir irâde ile yürürlükten kaldırmıştır. (s.54-55)

Türkiye devlet ve toplumunda görülen bu ikilik ve çekişmeye özellikle açıklayıcı bir örnek verebilmek için adlî sistemin lâikleşme sürecini ele alalım. XIX. yüzyıldan önceki devirde, kadı mahkemesi bir adlî mahkemeden fazla bir şey ifade etmekteydi. Bu mahkeme, aynı zamanda, âyanın, esnaf kethüdâlarının ve mahalle imamlarının avarız vergisi gibi bazı vergileri yerel halk arasında dağıtmak, Sultan'a gönderilecek arz ve şikâyetleri kaleme almak veya fiyat tespit etmek gibi çeşitli görevleri yerine getirmek için bir araya geldikleri bir meclisti. **Tanzimat Dönemi'nde bu tür cemaat faaliyetleri, daha kapsamlı İdarî sorumluluklar içeren taşra meclislerine aktarılacaktır. Aynı zamanda, Şer'î mahkemelerin yetkileri giderek kısıtlanmaktaydı, Şerîatın borçlar ve vecibeleri içeren bölümü, nizamıyye denilen lâik mahkemelerin yetkisi altına verilmekteydi.** Yeni mahkemelere duyulan ihtiyacın ilk önce, XVIII. yüzyıl ticarî devriminin etkisi altında giderek karmaşık şekillere bürünen ticarî muâmeleler alanında ortaya çıkmış olması ilginçtir. XVIII. yüzyılın sonunda devlet, tüccarların kendi aralarında çıkan anlaşmazlıklara bir çözüm getirmek için Müslüman ve gayrimüslim yerli ve yabancılar arasında lâik bir mahkemenin kurulmasını onayladı; 1850'de Fransa ticaret kanununa dayalı yeni bir ticaret kanunu ilân edildi. Nihâyet 1860'ta kurulan yeni **Nizâmiyye mahkemeleri**, devlet tarafından tayin edilen ve tüccar cemaatinin seçtiği üyelerden oluşmaktaydı. Nizamî sıfatı, devlete ait lâik nizamlar için kullanılmaktaydı.

Ticaret ve Ceza mahkemeleri, Şer'î mahkemeler ile yan yana işleyen lâik mahkemelerdi. Hukukta ve adliyede ikili bir sistemin oluşması, yargılama alanında ciddi karışıklığa yol açtı. Yeni kurulan mahkemeler, Şerîata ters düşen hiçbir hususta karar veremezlerdi ve Şerîatın yargılama alanı içinde bulunan kişiler için bu lâik mahkemelere tayin edilmiş müftüden fetva almak zorunluydu.

Tanzimat Dönemi'nde Batılı bir adlî sistemin kabul edilmesi, özellikle Fransız Medenî Kanunu'nu getirmek için yapılan tasarılar, Cevdet Paşa'nın hâtırâtında yansıttığı gibi, Osmanlı ulemâsı arasında ciddi bir sıkıntıya yol açtı. Bu tepkinin sonucu olarak, Şeriatın muâmelâta ait bölümü, ulemâdan oluşan özel bir komisyon tarafından yeni bir sınıflandırma sistemi ile yeniden düzenlenmiş ve 1855 ile 1869 arası yayımlanmıştır. **İlk defa, tek bir sistematik, kodifiye** (kodlamak, şifrelemek, sistemleştirmek) **İslâmî kanun mecmuası Mecelle, hem Şer'î hem de lâik nizâmî mahkemelerde kullanılmak üzere resmî bir metin olarak ilân edilmiştir.** Bundan sonra mahkemelerde verilen kararlar, Şeyhülislâm'a gönderilecekti; ancak Mecelle ne Osmanlı toplumunun giderek artan karmaşık ticarî ilişkilerini karşılamada, ne de Şer'î mahkemelerin durumunu kurtarmada başarılı olmuştur.

Ancak daha sonraları, 1876 Anayasası'nın yinelediği gibi, Osmanlı Devleti, İslâmî bir devlet olarak Şerîatın, diğer bütün yasama yetkileri üzerinde olduğu ilkesini onayladı. Tutucu Müslüman kitleler, Batılı adlî kurumlan kuşku ile karşılamışlardı. Osmanlı ulemâsı, kendi konumunu koruma çabası içinde, İslâmî sistem içinde yenilikler getirmeyi sürdürdü. Daha 1855'te, mahkeme nâiblerinin eğitim ve seçimine dair yeni bir uygulama kabul edilmişti. Şer'î vesikaların nasıl düzenleneceğine dair başka uygulamalar da yayımlanmıştı. Nihâyet, 1915'te, Şer'î mahkemeler için dava usûlü kanunu uygulamaya konuldu. Adlî gücün devlet denetimi altında birliğini savunan İttihâd ve Terakki yönetimi zamanında, lâikleşme hareketi kuvvet kazandı. **1914'te dinî mahkemelerin denetimi, Şeyhülislâm'ın elinden alınarak, öbür mahkemeler gibi Adalet Bakanlığı'nın denetimine verildi.**

Tam radikal lâikleşme, ancak Cumhuriyet döneminde, TBMM tarafından 1924'te Şer'î mahkemeler ilga edildiği ve 1926'da Mecelle'nin yerine İsviçre, İtalyan ve Alman yasalarına dayanan lâik Medenî Kanun ile Ceza ve Ticaret kanunları kabul edildiği zaman gerçekleşti.

Osmanlı'nın lâikleşme hikâyesi, sadece kurumsal olarak denetlenen eğitim ve adliye alanında değil, sosyal yaşam, ahlâk, âdap ve sanat alanlarında, yani Türk toplum hayatının her cephesinde görülür.

Bir yandan bürokratlar tarafından tepeden gelen lâik Batı kurumlan, öte yandan geleneksel değer sistemine sıkı sıkıya yapışan kitleler tarafından desteklenen geleneksel İslâm kurumlan arasında bir ikilik ve çekişme ortaya çıktı. Çekişme, Tanzimat döneminde Yeni Osmanlılar önderliğindeki hararetli tartışmalarda, özellikle 1860'larda Namık Kemal ve Ziya Paşa'nın gazete makalelerinde, sonraları daha analitik bir biçimde Ziya Gökalp'in sosyolojik yazılarında ifadesini buldu.

Tanzimat Dönemi'nin iki vatansever aydını, Namık Kemal ve Ziya Paşa, dışarıdan esinlenen veya zorla kabul ettirilen, hem geleneksel sosyo-ekonomik sistem hem de geleneksel değer sistemi üzerinde yıkıcı etkileri bulunan Batılılaşmayı şiddetle eleştiriyorlardı. Bu yazarlar, Batılılaşmayı bürokratik zorbalık ile özdeşleştiriyorlar, böylece hükümete karşı halk tepkisini dile getiriyorlardı. Halk, Batılılaşmayı; geleneksel esnaf düzeninin bozulması, Avrupa makine mamullerinin (mâli fatura'nın) pazarı istilâsı sonucu gelen işsizlik ve İslâmî gelenekler ve değerler sisteminin yozlaştırılması olarak değerlendiriyordu.

Namık Kemal ve Ziya Paşa, Türk halkının sorun ve görüşlerini genel olarak açıkça şöyle dile getirmekteydiler:

Batılılaşma reformları, Batı Avrupa ile işbirliği yapan bir bürokrasi tarafından zorla kabul ettirilmiştir. Bürokratlar, böylece ülke çıkarlarının çözümünü, yalnız kendi çıkarlarıyla ilgilenen yabancı güçlere bırakmaktadırlar.

Bürokratlar, Batılaşmayı kendi istibdatlarını sağlamlaştırmak için kullandılar. Namık Kemal ve Ziya Paşa, bu durumu değiştirmek için, bir anayasa ve parlamento rejimi taraftarıydılar.(s.31-33)

Kaynak:

Halil İNALCIK, Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı, Timaş, İstanbul 2011,

İKİNCİ BİN'DE TÜRKLER

Âdemoğlu evreni ve zamanı; kendi boyuna, yaşam sürecine, arzu ve beklentilerine göre düşlediği **"semiyotik" (Gösterge bilimi),** yapay bir çerçeve içinde görür, görmek ister. **İnsan, evren ve zamanın tek ölçüsüdür.** İnsan evren ve zamanı, yapay bölmelere ayırmıştır. İnsanlığın bir bölümüne göre, **"gerçek evren ve zaman" İsa Peygamberin doğuşundan başlar.** İnsanlığın kalanı bu zaman bölümünü, çağımızın kültürüne mâl olmuş bir zamanlama olarak alır. 1999'un son günü daha iyi bir dünya beklentisiyle tüm insanlık bir soluk olup yeni bir bin yılı selâmladı. Olay çok anlamlıdır. Hristiyan dünya, yalnız nükleer arsenalleri (silâh deposu, cephanelik, tophane), küresel bankalarıyla değil, üniversiteleri ve Nobel'i ile bu zaman çerçevesini bir dünya ritüeli hâline getirmiştir. Başka dinler ve kültürler, İslâm, Yahudilik ve Hinduizm evren ve zaman çerçevesini başka biçimde algılar ve kutlar. İslâm için, Allah Teâlâ'nın vaad ettiği yeni, erdemli dünyayı kurmak üzere Hazreti Muhammed' (sallallâhü aleyhi ve sellem)in ensarıyla Mekke'den Medine'ye göçtüğü tarih, Hicret, gerçek zamanın başlangıcıdır. Her yeni bin yıl, her kültür çerçevesinde korku ve heyecanla karşılanır.

Ortadoğu İslâm devletleri, Mezopotamya medeniyetinden İran yoluyla gelen bir geleneği sürdürerek, saraylarında daima bir müneccim bulundururlardı. Bu müneccim, gelecek yılda uğurlu ve uğursuz günleri saptayarak bir çeşit almanak hazırlayıp padişaha sunardı. Bu **almanak** örnekleri, **ahkâm-i sal, kitâb-i ihtiyârât, takvîm** gibi adlar altında kütüphânelerimizde mevcuttur.

Hicrî 1000-1591 /1592 yılı yaklaşırken III. Murad (1574-1595) KIYAMET KAYGISIyla birtakım tedbirler alınmasını emretti. Bu arada Türk, Arap ve Yahudi, devrin en yetkili astronomları İstanbul'a çağrılarak bir Rasadhâne-i Hümâyûn inşa olundu. **Kıyamet beklentisi içinde bulunan halk, bu arada yeniçeri arasında, Tanrı'nın sırlarını öğrenmeye kalkmanın, küfür olduğu söylentileri dolaşmaya başladı ve rasathane yıkıldı (1580).** Bu rasathânede, o zaman Avrupalı astronomların kullandıkları en yeni âletler kullanılıyordu.

Hicrî 1000'de meydana gelecek kıyametten korkan sultan için tarihçi Mustafa Âlî de, kıyamet alâmetleri hakkında, astroloji üzerinde Mir'âtu'lavâlim adlı bir risâle yazdı. Hicrî 1000/1591-1592 yılı yaklaşırken, İstanbul'u kıyametin yakın olduğu korkusu sardı ve birçok kötü olay buna yoruldu. Birinci binde beklenen kıyamete hazırlık olarak padişah, hâzineyi doldurmak için sıkı malî önlemler aldırttı.

1589 yeniçeri ayaklanması, iki büyük yangın ve veba salgını kıyamet alâmetleri olarak yorumlandı. Tarihçi, şâir ve devlet adamı Mustafa Âlî'nin 1589-1591 arasındaki şiirlerinde kıyamet bekleyişi, apokaliptik kaygılar sık sık yer alır (C. Fleischer):

Ulemâ câhildir, devlet erkânı yalancıdır; akça'nın değerini kaybetmesi (Selânikî yüzde yüz bir enflasyondan söz eder) nedeniyle fakirlik ve sıkıntı, rüşvet ve suistimaller alıp yürümüştür. Toplum soysuzlaşmıştır, pâyitahtta herkes para ve ikbale kavuşmak için her şeyi yapmaya hazırdır, iltimas, kayırmacılık (factionalism) doruktadır. Bütün bunlar, büyük Osmanlı kültür adamına göre, kıyametin yakın olduğunun birer göstergesidir. **MUSTAFA ÂLÎ, BİR AYDIN OLARAK KIYAMET KOPACAĞINA İNANMASA DA, HALK ARASINDAKİ TELÂŞ VE KORKUDAN KENDİSİNİ KURTARAMAZ.**

Saray halkı da, Hicrî 1000'de büyük olaylar beklemektedir. Sultan Murad, 1000 yılından önce eyaletlerde geçen tüm olayların bir defterde kaydını emreder. 1000 yılı gelince bu korkulara yer olmadığı meydana çıkar. Hicrî 1000 yılı kargaşasız geçince, herkes kendini yeni bir hayatın eşiğinde hissetmiştir.

Âlî, Osmanlı gücünün düşüşünü ve kargaşayı, kanunların çiğnenmesinde bulur ve Hicrî 1000 yılım devletin tarihinde yeni bir dönüm noktası olarak alır. Fleischer, devlet kurumlarında ve kanun rejiminde soysuzlaşma üzerine ünlü kitabı **NUSHATUS-SELÂTÎN'İ** yazmaya Hicrî 1000 yılında başlar. Hicrî 1000'de yalnız Osmanlı değil, İslâm âlemi kıyamet korkusu içindeydi. **Halep halkı, Hicrî 999'da şehrin harap olacağına ve dünyada hiçbir Arab'ın sağ kalmayacağına inanıyordu.** O zaman Halep'te bulunan Âlî, Sultan'ı uyararak bir önlem alınmasını arz eder. Hindistan'da Türk hükümdarı Babur'un torunu Büyük Ekber (1556-1605), bir dünya tarihi yazılmasını emretmiş, 993-1000 yıllarını kapsayan

bir **Tarîh-i Elfî** (1000 yılına dek Tarih) yazılmıştır. Cornell Fleischer'e göre (s. 244) bir dizi Osmanlı tarihçisinin genel tarih yazmaları da Hicrî 1000 yılı beklentisiyle ilişkilidir.[175]

TÜRKLERİN BİN YILI: 1040-1600

1000-2000 arası yüzyıllarda dünya iki büyük Türk imparatorluğuna sahne olmuştur.

İlki, 1100-1243 arasında Orta-Asya'dan Bizans sınırlarına, oradan da Akdeniz'e kadar uzayan Selçuk İmparatorluğu;

İkincisi 1300'lerde ortaya çıkarak Anadolu ve Balkanlar Ta beraber tüm Ortadoğu ve Kuzey Afrika'yı 500 yüzyıl idaresi altında tutan Osmanlı İmparatorluğu.

Asya'da Uzakdoğu'da Çin İmparatorluğu'nu, Hindistan'daki devletleri; Avrupa'da Doğu Roma (Bizans) ve Kutsal Roma-Cermen İmparatorluklarım bir yana bırakırsak, dünyanın merkezî bölgesi ikinci binin büyük kısmında Türk egemenliği altında kalmıştır. Daha önceki bin yıllarda merkezî bölge; yani Mezopotamya, Mısır-Suriye ve Anadolu, ilk yüksek medeniyetlere sahne olmuş, evrensel dinlerin ortaya çıktığı, dünya tarihinin merkezini oluşturan bölgeydi.

İkinci bin yılbaşlarında, Transoxiana, Harezm, İran, Irak, Anadolu, Suriye ülkelerini Türkmen/Oğuz aslından Selçuklular idareleri altına almışlar ve İslâm medeniyetinin en parlak devirlerinden biri o dönemde gerçekleşmiştir.

1055'te Bağdad'da Abbasî halifesi, İslâm ülkelerinin idaresini resmen Selçuklu Sultanı Tuğrul'a bırakmış, bundan sonra İslâm dünyası çoğunlukla Türk hanedanlarının idaresinde yaşamıştır (bkz. H. Edhem). Haklı olarak tarihçiler, ikinci bine İslâm tarihinde Türk Çağı demektedirler. Bu dönemde Avrasya'dan gelen Türk kavimleri, merkezdeki Selçuklu Oğuz Türkleri gibi kenar bölgelerde, Hindistan ve Doğu Avrupa'da da devletler kurmuşlardır (Hindistan'da Gaznevîler, Dehli Memlûk Sultanları, Tuğluklular, Orta Asya'da Uygur, Karahanlı, Doğu Avrupa'da Hazar ve Kıpçak Devletleri).

Büyük Selçuklu împaratorluğu'nun kuruluşu (1040), dünya tarihinde etkileri bugüne dek süregelmiş büyük değişimlerin başlangıcıdır.

Bu değişimlerin başlıcaları:

1. İslâm halifeliği dağılmaktan kurtulmuş, 1258'de Hulagu, Bağdad'ı alıncaya kadar varlığını sürdürmüştür. Anadolu Selçuklu Devleti, Bağdad ile sıkı ilişkiler içinde bulunmuş, Halife Nâsir li-Dînillâh'ın fütüvvet teşkilâtına katılmasıyla ahîlik-esnaf ahlâk ve örgütünün Anadolu Türkleri arasında yayılması böylece mümkün olmuştur.

2. Türkler, dağılmakta olan İslâm devletine yeniden hayat veren iki şey getirdiler: Devlet-hükümdar otoritesinin üstünlüğü, hükümdar iradesinin koyduğu devlet kanunları ve yeni bir siyasî-sosyal düzen.

3. Selçuklular'ın İslâm dünyasının başına geçmesi, Anadolu'yu fethetmesi ve İznik'te yerleşerek (1087) Bizans'ın pâyitahtını tehdit etmesi üzerine feodal Avrupa ayaklanmış ve Ortaçağ tarihinin en önemli olaylarından biri olan Haçlı seferlerini başlatmıştır.

İlk Haçlı seferi, İstanbul üzerinden Anadolu'ya karşı 1097'de düzenlenmiştir. Ortadoğu'da son Haçlı kalıntısı Akka Kalesi 1291'de düşmüş, Avrupa bundan sonra da Mısır, Suriye ve Anadolu'ya Haçlı seferlerine devam etmiştir.

XIV. yüzyılda Aydın Beyliği gibi Türkmen deniz beyliklerinin kurulması üzerine Haçlı seferleri Ege Denizi'ne intikal etmiştir. XI-XII. yüzyıllarda Haçlı seferleri sonucunda Suriye ve Filistin'de Haçlı devletleri kurulması ile Hristiyan dünyasının Yakındoğu İslâm medeniyetiyle sıkı teması mümkün olmuş; bunun sonucu Ortaçağ Avrupası, günlük yaşam, tarım, teknoloji ve ilim alanlarında Ortadoğu'nun derin etkisi altına girmiştir. Avrupa medeniyet tarihi, bu etkiler göz önünde tutulmadıkça anlaşılamaz. Meselâ, Hint baharatı tüketimi sonucu baharat ticareti gelişerek kapi-

[175] Günümüzde de "Hayatın Şifreleri" vb. gibi programlar insanlarımızın içini bulandırarak yaşama zevklerini kırmaktadır. Allah Teâlâ bu tür kıyamet beklentileri olanların şerrinden insanlarımızı muhafaza buyursun. Kusura kalmasınlar Allah Teâlâ onların isteklerini yapmaktan münezzehtir.

talizmin ilk temel ticaret maddesi oldu. Avrupa'da 1250'lerde ilk ipek sanayiinin Floransa'da Lucca'da kuruluşu sonucu, bu bölgeye yılda beş milyon altın **ekü** girmekteydi. Böylece, İtalya'da zengin bir burjuva sınıfı meydana çıktı; şehirler gelişti; Venedik, Ceneviz, Avrupa kıtasıyla Yakındoğu arasında ticaret antreposu hâline geldi.

Özetle, Rönesans İtalyası, servet ve şaşaasını bu Levant ticaretine borçludur. Ortaçağ Avrupası'nda metrolojide ölçü adlarının Arapça, Farsça ve Türkçe'den geçmiş olması (kantar, litre, batman gibi), iki dünya arasında alış-verişin önemini göstermesi bakımından anmaya değer. İlginç bir ayrıntıyı burada ekleyelim:

Avrupalılar pamuklu iç çamaşırı giymesini Ortadoğu'da görmüş ve öğrenmişlerdir.

4. İslâm medeniyeti ile tanışma, Avrupa'da bilim ve teknoloji alanlarında ilerlemeye kaynak olmuştur. Avrupa'da Ortaçağ'ın büyük skolastik âlimleri, İslâm üstatlarını izliyorlar, İspanya'da İslâm medreselerinde yetişiyorlardı. XV. yüzyılda bile İbni Rüşd'ün (Averroe) teolojisi, İtalya'da Bologna Üniversitesi'nde okutulmaktaydı.

İnsanlık tarihinin bütün bu ana gelişimlerinin cereyan ettiği sahne, Ortadoğu (Levant), çoğunlukla Türk hanedanlarının idaresi altındaydı (Suriye'de Selçuklu hanedanları, Mısır'da Eyyubîler ve sonra 1380'lere kadar Kıpçak Türklerinden Memlûkler, İran ve Azerbaycan ve Anadolu'da Selçuklular, Harzemşahlar ve Timuroğulları). İslâm dünyasında devletin örgütlediği ilk medreseler, Selçuklular zamanında Nizamiye medreseleridir. Bu dönemde Gazâlî (1158-1111), İbn Teymiyye, Nizâmülmülk, İbn al-Arabî (1165- 1240), Mevlâna Celâlüddin (1207-1273) gibi İslâm dünyasımn önde gelen düşünce ve devlet adamları yetişmiştir. Selçuklular'dan sonra bölgede Türk egemenliği, Anadolu'da Konya Selçuklu Sultanlığı (1075-1308), XIV. ve XV. yüzyılda Doğu Anadolu, Azerbaycan, İran ve Irak'ta Karakoyunlu, Akkoyunlu Türkmen devletleriyle süregelmiştir.

Anadolu Selçukluları'nın, bugünkü Türkiye'nin nüfus yapısı ve kültürünün temellerini atmış bir devlet olarak üzerinde durulması gerekir.

TÜRK DEVLETLERİNDE İÇ SAVAŞLARIN VE PARÇALANMANIN NEDENİ: BİR SALTANAT VERÂSET KANUNU OLMAMASI

Türk devletlerini zayıflatan, parçalanmaya götüren en önemli faktörlerden biri, Türkler arasında bir saltanat verâset kanununun mevcut olmaması, egemenliğin yalnızca Tanrı tarafından verildiği inancıdır.

Hakanın oğullarından hangisinin tahta geçeceğini düzenleyen bir kanun veya kural, Tanrı' nın iradesine karşı çıkmak anlamına geldiğinden, bir verâset ve veliahtlık kanunu yapılmamıştır. Bu inanç, hakanın unvanında: **"Tengride Kut Bulmuş"** formülüyle ifade edilmiştir. Burada "kut", "tâli, kader, Tanrı'nın lûtfu" anlamlarını taşır. Hakanın evladından birini vasiyetle veliahd yapması da, ölümüyle beraber geçersizdir ve evlatlardan hangisi fiilen iktidarı, yani orduyu, kurultayın desteğini veya bir savaşı kazanır, devletin merkezî bölgesini (Taht-ili) ve hâzineyi ele geçirirse, ulus onu meşrû hakan tanır. Başarı, Tanrı'nın desteğine bir işaret sayılır. Tabiî, hanlık iddiasında olan için soyunda atalarından birinin han olmuş bulunması şarttır. Bu yüzden boyların desteğini sağlayan han soyundan şehzâdeler, taht için mücadele ederler. Bu durum, Türk ve Moğol hanlıklarında bitmez tükenmez iç mücadelelere yol açmıştır.

Osmanlılarda taht için şehzâde kavgalarının temel nedeni, bu vazgeçilmez gelenektir. Bu tehlikeli durumu önlemek için Osmanlılar bir dizi önlem almak gereğini duymuşlardır. Bu önlemlerden biri kardeş katlidir. Devlet büyükleri ve halk, tahta oturan ve ordunun desteğini alan şehzâdenin kardeşlerini bertaraf etmesini, kargaşayı önlemek için doğal görmüşlerdir. Fâtih Sultan Mehmed (1444-1446, 1451-1481), kardeş katlini ulemânın câiz gördüğünü kanunnâmesinde belirtmiştir. Osmanlı Devleti tarihinde şehzâde mücadeleleri (1402-1413 Fetret devri, Düzmece Mustafa 1421, II. Bayezid-Cem mücadelesi, Kanunî Sultan Süleyman'ın oğulları arasındaki mücadele) hepsi bu köklü

geleneğin sonucudur ve bu mesele ülkeyi tehlikeli iç mücadelelere sürüklemiştir.

Öbür yandan, tüm Türk-Moğol hanedanları, soylarını ilk büyük Kağan (Hakan) Oğuz Han'a bağlarlar; bu, egemenliğin meşrûluk koşuludur. Bu kural, hükümdarın mutlaka han soyundan gelmiş olması şartıyla ilgilidir. Osmanlı padişahları, II. Murad döneminde ortaya çıkan bir iddiaya göre, Oğuz'un büyük oğlu Günhan'ın oğlu Kayı Han'dan indiklerini iddia etmişlerdir.

Özetle, Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Selçuk'un oğulları ve torunları arasında taht için mücadele sonucu parçalanmış; taht için ayaklanan Kutalmış oğlu Süleyman Şâh Anadolu'ya sığınmak zorunda kalmış, böylece Anadolu'da ayrı bir Selçuklu devleti ortaya çıkmıştır.

Kaynak:

Halil İNALCIK, Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı, Timaş, İstanbul 2011, s.11-17

DİNLERDE MEHDİ TASAVVURLARI

Kur'ân-ı Kerim'e göre ahir zamanda beklenen Mesih veya mehdi gelmiştir, ismi de Hz. Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem)'dir.

GİRİŞ

Mehdi inancı zamanımızın ve geçmişin büyük dinlerinde görüldüğü gibi, ilkel dinlerde de görülmektedir. Bu inanç tarihin çeşitli devirlerinde dinî-siyasî hareketlerin enerji kaynağı olmuştur. Günümüzde de dünyanın çeşitli yerlerinde ve çeşitli dinlerinde etkisini göstermektedir. Ülkemizdeki çeşitli dînî cereyanlarda da bu inancın büyük rol oynadığına, onların enerji kaynağını teşkil ettiğine şahit oluyoruz. Güncel önemini geçmişte olduğu gibi günümüzde de koruyan bu önemli konu hakkında, ülkemizdeki çeşitli dînî yazılarda dogmatik bilgilere tesadüf ediliyorsa da konuyla ilgili köklü, bilimsel araştırma eserlerine rastlamak çok güçtür.

Ancak **Hristiyanlığın kendisi mehdi (Mesih) inancı ve tasavvuru üzerine bina edildiği için Hristiyan âlimlerince bu konu üzerinde fazlaca durulduğuna şahit oluyoruz**. Fakat bu çalışmalar genellikle Yahudilik ve Hristiyanlıktaki Mesih inancı etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Bununla beraber, az sayıda da olsa bazı araştırıcılar diğer dinlerdeki mehdilik inançlarını araştırmışlar ve temel kaynaklarını kendi dillerine tercüme etmişlerdir.

MEHDİ KAVRAMI

Mehdi kavramı çeşitli dinlerde ve dillerde muhtelif kelimelerle ifade edilmektedir. İlkel din mensuplarından Yeni Gine halkı bekledikleri kurtarıcının ***Mensren*** olduğunu söylerler. Ancak Avrupalı araştırıcılar mehdi inancım ve mehdilik hareketlerini içine alan bir kavram olarak Yeni Gine yerlileri kültürü için ***"Kargo-Kültü"*** deyimini kullanmışlardır. **Kargo, "gemi yükü" anlamına gelmektedir.** Yerliler de bir kült kahramanının ata ruhları ile beraber, zenginliklerle dolu bir gemi ile istikbalde geleceğine ve kendilerini yabancı hâkimiyetinden kurtararak refah ve selâmet yolunu göstereceğine inanıyorlardı. Kuzey Amerika yerlilerinden **Algonkin**'lerin **Montagnai** kabilesinin müstakbel kurtarıcısı, efsanevi kült kahramanları olan ***Tsekabec***'dir. Fakat bu isim Montagnai kabilesi dışında kullanılmaz. Batılı araştırıcılar Kuzey Amerika yerlileri arasındaki mehdi inanç ve hareketlerinin genel ifadesi olarak ***"Ghost-Danc"*** deyimini kullanmışlardır. Buna gerekçe olarak da yerlilerin, kült kahramanlarım, ilkel mehdilerini davet ve bekleme esnasında ibadet olarak bol bol dans etmeleri ve eğlenmeleri gösterilmektedir. Bu iki deyimin dışında mehdi kavramını ifade eden başka kelimelere rastlamıyoruz.

Eski Amerika yerlilerinden Azteklerde müstakbel kurtarıcı, İlâhî hükümdar ***Quetzalcoatl'***dır. Kelime ***'yeşil tüylü, kanatlı yılan"*** anlamına gelir. Maya'lardaki karşılığı ise "**Kukulkan**"dır. Kendisine Tanrı olarak inanıldığı gibi istikbalde geleceğine, kendilerini düşmanlardan kurtararak ilâhî adaleti hâkim kılacağına inanıyorlardı.

Eski Mısırlılarda mehdi, **Tanrı Re**'nin göndereceği ***Ameni*** isimli bir hükümdar olacaktı. Bu müstakbel hükümdarda mehdi tasavvuru görülüyorsa da, henüz özel bir kavram gelişmemiştir.

Hindularda mehdi kavramı çok gelişmemiştir. Ahir zamanda geleceğine inanılan muhteşem hükümdar mehdi ***Kalki'*** dir. **Kalki kelimesi Arya dilinin bir ürünüdür.** Bazan **"Kalkin"** veya **"Kalkih"** olarak rivayet edilir. Hindologlara göre bu kelime Arya dilindeki ***"kir, leke"*** veya ***"herhangi bir şeyi kirletmek"*** anlamına gelen ***"kalka"*** kelimesinden türemiş olmalıdır. Bu kirletme veya kirlenme ***"günah işleme, günah"*** mânâsını da ihtiva eder. Eğer bu tâbir başlangıçtan beri müstakbel bir mehdi için kullanılmışsa, o zaman "kalki" kelimesi dysphemik (Psikolojide herhangi bir konuşma bozukluğu ..) bir tâbirdir. Yani dünyanın kirlerini, günahlarını (kalka'yı) temizleyecek kimse olarak, bu isim kendisine verilmiştir. Kalki kelimesi tarihi bir isim de olabilir. **Rama** veya **Krişna, Vışnu'**nun geçmişteki

avataraları [176]olduğu, gibi, Kalki de Vişnu'nun müstakbel avatarasıdır. Cayna'lara göre dünyanın çöküş devirlerinde kötü krallar, (kalkiler ve *upakalki*'ler) gelecek ve bunlar **Kutsal Cayna** müminlerini tâkip edip, eziyet edeceklerdir. Tabir Vişnuizm'den çıktıysa, bu kelimenin Caynalarca ters anlamda kullanılmasının izahı açıktır: Vışnucularla Vayşavalar arasındaki düşmanlık olmalıdır.

Budizmde mehdi kavramım ifade eden kelime ***"Maytreya"*** dır. Sanskritçe ***"mâyitr"*** kelimesinden türemiştir. Mâytrî kökü *dostluk, merhamet*, Maytreya kelimesi ise *merhametli, sevimli* anlamındadır. Kelime bunlara ilâveten **"t*akdis olunmuş, mesut, hamdeden*"** mânâlarını da ihtiva eder. Kelime çeşitli dillerde telâffuz değişikliklerine uğramıştır: Singalce *"maytri",* Siamca *"metray"* Moğolca *"maydari",* Japonca "*miroko*" gibi. Maytreya için Çinliler ***"mi le phu sa"*** veya ***"tse shi"*** Tibetliler de ***"Byamps pa"***(telâffuzu: campa veya çampa) kelimesini kullanırlar. Maytreya mehdinin soyadıdır. Esas, yani ön ismi ise "yenilmez, şefaatçi" anlamına gelen ***Ayita*** olacaktır.

Mehdi tasavvuru Konfuçyanizm ve Taoizmde de görmekle beraber bu tasavvuru ifade eden özel bir kelimeye rastlanılmamaktadır. Mehdi büyük bir aziz, kutsal bir kimse olacaktır, fakat henüz isim belli değildir.

Mecusîlikte ise mehdi kavramım ifade eden kelime ***"saoşyant"***dır. Kelime, 'y*ardımcı, yardım edici*" anlamına gelir. Yasna LXI,5, de şöyle bir beyit de vardır: **"Saoşyantlar olarak druy"**u (yalanı, kötülüğü) bertaraf edeceğiz. Onu dünyanın yedi bucağından süreceğiz" Istılah olarak ise bu kelime, âhir zamanda gelip yeryüzünde ilâhı adaleti hâkim kılacağına inanılan, Zerdüşt soyundan bir kurtarıcıyı, bir hükümdarı ifade için kullanılır.

Yahudi ve Hristiyanlıkdaki mehdi tasavvurunu ifade eden *Mesih* kelimesi, İbranca *(ham)maşîah* ve Aramca *meşiha* kelimelerinin Arapça şeklidir. Kelime ***"yağ sürülmüş, mesh edilmiş, temizlenmiş"*** anlamına gelir. Bu kelimenin Avrupa dillerindeki karşılığı (maşiah'nın Yunanca tercümesi olan) "***christos***" tabirinden türemedir. Başlangıçta mesih tâbiri İsrail Kralları için kullanılırken, sonradan başrahip ve rahipler için de kullanılmaya başlanmıştır. Çünkü krallar tahta çıkarken, başrahip ve rahipler de tayinlerinde kutsal yağ ile mesh ediliyorlardı. Bu tür bir törenle onlara özel bir güç ve kutsiyetin geçtiğine, inanılıyordu. Hatta daha sonraları peygamberler de mesh edilmeye başlandı. Yâni mesh işlemi Tanrı ile yakından ilgili herkese yapılıyordu. Bütün bunlardan, "mesih" kelimesinin Tanrı ile yakından ilgisi olan kimseler için kullanıldığı sonucu çıkmaktadır.

Bu eserde incelemek üzere ele aldığımız "**mesih**" kelimesinin ıstılah mânası yukarıdaki tarihî anlamları da kapsamakla beraber, *âhir zamanda Tanrı tarafından yeryüzüne gönderilecek ve yeryüzünü hâkimiyeti altına alarak, insanlara doğru yolu gösterecek bir peygamber veya dînî lider* şeklinde tarif edilebilecek özel bir anlamı da ihtiva etmektedir. Kelime âhir zamana yönelik manasını, Fohrer'e göre Babil esaretinden sonra, Rehm ve Zobel'e göre Hristiyanlıktan bir kaç asır önce, Gressmann'a göre Hristiyanlıkla beraber kazanmıştır.

Müslümanların kullanmış olduğu *mehdi* kelimesi Arapça bir kelimedir ve "hadâ" kökünden türemiştir. Bu kök "birine yol göstermek, birini doğru yola veya doğru inanca sevk etmek mânâsına gelir.

Allah Teâlâ'nın isimlerinden ***el-Hâdî*** kelimesi de bu kökten türemiştir. Hidayet edici, kurtuluşa ulaştırıcı, rehber anlamındadır. **El-Mehdî** kelimesi ise ***"kendisine rehberlik edilen"*** demek olup, *Allah Teâlâ tarafından yol gösterilen*, yani hususî bir tarzda Allah Teâlâ'nın hidayetine nâil olan kimse veya kişi mânâsına gelmektedir. **Hz Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme de, insanlara doğru yolu gösterdiği, Tanrıya kulluk etmeye çağırdığı için "mehdi" lâkabı verilmiştir.** Istılah olarak ise, *âhir zamanda Allah tarafından gönderileceğine ve Müslüman bir dünya imparatorluğu kuracağına inanılan bir şahıs, bir hükümdardır.*

Yukarıda açıkladığımız çeşitli dinlerdeki mehdi kavramını ifade eden kelimeler arasında etimolojik

---

[176] **Avatar:** Hint mitolojisine göre tanrıların yeryüzüne indiklerinde büründükleri şekillerdir. Balarama, Sri, Varaha gibi isimler alan avatarlar, hikayelere konu olmuştur. Jetix'te yayınlanan Oban Star Racer adlı animasyon filminde ki gibi avatarlar bazı eski dinlerde inanılan tanrıların değişik bir şekil veya maddenin içine girerek görünmesidir.

bir benzerlik bulmak mümkün değildir. Hepsi de kavram olarak âhir zamanda geleceği tasavvur edilen bir kurtarıcıyı ifade etmekle beraber kelime anlamlan birbirlerinden ayrılmaktadır. Mensren, Mesih, Mehdi ve Maytreya gibi **"M"** harfi ile başlayan kelimelerin aynı mefhumu ifade etmeleri ise, bir tesadüf olmalıdır. Aynı kavramın çeşitli dinlerdeki muhtelif ifadeleri, mehdi tasavvurlarının birbirlerinden ayrı, her dinin kendi içinde doğuşunun bir işareti olabilir.

MEHDİ İNANCININ MENŞEİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

Hristiyan dininin temelini mehdi inancı teşkil ettiği için mehdilik inancının kökleri ve gelişmesi konusu batılı araştırıcılar tarafından büyük ilgi görmüştür. Bu konunun tekrar araştırılması gâyemiz olmadığı için daha önce yapılan çeşitli araştırmaların neticesi olan iki ana görüşü kısaca zikretmekle yetineceğiz:

a) Mehdi inancının ilk defa Sümerlilerde doğduğu, **Babilliler**de ve **Mısırlılar**da gelişmeye devam ettiği ve bu iki kanaldan dünyaya yayıldığı teorisidir. Bu görüşün tek temsilcisi olan Alfred Jeremias, mehdi inancının izlerini Sumerlilerde ve Babillilerde görmüş ve diğer dinlerdeki mehdi inançlarının doğuşuyla bağlantılar kurmuştur. Jeremias'a göre, amanın günden güne kötüleşeceği, günahların dünyayı saracağı, halkın beklediği kurtuluşu ise, Tanrının kendisi veya göndereceği bir hükümdarın gerçekleştireceği, dünyayı tekrar düzelteceği inancı Mezopotamya'da yaygındı. Bu sebeple Kral I. Sargon (M.Ö. 2350 yılları) kendini beklenen hükümdar olarak ilan etmiş ve kendisi hakkında efsaneler söyletmişti. Aynı şekilde Hamurabi de (M.Ö. 1728-1686) beklenen kurtarıcının kendisi olduğunu ve Tanrı Şamaş'ın oğlu olarak dünyaya geldiğini açıklamış, ülkede adaleti hâkim kılmanın, kötüleri ve zâlimleri yok etmenin kendi vazifesi olduğuna inanmıştı. Taraftarları onun ölümünden sonra tekrar geri dönmesini beklemişlerdi.

Mezopotamya'daki bu inanç, M.Ö. 2000 yıllarında Mısır'ı tesiri altına almıştır. M.Ö. 1950 yılından kalma bir papirüs metnine göre Kral Snefru kâhinine Mısır'ın istikbalini sorduğunda, kâhin önce zamanın günden güne kötüleşeceğim, Mısır'ın başına büyük felâketler geleceğini, nihayet güneyden çıkacak Ameni isimli hükümdarın Mısır'ın kaderini değiştireceğini, adaleti hâkim kılacağını haber vermiştir. Gerçekten tarihte ilk defa istikbale yönelik bir bekleyişi Mısır'da görüyoruz. Jeremias'a göre bu inanç Mısır'dan İsrailoğullarına, Babil'den İran'a oradan da Hindistan'a geçmiştir. Daha önce Çin'de bir hidayetçi görüş yok iken, Budizm'in Çin'e yayılmasından sonra Konfuçyanizmde bir mehdi tasavvuru görülmüştür.

W. Staerk ise Jeremias'ın genel görüşüne itiraz etmemekle beraber, mesih inancının Yahudiliğe Mısır'dan değil, Mecusilikten geçtiğini iddia etmektedir. Staerk'e göre bu tesir, Yahudilerin Mecusilikteki mehdi inancını aynen benimseyerek değil, ancak inancın ilk elementlerini alarak ve kendi içerisinde geliştirerek olmuştur. Bu tesir Mecusi halk inancının Yahudiliğe tesiri olarak da değerlendirilebilir.

Jeremias'ın mehdi inancının Yahudilikteki menşei görüşüne itiraz edenlerden biri de Hugo Gressmann'dır. Der Messias isimli eserinde Yahudilerin mesih inancını Mısırlılardan değil, Amurrilerden almış olabileceklerini iddia etmiştir. Gressmann'a göre Yahudiler Amurrilerden ilk hükümdar tasavvurunu almışlar ve **Melhizedek**'i ilk Kudüs hükümdarı olarak kabul etmişlerdir. Bu ilk hükümdar tasavvuru son hükümdar tasavvurunu doğurmuş ve bu tasavvurdan Yahudilik içindeki mesih inancı ortaya çıkmıştır.

b) Mehdi inancının kökleri hakkındaki ikinci görüşe göre ise, mehdi inancı her dinin kendi içinde, kendi tarihî, psikolojik ve sosyolojik şartlarına göre doğmuş ve gelişmiştir. Bir dindeki mehdi inancının diğer dindeki mehdi inancına etkisi yoktur. Hinduizm, Budizm ve Zerdüştîlikteki mehdi inançları konusunda kıymetli araştırması bulunan Abegg'e göre, Hinduizm'de mehdiliğin menşei Tanrı Vişnu'nun müstakbel avatarası inancıdır. Budizm'de ise Buda Şakyamunî'den önce Budaların dünyaya geldiği gibi, istikbalde de bir Buda'nın geleceği tasavvuru bu inancı doğurmuştur. Bunda **Bodisatva** (Bodhisattva) inancının da rolü olmuştur. Zerdüştîlikteki mehdi inancı ise kurucusunun şahsiyetiyle yakından ilgilidir. Köklerini Avesta'ın çekirdeği sayılan Gathalar teşkil eder.

Yahudilikteki mesih inancı da, Martin Relim, Lorenz Dürr ve Hocam H. J. Schoeps'e göre, kendi içinde Kral Dâvud özleminden ve Tanrı'nın ona, hükümdarlığının ebedi olacağı hakkındaki vaadinin

istikbalde gerçekleşeceği ümidinden doğmuş bu inancın ortaya çıkmasında dış dünyanın tesiri olmamıştır.

İslâmiyet'teki mehdi inancı, İbn Haldun ve Margoliouth'a göre ise, Hulefa-i Râşidîn devri sonundaki Müslümanlar iç harbinin tarihî ve psikolojik neticesidir. Mehdi ismi ilk defa **Muhtar b. Ebî Ubeyd es-Sakafî** tarafından Muhammed Hanefi adına kullanılmıştır.

DİNLERDE ZAMAN TASAVVURU

Dînî tecrübede mekân kadar zaman da önemlidir. Çeşitli dînî telâkkiler, görüşler ve münâsebetler zaman içinde teşekkül etmekle ve gerekirse fiîle dönüşmekte, dolayısıyla kutsal zaman tasavvuru da ortaya çıkmaktadır. Zamanın başlangıcı ve sonu problemi, eski yüksek dinlerde de görüldüğü gibi, çok eskilere dayanır. Eski Mısır'da her firavunun tahta çıkışında yeni bir devrin başladığından söz edilirdi. M.Ö. 14.yüzyılda IV.Amenophis (Echnaton) bu telâkkî doğrultusunda kendi hükümranlığı ile yeni bir dünya devrinin başladığını ileri sürmüştü. Artık her tahta çıkışta, dünyanın bir devri arkada kalıyor ve yenisi başlıyordu. Yeniden başlama fikri insanlara daha sevimli geliyordu. İlâhî senelerin sonsuzluğunda bir devir bitiyor, daha ümit vericisi başlıyordu.

Bu dünya devirleri öğretisinin en eski sistemleşmiş şeklini Sümer dini metinlerinde görüyoruz. Buna göre insanlık tarihinin iki devri vardır. Bunlar tarihen birbirini tâkip eden hükümdarlıklardır. Birinci devir, hükümdarlığın gökten inmesiyle başlar ve Tufan'a kadar 241.200 sene sürer, yânî bir kaosla, tufanla son bulur. Bundan sonra ikinci devir başlamıştır. Bu yeni devir insanlarının kaderi de birincilerinkinden farklı olmayacaktır. Yani dünya devirleri bir ahenk içinde başlıyor, ardından bir lânet devir geçiriyor ve tekrar rahmet devrine dönüyor. Tabîi bunun temelinde takvim yılındaki ölüm ve hayatın ebedi ahengi bulunmaktadır. Kışı, bahar ve yazın tâkip ettiği gibi, insanlığın ve tabiatın bozulmasını da yeni bir yenileme devri tâkip edecektir. Bu bir dâirevî dönüştür. Her devir yaratılışla başlar, bir kaos, bütün elementlerin karışması ve bir kıyametle son bulur.

Eski Amerika yerlilerinden Aztekler'e göre dünyamız yaratılışından bu yana tabiat felâketleri ile son bulan dört devir geçirmiştir.

Birincisi **"su güneşi"**, su felâketi ile yani tufanla,
İkincisi **"kaplan güneşi"**, kaplanların güneşi yemesiyle,
Üçüncüsü **"ateş güneşi",** gökten ve volkanlardan gelen ateş ile,
Dördüncüsü **"rüzgar güneşi"**, fırtına ile dünya devirleri son bulmuştu.

Şimdiki dünya devri ise sonuncu olup, zelzele ile nihayete erecektir. Her ne kadar daha önceki felâketlerde tanrılar yeni bir dünya görmek için fiîlen yardım etmişlerse de, bu defa böyle bir yardım olmayacak ve dünya yenilenmeyecektir.

Hinduizmin zaman tasavvuru dairevîdir.[177] Kâinatın yaratıcısı Tanrı Brahma'nın hayatı 311.040.000.000.000 Brahma senesi sürer. Bu uzun süre de birbirini tâkip eden gece ve gündüzlere ayrılır ve her biri **kalpa** ismi verilen uzun sürelerden oluşur. Bir kalpa 4.320.000.000 senedir. Her bir kalpa da bin büyük dünya yaşını ihata eder. Bunlardan her biri de **yuga** ismi verilen dört devreye ayrılır. Sırasıyla: **Krita-, Tretâ- , Dvâpara- ve Kaliyuga** olarak isimlendirilirler. Yine sırasıyla süreleri 4000, 3000, 2000, 1000 Tanrı yılı devam eder. Bir Tanrı yılı ise 360 insan yılıdır. Her bir yuganın onda biri kadarı doğuş ve onda biri kadarı da batış süresidir. Bunlardan Kritayuga başlangıç ve altın devridir. İnsanlar bu devirde 4000 sene yaşarlar. **Kast ayrımı ve çalışma yoktur.** Arzu ettiklerini hemen önlerinde bulurlar Fakat zaman günden güne kötüye gider ve nihayet **kaliyuga** gelir. Şimdi biz bu devrin sabah kızıllığında bulunuyoruz. Yaşadığımız **Mahayugada**; Kaliyuga Krişna'nın ölümü M.Ö. 17 Şubat 3102 dir. Bununla kaliyuganın sabah kızıllığı başlamıştır. Artık gün günden daha kötü gelecektir. İyi bir devir için biz daha binlerce yıl bekleyeceğiz. **Kaliyuga Mehdi Kalki** ile sona erer ermez dünyanın kaderi hemen değişecek, bozulan ilişkiler ideal şekliyle **kritayugada** geri dönecektir. Yağmurlar zamanında yağacak, burçlar saadet durumunu gösterecek, gezegenler normal nizamına dönecek, eşya ilk halini alacaktır.

[177] İslam Tasavvufunda da aynı şekildedir.

Budizm'in zaman tasavvurunda ise, Hinduizm'ın yugasının yerini kalpalar alır. Zaman dört **asankhya-kalpaya** (sayısız kalpalara) ayrılır. Fakat **Budizm'de varlığın ezeli başlangıcı fikri yoktur.** Yükselme ve gerileme zamanları periyodik olarak birbirlerini tâkip ederler. İçinde bulunduğumuz zaman gerileme devridir. Artık gün günden kötü gelmektedir. Bu durum daha bir süre devam edecek ve insanların ömürleri kısalarak on seneye kadar inecektir. Bundan sonra zaman tekrar düzelmeye başlayacak ve ömürler uzayarak 80.000 seneyi bulacaktır. Dünyadan hastalık ve yokluk kalkacak, etraf güllük gülistanlık olacaktır.

Mecusilerce dünyanın ömrü 12.000 yıldır. Zaman dairevi değil, doğrusal (lineal)dır. Bir defaya mahsus olarak bir doğrultu istikâmetinde akar gider. 12.000 sene dört eşit parçaya ayrılmıştır. Zerdüşt'ün kendisi 6000 yılında dünyaya gelmiştir. Bundan sonra her bin senede oğullarından biri dünyaya gelecek ve öğretiyi yenileyecektir. Nihayet âhir zaman diyebileceğimiz üçüncü bin yılın sonunda mehdi Saoşyant dünyaya gelecek ve onun bin yıllık hükümranlığından sonra hâkimiyet Ahuramazda'ya teslim edilecek ve âhiret hayatı başlayacaktır.

Yahudilerce dünya devirleri ve tarih anlayışı, zamanın bir doğrultu boyunca akıp gitmesi şeklindedir. Dünyanın sonunda beklenen kıyamet de bu akan zamanın sonunda meydana gelecektir. Hatırasını yaşadıkları evvel zamanın saadet devri, âhir zamanda aynen tekrar etmemekle beraber kendisine has yeni bir saadet devri gerçekleşecektir. Bu saadet devri doğrudan doğruya mesihin tezahürüne bağlıdır; **dünyanın sonuna** kadar devam edip kıyametle son bulur.

Yahudi âlimlerine göre, haftanın yedi gün olduğu gibi dünyanın genel ömrü de her günü bin sene olan yedi gündür. Bunun altı günü çalışma, yedinci günü dinlenmedir. Aynı şekilde dünyadaki hata faal şekilde 6000 senedir, yedinci bin ise sâkin geçecektir. Çünkü insanların devri altı bin yıldır, yedinci bin yıl ise sabatın (cumartesinin) karşılığıdır ve o rabbindir. Eliyyahu ekolüne göre dünyanın ömrü olan altıbin senenin ilk iki bin senesi karışıklık devri, ikinci iki bin senesi hikmet ve şeriat devri, üçüncü ikibin senesi ise mesih devridir. Fakat insanların fazla günahlarından dolayı bu sürenin bir kısmı iptal edilmiştir. Dünyanın süresi 4250 yıldan daha az olmayacak ve sonunda mesih görünecektir. Kıyamet ise yedinci binin geçmesiyle kopacaktır.

Hristiyanlıktaki zaman tasavvuru Yahudilerinkine benzemekle beraber, Âdem ve Mesih tasavvuruyla da birleştirilmiştir. Çünkü **yaratılış** *ve* hidâyet, Âdem ve Mesih aynı fikre aittirler. Zamanın başı ve sonu aynıdır. Haggada'ya göre **Âdem altıncı günün dokuzuncu saatinde cennete yerleşmiş ve oniki saatte de günah işleyerek cennetten sürülmüştür. Buna uygun olarak İsa Mesih de dokuzuncu saatte cennete girmiştir.** Çünkü İsa altıncı saatte çarmıha gerilmiş, üç saat cehennemde kalmış ve ondan sonra cennete girmiştir. Evvel ve âhir zamanı birleştiren gün Cuma günüdür. Âdem ve Havva Cuma günü cennetten çıkarılmıştır. Mesih de Cuma günü mezara konmuş ve o, Âdem'i işlediği günahtan kurtarmak için cehenneme inmiştir. Âdem **Cuma günü** dokuzuncu saatte cennetten dünyaya indirilmiş ve Mesih de Cuma günü dokuzuncu saatte çarmıhtan toprağa indirilmiştir. Âdem yaratıldığı gün olan Cuma günü ölmüştür. Ölümü, cennetten çıkarıldığı ay olan Nisan'ın 14. günü, dokuzuncu saatte olmuştur. Bu saat İsa Mesih'in de ölüm saatidir. Evveliyattaki sulh ve sükûn devri, âhir zamanda da tekrar edilecektir. Ahir zaman evvel zamana uyacaktır. Tabiat hadiselerindeki, hayat-ölüm-hayat sırrı, kaos içine düşen eski âlemin Mesih ile yeniden yaratılması şeklinde dünya devirlerinde tezahür edecektir. Hristiyanlardaki bu zaman spekülasyonu Staerk'e göre Hinduizm'in avatara öğretisinin İran yoluyla Hristiyanlığa tesiridir.

İslâmiyet'e göre, zamanın başlangıcı olduğu gibi, bir sonu da olacaktır. Dünya altı günde yaratılmıştır. Âdem ile beraber dünyada insanlık tarihi başlamıştır. Ne kadar süreceğini Allah'tan başka kimse bilmez. Hz.Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin peygamberler zincirinin son halkası olması, dünyanın ömrünün azaldığının bir işaretidir. Onunla âhir zaman başlamıştır. Dünyanın sosyal nizamı günden güne kötüye gidecektir. Bir müddet Mehdi hükümranlığı ile düzelecekse de, onu süratle geriye gidiş tâkip edecektir. Dünyadaki son Müslümanın ölmesiyle de kıyamet kopacaktır. Bunu haşir ve âhiret hayatı tâkip edecektir.

Yukarda ana hatlarıyla ele aldığımız dinlerdeki zaman tasavvurlarını özetlersek:

1. Bazı dinlerde zaman rahmet-felaket devirleri olarak, dairevî bir şekilde ebediyen tekrar eder.

2. Bazı dinlere göre de zaman bir doğrultu istikâmetinde, rahmet devrinden felâket devrine doğru bir defaya mahsus olmak üzere akar gider ve kıyametle son bulur.
3. Bütün zaman tasavvurlarına göre, devirler bir felâket veya kıyametle son bulur.
4. Dâima felâket devrini kapayacak veya kıyametten önce bir ıslahat hareketinde bulunacak bir şahıs tasavvur edilir. İşte biz bu **eschatolojik** şahsa (âhir zaman kurtarıcısına) **MEHDİ** diyoruz.

I. MEHDİLERLE İLGİLİ ZAMAN TASAVVURLARI

Mevsimlerin birbirlerini tâkibi, gece ve gündüzün periyodik akışı, insanları öylesine etkilemiş ki, mehdi ile ilgili zaman tasavvurlarında da bunların izlerine rastlamaktayız. Kış mevsiminden yaza geçişte, baharın; bir öncü, yaklaşan yaz mevsiminin bir işareti kabul edilmesi, yaz mevsimini güz ve kış mevsimlerinin tâkip etmesi, bu sıradaki ahenk ve devri dâimin cazibesi, mehdi devrinin öncesi, bu devrin yaklaşması ve son bulmasıyla ilgili birtakım zaman tasavvurlarına anolojik (benzer-andıran) bir etkide bulunmuştur.

1. Mehdi Öncesi Devir

Mehdi öncesi devir genellikle aydınlanacak bir günün öncesindeki gittikçe karanlıklaşan korkunç bir gece olarak tasavvur edilir ve bu karanlık süre sosyal, dînî, ahlâkî v.s. gibi yönlerden tasvir edilir. Eski Mısırlılara göre mehdi öncesi devirde Nil Nehri kuruyacak, insanlar nehri yürüyerek geçeceklerdir. Göller, içindeki balıklar ve etrafındaki kuşlarla birlikte kaybolacaktır. Ülkeyi bedeviler ve Asyalılar istilâ edecek, memleket kargaşalık içinde olacak ve kimse birbirini tanımayacaktır. Herkes silâhına sarılarak kendini düşünecektir. Gülüşler birer ızdırap gülüşü olacak, oğul babasına düşman, kardeşine muhalif olacak ve ölenlere kimse acımayacaktır. Güneş kendini insanlardan uzaklaştıracak, günde yalnız bir saat görünecek ve öğle vaktinin olduğunu kimse fark edemeyecektir.

Hindulara göre mehdi devrinden önceki devir kaliyugadır. Bu devirde kötülükler süratle artar ve sonunda zirveye ulaşır. Eski telâkkiye göre kaliyuga bin insan yılı, yeni telâkkiye göre pek çok Tanrı yılı olarak devam eder. Ülke barbarlar tarafından istilâ edilir, dharma (dinin öğretisi) yok olur. 'Yangının etrafı sardığı gibi, cinler de etrafı öyle sarar. Ülkeye Sakalar, Kuşanlar, Hunlar gibi yabancılar hâkim olurlar. Budizm ve İslâmiyet Hindistan'da yayılır. Ülke Şudra (Hint sosyal sınıflarının en hakir görüleni) ve barbar hükümdarların idaresine geçer. Halkı soymaktan başka birşey düşünmezler. Halkın kıymetli şeylerini, karılarını, kızlarını ellerinden alırlar. Çocukları ve inekleri öldürürler. Asaletin tek şartı zenginlik olur. Adaleti hâkim kılmak isteyen hükümdarlar çok yaşamazlar, hukuk yalanla yürütülmeye çalışılır.

Tabiatın düzeni bozulur, mevsimlerin ahengi kalmaz. İndra, zamanında yağmur göndermez, yağan yağmur da fırtına ve kumla karışık olur, nehirler, dereler kurur. İnsanlar kıtlık korkusuyla yaşarlar, ekin tarlaları az mahsul verir, onun da kuvveti olmaz. Halk beslenmek için nehir yataklarında ot yetiştirir. En iyi tahıl arpa olur. Güzel kokulu, lezzetli yiyecekler tadım kaybederler. Devrin sonuna doğru ağaçlar otlara dönüşür. İnsanların ömürleri kısalır, pek çoğu henüz ana rahminde iken ölürler, doğanların da büyük bir kısmı yaşamaz. Kızlar 5-7 yaşlarında anne, erkekler 8-10 yaşlarında baba olurlar. 12 yaşında insanların saçları ağarır, 20 yaşını kimse geçemez.

İnsanlar ahlâken sükût ederler, Brahman kanunları, dharma hemen hemen kaybolur. İnsanlar küfür içinde yüzerler, zulüm ve ahlâksızlık her yeri kaplar. Vedalar hayatî geçerliliğini kaybeder ve para ile öğretilirler. Ziyaret yerleri para ile gezdirilir. **Ahirete kimse inanmaz, sofizm ve materyalizm rağbet kazanır.** Şudralar sarı mintan giyip Budizme girerler ve Brahmanizmin kutsal yerlerini bırakıp Budizmin kutsal yerlerini ziyaret ederler. İneklere hürmet kalmaz, sadece sütü için kıymet verilir.

Aile bağları çözülür, kastlara dikkat edilmez, isteyen istediği kasttan evlenir. Kimse evlenmek için bâkire aramaz. Kadınlar koca ararlar ve kocalarına sadakat göstermezler. Çocukları henüz rahimlerinde iken öldürürler. Şehvetlerinin galibiyetinden dolayı kendilerini köle ve hayvanlarla tatmin ederler. Hiçbir dul kendisini kocası ile beraber yaktırmaz. Aileye kadın hâkim olur. Kadınların sayıları da erkeklerden çok olur.

Budistlerce de mehdi öncesi devirde, ahlâk tamamen yozlaşacak, dünya hırs, öfke, cehalet ve

sapıklıkla dolacaktır. İnsanlar anne ve babalarına, rahiplere hürmet etmeyeceklerdir. Rahipliğe talebe bulunmayacak, kutsal yazıların mânâları kaybolacaktır. Devrin hükümdarı Buda'dan bir beyit bilene bir fil yükü akçe vaad edecek, fakat verecek kimse bulunmayacaktır. Rahipler evlenecek, çocuk sahibi olacak, geçimini ticaret ve ziraatten sağlayacaktır. Buda'nın reliquienlerine (kutsal eşyalarına) hürmet kalmayacak, nihayet reliquienler de ateşe dönüşüp dünyadan kaybolacaktır.

Nihayet tabiatın düzeni bozulacak, yağmurlar zamanında yağmayacak, ekinler büyümeyecektir. İnsanların ömürleri günden güne azalacak, 15-18 seneye kadar inecektir. Kız beş yaşında evlenecek, on yaşında ihtiyar olacaktır. İnsanlar arasında genel bir düşmanlık yayılacak ve yedi gün sürecek bir kılıç devrinde birbirlerini hayvanlar gibi boğazlayacaklardır. Kalanlar da dağlara çekilecekler, yabânî bitki ve ağaç kökleri ile yaşayacaklardır.

Zerdüştîlerce Saoşyant devrinden önce dünyaya druy (yalan ve kötülük) hâkim olacak, küfür ve ahlâksızlık yayılacaktır. İnsanlar kutsal sözleri değil, parayı tercih edeceklerdir. **Horasan'dan sayısız küfür ehli İran'a hücum edecektir. Büyü ile İran'a hâkim olup her şeyi yakıp yıkacaklardır.** Şehirler köye, köyler bir aile otağına dönüşecektir. Zulüm ve yalan ülkeye hâkim olacaktır. Ülkede neşe ve sürür kalmayacak, yer kalbini açacak, mücevher ve madenlerini gün ışığına çıkaracaktır. Hâkimiyet İranlı olmayanların, barbarların eline geçecektir. Ülkeyi güvensizlik ve sadakatsizlik saracaktır. Dostlar gruplara ayrılacak, hürmet, sadakat ve ümit dünyadan kaybolacaktır. Baba, oğul ve kardeşler birbirlerine yabancılaşacaklardır. Çeşitli mezhepler çıkacak, dîne zarar vereceklerdir. İnsanlar vahyi küçük göreceklerdir. Ahlâksızlıklarıyla gayrı tabiî (sodomi ve homoseksüellik v.s. gibi) tatmin yollarına gidecekler, âdet gören kadınlara yaklaşmayı âdet edineceklerdir.

Tabiat değişecek, güneşte ışıktan çok, lekeler görülecektir. Seneler, aylar ve günler gitgide kısalacak, yer verimsizleşecek, ekinler büyümez olacaktır. İnsanlar da vücut bakımından küçülecek, güçleri ve kabiliyetleri azalacaktır.

Yahudilerce de mesih devri öncesinde dünyaya dinsizlik ve ahlâksızlık hâkim olacak ve Allah Teâlâ'nın düşmanı olan kuvvetler Kudüs'e saldıracaklardır. İnsanlarda utanma hissi azalacak, pahalılık artacaktır. Ülke zındıklığa dönüşecek, hakka fazla kulak verilmeyecektir. Âlimlerin meclisi fahişeler yuvası olacaktır. Tevrat âlimlerinde bilgi kalmayacak, günahtan çekinenler küçük görülecek, büyüklere saygı kalmayacak, oğul babasının şerefini düşürecek, kız annesine, gelin kaynanasına karşı gelecektir.

Felâketler birbirini kovalayacak, savaşlar, hastalıklar ve pahalılık insanları saracaktır. Dünyanın verimi azalacak, ülke çöle dönecek, tarla ve bağlar bakımsız kalıp dikenler, çalılar yetişecektir. Kudüs harab olacak, yabanî eşeklerin gezinti yeri, sürülerin otlağı olacaktır. Sınır halkları sefalet içinde, şehirden şehire dolaşacak, yüzlerine bakan olmayacaktır. **Bâbilliler İsrail ülkelerine ayak basacak, Fars atları İsrail mezarlarını çiğneyecektir.**

İslâmiyet'e göre de mehdi öncesi devirde dünyayı zulüm ve adaletsizlik dolduracaktır. İsyan ve küfür yayılacak, emanete hıyanet, içki ve bid'atler çoğalacak, idare işleri ehil olmayanlara verilecektir. Erkekler azalacak, kadınlar çoğalacaktır. Erkekler karısına itaat edip annesine isyan edecek, dostuna iyilik, babasına eziyet edecektir. Ayak takımları başa geçecek, kişiye şerrinden korkulduğu için hürmet edilecek ve sonraki gelen evvelki geleni kötüleyecektir. Zelzele ve harp felâketleri görülecektir.

<u>Yukarıda incelediğimiz mehdi öncesi devirle ilgili tasavvurları özetlersek:</u>

- Mehdi gelmeden önce dünyayı tabîi felâketler saracaktır.
- Ülkeleri yabancılar istîlâ edecektir.
- Ülkelere iç karışıklık ve sosyal bozukluklar hâkim olacaktır.
- Dînî inanç ve ibâdetler, kültler çok zayıflayacak veya kaybolacaktır.

MEHDİ DEVRİNİN YAKLAŞMA İŞARETLERİ

Mehdinin gelmesi yaklaştığı zaman, onun ayak sesleri sayılabilecek birtakım işaretler görülecektir. Bunlar genellikle kozmik hareketlerdir. **Yeni Gine**'de **Milne-Bai** hareketinde (1893), mehdinin gelmesi yaklaştığında zelzele, fırtına ve tufanlar meydana gelerek beyazları imha edeceği haber verilmiştir. Yahudilerce mehdinin gelmesi yaklaştığında güneş kararacak, Ürdün Nehri'nin suları kana dönüşecektir. <u>Dünya milletleri birbirlerine saldıracaklar, Fars kralı Arabistan'a hücum edecek,</u>

Arabistan kralı da Roma'yı vuracaktır. İnsanların nesilleri kesilecektir.

Müslümanlarca mehdinin gelmekte olduğunu gösteren işaretlerden biri, Fırat Nehri'nin yarılarak altındaki bir dağdan altın çıkmasıdır. Diğer bir işaret, ramazan ayının ilk gecesinde ay, onbeşinci gününde de güneş tutulmasıdır. Yine her tarafı aydınlatan bir kuyruklu yıldızın doğması, onu takiben doğu tarafından çıkacak bir dumanın dünyayı sararak kırk gün etrafı karanlığın kaplaması veya doğudan çıkacak bir dumanın dünyayı sararak kırk gün etrafı karanlık kaplaması gibi tabiat olaylarıdır. Ayrıca Şam yakınlarında **"Harista**" veya **"el-Câbiya"** isimli bir köyün batması, semadan gelen bir sesle mehdi isminin çağrılması ve bu sesi bütün dünyanın duyması, sık sık depremlerin vuku bulması, mehdinin yaklaşma işaretleri sayılır.

Yalnız ilkel dinlerle, Yahudi ve İslâm dinlerinde görebildiğimiz mehdi devrinin yaklaşma işaretlerini şöyle özetleyebiliriz:

- Dünya harbinin çıkması,
- Olağanüstü tabiî hadiselerin meydana gelmesi,
- Çeşitli tabiî felâketlerin görülmesidir.

MEHDİ DEVRİNİN BAŞLAMASI

Mehdi devrinin başlaması ile ilgili tasavvurlar da birtakım kozmik hareketlerle paralellik göstermektedir.Hinduizmde Kalki, Güneş ve Ay'ın, Tisya ve Jübiter'ın birbirlerine kavuştukları zaman görünecektir. Başka bir rivayete göre Kalki, kaliyuganın sonunda görünecek ve çıktığında Güneş kova burcunda olacaktır. Kritayugayı, Brahmanların bütün düşmanlarını öldürdükten sonra açacaktır.

Budizm'in bu konudaki haberleri ise çelişkilidir. Rivayetin birine göre Maytreya, Buda'nın nirvanaya girişinden beşbin sene sonra, yâni M.S. 4457 yılında doğacaktır. Diğerine göre ise insanların ömrü uzayarak 80.000 veya 84.000 seneye yükseldiğinde Maytreya gelecektir ki, Budistlerin hesaplarına göre Buda **Şakyamuni'**den 5.670.000.000 sene sonra olmaktadır.

Mecusilerce Saoşyant, Zerdüşt'ün oğullarından **Avşetarmah** devrinin bitmesine otuz sene kala doğacakta Otuz yaşına girince, güneş otuz gün ve otuz gece semanın ortasında duracak, sonunda tekrar eski yerine dönecektir. Mecusilerin hesabına göre, Zerdüşt'ten 4000 sene sonra, yâni Zerdüşt'ten sonraki üçüncü bin yılın sonunda, Saoşyant devri başlayacaktır.

Yahudilerce Eliyyahu ekolüne göre dünyanın ömrü en az 4250 veya 4291 yıl olacağı için, Mesih devri de bu tarihlerden sonra başlayacaktır. Hahamların hesaplarına göre Mesih M.S. 240 veya 471 yılında gelecekti. Bazıları ise bu tarihlere itiraz ederek üç şeyin beklenmedik zamanda geleceğini söylemişlerdir. Bunlar: **Akrep, define ve Mesih**dir. Buna rağmen Mesih'in geleceği ayı, günü hesab edenler de eksik olmamıştır. Bunlara göre **Mesih NİSAN AYININ 14. GECESİNDE** gelecektir. Çünkü Allah İsrailoğullarını Mısır'dan bu ayda ve bu günde kurtarmıştır. Şimdiye kadar vaad edilen devrin gelmemesinin sebebi, halkın günahkârlığıdır. Bir veya iki sabt (cumartesi) gününe gerçekten riayet etseler Mesih hemen gelecektir. Bu geliş nisan veya tişri'ye (eylül- ekim) tesadüf edecektir. Çünkü dünya nisan veya tişri ayında yaratılmıştır. Yahudilerin kurtuluşu da bu ayda olacaktır.

Hristiyanlara göre ise, İsa Mesih birinci gelişinde hidayet kapısını açmıştır. İkinci gelişinde dünya hâkimiyetini kuracaktır ve bu gelişi nisan ayma tesadüf edecektir. Paulus'a göre o hemen yarın gelebilir. Mâdem ki o ölümden uyandı, diğer Hristiyanları da uyandırmak için hemen geri gelecektir. Beklenen Mesih devri başlamıştır. Semaya çıkan Mesih'in inmesi ve dünyanın idaresini eline alması bir an meselesidir. İsa da kendisiyle beraber özlenen Mesih devrinin başladığına inanıyordu. Talebelerinin bir suali üzerine: **"İşte beklediğiniz geldi, fakat siz onu tanımıyorsunuz"** demişti. Taraftarları da buna inanıyorlardı. Fakat tasavvur edilen zaman gelmeyince, önce Mesihin ölüm yılı olarak kabul edilen 6.000 yılı, doğum yılı olarak yorumlanmaya ve kabul edilmeye başlandı. Çünkü 6.000 yılında devrin başlaması gerekiyordu. Mesih gelmekle beraber **zaman** henüz olgunlaşmadığı için beklenen devri açmıyordu. Beklenen devrin daha sonra da başlamaması üzerine, İsa Mesih'in doğum için 5.500-6.000 arasında muhtelif tarihler tespit edildi. Üçüncü yüzyılın kilise babalarından Cyprian 6.000 yılının pek yakın olduğunu haber vermişti. Fakat İsa beklenen zamanda yine de gelmeyince, Aziz Hieronymus onun doğum tarihini 5.198'e indirdi. Şimdi ise İsa'nın ikinci gelişi her sene yalnız Paskalya bayramında beklenmektedir. Geldiği günün ortasında hava kararacak, ne geceye,

ne gündüze benzeyecektir. Geceleyin de aydınlık olacaktır. Yine o gün beklenmedik bir soğuk, arkasından beklenmedik bir sıcak olacaktır. İsa'nın beklenen devri açmasıyla beraber Hristiyanlıktan nasibi olmayanlar hemen öleceklerdir.

Müslümanlar mehdi devrinin başlaması hususunda pek zaman hesaplarına girmemişlerdir. Bunun yerini birtakım hadiselerin vukuu almaktadır. Buna göre, mehdi devri Süfyânî'nin (Emevilerin) Medine'yi kasıp kavurmasından ve Beydâ denilen yerde askerlerinin helâk olmasından sonra başlayacaktır. Diğer bir rivayette, Mehdi, **Nefsü'z-Zekiyye'nin öldürülmesinden yâni H.143** senesinden sonra zuhur edecekti ve gökten bir ses ***"emîriniz filândır, o mehdidir"*** diye onun gelişini îlan edecekti. **İbn Arabi'nin hesabına göre mehdi hicretten HYF senesinin geçmesiyle (H=600 +F80= +Y=3 =683) yani hicri 7. yüzyılda görünecekti.** Bu tarihin geçmesinden sonra taraftarları, bu tarihi mehdinin doğum tarihi olarak kabul ettiler ve mehdinin h.710/ m. 1310 yılında vazifeye başlayacağını savundular.

Eski Şîa rivayetlerine göre mehdi, 12. İmamın gaybı ihtiyar edişinden 60 gün veya 60 ay veya 60 sene sonra tekrar görünerek hâkimiyeti eline alması, beklenen devri başlatması gerekiyordu.

Yukarıdaki mehdi devrinin başlaması ile ilgili çeşitli dinlerdeki ortak zaman tasavvurlarını şöyle özetleyebiliriz:

- Bazı burçların ve Güneş'in özel duruma girmesi,
- Evvelce tespit edilen sürenin dolması;
- Kutsal bir ay ve günün olması,
- Mehdi düşmanlarının kısmen imhasıdır.

Sonuncu maddedeki tasavvur yalnız Hinduizm, Hristiyanlık ve İslâmiyet'te mevcuttur. İlkel ve ölü dinlerdeki mehdi tasavvurlarında, henüz gelişmemiş olmalı ki, mehdi devrinin başlaması ile ilgili bir düşünceye rastlamıyoruz.

MEHDİ DEVRİNİN SÜRESİ

Mehdi devrinin süresi genellikle bin yıl olarak tasavvur ediliyorsa da bu süre çeşitli dinlere göre değişmektedir. Hindularca Kalki'nin ömrü bin yıl olacaktır. Bu sürenin dolmasına ya km, Kalki dört oğluna tahtını ve ülkesini bırakarak Himalayalarda Ganj kenarında bir ormanda inzivaya çekilecek, oradan da semaya yükselecektir.

Budistlerce Maytreya 60.000 veya 84.000 sene dünyada kalarak vazifesini sürdürecektir.

Mecusilerce ise Saooşyant'ın hükümranlığı bin sene devam, edecek, süresinin bitmesine 57 yıl kala şeytanî varlıklar ve **Ehriman** yok edilecektir. Devrin sonunda insanlar manevî hayata başlayacaklardır.

Yahudilere göre Mesih devri genel olarak 400 sene sürecek ve Mesih'in ölümüyle son bulacaktır. Eliyyahu ekolünde ise Mesih devrinin 2000 sene süreceği, fakat bu sürenin bir kısmının insanların günahları yüzünden iptal edildiği kanaati hâkimdir. Bununla beraber 6000-4291 = 1709 sene veya 6000-4250 = 1750 seneden az olmayacaktır. Haham Elieser'e göre ise, Mesih devri 40 sene, Rabbi Elezer ben Azeryah'ya göre 70 sene sürecektir. Bir görüş birliğine varmak mümkün değildir.

Hristiyanlara göre İsa Mesih'ın başında bulunacağı İlâhî devlet ve Mesih'ın saltanatı bin sene sürecektir. Kilise bir müddet için bu bin seneyi, Mesih'ın ilk görünüşüyle tekrar dönüşü arasındaki zaman olarak tefsir ettiyse de, zamanın geçmesiyle vazgeçmiştir. Bugün ise bin senelik İlâhî devlet inancım (chliasmus) özellikle küçük mezhepler muhafaza etmektedir. **Bin senenin sona ermesiyle ise, bu sürede bağlanan Şeytan tekrar serbest bırakılacaktır.** Fakat Allah Teâlâ, "şeytan"ın askerlerini imha edecek, kendisini de ateşe atacaktır:

Müslümanlarca Mehdi'nin hâkimiyet devri ve süresi hakkında çeşitli rivayetler vardır. Hadislerde bu devrin **iki, üç, beş, yedi, sekiz, dokuz, veya on sene süreceği** hususunda çeşitli rakamlar verilmektedir. Yine mehdi devrinin süresiyle ilgili olarak, **ondokuz yıl ve bir kaç ay veya yirmi, yirmidört** yahut da **kırk yıl** gibi bir süre tahmininde bulunulmaktadır. Örneğin el-Huseynî haber verilen yedi seneyi, mehdinin dünya hâkimiyetini sağladıktan bütün fetihleri bitirdikten sonraki saltanat süresi olarak yorumlamaktadır.

Yukarıda incelediğimiz mehdi devrinin süresi ile ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını şöyle özetleyebiliriz:

- Mehdi devri Hinduizm, Zerdüştîlik ve Hristiyanlığa göre 1000 sene,
- Budistlerce 60 000 veya 84 000 sene
- Yahudilerce 400 sene veya daha fazla (2000 yıl)
- Müslümanlarca 7 veya 40 sene olacağı kanaati genellikle yaygındır.

Mehdi devrinin süresiyle ilgili olarak ne dinler arasında, ne de dinlerin kendisi içinde bir birlik vardır. Birleştikleri tek nokta, mehdi için belirli bir süre düşünmüş olmalarıdır.

MEHDİ SONRASI DEVİR

Mehdi sonrası devir, parlak bir günü tâkip eden, bir akşam ve karanlık bir gece gibi tasavvur edilir. Hindularca Kalki'nin açtığı yeni kritayugayı treta, dvapara ve kaliyuga tâkip edecektir. Bu devirler boyunca tabiat ve insanların durumları dâima kötüye gidecektir. Tretayuga'da öğretinin ve insan hayatının dörtte biri eksilecektir. **Dvaparayuga**'da öğretinin dörtte biri daha eksilecek ve ayrıca Vedaların dörtte biri kaybolacaktır. İnsanlar arasında birtakım maddi ve manevî hastalık ve kötülükler salgın hale gelecektir. Devrin sonuna doğru gökte yedi ve oniki güneş doğacak, bütün insanları öldürecek, nehirleri ve denizleri kurutacak, otları ve ağaçları yakacaktır. Gökten yağmur gibi taş yağacaktır. Bunları kuvvetli bir rüzgârla **Samvartaka Ateşi** (kâinatı yakan ateş) tâkip edecek, oralarda kalması muhtemel, her türlü canlıyı da yok edecektir. Belirli bir süre geçtikten sonra, dünya tekrar yenilenecek ve yeni bir kritayuga başlayacak, zamanın bu dâirevî periyodik akışı ebediyete doğru uzayıp gidecektir.

Budistlerce Maytreya'dan sonra öğreti 80.000 veya 60.000 sene daha aynen yaşayacaktır. Bundan sonra devirler yavaş yavaş bozulmaya, öğreti eksilmeye başlayacak ve bu durum kaliyugada zirveye ulaşacaktır. Bu suretle zamanın iyilikten kötülüğe, kötülükten iyiliğe doğru periyodik akışı ebediyen devam edecektir.

Mecusilerce Saoşyant devrinin sonuna doğru bütün işleri Ahura- Mazda kendi üzerine alacaktır. Daha önce ölenleri de diriltecektir. Sonra genel bir muhakeme kurularak, bütün insanlar bu muhakemeden geçirilecektir. Günahsızlar ebedî saadete kavuşurlarken, günahkârlar erimiş maden içine atılarak üzerlerindeki kötülükler yok edilinceye kadar orada kalacaklar, sonunda onlar da ebedî saadete kavuşacaklardır.

Yahudilere göre Mesih'in ölümünden sonra bütün insanlar da ölecektir. Dünya yedi gün sessizlik içinde kalacak, artık hiçbir canlı bulunmayacak, belirli bir zaman sonra haşir ve hesap günü gelecektir.

Hristiyanlara göre Mesih'in bin senelik hâkimiyetinden sonra Şeytan'ın bağları çözülerek serbest bırakılacaktır. Şeytan, tekrar taraftarlar kazanarak onları Hristiyanlar üzerine saldırtacaktır. Fakat Allah Teâlâ mücadele ederek Şeytan'ı tesirsiz hale getirecek, askerlerini de imha edecektir. Bunu umûmî haşir ve hesap günü tâkip edecektir.

İslâm'a göre mehdinin halefi **Yemen'de Kahtan**'dan bir kimse olacaktır. İdaresizliği ile kısa zamanda ülkede karışıklıkların meydana çıkmasına sebep olacak, dünyada küfür ve zulüm süratle yayılacaktır. Nihayet hafızların zihinlerinden Kur'an silinecek, İnsanlar putlara tapmaya başlayacaklardır. Ye'cüc ve Me'cüc denen kavimler çıkarak dünyayı harabeye çevireceklerdir. Süratle Müslümanların sayısı da azalacak, bir tek Müslüman kalmayınca, kıyamet kopacaktır.

Yukarıdaki mehdi sonrası devirle ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarım özetlersek:

- Zaman tekrar kötüleşmeye başlayacaktır.
- Tabiatın ve sosyal hayatın düzeni tekrar bozulacaktır.
- Dînî inanç ve ibâdetler kaybolacaktır.
- Zaman tasavvuru dâirevî olan dinlerde, kötülüklerin zirveye ulaşmasından sonra tekrar düzelme başlayacaktır.
- Zaman tasavvuru lineal (çizgisel, doğrudan doğruya olan) dinlerde, dünya kıyametle son bulacaktır.

II. MEHDİ DEVRİNDE TABİİ ÇEVRE VE MEKÂN TASAVVURLARI

Mehdi devrinin tasavvur edilen ihtişâmının yalnız politik, sosyal ve dînî sahalara münhasır

kalmayıp, içinde yaşadığı tabiî çevreye ve bölgeye de tesir edeceği, tabiatta birtakım değişiklikler meydana getireceği de düşünülmektedir. Bu tabiî çevre tasavvurları genellikle cennet tasavvurları ile paralellik arz etmektedir.

CANSIZ ÇEVRE

Yer, insanlar, hayvanlar ve bitkiler için ana kucağı, gök de üzerine bir örtü, bir rahmet kaynağıdır. Mehdi devrinde, yer ve göğün daha önce bozulan ahengi tekrar eski hâlini alacak, içinde yaşayanlara saadet otağı olacaktır. Eski Mısırlıların **Mehdi Ameni** devrinde mevsimlerin bozulan düzeni tekrar iyileşecek, yağmurlar yağacak, Nil Nehri'nin suları yükselecek, kararan Ay ve Güneş tekrar parlayacak ve dünyayı ısıtacak, her taraftan hayat ve mahsul fışkıracaktır.

Hindulara göre Kalki zamanında da yeryüzü bolluk ve bereketle dolacaktır. Yağmurlar zamanında yağacak, mahsul kendiliğinden yetişecektir. Sular birer sıhhat kaynağı olacak, Kalki ve refakatçıları kutsallaşan sularda yıkanacaklardır. Bu sulardan biri de halen **Naimisa Ormanı**nda bir ziyaret yeri olan **Cakratirtha Gölü'**dür.

Budistlerce de Maytreya zamanında dünyanın bolluk ve bereketi zirveye ulaşacaktır. Yağmurlar zamanında yağacak, sular bollaşacak, nehirler ve su kaynaklan sekiz kat daha artacak, bu sular lezzetli ve dertlere deva olacaktır. Çevrede bir pislik v.s. olursa, yer kendiliğinden açılarak onu içine alıp yok edecektir.

Konfuçyanizme göre mehdi yere, göğe, dağlara, nehirlere hâkimdir. Onun tesiriyle Güneş ve Ay kararmayacak, deniz yerini değiştirmeyecek, nehirler ülkeye taşmayacaktır. Göller ve nehirler kuramayacaktır. Dağlar yıkılmayacak, yer yükselmeyecektir.

Yahudilerin inancına göre Mesih devrinde çöllerden sular fışkıracak, steplerden dereler akacaktır. Derelerde göller meydana gelecektir. O gün dağlar tatlı şarap damlatacak, tepeler süt akıtacak, Rabb'in evinde bir kaynak çıkacak ve **Şittim Vâdisi**'ni sulayacaktır. Çöller dahi Eden bahçelerine dönecek, Âdem'in günahıyla değişen tabîat eski hâlini alacaktır. Ayın ışığı güneşinki gibi parlak olacak, güneşin ışıkları ise şimdikinin yedi katı daha artacaktır.

İslâm Hadis literatürüne göre de, Mehdi devrinde Allah Teâlâ bol bol yağmur verecek, yer bütün nebatlarını ve zenginliklerini ortaya çıkaracak, bolluk ve zenginliklerin sınırı olmayacaktır. Sular Mûsâ Peygambere yol verdikleri gibi mehdiye de yol verecekler, Müslümanlar denizleri yürüyerek geçebileceklerdir.

Mehdi devrinde bazı dağ, nehir, göl ve diğer bazı suların mehdilerle özel ilişkileri dolayısıyla kendilerine has bir kutsiyet kazandıkları görülür:

a. **KUTSAL DAĞLAR**

Dağlar ve tepeler çok eski zamanlardan beri kuvvet merkezi olarak tasavvur edilirler. Bilhassa volkanik ve karlı dağlarda İlâhî bir güç görülür, onlara hürmet edilir. Kalki hayatının sonuna doğru Himalayalara çekilecek ve oradan semaya çıkacaktır. Buda'nın talebelerinden Mahakaşyapa Maytreyayı Kuttutapa dağında veya Magadha sınırında Grdhrakuta dağında bekleyecektir. Maytreya'ya Buda'nın gönderdiği elbiseyi verecektir. Zerdüştîlerce Saoşyantı meydana getirecek tohumu saklayan Hâmun gölünü (diğer bir rivayette bu göl Kansava'dır) sularıyla besleyen Tanrı Dağıdır Avestada bu dağın ismi Uşida'dır. Yahudilerce Sion önemli bir yere sahiptir. Mesih Rabb'ın evini bu tepeye inşa edecektir. Bütün milletler ona koşacaklar *ve* **"gelin Rabbin dağına, Yakup'un Allah'ının evim çıkalım, şeriat Sion'dan çıkacaktır"** diye bağıracaklardır. Mesih devrinde **Mabed Dağı Sion** yükselecek ve ihtişamı diğer dağlardan daha fazla olacaktır.

Hristiyanlarca Amorea dağlarındaki Moriya dağı (Kudüsteki Mabed dağı), Mesihin çarmıhının dikildiği dağdır. Âdem de cennetten bu dağa inmiş ve öldüğünde bu dağa gömülmüştü. Hz. İbrahim oğlu İshak'ı (Yahudi ve Hristiyanlarca kurban edilmek istenen İsmail değildir) bu dağda kurban etmek istemiş, kutsal mihrabını burada kurmuştu. Yine Zeytin dağı da Mesih'in dolaştığı, vaaz ettiği yer olması sebebiyle Hristiyanlarca kutsal sayılır.

Şîilerden Keysaniye mezhebi sâlikleri de, Muhammed el- Hanefıye'nin ölmediğine, **Redva Dağı**nda gizlendiğine, meleklerle sohbet ederek zuhur edeceği günü beklediğine inanıyorlardı.

b. **KUTSAL SULAR**

Kutsal suların başında *âbıhayat* gelmektedir. Bu su hakkındaki efsanelere Sümerlilerden beri rastlanmakta ve mehdilerle de yakın ilişkisi görülmektedir. Mecusilerce Saoşyant âbıhayatı Ardvîsur suyu kaynağında yetişen Beyaz Höm bitkisinden elde edecektir. Hristiyanlarca ise âbıhayat, insanları Âdem'in günahından kurtaran İsa Mesih'ın kanı ve vaftiz süyudur. Âdem, Tanrı'dan âbıhayatı istediğinde, Tanrı ona âbıhayatı Mesih kanının Golgata toprağında kafasını vaftiz etmesiyle vereceğini söylemiştir. Mesih'in mızrak yarasından akan kan ve su, altında gömülü olan Âdem'ın ağzına akmış ve onu vaftiz etmiştir. Bu süratle Âdem günahından kurtularak ölümsüzlüğe kavuşmuştur.

Suları kutsal ile temas eden nehir, dere veya göller de kutsal sayılırlar. Maytreya'nın şehri Ketumati'nin ortasında küçük bir göl bulunacak ve dört bir yanım mücevherden merdivenler çevirecektir. Her gece yarısı bu gölcük, Mangala taşıyan bir insana dönüşerek, şehre güzel kokulu gülleri serpecek, tozlarını uzaklaştıracaktır. Zerdüştîlerce Saoşyant'ın tohumunu saklayan Hâmun veya Kansava gölü kutsaldır. Çünkü müstakbel mehdiyi kötü kuvvetlere karşı saklamaktadır. Zerdüşt müminleri senenin birinci gününde **yıkanmaları ve Saoşyanta'ya hamile kalmaları için bu göle kızlarını gönderirler. Bir kısmı da Hindistan'ın yakınlarında bir suya girerek midyenin Semavî damladan inciye gebe kaldığı gibi, Saoşyanta'ya hamile kalmak isterler. Müslümanlarca da Taberiye gölü kutsaldır.**

Mehdi bu gölün içinde saklı Tâbutu's-Sekine'yi ortaya çıkaracak ve bunu gören Yahudilerin çoğu İslâmiyeti kabul edeceklerdir.

Kutsal nehirlerin başında Nil Nehri gelmektedir. Nil'in sulan Mehdi Ameni zamanında artacak, üzerinden geçenler batıp bozulmayacaklardır. Hristiyanlarca Ürdün Nehri'nde İsa Mesih vaftiz olmuştur ve Kutsal Ruh orada kendisine nüfuz etmiştir. Müslümanlarca da Fırat Nehri, mehdinin gelmekte olduğunu müjdelemek için, yarılarak altında gizli olan altın madenlerini ortaya koyacaktır.

Yukarıda incelediğimiz mehdi devrinin cansız çevresiyle ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Evvelce düzeni bozulan kozmik varlıklar normale dönecektir.
- Toprağın bereketi artacaktır.
- Sular çoğalacak ve şifa kaynağı olacaklardır.
- Bazı dağlar ve sular mehdilerle özel ilişkileri **nedeniyle kutsiyet kazanacaklardır.**

Yukarıdaki incelememizde isimlerini zikrettiğimiz kutsal dağlar ve suların başka dînî sebeplerle de kutsal sayıldıklarını görüyoruz. Muhtemelen önceden mevcut bu kutsal objelerle mehdi tasavvurları arasında sonradan ilişkiler kurulmuş ve kutsiyetleri artırılmış olmalıdır.

BİTKİLER

Mehdi devrinin tabiattaki ihtişamı, bitkilerde de görülecektir. Maytreya'nın şehri Ketumati güzel kokulu lotos çiçekleri ile dolacaktır. Çiçekler bütün sene boyunca açacaklar ve tazeliklerini kaybetmeyeceklerdir. Ketumati şehrinin dört kapısında dilek çiçekleri bulunacak ve isteğe göre bu çiçekler semavî elbiseler, mücevherler ve yemekler vereceklerdir. Şehrin ortasında bir dilek ağacı yükselecek, isteğe göre, pamuklu, ketenli bezler ve kumaşlar, musiki âletleri ve mücevherler gönderecektir. Tarlalarda kendiliğinden kullanılmaya hazır pirinçler yetişecek, yere düşen bir tohum iki fıçı mahsul verecektir. Maytreya ülkesinde (jambudvipa) dikenli bitkiler yetişmeyecek, yalnız faydalı ve güzel bitkiler, yeşil çayırlar yetişecektir. Ağaçların yüksekliği üç ses mesafesi olacak ve altın renginde ışıklar saçacaktır.

Yahudilere göre Mesih devrinde Arz-ı Mevûd, cennet bahçelerine benzeyecektir.[178] Mahsulün son derece artması Mesih'in yaratacağı dînî- ahlâkî hayatın bir mükâfatı olacaktır. Lübnan bahçeleri ormandan farksız olacak, çöllerde akasyalar, zeytinler, serviler yetişecek, ağaçlar devamlı meyva verecektir. Yeryüzü, bitkilerin aromatik kokularıyla dolacak, hububat bol ve yerdeki otlar gibi çok

---

[178] Ortadoğu'da Atom bombası hiçbir zaman patlamayacağı gibi, nükleer tesisin yapılmasına Yahudiler izin vermeyecektir.

olacaktır.

Müslümanlarca da bu devir bereket devri olacaktır. Hadislerin ifadesine göre "yer nebatlarını gizlemeyecektir".

Mehdi tasavvurlarıyla ilişkileri sebebiyle bazı bitkiler özel bir anlam kazanmışlardır. Budizme göre, Buda'nın incir ağacı altında hakîkata kavuştuğu gibi Maytreya da Nâga-ağacı altında hakîkata kavuşacaktır. Bu ağaca **Bodhi ağacı Nâgapuspa** da denir. Bu ağaç Ketumati şehri yakınında Puspavana bahçesindedir. Nâgapuspa'nın gövdesinin kalınlığı 120 arşın olacak, 2000 dalı bulunacak ve tepesi çiçeklerle kaplı olarak kabarmış tavus kuşu gibi muhteşem görünecektir. Çiçekleri araba tekerleği gibi büyük olacak ve on mil uzaklığa kokusu gidecektir. Dallan mücevher salkımları gibi olacak, her bir çiçek, her bir yaprak yedi mücevher rengini gösterecek, bu ağacın benzeri yerde ve gökte bulunmayacaktır. Ülkenin dört kastına mensup şehir ve köy halkları Maytreya'nın aydınlandığım duyup onun vaazım dinlemek için bu ağacın altında toplanacaklardır.

Zerdüştîlerce Saoşyant'ın âbıhayatı elde edeceği bitki Beyaz Hôm'dur. Buna Gökart ağacı da denir. **Vourukaşa** gölünün bir adasında **Ardvîsura** suyunun kaynağında yetişir. Bu bitkiden yiyenler ölümsüz olurlar.

Hristiyanlarca cennetteki **"Hayat Ağacı"** ile İsa Mesih'in çarmıhı arasında büyük bağlar vardır. Dünyanın ortasına dikilen çarmıh, cennetteki ağacın bir örneğidir. Hakiki çarmıh ağacı, ölüleri canlandırır. Bunun için İmparator Konstantin'in annesi Helena çarmıh ağacının kalıntılarını aratmıştır. Çünkü çarmıh ağacının gücü cennetteki hayat ağacından gelmektedir. Rivayete göre, Âdem 932 sene Hebron vâdisinde (Kudüs'ün 36 km. güneyinde) yaşadıktan sonra, ecel hastalığına yakalanınca oğlu Şit'i (Seth) rahmet yağını getirmesi için cennete göndermiştir. Cennet kapıcısı melek de ona, Âdem'i günahından oğullarından Mesih'in kurtaracağını müjdeleyerek Şit'e, hayat ağacının üç çekirdeğini vermiş ve onları Âdem'in diline koymasını söylemiştir. Ölümünden sonra, Âdem'in diline konan bu üç çekirdek Hebron vâdisinde yetişerek üç ağaç olmuştur. Hz. Davud İlâhî emirle o ağaçlan Kudüs'e getirtmiştir. Daha sonra Mesih'in çarmıhı bu üç ağacın kerestesinden yapılmıştır. Âdemin mezarının başına dikilen bu çarmıhta İsa Mesih ölmüş ve kanı Âdem'in kafasına dökülerek onu vaftiz etmiş ve işlediği günahtan kurtarmıştır.

Katoliklerce İsa'nın mesh edilme sembolü zeytin dalı, ölümden dirilişinin sembolü ise palmiye dalıdır. Kuzey Avrupa ülkelerinde Palmiye dalının yerini söğüt çiçeği almıştır. Gizemli bir mânâ atfedilerek, evlerde çarmıh işaretinin altına asılır.

Yukarıda incelediğimiz mehdi devrinin çeşitli dinlerdeki bitkilerle ilgili tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdi devrini bitkiler güzel çiçek ve kokularıyla süsleyecekler;
- Bitkiler bol mahsulleriyle mehdi ve cemeatlerini besleyeceklerdir.
- Bazı bitkiler mehdilere çalışmalarında yardımcı oldukları, hizmet ettikleri için;
- Bazı bitkiler de çeşitli yönlerden mehdileri temsil ettikleri için kutsiyet kazanırlar.

Mehdi devrinin önemli özelliklerinden birini teşkil eden ilk iki maddeyi yalnız Budistlerde, Yahudi ve Müslümanlarda görmekteyiz. Bu tasavvur diğer dinlerde ya gelişmemiş veya mehdi devrinin ihtişamını anlatan genel ifadeler arasında kaybolmuş olabilir. Malenezya'da görülen mehdilik hareketlerindeki tasavvurlarda, her şeyin kendi üzerlerinde hazır olacağı, çalışmadan bütün ihtiyaçlarının karşılanacağı görüşleri kanaatimize destek vermektedir.

HAYVANLAR

Mehdi devrinde hayvanların tabiatında meydana gelecek değişiklikler inancının ilkel izlerine Mısırlılarda rastlamaktayız. Kutsal günde hayvanlardaki vahşîlik kaybolacak ve sığırlar kırlarda korkusuzca, çobansız dolaşacaklardır. Konfüçyanizm'de de mehdi zamanında yırtıcı hayvanlar ve kuşlar vahşiliklerini unutacaklardır. Arılar ve akrepler küçük çocukları sokmayacak, sinekler ve böcekler ısırmayacaklardır. Özellikle Yahudilerde bu tasavvur diğer dinlere nazaran daha fazla gelişmiştir. Hayvanların vahşilikleri kaybolunca **kurt kuzu ile beraber oturacak, kaplan oğlakla beraber yatacak, buzağı, genç aslan ve besili sığır bir arada bulunacak ve bunları küçük bir çocuk otlatacaktır.** Ayı ve aslan, sığır gibi ot ve saman yiyecektir. Çocuklar karayılanın deliğinde oynayacaklar, ellerini engereğin deliğine, kovuğuna soktukları halde hiçbir zarar görmeyeceklerdir.

Yılanın ekmeği toz olacaktır. Rabb ***"benim kutsal dağlarımda kötülük olmayacak***" diyecek ve hayvanlar da bu emre itaat edeceklerdir. Âdem günah işlemeden önce cennette hüküm sürmekte idi, ancak bundan sonra hayvanlar değiştiler, insanlara itaat etmez oldular. Bu sulh hayatı mehdinin kutsal devrinde tekrar geri gelecektir. Kitabı Mukaddes'in diğer haberlerinde ise tabu değişikliğe uğramadan aslan ve diğer vahşi hayvanların kutsal ülkeyi terk edecekleri veya yok edilecekleri haber verilmektedir.

Hayvanlardaki genel tabiat değişikliği bütün dinlerde görülmemekle birlikte bazı hayvanların mehdi tasavvurlarıyla yakın ilişkilerine şâhit olmaktayız. Bunların başında at gelmektedir. At, Kalki'nin binek hayvanıdır ve tasvirlerinde beyaz bir at üzerinde görülmektedir. Bu at Kalki'ye Tanrı Şiva tarafından hediye edilen efsanevi kanatlı bir attır. Arzuya göre koşacak, istenilen yere en süratli bir şekilde gidecektir. Kalki ile beraber harplere girecek, ısırarak, çifteler savurarak Kalkiye yardım edecektir. Her ne kadar Tevrat Mesih'in tevazu alâmeti olarak eşek üzerinde dolaşacağım haber veriyorsa da Hristiyanlar onu bir at üzerine binmiş olarak tasvir ederler, çünkü Mesih onlarca semâvî ordunun muzaffer komutanıdır. Şîiler de İsfahan'da, Mehdi ve yaveri İsa (aleyhisselâm) için koşulu iki atı hazır bulundururlardı.

Papağan ise Kalki'nin elçisi ve habercisidir. Bu efsanevî papağanı kendisine atla beraber Şiva hediye edecektir. Papağan Vedaları ve diğer kutsal kitapları bilir. Dünyanın çeşitli yerlerine uçarak bilgi toplar ve Kalki'ye getirir.

<u>GÜVERCİN</u> HRİSTİYANLARCA MESİH'E HULÛL EDEN KUTSAL RUH'UN SEMBOLÜDÜR. Şîiler de kutsal ruhu kuş şeklinde tasavvur ederler. Mehdi Muhammed b. Hasan doğduğunda etrafını kuşlar sarmış ve babası onu kuşlara vermiş ve onlara: ***"ona iyi bakın ve her kırk günde bir getirin"*** demiştir. İmamdan kuşun mahiyeti sorulduğunda o da kuşun **KUTSAL RUH** olduğunu, çocuğu korumakla görevli bulunduğunu, Allah'la İmamlar arasında elçilik yaptığını söylemiştir.

Azteklerin mehdisi ***Quetzalcoatl,*** kelime olarak ***tüylü yılan*** anlamına geldiğine göre, yılanla ***Quetzalcoatl*** arasında bir ilişki olmalıdır. Quetzalcoatl'a atfedilen mâbedin sütunları tüylü yılan kabartmalarıyla süslenmiştir. Eski Mısırlılarca Mehdi Ameni'nin alnında hükümdarlık yılanı bulunacaktı ve kendisine itaat etmeyenleri bununla teskin edip, sindirecekti. Budizm'e göre Maytreya doğduğu zaman kozmik yılanlar soğuk sular yağdıracaktır.

<u>**İNEK** Hindistan ve İran'da kutsal sayılır.</u> İdrar ve dışkısı dahi temizleyici bir kuvvet olarak tasavvur edilir. Saoşyant abıhayatı hazırlarken *Hadayaoş* adındaki kutsal ineği kurban edecek, yağını yardımcı malzeme olarak kullanacaktır. Yahudilerce Mesih'in geldiği gün, bin dağ üzerine yayılan büyük bir öküz kurbanıyla devir açılacaktır. Hristiyanlarca Mesih'in doğduğunu çift sürmekte olan bir öküz böğürerek sahibine haber vermiştir.

KUZU Yohanna İnciline göre, Mesih'in sembolüdür. Mısır'da Kral Bokcharis devrinde (M.Ö.718-712) bir kuzu mehdinin geleceğini haber vermişti.

ASLAN*,* Hristiyanlarca Mesih hükümranlığının sembolüdür.

Şîilerden Keysaniye mezhebine göre, Mehdi Muhammed elHanefıye'yi Redva dağında aslan ve leoparlar koruyordu.

<u>Yukarıda incelediğimiz mehdi devrinin hayvanlarla ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:</u>

- Mehdi devrinde hayvanların tabiatları değişerek vahşîlikleri ve zararları kalkacaktır.
- Hayvanlar insanlara itaat edecekler veya mehdi cemaatına zarar vermemek için ülkeyi terk edeceklerdir.
- Bazı hayvanlar mehdilere olan çeşitli hizmetleri dolayısıyla kutsiyet kazanacaklar veya kutsiyetleri artacaktır. Çünkü yukarıda mehdilerle ilişkilerinde isimlerini zikrettiğimiz hayvanlar, ait oldukları dinlerce daha önce de kutsal sayılmaktadırlar. Muhtemelen mehdiler ve kutsal hayvanlarla ilgili tasavvurlar birleştirilerek bu hayvanların mevcut kutsiyetleri daha da artırılmış olabilir.

MEHDİLERİN DOĞUM ÖNCESİ YERLERİ

Genellikle gök, mehdilerin doğum öncesi, bekleme mekânları olarak tasavvur edilir. Mehdiler âhir zamanda yeryüzüne gelinceye kadar gökte beklerler. Algonkin'lerden Montagnai kabilesine göre, kült kahramanları **Tsekabec** annesini ve karısını yanına alarak semaya çıkmıştır. Ahir zamanda kavmine

yardım için semadan yeryüzüne inecektir. Azteklerce Quetzalcoatl'ın ülkesini terk ettikten sonra doğuya gittiğine ve semaya çıktığına, halen semada kendisini yakarak Seher yıldızı olarak görüldüğüne inanılırdı. Günün birinde geri gelerek kendilerini kurtaracaktı. Bu sebeple Kristof Kolomb Amerika'ya geldiğinde, yerliler onu beklenen kurtarıcı sanarak büyük hürmet göstermişlerdi. Gerçeği anladıklarında ise çok geç kalmışlardı.

Hindularca Kalki, Tanrı Vişnu'dur. Şu anda gökde bulunmakta ve dünyaya geleceği günü beklemektedir.

Budizm'e göre Buda'lar insan olarak yeryüzüne gelmeden önce göğün Tuşita katında yaşarlar. Maytreya da halen Tuşita göğünde yaşamaktadır. Yeryüzüne ininceye kadar da oranın sâkinlerine Budizm 'i vaaz edecektir.

Bazı Yahudilerce de Mesih gökte bulunmaktadır. Hz. Danyal, Mesih'i, yanında bir grup semavî varlıkla gökten inecek bir kimse olarak tasavvur etmişti. ***Henoch*** (Hz.İdris) daha da ileri giderek Mesih'in halen semada İlâhî taht üzerinde oturmakta ve dünyayı idare edeceği zamanı beklemekte olduğunu söylemişti.

Hristiyanlar ve Müslümanlar, İsa Mesih'in semaya gittiğine ve halen orada bulunduğuna inanırlar. Hristiyanlar âhir zamanda onun tekrar yeryüzüne inerek bin senelik İlâhî imparatorluğunu Filistin'de kuracağına inanırlar. Müslümanlara göre ise O, Şam'da **BEYAZ MİNARE**'den yeryüzüne inecek, o anda camide sabah namazını kılmaya hazırlanan mehdi ile karşılaşacak ve mehdiye tâbi olacaktır.

Bazı Şii mezheplerinin inançlarına göre ise mehdi ölmemiş, yalnız gözden kaybolmuştur. O, göklerde bulutlar arasında dolaşmakta ve dünyada görüneceği günü beklemektedir.

Yukarıdaki tasavvurlardan da anlaşılacağı üzere, mehdilikleri kabul edilen şahsiyetler gökte oturmaktadırlar ve günü geldiğinde gökten yere ineceklerdir. Fakat burada zikredilen tasavvurlar, ancak **Algonkin Kızılderilileri**nde, Azteklerde, Hindularda, Budistlerde, Hristiyanlarda ve bazı Şîa mezheplerinde bulunmaktadır. Bu beklenen kimseler, zikredilen dinlere göre tarihin çeşitli devirlerinde dünyada yaşamış tarihî şahsiyetlerdir. Gelmesi beklenen, fakat henüz tarihî şahsiyetler olmayan, Konfuçyanizm, Taoizm, Zerdüştîlik, Yahudilik ve Sünnî Müslümanlığın mehdileri yukardaki görüşe dâhil değildirler. Hz. İdris (Henoch) ve Danyal'a atfedilen görüşler ise ancak bir kısım Yahudilerce kabul edilir. Dolayısıyla, mehdilerin ***semada*** vazife gününü bekledikleri inancının, yalnız mehdi olarak geri döneceğine inanılan tarihî şahsiyetlerin bulunduğu dinlerde mevcut olduğunu ve bu inancın bu din mensuplarında gelişmiş olduğunu söyleyebiliriz.

MEHDİLERİN YAŞAYACAKLARI ÇEVRELER

Mehdiler her ne kadar genelde müstakbel dünya imparatoru olarak tasavvur ediliyorlarsa da, faaliyet sahaları her dinde kendi merkezî bölgelerine münhasır kalmaktadır. Kendilerine seçecekleri başkentleri de bu merkezî bölgeler içinde bulunmaktadır. **Azteklerin kutsal şehri Tolan**'dı. Bu şehri Quetzalcoatl kurmuştu ve istikbalde de bu şehre dönecek ve burayı refah ve saadetle dolduracaktı. Tolan bugün Meksika şehrinin 80 km. kuzeyindedir.

Eski Mısırlılarca mehdi Ameni Yukarı Mısır'da **Hn-hn**'da doğacak ve kendisine Memphis'ı başkent seçecektir. Şehri refah ve saadetle dolduracaktır.

Hindularca Kalki Hindistan'da **Sambhala** şehrinde doğacaktır. Kendisine Sambhala'yı başkent edinecek, kardeşleri, oğulları ve diğer akrabaları ile orada saltanat sürecek, şehri pazarlarla, saraylarla, renkli bayraklarla süsleyecektir. Şehre Kalki'nin günahsız ayakları dokunduğu için, bu şehirden ölüm kalkacaktır. Şehrin etrafım ormanlar, korular ve renkli çiçekler süsleyecektir. Kalki'nin karısı Patmavati ise Simhala adasındaki Kârumati şehrinde doğup büyüyecektir. Bugün Hinduların ziyaret yerlerinden biri olan Ayodhaya (Oudh) da, Kalki'nin faaliyet sahalarından biri olacaktır.

Budistlerce Maytreya, bugünkü **Beneras** şehri yerinde kurulacak olan Ketumati şehrinde doğacak ve faaliyetlerini bu şehirde sürdürecektir. İstikbalde bu şehrin etrafına 84.000 şehir daha kurulacaktır. Müstakbel Ketumati 12 mil uzunluğunda, yedi mil genişliğinde olacaktır. Etrafını yedi tane altın madeninden örülmüş, yedi renkten surlar çevirecek ve surların yüksekliği ve boyu yedi palmiye boyu olacaktır. Ketumuti'nin taşını, toprağını altın, gümüş ve diğer mücevherler teşkil edecektir. Ketumatinin taşı toprağı; altın, gümüş ve diğer mücevherlerden oluşacaktır.

Zerdüştılerce Saoşyant, Kansava gölünde yıkanarak hamile kalacak olan bir kızdan doğacağına göre, doğacağı ve yaşayacağı çevre da Kansava bölgesi, yânî Zerdüşt'ün de yaşadığı **İran ve Afganistan** havalisi olacaktır.

Yahudilerce Tanrı, rahmetini Davud Evi üzerine, yâni Mesih ve Kudüs'de oturanlar üzerine indirecektir. Tanrı evini Sion'a kuracak, Mesih de Sion'un bulunduğu Kudüs Şehrine Galile'den gelerek **Kudüs**'ü başkent edinecektir. Kudüs cennet bahçeleri ile dolacak ve hatta ilâhî rahmetle sahil şehri olacaktır. Etrafını, 12 kapısı bulunan ateşten bir sur çevirecek ve içeriye girmek isteyen düşmanları yok edecektir. Şehir, inci ve mücevherlerle süslenecektir. Dağılmış cemaat burada toplanacak ve tozlar içinde muazzam bir ihtişam yükselecektir. Caddeler, evler ve surlar, mücevherlerden inşa edilecektir. Saadet şehrinde Tanrı'nın ebedî ihtişamı ışık olarak şehrin üzerinde parlayacak, güneş ve avm ışığına ihtiyaç kalmayacaktır. Şehir genişleyecek, Şam kapılarına ulaşacaktır.

Hristiyanlarca **Betlehem, Galile ve Kudüs**, İsa Mesih'in faaliyet alanıdır. İsa'nın tekrar dönüşü de bu bölgeye olacak, dünya imparatorluğu Yahudilerde olduğu gibi Kudüs'de kurulacaktır.

Müslümanlarca mehdi, Medineli olacak ve Mekke'ye sığınacaktır. Kendisine Kâbe'de Haceru'l-Esved ile Makâm-ı İbrahim arasında biat edilecek ve vazifeye buradan başlayacaktır. İbn Haldun'un Taberanî'den naklettiği bir hadîse ise göre mehdi, Kudüs'te oturacaktır. Mehdinin Buhara'dan çıkacağı rivayeti de vardır. Mehdinin Şam'da İsa aleyhisselâm ile buluşacağı, Süfyanî (Emeviler) ile Hicaz bölgesinde harbler edeceği ve İstanbul'u feth edeceği rivayetleri de göz önüne alınırsa, mehdinin faaliyet sahasının **Arabistan ve Anadolu** olacağı açıktır.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerle ilgili çeşitli dinlerin çevre tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdilerin genellikle yaşayacakları ve faaliyetlerini gösterecekleri bölgeler, mensup oldukları dinlerin merkez veya yayılma sahalarıdır.
- Tolan, Memphis, Sambhala, Ketumati (Benares), Kudüs ve Mekke gibi kutsal şehirler mehdi zamanında da ona hizmet ederek kutsallıklarını devam ettireceklerdir.
- Mehdilerin dünya hâkimi olacağı söylenirse de, faaliyetleri ile ilgili tasavvurlarda, yalnız mensup oldukları dinin belirli çevreleri zikredilir, bunun dışına çıkılmaz.

III. MEHDİLERİN KİMLİKLERİ

Mehdilerin şahısları hakkındaki tasavvurlar öyle gelişmiştir ki, yalnız faaliyetleri değil, onların âileleri ve soyları, doğumları, sıfatlan, yetişmeleri ve vazife şuurunun kendilerinde doğuşu dahi düşünülmüştür.

AİLE VE SOYLARI

Kuzey Amerika yerlilerinden Montagnai kabilesine göre mehdi diyebileceğimiz Tskabec dünyanın ilk zamanında dünyada yaşayan ihtiyar bir kadın ve erkekten dünyaya gelmiştir. Sauk'larca mehdi olarak geri döneceği beklenen Wisakae, Tanrı'nın dünyada yarattığı ilk insandır. Bütün insanlar ondan türemiştir. Menomi kabilesinin tekrar geri döneceğine inanılan kült kahramanı Manubush da ilk insandır ve yerkızı Nokomis'den meydana gelmiştir.

Azteklerce Quetzalcoatl, bâkire bir kız olan Chimalmo 'nun yeşil bir mücevher taşını yutmasıyla hâmile kalmasından babasız olarak meydana gelmiştir. Dolayısıyla Azteklerin tasavvurlarınca mehdinin baba tarafı tanrılara dayandırılmaktadır.

Eski Mısırlılarca mehdi Ameni Hn-hn şehrinde Nubyalı (Sudanlı) bir kadından doğacaktır. Tasavvur henüz gelişmediği için anne ve babasının ismine rastlanmıyor. Hindularca Kalki Sambhala Şehrinde (Delhi'nin takriben 130 km. doğusunda) Yâjnavalkya mezhebine ait bir Brahman âilesinden doğacaktır.? Babasının ismi Vişnuyaşas, annesinin ismi Sumati veya Vişnukirti olacaktır. Kalki âilenin dördüncü oğlu olarak dünyaya gelecektir. Üç büyük kardeşi ise Kavi, Prâyna ve Sumantu'dur. Bunlar da Vişnu'nun muayyen kısımlarından meydana gelmişlerdir, Vişnu'nun kısmî inkamasyonudurlar.

Kalki gençlik çağma gelince, önce Seylan Kralı Brhadraha'nın kızı Patmavati ile sonra da Bhallâta şehri hükümdan Şaşidhvaya'nın kızı Rama ile evlenecektir. Patmavati'den Yaya ve Viyaya isimli, Rama'dan Meglamâla ve Valâkaha isimli oğulları doğacaktır. Kalki maceralarla dolu bin senelik bir hayat geçirecektir. Nihayet başta Brahma olmak üzere tanrılar kendisine gelerek, artık dünyayı

bırakarak Vaykuntha semasına gelmesini ve yüksek hakikat ve faziletleri kendilerine de öğretmesini rica edeceklerdir. Bunun üzerine hâkimiyetini dört oğluna bırakarak önce Himalayalarda inzivaya çekilecek ve oradan da semaya çıkacaktır.

Maytreya dünyaya son defa Ayita Beyi, Ayatasultus'un oğlu olarak Buda Şakyamuni zamanında gelmiş ve büyük talebeleri arasmda yeralmıştı. İstikbalde Ketumati şehri hükümdan Sankha'nın başrahibi Brahmayu veya Subrahmave karısı Brahmavati'nin oğlu olarak dünyaya gelecektir. Esas ismi Ayita ve soy ismi de Maytreya olacaktır. Doğacağı Brahman âilesi, devrin ileri gelen, zengin, kusursuz, asîl bir âilesi olacaktır. Gençlik çağma geldiğinde haremi, yüzbin kadınla dolacak ve başhanımı Candamukhi olacak ve Maytreya'ya Brahmavaddhana isminde bir oğlan doğuracaktır. Zevk u safâ ile 8.000 yıl geçirecek ve' sonunda hakikata kavuşacaktır. Hizmetlerle dolu bir ömürle Maytreya 60.000 veya 84.000 sene yaşayarak hayatının sonunda bir alev şeklinde vücudu çözülerek nirvanaya gidecektir.

Saôşyant Zerdüşt'ün soyundan gelecektir. Zerdüşt üçüncü karısı Hvôvî'ye üç defa yaklaşmış, fakat her defasında tohumu yere düşmüştür. Bu tohumların gücü ve nuru Fravaşiler tarafından hemen alınarak Vourukaşa (veya Kansava) gölüne götürülmüş ve orada saklanmaktadır. Kendisinden sonra her bin senede bu tohumlardan biri hayat bulacaktır. Üçüncü bin yılın sonunda 30 sene kalarak Gôvak- pit adında bir kız bu göle giderek yıkanacaktır. Banyo esnasında Zerdüşt'ün üçüncü tohumu henüz 15 yaşındaki bu bâkire kıza nüfuz edecek ve onu hâmile bırakacaktır. Saoşyant bu kızdan doğacaktır. Saoşyant'ın annesi olacak Gôvak-pit Zerdüşt'ün Frâya ismindeki karısından doğan Vohuraoça isimli oğlunun soyundan gelecektir. Yani Saoşyant'ın anne ve baba tarafının soyları da Zerdüşt'e dayanacaktır.

Yahudilere göre Mesih, Davud soyundan gelecek ve Betlehemde doğacaktır. İsmi İmmanuel (Allah bizimle) olacaktır. Mesih'in Yahudi olmayan bir kavimden geleceği hususunda bir rivayet varsa da pek rağbet bulmamıştır.

Mesih, genç bir kadından veya bâkire bir kızdan ***(almâh)*** doğacaktır. Pek meşhur olmayan bir rivayette ise Mesih'in Betlehem'de doğduğu, isminin Menahem, babasının isminin Hiskia, annesinin isminin ise Amiels olduğu bildirilmiştir, Bu isimdeki bir kimse M. S. 66 yılında Romalılara karşı ayaklanma suçundan öldürülmüştür.

Hristiyanlarca Yahudilerin beklediği ve Eski Ahid'de haber verilen Mesih, Davud soyundan gelen bâkire Meryem'den doğmuştur. Petrus kendisine beklenen Mesih olduğunu İsa'ya söylediğinde O reddetmemiştir. O, Tanrı'nın oğludur, kendini Şeytan 'dan gizlemek için insan suretinde görünmüştür. Protestanlarca ise, İsa'nın babası Dülger Yusuf'tur. Meryem'ın bâkire olduğu inancı İbranice ***"almah"*** kelimesinin yanlış anlaşılmasından doğmuştur. Ebonit Ter de Protestanların bugünkü görüşünü Hristiyanlığın ilk devirlerinde savunmuşlardır. Ebionitlere göre İsa, Meryem'ın erkek ve kız çocuklarından biriydi, kendisine İsa'yı doğurduğunda bâkire olduğu isnadı ***almah*** kelimesinin bâkire olarak tefsirinden ve Eski Ahid'ın kehanetine uydurmak gayretinden ortaya çıkmıştır. Hatta kardeşlerinden Yakub, ilk Hristiyan cemaatının İsa'dan sonra başkanı olmuştur.

Müslümanlarca mehdinin ismi ***Muhammed*** (veya Ahmed), babasının ismi Abdullah olacaktır. Hz. Muhammed'ın soyundan, Fâtıma evlâdından gelecektir. Abbas oğullarından geleceği veya mehdinin Meryem oğlu İsa aleyhisselâm olacağı şeklinde rivayetler de vardır. Mehdinin Çin ülkesine gideceği ve orada evlenerek bir oğlu olacağı, bu oğlanın dünyada doğacak son erkek çocuk olacağı rivayetler arasındadır. Nihayet mehdi vazifesinin sonunda normal bir şekilde Kudüs'te ölecektir. ,

Şîi Müslümanlarca ise, mehdi gelmiştir. Fakat mehdinin şahsı hakkındaki görüşleri ihtilaflıdır. Keysaniye'ye göre mehdi, Muhammed ibn Hanefiye'dir, ölmemiştir. Hâlen Radva dağında gizlenmektedir. Oniki İmam mezhebine göre ise mehdi, Onbirinci İmam Haşan el- Askerî'nin oğludur. Babası onun mehdi olacağını bildiği için Samarra'da gizli olarak yaşamıştır. Bizans imparatorunun kızı Nargis Hatunla evlenmiştir. **Nargis** İslâmî kabul ettikten sonra imamın evine girebilmek için kendini köle olarak Hasan el-Askerî'ye satmış ve bu evlilikten 12. imam Muhammed Mehdi doğmuştur. Muhammed Mehdi babasının ölümünden sonra gaybeti ihtiyar etmiştir. H.260/ m.873-h.329/m.940 yılları arasında nâibleri vasıtasıyla Şii cemaatım idare etmişse de, daha sonra "***ğaybatu'l-kubra***"ya girerek gözden kaybolmuştur. Halen görüneceği uygun zamanı beklemektedir.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerin kimlikleri ile ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdi ya Sünnî Müslümanlarda olduğu gibi müstakbel bir şahsiyettir veya Şîi Müslümanlarda olduğu gibi tarihî ve müstakbel bir şahsiyettir.
- Genellikle kendi isimleri, anne ve babalarının isimleri belirlenmiştir. Fakat aralarında birlik yoktur. Her dînin kendi kuruluş ve tarihi gelişme özelliğini taşımaktadır.
- Soyları, mensup oldukları dînin peygamberinin veya bir büyük rahibinin veya tanrıların soyuna dayanır.

DOĞUMLARI

Pek çok peygamberin doğumunda anlatılan olağanüstü hâdiselerin benzerlerine mehdilerin doğumlarında da rastlanır. Azteklerce Quetzalcoatl, yeşil bir mücevher taşını yutarak hâmile kalan Chimalmo isimli bir bakireden doğmuştu.

Hindularca Kalki'nin ana rahmine düşmesi üzerine nehirler ve dağlar, semavî varlıklar ve Tanrılar, ata ruhları sevinçlerinden şarkılar söyleyecek ve oynayacaklardır. Doğduğunda göbeğini Mahasasti (Durga'nın tezahür şekli) keserek dadısı olacaktır. Sâvitri, çocuğu Ganj suyu ile yıkayacaktır. Yer Tanrıçası ana sütünün hayat özünü şifalı sözlerle verecektir. Haberi işiten Brahma, Kalki'ye dört kollu şeklini bırakarak normal insan suretini alması için haber gönderecektir. Annesi Sumati sevincinden rahiplere yüz inek bağışlayacaktır. Vişnuyasa da oğluna Vedaların istediği şekilde merasimle isim verecektir. İsim verme merasimine Râma, Kripa, Vyâsa ve Drauni gibi ilâhlar, dilenci şeklinde genç hariyi görmeye gelip önünde diz çökecekler ve merasimden sonra da gözden kaybolacaklardır.

Budistlerce Ayita Maytreya'nm annesi Brahmavati, hâmileliğinin onuncu ayında bir çiçek bahçesine gidecek ve orada bir çiçek ağacının yanında dururken, hiç acı duymadan **Ayitâ**'dan kurtulacaktır. Ayita, annesinin normal rahim yolundan değil, kamının sağ tarafından güneşin buluttan çıktığı gibi dünyaya çıkıverecektir. Anne vücudunun kirleriyle kirlenmeyecektir. Saçtığı nur üç âlemi aydınlatacak ve sanki yeni doğmamış gibi yürüyüp yedi adım atacaktır. Ayağını bastığı yerde ise mücevher lotos çiçekleri fışkıracaktır. Göğün çeşitli istikâmetlerine bakarak, ***Bu benim son vücudumdur, artık hiçbir doğumun olmayacağı, nirvanaya gireceğim*** diyecektir. Bu arada nagalar bu yeni doğmuş çocuğa taze sular ve güzel çiçekler serpeceklerdir. Maytreya'nm doğum günü hâmile olan bütün kadınlar da zeki erkek çocuklar doğuracaklardır.

Saoşyant'ın annesi Gôvak-Pit, midyenin inciye hâmile kaldığı gibi, gölde yıkanmasıyla Saoşyant'a hâmile kalacak ve onu bâkire olarak doğuracaktır.

Mesih'in doğum günü kutsal mabed yıkılacaktır. Doğumunu Mîkâil dünyaya ilân edecektir.

Hristiyanlarca İsa Mesih, İlâhi kelimeden hâmile kalan bâkire Meryem'den doğmuştur ve Eski Ahid'in kehaneti gerçekleşmiştir. Üç hakîm veya müneccim Mesih'in doğumunu yıldızların durumundan anlayarak biat için Betlehem'e gelmişler ve bebek Mesih'in önünde diz çökerek, ona altın ve günlük hediye etmişlerdir. Mesih'in doğumunu öğrenen Kral Hirodes korkarak çocuğu öldürtmek istemişse de, Allah, meleği vasıtasıyla Dülger Yusuf'u uyarıp Mısır'a kaçmasını emretmiştir. Betlehemde doğan bütün erkek çocuklar öldürüldüğü halde, Meryem ve Yusuf'un Mısır'a kaçmasıyla İsa Mesih ölümden kurtulmuştur.

Şîilerce 12. İmam Muhammed Mehdi'nin doğumuyla mucizeler birbirini tâkip etmiştir. Doğduğu zaman orada bulunan **halası Hakîme**, bebeğin ***Tanıklık ederim ki Allahtan başka Tanrı yoktur, dedem Allah'ın resulu idi, babam da mü'minlerin emîri ve Allahın dostudur,*** dediğini işitmiştir. Babası yeni doğmuş oğlunu görmek için içeri girdiğinde, onu sünnet edilmiş olarak bulmuştur. Babası ile mükemmel Arapça konuşmuştur. O sırada etrafını kuşlar sarmış. Babası çocuğu kuşlara verip, **"Ona iyi bakın ve her kırk günde bir getirin"** demiş, kuşlar da çocuğu alarak semada kaybolmuşlardır. Annesi Nergis Hatun endişeyle sorunca, babası onun süt emmeyeceğini, kuşun da ***Kutsal Ruh*** olduğunu söylemiştir. Kırk gün sonra eve gelen Halime, çocuğu bir yaşında gibi büyümüş ve yürüyor görmüştür. Çocuk kısa zamanda büyüyüp olgunlaşmıştır.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerin doğumları ile ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Quetzalcoatl, Saoşyant ve İsa babasız olarak olağanüstü bir şekilde hâmile kalan bâkire

kızlardan doğarlar.

- Mehdilerin doğumlarında olağanüstü hâdiseler görülür.
- Doğan bebeği ziyaret için semavî varlıklar veya yüksek şahsiyetler, bilge kişiler gelirler.
- Doğan bebekler hemen mucize gösterirler.

Yalnız bu görüşler yukarıda zikredilen, genellikle mehdileri tarihî şahsiyetler olan dinlere aittirler. Konfuçyanizm, Taoizm ve Sünnî İslâm'da bu konuyla ilgili tasavvurlar mevcut değildir.

VARLIK VE SIFATLARI

Mehdilerin varlıkları bazen normal insanlarınkinden ayrı, sıfatlan daha olağanüstü olarak tasavvur edilmektedir. Quetzalcoatl beyaz sakallı ve beyaz renkli, yabancı bir kıyafet giymiş bir adam olarak tasavvur edilir. Sonra gizliliği ihtiyar etmiş ve döneceği günü beklemektedir. Seher yıldızı olarak gökte tasavvur edildiğine göre, ilâhî varlığına da inanılmış olmalıdır.

Kalki, Tanrı Vişnu'nun müstakbel avatarasıdır. Tanrı'nm bir Brahman âilesindeki inkamasyonudur. Mahiyet bakımından o bir tanrıdır. Beyaz bir at üzerinde, silâhlı, etrafa korku saçan bir süvari şeklinde tasavvur edilir. Vücudundan güzel bir koku yayılır. Ruhu açıklık, iyilik ve hikmetle doludur. Sarı kahverengi bir cildi vardır. Ay gibi parlaktır, nurundan görenlerin gözü kamaşır.

Maytreya kâmil bir aydınlatıcı, bütün ilimleri ve doğru yolları bilen yüksek bir Buda'dır. O, tanrıların ve insanların kurtarıcısıdır. Sonsuz bir merhamete sahiptir. Vücudunda esas, pek çok yan alâmetleri vardır. Cildi altın rengindedir, üzerine toz yapışmaz. Etrafına ışık saçar. Kâmil bir güzelliğe sahiptir. Boyu 28 arşın uzunluğunda, göğsü 25 arşın enindedir. Gözleri büyük, mavi ve parlaktır. Gece ve gündüz açık durur. 12 millik bir dâirede büyük, küçük her şeyi görür. Vücudunun nuru 25 mil mesafeyi aydınlatır. Onun nuru bir şimşek gibi parlaktır. Ayağım bastığı yerden lotos çiçekleri fışkırır. İsteğine göre vücudunu büyültür veya küçültebilir, hatta görünmez yapabilir. Bir anda on yöne sıçrayabilir. Portrelerinde şişman, güler yüzlü, bir elinde gül, diğer elinde inci tutan bir kimse olarak tasvir edilir. Tibetliler ise onu, sandalyesine oturmuş etrafına kanun vaz eden bir prens şeklinde tasvir ederler.

Konfuçyanizmde mehdi, yüksek bir azizdir. O, gayet berrak görür, her şeyi işitir, her şeyi bilir. Geniş kalpli, açık ellidir. Yumuşak huyludur. Buna mukabil çok kuvvetli ve cesaretlidir. O, semaya göre yaratılmıştır. O, hakikati kavramış ve ona nüfuz etmiştir. Onun, örneği gökyüzü; üstadı hakikattir. O, fazilet içinde kaybolmuştur. İsterse kendini herhangi bir eşyaya dönüştürebilir. Ruhu, yeri göğü doldurur, kâinatı ihata eder. Onun nereden geldiği, nereye gittiği bilinmez. O öyle büyüktür kî, haricinde hiç bir şey yoktur. O, yüksek Tao vahyinin taşıyıcısıdır.

Taoizm'e göre ise kutsal Vâhid'i (Kutsal Bir'i) ihata eder. Bu ihatada, ihata edilenin varlığı "Bir'in varlığına, yâni Tao'ın varlığına nüfûz eder. Böylece kutsal kimsenin varlığı, Tao'ı tasvir eden kelimelerle anlatılabilir. Bu gerçeği ise ancak negatif kelimeler ifade edebilir kî, O en yüksek ve ezeli gerçektir. O, bir varlık veya var olmuş değildir, O boşluktur, **"ben"**in yokluğudur. Normal insanın nefret ettiği terkedilme ve yalnız kalma azlıktır. Yumuşaklık ve zayıflık, çocukluk ve sadelik, Tao'da olduğu gibi Taoizm'in mehdisinin, kurtarıcısının alâmetidir. Onun ahlâkının esası ise, sevgi, kanaat ve fazilettir.

Saoşyant da İlâhî vasıflara sahiptir. Ahura-Mazda'nın ilk yaratıklarındandır ve ölümsüz kutsallardandır. Mânevi yiyeceklerle yaşar. Vücudu güneş gibi parlaktır. Üstün bir güce sahiptir ve etrafı altı gözle görür. Bununla beraber bir insan olarak tasavvur edilir.

Yahudilerce Mesih bir insanoğludur, İnsanî bir tabiata sahiptir. Fakat o meshedilmesi dolayısıyla kutsal bir güce sahip olur. Tanrı'nın himâyesi sayesinde o günah işlemez, masumdur, günahsızdır. Tanrı onu her an günahtan korur. Mesih'i diğer insanlardan ayıran husus, onun Tanrı'nın yeryüzündeki vekili olması, Tanrı'nın özel lütfuna sahip bulunmasıdır.

Hristiyanlarca Mesih, Meryem oğlu İsa'dır. O, Davud soyundan olmakla beraber, gerçekte normal bir insan değil, insan şekline girmiş ilâhî bir ruhdur. İnsanlardan ayrı bir tabiata sahiptir. O, Tanrı'nın oğlu, ilâhî ruhun inkamasyonudur. Işıktan olma bir ışıktır. Çarmıha gerildikten sonra göklere gitmiştir. Fakat vazifesini tamamlamadığı için tekrar gelecektir. O, nûranî bir varlık olup, Tanrı'nın cevheriyle onun cevheri aynıdır. Görünüş bakımından o, Âdem'e benzer. Çünkü o ikinci Âdem'dir. Âdem'in

kaybettiği nuru, ebedî hayatı geri getirecektir. Ruh bakımından da Âdem'in ruhuyla aynıdır. Saf, lekesiz bir cevherden, semavî elementlerden yaratılmıştır. İlâhî tabiata sahip olduğu için, manevî güçlerle donanmıştır. Bu yönden o, insanlardan ayrılmıştır. İnsanları kurtarmak için acı çekmiştir.

Müslümanlara göre mehdi, peygamber soyundan bir kimse olacaktır. Mahiyet bakımından o, normal bir insandır. Yaratılış ve ahlâk yönünden Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme çok benzeyecektir. Onun gibi, açık alanlı, kartal burunlu, iri gözlü, kaşları kavisli, dişleri parlak ve seyrek olacaktır. Yüzünde bir ben bulunacak, sakalı sık olacak ve omuzunda Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin nübüvvet nişanına benzer bir nişan bulunacaktır. Orta boylu, uylukları uzun, rengi esmer, Arap rengi olacaktır. Dilinde ağırlık bulunacak, yavaş ve ağır konuşacaktır. Vazifeye 30-40 yaşlarında başlayacak, son derece dindar ve gönlü, Tanrı sevgisi ve korkusuyla dolu olacaktır. Üzerinde pamuklu bir aba taşıyacaktır. İlim ve hikmet sahibi olacak, hatta kuşların ve diğer bütün hayvanların dilinden anlayacaktır.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerin varlık ve sıfatlan ile ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdiler normal insan şeklinde görülmekle beraber, gerçekte onların ilâhı bir kişiliğe sahip olduğuna veya üzerlerinde Tanrı'nın özel rahmetinin bulunduğuna inanılır.
- Üstün bir zekâ, cesaret ve güzelliğe sahiptirler.
- Olağanüstü bir ilim ve iman sahibidirler.
- Genellikle mensup oldukları dînin kurucusuna benzerler.
- Günahsızdırlar, hata yapmazlar.
- Diledikleri zaman mucize gösterirler.

EĞİTİM VE İRŞAT KAYNAKLARI

İnsanların çocukluk ve gençlik devirlerinde aldıkları eğitim ve öğretimin meslek hayatlarındaki kuvvetli tesiri, mehdiler için de düşünülmüş olmalıdır kî, mehdilerin eğitim ve öğretimleri ile ilgili tasavvurlar, temel prensipler bakımından bütün dinlerde paralellik arzetmektedir. Hinduizmde Kalki, öğrenim yaşına gelince Hinduizmin kutsal kitaplarından olan Vedalan Guru Rama Yamadagnya yanında tahsile başlayacak ve kutsal kitapları öğrenecektir. Yine 64 türlü yay kullanmasını ve diğer harb sanatlarını öğrenecektir. Bunlar, müstakbel hayatında daima yolunu aydınlatacak, müşkilâta düşünce de tanrıların vahyi kendisine ulaşacak, yol gösterecektir. Meselâ, Koka ile yapacağı kutsal savaşta onu silâhıyla öldüremeyecek ve müşkil bir vaziyete düşecektir. O anda Tanrı Brahma, Koka'nın silâhla değil, aynı anda vurulacak iki yumruk darbesiyle öldürülebileceğini Kalki'ye vahyedecektir. Bu vahyi alan Kalki, savaşı kazanacaktır. Yılanların şehrine yapacağı seferde olacağı gibi, semavî sesler kendisine ve askerlerine tehlike anlarında yardım edecektir.

Budistlerce Maytreya, selefi Buda gibi refah içinde büyüyecektir. Ailesi, oğullarının çeşitli mevsimlerde rahat edebilmesi için dört ayrı saray yaptıracaktır. Maytreya'nın hareminde hiç bir organında noksanı olmayan, mücevherlerle süslü, uzun, orta ve kısa boylu tam yüzbin kadın bulunacaktır. Zaman zaman eğlenmek için parkta dolaşmaya çıkacaktır. Bir gezintisinde, Buda Şakyamuni'de olduğu gibi bir yaşlıya, diğerinde bir hastaya, üçüncüsünde bir cenazeye rastlayarak dünyanın zevklerinin fânî olduğunu anlayacaktır. **Kral Sangha**'nın hediye ettiği mücevher koltuğun Brahmanlar tarafından bir anda parçalandığını görmesi bardağı taşıran son damla olacak ve sarayını terk ederek Ketumati şehri yakınında bir ormanda bulunan **NâgaPuspa** ağacı altında düşünmeye başlayacaktır ve daha önce Şakyamuni'nin kavuştuğu hakikate o da kavuşacaktır. Buda'nın öğretisiyle Maytreya'nın ki arasında bir fark bulunmayacaktır. Maytreya da Budizm'in dört kutsal hakikatim ilân edecektir.

Konfüçyüs de diğer din kurucuları gibi kendisinden sonra gelecek müstakbel kurtarıcının, mehdinin kendi sözlerini değiştirmeyeceğini, kendisini tasdik edeceğini haber vermiştir. Mehdi, üstün kabiliyetleriyle görme, işitme, hissetme ve tanıma gücüyle gerçeğe nüfûz edecek, gözlem ve zekâsıyla mutlak hakikati bulacaktır. Artık o, göğün bir aynası olacak, açıkladığı her şeye halk hemen inanıp amel edecektir.

Mecusilerce Saoşyant'a Avesta rehber olacaktır. O, Zerdüşt'ün öğretilerini iyice öğrenecektir

Şeriatının yasaklarım tutacak, yalan ve kötülüğü kaldıracaktır. Bunların dışında karşılaşacağı zorluklarda kendisine Ahura-Mazda'nın vahyi yardımcı olacaktır.

Yahudiler de Mesih'in eğitim ve öğretimiyle ilgili açık bir ifadeye rastlamıyoruz. Belki de iyi bir Müslüman için Kur'an ve hadisleri öğrenmek ne derece tabiî ise, Yahudiler için de dînî bir önderin Eski Ahid'i, Talmud ve Midraş'ı tahsili, öğrenmesi tabiî görülmüş ve ifadeye ihtiyaç duyulmamış olabilir. Zaten vaaz edeceği hakîkatlar Tevrat, Talmud ve Midraş gibi kutsal kitaplara dayanacaktır. O, yeni bir şeriat getirmeyecek, ancak mevcut şeriatı zamana göre tefsir edecek ve uygulayacaktır.

İsa Mesih'in, Yahudiliğin bir mezhebi olan Essenî'ler arasında yetişmiş olabileceği kanaati yaygındır. Üstadı vaftizci Hz. Yahya, Essenî mezhebindendi. İsa, kendisinin yeni bir şeriat getirmediğini, eski Yahudi şeriatını tamamlamak için geldiğini, Yahudiliğin kutsal kitaplarına tâbî olduğunu ifade etmiştir. Dindar bir Yahudi olarak ömür sürmüş, yazılı bir şey bırakmamıştır. Paulus ve taraftarlarınca ise, İsa'nın sözlerinin tamamen aksine, onun Yahudi şeriatını kaldırdığı, dünyaya kanun ve günah bağlarından uzak bir serbestlik getirdiği iddia edilmiştir.

Müslümanlarca Allah, mehdiyi bir gecede vazifesine lâyık kılacaktır. Artık mehdi Kur 'an ve Sünneti kendisine rehber edinecek, ihya etmedik sünnet, kaldırmadık bid'at bırakmayacaktır. Kur 'an'ı iyi anlayacak, mânasını iyi bilecektir.

Şîilerce imamlar, özellikle 12.İ mam Muhammed Mehdi, Tanrı'nın özel bir lütfuna sahiptir. Daha ana rahminde iken konuşmasını, ibâdeti ve Kur'an okumasını öğrenir, çocukken de meleklerden öğrenimine devam eder. Kutsal Ruh onu hatadan korur. Mehdi yeni bir şeriat getirmez, ancak o, mevcut şeriatın bâtınî mânasını zamana göre açıklar ve halka gizli ilimleri öğretir.

<u>Yukarıda incelediğimiz mehdilerin çeşitli dinlerdeki yetişme ve irşat kaynaklarım özetlersek:</u>

- Mehdiler mensup oldukları dinlerin kutsal kitaplarını eğitim çağlarında en iyi şekilde tahsil ederler.
- Harb ve silâh kullanma sanatlarını öğrenirler.
- İrşat kaynakları mensup oldukları dinlerin kutsal kitaplarıdır. Yeni bir problemle karşılaştıklarında Tanrı onları vahiy ve ilhamıyla irşat eder, onlara doğru yolu gösterir.

VAZİFE ŞUURUNUN DOĞUŞU

Yeni Gine Yerlileri arasında 1893 yılında meydana gelen Milne Bai hareketinde, genç mehdi, kendisinin Mukaddes Ruh tarafından vazifeye çağrıldığını, ölmüş atalarının ruhlarıyla ilişki kurduğunu açıklamıştа 1940 yılında Filo hareketinde ise bayan mehdi, rüyasında Gök Tanrı'nın hitabına mazhar olduğunu ilân ederek faaliyetine başlamıştı. 1933-1936 hareketinin kahramanı **Mehdi Marafi** ise vahyini Şeytan'dan aldığını ve kendilerine yardım vaat ettiğini açıklamıştır.

Yine, Yeni Gine ElopSolop bölgesindeki mehdi harekâtının kahramanı, kendisinin ata ruhları tarafından vazifeye çağrıldığım, vahiy aldığını söylemiştir. Amerika'da Cartago şehri yakınındaki Quimbaya köyü yerlilerinin 1546 yılındaki ayaklanmasında da harekâtın kahramanı, kendisine ata ruhlarının vahyettiklerini vc emir verdiklerini söylemişti. 1921 yılında Afrika'da Yukarı Nil bölgesinde Dinka kabilesinin mehdisi de kendisini, Gök Tanrıdan vahiy aldığını, vazifeye çağrıldığını iddia etmişti.

Hindularca Kalki'nin hocası Rama, Kalki'ye Vedaları ve diğer kutsal bilgileri öğrettikten sonra, kendisinden ayrılmadan önce talebesine hayatının amacını ve görevini açıklayacak, onun kaliyuganın kirlerini temizlemek için geldiğini, dünyada adaleti hâkim kılacağını, Şiva'nın ona sihirli bir at, bir papağan ve harb aletleri hediye edeceğini haber verecektir. Bu suretle Kalki gerçek kimliğini ve görevlerini öğrenecektir. Sonra **Şiva**'ya dönerek dua edecek ve duasının sonunda Şiva kendisine bir at, bir papağan ve silâhlarını hediye edecektir. Artık bundan sonra Kalki kimliğinin ve vazifelerinin şuuruna ermiş olarak seferlerine başlayacaktır.

Budistlerce Kral Sangha, günün birinde Maytreya'ya mücevher bir koltuk hediye edecektir. Maytreya da onu Brahmanlara verecektir. Brahmanlar ise koltuğu Maytreya'nın gözleri önünde parçalayıp aralarında bölüşeceklerdir. Bu güzel koltuğun bir anda parçalandığını gören Maytreya, dünyadaki her şeyin böyle fanî olduğunu bütün çıplaklığı ile hissedecek ve düşünmeye başlayacaktır. Bu düşünce, kendisini öyle rahatsız edecektir kî, gece yarısı sarayını terk ederek Bodhi ağacı

Nagapuspa altına giderek oturmaya ve düşünmeye başlayacaktır. Yine aynı gece henüz sabah olmadan mutlak hakikate ulaşacaktır. Maytreya, etrafını bir kalabalığın sardığını görecek ve hepsinin Buddha Dharma'yı öğrenmeye geldiklerini, çünkü Buda Şakyamuni'nin daha önce haber verdiği, halkın beklediği kimsenin kendisi olduğunu anlayacaktır. Artık bundan sonra Maytreya tebligata başlayacaktır.

Hristiyanlarca İsa, Vaftizci Yahya'nın talebelerindendi. Yahya'nın temel görüşü, kıyametin yaklaşmakta olduğu ve beklenen Mesih'in hemen görüneceği idi. Bu görüşünü halka da ilân ediyor, yakında gelecek felâketlerden kurtulmaları ve mesih devrinin seçkinleri arasına katılmaları için isteyenleri vaftiz ediyordu. Yahya'nın yaptığı bu vaftiz, bir nevi İslamiyet'teki boy abdesti gibi bir taharet işlemi idi. Yahya, kendisini beklenen devrin öncüsü olarak görüyordu. Vaftiz olmaya gelenler arasında İsa da vardı. Sıra ona gelince: ***"Ben senin tarafından vaftiz olmaya muhtacım, sen bana mı geliyorsun***?" diyerek İsa'nın önüne geçmek istedi. Fakat İsa'nın ısrarı üzerine Yahya, İsa'yı vaftiz etti. İsa vaftizden hemen sonra Kutsal Ruh'un bir güvercin şeklinde kendisine geldiğini gördü ve gökten sesler işitti. Bu olaydan sarsılan İsa, çöle giderek inzivaya çekildi ve olanları anlamaya çalıştı. Kısa bir inzivadan sonra İsa, kendisinin beklenen Mesih olduğu şuuruna ulaştı ve tebligata başladı. Hatta baş hahamın ***Sen Mesih misin?*** sorusuna, ***"ben oyum"*** cevabını verdi.

Müslümanlarca mehdinin kendini ve vazifesini idrak etmesi hususunu ***"Mehdi, bizden yani, ehli beyttendir. Allah onu bir gecede ıslah eder"*** hadisinde görüyoruz. Hadisteki ***'yuslihuhû "*** kelimesini İbn-i Mâce'nin şârihi esSindî, ***rüştünü ilham eder*** şeklinde mânalandırmaktadır. Ali b. Muhammed el-Kârî ve müsteşrik Rosenthal da aynı mânayı anlamaktadır. Biz buradan Allah Teâlâ'nın bir gece mehdiye ilhamda bulunarak, kendisinin mehdi olduğunu ve bu vazife için olgunlaştığı şuuruna eriştireceği mânâsını anlamaktayız.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerde vazife şuurunun doğuşu hakkındaki çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdilik vazifesine dâvet Tanrı veya ruhlardan gelir.
- Mehdinin hocasından gelir.
- Budizm'de olduğu gibi mehdi, vazife şuuru kendi içinde doğar ve buna tahsilinde edindiği bilgiler de yardımcı olur.

IV. MEHDİLERİN FAALİYETLERİ VE SOSYAL ÇEVRELERİ

Mehdilerin faaliyetleri genellikle güçlü bir hükümdar ve kumandan olarak dış düşmanlara karşı ülkesini koruyucu, içte ise milletine cennet saadetini tattıracak ideal bir sosyal reformcu, devlet adamı, ülkede ideal bir dinî hayatı gerçekleştirecek bir peygamber, bir rahip olarak tasavvur edilmektedir. Bu faaliyetlerinde bazı yardımcılarının ve dostlarının, muhalif ve düşmanlarının da bulunacağı düşüncesi de ihmal edilmemiştir.

SİYASÎ FAALİYETLERİ

Budizm dışında mehdi tasavvurunun bulunduğu dinlerde, mehdilerin faaliyetlerinin ağırlık merkezlerini, onlardan beklenen siyasî başarılar teşkil etmektedir. Yeni Gine de Keram Nehri civarı halkı, gelecekteki yerli bir hükümdarın yabancıları ülkelerinden kovacağına, daha sonra ülkeye refah ve saadet getireceğine inanırlar. Kızılderililer de istikbalde bir hükümdarın geleceğine, beyazları ülkelerinden çıkaracağına inanırlar. Yine Kuzey Amerika yerlileri arasında tezahür eden **"Ghost- Danc"** hareketlerinde, müstakbel mehdi diyebileceğimiz hükümdarların gelerek, ülkelerini yabancılardan kurtaracağına, onları imha edeceğine, daha sonra da sosyal reformlara girişeceğine inanılmaktadır. Eski Amerika yerlilerinden Aztekler de Quetzalcoatl'ın geri dönerek idareyi tekrar eline alacağına, ülkeyi şer güçlerden kurtaracağına inanıyorlardı.

Eski Mısırlılarca Ameni, Yukarı Mısır tahtına oturacak ve ülkesini Aşağı Mısır'la birleştirecek, düşmanlarım sindirecekti. Ülkesine göz diken Asyalıları ve Libyalıları yok edecekti. Etrafına hâkimiyetini öyle kabul ettirecekti ki, kimse saldırmaya cesaret edemeyecekti. Kaleler askersiz olacak, çeşmeler açık bulunacaktı.

Hindularca Kalki, hükümdarlık tacını giyecek ve çevresi kendisine bîat edecektir. Daha sonra Kalki

silâhlarını kuşanıp atma binecek ve dalâlet ülkelerine seferlere girişecektir. Düşmanlarının başında Budistler gelecek ve büyük bir Budist ordusunu çetin savaşlardan sonra imha edecektir. Sonra Himalayalardaki devlerle ve Hindistan sınırlarını zorlayan vahşi milletlerle (Türkler ve diğerleri) savaşarak, hepsini imha edecek ve dünyayı şerlerinden kurtaracaktır. Zehirli kızın yaşadığı yılanlar ülkesi Kâneani'ye hücum ederek, kızın ve ülkenin tılsımını bozacaktır. Yeraltı dünyasının küfürbaz kralı Baliyi bozguna uğratacaktır. Bu suretle yeraltında veya yerüstündeki günah ülkelerine yirmi sene içinde son verecektir.

Buda'nın siyasi faaliyetleri olmadığı gibi, Maytreya'nın da siyasî faaliyetleri olmayacaktır. Fakat diğer dinlerdeki mehdilerin siyasî ve sosyal faaliyetlerini Maytreya devrinin faziletli hükümdarı Sankha ve oğulları yerine getirecek, ülkenin düşmanlarını yok edecektir. Ülkenin sınırlarım denizlere ulaştıracaktır.

Konfüçyanizm'de mehdi bir hükümdar olacaktır. Aynı zamanda O bir kutsaldır. Kendi içinde taşıdığı Tao'ın varlığına ve insanların ve eşyanın varlığına nüfuz edebilir, gök ve yer gibi yaratıcı güce sahiptir. O, varlık kalabalığının üzerine başım kaldırınca, bütün ülkeye sükûnet gelir. O, insanlara, hayvanlara, eşyaya yânî bütün tabiata müessirdir. O, her şeye ciddi ve gerçek olarak hâkimdir. Onun tesirinden kimse kendini kurtaramaz. O, bu hâkimiyetiyle bütün varlıkları kemalâta, doğruya sevk eder.

Taoizm'de mehdinin aktif bir hükümdarlığından, faaliyetinden bahsetmek mümkün değildir. Çünkü dînin temeli pasiflik üzerine kurulmuştur. Mehdi ulvî hedeflerine aktif olarak değil, pasif olarak, faaliyet göstermeden varır. Kim kavga etmezse, onunla dünyada kimse kavga etmez. Mehdinin varlığının cevherinde yoğunlaşmış olan kuvvetten, **Tao** ve **Te'**nin sessizlik ve boşluğa çekilmiş kuvvetlerinden mehdiye kuvvet akın eder ve ondan dışarı fışkırır. Bütün eksikleri doldurur, eğrileri doğrultur, boşları doldurur, eskileri yeniler. Bu kuvvet tamamen kendi kendine tesir eder. Mehdi ise pasifliğini dâima muhafaza eder. Mehdinin aydınlığı ve berraklığı kuvveti taşır, kuvveti aktarır. Onun faaliyeti faaliyetsizliktir. Konuşması susmaktır. Mehdi konuşmadan doğruyu bulur, düşünmeden hedefine varır. Çünkü onun ruhu gök ve yere nüfuz eder. Onun anlayışı kâinatı ihata eder. Eşyalar onun karşısında emrine ve hizmetine hazır olarak durmak zorundadır. Onun tesir sahası bütün yeryüzüdür. O, herkese yardım eder. Ölü ruhlarının insanlara kötülük etmelerine mâni olur. Mehdi inzivada olmaz, O tahtında ve kendisine götürülen sosyal vazifelerin içinde olur. Fakat O, insanlara aktif olarak tesir etmez. O, kendinin Tao ile dolu misâliyle müessir olur. Halk kendisine olan itimadı hisseder ve dolayısıyla kendini serbest görmez. Mehdinin muazzam gücünü görür ve onu sever. Mehdinin tesiri öyle saftır kî, sıfatı yoktur. O herkese müessirdir.

Mecusilerce Saoşyant gerçek bir hükümdar olacak, dördüncü bin yılında dünyayı hâkimiyeti altına alacak ve karanlık kuvvetleri imha edecektir. Nihayet dördüncü bin yılın hâkimiyetini Tanrı Ahura-Mazdaya devredecektir.

Yahudilere göre Mesih, Tanrının yeryüzündeki vekilidir. Bu sebeple o hem Yahudi milletine, hem de Yahudi olmayan milletlere hâkim olacaktır. Bir dünya imparatoru olarak müminlere Tanrı'nın rahmetini, küfurbazlara da lânetini getirecektir. Hâkimiyetini kabul etmeyenler karşılarında İlâhî cezayı bulacaklardır. Mesih âdil bir hükümdar olarak Davud'un tahtından ülkeyi idare edecektir. Halkını ve ülkesini düşmanlara karşı koruyacak, ülkesinin sınırlarını kuzeyde ve güneyde denizlerden denizlere, doğuda nehirlere, batıda dünyanın ucuna (okyanusa) ulaştıracaktır. Zâlim hükümdarları perişan edecek, Kudüs'ü putperestlerden temizleyecek, günahkârları toprak çanak gibi paramparça edecektir. Dağılmış İsrailoğullarını tekrar toplayacak, Roma'yı fethedecek, Habeşistan, Mısır ve Arapları vergiye bağlayacaktır.

İsa da bir Yahudi olarak yukarıda zikrettiğimiz tasavvurlara sahipti. Talebeleri, üstatlarının Yahudiliğin beklediği hükümdar olduğuna, vaat edilenin yakın bir zamanda kendisine verileceğine inanıyorlardı. İsa da aynı kanaatta idi. Bir gün şakirtlerinin bu iddiasına tahammül edemeyen Ferisilerden bazıları İsa'ya, "***Muallim***, ***Şakirtlerini azarla***", demişlerdi. İsa da onlara, ***'eğer bunlar susarlarsa, taşlar bağıracaktır"***, diyerek onları reddetmişti. Daha Sonra Kudüs'teki Roma Valisinin, "***sen Yahudilerin Kralı mısın?"*** sorusuna İsa, "***söylediğin gibidir*** ", diyerek cevap vermişti. Beklenen gerçekleşmeyince, Hristiyanlar Mesih'in eksik kalan vazifesini tamamlamak için tekrar geleceğine, daha önce ölmüş Hristiyanları da, o günün ihtişamından nasiplerini almaları için dirilteceğine

inanırlar.

Müslümanlara göre mehdi, dünya hâkimi bir hükümdar olacak, Hint hükümdarları kendisine boyun eğecektir. Mekke ve Medine arasında "***Beyda***" mevkiinde kendisine hücum eden bir orduyu mağlûp edecektir. Arabistan yarımadasında hükümdarlık iddiasında bulunacak olan Süfyânî'nin ordusuyla müteaddit defalar karşılaşacak ve sonunda onları tamamen imha edecektir. **Mehdi, Bizans orduları ile savaşacak ve nihayet İstanbul'a kadar ilerleyerek İstanbul'u fethedecektir.** Mehdinin harplerdeki gayesi, Müslüman olmayanları İslâm'a dâvet olacaktır. Bunun için İslâm'ı dünyaya yayıncaya kadar savaşacaktır.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerin siyasî faaliyetleri hakkındaki çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdiler devlet reisi olarak ülkelerinin idaresini ellerine alacaklardır.
- Ülkelerini istilâ eden yabancıları çıkaracak veya ülkesine saldıran düşmanlan sindirecektir.
- Ülkelerinin bütünlüğünü ve sulhunu bozan iç düşmanlarla savaşarak onlan bertaraf edeceklerdir.
- Rivayetlerde, mehdilerin ülkelerinin hudutlarını yeryüzüne yayacakları, bir dünya imparatorluğu kuracakları bildirilirse de, anlatılan faaliyet sahaları mensup oldukları dînin yayılma sahaları dışına çıkmaz.
- Taoizm hariç bütün dinlerde mehdiler, hedeflerine aktif faaliyetlerle varırlar.

SOSYAL FAALİYETLERİ

İlkel kavimlerde birdenbire ortaya çıkan İlâhî kahraman, insanlara kültür vasıtalarını vermekte, ziraatı öğretmekte, kanunlar vaz etmekte ve nihayet tekrar geleceğini vaad ederek gizli bir şekilde kaybolmaktadır. Yeni Gine Biak adası yerlilerince eski kültlerinin kahramanı Mansren, bir gün tekrar geri dönecek ve adada adaleti hâkim kılarak çalışmayı, sefaleti ve ölümü ortadan kaldıracaktır. Kızılderililerce de müstakbel hükümdar ülkede adaleti hâkim kılacak, ülkeye refah ve saadet getirecektir. Yine Kuzey Amerika'da, bütün "Ghost-Dance" hareketlerinde müstakbel kurtarıcının ülkeden hastalıkları ve sefaletleri kaldıracağına ve milletini refaha kavuşturacağına inanılmaktadır. Bu sosyal tasavvurlar, Eski Amerika yerlilerinden Azteklerde de vardı.

Eski Mısırlılarca da Ameni, ülkeye mutlak adaleti getirerek, zulmü ortadan kaldıracaktır. Ülkeye sulh ve sükûn hâkim olacak, sığırlar tarlalarda çobansız dolaşacak, geceleri kimse bağırıp çağırmayacak ve ülkede üzüntülü kimse kalmayacaktır.

Hindularca da Kalki, dünyada mutlak sulhu hâkim kılacak, gıda maddelerini çoğaltacak, hastalıkları kaldıracaktır. Artık dünyada hırsız ve haydutlar kalmayacak, bozulan kast sistemleri yeniden kurulacak ve her biri kendi derecelerine göre vazifelerini yapacaklardır. Kalki, cemiyetin selâmeti için her türlü sarhoşluk veren maddeleri, et yemeklerini ve ziyam kaldıracaktır.

Diğer dinlerdeki mehdilerin sosyal faaliyetlerini, Budistlere göre Maytreya devrinin dindar hükümdarı yapacaktır. Ülkesinde adaleti ve sulhu hâkim kılacak, ülkeyi saraylarla, eşi görülmemiş çeşitli zenginlik ve ihtişamla donatacaktır.

Konfuçyanizmde mehdi, yere, göğe, dağlara ve nehirlere, tanrılara ve ruhlara hâkimdir. O, mânevî gücüyle, hastalıkları, anormal yaratılışları ve nizamsızlığı ortadan kaldıracaktır. Ahlâkî açıklamalar yapacak, yeni bir kültür düzeni kuracak ve yaşadığı çağı düzeltecektir.

O, insanları uygun mevkilere getirecek ve kendi ruhî gücüyle onları içten idare edecektir.

Mecusilerce Saoşyant ülkesini ilâhî kanunlara göre idare edecek insanların tabiatlarını değiştirecektir. Hastalıkları, ihtiyarlığı ve ölümü dünyadan kaldıracaktır. Artık dördüncü bin yılın sonuna doğru insanlar yalnız sıvı yiyeceklerle beslenecekler, yalan ve karanlık kısımlarım yok edeceklerdir.

Yahudilerce Mesih, ülkesini ilâhî kanunlara göre idare edecek ve ülkesindeki bütün milletleri sulh ve refah içinde yaşatacaktır. **Dünyadan harbi kaldıracak, kılıç ve mızrak gibi savaş aletlerini ziraat aletlerine dönüştürecektir.**[179] Savaş arabaları, ok ve yay kırılacak, kanlı çizme ve elbiseler yakılacaktır. Dünyadan her türlü zulmü kaldıracak, adaleti hâkim kılacaktır. Halkını sefaletten kurtaracak, fakirlere yardım edecek, ülkenin topraklarım güllük ve gülistanlığa çevirecektir. Ülkesini zelzele, açlık ve hastalık gibi her türlü felâketlerden emin kılacaktır. Onun ülkesine hâkim kılacaktır. Devrinde mesut olmayan kimse kalmayacaktır. Hatta hadımlara dahi evlenme, çocuk sahibi olma imkânı sağlayacaktır.

Müslümanlarca da mehdi, hâkimiyeti süresince adaletten ayrılmayacak, her işi hak ve adalet ölçüsüyle yapacaktır. Böylece ondan yer ve gök ehli razı olacaktır. Devlet ve millet refah içinde yüzecek, hazine yardım etmek için ihtiyaç sahibi kimseyi bulamayacaktır. Cemiyetin düzeni için zinayı, müskiratı ve bütün kötü alışkanlıkları kaldıracaktır. İyileri mükâfatlandıracak, kötüleri cezalandıracak, yeryüzünü emniyet ve sulha kavuşturacaktır. Mehdi bütün hareketlerinde Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin yolunu takip edecek, ülkesinde adaleti hâkim kılacaktır.

<u>Yukarıda incelediğimiz mehdilerin sosyal faaliyetleri hakkındaki çeşitli dinlerin tasavvurlarım özetlersek:</u>

- Mehdiler ülkelerinde mutlak adaleti ve sulhu hâkim kılacaklar;
- Sefaleti önleyecek ve ülkelerini refaha kavuşturacaklar;
- Hastalıkları ortadan kaldıracaklar;
- İnsanlar arasındaki sosyal ilişkileri düzene koyacaklar;
- Ülkelerini îmar ederek ihtişamını artıracaklardır.

DÎNÎ FAALİYETLERİ

[179] Yeşiller hareketinin temel fikri Mehdiye dünyayı hazırlamak.

İnsan, kalben ulühiyetle temasa geçmek, o güç ve ihtişamdan hissedar olmak ister. Tanrı ile ilişki kurmayı, Tanrı'nın kendisiyle ilgilenmesini arzu eder. Tanrı'dan bir şeyler beklerken O 'na da bir şeyler vermek ister. Bu karşılıklı davranışların müşahhas şekli kültlerdir. Fakat hiçbir din, mevcut kültlerinin yerine getirilmesinden tatmin olmaz. Ancak bunların mehdi zamanında, onun zoruyla ideal tatbikatım bulacağını ümit eder. Mehdiler bir peygamber gibi dînin zayıflayan öğretisini yenileyerek güçlendirecek, bir rahip gibi de ihmal edilen kültlerin yerine getirilmesini sağlayacaktır.

Eski Mısırlılarca Ameni, hakikati tebliğ edecek, yalanı kaldıracak ve dîni ihya edecektir. Tanrıların memnun olacağı işleri yapacak, onların rızasını kazanacaktı.

Hindularca Kalki, Kaliyugada kaybolan Brahmasutra'lan, Veda'ları ve Purana'ları tekrar ortaya koyup açıklayacak, kaybolan kast kanunlarım ilân edecektir. Yeni Kritayuga insanlarının ruhlarına berraklık getirecek, kalblerini iyilik ve hikmetle dolduracaktır. Kaybolan dharmayı (öğretiyi) yeniden ortaya koyacak, bu suretle insanlar Hinduizmi doğru şekilde öğreneceklerdir.

Kalki, bir rahip gibi hayatın gayelerine göre kurban takdimlerinde bulunacaktır. Babasının ölümünde cenaze merasimim bizzat kendisi icra edecektir. Veda tahsilini ve sadakaları yeniden düzene koyacaktır. İnsanların ibadetlerini yerine getirmelerini, mabet yapmalarını, kurban sunmalarını sağlayacaktır. Artık Kalki'nin icraatıyla devrin rahipleri Veda âlimi olacaklardır. Kadınlar adaklarına sadık kalacaklar, tanrılara hürmeti elden bırakmayacaklar, bol bol kurban takdiminde bulunacaklar ve kocalarına sadakat göstereceklerdir. Kşatriyalar kurban işlerine gereken önemi vereceklerdir. Vaişyalar Vişnuya olan vazifelerini ihmal etmeyeceklerdir. Sudra'lar ise kastlara hürmet ve hizmet ederek hizmetlerinin karşılığı olarak Kalki'nin efsanelerini dinleme şansına sahip olacaklardır. Bütün insanlar Samsaradan (ruh göçünden) kurtulmak için tapa (zühd) temrinleri yapacaklardır. **Kalki kutsal kanunlara uymayanlarla, ibâdeti terkedenlerle savaşacak, dini, hayata hâkim kılacaktır.**

Budizm'de, Maytreya inzivadan sonra hakîkata kavuşarak, geri kalan hayatım hakîkatların tebligatıyla geçirecektir. Bu hakikatler; sadaka vermek, davranışlarda ahlâkî kurallara uymak, tefekkür etmek, kutsal şeylere hürmet, büyüklere hizmette bulunmak ve dünyaya sırt çevirmektir.

Bunlar, hayatın ızdırap olduğu, ızdırabın menşei, ızdıraba gâlib gelme hakikatlerini kişiye öğreten vasıtalardır. Maytreya tebligatıyla milyonlarca, milyarlarca kişiyi irşat edecektir. Hatta zamanın kral ve kraliçesi de saraylarım bırakarak zâhitliğe başlayacaklardır. Maytreya bazen talebeleri ile şehirde sadaka toplayacak ve tarikatın temel prensiplerinden birini yerine getirmiş olacaktır. Maytreya yalnız zamanının insanlarım hidayete kavuşturmakla kalmayacak, daha önce ölerek cehenneme gitmiş varlıkların ızdıraplarını da duyarak onları da hidayete kavuşturacak, cehennemden kurtaracaktır.

Zerdüştîlerce Saoşyant, insanlara Ahura-Mazda dinini öğretecektir. O rahiplerin en yükseğidir, kutsal işleri eksiksiz yapacaktır.

Yahudilerce Mesih'in en önemli vazifesi Allah'a iman mevzuunu öğretmek, O'nun varlığını, kâinata hâkimiyetini, tarihin yöneticisi olduğunu insanlara anlatmaktır. Hakkı ve doğruyu tebliğdir. O, Tevrat'ı yalnız Yahudilere değil, Yahudiler dışındaki ***bütün-milletlere*** de öğretecek, adaleti ve hakikati konuşacaktır. Yehova ona her sabah ilâhî hakikatları vahyedecek, o da gündüz bunları halka tebliğ edecektir. İnsanlara doğru yolu gösterecektir. O, İsrailoğullarına otuz kanun daha getirecektir. Bütün insanların Allah'a kulluk etmelerini sağlayacak, İsrailoğullarının affı için kefaret olarak oruç tutacak, hatta kendini hadım edecektir. Zamanında mabet tekrar yaptırılacaktır. Devamlı vaazlar yapılacak, şeriat harfıyyen tatbik edilecektir. Kudüs dışındaki insanlar seneden seneye Kudüsü ziyaret edecek ve Kulube bayramını (Sukkoth) kutlayacaklardır. Günah İsrailoğullarından kalkacak ve halk birbirlerine adaletle muamele edecek, hürmet gösterecektir. Çünkü, ilâhî ruh halka dökülecek ve halkın kalbleri yenilenecektir. Denizin su ile dolduğu gibi, ülke imanla dolacak, ihtiyar, genç, kadın, erkek herkes hikmetli sözler konuşacaktır. Allah Teâlâ'nın İsrailoğullarıyla yapacağı yeni bir ahit, artık kâğıt üzerine değil, insanların kalplerine yazılacaktır.

Hristiyanlığın ilk zamanlarında İsa Mesih Peygamber olarak kabul ediliyordu. İsa da aynı kanaatteydi ve vazifesini şöyle sayıyordu:

"Rabbin Ruhu üzerimdedir,
Çünkü fakirlere müjdeyi

Vazetmek için beni meshetti.
Beni esirlere azatlık ve körlere
Gözlerinin açılmasını ilân etmeye,
Ezilenleri kurtuluşa kavuşturmaya
***Rabbin makbul yılını ilân etmeye gönderdi*.**

Bir peygamber olarak da tabuttaki bir gencin ölüsünü diriltmek, kuyu başında rastladığı kadının gizli sırlarını açıklamak gibi birtakım mucizeler göstermiştir. Vaazlarında ise ibadet ve inançla ilgili konularda talebelerini aydınlatıyordu.

Müslümanlarca mehdi, Hz.Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin yolunu takip edecek, bütün sünnetleri ihya edecek, Müslümanlar arasındaki çöküntüyü bertaraf edecektir. Kendisi bir hata yapmayacaktır, çünkü bir melek daima onu hatadan koruyacaktır. O, mezhepleri kaldıracak, saf dinden başka bir şey bırakmayacaktır. Mehdi peygamber gibi mucizeler gösterecektir. Diktiği kuru bir kamış, anında yeşerip yapraklanacaktır. Havada uçan kuşa işaret edince, kuş eline düşüverecektir. **Tâbutu's- Sekine'yi meydana çıkararak, Tevrat'ın aslını bulacaktır**. Dînî önder olarak bulunduğu yerde imameti kendi üzerine alacaktır. Hatta Hz. İsa onun arkasında namaz kılacaktır. Sâlih amelleriyle Allah Teâlâ'nın rızasını kazanacak, ülkesini İlâhî rahmete boğacaktır.

Yukanda incelediğimiz mehdilerin dînî faaliyetleri ile ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarım özetlersek:

- Tâbi oldukları dinlerin öğreti ve kültlerine uyacaklar;
- Zayıflayan veya kaybolan eski dînin inanç ve ibadetlerini tebliğ ederek eski dîni yeniden canlandıracaklar;
- Kutsal kitaplarım zamana göre tefsir edecekler;
- Dînî kültleri kendileri yerine getirdikleri gibi, tebalarının da yerine getirmelerini sağlayacaklar;
- Şeriatı (dîni kanunları) ülkelerine hâkim kılacaklar;
- Gerektiğinde mucizeler göstererek faaliyetlerinin tesirini artıracaklardır.

ÖNCÜ VE YARDIMCILARI

Mehdilerin siyasî önder durumunda olmaları sebebiyle kendileri ve iktidarları için birtakım ortam hazırlayıcılar ve yardımcılar da tasavvur edilmiştir.

a. Öncüleri ve Ortam Hazırlayıcıları

Yeni Gine Numfoor adasındaki mehdilik hareketinde (1911), Koreri ismindeki yerli, kendisinin müstakbel mehdi Mansren'in öncüsü olduğunu ve beklenen günün yaklaştığını söylemiştir. Fakat mehdi öncüsü Koreri Hollandalılar tarafından yakalanarak çalışma kampına gönderilmiştir.

Hindularca kaliyuganın akşam kızıllığı başlayınca, Ay Sülâlesi'nin Bhrgu Ailesinden Pramiti isminde bir kimse çıkacak ve kötülüklerin düşmanı olacaktır. Etrafındaki yüzbinlerce silâhlı Brahman'ın kumandanı olarak barbarlara hücum edecek, Şudra Krallarını ve Hindu olmayanları imha edecektir. Pramiti bütün dünyaya hâkim olacaktır. Kendine başkent olarak Ganj ve Yamuna arasındaki bölgeyi seçecek ve Kalki için uygun ortam hazırlayacaktır.

Budistlerce Maytreya'nın öncüsü Buda Şakyamuni 'dir. Buda kendisinden sonra Maytreya'nın geleceğini, onun zamanında doğabilmenin şartlarını, devrin ihtişamını ve Maytreya'nın gücünü haber vermiştir. Hatta talebelerinin Mahakaşyapa'ya elbisesini vererek, elbiseyi Maytreya'ya vermesini emretmiştir.

Saoşyant'ın öncüleri ise kendisi gibi Zerdüşt'ün neslinden birinci binin ve ikinci binin sonunda gelecek olan Hoşedar (Viştaspa=Uchşyatereta) veHoşedarmah (Fraşauştra=Uchşyatnemah)dır. Hoşedar'ın annesi Nâmık-pit'ın soyu, Zerdüşt'ün Aurvij ismindeki karısından doğan cğlu Isatvâstra'ya, Hoşedarmah'nın annesi Veh-pit'in soyu ise yine Zerdüşt'ün **Aurvij** ismindeki karısından doğan Franya adındaki oğluna dayanacaktır. Zamanı gelince Zerdüşt'ten sonra birinci binin sonuna doğru Namık-pit, ikinci binin sonuna doğru **Veh-pit Kansava** gölüne giderek banyo esnasında gölde gizli olan Zerdüşt'ün tohumlarından hâmile kalacaklar ve Saoşyant'ın öncülerini doğuracaklardır. Bunlar otuz yaşına girdiklerinde karanlık güçlerle mücadele edecekler ve Mecusiliği kuvvetlendirmeye çalışacaklardır.

Yahudilerce Mesih'ın Öncüsü İlya (Eliyyahu)dır Peygamber Malaki mesihden biraz önce İlya'nın geleceğini müjdelemiştir: ***İşte, Rabbin büyük ve korkunç günü gelmeden önce, ben size peygamber İlya 'yı göndereceğim*** İlya"nın bu gelişi her hangi bir bayram gününe tesadüf etmeyecektir. Çünkü O, kavminin bayram hazırlığını bozmak istemeyecektir. O, Mesih'in gelmesinden üç gün önce Filistin dağlarında görünecek ve Mesih'in gelmesini müjdeleyecektir. Daha sonra Mesih'e başrahip olarak hizmet edecek, Yahudilerin âile hayatlarını düzenleyecek, şer'î ve dînî meseleleri halledecektir. Kudret helvasını, kutsal suyu ve kutsal mesh yağım, Harun'un asasım (sopasını) geri getirecektir.

Hristiyanlarca İsa Mesih'in öncüsü Vaftizci Yahya'dır. O, vadedilen günün yaklaştığım hissederek bunu tebliğe başlamıştı. Yahya, ***tövbe edin, çünkü göklerin melekûtu yakındır***,' diyerek Ürdün Nehri kenarında kendine gelenleri vaftiz ediyordu. Bu arada İsa'yı da vaftiz etmişti. İsa, onun hakkında: ***'Âdem'den Vaftizci Yahya'ya kadar doğanlar arasında, Vaftizci Yahya'dan daha büyük kimse yoktur,*** diyerek onun büyüklüğünü anlatmıştır.

İslâmiyet'in sünnî kaynaklarına göre mehdinin öncüleri, başlarında el-Hâris b. Harrat'ın bulunacağı doğudan çıkacak siyah bayraklılardır. Şîilerce genellikle benimsenen görüşe göre, mehdi 12. İmam Muhammed b. Hasan olduğuna göre, 11 . İmam Haşan el- Askerî onun öncüsü sayılır. Tabiî bu öncüler 12, imam zincirinin ilk halkası olan **Hz. Ali b. Ebî Tâlib kerremallâhü vecheye** kadar götürülebilir.

Yukanda incelediğimiz mehdi öncüleri hakkındaki çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdi ve öncüleri arasındaki zaman farkı çeşitli dinlere göre değişmektedir.
- Mehdi öncüleri, mehdilerden önce gelerek mehdilere uygun vazife ortamını hazırlayacaklardır.
- Mehdilerin gelmekte olduklarını müjdeleyeceklerdir.
- Öncüler, mehdilerin vazifelerini, mehdilere göre daha küçük oranda yapacaklar veya Budizm'de ve Hristiyanlık 'ta olduğu gibi yapmışlardır.

YARDIMCILARI

Kuzey Amerika yerlilerinden Algonkinlerin Montagnai kabilesince Tsekebec, âhir zamanda gökten dünyaya geri dönüşünde herkese görünmeyecektir. O, kendisine bazı kimseleri yardımcı olarak seçecek ve onlara görünecektir. Bu kimseler dünyanın ileri gelenleri olacaklardır. Tsekabec ne yapılması gerektiğini onlara söyleyecek ve onlar vasıtasıyla dünyadan kötülükleri kaldıracak, adaleti hâkim kılacaktır.

Hindularca Kalkinin bütün seferlerinde kardeşleri ve akrabaları kendisinin yanında yer alacaklardır. Daha sonra Kral Maruve Kral Devâpi de Kalkiye bîat ederek seferlerinde ona yardım edeceklerdir. Kalki'nin en büyük yardımcısı ise Tanrı Şiva'nın kendisine hediye edeceği atı ve papağanı olacaktır. Atı onu her arzu ettiği yere götürecek ve savaşlarda onunla beraber savaşacaktır. Papağanı ise dünyanın çeşitli yerlerinde olup bitenler hakkında Kalkiye haberler getirecektir.

Konfuçyanizm'e göre mehdinin, insanların ve eşyanın varlığına nüfuz etme kabiliyeti, onu hayvanların da cevheri yapar. Tüylü hayvanların cevheri **"KİLİN"**dir. Kanatlıların cevheri ***anka kuşudur.*** Kabukluların cevheri ***kaplumbağa,*** pulluların cevheri ise ***ejderhadır.*** Bunlar kutsal hayvanlardır. Mehdinin yardımcılarıdır. Mehdi bu hayvanlarla göğe, yere, dağlara ve nehirlere hâkim olur, onlara düzen verir.

Mecusilerce Saoşyant'ın onbeş erkek ve onbeş kızdan oluşan bir yardımcılar grubunun olacağından haber verilmektedir. Saoşyant'ın şeytanî güçlerle mücadelesinde ve diğer ıslah hareketlerinde yardımcılarının sayısı çeşitli rivayetlere göre değişmektedir. Bunlar: altı ölümsüzler, yedi veya onbir yadımcı erkek, bin erkek ve bin kız yardımcılardır. Bunların içinde en meşhuru kahraman Sâma- Keresaspadır. Dabbetu'l-Arz misali ejderha Azi Dahâka'nın Demavend dağı altındaki hapsinden kurtulması üzerine, onunla son savaşını yaparak Azi Dahâka'yı öldürecektir.

Hristiyanlıkta İsa Mesih'in yardımcıları olarak oniki havarisini görüyoruz. Onun dünyadan ayrılmasından sonra Hristiyanlığın Yahudilikten ayrılıp yeni bir din olmasını sağlayan, geliştiren havarileridir. Fakat yeryüzüne tekrar gelişinde kendisinin yardımcıları melekler olacak, Mesih'in yanında muhaliflerine karşı savaşacaklardır. Bu muhalifler dünyevî hükümdarlar ve hayvanlardır. Hayvanların muhalifler arasında gösterilmesinin sebebi, onların şeytanın emrinde olduklarına dâir bir

inançtan gelmektedir.

Müslümanlarca mehdinin en büyük yardımcısı Hz. İsa'dır. Dünyaya inişinde onun cilt rengi beyaz, saçları siyah ve uzun, yüzünde pek çok ben bulunacaktır. Bir bedevî kadınıyla evlenerek ondan bir çocuğu olacaktır. Kırk sene yaşayacak ve Medine'de ölerek Hz Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin yanına gömülecektir. Hz İsa, mehdinin yardımcısı olarak Deccal'i öldürecek, domuzları imha edip haçları kıracaktır. Yahudi ve Hristiyanların İslâmî kabulünü sağlayacak. **Ye'cüc ve Me'cüc** ordusunu duasıyla imha edecektir. Yani Allah, mehdinin duası üzerine, mehdiyi yormadan, lûtfu ilâhisiyle onları yok edecektir.

Mehdiyi gerçekten anlayanlar Küfe ariflerinden dokuz kişi olacaktır. Bunlar mehdinin vezirleri olacaklar ve kendisine her bakımdan yardım ederek, ülke ve devlet işlerinin ağırlığını paylaşacaklardır. **Mehdinin yardımcıları genellikle Arap olmayan milletlerden olmakla birlikte Arapça konuşacaklardır.** Bunların sayılan Bedir savaşma iştirak edenlerin sayısı kadar, yâni 313 kişi olacaktır. Ayrıca Ashab-ı Kehf'in de Muhammed Ümmeti olma şerefine ulaşabilmek için mehdinin yardımcıları arasına katılacağı rivayet edilir. Mehdinin muhafızları ise Cebrâil ve Mikâil olacaklardır. Yani mehdinin içinde bulunduğu sosyal ve fiziki çevre, aynen peygamberin sosyal ve fiziki çevresi gibi olacaktır.

Şîilerce, onikinci imam Mehdi Muhammed b. Hasan'ın yardımcılarına ***sefir*** (elçi, temsilci) denir. Mehdi halkın suallerine, ihtiyaçlarına elçi ve temsilcileri vasıtasıyla cevap verirdi. Bunların ilki Osman b. Said Ömer'dir. Onu oğlu Muhammed b. Osman tâkip etmiştir. Daha sonra Ebu'l-Kasım Huseyn b. Rûhî Navbahtî ve Ali b. Muhammed Saman elçilik vazifesini üzerlerine almışlardır. Muhtaru's- Sakafî de kendini Mehdi Muhammed el-Hanefî'nin yardımcısı olarak îlân etmişti.

Yukarıda incelediğimiz mehdi yardımcılan hakkındaki çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdilerin yardımcıları insan, hayvan veya meleklerden meydana gelirler.
- Mehdilere her türlü din ve dünya işlerinde yardımcı olurlar.
- Mehdi yardımcılarının hizmet ağırlığını genellikle savaşlar teşkil eder. Mücadelelerinde mehdiyi yalnız bırakmazlar.

Yani mehdinin yardımcılarının mahiyet ve işleri, peygamberlerin yardımcılarının mahiyet ve işlerine benzemekle birlikte, hayvanların da etkinliği düşünülürse, daha da genişlemiş görünüyor. Peygamberlerin zaman ötesinde daha da güçlendirilmiş paralelleri görünümündedirler.

MUHALİF VE DÜŞMANLARI

Dünyada bütün insanların mutlak surette memnun olabilecekleri bir idareyi tasavvur etmek mümkün fakat tesis etmek mümkün değildir. Bir idare ne kadar iyi ve ideal olursa olsun, bundan tatmin olmayan bir muhalefetin, hatta bir düşmanlar grubunun bulunması tabiîdir. Nitekim peygamberlerin de açık veya gizli düşmanları olmuştur. Aynı husus mehdiler için de tasavvur edilmiş ve mehdilerin muhalifleri ve düşmanlarının kimler olabileceği henüz onlar gelmeden tesbit edilmiştir. İlkel kabileler arasında gördüğümüz mehdilik hareketlerindeki düşmanlar genellikle ülkelerim istila etmiş Hristiyan sömürgecileri ve misyonerleridir. Mehdilerin bu ortak düşmanlarını Tahiti, Yeni Zelenda, Havâi ve Fici adalarında, Yeni Gine, Kuzey Amerika ve Güney Amerika yerlileri arasında, nihayet Afrika yerlilerinde görüyoruz.

Eski Amerika yerlilerinden Azteklerce Quetzalcoatl'ın muhalifi Gece ve Harb Tanrısı Tezkatlipoca idi. Onun büyücü' ve entrikacılığı ile Quetzalcoatl ülkesini terke mecbur kalmıştı.

Eski Mısırlılarca mehdi Ameni'nin düşmanı ise, Mısır'a sık sık saldıran Asyalılar ve Libyalllardır. Mehdi Ameni Asyalıları kılıcı, Libyalıları ise ateşi ile yok edecekti.

Hindularca Kalki'nin muhalif ve düşmanları Hindu olmayanlardır. Bunların başında Hinduizm'i ve Vedaları terk etmiş Kikata'lar gelmektedir. Bunlar muhtemelen Budizm'i kabul etmiş Arya ırkından olmayan Güney Hindistan halkı olmalıdır. Hindulara göre bunlar, asiller ve diğer kast sınıflarını kaldırarak para, kadın ve nefsanî zevklere kendilerini vermişlerdi. Yine Kalki'nin en büyük düşmanı Budistlerin şahs-ı mânevîsi olan Buda'dır. Kalki'nin Buda ile yapacağı savaşlar ve zaferleri romantik bir ifade ile anlatılır.

Kalki'nin diğer büyük düşmanı, Kaliyuganın şahsı mânevisi Kali ve Yeraltı âleminin hâkimi Bali'dir, Bunlar Kuzey ve Batı Hindistan'ın, Hindu olmayan halklarının reisleridir. Kalki bunlarla savaşarak

Hinduizm’i yeryüzüne hâkim kılacaktır.

Budistlerce Maytreya henüz Tuşita semasından yeryüzüne inerken Şambala’da Budizm’in düşmanlarıyla büyük bir savaşa girişecek ve hepsini mağlub edecektir. Bu düşmanlar, Hindular ve Müslümanlardır. Budaların en büyük düşmanı Mara'vı ise Maytreya imana getirecektir. Mara da kötülükleri bırakıp Budistlere yardıma koşacaktır.

Mecusilerce Saoşyant’ın iki düşmanı olacaktır: Druy (yalan) ve onun lideri Angra-Mainyu (şeytan). Saoşyant Angra-Mainyu’yu güçsüz hale sokacak, druy’u dünyadan kaldıracaktır. İki ayaklı cinsin bütün şeytanlarını imha edecektir.

Yahudilerde kötülüklerin ve Mesih muhalefetinin önderliğini ifade eden bir kavramla karşılaşmıyoruz. Ancak Mesih’in düşmanı olarak İsrail’in komşularını görüyoruz. Bunlardan Fars krallarını, melekler, tahtlarında yakalayarak sürüye saldıran aç kurtlar gibi parçalayacaklardır. Yine Asurlular da Mesih’in düşmanı olarak Allah tarafından imha edileceklerdir. Moab ve Şit (Seth) oğulları parçalanacaktır. Ye’cüc ve Me’cüc ise Kudüs’ü 12 ay süreyle kuşatacak, fakat Allah onları ateş, hastalık, yağmur ve dolu ile imha edecek, leşlerini vahşi hayvanlar ve kuşlar temizleyecektir. Silâhlarının ağaç kısımlarından İsrailoğullarının yedi senelik yakacakları çıkacaktır. Yânî o günde Tanrı, olağan dışı bir mücadele ile kendi lütfu ile Mesih muhaliflerini bertaraf edecektir. Mehdinin yorulmasına pek ihtiyaç kalmayacaktır.

Hristiyanlarca Mesih’in düşmanı Deccal’dır. Fakat Deccal mefhumu İsa’ya muhalefet edecek bir şahıs olmaktan ziyade Hristiyan olmayanları, Hristiyanlığa muhalefet eden herkesi içine alır. İsa Mesih’in istikbaldeki birinci derece düşmanları, dünyevî hükümdar ve hayvanlardır. Çünkü her ikisi de Şeytan’ın hizmetindedirler. Bunun için de melekler tarafından yok edileceklerdir. Şeytan, bir melek tarafından bağlanarak 1000 senelik Mesih devrinde hapsedilecek ve insanları aldatmasına engel olunacaktır. Mesih’ten beklenen icraatı, melekler yapacaktır. O, bir nevi düğmeye basıp zamanı başlatandır. Ancak bin senenin sonunda şeytan bağlarından kurtularak serbest kalacak, taraftarlar toplayacak ve bozgunculuğuna tekrar başlayacak, askerleriyle Kudüs’ü kuşatacaktır. Fakat dünyanın süresinin dolması sebebiyle Allah, şeytan askerlerini imha edecek, kendim de ateşe atacaktır.

Müslümanlarca mehdinin muhalif ve düşmanları, **Arabistan’da hükümdarlık iddia edecek olan Süfyânî (Ebu Süfyan’ın soyundan gelen Emeviler),** Bizans İmparatorluğu ve Deccal’dır. Süfyânî büyük cüsseli, yüzünden cesaret alâmetleri fışkıran bir kimse olacaktır. Soyca Hz. Ali kerremallâhü veche ile de akrabalığı bulunacaktır. Önce Şam’ı ele geçirecek, orada ordular hazırlayarak bütün Arabistan’a hâkim olmaya çalışacak ve orduları mehdinin ordularıyla pek çok defalar çarpışacaktır. Süfyânî küfür ve ahlâksızlığı da yaymaya çalışacak ve Şam mescidinde bir kadınla açıkça zina edecektir. Sonunda mehdinin askerleri tarafından yakalanarak **Bâbu’r Rahme** (veya Ceyrun Kapısı) denen yerde mehdinin emriyle katledilecektir. Burada işaret edilen, Emevi hânedanı ve liderlerinden biri olmalıdır. Özellikle Şam’dan bahsedilmesi, merkezlerinin Şam oluşundan kaynaklanmış olabilir.

Mehdiye muhalif (yabancı) devlet olarak Bizans’ı görüyoruz. Mehdinin ordusu Bizans ordusuyla defalarca savaşacak, nihayet onları mağlûp ederek İstanbul’a kadar ilerleyecek ve şehri fethedecektir. Çünkü rivayetlerin ortaya çıktığı devirlerde Sasani devleti çökmüş, tek muhalif otorite Bizans kalmıştı.

İstanbul’un fethinden yedi yıl sonra Deccal çıkacaktır. İBN ARABİ DECCAL’IN H.743/M.1342-43 YILINDA ÇIKACAĞINI HABER VERMİŞTİ. Deccal’ın çıkacağı yer hakkında çeşitli rivayetler vardır. Bunlara göre o, Şam ve Irak arasında **“Ha”** mevkiinden veya Merv Yahudileri arasından veya Horasan’dan veya **Kûtât’**dan veya **Matule** denen denizdeki **ESBAHAN ADASI**’ndan çıkacaktır. Deccal birtakım tabiatüstü güçlere sahip olacak, istediğinde buluttan yağmur yağdıracak, çölde ot bitirecek ve ölüleri diriltecektir. Bu üstün kabiliyetiyle peygamberliğini ve sonra da ulûhiyetini iddia ederek halkı İslâm’dan uzaklaştırmaya çalışacaktır. Bir gözü kör olacak ve alnında ***kefere*** yazacaktır. Bunu yalnız Müslümanlar okuyabilecektir. Saçları kıvırcık olacaktır. **Deccal halen Umman denizinde bir adada hapistir.** Dünyadaki ömrü kırk sene veya kırk ay veya kırk gün olacaktır. Öyle görünüyor ki bu rakamlar kehanetin birer çokluk ifadesidir ve kimin neye göre bu kehanette bulunduğunu anlamak da oldukça zordur. Deccalı öldürme görevi ise Hz İsa’ya ait olacaktır. İsa, Deccalı **LÜDDİN** kapısında (Kudüs yakınlarında bir köy) veya **TELİ** (Beni Kilab bölgesinde küçük bir nehir) harbinde öldürecektir. Mehdinin diğer bir düşmanı geleneksel düzenin savunucusu gibi görünen, fukaha olacaktır. Çünkü

Mehdi gelince bütün sorunları kendisi çözecek ve mezhepleri kaldıracak, fukahanın imtiyazı kalmayacaktır. Fakihler onun ölümüne fetva vermek isteyecek fakat kılıcından korktukları için susacaklardır. Kalben nefret edecekler, buna rağmen hükümlerini de kabul edeceklerdir.

Yukarıda incelediğimiz mehdilerin düşman ve muhalifleri ile ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek:

- Mehdi muhalifi Aztekler de olduğu gibi bir Tanrı veya kötü bir ruhtur.
- Ülkeyi istila eden yabancılardır.
- Bu kimseler mehdinin temsil ettiği dinden olmayanlardır.
- Sosyal nizamın ve sulhun bozucuları olarak görülen siyasi muhaliflerdir.

V. MEHDİLERLE İLGİLİ SEMBOLLER

Bazı eşya veya mefhumlar kutsalla olan temasları dolayısıyla muhtevalarım teşkil eden varlıklardan ayrılarak özel bir kutsiyet ve yeni bir mana kazanırlar. Meselâ Hristiyanlarda görülen küçük bir çarmıh tahtası, o şekil verilmeden önce basit iki çubuk parçası iken, bu çubukların birbirine dik olarak üst üste konmasından sonra, anlamı birdenbire değişmekte, kendisine hürmet edilen, tesadüfen yere düşse endişe edilen, büyük günah işlenildiği endişesiyle, tövbe için özel âyin ve ibâdetler düzenlenen bir nesne olmakta ve özel anlam kazanmaktadır. Matematiğin üç sayısı Hristiyanlarca ulûhiyet ifadesiyle kutsallaşıp, sembolleşirken, Müslümanlarca ***bir*** sayısı onun yerini almaktadır. Bir rakamının Arapça karşılığı olan ***vâhid*** ve ***ehad*** kelimeleri Allah'ın isim ve sıfatlarından sayılmaktadır.

SUN'Î NESNELER

Yeni Gine ve Malenezya'da kutsal devir, ata ruhlarım ve mehdiyi getirecek ***Cargo*** gemisi ile açılacaktır. Bu gemi her türlü zenginlikleri de beraberinde getirecektir. Bu gelişi kolaylaştırmak için yerliler kutsal ***Cargo evleri*** inşa etmişlerdir. Müstakbel gemiyi temsil eden eşya ve evler kutsal sayılır. Savaş aletlerinin kutsiyetine özellikle inanılmakta ve bazı yeminler bu silahların yanında yapılmaktadır. Kalki, Şiva'nın kendisine hediye edeceği kılıcı ve zırhı kullanacak, İndra'nın hediye edeceği savaş arabasına binecektir. Müslümanlarca mehdi seferlerinde Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin kılıcını ve gömleğini, taşıyacaktır. Muhtemelen gömlek, zırh vazifesini görecek olmalıdır.

Sopanın (âsâ) da büyük güç taşıdığına inanılır. Önceleri bir ağaç ve silâh kültüyle ilgili olmalıdır. Hz. Musa'nın mucizevî sopası meşhurdur. Efsaneye göre Başhaham, Meryem'e koca seçmek istediğinde üçbin talib çıkar. Taliplere birer kuru sopa verilir. İçlerinden yalnız Dülger Yusuf un sopası yeşerir. Bunun üzerine Meryem Yusuf la nişanlanır. İsa Mesih'in de ölüleri dirilten bir sopasının olduğu rivâyet edilir.

Bayrak, ulûhiyetin güncel sembolüdür. Mısır hiyerogliflerinde tanrı olarak mânâlandırılmıştır. Buda, kendisine bayrak hediye edenlerin Maytreya zamanında tekrar dünyaya gelecek ve Maytreya'ya cemaat olabileceklerini müjdelemiştir. Mehdi ile ilgili hadislerde de bayrağı İlâhî rahmetin, mehdinin gelişinin sembolü olarak görüyoruz. Doğudan çıkacak Siyah Bayraklılarla (Abbasilere işaretti) mehdi hâkimiyeti kurulacaktı. Bu bayrak Allah yolunda mücadele eden bir cemaatin sembolü olduğu gibi, Hz.Ali kerremallâhü veche soyunun da acılı işareti olmaktadır.

Hristiyanlarca Mesih'ın üzerinde can verdiği çarmıh kutsaldır. Çünkü o cennet ağacından yapılmıştı. Yine onun sembolü olarak yapılan haç işaretleri bugün bütün kilise ve Hristiyan evlerinin süsüdür. Bunların mucizevî güçleri hakkında pek çok hikâyeler anlatılır.

Mehdilerle ilgili kutsal objelerden biri de elbiselerdir. O, yalnız bir örtünme vasıtası değil, gizli bir güce sahip olan cinsi organların muhafazasıdır. Taşıyıcısında olan ruh gücü elbiseye geçmektedir. Buda Şakyamuni kendi keşişlik elbisesini talebelerinden Kaşyapa ile Maytreya'ya göndermiştir. Maytreya da bu kutsal elbiseyi almak için Kaşyapa'yı arayacaktır. İsa Mesih tekrar geldiğinde Tanrı ona muhteşem bir elbise tediye edecek ve onun parıltısı dünyanın diğer ucundan görülecektir. Mehdi ise Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin gömleğini bularak onu seferlerinde zırh gibi taşıyacak, bu gömleğin manevî gücünden yararlanacaktır.

Mehdilerin heykel ve resimleri de kutsal nesneler arasındadır. Kalki, başına hükümdarlık tacını

giymiş, elinde kılıç, arkasında beyaz atıyla duran bir hükümdar olarak tasvir edilir. Maytreya ise elinde bir lotos çiçeğiyle veya Tibet resimlerinde olduğu gibi lotos üzerine oturmuş olarak tasvir edilir. Hindistan'daki tasvirlerinde o sandalyeye oturmuş, ders anlatan bir öğretmen görünümündedir. Elinde bir su kabı ve teşbih tutar veya sadece bir lotos çiçeği taşır.

Kutsal Maytreya heykellerinin en meşhuru İndus kenarında Ta- Li-Lo (Darel veya Darda) denen yerde yapılmıştı. Rivayete göre ağaçtan yapılan bu heykelin yüksekliği arşın idi: Burası uzun zaman ziyaretgâh olarak rağbet görmüştü. Kore'de South Chusei (Chung Chong) vilayetinde **Kwanckokji** mabedinde takriben bin sene önce yapılmış Maytreya'nın taş heykelinin yüksekliği 55 fit, eni 30 fit'dir. Burası Budistlerin önemli ziyaretgâhlarından biridir**.** Çin'deki Maytreya heykelleri mütebessim, şişman bir adam şeklindedir ve elinde bir saadet paketi taşır.

Hristiyanlığın başlangıcında sûret yapmak yasaklanmıştı. Fakat bu din, Gnostisizmin (Batınîliğin ?) gizemli etkisine fazla direnememiş, sûret yapma geleneği yeniden yayılmış ve kutsallaşmıştı. Bu suretlerin en yaygını, İsa Mesih ve annesi Meryem'ın suretleriydi. Zamanla resim ve heykellerin temsil ettikleri kişilerin manevî gücüne sahip olduğu ve onların ruhlarını içlerinde taşıdıkları inancı yaygınlık kazanmıştır. Bunların mucizelerinden sık sık bahsedilir, bu suretlere özel ibâdetler, dualar yapılır, kurbanlar sunulur: Bu sûretler çiçek ve mumlarla süslenir. Özellikle **komünyon âyininde Mesihin kanı** olarak kabul edilen ekmek büyük hürmet görür. Ulûhiyetin, o ekmek ve şarap içine hulûl ettiğine inanılır.

Yahudilerin Mesih devriyle ilgili tasvirleri son devirlerde yapılmaya başlanmıştır. Bunlar da genellikle Mesih devrinin üç kutsal hayvanı sayılan efsanevî balık (leviatha), efsanevî boğa (behemoth) ve efsanevî kuşun (ziz) çeşitli kompozisyonlarıdır.

Yukarıda incelediğimiz çeşitli dinlerdeki sembol nesnelerle ilgili tasavvurları özetlersek:

- Mehdilere hizmet eden alet ve eşyalar,
- Mehdileri temsil eden resim, heykel ve işaretler kutsal sayılırlar.

KUTSAL SAYILAR

Sayıların bir kutsiyet ve değere sahip olduğu inancı çok eski devirlere dayanmakta, bu inancın kökleri Sümerliler ve Babillilere kadar inmektedir. Sayıların, ezelden beri rivayet edilen şeyler arasında Tanrı'dan sudûr ettiğine inanılır. Bu sayı mistiği ve sembolleri Hint, İran ve Yunan kültürlerine da tesir etmiştir. Bütün dînî sahalarda görüldüğü gibi, mehdi tasavvurlarıyla sayılar arasında da özel ilişkiler kurulmuştur.

Sayıların zirvesinde ***bir*** rakamı bulunmaktadır. Bu aslında ezeli ***Birin*** (Vahdaniyetin), ***Ulûhiyet'in*** sembolüdür.

Bir ve ***onlu*** katları: Budistlerce Maytreya'ın aydınlanma ağacı Nagapuspa 1 mil yüksekliğinde olacaktır. Zamanın hükümdarının 1000 oğlu olacaktır. Ketumati şehrini süsleyecek mücevher sütun 1000 ayak yüksekliğinde olacak ve şehir kalesinin 1000 burcu bulunacaktır. Devrin hükümdarı Maytreya'ya bir konak hediye edecek, bunun 1000 mücevherden perdesi, mücevherden çatısı, 1000 mücevherden çanları, 1000 mücevherden bayrakları, 1000 mücevherden kapları, 1000 mücevherden eşyaları bulunacaktır. Mecusilere ve Hristiyanlara göre mesih devri 1000 sene sürecektir. Budistlerce mehdi devrinin saadetinden coşan tanrılar 100.000 musiki aletiyle göklerde nağmeler çalacak, Cambudvipa ülkesinin neşesine neşe katacaktır. Maytreya Mahakaşyapa'yı ziyaretinde gördükleri mucizeler üzerine 100.000 kötü insan hidayete ulaşacaktır. Cambudvipa ülkesi enine ve boyuna 100.000 mil genişliğinde olacak ve ülkede çeşit çiçek ve şifalı sular bulunacaktır.

İki ve ***onlu*** katları: Kalki'nin iki karısı olacaktır. Bazı hadislere göre mehdi 2 yıl saltanat sürecektir. Maytreya'nın omuz genişliği 20 ayak olacaktır. Bazı Yahudilerce Mesih devri 2000 yıl sürecektir.

Üc ve ***onlu*** katları: Hristiyanlarca Mesih üçgen şeklinde tasavvur edilen ulûhiyetin bir köşesidir. Bazı rivayetlere göre Mehdi devri 3 yıl sürecektir.

Dört ve ***onlu*** katları: Kalki'nin oğlu olacaktır. Maytreya zamanında 4 büyük hükümdar bulunacak ve dünyanın 4 tarafına hâkim olacaklardır. Bazı Yahudi ve Hristiyanlara göre Mesih devri 40 sene sürecektir. Bazı İslâm rivayetlerine göre de Mehdi devri 40 sene sürecektir. Bazı Yahudilerce Mesih devri 400 sene sürecektir.

Bes ve ***onlu*** katları: Mehdi'nin saltanatı bazı rivayetlerce 5 sene sürecektir. Rivayetlerden birine göre Maytreya'nın aydınlanma ağacı 50 mil yüksekliğinde olacaktır. Ağacın eni 500 ayak olacaktır.

Maytreya devrinde kızlar 500 yaşında evlenme çağma gireceklerdir**.** Yahudilerce Mesih 5000 senesinde dünyaya gelecektir.

Altı ve ***onlu*** katları: Bir rivayete göre Mehdi 60 sene veya 60 ay veya 60 gün saltanat sürecektir. Bazı rivayetlere göre Maytreya 60.000 sene yaşayacak ve öğretisi kendisinden 60.000 sene sonra daha etkisini sürdürecektir.

Yedi ve ***onlu*** katları: Maytreya'nın haberini işiten komşu ülke kralı Mahasena 7 gün ve 7 gece hareketsiz ve mutlak sükûnet ve vecd içinde kalacaktır. Mesih'in gelmesi yaklaştığında alâmetleri 7 sene önceden görülecek ve kendisi yılda gelecektir. Saltanatı bir rivâyete göre 7 veya 70 hafta sürecektir. Müslümanlarca da mehdinin saltanatı 7 sene veya 70 sene sürecektir.

Sekiz ve ***onlu*** katları: Bazı rivayetlere göre mehdinin saltanat süresi 8 yıl olacaktır. Maytreya'nın hocası Brahmayus'un 8.000 talebesi, Maytreya'nın 80.000 talebesi olacaktır. Zamanın hükümdarı 80.000 kale kumandanıyla, karısı da 80.000 kadnın refakatiyle Maytreya'ya mürit olacaklar ve inzivaya çekileceklerdir. Maytreya devrinde insanlar 80.000 sene yaşayacaklardır. Yukarıdaki 80.000 rakamlı rivayetlerin varyantları ise 84.000 dir.

Dokuz: Mehdinin saltanat süresi bazı rivayetlere göre 9 senedir.

Oniki: Maytreya'nın yüzünün uzunluğu 12 ayaktır. Ketumati şehrinin uzunluğu da 12 mildir. Caddelerinin genişliği 12 arşın olacaktır. İsa Mesihin havarilerinin sayısı 12 dir. Şia'ya göre Mehdi 12. İmamdır.

Otuziki: Maytreya'nın kutsal işaretlerinin sayısı 32 dir.

Yukarıda incelediğimiz kutsal sayılarla ilgili çeşitli dinlerin tasavvurlarını özetlersek;

Genellikle 7, 40 ve 1000 sayılarının mehdilerle ilgili kutsal değerler olduğunu söyleyebiliriz. Bu sayılar ve yukarda zikrettiğimiz sayıların büyük bir kısmı, dinlerde daha önce de mevcut olan kutsal sayılardır. Çokluk ifade eden kavramlardır. Bunlar mehdilerle ilgili tasavvurlarla da birleştirilerek kutsiyetleri bir kat daha artırılırken, mehdilere de kendilerinde mevcut kutsiyetten bahsetmiş olmaktadırlar.

SONUÇ

Araştırmamız, konu ile ilgili geniş bir literatürün bir özeti olarak görülmemelidir. Biz bu araştırmamızda mehdi tasavvur ve inancının dünya dinlerinin ortak bir malı, ortak bir objesi olduğunu, temel yapı ve elementlerinin birbirine benzediğini tespit edip ortak yönlerini gösterdik. Yorumsuz bilgi muhtevası şeklinde sunduğumuz konuların yorumunu okuyucularımıza bıraktık. Yorumsuz tasvirlerimizi sürdürürsek:

1. Ahir zamanda geleceği ümit edilen kurtarıcı tasavvuru, Şintoizm dışındaki zamanımızın bütün dinlerinde mevcut olduğu gibi, Eski Mısır ve Eski Amerika dinleri gibi eski politeist (Çok tanrılı) kültürlerde de mevcuttur.

Şintoizmde bulunmamasının sebebi muhtemelen, Japon İmparatoruna, Tanrı oğlu olarak, Tanrı'nın yeryüzündeki çağdaş ve mevcut temsilcisi olarak inanılmasından ileri gelebilir. Çünkü bir Şinto mümini İmparatorun her hareketinin iyi olduğuna inanmak ve ondan kalben memnun olmak zorundadır. Karşı düşüncelerde bulunmak Tanrı'ya isyan olarak kabul edilir. İlâhî bir varlığın yeryüzünde mevcut olması bir diğerinin gelmesine ihtiyaç bırakmamış ve böylece istikbâle yönelik bir kurtarıcının geleceği ümidinin doğmasını psikolojik olarak önlemiş olabilir. [180]

Bazı istisnalar dışında mehdi inancının bütün dinlerde bulunuşu, bu tasavvurun Tanrı inancı gibi, dinlerin müşterek objesi, müşterek fenomeni olduğunu göstermektedir. Bu müşterek fenomenin yapısı ve elementleri ana hatları ile bütün dinlerde birbirine benzemekle beraber teferruat ve ölçülerde her dinin kendi özelliğini taşımaktadır.

2. Mehdiler, âhir zamanda dünyaya gelecek, insanları hidayet ve kurtuluş yoluna yöneltecek, müstakbel ve son kurtarıcı olacaklardır.

---

[180] Japonların mehdi beklentisinin olmaması onların mecburen çalışkan olmaya sevk etmektedir.

Tenasüh inancının kabul edilmediği Çin dinleri, Zerdüştîlik, Yahudilik ve Sünnî İslâmiyete göre, müstakbel mehdiler henüz dünyaya gelmemişlerdir. Diğerlerine göre ise müstakbel mehdiler daha önce dünyada yaşamış kült kahramanlarıdırlar. Geçici olarak dünyadan ayrılmışlar, görevlerini tamamlamak için âhir zamanda tekrar geri geleceklerdir.

3. Budizm, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâmiyette mehdi kavramım ifâde eden Maytreya, Mesih, Mehdi gibi kelimelerin baş harflerindeki benzerlik bir tesadüf olmalıdır. Kelimelerin birbirleriyle etimolojik ilişkileri görülmemektedir. Bu husus mehdi tasavvurunun, her dinin kendi içinde ve kendi şartlarına göre doğup geliştiğinin bir işareti olabilir.

4. Mehdiler, genellikle mensup oldukları dinin kurucusunun veya büyük bir önderinin soyundan gelirler. Kutsal bir şahıs için yine kutsallığına ve yüksek soyluluğuna inanılan bir âile lâyık görülür.

5. Mehdilerin doğumları dünyevî ve semavî olağanüstülükler gösterir. İnsanlar tarihte sevdikleri ve kutsiyetine inandıkları bütün şahısların doğumları hakkında mucizeler tasavvur ettikleri gibi, mehdilerin doğumları hakkında da olağanüstü olaylar tasavvur etmişlerdir; bu husus her dînin kendi özelliğini taşır. Bu olağanüstülüklerde din kurucusuyla ilgili efsaneler etkendir.

6. Daha önce dünyada yaşadığına ve âhir zamanda geri döneceğine inanılan tarihi mehdiler, genellikle babasız olarak hâmile kalan bâkire kızlardan doğarlar.

7. Normal insanlara nazaran üstün kabiliyetlere sahiptirler.

8. Yahudilik ve İslâmiyet gibi monoteist dinler dışındaki dinlerde mevcut olan mehdiler İlâhî bir cevhere sahiptirler.

Yahudi ve İslâm dinlerinin mehdilerini normal birer insan olarak tasavvur etmeleri, her iki dînin temelini teşkil eden Tanrının mutlak birliği prensibine zıt düşmemek için olmalıdır.

9. Mehdiler zamanlarının bütün ilim ve sanatlarını bilirler.

10. Mehdiler hata ve günah işlemezler. Onları semavî varlıklar her türlü yanılmadan korurlar.

11. Zor durumlara düştükleri zaman kendilerine Tanrı'nın yardımı ulaşır.

Mehdilerin İlâhî cevhere sahip olduğuna inanılan dinlerce bazan mehdilerine zaafıyet isnat etmeleri, mehdilerini yaratıcı Tanrı'nın dışında tasavvur etmelerinden kaynaklanmış olmalıdır.

12. Mehdiler, vazifelerine, Tanrının veya semavî bir varlığın uyarı ve davetiyle başlarlar.

Mehdiler, dünyaya insan suretinde gelecekleri için, kendilerinin mehdilikle görevli olduklarını kendi kendilerine anlayamamaktadırlar. Bu vazife için olgunlaştıkları zaman Tanrı veya semavî varlıklar veya üstatları tarafından uyarılarak vazifeye çağrılacaklardır.

13. Mehdiler, tabiî ve sosyal felâketlerin zirveye ulaştığı, kötülüklerin dünyayı çepeçevre sardığı bir zamanda dünyaya gelerek bütün kötülüklere son vereceklerdir.

Dilimizdeki ***"kul bunalmayınca Hızır erişmez***" tâbiri, her sıkıntının arkasından bir ferahlığın geleceği ümidini ifade eden en güzel sözlerden biridir. Sıkıntı ve güçlüklerin çekilmez bir devreye girdiği zamanlarda İlâhî yardımların insanlara ulaşacağı, sıkıntıların son bulacağı inancının bütün dinlerde olduğu ve insanlara yaşama sevinci ve ümit verdiği görülmektedir.

Tabiî hadiselerin sosyal hayata paralelliği tasavvuru ise Tanrı'nın rahmet ve gazabının da insanların dînî ve dünyevî davranışlarına bağlı olduğu inancından kaynaklanmış olabilir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'a isyan eden ve Allah Teâlâ'nın öfkesini kazanan milletlerin tabiî felâketlerle nasıl cezalandırıldığına, Allah'a itaat edip rızasını kazananların da nasıl mükâfatlandırıldığına dair pek çok misaller görmekteyiz. Bu sebeple, sosyal bozuklukları tabiî felâketlerin takip edeceği inanışında olduğu gibi, mehdinin kuracağı ideal sosyal ve dînî hayatın meyvelerinin de ideal bir tabiat olacağı tasavvuru doğmuş olabilir.

14. Mehdilerin dünyaya gelmesi yaklaştığında olağanüstü tabiî hadiseler görülecek ve bu hadiseler mehdilerin gelmekte olduğunu müjdeleyecektir.

15. Mehdi devrinde gökten rahmet yağar, yerden bereket fışkırır. Dünya cennet bahçelerine döner.

Genellikle, dinlerde görülen ortak bir inanca göre, ilk insanın veya onun neslinin günahlarından dolayı tabiatın düzeni bozulmuştur. İlk zamanların bereketi dünyadan kaybolmuş, yağmurlar azalmış, pek çok nehirler ve göller kurumuş, verim azalmış, dünyada çöller meydana gelmiştir. Mehdinin insanları tekrar doğru yola sevk etmesi, küfrü kaldırıp adaleti hâkim kılması, kapanan rahmet

kapılarının tekrar açılmasına sebep olacaktır. Dünya yeniden cennet bahçelerine dönecektir. Dünyadan çöller kaybolacak, yerlerini ormanlar ve meyve bahçeleri alacaktır. Dünyanın kısırlığı ortadan kalkacaktır.

16. Mehdilere canlı cansız bütün varlıklar itaat edeceklerdir.

Bazı dinlerdeki bir inanca göre ilk insan veya neslinin günahıyla canlı ve cansız varlıkların tabiatı değişmiş, hayvanlar insanlara itaat etmez olmuşlardır. Aslan parçalamaya, yılan sokmaya başlamıştır. Mehdinin dünyada sulh ve adaleti hâkim kılmasıyla tabiatın eski düzeni geri gelecek, taş ve demirin yaralayıcı ve öldürücü gücü kaybolacak, hayvanların vahşilikleri ortadan kalkacak, yılan ve akrep dahi kendileriyle oynayan çocuklara zarar vermeyecektir. Bütün varlıklar insanların hizmetinde olacaktır.

17. Mehdiler ülkelerini içte ve dışta mutlak sulh ve adalete kavuşturacaklardır. Ülkelerinin iç ve dış emniyetini sağlamaları, mehdilerin vazifelerinin başında gelmektedir. Bütün dinler özellikle bu konu üzerinde durmaktadır. Müstakbel mehdiler, daima ülkeyi dıştan rahatsız eden komşu milletlerle ve içte istenmeyen gruplarla savaştırılmaktadır. Meselâ Müslümanlar, mehdiyi, dışta Bizans'la, içte Emevî saltanatının temsilcisi olan Süfyani ile savaştırırlar ki, bu husus mehdi tasavvurunun doğuş ve gelişmesindeki siyasî sebeplere kuvvetle ışık tutmakta ve devrin siyasî akımlarının etkisini dile getirmektedir.

18. Mehdilerin hâkimiyetlerinin bir dünya hâkimiyeti olacağı daima ifade edilirse de, tasavvur edilen siyasî olaylar o dînin yayılma sahaları dışına çıkmaz. Mehdiler, genellikle anılan dinin komşu ülkeleriyle ve dindarların içte memnun olmadıkları gruplarla savaştırılırlar. Eski devirlerin bilinen uzak ülkelerinden dahi söz edilmez. Bu hususlar evrensel bilgiden çok, mahalli şartları ve etkenleri hatıra getirmektedir.

19. Mehdiler, ülkelerinde adaleti ve sulhu hâkim kılarlar. Sefaleti, hastalıkları önlerler. Mensup oldukları dînin inanç ve ibadetlerini, şer'î kanunlarını ülkelerine yerleştirirler.

Mehdilerden gerçekleştirilmesi beklenen bu arzu ve ümitlerden anlaşıldığına göre, tasavvurun çıkış ve gelişme devirlerinde ilgili ülkeler siyasî karışıklıklar, sefalet ve hastalıklar içinde olmalıdırlar. Dînî inanç ve ibadetler zayıflamış olmalıdır. Mehdi tasavvuru genellikle savaşların, yabancı baskı ve hâkimiyetlerin mevcut olduğu, ekonomik bozuklukların hüküm sürdüğü devirlere isabet etmektedir. Bunun tipik örneklerini zamanımızdaki **Messianizm** hareketlerinde görmekteyiz. Özellikle Avrupa sömürgelerinde yerlileri çepeçevre kuşatan adaletsizlikler, ekonomik bozukluklar, hastalıklar, yabancı din ve kültürlerin istilâsı, yerlileri kurtuluş yollarını aramaya sevk etmiş ve pek çok Messianizm hareketini doğurmuştur.

20. Mehdiler dünyaya gelmeden önce, öncüleri gelerek mehdilerin faaliyetleri için uygun ortamı hazırlayacaklardır.

Bu tasavvurun da köklerinin siyasî olaylar ve gayeler içinde bulunduğunu, ona uygun ortamı hazırlamakla görevli olduğunu iddia ederek siyasî kazançlar sağlamaya çalışan pek çok kişi ve grupların olduğu tarihte sıkça görülmektedir. Rivayetlerin ardında daima belirli şahıs ve akımların varlığı hissedilmektedir.

21. Mehdilerin muhalifleri ve düşmanları olacağı gibi, dost ve yardımcıları da bulunacaktır. Bunlar mehdilerin çeşitli faaliyetlerinde görev alarak onların başarılarına yardımcı olacaklardır.

Bu tasavvurun da köklerinin siyasî sebeplere dayandığı şüphesizdir. Bunun en güzel misallerinden birini İslâm Tarihinde Muhtaru's-Sakafî'de görmekteyiz. Muhtar, kendisini Mehdi Muhammed Hanefiye'nin yardımcısı ilân ederek, Muhammed Hanefî adına halifeliği ele geçirme yollarını aramıştır.

22. Mehdi sonrası devir de, mehdi öncesi devir gibi kötülük ve felâketlerle dolacak, nihayet dünya kıyametle son bulacaktır.

Her gündüzü bir gecenin takip edeceği gibi, her rahmet devrini de bir felâket devrinin takip edeceği tasavvuru bütün dinlerde mevcuttur. Bir cennet hayatıyla mukayese edilebilecek mehdi devrini de aynı şiddetteki karanlık bir devrin takip edeceği tasavvuru, yukarıdaki prensibin neticesi olmalıdır.

23, Mehdilerle ilgili nesne ve sayılar kutsaldırlar. Mehdilerle ilişkileri kurulan nesne ve sayıların genellikle ait oldukları dinlerce daha önce de kutsal sayıldıkları görülür. Bu kutsal nesne ve sayılarla mehdiler arasında ilişkiler kurulurken mehdilere nesne ve sayıların kutsiyeti kazandırılmak istenmiş

olabilir. Buna mukabil nesne ve sayıların da mehdilerle ilişkilerinden dolayı mevcut kutsiyetleri artmış veya yeni kutsiyetler kazanmış olabilirler.

İSLÂM'DAKİ MEHDİ TASAVVURU ÜZERİNE

Bütün bu bilgilerden sonra, mehdilik anlayışının İslâmî bir yorumunun yapılması gerektiği kanaatini taşımaktayız. Bir Dinler Tarihçisi olmakla beraber aynı zamanda bir ilâhiyatçı olduğumuzdan bu anlayışın herkesin anlayabileceği dille bir değerlendirmesini sunmak istiyoruz. Çeşitli dinlerdeki mehdilik anlayışları çok değişik unsurlar taşıdığından muhtelif ilim dallarının yorumlarım zaruri kılmaktadır. Bu gerçeği ifade ettikten sonra aşağıdaki hususları söz konusu edebiliriz:

İslâm dünyasında konunun ortaya çıkması, peygamber sonrası yönetimi ele alan halifelerden Hz. Osman ve Hz. Ali radiyallâhü anhüma devirlerini tâkip eden siyasî, sosyal kargaşalara rastlamaktadır. Daha önce çeşitli dinlere mensup Mehdi-Mesih tasavvurlarıyla Müslüman olan yeni din mensupları, kargaşaların sıkıntısında eski bilgilerini yeni dinin ışığında yorumlamaya başlamışlar, sosyal sarsıntılarla ümitleri kırılan cemaatlarına manevî güç ve ümit vermek için, iyi niyetle Hz. Muhammed (sallallâhü aleyhi ve sellem) adına **hadisler dahi uydurmaktan kendilerini alamamışlardır.**

Bazıları, Kur'an'da Mesih veya Mehdi gelecek diye bir bilgi olmadığı halde, hadis rivayeti şeklinde eski tasavvurlarını İslam kültürüne katmışlardır. Hâlbuki Kur'an, İslam öncesi çeşitli dinlerde ahir zamanda beklenen hidayet önderinin geldiğini ve O zatın Hz. Muhammed olduğu gerçeğine

"Kendilerine Kitab verdiklerimiz, onu, (Muhammed'i) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar, ama yine de onlardan bir grup, bile bile gerçeği gizlerler. "(Bakara, 146)

"Onlar ki yanlarındaki Tevrat ve İncil 'de yazılı buldukları O Elçi'ye, o ümmi Peygamber'e uyarlar. O (Peygamber) ki, kendilerine iyiliği emreder, kendilerini kötülükten men eder, onlara güzel şeyleri helâl, çirkin şeyleri haram kılan üzerlerindeki ağırlıkları, sırtlarındaki zincirleri kaldırıp atar. O 'na inanan, destekleyerek O 'na saygı gösteren, O'na yardım eden ve O'nunla beraber indirilen nûra uyanlar, işte felaha erenler onlardır"(Araf, 157),

âyetleriyle ışık tutmasına rağmen, mehdi tasavvurlarında gördüğümüz ve kendilerinin bekledikleri tabii ve sosyal olağanüstülükleri bulamadıkları için, yeni Mehdi veya Mesihler aramaya başlamışlardır. Hâlbuki ahir zamanda gelecek, tebliği Kıyamet'e kadar geçerli olacak zâtın Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem olduğu bilinmesine rağmen, hayallerindeki olağanüstülükleri yaşatacak müstakbel bir kurtarıcı beklentilerini muhafaza etmişlerdir. Kur'an'a aykırı da olsa, İslâm'la sentezleyerek eski inançlarını değişik isimlerde sürdürmeye devam etmişlerdir.

KUR'AN'A GÖRE AHİR ZAMANDA BEKLENEN MESİH VEYA MEHDİ GELMİŞTİR, İSMİ DE HZ. MUHAMMED (sallallâhü aleyhi ve sellem)'DİR.

Kaynakça

Prof. Dr. Ekrem SARIKÇIOĞLU, Dinlerde Mehdi Tasavvurları [Kitap]. - Sidre Yay-Samsun, 1997.

GÜNÜN SÖZLERİ (TÜM)

Hz. Ömer radiyallâhü anh bir keresinde hutbe okurken

"Allah kime hidayet verirse artık onu saptıracak kimse yoktur; kimi de saptırırsa, artık ona hidayet verecek kimse yoktur"

demişti. Cemaatten bir genç, Farsça bir şey söyledi. Tercümanını çağırarak gencin ne dediğini sordu. O da

"Allah Teâlâ kimseyi saptırmaz" dediğini söyledi. Bunun üzerine Hz. Ömer radiyallâhü anh gence hitaben söyle dedi:

"Yalan söyledin ey Allah Teâlâ'nın düşmanı!

Seni yaratan da, saptıran da Allah'tır.

Dilerse seni cehenneme sokacak olan da O'dur."[181]

Hz. Ali kerremallâhü veche İbn-i Abbâs radiyallâhü anhaya Şam valisi olmasını teklif etti. İbn-i Abbâs ise Muaviye'yi hemen görevden alınmamasının halife için daha iyi olacağı görüşünü yineledi. İbn Abbâs, bu görüşte ısrar etmesinde ileride fitnevâri bir gelişmenin olacağını ihtimal dâhilinde görüyordu:

Şâyet Muaviye görevden azledilmezse muhtemelen halifeye biat edecekti. Böylece halife de ileriki zamanlarda Muaviye ile ilgili istediği tasarrufu yapabilecekti. Yani halife isterse daha sonraki tarihlerde emirlerine itaat etmediği takdirde Muaviye'yi görevden azledebilirdi.

Hz.Ali kerremallâhü veche bu teklife karşı çıkarak sunu söyledi:

"Hayır! Ey Abdullah! Senin bu söylediğin asla olmayacaktır." Hz. Ali kerremallâhü veche hilâfetinin ilerleyen zamanlarında işlerin istediği minval üzere gitmediğini görünce birçok konuda İbn Abbâs'ı haklı bulduğunu itiraf etmekten çekinmemiştir. Hz. Ali kerremallâhü veche, İbn-i Abbâs için

"O sanki gayb perdesini aralayan biriydi" demiştir.[182]

***

"Yûsuf'un köle pazarında mezada çıkarıldığında alıcılar arasında sıraya giren bir acuzeye sordular,

- Ey acuze, sepetinde birkaç tutam paçavradan başka bir şey yok iken hangi cür'etle Yûsuf gibi bir güzele müşteri olabiliyorsun? O da dedi ki,

- Biliyorum ama bilinsin ki, ben de Yûsuf güzelliğini farketmiş olanlardan biriyim!"

--

Tevbe, her şevden Allah Teâlâ'ya dönmektir. Çünkü her şey Allah Teâlâ'nındır.

"Tûbû ilâllah"[183] âyet-i kerîmesinde hem işaret vardır, hem müjde vardır. Eğer kabul etmeyeler idi. Emretmezler idi. Emir kabule delildir. Taksirin görmekle bile.

Habibim! Rabb-i Teâlâ, tevbeden sonra anların günahlarını mağfiret edici ve tevbelerini

---

[181] İbrahim b. Hasan, *et-Tefsîru'l-Me'sûr an Ömer*, (İbn Ebî Hâtim ve Ebu's-Seyh'ten naklen), 393.

[182] Mekkî, Semt'un-Nucûm, II, 557; Zehebî, et-Tefsîru ve'l-Müfessirûn, I, 69.

[183] **"Rabbinizden mağfiret dileyin; O'na tevbe edin; doğrusu Rabbim merhamet eder ve çok sever."** (Hud, 90)

kabul ile merhamet buyurucudur. Tevbe-i nâsuh makamına kaim olup o halde Kendileri için mağfiret talep olunmakla afv olur. Yahut mademki günahı itiraf ile nedameti izhar eylediler, o halde mağfur olmuş oldular."

Hacı Hasan Akyol Efendi kaddese'llâhü sırrahu'l azîz

Yanar ateşe her kim ona dokunursa;
Ama nasıl yanar kendi ateş olursa.

Mülk ve **devlet, asker** ve **rical** iledir
Rical, mal ile bulunur
Mal, reâyeden husule gelir
Reâye adl ile müntazâm-ül hal olur

[Bugünün türkçesi ile]

Yurdun korunması askersiz olmaz
Asker parasız toplanmaz
Para yurt mamur olmadıkça kazanılmaz
Yurt mimarı iyi siyaset olmadıkça mümkün olmaz
Siyaset ise adaletten başka bir şeye dayanmaz

III.Alaeddin Keykûbat'ın Osman Gaziye gönderdiği [Ramazan 683 tarihli menşur dan] Berat

İbn-i Abbas radiyallâhu anh tabiinden olan İkrime radiyallâhu anha buyurdu ki;
"Sana bir kimse gelir de kendisi için önemli olan bir şeyden fetva sorarsa, fetva ver.
Yine bir kimse gelirde kendisine alakası olmayan bir şeyden sorarsa, fetva verme.
Sen bu şekilde hareket edersen, kendinden insanların üçte iki nispetinde sıkıntısını gidermiş olursun."
Ömer Nasuhi Bilmen, Hukuki İslâmiyye Kamusu, İstanbul, 1976, c.I, s.419

"Ben görmez idim; gözde ayan hep Sen imişsin.
Ben bilmez idim; sinede can hep Sen imişsin.
Ben cümle cihan içre nişanın arıyordum;
Heyhat! Bütün, cümle cihan, hep Sen imişsin."
(Molla Nureddin Câmî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz (H. 817 M. 1414) (Şeyh Saffet Kemaleddin Yetkin Türkçesi)

"Bize kâfir demiş Müftü Efendi,
Tutalım ben ona diyem müselmân
Varıldıkta yarın rûz-i cezaya,
İkimiz de çıkarız onda yalan!"

"Aşktan sarhoş olanın
âlemlere karşı çıkmamasına
şaşarım.
Hakk'ı gören kişinin ayık durabilmesine
şaşarım.
Yolumuz aşktır, fakat iç dünyamızda kalışına

şaşarım"

Hz. Ömer radiyallâhü anh bir keresinde hutbe okurken

"Allah kime hidayet verirse artık onu saptıracak kimse yoktur; kimi de saptırırsa, artık ona hidayet verecek kimse yoktur"

demişti. Cemaatten bir genç, Farsça bir şey söyledi. Tercümanını çağırarak gencin ne dediğini sordu. O da

"Allah Teâlâ kimseyi saptırmaz" dediğini söyledi. Bunun üzerine Hz. Ömer radiyallâhü anh gence hitaben söyle dedi:

"Yalan söyledin ey Allah Teâlâ'nın düşmanı!

Seni yaratan da, saptıran da Allah'tır.

Dilerse seni cehenneme sokacak olan da O'dur."

(İbrahim b. Hasan, *et-Tefsîru'l-Me'sûr an Ömer*, (İbn Ebî Hâtim ve Ebu'ş-Şeyh'ten naklen), 393.)

Sevban radiyallâhü anh anlatıyor. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

*"**Ümmetimden bir kısım insanları bilirim ki, Kıyamet günü Tihâme dağları emsalinde tertemiz hayırlarla gelirler. Allah Teâlâ o sevapları, saçılmış toz haline getirir** (değersiz kılar, kabul etmez). Sevban radiyallâhü anh dedi ki :*

"Ey Allah'ın Resulü! Onları bize tavsif et, durumlarını açıkla da, bilmeyerek biz de onlardan olmayalım!" dedi.

Sonra Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem açıkladı:

"Onlar sizin din kardeşlerinizdir. Sizin cinsinizden insanlardır. Sizin aldığınız gibi onlar da gece ibadetinden nasiplerini alırlar. Ancak onlar, Allah Teâlâ'nın yasaklarıyla tenhada baş başa kalınca o yasakları ihlâl ederler, çiğnerler. "

Kütüb-i Sitte

Sözü bilen kişini, yüzünü ak ede bir söz
Sözü pişirip diyenin işini sağ ede bir söz
Söz ola kese savaşı, söz ola bitire başı
Söz ola ağulu aşı yağ ile bal ede bir söz

Yunus Emre kaddese'llâhü sırrah'ül azîz

Hz. Mevlana kaddese'llâhü sırrah'ül azîz dostlarını bir arada görünce:

"Hep böyle olun, birlik de iyilik, yalnızlıkta sıkıntı vardır.

Mesela; bir çayıra yalnız bırakılan bir koyun gelişip et tutmaz hatta ölür, onu kurt parçalar. Aynı şekilde bir yere tek olarak dikilen bir ağaç bakılsa bile kök salıp yetişmez. Yetişse bile bu nadiren olur. Bu yüzden toplu olarak, ayrılığa düşmeden yaşamanın faydaları çoktur" der

EFLAKİ, Ahmet, **Ariflerin Menkıbeleri.** trc.Tahsin Yazıcı, 1973İstanbul. Milli Eğitim Bakanlığı, 2.cilt, s,88

Otman Baba kaddese'llâhü sırrah'ül azîz abdallarına şöyle seslenir:

"Tilki boya küpüne düşüp rengarenk oldu. Tilkilere " ben tavus kuşu oldum" dedi ama tilki oğlu tilkidir.

Her kim Allah Teâlâ'yı severim dese dünya sevgisini kalbinden çıkarmasa yalancıdır.

Her kim ilim öğrenmek davasın etse sonra da rahatlık istese yalancıdır.

Her kim marifet davasın etse dilini her söze salıverse yalancıdır.

Her kim aşk davasın etse halveti sevmese yalancıdır...."

Ademoğluna suret-i insaniye yakışır.

KOCA, Şevki. 2002 . **Od'man Baba Vilayetnamesi,Vilayetname-i Şah-ı Göcek Abdal.** İstanbul: Bektaşi Kültür Derneği.s. 271 .

İsmail Hakkı Bursevî kaddese'llâhü sırrah'ül azîz talebelerine sık sık şu öğütleri verir:

"Arkadaşlarından ayrılma, yoksa yolda kalırsın veya dalalete saparsın!

Topluluktan ayrılan helak olur.

Tek olarak yola çıkma.

Yolun başlangıcında olanlar âmâ gibidir önünü göremez. Her an bir tehlike ile karşı karşıyadır. Kendisine yol gösterecek birine ihtiyacı olduğu gibi, tasavvuf yoluna yeni girenin de yol göstericiye o kadar ihtiyacı vardır.

Kâmil bir eğiticinin elinde terbiye olunan bir insan, kısa bir süre içerisinde maksadına kavuşur. Bunun misali dağlardaki meyveler ile bahçelerdeki meyvelerdir. Yani dağlardaki ağaçların meyveleri terbiye ve bakım görmedikleri için geç olgunlaşır ve tatlı olmazlar. Fakat bostanlarda bahçıvanların bakımıyla yetişen ağaçların meyveleri hem kısa zamanda olgunlaşır hem de çok lezzetli olur"

Evliyalar Ansiklopedisi. İhlas Gazetecilik ve Yayıncılık,1992, İstanbul, c.3, s: 411

Adamın biri Akhisarlı İsa kaddese'llâhü sırrah'ül azîze

"Benim oğlum büyüdükçe arsızlaştı, söz dinlemez oldu, neredeyse beni dövecek." Akhisarlı İsa :

-Oğluna kızınca nasıl davranırsın?Kötü söz söylersen, beddua edersen gitgide arsızlaşır. Adam da:

-Beni incitince ben de öfkeyle hakaret ederim hatta beddua da ederim.

Akhisarlı İsa:

-Oğlun senin sözünü dinlemediğinde, sana saygısızlık ettiğinde sen ona güzellikle, yumuşakça davran, hakkında dua et çünkü babanın duası evlat için büyük hazinedir, mutluluğuna vesiledir, der. Bir ay sonra aynı adam yanında bir delikanlı ile Akhisarlı'nın huzuruna gelir ve:

-İşte bu, o delikanlıdır, sizin dediğiniz gibi yaptım o da böyle terbiyeli bir delikanlı oldu, der. Delikanlı da Akhisarlı'nın elini öper ve huzurdan ayrılırlar.

KÜÇÜK, Sezai - MUSLU, Ramazan. **Akhisarlı Şeyh İsa Menâkıpnâmesi**, **İbn-i İsa Saruhanî,** Sakarya, Aşiyan Yayınevi, 2003, s. 58

*****

"Hile ve desise ile dine düşman kesildi, ya rabbi dinin intikamını ondan sen al!
Şeriatı alçalttı, sen de onu alçalt. Hayâyı elden bıraktı, sen onu daima mahcup et!
Hem ne hacet ki, ben ona dua edeyim. Ciğeri üstüne bir ok vurayım.
Bu sekiz yüz yetmiş yılından önce, Rasül onun duasına el açtı; Dedi ki,
Ey Allahım her kim dine yardım ettiyse sen de iki âlemde ona yardımcı ol."
Mevlâna Abdurrahman Câmi, Silsiletü'z – Zeheb

****

İki kişinin ömrünün uzun olmasında fayda vardır. Âlim ve Zengin: İlim ehli olun ki; ömrünüz daha uzun olsun. "Sadaka ömrü uzatır"ın sırrı budur.

****

Kötü kader, tecrübeden yoksun kişilere karşı daha acımasız davranır.

Kim olursa olsun bir kişinin Allah Teâlâ tarafından daha iyi korunduğunu düşünürsen yanılgıya düşersin; çünkü huzur içindeki kimseler de zamanı geldiğinde yaşamaları gerekeni yaşayacaktır.

Neden iyi kimselerin daha dayanıklı olabilmek için çile çekmeleri neden seni şaşırtıyor?

Onları o'na ben sunabilirdim. Ama şimdi de zorla alıyor değil. Çünkü, **istediklerini hiçbir şikayette bulunmaksızın size sunan bir adamdan, aldığında hiçbir şeyi zorla almış olmazsınız.**

Erdemin izleyeceği yol ise doruklardadır.

Hayır. İyi kimseler Allah Teâlâ'ya bu türden zahmetler vermez, çünkü dünyaya ait şeyler iyi kimselerin gözünde kıymetli değildir.

Ölümü önemsemeyin, çünkü sizi nihayete erdirmekten ya da bir başka dünyaya götürmekten öte hiçbir şey yapamaz.

Tapınaklarda ve kurbanların sunulduğu kutsal törenlerde ömrünüzün uzun olması için yakarırken ölümün ne olduğunu da aklınızdan çıkarmayın.

Lucius Annaeus **Seneca**

****

Beni hür yaratan, kurtaran Allah'tır. Allah'ın kulunu senin iktidarına bırakacağını sanıyor musun? Sen benim gövdemin hâkimisin, istersen onu al. Fakat benim üzerimde hiçbir hükmün yoktur.»

«Beni yaratan Allah'tır ve Allah benim içimdedir, onu her gittiğim yere götürüyorum. Onu niçin utandırıcı düşüncelerle bayağı hareketlerle ve alçakça isteklerle kirleteyim?»

Allah'ın varlığı veya kudreti karşısında ahlâksızca bir hareket yapmamağa dikkat edersin; o seni görür ve duyar. Öyle ise huzurunda onu üzecek hayâsızca şeyleri düşünmekten utanmıyor musun?

Epiktetos -Düşünceler ve Sohbetler

İNSAN NEY GİBİ 7 DELİKLİDİR.
Ruhu şad olsun Neyzen Tevfîk Ney için;
"Aynı insan gibi 7 deliği vardır " der ve tarif ederdi.
"Yukarıdan aşağıya iki şehla gözü, homurdanan iki burun deliği, ona hayat veren ağzı, sesleri boşaltan sidik deliği, arkada da tek delik de dübürü."
Eyvallah.

Eğer dilber ararsan
Kâbe-i âli makamda bul beni
Orda bulamaz isen
Ravzâ-i ser-firâzda bul beni
Orda bulamaz isen
Cami-i Yahya'da niyazda bul beni
Orda da bulamaz isen
Sivas'a eyle bir sefer
Ulu Cami namını alan makamda bul beni
İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak
Kaddesellâhü sırrahu'l azîz

اللهم واقية كواقية الولد

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

“Ey Allah Teâlâ’m Küçük çocukları koruduğun gibi, beni de koru”

Şihâbü’l Ahbâr, 892

****

Böylesine keşif ve keramet sahibi olan Hızır Dede, şeriat konusunda çok titizdi. O müridine devamlı şu öğüdü veriyordu:

“Mülk ve melekûtda bulunan şeylerin tamamı size keşf olunsa şer'a uydurmaya gücünüz yetiyorsa ne âlâ. Yok eğer yetmiyorsa, o keşfi terk edin fakat şeriatı terk etmeyin." Sh: 38

Mustafa BAHADIROĞLU Vâkıat-I Hüdâyî'nin Tahlîl veTahkiki (I. Cild)İnceleme-Metin Doktora Tezi [Kitap]. - Bursa : Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı Tasavvuf Tarihi Bilim Dalı, 2003.

LATİFE

Bir sarhoşu gece bekçileri tutup götürürler. Şehrin kadısı önüne getirirler. Kadı:

—Be adam, niçin şarap içtin? Yoksa haram olduğunu bilmez misin? Veya İslâm ahkâmı ile amel kılmaz mısın? der. Sarhoş:

—Hay sultanım, biz okuma yazması olmayan bir taifeyiz. Âlimlerimizi gördük; domuz etine "Haramdır" dediler ve kendileri kabul edip yemediler. Amma, şaraba "Haramdır" dediler sonra dönüp kendileri içtiler. Biz de onlar ne dediyse dedik ve ne yaptıysa yaptık. İçmeyin içmeyelim, yol komayın geçmeyelim, der.

ŞİİR

Biliniz, âlimler yoldan çıkmayınca dünya yoldan çıkmadı (bozulmadı). olgun insanlar azmayınca, cihanda kimse azmadı.

Ey arkadaş, insanın şeytanı yine insandır. Dünyada tek gönüllü (yalnız) bir fert iken Âdem azmadı. (Yasak olana yaklaşmadı.)

Kaynak:

Lâmi'î-zâde Abdullah Çelebi, LATİFELER, Şark İslâm Klasikleri, Yaşar çalışkan, İstanbul, 1994

***

Eski bir Peru şiiri şöyledir:

İnanmayın, doğru değil
Dünyaya yaşamak için geldiğimiz
Sırf uyumağa geldik
Sırf düş görmeğe geldik

KAYNAK:

T.S. Halman, Eski Uygarlıkların Şiirleri, s. 623 İş Bank. Yy.

***

Büyük sufilerden biri, ne güzel söylemiş:

"Birşeyden âciz isen, bari, kendi aczini ve kusurunu görmekte âciz olma."

HAKİKAT

Ey doğrular, dürüst olanlar, kıyamet günü için sevap işlemenize gerek kalmadı mı, ne?

Çünkü hep alacaklı olduğunuz bir hayat yaşıyorsunuz.

Sizi taklit etmek dahi mümkün olmadı ve olamazda.

Ey Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendim!

Zâtının hakikate vukufiyet ve tahammülü çok olduğu için insanlardan çok üstün oldun.

Hakikati aslıyla ümmetine incitmeden ve kırmadan bildirdin.

Bunu ancak zâtın başardığı için Allah Teâlâ da, başka rasül göndermeye gerek duymadı.

Hakikati görmek kolaydır. Ancak aslıyla söylemek ise ne kadar zordur. Eğer her hakikat gerçeği ile söylenilip yazılsa idi, kör, sağır ve dilsiz olanlardan daha şanslı kimse bulunmazdı.

[Nuh Nebi (Salavâtu'l-lâhi alâ nebiyyinâ ve aleyhi ve alâ sâir'il-enbiyâ-i ecmâin) iblise rast gelir, iblis (aleyhimâ yestahik=azabı hak eden) der ki:

-Ya Nuh, sen bana bir iyilik etmişsindir ki, ne bileyim, nice vasf edeyim, hiç böyle iyilik olmaz, deyince, buyurdular:

-Ne söylersin, nasıl iyilik ettim ben sana?

Der ki:

-Bunca kavmini beddua ile helak ettin. Ancak yetmiş kişi (artık eksik demişler) bunca yüzyılda imana gelebilmiş, ben onların her birine nice yıllar çalıştım, imansız göndermeye nice mekru keyd (hile tuzak) ederdim, sen ise bir kere beddua ettin beni kurtardın. Hiç bana bundan artık iyilik mi olur, dedi.

Hz. Nuh aleyhisselâmağladı.

Öyle, mü'min olan kişi a'dâ-yı adüvv (düşmanlar) sözüne uymaya.][184]

Allah Teâlâ az da olsa yaptığımız iyiliklere karşı bizi bağışlasın.

İsmail Hakkı

***

Siyasetle ilgilenmeyen aydın insanları bekleyen korkunç bir akıbet vardır. Cahiller tarafından yönetilmek... **Aristoteles**

***

İnsanlar bütün işlerini Allah Teâlâ'ya isnat ederler. ancak, neticesi iyi olunca kendilerinden, kötü olunca O'ndan bilirler. Bütün işlerin hükmü ona aittir. Fakat yanlışın bedelinini ödemek insana kesilmiştir.

LATÎFE (52)

"Kul yaptığının yaratıcısıdır" diyerek kaderi inkâr eden, mutezile (kaderiyye) mezhebinin katı taassubu içindeki münakaşacıların zorlularından Ömer bin Ubeyd bir gün dedi ki :

— Beni hiç bir kimse bir Mecûsînin susturduğu gibi susturamadı. Bir gemide onunla beraber sefere çıkmıştım. Ona :

— Niçin müslüman olmazsın ve iman şerefi ile şeref bulmazsın? dedim.

— Hak Taâla müslüman olmamı takdir eylemedi ve İslam’a girmemi dilemedi, dedi.

[184] Aziz Mahmud HÜDAYİ, Sohbetler, hzl: Sami ARPAGUŞ, 1995, İnsan Yay., İstanbul, 1. Sohbet

— Hak Taâla senin İslam’a girmeni ister, fakat, şeytanlar seni men eder, dedim. Bunun üzerine Mecûsî :

— "Ene mea' ş-şerîki' l-ağlebi" Yani : **Ben ortaklardan gâlib gelene tâbiyim ve kuvvetli yaratıcıya bağlıyım,** dedi.

MESNEVÎ

Ko reh-i i'tizâli ey câhil

Hayr u şerrün müridi Hak'dur bil

Kimse dahi eylemez irâdetine

Karşu durmaz dü kevn kudretine

İdüp isnâd-ı acz Rahmân'a

Şirk-i şirketle uyma şeytâna

(Ey câhil "İnsan yaptıklarının yaratıcısıdır" diyen mutezile yolunu bırak. Hayır ve şerrin Allah'tan olduğunu bil.

Onun buyruğuna kimse karışamaz, iki âlem (dünya ve âhiret) onun kudretine karşı duramaz.

Allah'a acizlik isnâd edip ona ortak (şirk) koşanlar gibi şeytana uyma.)

***

LATÎFE (85)

HER ŞEYİN SONU ÖLÜM OLDUĞUNA GÖRE

Yolsuzun biri Behlül’ün yüzüne bir avuç kül saçar ve başından külahını alıp kaçar. Behlül de gözlerini silerek mezarlıktan yana seğirdip gider. Görenler :

— Hay dîvâne, külahını kapan şu tarafa gitti. Sen mezarlıktan yana seğirdip varıp ne yapacaksın? derler. Behlül :

— Ne tarafa giderse gitsin, isterse yedi iklimi dokuz dolansın, sonunda geleceği yer burasıdır, der.

Kaynak: Lâmi'î-zâde Abdullah Çelebi, LATİFELER, Şark İslâm Klasikleri, Yaşar çalışkan, İstanbul, 1994

***

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;

“Bir kimse, Allah Teâlâ katındaki menzilesini bilmek istiyorsa, yüce Allah Teâlâ’nın kendi yanındaki

menzilesini öğrensin..

Çünkü Allah Teâlâ kula vereceği dereceyi, kulun kendi nefsinde onun için verdiği derece üzerinden tayin eder..”

hadis-i Şerif

**

HACİVAT: Vay Karagöz'üm, sana ne oldu böyle. Her yerin rnosrnor olrnuş, geçmiş olsun.

KARAGÖZ: Allah mustehakını versin. Başıma ne işler açtın, (vurur)

HACİVAT: Yıktın perdeyi eyledın vîran.. Varayım sahibine haber vereyim hemen.

KARAGÖZ: Her ne kadar surç-ı lisan ettıkse affola.

**

Evan'ın intihar notu; Bundan ne anlam çıkarıyorsunuz?

Uğruna Ölünecekler:

- **BAŞARISIZLIK KORKUSU**
- **ARKADAŞLARA GÜVENSİZLİK**
- **TÜM BU ÇABA NİYE?**
- **ASLA UYUM SAĞLAYAMADIM.**
- **KÖTÜ OLAN HER ŞEYİN, GERÇEK OLDUĞUNU BİLMEK, TEMBEL, KAYBEDEN, ÇİRKİN, YETENEKSİZ VE APTAL OLMAK.**
- **NE ANLAMI VAR?**

Uğruna Yaşanacaklar:

- **MÜKEMMEL OLMA POTANSİYELİ**
- **SEVDİKLERİME OLAN GÜVEN**
- **GELECEK**
- **GÜVENİLİR ARKADAŞLAR BULMAK**
- **AİLEMİN ÜZÜLECEK OLMASI**
- **SONRA DAHA İYİ HİSSETMEK**

İşte uğruna ölünecek ve yaşanacak altı şey.

İstediğim şeyler:

- **YORK HAZIRLIK OKULU'NUN NEDEN VE NASIL ÖLDÜĞÜMÜ ASLA BİLMEMESİ.**
- **UNUTULMAK.**
- **CENAZEME YALNIZCA AİLEMİN GELMESİ.**
- **ÖLÜMÜN ACISIZ OLMASI.**
- **VE SON OLARAK DA, HERKESİN HAYATINA DEVAM ETMESİ.**
- **ÜZGÜNÜM AMA EN İYİSİ BU OLACAK.**

Kaynak: Film: BOY INTERRUPTED (2009) “ Aklı Karışık Bir Çocuk”

**

Aldatılmak için kendinizi hazırlarsanız, sizi muhakkak biri aldatacaktır.

Aldanmamak için kendinizi zorlasanız da, yine biri sizi aldatacaktır.

O zaman şu soru soruyorsunuz.

-Ben hep aldanacak mıyım?

-Evet aldanacaksın.

İnsan kendini değerli zannettiği müddetçe aldanacaktır.

Bunun en güzel örneği birilerinin sözlerine inanıp hayatınıza yön vermelerini istemeniz olacaktır.

İşte o kimseler sizi muhakkak aldatacaktır.

Onun doğrusu senin doğrun olduğu müddetçe aldanacaksın.

Öyleyse; doğruyu kendiniz bulun. Allah bunun için çok şeyleri bizlere ihsan kılmıştır.**

Küçük hataları gözden kaçırmayın. Küçük bir hata koca bir geleceği mahveder.

**

Genellikle Siyasilerin hedeflerinde **"Zirvedeki kutsal kenti kurma"** ve **"kurtarıcı rolünü üstlenme"** bulunmaktadır. Ancak her zaman çıkan **"Yeni Kimlikler"** bu hedeflerin olmasında akışı değiştirmişlerdir. Sonuçta çeken ve mağdur olan yine yönetilenler olmuştur.

**

HİKÂYE

Vaktiyle çok zengin olan bir bezirgân, bir lokma ekmeye muhtaç hale gelir. Eşeğinden başka malı mülkü kalmaz. Ancak zavallı eşek de açlıktan halsiz düşer. Bir gün bezirgân hayvanın otlaması için onu sahraya salar. Hayvanı diğer hayvanlardan korumak için de bir aslan postunu onun üzerine örter. Eşeği o kılıkta gören hayvanlar, eşeği aslan sanıp kaçışmaya başlarlar. Böylece eşek rahatça yiyip içerek kendine gelir. Bir gün dolaşırken bir bostana giren eşeği aslan zanneden bahçıvanlar korkarak ağaca tırmanırlar. Eşek de orada bulduğu yeşillikleri yemeye koyulur. Tam bu sırada bahçenin yakınından birkaç eşek geçer. Onların anırmasını duyan aslan postlu eşek de aynı şekilde anırır. Bu sesi duyan bahçıvanlar, aslan postunun altındakinin eşek olduğunu anlayıp zavallı eşeği bir güzel döverler. Sonra da arkasına semer vurup yüke koşarlar. (Tûtî-nâme: 18.gece)

**

Hiç gereği yokken hayatına giren insanlar..

Hiç gereği yokken karşına çıkarlar..

Hiç gereği yokken gününü haftanı ayını belkide yıllarını alırlar..

Hiç gereği yokken gece-gündüz aklından geçen her düşünceye bulaşırlar..

Hiç gereği yokken seni istemediğin kadar mutlu ederler..

Sonra Hiç gereği yokken hayatından çıkıp giderler...

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî

****

“Orta Doğuda petrol düzeni yok olacak.”

“Tarım ekonomisine geçenler kendilerine kurtaracak.”

“40 yıl içinde benzinli ve dizel araçlar yasaklanacak.”

“Petrol ekonomisi zayıflayınca altın madeninin yakıt olarak kullanılması gündeme gelecek. Yine Arabistan lider ülke olacak. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin **“Uhud dağı kadar altın verse…”** hadisinin işareti olarak bir mucizesi daha aşikâr olacak. Çünkü Uhud Dağının altında dünyanın en büyük altın rezevleri bulunmaktadır.”

**

"Eğer bir çobanın koyunu Fırat veya Dicle kenarında helak olsa, korkarım ki Allah Teâlâ

“niçin korumadın diye” onu benden sorar."

Hz. Ömer radiyallâhü anh

**

"Plan yapanların hesaplarında hiçbir zaman ölüm bulunmaz.

Hiçbir siyasî hata yaptım demez.

İnsanları aptal görmek yönetme sanatları içindedir.

Su birikintisindeki ay'ı görenler, gökyüzündeki aya bakamazlar. Çünkü enselerinde çıban vardır. Patladığı zaman pisliği dışarı çıkar diye korkarlar.

Bir yere gelirken elin değnekliyse, giderken de götür derler.

Akıllı adam durması gereken yeri bilen adamdır.

Tekeri patlamış araba hızlı gider, ancak tosladığı zaman paramparça olur.

Eleştirenleri olmayan kişilerin sonu çabuk geldiği gibi, bitişleri de acılarla doludur.

Söz çok olsa da dinleyeni az olunca, onunda zararı vardır."

“İstediğin kadar “Ene’l Hakk” (Ben Hakk’ım) desende kulluktan çıkmadığın gibi Hakk’da olamazsın. Kulluğunu inkar etme. Kul olduğunu kabul etmek, Allah olduğunu iddia etmekten daha emniyetlidir. Fakat “tanrı olmak” insana hoş gelen vehimlerdendir.”

"Tarihi yanlış yönlendirmek, devlet olmanın gerekli bir parçasıdır." ERNEST RENAN

Eğer petrolü kontrol ederseniz ülkeyi kontrol edersiniz
Eğer gıdayı kontrol ederseniz toplumu kontrol edersiniz.
HENRY KISSINGER

Kural *tanımaz Kapitalizm, daha çok kar uğruna açgözlü sermayenin yarattığı kaçınılmaz krizler, kitleleri açlık, yoksulluk ve buhrana sürüklerken öncelikle doğa ve ekilebilir topraklar yok oluyor.*

****

Tür*kiye'de çok ciddi bir tohum sıkıntısı yaşanıyor.*

En temel besin buğday ekimi için gerekli olan 800 bin ton sertifikalı tohumun ancak % 25'i ülkemizde üretilebiliyor.

Geri kalan % 75'lik bölüm, yabancı büyük tekeller tarafından ülkemize getiriliyor.

Sebze tohumunda % 99 dışarıya bağımlı hale geldik, diğer tohumlarda dışarı bağımlılık oranı %80'lerde.

Yabancı şirketler tohum vermediği an ülke açlığa mahkûm.

Şu anda yalnız tohum bağımlılığı ile ülke sessizce topsuz tüfeksiz teslim alınma tehlikesiyle karşı karşıya. İşte 21. yy'ın yeni koloni düzeni Biyoemperyalizm.

****

Hayat tohumda gizlidir. Siz tohumun yapı taşlarıyla oynayıp bir şekilde onun doğal yapısını değiştirdiğiniz an o da sizin tohumunuzu ve yaşamınızı değiştirecektir.

TOKALAK İsmail KÜRESELLEŞME KISKACINDA TÜRK TARIMI [Kitap]. - İstanbul : Gülerboy, 2010.

***

İnsan özgür yaratılmamış diyenlere duyurulur.

Âdem, Allah Teâlâ'nın cennetinde bile O'nu emrine karşı durduğunu görüyoruz. Bu seçme gücünü veren bu serbest irade, insanı tabiatta Allah'ın halifesi yapar. İnsan, tabiatta bu ilâhî mertebeye erdiğinde Allah Teâlâ, melekleri önünde secde ettirdi ve tabiattaki bütün güçleri onun emrine verdi.

(Ali Şeriati-Marksizm ve Diğer Batı Düşünceleri-1993- sh:75)

"**HER ŞEY**" tariflerine örnekler

Allah Teâlâ **“her şey benim”**
Hz. Musa aleyhisselâm, **"Kanun (şeriat) her şeydir"**
Hz. İsa aleyhisselâm, **"Sevgi her şeydir"**

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem **“Ben yüksek ahlakı tamamlamak için gönderildim”** derken **“her şey ahlaktır”** demiştir.
Karl Marx, **"Para her şeydir"**
Einstein **"Her şey görecelidir."**
S. Freud **"Cinsellik her şeydir."**

“Düşmanından öç almanın en iyi yolu, onun gibi davranmamaktır”

Marcus Aurelius, Düşünceler, s. 83 (VI/6)

Ne at üstündeyim ve ne de bir yükün altında

Ne bir halkın sultanı ne de bir padişahın hizmetçisiyim

Sadî Şirâzi

"İlaç ve deva olarak ne yaptılarsa Istırap arttı, ihtiyaç da giderilmedi."

"Riyaseti, insanların el açıp beddua edecekleri kişilerin eline vermek hatadır."

Sadî Şirâzi

“Aynı ülkede doğmuş, aynı ninnilerle büyümüş, aynı Tanrılara inanmışlardı. Biri Doğu’da kaldı, öteki Batı’ya göçtü. İki bin yıl birbirlerinden habersiz yaşadılar. Kardeş olduklarını unutmuşlardı. Gururun ördüğü duvarlar vardı aralarında”

Cemil Meriç

“Düşünceye yasak bölge tayin edildiği andan itibaren düşünmek yoktur, bir düşüncenin esareti altına girmek vardır. Batı bütün fetihlerini entelektüel manadaki liberalizmine borçludur... Düşünmek evvela düşünenlerin düşünceleri üzerine düşünmek, sonra da onların tesirinden kurtulmaktır”
Cemil Meriç

****
Eskiden dervişlerin şeyhi vardı.
Şimdi ise şeyhin dervişleri var. Bu şekilde olunca tekke olsa da olur, olmasa da .

Köleleşen ve şeyhlere hizmet etmek için gayret gösterenler için hangi kapı açılır. Açılma şöyle dursun açık kapılar bile varsa kapanır.

Soruyorlar, şeyhin müridindeki hakkı;

Şeyh hizmetçidir,

Hizmetçinin sahibinde hakkı ve hükmü olabilir mi?

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem dahi ümmetinden hak talep etmedi. Yalnızca adım anılınca hayırla yad edin ve Ehl-i Beytime iyi davranın dedi. (Bunu da ümmeti olarak yapamadık.)

Ey şeyh!

Aldanma haline,hizmetçi kapı eşiğinde oturur.

Nefsimi aştım dedin ama

Niçin dervişlerinden medet bekliyorsun?

İhramcızâde İsmail Hakkı

"Dante, cehennemi anlayamamış dostum.
Cehennem hatıraların küllenmesi, ümitlerin susması.
Cehennem haykıramamak, ağlayamamak.
Cehennem çöl değil, kuyu;
sularında yıldızlar parıldamayan kör bir kuyu cehennem.
Çölde yıldızlar konuşur, rüzgâr konuşur.

Görmek, yaşamaktır.
Vuslattır görmek.
Her bakış dış dünyaya atılan bir kementtir.
Bir kucaklayıştır, bir busedir her bakış.
Gözbebeklerimizden fışkıran seyyale, mekân canavarını bir anda ehlileştirir.
Görmek sahip olmaktır.
Gören hangi hakla yalnızlıktan şikâyet edebilir?
Mevsimler bütün işveleriyle emrindedir, renkler bütün cilveleriyle hizmetindedir.
Çiçekler onun için açılır, şafak onun için pırıldar.
Gütenberg matbaayı onun için icat etmiştir.
Hugo o okusun diye yazmıştır şiirlerini.
Şehrin bütün kadınları onun için giyinip süslenir.
Çocukların tebessümü onun içindir".
Cemil Meriç

"Benim neslim için Avrupa, insan zekâsının zirveye ulaştığı ülke demekti. Türk aydını Tanzimat'tan beri Batı'yı heceliyordu. Ama zirveleri tanımıyorduk..."
Cemil Meriç

"Tanrı dünyayı yaratmak suretiyle kendi kendini sınırlar, bu bir fedakârlıktır O'nun için." Upanişadlar

Adamın biri, derin bir kuyuya düşmek üzereyken, son anda kuyunun ağzındaki kuru dala tutunmayı başarmış. Ama ağırlığına dayanamayarak çatırdamaya başlayan dalın kırılması an meselesiymiş.

Korku içinde düşeceği kuyunun dibine doğru bakınca, aşağıda da koca bir canavarın onu ayaklarından yakalamak üzere olduğunu fark etmiş.

Durumunun dehşetinden sıyrılıp kendini toparlamaya çalışan adam, boşlukta sallanırken kendisini taşıyan kuru dalın dibindeki bal peteğini fark etmiş. Bir eliyle yakaladığı dalı sımsıkı tutup, diğer eliyle baldan bir parmak alarak ağzına atmış. Keyifle bal tutan parmağını yalarken de:

"Ah!!!" demiş, "Hayat ne güzel!"
Feriduddin Attar

Buda'ya ait bir kıssa

İşinden dönen bir adam evinin alev alev yandığını, içerideki iki çocuğunun da, oyuna daldıkları için, durumun farkında olmadıklarını görmüş. Bağırıp çağırmasına rağmen çocukları oyundan koparamayan baba, sonunda en iyi yolun onları kandırmak olduğunu düşünmüş ve "Koşun koşun size oyuncak getirdim" diye bağırmış. Oyuncak lafını duyan çocuklar, ellerindekini bıraktıkları gibi kendilerini babalarının yanına atmışlar ve farkında olmadan yangından kurtulmuşlar. Buda bu kıssayı şöyle bitiriyor:

"Bu dünya aslında büyük bir yangın yeri, kurtulmanız için hay kırıyoruz, sizlere sesleniyoruz ama oyuna öyle dalmışsınız ki duymuyorsunuz. Ne yazık ki, bizleri duymanız, söylediklerimize inanmanız için sizlere oyuncak vaad etmemiz gerekiyor..."

İçindekiler